MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT

REDACTIECOMMISSIE:
MR. A. F. STEFFEN, MR. W. H. VERMEER, MR. O. VAN DER BIJ,
MR. J. H. BIJL DE VROE, MR. P. J. LA GORDT DILLIÉ

VASTE MEDEWERKERS:
JHR. MR. A. BAUD, PROF. MR. A. D. BELINFANTE, PROF. MR.
J. M. VAN BEMMELEN, DR. M. W. MOUTON, DR. J. R. STELLINGA

Gedrukt en uitgegeven op last van het Departement van Defensie

DEEL LV

1962

UITGEVERIJ MOUTON & CO. N.V. - 'S-GRAVENHAGE

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. ***A. F. Steffen,*** Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. W. H. *Vermeer,* Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

voor de Kon. Landmacht: Mr. P. J. ***la Gordt Dillié,*** Brigade-Generaal van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. **O. *van der Bij,*** Luitenant-Kolonel KLu;

voor de Kon. Marine: Mr. J. H. ***Bijl de Vroe,*** Luitenant ter Zee van **Ad**-ministratie der 1e klasse.

Adres van de Redactiecommissie:
Mr. W. H. *Vermeer,* Borskilaan 14 te Bloemendaal, Telefoon no. 38554 of 38558 - 020 [na 18 uur: 54678 - 025001.

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. ***A. Baud,*** Substituut-Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. ***A. D.*** *Belinfante,* Raadadviseur in Algemene Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. **J. *M. van Bemmelen,*** Hoogleruar aan de Universiteit te Leiden, **Res.**-Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Dr. M. W. *Mouton,* Schout bij Nacht;

Dr. J. R. *Stellinga,* Lid van de Raad van State.

INGEKOMEN BIJDRAGE

De pensionering van officieren

Enige aantekeningen bij artikel 68 Grondwet

door

Mr. M. **A.** M. VERSTEGEN

1. Inleiding.

Op grond van het bepaalde in de militaire pensioenwetten [1]) komt ieder jaar een groot aantal Koninklijke Besluiten tot stand[2]), waarbij aan gewezen militairen een militair pensioen wordt verleend. De artikelen 41 resp. 48 van de genoemde wetten bepalen immers dat de beslissing omtrent aanvragen om militaire pensioenen door de Koning wordt genomen. Zonder twijfel is de wetgever tot het opnemen van deze bepaling in de militaire pensioenwetten gekomen met het oog op de bepaling in artikel 68 Grondwet dat de militaire officieren door de Koning op pensioen worden gesteld, volgens de regels door de wet te bepalen.

De militaire pensioenwetten zijn derhalve wetten, welke uitvoering geven aan artikel 68 Grondwet. Niet betwist wordt, dat zij terecht uitvoering geven aan de laatste zin van dit artikel: „De pensioenen worden „door de wet geregeld". De vraag rijst echter of het voorschrift dat de militaire officieren door de Koning *op pensioen gesteld* worden (en wel „volgens de regels door de wet te bepalen") noodzakelijkerwijs had moeten leiden tot *pensioenverlening* door de Koning, zoals in die wetten wordt voorgeschreven. Twijfel hieromtrent rijst door het gebruik van een term in de Grondwet, die in ons huidige administratieve recht niet meer voorkomt nl. de „op pensioen stelling". Vooral het feit, dat de „op pensioen stelling" in dit Grondwetsartikel duidelijk gesteld wordt tegenover het „ontslag" (door het voegwoord „of") en dus als een alternatieve mogelijkheid van die van het ontslag wordt vermeld geeft reden tot deze-twijfel.

Een antwoord op de vraag of artikel 68 Grondwet noodzaakt tot de verlening van militaire pensioenen bij Koninklijk Besluit — een opvatting welke duidelijk door de opstellers van de militaire pensioenwetten werd gehuldigd — lijkt mij mede met het oog op de reeds sinds jaren nagestreefde unificatie van de pensioenwetgeving[3]), niet van belang ontbloot.

[1]) De wetten van 17 februari 1922 (Stb. 65 en 66) tot regeling van de militaire pensioenen bij de zeemacht resp. landmacht, alsmede de wetten van 13 juli 1923 (Stb. 355 en 356) houden vaststelling van de Pensioenwet voor het personeel van de Koninklijke Marine-reserve resp. tot regeling van de pensioenen voor het reserve-personeel der landmacht.

[2]) Volgens een globale raming bedroeg dit aantal in 1960 ongeveer 700; bij deze **K.B.'s** worden zowel voorlopige als definitieve pensioenen verleend. **Op** „oorlog" worden jaarlijks ca. 625 **K.B.'s** geconcipieerd, op „marine" ca. 75.

[3]) Vide het interim-rapport betreffende de mogelijkheid van unificatie, normalisatie en concentratie van pensioenwetgeving, in 1952 opgesteld door een subcommissie van de bij K.B. van 22 juli 1949 no. 12 ingestelde Staats-Commissie voor de pensioenwetgeving.

2. De betekenis van „op pensioenstelling" in artikel 68 Grondwet.

Hierboven werd reeds opgemerkt dat in artikel 68 Grondwet een term wordt gebruikt welke in de huidige pensioenwetten niet voorkomt.

Welke is nu de betekenis van dit administratiefrechtelijk en waarschijnlijk ook wel taalkundig verouderde woord?

Uit de in het artikel gemaakte tegenstelling tot het ontslag moet wel volgen dat de „op pensioenstelling", zoals die in dit artikel aan de Koning wordt voorbehouden, een alternatief van het ontslag is en niet — zoals de pensioenverlening thans — een *gevolg* van het ontslag *kan* zijn. Beide begrippen, die overigens in de loop van anderhalve eeuw in wetten en besluiten lustig door elkaar gebruikt werden, dekken elkaar dus niet. De „op pensioenstelling" [4] hield — althans ten tijde van het ontstaan van dit Grondwetsartikel — meer in dan alleen het toekennen van een militair pensioen, hij betekende tevens de feitelijke beëindiging van het militaire dienstverband. [5]

De „op pensioenstelling" moet — nu het ontslag de enige vorm van dienstbeëindiging[6] is geworden — mijns inziens als een anachronisme in onze Grondwet worden gezien, althans als men het begrip in zijn oorspronkelijke betekenis opvat. Waarschijnlijk is het in onze Grondwet gehandhaafd omdat de grondwetsherziener het als een synoniem van het begrip „pensioen verlening" heeft opgevat. Dat voor deze handhaving geen dwingende redenen bestaan, hopen wij hierna aan te tonen. Voor een goed verstaan van de bedoeling van de wetgever ten aanzien van de inhoud van de „op pensioenstelling" is het echter nodig eerst de totstandkoming van het huidige artikel 68 te bespreken.

3. De geschiedenis van artikel 68 Grondwet.

Sinds 1848 is de redactie van de Grondwetsbepaling ten aanzien van de bevordering, het ontslag en de op pensioenstelling van militaire [7] officieren, ongewijzigd gebleven.

Bij de Grondwetsherziening van dat jaar werd in artikel 58 de bepaling van de Grondwetten 1815 en 1840 (artikelen 59 respectievelijk 58) dat „de Militaire-Officieren door Hem ontslagen of, daartoe ter-

---

*) Vóór 1814 komt de term „op pensioenstelling" niet voor, en wordt alleen gesproken van „het verleenen van Pensioenen", zie Staatsregeling **1798** art. 50 (Het Vertegenwoordigend Lichaam verleent P.) Staatsregeling 1801 art. 41 (het Staats-Bewind verleent P.) Staatsregeling 1805 art. 57 (de Raadpensionaris verleent P.) Constitutie 1806 art. 43 (de Koning verleent P.). Deze pensioenverlening zag echter alleen op burgerlijke ambtenaren; van pensioen voor militairen was tóen nog geen sprake.

[5]) Dit blijkt o.m. ook uit het antwoord van de President (van Hogendorp) van de Grondwetscommissie aan de Heer van Maanen in de vergadering van 30 december 1813: „dat de Vorst, wanneer hij niet langer van een officier ge„dient wil zijn, dezelven op pensioen kan stellen" (zie Colenbrander, het ontstaan der Grondwet, deel I - 1814 pag. 101).

[6]) Afgezien van het overlijden.

[7]) De toevoeging „militaire" is thans volkomen overbodig geworden. Zij werd gemaakt opdat de officieren van de schutterijen niet onder dit Grondwetsartikel zouden vallen (zie Buys, de Grondwet 1883, Eerste deel pag. 225).

„men zijnde, op pensioen worden gesteld" in deze zin gewijzigd dat zulks voortaan diende te geschieden volgens wettelijke regelen. In deze, in 1851 tot stand gekomen wetten [8]) wordt in de afdeling „van het „ontslag[m] een uitputtende opsomming gegeven van de gronden voor het ontslag uit de militaire dienst. In deze opsomming komen bepaalde ontslaggronden, wèl genoemd in de thans geldende wetten, niet voor, met name: de langdurige dienst, het bereiken of overschrijden van de 55-jarige leeftijd, de ongeschiktheid uit hoofde van verwonding etc. Deze (huidige) ontslaggronden vinden we wèl terug in de afdelingen „van het op pensioen stellen" van de wetten van 1851, als op pensioenstellingsgronden.

De sinds 1814 in onze Grondwet gemaakte tegenstelling tussen „ontslag[v] en „op pensioenstelling" wordt door deze twee afdelingen van de wetten van 1851 dus als volgt verklaard:

Een militair die (door de Koning) definitief uit de werkelijke dienst werd verwijderd, werd op grond van deze wetten Òf ontslagen Òf op pensioen gesteld, al naar de reden voor de verwijdering. In het laatste geval werd hij dus niet bovendien eerst ontslagen, doch zijn dienstverband werd door de op pensioenstelling automatisch beëindigd.

Mocht men nog twijfel koesteren of de „op pensioenstelling" wel een feitelijke verwijdering uit het militaire verband inhield, dan neemt de Franse tekst van artikel 59 Grondwet 1815 [9]) deze afdoende weg; deze tekst maakt zelfs geen terminologisch onderscheid tussen beide vormen van dienstbeëindiging, en noemt beide „révoquer". Overigens blijkt dat het „ontslag[m] wel een geheel ander karakter bezat dan de „op pensioen-„stelling". Ingevolge artikel 39 Grondwet 1814 kon het laatste geschieden als „daartoe termen aanwezig" waren; ontslag geschiedde „desnoods" [10]) en hield — als het initiatief van de Koning uitging — een min of meer oneervolle beëindiging van de dienst in. Dat blijkt uit de reeds genoemde wetten van 28 augustus 1851 waarbij de ontslaggronden alle — behalve die van het eigen verzoek — uit misdragingen bestonden.

De Grondwet van 1814 gebruikte voor het eerst de term „op pen-„sioenstellen". Tevoren (zie noot 4) werd alleen gesproken over „het „verleenen van Pensioenen".

Ik meen, dat — waar de „op pensioenstelling" pas verschijnt zodra de pensionering van militairen aan de orde komt — deze term toch wel

---

[8]) De wetten van 28 augustus 1851 (Stb. 126 en 128) houdende regelingen voor het op pensioenstellen der militaire officieren bij de zeemacht resp. landmagt.

[9]) „. . . il en nomme les officiers et les révoque, avec pension, s'il y a lieu". Hierbij dient men te bedenken dat de tekst van de Grondwet 1814 eerst in het Frans werd vertaald, ter beraadslaging in de Grondwetsherzieningscommissie, waarna het resultaat wederom in het Nederlands werd teruggezet (zie Thorbecke, Aanteekening op de Grondwet (1814) pag. 127 e.v.).

[10]) Dit wil zeggen dat het ontslag door de Koning volkomen willekeurig kon worden verleend. De waarborg tegen willekeurig ontslag, neergelegd in artikel 7 van de Schets van Hogendorp werd niet in de Grondwet van 1814 overgenomen (zie Thorbecke, Aanteekening op de Grondwet (1814) pag. 127 e.v.).

een andere betekenis had dan ,,de pensioenverlening'' zoals die aan burgerlijke ambtenaren geschiedde. Opvallend is, dat de pensioenverlening aan burgerlijke ambtenaren steeds werd gekoppeld aan een voorafgegaan ontslag (zie de wet van 9 mei 1846 Stbl. 24, artikel 22 — de Burgerlijke Pensioenwet van 9 mei 1890 Stb. 78, artikel 3 — de Pensioenwet 1922 Stb. 240, artikel 48).[11]) Het is dan ook te betreuren dat de wetgever in de militaire pensioenregelingen de termen ,,pensioenverlening'' en ,,op pensioenstelling'' willekeurig door elkaar gebruikte. Slechts de Grondwetgever was in dit opzicht consequent.

In 1837 (dus onder vigeur van de Grondwet 1815, die de term ,,op ,,pensioenstelling'' gebruikt) kwamen de ,,reglementen op de pen-,,sioenen en gagementen[12]) van de land- en zeemagt en het corps mari-,,niers''[13]) tot stand. Deze reglementen bepaalden dat het militair pensioen en het gagement door de Koning werden verleend, in die gevallen ,,dat Hoogstdezelve daartoe volgens artikel 59 der Grondwet, ,,termen vindt''.

Behalve het feit dat hier niet de grondwettelijke term gebruikt wordt, valt ook op dat de beoordeling van het al of niet aanwezig zijn van de termen hier wordt overgelaten aan het subjectieve oordeel van de Koning. De grondwet bepaalde hier: ,,daartoe termen zijnde'' en men kan zich daarbij afvragen of de Koning in beginsel niet aan een objectieve aanwezigheid van bepaalde termen ten aanzien van de pensioenverlening gebonden was. In ieder geval dacht de Koning zelf niet aan een objectieve binding; de voorwaarden[14]) voor op pensioenstelling

---

[11]) In de aan eerstgenoemde wet voorafgegane regelingen blijkt dit niet zo duidelijk. In het Besluit van 17 mei 1814 no. 11 ,,houdende een Reglement op ,,het verleenen van Pensioenen aan burgerlijke ambtenaren in de algemeene ,,dienst van den Staat'' (Stb. 59) werd niet uitdrukkelijk een voorafgaand ontslag voor het ontstaan van een recht op pensioen vereist; doch ingevolge art. 7 dienden bij het desbetreffende request o.m. overgelegd te worden: ,,alle de originele ,,acten van aanstelling en demissien. . .'' zij het dan dat dit moest geschieden ten bewijze van de ,,post of bediening'', welke bekleed was.

Het besluit van 15 november 1836 (Stb. 54) gaf evenmin het ontslagvereiste, doch suggereerde dit wel in de bepaling dat het vooruitzicht op het verkrijgen van pensioen verloren ging indien een ambtenaar *instede van eervol ontslagen te zijn,* voor zijn betrekking eigendunkelijk of willekeurig mogt bedanken.. .''

Uit het bij het besluit van 21 januari 1836 (Stb. no. 10) behorende ,,reglement ,,op het algemeen burgerlijk pensioenfonds'', blijkt eveneens dat geen pensioen kon worden verkregen indien men niet uit zijn ambt ontslagen was en wel uit art. 35: ,,Tot het verkrijgen van pensioen zal moeten worden overgelegd. . . c. ,,het eervol ontslag''.

Zie ook de besluiten van 2 augustus 1815 no. 25 en van 17 mei 1837 no. 20 waarin ten aanzien van hoogleraren bepaald werd: ,,dit ***emeritaat*** toegestaan ,,zijnde geeft aanspraak (recht) op een pensioen'', alsmede het Besluit van 5 mei 1838 no. 14 waarin in art. 11 voor R.K. Geestelijken werd bepaald: ,,Elk door ,,den Koning te verleenen pensioen, zal een aanvang nemen op den dag, vol-,,gende op dien waarin een geestelijke uit de kerkelijke dienst is ***ontslagen''.***

[12]) Pensioenen werden verleend aan officieren, gagementen aan de militairen ,,beneden de rang van officier'' (zie het interim-rapport van de onder noot 3 genoemde Staatscommissie).

[13]) Deze reglementen behoorden bij het Besluit van 21 februari 1837, Stb. no. 4.

[14]) Deze waren de volgende: 1) langdurige (i.c. 40-jarige) dienst; 2) wonden

vastgelegd in deze reglementen, behoefden niet per se te leiden tot op pensioenstelling, omdat deze slechts geschiedde in overeenstemming met het bepaalde in het voorgaande artikel o.a. inhoudende dat de Koning termen aanwezig vond.

De Koning bezat onder de werking van dit Besluit ten aanzien van de op pensioenstelling derhalve een — wat men thans zou noemen — discretionaire bevoegdheid. De Grondwet schreef immers geen wet voor ter regeling van deze materie, zodat de Souvereine Vorst het onderwerp bij Besluit kon regelen. [15]) Overigens bestond evenmin enige waarborg tegen willekeurig ontslag van officieren. De waarborg tegen de mogelijkheid van willekeurig ontslag die van Hogendorp in zijn schets had opgenomen [16]) was niet in de Grondwet van 1814 overgenomen. Van Hogendorp had kennelijk geen bezwaar tegen willekeurige verwijdering uit het militaire dienstverband, mits deze maar gepaard ging met de toekenning van een pensioen. De waarborg was alleen gericht tegen het ontslag zonder meer, dat wil zeggen zonder geldelijke tegemoetkoming. [17])

In 1848 komt een eind aan het „vrije goedvinden" van de Koning ten aanzien van ontslag en op pensioenstelling. Artikel 58 van de Grondwet schrijft dan immers voor dat het ontslag en de op pensioenstelling moeten geschieden „volgens de regels door de wet te bepalen". De wetten die op grond van deze bepaling ontstonden waren die van 28 augustus 1851, hierboven reeds genoemd. Ook in deze wetten werd weer (mijns inziens ten onrechte) van „verlenen van pensioen" gesproken.

In 1902 volgen dan nieuwe wettelijke regelingen met betrekking tot de bevordering, het ontslag en het op pensioenstellen [18]), onder vigeur van de Grondwet 1887, die in artikel 60 woordelijk hetzelfde bepaalt als in artikel 58 van de Grondwet 1848. Uit deze wetten blijkt een merkwaardige ontwikkeling in de opvatting t.a.v. het „verlenen" van pensioenen aan militairen: de pensioengronden zijn tevens ontslaggronden geworden. Doch in de artikelen 28 van deze wetten wordt uitdrukkelijk gesteld dat in bepaalde gevallen alleen ontslag kan plaatsvinden onder toekenning van pensioen of van het recht op pensioen. Werd in het systeem van de wetten van 1851 de dienstverhouding in

---

of verminkingen in de strijd bekomen; **3)** ziels- en lichaamsgebreken in en door de militaire dienst ontstaan.

[15]) Zie Kranenburg, Nederlandsch Staatsrecht, deel I, pag. **91.**

[16]) **Art. 7** van de Schets van Hogendorp luidde terzake: „Alle de militaire „Officieren worden door den Souvereinen Vorst aangesteld, en op pensioen„gesteld: doch slechts op hun verzoek, of bij een regterlijk vonnis ontslagen'.

[17]) „Vermits ander het lot van de officieren zomtijds allerbeklaaglijkst zoude „kunnen worden" (van Hogendorp in de vergadering van de Grondwetscommissie van **30** december **1813,** zie Colenbrander, Ontstaan der Grondwet, deel I **- 1814,** pag. **101).**

[18]) De wetten van **9** juni **1902** (Stb. no. **86** en **89)** „tot regeling van de be„vordering, het ontslag en het op pensioenstellen der militaire officieren bij de „Zeemacht", resp. „tot regeling van de bevordering, het ontslag, het op non„activiteit en het op pensioenstellen der militaire officieren bij de Landmacht".

die bepaalde gevallen in feite beëindigd door de militair ,,op pensioen ,,te stellen", in dat van 1902 geschiedde deze beëindiging door het ontslag. Werd daarbij geen pensioen of recht op pensioen toegekend dan was dus het ontslag onrechtmatig verleend. De band tussen de twee aspecten van de ,,op pensioenstelling" was dus wel zwakker geworden, doch nog steeds aanwezig.

Wel betekent het dat de ,,op pensioenstelling" als vorm van beeindiging van de militaire dienst is verdwenen; immers door de verlening van het militaire pensioen geschiedt dit niet, doch door het daaraan voorafgegane ontslag. Hoewel de naam van de wetten van 190 belooft dat zij o.a. de ,,op pensioenstelling" regelen, doen zij dit in werkelijkheid dus niet.

In 1922 wordt een gedeelte van de bij de wetten van 1902 geregelde materie opnieuw geregeld. De pensioenwetten voor de zeemacht respectievelijk landmacht etc. [1]) geven nieuwe voorschriften ten aanzien van de militaire pensioenen. Als eerste voorwaarde voor het verkrijgen van het recht op pensioen wordt het ,,bekomen ontslag" gesteld. Of ontslag verleend kan worden staat overigens geheel los van het al of niet toekennen van een (recht op) pensioen.

De wetten van 1954 [19]), welke een herziening van de bepalingen ten aanzien van de bevordering en het ontslag inhielden (en dus het restant van de in 1902 geregelde materie opnieuw regelden) pasten zich bij de nieuwe gedachtengang aan. Ook deze wetten bevatten geen enkele regeling meer over de ,,op pensioenstelling"; er wordt hierin nog slechts van ,,ontslagn gesproken. Het kan verleend worden in alle limitatief opgesomde gevallen, waaronder ook die op grond waarvan voorheen het ontslag gekoppeld was aan de verlening van een (recht op) pensioen. De band tussen het ontslag en het verlenen van pensioen is thans dus geheel verbroken.

4. De bedoeling van de grondwetgever met betrekking tot artikel 68 Grondwet.

In de voorgaande paragraaf werd geschetst hoe de bepaling ten aanzien van ontslag en op pensioenstelling van officieren, in de Grondwet opgenomen, zich heeft ontwikkeld tot de huidige. Vermeld werd reeds, dat de redactie van deze Grondwetsbepaling sinds 1848 niet meer is gewijzigd. De vraag doet zich nu voor of de bepaling staatsrechtelijk nog dezelfde betekenis bezit als ten tijde van het ontstaan ervan.

Beslissend voor de beantwoording van deze vraag lijkt mij, welke bedoeling bij de Grondwetgever heeft voorgezeten bij het opnemen van het voorschrift in de Grondwet.

In verschillende afdelingen van onze Grondwet zijn Koninklijke be-

---

[10]) De wetten van 8 december 1954 **(Stb.** 575 en 576) houdende herziening der wettelijke bepalingen ten aanzien van o.a. de bevordering en het ontslag van de beroepsofficieren der Krijgsmacht resp. o.a. van de bevordering en het ontslag van het reserve-personeel der krijgsmacht.

voegdheden (,,prerogatieven") opgenomen, welke aan de Koning een zelfstandige bevoegdheid verlenen. [20])

In artikel 68 Grondwet vinden we een aantal, uitdrukkelijk als zodanig vermelde, prerogatieven van den Koning; de benoeming en bevordering, het ontslag en de op pensioenstelling van officieren zijn aan Hem voorbehouden. Thorbecke [21] wijst er op, dat het voorbehouden van deze bevoegdheden aan de Koning voortvloeit uit de aan Hem toegekende uitvoerende macht, zoals deze bevoegdheden in de vorige staatsregelingen waren ,,toegelegd" aan het Uitvoerend Bewind (1798), het Staatsbewind (1801), den Raadspensionaris (1805) en den Koning van Holland (1806).

De door ons genoemde prerogatieven steunen echter op artikel 68, als speciale bepaling[22]) welke, uitgaande van het beginsel van artikel 56, aan de Koning ten aanzien van die bevoegdheden een bepaalde garantie biedt. Immers, indien deze uitdrukkelijke vermelding in artikel 68 niet zou zijn geschied, dan zou de mogelijkheid bestaan hebben (en wellicht gerealiseerd zijn) de uitoefening van dit brok uitvoerende macht aan een ander Staatsorgaan op te dragen, zoals bijvoorbeeld de verlening van pensioenen aan ambtenaren bij de wet aan de Pensioenraad is opgedragen. Het is derhalve zonder twijfel de bedoeling van de Grondwetgever geweest de Koning in (thans) artikel 68 Grondwet een zelfstandige bevoegdheid te geven, en de uitoefening van deze bevoegdheid door een ander Staatsorgaan uit te sluiten. [23])

5. ***De** inhoud van het prerogatief.*

De verklaring van de inhoud van deze uitsluitend aan de Koning voorbehouden bevoegdheid is thans aan de orde.

Voor de interpretatie van de betreffende bepaling valt mijn keus op de historische methode. Deze methode immers gaat uit van het feit, in casu de bevoegdheid die men in de wetstekst heeft pogen te beschrijven. Zij verklaart niet de zaak uit het woord, maar het woord uit de zaak. [24]) De verklaring van het woord, waar het hier om gaat, de ,,op

[20]) R. Kranenburg, Het Nederlandsch Staatsrecht, 1e deel (6e druk) pag. 367 e.v. Kranenburg vermeldt tevens dat er ook speciale prerogatieven zijn, welke niet met zoveel woorden in de Grondwet worden genoemd (pag. 373).

Een opvallend voorbeeld van het ontstaan van een Koninklijk prerogatief vermeldt Dr. J. Kiers in zijn proefschrift (De verhouding van Koning, minister en landvoogd historisch verklaard, Utrecht 1938).

,,In de Franse constitutie van 1791 werd het recht van den Koning om zijn ,,ministers te benoemen als een Koninklijk prerogatief gehandhaafd tegen de ,,opdringende democratie". In de volstrekte democratie zouden immers de ministers van de Koning eigenlijk ook door de volksvertegenwoordiging moeten worden aangewezen (zie pag. 18).

[21]) Thorbecke, Aantekening op de Grondwet 1839 pag. 69 ad art. 59; 1841 pag. 126 ad art. 58.

[22]) G. W. van der Pot, Handboek van het Nederlandsche Staatsrecht, vijfde druk, pag. 351.

[23]) H. Krabbe, Staatsrechtelijke opstellen, eerste deel, pag. 88: ,,Wordt dus ,,van een bepaalde bevoegdheid des Konings melding gemaakt, dan wordt daar-,,mee niet de Koning iets gegeven wat hij niet had, maar de wetgever iets ont-,,nomen wat deze anders zou hebben kunnen regelen".

[24]) Kiers t.a.p. pag. 7.

„pensioenstelling" werd reeds hierboven gegeven. Zijn materiële inhoud in 1848 (en daarvóór) was: een verbreking van het militaire dienstverband met als sequeel een geldelijke tegemoetkoming. *Thans* is het in het spraakgebruik geworden tot de aanduiding van het ontslag, dat — naar verwacht wordt — door een pensioenverlening gevolgd zal worden.

Hoewel beide elementen van de op pensioenstelling onverbrekelijk aan elkaar verbonden waren, meen ik toch dat de reden voor de opneming van deze bevoegdheid onder de Koninklijke prerogatieven van artikel 68 Grondwet, gelegen is geweest in het eerste veruit belangrijkste element: de definitieve verwijdering uit de militaire dienst.

Ik meen dit te mogen concluderen, niet alleen uit de geschiedenis van de totstandkoming van de Grondwet van 1814 (de bevoegdheid van de Koning om zich van officieren, door wie Hij niet langer gediend wilde zijn, te ontdoen, en die Hij niet kon ontslaan zag de president van de Grondwetscommissie alleen realiseerbaar door middel van op pensioenstelling; met andere woorden het pensioen-element was een waarborg voor de officier, méér dan een recht van de Souvereine Vorst)[25]), maar meer nog uit de volgende overwegingen.

Vóór 1848 was de Koning volkomen vrij zowel ten aanzien van het pensioenverleningselement (de verlening èn de bepaling van het hoogte van pensioen of gagement).

In 1851 wordt in de dan tot stand gekomen wetten de vrijheid met betrekking tot de vaststelling van het pensioenbedrag aan de Koning ontnomen. Ten aanzien van de pensioenverlening (als element van de op pensioenstelling) bleef 's Konings vrijheid implicite bestaan. In 1902 echter zijn de „op pensioenstellingsgronden" vervallen; zij zijn immers tot ontslaggronden geworden. De Koning moest nu als hij ontsloeg — in bepaalde opgesomde gevallen — tevens pensioen verlenen. Hij bleef dus wel vrijheid bezitten ten aanzien van het ontslag, maar dat eenmaal gegeven hebbende was hij in het bepaalde geval verplicht tevens pensioen te verlenen. De Grondwetsbepaling, dat de op pensioenstelling door den Koning moest geschieden gold in 1902 evenzeer als vóór 1848 (zij het dan onder de toevoeging „volgens de regels door de wet „te bepalen"). De Koning bezat in 1902 nog steeds — binnen het raam van de wettelijke bevoegdheden — Zijn vrijheid van beslissing ten aanzien van het ontslag, en dus ook Zijn prerogatief ten aanzien van het eerste, belangrijkste element van de op pensioenstelling. Immers, Hij bleef in beginsel vrij in Zijn beslissing ten aanzien van de vraag of het werkelijke dienstverband van een officier moest worden beëindigd.

---

[25]) Dat de garantie tegen willekeurig ontslag (opgenomen zowel in art. 7 van de Schets van van Hogendorp als in art. 22 van het Ontwerp van 3 februari 1814), hierin gelegen, dat ontslag slechts kan geschieden op verzoek of bij een rechterlijk vonnis, niet in de Grondwet van 1814 werd opgenomen, vond zijn oorzaak in het feit dat de Koning (terecht) bezwaar maakte tegen de garantieclausule „slechts op eigen verzoek", „als kunnende in troebele tijden gevaarlijk „worden".

(Zie Colenbrander, Ontstaan der Grondwet deel I - 1814, pag. 346, 439 en 442).

Doch de beslissing of na een ontslag al dan niet een pensioenverlening zou volgen, kwam buiten Zijn bevoegdheidssfeer te liggen. Wanneer nu de bevoegdheid tot het verlenen van het pensioen een van de beweegredenen was geweest om de op pensioenstelling als Koninklijk prerogatief in de Grondwet te vermelden (en dus ook deel uitmaakte van het prerogatief) zou de bepaling in de wetten van **1902** dat stéeds — dat wil zeggen onafhankelijk van de wil van de Koning — pensioenverlening moest volgen, indien aan een bepaalde feitelijke voorwaarde was voldaan, in strijd met dit prerogatief geweest zijn en derhalve ongrondwettig.

Enig motief voor de vermelding van de op pensioenstelling in (thans) artikel 68 Grondwet is naar mijn mening derhalve de overweging geweest, dat aan de Koning het recht moet worden voorbehouden het feitelijke dienstverband van officieren definitief te verbreken, niet alleen indien dat door het ontslag, maar evenzeer als het door de op pensioenstelling geschiedde.

6. De huidige situatie.

Zoals reeds in de inleiding werd vermeld is de pensioenverlening aan (gewezen) militairen bij Koninklijk Besluit imperatief voorgeschreven.

Dat de Koning deze handeling ook na **1902** is blijven verrichten kan — met het oog op het vorenstaande — *niet* gezien worden als voortvloeiende uit een Hem door de Grondwet toegekend prerogatief.

Een prerogatief houdt immers in, dat de Koning bepaalde uitvoeringsdaden naar eigen inzicht kan verrichten en een *verplichting* op grond waarvan Hij deze uitvoeringsdaden onafhankelijk van eigen inzicht moet verrichten is hiermede niet in overeenstemming te brengen. [26]) Een zelfstandige bevoegdheid ten aanzien van de pensioenverlening is sinds de pensioenwetten van **1902** in feite niet meer aanwezig. In dat jaar ontstond immers een *recht* op pensioen voor (om bepaalde redenen) ontslagen militairen en aan dit recht vermag de Koning niet te tornen.

Deze situatie is door de nieuwe thans geldende wetten, bevestigd. De militaire pensioenwetten van **1922** [1]) stellen voorop dat in bepaalde gevallen een *recht* op pensioen wordt verkregen. De verlening ervan geschiedt nà het ontslag, en wel door den Koning (al dan niet na een desbetreffende aanvrage) bij een met redenen omklede beslissing. Deze beslissing nu kan in de opzet van deze wetten slechts een ambtelijke zijn, met andere woorden een beslissing welke inhoudt hetgeen de wet voorschrijft in een bepaald geval te beslissen. Van de Koninklijke beslissing is (na afwijzing van een verzoek om herziening) beroep mogelijk bij de C.R.v.B.; terecht, de ontslagen militair heeft immers een door de wet gegarandeerd *recht* op pensioen.

Wanneer de Koning dit recht niet wenst te realiseren dient Zijn be-

---

[26]) Dan is er immers geen sprake van een wezenlijke bevoegdheid, doch slechts van een bevoegdheid tot het verrichten van — wat ik zou willen noemen — ceremoniële handelingen.

slissing gecorrigeerd te worden, van een *zelfstandige* bevoegdheid is dus geen sprake.

Bij het ontslag is deze bevoegdheid wèl aanwezig. Ook hier kan een Koninklijk Besluit vernietigd worden als het in strijd met de wettelijke bepalingen terzake is genomen. Doch de Koning mag — àls een ontslaggrond aanwezig is — met evenveel recht besluiten om *niet* te ontslaan als om wèl ontslag te verlenen. Dàt is de huidige inhoud van Zijn prerogatief ten aanzien van het ontslag.

7. Samenvatting en conclusie.

De bovenstaande bevindingen met betrekking tot de inhoud van de bepaling van artikel 68 Grondwet zou ik als volgt willen samenvatten.

A. Tot 1851 bestond een willekeurige bevoegdheid van de Koning ten aanzien van de op pensioenstelling van officieren.

B. Van 1851 tot 1902 is de Koning in Zijn bevoegdheid enigszins beperkt; alleen op door de wetgever genoemde gronden mag Hij tot op pensioenstelling overgaan; of Hij daartoe in een bepaald geval zal overgaan staat Hem volkomen vrij.[27])

In deze periode bestaan de prerogatieven van (thans) artikel 68 Grondwet dus nog alle; ten aanzien van de op pensioenstelling echter met deze restrictie, dat de bevoegdheid zich wèl uitstrekt tot het op pensioenstellen, maar niet tot het op een *bepaald* pensioen*bedrag* stellen.

C. In 1902 verdwijnt de ,,op pensioenstelling" als ontslaghandeling van den Koning. Het feit dat Hij een officier (wat men bleef noemen) op pensioen stelde, betekende niet langer dat Hij hem uit het militaire verband verwijderde; dat geschiedde voortaan door de afzonderlijke ontslaghandeling. Daarbij had de Koning het *niet* in de hand of al dan niet pensioenverlening volgde.

D. In 1954 veranderde in wezen niets. De aan de Koning ontnomen bevoegdheid over pensioenverlening te beslissen, bleef Hem ontnomen, al wordt in de nieuwe ontslagwet niet meer de eis gesteld dat ontslag in bepaalde gevallen door pensioenverlening gevolgd moet worden.

Die pensioenverlening was immers reeds geregeld in de militaire pensioenwetten van 1922.

Sinds 1902 is dus de zelfstandige bevoegdheid van de Koning, Hem in de Grondwet ten aanzien van de ,,op pensioenstelling van officieren" toegekend, in feite verdwenen. De tweeledige handeling van weleer is in twee afzonderlijke handelingen uiteengevallen: het eerste element is overgegaan naar de ontslagvorm (ten aanzien waarvan het prerogatief geldt), het tweede element bevat geen zelfstandige bevoegdheid, het is immers een ambtelijke handeling, welke ingevolge opdracht van den Wetgever door de Koning moet worden verricht.

[27]) Hetzelfde geldt met betrekking tot de benoeming, de bevordering en het ontslag ook thans nog. De Koning is gebonden aan bepaalde wettelijke regelingen over deze onderwerpen, doch, binnen de beperkingen Hem door deze regelingen opgelegd, beslist Hij vrijelijk óf benoemd, bevorderd en ontslagen wordt.

Het heeft — zo gezien — dus geen zin, de vermelding van de op pensioenstelling (als zijnde een niet meer bestaande handeling) in artikel 68 Grondwet te handhaven, noch om die term te wijzigen in „pensioenverlening", omdat deze — zoals eerder betoogd — immers geen prerogratief van de Koning kan zijn bij de huidige stand van de wetgeving op dit stuk. Uit staatsrechtelijk oogpunt bezien bestond er derhalve voor de wetgever geen verplichting de verlening van militaire pensioenen bij de wet aan de Koning op te dragen. Een wetswijziging op dit punt kan dus niet in strijd met artikel 68 Grondwet zijn, zodat de nagestreefde unificatie van de pensioenwetgeving niet op grondwettelijke bezwaren behoeft te stranden.

8. Argumenten tegen de unificatie.

Uit bovenstaande conclusie volgt niet, dat de verlening van militaire pensioenen door de Pensioenraad zonder meer bepleit moet worden. Van de argumenten, die tegen behandeling van militaire pensioenen door de Pensioenraad pleiten zijn tot slot van dit opstel een tweetal te vermelden.

A. De pensioenverlening aan officieren door de Koningin wordt door Haar officieren beschouwd als een Koninklijke handeling, welke gebaseerd is op een sinds anderhalve eeuw gevestigde gewoonte, op de voortzetting waarvan hoge prijs wordt gesteld. Toegegeven wordt dat dit slechts een gevoelsargument is, doch als men bedenkt, dat het gevoel voor traditie — anders dan in de niet-militaire sfeer — in de militaire samenleving nog zeer sterk spreekt, dan zal men deze overweging niet zo licht terzijde stellen als men aanvankelijk geneigd zou zijn te doen.

B. Het verlenen van pensioen aan militairen bij Koninklijk Besluit onder verantwoordelijkheid van de minister van defensie betekent dat deze minister een bepaalde marge heeft in zijn beleid ten aanzien van de toepassing van de militaire pensioenwetten. In de huidige situatie betekent de pensioenverlening bij Koninklijk Besluit derhalve een brok rechtspositie voor de militair, waarvan het onzeker is of deze door de Pensioenraad gehandhaafd zou blijven.

Nog een aantal bezwaren van voornamelijk administratieve aard richt zich tegen overheveling van de pensioenverlening naar de Pensioenraad. Over de vraag of deze en de genoemde zwaar genoeg wegen om unificatie in de verlening van pensioenen in de weg te staan, moge ik mij van een oordeel onthouden.

Slechts één conclusie dient uit dit opstel getrokken te worden: de realisering van de unificatie in de pensioenverlening stuit niet op Grondwettelijke bezwaren. Tot nog toe is dit bezwaar — zover mij bekend — nog steeds de voornaamste overweging tegen unificatie geweest.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 5 juli 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Kolonel J. *A.* Vergouw en Lt.-Kolonel-Arts J. G. van Steinfoorn.
Raadsman: Mr. W. *L.* M. Knittel.

Opzettelijk beschadigen en vernielen van een straalzenderapparatuur, een 30-tal radiobuizen en een electrische klok door een dpl. korporaal. Geldboete van f *40 en verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse.*

(W.M.Sr. art. 25; W.Sr. artikel 350).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. J. B., geboren 24 september 1940, dpl. korporaal, beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is tenlastegelegd:

„dat hij op of omstreeks 3 april 1961 te Gilze Rijen, althans in „Nederland:

„a. opzettelijk en wederrechtelijk de straalzenderapparatuur op de „Vliegbasis Gilze-Rijen, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, „heeft beschadigd, hebbende hij toen aldaar opzettelijk en wederrechte-„lijk enkele aan die apparatuur bevestigde en daartoe behorende draden, „benodigd voor de uitbreiding van die apparatuur, afgeknipt;

„b. opzettelijk en wederrechtelijk een aantal (± 30 stuks) radio-„buizen, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, heeft stuk ge-„gooid en aldus vernield;

„c. opzettelijk en wederrechtelijk een klok, toebehorende aan de „Staat der Nederlanden, heeft vernield, althans beschadigd, hebbende „hij toen aldaar opzettelijk en wederrechtelijk een stuk krentebrood „tegen die klok geworpen, waardoor het glas van die klok werd vernield „en die klok bleef stilstaan, waarna hij vervolgens opzettelijk en weder-„rechtelijk die klok van kniehoogte af op de grond heeft laten vallen";

overwegende, dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende Justitiële Verklaring dd. 13 april 1961, opgemaakt door de 1e luitenant J. J. Wolters, commandant B & E Squadron Vliegbasis Gilze-Rijen te Rijen, ten tijde, dat hij het hem tenlastegelegde zou hebben begaan in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik heb op zondagmiddag 2 april 1961 in het Kamp Princebosch te Gilze-Rijen — ik had dienst met de dienstplichtig soldaat Schuit — willens en wetens de straalzenderapparatuur behorende tot de Vliegbasis Gilze-Rijen, welke naar ik wist toebehoorde aan de Staat der Nederlanden, beschadigd; immers ik heb toen aldaar willens en wetens enkele aan die apparatuur bevestigde en daartoe behorende draden,

benodigd voor de uitbreiding van die apparatuur, afgeknipt. Ik had daartoe van niemand recht of toestemming.

Ik heb op maandagavond 3 april 1961 in het Kamp Princebosch te Gilze-Rijen (straalzenderstation) — de dienstplichtig soldaat Schuit bevond zich bij mij — willens en wetens een dertigtal radiobuizen, welke naar ik wist toebehoorden aan de Staat der Nederlanden stukgegooid en aldus vernield. Ik had daartoe van niemand recht of toestemming.

Terwijl ik mij dezelfde maandagavond tezamen met Schuit in de recreatieruimte behorende tot het straalzenderstation bevond, zijn wij met een krentebrood wat heen en weer gaan gooien. Schuit zei op een gegeven moment tegen mij: ,,Denk erom, dat je de klok die boven mij ,,hangt niet raakt''. Kort daarop gooide ik het krentebrood in de richting van Schuit en raakte het glas van genoemde klok, waardoor dit brak. Het uurwerk bleef toen stilstaan. Ik heb vervolgens expres de klok van kniehoogte op de grond laten vallen. Ik wist toen dat die klok toebehoorde aan de Staat der Nederlanden. Ik had van niemand recht of toestemming om deze aldus te vernielen;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend procesverbaal van Huishoudelijk Onderzoek dd. 10 april 1961, opgemaakt door Theodorus Jacobus Antonius Meeuwsen, 1e luitenant en Johannes Tielrooy, dienstplichtig vaandrig, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Arij Schuit:

Terwijl ik met dienstplichtig korporaal B. dienst had op de straalzender Kamp Princebosch, had ik op zondagmiddag 2 april 1961 enige draadjes nodig. De dienstplichtig korporaal B. zei toen: ,,Hier zitten ,,nog wat losse draadjes'' en knipte vervolgens enige niet in gebruik zijnde draden, behorende tot de straalzenderapparatuur, door.

Maandagavond 3 april 1961 keek ik in een doos, waarin zich een groot aantal radiobuizen bleken te bevinden. Toen de dpl. korporaal B. dit zag zocht hij een buis uit met het hardste soort glas en gooide die enige malen met kracht in de doos. Hierdoor ging een groot aantal van de zich in de doos bevindende radiobuizen kapot;

Overwegende, dat A. Schuit, als getuige ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Terwijl ik mij op maandagavond 3 april 1961 tezamen met korporaal G. J. B. in de recreatieruimte behorende tot het straalzenderstation in het Kamp Princebosch te Gilze-Rijen bevond, zijn wij met een krentebrood wal heen en weer gaan gooien. Op een gegeven moment zei ik tegen korporaal B.: ,,Denk erom, dat je de klok die boven mij hangt ,,niet raakt'', en wij gingen door met gooien. Even later zei korporaal B.: ,,Die klok is wel een mooi punt om op te mikken''. Kort daarop gooide korporaal B. en het krentebrood kwam tegen het glas van de klok aan, dat hierdoor brak. Toen korporaal B. vervolgens de klok van de muur had gehaald, merkte hij op dat deze niet meer liep. Daarna heeft hij de klok van kniehoogte laten vallen;

Overwegende, dat J. J. Wolters, als getuige ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Als commandant van het B & E Squadron op de Vliegbasis Gilze-Rijen ben ik verantwoordelijk voor de goederen, die op 2 en 3 april 1961 door toedoen van korporaal G. J. B. zijn vernield. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven al deze goederen, welke toebehoren aan de Staat der Nederlanden, te vernielen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft, genoemd procesverbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is tenlastegelegd met zijn schuld daaran, met dien verstande:

,,dat hij op of omstreeks 3 april 1961 te Gilze-Rijen,

a . opzettelijk en wederrechtelijk de straalzenderapparatuur van de ,,Vliegbasis Gilze-Rijen, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, ,,heelt beschadigd, hebbende hij toen aldaar opzettelijk en wederrechte-,,lijk enkele aan die apparatuur bevestigde en daartoe behorende dra-,,den, benodigd voor de uitbreiding van die apparatuur, afgeknipt;

,,b. opzettelijk en wederrechtelijk een tc 30 stuks radiobuizen, toe-,,behorende aan de Staat der Nederlanden, heeft stuk gegooid en aldus ,,heeft vernield;

,,c. opzettelijk en wederrechtelijk een klok, toebehorende aan de ,,Staat der Nederlanden, heeft vernield, hebbende hij toen aldaar opzet-,,telijk en wederrechtelijk een krentebrood tegen die klok geworpen, ,,waardoor het glas van die klok werd vernield en die klok bleef stil-,,staan, waarna hij vervolgens opzettelijk en wederrechtelijk die klok ,,van kniehoogte af op de grond heeft laten vallen'';

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

a. ,,opzettelijk en wederrechtelijk enig goed *dat* geheel aan een ,,ander toebehoort, beschadigen'',

b/c. ,,opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel aan een ,,ander toebehoort, vernielen, tweemaal gepleegd'',

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 350 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is tenlastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de gepleegde feiten onwaardig acht in de door hem beklede rang van korporaal te blijven dienen;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 40, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen en verlaging tot soldaat der laagste klasse — Red.].

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 9 augustus 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Kolonel J. H. H. Bruinier en Lt.-Kolonel Mr. R. B. Lewis.
Raadsman: Mr. L. *C.* van der Tas.

Principiële dienstweigering door een Jehova-getuige die weigert het voor hem bestemde militaire uniform aan te trekken.
Gevangenisstraf van 1 jaar en 9 maanden en ontslag (zonder ontzetting).

(W.M.Sr. art. 114)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B. D. R., geboren 6 oktober 1938, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire ,,dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij het Ver-,,zorgingsquadron van de Luchtmacht Instructie en Militaire Oplei-,,dingen School, op of omstreeks 27 juni 1961 te 's-Hertogenbosch, in ,,ieder geval in Nederland, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft ,,nagelaten te gehoorzamen aan de hem door zijn militaire meerdere, ,,de sergeant-majoor *C.* R. Fokkema, gegeven opdracht om een militaire ,,uniform aan te trekken zeggende: ,.dat weiger ik want ik ben Jehova ,,,,getuige", althans woorden van gelijke strekking en vervolgens dat ,,uniform niet heeft aangetrokken";

Overwegende, dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende Justitiële Verklaring dd. 20 juni 1961, opgemaakt door de kapitein J. M. Hoogendam, commandant Verzorgingssquadron LIMOS te Nijmegen, ten tijde, dat hij het hem tenlastegelegde zou hebben begaan in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij het Verzorgingssquadron van de Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingen School, heb ik op 27 juni 1961 te 's-Hertogenbosch geweigerd uit te voeren de opdracht van de sergeant-majoor *C.* R. Fokkema om het uniform der Koninklijke Luchtmacht, dat hij mij voorhield, aan te trekken; e.e.a. door te zeggen: ,,Ik weiger, ik doe dat niet; inijn geloof ,,weerhoudt mij daarvan" en ik heb toen aldaar dat uniform ook niet aangetrokken;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. 169/61, opgemaakt en gesloten te 's-Hertogenbosch op 27 juni 1961 door Ate Jeeninga, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade 's-Hertogenbosch,

onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Cornelis Romke Fokkema:

Terwijl ik als beroepsmilitair bij de Koninklijke Luchtmacht in de rang van sergeant-majoor ingedeeld was bij de Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingen School, heb ik op 27 juni 1961 te 's-Hertogenbosch aan de mij bekende dienstplichtig soldaat R. die ter opkomst in werkelijke dienst moest verschijnen — opdracht gegeven een uniform aan te trekken. Terwijl ik R. een uniform van de Koninklijke Luchtmacht voorhield zei ik tegen hem: ,,Hier is je uniform, trek dit aan''. R. zei toen tegen mij: ,,Ik weiger, ik doe dat niet. Mijn geloof weer-,,houdt mij daarvan''. Hierop zei ik tegen hem: ,,Dit is een dienst-,,bevel''. R. bleef echter bij zijn weigering;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen beklaagde is tenlastegelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „of omstreeks'', ,,in ieder geval in Nederland'', ,,althans opzettelijk heeft nagelaten'' en ,,althans woorden van gelijke ,,strekking";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog'',

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is tenlastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het gepleegde misdrijf beklaagde ongeschikt acht om in de militaire dienst te blijven dienen, doch niet tevens zodanig ongeschikt dat hij voorgoed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 1 jaar en 9 maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht vanaf 27 juni 1961; ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid bij de gewapende macht te dienen — *Red.].*

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 23 augustus 1961

President: Kolonel Mr. *F. A.* J. Deelen; *Leden:* Lt.-Kolonels ***G.*** *J.* J. M. Schopmeijer en **A.** J. Marinus.

Geconsigneerd zijnde als sergeant, CADF/PV1B monteur en als zodanig verplicht binnen een straal van 4 km rond de stad Den Helder te verblijven, zich opzettelijk ongeoorloofd naar Alkmaar begeven: opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid terwijl de schuldige is dienstdoende.

(W.M.Sr. art. 97, 99).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen S. G. W., geboren 29 december 1938, sergeant, beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als vrijwilliger wiens dienstverband hem tot „doorlopende dienst verplicht, in de rang van sergeant in werkelijke „militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht ingedeeld bij het „Navigatiestation „N" te Den Helder, als CADF/PV1B monteur ge„consigneerd zijnde van 17.00 uur op 15 juni 1961 te 06.00 uur op „16 juni 1961 in het gebied gelegen binnen een straal van 4 km rond „de stad Den Helder, op of omstreeks 15 juni 1961 te ca. 22.30 uur in „ieder geval na 17.00 uur, genoemd consignatiegebied eigendunkelijk „heeft verlaten en sindsdien daarvan gedurende het resterende gedeelte „van genoemde consignatie-periode opzettelijk ongeoorloofd en onaf„gebroken afwezig geweest en gebleven, zulks terwijl hij als gecon„signeerd monteur was dienstdoende";

Overwegende, dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende Justitiële Verklaring dd. 19 juni 1961, opgemaakt door de kapitein H. W. Grootendorst, commandant C & E Squadron Navigatiestation „N" te Den Helder, ten tijde, dat hij het hem tenlastegelegde zou hebben begaan in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Sinds 4 november 1957 ben ik onafgebroken in werkelijke militaire dienst met een dienstverband, dat mij tot doorlopende militaire dienst verplicht bij de Koninklijke Luchtmacht. Sinds 9 augustus 1960 ben ik in de rang van sergeant ingedeeld bij het C & E Squadron van het Navigatiestatiton „N" te Den Helder, waar ik werkzaam ben als CADF/PV1B-monteur. Krachtens dienstrooster was ik als zodanig geconsigneerd in het garnizoen Den Helder van donderdag 15 juni 1961 te 17.00 uur tot vrijdag 16 juni 1961 te 06.00 uur. Ik wist, dat ik gedurende die periode het gebied gelegen binnen een straal van 4 km van de stad Den Helder niet mocht verlaten.

Ik wist, dat ik in die periode steeds bereikbaar diende te zijn binnen genoemd gebied. Ik ben echter donderdagavond omstreeks 22.30 uur vanuit mijn verblijfplaats in Den Helder vertrokken en met de trein van 23.00 uur vanuit Den Helder naar Alkmaar gegaan, dit alles ofschoon ik toen wist, dat ik, geconsigneerd zijnde, helemaal niet naar Alkmaar mocht, daar ik daartoe van niemand recht of toestemming had. Ik meende echter, dat ik na die tijd toch niet gecontroleerd zou worden

en dat het risico, dat een en ander ontdekt zou worden uiterst gering was.

De nacht heb ik in Alkmaar doorgebracht, en ik ben daar gebleven tot vrijdag 16 juni 1961 te 12.02 uur, zijnde het tijdstip, waarop ik per trein vanuit Alkmaar naar Den Helder vertrok om daar weer op tijd te zijn voor middagdienst;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindende verklaring dd. 31 juli 1961, opgemaakt door de kapitein H. W. Grootendorst, commandant C & A Squadron Navigatiestation „N" te Den Helder, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van relatant: dat de sergeant W. op 15 juni 1961 geconsigneerd was als CDAF/PV1B-monteur in het garnizoen, waaronder wordt verstaan een gebied met een straal van 4 km rond de stad Den Helder;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend procesverbaal van huishoudelijk onderzoek dd. 17 juni 1961, opgemaakt en getekend door Harm Geert de Jonge, 1e luitenant, en Johannes Marinus Duitink, 2e luitenant, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Jean Nicolaas Fnaikin:

Ik had nachtdienst op de Fault-Control (Ops-bunker) van 15 juni 17.00 uur tot 16 juni 08.30 uur. Te ± 02.00 uur werd door Hilversum (CVV Groep) om een CADF/PV1B-monteur gevraagd. Ik heb daarop het dienstrooster gepakt waaruit bleek dat de sergeant W. geconsigneerd was in het garnizoen als CADF/PV1B-monteur. Ik heb na verkregen toestemming de sergeant der LBK van Breukelen medegedeeld dat de chauffeur van dienst onmiddellijk naar de Meidoornstraat **38** te Den Helder moest gaan om daar de sergeant W. op te halen. ± 02.45 uur werd de Fault-Control door de sergeant van Breukelen gebeld met de mededeling dat de sergeant W. niet huis was, althans dat er na langdurig bellen (% 5 min.) niet werd open gedaan;

Overwegende, dat eerdergenoemde Justitiële Verklaring voorts inhoudt:

Sergeant W. is van 15 juni 22.30 uur tot 16 juni 06.00 uur onafgebroken zonder recht of vergunning, afwezig geweest van zijn onderdeel Navigatiestation „N" te Den Helder;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemde verklaring van de kapitein Grootendorst en genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts als bewijsmiddel gebezigd i.v.m. de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is tenlastegelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „of „omstreeks" en „in ieder geval na 17.00 uur";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in *tijd van oorlog, niet „langer dan vier dagen durende, waarbij de schuldige het misdrijf „pleegt, terwijl hij is dienstdoende";*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 j° 99 Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken — *Red.].*

NASCHRIFT.

De beklaagde was, geconsigneerd zijnde, bepaaldelijk niet „dienst-„doende": hij werd juist voor een dergelijk „dienstdoen" opgehaald maar niet thuis getroffen. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 6 september 1961

President: Majoor Mr. P. E. Kloots (plv.); *Leden:* Lt. Kolonel-Arts J. G. van Steinfoorn en Lt. Kolonel H. H. Peeters.
Raadsman: Kapitein W. A. Derksen.

Als dienstdoende op de operationele centraalpost van een navigatiestation, in strijd met een hem, op zijn verzoek om even naar de stad te mogen gaan, gegeven dienstbevel om op zijn post te blijven, zich niettemin naar de stad begeven: opzettelijke ongehoorzaamheid.
Voorwaardelijke gevangenisstraf en onvoorwaardelijke strafklasse.
(W.M.Sr. art. 27, 97, 114, 129).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. D., geboren 21 oktober 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 15 juni 1961 te Bierum, terwijl hij als „dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij het Navigatiestation „G", en was „dienstdoende in de bunker van dat Navigatiestation, nadat hij aan „zijn militaire meerdere, de sergeant J. Mulder, had gevraagd of hij „met de busdienst van 16.00 uur op die dag naar Appingedam mocht „gaan om een pakje naar het postkantoor te brengen en nadat ge-„noemde meerdere dit verzoek had geweigerd en hem had opgedragen „in genoemde bunker te blijven, niettemin opzettelijk in strijd met „genoemde opdracht om 16.00 uur die dag met de busdienst naar „Appingedam is vertrokken en die bunker heeft verlaten";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht had ik op 15 juni 1961 van 12.30 uur tot 17.00 uur dienst als centralist op de operationele centraalpost in de bunker van het navigatiestation „G" te Bierum. Die ochtend had ik vrij van dienst gehad. Des middags ontving ik een postpakket, dat ik die dag nog door wilde sturen naar België, zodat ik toen besloot te vragen of ik die middag even naar Appingedam mocht om het pakketje naar het postkantoor te brengen. Te omstreeks 15.45 uur heb ik dan ook mijn directe chef, sergeant KLu J. Mulder, opgebeld en deze ge-

vraagd of ik met de militaire busdienst van 16.00 uur naar Appingedam mocht gaan om dat pakketje te posten. Sergeant Mulder zei tegen mij: ik geef daar geen toestemming voor; jij dient in de bunker te blijven; je hebt vanmorgen tijd genoeg gehad om je privé-zaken te regelen. Na enig nadenken besloot ik desalniettemin met de bus van 16.00 uur weg te gaan. Ik ben vervolgens met de luchtmachtbus van 16.00 uur naar Appingedam vertrokken.

Overwegende, dat Jan Mulder, oud 26 jaar, militair, wonende te Appingedam, door de Officier-Commissaris als getuige gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Ik ben in de rang van sergeant werkzaam op het Navigatiestation „G" te Appingedam. Als zodanig zijn o.a. onder mijn bevelen gesteld de militaire centralisten werkzaam op de operationele centraalpost, gevestigd in de bunker van genoemd navigatiestation. Op donderdag 15 juni 1961 werd ik te omstreeks 15.45 uur opgebeld door de dpl. sld. H. D., toen één van genoemde centralisten. Hij vroeg mij of hij met de bus van 16.00 uur die dag naar Appingedam mocht gaan om een pakje naar het postkantoor te brengen. Ik heb hem toen gezegd, „neen, ik „geef je daar geen toestemming voor; jij dient in de bunker te blijven; „je hebt vanmorgen tijd genoeg gehad om je privé-zaken te regelen". D. had op de centrale die dag dienst tot 17.00 uur, van 12.30 uur af. Later vernam ik, dat D. toch met de bus van 16.00 uur naar Appingedam is gegaan.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande dat het feit is gepleegd op 15 juni 1961;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog",

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 114 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het begane feit beklaagdes onderwerping aan een strengere krijgstucht noodzakelijk acht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 1 week, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren; plaatsing in een strafklasse voor de duur van 3 maanden, onvoorwaardelijk — *Red.*].

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 20 september 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Lt. Kolonels *H.* W. J. Teunissen en K. W. Woudenberg.

Na ontvangen opdracht van een adjudant-onderofficier om zijn verlof met de duur van twee dagen te laten intrekken en eerder bij zijn onderdeel terug te komen, daaraan geen gevolg gegeven en later dan door die onderofficier was bepaald, teruggekeerd.

Eendaadse samenloop van opzettelijke ongehoorzaamheid en opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, zodat slechts de tweede strafbepaling toegepast wordt.

Ten aanzien van het tweede deel der tenlastelegging: het zich door een samenweefsel van verdichtselen onttrekken aan de dienst, is onvoldoende duidelijk welk feit bedoeld wordt, aangezien aan beklaagde verweten wordt het zich onttrekken aan zijn dienstverplichtingen in het algemeen, doch anderzijds het zich onttrekken aan bepaalde dienstverplichtingen, t.w. zijn dienst als barkeeper in de onderofficiersmess.

Tenlastelegging nietig.

Aangezien beklaagde reeds gestraft is met 8 dagen streng arrest en inmiddels met groot verlof is vertrokken, voorwaardelijk geldboete opgelegd (met toepassing van artikel 24 W.Sr.).

(W.M.Sr. art. 97, 101, 114, 131; W.Sr. art. 14a, 24, 25; W.K. art. 57).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. G. A., geboren 6 juli 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

1 dat hij in de periode van 8 t/m 15 februari 1961 te Eindhoven, ,,althans in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke ,,militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, nadat zijn militaire meerdere, de adjudant-onderofficier F. J. Koek, hem op 8 ,,februari 1961 had opgedragen op 14 februari 1961 te 12.00 uur van ,,verlof terug te zijn op zijn onderdeel, de vliegbasis Eindhoven, en zijn ,,verlof voor 14 en 15 februari 1961 te laten intrekken, opzettelijk, ,,althans hoogst nalatig, heeft nagelaten aan die dienstbevelen te gehoorzamen, opzettelijk, althans hoogst nalatig, zijn verlof als boven- ,,omschreven niet heeft laten intrekken en opzettelijk, althans hoogst ,,nalatig, niet op 14 februari 1961 te 12.00 uur op zijn onderdeel is ,,teruggekeerd, doch opzettelijk, althans hoogst nalatig, sindsdien daar- ,,van ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij aldaar op ,,14 februari 1961 te 18.00 uur is teruggekeerd;

,,2. dat hij op 14 en 15 februari 1961 te Eindhoven, althans in ,,Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire ,,dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, zich opzettelijk door een ,,listige kunstgreep of een samenweefsel van verdichtsels tijdelijk aan ,,de vervulling van zijn dienstverplichtingen heeft onttrokken, hebben-

„de hij toen aldaar opzettelijk listiglijk en bedrieglijk en in strijd met „de waarheid op 14 februari 1961 aan zijn squadron-commandant, de „kapitein H. P. Hendrikx, medegedeeld dat zijn moeder ernstig ziek „was, dat zij uit een raam was gevallen en in het ziekenhuis lag, dat „hem dit telefonisch was bericht en hij verzocht werd onmiddellijk over „te komen, in verband waarmede hij om toestemming verzocht zijn „onderdeel te verlaten en naar zijn woonplaats te gaan, door welke „listige kunstgreep en/of samenweefsel van verdichtsels bewogen ge- „noemde kapitein Hendrikx hem toestemming heeft verleend zijn on- „derdeel te verlaten, alwaar hij op 15 februari 1961 te ± 17.00 uur is „teruggekeerd, zodat hij zich aan zijn dienstverplichtingen als bar- „keeper in de onderofficiers-mess op 14 februari 1961 van 19.30 uur „tot 24.00 uur en op 15 februari 1961 van 08.00 uur tot 16.00 uur „heeft onttrokken";

Overwegende dat naar het oordeel van de Krijgsraad het ten laste gelegde sub 2 niet een voldoend duidelijk omschreven feit inhoudt;

dat immers uit de te laste legging valt te lezen dat beklaagde wordt verweten enerzijds het zich onttrekken aan dienstverplichtingen in het algemeen, i.c. het verlaten van het onderdeel, en anderzijds het zich onttrekken aan een bepaalde soort van dienstverplichtingen, te weten die van barkeeper in de onderofficiers-mess;

dat in zoverre de te laste legging derhalve behoort te worden nietig verklaard;

Overwegende dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende justitiële verklaring dd. 21 april 1961, opgemaakt door de reserve-kapitein H. P. Hendrikx, commandant verzorgings-squadron Vliegbasis Eindhoven, ten tijde, dat hij het hem ten laste gelegde zou hebben begaan, in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende dat beklaagde ten aanzien van het hem sub 1 ten laste gelegde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik in werkelijke militaire dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Luchtmacht, kwam op 8 februari 1961 de adjudant-onderofficier F. J. Koek in de onderofficiers-mess van de vliegbasis Eindhoven naar mij toe en zei tegen mij: „A. jij moet dinsdag 14 „februari te 12.00 uur van je verlof terug zijn op de vliegbasis". Op zaterdag 11 februari 1961 ben ik met bewegingsvrijheid naar Maastricht vertrokken. Tijdens carnavalvieren op maandag 13 februari heb ik veel bier gedronken en ben toen op dinsdag te omstreeks 02.30 in vrij dronken toestand naar bed gegaan. Ik werd die dag pas om 11.00 uur wakker. Aangezien ik mij door genoemd biergebruik niet goed voelde, ben ik die dag eerst om 18.00 uur op mijn onderdeel teruggekeerd, zodat ik op 14 februari 1961 van 12.00 uur tot 18.00 uur daarvan afwezig ben geweest, terwijl ik daartoe van niemand recht of toestemming had;

Overwegende dat Frederik Johannes Koek, oud 45 jaar, adjudant-onderofficier bij de Koninklijke Luchtmacht, wonende te Meerveldhoven, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder ede zakelijk heeft verklaard:

Als adjudant-onderofficier-administrateur op de Vliegbasis Eindhoven, tevens belast met de functie van mess-president van de onderofficiers-mess, ben ik op woensdag 8 februari 1961 naar de dienstplichtig soldaat H. G. A. gegaan en heb deze in de onderofficiers-mess van de vliegbasis Eindhoven de volgende opdracht gegeven: ,,A. jij ,,moet dinsdag 14 februari 1961 om 12.00 uur terug zijn op de vlieg-,,basis". **A.** is echter niet op dinsdag 14 februari 1961 te 12.00 uur, doch pas te 18.00 uur teruggekeerd op het onderdeel;

Overwegende dat een zich bij de processtukken bevindend schrijven dd. 4 september 1961, opgemaakt door de reserve-kapitein H. P. Hendrik~,commandant Verzorgings-squadron Vliegbasis Eindhoven te Eindhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van H. P. Hendrikx voornoemd:

De dienstplichtig soldaat H. ***G.*** A. is op dinsdag 14 februari 1961 van 12.00 uur tot ± 18.00 uur zonder recht of toestemming afwezig geweest van zijn onderdeel, de Vliegbasis Eindhoven, gelegerd te Eindhoven. Hij heeft zich persoonlijk teruggemeld;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten, waarop het betrekking heeft en wordende het schrijven van de reserve-kapitein H. P. Hendrikx slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde sub 1 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

,,dat hij in de periode van 8 t/m 15 februari 1961 te Eindhoven, ,,terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was ,,bij de Koninklijke Luchtmacht, nadat zijn militaire meerdere, de ad-,,judant-onderofficier F. J. Koek hem op 8 februari 1961 had opge-,,dragen op 14 februari 1961 te 12.00 uur van verlof terug te zijn op ,,zijn onderdeel, de Vliegbasis Eindhoven, opzettelijk heeft nagelaten ,,aan dit dienstbevel te gehoorzamen en opzettelijk niet op 14 februari ,,1961 te 12.00 uur op zijn onderdeel is teruggekeerd, doch opzettelijk ,,sindsdien daarvan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat ,,hij aldaar op 14 februari 1961 te 18.00 uur is teruggekeerd";

Overwegende dat het bewezenverklaarde valt zowel onder de strafbepaling van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht als onder die van artikel 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht, doch beide feiten zijn gepleegd in ééndaadse samenloop, zodat onder toepassing van artikel 55 eerste lid van het Wetboek van Strafrecht de qualificatie behoort te luiden:

,,*Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd* ***van*** *oorlog",*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde sub 1 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of

omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegendz, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij werden begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindend afschrift van de straflijst, ter zake van de onderhavige feiten reeds door zijn commandant krijgstuchtelijk is gestraft met acht dagen streng arrest;

Overwegende dat beklaagde inmiddels de militaire dienst met groot verlof heeft verlaten;

Overwegende dat de Krijgsraad bij toepassing van vrijheidsstraf als hoofdstraf gevangenisstraf van niet meer dan drie maanden zou hebben opgelegd;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 50 (subs. 10 dagen hechtenis), voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 20 september 1961

President: Kolonel Mr. *F*. A. J. Deelen; *Leden:* Lt. Kolonel *H*. W. J. Teunissen en K. W. Woudenberg.
Raadsman: Kapitein *P.* A. Neuray.

Rijdende met een militaire volkswagen-Combi over een startbaan, zonder enige noodzaak en slechts om te zien hoe de wagen op het stuur reageerde, met een snelheid van 80 km/h plotseling het stuur eerst naar links en vervolgens naar rechts gedraaid, met gevolg dat de wagen ging rollen en een naast beklaagde gezeten militair daaruit geslingerd werd en een hersenschudding bekwam.

(WSr. art. 308).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen O. R. K., geboren 8 december 1939, dpl. soldaat,

Gezien: . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij in of omstreeks de nacht van 19 op 20 juni 1961 op de „Vliegbasis Twenthe in de gemeente Enschede, in ieder geval in Ne„derland, als bestuurder van een vierwielig militair motorrijtuig, merk „Volkswagen type Combi, waarin als passagier o.a. was gezeten de „dpl. soldaat F. Greive, daarmede hoogst roekeloos en hoogst onvoor„zichtig heeft gemanoeuvreerd, hebbende hij, terwijl hij met een snel-

,,heid van ca. 80 KM per uur over één der startbanen reed en zonder
,,dat daartoe enige noodzaak bestond, het stuurwiel van genoemd mo-
,,torrijtuig eerst naar links en vervolgens scherp en snel naar rechts
,,gedraaid, met het aan deze roekeloosheid en onvoorzichtigheid, mits-
,,dien aan zijn, beklaagdes, schuld te wijten gevolg, dat het door hem
,,bestuurde motorrijtuig is gaan slingeren, over de kop is geslagen en
,,enige malen om zijn as is gedraaid, waarbij Greive voornoemd uit
,,meergenoemd motorrijtuig is geslingerd en op de grond is terecht ge-
,,komen, tengevolge, althans mede tengevolge waarvan hij een hersen-
,,schudding en een wond op het achterhoofd, althans een of meer
,,zwaar lichamelijk letsel opleverende verwondingen heeft bekomen,
,,althans zodanig lichamelijk letsel heeft bekomen, dat hij gedurende
,,ca. 6 weken ziek, althans verhinderd in de uitoefening zijner ambts-
,,bezigheden als militair is geweest'';

Overwegende: enz.;

Overwegende dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Sinds 12 juni 1961 ben ik ingedeeld bij het MT-squadron van de vliegbasis Twenthe te Enschede als chauffeur. Op maandagavond 19 juni 1961 omstreeks 23.15 uur kreeg ik opdracht baanlampen op te gaan halen van de startbaan 24 op genoemde vliegbasis. Omdat ik de weg niet goed wist, werd mij de dienstplichtig soldaat K. I. C. Teunissen toegevoegd. Twee andere soldaten, te weten F. Greive en J. van Beek, gingen uit eigen beweging ook mee. Met zijn vieren zijn we vervolgens in een Volkswagen type Combi gestapt en weggereden, ik als bestuurder van dit vierwielig militair motorrijtuig en Greive naast mij als passagier, terwijl de andere twee achterin zaten. Rijdend op startbaan 24 met een snelheid van ongeveer 80 km per uur, kwam ik op de gedachte eens te proberen hoe de combi op het stuur reageerde. Deze gedachte kwam zo maar bij mij op. Er was voor deze manoeuvre geen enkele noodzaak. Onmiddellijk daarop heb ik het stuur eerst naar links en vervolgens scherp en snel naar rechts gedraaid, dit alles zonder snelheid te verminderen. De combi maakte hierdoor eerst een wending naar links en vervolgens een scherpe wending naar rechts, tengevolge waarvan ik de macht over het stuur kwijtraakte. De combi begon te slingeren, sloeg daarna over de kop, draaide tenminste driemaal om zijn as en kwam vervolgens weer met de wielen op de grond en kwam in de langs de startbaan aanwezige grasstrook tot stilstand. Bij dit alles werd Greive uit de combi geslingerd en ik zag daarna, dat hij enige meters van de combi verwijderd in de grasstrook terecht kwam. Tengevolge van dit ongeval heeft Greive ongeveer 6 weken in de ziekenboeg gelegen, daar hij een hersenschudding en een wond in zijn achterhoofd had opgelopen;

Overwegende dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P, 242-61, opgemaakt en gesloten te Enschede op 26 juli 1961 door Jacob Smit, adjudant-onderofficier, commandant van de brigade Koninklijke Marechaussee Vliegbasis Twenthe, en Klaas Hoekstra, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de

brigade Vliegbasis Twenthe, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Jacobus van Beek aan tweede verbalisant:

Op 19 juni 1961 omstreeks 23.15 uur kreeg de soldaat Teunissen opdracht om tesamen met een chauffeur van een volkswagen-Combi baanlampen op te halen van de startbaan 24. De soldaat Greive en ik spraken toen tesamen af om eveneens met de Combi mee te gaan. Teunissen en ik gingen achter in de Combi zitten, terwijl Greive naast de bestuurder plaats nam. De chauffeur die de Combi bestuurde ken ik niet van naam. Terwijl wij reden over startbaan 24 met een snelheid van ongeveer 70 à 80 km per uur, voelde ik dat de Combi erg begon te slingeren. Wij slingerden naar links en rechts over de startbaan en op een gegeven moment bemerkte ik dat de beide linkenvielen van de Combi van de grond werden gelicht. Voordat ik mij echter goed kon realiseren wat er nu precies aan de hand was, sloeg de Combi naar rechts over de kop en draaide daarna nog minstens drie- à viermaal om zijn as. Teunissen en ik vielen over elkaar heen. Op een gegeven momen kwam de Combi met de wielen op de grond in de langs de startbaan aanwezige grasstrook terecht. Ik zag toen dat de soldaat Greive enige meters van de tot stilstand gekomen Combi verwijderd in het gras lag. Een ogenblik later zijn wij met de inmiddels ter plaatse gearriveerde ambulance-auto van de vliegbasis Twenthe voor behandeling overgebracht naar de ziekenzaal van de Vliegbasis Twenthe;

Overwegende dat een ten processe overgelegde geneeskundige verklaring dd. 20 juni 1961, opgemaakt door *C.* R. Steendijk, arts, chef Geneeskundige Dienst Vliegbasis Twenthe te Enschede, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van relatant:

Op dinsdag 20 juni 1961 te 01.00 uur werd door mij te Enschede in de geneeskundige Dienst van de Vliegbasis Twenthe geneeskundige hulp verleend aan dienstplichtig soldaat F. Greive, registratienummer 41.04.15.118. Bij hem heb ik het navolgende letsel waargenomen: commotio cerebri en hoofdwond op achterhoofd;

Overwegende dat een ten processe overgelegde geneeskundige verklaring dd. 18 augustus 1961, opgemaakt door de reserve 1e luitenant K. P. Sikkema, arts van de Vliegbasis Twenthe te Enschede, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van relatant:

De dienstplichtig soldaat F. Greive, registratienummer 41.04.15.118, is van 19 juni 1961 tot en met 28 juli 1961 na een auto-ongeval opgenomen geweest in het garnizoensziekenverblijf van de vliegbasis Twenthe;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende daarbij de bovengenoemde geneeskundige verklaringen slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij in of omstreeks de nacht van 19 op 20 juni 1961 op de

„vliegbasis Twenthe in de gemeente Enschede als bestuurder van een „vierwielig militair motorrijtuig, merk Volkswagen type Combi, waarin „als passagier o.a. was gezeten de dpl. soldaat F. Greive, daarmede „hoogst roekeloos en hoogst onvoorzichtig heeft gemanoeuvreerd, hebbende hij, terwijl hij met een snelheid van ca. 80 KM per uur over „één der startbanen reed en zonder dat daartoe enige noodzaak bestond, het stuurwiel van genoemd motorrijtuig eerst naar links en „vervolgens scherp en snel naar rechts gedraaid, met het aan deze „roekeloosheid en onvoorzichtigheid mitsdien aan zijn, beklaagdes, „schuld te wijten gevolg, dat het door hem bestuurde motorrijtuig is „gaan slingeren, over de kop is geslagen en enige malen om zijn as is „gedraaid, waarbij Greive voornoemd uit meergenoemd motorrijtuig „is geslingerd en op de grond is terecht gekomen, tengevolge waarvan „hij een hersenschudding en een wond op het achterhoofd heeft bekomen, opleverende zodanig lichamelijk letsel, dat hij gedurende ca. „6 weken ziek is geweest";

[Volgt: qualificatie als *„Aan zijn schuld te wijten zijn, dat een ander „zodanig lichamelijk letsel bekomt, waaruit tijdelijke ziekte ontstaat"* en veroordeling terzake tot een hechtenis voor de duur van 2 weken.

Wij vernamen nog dat op voorstel van de Commissie Ontzegging Militaire Rijbevoegdheid, welke tevoren het advies van het Beroepskeuze Advies Centrum had ingewonnen, de Minister van Defensie bij beschikking van 17 oktober 1961 aan beklaagde voorgoed de bevoegdheid heeft ontzegd tot het besturen van militaire motorvoertuigen — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 11 oktober 1961

President: Majoor Mr. *P*. E. Kloots (plv.); *Leden:* Kolonel T. Biesma en Lt. Kolonel **A.** J. Marinus.

Opzettelijk zich ongeoorloofd van zijn onderdeel verwijderd terwijl hij de straf van licht arrest onderging en, tijdens die afwezigheid van een marechaussee der l e klasse (meerdere)het bevel ontvangen hebbende onmiddellijk terug te keren, opzettelijk nagelaten aan dat bevel te voldoen.

Rekening gehouden met reeds ondergane krijgstuchtelijke straf van 14 dagen verzwaard arrest.

(W.M.Sr. art. 114, 129; W.K. art. 57).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. K., geboren 1 december 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is telastegelegd:

„1. dat hij te Nijmegen, althans in Nederland, terwijl hij als dienst-

„plichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke „Luchtmacht en ingedeeld bij de Luchtmacht Instructie- en Militaire „Opleidingenschool te Nijmegen, op 18 augustus 1961 te ± 17.30 uur, „terwijl hij met licht arrest gestraft was, zijn genoemd onderdeel heeft „verlaten en sindsdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig, „ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, tot hij op 21 augustus „1961 te ± 01.00 uur aldaar is teruggekeerd;

„2. dat hij op of omstreeks 19 augustus 1961 te Dordrecht, terwijl „hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de „Koninklijke Luchtmacht, nadat zijn militaire meerdere, de mare- „chaussee der 1e klasse Reinhart Bakker, i.v.m. zijn, beklaagdes, „ongeoorloofde afwezigheid van zijn onderdeel, hem in zijn ouderlijke „woning had opgedragen onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te „keren en zich te melden bij zijn commandant, heeft geweigerd, althans „opzettelijk heeft nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen en niet „onmiddellijk naar zijn onderdeel is teruggekeerd";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en ingedeeld was bij de Luchtmacht Instructie- en Militaire Opleidingenschool te Nijmegen, heb ik op 18 augustus 1961 te ± 17.30 uur mijn onderdeel te Nijmegen verlaten, terwijl ik gestraft was met licht arrest en sindsdien ben ik, zonder dat ik daartoe van iemand toestemming had, van mijn genoemd onderdeel willens en wetens afwezig geweest en gebleven tot ik op 21 augustus 1961 te omstreeks 01.00 uur aldaar ben teruggekeerd.

Bovendien heb ik op 19 augustus 1961, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, nadat de marechaussee der 1e klasse Reinhart Bakker, van wie ik wist dat hij mijn militaire meerdere was, mij in verband met mijn voornoemde ongeoorloofde afwezigheid in mijn ouderlijke woning te Dordrecht had opgedragen, onmiddellijk naar mijn onderdeel terug te keren en mij bij mijn commandant te melden, willens en wetens nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen en ben ik niet onmiddellijk naar mijn onderdeel teruggekeerd, immers ben ik pas op 21 augustus 1961 te ± 01.00 uur aldaar teruggekeerd.

Overwegende, dat eerdergenoemde Justitiële Verklaring voorts onder meer zakelijk inhoudt: W. K. is van 18 augustus 1961 te 17.30 uur tot 21 augustus 1961 te 01.00 uur onafgebroken, zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel L.I.M.O.S., gelegerd te Nijmegen. Hij heeft zich persoonlijk teruggemeld;

overwegende, dat blijkens het ten processe aanwezige afschrift van diens straflijst, beklaagde op 18 augustus 1961 krijgstuchtelijk is gestraft met drie dagen licht arrest, welke straf hem diezelfde dag is aangezegd;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig procesverbaal no. P 75/61, opgemaakt en gesloten te Dordrecht

op 1 september 1961 door Reinhart Bakker, marechaussee der 1e klasse-opsporingsambtenaar, behorende tot de brigade Dordrecht, onder meer zakelijk inhoudt als relaas van verbalisant:

Op 18 augustus 1961 ontving ik een telefonisch verzoek vanwege de Commandant 5e Instructie Squadron van de Luchtmacht Instructie- en Militaire Opleidingenschool te Nijmegen, een last tot onmiddellijke terugkeer te verstrekken aan W. K., geboren te Dordrecht, dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst bij bovengenoemd Squadron. Naar aanleiding hiervan heb ik, in uniform gekleed, op 19 augustus 1961 te 10.15 uur in zijn ouderlijke woning te Dordrecht aan bedoelde K. opdracht gegeven onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren en zich bij zijn commandant te melden.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft, genoemd afschrift straflijst slechts gebezigd in verband met de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde sub 1 primair en 2 is telastegelegd met zijn schuld daaraan, t.a.v. 1 primair met uitzondering van de woorden: „althans „in Nederland", t.a.v. 2 met uitzondering van de woorden: „of om- „streeks" en „heeft geweigerd, althans"; en „hem" op de vierde regel;

Overwegende, dat nu het aan beklaagde sub 1 primair telastegelegde bewezen is verklaard, een onderzoek naar het hem sub 1 subsidiair telastegelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, niet „langer dan vier dagen durende, waarbij de schuldige het misdrijf „pleegt, terwijl hij is dienstdoende",*
2. *„opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog",*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 97 j° 99 Wetboek van Militair Strafrecht;
2. artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde sub 1 primair en sub 2 meer of anders is telastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklaagde strafbaar is zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde blijkens het voornoemde afschrift van diens straflijst terzake van beide onderhavige feiten door zijn commandant reeds krijgstuchtelijk is gestraft met veertien dagen verzwaard arrest;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uit-

oefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 6 weken, voorwaardelijk, proeftijd 1 jaar — *Red.].*

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 3 februari 1960

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel P. **A.** van Rossum en Luitenant-Kolonel T. H. Wessels.
Raadsvrouwe: Mr. *C. H.* Groenewoud.

Tenlastegelegd: primair diefstal van een aantal goederen; subsidiair (indien voor het geheel of een gedeelte van het primaire geen veroordeling mocht volgen) verduistering van dezelfde goederen.

KRIJGSRAAD: *Diefstal van een aantal goederen. Ten aanzien van de overige goederen dient het subsidiaire onderzocht te worden. Tenlastelegging echter in zoverre nietig omdat de beschikking tot verwijzing naast primaire diefstal, subsidiair (voor het geheel) verduistering ten laste legde, hetgeen iets anders is dan subsidiair voor het geheel of een gedeelte verduistering.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: *Uit de beschikking tot verwijzing behoeft slechts te blijken voor welke feitelijke gedragingen verdachte terecht moet staan; de auditeur-militair heeft te beoordelen, onder welke delictsomschrijvingen deze gedragingen moeten worden gebracht. Voor de geldigheid van de tenlastelegging is het onverschillig of deze afwijkt van de omschrijvingen, welke in de beschikking tot verwijzing aan de feiten zijn gegeven, mits beide maar betrekking hebben op dezelfde feitelijke gedragingen. In het onderhavige geval gaat het om een aantal voorwerpen, welke beklaagde verondersteld wordt zich te hebben toegeëigend; het is voor de auditeur-militair geen belemmering alternatieven te stellen, afwijkend van die van de beschikking tot verwijzing.*

*In de beschikking tot verwijzing handelt het echter om vermogensdelicten gepleegd in de maanden februari tot en met mei **1959;** blijkens de tenlastelegging kan het ook betreffen feiten, gepleegd in de maanden juni tot en met augustus **1959** (de tenlastelegging vermeldt „in de „periode van omstreeks februari 1959 tot en met augustus **1959").** Aangezien de tenlastelegging zodanig is ingekleed dat noch door de rechter noch door beklaagde is te onderscheiden in hoeverre hem daden worden verweten welke in de laatstgenoemde periode zouden zijn gepleegd, moet de gehele tenlastelegging worden nietig verklaard.*

(R.L. art. 14, 114; W.Sr. art. 310).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen D. M. H., geboren 3 november 1938, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de 41e Intendance „Compagnie der Koninklijke Landmacht op verschillende niet met „juistheid aan te geven tijdstippen in de periode van omstreeks februari „1959 tot en met augustus 1959, iedere maal te Ermelo,

„PRIMAIR: telkens met het oogmerk van wederrechtelijke toeëige- „ning heeft weggenomen een of meer van na te noemen goederen, „althans een of meer van een deel van de na te noemen goederen, toe- „behorende aan de Staat der Nederlanden, en wel: twee paar sokken, „een rol pressofix plakband, een hangslot, een signaalfluit, een slaap- „zak compleet, een gewatteerde binnenslaapzak, een tent met vier „haringen, twee stofbrillen, vier schroevendraaiers,

„en indien terzake van het hem primair ten laste gelegde met betrek- „king tot de in het primair genoemde goederen, althans met betrekking „tot een deel van de in het primair genoemde goederen geen veroor- „deling mocht volgen,

„SUBSIDIAIR: telkens opzettelijk een of meer van na te noemen goe- „deren, althans een of meer van een deel van de na te noemen goede- „ren, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, welke hij als be- „heerder of als persoon belast met de uitgifte en in ontvangstname van „die goederen, van de goederen van klasse IV van de 4e Divisie Ver- „deelplaats, althans anders dan door misdrijf, onder zich had, weder- „rechtelijk zich heeft toegeëigend en wel: twee paar sokken, een rol „pressofix plakband, een hangslot, een signaalfluit, een slaapzak com- „pleet, een gewatteerde binnenslaapzak, een tent met vier haringen, „twee stofbrillen, vier schroevendraaiers";

overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de 41e Intendance Compagnie der Koninklijke Landmacht, op verschillende tijdstippen in de periode van omstreeks mei/juni 1959 tot en met augustus 1959 in de Legerplaats te Ermelo heeft weggenomen de navolgende aan de Staat der Nederlanden toebehorende goederen: een rol pressofix plakband, een hangslot en een signaalfluit, telkens met de bedoeling zich deze goederen toe te eigenen en ten eigen bate aan te wenden, zulks terwijl hij wist daartoe van niemand recht of toestemming te hebben gekregen; dat hij genoemde goederen heeft weggenomen uit het magazijn klasse II goederen van de divisieverdeelplaats van eerdergenoemde compagnie; dat genoemde goederen naderhand door de Koninklijke Marechaussee bij hem uit zijn kledingkast in beslag genomen zijn;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 18 januari 1960, opgemaakt en gesloten door Thomas Draaisma, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot de Brigade Ermelo, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Jan Bruinink, kapitein:

dat hij sinds 1 april 1959 commandant is van de 41e Intendance Compagnie, gelegerd in de Legerplaats Ermelo; dat hij als zodanig

verantwoordelijk is voor alle goederen, welke zich bevinden in het magazijn van deze compagnie; dat al deze goederen eigendom zijn van de Staat der Nederlanden; dat hij aan niemand, ook niet aan de bij hem in de compagnie ingedeelde dienstplichtige soldaat D. **A.** H., recht of toestemming heeft gegeven goederen uit genoemd magazijn weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. ***23*** november 1959, opgemaakt en gesloten door Thomas Draaisma, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot de Brigade Ermelo, zakelijk inhoudt als verklaring van verbalisant:

dat hij op 7 november 1959 een rol pressofix plakband, een hangslot en een signaalfluit in de kledingkast van de %dienstplichtigoldaat D. **A.** H. heeft gevonden en in beslag genomen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

,,dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de 41e Intendance ,,Compagnie der Koninklijke Landmacht, op verschillende niet meer ,,met juistheid aan te geven tijdstippen in de periode van omstreeks ,,februari 1959 tot en met augustus 1959, iedere maal te Ermelo, tel-,,kens met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weg-,,genomen na te noemen goederen, toebehorende aan de Staat der ,,Nederlanden en wel: een rol pressofix plakband, een hangslot, een ,,signaalfluit";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,Diefstal, meermalen gepleegd",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikelen 310 juncto artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat nu met betrekking tot een deel van de in het primair genoemde goederen geen veroordeling kan volgen, een onderzoek naar het subsidiair ten laste gelegde dient te volgen;

Overwegende, dat in de beschikking tot verwijzing behalve een primair gesteld feit, subsidiair een ander feit wordt ten laste gelegd voor het geval dat terzake van het primair ten laste gelegde geen veroordeling mocht volgen, terwijl dit laatste feit in de dagvaarding subsidiair wordt ten laste gelegd voor het geval dat terzake van het primair ten laste gelegde ook met betrekking tot een deel van de aldaar genoemde goederen geen veroordeling zou volgen, met andere woorden ook voor het geval op grond van een gedeelte van het primair ten laste gelegde een veroordeling zou volgen;

Overwegende, dat de dagvaarding ten aanzien van het subsidiaire gedeelte derhalve niet door de beschikking tot verwijzing wordt gedekt,

zodat dit gedeelte van de tenlastelegging dient te worden nietig verklaard;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van een maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 40, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen; verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse; nietigverklaring van het subsidiair ten laste gelegde; niet-bewezenverklaring van hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en vrijspraak daarvan — *Red.].*

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 12 april 1960

President: Mr. Doornbos; *Leden:* Lt. Generaals *Van* der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.).
Raadsvrouwe: Mr. **C.** *H.* Groenewoud.

***(Zie** het vonnis hiervóór).*

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:. . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen, en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen terzake van diefstal en verduistering tot gevangenisstraf voor de tijd van een maand, met verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse en met bevel tot onmiddellijke gevangenneming bij uitspraak;

Overwegende, dat het vonnis moet worden vernietigd omdat het Hof zich niet kan verenigen met de gedeeltelijke nietigverklaring van de telastlegging op de in het vonnis vermelde gronden;

Overwegende dienaangaande:

dat uit de beschikking tot verwijzing slechts behoeft te blijken voor welke feitelijke gedraging naar het oordeel van de CG een verdachte moet terechtstaan;

dat eerst de auditeur-militair heeft te beoordelen onder welke delictsomschrijving(en) deze gedraging zal worden gebracht, weshalve het onverschillig voor de geldigheid van de telastlegging is of deze daarin afwijkt van de omschrijving(en) welke in de verwijzing aan het ten laste te leggen feit is (zijn) gegeven, mits beide slechts betrekking hebben op dezelfde feitelijke gedraging;

dat derhalve in het onderhavige geval het oordeel van de CG betreffende de juridische positie van beklaagde ten aanzien van de voorwerpen, welke hij verondersteld wordt zich te hebben toegeëigend, voor de auditeur-militair geen belemmering vormt in de telastlegging

alternatieven te stellen, afwijkend van die, welke in de beschikking tot verwijzing voorkomen;

Overwegende, dat aan beklaagde is tenlastegelegd: [zie vonnis — *Red.];*

Overwegende, dat uit een justitiële verklaring dd. 22 december 1959, opgemaakt door de commandant 41 intendance compagnie te Ermelo, blijkt, dat beklaagde op gemeld tijdstip sedert 2 oktober 1958 als militair in werkelijke dienst was;

overwegende, dat blijkens het in de vorm van een beschikking tot verwijzing gegeven oordeel bedoeld in artikel 254 van de Regtspleging bij de Landmagt, de CG heeft beslist dat beklaagde zou terechtstaan terzake van vermogensmisdrijven gepleegd in de maanden februari tot en met mei 1959, terwijl blijkens de telastlegging bij de krijgsraad een zaak aanhangig is gemaakt, welke eveneens feiten kan omvatten gepleegd in de maanden juni tot en met augustus 1959;

Overwegende, dat dus, voorzover het feiten betreft in laatstgenoemde periode gepleegd, de telastlegging niet wordt gedekt door de beslissing van de CG dat de zaak door de krijgsraad zal worden onderzocht, weshalve in zoverre terzake van de tenlastegelegde feiten geen recht tot strafvordering aanwezig zou zijn en beklaagde ten aanzien van die feiten zou moeten worden vrijgesproken;

Overwegende echter, dat de telastlegging zodanig is ingekleed dat noch door de rechter noch door de beklaagde is te onderscheiden in hoeverre aan beklaagde daden verweten worden die hij in laatstgenoemde periode zou hebben gepleegd, weshalve de gehele telastlegging nietig verklaard moet worden;

Gezien artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart de telastlegging nietig.

NASCHRIFT.

Het Hof heeft de Auditeur-Militair, binnen het kader van het feitelijk gebeuren (hier opgevat als de toeëigening van een aantal met name genoemde goederen) de vrijheid gegeven van alternatieve delictsomschrijvingen. Dat betekent dus dat als verwezen is terzake van diefstal van een bepaalde zaak, de Auditeur-Militair vrij is, alternatief verduistering van diezelfde zaak ten laste te leggen.

Het Hof is er daarbij overheen gestapt dat in de beschikking tot verwijzing niet volstaan zal zijn met de strikt feitelijke vermelding, dat beklaagde zich bepaalde goederen heeft toegeëigend, maar dat daarin een juridische delictsomschrijving zal zijn gesteld.

Een anti-climax is echter dat de tenlastelegging dan tòch sneuvelen moet op de tijdsbepaling, die in de tenlastelegging iets ruimer is dan in de beschikking tot verwijzing.

Artikel 14 R.L. eist een omschrijving van het feit, hetwelk de beklaagde wordt ten laste gelegd. Wanneer dat feit met huiselijk-feitelijke

bewoordingen wordt omschreven, kan men dat later in het gewenste juridische kleed steken, zelfs alternatief in meer dan één kleed; wellicht zelfs cumulatief in meer dan één kleed.

Het Hof heeft gesanctioneerd dat in de beschikking tot verwijzing reeds de juridische vorm gekozen pleegt te worden. Om meer dan één reden (w.o. de instructie) is een juridische omschrijving van het feitelijke gebeuren gewenst. Het Hof heeft — m.i. terecht — daaraan niet de sanctie willen verbinden, dat men nu verder strikt aan die juridische vorm gebonden is: alternatieven van hetzelfde feitelijke substraat zijn toegelaten.

Dit alles betreft de enige vermelding, welke artikel 14 R.L. met betrekking tot het feit eist. Tijd en plaats zijn niet vereist! Als de Commanderende Generaal ze niettemin vermeldt, dan geeft hij meer dan wat de wet vordert. Het Hof heeft ook dit gebruik gesanctioneerd. Om meer dan één reden (w.o. de rechtszekerheid) is vermelding van tijd en plaats gewenst.

De tenlastelegging werd echter nietig verklaard omdat zij niet volledig de òn verplichte vermelding van tijd en plaats van de beschikking tot verwijzing dekte.

Tenslotte: artikel 114 R.L. vordert strak en zonder ruimte de vermelding van het feit; ten aanzien van plaats en tijd mag volstaan worden met „omstreeks welken tijd en waar ter plaatse". Kan men, in het licht van de verhouding tussen beschikking tot verwijzing en tenlastelegging op het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad, zoals die verhouding juist door déze sententie nog weer nader is verduidelijkt, niet zeggen dat „omstreeks februari tot en met augustus 1959" het tijdvak „februari tot en met mei 1959" van de beschikking tot verwijzing dekt? Het Hof beantwoordde deze vraag ontkennend.

W. H. V.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 25 januari 1961

President: Kolonel Mr. *Dr.* J. P. van Erk; *Leden:* Majoor S. *C.* Brands en Majoor **A.** J. van Dongen.
Raadsman: Mr. *H. A.* Zanoli.

Een marechaussee der 1e klasse, aan wie opgedragen was de bescheiden te controleren van militaire bestuurders van burger motorrijtuigen, geeft aan een dpl. soldaat, bestuurder van een vierwielig burger motorrijtuig, een stopteken. Beklaagde rijdt, na aanvankelijk zijn snelheid te hebben verminderd, door.

Vrijspraak, omdat de Krijgsraad niet bewezen acht dat het de beklaagde gegeven bevel een dienstbevel was.

(W.M.Sr. art. 114).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen **A.** M. D., geboren 15 september 1936, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op of omstreeks 29 oktober 1960 te circa 14.00 uur, in tijd van oorlog, in de gemeente Ridderkerk, als bestuurder van het vierwielig burger motorrijtuig, gekentekend TX 57-98, daarmede rijdende over de voor het openbaar rij- of ander verkeer openstaande weg, de rijksweg 15, komende vanuit de richting Alblasserdam en gaande in de richting van Rijksweg 16 omstreeks ter hoogte van kilometerpaal 1/0, opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem door de marechaussee der eerste klasse **A.** W. Ditmer gegeven dienstbevel om het door hem, beklaagde, bestuurde motorrijtuig te doen stilhouden, hebbende genoemde marechaussee der eerste klasse, die met de wachtmeester der Koninklijke Marechaussee W. J. van der Linden als patrouillecommandant, deel uitmaakte van een patrouille speciaal belast met het toezicht op en controle van de bescheiden, betrekking hebbende op de militaire bestuurders van burger motorrijtuigen, zulks op aanwijzing van de patrouillecommandant zich opgeveer op het midden van de voor het naderend motorrijtuig rechter rijbaan opgesteld en van hem, beklaagde, gevorderd het door hem, beklaagde, bestuurde motorrijtuig voor controle van de bij de Wet vereiste bescheiden te doen stilhouden door zijn rechterarm rechtstandig omhoog te steken waarbij de voorzijde van zijn lichaam in de richting van het naderend motorrijtuig was gekeerd en door hem, beklaagde, daarbij aan te kijken, zulks terwijl genoemde marechaussee der eerste klasse in uniform gekleed was met witte helm en verkeersmouwen, hebbende hij, beklaagde, instede van aan opgemeld bevel gevolg te geven, na even zijn snelheid te hebben verminderd, opzettelijk op korte afstand van genoemde marechaussee der eerste klasse gekomen de snelheid van het door hem bestuurde motorrijtuig opgevoerd en zijnde hij alstoen aldaar opzettelijk met het door hem bestuurde motorrijtuig niet gestopt";

Overwegende, dat uit een justitiële verklaring d.d. 25 november 1960, opgemaakt door het Hoofd Mobilisatiebureau Infanterie 2 te Venlo, blijkt, dat beklaagde van 18 oktober 1960 tot 5 november 1960 als militair in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem ten laste gelegde heeft begaan en met name niet bewezen acht dat het aan beklaagde gegeven bevel een dienstbevel was;

Overwegende, dat beklaagde mitsdien behoort te worden vrijgesproken enz. — ***(Red.)***.

NASCHRIFT.

Uit de voorlaatste rechtsoverweging krijgt men de indruk dat de

Krijgsraad weliswaar het ten laste gelegde gebeuren bewezen acht, doch van oordeel is dat het aan beklaagde gegeven bevel geen dienstbevel is.

Dat het bevel door een militaire meerdere gegeven werd, staat vast. Het niet-bewezen zijn van het dienstbevel kan dus gegrond zijn hetzij op de wijze, waarop het gegeven werd (op de weg gaan staan en de hand opsteken), hetzij op het achterliggende dienstbelang (het controleren van de auto-papieren).

Het wil voorkomen dat nòch het ene, nòch het andere een qualificatie van het bewezen-verklaarde volgens artikel 114 W.M.Sr. in de weg staat. De Krijgsraad te Velde West beschouwde in zijn vonnis van 2 december 1959 een op gelijke wijze gegeven stopteken als een dienstbevel (M.R.T. LIII, blz. 466); de Krijgsraad te Velde Luchtmacht Zuid beschouwde het bevel van een marechaussee (patrouille) in het belang van het verkeer als een dienstbevel (M.R.T. XLVII (1954) blz. 108). *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 3 augustus 1960

President: Kolonel Mr. *Dr.* J. P. van Erk; *Leden:* Lt.-Kolonels J. *E.* Woortman en P. van Goor.
Raadsman: Ritmeester G. Fabius.

Diefstal van een rijbewijs; valsheid in geschrift door de tenaamstelling van dat rijbewijs te verwijderen en het te zijnen name te stellen, alsmede zijn eigen pasfoto daarop te plakken; gebruikmaking van het vervalste geschrift door, als bestuurder van een auto, op vordering van een politiebeambte dit rijbewijs te fonen.

KRIJGSRAAD *voorts: overtreding van artikel 33 Wegenverkeerswet.*

Hoog MILITAIR GERECHTSHOF: *Overtreding van artikel 33 W.V.W. is beklaagde niet tenlastegelegd doch de elementen daarvan. zijn vermeld in de omschrijving van de omstandigheden, waaronder beklaagde van het vervalste geschrift gebruik heeft gemaakt.*

(W.Sr. art. 225, 310; W.V.W. art. 33).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. A. D. M. V. E., geboren 17 augustus 1936, beroepswachtmeester, beklaagde,

Gezien: . . . .em.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, dienende als beroepsmilitair in de rang van wachtmeester ,,bij de Koninklijke Landmacht, op een niet met juistheid aan te geven ,,tijdstip in de periode tussen maart 1959 en april 1960, te Amersfoort, ,,althans in Nederland:

„I. met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weg-
„genomen een burger rijbewijs B-E, toebehorende aan Berend Pomp-
„stra, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde;

„II. een burger rijbewijs B-E, dat op 18 december 1957 door de
„Commissaris der Koningin in de Provincie Groningen was uitgereikt
„aan Berend Pompstra, wonende Westerstraat 59 te Vlagtwedde, zijnde
„een geschrift bestemd om tot bewijs van enig feit te dienen, namelijk
„het feit dat de houder daarvan bevoegd is om als bestuurder van de
„op genoemd rijbewijs aangegeven categorie motorrijtuigen over een
„weg te rijden, heeft vervalst met het oogmerk om dit als echt en on-
„vervalst te gebruiken, terwijl uit dit gebruik enig nadeel kon ontstaan,
„hebbende hij de op genoemd rijbewijs ingevulde gegevens betreffende
„Pompstra voornoemd, te weten diens naam, plaats en datum van
„geboorte, adres en handtekening, onzichtbaar gemaakt en vervolgens
„met inkt zijn, beklaagdes, eigen naam en handtekening, het adres van
„zijn ouders en als geboortedatum „18-12-'57" op dat rijbewijs inge-
„vuld, alsmede de aan dat rijbewijs gehechte pasfoto van Pompstra
„voornoemd vervangen door een goedgelijkende pasfoto van hem,
„beklaagde, zelf, een en ander teneinde het, in strijd met de waarheid
„te doen voorkomen als ware meergenoemd rijbewijs aan hem, be-
„klaagde, uitgereikt en daarna op of omstreeks 18 april 1960 te Ouden-
„dijk opzettelijk heeft gebruik gemaakt van het op vorenvermelde wijze
„vervalste geschrift als ware het echt en onvervalst, terwijl uit dat
„gebruik enig nadeel kon ontstaan, hebbende hij op laatstvermelde
„datum en plaats als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig —
„zonder dat aan hem een geldig rijbewijs als bedoeld in artikel 9,
„1e lid sub 3 van de Wegenverkeerswet was uitgereikt — op vordering
„van de wachtmeester eerste klasse, postcommandant van het Korps
„Rijkspolitie P. van der Spek, om een rijbewijs als bedoeld in artikel 9,
„1e lid sub 3 van de Wegenverkeerswet behoorlijk ter inzage af te
„geven, opzettelijk het op vorenvermelde wijze vervalste rijbewijs aan
„van der Spek voornoemd getoond, daarbij in strijd met de waarheid
„voorgevende dat dat rijbewijs aan hem, beklaagde, door de Commis-
„saris van de Koningin in de Provincie Groningen was afgegeven en
„dat hij, beklaagde, op grond daarvan bevoegd was tot het besturen
„van genoemd vierwielig motorrijtuig";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als beroepswachtmeester bij de Koninklijke Landmacht, op een dag in maart 1959 te Amersfoort een rijbewijs B-E bij zich heeft gestoken met de bedoeling dit rijbewijs voor zichzelf te gebruiken; dat dit rijbewijs hem niet in eigendom toebehoorde; dat hij van niemand, ook niet van de eigenaar van dat rijbewijs, genaamd Berend Pompstra, recht of toestemming had gekregen zich dit rijbewijs toe te eigenen; dat hij onmiddellijk hierna op zijn legeringskamer in de Prins Bernardkazerne te Amersfoort dit rijbewijs heeft vervalst door de op dat rijbewijs ingevulde gegevens betreffende

voornoemde Pompstra, te weten diens naam, plaats en datum van geboorte, adres en handtekening onzichtbaar te maken en vervolgens met inkt zijn eigen naam en handtekening, het adres van zijn ouders „Burgemeester Passtoorsstraat 58, Breda N.B." en als geboortedatum „18-12-'57" op dat rijbewijs in te vullen, waarna hij tenslotte de pasfoto van genoemde Pompstra heeft verwijderd en daarvoor in de plaats een goed gelijkende pasfoto van hemzelf aan dat rijbewijs heeft gehecht; dat dit rijbewijs een rijbewijs B-E was, dat op 18 december 1957 door de Commissaris van de Koningin in de Provincie Groningen was uitgereikt aan een zekere Berend Pompstra, wonende Westerstraat 59 te Vlagtwedde; dat hij, toen hij dit rijbewijs vervalste, wist dat dit rijbewijs een geschrift was bestemd om tot bewijs te dienen van het feit dat de houder daarvan bevoegd was als bestuurder van de op dat rijbewijs aangegeven categorie of categorieën motorrijtuigen over de weg te rijden; dat hij dat rijbewijs heeft vervalst als boven omschreven met de bedoeling om het in strijd met de waarheid te doen voorkomen of dat rijbewijs aan hem was uitgereikt en met de bedoeling om het zelf als echt en onvervalst te gebruiken, terwijl uit dat gebruik nadeel kon ontstaan, omdat bij eventuele controle niet onmiddellijk zou kunnen blijken dat hij niet bevoegd was tot het besturen van motorrijtuigen; dat hij op 18 april 1960, toen hij te Oudendijk als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig SK 74-17 daarmede reed over de Hoornse Jaagweg en aldaar na een stopteken van de Politie genoemd voertuig tot stilstand bracht, genoemd door hem vervalst rijbewijs heeft gebruikt door, toen de wachtmeester der eerste klasse der Rijkspolitie, naar hem later bleek P. van der Spek geheten, op diens vordering een rijbewijs behoorlijk ter inzage af te geven, willens en wetens het door hem als boven vermeld vervalste rijbewijs aan genoemde van der Spek te tonen, daarbij in strijd met de waarheid voorgevende dat dat rijbewijs aan hem was afgegeven door de Commissaris van de Koningin in de Provincie Groningen en dat hij op grond van dat rijbewijs bevoegd was tot het besturen van genoemd motorrijtuig;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemde schriftelijke verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen, ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is tenlastegelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *„diefstal",*
2. *„valschheid in geschrift",*
3. *„opzettelijk gebruikmaken van een vervalscht geschrift als wme „het echt en onvervalscht terwijl uit dat gebruik eenig nadeel kan „ontstaan",*
4. *„overtreding van mtikel 33 van de Wegenverkeerswet",*

voorzien en strafbaar gesteld bij

1. artikel 301 van het Wetboek van Strafrecht,

2. en 3. artikel 225 juncto artikel 56 tweede lid van het Wetboek van Strafrecht,
4. artikel 35 junctis de artikelen 33 en 9 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot betaling van twee geldboetes, respectievelijk van f 100 en f 5, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van respectievelijk 20 dagen en 1 dag — *Red.]*.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 25 oktober 1960

President: Mr. Doornbos; *Leden:* Lt.-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers en Schout-bij-Nacht Bakker (plv.).
Raadsman: Ritmeester *G*. Fabius.

(zie het vonnis hiervóór).

Het Hoog Militair Gerechtshof,

Gezien: . . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van een maand;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan beroep niet kan verenigen, voor zover betreft:

A. de qualificaties van het bewezenverklaarde, welke dienen te luiden, zoals hierna zal worden vermeld;

B. de opgelegde straffen, welke het Hof onjuist zijn voorgekomen;

Overwegende, ten aanzien van het sub **A** gestelde, dat aan beklaagde niet is tenlastegelegd overtreding van artikel 33 van de Wegenverkeerswet, doch dat in de telastlegging de elementen van deze overtreding slechts voorkomen in de omschrijving van de omstandigheden waaronder beklaagde het delict, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 225 van het Wetboek van Strafrecht, lid 2, heeft gepleegd;

Overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden

en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van de artikelen 23, 91, 62 van het Wetboek van Strafrecht — alsmede van de artikelen 10 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd doch alleen voor zover dit de aan de beklaagde opgelegde straffen en de qualificaties van het bewezenverklaarde betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Qualificeert het bewezenverklaarde als:

1. *„diefstal",*
2. *„valsheid in geschrift",*
3. *„opzettelijk gebruik maken van een vervalst geschrift als ware het echt en onvervalst, terwijl door dat gebruik enig nadeel kan ontstaan";*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht,

2 en 3. artikel 225 juncto artikel 56 tweede lid van het Wetboek van Strafrecht;

Veroordeelt beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van een maand;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 10 augustus 1960

President: Mr. *Dr. J.* P. van Erk; *Leden:* Lt.-Kolonel J. *G.* de Bruin en Kapitein G. M. Baron Van Dedem.
Raadsman: Mr. S. *L.* F. de Martogh.

Achteruitrijdend tegen een lichtmast van de gemeente gereden en deze beschadigd; weggereden voordat zijn identiteit kon worden vastgesteld.

KRIJGSRAAD: *overtreding van artikel 30 W.V.W. en artikel 33 W.V.R.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: *Overtreding van artikel 33 W.V.R. is niet ten laste gelegd, doch de elementen van dit delict komen slechts voor in de omschrijving van de omstandigheden, waaronder het delict van artikel 30 W.V.W. is begaan.*

(W.V.W. art. 30; W.V.R. art. 33).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen T. L. J. S., geboren 17 mei 1940, dpl. soldaat, beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Land-
,,macht, op of omstreeks 18 mei 1960 te Werkendam, als bestuurder
,,van een militair motorrijtuig DAF, type YA 126, gekentekend KL
,,70-94, na daarmede achteruit rijdende over de voor het openbaar
,,verkeer openstaande weg, de Biesboschhaven een aanrijding te heb-
,,ben veroorzaakt met een geheel aan de gemeente Werkendam toebe-
,,horende lichtmast, waarbij deze lichtmast scheef kwam te staan, er
,,een slag in kwam te zitten en de porceleinen rok en de lamp op de
,,grond stuk vielen, een en ander schade van ± f 100,— veroorzaken-
,,de, zulks terwijl geen bestuurder van genoemde gemeente zich ten
,,tijde van dit ongeval in het door hem, beklaagde, bestuurde motor-
,,rijtuig bevond, opzettelijk is weggereden voordat de identiteit van zijn
,,persoon en die van het door hem alstoen bestuurde motorrijtuig, be-
,,hoorlijk was kunnen worden vastgesteld";

Overwegende: . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op 18 mei 1960 omstreeks het middaguur als bestuurder van een militair motorrijtuig DAF, type YA 126, gekentekend KL 70-94, daarmede reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Biesboschhaven te Werkendam; dat hij toen op die Biesboschhaven met genoemd motorrijtuig achteruitrijdend tegen een op de berm van die weg staande lichtmast is aangereden, tengevolge waarvan die lichtmast scheef was komen te staan en de lamp en de porceleinen rok van deze lichtmast op de grond waren stukgevallen; dat hij vervolgens, na deze schade te hebben opgemerkt, met genoemd voertuig is weggereden, voordat de identiteit van hemzelf en van zijn voertuig behoorlijk was kunnen worden vastgesteld; dat hij niemand ter plaatse zag en toen is weggereden; dat hij noch zijn commandant noch de politie van het bovenstaande in kennis heeft gesteld; dat genoemde lichtmast naar hem later bleek toebehoorde aan de gemeente Werkendam; dat ten tijde van genoemde aanrijding zich de soldaat J. A. Cadee in het door hem bestuurde motorrijtuig bevond;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 31 mei 1960, opgemaakt en gesloten door Teunie Ane Bos, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, Brigade Keizersveer, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Johannes Albert Cadee:

dat hij op 18 mei 1960 omstreeks het middaguur in de cabine van een militair voertuig naast de bestuurder, de soldaat S., zat; dat zij reden over de Biesboschhaven te Werkendam en juist op een helling achteruit wilden draaien; dat hij, toen zij achteruit reden, een gerinkel hoorde; dat hij toen uitgestapt zijnde zag, dat de achterzijde van het voertuig tegen een lantaarnpaal stond en dat deze lantaarnpaal scheef stond; dat zij geprobeerd hebben de paal weer recht te trekken, hetgeen niet lukte; dat zij daarna zijn ingestapt en weggereden;

Verbalisant:

dat de Biesboschhaven in de gemeente Werkendam een voor het open-

baar rij- en ander verkeer openstaande weg is; dat de Biesboschhaven uit een enkele rijbaan bestaat, die zich aan de voet van een dijk in twee opritten splitst, waardoor een kleine driehoek wordt gevormd; dat hij op 27 mei 1960 heeft gezien dat een ijzeren lichtmast, staande op het midden van bedoelde driehoek, schuin stond, terwijl er even boven het midden een knik in was en dat de porceleinen kap en lamp ontbraken en dat de scherven hiervan ter plaatse op de grond lagen; dat Adriaan Schermers, gemeente-architect in dienst van de gemeente Werkendam, hem verklaarde dat bedoelde lichtmast in eigendom behoort aan de gemeente Werkendam en dat de aangerichte schade ongeveer f 100,— bedraagt;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. ***„overtreding van artikel 33 van het Wegenverkeersreglement",***
2. ***„handelen in strijd met artikel 30 van de Wegenverkeerswet",***

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 124 juncto artikel 33 van het Wegenverkeersreglement;
2. artikel 35 juncto artikel 30 van de Wegenverkeerswet;

[Volgt: veroordeling ten aanzien van het sub I als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit tot betaling van een geldboete van f 5,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 1 dag, en ten aanzien van het sub II als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit tot gevangenisstraf voor de tijd van een week — *Red.]*.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 15 november 1960

President: Mr. Doornbos; ***Leden:*** Lt.-Generaals Mr. Schepers en Zegers, Kapt. t. Zee van Vreeswijk (plv.), Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. van Lookeren Campagne (plv.).

Raadsman: Mr. S. L. F. de Hartogh te 's-Gravenhage.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

overwegende, dat het vonnis moet worden vernietigd, omdat het Hof zich niet kan verenigen met:

A. de bewezenverklaring en de qualificatie daarvan, welke dienen te luiden, zoals hierna zal worden vermeld;

B. de opgelegde straffen, welke het Hof onjuist zijn voorgekomen;

Overwegende, ten aanzien van het sub **A** gestelde, dat aan beklaagde niet is ten laste gelegd overtreding van artikel 33 van het Wegenverkeersreglement, doch dat in de telastlegging de elementen van deze overtreding slechts voorkomen in de omschrijving van de omstandigheden, waaronder beklaagde het delict, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 35 juncto artikel 30 van de Wegenverkeerswet, heeft gepleegd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd: [zie vonnis];

Overwegende, dat uit een justitiële verklaring dd. 22 juni 1960, opgemaakt door de Commandant Staf en Verzorgings Compagnie 462e Pontonniersbataljon te Keizersveer, blijkt, dat beklaagde op gemeld tijdstip sedert 7 oktober 1959 als militair in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat het Hof uit het vonnis overneemt de overwegingen, inhoudende de bewijsmiddelen;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde moet worden gequalificeerd als:

„Handelen in strijd met artikel 30 van de Wegenverkeerswet",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 35 juncto artikel 30 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen 2, 13, 15, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10, 14a, 15b, 23, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 45 van de Wegenverkeerswet, 1 KB 1-4-53 S. 167 en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

[Volgt: veroordeling tot 14 dagen gevangenisstraf, voorwaardelijk, met een proeftijd van drie jaren en, onvoorwaardelijk, tot een geldboete van f 40,—, bij niet-betaling en verhaal te vervangen door hechtenis van 20 dagen — ***Red.].***

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 8 februari 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Lt.-Kolonels J. E. Woortman en Mr. ***C.*** C. J. Kiewit.
Raadsman: Kapitein G. H. Plasman.

In het openbaar (in een militair kamp ten aanhoren van een aantal militairen) een meerdere bedreigen door het uiten van de woorden: „Die kleine rotstip sla ik nog eens de pleuris".

(W.M.Sr. art. 108; Inv.wet art. 74 (1)).

DE **KRIJGSRAAD** TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen ***C.*** N. D. W., geboren **3** januari 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Land-„macht, Demonstratiecompagnie der Infanterieschool te Harderwijk, „aldaar op of omstreeks 20 december 1960, toen zijn pelotonscom-„mandant, de vaandrig P. G. v. d. Horst hem naar aanleiding van het „feit dat zijn schoenen niet behoorlijk gepoetst waren, een aanmerking „had gemaakt, in het openbaar, nadat hij, beklaagde, weer in het „peloton — dat op mars was — was ingetreden, genoemde vaandrig „opzettelijk heeft bespot en/of met enig kwaad heeft bedreigd, door „alstoen aldaar opzettelijk op duidelijk verstaanbare toon de opmerking „te maken „die kleine rotstip sla ik nog eens de pleuris", althans „woorden van gelijke bedreigende en beledigende strekking te bezigen";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de Demonstratie Compagnie van de Infanterieschool, op 20 december 1960 met het 1e peloton van die compagnie marcheerde van Kamp Kranenburg Noord naar Kamp Kranenburg Zuid te Harderwijk; dat zij op een gegeven moment de commandant van dit peloton, de vaandrig van der Horst, passeerden; dat deze vaandrig toen tegen hem zei: „W. je moet je „schoenen poetsen"; dat hij toen hardop zei, dat hij niet de enige was van het peloton, die zijn schoenen niet had gepoetst; dat hierna genoemde vaandrig hem liet uittreden en hem vroeg wat voor commentaar hij had geleverd; dat hij toen zijn antwoord herhaalde; dat hij hierna van de vaandrig zich weer bij zijn peloton moest voegen; dat hij toen in de looppas achter dat peloton is aangegaan; dat hij toen, na zich bij sergeant Snellenburg te hebben gemeld, die de leiding over dat peloton had, weer is ingetreden; dat de vaandrig inmiddels was weggefietst, een andere kant op; dat de sergeant, toen zij gekomen waren op het Kamp Kranenburg Zuid, het peloton liet inrukken; dat de soldaten van het peloton hem na het inrukken vroegen of genoemde vaandrig hem een douw zou geven; dat hij toen in het openbaar in aanwezigheid van de soldaten van dat peloton op duidelijk verstaanbare toon een opmerking heeft gemaakt in de geest van: „als hij mij een „douw geeft dan sla ik hem de pleuris"; dat de sergeant Snellenburg daarbij aanwezig was;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard: Hendrik Cornelis Snellenburg:

dat hij op 20 december 1960 te omstreeks 09.45 uur als sergeant het eerste peloton van de Demonstratie Compagnie van de Infanterieschool afmarcheerde van het Kamp Kranenburg Noord naar het Kamp Kranenburg Zuid te Harderwijk; dat zij op een gegeven moment de commandant van dit peloton, de vaandrig van der Horst, passeerden; dat deze vaandrig toen de tot dat peloton behorende soldaat W. bij zich riep en hem een opmerking maakte over het feit dat deze zijn schoenen niet had gepoetst; dat hij intussen met het peloton verder marcheerde; dat even later W. zich weer bij hem melde; dat hij deze toen weer heeft laten intreden; dat hij, gekomen op Kamp Kranenburg Zuid, het peloton liet inrukken; dat hij onmiddellijk na dit inrukken, W. op duidelijk verstaanbare toon in aanwezigheid van een groot aantal soldaten van dat peloton hoorde zeggen: „Die kleine rotstip sla ik nog „eens de pleuris"; dat genoemde vaandrig hierbij niet aanwezig was;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van ae inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden „heeft bespot en/of";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar mondeling „met eenig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling van beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van 1 week met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde vanaf 8 februari 1961; bekrachtiging van het bestaande arrest; plaatsing in een strafklasse voor de tijd van 3 maanden — *Red.*].

NASCHRIFT.

Hoewel artikel 74 (1) Inv. Wet Mil. Straf- en Tuchtrecht volledige bewijskracht aan de verklaring van een meerdere terzake van misdrijven tegen de ondergeschiktheid slechts toekent in gevallen dat zodanige misdrijven tegen die meerdere-getuige zijn gepleegd, heeft de Krijgsraad uit het verband en de samenhang van de opgaven van beklaagde en de verklaring van getuige Snellenburg als bewezen aangenomen dat beklaagde óók de woorden „die kleine rotstip" heeft gebezigd.

De Krijgsraad acht, blijkens de uitzondering in de bewezenverklaring gemaakt, die woorden niet een bespotten van de meerdere op te leveren. Vreemd is dat de Krijgsraad deze woorden niet in de qualificatie (in de vorm van mondelinge belediging) heeft verantwoord. Het feit dat beklaagde deze woorden met betrekking tot zijn meerdere heeft gebezigd onder de in de tenlastelegging vermelde omstandigheden is ten deze beslissend; niet de daaraan door de Auditeur-Militair toegevoegde woorden „heeft bespot": die woorden houden een qualificatie in en hebben geen andere waarde dan een niet-strikt noodzakelijke toelichting.

W. H. V.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 8 februari 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Lt.-Kolonels J. *E.* Woortman en Mr. ***C. C.*** J. Kiewit.
Raadsman: Kapitein E. *P.* J. M. Rath.

Opzettelijke ongehoorzaamheid, gezamenlijk en tengevolge van samenspanning: met de andere soldaten van zijn detachement bevel ontvangen hebbende, zijn uitrusting te poetsen en voor inspectie klaar te leggen, tot tweemaal toe in overleg en tezamen met die anderen dit bevel genegeerd.

(W.M.Sr. art. 114, 114, 3°).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. G. H., geboren 14 juli 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, als dienstplichtig soldaat bij het 298 Detachement Koninklijke Landmacht Squadron Lichte Vliegtuigen, op 26 november 1960, ,,in tijd van oorlog, op de vliegbasis Ypenburg in de omgeving van ,,Rijswijk, althans in Nederland, gezamenlijk met en/of tengevolge van ,,samenspanning met de soldaten Jurgens, Withag, van der Ploeg, van ,,Kempen, Laarakkers en Monster, allen van hetzelfde detachement, ,,opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem en genoemde ,,soldaten namens of door de waarnemend detachementscommandant, ,,de kornet J. D. Ruys, gegeven bevel om de wapens en uitrusting ,,tussen 08.00 uur en 11.00 uur op genoemde datum te poetsen en deze ,,wapens en uitrusting tezamen met de P.S.U. voor inspectie om 11.00 ,,uur die dag en vervolgens te 14.00 uur die dag voor herinspectie op ,,de bedden te leggen'';

Overwegende:. . . .enz.;

overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, dienende als voormeld, ingedeeld bij het 298 Detachement Koninklijke Landmacht Squadron Lichte Vliegtuigen, op 25 november 1960 zich bevond op de vliegbasis Ypenburg bij Rijswijk, in de avonduren; dat de kornet Ruys, waarnemend commandant van genoemd detachement, hem toen opdracht gaf door te geven aan de soldaten van het detachement, te weten de dienstplichtige soldaten Jurgens, Withag, van der Ploeg, van Kempen, Laarakkers en Monster, dat het detachement de volgende dag, 26 november 1960, alles moest poetsen en op bed moest leggen voor inspectie door de kornet om 11.00 uur; dat op 26 november 1960 omstreeks 09.00 uur zich alle genoemde soldaten op de legeringskamer van genoemde basis bevonden; dat er toen niet werd gepoetst; dat toen genoemde kornet op die kamer kwam; dat er niet geantwoord werd op de vraag van de kornet of er

niet gepoetst moest worden; dat de kornet toen zei: ,,Denk erom, om ,,11.00 uur ligt alles gepoetst op bed en is er inspectie''; dat hierop de kornet is weggegaan; dat Laarakkers hierna zei dat hij er niets voor voelde en dat zijn koper toch zwart was en dat hij nog nooit gepoetst had; dat niemand van de andere soldaten er voor voelde om te poetsen en alles voor inspectie gereed te maken; dat genoemde soldaten toen met elkaar hebben afgesproken om de uitrusting niet voor inspectie op de bedden gereed te leggen; dat hij zich toen bij genoemde soldaten heeft aangesloten; dat te 11.00 uur die dag de kornet Ruys op genoemde kamer kwam; dat toen geen van allen zijn uitrusting op de bedden had neergelegd; dat de kornet hierna aan hen allen zei voor herinspectie te 14.00 uur te zullen terugkomen; dat genoemde soldaten vervolgens afspraken de opdracht van de kornet niet te zullen uitvoeren; dat hij zich hier wederom bij heeft aangesloten; dat te 14.00 uur die dag de kornet Ruys weer op de legeringskamer kwam, alwaar wederom door hen allen geen uitrusting of iets van dien aard op hun bedden ter inspectie was neergelegd; dat de kornet Ruys hen vervolgens te 15.00 uur die middag voorlopig arrest heeft aangezegd, te ondergaan als streng arrest;

overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard: Jan Daniel Ruys:

dat hij, in de rang van kornet, als waarnemend commandant van het 298 Detachement Koninklijke Landmacht Squadron Lichte Vliegtuigen op 25 november 1960 in de avonduren op de vliegbasis Ypenburg bij Rijswijk, de tot dat detachement behorende dienstplichtig soldaat R. G. H. bij zich heeft geroepen en hem opdracht heeft geven aan de andere soldaten van dat detachement, zijnde de dienstplichtige soldaten Monster, Withag, Laarakkers, van Kempen, van der Ploeg en Jurgens, door te geven dat op 26 november 1960 tussen 08.00 uur en 11.00 uur door alle genoemde soldaten van dat detachement moest worden gepoetst, met name de wapens en uitrusting en dat te 11.00 uur die dag door hem inspectie zou worden gehouden; dat hij H. toen uitdrukkelijk heeft gezegd dat de inspectie zou betreffen alles wat de soldaten hadden en dat voor die inspectie alle spullen op de bedden moesten liggen, daarmee dus aangevende een inspectie over wapens en uitrusting; dat hij op 26 november 1960 te omstreeks 09.00 uur naar de legeringskamer van genoemde soldaten is gegaan op genoemde vliegbasis, waar hij enige soldaten kaartende aantrof; dat hij toen iets heeft gezegd in de geest van: ,,Denk erom: om 11.00 uur ligt alles ,,gepoetst op bed en is er inspectie'' dat hij zich toen bij H. ervan heeft overtuigd of deze zijn eerdergenoemde opdracht had doorgegeven; dat hij, te 11.00 uur die dag op genoemde legeringskamer gekomen, zag dat geen van de soldaten iets van hun kleding of wapens of uitrusting op de bedden ter inspectie gereed had gelegd; dat hij toen begreep dat zijn order bewust door deze soldaten gezamenlijk en in overleg met elkaar niet was uitgevoerd; dat hij toen H. ten overstaan van de andere genoemde soldaten op duidelijke toon heeft gevraagd welke opdracht hij deze had gegeven, waarop deze H. duidelijk ten

overstaan van de andere soldaten heeft geantwoord, dat er inspectie zou zijn om 11.00 uur van aile spullen en dat tussen 08.00 uur en 11.00 uur alles voor deze inspectie moest worden gepoetst; dat H. hem toen tevens zei, dat genoemde soldaten de opdracht niet wilden uitvoeren; dat hij hierop genoemde soldaten heeft medegedeeld te 14.00 uur die dag terug te zullen komen voor herinspectie; dat hij te 14.00 uur die dag wederom op de legeringskamer gekomen, zag, dat aan zijn opdracht weer geen uitvoering was gegeven;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen, ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „tezamen met de P.S.U.";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd*) als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd in tijd van oorlog, terwijl „meer personen tengevolge van samenspanning het misdrijf plegen, „meermalen gepleegd";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht juncto artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit(en) en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde van 26 november 1960 tot 28 november 1960 voorlopig arrest heeft ondergaan, op 8 februari 1961 opnieuw in arrest is gesteld en de aard en omstandigheden der zaak vorderen, dat dit arrest gehandhaafd blijft;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken met aftrek van een gedeelte van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde vanaf 8 februari 1961 — ***Red.].***

---

*) **De tenlastelegging stelde „gezamenlijk en/of tengevolge van samenspan-„ning". Hoewel uit de bewijsmiddelen duidelijk is dat beklaagde handelde „gezamenlijk én tengevolge van samenspanning", heeft de Krijgsraad geen keuze gemaakt en in de qualificatie alleen de samenspanning, niet het gezameniijke plegen, vermeld.** ***(Red.)***

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 8 februari 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Lt.-Kolonels J. *E.* Woortman en Mr. C. C. J. Kiewit.
Raadsman: Kapitein E. *P.* J. M. Rath.

Opzettelijke ongehoorzaamheid: weigeren te voldoen aan het bevel van een meerdere, zijn tenue in orde te maken. De waarschuwing dat beklaagde zich aan een ernstig vergrijp schuldig maakt is geen voor de strafverzwarende omstandigheid van ,,volharding" geldig wijzen op de strafbaarheid.

(W.M.Sr. art. 114, 114, 1°)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. G. H., geboren 14 juli 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Land-
,,macht, op of omstreeks 19 november 1960, in tijd van oorlog, in de
,,Paltzstraat te Beilen, toen de beroepswachtmeester der artillerie A. C.
,,Versluis hem, beklaagde, naar aanleiding van het feit dat hij in
,,uniform gekleed met de baret onder één van de epauletten van zijn
,,uniformjasje en de handen in de zakken op de openbare weg liep,
,,hem had bevolen zijn tenue in orde te maken, heeft geweigerd aan dit
,,bevel te gehoorzamen, zeggende: ,,Jij bent Versluis, beroepsmilitair
,,,,en ik maak mijn tenue niet in orde", althans woorden van gelijke
,,strekking bezigende en vervolgens, ook nadat de wachtmeester hem
,,erop attent had gemaakt dat hij zich aan een ernstig vergrijp schuldig
,,maakte, opzettelijk heeft nagelaten alsnog te gehoorzamen";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op 19 november 1960 te omstreeks 23.15 uur in de Paltzstraat te Beilen liep, gekleed in uniform, met zijn baret onder een van de epauletten van zijn uniformjasje; dat op een gegeven moment toen aldaar een persoon op hem af kwam, in wie hij herkende de hem van gezicht bekende A. C. Versluis, van wie hij wist dat deze beroepswachtmeester der artillerie was; dat deze Versluis hem het bevel gaf zijn tenue in orde te maken; dat hij toen aldaar heeft geweigerd aan dit bevel te gehoorzamen, daarbij zeggende: ,,Jij bent ,,Versluis, beroepsmilitair, en ik maak mijn tenue niet in orde"; dat de wachtmeester hierna zei, dat hij eraan moest denken dat hij onder de krijgstucht stond en dat hij zich aan een ernstig vergrijp schuldig maakte; dat hij toen echter opzettelijk heeft nagelaten alsnog aan dit bevel te gehoorzamen en zijn baret toen niet op zijn hoofd heeft gezet;

dat er tenslotte politie bijgekomen is, die hem meegenomen heeft naar het politiebureau;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd rapport slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd in tijd van oorlog",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 4 weken — *Red.].*

NASCHRIFT.

Hoewel de tenlaste gelegde volharding in de ongehoorzaamheid door de Krijgsraad bewezen is verklaard, is zij niet in de kwalificatie opgenomen. Een motivering terzake bevat het vonnis niet. Vermits de Wet niet vordert dat na het wijzen op de strafbaarheid het bevel nog eens herhaald wordt maar slechts, dat de ongehoorzame in zijn ongehoorzaamheid volhardt (zie vonnis Zeekrijgsraad te Soerabaja van 20 juni 1939, bevestigd door het H.M.G. van N.I., bij sententie van 8 september 1939, M.R.T. XXXV, blz. 662), kan aangenomen worden dat de Krijgsraad in de waarschuwing van de meerdere „dat hij zich aan „een ernstig v e r g r ij p schuldig maakte" niet heeft gezien het wijzen van de schuldige op de s t r a f r e c h t e l ij k e gevolgen van zijn ongehoorzaamheid, zoals de juriprudentie voor deze strafverzwarende omstandigheid vordert. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 15 maart 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoors S. C. Brands en A. J. van Dongen.
Raadsman: Mr. J. W. Meijer.

Opzettelijke belediging van een meerdere (het toevoegen door een dpl. soldaat aan een wachtmeester der Koninklijke Marechaussee van de woorden: „Weet je wat jij bent? Je bent een minne hond") gepleegd in dronkenschap.

Gevangenisstraf voor de tijd van één week met aftrek van voorarrest; plaatsing in een strafklasse voor de tijd van zes maanden, waarvan drie maanden voorwaardelijk met als bijzondere voorwaarde het ondergaan van een anti-alcoholkuur naar de aanwijzingen van de Inspecteur Militair Geneeskundige Dienst en opdracht krachtens artikel 14d(2) W.Sr. aan die Inspecteur.

(W.M.Sr. art. 13-15, 26, 108).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen *G.* J. J. C. P., geboren 14 januari 1938, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Land-
,,macht op of omstreeks 14 januari 1961 in de gemeente Ermelo,
,,althans in Nederland, toen de wachtmeester eerste klasse der Konink-
,,lijke Marechaussee van de Brigade Nunspeet K. Fikse, die, in uniform
,,gekleed, als commandant van een marechaussee-patrouille op de open-
,,bare weg, de F. A. Molijnlaan te Nunspeet, gemeente Ermelo, hem,
,,beklaagde, aldaar in kennelijke staat van dronkenschap, althans aan-
,,zienlijk onder de invloed van alcoholhoudende drank, terwijl hij, be-
,,klaagde, in uniform gekleed was, had aangetroffen en hem ter opname
,,van zijn personalia c.q. insluiting ter ontnuchtering in de patrouille-
,,wagen van de Marechaussee had meegenomen, hem naar zijn per-
,,soonsgegevens had gevraagd, in het gebouw van de Brigade van de
,,Marechaussee te Nunspeet opzettelijk bedoelde wachtmeester in diens
,,tegenwoordigheid heeft uitgescholden, althans beledigd, door hem toe
,,te voegen de woorden: ,,Weet je wat jij bent, je bent een minne
,,,,hond";"

Overwegende: . . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op 14 januari 1961 te Nunspeet te ongeveer 23.10 uur bij een bushalte stond op de openbare weg de F. **A.** Molijnlaan; dat hij die avond ongeveer 30 glazen bier had gedronken; dat hij dronken was; dat er toen een woordenwisseling tussen hem en een aldaar aanwezige in uniform geklede wachtmeester eerste klasse van de Koninklijke Marechaussee ontstond, die daar toezicht hield op het instappen in de bus; dat die wachtmeester hem toen opdracht gaf met deze mee te gaan; dat hij toen in de patrouillewagen van de Marechaussee meegegaan is naar het brigadegebouw van de Marechaussee te Nunspeet; dat hij aldaar genoemde wachtmeester eerste klasse, K. Fikse genaamd, toen deze hem naar zijn persoonsgegevens had gevraagd, opzettelijk in diens tegenwoordigheid heeft uitgescholden en beledigd door hem toe te voegen de woorden: ,,Weet je wat jij bent, ,,je bent een minne hond";

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 26 januari 1961, opgemaakt en gesloten door Kornelis Fikse, wachtmeester eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, 1e verbalisant en Petrus Jacobus Uding, marechaussee eerste klasse, 2e verbalisant, beiden opsporingsambtenaar en behorende tot de brigade Nunspeet, zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. *Verbalisanten:*

dat zij zich op 14 januari 1961 omstreeks 23.15 uur op de openbare weg de F. **A.** Molijnlaan te Nunspeet, gemeente Ermelo, bevonden,

gekleed in uniform, voorzien van de witte helm en de witte uitrusting, in opdracht van de brigadecommandant op voorgeschreven patrouille belast met het toezicht op militairen; dat zij toen aldaar nabij een bushalte een persoon zagen, gekleed in uniform van de Koninklijke Landmacht, die een waggelende gang had en werd ondersteund tijdens het lopen door twee andere militairen; dat deze eerstgenoemde militair zich gedroeg alsof hij in kennelijke staat van dronkenschap verkeerde; dat genoemde militair vervolgens bij de autobus aangekomen, niet in de bus wilde stappen, doch als allerlaatste wilde instijgen; dat hij zich hierbij hinderlijk gedroeg; dat zij bedoelde militair daarom opdracht gaven om plaats te nemen in het Volkswagenbusje waarmee zij op patrouille waren; dat zij deze militair vervolgens overbrachten naar het brigadegebouw van de Koninklijke Marechaussee te Nunspeet, teneinde aldaar diens personalia op te nemen en hem zonodig ter ontnuchtering in te sluiten; dat deze militair blijkens diens identiteitsbewijs genaamd was: G. J. J. C. P., registratienummer . . . .; dat P. tijdens het noteren van diens personalia onder meer tegen 1e verbalisant zei: ,,Weet je wat jij bent, je bent een minne hond'';

2. 1e verbalisant:

dat hij zich door de woorden van P. ,,jij bent een minne hond'' beledigd gevoelde;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande dat hij de wachtmeester der 1e klasse heeft beledigd;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,*als* militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid *mon*-

,,deling beleedigen, in dienst gepleegd'';

voorzien en strafbaar gesteld bij: artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde op 15 maart in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden der zaak vorderen dat dit arrest gehandhaafd blijft;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het gepleegde feit beklaagdes onderwerping aan een gestrengere krijgstucht noodzakelijk acht;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien:. . . .enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *één week*, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht; zijnde vanaf 15 maart 1961;

Bekrachtigt het bestaande arrest;

Beveelt beklaagdes plaatsing in een strafklasse voor de tijd van *zes maanden;*

Beveelt, dat van deze plaatsing in een strafklasse een gedeelte groot *drie maanden* niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten, op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een op *één jaar* bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nr. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nrs. 2-6 van die Wet heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen, of niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde bijzondere voorwaarde, dat hij zich gedurende de proeftijd zal gedragen naar de aanwijzingen, met name voor het ondergaan van een anti-alcoholkuur, hem te geven door of namens de Inspecteur Militair Geneeskundige Dienst, Nassauplein 35 te 's-Gravenhage;

Verleent opdracht aan bovengenoemde Inspecteur overeenkomstig artikel 14d, alinea 2 van het Wetboek van Strafrecht;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven uitdrukkelijk bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 22 maart 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel T. *H.* Wessel en Majoor J. *C.* Engelman.
Raadsman: Kapitein K. *L.* R. J. Lautenslager.

Slapen als bevelhebber van een plantonwacht (de schoenen uitgetrokken en zich onder een tafel te slapen gelegd).

Verwijzing naar de tot straffen bevoegde commanderende officier. Overweging dat beklaagde terzake reeds is gestraft met 14 dagen streng arrest.

(W.M.Sr. art. 129; W.K. art. 2, 57, 58).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. S., geboren 28 juni 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 6 februari 1961, in tijd van oorlog, te 's-Gravenhage, als bevelhebber, althans als wachthebbende van de plantonwacht van het Stafkwartier Nederlandse Territoriaal Bevelhebber, de als zodanig op hem rustende verplichting om gedurende zijn wacht wakker en paraat te zijn niet is nagekomen door na zijn schoenen te hebben uitgetrokken, in het wachtlokaal onder de tafel op de grond te gaan liggen met de buitenjas van zijn gevechtstenue onder zijn hoofd, en te gaan slapen, althans in slaap te geraken'';

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de 423e Compagnie van Heutsz Mobiel, op 6 februari 1961 te 's-Gravenhage als bevelhebber van de plantonwacht van het Stafkwartier Nederlandse Territoriaal Bevelhebber om 04.45 uur in het wachtlokaal van dit stafkwartier onder de tafel op de grond is gaan liggen met de buitenjas van zijn gevechtstenue onder zijn hoofd, na zijn schoenen te hebben uitgetrokken; dat hij daar toen in slaap is gevallen; dat hij aldus de op hem als bevelhebber van die wacht rustende verplichting om gedurende zijn wacht wakker en paraat te zijn niet is nagekomen;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Maarten van Duivenboden, sergeant der eerste klasse:

dat hij, toen hij op 6 februari 1961 te 05.00 uur, als onderofficier van controle bij de 423e compagnie van Heutz Mobiel belast was met de controle op de door de militairen van deze compagnie verrichte patrouille- en wachtdiensten, waaronder ook de plantonwacht van het Stafkwartier van de Nederlandse Territoriale Bevelhebber, het wachtlokaal van genoemd stafkwartier te 's-Gravenhage binnenkwam, constateerde dat de bevelhebber van de aldaar aanwezige plantonwacht, de dienstplichtig soldaat J. S., in dit wachtlokaal op de grond lag te slapen; dat de soldaat S. onder de tafel lag met de buitenjas van zijn gevechtstenue onder het hoofd, terwijl hij zijn schoenen had uitgetrokken; dat hem bleek dat S. sliep, aangezien deze niet reageerde op het feit dat hij met de piketchauffeur binnenkwam en twee op de grond liggende pistoolmitrailleurs weghaalde;

overwegende, dat blijkens de door de Commandant Stafkwartier van de Nederlandse Territoriale Bevelhebber, de Majoor W. Voerman, ondertekende consignes voor de wacht van genoemd stafkwartier, het slapen tijdens de wachtdienst niet is toegestaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemde consignes slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met dien verstande dat hij het feit pleegde als bevelhebber van genoemde wacht;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

*„als bevelhebber van eenige wacht eene als zoodanig op hem rusten-
„de verplichting niet nakomen, gepleegd in tijd van oorlog",*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak, een der in artikel 2 nrs. 2-6 van de Wet op de Krijgstucht vermelde strafbare feiten opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling om had behoren te zijn afgedaan, zodat met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht, onder mededeling van alle stukken, de zaak ter verdere behandeling behoort te worden verwezen naar de tot straffen bevoegde commanderende Officier van de beklaagde;

Overwegende, dat beklaagde blijkens een overgelegd afschrift van zijn straflijst reeds terzake van het bewezenverklaarde krijgstuchtelijk is gestraft met veertien dagen streng arrest;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen
1, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht;
76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;
2, 57, 58 van de Wet op de Krijgstucht;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Verwijst de zaak onder mededeling van alle stukken naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 13 september 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel T. *E.* Wessels en Lt. Kolonel W. N. C. Swaving.
Raadsman: Mr. *A. J.* Schouwenaar.

Als bevelhebber van enige wacht, welke over het luchtdoelartillerie-schietkamp te den Helder was gesteld, zich naar de Deibelkazerne begeven en daar koffie gedronken, waartoe hij zonder toestemming van de officiervan piket niet bevoegd was. Niet bewezen het mede ten laste

gelegde overhalen van zijn mindere om Rijksbenzine voor zijn bromfiets af te geven. De aan dit mede ten laste gelegde feit ten grondslag liggende feitelijke gedragingen van beklaagde zijn echter strijdig met de militaire tucht en leveren derhalve een krijgstuchtelijk vergrijp op, waarmede de Krijgsraad, nu er verband en samenhang met het strafbare feit bestaan, rekening houdt bij de strafoplegging.

Drie weken militaire detentie, voorwaardelijk, en onvoorwaardelijke verlaging van de rang van dpl. sergeant tot de stand van soldaat der laagste klasse.

(W.M.Sr. art. 129; W.K. art. 60).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B. W., geboren 5 januari 1940, dpl. wachtmeester, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig wachtmeester bij de 932e Afde-
„ling Lichte Luchtdoelartillerie der Koninklijke Landmacht, op 24 juni
„1961, in tijd van oorlog, te Den Helder, terwijl hij bevelhebber was
„van de over het Luchtdoelartillerie-schietkamp aldaar gestelde wacht,
„welke wacht omvat de terreinen van het fort Dirksz Admiraal, het
„Nieuwe Kamp en de Meteobunker, te circa 10.00 uur genoemd schiet-
„kamp eigendunkelijk heeft verlaten en zich naar het Deibelkamp te
„Den Helder heeft begeven teneinde aldaar koffie te gaan drinken en
„voorts alstoen in genoemd Deibelkamp door misbruik van zijn invloed
„als meerdere de dienstplichtig soldaat D. Klapwijk heeft overgehaald
„hem een hoeveelheid Rijksbenzine, gemengd met olie, ten behoeve
„van zijn, beklaagdes, particuliere bromfiets uit het magazijn, waar
„genoemde Klapwijk werkte, te verstrekken, terwijl daaruit enig nadeel
„kon ontstaan";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig wachtmeester bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de 932e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie, op 24 juni 1961 omstreeks 10.00 uur te Den Helder, terwijl hij bevelhebber was van de over het luchtdoelartillerieschietkamp aldaar gestelde wacht, welke wacht omvat de terreinen van het fort Dirksz Admiraal, het Nieuwe Kamp en de Meteobunker, genoemd schietkamp eigendunkelijk heeft verlaten en zich naar het Deibelkamp te Den Helder heeft begeven teneinde aldaar koffie te gaan drinken; dat hij wist, dat hij als bevelhebber van de wacht de terreinen van genoemd schietkamp slechts mocht verlaten met toestemming van de Officier van Piket;

overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 29 juli 1961, opgemaakt en gesloten door Gijsbert Daniel Markus, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, Brigade Den Helder, zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. Jacobus Gilde:

dat hij op 24 juni 1961 dienst deed als wachtcommandant van het Deibelkamp te Den Helder; dat hij op die datum omstreeks 10.00 uur de hem bekende wachtmeester W. op een bromfiets het kamp zag binnenrijden, gekleed in gevechtspak met binnenhelm en bewapend met een pistool, dat hij zag dat de wachtmeester W. het kamp inreed in de richting van de Onderofficiersmess;

2. Jan Huizinga, adjudant-onderofficier:

dat op 24 juni 1961 te 10.00 uur de wachtmeester W., behorende tot de 932e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie te Den Helder, wachtcommandant was van het Luchtdoelartillerieschietkamp te Den Helder; dat tot de terreinen van dit schietkamp behoren het fort Dirksz Admiraal, het Nieuwe Kamp en de Meteobunker; dat de wachtcommandant zich op deze terreinen mag ophouden; dat het Deibelkamp te Den Helder niet tot het terrein van het Luchtdoelartillerieschietkamp behoort; dat hij als Officier van Piket aan de wachtmeester W. geen toestemming heeft gegeven zich tijdens zijn wachtdienst te begeven naar het Deibelkamp teneinde aldaar koffie te gaan drinken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden ,,en voorts" tot en met ,,ontstaan";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,Als bevelhebber van eenige wacht zijn post eigendunkelijk verlaten, ,,gepleegd in tijd van oorlog",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de feitelijke gedragingen van beklaagde, dewelke aan het tweede (niet bewezenverklaarde) gedeelte van de telastelegging ten grondslag liggen, strijdig zijn met de militaire tucht en orde en derhalve opleveren een krijgstuchtelijk vergrijp;

Overwegende, dat er samenhang en verband bestaat tussen dit krijgstuchtelijk vergrijp en het ten laste gelegde en bewezenverklaarde strafbare feit;

overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling van de op te leggen straf dit krijgstuchtelijk vergrijp mede in aanmerking neemt;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de door hem beklede rang van wachtmeester te blijven dienen;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen de uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van drie weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar, en verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse — *Red.].**)

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

14 februari 1961

(MAW 1960/B 11)

Voorzitter: Mr. **A.** Blom (fgd.); *Leden:* Mrs. P. *J.* Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. **O.** van Nispen tot Sevenaer.

(Voorschrift Conduiterapporten Marine, punten 411, 414, 417)

Indien een conduiterapport beoordelingen bevat, welke een ongunstige invloed op de bevorderingskansen van een betrokkene kunnen hebben, moeten deze hem worden medegedeeld. Het bezwaar van de betrokkene, gericht hiertegen, dat, hoewel hem de laatste jaren geen zodanige mededelingen waren verstrekt, hij toch voor (keuze-) bevordering gepasseerd was, moet worden verworpen. Immers, hier was er alleen sprake van, dat de beoordelingen van de wél bevorderde veel gunstiger waren dan die van klager. Punt 414 houdt hiermee rekening.

Een beroep op het „gelijkheidsbeginsel" voorts afgewezen. In andere dienstvakken dan dat van klager moge een andere gedragslijn t.a.v. keuzebevordering worden gevolgd, maar daar zijn de omstandigheden anders.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake H., wonende te R., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door de luitenant-ter-zee van administratie der eerste klasse F. Vermeeren, wonende te Leiden, als zijn raadsman, tegen: de Minister van Defensie, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden de kapitein-luitenant-ter-zee van administratie F. **A.** Bouman, wonende te 's-Gravenhage;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat eiser, majoor-vliegtuigtelegrafist, bij besluit d.d. 30 december 1959 van gedaagde op 1 januari 1960 is voorbijgegaan voor bevordering tot hogere rang, aangezien de keuze niet op hem was gevallen;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 4 juli 1960 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het door eiser tegen dit besluit ingestelde beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak in hoger beroep is ge-

*) Dit vonnis is bij sententie van het H.M.G. van 31 oktober 1961, met overneming van de gronden, bevestigd. (Red. M.R.T.).

komen en bij beroepschrift op de daarin aangevoerde gronden kennelijk heeft bedoeld de Raad te verzoeken die uitspraak te vernietigen en alsnog te beslissen overeenkomstig het in eerste aanleg gevorderde;

Overwegende dat gedaagde bij contra-memorie de gronden heeft ontwikkeld, welke hem hebben doen concluderen het beroep ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende dat ter beslissing van het onderhavige geding moet worden beantwoord de vraag, of het bestreden besluit kan worden aangetast op een der gronden, omschreven in het eerste lid van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929;

Overwegende hieromtrent, dat eiser tegen de aangevallen uitspraak, waarin deze vraag ontkennend is beantwoord, heeft aangevoerd:

dat het bestreden besluit zou strijden met het „Voorschrift conduite-„rapporten", vastgesteld bij beschikking van de Minister van Marine van 14 januari 1954 en sedertdien gewijzigd, en wel met het daarin onder punt 417 juncto punt 411 bepaalde;

dat toch het bestreden besluit is genomen op grond van de door hem verkregen beoordelingen;

dat nu volgens punt 417 een beoordeling, als bedoeld in punt 411, om als zodanig de voor de beoordeelde aldaar bedoelde ernstige gevolgen te kunnen hebben, aan hem moet zijn medegedeeld overeenkomstig hetgeen daaromtrent in dat punt is voorgeschreven;

dat voorts punt 411, voorzover te dezen van belang, bepaalt, dat, ingeval een conduiterapport beoordelingen bevat welke een ongunstige invloed kunnen hebben op de kansen van de beoordeelde onderofficier op bevordering tot zijn naasthogere rang, de beoordelaar de betrokken onderofficier die beoordelingen mededeelt;

dat aan eiser de laatste jaren geen mededelingen zijn gedaan, als bedoeld in punt 411. hetgeen impliceert, dat geen redenen aanwezig werden geacht eiser niet voor bevordering tot de naasthogere rang in aanmerking te doen brengen;

Overwegende dienaangaande, dat eiser bij het bestreden besluit voor bevordering is voorbijgegaan, niet omdat zijn beoordelingen ongunstig waren, maar omdat gedaagde van oordeel was, dat de beoordelingen van de wel benoemde in vergelijking met de beoordelingen van eiser zoveel gunstiger luidden, dat de keuze niet op eiser moest vallen;

dat het kennelijk niet de bedoeling van het „Voorschrift conduite-„rapporten" is, dat een gunstige beoordeling aan de betrokkene wordt medegedeeld;

dat indien dit niet reeds uit de tekst van punt 411 op zichzelf beschouwd zou volgen — of dit het geval is, kan de Raad in het midden laten — het althans duidelijk blijkt uit andere punten en wel met name uit punt 414;

dat toch onder dit punt sprake is van beoordelingen „die, hoewel zij „niet vallen onder punt 411, minder gunstig zijn";

dat de Raad eiser derhalve in zijn hierbesproken bezwaar niet kan volgen;

Overwegende dat eiser voorts heeft aangevoerd, dat gedaagde in dienstvakken, andere dan het zijne, bij keuzebevordering een andere gedragslijn heeft gevolgd dan in zijn geval heeft plaatsgevonden, zodat gedaagde in strijd zou hebben gehandeld met het rechtsbeginsel, dat in gelijke gevallen een gelijke behandeling dient plaats te hebben;

dat de Raad evenwel, gehoord de gemachtigde van gedaagde, niet aanneemt, dat de door eiser bedoelde gevallen — betreffende een ander dienstvak, waarin meer vacatures plegen voor te komen dan in dat van eiser — gelijk waren aan het onderhavige; enz.

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Centrale Raad van Beroep

21 maart 1961

(MAW 1960/B 15)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. O. van Nispen tot Sevenaer.

(Bevorderingsvoorschrift landmacht 1958, art. 28, lid 1, aanhef en onder f)

Certificaat voor draaggolfmonteur is een geldig certificaat van militaire vakbekwaamheid (L.O. nr. 54272, L.Lv codenr. 78/29). In feite heeft het ook op de te bekleden functie betrekking (voetnoot bij bovengenoemde bepaling van het Bevorderingsvoorschrift), maar de Minister merkt het niet als zodanig aan ingevolge een door hem destijds in het georganiseerd overleg gegeven verzekering.

De Centrale Raad eerbiedigt deze gedragslijn. Daaraan doet niet af, dat klager door zijn superieuren onjuist is voorgelicht.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake E., wonende te U., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen: de Minister van Defensie, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. J. M. J. A. Dieteren, referendaris bij gedaagdes ministerie, wonende te 's-Gravenhage;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat gedaagde bij een brief van 25 november 1959 mededeling heeft gedaan van zijn besluit om met inachtneming van de bepalingen van het „Bevorderingsvoorschrift landmacht 1958" (verder aan te duiden als: het Bevorderingsvoorschrift) o.a. eiser, sergeant der 1e klasse (tijdelijk sergeant-majoor-elektronisch monteur) te rekenen van 15 september 1959 te doen plaatsen op de kandidatenlijst voor bevordering tot sergeant-majoor-elektronischmonteur en hem te rekenen van dezelfde datum tot deze rang te bevorderen; daarbij tevens vermeldende dat het op grond van de bestaande bepalingen niet mogelijk was hem te bevorderen met terugwerkende kracht;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, recht-

sprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 5 september 1960 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het beroep, door eiser tegen voormeld besluit gericht, ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het beroepschrift op de hierin aangevoerde gronden heeft verzocht die uitspraak voorzover te zijnen aanzien gewezen, te vernietigen en voorts voormeld te zijnen aanzien genomen besluit van gedaagde te vernietigen en te bepalen, dat aan zijn bevordering tot sergeant-majoor terugwerkende kracht zal worden verleend tot 5 juni 1958, zijnde de datum waarop hem het tweede certificaat van militaire vakbekwaamheid klasse I werd verleend, althans tot 1 oktober 1958, zijnde de datum van inwerkingtreding van het toepasselijke Bevorderingsvoorschnft;

Overwegende dat gedaagde bij brief van 14 oktober 1960 van contra-memorie heeft gediend en daarin zijn standpunt nader heeft toegelicht, waarna hij bij brief van 7 februari 1961 desgevraagd ter zake nadere inlichtingen heeft verstrekt; enz.;

IN RECHTE:

Overwegende dat eiser zijn aanspraak op bevordering tot sergeant-majoor met ingang van een vroegere datum dan 15 september 1959 wil doen steunen op de overgangsbepaling, vervat in artikel 28 eerste lid aanhef en onder f van het Bevorderingsvoorschrift, alwaar (voorzover te dezen van belang) is bepaald, dat de sergeant der 1e klasse, behorende tot het technisch personeel, die op de datum van inwerkingtreding van dit voorschrift (zijnde 1 oktober 1958) in het bezit is van twee certificaten van militaire vakbekwaamheid klasse I, bij het verkrijgen van een ouderdom in rang van zes jaren kan worden bevorderd tot sergeant-majoor;

Overwegende dat eiser als sergeant der 1e klasse een ouderdom in rang had te rekenen van 7 februari 1947 en in het bezit was van twee certificaten van militaire vakbekwaamheid klasse I, te weten een certificaat voor radiomonteur, behaald op 30 september 1955, en een certificaat voor draaggolfmonteur, behaald op 5 juni 1958;

dat hierbij, naar aanleiding van hetgeen in de aangevallen uitspraak is overwogen, opmerking verdient, dat — naar gedaagdes gemachtigde ter 's Raads terechtzitting ook heeft erkend — mede laatstvermeld certificaat is een geldig certificaat van militaire vakbekwaamheid, uitgereikt met toepassing van de beschikking van de Minister van Oorlog van 11 november 1954 (L.O. nr. 54272 L.Lu. codenr. 78/29);

Overwegende dat echter bij voormelde bepaling van het Bevorderingsvoorschrift een noot is geplaatst, luidend: ,,De certificaten moeten ,,naar het oordeel van de minister op de te bekleden functie betrekking hebben'';

dat nu — hoewel, naar gedaagdes gemachtigde ter 's Raads terechtzitting heeft toegegeven, ook het certificaat voor draagggolfmonteur op de door eiser te bekleden functie betrekking heeft — gedaagde dit certificaat voor de toepassing der onderhavige bepaling toch niet aanmerkt als op de te bekleden functie betrekking hebbend, omdat dit

certificaat niet was genoemd in de ministeriële beschikking van 2 juni 1953 (L.O. 1953 nr. 174) en bij het georganiseerd overleg ten aanzien van de onderhavige bepaling van de zijde van de regeringsdelegatie aan de personeelsdelegatie uitdrukkelijk de verzekering is gegeven, dat gedaagde bij het vormen van zijn oordeel, in genoemde noot bedoeld, het voorheen bepaalde in deze beschikking als leidraad zou hanteren;

dat onder deze omstandigheden de Raad gedaagdes onderhavige oordeel wil eerbiedigen, te eerder nu is komen vast te staan dat ook tijdens de werking van het vóór het onderhavige Bevorderingsvoorschrift gegolden hebbend „Bevorderingsvoorschrift Landmacht 1953" nimmer een bevordering tot sergeant-majoor heeft plaats gehad op grond van het bezit van het certificaat voor draaggolfmonteur;

dat de Raad hieraan, naar aanleiding van her door eiser ter 's Raads terechtzitting betoogde, nog toevoegt:

1e. dat het nootteken, geplaatst in de door eiser genoemde kolom 10 van deel II van laatstvermeld Bevorderingsvoorschrift, duidelijk betrekking heeft op alle certificaten in het desbetreffende deel van kolom 7 aangeduid;

2e. dat die noot weliswaar luidde „de C.M.V. moeten op de te „bekleden functie betrekking hebben", maar bij de toepassing van die noot rekening diende te worden gehouden met de reeds genoemde ministeriële beschikking van 2 juni 1953, welke juist onder verwijzing naar die noot is gegeven, en waarin het certificaat van draaggolfmonteur niet was opgenomen, ook niet bij latere wijzigingen van die beschikking;

3e. dat moet worden erkend dat de tekst der vóór 1 oktober 1958 gegolden hebbende bepalingen aanleiding kon geven tot misverstand, maar dit de Raad geen reden geeft de hierbedoelde bepalingen anders uit te leggen dan bij het doen van bevorderingen tot laatstgenoemde datum steeds is gedaan;

Overwegende dat het misverstand waartoe de vorenbedoelde bepalingen aanleiding konden geven, aannemelijk maakt dat eisers toenmalige superieuren hem met het oog op zijn bevordering hebben aangeraden het certificaat voor draaggolfmonteur te behalen, maar dit voor de Raad geen voldoende reden is gedaagde verplicht te oordelen eiser alsnog te bevorderen met ingang van een vroegere datum dan 15 september 1959, al moet het uiteraard zeer worden betreurd dat aan eiser — door lagere autoriteiten dan gedaagde — niet steeds de juiste voorlichting is verschaft;

Overwegende dat ook overigens niet is gebleken dat gedaagdes bestreden besluit kan worden aangetast op een der gronden, omschreven in artikel 58 lid 1 der Ambtenarenwet 1929, zodat het door eiser tegen dat besluit ingestelde beroep bij de aangevallen uitspraak terecht ongegrond is verklaard, weshalve die uitspraak moet worden bevestigd;

RECHT WENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep, voorzover ze betrekking heeft op eiser.

Centrale Raad van Beroep

4 April 1961
(MAW 1960/K 29)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mrs. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. O. van Nispen tot Sevenaer.
(Bevorderingsvoorschriftkader landmacht, artikelen 8 en 9).

Op de punten 17 en 18 is betrokkene beoordeeld met „niet geheel „toereikend"; daarvan is hem kennisgeving gedaan en medegedeeld, dat door het dienstbelang verbetering wordt gevorderd. Klager heeft hiertegen aangevoerd, dat hij uit medisch oogpunt in de onmogelijkheid verkeert zich te verbeteren. Dit is juist, maar dat neemt niet weg, dat de kennisgeving toch moest worden gedaan, omdat het voorschrift dit dwingend vordert. Dit is ook niet geheel zonder zin, opdat de beoordeelde steeds wete, op welke punten tekortkomingen bij hem worden aangenomen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake C., wonende te B., klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. C. L. Wieringa, advocaat te Utrecht, als zijn raadsman, tegen: de Inspecteur der Militaire Administratie, te 's-Gravenhage, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden de luitenant-kolonel J. A. Spruijt, wonende te 's-Gravenhage;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat aan klager, sergeant-majoor-administrateur, met toepassing van het „Beoordelingsvoorschrift kader landmacht" op 1 augustus 1960 een kennisgeving is uitgereikt, waarbij klager in kennis is gesteld „met die punten van waardering uit zijn beoordelingslijst, „waarvan verbetering door het dienstbelang wordt gevorderd", zijnde de punten 17 en 18;

Overwegende dat klager daarop bij verweerder een bezwaarschrift heeft ingediend, aangezien hij zich met de inhoud van deze kennisgeving niet kon verenigen, en verweerder vervolgens bij besluit van 20 oktober 1960 — gezien het rapport nopens dit bezwaarschrift uitgebracht door een commissie, als bedoeld in artikel 12 van voormeld beoordelingsvoorschrift — ter kennis van klager heeft gebracht, dat aan hem door de op 1 augustus 1960 omtrent hem uitgebrachte beoordeling ten aanzien van de punten 17 en 18 geen onrecht is aangedaan en dat mitsdien geen redenen aanwezig zijn om genoemde beoordeling te wijzigen;

Overwegende dat klager tegen dit besluit bij de Raad in beroep is gekomen en bij klaagschrift op de daartoe aangevoerde gronden heeft verzocht:

„a. zijn beklag ontvankelijk en gegrond te willen verklaren;

„b. te willen bepalen dat de beslissing van de Inspecteur der Mili-
„taire Administratie op zijn klaagschrift, dd. 20 oktober 1960, en

„tevens de op 1 augustus 1960 aan hem uitgereikte kennisgeving op „zijn beoordeling, nietig zullen worden verklaard;

„c. voorts te willen bepalen dat zijn medische toestand — minder „gunstig geworden wegens actief verzet in de jaren 1940-1945 — geen „beletsel mag vormen voor zijn bevordering tot de naasthogere rang;

„d. de Minister van Defensie te willen uitnodigen de bij het „Be„„oordelingsvoorschrift Kader Landmacht 1957" als bijlage 1 beho„rende beoordelingslijst te doen aanvullen in dien zin dat een kennis„geving als in zijn klaagschrift gewraakt, niet meer uitgereikt behoeft „te worden.";

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht het beklag niet-ontvankelijk en ongegrond te verklaren en afwijzend te beschikken op het door klager onder b tot en met d gevorderde;

IN RECHTE:

Overwegende dat over klager een beoordelingslijst is opgemaakt, het tijdvak 24 juni 1958 tot 24 juni 1960 betreffende, waarin zowel punt 17, „Uithoudingsvermogen bij zware dienst", als punt 18, „Ge„schiktheid voor een troepenfunctie", is beoordeeld met „niet geheel „toereikend";

Overwegende dat ingevolge artikel 8 van voormeld beoordelingsvoorschrift van punten van waardering, waarvan verbetering door het dienstbelang wordt gevorderd, een kennisgeving moet worden opgemaakt en ingevolge artikel 9 deze kennisgeving aan de militair moet worden uitgereikt;

Overwegende dat klager heeft aangevoerd, dat hij lijdende is aan lichamelijke ongemakken, die het gevolg zijn van zijn verblijf in de strafgevangenis te Scheveningen in de bezettingstijd wegens het vrijwillig actief deelnemen aan het verzet, en hij zich dientengevolge ten aanzien van de punten 17 en 18 met de beste wil niet kan verbeteren;

Overwegende dat verweerder de juistheid van deze bewering geenszins betwist;

Overwegende dat klager voorts kennelijk heeft willen doen aanvoeren, dat de beoordelingslijst een mogelijkheid moet aangeven tot uitdrukking te brengen, dat geen kennisgeving is uitgereikt betreffende een niet-toereikende beoordeling op de punten 17 en 18, indien deze punten slechts niet-toereikend zijn beoordeeld wegens een medische indicatie buiten schuld van de beoordeelde;

Overwegende dienaangaande, dat voorzover klager hiermede bezwaar wil maken tegen het beoordelingsvoorschrift, hij in dat bezwaar niet kan worden ontvangen — aangezien dat voorschrift een algemeen verbindend voorschrift is en hiertegen geen beroep openstaat — terwijl, indien klager wil betogen dat verweerder een onjuiste interpretatie van dit voorschrift voorstaat, de Raad klager hierin niet kan volgen;

Overwegende immers wat dit laatste betreft, dat de tekst van het voorschrift te dezen duidelijk is;

dat toch dit voorschrift geen ruimte laat voor ontkennende beantwoording van de vraag, of het dienstbelang verbetering van de onder-

havige punten van waardering vordert, reeds hierom niet, aangezien in het tweede lid van artikel 8 deze vraag met zoveel woorden bevestigend is beantwoord;

dat voorts ook met het oog op de strekking van het voorschrift de door verweerder voorgestane interpretatie zeer wel aanvaardbaar is;

dat immers in het algemeen de kennisgeving van bepaalde punten van waardering wel betreft tekorten welke betrokkene behoort te verbeteren, en ook bijlage 1 bij het voorschrift, zijnde het formulier van een beoordelingslijst, hiervan uitgaat, nu daarin is gesteld: ,,De beoor-
,,deelde is in het beoordelingstijdvak door mij/door de medebeoorde-
,,laar meer dan eens gewezen op de tekortkomingen";

dat echter ook in de uitzonderingsgevallen als het onderhavige een kennisgeving niet zonder zin is;

dat immers daardoor wordt voorkomen, dat een beoordeelde niet op de hoogte is van en dientengevolge geen bezwaar kan maken tegen een eventueel onjuiste zienswijze van beoordelaars betreffende door hen vermeende tekorten;

Overwegende dat uit de gedingstukken duidelijk blijkt, dat op grond van medische gegevens de beoordeling op de onderhavige punten juist moet worden geacht;

Overwegende dat uit het vorenstaande volgt, dat ook de kennisgeving met juistheid heeft plaats gehad;

Overwegende dat klagers beroep tegen het bestreden besluit derhalve ongegrond moet worden verklaard;

Overwegende met betrekking tot het door klager voor het overige gevorderde;

dat klager heeft aangevoerd te vrezen, dat de kennisgeving en de vermoedelijk nog volgende kennisgevingen een beletsel zullen of kunnen vormen voor een eventuele bevordering.

dat echter de Raad in het midden moet laten, wat er is van klagers bevorderingskansen, aangezien slechts in het geding is, of het bestreden besluit en daarmede de onderhavige beoordelingslijst, voorzover daarvan aan klager is kennisgegeven, alsmede die kennisgeving zelve feitelijk of rechtens strijden met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften dan wel te dezen van bevoegdheden kennelijk een ander gebruik is gemaakt dan tot de doeleinden waarvoor ze zijn gegeven;

dat hiervan geen sprake is, nu beoordelaars ten duidelijkste hebben doen uitkomen, dat klager buiten zijn schuld tot verbetering niet in staat is;

dat toch de vraag: ,,Zoudt U de beoordeelde in een verantwoorde-
,,lijke functie onder moeilijke omstandigheden onder Uw bevelen willen
,,hebben in de naasthogere rang?" is beantwoord met: ,,zou het bij-
,,zonder waarderen", terwijl klager als ,,in vele opzichten uitblinkend" is beoordeeld;

dat voorts ook aan het bepaalde in landmachtorder Nr. 58074 O is voldaan, zijnde onder punt 22 onder meer gesteld:

,,Betrokkene mag op medische gronden niet deelnemen aan zware
,,en troependiensten, zodat zijn uithoudingsvermogen en geschiktheid

„bij en voor deze dienst als niet toereikend beoordeeld werden.
„Gelet op zijn karakter zal deze medische handicap door hem over-
„wonnen worden in die moeilijke omstandigheden."
Overwegende dat op grond van het vorenstaande moet worden beslist als volgt:
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Verklaart het beroep ongegrond;
Verklaart klager niet-ontvankelijk in zijn vorderingen in het klaagschrift vermeld onder c en d.

Spaarraad

Nr. 115JC.B. 30

Voorzitter: Mr. *F.* C. Kist; *Secretaris:* Mr. W. *A.* Panis.

10 oktober 1961

(Premiespaarregeling Rijksambtenaren art. 3, lid 2, 6, lid 1, onder c, en lid 9, 7, lid 1, onder e, pt. *2* en 11, lid 1 onder a).

Het minimum verschuldigde bedrag aan verzekeringspremie moet per jaar bedragen ƒ 25.— per polis; zulks is bepaald ter voorkoming van overbelasting van het met de uitvoering van de spaarregeling belaste administratieve apparaat.

DE SPAARRAAD,

als bedoeld in artikel 11 van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren;

Beschikkende op het bezwaarschrift van mejuffrouw . . . . tegen een besluit van het hoofd van het Bureau Premiespaarregeling van het Ministerie van Sociale Zaken;

In aanmerking nemende, dat adressante d.d. 29 maart 1960 een drietal spaarkasinschrijvingen heeft aangemeld met een totaalbedrag aan premie van f 237,96;

dat zij bij deze aanmelding slechts één premiebedrag en één polisnummer vermeldde;

dat zij op 18 maart 1961 terzake van de door haar over 1960 betaalde premies der spaarkasinschrijvingen toekenning van spaarpremie verzocht, bij welk verzoek zij echter het premiebedrag per polis specificeerde, waarbij bleek, dat ter zake van een der drie spaarkasinschrijvingen slechts een bedrag van f 1,75 per maand of f 21,— per jaar verschuldigd is;

dat het hoofd van het Bureau Premiespaarregelingen van het Ministerie van Sociale Zaken bij zijn voornoemd besluit het premiebedrag van de onderhavige polis bij de berekening van de toe te kennen spaarpremie buiten beschouwing heeft gelaten op grond van het bepaalde in artikel 7, lid 1, onder e, punt 2, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren, aangezien met betrekking tot deze polis een verzekeringspremie is verschuldigd van minder dan f 25,— per jaar;

dat adressante tegen dit besluit bezwaar maakt op grond van haar mening, dat het voor de toepassing van artikel 7, lid 1, onder e, punt 2 van de spaarregeling voldoende is, indien op een combinatie van polissen tenminste f 25,— per jaar wordt gespaard;

Overwegende, dat in artikel 7, lid 1, onder e, punt 2, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren niet uitdrukkelijk wordt vermeld, dat het minimaal verschuldigde bedrag aan verzekeringspremie per jaar f 25,— per polis moet bedragen;

dat zulks echter, zowel met het oog op de beweegredenen, welke tot opneming van dit vereiste in de regeling hebben geleid —, nl. het voorkomen van overbelasting van het met de uitvoering van de spaarregeling belaste administratieve apparaat door uitsluiting van de talloze verzekeringen met zeer geringe premies —, alsmede ook op grond van de tekst van de punten 1 t/m 3 van artikel 7, lid 1, onder e, waarin steeds in enkelvoud wordt gesproken over de eisen, die aan een levensverzekeringsovereenkomst dienen te worden gesteld, als noodzakelijke gevolgtrekking moet worden aanvaard;

dat de toekenning van spaarpremie voor wat betreft de spaarkasinschrijving, ter zake van welke een verzekeringspremie verschuldigd is van f 1,75 per maand, dan ook terecht is geweigerd;

Gelet op de artikelen 3, lid 2, 6, lid 1, onder c, en lid 9, 7, lid 1 onder e, punt 2, en 11, lid 1 onder a van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren;

Besluit: het bezwaarschrift van mejuffrouw dd. 8 juni 1961 tegen het besluit van het hoofd van het Bureau Premiespaarregeling van het Ministerie van Sociale Zaken dd. 27 april 1961 ongegrond te verklaren.

Afschrift van dit besluit zal worden gezonden aan het hoofd van het Bureau Premiespaarregeling van het Ministerie van Sociale Zaken en aan de belanghebbende onder mededeling dat van dit besluit binnen 30 dagen na dagtekening beroep kan worden ingesteld bij de Centrale Raad van Beroep te Utrecht.

Spaarraad

Nr. 116/C.B. 31

Voorzitter: Mr. *F*. C. Kist; ***Secretaris:*** Mr. W. A. Panis.

10 oktober 1961

(Premiespaarregeling Rijksambtenaren art. 3 lid 2, 6, lid 1, onder c, 6, lid 4, onder a, 6 lid 5, onder c, 6 lid 9, 7, lid 1, onder a, en 11, lid 1, onder a).

De eigendom van een in huurkoop gekochte onroerende zaak, waarbij een gedeelte van de koopsom ineens is gestort en de rest in 240 maandelijke afbetalingen, inclusief 5% rente, zal worden afbetaald, waarna de eigendomsoverdracht zal plaats hebben, behoeft niet reeds te zijn overgegaan op de huurkoper op het tijdstip van de aanvrage van de spaarpremie. Deze betalingen, met uitzondering van de rente, kunnen worden geacht te zijn uitgaven ter verwerving van een onroerende zaak als bedoeld in art. 7 lid 1 onder a van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren.

DE SPAARRAAD,

als bedoeld in artikel 11 van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren

Beschikkende op een bezwaarschrift van .... tegen een besluit van de Minister van Defensie d.d. 6 juni 1961, nr. RAS/558c;

In aanmerking nemende, dat adressant, dd. 15 januari 1958 een huis in huurkoop heeft gekocht, welke voor een notaris verleden huurkoop-overeenkomst[1]) onder meer inhoudt, dat adressant een gedeelte van de koopsom ineens stort en het resterende gedeelte, vermeerderd met 5% rente, afbetaalt over 240 maanden;

dat adressant deze maandelijkse betalingen overeenkomstig artikel 3, lid 2, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren d.d. 16 maart 1960 heeft aangemeld als aflossingen op een hypothecaire lening en naar aanleiding van deze aanmelding over de in 1960 verrichte betalingen op 10 januari 1961 spaarpremie heeft aangevraagd;

dat de Minister van Defensie bij zijn voornoemd besluit deze aanvrage heeft afgewezen, aangezien de betrokkene blijkens het gestelde in artikel 7 van de akte van huurkoop niet de eigenaar is van het onderwerpelijke pand, zodat voor de in verband hiermede gedane aflossingen geen spaarpremie ingevolge de Premiespaarregeling Rijksambtenaren kan worden toegekend;

dat adressant tegen deze beslissing aanvoert, dat de aankoop van een huis door middel van een huurkoop-overeenkomst in wezen een rechtsfiguur is met dezelfde inhoud als de koop van een huis met bezwaring door hypotheek;

dat hij er voorts op wijst, dat hem bij de aanmelding van onderhavige periodieke betalingen werd geadviseerd alleen deze huurkoop aan te melden, daar de in verband met deze overeenkomst verschuldigde bedragen het maximaal toegestane spaarbedrag ruim overschreden;

dat hij dientengevolge de aanmelding van betaling van levensverzekeringpremies achterwege heeft gelaten, waardoor hij zich, nu de wél aangemelde periodieke betalingen niet als zodanig worden aanvaard, ernstig gedupeerd gevoelt;

Overwegende, dat ingevolge artikel 6, lid 1, onder c van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren de belanghebbende aanspraak heeft op spaarpremie, indien hij periodieke betalingen heeft verricht ten behoeve van een of meer der in artikel 7, lid 1, onder a, b, d tot en met f genoemde bestedingen, voorzover het bedrag dezer betalingen bij het ter zake bevoegde gezag zijn aangemeld en de betalingen na de aanmelding zijn verricht;

dat de door adressant overgelegde huurkoopovereenkomst inhoudt, dat aan adressant een huis is verkocht o.m. onder voorwaarde, dat een gedeelte van de koopsom wordt voldaan bij het passeren van de akte van huurkoop en het resterende gedeelte van de koopsom zal worden voldaan in 240 maandelijkse termijnen van f 93,63 elk, in welk bedrag is begrepen een bedrag aan rente van vijf procent per jaar, waartegenover verkoopster zich verplicht aan de definitieve eigendomsoverdracht mede te werken, indien adressant aan zijn verplichtingen ingevolge de overeenkomst heeft voldaan;

[1]) Zie art. 1576, laatste lid, B.W. (Red. M.R.T.).

dat op grond hiervan de onderhavige betalingen met uitzondering van het daarin opgenomen rentebestanddeel geacht kunnen worden te zijn uitgaven ter verwerving van een onroerende zaak, als zijn bedoeld in artikel 7, lid 1, onder a, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren;

dat de opvatting, dat de eigendom van de onroerende zaak reeds naar adressant zou moeten zijn overgegaan op het tijdstip van de aanvrage van spaarpremie noch in de tekst van artikel 6, lid 1, onder c, noch in die van artikel 7, lid 1, onder a, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren steun vindt;

dat voorts adressant bij zijn aanmelding ingevolge artikel 3, lid 2, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren, de betaling der maandelijkse huurkooptermijnen weliswaar heeft aangemeld als aflossingen op een hypothecaire lening, doch dat deze foutieve kwalificatie van de onderhavige periodieke betalingen geen bezwaar oplevert aan te nemen, dat voldaan is aan de in artikel 6, lid 1, onder c, gestelde voorwaarde, dat het bedrag der periodieke betalingen is aangemeld, aangezien dit artikel immers slechts spreekt over de aanmelding van het bedrag der betalingen en deze betalingen daarenboven in elk geval zijn verricht ten behoeve van een der in het onderhavige artikel genoemde bestedingen;

dat na de datum van aanmelding door adressant in 1960 nog zijn voldaan negen maandelijkse termijnen van f 93,63, waarin een afbetaling op de koopsom is opgenomen van maandelijks f 38,91;

dat de pensioensgrondslag van adressant op het tijdstip van de aanmelding f 5820 bedroeg, zodat adressant over 1960 gerechtigd was per maand 5/12% van zijn pensioensgrondslag of f 24,25 aan te melden;

dat hij derhalve over 1960 aanspraak heeft op een spaarpremie, berekend naar een premiegrondslag van 9 x f 24,25 of f 218,25, welke spaarpremie ten bedrage van f 54,56 hem derhalve ten onrechte is geweigerd;

Gelet op de artikelen 3, lid 2, 6, lid 1, onder c, 6, lid 4, onder a, 6 lid 5, onder c, 6 lid 9, 7, lid 1, onder a en 11, lid 1, onder a van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren;

Besluit: aan .... over het jaar 1960 aanspraak op een spaarpremie te verlenen ten bedrage van f 54,56.

Afschrift van dit besluit zal worden gezonden aan de Minister van Defensie en aan belanghebbende onder mededeling dat van dit besluit binnen 30 dagen na dagtekening beroep kan worden ingesteld bij de Centrale Raad van Beroep te Utrecht.

Aldus besloten overeenkomstig het bepaalde in artikel 11, lid 6, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren met medewerking van twee militaire leden van de Spaarraad.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Openbaarheid van het proces [1])

Rapport van Prof. Dr. G. Th. Kempe, aangeboden aan het achtste Congrès Internationale de Droit Pénal, gepubliceerd in „Revue Internationale de Droit „Pénal", 32e jaargang, lste en 2de trimester 1961, onder de titel: „Publicité de ,,la procédure de jugement".

Op zichzelf vooronderstelt een onderzoek naar de openbaarheid van het strafproces reeds, dat men uitgaat van een bepaalde opvatting aangaande de openbaarheid als zodanig. Beschouwingen daarover zouden gemakkelijk een tweede inleiding kunnen vullen vooral omdat de opvatting betreffende openbaarheid (evenals trouwens die betreffende het openbaar welzijn, het algemeen belang enz.) in laatste instantie voortkomt uit de ideeën betreffende de verhouding overheid-burger, zoals die zich in de verschillende staatsvormen hebben ontwikkeld.

Als vertegenwoordiger van een land, waarin de openbare instellingen en ook de bovenbedoelde verhoudingen gebaseerd zijn op de principes van de democratische rechtsstaat (hetgeen wil zeggen: een overheid die verantwoordelijk is aan de volksvertegenwoordiging, een gezagsgebondenheid zoals die voor de burgers geldt t.a.v. de rechtsregels), zal ik van de opvatting betreffende openbaarheid, in dit klimaat ontstaan, uitgaan.

In de democratische rechtsstaat moet het algemeen belang zodanig worden behartigd, dat de mensen het bij hen bestaande bewustzijn van het „nostra res agitur" kunnen verwezenlijken in de vorm van toezicht of kritiek. Eveneens moeten alle mogelijkheden worden benut om die kritiek zodanig te verspreiden, dat een ieder daarvan op de hoogte kan komen. Hoewel deze toestand in geen enkele staat volledig verwezenlijkt is, moet men voor de democratische rechtsstaat als karakteristiek beschouwen, dat ze serieus naar dit doel streeft en dat de formele voorwaarden voor de verwezenlijking daarvan bestaan.

Het criterium op grond waarvan bepaald wordt welke belangen in het openbaar moeten worden behartigd, is dus het algemeen gevoelen dat die belangen de gehele collectiviteit raken, hetzij direct en onmiddellijk, hetzij potentieel (in de zin van: het zou ons allen kunnen raken).

Zij, die twijfelen aan de grondslag waarop de democratische rechtsstaat gebouwd is, herhalen steeds weer dat de bekwaamheid om competent over het bestuur te oordelen slechts verondersteld kan worden aanwezig te zijn bij een zeer klein deel van het volk. Hoewel dit op zichzelf niet te weerleggen valt, lijkt het irrelevant. Wanneer werkelijk algemene belangen op het spel staan, is het noodzakelijk dat, als de democratische rechtsstaat deze naam waardig wil zijn, afgezien van het probleem van de competentie, het volk zich vrij uitspreekt over de overheid die zijn belangen behartigt. Dat is een voorwaarde sine qua non voor de democratie.

In elke democratie vormt het principe van openbare rechtspraak één der hoekstenen, waarop het staatsgebouw berust. Openbaar in die

[1]) Overgenomen uit *Documentatieblad,* Uitgave van het Studie- en Voorlichtingscentrum van het Ministerie van Justitie, jaargang 1961, blz. 227.

zin, dat ieder vrij is een beroep te doen op een onafhankelijke rechter (wiens onafhankelijkheid op verschillende manieren, vooral door zijn benoeming voor het leven gegarandeerd is), wanneer hij zich het slachtoffer van hem aangedaan onrecht voelt, onverschillig of het onrecht komt van de zijde van zijn medeburgers of van de staat. Openbaar bovendien doordat het proces in beginsel met open deuren wordt gevoerd, behalve in bijzondere omstandigheden (vervolging tegen strafrechtelijke minderjarigen, omstandigheden in strijd met de goede zeden, echtscheidingsprocedures enz.). Openbaar in de derde plaats, omdat de wet en de traditie als onvervreemdbaar recht voor de verdachte eisen, dat deze alvorens in de terechtzitting te verschijnen, in de gelegenheid gesteld wordt inzage in zijn dossier te krijgen.

Op de eerste vorm van openbaarheid hoeft niet te worden ingegaan. Ieder die democratisch denkt, erkent de noodzaak om aan niemand het recht te ontzeggen zich tot de rechter te wenden (die van dat ogenblik af gehouden is tot oordelen), vooral als de burger bedreigd wordt van de zijde van de staat. Hoogstens zou men zich kunnen afvragen, of dit recht overal volledig verwezenlijkt wordt. Men denke in dit verband aan de weinig bevredigende en zelfs onvoldoende juridische status van gedetineerden.

Bij het bepalen van de betekenis van openbaarheid in het proces en meer in het bijzonder het strafproces moet rekening worden gehouden met de opmerking die in het begin gemaakt werd over het begrip van openbaarheid als zodanig. Tevens mag de geschiedenis niet uit het oog worden verloren en moet men de redenen overwegen, die gedurende bijna twee eeuwen zo krachtig deden pleiten voor openbaarheid in de strafrechtspraak.

Om met dit laatste te beginnen, er bestaat geen twijfel over dat deze historische evolutie, waaraan vooral de naam van Beccaria voor altijd verbonden blijft, het resultaat was van het wantrouwen, dat zowel t.o.v. de rechters als t.o.v. de talrijke belangrijke en minder belangrijke vorsten, van wie de rechters afhankelijk waren, gold. Hier had de eis tot openbaarheid in de eerste plaats ten doel de rechter stap voor stap te kunnen volgen in zijn interpretatie van het bijeengebrachte bewijsmateriaal, in de berechting, bij het opleggen van het vonnis, in zijn poging dus om recht te doen.

Reeds in de hier beschouwde historische fase diende de openbaarheid, die volledig gemotiveerd werd door de noodzaak tot controle van de rechter, ook tot andere doeleinden. Als men denkt aan de openbare ,,processen" van de Terreur tijdens de Franse revolutie dan wordt duidelijk dat openbaarheid meer dan één kant heeft en dat men er, geleid door slechte bedoelingen, een ontstellend misbruik van kan maken.

Later, toen de positie van de rechter voldoende verstevigd was en hij vertrouwen genoot, maakte hijzelf gebruik van de openbaarheid door eveneens te streven naar ,,opvoeding van het volk". Velen beschouwen de taak van de rechter t.a.v. de algemene preventie als zeer belangrijk. Toch moet men helaas waarnemen, dat niet zelden beschouwingen van algemene preventie afbreuk doen aan het recht, dat op de verdachte

moet worden toegepast. Daarom moet een dergelijke ondergeschiktheid van het strafproces aan de volksopvoeding in principe verworpen worden. Wanneer men de aard van het strafproces beziet in de tijd waarin de eerste roep om openbaarheid weerklonk, kan men opmerken, dat het wantrouwen in een niet openbare rechtspraak niet in de eerste plaats voortkwam uit vrees dat de rechter te zachte straffen placht op te leggen en de maatschappij niet voldoende beschermde tegen misdadigers (hoewel men dit in abstracto heel goed zou kunnen geloven). In tegendeel. De sterke drijfveer voor het optreden van Beccaria en van vele anderen was juist de vaak barbaarse strengheid waarmee men strafte op grond van rechtsregelen die aan de controle der burgers ontsnapten. De wens om het strafproces openbaar te maken is dus geheel bepaald door de wens om te kunnen nagaan of de delinquent een zo nodig zware, maar in elk geval verdiende straf en niet méér ontving.

Als men nu op grond van de historische groei de inhoud van ,,open-,,baarheid van het strafproces'', zoals die in onze tijd bestaat, probeert te schetsen, kan men uit het voorgaande drie voorwaarden afleiden, waaraan moet zijn voldaan als de openbaarheid werkelijk haar doel wil bereiken.

a. Zij moet betrekking hebben op hetgeen in de zitting voorvalt;
b. Zij moet betrekking hebben op hetgeen de rechter, die steeds gebonden is om zijn overtuiging en zijn vonnis te funderen op hetgeen hij ter zitting vernomen heeft, doet en zegt in die zitting (de tussenkomst van andere in het proces geïnteresseerden wordt natuurlijk ook beïnvloed door de openbaarheid);
c. Zij mag niet ten gevolge hebben, dat aan de verdachte een groter nadeel overkomt dan de verschijning ter zitting en het overeenkomstig het recht uitgesproken vonnis reeds betekenen.

Op deze wijze gesteld komt de eis van openbaarheid van het strafproces geheel overeen met die, welke aan het begin van dit rapport gesteld is t.a.v. de openbaarheid van het staatsbestuur. Het gaat hier inderdaad bij uitstek om omstandigheden, die iedereen raken. In onze tijd, waarin de kansen in dit opzicht aanzienlijk zijn toegenomen (verkeersovertredingen, belasting- en deviezenfraudes!), zelfs onder de sociale groeperingen waarvan de leden vroeger slechts zelden of nooit met de strafrechter in aanraking kwamen, kan bijna elke burger verdachte worden in een strafzaak die leidt tot een openbare terechtzitting.

Als men nu kan stellen, dat in een democratische staat een eerlijke, onpartijdige, rechtvaardige, openbare rechtspraak het hoogste goed is, dan wil dit beslist niet zeggen dat hierdoor een meer diepgaande studie naar alles wat zich in een strafproces kan voordoen, overbodig wordt, wanneer men deze studie afhankelijk stelt van de vraag of en in welke mate de openbaarheid van dit alles noodzakelijk is voor de handhaving van het principe. Als men vooral de voorwaarde, hierboven onder c. genoemd in aanmerking neemt, zal het onderzoek naar het belang van de openbaarheid zeer gedifferentieerd moeten zijn, waarbij met name

een aantal aspecten wordt aangeroerd, dat hieronder één voor één behandeld zal worden.

1. DE DAGVAARDING.
   Het is volkomen duidelijk, dat een strafproces niet de minste zin heeft als men niet reeds in het begin op een voor ieder begrijpelijke manier kan weten waarom het gaat, d.w.z. van welk(e) delict(en) de verdachte wordt beschuldigd. Dit kan nog meer betekenis krijgen wanneer, reeds voordat het proces begint, de kranten veel over de zaak gepubliceerd hebben, met alle risico's van onjuiste voorlichting.

2. HET BEWIJSMATERIAAL.
   Het bewijsmateriaal is van het hoogste belang ter beantwoording van de vraag: schuldig of onschuldig. Het is dan ook begrijpelijk dat het in de volle openbaarheid moet worden gebracht, tenminste als de aard er van zich daartegen niet verzet (sexuele elementen, staatsgeheimen). Voor een juist oordeel over het uitgesproken vonnis is dit materiaal onmisbaar, omdat men daaruit te weten kan komen op welke grond de rechter tot zijn mening over het al dan niet schuldig gekomen is; hierbij moet men er wel van doordrongen zijn dat het onmeetbare element van innerlijke overtuiging van de rechter, die zoveel betekent voor de waarde die hij aan de verschillende bewijzen toekent, altijd aan een exacte waardering ontsnapt. Dit geldt eveneens voor dat wat beredeneerde overtuiging heet; deze berust uiteindelijk op een innerlijke overtuiging.

3. HET ONDERZOEK NAAR DE PERSOON VAN DE VERDACHTE.
   Moest reeds een voorbehoud worden gemaakt t.a.v. de onmeetbare waardering door de rechter van het bijeengebrachte bewijsmateriaal, dit speelt een overwegende rol met betrekking tot de gegevens die hem over de persoon van de verdachte verstrekt worden. Het bewijsmateriaal is tegenwoordig vaak vrij exact (men denke b.v. in het bijzonder aan het schitterende werk dat door de beoefenaars der criminalistiek wordt verricht). Wanneer het echter gaat om het uiterst moeilijke, maar voor de strafrechter centrale probleem van de toerekenbaarheid van de verdachte, is er geen sprake van exactheid in de zin van sluitende definities en duidelijke meningen. Men kan hieraan toevoegen, dat het onderzoek dat zich niet bezighoudt met psychiatrische aspecten, maar zich beperkt tot een beschrijving van de verdachte in zijn milieu, ondanks de hulp van allerlei op zichzelf exacte gegevens (gezinssamenstelling, inkomsten, werk, opleiding enz.) nooit een sluitend beeld kan geven van de invloed die deze gegevens in het leven van de verdachte gehad hebben.
   Een kritische waardering van het gebruik dat door de rechter van deze gegevens gemaakt wordt, is uitgesloten, Slechts de deskundigen, die hem de gegevens hebben verstrekt, kunnen zich een idee vormen, maar door de aard van het materiaal blijft dit idee toch grotendeels subjectief. Het onderzoek naar deze persoonlijke gegevens op de openbare zitting is dan ook minder belangrijk dan

het feitenonderzoek. Het is voldoende te vermelden dat zij in aanmerking zijn genomen bij het bepalen van de uiteindelijke opinie.

4. REQUISITOIR EN PLEIDOOIEN

Het is noodzakelijk dat deze twee belangrijke gebeurtenissen in het strafproces ter openbare zitting plaatsvinden. Het is van groot psychologisch belang, dat op het daartoe geëigende moment het Openbaar Ministerie zich de tolk maakt van de verwarring die het begane delict in de maatschappij heeft gesticht. Men kan zich nog afvragen of dit steeds op de juiste wijze geschiedt en of het Openbaar Ministerie niet vaker dan nodig is, gebruik maakt van het requisitoir om gevoelens uit te drukken die niet steeds in objectief verband staan met de strafzaak; dit alles neemt niets weg van de noodzaak dat de beledigde gemeenschap haar klacht (dagvaarding) formuleert en herstel (requisitoir)) eist door tussenkomst van het Openbaar Ministerie.

Juist omdat de woorden van het Openbaar Ministerie gewoonlijk de onrust, verontwaardiging, angst, het verlangen naar wraak enz. van de gemeenschap onderstrepen, is het van even groot belang dat een verdachte nimmer een rechteloos en aan zichzelf overgeleverd object is, maar dat hij altijd, zelfs wanneer hij een afgrijselijk delict heeft bekend, de advocaat aan zijn zijde heeft, die in het openbaar voor hem pleit en in die tragische situatie naast hem staat. Hoewel het ,,hodie tibi, cras mihi" zelden diep doorleefd wordt door de toehoorders en de krantenlezers, speelt dit toch waarlijk een grotere rol dan men oppervlakkig geneigd zou zijn te denken. Bovendien gebeurt het niet zelden dat de verdediger ook aan bepaalde menselijke emoties uitdrukking geeft, die niet minder belangrijk zijn dan die welke het Openbaar Ministerie vertolkt.

Voor allebei zijn de gegevens betreffende de persoon van de verdachte uiteraard van groot belang. Wanneer deze ambten goed vervuld worden, zullen de persoonlijke gegevens echter nooit zonder reden worden toegelaten of betwist, maar het Openbaar Ministerie en de verdediger zullen ze voegen in het beeld van de verdachte, zoals zij dat zelf tekenen. Terwijl ze dit doen, treden zij voortdurend in de waardering van zaken die naar hun aard onmeetbaar zijn en in deze zin onttrekken het requisitoir en het pleidooi zich dus aan het oordeel van het publiek.

Wat hun werk betreft is de behoefte aan toezicht van de gemeenschap echter veel minder uitgesproken dan met het werk van de rechter het geval is, omdat de Officier van Justitie en de verdediger meer dan de onafhankelijke en vanuit zijn verheven zetel rechtsprekende rechter beschouwd worden als ,,gewone mensen zoals wij allen".

5. HET VONNIS.

Terwijl de openbare uitspraak van het vonnis door ieder beschouwd wordt als vanzelfsprekend, bestaat er absoluut geen algemene opinie over de vraag in welke mate de rechter zijn motieven bekend

moet maken. In de meeste landen legt de wet hem uitdrukkelijk op een gemotiveerd vonnis te wijzen, maar in de practijk varieert de interpretatie van deze plicht van een enkel formeel commentaar tot een zeer breedvoerige motivering van de opgelegde straf; dit laatste is vooral het geval wanneer de rechter hoopt dat zijn vonnis als voorbeeld zal dienen en tot algemene preventie zal leiden. Maar een zorgvuldige motivering, die aangeeft waarom voor dit feit, *deze* straf aan *deze* persoon is opgelegd, treft men in de meeste vonnissen niet aan. Dit lijkt te betreuren, maar er moet aan toegevoegd worden dat ook hier imponderabilia in het spel zijn die volkomen schuil gaan achter de mondelinge of schriftelijke formulering en dus zich niet lenen voor kritische waardering. Zeker is de houding van die rechters te laken, die systematisch elke diepgaande motivering ontwijken en ook overbodig achten omdat de mensen altijd voldoende vertrouwen in de rechterlijke macht hebben. Zij geven zich er niet voldoende rekenschap van, dat dit vertrouwen (dat werkelijk bestaat, maar dat het gevaar loopt zowel kwalitatief als kwantitatief te worden overschat) vooral haar grond vindt in de openbaarheid en dat het weglaten van motivering van het vonnis niet tot versteviging van dit grote goed bijdraagt.[1])

Aan het begin van dit artikel werden drie vormen van openbaarheid onderscheiden. Nu moet nog het aspect van de openbaarheid worden behandeld, dat betrekking heeft op het recht van de verdachte om op een moment dat aan zijn verschijning ter zitting voorafgaat kennis te nemen van de *volledige* inhoud van zijn dossier.

Dit recht lijkt een zo direct gevolg van de fundamentele grondslagen van de democratische staat, dat men zou kunnen menen dat het nauwelijks behoeft te worden verdedigd. Gedurende talrijke jaren is dit recht van de verdachte trouwens nooit aangevallen, de verdachte had zonder meer toegang tot zijn stukken, voorzover dit de gang van het voorbereidend onderzoek niet bemoeilijkte.

Niemand van hen, die de rechtsverhoudingen in overeenstemming gebracht hebben met de beginselen van de moderne democratie, heeft kunnen voorspellen hoe belangrijk, vooral in onze tijd, de voorlichting van de rechter betreffende de persoon van de verdachte zou worden. Ook heeft niemand rekening kunnen houden met de veronderstelling, dat de verdachte schade zou kunnen ondervinden niet alleen wanneer de inzage van zijn dossier hem zou worden ontzegd, maar evenzeer wanneer de inzage hem zonder enige beperking zou worden verleend. Toch is in het moderne strafproces deze laatste veronderstelling helaas maar al te zeer werkelijkheid geworden. Er bestaat een enorm verschil tussen het kennis nemen van rapporten, waarin de persoon van het onderzochte individu beschreven is in termen, waarvan de psychiater zich pleegt te bedienen (en waarvan hij als deskundige zich ***kan*** bedienen), wanneer hij zich als expert tot andere experts richt, en het in zich opnemen van de tegelijk moeilijke en heilzame kennis, door mid-

[1]) **Motivering van de** straf(maat), **M.R.T. 1961, blz. 77, 154, 291, 382, 384, 435, 538, 604, 608, 610, 627.** ***(Red. M.R.T.).***

del waarvan de patiënt in zijn diepste zelf kan afdalen tijdens het contact dat hij gedurende de behandeling met zijn arts heeft. Zonder mogelijkheid tot tussenkomst van de expert confronteert het dossier hem ruw met bijzonderheden, die hem misschien volslagen onbekend waren of die hij, hoewel ze hem wel bekend waren, nu terugvindt in een geheel nieuwe interpretatie welke hij bovendien meestal verkeerd zal opvatten. Het psychisch trauma, uit een dergelijke ,,ontmoeting met ,,zichzelf" voortkomend, is zonder uitzondering zeer ernstig en het feit, dat alleen een in verhouding gering aantal verdachten, die het recht hebben hun dossier te bestuderen, dit werkelijk doet, kan niet als voorwendsel dienen om deze schade te veronachtzamen. Het is derhalve niet verwonderlijk dat de stemmen, die er voor pleiten, dat de verdachte tenminste niet van deze gegevens kan kennis nemen, met steeds meer aandrang klinken. Terecht beroept men zich bovendien op het feit, dat deze informatie in zeer sterke mate berust en ook moet berusten op een waardering, een beoordeling van imponderabilia, waarop de verdachte in feite geen controle kan uitoefenen.

Men verwijst dan naar de verdediger ,wiens recht tot inzage in de stukken natuurlijk intact zou moeten blijven in het geval dat het recht van de verdachte zelf zou worden beperkt. Men doet verder nog de oplossing aan de hand dat de verdachte, nadat het voorbereidend onderzoek gesloten is, een rustig mondeling gesprek zou hebben met de deskundige-psychiater, waaruit hij in een voor hem begrijpelijke terminologie de enkele bijzonderheden betreffende zichzelf zou vernemen waarmede hij op dat moment zijn voordeel zou kunnen doen, veeleer dan hem, kwetsbaar en nieuwsgierig, een voor hem vaak schokkende inhoud voor te schotelen van een deskundigenrapport, dat niet voor gebruik door hem geschreven is.

Wanneer ik me, ondanks deze zeer gewichtige argumenten die neiging tot beperking van het recht tot inzage van het dossier, door de verdachte, verzetten wil tegen elke soortgelijke beperking, die niet direct door het belang van het voorbereidend onderzoek geboden wordt, doe ik dit uit noodzaak en in de volledige wetenschap dat dit in werkelijkheid neerkomt op een opofferen van belangrijke individuele belangen aan een principe: dat van het onbeperkte recht van de verdachte kennis te nemen van zijn gehele dossier voor hij op de zitting moet verschijnen. Maar ik acht dit principe van zodanig fundamenteel belang voor een democratische staat die zich een rechtsstaat wil noemen, dat naar mijn mening elke inbreuk, hoe gering ook daarop gemaakt, beschouwd zou moeten worden als een stap naar een funeste ontwikkeling die uiteindelijk leidt tot de geheime justitie, waarbij recht wordt gedaan op grond van geheime stukken. Dat dit niet een nachtmerrie is, maar een sinistere realiteit, eist mijns inziens geen verder commentaar dan het beeld van het verwarde Europa 1961.

Nog voor deze rampzalige gevolgen zich hebben kunnen verwezenlijken, wordt het duidelijk dat ernstige ontwikkelingen te verwachten zijn, wanneer men zich er rekenschap van geeft dat een uitgebreid dossier, b.v. van een verdachte die reeds verscheidene keren veroor-

deeld is en een deel van zijn leven in penitentiaire inrichtingen heeft doorgebracht, allerlei soorten inlichtingen betreffende de persoonlijkheid kan bevatten, inlichtingen die op geen enkele wijze garanties bieden voor een juiste afweging, voor objectiviteit en voor afstand ten opzichte van de emotionele sfeer welke men van de deskundigenonderzoeken door de psychologen en de psychiaters mag verwachten. Men kan b.v. denken aan de meningen van het lagere personeel van de gevangenissen, aan de brieven van particulieren die de verdachte een kwaad hart toedragen enz. Zeer dikwijls zal de emotionele achtergrond van dergelijke geschriften geheel of gedeeltelijk onbekend zijn bij de rechter, terwijl op een of andere wijze al die omstandigheden toch zullen bijdragen tot zijn meningsvorming en de kennis aangaande het beeld van de verdachte zelf, zijn waardering van die stukken aanzienlijk zou kunnen wijzigen. Het lijkt nauwelijks te vermijden, dat een beperking van de inzage in het dossier, die begint bij de deskundigenverklaringen, zich snel zal uitbreiden tot alle gegevens betreffende de persoon, en gezien het gebrek aan bevoegdheid, aan objectiviteit en aan vermogen tot een juist afwegen bij velen van hen die met de delinquenten te maken hebben en inlichtingen over hen moeten verschaffen, kan dit zonder meer als funest worden beschouwd.

In het kort kan mijn betoog in de volgende vier stellingen worden samengevat:

1. De openbaarheid van de ***rechtspraak*** in deze zin, dat het beroep op de rechter open moet staan voor ieder die zich het slachtoffer van onrecht acht, hetzij van de zijde van een medeburger (of van medeburgers), hetzij van de zijde van de staat, vormt een hoeksteen van de democratische staat.
2. De openbaarheid van de ***strafrechtspraak*** komt voort uit een nauw omschreven doel: het toezicht op de werkzaamheid van de strafrechter door het publiek. Daaruit volgt dat zij op drieërlei wijze beperkt moet zijn:
   a. tot hetgeen ter zitting voorvalt en in het openbaar kan worden gecontroleerd;
   b. tot hetgeen de rechter doet en zegt, wanneer hij op de zitting de overtuiging vormt die aan zijn vonnis ten grondslag ligt;
   c. tot hetgeen aan het publieke toezicht kan worden onderworpen zonder dat dit voor de verdachte een kwaad betekent uitgaande boven de verschijning ter zitting en de oplegging van de straf.
3. Een goede, rechtvaardige, openbare strafrechtspraak is van onmetelijke betekenis voor ,,de opvoeding van het volk''. Elke neiging van de rechter om het strafproces in de eerste plaats in dienst te stellen van deze volksopvoeding bevat een ernstig dreigend gevaar voor misvorming van het strafproces in geval van misbruik.
4. De vrije inzage van de verdachte in het dossier, op welk moment ook, voor hij ter zitting moet verschijnen, moet volledig gehandhaafd worden.

Ten aanzien van de appeltermijn was het een wedloop met de tijd

(historisch)

De Voorzitter van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, had de terechtzitting gesloten verklaard en daarbij de uitspraak bepaald op „vandaag over 3 weken" met bijvoeging van de mededeling dat partijen daarvoor niet behoefden te verschijnen, en dat de uitspraak hun zou worden toegezonden (art. 40, 53, 55, 97, 98 A.W. 1929). Klager en zijn gemachtigde gingen lunchen, bespraken nog eens het ter terechtzitting ter sprake gekomene en reisden terug naar hun respectievelijke woonplaatsen: X en IJ.

Op de openbare terechtzitting van de vastgestelde dag, 16 november 1959, sprak de Voorzitter de in raadkamer gewezen beslissing uit; enige dagen later ontvingen de partijen een afschrift daarvan. Na bestudering van de uitspraak meende de gemachtigde van klager dat er termen aanwezig waren om daartegen hoger beroep in te stellen; hij zond het afschrift van de uitspraak door aan klager met zijn bevinding en bestelde telefonisch een tweede afschrift bij de Griffier van het Militair Ambtenarengerecht. In geval hoger beroep zou worden ingesteld was het de derde maal dat deze zaak zou dienen voor de Centrale Raad van Beroep.

Over een bepaald punt wilde Mager graag nog een inlichting inwinnen bij een z.i. op dat punt bijzonder deskundige vriend. De gemachtigde kon dat volkomen billijken; 3 weten meer dan 2; ook wilde de gemachtigde geen invloed uitoefenen op klager om al of niet hoger beroep in te stellen en wachtte, zonder helaas klager op het spoedig verstrijken van de appeltermijn te wijzen, diens beslissing af.[1]) Eindelijk (de deskundige vriend had door bijzondere omstandigheden lang op bericht laten wachten) ontving de gemachtigde een brief van klager met het verzoek of het gelegen kwam dat hij op zaterdag 12 december 1959 voor bespreking overkwam. Aldus werd afgesproken. Na rijp beraad werd besloten hoger beroep in te stellen en werd het beroepschrift voor zover het feitelijke punten betrof in concept gereed gemaakt, waarna klager in de loop van de avond naar X terugspoorde.

Maandag 14 december d.a.v. maakte de gemachtigde het conceptberoepschrift (8 bladzijden) gereed en deponeerde het (in tweevoud) om 21.00 uur in de brievenbus voor het postkantoor van zijn woonplaats IJ, welke de volgende morgen om 5.00 uur zou worden gelicht, zodat het de volgende dag 15 december met de middagpost te X zou worden besteld. Dat althans meende de gemachtigde en hij stelde klager daarmede meteen telefonisch op de hoogte, daarbij nog de raad gevende het beroepschrift z.n. op het postkantoor te X af te halen. Door allerlei omstandigheden gebeurde dat echter niet en nam klager

---

[1]) Wie zijn belangen stelt in handen van een gemachtigde, moet de gevolgen dragen van hetgeen deze ten processe verricht. Wanneer de gemachtigde de beroepstermijn laat verlopen, en dit te zijnen aanzien niet als door overmacht veroorzaakt kan worden beschouwd, kan ook geen overmacht ten aanzien van de belanghebbende zelf worden aanvaard. (Uitspraak C.R.v.B. van 3 mei 1960, M.R.T. LIV (1961), blz. 270).

eerst in de vooravond van woensdag 16 december kennis van het beroepschrift. Om ongeveer 20.00 uur belde hij de gemachtigde op om deze te vertellen, dat hij met de inhoud akkoord ging behoudens enkele onjuistheden. Daarbij stelde klager de vraag: ,,Ik heb toch tot en met ,,vrijdag 18 december de tijd om het beroepschrift in te dienen?'' (Klager had niet gerekend vanaf de dag waarop de aangevallen uitspraak was gewezen, doch (ten onrechte) vanaf de ónder het afschrift van de uitspraak getypte datum van verzending.)

De gemachtigde greep toen naar de uitspraak; deze had plaats gehad op 16 november 1959. Diep terneergeslagen zei hij: ,,Het is vandaag 16 november 1959. Diep terneergeslagen zei hij toen: ,,Het is vandaag ,,de laatste dag waarop hoger beroep kan worden ingesteld; de termijn ,,is onherroepelijk''. Verslagenheid! Enige ogenblikken later sloeg hij art. 106 A.W. 1929 op; naar zijn mening waren 30 dagen 30 maal 24 uur. Tot 24.00 uur liep de wéttelijke termijn voor het instellen van hoger beroep; tot 24.00 uur zou het beroepschrift nog kunnen worden ingediend. Maar... de griffie was om 16.00 uur gesloten. Hoe nu? Weer een telefoontje met klager te X met het advies: ,,Dan maar niet ,,het in tweevoud toegezonden concept-beroepschrift overtypen, doch ,,het ondertekenen en de doorhalingen enz. van een paraaf voorzien ,,en het zo snel mogelijk naar de Centrale Raad van Beroep brengen.'' ,,Dat kan,'' zei klager, ,,mijn auto staat nog voor de deur.'' ,,Maar,'' zei de gemachtigde, ,,als je op tijd komt zul je op een gegeven moment ,,moeten bewijzen, dat je het beroepschrift nog vóór 24.00 uur ter ,,plaatse heb bezorgd.'' ,,Mag ik mijn vrouw als getuige meenemen?'' luidde toen de vraag. ,,Natuurlijk, maar het lijkt mij in dit geval beter ,,anderen als getuigen mee te nemen; neem liever een paar collega's ,,mee. Die heb je ook wel bij de hand.'' (Art. 30 e.v. A.W. 1929). Snel nam klager het contact op met 2 collega's; deze verklaarden zich terstond bereid om mee te gaan. En zo arriveerden zij gedrieën in stromende regen even voor half twaalf voor het gebouw van de Centrale Raad van Beroep, Trans 19 te Utrecht, en viel daar om 23.25 uur het beroepschrift in tweevoud in de brievenbus. De 2 meegenomen getuigen hadden van het beroepschrift inzage genomen en het tijdstip waargenomen waarop dat in de bus van de C.R.v.B. werd geworpen.

De volgende morgen vervoegde klager zich bij de Griffier om toelichting te geven. Even nog een (spitse) vraag: ,,Hoe laat hebt U het ,,beroepschrift in de bus geworpen?'' Het antwoord luidde: ,,om 23.25 ,,uur''. ,,Dat kan'', zei de Griffier, ,,om 22.00 uur heeft de concierge ,,de brievenbus nog nagekeken, en deze heeft de bus toen leeg gevon-,,den''. Daarna merkte de Griffier op, dat ook verweerder hoger beroep had ingesteld. (Op de terechtzitting van de Centrale Raad heeft eiser de verklaringen van de 2 meegenomen getuigen overgelegd).

Het was een pak van het hart van de gemachtigde, toen klager hem dit alles per telefoon berichtte.

En de les: Stel het indienen van een beroepschrift niet uit tot het laatste ogenblik; dat geeft maar onrust en mogelijk niet-ontvankelijkheid van het beroep. ***A. F. S.***

BIJDRAGE

Beoordelingsvoorschrift officieren landmacht

door

Mr. A. F. STEFFEN

§ 1. *Inleiding.* Ingevolge een speciale bepaling in de Grondwet heeft de Koningin het oppergezag (opperbestuur) over de krijgsmacht: zee-, land- en luchtmacht en mobiele colonnes. De militaire officieren: beroeps- en reserve-officieren, worden door Haar benoemd. Zij worden door Haar bevorderd, ontslagen of op pensioen gesteld, volgens de regels door de wet te bepalen. Hun pensioenen worden door de wet geregeld (art. 68 Gr.w.).

De regeling van het gedeelte der rechtspositie van de beroepsofficieren en van de reserve-officieren, hetwelk de bevordering en het ontslag betreft, is neergelegd respectievelijk in de „Wet bevordering en „ontslag beroepsofficieren" en in de „Wet voor het reserve-personeel „der krijgsmacht." [1])

Ingevolge deze wetten bestaat bij elk wapen voor elke rang een *ranglijst,* aan te leggen en bij te houden door de Minister van Defensie met inachtneming van de bepalingen dezer wetten (art. 44, v.g.l. art. 5 en 86 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren; art. 37, v.g.l. art. 12 en 64 Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht). [2])

Om voor bevordering in aanmerking te kunnen komen, moet de officier onverminderd de *overige* in de wet gestelde eisen, *bij goed gedrag, goede plichtsbetrachting, goede gezagsuitoefening en goede dienstijver, de vereiste bekwaamheid en geschiktheid* voor de hogere rang bezitten.

Bovendien moet hij in tijd van vrede voldoen aan de bij A.M.v.B. voor de daarvoor in aanmerking komende wapens en rangen vast te stellen eisen nopens praktische diensttijd (art. 45, v.g.l. art. 6, 87 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren en art. 38, v.g.l. art. 13, 65 Wet voor bet reserve-personeel der krijgsmacht).

Officieren met de rang van *tweede-luitenant* en luitenants ter zee der derde klasse (en daarmede bij K.B. gelijk te stellen rangen) — laagste officiersrangen, welke deze wetten kennen — worden bevorderd naar de volgorde van de plaats. welke zij in de ranglijst innemen (art.

[1]) Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren met uitvoeringsbepalingen en voorzien van toelichtingen én Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht met uitvoeringsbepalingen en voorzien van toelichtingen, beide wetten afzonderlijk uitgegeven bij „DE GEBROEDERS VAN CLEEFF" te 's Gravenhage, 1955;

J. M. TINGA, Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren en Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht, Editie Schuurman & Jordens, nr. 43b, N.V. Uitgevers-maatschappij W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1961.

B. C. MANTE, De Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, M.R.T. XLVIII (1955) blz. 609, 673; XLIX (1956) blz. 7; De Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht, M.R.T. XLIX (1956) blz. 369.

[2]) JURISPRUDENTIE: uitspr. C.R.v.B. van 24 juli 1956, met naschr. Mr. E. H. Nuver; 12 maart 1958; 17 maart 1959, met naschr. Mr. W. H. Schipper; 18 oktober 1960, resp. M.R.T. XLIX (1956) blz. 635, 644; LI (1958) blz. 457; LIII (1960) blz. 642; LIV (1961) blz. 322.

46, v.g.l. art. 7, 88 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren; art. 39, v.g.l. art. 14, 66 Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht).

Eerste-luitenants worden in het algemeen eveneens bevorderd naar de volgorde van de plaats in de ranglijst. Keuzebevordering van een beperkt aantal eerste-luitenants is mogelijk om specialisatie, uitstekende beleidsorganisatorische of technische kwaliteiten te belonen (art. 47, v.g.l. art. 8, 89 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, en art. 40, v.g.l. art. 15, 67 Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht).

De bevordering tot een opperofficiers- of een hoofdofficiersrang, alsmede voor zover het betreft een vrouwelijk officier tot de rang van kapitein of tot een bij K.B. daarmede gelijkgestelde rang, geschiedt *bij keuze uit de meest geschikte officieren* (art. 48, v.g.l. art. 9, 90 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren; art. 41, v.g.l. art. 16, 68 Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht).

Naast keuzebevordering kent de wet buitengewone bevordering van een officier ter beloning van een schitterend wapenfeit of van een uitstekende militaire daad (art. 49, v.g.l. art. 10, 91 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren; art. 42, v.g.l. art. 17, 69 Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht).

Teneinde met het oog op bevordering een juiste keuze te kunnen doen uit de officieren, dient de Regering te beschikken over de nodige gegevens, beoordelingen (en andere gegevens) omtrent de officieren, welke beoordelingen op voor ieder gelijksoortige wijze zijn tot stand gekomen en neergelegd in beoordelingslijsten.

Het aanhouden van beoordelingslijsten van officieren der KL en der KLU geschiedt volgens bij A.M.v.B. gestelde of nader te stellen regelen (art. 93 Regl. mil. ambt. der KL en der KLU; art. 12 Mil. ambt.wet 1931). [3] Deze regelingen zijn tot stand gekomen bij het „Besluit beoordeling „officieren landmacht" en bij het „Besluit beoordeling officieren „luchtmacht", resp. K.B. van 15 november 1960, Stb. 523 en K.B. van 15 november 1960, Stb. 522; deze besluiten zijn in werking getreden met ingang van 1 september 1961 ingevolge resp. K.B. van 22 juli 1961, nr. 70 en K.B. van 22 juli 1961, nr. 70.

Deze besluiten zijn elk met uitvoeringsvoorschrift en toelichting uitgegeven door het Departement van Defensie Kon. landmacht resp. Kon. luchtmacht als „Beoordelingsvoorschrift officieren landmacht" en „Beoordelingsvoorschrift officieren luchtmacht". (§ 12 Besch. beoord. off. landm. en § 12 Besch. beoord. off. luchtm.).

§ *2. Algemene eisen waaraan een beoordelingssysteem dient te voldoen.* Een beoordelingssysteem voor officieren moet in het belang van de krijgsmacht, welke in 's Lands belang wordt onderhouden, aan zodanige voorwaarden voldoen, dat de op grond daarvan uitgebrachte beoordelingen de voor bevordering meest geschikte officieren aan-

[3] Ter uitvoering van art. 89 Reglement rechtstoestand militairen zeemacht (K.B. van 22 augustus 1931, Stb. 377) is voor de Kon. Marine tot stand gekomen het K.B. van **20** januari 1954 nr. 48 en de M.B. van 14 januari 1954 nr. 334503/ **660702.** uitgegeven als Voorschriften betreffende de conduiterapporten, met bijlagen.

wijzen, zodat deze in functies kunnen worden tewerkgesteld, waarvoor zij krachtens hun antecedenten het meest in aanmerking komen.

Elk beoordelingssysteem wordt uitgevoerd door officieren, mensen met een eigen geaardheid, sympathieën en antipathieën, vooringenomenheden, meerdere of mindere mensenkennis, bepaalde maatschappelijke opvattingen, politieke en godsdienstige instelling, opvoeding, vorming, afkomst, milieu, ontwikkeling, levenservaring, ervaring in het uitbrengen ener beoordeling. Aangezien deze mensen het beoordelingsvoorschrift moeten toepassen kan het haast niet anders of het resultaat van hun werk, de door hen uitgebrachte beoordeling, zal daarvan een weerspiegeling zijn.

Een gunstige of minder gunstige beoordeling grijpt diep in in het leven van een beoordeelde officier (en zijn gezin). Beoordeelde officieren kunnen daarvan tot hun dood de gevolgen ten voordele of ten nadele ondervinden: arbeidsvreugde, salariering, pensioen, mogelijkheden om in een andere werkkring te worden ingeschakeld, maatschappelijke eer: e.a.

Een beoordelaar die zijn onderhebbenden moet beoordelen naar de bepalingen van een goed beoordelingssysteem, zal zich daardoor gesteund gevoelen; zijn toch al moeilijke taak zal hierdoor verlicht worden; onbillijkheden zullen kunnen worden voorkomen en als gevolg daarvan klachten, indiening van bezwaarschriften met alle rompslomp daaraan verbonden.

De beoordeelde officier, wiens beoordeling minder gunstig mocht zijn uitgevallen dan hij had gehoopt, zal ondanks zijn teleurstelling daarover, redelijk mens zijnde, daarin kunnen berusten, indien zijn beoordeling op rechtvaardige wijze op grond van concrete feiten is tot stand gekomen.

Wil een beoordelingsvoorschrift als een goed voorschrift kunnen worden gekwalificeerd dan zal het aan zekere voorwaarden moeten voldoen.

1. Het beoordelingssysteem, hetwelk in het voorschrift is neergelegd, dient het rechtsbewustzijn van het gros van de Nederlandse officieren als direct belanghebbenden (beoordelaars en beoordeeld wordenden, die t.z.t. beoordelaars worden) te bevredigen. Dit voorkomt ontevredenheid over uitgebrachte beoordelingen, het indienen van klachten met alle inspanningen daaraan verbonden, enz.

Dit punt is ter sprake gekomen bij de totstandkoming van het nieuwe beoordelingsvoorschrift. Er waren blijkens de verslagen over de besprekingen in het Georganiseerd Overleg, vele officieren, die in het nieuw ontworpen beoordelingssysteem geen vertrouwen stelden; zij meenden dat de rechtspositie van de officieren daardoor zou worden tekort gedaan.

De M.v.D. als verantwoordelijke chef, met zijn kennis en ervaring en belast met de voorbereiding van de bevordering bij keuze, waarbij o.m. de uitgebrachte beoordelingen mede maatstaf zijn, besliste tot invoering van het nieuwe beoordelingssysteem.

2. De regeling van de beoordeling dient zodanig te zijn, dat de officieren inzage ontvangen van de over hen uitgebrachte beoordelingen, opdat zij, die zich daarover bezwaard gevoelen, zich daarover volgens het algemeen aanvaard beginsel van een tweevoudig recht van beklag kunnen beklagen (art. 3 sub 1 en sub 2 Ambt.wet 1929).

Inzage van de beoordelingslijst is voor de beoordeelde officier mede van belang, omdat bevordering geschiedt met inachtneming van bepaalde maatstaven, waarbij de door de beoordelaars uitgebrachte beoordelingen (de ene officier is hoger gewaardeerd dan de andere en gaat dus normaliter voor) bij de keuzebevordering een belangrijke rol spelen. [3a])

3. De regeling van de beoordeling dient praktisch en doelmatig te zijn, bezien zowel vanuit het oogpunt van de beoordelaar, die het voorschrift moet toepassen als vanuit het oogpunt van de Minister van Defensie (Directie Militair Personeel), die mede op grond van de uitgebrachte beoordelingen de keuze moet voorbereiden.

4. De beoordelaar (commissieleden) moet(en) in staat zijn een juiste beoordeling omtrent de te beoordelen officier uit te brengen, d.w.z. hij (zij) moet(en) de te beoordelen officier gedurende zekere minimum tijd onder zijn (hun) bevelen hebben gehad (of samen met hem hebben gediend), opdat hij (zij) op grond van concrete feiten (feiten welke hij (zij) zelf heeft (hebben) ervaren of door derden zijn ervaren, alsmede de uitslagen van militaire e.a. cursussen, examens, gehouden oefeningen, lezingen, voordrachten, e.d. geacht kan (kunnen) worden in staat te zijn een gegronde beoordeling omtrent de te beoordelen officier uit te brengen. Een beoordeling mag niet worden uitgebracht op grond van meningen van derden of van verwachtingen.

5. Het voorschrift dient in klare taal te zijn gesteid en op eenvoudige en overzichtelijke wijze te zijn ingericht; .hetzelfde geldt voor de uitvoeringsvoorschriften en vast te stellen beoordelingsformulieren. Het geheel moet gemakkelijk kunnen worden gelezen en begrepen: ellenlange zinnen dienen zoveel mogelijk te worden vermeden. Dit geldt eigenlijk voor elk voorschrift maar in het bijzonder voor een beoordelingsvoorschrift, dat ook door reserve-officieren, die slechts intermitterend onder de wapenen zijn, moet worden toegepast.

6. Ook bij wijziging van de organisatie van de krijgsmacht moeten de bepalingen ongewijzigd kunnen worden toegepast; de regeling moet a.h.w. een van de organisatie onafhankelijk bestaan kunnen leiden.

7. De regeling der beoordeling dient voorts zodanig te zijn dat zij langdurig ongewijzigd van kracht kan zijn. Wanneer een dergelijk voorschrift telkens moet worden gewijzigd of verbeterd of nadere uitleg behoeft, dan bewijst dat, dat er iets aan het voorschrift hapert. Het gevolg daarvan zal zijn, dat het vertrouwen in de op grond daarvan uitgebrachte beoordelingen verloren gaat.

Het voordeel van een op zorgvuldige wijze tot stand gekomen voorschrift schuilt daarin, dat degenen die de bepalingen moeten toepassen evenals degenen die op grond daarvan moeten worden beoordeeld en

---

[3a]) V.g.l. uitspr. C.R.v.B. van 14 febr. **1961,** M.K.T. **LV** (1962) blz. 59.

die op hun beurt als beoordelaars zullen moeten optreden, daarmede vertrouwd raken. Zij behoeven zich dan niet telkens van allerlei wijzigingen op de hoogte te stellen, waardoor zij het gevoel krijgen toch niet ,,helemaal bij'' te zijn; onzekerheid, gebrek aan zelfvertrouwen wordt hierdoor voorkomen, enz. Het uitbrengen van een beoordeling over onderhebbenden is een zeer bijzondere taak, welke moet worden geleerd. De hiervoor benodigde kennis en ervaring krijgt men niet wanneer een voorschrift voortdurend aan verandering onderhevig is.

8. De bepalingen van een beoordelingsvoorscl-iïift moeten op alle kaderleden, niet alleen op de officieren, maar ook op de a.s. officieren en ook op de onderofficieren kunnen worden toegepast.

De waarde van de troep wordt overwegend bepaald door de hoedanigheden en bekwaamheden van de commandanten. De juiste keuze van deze en hun indeling op de juiste plaats is daardoor van de grootste betekenis. De beoordelingen vormen de grondslag voor de juiste keuze, indeling en bevordering der commandanten. De beoordelingen moeten op grond van praktische ervaring opheldering kunnen geven over de persoonlijkheid, de prestaties, de geschiktheid enz. van de officieren, a.s. officieren cn de onderofficieren.

9. Voor de rechtseenheid inzake de beoordeling van de officieren in de krijgsmacht dienen bij de verschillende delen daarvan: zeemacht, landmacht, luchtmacht en mobiele colonnes, dezelfde beginselen, dezelfde beoordelingssystemen voor de officieren enz. te worden inachtgenomen, alsmede dezelfde terminologie te worden gebezigd, enz.

10. Beoordelingsvoorschriften dienen een gebod te bevatten, dat aan bevordering een medische keuring vanwege de M.v.D. moet voorafgaan.

Men kan zeer bekwaam zijn, doch in geval van nood, wanneer de krijgsmacht daadwerkelijk moet optreden, physiek of psychisch niet opgewassen zijn tegen de vermoeienissen of de spanningen van de oorlog niet kunnen dragen, en het hoofd kwijt raken. Gezien de grote verantwoordelijkheden, welke commandanten in oorlogstijd dragen, en de belangen welke aan hun optreden zijn verbonden, dient o.i. een medische (physieke en psychische) keuring aan een bevordering vooraf te gaan. De vijf oorlogsdagen in mei 1940 kunnen dat hebben geleerd. ,,Geschiktheid voor de hogere rang bezitten'' in art. 45 Wet bevord. en ontslag beroepsofficieren en in art. Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht omvat ook medische (physieke en psychische) geschiktheid.

§ **3.** *Het (ingetrokken) voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren Bij de Koninklijke landmacht. (K.B.* van *21* april 1948, I 161). Het V.B.O., dat in 1948 in werking was getreden bleek niet aan de verwachtingen te voldoen.

De Kolonel van de Mil. Jur. Dienst Mr. M. H. A. DE GRAAFF wees o.m. op het gebrek aan een regeling van de wijze van beoordeling in de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, op de uitholling door de interpretatie van art. 68 Grondwet, welke bepaling als waarborg was bedoeld tegen willekeur van de zijde van de Kroon, waardoor het

begrip bij keuze in art. 48 dier wet gelijk werd aan de term ,,naar Ons ,,welgevallen", op de inschakeling van het D.v.D. welke in het geheim werkt, waartegen de officier machteloos staat, op de onmogelijkheid van de beoordelaars om een goede vergelijking te kunnen maken tussen de beoordeelde officier en diens ranggenoten als gevolg van het niet of vrijwel niet aanwezig zijn van objectieve maatstaven voor de punten waarover beoordeeld moest worden, enz. [4])

De Luitenant-Kolonel van de Mil. Jur. Dienst Mr. P. WESTERDIJK vestigde er o.m. de aandacht op, dat het beoordelingsstelsel van het V.B.O. aanleiding gaf tot ,,overwaardering" van vele officieren met name van kapiteins en majoors door de beoordelaars. Voorts wees hij op de moeilijkheden om het karakter van betrokkenen te beoordelen, het ontbreken van de mogelijkheid van beoordelen volgens objectieve maatstaven, de onmogelijkheid de verdiensten en fouten van de een af te wegen tegen die van de ander, de spanningen welke uit het telkens beoordelen voor de beoordeelden voortvloeien, enz. [5])

De Kolonel van de Gen. Staf E. R. D'ENGELBRONNER was van mening dat in de commissoriale beoordeling over het z.i. te lange beoordelingstijdvak van 2 jaren, niet duidelijk tot uitdrukking kon komen hoe de beoordeelde officier in verschillende functies en dan soms nog door verschillende commandanten, werd beoordeeld. Het resultaat, inherent aan elke commissiebeoordeling, was dan een compromis.

Voorts merkte deze op, dat van de kwalificaties, uitmuntend, zeer goed, goed, middelmatig, onvoldoende, slecht en zeer slecht, voorkomende op de beoordelinglijst achter het vraagpunt: hoe de beoordeelde officier in zijn rang beoordeeld wordt? de kwalificatie ,,middelmatig", weinig gelukkig was gekozen. Het beoordelen van een officier met ,,middelmatig" werd in de praktijk door de beoordelaars geschuwd. Deze beoordeling had een onprettige klank. [6a]) De klank middelmatig achtte deze schrijver nog onplezieriger klinken dan ,,voldoende". Iemand die voldoende is ,,voldoet" tenminste nog (in zijn rang); van iemand die middelmatig wordt geacht, was dat z.i. nog niet zo zeker, enz. [6])

Het V.B.O. was op beschouwende wijze opgebouwd, waartussen allerlei geboden en verboden het beoordelen betreffende waren vermeld.

De M.v.D. zag zich meermalen genoopt voorlichting te geven over de wijze van toepassing van dat voorschrift; ja zelfs werden enige gepensioneerde officieren aangewezen om aan beoordelingscomrnissies aanwijzingen te geven over de wijze van uitbrengen van beoordelingen.

Een ander bezwaar betrof de beoordeling van officieren door commissies (commissoriale beoordeling) en niet door de chef alleen (eenmansbeoordeling).

---

[4]) Mr. H. H. A. DE GRAAFF, Een zwakke plek in de regeling van de rechtspositie van de officier der K.L., M.R.T. XLV (1952) blz. 81.

[5]) Mr. P. WESTERDIJK, Beoordeling en bevordering van officieren, M.R.T. L (1957) blz. 81.

[6a]) Uitspr. C.R.v.B. van 3 maart 1959, M.R.T. L11 (1959) blz. 638; zie ook uitspr. C.R.v.B. van 6 mei 1958, M.R.T. LI (1958) blz. 467.

[6]) Kol. v. d. Gen. Staf E. R. D'ENGELBRONNER, Het beoordelen van officieren. M.R.T. L (1957) blz. 437.

Praktische bezwaren aan de commissoriale beoordeling verbonden waren het samenstellen van de commissies door een chef en het houden van commissievergaderingen: het maken van afspraken, het heen- en weerreizen en het daarmede gepaard gaande tijdverlies. Het was dikwijls moeilijk officieren te vinden die in staat waren een betrouwbaar oordeel omtrent een officier uit te brengen om de eenvoudige reden, dat zij de officier die beoordeeld moest worden niet of niet genoegzaam kenden om een oordeel over hem uit te brengen of omdat zij om redenen van anciënniteit niet in een commissie mochten zitting nemen, dan wel omdat zij zich nimmer in het onderwerp hadden verdiept of niet voldoende kennis hadden genomen van het V.B.O. Daardoor gebeurde het wel, dat van een beoordelingscommissie slechts een van de beoordelaars (de commandant) de te beoordelen officier kende en dat de beide andere commissieleden zich bij diens zienswijze aansloten. Hierdoor en door andere omstandigheden was de commissoriale beoordeling van betrekkelijke waarde.

Een andere grief tegen de wijze van beoordeling was het door de commissieleden kennisnemen van vroegere beoordelingsbescheiden en van andere bescheiden betreffende de te beoordelen officier. De chef, voorzitter van de door hem samengestelde commissie, bewaarde deze bescheiden in zijn archief.

Als gevolg van deze kennisneming is het zelfs voorgekomen, dat een lid van een beoordelingscommissie, die hoewel deze nimmer met de te beoordelen officier, noch in het beoordelingstijdvak noch daarvoor, noch ambtelijk noch buitenambtelijk in aanraking was gekomen, zich gerechtigd achtte een, van het oordeel hetwelk op de beoordelingslijst was ingevuld, afwijkende mening te geven ten nadele van de beoordeelde officier.

En toen de samensteiler van de commissie, twee jaar later, dezelfde officier wederom in de commissie benoemde, nam deze daarin wederom zitting, hoewel hij op geen enkele wijze contact had gehad met de te beoordelen officier, en gaf wederom een, van het oordeel hetwelk op de beoordelingslijst was ingevuld, afwijkende mening ten nadele van de beoordeelde officier. Hoewel deze officier zich uiteraard had kunnen en behóren te verschonen, heeft hij zulks niet gedaan.

In beide gevallen adviseerde de commissie van onderzoek van bezwaarschriften de afwijkende mening van het betrokken lid teniet te doen. Aldus besliste de Minister. Pijnlijk én voor de samensteller van de commissie én voor het betrokken lid!

Toen dezelfde officier twee jaar later door een commissie van nieuwe samenstelling werd beoordeeld, werd hij op alle vraagpunten met zeer goed beoordeeld en voor bevordering bijzonder aanbevolen!

Het beoordelingsformulier was weinig gelukkig ingericht: op de voorpagina werd het eindoordeel van de beoordelingscommissie gesteld; op de binnenzijde werd de beoordeling van de afzonderlijke vraagpunten gevraagd; daarna volgde een vak voor karakteromschrijving en ruimte voor handtekeningen. Tenslotte was er een vak voor eventueel afwijkende meningen onder de beoordelaars en een vak voor opnierkingen van

autoriteiten door wier tussenkomst de beoordelingslijst werd ingediend.

Logisch zou het geweest zijn, indien de beoordelingslijst eerst de afzonderlijke vraagpunten had vermeld, die beantwoord moesten worden, dat daarna bijzondere opmerkingen werden gesteld, en vervolgens de conclusie werd neergeschreven waartoe de beantwoording van de afzonderlijke vraagpunten en opmerkingen aanleiding gaf, en dat tenslotte de afwijkende mening volgde, enz.

De gewraakte inrichting van de beoordelingslijst heeft wellicht in de hand gewerkt, dat commissieleden alvorens puntsgewijs de vraagpunten te beantwoorden vooraf onderling tot overeenstemming trachtten te geraken over het resultaat van de uiteindelijke beoordeling, welke dus nog moest volgen. In zo'n geval vulde men het binnenblad dienovereenkomstig in, Bleek dan bij de beantwoording van de verschillende vraagpunten, dat deze niet voldoende hoog waren beoordeeld dan hoorde men wel de opmerking in de commissie: ,,maar dan haalt hij het niet'' en werd er geschipperd.

Op het beoordelingsformulier stond een staatje gedrukt waarin de cijfers van de ABOHZIS dienden te worden ingevuld. Deze cijfers werden aanvankelijk ingevuld. Het gevolg was, dat de beoordelingscommissie bij de door haar uit te brengen beoordeling rekening hield met de medische waarderingen in het staatje; later werd het staatje niet meer ingevuld; invulling was o.m. in strijd met het medisch geheim.

Het nut van de beantwoording van verschillende vraagpunten, welke werden gesteld, was twijfelachtig, b.v. betreffende behaalde diploma's. Dit vraagpunt werd ingevuld op de enkele mededeling van de betrokkene of van vroegere beoordelingen overgenomen. Navraag bij de bevoegde instanties vond niet plaats.

Voor de M.v.D., Directie Militair Personeel, moet het moeilijk zijn geweest een juiste keuze te doen uit de officieren aan de hand van de beoordelingslijsten als gevolg van de niet praktische inrichting van de beoordelingsformulieren.

Gezien deze en andere bezwaren welke tegen het beoordelingsvoorschrift waren gerezen, werd wijziging van het V.B.O., rekening houdend met de in de praktijk opgedane ervaring, ongewenst geacht en werd besloten tot het ontwerpen van een nieuw voorschrift. In 1961 werd het V.B.O. ingetrokken en vervangen door het Beoordelingsvoorschrift officieren landmacht.

§ *4. Samenvatting van het systeem van het ,,Besluit beoordeling officieren landmacht''.* Naar de regelen van het Besluit beoordeling officieren landmacht worden beoordeeld de beroepsofficieren en de reserve-officieren behorende tot de Kon. landmacht, met uitzondering van de officieren die een hogere rang bekleden dan die van kolonel en de officieren met de rang van tweede-luitenant (art. 2)[7]. Officieren

[7] Het voorschrift betreffende conduiterapparten voor de Kon. Marine kent één beoordelingsregeling der zeemacht geldend zowel voor de officieren der zeemacht als voor de onderofficieren der zeemacht met de rang van sergeant of met een hogere rang. (Pt. 110, 230 V.V.K.M. 1).

die een hogere rang bekleden dan kolonel worden volgens andere regelen beoordeeld dan die welke in het Besluit beoordeling officieren landmacht zijn neergelegd; de tijd welke tweede-luitenants in hun rang dienen wordt als stage-periode beschouwd.

Het systeem van beoordeling van officieren volgens dit besluit verschilt aanmerkelijk van het systeem van het daarbij icgetrokken beoordelingsvoorschrift (V.B.O.).

Als beoordelaar treedt op de directe chef (behoudens in enkele uitzonderingsgevallen), de functionele meerdere van de te beoordelen officier, b.v. het sectiehoofd van een staf over diens o.h. officieren. [8])

Indien de directe chef een actief dienend officier is, die een lagere rang bekleedt dan die van kapitein. of van lagere werkelijk beklede rang is dan de te beoordelen officier, dan wel bij gelijke werkelijk beklede rang van lagere ouderdom in die werkelijk beklede rang is, treedt diens directe chef als beoordelaar op. De M.v.D. bepaalt wie als directe chef wordt aangemerkt, indien daaromtrent twijfel bestaat (art. 3).

Chefs die niet de Nederlandse nationaliteit bezitten treden niet op als beoordelaar (art. 4). Deze staan niet in een ondergeschikte verhouding tot de M.v.D.; zij zijn geen dragers van en niet verantwoordelijk voor Nederlandse belangen.

Burgerchefs als beoordelaar optredende zijn verplicht terzake van de uit te brengen beoordeling een adviseur te raadplegen. Deze moet een actief dienend officier zijn; de beperkingen omtrent rang en ouderdom in rang, welke gelden voor de beoordelaar, gelden ook voor de adviseur (art. 6).

De beoordelaar is gehouden bij het uitbrengen van een beoordeling zijn persóónlijk oordeel omtrent de te beoordelen officier kenbaar te maken (art. 5). Hij is bevoegd omtrent punten waarbij specialistische bekwaamheden van de te beoordelen officier van invloed zijn, dienaangaande een adviseur te raadplegen; ook deze adviseur moet actief dienend officier zijn; de beperkingen omtrent rang en ouderdom in rang, welke gelden voor de beoordelaar gelden eveneens voor deze adviseur (art. 6).

Een beoordeling wordt uitgebracht op een beoordelingslijst (omtrent beroepsofficieren en omtrent vrijwillig in werkelijke dienst zijnde reserveofficieren) of op een beoordelingsrapport (omtrent verplicht in werkelijke dienst zijnde reserve-officieren), waarvan de modellen door de M.v.D. worden vastgesteld.

Jaarlijks wordt een beoordelingslijst (in enkelvoud) opgemaakt in de kalendermaand daartoe door de M.v.D. voor elke rang aangewezen: voor kolonels: april; voor luitenant-kolonels: maart; voor majoors:

[8]) Het beoordelingsvoorschrift dat sedert 1959 in het Duitse Bondsleger van kracht is geldt voor officieren, a.s. officieren en onderofficieren. De eerste tot straffen bevoegde meerdere is belast met het uitbrengen van een beoordeling. De naasthogere tot straffen bevoegde meerdere is verplicht toe te zien op de beoordelingen van militairen vanaf de rang van sergeant-maloor en moet eventueel daarop van een afwijkende mening blijk geven. Hogere chefs zijn bevoegd hun zienswijze te geven. (Taschenbusch fur Wehrfragen 1960/1961 blz. 226-240, Verlag Soldat und Technik im Umschau Verlag, Frankfurt am Main, K.M. 14.-.).

februari; voor kapiteins: december; voor eerste-luitenants: november. Deze regeling geeft in een zelfde maand vergelijkingsmateriaal over de officieren van dezelfde rang, terwijl de minister tevens de beschikking krijgt over vele en recente beoordelingen.

Een beoordelingsrapport wordt opgemaakt (in enkelvoud) bij het vertrek met groot verlof.

Voorts wordt een beoordeling uitgebracht wanneer de Minister daartoe opdracht geeft.

Het opmaken van een beoordelingslijst blijft achterwege: indien de te beoordelen officier minder dan 6 maanden tevoren werd bevorderd, beoordeeld of onder de bevelen van de tot beoordelen bevoegde chef kwam te staan. Het opmaken van een beoordelingsrapport blijft achterwege: indien de te beoordelen officier minder dan 13 dagen in werkelijke dienst is geweest (art. 7, 8, 9).

Een beoordelingslijst (beoordelingsrapport) wordt door tussenkomst van verschillende chefs alsmede van de betrokken wapeninspecteur aan de M.v.D. ingezonden; de Chef G.S. dient een door hem opgemaakt(e) beoordelingslijst (beoordelingsrapport) rechtstreeks in bij de Minister (art. 11). Beoordelingsdossiers berusten niet meer bij de beoordelaars maar bij de M.v.D. (art. 19).

De beoordelaar is gehouden de inhoud van de beoordelingslijst of het beoordelingsrapport te bespreken met de beoordeelde officier (art. 10). Na de bespreking dient hij deze langs de voorgeschreven weg in bij de M.v.D., bij wie de beoordelingslijsten en de beoordelingsrapporten berusten (art. 11, 12, 19).

De M.v.D. stelt de beoordeelde officier schriftelijk in kennis met die waarderingen uit een beoordeling, die niet overeenkomen met hetgeen van deze officier in het belang van de dienst en/of in zijn persoonlijk belang moet worden verwacht, als hoedanig in ieder geval worden aangemerkt die waarderingen, welke er een belemmering voor kunnen vormen die officier in zijn functie te handhaven, of aanleiding kunnen geven hem uitsluitend op grond daarvan niet te bestemmen voor een functie waaraan een hogere dan zijn werkelijk beklede rang is verbonden (art. 13).

Een officier kan terzake van deze waarderingen binnen 30 dagen nadat deze te zijner kennis zijn gebracht beroep instellen door het rechtstreeks inzenden van een bezwaarschrift bij de Minister van Defensie. De Minister kan de termijn van 30 dagen verlengen, indien naar zijn oordeel overschrijding van die termijn het gevolg is van overmacht (art. 14). [9]

Een officier die tegen waarderingen uit een beoordeling als bedoeld

[9]) Deze bevoegdheid is discretionair. Dit brengt mede, dat de rechter het niet-verlengen van de termijn niet kan toetsen. Dit is slechts anders, indien gezegd moet worden, dat de minister tot zijn oordeel niet in redelijkheid kon geraken. Zulks was niet het geval in de beklagzaak behandeld in de uitspraak van de C.R.v.B. van 20 sept. 1960. Weliswaar had klager redenen aangevoerd, die het niet onbegrijpelijk maakten dat hij niet tijdig een bezwaarschrift had ingediend, maar deze redenen waren niet zó sterk, dat de Minister redelijkerwijs genoopt zou zijn geweest een bijzonder geval aan te nemen. (M.R.T. LIV (1961) blz. 176).

in art. 13 Besl. beoord. off. landm. ingevolge art. 14 van dat besluit, beroep instelt bij de M.v.D. dient zijn bezwaren *volledig* in het klaagschrift te vermelden. In een geval waarin een officier dat niet had gedaan en in zijn bij de C.R.v.B. ingediend beroepschrift *mede* voor het eerst bezwaren had ingebracht tegen punten van waardering welke hij niet in het tot de M.v.D. gericht bezwaarschrift of bij de commissie van onderzoek van bezwaarschriften had gemaakt en welke punten niet in onverbrekelijk verband stonden met punten van waardering waarop het bestreden besluit van de Minister betrekking had, terwijl evenmin sprake was van bezwaren van formele aard, welke door de Raad ambtshalve in beschouwing moeten worden genomen, werd daarin niet ontvankelijk verklaard. Aangezien de betrokken officier tegen déze punten geen bezwaren had ingebracht bij de M.v.D., had het bestreden besluit van de Minister op die punten ook geen betrekking. [10]) Het beroep bij de C.R.v.B. is immers in beginsel gericht tegen het besluit van de Minister en dat besluit vormt dus de grondslag van het geding.

De Minister beschikt niet op het bezwaarschrift dan na advies te hebben ingewonnen van een commissie van 3 officieren of gepensioneerde officieren der Kon. landmacht, samengesteld door de M.v.D. van wie een door de Minister tot voorzitter wordt benoemd (art. 15, 16). Deze commissie hoort, mondeling of schriftelijk, de officier, die het bezwaarschrift heeft ingediend, en wint z.n. verdere inlichtingen in. Na afloop brengt zij een gemotiveerd schriftelijk advies uit aan de M.v.D. (art. 17).

De Minister brengt zijn beschikking op het bezwaarschrift schriftelijk ter kennis van de beoordeelde officier (art. 18).

Hoewel de M.v.D. op een bezwaarschrift niet beschikt dan ná het advies te hebben ingewonnen van een commissie van onderzoek, geldt dit voorschrift niet in geval het bezwaarschrift wegens te late indiening niet te gronde in behandeling wordt genomen, aldus luidde een overweging in een uitspraak van de C.R.v.B. [11]) Daarbij was klager niet ontvankelijk verklaard wegens te late indiening van het beklag.

Dr. J. R. STELLINGA stelde naar aanleiding van deze uitspraak de vraag of deze overweging wel als juist is te aanvaarden? Deze vraag, gesteld onder de werking van het V.B.O., heeft nog niet haar betekenis verloren, daar art. 15 Besl. beoord. off. landm. evenals art. 38 V.B.O. bepaalt: ,,De Minister beschikt niet op het bezwaarschrift dan na advies ,,te hebben ingewonnen van een commissie" (z.g.n. commissie van onderzoek van bezwaarschriften).

Dr. STELLINGA kwam tot de conclusie dat de M.v.D. de commissie van onderzoek van bezwaarschriften wèl zou hebben moeten horen, aangezien art. 38 V.B.O. geheel algemeen luidt en gewaagt van het beschikken op bezwaarschrift. De Minister had besloten dat klagers verzoek niet in gunstige overweging kon worden genomen. Dit was een *beschikking* op het bezwaarschrift en derhalve had volgens pt. 38 V.B.O. een commissie van onderzoek moeten worden gehoord. Om

[10]) Uitspr. C.R.v.B. van 3 maart 1959, M.R.T. LII (1959), blz. 707.
[11]) Uitspr. C.R.v.B. van 12 jan. 1960, M.R.T. LIII (1960), blz. 480.

verschillende redenen — niet-ontvankelijkheden zijn niet altijd zo notoir en eenvoudig — kan het, ondanks de te late indiening niettemin zin hebben om de commissie van onderzoek ter zake te horen.[12])

Tegen de beslissing van de M.v.D. staat beroep open bij de Centrale Raad van Beroep te Utrecht. Het beroep moet worden ingesteld binnen 30 dagen na de dag waarop het besluit van de Minister verzonden is (art. 2 Mil. Ambt.wet 1931 j° art. 3, 60 Ambt.wet 1929; zie ook de leden 2 en 3 van art. 60 Ambt.wet 1929).

In tijd van oorlog of oorlogsgevaar kan de M.v.D. enkele bepalingen buiten werking stellen. Beoordelingen worden dan uitgebracht bij het indienen van bevorderingsvoorstellen, indien zich feiten hebben voorgedaan die van invloed zouden kunnen zijn op de bevordering of indien de Minister daartoe opdracht geeft (art. 20).

De bevoegdheid om in tijd van oorlog of oorlogsgevaar enkele bepalingen uit het beoordelingcvoorschrift buiten werking te stellen is de Minister kennelijk verleend, omdat het niet mogelijk is, althans zeer bezwaarlijk wordt geacht in die omstandigheden te voldoen aan de voorschriften welke in normale omstandigheden gelden voor het uitbrengen van beoordelingen.

Met betrekking tot de uitdrukkingen ,,in tijd van oorlogsgevaar" en ,,tijdens een oorlog" opgenomen in de punten 48 en 49 van het ingetrokken V.B.O. overwoog de C.R.v.B.:

,,dat naar 's Raads oordeel aan deze uitdrukkingen voor de toepas-
,,sing van het V.B.O. niet dezelfde betekenis behoeft te worden toe-
,,gekend als aan daarmede te vergelijken uitdrukkingen in andere wette-
,,lijke voorschriften, te minder, nu de bewoordingen van het V.B.O.
,,afwijken van die, welke plegen te worden gebezigd in andere bepa-
,,lingen, zoals b.v. artikel 3 van het Reglement voor de militaire ambte-
,,naren der Koninklijke Landmacht, vastgesteld bij Koninklijk Besluit
,,van 22 augustus 1931 (Stb. 378) waar is vermeld ,,in tijd van oorlog
,,,,in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht." "[13])

De Beschikking beoordeling officieren landmacht (Besch. M.v.D. van 25 aug. 1961, nr. P 116/326/N) geeft nadere voorschriften, modellen van een beoordelingslijst, een beoordelingsrapport, een beoordelingsregister en van een nota benevens een uitvoerige Toelichting op het besluit en de beschikking.

§ 5. *Beschouwingen over het Besluit beoordeling officieren land macht.*[14]) Beoordeling van een officier geschiedt niet meer door een commissie van 3 officieren-beoordelaars maar door de directe chef van de betrokken officier. De chef wordt geacht zijn onderhebbende officieren het best te kennen en dientengevolge het best te kunnen be-

[12]) Moet de commissie, bedoeld in punt 38 V.B.O. gehoord worden omtrent te laat ingediend bezwaarschrift? door Dr. J R. Stellinga, M.R.T. LIII (1960), blz. 673.

[13]) Uitspr. C.R.v.B. van 1 juni 1954, M.R.T. XLVII (1954) blz. 559.

[14]) Zie ook: Mr. O. VAN DER BIJ, Luitenant-Kolonel Koninklijke luchtmacht, Besluit beoordeling officieren luchtmacht, M.R.T. LIV (1961) blz. 369-375.

oordelen. Daar hij alleen verantwoordelijk is voor het door hem uitgebrachte oordeel mag worden verwacht dat hij dat oordeel met de grootst mogelijke zorgvuldigheid zal geven.

Waarom vraagt men zich af, heeft men in het ingetrokken V.B.O. de beoordeling van een officier door een commissie geëist? Stonden de ontwerpers van dat voorschrift daarbij te zeer voor ogen de collegiale rechtspraak, zoals wij die kennen in het strafrecht, het burgerlijk recht en in het administratief recht? Hadden zij onvoldoende vertrouwen in de beoordeling door de chef als unus judex? [15])

Commissoriaal oordelen over een officier kan o.i. alleen geschieden als alle officieren van de commissie in staat zijn een oordeel over deze uit te spreken. Dit is mogelijk over bepaalde feiten, b.v. als 3 commissieleden de leider van een bepaalde (taktische) oefening moeten beoordelen of wanneer 3 beoordelaars een lezing, welke een officier houdt, moeten beoordelen. Bij collegiale rechtspraak beoordelen ook alle leden „eenzelfde zaak" waarvan de feiten aan álle leden bekend zijn.

Dit was echter in het algemeen niet het geval bij de beoordeling van een officier door een commissie. Zoals uit de voorbeelden blijkt, kunnen 3 officieren-beoordelaars allen een oordeel uitspreken over een concreet optreden van een officier: de (taktische) oefening, de lezing, welke slechts een deel van het totale optreden van een officier vormen. Zij zijn echter niet in staat een oordeel te geven over het totale optreden van een officier, omdat zij zijn hele optreden niet dagelijks meemaken. Dit is wel het geval met de directe chef. Deze kan daarom geacht worden in staat te zijn een betrouwbare beoordeling over zijn onderhebbende officieren uit te brengen. Men moet er hierbij op vertrouwen, dat hij daartoe bekwaam is, en dat hij zulks ook zal doen „ook dan als „beoordelaar en beoordeelde elkander niet liggen." [16])

---

[15]) Als reden voor beoordeling van de officieren door een commissie van beoordelaars vermeldde het V.B.O. in pt 6:

„Het is voor een ieder uiterst moeilijk zelfstandig een onpartijdig oordeel over „een ander uit te spreken. Om die reden wordt in dit voorschrift bepaald, dat „waar dit mogelijk is officieren tot en met de rang van luitenant-kolonel zullen „worden beoordeeld door meerdere beoordelaars.

„Deze wijze van beoordelen biedt het voordeel, dat de beoordelaars in de ge„legenheid worden gesteld een vergelijking te maken tussen de officieren, die „rechtstreeks onder hun bevelen zijn ingedeeld, en de officieren van gelijke rang „dienend bij andere in de onmiddellijke nabijheid optredende en in dezelfde „omstandigheden verkerende onderdelen. Voorts wordt hierdoor het bezwaar, „dat de ene beoordelaar ter zake minder zware maatstaven aanlegt dan de „andere, zo niet geheel, dan toch grotendeels ondervangen."

[16]) Beoordeling is ook denkbaar door de directe cominandant van de te beoordelen officier en diens chef, in commissie verenigd. Deze chef kan dan enige invloed op de beoordeling uitoefenen door onderlinge vergelijking met andere officieren, die deze onder zijn bevelen heeft (v.g.l. art. 12 Besl. beoord. off. landm.).

V.g.l. V.V.K.M. 1, ptn. 110 en 231: De C.R.v.B. achtte het ongeoorloofd, dat over een adjudant-onderofficier der mariniers, die de functie van chef d'equipage vervulde, een conduiterapport was uitgebracht door de kazernecommandant alleen; bindend was voorgeschreven, dat de eerste officier als rapporteur en de

Nu beoordeeld wordt door één beoordelaar en dan nog om het jaar, c.q. reeds na 6 maanden, zal de beoordeling bijna altijd een uitspraak zijn over de wijze waarop de beoordeelde *één bepaalde functie* heeft vervuld, althans is de kans dat dit nu zo uitkomt veel groter dan voorheen. Dit is voor de Legerleiding van veel belang. Beoordelingen zijn n.l. niet slechts nodig met het oog op eventuele bevorderingen, doch ook voor de selectie voor indeling in bepaalde functies, voor de „career-„planning".

Tengevolge van deze wijze van beoordeling worden minder officieren aan hun dagelijkse dienst onttrokken, enz.

De M.v.D. heeft ingevolge art. 7 (1) Besch. beoord. off. landm. het model van een beoordelingslijst (beoordelingsrapport) vastgesteld. (§ 3 Besch. beoord. off. landm.). Dit houdt diverse vraagpunten in betreffende eigenschappen van officieren, welke de chefs, beoordelaars, geacht kunnen worden uit eigen wetenschap te kunnen waarderen.

De waarderingen geschieden *in woorden;* bij de Kon. Marine geschieden zij zowel *in woorden uls in cijfers*[16a]); mogelijk dat aldus de waarderingen meer tot de beoordelaars en de beoordeelden zullen spreken; wij zijn immers vanaf onze jeugd met waardering door middel van cijfers opgegroeid.

De beoordelaar is verplicht deze vraagpunten te beantwoorden door achter elk vraagpunt zijn *persoonlijk oordeel* omtrent het gevraagde in te vullen (art. 5 Besl. beoord. off. landm.; § 3 Besch. beoord. off. landm.).[17]) Uit de toevoeging van het woord „persoonlijk" blijkt, dat de hogere autoriteiten op dat oordeel generlei invloed mogen uitoefenen.

Een zakelijke opgave van de gronden waarop de waardering berust behoeft de beoordelaar niet te vermelden. De verplichting tot vermelding van de gronden zou de invulling van de beoordelingslijst (het beoordelingsrapport) tot een te omvangrijke taak maken, terwijl de beoordelingslijst (het beoordelingsrapport) niet goed hanteerbaar zou zijn door het D.v.D.

Toch moet de beoordelaar zodra hij over de door hem uitgebrachte beoordeling ter verantwoording wordt geroepen deze deugdelijk kunnen motiveren.

Zo oordeelde de C.R.v.B. de grief van een majoor der genie tegen de karakteromschrijving, voorkomend op de beoordelingslijst: „schrikt

commandant als beoordelaar optreedt. (Uitspr. C.R.v.B. van 14 okt. 1958, M.R.T. LII (1959) blz. 138).

[16a]) Pt 223 Voorschrift conduiterapporten (V.K.M. 1).

[17]) Onder de vigeur van het V.B.O. deed de C.R.v.B. de volgende uitspraken:
Ten aanzien van de beoordeling van een majoor worden zwaardere maatstaven aangelegd dan ten aanzien van de beoordeling van een kapitein, ongeacht of beiden dezelfde functie bekleden. (Uitspr. C.R.v.B. van 17 juli 1958, M.R.T. LII (1959) blz. 64).

Het beoordelingsvoorschrift veroorlooft niet met betrekking tot de officieren van meer gespecialiseerde diensten een andere maatstaf aan te leggen dan ten opzichte van de overige officieren. (Uitspr. C.R.v.B. van 9 okt. 1956, M.R.T. L (1957) blz. **70).**

„terug voor het op zich nemen van veraiitwoordelijkheid" juist, aangezien de gedingstukken voor die omschrijving niet voldoende grondslag boden, en als zodanig met name niet kon gelden hetgeen een der beoordelaars klager had verweten, waaruit niet veel meer mocht worden afgeleid, dan dat klager er bezwaar tegen had bij het overnemen van materieel verantwoordelijkheid op zich nemen voor materieel, hetwelk niet in goede staat verkeerde; hetgeen naar 's Raads oordeel klagers goed recht en tevens zijn plicht was. [18])

In een andere uitspraak overwoog de Raad, dat het immers — zelfs krachtens uitdrukkelijk voorschrift (pt. 210 Voorschrift betreffende de conduiterapporten), — op de weg van een beoordelaar ligt, ingeval van ernstige tekortkomingen als ten deze geïncrimineerd, bescheiden als vorenbedoeld te verzamelen en uiteraard als voorlopig te bewaren, nu daartegen uit een oogpunt van loyaliteit geen bezwaar kon bestaan — althans niet, indien de betrokkene (luitenant ter zee der 1ste klasse) van de op die bescheiden gebaseerde bezwaren (welke via derzelve beoordeling een ongunstige invloed konden hebben op zijn kans van bevordering tot de naasthogere rang) tijdig in kennis werd gesteld — integendeel daardoor kon worden bevorderd, dat een beoordeling op objectieve gegevens steunde en daarmede derzelver juistheid zonodig kon worden aangetoond. [19])

In zijn uitspraak van 6 mei 1958 besliste de Raad, dat de karakteromschrijving „niet recht door zee" in een inlichtingsrapport berustte op een ónjuiste grónd, terwijl de overige punten van het inlichtingsrapport waren ingevuld onder invloed van die onjuiste grond, en verklaarde daarom het inlichtingsrapport nietig. [20])

Het vereiste dat een beoordelaar gehouden is bij het uitbrengen van een beoordeling zijn *persoonlijk* oordeel omtrent de te beoordelen officier kenbaar te maken, betekent niet, dat een beoordelaar zijn oordeel mag geven slechts op grond van eigen bekendheid met de beoordeelde. Dit blijkt uit art. 6, lid en 2 Besl. beoord. off. landm., dat de beoordelaar de bevoegdheid verleent over de te beoordelen officier het oordeel in te winnen van een adviseur.

Een persoonlijk oordeel kan ook worden verkregen op grond van gegevens van derden, a.h.w. getuigen, mits de beoordelaar op grond van deze gegevens tot een eigen oordeel komt. [22]) Deze inlichtingen behoren o.i. uitsluitend te berusten op wetenschap omtrent de beoordeelde officier opgedaan gedurende het beoordelingstijdvak. Inlichtingen, verkregen over buiten het beoordelingstijdvak gelegen feiten, kunnen dienen om een reeds op grond van in het beoordelingstijdvak voorgevallen feiten tot stand gekomen oordeel te staven.

De bevoegdheid van commandanten, die als beoordelaars optreden, om advies in te winnen, opent de gelegenheid èn om officieren, die b.v. geen commando uitoefenen, advies te vragen over jongere offi-

---

[18]) Uitspr. C.R.v.B. van 1 juni 1954, M.R.T. XLVII (1954), blz. 559.
[19]) Uitspr. C.R.v.B. van 4 okt. 1955, M.R.T. XLIX (1956), blz. 63.
[20]) Uitspr. C.R.v.B. van 6 mei 1958, M.R.T. LI (1958), blz. 464.
[22]) V.g.l. uitspr. C.R.v.B. van 26 mei 1959, M.R.T. LII (1959) blz. 641.

cieren met wie zij gedurende het beoordelingstijdvak veel in aanraking kwamen èn om die officieren daarbij tévens op de hoogte te brengen met het uitbrengen van beoordelingen over jongere collega's. Kennis en toepassing van het beoordelingsvoorschrift en het op zo goed mogelijke wijze uitbrengen van een beoordeling zijn onderwerpen, welke moeten worden geleerd. Een en ander zal de beoordeling ten goede komen en voorkomen, dat toekomstige commandanten door schade en schande op dit punt wijs worden.

De beoordelaar *behoeft* ingevolge pt 8 Toelichting geen melding te maken van de consultatie van een andere adviseur dan bedoeld in art. 6 Besl. beoord. off. landm. Het gevolg hiervan is, dat de ene beoordelaar wel melding zal maken van degeen die hij heeft geraadpleegd en dat de ander dat niet zal doen, om verschillende redenen.

Vermelding van de geraadpleegde adviseur is ruiterlijk en zal de geraadpleegde voorzichtig doen zijn met het geven van een oordeel.

Het niet vermelden van de geraadpleegde adviseur, het verzwijgen van deze. achten wij *niet loyaal.* Aldus kunnen inlichtingen worden verkregen van iemand die de te beoordelen officier vijandig, zeer vriendschappelijke enz. gezind is; deze inlichtingen zullen dan hoogstwaarschijnlijk gekleurd zijn.

En hoe moet de beoordelaar zich wel gevoelen bij de bespreking: eerlijk en recht op de man af, (pt 11 Toelichting), van de beoordeling als bedoeld in art. 10 Besl. beoord. off. landm.? Het zal pijnlijk worden als dan aan het licht zou komen, dat de beoordelaar op (een) bepaald(e) punt(en) ander(en) heeft geraadpleegd.

Een andere, o.i. meer aan te bevelen, oplossing zou zijn, indien de beoordelaar, die nog niet over alle vraagpunten een gedegen oordeel heeft kunnen vormen, achter deze een liggend streepje zou mogen stellen. Hoogstwaarschijnlijk zal hij bij een volgende beoordeling (een jaar later) het (de) vraagpunt(en) wel uit eigen wetenschap kunnen beantwoorden.

Het V.B.O. eiste een oordeel, aanbeveling van de beoordelaars over de meerdere of mindere geschiktheid of ongeschiktheid van de beoordeelde voor bevordering. In plaats daarvan moet de beoordelaar tháns een mening geven, c.q. een verwachting geven (dat is ook een oordeel) als bedoeld in pt 34 resp. onder A, B of C van de beoordelingslijst. In wezen maakt dit niet zo heel veel verschil met de vroegere aanbeveling. Het is echter anders, iets voorzichtiger gesteld. [23])

De mening of verwachting, het oordeel, dient eigenlijk voort te vloeien uit de waarderingen van de vraagpunten 17/22. Zij vormt

---

[23]) Wij herinneren ons nog zeer goed een opmerking gemaakt door een oudere zeer bekwame en flinke reserve-officier, kort na de vijf oorlogsdagen in mei 1940:

„Bij ons regiment trad een reserve-luitenant op als compagniescommandant. „Tijdens de oorlogsdagen heeft zijn compagnie zich uitstekend gedragen; bij zijn „compagnie heerste rust en kalmte en werd flink gevochten. Niemand had van „deze volstrekt niet op de voorgrond tredende luitenant, die in zijn burgerleven „onderwijzer was, *verwacht,* dat hij op zo'n voorbeeldige wijze zijn taak zou „vervullen."

a.h.w. een samenvattende conclusie uit de afzonderlijke waarderingen. Maar welke waarde hecht de Minister aan deze meningen of verwachtingen, aan deze oordelen?

Hoewel het blijkens de Toelichting (blz. 32) moeilijk is de beantwoording van pt 34 zakelijk te funderen en concreet te verantwoorden, zou een zakelijke vermelding van de gronden voor zover zij niet reeds duidelijk uit de punten 17/23 voortvloeit in het bijzonder ook voor de beoordeelde van belang zijn.

Daarom zou dit belangrijke punt uit de beoordeling, voor zover dit minder gunstig mocht luiden, *ook* tijdens het gesprek door de beoordelaar met de beoordeelde in beschouwing dienen te worden genomen (pt 11 Toelichting, blz. 27) en zou de Minister de beoordeelde hierover *steeds* dienen in te lichten. Op grond van art. 13 van het Besl. beoord. off. landm. valt dit evenwel niet te verwachten.

Een aanwijzing waarbij zou worden bepaald, dat de beoordelaar de inhoud van de punten 34 en 35 van de beoordelingslijst niet of slechts globaal met de beoordeelde officier zou dienen te bespreken, verdraagt zich o.i. niet met het gestelde in art. 10 van het Besl. beoord. off. landm. Dat artikel bepaalt, dat de beoordelaar gehouden is de inhoud van de beoordelingslijst of van het beoordelingsrapport met de beoordeelde officier te bespreken, zónder énige bepérking.

En hoe zou in zo'n geval de beoordelaar in pt. 36 van de beoordelingslijst, d.i. dus ná de punten 34 en 35 naar eer en geweten kunnen verklaren, gelijk dat in pt. 36 van hem wordt geëist: „Ik heb deze be-„oordeling besproken met de beoordeelde officier;" enz., indien hij zulks niet op loyale wijze zou hebben gedaan?

Wat betreft pt. 19 „Kennis (beschouw zijn kennis nodig voor de „uitoefening van zijn functie)" komt het ons voor, dat de beoordelaar het al of niet hebben gevolgd van een bepaalde cursus of een bepaalde schoolopleiding niet mag bezigen ten nadele van de beoordeelde officier. De mogelijkheid bestaat immers dat een officier in latere tijd zijn tekort aan schoolopleiding door zelfstudie heeft aangevuld. [25])

Het in aanmerking nemen van het al of niet hebben gevolgd van een bepaalde cursus of een bepaalde schoolopleiding betreft o.i. het beleid van de Kroon bij het doen van een keuze uit de officieren voor bevordering, doch dient o.i. niet in aanmerking te worden genomen, indien de betrokkene overigens voldoet. [26]

De punten 23—30 moeten worden ingevuld naar 5 waarderingen, resp. zwak, voldoende, vrij goed, goed en zeer goed.

De beoordelaar vult zijn waardering in in de betreffende rubriek. Daarna moet de beoordelaar een kwalificatie geven in de vorm van een oordeel, indruk of verwachting; tensiotte moet de mening van de adviseur worden ingevuld.

Van Dale „Nieuw Handwoordenboek der Nederlandse taal" vermeldt: *oordeel:* goed- of afkeurende uitspraak, die als geldig erkend

[25]) Wij menen dat op deze grond dg uitspraak van de C.R.v.B. van 17 juli 1958 (M.R.T. LII (1959) blz. 64) aan duidelijkheid te wensen overlaat.

[26]) V.g.l. uitspr. C.R.v.B. van 7 juni 1950, M.R.T. XLIII (1950) blz. 638.

wordt, van kracht is; mening: gevoelen, oordeel. Hetzelfde leest men bij Koenen-Endepols, ,,Handwoordenboek der Nederlandse taal''.

Een waardering is een schatting, een waardebepaling. Wat met het begrip kwalificatie wordt bedoeld, is ons niet duidelijk geworden. Dat is jammer, daar een zo belangrijk formulier als een beoordelingslijst toch voor een ieder duidelijk moet zijn.

De beoordelaar moet in vakje 30 van de beoordelingslijst (vakje 25 van het beoordelingsrapport) het vraagpunt ,,uiterlijk voorkomen'' beantwoorden. De Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren (art. 45) en de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht (art. 38) schrijven echter niet een bepaald uiterlijk voorkomen voor om voor bevordering in aanmerking te kunnen komen, terwijl deze eis ook niet onder de overige in deze wetten gestelde eisen voor bevordering is te brengen.

Voorts staat de betekenis van uiterliik voorkomen niet vast. Zo staat b.v. ,,een wat boers voorkomen'' geheel onafhankelijk van de eis omtrent goede zorg voor uiterlijk voorkomen en kleding.[26a]) De geneigdheid tot oprechte invulling van dit vakje zal nog geringer zijn dan van het woord ,,middelmatig'' in de beoordelingslijst in het V.B.O. Het doet wonderlijk aan, dat de beoordelaar daarachter moet invullen: zwak, voldoende vrij goed, of zeer goed. Toelichting wat precies bedoeld wordt, is nodig.

Het wil ons voorkomen, dat dit vraagpunt zonder nauwkeurige toelichting niet op de beoordelingslijst (beoordelingsrapport) thuis hoort.

In vakje 31 ,,Aanvullende opmerkingen'' is vermeld ,,talenkennis'' van de te beoordelen officier. Het zal van toevallige omstandigheden afhangen of dit zal worden vermeld.

Wij zouden dit o.i. niet onbelangrijke vraagpunt als afzonderlijk vraagpunt in een nieuw vakje opgenomen willen zien. De indeling van militairen met bepaalde talenkennis over verschillende onderdelen der landmacht kan in een bondgenootschappelijke oorlog, b.v. in N.A.TO.-verband, van praktisch nut blijken.

Als bijzondere prestaties in vakje 31 waren ook te vermelden: beloningen, onderscheidingen en tevredenheidsbetuigingen.

Voorts moet ingevolge de Toelichting de beoordelaar in vakje 31 invullen de opgelegde ,,straffen''. Daar hier ,,straffen'' zonder nadere toelichting is vermeld, begrijpen wij deze aldus dat zowel straffen door de (militaire) rechter opgelegd, als die door tot straffen bevoegde meerderen opgelegd, bedoeld zijn. Daarbij zal dienen te worden vermeld of de straffen in kracht van gewijsde zijn gegaan.

Een bepaalde gevolgtrekking uit de straffen zonder vermelding van de feiten zal bezwaarlijk kunnen worden gemaakt (b.v. verkeersovertredingen), tenzij de énkele bestraffing reeds voldoende reden zou worden geacht om een officier op grond daarvan voorbij te gaan, zijnde hij niet van ,,goed gedrag''.

Vermelding van de ,,kwalificatie'' kan nog geen gefundeerde gevolgtrekking opleveren; een feitelijke omschrijving van bewezen verklaarde

---

[26a]) Uitspr. C.R.v.B. van 7 febr. 1956, Ii4.R.T. XLYX (1956) blz. 411.

feiten of van de strafreden kan dat wel. Gezien de geringe beschikbare ruimte op de beoordelingslijst (het beoordelingsrapport) zal hier in een concreet geval bijvoeging van een nota noodzakelijk zijn.

Ook al worden in art. 6, 45, 87 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren als vereisten voor bevordering „goed gedrag" en „geschikt-„heid" naast elkaar genoemd, daaruit moet niet worden geconcludeerd, dat bij de op een beoordelingslijst te geven beoordeling van de geschiktheid van een officier voor bevordering diens gebleken gedrag *in het* tijdvak *der beoordeling* niet in aanmerking mag worden genomen. Een hem terzake van onkrijgstuchtelijk gedrag opgelegde krijgstuchtelijke straf ondergaat aldus geen verzwaring, al is de beoordeling wel ren gevolg van de straf, maar deze laat de straf zelve ongewijzigd.[27]) Zo had een straf van 3 dagen licht arrest gedurende het beoordelingstijdvak opgelegd aan een kapitein wegens te laat komen bij de dienst, grote invloed op diens beoordeling en bevordering. Op grond hiervan voldeed deze officier naar het oordeel van de M.v.D. niet (vaste praktijk) aan het voor bevordering vereiste .,goed gedrag" in de zin van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren. [27a])

De beoordelaar maakt beoordelingsrapporten op over de intermitterend dienende reserve-officier die tenminste 13 dagen onder de wapenen is (pt 15 Toelichting).

Daar de duur van de tijd gedurende welke reserve-officieren in het algemeen onder de wapenen worden geroepen, betrekkelijk kort is, is een beoordeling van hen een moeilijke opdracht en voor de Directie Mliitair Personeel is het moeilijk om uit deze beoordelingen een gefundeerde keuze te doen.

Om deze keuze te vergemakkelijken ware te overwegen met het opmaken van een beoordelingslijst van een officier reeds te beginnen aan het eind van zijn opleiding.

Tenslotte is de beoordelaar verplicht een beoordelingsregister aan te houden.

Het beoordelingsregister houdt slechts in data waarop omtrent een officier een beoordelingslijst is opgemaakt, doch bevat geen beoordelingen, zoals de titel doet vermoeden. Het is dus eigenlijk een „Be-„oordelingslijstenregister".

De beoordelaar is gehouden de inhoud van de beoordelingslijst of het beoordelingsrapport te bespreken met de beoordeelde officier (art. 10). Dit gesprek moet worden geacht in de plaats te zijn gekomen van de onder het V.B.O. ter inzage gegeven beoordeling. Deze bespreking is voor de beoordelaar reden om de door hem uit te brengen beoordeling vooraf goed te overwegen alvorens hij een beoordelingslijst of een beoordelingsrapport invult. De betrokkene van zijn kant weet door deze bespreking hoe zijn directe chef over hem oordeelt.

Anders dan de Toelichting in pt 11 in overweging geeft met betrek-

---

) Uitspr. C.R.v.B. van 22 dec. 1956, M.R.T. L (1957) blz. 279.

[27a]) Uitspr. C.R.v.B. van 3 januari 1961, M.R.T. LV (1962) blz. 153.

king tot de ptn 34 en 35 van de beoordelingslijst kunnen wij art. 10 van het Besl. beoord. off. landm. niet anders lezen dan dat de beoordelaar de gehele inhoud met de beoordeelde moet bespreken. Uiteraard zal hij dat met takt behoren te doen.

Het zou o.i. onwaarachtig, niet loyaal, zijn, indien een beoordelaar zulks niet zou doen. Door dat wel te doen weet de beoordeelde officier waaraan hij toe is, ook met het oog op zijn toekomst.

Nu het in strijd met het gestelde in art. 10 van het Besl. beoord. off. landm. beter wordt geacht, dat de antwoorden op de hier besproken vraagpunten niet of globaal in het beoordelingsgesprek ter sprake worden gebracht, hebben wij ons afgevraagd of het dan maar niet beter zou zijn om deze vraagpunten uit de beoordelingslijst te schrappen?

Men mag niet verwachten dat bij de hier bedoelde bespreking alleen de chef het woord voert; de beoordeelde officier zal eveneens gelegenheid moeten krijgen opmerkingen te maken, wil tenminste de bespreking tot haar recht komen. Uit dat onderhoud kan dan ook blijken of de chef zich mogelijk heeft vergist, ook al meende hij, dat hij de beoordelingslijst of het beoordelingsrapport juist had ingevuld. De praktijk zal moeten leren in hoever commandanten de takt bezitten en de openhartigheid zullen kunnen opbrengen om een door hen gegeven oordeel, dat minder prettig is voor een beoordeelde officier, met deze te bespreken.

De vraag rijst of de beoordelaar vergissingen in zijn beoordeling alsnog naar aanleiding van de bespreking mag herstellen? Het wil ons voorkomen, dat het voorschrift zich daartegen niet verzet. Een chef die een beoordelingslijst of een beoordelingsrapport na ernstig wikken en wegen heeft ingevuld, zal dit en mag dit niet vaak kunnen overkomen.

In verband met het voorgaande verwijzen wij in het bijzonder naar het gestelde in pt. 210 van het Voorschrift betreffende de conduiterapporten van de Koninklijke Marine, luidende:

„Degene, die ingevolge dit voorschrift conduiterapporten moet op-
„maken, is gehouden zich zo spoedig mogelijk een oordeel te vormen
„over de goede en minder goede eigenschappen van de betrokken offi-
„cieren en onderofficieren, en zich voorts te beijveren alle gegevens
„voor het opmaken der conduiterapporten te verzamelen, welke hij
„op ***loyale*** wijze kan verkrijgen.[28]) Hij is daarbij verplicht, zodra hij
„minder goede eigenschappen of tekortkomingen constateert, de be-
„trokken militairen daarop te wijzen en hen op te wekken te trachten
„zich te verbeteren."

In een bijgevoegde noot wordt dan nog in het bijzonder opgemerkt:

„Het mag derhalve nimmer voorkomen, dat een officier of een on-
„derofficier ***voor het eerst*** op zijn minder goede eigenschappen of te-
„kortkomingen wordt gewezen, wanneer hem een ongunstige beoor-
„deling wordt medegedeeld uit een conduiterapport, dat over hem is
„opgemaakt."

[28]) Zie ook uitspraak C.R.v.B. van 4 okt. 1955 met naschrift, M.R.T. XLIX (1956) **blz. 63.**

Hoewel het hier aangehaalde helaas niet met zoveel woorden in het Besluit beoordeling officieren landmacht of in de Beschikking beoordeling officieren landmacht of in de Toelichting is vermeld, moet het vanzelfsprekend worden geacht, dat deze belangrijke opmerking ook dient te worden inachtgenomen bij de Koninklijke landmacht (art. 7 e.a. Regl. Kr.; art. 2 sub b Besluit beoordeling officieren landmacht; pt. 4, 7, 11 Toelichting).

Na de bespreking en c.q. verbetering zendt de beoordelaar de door hem opgemaakte beoordelingslijst of het beoordelingsrapport langs de voorgeschreven instanties aan de M.v.D.

De functionarissen door wier tussenkomst de beoordelaar de beoordelingslijst (het beoordelingsrapport) inzendt zijn bevoegd daarop van een afwijkende mening blijk te geven (art. 22).

Deze bevoegdheid is een uitvloeisel van het algemeen militair rechtsbeginsel, dat een chef verantwoordelijk is voor zijn onderdeel, en op grond daarvan verplicht is toe te zien op de juiste wijze van uitoefening van bevoegdheden door onderhebbenden (v.g.l. art. 70 W.K.). Aldus is de mogelijkheid geschapen tot ingrijpen door chefs in die zin, dat zij hun oordeel kunnen geven ten gunste of ten ongunste van de beoordeelde officier, in het belang van de krijgsmacht.

Het voorschrift laat de functionarissen door wier tussenkomst een beoordelingslijst of beoordelingsrapport wordt ingezonden, vrij om hun afwijkend oordeel met de beoordeelde officier te bespreken. Hoewel wij kunnen begrijpen, dat deze bij geringe afwijkende mening dat mogelijk niet nodig achten, menen wij toch dat het meer bevredigend is, indien de hogere functionaris zulks wel doet.

Men kan zich ook voorstellen dat een hogere functionaris bij een gering verschil van inzicht met de beoordelaar, geen afwijkende mening geeft, doch dat deze de beoordeelde bij zich ontbiedt en hem mededeelt wat hij in deze nodig acht. Ook hier kan zich het geval voordoen van verkeerd inzicht, misverstand e.d., zelfs is deze mogelijkheid bij die hogere chef nog groter dan bij de directe chef, omdat de hogere functionaris niet dagelijks in contact komt met de beoordeelde officier en daardoor ook geacht kan worden hem minder goed te kennen.

De M.v.D. stelt de beoordeelde officier schriftelijk in kennis met die waarderingen uit de beoordeling, die niet overeenkomen met hetgeen van deze officier in het belang van de dienst en/of in zijn persoonlijk belang moet woïden verwacht, als hoedanig in ieder geval worden aangemerkt die waarderingen, welke er een belemmering voor kunnen vormen die officier in zijn functie te handhaven, of aanleiding kunnen geven hem uitsluitend op grond daarvan niet te bestemmen voor een functie waaraan een hogere rang dan zijn werkelijk beklede rang is verbonden (art. 13 Besl. beoord. off. landm.). [29])

---

[29]) V.g.l. art. 89 Reglement rechtstoestand militairen zeemacht.
Klager had bij de C.R.v.B. beroep ingesteld tegen een besluit, inhoudende een

De kennisgeving van de waarderingen uit de beoordeling als hier bedoeld moet de beoordeelde officier steeds worden gedaan, omdat art. 13 dat uitdrukkelijk voorschrijft. Aldus weet de betrokkene steeds op welke punten bij hem tekortkomingen worden aangenomen. [30])

Daaruit mag echter niet worden afgeleid, dat, wanneer de officier, die niet een zodanige kennisgeving heeft ontvangen, er steevast op mag rekenen, dat hij nu ook zal worden bevorderd, daar de bevordering tot hoofd- en opperofficier geschiedt bij keuze. Andere officieren kunnen veel gunstiger zijn beoordeeld of andere omstandigheden b.v. gedrag e.a. kunnen een bevordering in de weg staan. [31])

Daar de normen, welke de M.v.D. bij zijn keuze inachtneemt, niet bekend zijn gemaakt en ook niet bekend is, welke waarde de Minister hecht aan de verschillende factoren, zoals deze op de beoordelingslijst zijn vermeld, zou het redelijk zijn, indien de beoordeelde officier, zoals zulks ingevolge het V.B.O. het geval was, de beoordelingslijst, zoals die de Minister bereikt, ter inzage zou ontvangen. Dit is blijkens art. 13 Besl. beoord. off. landm. niet het geval; hierdoor wordt de rechtspositie van de officier tekort gedaan. In geval haat, ruzie, antipathie, bekrompenheid, stemmingen, elkaar niet liggen, eigenwijsheid de chef hebben beïnvloed, kan diens oordeel niet zo objectief zijn uitgevallen als dat had behoren te zijn.

Door inzage van de beoordelingslijst zou de rechtspositie van de beoordeelde officier volledig zijn gewaarborgd. De onpartijdige commissie van onderzoek van bezwaarschriften zou als gevolg van beklag alle bezwaren van de beoordeelde officier kunnen onderzoeken en daarover aan de Minister adviseren.

Een ander gevolg van de inzage van de beoordelingslijsten zou evenwel zijn, dat het aantal bezwaarschriften hoogstwaarschijnlijk zou toenemen. Dit heeft de Regering kennelijk willen voorkomen.

Als men echter bedenkt, dat een gestrafte militair een tweevoudig

---

beslissing op een bezwaarschrift over een aan klager medegedeelde ongunstige beoordeling.

Bij de behandeling van deze beroepszaak nam de C.R.v.B. óók kennis van in het conduiterapport voorkomende beoordelingen, welke een ongunstige invloed konden hebben gehad op de bevorderingskansen, doch welke niet aan beoordeelde waren medegedeeld en waarover hij zich derhalve niet had kunnen beklagen.

Aangezien het dictum van de uitspraak zich moest beperken tot een beslissing op het beklag, heeft de C.R.v.B. behoefte gevoeld om in een rechtsoverweging alsnog tot uitdrukking te brengen, dat hij zich kan verenigen met de conclusies van de deskundige. in diens rapport toegelicht, dat de niet aan klager medegedeelde ongunstige beoordelingen dienen te vervallen.

Hoewel ingevolge pt. 417 van het door de Minister van Marine vastgestelde „Voorschrift conduiterapporten" (V.V K.M. 1) dergelijke beoordelingen, die niet aan beoordeelde zijn medegedeeld, geen origunsrige invloed op klagers kans op bevordering mogen hebben, is het toch voor klager veiliger, dat de gewraakte beoordelingen vervallen. (Uitspr. C.R.v.B. van 26 maart 1957, M.R.T. L (1957) blz. 614.

[30]) V.g.l. uitspraak C.R.v.B. van 4 april 196 , M.R.T. LV (196) blz. 60.

[31]) V.g.l. uitspraak C.R.v.B. van 14 februari 1961, M.R.T. LV (1962) blz. 63.

recht heeft van beklag over de kleinste hem opgelegde straf (art. 61-68 W.K.), en dat een militair het recht heeft zich over een hem aangedane onbillijke behandeling bij zijn chef te beklagen, ja zelfs bij de Minister van Defensie (art. 9, 14 Regl. Kr.), zou het in de lijn van die wetgeving hebben gelegen, indien in het Besl. beoord. off. landm. ware bepaald, dat de Minister de officier inzage moest verlenen van de over hem uitgebrachte beoordeling en hem de bevoegdheid ware verleend zich over de over hem uitgebrachte beoordeling te beklagen. Een ten onrechte uitgebracht minder juist oordeel door een chef kan uiteindelijk een ingrijpende beslissing ten aanzien van de beoordeelde officier tengevolge hebben.

In verband met de hier besproken kennisgeving door de Minister aan de beoordeelde officier zij nog opgemerkt, dat in het voorm. K.N.I.L. de Legercommandant officieren een of twee jaar voor het normale tijdsverloop voor bevordering tot hoofdofficier in algemene bewoordingen placht op de hoogte te brengen met hun kansen voor een eventuele bevordering. Een mededeling van die aard afkomstig van de Adjudant-Generaal namens de Legercommandant gedaan, luidde b.v.: „Met terugzicht naar lid 7 van dzz. circulaire ddo. 25 februari 1948, no. „201/I A/Vertr. heb ik de eer U Wel Edel Gestr. in opdracht van Z.E. „de Legercommandant mede te delen, dat verwacht wordt, dat U t.g.t. in „onderscheidene hoofdofficiersrangen zult voldoen."

De kennisgeving als bedoeld in art. 13 Besl. beoord. off. landm. is een besluit van de Minister in de zin van de Ambt.wet 1929 (art. 3, 24, 58), waartegen beroep open staat als bedoeld in art. 14 van dat besluit.

Zodra een dergelijk besluit in kracht van gewijsde is gegaan dan wel de C.R.v.B. in eerste en enige aanleg daarin uitspraak heeft gedaan, zou de M.v.D. kunnen overwegen officieren als hiervoren bedoeld in algemene bewoordingen op de hoogte te brengen van diens verwachting omtrent hun bevorderingsmogelijkheden tot hoofdofficier. Mogelijk is het dat een dergelijke mededeling een heilzame invloed zou hebben op de rust onder de officieren, ook zelfs wanneer zou worden medegedeeld dat betrokkenen niet meer voor bevordering in aanmerking komen.

Er is bij het Besl. beoord. off. landm. aan geen administratieve instantie de bevoegdheid verleend om zich uit te spreken omtrent de vraag of een beoordeling als bedoeld in art. 3—9 van dat Besluit wel rechtvaardig is uitgebracht noch om zich erover uit te spreken of het gesprek als bedoeld in art. 10 wel behoorlijk is gevoerd. Het heeft kennelijk niet in de bedoeling van de samenstellers gelegen een dergelijke bevoegdheid aan de beoordeelde officier te verlenen. Dit blijkt ten duidelijkste uit art. 14, waarbij de beoordeelde officier slechts een recht van beklag bij de M.v.D. is toegekend ter zake van waarderingen, welke de Minister ingevolge art. 13 ter zijner kennis brengt (en een recht van beroep bij de C.R.v.B. ingevolge art. 3 lid 2, b Ambt.-wet 1929).

Zolang de M.v.D. de beoordeelde officier niet schriftelijk in kennis heeft gesteld van de waarderingen als bedoeld in art. 13 kan de officier

niet geacht worden rechtstreeks in zijn belang te worden getroffen.[32])

Op grond hiervan komt het ons voor, dat de beoordeelde officier noch door de hem door de directe chef medegedeelde beoordeling noch door de door deze met de beoordeelde officier gehouden bespreking aan de hand van de beoordelingslijst of het beoordelingsrapport ,,recht-,,streeks" in zijn belang wordt getroffen, weshalve een beklag hierover bij de ambtenarenrechter o.i. niet ontvankelijk zal zijn op grond van het gestelde in art. 24 Ambt.wet 1929.[33]) [34])

Intussen is het wel zo, dat, wanneer ter gelegenheid van een proces zou blijken, dat sommige passages ten onrechte niet zijn medegedeeld, terwijl het proces eigenlijk loopt over andere, wél medegedeelde passages, de rechter ambtshalve zal kunnen ingrijpen.

Het gaat thans blijkbaar minder om de vraag of waarderingen zoals b.v. ,,goed" of ,,zeer goed" enz. moeten luiden ,,zeer goed" of ,,uit-,,muntend", enz., doch om de vraag of de waarderingen er een belemmering voor kunnen vormen een officier in zijn functie te handhaven, of aanleiding kunnen geven hem uitsluitend op grond daarvan niet te bestemmen voor een functie waaraan een hogere dan zijn werkelijk beklede rang is verbonden. Eerst zodra de M.v.D. de beoordeelde officier een desbetreffende mededeling heeft gedaan, kan deze geacht worden rechtstreeks in zijn belang te worden getroffen.

In vergelijking met de regeling van het beklagrecht in het V.B.O. is dit een achteruitgang in rechtspositie van de officier. Deze weet immers niet welke waarde de M.v.D. hecht aan de verschillende waarderingen, welke de directe chef of aan de afwijkende beoordelingen welke degene door wiens tussenkomst een beoordelingslijst of een beoordelingsrapport is ingediend, over hem heeft gegeven.

Het bezwaar dat de beoordeelde officier niet meer de beoordelingslijst ter inzage ontvangt, wordt enigszins opgevangen door het beoordelingsgesprek en door het jaarlijks uitbrengen van beoordelingen. Hier-

---

32) ,,Belang" omvat niet alleen direct materiële factoren maar ook reputatie en promotiekans. Uitspr. C.R.v.B. van 22 dec. 1938, Beslissingen 1939, blz. 167.

33) Jurisprudentie: Uitspr. C.R.v.B. van: 18 maart 1937, 19 okt. 1939, 8 juli 1943, 8 okt. 1949, 8 nov. 1949, 22 nov. 1949, 11 nov. 1952 e.a., Beslissingen resp. 1937, blz. 409; 1940, blz. 139; 1943, blz. 832; 1950, blz. 32, 303, 78; 1953, blz. 363.

34) Van een onbillijke behandeling in de zin van art. 9 lid 4 Regl. Kr. is o.i. geen sprake. De beoordeling is een waardering van een chef omtrent een officier, bestemd voor de M.v.D. Opdat de beoordeelde wete hoe de beoordelaar over hem oordeelt, wordt de beoordeling in een gesprek hem in zijn belang medegedeeld.

Art. 10 Besl. beoord. off. landm. geeft niet aan hoe het gesprek moet worden gevoerd. Dit betreft het beleid van de chef. Zou een beoordelaar zich tijdens het beoordelingsgesprek onkrijgstuchtelijk hebben gedragen, b.v. de beoordeelde officier onheus hebben bejegend, dan heeft de beoordeelde officier de bevoegdheid zich daarover op grond van art. 9 lid 4 Regl. krijgst. langs de hierarchieke weg te beklagen bij de lot straffen bevoegde meerdere van de beoordelaar.

In voorkomend geval blijft de beoordeelde officier o.i. geen andere mogelijkheid over dan zich met een verzoek, waarin hij zijn bezwaren uiteenzet, te wenden tot de M.v.D., teneinde vermeend onrecht hersteld te krijgen, aangezien de Minister het uitbrengen van de beoordeling heeft voorgeschreven. (§ 2 Besch. beoord. off. landm., art. 8 Grondwet).

door zullen vroegere beoordelingen, waarbij voormelde ondeugdelijke factoren mede bepalend zijn geweest bij het uitbrengen van een oordeel, worden teruggedrongen, tenminste als de betrokken officier onder andere chefs is geplaatst; dit hangt echter van allerlei factoren af. Maar in hoever zal dat het geval zijn? De praktijk zal dat moeten leren.

Om voor bevordering in aanmerking te kunnen koinen, moet de officier onverminderd de overige in de wet gestelde eisen, bij goed gedrag, goede plichtsbetrachting, goede gezagsuitoefening en goede dienstijver, de vereiste bekwaamheid en geschiktheid voor de hogere rang bezitten, aldus de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren en de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht. De keuze van aan de Koningin voor bevordering voor te dragen officieren, is dus niet alleen gegrond op de omtrent hen door de chefs uitgebrachte beoordelingen. Ten departemente berusten ook gegevens omtïent officieren, welke de Minister langs andere weg bereiken dan door middel van beoordelingslijsten of beoordelingsrapporten b.v. over gedrag e.d.

Zolang deze gegevens niet aan de betrokkene worden bekend gemaakt, kan hij zich tegen mogelijke onjuiste inlichtingen niet verdedigen, en is op grond hiervan zijn rechtspositie niet verzekerd.

De beoordelingslijsten en de beoordelingsrapporten berusten bij de M.v.D. (art. 19 Besl. beoord. off. landm.). Afschriften daarvan berusten bij door de Minister aan te wijzen functionarissen: wapen-inspecteurs en overeenkomstige functionarissen.

De beoordelingslijsten en beoordelingsrapporten berusten derhalve niet meer bij de chefs. [35])

Het komt ons voor dat deze nieuwe bepaling juist is. Aldus wordt voorkomen, dat de beoordelaars vroegere beoordelingen opslaan alvorens een beoordeling uit te brengen en deze dan naar vroeger uitgebrachte beoordelingen inrichten, d.w.z. niet meer zelfstandig tot hun oordeel geraken. Het is voorgekomen, dat onder de vigeur van het V.B.O. een beoordelingslijst bij een chef in het ongerede was geraakt en dat deze naar aanleiding daarvan toen aan de Minister om inzage verzocht van het eerste exemplaar daarvan, dat bij de Minister berustte. Hieruit kan blijken, dat deze chef, behalve dat hij zijn archief in orde wilde hebben, behoefte had aan inzage van de in het ongerede geraakte beoordeling voor het opmaken van een nieuwe beoordeling. Van een zelfstandige beoordeling was bij een dergelijke chef geen sprake. Het gaat er niet om te weten hoe de betrokken officier vroeger ***werd*** beoordeeld, maar om te weten hoe het oordeel over die officier nu is.

Noch het Besl. beoord. off. landm., noch de Resch. beoord. off.

---

[35]) Bij de zeemacht houdt de beoordelaar van elk conduiterapport een legger aan, welke hij in een verzegelde omsiag bewaart. Ingeval de beoordelaar wordt vervangen draagt hij deze nan zijn opvolger over. (Pt. 270 Voorschrift betreffende conduiterapporten (V.V.K.M. 1).

landm. beval echter een verbod, dat de beoordelaar van de formulieren die hij zelf heeft ingevuld een kopie aanhoudt.[36])

Wij vroegen ons af of het niet dienstig zou zijn alsnog in het Besl. beoord. off. landm. op te nemen een verbod aan de directe chefs (beoordelaars) om afschrift(en) van de door hen uitgebrachte beoordelingen te bewaren (ook al is de nakoming daarvan niet te controleren). Er zijn nu eenmaal meerderen, die zulks menen te moeten doen; men kan immers nooit weten waarvoor het goed is redeneert men; het is ook zo gemakkelijk met het oog op een volgende beoordeling. De beoordelaar die zijn officieren dagelijks meemaakt en die gewend is de door hem uit te brengen beoordelingen met gevoel voor verantwoordelijkheid op te maken, zal geen behoefte hebben aan een afschrift van een vroeger door hem uitgebrachte beoordeling. Als men aanneemt, dat hij zijn oordeel omtrent een onderhebbende officier eerlijk en gefundeerd heeft gegeven, dan valt er voor hem niets te onthouden. Mogelijk zal een nieuw uitgebrachte beoordeling kleine verschillen vertonen met een vroeger door hem uitgebrachte beoordeling; dat is zeer begrijpelijk, zelfs heel inenselijk en is o.i. volstrekt geen bezwaar. Een verbod om afschriften van een beoordeling op te leggen voorkomt verstarring en sleur in het uitbrengen van beoordelingen. Zou de beoordeling hierdoor anders luiden dan de vorige keer dan zou de beoordelaar deze als gevolg van het beoordelingsgesprek eventueel alsnog kunnen wijzigen.

Een belangrijke bepaling is ook art. 14 lid 2 Besl. beoord. off. landm.:

Het beroep ter zake van waarderingen uit een beoordeling, welke de M.v.D. ingevolge het bepaalde in art. 13 een beoordeelde officier heeft ter kennis gebracht, moet worden ingesteld bij wege van een *rechtstreeks* bij de Minister in te dienen bezwaarschrift, en wel binnen 30 dagen na ontvangst van deze kennisgeving.

Met is gebeurd, dat een onder het V.B.O. beoordeeld officier, die langs de hiërarchieke weg een bezwaarschrift over een over hem uitgebrachte beoordeling had ingediend bij de Minister van Defensie, door een hogere hiërarchieke chef over de wijze van inkleding van de bezwaren werd terechtgewezen. Zelfs is het voorgekomen, dat een officier over de inhoud van het bezwaarschrift door deze werd gestraft.[37])

Art. 14 lid 2 sluit dit uit. Indien de M.v.D. van oordeel zou zijn, dat een tot hem gericht bezwaarschrift aan de krijgstucht behoort te worden getoetst, is deze de enige autoriteit die bevoegd is daartoe opdracht te geven.

In dit verband kan het nuttig zijn te wijzen op enkele overwegingen

[36]) In verband hiermede is blijkbaar in § 10 Besch. beoord. off. landm. bepaald: dat de functionarissen die ingevolge het V.B.O. beoordelingsbescheiden omtrent een officier onder hun berusting hebben, deze *uiterlijk* in de maand waarin die officier voor de eerste maal volgens het nieuwe beoordelingsvoorschrift moet worden beoordeeld, moeten inzenden aan de functionaris als bedoeld in § 7, lid 1 Besch. beoord. off. landm.

[37]) Besch. H.M.G. van 25 sept. 1956, M.R.S. LII (1959) blz. 242.

uit de hiervoren aangehaalde beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof:

Indien een officier zich erover bezwaard gevoelt, dat zijn beoordeling is geschied door een officier, die op grond van zijn persoonlijke gezindheid jegens hem, niet objectief tegenover hem zou staan, heeft hij het recht zulks in zijn bezwaarschrift te vermelden. Hieruit mag niet worden geconcludeerd, dat deze die officier tevens van gebrek aan goede trouw verdenkt. Indien zulks wél het geval zou zijn is de beoordeelde officier eveneens gerechtigd dit in zijn bezwaarschrift kenbaar te maken.

Een officier handelt in strijd met de krijgstucht, indien hij niet van de juistheid van de door hem in zijn bezwaarschrift opgenomen grieven overtuigd zou zijn.

Vorenstaande belangrijke overwegingen van het Hof, genomen onder de gelding van het V.B.O., gelden nog onverminderd.

Art. 14 lid 2 Besl. Beoord. off. landm. is nog om een andere reden belangrijk; het komt tegemoet aan menselijke misvattingen over de appeltermijn. De beroepstermijn begint eerst te lopen, nadat de officier het schrijven van de M.v.D. inzake de waarderingen als bedoeld in art. 13 van het Besl. beoord. off. landm. heeft ontvangen.

Wij vestigen er echter de aandacht op, dat eventueel beroep tegen het besluit van de M.v.D. op het bezwaarschrift over een door de chef uitgebrachte beoordeling, binnen 30 dagen nadat het besluit is verzonden, bij de C.R.v.B. moet worden ingesteld.[39]) Er is hier sprake van een in administratief beroep genomen besluit (niet van een aangevallen uitspraak), waartegen in eerste en enige aanleg beroep bij de C.R.v.B. kan worden ingesteld; dan geldt art. 60 Ambt.wet 1929. De beroepstermijn begint te lopen op de dag, volgende op de dag na de verzending van de beslissing van de M.v.D. Een beroepschrift met het poststempel van de laatste dag van de beroepstermijn wordt nog geacht geldig te zijn; bijv. dagtekening van het besluit 1 januari, verzending 2 januari, ontvangst 3 januari, eerste dag van de beroepstermijn is 4 januari, de laatste dag is 2 februari; ontvangst van het beroepschrift bij de C.R.v.B. op 3 februari is nog tijdig (art. 2 Mil. Ambt.wet 1931).

Zoals wij reeds hebben opgemerkt geschiedt het aanhouden van beoordelingslijsten en beoordelingsrapporten ingevolge art. 93 Regl. mil. ambt. der KL en der KLU volgens het Besl. beoord. off. landm. Naar de regelen van dit Besluit worden beroeps- en reserve-officieren beoordeeld (art. 2). Daarin is op het stuk van het ,,aanhouden van ,,beoordelingslijsten en beooïdelingsrapporten" geen bevoegdheid gedelegeerd aan militaire chefs.

Naast de ,,Toelichting" bij de Besch. beoord. off. landm. heeft de Bevelhebber der Landstrijdkrachten ,,Aanvullende richtlijnen voor het

[39]) *Zie ook het naschrift van Mr. W. H. Schipper onder de uitspraak van de* C.R.v.B. *van 17 maart* 1959 *inzake het vaststellen van het moment waarop het administratieve orgaan zijn standpunt definitief heeft bepaald in* een *vorm die dit voor een ambtenaar kenbaar doet zijn (art.* 60, 106 Ambt.wet 1929, M.R.T. LIII (1960) *blz.* 642).

„opmaken van beoordelingen" uitgegeven, terwijl de (wnd.) Inspecteur der Infanterie een samenvatting heeft gegeven van essentiële bepalingen, welke in acht genomen plegen te worden, alvorens een bevordering tot de naasthogere rang in beschouwing kan worden genomen: „Maatstaven voor bevordering van officieren."[40])

Deze „Aanvullende richtlijnen voor het opmaken van beoordelings-„lijsten" en „Maatstaven voor bevordering van officieren", welke inzicht beogen te geven in het beoordelingsprobleem en in het aan beoordelingen ten nauwste verbonden perconeels- en bevorderingsbeleid, mogen uiteraard niet in strijd zijn met het Besl. beoord. off. landm. noch met de terzake daarvan door de M.v.D. gegeven Beschikking en Toelichting.

In hoever is het bepaalde in deze „Aanvullende richtlijnen" in overeenstemming met het gestelde in art. 5 Besl. beoord. off. landm., luidende: „De beoordelaar is gehouden bij het uitbrengen van een „beoordeling zijn persoonlijk oordeel omtrent de te beoordelen officier „kenbaar te maken."? Persoonlijk oordeel wil zeggen, dat hogere autoriteiten op dat oordeel generlei invloed mogen uitoefenen.[41])

Bij lezing van deze „Aanvullende richtlijnen" blijkt echter dat daarin bindende aanwijzingen betreffende het uit te brengen oordeel zijn gegeven aan beoordelaars, terwijl in pt. 10 wordt gewezen op mogelijke gevolgen bij niet in achtneming derzelve.

Naar aanleiding van de in deze „Aanvullende richtlijnen voor het „opmaken van beoordelingen" geconstateerde „onwaarschijnlijk hoge" beoordelingen rijst een andere vraag. Zijn de criteria voor beoordeling in de beoordelingslijst mogelijk te vaag, te algemeen gesteld, zodat er toch iets aan de inrichting van de beoordelingslijst hapert?

Tenslotte hebben wij ons afgevraagd of de door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten en de door de (wnd.) Inspecteur der Infanterie gegeven resp. „Aanvullende richtlijnen voor het opmaken van beoorde-„lingen" en „Maatstaven voor bevordering van officieren", waaruit niet blijkt. dat de M.v.D. enigerlei bevoegdheid inzake het aanhouden van beoordelingslijsten en beoordelingsrapporten aan deze autoriteiten heeft gedelegeerd, behoren deel uit te maken van de door de Minister gegeven „Toelichting" bij diens Besch. beoord. off. landm.?

Dit behoort o.i. het geval te zijn, daar noch bij het Besl. beoord. off. landm. noch bij de Besch. beoord. off. landm. enigerlei bevoegdheid in deze aan de militaire chefs is toegekend.

Ook om der wille van de rechtszekerheid, rechtseenheid en rechtseenvoudigheid menen wij dat de „Toelichting" op de Ministeriële Beschikking daarvoor de énige en uitsluitende officiële plaats is.

De M.v.D. (de Kroon) is belast met de uitvoering van het Besl.

---

[40]) Bevelhebber der Landstrijdkrachten, Sectie C 1, nr. 61.0848 L, d.d. 11 dec. 1961: Aanvullende richtlijnen voor het opmaken van beoordelingen;
Inspectie der Infanterie nr. 838A, d.d. 6 sept. 1960: Maatstaven voor bevordering van officieren.

[41]) Uitspr. C.R.v.B. van 26 mei 1959. M.R.T. LII (1959) blz. 641 (644); pt. 3 V.B.O.

beoord. off. landm. en met het bevorderingsbeleid. De inspecteur, de directeur, de commaiidant of het hoofd van het wapen of dienstvak dan wel de chef van de generale staf of de cominandant van de onderafdeling van de generale staf, waartoe een vrouwelijk officier behoort, ontvangen ingevolge § 7 Besch. beoord. off. landm. afschriften van beoordelingslijsten of beoordelingsrapporten van de Minister met het oog op het te voeren personeelsbeleid (indelingsbeleid) in hun ressort.

§ 6. *Bevorderingsbeleid.* Met de op grond van het beoordelingsvoorschrift officieren landmacht uitgebrachte beoordelingen hangt ten nauwste samen het *bevorderingsbeleid van de Kroon* (Koningin en Minister van Defensie). Dit beleid, door departementsambtenaren gevoerd, is *geheim.* Weliswaar dienen de over de officieren uitgebrachte beoordelingen maatstaf voor bevordering te zijn, doch ook andere factoren, b.v. gedrag, enz. zijn voor de keuze bepalend.

Voor de aanwijzing in functies (met bevordering) waaraan lagere rangen zijn verbonden zullen in het algemeen de beoordelingen wel een hoofdfactor vormen, maar voor de bestemming voor functies (met bevordering) waaraan hogere rangen zijn verbonden, spelen naast de beoordelingen andere factoren een zéér belangrijke rol. Zo pleegt de Regering b.v. voor de functie van president van de krijgsraad te 's Hertogenbosch te bestemmen een (militair) jurist van R.K. huize, enz. In dit licht moet art. 13 Besl. beoord. off. landm. mede worden begrepen.

Krachtens art. 48 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren geschiedt de bevordering tot een opper- of een hoofdofficiersrang, alsmede voor zover het betreft een vrouwelijk officier tot de rang van kapitein of tot een door de Kroon daarmede gelijkgestelde rang door de Kroon *bij keuze uit de meest geschikte officieren.*

De Kroon is ten aanzien van de bevordering tot een opper- of hoofdofficiersrang vrij in haar keuze uit de meest geschikte officieren, met name ook voor wat betreft de maatstaven, die daarbij zullen worden aangelegd, met inbegrip van die, welke betrekking hebben op de waarde, toegekend aan de volgorde in de ranglijst. Bij het aanleggen van deze maatstaven is de Kroon echter gehouden aan de volgorde van de plaatsen in de ranglijst, zodat een officier, die daarin hoger is geplaatst, niet door een lager geplaatste mag worden gepasseerd, ,,al-,,vorens onderlinge afweging tot de conclusie leidt, dat laatstbedoelde ,,beter aan deze maatstaven voldoet dan eerstbedoelde." Tenslotte moet de Kroon wel kiezen uit de meest geschikte officieren, maar zij is niet gehouden haar keuze op de meest geschikte te laten vallen, doch zij is, indien zij daarvoor reden — b.v. van leeftijd of anciënniteit — aanwezig acht, bevoegd een andere der meest geschikte officieren te kiezen (art. 44-49 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren).[42]

[42]) Uitspr. C.R.v.B. van 10 november 1959, M.R.T. LIII (1960) blz. 199.

Mr. J. D. SCHEPERS, Bevordering bij keuze, M.R.T. XLVII (1954) blz. 599; XLVIII (1955) blz. 13 i„140, 143.

Mr. J. TH. M. VAN DER VAART, Bevordering bij keuze, M.R.T. XLVII (1954) blz. 645.

Kapitein ter Zee b.d. W. VAN DEN DONKER, Bevordering bij keuze, M.R.T.

De woorden „bij keuze" in art. 48 Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren sluiten dus niet in, dat een officier die krachtens de over hem opgemaakte beoordelingslijst zeer hoog is beoordeeld, daarmede tevens áánspraak zou hebben verkregen op bevordering, daar de Kroon vrij is uit de meest geschikten der voor bevordering in aanmerking komende officieren een keuze te doen. [43])

Een officier, die voor bevordering bij keuze is voorbijgegaan zal zich daarbij in het algemeen dienen neer te leggen. [44])

Een beroep daartegen zal hem in het algemeen niet baten, gelijk de C.R.v.B. meermalen heeft beslist [45]), omdat de Raad in beginsel de gemaakte keuze en het daarbij gevoerde beleid moet eerbiedigen [46]) tenzij de Kroon in redelijkheid niet tot het voorbijgaan van een officier kon geraken. De beoordeling van „het in redelijkheid niet tot het „voorbijgaan van een officier voor bevordering kunnen geraken" is echter niet, althans buitengewoon moeilijk, aan te tonen, daar de bij de keuze door de departementsambtenaren in acht te nemen maatstaven geheim zijn, zodat eventueel daarbij gemaakte fouten niet langs de weg van beklag kunnen worden hersteld. [47]) In het algemeen zal de Minister voor de rechter desgevraagd wel met de maatstaven voor de dag moeten komen, zodat de rechter kan nagaan of het argument van gemaakte fouten bij de toetsing aan die maatstaven steekhoudend is. Natuurlijk blijft ook in dit opzicht het discretionaire karakter bestaan.

§ 7. Conclusie. Bezien wij het thans vigerende beoordelingssysteem aan de hand van het hiervoren besprokene, dan blijkt:

dat de beoordeelde officier geen inzage ontvangt van de over hem uitgebrachte beoordeling, zoals zulks onder de gelding van het V.B.O.

XLVIII (1955) blz. 138, 142.

Mr. S. A. L'Honoré Naber, Bevordering bij keuze. Wie of wat is: „de meest „geschikte?", M.R.T. XLTX (1956) blz. 145.

[43]) Uitspr. C.R.v.B. van 8 dec. 1953, M.R.T. XLVII (1954) blz. 347, 350.

[44]) De mededeling van het besluit van de Minister van Defensie aan een kapitein of een hogere officier, om deze niet voor bevordering voor te dragen, kan niet worden aangemerkt als te zijn afkomstig van het tot de bevordering bevoegde gezag, de Kroon.

Indien tegen dat „besluit van de minister" beroep open stond, behoorde daarover in eerste aanleg te oordelen het Ambtenarengerecht te 's Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, zijnde dat „besluit" niet een besluit, als bedoeld in art. 3, 2e en 3e lid, der Ambtenarenwet 1929. (Uitspraak C.R.v.B. van 22 november 1949, M.R.T. XLIII (1950) blz. 210; uitspraak Ambtenarengerecht te 's Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, van 23 mei 1934, M.R.T. XXXJ (1935/1936) blz. 97).

[45]) Behalve de reeds aangehaalde uitspraken van de C.R.v.B. nog: Uitspr. C.R.v.B. van 2 juni 1938, M.R.T. XXXIV (1938/1939) blz. 152, 492; 22 nov. 1949, M.R.T. XLIII (1950) blz. 210; 9 febr. 1960, 16 febr. 1960, M.R.T. LIII (1960) resp. blz. 327 en 330.

[46]) Uitspr. C.R.v.B. van 15 maart 1960 en van 8 dec. 1959, M.R.T. LIII (1960) resp. blz. 539 en blz. 275; 24 juli 1956 met naschrift, in het bijzonder de laatste alinea daarvan, M.R.T. XLTX (1956) blz. 632.

[47]) De Kroon is vrij in dc keuze van de maatstaven, die voor bevordering zullen worden aangelegd. (Uitspr. C.R.v.B. van 16 febr. 1960, M.R.T. LIII (1960) blz. 330).

het geval was en dat als gevolg daarvan het recht van beklag over een uitgebrachte beoordeling krachtens het voorschrift beoord. off. landm. ontbreekt;

dat dit voorschrift de bevoegdheid van beklag toekent aan de beoordeelde officier over de hem door de M.v.D. meegedeelde waarderingen als bedoeld in art. 13 daarvan;

dat de beoordeling een functie-beoordeling is geworden met een sterk persoonlijke visie van de beoordelaar;

dat het beoordelingsvoorschrift in duidelijke klare taal is gesteld, behoudens het beoordelingsformulier, dat minder duidelijk in ingericht;

dat een eis van geschiktheid voor bevordering op grond van medische (physieke en psychische) keuring daarbij niet is gesteld;

dat voor vaandrigs en kornetten en andere onderofficieren een ander beoordelingssysteem geldt dan voor officieren en dat de beoordelingssystemen voor de landmacht, luchtmacht en mobiele colonnes enerzijds en voor de zeemacht anderzijds aanzienlijk verschillen.

Aan elk beoordelingssysteem kleven bezwaren. Deze bezwaren worden ernstiger gevoeld naarmate zij niet beantwoorden aan het rechtsbewustzijn van degenen op wie het van toepassing is, dat is in casu van de officieren. Met name is dit het geval met het niet meer voor de beoordeelde officier openbaar zijn van de over hem uitgebrachte beoordelingen, hetgeen als een onbevredigende achteruitgang van zijn rechtspositie wordt gevoeld. Vooral in bijzondere tijden kan het daaraan verbonden bezwaar aan het licht treden. Evenzo wordt de afschaffing van de commissoriale beoordeling als een achteruitgang van rechtspositie gevoeld.

De tijd zal leren hoe het hier besproken beoordelingsvoorschrift in de praktijk zal voldoen. Veel zal afhangen van de officieren, die dit voorschrift moeten toepassen, alsmede van de wijze van toepassing van art. 13 Besl. beoord. off. landm. en de hantering der beoordelingen door de Minister van Defensie.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 26 april 1961

President: Mr. A. J. Veldman (wnd.); *Leden:* H. J. Baaij, C. van der Ploeg, A. van der Meer, A. C. L. van Aalst.
Raadsman: Mr. J. H. Verstegen.

Matroos A. steekt te Sydney, in dronkenschap, matroos Villanueva met een dolkmes in het hart, waaraan het slachtoffer vrijwel onmiddellijk overlijdt.

Primair ten laste gelegd: doodslag; subsidiair: mishandeling, de dood ten gevolge hebbende, meer subsidiair: dood door schuld.

KRIJGSRAAD: *het subsidiair ten laste gelegde bewezen verklaard. Eén jaar gevangenisstraf en vernietiging bevolen van het dolkmes.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie de sententie achter het vonnis): *Geen der getuigen heeft gezien dat het dolkmes, dat beklaagde in de hand had, in het lichaam van het slachtoffer drong. Als vaststaand wordt aangenomen dat beklaagde, toen het slachtoffer de deur van de bar uitliep, met het mes in de hund op het trottoir stond te wachten op een kameraad die naar binnen was gegaan om beklaagde's muts te halen. Beklaagde, die dronken was en wien het mes was afgenomen, had dit bij het verlaten van de bar teruggekregen. Het Hof acht het aannemelijk dat beklaagde, die toen plotseling en onverwacht door het slachtoffer werd aangevallen, een afwerende beweging met de hand, waarin hij het mes had, heeft gemaakt, waardoor hij daarmede het lichaam van het slachtoffer trof.*

Vrijspraak.

(W.M.Sr. art. 4[1]) W.Sr. art. 300 (3)).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen G. A., geboren te Olst op 21 augustus 1938, laatstelijk voor de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos der 1e klasse, gedetineerde,

Gezien: enz.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 11 april 1961 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1960 te omstreeks 04.00 uur „te Sydney opzettelijk een man, genaamd A. N. R. Villanueva, althans „een man, die, zoals hem later bleek. A. N. R. Villanueva was ge- „naamd, van het leven heeft beroofd, hebbende hij alstoen aldaar op- „zettelijk met dat doel deze man Villanueva met een soort dolkmes een „aantal steken toegediend, althans één steek toegediend, waardoor deze „man Villanueva — behalve een wond aan de rechterwang en een „wond boven of bij het rechteroog — een wond in de borst — waarvan „de baan naar binnen leidde tot een diepte van circa zes en een halve „centimeter en binnengedrongen was in (of zich uitstrekte tot in) de „rechterlong en in de rechter hartkamer van het hart — bekwam, door „welke binnendringende wond in de borst, bij deze man Villanueva „alstoen vrijwel terstond de dood is ingetreden";

of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1960 te omstreeks 04.00 uur te „Sydney opzettelijk gewelddadig een man, genaamd A. N. R. Villa- „nueva, althans een man, die, zoals hem later bleek, A. N. R. Villa- „nueva was genaamd, met een soort dolkmes een aantal steken heeft „toegediend, althans één steek heeft toegediend, waardoor deze man „Villanueva — behalve een wond aan de rechterwang en een wond

[1]) Dit artikel is door de Krijgsraad niet als toegepast aangehaald. (Red. *M.R.T.*)

„boven of bij het rechteroog — een wond in de borst — waarvan de „baan naar binnen leidde tot een diepte van circa zes en een halve „centimeter en binnengedrongen was in (of zich uitstrekte tot in) de „rechterlong en in de rechter hartkamer van het hart — bekwam, aan „de gevolgen van welke binnendringende wond in de borst, voornoem- „de man Villanueva alstoen vrijwel terstond is overleden";

of, zo ook dit niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1960 te omstreeks 04.00 uur „te Sydney in de directe nabijheid van een aantal personen, waaronder „zich een A. N. R. Villanueva bevond, althans in de directe nabijheid „van een man, die, zoals hem later bleek, A. N. R. Villanueva was „genaamd, met een ontbloot soort dolkmes om zich heen heeft staan „zwaaien en steken, door welk hoogst achteloos, roekeloos en onvoor- „zichtig handelen deze Villanueva door een aantal messteken. althans „door één messteek, werd getroffen, waardoor deze man Villanueva — „behalve een wond aan de rechterwang en een wond boven of bij het „rechteroog — een wond in de borst -— waarvan de baan naar binnen „leidde tot een diepte van circa zes en een halve centimeter en binnen- „gedrongen was in (of zich uitstrekte tot in) de rechterlong en in de „rechter hartkamer van het hart — bekwam, aan de gevolgen van „welke binnendringende wond in de borst, voornoemde man Villa- „nueva alstoen vrijwel terstond is overleden";

Gezien: enz.;

Gezien de schriftuur van de eis door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot bewezenverklaring van het de beklaagde primair ten laste gelegde, met dien verstande, dat als bewezen worde aangenomen:

„dat hij op 22 oktober 1960 te omstreeks 04.00 uur te Sydney op- „zettelijk een man, die, zoals hem later bleek, A. N. R. Villanueva „was genaamd, van het leven heeft beroofd, hebbende hij alstoen al- „daar opzettelijk met dat doel deze man met een soort dolkmes één „steek toegediend, waardoor deze man Villanueva een wond in de „borst — waarvan de baan naar binnen leidde tot een diepte van circa „zes en een halve centimeter en zich uitstrekte tot in de rechterlong „en in de rechter kamer van het hart — bekwam, door welke wond in „de borst bij deze man Villanueva alstoen vrijwel terstond de dood is „ingetreden; alsmede zijn schuld eraan";

qualificatie daarvan als: *„doodslag"* en veroordeling deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van vier jaren onvoorwaardelijk met aftrek van voorarrest; met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; met bevel, dat het inbeslaggenomen dolkmes en de schede binnen acht dagen nadat het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan, zal worden vernietigd;

Gelet: enz.;

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

1e. G. A., oud 22 jaar, als beklaagde:

dat hij sinds 12 april 1960 als matroos der 1e klasse dient aan boord van Hr. Ms. „Karel Doorman", welk schip op 30 mei 1960 naar Nederlands Nieuw-Guinea vertrok en op 18 oktober 1960 te Sydney, Australië, is aangekomen; dat hij aldaar op 21 oktober 1960 in de ochtend een brief van zijn moeder ontving, waarin zijn broertje, dat op 13 augustus 1960 in de IJssel is verdronken, welk feit hem ontzettend heeft aangegrepen, ter sprake kwam; dat het hem ineens te machtig werd en dat hij het besluit nam om de wal op te gaan en zich laveloos te drinken om zodoende alles te vergeten; dat matroos Voestermans hem zes pond gaf met het verzoek daarvoor op de wal voor hem (Voestermans) een goed stalen mes te kopen; dat hij op 21 oktober 1960 met de matrozen Spies en Dekker om 14.00 uur te Sydney de wal is opgegaan; dat zij in de stad in verschillende zaken een biertje hebben gedronken; dat hij te ongeveer 17.00 of 18.00 uur, toen zij in een bar in de stad zaten, is weggegaan om een mes voor Voestermans te kopen; dat hij in een winkel op ongeveer 100 meter afstand van genoemde bar een stalen dolkmes met leren schede voor 29 shilling kocht; dat de winkelier hem het mes in bruin pakpapier verpakt heeft overhandigd; dat de totale lengte van het mes ongeveer 20 centimeter bedraagt en dat hij de lengte van het heft op ongeveer 9 centimeter schatte; dat hij het pakje in zijn broekzak heeft gedaan en daarna is teruggegaan naar de bar, alwaar Dekker het pakpapier gedeeltelijk heeft losgemaakt en het mes uit de schede heeft gehaald om het te bekijken; dat hij het mes toen weer in het pakpapier heeft gewikkeld en het geheel tussen zijn broekriem aan de linkerzijde heeft gestoken; dat Spies is teruggegaan naar boord en dat hij en Dekker nog wat hebben rondgelopen, hier en daar een biertje of een glas whiskey hebben gedronken en nog wat hebben gegeten; dat zij zich te ongeveer 23.30 uur naar de Gipsyclub hebben laten brengen; dat hij schat, dat hij vanaf 14.30 uur op die dag *tot* aan het moment, waarop hij de Gipsyclub binnenkwam in het totaal ongeveer 10 of 12 glazen bier en 3 glazen whiskey-soda had gedronken; dat hij, hoewel hij bij aankomst in de Gipsyclub beslist niet dronken was — hij had die middag en avond flink gegeten — toch wel erg spraakzaam was; dat zij via de toegangsdeuren en een gangetje van ongeveer 4 meter lengte in een zaal kwamen, waar tafeltjes en stoeltjes stonden en waar een gedeelte vrijgehouden was om te dansen; dat zij samen aan een tafeltje hebben plaats genomen, waaraan reeds twee machinisten van Hr. Ms. „Karel „Doorman" zaten; dat dit tafeltje zich aan de rechterzijde op ongeveer 3 of 4 meter van de ingang bevond; dat zij een grote fles bier bestelden en daarna met zijn vieren een fles whiskey van ongeveer een liter kochten; dat hij vóór deze dag nimmer whiskey had gedronken; dat na ongeveer een klein uur deze fles leeg was en zij een nieuwe bestelden; dat Dekker kort daarop aan een ander tafeltje bij een meisje is gaan zitten; dat de beide machinisten en hij daarna aan een tafeltje bij de matroos der 1e klasse Smit zijn gaan zitten, die alleen aan dat tafeltje zat; dat hij zich meent te herinneren, dat er daarna een derde fles whiskey is besteld; dat hij weet, dat hij, toen hij op weg was naar het

toilet, merkte, dat hij behoorlijk dronken was, omdat zijn benen niet meer meewilden; dat hij zich practisch niets meer kan herinneren, van wat er daarna is gebeurd; dat hij zich heel flauw kan herinneren, dat hij op een gegeven moment buiten in de regen stond met het dolkmes in zijn hand en dat hij plotseling allemaal sterretjes voor zijn ogen zag; dat hij achteraf vermoedt, dat hij op zijn ogen is geslagen, hoewel hij dit niet bewust heeft gevoeld; dat hij niet weet, door wie hij werd geslagen; dat hij op het politiebureau te Sydney weer bij zijn positieven kwam; dat hij niet weet hoe laat het toen was; dat het al wel licht was en dat hij luitenant ter zee Phaff zag lopen; dat zijn beide ogen dicht zaten, zijn lippen stukgeslagen, zijn oor kapot en zijn neus erg gezwollen waren; dat hij, toen de Australische politie met het verhoor begon, voor het eerst hoorde, dat hij Villanueva had neergestoken; dat hij, hoewel hij Villanueva van naam en aanzien kent, nimmer woorden of verschil van mening met hem heeft gehad en practisch geen contact met hem onderhield; dat hij dan ook nimmer enige reden heeft gehad hem te haten, laat staan te doden of te verwonden; dat hij zich evenmin kan voorstellen, dat Villanueva hem zocht; dat het mes, dat thans als stuk van overtuiging op tafel ligt en dat de president hem toont, soortgelijk is aan het mes, dat hij de bewuste dag in Sydney voor de matroos Voestermans heeft gekocht; dat dit mes ook in een lederen schede van dezelfde bruine kleur zat;

2e. J. D. C. Snell, oud 21 jaar, als getuige:

dat hij in de nacht van 21 op 22 oktober 1960 te Sydney, Australië, in gezelschap van Clignett, Debevere en Villanueva, welke laatste die avond moeilijkheden had gehad met een korporaal, per taxi naar de Gipsybar te Sydney is gegaan; dat Villanueva, Clignett en Debevere alle drie een stevig biertje op hadden en daardoor in een luidruchtige stemming waren; dat hij zelf de gehele avond 2 à 3 flessen bier had gedronken; dat, gekomen in de Gipsybar, Debevere, Clignett en hij direct door zijn gelopen naar het toilet; dat hij bij het teruglopen naar een tafeltje rechts vooraan in de zaal, waaraan twee meisjes zaten en waaraan zij ook wilden gaan zitten, achteraan liep; dat zij halverwege een tafeltje passeerden, waaraan de matroos A. zat; dat Clignett, doordat hij niet vast ter been was, per ongeluk tegen de stoel van A. stootte; dat zij elkaar boos aankeken en dat hij A. hoorde zeggen: ,,Kijk een ,,beetje uit''; dat Clignett iets terug mompelde, doch dat hij dit niet kon verstaan; dat zij toen plaats namen aan het tafeltje, waaraan de twee meisjes zaten; dat de twee meisjes later vertrokken; dat hij met zijn gezicht naar de zaal gekeerd zat; dat Debevere tegenover hem zat en rechts van hem (Snell) Clignett en links van hem (Snell) Villanueva; dat, toen zij daar even gezeten hadden, Villanueva opstond en zich verwijderde; dat hij niet weet, waar deze naar toe ging; dat hij (Snell) opstond om zijn handschoenen en pet weg te leggen in de garderobe, schuin achter hun tafeltje op ongeveer $1\frac{1}{2}$ meter afstand; dat hij, teruggekomen bij hun tafeltje, zag, dat A. op de stoel van Villanueva zat; dat hij hoorde, dat Clignett A. erop attent maakte, dat die stoel bezet was; dat hij niet weet, wat A. daarop geantwoord heeft en dat deze

zich in ieder geval niet verwijderde; dat Clignett toen boos werd en tegen A. zei, dat hij binnen drie tellen weg moest zijn; dat hij zag, dat Clignett zijn stoel achteruit schoof en met zijn tot vuist gebalde hand tegen de binnenkant van de andere hand sloeg; dat hij deze beweging vaker had zien maken, wanneer men iemand uitnodigde tot een vechtpartij en dat hij (Snell) daarom tegen Clignett zei, dat deze zich rustig moest houden; dat A. plotseling een dolkmes in zijn hand geklemd hield en daarmee, de punt van het mes naar boven gericht, op het tafelblad sloeg; dat hij zag, dat Villanueva weer teruggekomen was en vlak achter A. stond; dat hij niet weet, waar A. het mes zo gauw vandaan haalde; dat Clignett tegen A. zei, dat hij niet bang was voor het mes; dat Villanueva A. toen te kennen gaf weg te gaan; dat hij niet weet, wat A. hierop antwoordde, maar dat het er in elk geval op neer kwam, dat hij mocht gaan zitten, waar hij wilde; dat er toen plotseling een uitsmijter op A. afkwam, hem het mes afpakte en hem naar buiten werkte: dat Villanueva toen weer ging zitten; dat enkele minuten later matroos Van 't Hof naar hem toekwam en hem waarschuwde, dat A. zijn mes wees terug had en weer naar binnen kwam om zijn pet te halen; dat hij Van 't Hof wel kende en hem tevoren had zien zitten aan een tafeltje tegen de muur dicht bij het gangetje, dat de verbinding vormde tussen de buitendeur en de zaal; dat op deze waarschuwing Villanueva, Clignett en Debevere opstonden en dat Villanueva toen het gangetje naar de uitgang inliep; dat hij vlak daarop een aantal burgers en een marineschepeling vanuit de zaal naar de uitgang zag lopen; dat even later Van 't Hof naar binnen kwam en hij hem hoorde roepen: „Ze hebben er eentje neergestoken"; dat hij toen naar buiten is gegaan en dat hij Villanueva in het gangetje van de Gipsybar op de grond zag liggen;

3e. K. L. Debevere, oud 21 jaar, als getuige:

dat hij op 21 oktober 1960 ten 14.00 uur met de matrozen Villanueva en Clignett ging passagieren in Sydney, Australië; dat die middag en avond Villanueva en Clignett samen een halve fles whiskey hebben leeggedronken en vervolgens in een café een paar glazen whiskey hebben gedronken; dat zij vervolgens in een restaurant 1⅕ fles whiskey opdronken; dat hij in de nacht van 21 op 22 oktober 1960 te omstreeks 02.00 uur zag, dat Villanueva vocht met een korporaal; dat later Villanueva, Clignett, Snell en hij in een taxi naar de Gipsybar te Sydney zijn gegaan; dat zij te omstreeks 03.00 uur in de Gipsybar aangekomen naar het toilet zijn doorgelopen; dat zij, toen zij daarna de zaal weer inliepen, aan een tafeltje, waaraan ook twee meisjes zaten, zijn gaan zitten; dat bedoeld tafeltje zich vooraan rechts in de zaal bevond op ongeveer twee meter afstand van het gangetje, dat de verbinding vormde tussen de buitendeur en de zaal; dat links van hem de twee meisjes zaten en rechts van hem Villanueva; dat naast Villanueva Clignett en Snell zaten; dat Villanueva op een gegeven moment opstond en de zaal inliep; dat, toen Villanueva goed en wel weg was, plotseling de matroos A. op diens stoel zat; dat hij deze voordien nog niet had gezien en dat hij tegen hem zei: „Deze plaats is bezet"; dat **A.** toen

antwoordde: ,,Niemand jaagt mij hier weg'' en toen een dolkmes tussen zijn broekriem tevoorschijn trok en daarmede met de punt van het lemmet naar boven gericht, op het tafelblad sloeg; dat hij A. hierbij weer enige malen hoorde zeggen: ,,Niemand jaagt mij hier weg''; dat hij hem tot driemaal toe verzocht het mes weg te doen, waarbij hij (Debevere) nog tegen A. zei: ,,Zo'n ding maakt geen indruk, want ,,zo'n ding heb ik ook''; dat hij dat zei om te bluffen en dat hij in het geheel geen mes bij zich had; dat A. tenslotte aan zijn verzoek voldeed, doch dat juist, toen A. het mes weer tussen zijn broekband wilde steken, er plotseling drie burgers achter A. stonden, die hem beetpakten, hem het mes afnamen en hem naar de uitgang brachten; dat op het moment, dat A. naar buiten werd gezet, Clignett en Snell nog aan het tafeltje zaten; dat, toen de drie burgers met A. op weg waren, Villanueva terugkwam en vroeg, wat er aan de hand was; dat hij Villanueva hoorde zeggen: „I am a Phillippine'', waarbij deze te verstaan gaf, dat hij niet bang was voor een mes; dat Villanueva direct nadat hij bij hen terugkwam, A. achterna is gelopen; dat hij, aangezien hij gezien had, dat een van de burgers A. het mes had afgenomen, het niet nodig vond Villanueva achterna te gaan; dat hij uit ervaring wist, dat Villanueva wel een grote mond had, maar meestal niet tot daden overging; dat na ongeveer 5 à 7 minuten Van 't Hof naar hen toekwam en riep: ,,Ze hebben je maat gestoken''; dat hij direct het gangetje naar de uitgang inliep; dat in het gangetje een geweldig gedrang was en dat hij op een bank ging staan om naar buiten te kijken; dat dit echter niet ging; dat hij zich toen langs de mensen heen naar buiten drong en dat hij buiten Villanueva op het trottoir naast de deuropening op zijn rug zag liggen met zijn hoofd in de richting van de deur en zijn voeten in de richting van de rijbaan; dat hij A. zag staan met zijn rug leunend tegen een auto, die voor de ingang van de Gipsybar langs de rand van het trottoir geparkeerd stond; dat er enige mensen omheen stonden en dat hij zag, dat de kleren van Villanueva met bloed besmeurd waren;

4e. G. H. Dijks, oud 32 jaar, als getuige:

dat hij op 22 oktober 1960 te Sydney, Australië, uit de Gipsybar wilde vertrekken; dat hij zich daar bevond in het gezelschap van Lenderink; dat zij zich gezamenlijk naar de uitgang begaven en dat er, aangezien het erg regende, mensen stonden te wachten in het gangetje, dat de verbinding vormde tussen de zaal en de openstaande buitendeur; dat hij, terwijl hij het groepje mensen, dat in de gang stond, passeerde, iemand in het Hollands hoorde zeggen: ,,Ze hebben er een neer-,,gestoken, kijk uit, want hij heeft een knife'': dat het voorzover hij het zich kan herinneren, uitsluitend burgers waren, die in het gangetje stonden; dat hij toen meteen naar buiten drong en op het trottoir op ongeveer een meter afstand van de buitendeur een marineschepeling op de rug zag liggen met de voeten in de richting van de deur; dat aan het hoofdeinde een marineschepeling, die later A. bleek te zijn genaamd, vlak bij een auto die langs het trottoir geparkeerd was, stond: dat A. een ontbloot dolkmes in zijn tot vuist gebalde rechterhand geklemd hield; dat hij zijn arm nagenoeg gestrekt langs het lichaam

hield; dat het mes met de punt naar achteren en schuin naar de grond was gericht; dat de militair, die op de grond lag. naar hem later bleek, de matroos Villanueva was; dat hij het op dat moment belangrijker vond om het mes te bemachtigen; dat Lenderink en hij vlak bij het voeteneinde van Villanueva stonden; dat hij Lenderink tegen A. hoorde roepen: ,,Gooi dat mes weg'', waarop A. echter niet reageerde; dat hij toen de woorden van Lenderink herhaalde en meteen in de richting van A. liep; dat deze toen op hem afkwam, terwijl hij het mes nog steeds in zijn hand geklemd hield; dat hij zijn rechterarm echter nog steeds langs zijn lichaam gestrekt hield; dat hij op het moment, dat hij A. sommeerde het mes weg te gooien, een Indische matroos naast zich zag staan, die zei: ,,Hij heeft hem vermoord, dat is mijn maat''; dat dit een matroos was met ros haar, die later Clignett bleek te heten; dat toen A. op hem (Dijks) afkwam, hij een stap achteruit deed, omdat hij het niet vertrouwde; dat hij A. toen hoorde zeggen: ,,Neen, neen'', alsof hij wilde beduiden: ,,Ik doe je niets''; dat hij A. verder nog hoorde zeggen, dat hij zijn pet nog moest hebben; dat hij toen weer tegen A. zei, dat hij het mes weg moest gooien, waarop deze met een achterwaartse beweging het mes de rijbaan opslingerde; dat A. nauwelijks het mes had weggegooid, toen Clignett op A. afsprong en hem begon te slaan en te stompen; dat hij (Dijks) zich toen naar Villanueva begaf; dat deze, toen hij zich over hem heen boog, alleen nog wat rochelde; dat hij hem vroeg, of hij nog wat te zeggen had, maar dat Villanueva hierop niet reageerde; dat hij nog wel wat met zijn ogen draaide; dat hij zag, dat Villanuvea vlak onder zijn hals hevig bloedde; dat hij toen nog trachtte diens kleren wat los te trekken, maar dat hij, omdat hij wel zag, dat hij hier niets kon uitrichten. naar binnen liep om te informeren, of men de dokter reeds had opgebeld; dat hij echter, voordat hij naar binnen ging, eerst het mes heeft opgeraapt; dat dit op de rijweg lag, vlak bij een geparkeerde auto; dat hij dat mes in zijn binnenzak heeft gestoken en het later aan de politie heeft overhandigd;

5e. L. C. Lenderink, oud **33** jaar, als getuige:

dat hij op 22 oktober 1960 te omstreeks 04.00 uur te Sydney, Australië, uit de Gipsybar wilde vertrekken; dat hij zich daar in het gezelschap van Dijks bevond; dat hij tevoren wel had gezien, dat er een matroos door een burger naar buiten werd gewerkt; dat hij er toen niet op heeft gelet, wie die matroos was; dat zij zich gezamenlijk naar de uitgang begaven; dat, daar het regende, er mensen stonden te wachten in het gangetje, dat de verbinding vormde tussen de zaal en de openstaande buitendeur; dat hij, toen hij het groepje mensen bij de buitendeur genaderd was, merkte, dat die mensen nieuwsgierig tegen elkaar opdrongen en reikhalzend naar buiten keken; dat zijn nieuwsgierigheid daardoor werd gewekt en dat hij trachtte over die mensen heen naar buiten te kijken; dat hij toen zag, dat vlak voor de buitendeur twee marinemannen vlak tegen elkaar opgedrongen stonden; dat hij niet heeft kunnen zien, of deze mannen elkaar met hun handen omklemd hielden; dat hij ook niet kon zien, wie die twee militairen waren; dat hij uit hun houding de indruk kreeg, dat zij aan het vechten waren;

dat hij plotseling iemand hoorde roepen: „Pas op, hij heeft een knife"; dat hij op dat gezegde tussen de mensen door naar buiten drong om te zien wat er aan de hand was; dat hij buiten gekomen, schuin voor de deur, een marineman op zijn rug op het trottoir zag liggen; dat hij met het voeteneinde naar de ingang gekeerd lag; dat aan het hoofdeinde, op ongeveer 1 meter afstand daarvan, een marineschepeling, die later A. genaamd bleek te zijn, stond; dat deze iets voorover gebogen stond; dat A. een ontbloot dolkmes in zijn tot vuist gebalde rechterhand geklemd hield; dat hij zijn arm nagenoeg gestrekt langs het lichaam hield; dat het mes met de punt schuin naar achteren en naar de grond gericht was; dat hij in de man, die op de grond lag, de matroos Villanueva herkende; dat hij op dat bewuste moment verder niemand in de omgeving zag staan; dat hij op het moment, dat hij A. met het mes zag, tegen deze riep: „Hou je kalm en gooi dat mes weg"; dat A. het mes echter niet weggooide en iets over een pet zei; dat hij niet kon verstaan, wat A. precies zei; dat hij vlak daarop plotseling achter zich Dijks tegen A. hoorde roepen: „Gooi dat mes weg"; dat A. het dolkmes echter in zijn hand geklemd hield en een stap in hun richting deed, waarop zij een stap achteruit deden; dat Dijks nogmaals tegen A. riep, dat hij het mes moest weggooien, waarop A. het mes met een achterwaartse beweging de rijweg opslingerde;

6e. R. H. Clignett, oud 23 jaar, als getuige:

dat hij aan boord van Hr. Ms. „Karel Doorman" op 18 oktober 1960 te Sydney, Australië, is aangekomen; dat hij aan boord meerdere malen onenigheid had gehad tijdens de reis met de matroos der 1e klasse A., omdat deze hem steeds „blauwe jongen" noemde, hetgeen hij als een belediging opvatte; dat hij A. tijdens de reis reeds had gewaarschuwd met hem te zullen afrekenen, als deze weer op zijn afkomst zou schimpen; dat hij op 21 oktober 1960 te omstreeks 14.00 uur te Sydney met de matroos Villanueva en de schrijver Debevere ging passagieren; dat hij en Villanueva in een restaurant samen een halve fles whiskey hebben leeggedronken; dat Villanueva en hij in een café elk een paar glazen whiskey hebben gedronken; dat zij met zijn drieën in een restaurant nog $1\frac{1}{5}$ fles whiskey hebben gedronken; dat hij in de nacht van 21 op 22 oktober 1960 te omstreeks 02.00 uur zag, dat Villanueva met een korporaal vocht; dat later Villanueva, Debevere, Snell en hij per taxi naar de Gipsybar te Sydney zijn gegaan; dat hij aldaar te omstreeks 03.00 uur aangekomen, samen met Debevere en Snell naar het toilet is doorgelopen; dat hij bij terugkomst Villanueva aan een tafeltje zag zitten dicht bij de ingang aan welk tafeltje ook twee meisjes zaten; dat hij ook bij dat tafeltje plaats nam; dat op een gegeven moment plotseling A. op hem afkwam en plaats nam op de lege stoel tussen Villanueva en hem (Clignett); dat Villanueva en A. vrijwel meteen woorden met elkaar kregen, doch dat hij niet heeft kunnen horen, wat hiervan precies de aanleiding was; dat hij ook nog wat tegen A. heeft gezegd, doch dat hij niet meer precies weet, wat hij heeft gezegd; dat A. toen plotseling een dolkmes tussen zijn broekband vandaan haalde en dat deze daarmee, naar hij meent met de punt om-

hoog, enige malen op het tafelblad sloeg; dat hij niet meer weet, of A. daarbij nog iets heeft gezegd; dat hij, omdat hij inoeilijkhcden verwachtte en zich niet helemaal lekker voelde, zich heeft verwijderd en op een bankje in het gangetje bij de ingang is gaan zitten; dat hij, toen hij wegliep, zag, dat enige burgers het mes van A. afpakten; dat hij niet heeft gezien, wat er verder met A. gebeurde; dat in het gangetje, waar hij zat, de mensen in de buurt van de buitendeur stonden; dat hij enige ogenblikken later weer de zaal is ingelopen; dat hij A., Villanueva en Debevere echter niet meer zag; dat toen Van 't Hof naar hem toekwam en zei: ,,Je mag wel eens buiten gaan kijken, want ze hebben je maat neergestoken''; dat hij niet wist, dat A. en Villanueva buiten waren, omdat hij ze niet naar buiten had zien gaan; dat hij naar buiten rende en toen Villanueva op zijn rug vlak naast de ingang op het trottoir zag liggen; dat hij A. vlak bij een geparkeerde auto zag staan; dat hij zag, dat het baaien hemd van Villanueva enigszins omhoog was geschoven en ter hoogte van diens middel met bloed was besmeurd; dat hij door het zien van dit alles over zijn toeren heen raakte, op A. afvloog en begon te slaan en te stompen; dat hij niet weet, of A. toen het mes nog in diens handen had; dat er echter burgers en militairen tussen beiden kwamen, die hen scheidden; dat hij toen met behulp van enige omstanders Villanueva de Gipsybar heeft binnengedragen en op de bank in het gangetje heeft neergelegd; dat hij toen bij Villanueva neerknielde en merkte, dat deze reeds overleden was; dat hij toen tegen Villanueva zei: ,,I'll kill him for you'' en weer naar buiten rende om A. een pak slaag te geven;

Oveiwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen:

A. een door Mr. H. A. van Ee, officier-commissaris, d.d. 9 januari 1961 opgemaakt en getekend proces-verbaal van beëdiging van de tolk, luidende zakelijk gerelateerd:

dat op 9 januari 1961 voor hem, officier-commissaris, belast met het nemen van informatiën in de binnen het rechtsgebied van den Commandant Zeemacht Nederland naar de Zeekrijgsraad verwezen zaken, optredende in de zaak van A., bijgestaan door de Secretaris, is verschenen J. G. M. Hulsman, door hem benoemd om te dienen als tolk voor de Engelse taal; dat hij in diens handen de navolgende in de Engelse taal gestelde bescheiden heeft gesteld: 1e. het proces-verbaal van de New South Wales Police; Darlinghurst Police Station, Sydney ddo Novrmber 16th, 1960; November 17th and 19th, 1960; October 22nd 1960; 2e. het proces-verbaal van onderzoek door C. O. Cramp, medica1 officer, ddo 27th October 1960, en dat hij hem heeft opgedragen deze bescheiden in de Nederlandse taal te vertalen; dat bovengenoemde tolk, nadat hij, officier-commissaris, deze de aard zijner verplichtingen onder ogen had gebracht. de eed, op de wijze als voorgeschreven bij artikel 126 van het Wetboek van Strafvordering juncto artikel 1 der Wet van 17 juli 1911 (Staatsblad no. 215), in zijn handen heeft afgelegd, dat hij zich van hetgeen, waartoe hij geroepen is, getrouwelijk zal kwijten en niets daarvan aan anderen zal openbaren;

B. een in de Nederlandse taal vertaald proces-verbaal van de politie

van Nieuw Zuid Wales, politiepost Darlinghurst, Sydney, houdende onder meer de volgende verklaringen, luidende zakelijk gerelateerd:

1e. die van J. Laing, regeringsarts:

dat hij verklaart naar eer en geweten, dat hij een wettelijk bevoegd praktiserend geneesheer en regeringsarts is en zijn ambt uitoefent in Sydney; dat hij om ongeveer 11 uur in de ochtend van 22 oktober 1960 in de morgue van Sydney, te Sydney in de staat Nieuw Zuid Wales, een inwendig onderzoek deed van het stoffelijk overschot van een man, dat voor hem (Laing) door Sergeant-Detective J. W. Heys van de Darlinghurst politie was geïdentificeerd als zijnde dat van A. N. R. Villanueva, ongeveer 25 jaar oud; dat hij de drie lichaamsholten opende en bij dit onderzoek een gapende wond aantrof in de rechterzijde van de borst bij de middellijn, waarvan de baan naar binnen leidde tot een diepte van ongeveer $6\frac{1}{2}$ cm. en binnengedrongen was in de rechterlong en de rechter hartkamer; dat er vrij veel bloed was in de rechter borstholte en het hartzakje; dat de organen geen ziekteverschijnselen vertoonden; dat er kwetsuren waren aan rechterwang en rechterwenkbrauw; dat naar zijn mening de doodsoorzaak een binnendringende wond in de borst was; dat de dood ongeveer zes tot acht uur voor zijn onderzoek plaats vond, was ingetreden; dat hij deze verklaring naar eer en geweten, overtuigd zijnde van de waarheid ervan en volgens de bepalingen van de „Oaths Act" van 1900 aflegt;

2e. die van B. Csidei, nachtclub gerant:

dat hij naar eer en geweten verklaart: dat hij partner is in de directie van de Gipsyclub, gelegen Orwell Street nr. 6, Kings Cross; dat hij in de ochtend van 22 oktober 1960 op zijn post was in de club en dat om ongeveer 03.15 uur in de ochtend de overledene met twee andere Nederlandse matrozen in de club aankwamen; dat zij allen gekleed waren in de Nederlandse matrozen uniform en dat zij de zaal rondliepen en met andere aanwezige Nederlandse matrozen begonnen te praten; dat zij allemaal nogal flink onder de invloed schenen; dat hij op hen toeging en zei, dat ze allemaal de club moesten verlaten; dat een van de mannen, niet de overledene, een fles whiskey voor de dag haalde en zei, dat hij naar enkele vrienden van hem zocht; dat de overledene daarop met zijn twee vrienden aan een tafel bij de deur ging zitten; dat de overledene toen tegen hem zei: „We want glasses"; dat hij toen zei: „We gaan nu sluiten en U mag hier niet blijven"; dat hij daarop de drie mannen verliet en toen een blonde Nederlandse matroos bemerkte, die tegen een pilaar in het midden van de zaal leunde; dat hij naar hem toeging en tegen hem zei: „U moet gaan, want we „sluiten"; dat de matroos dronken was en dat hij hem veel meer onder de invloed leek dan de overledene en diens twee vrienden; dat de matroos tegen hem zei: „I want a woman"; dat hij zei: „Er zijn hier ..geen vrouwen en u moet weggaan"; dat hij hem met die woorden naar de voordeur leidde en daartoe enige dwang moest gebruiken; dat hij hem buiten de deur zette en de deur op slot deed; dat een paar minuten later enkele andere gasten de club verlieten en de blonde matroos weer naar binnen kwam en bij de overledene en zijn twee vrienden ging

zitten; dat hij er na een paar minuten op opmerkzaam werd gemaakt, dat de blonde matroos, van wie hij nu weet, dat hij A. is genaamd, de persoon die nu voor het gerecht staat, een mes had; dat hij A. van achteren naderde en zag, dat deze een dolkmes in zijn hand had; dat het een nieuw mes leek, ongeveer 20 cm. lang, met een bruin gekleurd gevest; dat hij tegen A. zei: ,,Geef hier dat mes''; dat A. zei: ,,No I am ,,allright"; dat hij daarop het mes met geweld van A. afnam en na het achter de bar te hebben gelegd A. opnieuw buiten de deur zette; dat een lange Nederlandse matroos met een baard toen op hem (Csidei) afkwam en zei: ,,This is a friend of mine and I will take care of him. ,,Give me the knife back; he bought it as a souvenir''; dat hij zei: ,,Goed dan, maar neem hem mee''; dat hij daarop de matroos het mes gaf, dat hij tevoren van A. had afgenomen; dat hij, voordat hij het mes van de blonde matroos had afgenomen, gemerkt had, dat deze, terwijl hij bij de overledene en zijn twee vrienden zat, met hen in het Nederlands ruzie scheen te hebben, ofschoon hij geen idee heeft waarover; dat, kort nadat de baardige matroos met het mes de club had verlaten, de overledene en zijn twee vrienden opstonden en naar de voordeur liepen; dat hij dacht, dat er misschien moeilijkheden tussen hen geweest waren en dat hij daarom de voordeur opende en zag, dat de blonde matroos op het trottoir in de regen stond; dat hij de baardige matroos niet zag; dat hij toen de deur sloot; dat hij tegen de overledene en diens twee vrienden, die bij de deur stonden, zei: ,,Ga niet ,,naar buiten, want hij is er nog steeds en ik wil geen moeilijkheden''; dat de overledene zich toen met geweld een weg naar buiten probeerde te banen, maar dat hij hem terugduwde en zei: ,,U kunt beter door de ,,achterdeur weggaan, of blijf anders nog even tot hij weg gaat''; dat hij (de overledene) naar binnen ging en gedurende enige minuten met zijn vrienden praatte, maar dat, toen hij zich omdraaide, de overledene naar de deur rende en iets tegen zijn vrienden zei; dat hij zich zijn woorden niet precies meer kan herinneren, maar dat zij hierop neerkwamen: ,,Ik ben niet bang voor hem, ik ga hem achterna''; dat hij toen de deur opende en naar buiten rende en dat hij zag, dat hij met zijn vuisten de blonde matroos in het gezicht sloeg; dat hij daarop de overledene achterover op het trottoir zag vallen en op het zelfde moment een paar Nederlandse matrozen hem voorbij stormden de deur uit en het trottoir op; dat hij merkte, dat de overledene lelijk uit zijn borst bloedde; dat hij naar binnen ging om een ambulance op te bellen; dat de twee mannen, die de overledene tevoren hadden vergezeld, deze omdat het zo hard regende, naar binnen brachten en hem op de vloer van de club neerlegden, net binnen de deur; dat hij nog bloedde uit zijn borst en juist een zucht scheen te geven en in elkaar scheen te zakken; dat hij merkte, dat een van de Nederlandse marine-onderofficieren zich in het bezit stelde van een kraag van een marinekiel en een mes, dat hij in de kraag wikkelde; dat dit mes hetzelfde was, als dat wat de blonde matroos A. eerder in de club in zijn bezit had en dat hij van hem had afgenomen; dat om ongeveer 4 uur in de ochtend de ambulance kwam en de overledene weg bracht; dat hij deze ver-

klaring naar eer en geweten overtuigd zijnde van de waarheid ervan volgens de bepalingen van de „Oaths Act" van 1900 aflegt;

3e. die van K. J. Selwood, politieagent:

dat hij naar eer en geweten verklaart, dat hij om ongeveer 4.15 uur in de ochtend van 22 oktober 1960 zijn dienst vervulde in een politievoertuig in gezelschap van agent F. D. Thompson; dat zij naar aanleiding van een ontvangen radiobericht naar de Gipsyclub, gelegen Orwell Street nr. 6, Kings Cross, gingen; dat hij bij aankomst aldaar de club binnenging en het stoffelijk overschot van de overledene, gekleed in een marine-uniform, op een divan bij de toegangsdeur van de club zag liggen; dat het hem thans bekend is, dat het stoffelijk overschot dat van een Nederlands matroos, A. N. R. Villanueva genaamd, was; dat hij daarop een man zag, gekleed in het uniform van een onderofficier van de marine, die, naar hem thans bekend is, C. H. Dijks heette, en dat deze hem een dolkmes van het type ‚Bowie' overhandigde en tegen hem zei: „A few minutes ago two sailors of my ship „had a fight outside this club and one man stabbed the other with this „knife; I saw him throw the knife away and I picked it up off the „street"; dat hij zei: „De man die gestoken werd, is dat die hier ligt?" (wijzende op het stoffelijk overschot van de overledene, Villanueva); dat de heer Dijks zei: „Yes, I think he is dead"; dat hij deze verklaring naar eer en geweten overtuigd zijnde van de waarheid ervan en volgens de bepalingen van de „Oaths Act" van 1900 aflegt;

4e. die van L. C. Phaff, luitenant ter zee der 1e klasse der Koninklijke Marine, opvarende van Hr. Ms. „Karel Doorman":

dat hij om 9 uur 's morgens op 22 oktober 1960 aanwezig was in de stadsmorgue, Sydney, alwaar hij een stoffelijk overschot zag, dat hij voor Sergeant Detective Heys identificeerde als dat van A. N. R. Villanueva, die matroos der 1e klasse was aan boord van Hr. Ms. „Karel „Doorman";

C. een door Drs J. W. Verburgt, scheikundige aan het gerechtelijk laboratorium van het ministerie van Justitie te 's-Gravenhage, d.d. 16 februari 1961 opgemaakt en getekend rapport, luidende zakelijk gerelateerd:

dat hij op 4 januari 1961 uit handen van Mr. H. A. van Ee, officier-commissaris bij de zeekrijgsraad te 's-Gravenhage, ontving: 1e een dolkmes met schede van A., 2e de uniformkleding van A. N. R. Villanueva, met het verzoek het dolkmes en de schede te willen onderzoeken op de aanwezigheid van bloed en eventueel de bloedsoort daarvan te willen bepalen en voorts na te gaan of de steken in de kledingstukken met het dolkmes zijn toegebracht; dat het dolkmes en de schede, welke laatste voor dit onderzoek moest worden losgetornd, zorgvuldig werden onderzocht op de aanwezigheid van bloed; dat bij dit onderzoek echter geen bloed kon worden aangetoond; dat hij in het midden van het voorpand van het blauwe hemd en op de overeenkomstige plaatsen van de daaronder te dragen kledingstukken, een scherpe, ongeveer horizontaal verlopende snede werd aangetroffen van ongeveer $2\frac{1}{5}$ cm lengte; dat de snede aan beide zijden een scherp uit-

einde had, hetgeen een sterke aanwijzing is, dat de steek is toegebracht met een tweesnijdend mes of dolk; dat voorts beide der uiteinden van de snede enigszins schuin naar beneden waren gericht; dat het dolkmes een lemmet had ter lengte van circa 16 cm.; dat de onderste helft hiervan tweesnijdend was; dat met dit dolkmes een aantal malen in de onderzijde van het blauwe hemd werd gestoken; dat hierbij scherpe sneden werden verkregen met scherpe uiteinden; dat deze uiteinden steeds afweken van de hoofdrichting, zoals ook bij de betreffende snede het geval was, terwijl de lengte van deze proefsnede ook circa $2\frac{1}{2}$ cm. was; dat de conclusie luidt: Op het lemmet en in de schede van het desbetreffende dolkmes kon geen bloed worden aangetoond. In het blauwe hemd en de daaronder te dragen kledingstukken van het slachtoffer bevond zich een scherpe snede, die zeer goed met het inbeslaggenomen dolkmes kan zijn toegebracht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend bewezen is hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken; dat met name niet is komen vast te staan, dat beklaagde door het toebrengen van een of meer steken de bedoeling had Villanueva van het leven te beroven, welke bedoeling in casu niet reeds valt af te leiden uit het toebrengen van een steek in de borst, hetgeen, naar ook beklaagde moet hebben begrepen, een ernstig gevaar voor het leven opleverde, wijl alleszins waarschijnlijk is, dat de steek in de borst is toegebracht tijdens een handgemeen tussen beklaagde en Villanueva, waarbij eerst laatstgenoemde beklaagde heeft geslagen, waarop beklaagde zich met het mes heeft verweerd;

dat onder deze omstandigheden het steken met het mes gelijk hier is geschied niet behoeft te impliceren de bedoeling van beklaagde om Villanueva te doden, doch het heel wel mogelijk is, dat beklaagde tijdens de vechtpartij zich van zijn mes bedienende, Villanueva ongewild in de borst heeft geraakt;

Overwegende, dat echter door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wel wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan brklaagde subsidiair is ten laste gelegd, met dien verstande, dat als bewezen dient te worden aangenomen:

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1960 te omstreeks 04.00 uur te „Sydney opzettelijk gewelddadig een man, die, zoals hem later bleek, „A. N. R. Villanueva was genaamd, met een soort dolkmes een steek „heeft toegediend, waardoor deze man Villanueva een wond in de „borst — waarvan de baan naar binnen leidde tot een diepte van circa „zes en een halve centimeter en binnengedrongen was in (of zich „uitstrekte tot in) de rechterlong en in de rechter hartkamer van het „hart — bekwam, aan de gevolgen van welke binnendringende wond „in de borst, voornoemde man Villanueva alstoen vrijwel terstond is „overleden";

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

„mishandeling, de dood ten *gevolge* hebbende";

Overwegende, dat namens beklaagde een beroep is gedaan op zo-

genaamd noodweer-exces, met name het steken door hem met het mes ter verdediging van eigen lijf geschiedde teil gevolge van een hevige gemoedsbeweging, door de aanranding door Villanueva veroorzaakt;

Overwegende, dat de krijgsraad echter dit beroep op noodweer-exces verwerpt; dat toch, aangenomen al dat op straat Villanueva begonnen is beklaagde te slaan en hem aldus doende wederrechtelijk heeft aangerand, de daardoor ontstane gemoedstoestand bij beklaagde niet zodanig kan zijn geweest, dat hij geen weerstand had kunnen bieden aan zijn neiging om zich met een mes te verweren, nu als vaststaande kan worden aangenomen, dat de aanranding door Villanueva niet met een mes of ander wapen doch slechts met de blote vuist geschiedde;

Overwegende, dat nu de krijgsraad het de beklaagde subsidiair ten laste gelegde als bewezen heeft aangenomen, een onderzoek naar het hem meer subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van een jaar passend is, terwijl de tijd door hem van en met 22 november 1960 in voorarrest doorgebracht geheel in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van deze straf;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van een jaar met aftrek voorarrest vanaf 22 november 1960 en met bevel dat het mes zal worden vernietigd — Red.].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 25 juli 1961

President: Mr. Doornbos; Leden: Lt. Generaals van der Kroon en Mr. Schepers, Kapt. t. zee van Vreeswijk (plv.), Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. van Lookeren Campagne (plv.).

Raadsman: Mr. J. Verstegen, advocaat te Rotterdam.

(zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de akten van appèl;

Gezien de door de Fiscaal ingediende memorie, behelzende de middelen en gronden, waarop het beroep steunt;

Gezien: . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd: [zie het vonnis in eerste aanleg — Red.];

overwegende, dat de beklaagde op 19 augustus 1957 als matroos

der 3e klasse bij de Zeemacht is aangenomen en thans nog als matroos der 1e klasse bij de Zeemacht dient;

Ten aanzien van het primair ten laste gelegde:

Overwegende, dat niet bewezen is dat beklaagde opzettelijk Villanueva van het leven heeft beroofd;

Ten aanzien van het subsidiair ten laste gelegde:

Overwegende, dat niet bewezen is, dat beklaagde opzettelijk aan Villanueva pijn of letsel heeft willen toebrengen;

Overwegende, dat geen der gehoorde getuigen heeft gezien dat het dolkmes, hetwelk beklaagde in de hand had, in het lichaam van Villanueva drong, doch dat het Hof uit de ten processe beschikbare gegevens de overtuiging heeft verkregen, dat zulks niet geschiedde door een opzettelijk verrichte handeling van beklaagde;

Overwegende, dat als vaststaand mag worden aangenomen, dat beklaagde, toen Villanueva de deur van de Gipsy Bar te Sydney uitliep, op zeer korte afstand van die deur op het trottoir stond met een mes, hetwelk hij juist teruggekregen had, nadat dit hem tevoren in die bar was afgenomen, in zijn rechterhand, terwijl hij in staat van dronkenschap verkeerde en wachtte op de matroos Van 't Hoff, die naar binnen was gegaan om beklaagdes muts te halen;

Overwegende, dat niet gebleken is, dat beklaagde daar tevens stond om met agressieve bedoelingen Villanueva of een ander op te wachten, doch aannemelijk is, dat beklaagde toen naar boord wilde teruggaan, zodra hij weer in het bezit van zijn muts zou zijn;

Overwegende dienaangaande, dat de matroos Van 't Hoff als getuige onder ede zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 22 oktober 1960 omstreeks 01.15 uur een bezoek bracht aan de Gipsy Bar te Sydney; dat daar de matroos A. was; dat hij zag dat A. uit de nachtclub werd verwijderd en weer naar binnen wilde gaan; dat hij daarop naar A. is toegegaan; dat hij A. vroeg waarom hij niet naar boord ging; dat A. toen antwoordde, dat zijn muts nog binnen lag en dat hij die eerst wilde hebben;

Overwegende, dat dit wordt gesteund door de verklaring van de sergeant-machinist L. C. Lenderink, als getuige onder ede afgelegd, zakelijk onder meer inhoudende:

dat A. onmiddellijk nadat Villanueva dodelijk gewond was neergevallen slechts iets zei over een pet;

Overwegende, dat ter vaststelling van hetgeen onmiddellijk voorafging aan het moment waarop Villanueva dodelijk werd getroffen door het mes, hetwelk beklaagde vasthield, alleen kan worden beschikt over de verklaring door B. Csidei onder ede afgelegd ten overstaan van de bezoldigd magistraat van de Staat Nieuw Zuid Wales op 22 oktober 1960, zakelijk onder meer inhoudende:

dat hij, B. Csidei, lid van de directie van de Gipsy Club te Sydney was en zich in de ochtend van 22 oktober 1960 te omstreeks 03.15 uur in deze club bevond; dat daar aan een tafeltje een blonde matroos zat bij de overledene en diens vrienden; dat hij deze matroos voor het gerecht zag staan en toen wist dat die matroos A. heette; dat A. een

dolkmes in zijn hand had; dat hij A. dit mes afnam en hem buiten de deur zette; dat A. dronken was; dat een andere Nederlandse matroos toen op hem, getuige, afkwam en vroeg hem het mes te geven, erbij voegende dat hij een vriend van A. was en op hem zou letten; dat hij, getuige, toen tegen die matroos zei: „Goed dan, maar neem hem mee" en die matroos het mes gaf, dat hij tevoren van A. had afgenomen; dat A., toen hij nog bij de overledene en bij diens vrienden zat, met deze in het Nederlands ruzie scheen te hebben; dat, kort nadat de matroos aan wie hij het mes had teruggegeven de club had verlaten, de overledene en zijn vrienden naar de voordeur liepen; dat hij toen zag, dat A. op het trottoir stond; dat hij de matroos aan wie hij het mes had gegeven niet meer zag; dat hij tegen de overledene zei niet naar buiten te gaan teneinde moeilijkheden te voorkomen; dat, toen hij zich omdraaide, de overledene de deur opende en naar buiten rende en met zijn vuist A. in het gezicht sloeg; dat daarop de overledene achterover op het trottoir viel en ernstig uit zijn borst bloedde;

Overwegende, dat ten processe is overgelegd een rapport van 6 juli 1961 van Dr. J. Zeldenrust, patholoog-anatoom en gerechtelijk geneeskundige, wonende te 's-Gravenhage, als vaste gerechtelijke deskundige beëdigd door het Gerechtshof te 's-Gravenhage, waarvan de conclusie luidt:

„Het beloop van de steekwond in het lichaam van A. N. R. Villa-
„nueva namelijk van rechts in de borst, dicht bij de middellijn, in ver-
„moedelijk ongeveer horizontale richting naar links en naar rugwaarts
„in diens lichaam tot in de rechter hartkamer over een afstand van
„6,5 cm. teweeggebsacht met een steekwapen met een lemmet van 16
„cm. lengte, is, aangenomen dat dader en slachtoffer tegenover elkan-
„der stonden toen deze verwonding werd teweeggebracht en aangeno-
„men dat de dader rechtshandig was en het bedoelde wapen voor zijn
„buik droeg, verenigbaar met de onderstelling dat hij, toen hij het
„wapen had getrokken en daarmede het lichaam van het slachtoffer
„zodanig trof dat het lemmet van het steekwapen dwars op het
„lichaam staande is binnengedrongen, een van zich af maaiende be-
„weging met het gehanteerde steekwapen heeft gemaakt";

Overwegende, dat het Hof op grond van bovenvermelde verklaringen en de conclusie waartoe de patholoog-anatoom Dr. J. Zeldenrust is gekomen en welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, aannemelijk acht dat beklaagde plotseling en onverwacht door Villanueva werd aangevallen en toen een onwillekeurige afwerende beweging heeft gemaakt met de hand waarin hij het mes had, waardoor dit het lichaam van Villanueva trof op de wijze door de patholoog-anatoom verondersteld;

Ten aanzien van het meer subsidiair ten laste gelegde:

Overwegende, dat niet bewezen is, dat beklaagde met het dolkmes dat hij in zijn hand had om zich heen heeft staan zwaaien en steken;

Gezien de artikelen 193 en 198 van de Regtspleging bij de Landmagt en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd en opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij.

Beveelt, dat het dolkmes, hetwelk als stuk van overtuiging heeft gediend met de bijbehorende schede zal worden teruggegeven aan A. voornoemd.

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 26 juli 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. **3.** Deelen; *Leden:* Kolonel R. Hofstede en Lt.-Kolonel J. H. H. Lentz.
Raadsman: Kapitein A. P. Willemse.

Opzettelijk ongeoorloofd verlaten van zijn onderdeel terwijl hij zich voor wacht- en/of piketdienst ter beschikking diende te houden; opzettelijk bespotten van een meerdere („je lijkt wel een postbode"); verzet tegen een wachtmeester der Koninklijke Marechaussee en een marechaussee l e klasse. die hem arresteerden.

(W.M.Sr. art. 97, 99, 108, 117, 120, 129).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P. W.,, geboren 13 februari 1941, beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is tenlastegelegd:

„dat hij op 4 maart 1961 te Soestduinen, althans in Nederland, „terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was „bij de Koninklijke Luchtmacht en ingedeeld bij het Depot Vliegtuig „Materieel I, gelegerd was in het Jessurunkamp";

„a. nadat hem ter kennis was gebracht, dat hij zich voor wacht-„en/of piketdienst ter beschikking diende te houden in genoemd kamp, „om a 20.00 uur genoemd kamp gezamenlijk met de dienstplichtig „soldaat Robert Bronkhorst, die eveneens voor genoemde diensten was „aangewezen, heeft verlaten en sindsdien daarvan opzettelijk, althans „hoogst nalatig, ongeoorloofd alwezig is geweest en gebleven totdat hij „te omstreeks 23.00 uur door de Koninklijke Marechaussee werd aan-„gehouden en in arrest gesteld;

b . opzettelijk zijn meerdere, de korporaal aspirant reserve-officier „bij het Korps Mariniers, Petrus Johannes de Pagter, die in uniform „was gekleed, in zijn tegenwoordigheid bespottende, heeft toegevoegd „de woorden: „je lijkt wel een postbode", althans woorden van een „dergelijke bespottende strekking en betekenis;

c nadat hij door zijn meerderen, de wachtmeester der Koninklijke „Marechaussee Gerrit Willem van Ooijen en de marechausee der 1e

„klasse, Johannes Ambrosius van Straten, althans door een van dezen, „naar aanleiding van het sub b tenlastegelegde, was aangehouden, en „dezen hem voor nader onderzoek wilden overbrengen naar de brigade „der Koninklijke Marechausse te Amersfoort, zich opzettelijk met ge„weld tegen die meerderen heeft verzet, door opzettelijk te rukken en „te trekken in een andere richting als waarin die meerderen hem wilden „brengen";

Overwegende, dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende Justitiële Verklaring dd. 27 maart 1961, opgemaakt door de kapitein A. P. Willemse, commandant Technisch Squadron DVM 1 te Soestduinen, ten tijde, dat hij het hem tenlastegelegde zou hebben begaan in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik heb op 4 maart 1961, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht bij het DVM I, gelegerd in het Jessurunkamp te Soestduinen:

a. nadat mij ter kennis was gebracht, dat ik mij voor wacht- en piketdienst ter beschikking diende te houden in genoemd kamp, om ± 20.00 uur dit kamp tezamen met de dienstplichtig soldaat Robert Bronkhorst verlaten en ik ben sindsdien daarvan willens en wetens afwezig geweest en gebleven, totdat ik te omstreeks 23.00 uur door de Koninklijke Marechaussee werd aangehouden en in arrest gesteld, zulks terwijl ik wist dat ik daartoe van niemand recht of toestemming had;

b. op de Hof te Amersfoort willens en wetens een in de uniform van het Korps Mariniers geklede persoon, die naar ik wist mijn militaire meerdere was en die mij later bleek te zijn de korporaal der mariniers P. J. de Pagter, in zijn tegenwoordigheid toegevoegd de woorden: „je lijkt wel een postbode" met de bedoeling hem te kleineren;

c. te Amersfoort, nadat ik door een wachtmeester der marechaussee en een marechaussee der eerste klasse, die naar ik wist mijn militaire meerderen waren, was aangehouden kennelijk naar aanleiding van mijn opmerking tegen de korporaal der mariniers terwijl het mij duidelijk was dat zij mij voor nader onderzoek wilden overbrengen naar de Marechausseekazerne te Amersfoort, welbewust mij met geweld tegen die meerderen verzet, door willens en wetens te rukken en te trekken in een andere richting dan waarin die meerderen mij wilden brengen;

Overwegende, dat eerdergenoemde Justitiële Verklaring voorts inhoudt:

P. W. is van 4 maart 1961 20.00 uur tot 4 maart 1961 23.15 uur onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel Depot Vliegtuig Materieel I, gelegerd te Soestduinen. Hij is aangehouden op 4 maart 1961 te Amersfoort;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 66/61, opgemaakt en gesloten te Amersfoort, 14 maart 1961, door Gerrit Willem van Ooijen, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Johannes Ambrosius van Straten, mare-

chaussee der 1e klas tevens opsporingsambtenaar, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Renze Huizinga:

Als commandant Verzorgingssquadron, ingedeeld bij het Depot Vliegtuig Materieel I, Jessurunkamp te Soestduinen, 'neb ik in de instructies voor het wachtpersoneel onder meer bepaald, dat het personeel deel uitmakende van het brandpiket of degenen, die ter beschikking zijn, in het Kamp zijn geconsigneerd. Dit houdt in, dat zij zonder bekomen toestemming het kamp niet mogen verlaten. Wet ,,ter beschik-,,king zijn'' wil zeggen, dat zij zowel voor de wacht als voor het brandpiket moeten kunnen invallen. Op de indelingslijst van de wacht stond voor 4 maart 1961 van 19.00 uur tot 5 maart 1961 7.00 de soldaat W. ingedeeld.

Petrus Johannes de Pagter:

Op 4 maart 1961 op de Hof te Amersfoort gekomen zijnde, stonden daar twee militairen van de Koninklijke Luchtmacht in uniform gekleed. Ik was eveneens in uniform gekleed en droeg het uitgaanstenue van het Korps Mariniers voorzien van de rangonderscheidingtekenen van korporaal. Een van de militairen van de Koninklijke Luchtmacht riep: ,,Dat is wéér een van die postbodes''. Ik vermoedde, dat dit gezegde voor mij bestemd was, daar ik practisch de enige persoon was die op de Hof vertoefde. Er was aldaar althans niemand aanwezig gekleed in het uniform der PTT. Hij deed dit op een treiterende en spottende wijze. Ik heb één en ander gemeld bij de Marechaussee.

2e verbalisant:

Op 4 maart 1961 heb ik aangever de Pagter geconfronteerd met de verdachte W. Eerstgenoemde verklaarde hierbij:

,,De persoon die ik hier voor mij zie, is de persoon die mij eerder op ,,de avond op de Hof heeft bespot''.

Verbalisanten:

Op 4 maart 1961 omstreeks 22.30 uur werd door de korporaal de Pagter, aspirant reserve-officier van het Korps Mariniers medegedeeld, dat hij kort tevoren op de Hof te Amersfoort door een militair van de Koninklijke Luchtmacht was uitgescholden voor ,,postbode''. Naar aanleiding hiervan hebben wij ons terstond naar de Hof te Amersfoort begeven. Aldaar liepen twee militairen van de Koninklijke Luchtmacht die door de korporaal de Pagter werden aangewezen als te zijn de militairen in zijn verklaring bedoeld. Ik, 1e verbalisant, riep beide militairen aan met de woorden: ,,Komen jullie eens hier''. Op mijn roepen keken beide militairen om en liepen vervolgens hard weg. Onmiddellijk werd door ons de achtervolging ingesteld. Eén der militairen, die ons later W. bleek genaamd te zijn, werd door mij, 2e verbalisant, ingehaald en staande gehouden.

Inmiddels verscheen ik, 1e verbalisant, met een jeep ter plaatse. Ik nam de verdachte W. over en wilde deze naar de jeep overbrengen, teneinde hem daarmede naar de brigade der Koninklijke Marechaussee te Amersfoort, voor een nader onderzoek, over te brengen. Ondanks dat wij in uniform waren gekleed, voorzien van de voor onze rang vast-

gestelde onderscheidingstekenen, verzette de soldaat W. zich tegen de overbrenging naar de jeep. Wij rukte en trok in een tegenovergestelde richting aan die, waarin ik hem wilde geleiden. Bij de jeep gekomen zijnde gaf ik hem de opdracht in de jeep plaats te nemen. Hij weigerde echter en trachtte zich los te rukken. Hierop hebben wij hem met geweld in de jeep doen plaats nemen. Ik, 2e verbalisant, nam naast de verdachte plaats en hield deze vast. Op het moment, dat ik, 1e verbalisant, het voertuig optrok, liet verdachte zich uit de jeep vallen en wilde zijn ontvluchtingspogingen voortzetten. Hij werd door ons onmiddellijk weer gegrepen en overgebracht naar de jeep, waarbij zijn verzet hand over hand toenam. Na hem andermaal in de jeep te hebben gezet werd hij door ons overgebracht naar de Marechaussee-kazerne te Amersfoort, alwaar hij in één der cellen. werd ingesloten;

Overwegende, dat de door beklaagde gebezigde woorden in de zin van „je lijkt wel een postbode", gezien de wijze waarop en de omstandigheden waaronder deze zijn gesproken, een bespotting van de meerdere opleveren;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is tenlastegelegd, met zijn schuld daaraan met dien verstande:

„dat bij op 4 maart 1961 in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig „soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Lucht-„macht en ingedeeld bij het Depot Vliegtuig Materieel I, gelegerd was „in het Jessurunkamp te Soestduinen;

„a. nadat hem ter kennis was gebracht, dat hij zich voor wacht-„en/of piketdienst ter beschikking diende te houden in genoemd kamp, „om t 20.00 uur genoemd kamp heeft verlaten en sindsdien daarvan „opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven totdat hij „te omstreeks 23.00 uur door de Koninklijke Marechaussee werd aan-„gehouden en in arrest gesteld;

b opzettelijk zijn meerdere, de korporaal aspirant reserve-officier „bij het Korps Mariniers, Petrus Johannes de Pagter, die in uniform „was gekleed, in zijn tegenwoordigheid bespottende, heeft toegevoegd „de woorden: „je lijkt wel een postbode", althans woorden van derge-„lijke bespottende strekking en betekenis;

c . nadat hij door zijn meerderen, de wachtmeester der Koninklijke „Marechaussee Gerrit Willem van Ooyen en de marechaussee der 1e „klasse, Johannes Ambrosius van Straten, naar aanleiding van het „sub b tenlastegelegde, was aangehouden en dezen hem voor onderzoek „wilden overbrengen naar de brigade der Koninklijke Marechaussee te „Amersfoort, zich opzettelijk met geweld tegen die meerderen heeft „verzet, door opzettelijk te rukken en te trekken in een andere richting „als waarin die meerderen hem wilden brengen";

Overwegende, dat nu het aan beklaagde sub a primair tenlastegelegde bewezen is verklaard, een onderzoek naar het hem sub a subsidiair tenlastegelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

a. *„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, niet „langer dan vier dagen durende, waarbij de schuldige het misdrijf „pleegt, terwijl hij is dienstdoende",*
b. *„als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid be- „spotten",*
c. *„feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog";*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

a. artikel 97 j° 99 Wetboek van Militair Strafrecht,
b. artikel 108 Wetboek van Militair Strafrecht,
c. artikel 120 j° 117 Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 4 weken — *Red.*].

NASCHRIFT.

De onneoorloofde verwijdering van een wachthebbende die geen andere dienst heeft dan zich beschikbaar houden voor (eventuele) wacht- of piketdiensten is door de Krijgsraad gequalificeerd met de strafverzwarende omstandigheid „terwijl hij is dienstdoende". Dit is in strijd met det bedoeling van de Wetgever, die juist een dergelijk voorbeeld aanhaalde om het verschil aan te duiden tussen „in dienst" (de wachthebbenden) en „dienstdoende" (de daadwerkelijk op post staande militairen). Trouwens, ook taalkundig kan men van beklaagde moeilijk zeggen dat hij, toen hij wegliep, „dienstdoende" was. *W. H. V.*

DISCIPLINAIRE BESLISSING

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 14 november 1961

President: Mr. Doornbos; *Leden:* luitenant-generaals Van der Kroon, Mr. Schepers, Zegers, schout bij nacht Rakker (plv.), Mr. Van Lookeren Campagne (plv.).

Tijdens schietoefeningen met de karabijn is de baancommandant verantwoordelijk voor de gang van zaken onder meer voor wat betreft de veiligheid op de baan, de rust bij het schietpunt, het gedrag van het niet-schietend personeel enz., terwijl op het schietpunt de schietinstructeur de verantwoordelijke man is, die het vuurbevel geeft en eventuele fouten verbetert.

Bij fouten in de schiethoudingen moet de schietinstructeur ingrijpen en wel onmiddellijk, terwijl de baancommandant moet ingrijpen als de schietinstructeur een fout niet opmerkt, doch bij voorkeur door de schietinstructeur op de fout attent te maken en slechts bij uitzondering door zich te richten tot de schutter.

In het algemeen is het wenselijk met het oog op de noodzakelijke rust tijdens het schieten, dat een hogere chef zich onthoudt van rechtstreekse bemoeienis met de schutter en bij voorkeur eveneens van rechtstreekse bemoeienis met de schietinstructeur.

Een hogere chef behoort een geschikt moment af te wachten om gemaakte fouten onder de aandacht van de baancommandant te brengen, aangezien deze de verantwoordelijke man is.

Herhaaldelijk rechtstreeks ingrijpen door een hogere chef is bijzonder storend en zou neerkomen op het verrichten van handelingen, welke tot de taak van de schietinstructeur behoren, hetwelk in het algemeen ongewenst is en derhalve door een batterij-officier, die de opdracht heeft toezicht te houden, moet worden nagelaten.

Door zijn opmerkingen over geconstateerde fouten eerst in een schietpauze aan de haancommandant kenbaar te maken, is niet gebleken dat klager als hogere chef heeft gehandeld in strijd met een bestaande instructie of met een opdracht van zijn commandant.

Beklag gegrond; beschikking waarvan beklag alsmede de opgelegde straf vernietigd.

(W.K. art. 68).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring, gedagtekend 8 april 1961, waarbij de reserve eerste luitenant J. R. W.. rnr. 30.11.18.003, dienende bij de Vuurmondbatterij 7e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie te Biak, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant 7e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie over de straf van drie dagen licht arrest, hem door zijn commandant opgelegd wegens:

„Belast met de controle over een te houden schietoefening niet ter-
„stond maatregelen getroffen om de gemaakte fouten te doen corri-
„geren",

bij welke beschikking op 4 april 1961 genomen en op 6 april 1961 ter kennis van klager gebracht — het beklag gedeeltelijk gegrond werd verklaard met handhaving van de opgelegde straf en met wijziging van de omschrijving van de strafreden, zodat deze komt te luiden:

„In zijn functie van batteiij-officier, zich bevindend op de schiet-
„baan, alwaar met handvuurwapens werd geschoten, niet direct maat-
„regelen getroffen, dat de door het personeel gemaakte fouten in de
„schiethoudingen werden gecorrigeerd, doch eerst later hiertoe over-
„gegaan, alhoewel hem door de batterijcommandant was verzocht om
„naar deze schiethoudingen te gaan kijken";

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende, dat het Hof een nader onderzoek in Nederlands Nieuw-Guinea heeft gelast, waarbij zijn gehoord de klager en als getuigen onder ede de luitenant-kolonel W. J. Heer, de kapitein J. W. Dieleman en de reserve tweede luitenant M. D. W. I. van Dijk;

Overwcgende, dat klager onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat op 21 februari 1961 de kapitein Dieleman hem vroeg naar een schietoefening met de karabijn op de schietbaan te Biak te gaan kijken en daar te letten op de schiethoudingen en de bepakkingen;

dat door het C-peloton van zijn batterij een schietoefening werd gehouden onder leiding van de pelotonscommandant, de tweede luitenani Versnel, die daarbij als baancommandant optrad;

dat hij, klager, enige lekortkomingen bij de schutters constateerde;

dat hij niet onmiddellijk ingreep, maar tijdens de koffiepauze de baancommandant op deze fouten heeft gewezen en hem heeft gezegd na de hervatting der schietoefening er op toe te zien dat deze fouten niet meer zouden voorkomen;

dat tijdens zijn verblijf op de schietbaan de afdelingscommandant, de luitenant-kolonel Heer, daar ook enige tijd aanwezig was;

dat de afdelingscommandant hem later bij zich ontbood en hem verweet, dat hij bij het constateren van fouten in de schiethoudingen niet onmiddellijk had ingegrepen;

dat de afdelingscommandant hem er op wees eerder blijk te hebben gegeven dat hij zulks wenste;

dat hij toen heeft ontkend dit geweten te hebben;

dat noch de luitenant-kolonel Meer noch de kapitein Dieleman hem dit ooit hebben medegedeeld;

overwegende, dat de luitenant-kolonel W. J. Heer onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij tijdens een bezoek aan de schietbaan te Biak op 21 februari 1961 verschillende tekortkomingen in de schiethoudingen constateerde;

dat hij deze bij vorige gelegenheden eveneens had geconstateerd en toen onmiddellijk had ingegrepen door de fouten te laten corrigeren;

dat de tweede luitenant Versnel commandant was van het peloton, hetwelk de schietoefening hield en die luitenant tevens als baancommandant optrad;

dat hij klager op de schietbaan aantrof en aannam dat deze daar aanwezig was in de functie van batterij-officier;

dat hij heeft aangenomen, dat klager van zijn opvatting, dat onmiddellijk corrigerend moest worden opgetreden op de hoogte was, omdat hij van dit inzicht tevoren herhaaldelijk op besprekingen blijk had gegeven, doch dat hij niet zeker weet of hij ook een desbetreffende opmerking tegen klager heeft gemaakt;

Overwegende, dat de kapitein Dieleman onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat op 21 februari 1961 te Biak door het C-peloton van zijn batterij een schietoefening met de karabijn werd gehouden;

dat als pelotonscommandant en tevens baancommandant en leider der schietoefening de tweede luitenant Versnel optrad;

dat hij aan klager heeft verzocht de gang van zaken op de schietbaan te controleren, ongeveer met de bewoordingen: ,,Let speciaal op de ,,schiethoudingen en het afleggen der bepakkingen";

dat hij deze opdracht gaf zonder nadere toelichting;

dat hij met name niet aan klager heeft gezegd of hij moest ingrijpen bij het constateren van tekortkomingen in de schiethoudingen en zo ja of hij zulks onmiddellijk na het constateren moest doen;

dat na afloop van de schietoefening de afdelingscominandant hem

mededeelde, dat hij bij een bezoek aan de schietbaan verschillende fouten had geconstateerd zonder dat door klager of de pelotonscommandant was ingegrepen;

dat hij daarna klager en de pelotonscommandant heeft gehoord;

dat de pelotonscommandant bevestigde dat tijdens een pauze de luitenant W. hem had gewezen op bepaalde door hem, W., geconstateerde fouten en had gevraagd deze bij een volgende schietoefening te laten verbeteren;

dat klager verklaarde van mening te zijn dat de hem verstrekte opdracht om op de schietbaan speciaal op de schiethoudingen te letten, inhield dat hij geconstateerde fouten onder de aandacht van de baancommandant behoorde te brengen op een zodanig tijdstip dut de oefening niet werd gestoord, dus in een pauze;

dat hij, getuige, meende dat gemaakte fouten onmiddellijk dienen te worden gecorrigeerd door diegene, die ze constateert, zelfs al zou dit gepaard gaan met een onderbreking van de schietoefening door de toezichthoudende officier;

dat hij op grond van verschillende besprekingen met zijn officieren meende, dat zijn opvatting ook aan klager bekend was;

Overwegende, dat de reserve tweede luitenant van Dijk onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat klager verschillende malen het schieten van hem, getuige, met zijn peloton controleerde en dan tijdens de onderbrekingen die bij de schietoefeningen regelmatig optreden, wees op geconstateerde fouten;

dat klager dan aan hem, getuige, opdroeg tijdens het vervolg van de schietoefening op die fouten te letten;

dat klager zelf niet corrigerend ingreep;

dat hem tijdens besprekingen met de kapitein Dieleman gebleken is, dat klager een tegenstander was van onmiddellijk corrigerend optreden;

dat hij zich niet kan herinneren dat een discussie over dit onderwerp ooit is beëindigd met een duidelijke opdracht om toch onmiddellijk corrigerend op te treden;

Overwegende, dat tijdens schietoefeningen met de karabijn de baancommandant verantwoordelijk is voor de gang van zaken onder meer voor wat betreft de veiligheid op de baan, de rust bij het schietpunt, het gedrag van het niet schietend personeel enz., terwijl op het schietpunt de schietinstructeur de verantwoordelijke man is, die het vuurbevel geeft en eventuele fouten verbetert;

dat bij fouten in de schiethoudingen de schietinstructeur moet ingrijpen en wel onmiddellijk, terwijl de baancommandant moet ingrijpen als de schietinstructeur een fout niet opmerkt, doch bij voorkeur door de schietinstructeur op de fout attent te maken en slechts bij uitzondering door zich te richten tot de schutter;

dat het in het algemeen wenselijk is met het oog op de noodzakelijke rust tijdens het schieten, dat een hogere chef zich onthoudt van rechtstreekse bemoeienis met de schutter en bij voorkeur eveneens van rechtstreekse bemoeienis met de schietinstructeur;

dat een hogere chef een geschikt moment behoort af te wachten om

gemaakte fouten onder de aandacht van de baancommandant te brengen, aangezien deze de verantwoordelijke man is;

dat herhaaldelijk rechtstreeks ingrijpen door een hogere chef bijzonder storend is en zou neerkomen op het verrichten van handelingen, welke tot de taak van schietinstructeur behoren, hetwelk in het algemeen ongewenst is en derhalve door een batterij-officier, die de opdracht heeft toezicht te houden, moet worden nagelaten;

Overwegende, dat niet gebleken is, dat aan klager de opdracht is gegeven van deze gedragslijn af te wijken door bij het constateren van fouten in de schiethoudingen onmiddellijk rechtstreeks in te grijpen hoewel voor het geven van een dergelijke opdracht temeer reden zou zijn geweest, indien klager bij bespiekingen te kennen zou hebben gegeven, dat hij zulks onjuist achtte;

Overwegende, dat uit de in de omschrijving van de strafreden, zoals deze na het beklag luidt, voorkomende toevoeging ,,alhoewel hem door ,,de batterijcoinmandant was verzocht oin naar deze schiethoudingen ,,te gaan kijken'' evenmin volgt, dat klager bij elke geconstateerde fout onmiddellijk zelf zou moeten ingrijpen;

Overwegende op bovenvermelde gronden, dat niet kan worden aangenomen, dat klager, door zijn opmerkingen over geconstateerde fouten eerst in een schietpauze aan de baancommandant kenbaar te maken, gehandeld heeft in strijd met een bestaande instructie of met een opdracht van zijn commandant, weshalve het Hof van oordeel is, dat klager ten onrechte is gestraft;

Overwegende, dat derhalve het beklag gegrond moet worden verklaard;

Krachtens artikel 68 van de Wet op de Krijgstucht de eindbeslissing nemende op het beklag;

Verklaart dit gegrond;

Vernietigt de beschikking waarvan beklag;

Vernietigt ook de aan klager opgelegde straf;

Bepaalt, dat de opgelegde straf en de omschrijving van de strafreden in klagers straflijst zullen worden doorgehaald en onleesbaar gemaakt;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan de klager, de strafoplegger, de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en de Minister van Defensie.

NASCHRIFT.

Uit bovenstaande beschikking blijkt wèl, dat het Hof een nader onderzoek in Ned. Nieuw-Guinea heeft gelast, doch daaruit blijkt niet, wie dat onderzoek, waarbij de getuigen onder ede zijn gehoord, heeft gehouden (art. 65, 68 W.K.).

Zie voorts voorschrift nr. 2–1012, 2de druk, Schietbanen en -terreinen (inrichting en gebruik), ptn 92--94, alsmede instructiekaart nr. 7–621 Taak van de hulpinstructeur op de schietbaan, en voorschrift nr. 9–502 (504/506)/3 Opleiding geweer Lee Enfield, geweer Garand, karabijn, Aanhangel II Wenken ten aanzien van het gebruik van een schietbaan of -terrein; taak van de hulpinstructeur, waarin wordt gesproken van

„hulpinstructeur" en van „opstellingsplaats (standplaats) voor de „schutter". *A. F. S.*

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

3 januari 1961

(MAW 1960/K 13)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. O. van Nispen tot Sevenaer.

(VBO; Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 87).

Tussen het einde van het beoordelingstijdvak en het eindbesluit van de Minister over de beoordeling ligt een periode van ruim $2\frac{1}{2}$ jaar. De Raad betreurt dit met klager, maar dit brengt nog niet de nietigheid der beoordelingsiijst met zich: het VBO noemt te dezen geen termijnen.

Als een officier gestraft wordt, kan hij op de desbetreffende punten nooit met „goed" beoordeeld worden; de Minister accepteert de beoordeling in zo'n geval nzet, wanneer de betrokkene ondanks de straf voor bevordering wordt aanbevolen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in zake R., wonende te B., klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. G. F. Th. Hesselink, werkzaam bij het bureau Juridische Zaken van het Commando Luchtverdediging, wonende te Zeist, tegen de Minister van Defensie, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden T. W. A. Snelders, referendaris bij verweerders ministerie, wonende te Voorburg;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat over klager, kapitein der Koninklijke luchtmacht, op 5 oktober 1959 een beoordelingslijst is opgemaakt, het tijdvak 16 november 1955 tot 16 november 1957 betreffende, waarop hij in zijn rang is beoordeeld met „goed", en voor bevordering nog niet aan te bevelen is verklaard wegens nog te verbeteren tekortkomingen, en waarop voorts — voorzover te dezen in het bijzonder van belang — de punten „gedrag in dienst" en „handhaving krijgstucht ten aanzien „van zichzelf" zijn gewaardeerd met „ruim voldoende tot goed", terwijl op deze beoordelingslijst tevens is vermeld, dat klager in het beoordelingstijdvak is gestraft;

Overwegende dat klager ten aanzien van deze beoordelingslijst een bezwaarschrift heeft ingediend, maar verweerder bij besluit van 8 juni 1960 — gezien het advies, nopens dit bezwaarschrift uitgebracht door een commissie als bedoeld in punt 38 van het Voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Koninklijke landmacht (hierna

te noemen: V.B.O.) — ter kennis van klager heeft gebracht, dat hem door voormelde beoordeling geen onrecht is wedervaren;

Overwegende dat klager tegen dit besluit bij de Raad in beroep is gekomen en bij klaagschrift op de hierin aangevoerde gronden heeft verzocht te doen bepalen, dat hij voor bevordering dient te worden aanbevolen en dat de punten ,,gedrag in dienst" en ,,handhaving krijgs-,,tucht ten aanzien van zichzelf" met ,,goed" zullen worden gewaardeerd;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie op de hierin vermelde gronden de Raad heeft verzocht het beroep van klager ongegrond te verklaren;

Overwegende dat vanwege verweerder bij schrijven van 8 november 1960 desverzocht de omtrent klager over de periode 16 november 1953 tot 16 november 1955 opgemaakte beoordelingslijst met nadere, daarop betrekking hebbende stukken in afschrift is overgelegd;

IN RECHTE:

Overwegende dat door en namens klager is gesteld, dat hij ernstig in zijn belangen is getroffen doordat tussen het einde van het beoordelingstijdvak en het nemen van het bestreden besluit ruim twee en een half jaar ligt, en dat alleen al door deze trage gang van zaken, welke in strijd is met de geest van het V.B.O., hem niet voldoende recht is wedervaren;

Overwegende hieromtrent, dat ook de Raad deze gang van zaken — o.m. veroorzaakt doordat de oorspronkelijk opgemaakte beoordelingslijst op formele gronden nietig is verklaard — betreurt, doch dat zulks, waar het V.B.O. te dezen geen termijnen noemt, nog niet zonder meer de nietigheid van de beoordelingslijst met zich brengt;

dat hierbij zij opgemerkt, dat verweerders gemachtigde ter terechtzitting heeft verklaard, dat de mogelijkheid bestaat dat een officier, die na beroep een verbetering van zijn beoordeling verkrijgt, alsnog met terugwerkende kracht bevorderd wordt;

Overwegende voorts dat blijkens de gedingstukken en het verhandelde ter terechtzitting de aan klager in het beoordelingstijdvak opgelegde straf van 3 dagen licht arrest wegens te laat komen bij de dienst een grote invloed op de onderhavige beoordeling heeft uitgeoefend;

dat de majoor V., die gedurende het grootste deel van genoemd tijdvak als squadroncommandant klagers directe chef was, ter terechtzitting als getuige heeft verklaard, dat een officier nooit bij een eerste overtreding wordt gestraft en dat het te laat komen op 1 augustus 1957, waarvoor hij klager had gestraft, niet de eerste overtreding van klager op dit punt was geweest;

dat zowel deze getuige als de luitenant-kolonel S. hebben te kennen gegeven, dat als een militair gestraft is, hij nooit op de desbetreffende punten met goed beoordeeld kan worden;

dat verweerders gemachtigde dit heeft bevestigd en daaraan heeft toegevoegd, dat het vaste praktijk is dat verweerder, indien een officier ondanks een opgelegde straf voor bevordering wordt aanbevolen, de beoordeling niet accepteert, maar terugzendt er daarbij blijkens de

contra-niernorie kennelijk vanuit gaande dat alsdan niet aan de eisen van artikel 87 der Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren is voldaan;

Overwegende dat de Raad, gelet op het vorenstaande alsmede op de gedingstukken en het verhandelde ter terechtzitting, niet overtuigd is geworden, dat klager met de onderhavige beoordeling onrecht is aangedaan, ook indien in aanmerking wordt genomen dat klagers organisatie van de verkeersleiding unaniem door de gehoorde getuigen is geprezen;

Overwegende dat, daar ook overigens niet is gebleken dat het bestreden besluit kan worden aangetast op een der gronde, omschreven in het eerste lid van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929, klagers beroep derhalve ongegrond moet worden verklaard;

RECHT DOENDE IN **NAAM** DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage

9 januari 1961

Voorzitter: Mr. *B.* L. van Strij de Regt; *Leden:* Mrs. G. J. Hoogenraad en Nieuwhoff jr.; *Militaire leden:* Luitenant-Generaal der Intendance b.d. J. H. L. Bos en Kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d. B. C. Mante.

Centrale Raad van Beroep

4 april 1961

(MAW 1961/B 4)

Voorzitter.. Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mrs. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. O. van Nispen tot Sevenaer.

(Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 60, lid 1, aanhef en onder c; Burgerlijk Wetboek, art. 1385).

Overeenkomst tussen officier en het Rijk, waarbij de officier zekere faciliteiten krijgt om de studie voor accountant (NIVA) te volgen, alsmede bepaalde uitkeringen in geld, welke bij ontslag uit de dienst naar evenredigheid moeten worden terugbetaald. Klager legt deze overeenkomst zó uit, dat hij na volbrachte studie op verzoek ontslag kan krijgen, mits hij de terugbetaling doet. De Minister denkt er anders over, en de bewoordingen der overeenkomst pleiten op zichzelf het meest voor diens standpunt. Aangezien het hier echter een burgerrechtelijke overeenkomst betreft, moet beslissend zijn hetgeen beide partijen voor ogen heeft gestaan, en zelfs voor wat het onderhavige punt betreft, gelet op art. 1385 BW, hetgeen de officier heeft bedoeld. Mede gelet op de voorlichting, welke hij vóór het aangaan der overeenkomrt van zijn chefs heeft ontvangen, moet hij dan ook in het gelijk worden gesteld.

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE,

rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, inzake P., majoor der Koninklijke Landmacht. wonende te G., klager in persoon verschenen

ter openbare terechtzitting, tegen Hare Majesteit de Koningin, verweerster, vertegenwoordigd door de Minister van Defensie, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is verschenen T. W. A. Snelders, referendaris bij het Ministerie van Defensie, wonende te Voorburg.

Wat de feiten betreft:

Overwegende, dat de Inspecteur der militaire administratie op 29 juli 1960 tot de Directeur van de Hogere Krijgsschool een brief heeft gericht van de navolgende inhoud:

„Naar aanleiding van het rekest d.d. 8 april 1960 van de Majoor der „militaire administratie P. — mij aangeboden door de Controleur der „militaire administratie 7e bureau met het rapport op verzoek van 12 „april 1960 — bericht ik U, dat de Minister van Defensie bij zijn „schrijven van 19 juli 1960, het volgende heeft doen weten.

„„Ik deel U mede, dat Hare Majesteit de Koningin bij Kabinets-„„rescript d.d. 18 juni 1960, op het rekest d.d. 8 april 1960 van de „„majoor der militaire administratie P., houdende verzoek hem met „„ingang van 1 september 1960 een eervol ontslag uit de militaire „„dienst te verlenen, afwijzend heeft beschikt.

„„Bij vorengenoemd Kabinetsrescript heeft Hoogstdezelve mij tevens „„gemachtigd rekestrant met de genomen afwijzende beslissing. als-„„mede met de redenen welke daartoe hebben geleid. in kennis te doen „„stellen.

„„Deze beslissing is gegrond op de overweging, dat de majoor P. „„voornoemd, die de studie ter verkrijging van het volledig accoun-„„tantsdiploma (N.I.V.A.-diploma) met gunstig resultaat heeft ge-„„volgd, zich onder dagtekening van 22 mei 1956 onder meer heeft „„verbonden om, aanvangende op de datum, waarop hij vorenbedoeld „„diploma zou verwerven, gedurende een tijdstip van vier achtereen-„„volgende jaren als beroepsofficier ter beschikking van Hare Majesteit „„de Koningin te blijven en als zodanig werkelijke dienst te verrichten.

„„Vermits genoemde hoofdofficier op 2 juli 1959 meerbedoeld „„diploma heeft verworven, zal het door hem aangegane dienstverband „„derhalve eerst met ingang van 2 juli 1963 zijn volbracht.

„„Belanghebbende doet zijn vorenomschreven verzoek steunen op „„de omstandigheid, dat hem thans de mogelijkheid van positieverbete-„„ring wordt geboren. Aangezien bedoelde positieverbetering — mede „„gezien het bestaande incompleet aan officieren der militaire admini-„„stratie — geen doorslaggevend argument oplevert om hem voortijdig „„uit zijn aangegane dienstverband te ontheffen, is het onderhavige „„rekest — gelet op artikel 60, eerste lid, aanhef en onder c, der Wet „„bevordering en ontslag beroepsofficieren — niet voor inwilliging „„vatbaar.".

„Ik verzoek U de majoor P., voornoemd, met het vorenstaande in „kennis te (doen) stellen.";

Overwegende, dat klager, aan wie op 5 augustus 1960 afschrift van die brief werd toegezonden, bij op 2 september 1960 ter griffie van het Gerecht ingekomen klaagschrift tegen het in die brief bedoelde besluit

van 18 juni 1960 beroep heeft ingesteld en op de door hem in zijn klaagschrift aangevoerde gronden heeft verzocht:

I. a. uit te spreken dat aan de overeenkomst een uitleg wordt gegeven welke strijdig is met de bedoeling van partijen, althans van ondergetekende en de initiatiefnemer, de I.M.A., en welke evenzeer strijdig is met de beginselen van behoorlijk bestuur;

b. het besluit tot afwijzing van het verzoek om ontslag nietig te verklaren;

c. te bepalen dat aan hem op zo kort mogelijke termijn ontslag uit de militaire dienst behoort te worden verleend, indien hij daar thans nog recht op wil doen gelden;

11. a. te bepalen, dat een vergoeding voor geleden schade nader op te maken bij staat aan hem behoort te worden toegekend.

Overwegende, dat de vertegenwoordiger van verweerster een contramemorie heeft ingediend en op de gronden daarin uiteengezet in overweging heeft gegeven het beroep van klager ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende, dat op 22 mei 1956 tussen de Staat der Nederlanden en klager een overeenkomst is gesloten van de navolgende inhoud:

,,OVEREENKOMST

,,De Staat der Nederlanden, ten deze vertegenwoordigd door de ,,Minister van Oorlog, hierna te noemen de Minister, en de Kapitein ,,der militaire administratie P., hierna te noemen de officier, komen ,,het volgende overeen.

,,1. De Minister stelt met ingang van 28 mei 1956 en voor de tijds-,,duur van één jaar de officier gedurende twee dagen per week vrij, ,,met behoud van de hem toekomende bezoldiging, van het verrichten ,,van alle andere diensten dan die, voortvloeiende uit de studie ter ver-,,krijging van het volledig accountantsdiploma (N.1.V.A.-diploma). Op ,,voordracht van de Inspecteur der militaire administratie kan de ge-,,stelde termijn door de Minister tweemaal met een jaar of een gedeelte ,,van een jaar worden verlengd.

,,2. De Minister verplicht zich aan de officier uit te keren

,,a. een bedrag van f 2.000.— (tweeduizend gulden) binnen twee ,,maanden nadat de officier de overeenkomst heeft aangegaan;

b . een bedrag van f 1.000.— (eenduizend gulden) in januari 1957;

c . een bedrag van f 1.000.— (eenduizend gulden) in januari 1958, of — indien de officier vóór 1 januari 1958 het N.1.V.A.-diploma, ,,waarmee de studie wordt afgesloten, heeft behaald — binnen een ,,maand na de datum van het behalen van dit diploma.

,,De verschuldigde loonbelasting van de hiervoren onder a, b en c ,,genoemde bedragen komt ten laste van het Rijk.

,,3. De officier verplicht zich te trachten de studie ter verkrijging ,,van het volledig accountantsdiploma zo spoedig mogelijk te volbren-,,gen en als beroepsofficier ter beschikking van Hare Majesteit de ,,Koningin te blijven en als zodanig werkelijke militaire dienst te ver-,,richten:

,,a. gedurende de tijd, dat hij de studie volgt;

„b. gedurende het tijdvak van vier achtereenvolgende jaren, aan-
„vangende op de datum, waarop hij het N.1.V.A.-diploma, waarmee
„de studie wordt afgesloten, heeft behaald, of — bij voortijdig beëindi-
„gen van de studie — gedurende het tijdvak van twee achtereenvol-
„gende jaren, aanvangende op de datum, waarop de studie voortijdig
„werd beëindigd.

„4. De officier verplicht zich, indien binnen het onder **3** genoemde
„tijdvak,

„a. hij van rechtswege of bij rechterlijk vonnis wordt ontslagen, of

„b. hem een ontslag uit de dienst wordt verleend als bedoeld onder
„10° of 15° van artikel 57 der Wet bevordering en ontslag beroeps-
„officieren, of

„c. hem, hoewel hij de onder 3 genoemde verplichtingen heeft aan-
„vaard, niettemin een eervol ontslag uit de dienst wordt verleend, als
„bedoeld onder 1° of 12° van artikel 57 der in het voorgaande punt
„genoemde Wet,

„binnen drie maanden na de datum van ingang van het ontslag aan
„het Rijk te betalen een door de Minister vast te stellen bedrag, het-
„welk ten hoogste gelijk is aan de bruto-inkomsten, welke hij als offi-
„cier heeft genoten over de dagen waarop hij ten behoeve van de studie
„vrijgesteld is geweest van het verrichten van militaire werkzaamheden,
„vermeerderd met de som der bedragen welke hem uit hoofde van
„deze overeenkomst zijn uitgekeerd.";

Overwegende, dat, ingevolge het bepaalde in artikel 60, eerste lid, aanhef en onder c, der Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren (Staatsblad 1954, nr. 575) het verzoek om ontslag uit de dienst niet kan worden afgewezen dan op grond van door de officier bij of na zijn benoeming als zodanig vrijwillig aangegane verplichtingen of ingeval het in verband met die benoeming of na die benoeming aangegane dienstverband niet is volbracht;

Overwegende, dat niet is voorgeschreven dat die verplichtingen of dat dienstverband slechts kunnen, respectievelijk kan, worden aangegaan krachtens een algemeen geldende regeling, zodat ook de verplichtingen, die klager heeft aangegaan en welke geen andere grondslag hebben dan de op 22 mei 1956 gesloten overeenkomst, als verplichtingen in de zin van bovengenoemd voorschrift dienen te worden aangemerkt;

Overwegende, dat klager in zijn klaagschrift een uiteenzetting heeft gegeven van de feiten betrekking hebbende op de totstandkoming van de overeenkomst van 22 mei 1956, welke uiteenzetting onder meer het navolgende behelst:

„In 1956 werd door de I.M.A. aan de toenmalige Kapitein, thans
„Majoor, J., die evenals ondergetekende destijds bezig was met de
„studie voor het diploma N.I.V.A., én aan ondergetekende medege-
„deeld, dat hij, de I.M.A. van mening was dat het redelijk en billijk
„was, dat aan hem een vergoeding der studiekosten zou worden ge-
„geven alsook een aantal dagen vrijstelling van dienst om de beëindi-
„ging van de studie te bespoedigen.

,,Naar de I.M.A. toen mededeelde waren de redenen waarom hij een ,,en ander billijk en redelijk achtte:

,,het feit dat de met privé middelen verworven bijzondere kennis ten ,,bate kwam van het Rijk en dat de Overheid daarvan reeds geruime ,,tijd in ruime inate profiteerde;

,,de kostenbesparing voor het Rijk, doordat zij niet behoefden deel ,,te nemen aan de cursus Hogere Vorming officieren van de Militaire ,,Administratie.

,,In 1956 was ondergetekende reeds gevorderd tot en met de studie ,,Administratieve Organisatie. ongeveer 9 jaar studie. Hij moest nog de ,.studie volgen voor het vak Controleleer (studieduur ongeveer $1\frac{1}{2}$ jaar).

,,De reeds privé gemaakte kosten bedroegen ongeveer f 3600.—; ,,voor de resterende studie zouden de kosten nog ongeveer f 400.— ,,zijn.

,,De Majoor J. was op genoemd tijdstip reeds gevorderd tot en met ,,Controleleer.

,,Het initiatief voor het verlenen van een tegemoetkoming ging uit ,,van de I.M.A. De Inspecteur heeft de nodige stappen genomen om ,,te komen tot de door hem billijk en redelijk geachte vergoeding. Een ,,en ander resulteerde voor ondergetekende — en uiteraard voor ,,Majoor J. op dezelfde wijze — in de brief van de I.M.A. d.d. 18 mei ,,1956, waarbij de onderwerpelijke overeenkomst ter tekening werd ,,voorgelegd.

,,Door de toenmalige Kapitein J., werd in mijn aanwezigheid, vóór ,,het tekenen van de overenkomst, aan de I.M.A. aan wie de bedoeling ,,van de overheid met de overeenkomst als initiatiefnemer uiteraard ,,bekend was nog nadrukkelijk gevraagd of het recht op ontslag op ,,verzoek onbeperkt in stand bleef.

,,De I.M.A. verzekerde toen uitdrukkelijk dat de overeenkomst het ,,recht op ontslag op verzoek volledig in stand liet.";

Overwegende, dat klager in een tot de Secretaris-Generaal van het Departement van Defensie gericht en op 18 mei 1960 ingekomen memorandum onder meer het navolgende heeft gesteld:

,,door de toenmalige hoofdofficier toegevoegd aan de I.M.A. de ,,kolonel B., die als tussenpersoon van het Ministerie en ondergeteken- ,,de optrad werd uitdrukkelijk gesteld, dat ontslag zou worden ver- ,,leend, indien daarom gevraagd werd.";

Overwegende, dat klager een verklaring van de Majoor der Militaire Administratie J. d.d. 22 augustus 1960 heeft overgelegd, waarvan het slot als volgt luidt:

,,dat bovendien door hem, in aanwezigheid van de kapitein P. vóór ,,het tekenen van de overeenkomst, aan de I.M.A. — op wiens insti- ,,gatie een en ander tot stand was gekomen en aan wie de bedoeling ,,van de overeenkomst zijdens de Minister van Oorlog derhalve vol- ,,ledig bekend was — nadrukkelijk werd gevraagd of het recht op ,,ontslag op verzoek door de overeenkomst onverminderd bleef bestaan ,,dan wel op enigerlei wijze werd beperkt;

,,dat de I.M.A. toen — zoals door de ondergetekende ook niet an-

„ders kon worden verwacht — uitdrukkelijk verzekerde, dat de over-
„eenkomst het recht op ontslag op verzoek volledig in stand liet.";

Overwegende, dat de Staatssecretaris van Defensie op 7 juli 1960 een nota heeft gericht tot de Inspecteur van de militaire administratie van de navolgende inhoud:

„Naar aanleiding van het rekest om eervol ontslag uit de militaire
„dienst van de Majoor der Militaire Administratie P., verzoek ik U

„a. mij te berichten in hoeverre bij de totstandkoming van de met
„voornoemde hoofdofficier gesloten verbintenis op 8 mei 1956 door
„de toenmalige Inspecteur van de Militaire Administratie hem, alsmede
„de Majoor der Militaire Administratie J., toezeggingen zijn gedaan
„terzake van een voortijdig ontslag op eigen verzoek in de periode
„1 juli 1959 tot 1 juli 1963. zijnde de tijdsduur voor welke de ver-
„bintenis eventueel zou worden gesloten;

„b. — in bevestigend geval — uitvoerig uiteen te zetten, welke
„motieven de toenmalige Inspecteur voornoemd aanwezig achtte om
„de eerderbedoelde toezeggingen te doen.";

Overwegende, dat de Inspecteur van de militaire administratie die nota heeft beantwoord in een brief van 14 juli 1960, welke onder meer het navolgende inhield:

„Alvorens beide eerdergenoemde kapiteins de bij laatstaangehaald
„schrijven gevoegde overeenkomsten tekenden verzochten zij — hoe-
„wel zij verklaarden geen directe plannen te hebben zo snel mogelijk
„de militaire dienst te verlaten — mijn mening omtrent het in alle
„omstandigheden gebonden zijn aan de daarin genoemde termijn van vier
„jaren. Gelet op de omstandigheden waaronder deze overeenkomsten
„werden aangegaan alsmede op de bewoordingen van die overeenkom-
„sten *gaf ik als mijn persoonlijke mening te kennen,* dat bij zich voordoen-
„de kansen op aanzienlijke positieverbetering, binnen deze termijn van
„vier jaren, ontbinding van die overeenkomsten op nader met het Minis-
„terie van Oorlog overeen te komen voorwaarden wel mogelijk zou zijn.
„Van enige toezegging mijnerzijds is uiteraard geen sprake geweest.";

Overwegende, dat dit briefgedeelte vrijwel woordelijk eveneens voorkomt in een tot de Minister van Defensie gericht schrijven d.d. 3 oktober 1960 van de Inspecteur van de militaire administratie en daaraan in dat schrijven onmiddellijk aansluitend onder meer het navolgende is toegevoegd:

„Mijn functie — ik was toen hoofdofficier toegevoegd tevens Hoofd
„Sectie 3 bij de Inspektie van de Militaire Administratie — was zo-
„danig dat de Majoors J. en P. — gelet op hun anciënniteit en ont-
„wikkeling — hebben moeten weten dat ik slechts mijn persoonlijke
„en niet een officiële mening heb kunnen weergeven. Genoemde ma-
„joors hebben voor zover mij bekend terzake nimmer een onderhoud
„gehad en ook niet verzocht met de toenmalige Inspekteur der Militaire
„Administratie. De poging van klager in dit klaagschrift om zijn visie
„en die van de I.M.A. te koppelen en met elkaar in overeenstemming
„te doen schijnen acht ik derhalve bezijden de waarheid.

„Wellicht ten overvloede moge ik opmerken, dat — gelet op de

„sedertdien verlopen tijd — het aangehaalde onderhoud geen woorde-
„lijke weergave is en ook niet kan zijn van het besprokene.";

Overwegende, dat thans dient te worden vastgesteld welke betekenis moet worden toegekend aan de vóór de ondertekening van de overeenkomst aan klager gedane mededeling door de toenmalige kolonel B., destijds Hoofdofficier toegevoegd tevens Hoofd Sectie 3 bij de Inspectie van de militaire administratie, zijnde thans de Inspecteur der militaire administratie, van wie de bovenvermelde brieven van 14 juli en 3 oktober 1960 afkomstig zijn;

Overwegende, dat het Gerecht van oordeel is, dat klager op grond van die uitlating van genoemde hoofdofficier in het gerechtvaardigde vertrouwen kon verkeren, en ook heeft verkeerd, dat de te sluiten overeenkomst de mogelijkheid open zou laten ook in de periode van 4 jaren na het behaald hebben van het diploma ontslag te verkrijgen op verzoek;

dat toch die uitlating afkomstig was van de hoofdofficier die als tussenpersoon van het Departement en klager was opgetreden en die de ondertekenaar was van de aan klager in afschrift uitgereikte brief van 18 mei 1956 van de Inspectie der militaire administratie, gericht tot de Controleur der militaire administratie, 7e Bureau, waarin onder meer werd medegedeeld, dat de Minister van Oorlog instemde met het voorstel betreffende de te sluiten overeenkomst, op grond van welke omstandigheden klager niet behoefde te betwijfelen dat hij van bevoegde zijde was ingelicht, terwijl er voor klager geen aanleiding bestond om te veronderstellen dat aan hem slechts de persoonlijke mening van kolonel B. te kennen was gegeven;

Overwegende dat op grond daarvan moet worden aangenomen dat uit de op 22 mei 1956 tot stand gekomen overeenkomst voor klager niet de verplichting is ontstaan om tot 2 juli 1963 als beroepsofficier werkelijke dienst te verrichten zonder het recht op eerder ingaand ontslag op eigen verzoek;

Overwegende, dat er derhalve geen door klager bij of na zijn benoeming als officier vrijwillig aangegane verplichtingen waren en er ook niet was een door klager aangegaan dienstverband op grond waarvan klagers verzoek om ontslag bij het bestreden besluit kon worden afgewezen, zodat dit besluit als zijnde in strijd met het bepaalde in artikel 60, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, moet worden nietig verklaard;

Overwegende, dat, aangezien klager op 8 april 1960 heeft verzocht hem per 1 september 1960 eervol ontslag te willen verlenen, welk verzoek niet had mogen worden geweigerd, de nietigverklaring van het bestreden besluit er toe zou moeten leiden, dat de Kroon aan klager alsnog met ingang van 1 september 1960 ingevolge diens verzoek eervol ontslag dient te geven, maar hieraan in de weg staat, dat klager ook op en na deze datum in feite in militaire dienst is gebleven;

dat het Gerecht hierin aanleiding vindt, met toepassing van artikel 48 der Ambtenarenwet 1929, te bepalen dat de nietigverklaring eerst zal werken met ingang van 1 februari 1961;

dat klager heeft verzocht de Staat te veroordelen tot vergoeding var, de geldelijke schade, door hem geleden doordat het ontslag later dan 1 september 1960 ingaat, maar het Gerecht niet voldoende termen aanwezig acht dit verzoek in te willigen;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bestreden besluit nietig;

Bepaalt, dat deze nietigverklaring eerst zal werken met ingang van 1 februari 1961;

Verstaat, dat aan klager ingevolge het door hem gedane verzoek eervol ontslag uit de militaire dienst dient te worden verleend, ingaande 1 februari 1961.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in zake de Minister van Defensie, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, eiser in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden T. W. A. Snôlders, referendaris bij het Ministerie van Defensie, wonende te Voorburg, tegen P., wonende te G., gedaagde in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman Mr. J. Schuurmans, wonende te 's-Gravenhage;

Post alia:

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 9 januari 1961 — waarnaar hierbij wordt verwezen — voormeld besluit nietig heeft verklaard, heeft bepaald dat deze nietigverklaring eerst zal werken met ingang van 1 februari 1961, en heeft verstaan dat aan gedaagde ingevolge het door hem gedane verzoek eervol ontslag uit de militaire dienst dient te worden verleend, ingaande 1 februari 1961;

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het beroepschrift in hoofdzaak heeft aangevoerd:

„De ondergetekende is van mening, dat het Ambtenarengerecht is „voorbijgegaan aan de overwegingen, welke zowel bij de toenmalige „Inspecteur der militaire administratie als bij de toenmalige Minister „van Oorlog hebben voorgestaan, toen laatstbedoelde autoriteit zich „bereid verklaarde om met de toenmalige Kapitein der militaire ad-„ministratie P. bedoelde overeenkomst aan te gaan.

„In de 11e alinea van zijn brief van 9 november 1955 voert de „toenmalige Inspecteur der militaire administratie aan:

„„Het behoeft m.i. wel geen nader betoog, dat mijn onderhebbend „„dienstvak zeer gebaat zou zijn met het zo spoedig mogelijk ter be-„„schikking krijgen over enige officieren die volledig zijn afgestudeerd „„in de accountantswetenschappen. De Kapiteins J. en P. bezitten „„daarenboven een zodanige anciënniteit dat zij ook uit dien hoofde „„zeer aanvaardbaar zijn, gezien ook rang en anciënniteit van hen, die „„de gelegenheid krijgen om zich door middel van de in het begin van „„dit schrijven genoemde 2-jarige dagcursus voor het volledige accoun-„„tantsdiploma te bekwamen".

„Het voorstel van de meerbedoelde inspecteur had feitelijk geen „ander doel dan om zo spoedig mogelijk bij zijn dienstvak te kunnen „beschikken over twee officieren, afgestudeerd in de accountantsweten- „schappen.

„Met deze doelstelling voor ogen zou het strijdig met de logica zijn, „indien de officier met ingang van de dag volgende op die waarop hij „de accountantsstudie met succes zou hebben volbracht, zonder voor „de Overheid moverende redenen, op eigen gedaan verzoek ontslag uit „de militaire dienst zou hebben kunnen verkrijgen. Naar de mening „van de ondergetekende stelt het Ambtenarengerecht ten onrechte, dat „de toenmalige Luitenant-kolonel B. als tussenpersoon van het Depar- „tement en klager was opgetreden. Immers niet de toenmalige Luite- „riant-kolonel B. maar de toenmalige Inspecteur der militaire admini- „stratie is degene geweest van wie het voorstel aan de toenmalige „Minister van Oorlog afkomstig was. Terzake dienende corresponden- „tie is ook aan gene autoriteit gericht geworden.

„De toenmalige Luitenant-kolonel B. moet gezien zijn functie kennis „hebben gedragen van de bedoeling, die bij zijn toenmalige chef heeft „voorgestaan nl. zo spoedig mogelijk te beschikken over officieren, „afgestudeerd in de accountantswetenschappen.

„Bezien in dit licht kan de toenmalige Luitenant-kolonel B. nimmer „een „officieel" standpunt hebben weergegeven, dat strijdig zou zijn „met de bedoelingen van zijn chefs. De toenmalige Kapitein P. moet „overigens bekend zijn geweest met de ministeriële beschikking van 3 „december 1955, Directie Militair Personeel, nr. P. 107.806 (opge- „nomen in de landmachtorders onder nr. 55303, codenr. 78/69) hou- „dende voorschrift betreffende de studie ter verkrijging van het vol- „ledig accountantsdiploma (N.1.V.A.-diploma) voor officieren van het „dienstvak der militaire administratie. In dit voorschrift komen dezelf- „de financiële verplichtingen voor als die waaraan de Majoor P. is „gehouden. De Majoor P. kan en moet weten, dat deze regeling van „de accountantsopleiding tot doel heeft om bij het dienstvak der mili- „taire administratie over beroepsofficieren te beschikken, die in het „bezit zijn van het volledig accountantsdiploma en dat het geenszins „de bedoeling kan zijn geweest om het ter beschikking hebben van „zodanige officieren afhankelijk te stellen van de welwillendheid van „die officieren om geen tussentijds ontslag te vragen.

„De door genoemde hoofdofficier met de toenmalige Minister van „Oorlog gesloten overeenkomst — aangepast aan de feitelijke toestand „— is van gelijke strekking als de hiervoren bedoelde studieregeling.

„Aangezien naar de mening van de ondergetekende de Majoor P. „ook uit andere hoofde er mede bekend kon zijn, dat het doel van dit „soort regelingen en derhalve eveneens van de door hem gesloten over- „eenkomst geen andere kon zijn dan om bij de Koninklijke Landmacht „de beschikking te krijgen over wetenschappelijk gevormde officieren en dat deze hoofdofficier — gelet op zijn ontwikkeling — derhalve „moest en kon begrijpen, dat het antwoord op de door hem gestelde „vraag met betrekking tot een tussentijds ontslag bepaaldelijk geen

„positief standpunt te dezer zake kon inhouden, heeft de ondergeteken-
„de de eer Uw Raad te verzoeken de uitspraak van het Ambtenaren-
„gerecht te 's-Gravenhage geheel te vernietigen en klager in zijn beroep
„alsnog ongegrond te verklaren.";

Overwegende dat gedaagde heeft gediend van contra-memorie en hierin heeft verzocht bet beroep van eiser ongegrond te verklaren en daarbij te bepalen dat:

„a. aan ondergetekende zo spoedig mogelijk ontslag zal moeten
„worden verleend. er daarbij van uitgaande dat de betrekking bij de
„A.K.U. nog steeds vacant is;

„b. hem een schadevergoeding (nader op te maken bij staat) toe te
„kennen, omdat tengevolge van het niet doorgaan van het ontslag per
„1 september j.l. hem schade is veroorzaakt;

„c. — mocht de betrekking bij de A.K.U. niet meer vacant zijn —
„hem een schadevergoeding — nader op te maken bij staat — toe te
„kennen tengevolge van het verlies van die betrekking;

„d. — voor elke dag dat geen gevolg wordt gegeven aan het ge-
„stelde onder a — het Ministerie te veroordelen tot het betalen van
„een dwangsom van f 100,— per dag.";

IN RECHTE:

Overwegende dat het bestreden besluit is genomen met toepassing van artikel 60, eerste lid aanhef en onder c der „Wet bevordering en „ontslag beroepsofficieren", waar is bepaald:

„Het verzoek om ontslag uit de dienst kan door ons niet worden
„afgewezen dan:

„c. op grond van door de officier bij of na zijn benoeming als zo-
„danig vrijwillig aangegane verplichtingen of ingeval het in verband
„met die benoeming of na die benoeming aangegane dienstverband
„niet is volbracht";

Overwegende dat eiser deze bepaling in het onderhavige geval toepasselijk oordeelt, gelet op de navolgende, op 22 mei 1956 gesloten „Overeenkomst "[1]);

Overwegende dat gedaagde op 2 juli 1959 het in die overeenkomst bedoelde diploma heeft behaald, zodat de termijn van vier jaren, in de overeenkomst genoemd in punt 3 onder b, eerst met ingang van 2 juli 1963 zal zijn volbracht;

dat gedaagde niettemin meent, dat hij — met nakoming van het bepaalde onder punt 4 der overeenkomst — aanspraak kon maken op het door hem met ingang van 1 september 1960 gevraagde ontslag, zijnde een ontslag als bedoeld onder 1° van artikel 57 van vorengenoemde wet;

Overwegende dat de bewoordingen der onderhavige overeenkomst aanleiding kunnen geven tot de door gedaagde voorgestane mening, al pleiten zij naar 's Raads oordeel eerder voor het standpunt van eiser, dat punt 4 gelezen in verband met punt 3 der overeenkomst het recht op ontslag op eigen verzoek niet onverlet laat, maar slechts rekening houdt met de mogelijkheid o.a. van zulk een ontslag;

[1]) Weergegeven *in de vorenstaande* uitspraak van *het Ambtenarengerecht.*

Overwegende dat de onderhavige overeenkomst er een is van burgerrechtelijke aard en daarom voor de uitlegging ervan geen beslissende betekenis kan worden gehecht aan de bedoeling alleen van de toenmalige Minister van Oorlog en de toenmalige inspecteur der militaire administratie, zoals in het beroepschrift nader aangegeven;

dat immers, mede gelet op het bepaalde in artikel 1379 van het Burgerlijk Wetboek, niet minder van belang is welke betekenis *gedaagde* bij het aangaan der overeenkomst hieraan heeft toegekend;

Overwegende te dezen aanzien, dat op grond van de gedingstukken en van het te zijner terechtzitting verhandelde voor de Raad is komen vast te staan:

dat de overeenkomst is tot stand gekomen op initiatief van de vorengenoemde getuige B., destijds luitenant-kolonel der militaire administratie en hoofdofficier toegevoegd aan de inspecteur der militaire administratie;

dat bij de voorafgaande besprekingen, door deze hoofdofficier gevoerd met gedaagde en met de vorengenoemde getuige J., met wie terzelfder tijd eenzeifde overeenkomst is gesloten, in liet geheel niet is gerept van een verplichting om na het behalen van het accountantsdiploma nog een zekere tijd in werkelijke militaire dienst te blijven;

dat, toen hen de overeenkomst ter ondertekening werd voorgelegd en zij daaruit voor het eerst van zulk een verplichting vernamen, zij hierin aanleiding hebben gevonden een onderhoud aan te vragen met de getuige B.;

dat zij uit hetgeen deze hun ter gelegenheid van dit onderhoud desgevraagd heeft medegedeeld — daargelaten in welke bewoordingen dit is geschied — beiden hebben begrepen, dat het recht om op eigen verzoek ontslag te verkrijgen, door de overeenkomst geheel onverlet werd gelaten;

dat zij daarom de overeenkomst hebben ondertekend en dit anders niet zouden hebben gedaan;

Overwegende nu dat de Raad — mede gelet op de bepaling van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek dat ingeval van twijfel een overeenkomst wordt uitgelegd ten nadele van degene die iets bedongen en ten voordele van hem die zich verbonden heeft — in het vorenstaande aanleiding vindt gedaagde door de onderhavige overeenkomst tot niet meer verplicht te achten dan tot datgene, waartoe hij zich bij het aangaan der overeenkomst meende te verplichten;

Overwegende dat het in het beroepschrift gedane beroep op de bekendheid van gedaagde met de daargenoemde ministeriële beschikking van 3 december 1955 moet worden verworpen, reeds om deze reden dat de hierin bedoelde verbintenissen niet op één lijn kunnen worden gesteld met die welke door gedaagde is aangegaan; hetgeen trouwens ook de mening is van de inspecteur der militaire administratie, de brigade-generaal B. voornoemd, die in een brief d.d. 14 juli 1960 aan de Staatssecretaris van Defensie o.m. heeft geschreven:

„De verbintenissen welke officieren van de militaire administratie „moeten aangaan, alvorens zij worden toegelaten tot de accountants-

„studie aan de Universiteit van Amsterdam, zijn naar mijn gevoelen „van geheel andere aard omdat deze officieren gedurende enige jaren, „met behoud van hun volledige militaire inkomsten, worden vrijgesteld „van alle militaire diensten en ook overigens geheel kosteloos stu-„deren.";

Overwegende dat de Raad op grond van het vorenoverwogene van oordeel is, dat gedaagdes verzoek om ontslag niet kon worden afgewezen op de daartoe aangevoerde grond;

Overwegende dat ook overigens niet is gebleken van enige grond welke daartoe vrijheid zou geven, zodat het bestreden besluit bij de aangevallen uitspraak terecht nietig is verklaard;

Overwegende dat bij die uitspraak eveneens terecht is bepaald dat deze nietigverklaring eerst zal werken met ingang van een dag, gelegen na 1 september 1960, maar nu inmiddels tengevolge van het ingestelde hoger beroep ook de bij die uitspraak aangewezen datum 1 februari 1961 is verstreken, in plaats hiervan de dag 1 mei 1961 in aanmerking komt;

Overwegende dat de Raad geen termen aanwezig acht te voldoen aan het verzoek van gedaagde om eiser te veroordelen tot vergoeding van schade;

dat hierbij opmerking verdient, dat wel aannemelijk is, dat de militaire inkomsten van gedaagde sedert 1 september 1960 geringer waren dan het inkomen hetwelk hij, ware hij met ingang van evengenoemde datum uit de militaire dienst ontslagen geworden, sindsdien in particuliere dienst zou hebben genoten, maar dat tevens mag worden aangenomen, dat het door eiser ter uitvoering van artikel 4 der overeenkomst vast te stellen bedrag, nu gedaagde acht maanden langer zal dienen dan bij een ontslag per 1 september 1960 het geval zou zijn geweest, ook lager zal zijn dan dat waarop het anders zou zijn gesteld;

RECHT DOENDE IN NAAM DDR KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep, met dien verstande dat in plaats van de daarin genoemde datum 1 februari 1961 wordt gesteld de datum 1 mei 1961.

Centrale Raad van Beroep

11 april 1961

(MAW 1960/K 32)

Voorzitter: Mr. *A.* Blom (fgd.); *Leden:* Mr. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. Mr. C. M. **O.** van Nispen tot Sevenaer.

(Bevorderingsvoorschrift kader landmacht, artikel 7, leden 5 en 6).

„Degene onder wiens bevelen de militair zijn dienst verricht" is degene onder wiens r e c h t s t r e e k s bevel deze dienst verricht wordt.

In casu heeft een onjuiste aanwijzing van de mede-beoordelaar plaats gevonden; niet de onmiddellijke chef, maar d i e n s rechtstreekse chef is aangewezen.

Op de in geding *zijnde* punten van waardering is de *beoordelingslijst deswege* nietig verklaard.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake F., wonende te G., klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. W. H. Vermeer, advocaat te Amsterdam, als zijn raadsman, tegen de Inspecteur van de Verbindingsdienst der Koninklijke landmacht, te 's-Gravenhage, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden de reserve-kapitein Dr. W. E. van Mastenbroek, werkzaam bij de Inspectie der Infanterie, wonende te 's-Gravenhage;

Gezien de gedingstukken;

Gehoord bovengenoemde verschenen personen, alsook als getuige-deskundige, vanwege, verweerder medegebracht, de majoor van de Verbindingsdienst N., wonende te U.;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat verweerder op 11 november 1960 het navolgende besluit heeft genomen:

,,De Inspecteur van de Verbindingsdienst

,,Gelezen:

,,a. het bezwaarschrift van de sergeant-majoor-instructeur F. op ,,zijn beoordeling over het tijdvak van 1 april 1959 tot 1 juli 1960;

,,b. het advies hierop van de Commissie voor bezwaarschriften als ,,bedoeld in LO 56240 O, codenummer 53120;

,,Gelet op het bepaalde in het eerste lid van artikel 14 van voor-,,noemde legerorder;

,,Overwegende:

,,dat de aangevoerde bezwaren tegen de waardering van de punten ,,13, 14 I, 15 en 16 onjuist zijn bevonden;

,.verklaart het bezwaar ongegrond.

,,Bepaalt:

,,dat de waardering van de punten 13 (CD), 14 I (CD), 15 (CD) en ,,16 (CD) dient te worden gehandhaafd.";

Overwegende dat klager tegen dat besluit bij de Raad in beroep is gekomen en bij klaagschrift op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht dat besluit te willen vernietigen en te bepalen, dat alsnog een zodanige beoordeling zal worden opgemaakt waarvan de gezichtspunten 9 tot en met 19 zodanig zullen worden gewaardeerd, dat het uitreiken van een kennisgeving achterwege dient te blijven, dan wel datgene wat krachtens goede justitie behoort;

overwegende dat verweerder bij contra-memorie op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht klagers beroep ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende dat over klager, sergeant-majoor-instructeur bij de Verbindingsdienst, met toepassing van het Beoordelingsvoorschrift kader landmacht een beoordelingslijst is opgemaakt, het tijdvak van 1 april 1959 tot 1 juli 1960 betreffende;

dat deze lijst op 5 juli 1960 is opgemaakt door de kapitein H. als eerste beoordelaar, en de majoor N. als medebeoordelaar;

Overwegende dat ingevolge artikel 7, vijfde lid, van voormeld voorschrift een eerste beoordelaar die een te beoordelen militair slechts administratief onder zijn bevelen heeft, gehouden is bij de beoordeling als medebeoordelaar te betrekken degene onder wiens bevelen de militair zijn dienst heeft verricht;

dat de kapitein N. voornoemd klager slechts administratief onder zijn bevelen had en dus een medebeoordelaar bij de beoordeling behoorde te worden betrokken;

dat juistvermelde bepaling met de woorden „degene onder wiens „bevelen de militair zijn dienst verricht" kennelijk het oog heeft op degene, onder wiens rechtstreeks bevel de militair zijn dienst verricht;

dat dit reeds volgt uit de tekst der bepaling, hebbende deze immers betrekking op één bepaalde persoon en met name niet op één dergenen, die boven de militair zijn gesteld;

dat dit ook blijkt uit de samenhang met het volgende lid van dit artikel, luidende: „Indien bij toepassing van het vijfde lid als mede„beoordelaar zou optreden een militaire functionaris die niet — al dan „niet tijdelijk — ten minste de rang van eerste luitenant bekleedt, „treedt niet hij doch de naasthogere commandant of chef van deze, „die al dan niet tijdelijk ten minste die rang bekleedt, als zodanig op";

dat dit uitzonderingsgeval zich te dezen niet voordeed;

dat immers op 1 juli 1960 de rechtstreekse commandant van klager was de luitenant W.;

dat deze alstoen de rang van eerste luitenant bekleedde, zijnde hij blijkens de Nederlandse Staatscourant van 4 april 1960 nummer 66 bij Koninklijk besluit van 25 maart 1960 met ingang van 1 april 1960 benoemd en aangesteld tot eerste luitenant;

dat dienovereenkomstig op de beoordelingslijst van de woorden „naam en voorletters van de medebeoordelaar (optredend ingevolge „artikel 7, vijfde/zesde lid)" het woord „zesde" is doorgestreept;

dat echter blijkens het vorenstaande het vijfde lid geen juiste toepassing heeft gevonden, daar niet de majoor N., maar de eerste luitenant W. als medebeoordelaar had moeten optreden;

dat de Commissie voor bezwaarschriften, genoemd in het bestreden besluit, in haar daargenoemd advies heeft overwogen „dat, hoewel be„trokkene gedurende het gehele beoordelingstijdvak onder rechtstreeks „bevel van de luitenant W. zijn werkzaamheden heeft verricht, in op„dracht van de commandant 520 verbindingsdienstgroep, de majoor „N. — de rechtstreekse chef van genoemde luitenant — als mede„beoordelaar is opgetreden";

dat echter deze opdracht in het beoordelingsvoorschrift geen steun vindt;

Overwegende dat de beoordelingslijst blijkens het vorenoverwogene rechtens strijdt met de te dezen toepasselijke algemeen verbindende voorschriften, daar ze is tot stand gekomen in strijd met die voorschriften;

Overwegende dat de beoordelingslijst aan 's Raads oordeel is onderworpen, voor wat betreft de in het bestreden besluit genoemde punten van waardering;

Overwegende dat de beoordeling op deze punten derhalve nietig moet worden verklaard en dit eveneens het geval is met het bestreden besluit, aangezien de desbetreffende waarderingen daarbij zijn gehandhaafd;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart nietig het bestreden besluit, alsmede de daarin genoemde beoordeling voor wat betreft de in het bestreden besluit genoemde punten van waardering.

NASCHRIFT.

Dat de aangevallen beoordeling niet in zijn geheel nietig is verklaard, doch slechts op de punten, die in geschil waren, zal aldus moeten worden verklaard, dat de andere punten niet aan 's Raads oordeel waren onderworpen. Vanzelfsprekend geldt echter het genoemde formele bezwaar tegen de g e h e l e beoordeling. *W. H. S.*

Spaarraad

(Nr. 1021C.B. 24)

Voorzitter: Mr. *F.* C. Kist; *Secretaris:* Mr. W. A. Panis.

10 oktober 1961

(Premiespaarregeling Rijksambtenaren art. 3, lid 2, 6, lid 1, onder c, j" 6 lid 1, onder b, 6 lid 9, 7, lid 1, onder e en 11, lid 1, onder a).

Betaling van een premie, verschuldigd ingevolge een overeenkomst van levensverzekering, die door een dérde is gesloten, óók al is deze derde de echtgenote van de belanghebbende, kan niet worden beschouwd als een besteding in de zin van art. 6 lid 1, onder c, j" art. 6 lid 1 onder b, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren, en doet dan ook geen aanspraak op spaarpremie ontstaan.

DE SPAARRAAD,

als bedoeld in artikel 11 van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren

Beschikkende op het bezwaarschrift van .... tegen een besluit van het hoofd van de Centrale Afdeling Comptabiliteit van de Centrale Directie der P.T.T. d.d. 29 april 1961, nr. 383/Compt. III;

In aanmerking nemende, dat adressant op 21 maart 1960 op de voorgeschreven wijze de betaling van levensverzekeringspremies, verschuldigd ingevolge een tweetal overeenkomsten van levensverzekering, heeft aangemeld;

dat hij op 22 februari 1961 ter zake van de in 1960 betaalde levensverzekeringspremies toekenning van spaarpremie heeft aangevraagd;

dat het hoofd van de Centrale Afdeling Comptabiliteit van de Centrale Directie der P.T.T. bij zijn vorengenoemd besluit toekenning van

spaarpremie over betaalde levensverzekeringspremie, betrekking hebbende op één der beide levensverzekeringsovereenkomsten, heeft geweigerd, aangezien uit een ter zake van deze overeenkomst door de N.V. Rotterdamsche Verzekerings-Sociëteiten afgegeven verklaring blijkt, dat de bij deze maatschappij lopende verzekering is afgesloten door de echtgenote van adressant, met wie hij in gemeenschap van goederen is gehuwd, welke weigering wordt gebaseerd op artikel 7, lid 1, onder e, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren, aangezien volgens dit artikel de levensverzekeringsovereenkomst moet zijn gesloten door de belanghebbende, d.i. adressant zelf;

dat adressant tegen dit besluit aanvoert, dat verscheidene wettelijke regelingen zijn belang bij de onderhavige levensverzekeringsovereenkomst op 50% stellen, terwijl hij voorts volgens de nieuwe regeling van de rechtspositie van de gehuwde vrouw o.m. aan een wijziging van de begunstigde medewerking moet verlenen;

dat hij daarom terzake van de betaling van levensverzekeringspremie ingevolge de meergenoemde overeenkomst van levensverzekering alsnog toekenning van spaarpremie verzocht;

Overwegende, dat adressant moge worden toegegeven, dat ingevolge de huidige bepalingen van dat huwelijksgoederenrecht de onderhavige verplichting tot betaling van de levensverzekeringspremie een schuld is van de huwelijksgemeenschap, waarvoor adressant dus mede aansprakelijk is en dat de uit de levensverzekeringsovereenkomst voortvloeiende rechten eveneens aan deze gemeenschap — en derhalve voor een evenredig deel ook aan adressant — toekomen;

dat, al moge zulks het geval zijn, artikel 7, lid 1, in de aanhef in samenhang met letter e van hetzelfde lid van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren onder meer bepaalt, dat als een besteding in de zin van deze regeling moet worden aangemerkt de voldoening van premies, verschuldigd ingevolge overeenkomsten van levensverzekering, die door de belanghebbende zijn gesloten;

dat betaling van een premie, verschuldigd ingevolge een overeenkomst van levensverzekering, die door een derde is gesloten, ook al is deze derde de echtgenote van de belanghebbende, derhalve niet kan worden beschouwd als een besteding in de zin van artikel 6, lid 1, onder c, juncto artikel 6, lid 1, onder b, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren en deze betaling dan ook geen aanspraak op spaarpremie doet ontstaan;

dat de toekenning van de spaarpremie, voor wat betreft de betaling van de premie, verschuldigd ingevolge de door de echtgenote van adressant gesloten overeenkomst van levensverzekering, dan ook terecht is geweigerd;

Gelet op de artikelen 3, lid 2, 6, lid 1, onder c, juncto 6 lid 1, onder b, 6 lid 9, 7, lid 1, onder e en 11, lid 1, onder a van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren;

Besluit: het bezwaarschrift van .... dd. 23 mei 1961 ongegrond te verklaren.

Afschrift van dit besluit zal worden gezonden aan het hoofd van de

Centrale Afdeling Comptabiliteit van de Centrale Directie der P.T.T. en aan de belanghebbende onder mededeling, dat van dit besluit binnen 30 dagen na dagtekening beroep kan worden ingesteld bij de Centrale Raad van Beroep te Utrecht.

Spaarraad

(Nr. 111/C.B. 28)

Voorzitter: Mr. *F. C.* Kist; *Secretaris:* Mr. W. *A.* Panis.

10 oktober 1961

(Premiespaarregeling Rijksambtenaren artt. 1, onder a, 6, lid 1, onder b, lid 9 en 11, Lid 1, onder a).

Adressante was ten tijde van de opneming van haar spaartegoed geen belanghebbende meer in de zin van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren; zij kon derhalve door de opneming van haar spaartegoed geen aanspraak op spaarpremie meer verwerven.

DE SPAARRAAD,

als bedoeld in artikel 11 van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren;

Beschikkende op het bezwaarschrift van mevrouw .... tegen een besluit van de Minister van Justitie d.d. 29 mei 1961, nr. S.P. 109, afdeling Algemene Zaken, Bureau C.P.A.;

In aanmerking nemende, dat adressante op 22 maart 1960 een verzoek tot inhouding van een spaarbedrag van haar bezoldiging heeft ingediend, aan welk verzoek gevolg werd gegeven;

dat zij deze inhouding van een spaarbedrag heeft doen voortzetten tot en met de maand maart van het jaar 1961, waarna haar op 1 april 1961 op verzoek eervol ontslag uit de overheidsdienst werd verleend;

dat zij het door haar op haar bijzondere spaarrekening gekweekte spaartegoed op 12 april 1961 heeft opgenomen en zij ter zake van deze opneming toekenning van spaarpremie heeft verzocht wegens de aanwending van het opgenomen bedrag ten behoeve van aanschaffingen ter gelegenheid van haar huwelijk;

dat de Minister van Justitie bij zijn vorengenoemd besluit de toekenning van spaarpremie heeft geweigerd op grond van het bepaalde in artikel 1, onder a, juncto artikel 6, lid 1, onder b, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren, aangezien adressante op het moment van de opneming van haar tegoed geen belanghebbende meer was in de zin van deze regeling;

dat adressante bezwaar maakt tegen deze beslissing, omdat zij naar haar mededelingen getracht heeft haar tegoed vóór de datum van haar ontslag bij de Boerenleenbank te Apeldoorn op te nemen, doch dat zulks niet mogelijk was, aangezien de over de maanden februari en maart van het jaar 1961 ingehouden spaarbedragen nog niet aan de genoemde bank waren overgemaakt;

dat zij, nadat de desbetreffende spaarbedragen waren overgemaakt, haar spaarbedrag volledig heeft opgenomen, doch dat haar ontslag op

dat tijdstip reeds was ingegaan, welke omstandigheid echter naar haar mening buiten haar schuld is gelegen. zodat zij de Spaarraad verzocht haar alsnog aanspraak op spaarpremie toe te kennen;

Ovenvegende, dat ingevolge artikel 6, lid 1, onder b. van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren de belanghebbende aanspraak heeft op spaarpremie, indien hij een van zijn bijzondere rekening opgenomen bedrag heeft aangewend ten behoeve van een der in artikel 7 genoemde bestedingen;

dat ingevolge artikel 1, onder a, van die regeling onder belanghebbende moet worden verstaan hij, die als burgerlijk of militair ambtenaar een betrekking bekleedt of krachtens arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht in de openbare dienst werkzaam is en voor wie een bezoldigingsregeling geldt, die van Rijkswege is vastgesteld of waaromtrent van Rijkswege algemeen verbindende voorschriften zijn gegeven;

dat ten tijde van de opneming van haar spaartegoed op 12 april 1961 adressante geen betrekking meer bekleedde als burgerlijk of militair ambtenaar noch ook krachtens arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht in de openbare dienst werkzaam was, zodat zij niet meer als belanghebbende kan worden aangemerkt en derhalve door de opneming van haar spaartegoed geen aanspraak op spaarpremie meer kan verwerven;

dat adressantes verweer, dat zij haar spaartegoed niet kon opnemen vóór de datum van haar ontslag, aangezien de inhoudingen van spaargeld van haar bezoldiging over de maanden februari en maart van het jaar 1961 voor dat tijdstip nog niet aan de Boerenleenbank te Apeldoorn waren overgemaakt, feitelijke grondslag mist, aangezien uit ingewonnen ambtsberichten is gebleken, dat het ingehouden spaarbedrag over de maand februari 1961 op 2 maart van dat jaar is ontvangen, dat over maart op 30 maart van hetzelfde jaar;

dat de spaarpremie derhalve terecht is geweigerd;

Gelet op de artikelen 1. onder a, 6, lid 1, onder b, 6, lid 9 en II. lid 1, onder a, van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren;

Besluit: het bezwaarschrift van mevrouw .... d.d. 2 juni 1961 ongegrond te verklaren.

Afschrift van dit besluit zal worden gezonden aan de Minister van Justitie en aan de adressante onder mededeling, dat van dit besluit binnen 30 dagen na dagtekening beroep kan worden ingesteld bij de Centrale Raad van Beroep te Utrecht.

WETGEVING

Besluit van 19 oktober 1951, houdende enige regelen beîreffende het regiem geldend voor militairen die in het „depot voor discipline" voorlopig justitieel arrest ondergaan. (Stb. 336).

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie van 1 september 1961, Stafafdeling Wetgeving, nr. 2761661;

Overwegende, dat het wenselijk is nadere regelen te stellen aangaande het regiem toepasselijk op militairen die in het als huis van bewaring aangewezen ,,depot voor discipline'' voorlopig justitieel arrest ondergaan;

Gelet op artikel 22 van het Wetboek van Strafrecht[1]);

De Raad van State gehoord (advies van 27 september 1961, no. 25);

Gezien het nader rapport van Onze Minister van Justitie van 12 oktober 1961, Stafafdeling Wetgeving, nr. 333/661;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1. In dit besluit wordt verstaan onder:

Onze Minister: Onze Minister van Justitie,

gedetineerde: de militair die in het ,,depot voor discipline'' voorlopig justitieel arrest in de zin van de Rechtspleging bij de Landmacht of de Rechtspleging bij de Zeemacht ondergaat.

Artikel 2. Voor de gedetineerden geldt, voor zover in of krachtens dit besluit niet anders is bepaald, het regiem dat krachtens Titel III van de Gevangenismaatregel toepasselijk is op onveroordeelden.

Artikel 3. 1. Het voorlopig justitieel arrest, te ondergaan als licht of verzwaard arrest, wordt in de regel in algehele gemeenschap ondergaan, met dien verstande dat de beide categorieën onderling gescheiden blijven. De gedetineerden behoeven tijdens de nacht niet te worden afgezonderd. Indien dit voor de orde in het gesticht noodzakelijk is, kan het arrest in beperkte gemeenschap worden ondergaan.

2. Het voorlopig justitieel arrest, te ondergaan als streng arrest, wordt in afzondering ondergaan.

Artikel 4. Voor zover Onze Minister niet anders bepaalt, zijn ten aanzien van de voeding, de kleding, de geneeskundige verzorging, de sociale verzorging en de geestelijke verzorging van de gedetineerden de voorschriften welke in de krijgsmacht gelden van toepassing.

Artikel 5. De gedetineerden zijn verplicht de hun als militair opgedragen werkzaamheden naar behoren te verrichten.

Artikel 6. De gedetineerde, die geen militaire inkomsten geniet, ontvangt een zakgeld van f 1.— per dag.

Artikel 7. De bevoegde militair-justitiële autoriteiten kunnen ten aanzien van bepaalde gedetineerden in het belang van het onderzoek:

1° beperkingen bevelen met betrekking tot:
   a. de uitreiking van kranten en lectuur.
   b. het ontvangen van bezoek,
   c. het uitreiken of verzenden van brieven;

2° andere maatregelen gelasten.

Artikel 8. Onze Minister van Justitie kan nadere regelen stellen ter uitvoering van dit besluit.

Artikel 9. Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin het is geplaatst.

---

[1]) Laatstelijk gewijzigd bij de wet van 25 januari 961 (*Stb*. 19).

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State.

Soestdijk, 19 oktober 1961.

JULIANA.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

Uitgegeven de *tweede* november 1961,
De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

Besluit van 13 november 1961 tot wijziging van artikel 2 van het Koninklijk besluit van 21 februari 1951, Stb. 56, houdende regeling van de toelagen aan advocaten-raadslieden van beklaagden, wier zaak voor het Hoog Militair Gerechtshof, voor de zeekrijgsraad binnen het Rijk in Europa of voor een krijgsraad bij de landmacht moet dienen.
(Stb. 368).

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie van 6 november 1961, Stafafdeling Wetgeving, nr. 3521661;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel I

In het Koninklijk besluit van 21 februari 1951, *Stb*. 56, houdende regeling van de toelagen aan advocaten-raadslieden van beklaagden, wier zaak voor het Hoog Militair Gerechtshof, voor de zeekrijgsraad binnen het Rijk in Europa of voor een krijgsraad bij de landmacht moet dienen, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1. Het tweede lid van artikel 2 wordt gelezen als volgt:

De toelage bedraagt ten hoogste f 100,—.

2. Aan artikel 2 wordt een nieuwe derde lid toegevoegd, luidende:

Voor zaken, waarvan de behandeling op de terechtzitting meer dan een zittingsdag vordert, bedraagt de toelage ten hoogste zoveel maal f 100,— als de behandeling zittingsdagen heeft gevorderd.

Artikel II

Dit besluit treedt in werking op 1 december 1961 en werkt terug tot 1 juli 1961.

Artikel III

Het besluit is niet van toepassing, indien het bewijs van toevoeging is afgegeven vóór 3 juli 1961.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit,

dat in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemene Rekenkamer.

Soestdijk, 13 november 1961.

JULIANA.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

Uitgegeven de *achtentwintigste* november 1961.
De Minister van Justitie,
A. *C. W.* BEERMAN.

Besluit van 1 november 1961, houdende aanwijzing van de Commandant van het Papoea Vrijwilligers Korps als Commanderende Generaal in de zin van artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt en in de zin van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944. (Stb. 419).

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU. ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Ministers van Defensie van 22 september 1961, Directoraat Juridische Zaken, Afdeling Wetgeving en Publiekrecht, nr. 238.988/2 W(nr. Mar. 606.1771569.355, en van Justitie van 25 oktober 1961, Stafafdeling Wetgeving, Nr. 340/661;

Gelet op artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt en op het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 23 augustus 1944 *(Stb.* E 67);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Enig artikel

Als Commanderende Generaal in de zin van artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt en in de zin van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 wordt aangewezen de Commandant van het Papoea Vrijwilligers Korps.

Onze Ministers van Defensie en van Justitie zijn belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Soestdijk, 1 november 1961.

JULIANA

De Minister van Defensie,
S. H. VISSER.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

Uitgegeven de *negentiende* december 1961.
De Minister van Justitie,
A. C. *W.* BEERMAN.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

K.B. van 13 nov. 1961, Stb. 368 [1])

Bij lezing van het gedrukte Staatsblad 368/1961, betreffende de toelagen voor advocaten, optredende als raadsman van beklaagden voor de militaire rechter, wil het mij voorkomen, dat — met erkenning van de goede bedoelingen — de tekst van het betreffende besluit aan een zekere onvolledigheid lijdt, doordat het m.i. voorbijgaat aan enige wijzigingen in de organisatie van de krijgsmacht en van de militaire rechtspraak, na 1951, het jaar, waarin het ter zake tot 1 juli a.p. gegolden hebbende besluit werd genomen.

Er is, voor zover mij bekend, bijgekomen „de Koninklijke Lucht-„macht" met een afzonderlijke Krijgsraad te velde voor dat onderdeel, alsmede een Korps Mobiele Colonnes, met een — zie M.R.T. deel LIV/682 — een Krijgsraad t.v. voor dat korps.

M.i. ware het juister en fraaier geweest van een en ander in het in den aanhef dezes genoemde besluit te doen blijken.

Mr. A. VAN HOUTE.

---

[1]) Hiervóór opgenomen op blz. 158. *(Red. M.R.T.)*

INGEKOMEN BIJDRAGE

Is ontzegging van de rijbevoegdheid krachtens artikel 125 Wegenverkeersreglement aan een bromfietser wegens een door deze gepleegde overtreding van een bepaling uit het Wegenverkeersreglement mogelijk?

door

Mr. W. J. SMITS.

Ziehier de vraag, welke zich bij de Krijgsraad te Velde West heeft aangediend en waarover de meningen verdeeld zijn.

Voorop zij gesteld dat de bromfiets voor de Wegenverkeerswet (artikel 1, 2°) een motorrijtuig is, onverschillig haar merk, zodat aan een bromfietser voor overtreding van bepalingen van de Wegenverkeerswet krachtens artikel 39 dier wet als bijkomende straf de ontzegging van de rijbevoegdheid kan worden opgelegd. Hierover is wel iedereen het eens.

Met betrekking tot het Wegenverkeersreglement ligt de situatie echter anders. Vóór 1 augustus 1953 werd de positie van de bromfiets met betrekking tot dit reglement omschreven in artikel 63, waarin, voor zover thans van belang, stond dat dit voertuig voor de toepassing van dat reglement werd gelijkgesteld met een rijwiel. Met andere woorden, voor het gehele reglement, inclusief artikel 125, hetwelk tegen bestuurders van motorrijtuigen de bijkomende straf van ontzegging der rijbevoegdheid voor de in dat artikel genoemde overtredingen mogelijk maakt. Bromfietsers kon dus nimmer de rijbevoegdheid worden ontzegd bij veroordeling uitsluitend wegens een overtreding uit het Wegenverkeersreglement.

Toen nu in 1953 artikel 63 Wegenverkeersreglement kwam te vervallen, werd de positie van de bromfiets voor het Wegenverkeersreglement geregeld in de nieuw ingevoegde artikelen 51a en 80a W.V.R. In plaats van de woorden „voor de toepassing van dit reglement" kwam nu in elk der nieuwe artikelen te staan „voor de toepassing van dit „hoofdstuk" (respectievelijk de hoofdstukken III en IV van het Wegenverkeersreglement). Bovendien werd in artikel 1, 1e lid Wegenverkeersreglement punt d door een nieuw punt d vervangen, hetwelk als definitie van rijwielen met hulpmotor gaf: „motorrijtuigen, welke naar het oor„deel van Onze Minister enz." (K.B. van 17 juli 1953 Stbl. 337).

Aangezien het Wegenverkeersreglement een Algemene Maatregel van Bestuur is, beschikt men niet over een Memorie van Toelichting of Kamerstukken bij wijzigingen in dit reglement, waaruit de bedoeling des wetgevers, in casu de Kroon, kan worden gekend. Het behoeft dan ook geen verbazing te wekken, dat reeds in de jaargang 1953 van het tijdschrift Verkeersrecht polemieken ontstonden, echter niet met betrekking tot de vraag, die ik nu aan de orde heb gesteld.

Nu echter de Krijgsraad te Velde West zich bij vonnis van *2* augustus 1961 [1]) op het standpunt heeft menen te moeten stellen, dat het moge-

---

[1]) Hierna opgenomen op blz. 186 *(Red. M.R.T.)*.

lijk was aan een bromfietser, die veroordeeld werd wegens het niet-verlenen van voorrang aan een motorrijder, met toepassing van de artikelen 27, 124 en 125 Wegensverkeersreglement voorwaardelijk de rijbevoegdheid te ontzeggen, met de bijzondere voorwaarde, dat hij zich gedurende de proeftijd van 2 jaar moest verzekeren tegen W.A. en verzekerd moest blijven, meen ik toch mijn bezwaren tegen dit standpunt kenbaar te moeten maken.

Hoewel het vonnis, behalve aanhaling van artikel 125 Wegenverkeersreglement en artikel 2 Wegenverkeerswet, geen enkele motivering inhoudt, kan wel worden aangenomen, dat de Krijgsraad van mening is dat de bromfiets, krachtens artikel 1 Wegenverkeerswet een motorrijtuig zijnde, slechts voor de toepassing van de hoofdstukken III en IV van het Wegenverkeersreglement met een rijwiel gelijk wordt gesteld, doch niet voor de toepassing van hoofdstuk VII, waarin de strafbepalingen voorkomen.

Het wil mij voorkomen dat dit nimmer de bedoeling van de Kroon kan zijn geweest. Het standpunt van de Krijgsraad doet ietwat simplistisch aan. Ten aanzien van de voorrang b.v. moet de bromfietser zich gedragen als een wielrijder. Doet hij dit niet, dan wordt hij strafrechtelijk weer beschouwd als motorrijder. Als dit nu werkelijk de bedoeling van de Minister was geweest, waarom is dan in artikel 125 het artikel 51a W.V.R. niet genoemd?

Speciaal voor overtreding van de maximum-snelheid binnen de bebouwde kommen is dit van belang. Want artikel 61a W.V.R. is wel genoemd in artikel 125. Ook de Minister van Justitie blijkt er aldus over te denken. Zijne Excellentie richtte n.l. in augustus 1961 een schrijven aan de Procureurs-Generaal en de Advocaat-Fiscaal voor de Zee en Landmacht, waarin er op wordt gewezen dat het de aandacht van de Minister heeft getrokken, dat meer dan eens door de Kantonrechters — en een enkele maal ook door een Krijgsraad — aan een bromfietser, die terecht stond wegens overtreding van de maximumsnelheid (artikel 51a W.V.R.), een ontzegging van de rijbevoegdheid als bijkomende straf werd opgelegd en dat zulks onjuist was, vermits in artikel 125 W.V.R. onder de artikelen, waarop bij veroordeling tevens de sanctie van ontzegging der rijbevoegdheid staat, niet artikel 51a W.V.R., doch wel artikel 61a W.V.R. genoemd wordt (de overtreding van de maximum-snelheid door bestuurders van motorrijtuigen).

Deze opmerking van de Minister van Justitie werd uiteraard door de Procureur-Generaal en de Advocaat-Fiscaal aan de onder hen ressorterende hoofden van parketten ter behartiging doorgegeven.

Nu kan men hiertegenover natuurlijk wel stellen: „de taak van wets-„uitlegging is des rechters en niet des Ministers", maar wanneer de rechter zich zelf totaal van motivering van een uitspraak onthoudt, is de mening van een dergelijke autoriteit toch wel waardevol.

Ook het argument, dat artikel 1 lid 1 sub d van het Wegenverkeersreglement het rijwiel met hulpmotor een motorrijtuig noemt, gaat m.i. niet op. Waar de Wegenverkeerswet in artikel 1 reeds heeft vastgesteld

wat motorrijtuigen zijn, kan uiteraard het Wegenverkeersreglement, dat slechts een uitvoeringsmaatregel van die wet is, daaraan niet meer tornen. Het gaat er echter niet om of een bromfiets een motorrijtuig *is*, maar hoe hij voor de toepassing van het Wegenverkeersreglement moet worden *behandeld*. En dan kan ik het in het Wegenverkeersreglement gevolgde systeem niet anders zien dan aldus, dat de bromfiets voor de toepassing van het Wegenverkeersreglement gelijk wordt gesteld met een rijwiel.

Het probleem is van belang in verband met het steeds meer de kop opstekend euvel van onverzekerd rijdende bromfietsers. Praktisch het enige waarvoor zij respect hebben is „ontzegging der rijbevoegdheid". Kan men ze vangen onder een overtreding van artikel 25 Wegensverkeerswet, dan is er geen man over boord, maar dikwijls is het zuiver en alleen artikel 27 W.V.R., dat ten laste gelegd kan worden.

Naar verluidt ligt het in het voornemen een verplichte verzekering voor motorrijtuigen in te voeren. Het is dan te hopen dat deze bepaling met haar sanctie in de Wegenverkeerswet en niet in het Reglement wordt ondergebracht, daar men er anders, wat de bromfietsers betreft, nog naast grijpt.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 10 november 1960

President: Majoor Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel K. Timmerman en Majoor C. L. W. M. Baron van Voorst tot Voorst. *Raadsman:* Kapitein A. *L.* Hijmans.

Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog: Toen een marechaussee der l e klasse beklaagde, dpl. soldaat, wilde verhoren omdat deze soldaat op het station geen baret droeg en deze soldaat aanvankelijk antwoordde met die marechaussee l e klasse geen donder te maken te hebben, sloeg hij die meerdere eerst het opschrijfboekje uit de handen en gaf hem vervolgens een stomp tegen de schouder, waarna hij zich uit de voeten maakte.

(W.M.Sr. art. 117, 120).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B., geboren 1 december 1939, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 24 juli 1960, derhalve in tijd van oorlog, te Zutphen, althans in Nederland, opzettelijk zijn meerdere, de marechaussee der 1e klasse J. V. Smit feitelijk heeft aangerand, hebbende hij alstoen aldaar

,,willens en wetens voormelde meerdere met zijn tot vuist gebalde ,,rechterhand een stomp tegen een van diens schouders gegeven'';

Overwegende: enz.;

Overwegende dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P 71J60 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 9 augustus 1960 gesloten en getekend door Johan Valentijn Smit, marechaussee der 1e klasse, tevens opsporingsambtenaar en Arend Draayer, marechaussee der 2e klasse en Meint van Kuiken, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, allen ingedeeld bij de brigade 't Loo te Apeldoorn der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van 1e verbalisant:

dat hij op 24 juli 1960 te omstreeks 22.55 uur zich met de marechaussee der 2e klasse Arend Draayer op een bevolen dienstverrichting bevond namelijk belast was met het toezicht op het gedrag en de tenue der militairen op de Wellestraat in de gemeente Zutphen, voor het station der Nederlandse Spoorwegen aldaar; dat zij toen en daar een groep in het uniform der Koninklijke landmacht geklede personen het station zagen naderen; dat een van de zich daarbij bevindende soldaten geen baret droeg; dat dit later de soldaat B. bleek te zijn; dat hij de soldaat B. opdracht heeft gegeven een stukje opzij van genoemd station met hem te gaan, om rustig te kunnen praten; dat soldaat B. hierop reageerde met: ,,Ik heb met jou geen donder te maken, ik kom net ,,terug uit Nieuwersluis en ik wil niet weer een douw hebben''; dat hij hierop vlak voor B. is gaan staan en hij hem nogmaals opdroeg met hem mee te gaan; dat B. dit weer weigerde maar ten slotte toch meeging; dat hij hierop zijn opschrijfboekje heeft gepakt en de soldaat B. naar zijn verdere gegevens heeft gevraagd; dat B. hem het boekje uit zijn handen heeft geslagen en hem met zijn tot vuist gebalde rechterhand een stomp tegen zijn rechterschouder heeft gegeven; dat hij zich tegen B. heeft verweerd, waarna deze zich uit de voeten maakte;

als verklaring van 2e verbalisant:

dat hij op 24 juli 1960 te omstreeks 22.55 uur, zich in gezelschap van de marechaussee der lste klasse J. V. Smit voor een bevolen dienst heeft bevonden voor het station der Nederlandse Spoorwegen te Zutphen; dat aldaar een groepje militairen naderde; dat bleek dat een van hen, soldaat B., zijn baret kwijt was; dat Smit deze B. een eindje voorbij de ingang van het stationsgebouw heeft meegenomen; dat hij hoorde dat Smit B. op een gegeven moment naar zijn gegevens vroeg; dat hij plotseling zag dat soldaat B. Smit met zijn tot vuist gebalde rechterhand een stomp tegen zijn rechterschouder gaf, waarna B. even later zich uit de voeten maakte;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

,,dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Konink-
,,lijke landmacht op 24 juli 1960, derhalve in tijd van oorlog, te
,,Zutphen opzettelijk zijn meerdere, de marechaussee der 1e klasse
,,J. V. Smit, feitelijk heeft aangerand, hebbende hij alstoen aldaar

„willens en wetens voormelde meerdere met zijn tot vuist gebalde „rechterhand een stomp tegen een van diens schouders gegeven";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„feitelijke insubordinatie, in tijd van oorlog";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117 lid 1 juncto artikel 120 aanhef en onder ten 1e Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 5 weken — *Red.].*

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 10 november 1960

President: Majoor Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel K. Timmerman en Majoor *C.* L. W. M. Baron van Voorst tot Voorst. *Raadsman:* Kapitein A. *L.* Hijmans.

Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog: als dpl. soldaat zijn meerdere, een marechaussee der 1e klasse, met de gebalde vuist in het gelaat slaan.

(Zie ook het hiervóór afgedrukte vonnis van gelijke datum).

(W.M.Sr. art. 117, 120).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H., *geboren 13 september 1939, dpl. soldaat, beklaagde,*

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks „24 juli 1960, derhalve in tijd van oorlog, te Zutphen, althans in Nederland, opzettelijk zijn meerdere, de marechaussee der 1e klasse „J. V. Smit feitelijk heeft aangerand, hebbende hij alstoen aldaar „willens en wetens voormelde meerdere met een zijner tot vuist gebalde „handen in of tegen het gelaat gestompt en voorts de nestel van de „uniform waarin deze meerdere was gekleed, afgerukt";

Overwegende: enz.;

Overwegende dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P 71/60 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 9 augustus 1960 gesloten en getekend door Johan Valentijn Smit, marechaussee der 1e klasse, tevens opsporingsambtenaar en Arend Draayer, marechaussee der 2e klasse en Meint van Kuiken, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, allen ingedeeld bij de brigade 't Loo te Apeldoorn der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van 1e verbalisant:

dat hij op 24 juli 1960 te omstreeks 22.55 uur zich met de marechaussee der 2e klasse Arend Draayer op een bevolen dienstverrichting

bevond namelijk belast was met het toezicht op het gedrag en de tenue der militairen op de Wellestraat in de gemeente Zutphen, voor het station der Nederlandse Spoorwegen aldaar; dat zij toen en daar een groep in het uniform der Koninklijke landmacht geklede personen het station zagen naderen; dat een van de zich daarbij bevindende soldaten geen baret droeg; dat dit later de soldaat B. bleek te zijn; dat hij de soldaat B. opdracht heeft gegeven een stukje opzij van genoemd station met hem te gaan, om rustig te kunnen praten; dat soldaat B. hierop reageerde met: ,,Ik heb met jou geen donder te maken, ik kom net ,,terug uit Nieuwersluis en ik wil niet weer een douw hebben''; dat hij hierop vlak voor B. is gaan staan en hij hem nogmaals opdroeg met hem mee te gaan; dat B. dit weer weigerde maar ten slotte toch meeging; dat hij hierop zijn opschrijfboekje heeft gepakt en de soldaat B. naar zijn verdere gegevens heeft gevraagd; dat B. hem het boekje uit zijn handen heeft geslagen en hem met zijn tot vuist gebalde rechterhand een stomp tegen zijn rechterschouder heeft gegeven; dat hij zich tegen B. heeft verweerd, waarna deze zich uit de voeten maakte; dat daarop de soldaat H. naar hem toekwam en tegen hem riep: ,,Als je aan mijn ,,kameraad komt, kom je aan mij''; dat soldaat H. hem gelijktijdig met zijn tot vuist gehalde rechterhand in het gelaat stompte; dat de soldaat H. hierop is verdwenen;

als verklaring aan verbalisanten van:

Arnoldus Johannes Petrus Schneijderberg, oud 20 jaar, korporaal:

dat hij op 24 juli 1960 te omstreeks 22.55 uur te Zutphen voor het station der Nederlandse Spoorwegen heeft gezien dat soldaat H. de marechaussee der lste klasse J. V. Smit met zijn tot vuist gebalde rechterhand recht in het gezicht sloeg;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

,,dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht op 24 juli 1960, derhalve in tijd van oorlog, te Zutphen opzettelijk zijn meerdere, de marechaussee der 1e klasse J. V. Smit, feitelijk heeft aangerand, hebbende hij alstoen aldaar willens en wetens voormelde meerdere met een zijner tot vuist gebalde handen in het gelaat gestompt'';

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„feitelijke insubordinatie, in *tijd* van oorlog'';

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117 lid 1 juncto artikel 120 aanhef en onder ten 1e Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken — Red.].

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 24 augustus 1961

President: Luitenant-Kolonel Mr. J. T. Buurman van Vreeden; *Leden:* Luitenant-Kolonel J. D. Stolp en Majoor D. G. van Wilpe.

Wegens luidruclztig gedrag opgedragen in een patrouille-jeep plaats te nemen, aanvankelijk niet aan dat dienstbevel voldaan. Na tenslotte het bevel uitgevoerd te hebben, de beide leden der patrouille toegevoegd: „Kalkemmers" en „rothap".

Nu in de tenlastelegging niet is vermeld dat de beide militairen der Koninklijke Marechaussee samen een patrouille vormden, deze woorden ten aanzien van de meerdere gequalificeerd als opzettelijk beledigen van een meerdere en ten aanzien van de mindere als het bespotten van een mindere, beiden in dienst gepleegd.

Geldboete (ex art. 24 W.Sr.) en verlaging.

(W.M.Sr. art. 25, 108, 114, 141; W. Sr. art. 24).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. J. **C.** B., geboren 28 april 1939, dpl. wachtmeester, beklaagde,

Gezien: enz.;

Ovenvegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig wachtmeester in werkelijke dienst bij de „Koninklijke landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of „omstreeks 29 april 1961 te Zwolle, althans in Nederland,

e . opzettelijk beledigend toen hij in een jeep van de Koninklijke „Marechaussee onder geleide van de wachtmeester 1e klasse der Ko„ninklijke Marechaussee J. Buteyn en de marechaussee 1e klasse Klaas „Leeraar werd afgevoerd, heeft geroepen, „Jullie Kalkemmers" en „de „„„marechaussee die rothap",

„2e. heeft geweigerd dan wel opzettelijk heeft nagelaten te gehoor„zamen aan het hem door een patrouille der Koninklijke Marechaussee „bij monde van de wachtmeester 1e klasse Jan Buteijn gegeven dienst„bevel achter in de jeep te stappen, welke bevel hem, beklaagde, werd „gegeven omdat hij zich op de openbare weg, de Diezerstraat, onorde„lijk had gedragen";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, toen hij als dienstplichtig wachtmeester in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 29 april 1961 te Zwolle met verschillende collega's feest heeft gevierd; dat zij omstreeks 22,45 uur op de Diezerstraat te Zwolle liepen, stoeiden al luidkeels schreeuwende; dat er op een gegeven moment een jeep naast hen stopte waarin een wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee en een marechaussee der eerste klasse; dat de wachtmeester zoiets zei als: „Wachtmeester als U moeilijkheden wilt voorkomen ga dan in die jeep

,,zitten"; dat hij de wachtmeester heeft horen zeggen, dat deze een dienstbevel gaf; dat de wachtmeester hem nog meerdere malen bevolen heeft om in de jeep te stappen; dat hij tenslotte in de jeep is gaan zitten; dat hij, toen de marechaussees met de jeep wegreden, op de achterbank van de jeep is gaan liggen; dat hij toen willens en wetens in die jeep de beide marechaussees woorden heeft toegevoegd als ,,Jullie ,,kalkemmers" en ,,de marechaussee die rothap"; dat hij weet, dat een wachtmeester der eerste klasse zijn militaire meerdere is; dat hij ook weet dat een marechaussee der eerste klasse, die op patrouille is en belast met het toezicht op militairen, hem een dienstbevel kan geven en dat hij dat bevel als militair heeft uit te voeren;

Overwegende, dat Jan Buteijn, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee als getuige zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 29 april 1961 te omstreeks 22.45 uur zich bevond tezamen met de marechaussee der eerste klasse Klaas Leeraar, in opdracht van de Brigadecommandant, op patrouille belast met het toezicht op militairen, in de Diezerstraat te Zwolle; dat hij gekleed was in het uniform der Koninklijke Landmacht voorzien van de onderscheidingstekenen van zijn rang; dat zowel Leeraar als hij de witte uitmonstering droegen; dat zij een aantal militairen zagen lopen, die onderling aan het stoeien waren, terwijl zij luidkeels riepen en schreeuwden; dat hij de jeep, waarin zij zaten, heeft doen stoppen bij dit troepje; dat toen een der aldaar lopende onderofficieren, die later de wachtmeester B. bleek te zijn, hen toeriep: ,,Rijden jullie maar door, ,,wij hebben jullie niet nodig"; dat hij naar B. toegegaan is en tegen deze heeft gezegd: ,,Wachtmeester, wilt U achter in de jeep plaats ,,nemen"; dat B. antwoordde dat hij zelf wel zijn weg zou vinden; dat hij tegen B. gezegd heeft: ,,Wachtmeester als je moeilijkheden wilt ,,voorkomen, ga dan achter in de jeep zitten"; dat B. geen ogenblik moeite deed om in de jeep plaats te nemen; dat hij daarop tegen B. gezegd heeft, dat het een dienstbevel was; dat B. riep: ,,Jongens, het ,,is een anderhalve, dus is het een dienstbevel"; dat hij nog een paar maal zijn opdracht heeft herhaald; dat hij B. tenslotte in de richting van de jeep gedrongen heeft; dat B. tenslotte in de jeep is gaan zitten; dat zij toen naar de Marechaussee-kazerne te Zwolle zijn gereden; dat B. onderweg duidelijk tegen Leeraar en hem zei: ,,Jullie Kalkemmers" en ,,de marechaussee, die rothap"; dat zij zich door die woorden beledigd voelden;

Post alia:

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel ten aanzien van ieder der bewezen verklaarde feiten slechts bezigend voorzover daarop betrekking hebbende — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat waar niet is tenlastegelegd dat de wachtmeester der 1e klasse Buteijn en de marechaussee der 1e klasse Leeraar patrouilledienst verrichten en mitsdien de bepaling van artikel 128 Wetboek van Militair Strafrecht niet van toepassing is, het bewezen ver-

klaarde onder 1e oplevert het misdrijf voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108 Wetboek van Militair Strafrecht ten aanzien van de wachtmeester der 1e klasse Buteijn en het misdrijf, omschreven in artikel 141 Wetboek van Militair Strafrecht ten aanzien van de marechaussee der 1e klasse Leeraar, zijnde laatstgenoemd strafbaar feit bovendien in dienst — immers terzake van een dienstaangelegenheid — gepleegd;

Overwegende, dat het aldus bewezene mitsdien moet worden gequalificeerd als:

1e. *„als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar mondeling „beledigen",*
2e. *„als militair opzettelijk een meerdere* [*mindere* — Red.] *in zijn „tegenwoordigheid bespotten, in dienst gepleegd",*
3e. *„opzettelijke ongehoorzaamheid gepleegd in tijd van oorlog",*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1e. artikel 108 Wetboek van Militair Strafrecht,
2e. artikel 141 Wetboek van Militair Strafrecht,
3e. artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de gepleegde feiten ongeschikt acht in de door hem beklede rang van wachtmeester te blijven dienen;

[Volgt: veroordeling van beklaagde tot betaling van een geldboete van f 75, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van een maand, en verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse — *Red.].*

NASCHRIFT.

Het is merkwaardig dat de woorden „kalkemmers" en „rothap" ten aanzien van beklaagde's meerdere, de wachtmeester 1e klasse, „be-„lediging" opleverde en ten aanzien van beklaagde's mindere, de marechaussee 1e klasse „bespotten". Twee andere mogelijkheden stonden open: (1) de qualificatie ten aanzien van meerdere èn mindere als „bespotten" (artikel 108 en 141 W.M.Sr.); (2) de qualificatie ten aanzien van meerdere en mindere als „beledigen" (artikel 108 W.M.Sr. en artikel 266 W.Sr.). *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 30 augustus 1961

President: Majoor Mr. *K.* N. Korteweg; *Leden:* Kolonel A. *H.* Schreuders en Luitenant-Kolonel B. A. J. A. van Randwijk.
Raadsman: 1e luitenant *G.* J. Folmer.

Wederrechtelijk een aan een ander toebehorend dier doden: met een katapult een in de gracht rondom Huize Scherpenzeel zwemmende eend gedood.

Voorwaardelijke gevangenisstraf; onvoorwaardelijke geldboete; aan het verkeer onttrokken verklaring van de katapult.

(W.Sr. art. 350).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. R. C., geboren 10 februari 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij op of omstreeks 23 april 1961 te Scherpenzeel, althans in ,,Nederland, opzettelijk en wederrechtelijk een eend toebehorende aan ,,D. van Heusden, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde, ,,heeft gedood door alstoen aldaar willens en wetens naar die eend een ,,steentje uit een katapult weg te schieten, waardoor die eend dodelijk ,,werd getroffen";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 23 april 1961 te omstreeks 23.30 uur, terwijl hij samen met zijn vriend J. Frederiksz liep te wandelen in het dorp Scherpenzeel, in een gracht gelegen rondom Huize Scherpenzeel te Scherpenzeel drie eenden zag zwemmen; dat geen van deze eenden hem of zijn vriend Frederiksz in eigendom toebehoorden; dat hij die dag een katapult vervaardigd had; dat hij die katapult genomen heeft, een kiezelsteen gepakt heeft en willens en wetens naar een van die drie eenden, een donkerkleurige, met die katapult die kiezelsteen heeft weggeschoten; dat hij zag dat hij die eend aan de kop raakte; dat die eend toen op het water begon te spartelen; dat hij noch zijn vriend van iemand recht of toestemming had op die eend te schieten noch om die eend te doden; dat hij later heeft gehoord, dat die eend tengevolge van dat schot is overleden;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal opgemaakt en op 30 mei 1961 gesloten door Cornelis Reedijk, opperwachtmeester der rijkspolitie behorende tot de groep Scherpenzeel, zakelijk inhoudt als verklaring van Clifford Allan Johannes Frederiksz, geboren te Malang 25 mei 1941:

dat hij en Hans C. op 23 april 1961 in de avonduren in de gracht te Scherpenzeel een drietal eenden zagen zwemmen; dat Hans diens katapult te voorschijn haalde en mededeelde dat hij op de donkerkleurige eend zou schieten; dat Hans, gebruik makende van een kiezelsteen, de donkerkleurige eend recht op diens kop raakte; dat die eend goed geraakt was en op het water spartelde;

als verklaring van verbalisant:

dat hij op 24 april 1961 in de gracht langs het kasteel Scherpenzeel te Scherpenzeel een donkerkleurige dode eend drijvende heeft aangetroffen;

als verklaring van Dolf van Heusden, wonende te Scherpenzeel, Burgemeester Royaardslaan 3:

dat hij hoofd van het internaat van Huize Scherpenzeel is; dat de eenden in de gracht gelegen rondom Huize Scherpenzeel te Scherpenzeel zijn eigendom zijn; dat hij niemand toestemming heeft gegeven een eend afkomstig uit die gracht te doden;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„opzettelijk en wederrechtelijk een dier, dat geheel of ten dele aan „een ander toebehoort, doden",

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 350, lid 2, van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van één week voorwaardelijk, proeftijd van twee jaren en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 30, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 12 dagen; voorts verklaring dat onttrokken is aan het verkeer de in beslag genomen katapult, met behulp waarvan het feit is begaan — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 1 juni 1960

President: Majoor Mr. *P.* J. *C.* Schipper; *Leden:* Luitenant-Kolonel P. van Goor en Luitenant-Kolonel Mr. W. Kasten.
Raadsman: 2e luitenant M. Dekkinga.

Tenlastegelegd diefstal te Assen, althans te Ermelo. Het in de vorm van een beschikking tot verwijzing gegeven oordeel, bedoeld in artikel 254 R.L., van de Commanderende Generaal, behelst diefstal gepleegd te Ermelo. Ten aanzien van diefstal te Assen geen recht tot strafvordering: vrijspraak; diefstal te Ermelo niet bewezen. (Bevestigd H.M.G., zie sententie achter het vonnis).

Tenlastegelegde diefstal van levensmiddelen te La Courtine niet bewezen, nu de restant-voorraad levensmiddelen aldaar niet kon worden ingeleverd en o.a. beklaagde toestemming had gekregen, die levensmiddelen op te eten, hetzij te La Courtine, hetzij onderweg naar Nederland. H.M.G.: nu hij met die levensmiddelen anders handelde dan aangegeven levert dat een krijgstuchtelijk vergrijp op. Vrijspraak en verwijzing van de zaak naar de tot straffen bevoegde commanderende officier van beklaagde.

(W.K. art. 58; W.Sr. art. 310; R.L. art. 254).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M. V. G., geboren 27 november 1938, dpl. sold., beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Ko-

„ninklijke Landmacht, op een niet met juistheid aan te geven tijdstip „in of omstreeks de maand augustus 1959 te Assen, althans te Ermelo „in de legerplaats, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „heeft weggenomen drie, althans enige lakens, toebehorende aan de „Staat der Nederlanden; op of omstreeks 7 november 1959 te La „Courtine, Frankrijk, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëige-„ning heeft weggenomen een bus gemalen koffie, twee bussen melk-„poeder, twee bussen peches au sirop, een zak met acht pakjes thee à „100 gram, acht patroonhulzen en vier losse geweerpatronen, alles „toebehorende aan de Staat der Nederlanden";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat blijkens het in de vorm van een beschikking tot verwijzing gegeven oordeel bedoeld in artikel 254 van de Regtspleging bij de Landmagt, dd. 20 april 1960, de Commanderend Generaal heeft beslist dat beklaagde terecht zou staan terzake van het met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening wegnemen van vier, althans twee, lakens toebehorende aan de Staat der Nederlanden, welk feit nader is gepreciseerd in dier voege dat het zou zijn gepleegd op een niet met juistheid aan te geven tijdstip in of omstreeks de maand augustus 1959 te Ermelo in de legerplaats;

Overwegende, dat de telastelegging inhoudt het met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening wegnemen van drie, althans enige lakens op een niet met juistheid aan te geven tijdstip in om omstreeks de maand augustus 1959, gepleegd te Assen, althans te Ermelo in de legerplaats;

overwegende, dat de telastelegging voor wat betreft een feit als daarin omschreven gepleegd te Assen, niet door de beschikking tot verwijzing wordt gedekt en derhalve terzake hiervan geen recht tot strafvordering aanwezig is, zodat beklaagde te dien aanzien moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem onder I alternatief als te Ermelo in de legerplaats gepleegd, ten laste gelegde feit heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad voorts niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem onder II ten laste gelegde heeft gepleegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad met name niet bewezen acht dat beklaagde ten aanzien van de onder II genoemde levensmiddelen heeft gehandeld met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening, nu blijkens de verklaring de sergeant der eerste klasse-hofmeester Jacob Broeksma, destijds hofmeester van de gecombineerde officiers- en onderofficiersmess te La Courtine, uit de voorraad van welke mess bedoelde goederen afkomstig waren, door deze, nadat gebleken was dat die goederen niet in La Courtine konden worden ingeleverd en na overleg met een bestuurslid van deze mess, tevens S4 van de Vaste Kampstaf te La Courtine, uitdrukkelijk toestemming is gegeven, onder meer aan beklaagde, zoveel mogelijk van deze goederen op te eten,

hetzij ter plaatse, hetzij op de reis van La Courtine naar Nederland;

Overwegende, dat de Krijgsraad ten aanzien van de in de telastelegging onder II genoemde patroonhulzen en vier losse patronen niet bewezen acht dat beklaagde deze goederen te La Courtine heeft weggenomen;

Overwegende, dat beklaagde mitsdien ook ten aanzien van het hem onder II ten laste gelegde behoort te worden vrijgesproken;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart ten aanzien van het onder I ten laste gelegde voor wat betreft het daarin als te Assen gepleegde omschreven feit geen recht tot strafvordering aanwezig en spreekt beklaagde daarvan vrij;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde meer onder I en II is ten laste gelegd en spreekt hem daarvan eveneens vrij.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 30 augustus 1960

President: Mr. Doornbos; *Leden:* Lt. Generaals Mr. Schepers en Zegers, Kapitein ter Zee van Vreeswijk (plv.), Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. Milders (plv.).

Raadsvrouwe: Mr. L. C. D. F. Biemen, advocate te 's-Gravenhage.

(zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en ten aanzien van het tweede feit de stukken zal overdragen aan de commanderend officier teneinde de daar gestelde feiten aan de krijgstucht te toetsen met bevestiging van het vrijsprekend vonnis voor wat betreft het eerste ten laste gelegde feit;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis voor zover dit betrekking heeft op het sub 2 ten laste gelegde niet kan verenigen, omdat de gedragingen van beklaagde, welke aan het sub 2 ten laste gelegde ten grondslag liggen, voor zover hij met de daar genoemde goederen anders gehandeld heeft dan hem door de sergeant der eerste klasse-hofmeester J. Broeksma was toegestaan, strijdig zijn met de militaire tucht en orde en derhalve opleveren een krijgstuchtelijk vergrijp, zoals dit is omschreven in artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht, zodat met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht onder mededeling van alle stukken de zaak ter verdere behandeling moet worden verwezen naar de tot straffen bevoegde commanderende officier van beklaagde;

Overwegende, dat het Hof zich overigens met het vonnis verenigt;

Gezien de artikelen 58 van de Wet op de Krijgstucht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Ten aanzien van het onder I ten laste gelegde:
Bevestigt het vonnis waarvan beroep;
Ten aanzien van het onder II ten laste gelegde:
Vernietigt het vonnis waarvan beroep en opnieuw rechtdoende;
Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde is ten laste gelegd;
Spreekt hem daarvan vrij;
Bevindt dat de zaak oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp in de zin van artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht;
Verwijst de zaak voor zover betrekking hebbende op het sub 2 ten laste gelegde, onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderend officier.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 31 augustus 1960

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Lt.-Kolonel R. van der Laan en Kapitein G. W. Baron Van Dedem.

Tenlastelegging (inzake het rijden met een auto die in onvoldoende staat van onderhoud verkeert) nietig verklaard omdat het gedeelte „. . . terwijl voorts door de grote speling op de verbindingsbouten „grote kans op shimmy bestond" niet duidelijk maakt welk mankement aan het voertuig wordt bedoeld.

(R.L. art. 114).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. T. E., geboren 19 februari 1930, dpl. marechaussee 2e kl., beklaagde;

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig marechaussee 2e klasse bij de „Koninklijke Landmacht, op 3 juli 1960 te Sloten, gemeente Amster-„dam, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto „merk Volkswagen, gekentekend SK 19-55, daarmee heeft gereden „over de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Sloterweg in „de richting Badhoevedorp, terwijl het door hem bestuurde motor-„rijtuig rijtechnisch niet in voldoende staat van onderhoud verkeerde, „immers de toestand der banden aldus was:

„links 10%
„rechts achter glad
„links voor 50%
„rechts voor 40%

„terwijl voorts door de grote speling op de verbindingsbouten grote „kans op shimmy bestond";

Overwegende, dat uit een verklaring van werkelijke dienst d.d. 4 augustus 1960, opgemaakt door de Commandant Herhalingsdetache-

ment 5e Divisie Koninklijke Marechaussee te Amsterdam, blijkt, dat beklaagde van 30 juni 1960 tot 24 juli 1960 als militair in werkelijke dienst is geweest;

overwegende, dat de telastelegging behoort te worden nietig verklaard, aangezien het gedeelte „terwijl voorts door de grote speling op „de verbindingsbouten grote kans op shimmy bestond" niet duidelijk maakt welk mankement aan het voertuig wordt bedoeld, zodat de telastelegging niet voldoet aan de vereisten van artikel 114 Regtspleging Landmagt op straffe van nietigheid voorgeschreven;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart de tenlastelegging nietig.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 28 september 1960

President: Majoor Mr. *D.* J. R. Buisman; *Leden:* Luitenant-Kolonel Mr. W. Kasten en Majoor S. C. Brands.
Raadsman: Kapitein M. *H.* von Meyenfeldt.

Tijdens een militaire oefening een „vijandelijk" militair „krijgsgevangen' gemaakt hebbende en die in liggende houding op de buik onder bewaking gesteld hebbende, toen die „krijgsgevangene" kans zag een geweer te bereiken en een alarmschot te doen afgaan, met een met losse patronen geladen geweer op een afstand van circa 20 cm., dut beklaagde al die tijd op de „krijgsgevangene" gericht had gehouden, een schot doen afgaan tengevolge waarvan die „krijgsgevangene" aan de rug en het ruggemerg gewond werd en blijvend invalide zal zijn.
(W.Sr. art. 308).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. M., geboren 24 juli 1940, dpl. sergeant, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig korporaal bij de School Reserve „Officieren der Infanterie der Koninklijke Landmacht, op 4 augustus „1960 onder de gemeente Weert, tijdens een militaire oefening waarbij „hij gewapend was met een met losse patronen geladen Garandgeweer, „hetwelk niet op veilig gesteld was, hoogst roekeloos en onvoorzichtig „in strijd met de op dit stuk bestaande voorschriften, dit geweer op „circa 20 centimeter, althans op zeer korte afstand met de tromp ge„richt heeft gehouden op de op zijn buik op de grond gelegen, juist „tevoren krijgsgevangen gemaakte dienstplichtig korporaal P. Popke„ma, waarbij hij, beklaagde, de vinger aan de trekker hield en ver„volgens, toen genoemde Popkema kans zag een waarschuwingsschot „uit een ander geweer te lossen, teneinde zijn kameraden te waar„schuwen, aan de trekker van zijn, beklaagde's, geweer heeft getrok-

,,ken, met het aan deze roekeloosheid en onvoorzichtigheid, derhalve ,,aan zijn, beklaagde's, schuld te wijten gevolg, dat een schot afging en ,,Popkema door de lading in de rugstreek, ter hoogte van het linker-,,schouderblad werd getroffen en een hevig bloedende wond van circa ,,4 centimeter middellijn in zijn rug kreeg, waarbij het ruggemerg werd ,,getroffen en genoemde Popkema zwaar lichamelijk letsel opliep, im-,,mers vermoedelijk voor het leven verlamd zal blijven";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig korporaal bij de School Reserve Officieren van de Infanterie der Koninklijke Landmacht, zich op 4 augustus 1960 onder de gemeente Weert tijdens een militaire oefening in de onmiddellijke omgeving van de Geuzendijk bevond; dat hij in het raam van die oefening tezamen met de dienstplichtige korporaals Nijeholt en van Bohemen de dienstplichtig korporaal P. Popkema, die tot de tegenpartij bij die oefening behoorde, ,,krijgsgevangen" heeft gemaakt; dat zij Popkema, nadat deze op hun bevel zijn wapen had afgelegd, voorover op de grond hebben doen liggen en Nijeholt Popkema vasthield, terwijl hij — beklaagde — eigener beweging, Popkema onder schot hield met een Garand-geweer, dat hij kort tevoren van een andere cursist had overgenomen; dat hij toen niet had gecontroleerd of het wapen geladen was en evenmin of het wapen al dan niet in rust was gesteld; dat hij geknield naast Popkema zat met de tromp van het geweer 10 à 20 centimeter van het lichaam van Popkema verwijderd en de vinger aan de trekker houdend; dat Popkema kans zag onverwacht een schot af te vuren met het geweer van Nijeholt, dat onder zijn bereik was; dat hij onmiddellijk als reactie daarop met de vinger aan de trekker van zijn geweer heeft getrokken, waardoor een schot afging; dat het geweer toen nog steeds op Popkema gericht was; dat tengevolge van dat schot Popkema in de rugstreek werd getroffen en bloedend gewond; dat de veiligheidsvoorschriften ten aanzien van het gebruik van losse munitie hem bekend waren, met name dat binnen een afstand van veertig meter op personen geen gericht vuur mocht worden afgegeven; dat het hem eveneens bekend was dat bij de oefening de partij, waartoe hij behoorde, van losse munitie voor geweren was voorzien;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard: Johannes Evert Bernardus Nijeholt:

dat hij zich op 4 augustus 1960 onder de gemeente Weert tijdens een militaire oefening ,,kleine oorlog" tezamen met de korporaals J. M. en van Boheemen in de onmiddellijke omgeving van de Geuzendijk, met de opdracht bij een monument voedsel te gaan halen, bevond; dat zij op weg daarheen de korporaal G. Popkema, die tot de tegenpartij bij die oefening behoorde, ,,krijgsgevangen" maakten; dat zij teneinde van Popkema inlichtingen te verkrijgen, over de ,,vijand", deze op zijn buik op de grond hebben doen liggen; dat hij zelf naast Popkema is gaan liggen aan diens rechterkant, terwijl hij zijn geweer naast zich-op de grond had gelegd; dat, terwijl hij — getuige — Popkema onder-

vroeg, M. zich aan de andere zijde van Popkema bevond in geknielde houding; dat Popkema toen op een gegeven moment kans zag aan zijn — getuige's — geweer te komen en een schot te lossen; dat M. daarop, terwijl deze de tromp van zijn geweer op zeer korte afstand van de rug van Popkema hield, iets zei van: „Geen flauwe kul Popkema"; dat vrijwel tegelijkertijd een schot uit het geweer van M. afging, dat Popkema in de rug trof; dat tussen beide schoten nauwelijks enige seconden zijn verlopen; dat na het gebeurde M. huilend wegliep, dat de sfeer bij de oefening enigszins gespannen was zowel door de aard der oefening als door gebrek aan slaap en voldoende voeding;

Post alia:

Overwegende, dat een schriftelijke geneeskundige verklaring betreffende de dienstplichtig korporaal P. Popkema ten dienste der Justitie afgegeven en getekend door de arts T. B. Intveld, commandant geneeskundig detachement Budel, d.d. 8 augustus 1960, zakelijk inhoudt als verklaring van voormelde arts:

dat hij op 4 augustus 1960 bij betrokkene heeft waargenomen een schotverwonding ± 1 cm rechts van mediaanlijn t.pv Th-4; dat de patiënt, compos mentis zijnde, vrij heftig bloedde; dat hij gevoelloosheid in de benen van patiënt constateerde; dat de geconstateerde ruggemergsbeschadiging blijvende invaliditeit deed verwachten; dat bij neurochirurgisch ingrijpen blijvende invaliditeit zeker bleek;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden „en genoemde Popkema zwaar lichamelijk „letsel opliep, immers vermoedelijk voor het leven verlamd zal blijven";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Aan zijn schuld te wijten zijn dat een ander zwaar lichamelijk „letsel bekomt",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 308 juncto artikel 82 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een hechtenis voor de tijd van 14 dagen — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 16 november 1960

President: Luitenant-Kolonel Mr. *D.* J. R. Buisman; *Leden:* Luitenant-Kolonel Mr. W. Kasten, Majoor S. C. Brands.
Raadsman: Mr. R. W. Baron de Vos van Steenwijk.

Beklaagde, sergeant-majoor-instructeur, had een meisje van bijna 20 jaar, dat van huis was weggelopen, enkele dagen op verschillende plaatsen voor haar ouders verborgen gehouden.

(W.Sr. art. 280).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K. H. R., geboren 15 oktober 1916, beroepssergeant-majoor, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„PRIMAIR: dat hij, dienende als sergeant-majoor-instructeur bij de „Koninklijke landmacht, op of omstreeks 29 juli 1960 te 's-Graven-„hage, althans in Nederland, de op 9 januari 1941 geboren, onge-„huwde en tevoren niet gehuwd geweest zijnde, Annie V. zonder de „wil van haar ouders, doch met haar toestemming, op zijn scooter heeft „weggevoerd van haar woonplaats 's-Gravenhage via Bussum naar „Amsterdam, een en ander met het oogmerk om zich haar bezit in of „buiten echt te verzekeren;

„en voor zover op het bovenstaande geen veroordeling mocht volgen,

„SUBSIDIAIR: dat hij dienende als sergeant-majoor-instructeur bij de „Koninklijke landmacht, opzettelijk gedurende het tijdvak van 29 juli „1960 tot en met 1 augustus 1960 tot ongeveer 13.00 uur, dan wel „een gedeelte van dit tijdvak, te 's-Gravenhage, Rotterdam, Bussum en „Amsterdam dan wel op één of meer van deze plaatsen, en in ieder „geval in Nederland, het onder primair genoemde minderjarige op 9 „januari 1941 geboren meisje Annie V., die zich op of onistreeks 29 „juli 1960 aan het wettig over haar gesteld, door haar ouders uitge-„oefend gezag had onttrokken, heeft verborgen, immers op verschil-„lende, haar ouders onbekende adressen heeft doen verblijven";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde met betrekking tot het hem subsidiair ten laste gelegde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als sergeant-majoor-instructeur in dienst was bij de Koninklijke landmacht, in het tijdvak van 29 juli 1960 tot en met 1 augustus 1960 het meisje Annie V., dat naar hij wist toen minderjarig was, welk meisje zich op 29 juli 1960 had onttrokken aan het wettig over haar gesteld door haar ouders uitgeoefend gezag, op verschillende haar ouders onbekende adressen heeft ondergebracht en

doen verblijven en wel gedurende de nacht van 29 juli 1960 op 30 juli 1960 bij zijn moeder, wonende straat 30b te Rotterdam, van 30 juli 1960 op 31 juli 1960 in een hotel te Diemen en van 31 juli 1960 tot en met 1 augustus 1960 bij de familie X., straat 58 te Amsterdam; dat hij dit deed met de bedoeling dit meisje voor haar ouders verborgen te houden;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 7 augustus 1960, opgemaakt en gesloten door Gijsbert Pijnse van der Aa, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, Brigade 's-Gravenhage, zakelijk inhoudt als verklaring van Annie V.:

dat zij in de avond van 28 juli 1960 heeft besloten van huis weg te lopen, aangezien zij het thuis niet langer vol kon houden; dat zij op 29 juli 1960 sergeant-majoor R., die zij ongeveer anderhalf jaar kende, ontmoette en hem vertelde, dat zij van plan was weg te lopen; dat zij toen hebben besproken waar zij de eerste dagen zou blijven nadat zij was weggelopen; dat zij met R. afsprak dat zij hem te omstreeks 13.45 uur op de Loosduinseweg te 's-Gravenhage zou ontmoeten; dat zij, na thuis enkele kledingstukken te hebben gepakt, zonder te zeggen dat zij wegliep van huis, is vertrokken; dat zij R. om 13.45 uur ontmoette, waarna hij haar per scooter naar Rotterdam heeft gebracht; dat zij daar de nacht van 29 op 30 juli 1960 hebben doorgebracht; dat zij op 30 juli 1960 van Rotterdam naar Bussum zijn vertrokken, naar een kennis van R., waar zij naar hij hoopte, een paar dagen zou kunnen blijven; dat die kennis echter geen onderdak kon geven, waarna zij op weg zijn gegaan naar Amsterdam; dat zij de nacht toen hebben doorgebracht in een hotel te Diemen; dat zij op 31 juli 1960 naar Amsterdam zijn gegaan naar X., straat 58; dat X. goed vond dat zij daar een paar dagen bleef; dat zij daar met R. van de avond van 31 juli 1960 tot de morgen van 1 augustus 1960 is gebleven; dat zij in de loop van 1 augustus 1960 door twee rechercheurs is aangehouden en overgebracht naar Den Haag; dat R. haar aan voormelde adressen heeft geholpen; dat zij evenals R. niet wilde, dat haar vader haar zou vinden;

***Post** alia:*

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Opzettelijk een minderjarige, die zich onttrokken heeft** aan **het „wettig over hem gestelde gezag, verbergen",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 280 van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 3 maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren — ***Red.].***

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 23 december 1960

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel J. C. C. Crena Uiterwijk en Luitenant-Kolonel R. van der Laan. *Raadsman:* Mr. T. J. Kramer.

Bevel in een aangelegenheid die vreemd is aan de belangen van de dienst (als adjudant O.O., dd. officier van kazerne-piket en als onderofficier van controle van het patrouille-beveiligingssysteem van de 420e Comp. van Heutsz en tevens belast met de waarneming van het commando over die compagnie) aan de hem toegevoegde chauffeur opdracht gegeven, instede van een controlerit te maken, hem naar een automatiek in de stad te rijden.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, dienstdoende: ongeveer 3 uren in die automatiek verbleven.

3 weken militaire detentie.

(W.M.Sr. art. 97, 99, 140).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen C., geboren 27 juni 1916, beroepsadjudant 0.0.-I., beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij in de rang van adjudant-onderofficier in werkelijke dienst „bij de Koninklijke Landmacht in de nacht van 5 op 6 oktober 1960, „in tijd van oorlog, te Amsterdam, terwijl hij dienst deed als dienst-„doend officier van kazernepiket van het kamp Zeeburg en als onder-„officier van controle van het patrouille-beveiligingssysteem van de „420e Compagnie van Heutsz, en tevens belast was met de waarneming „van het commando van de 420e Compagnie van Heutsz,

„I. PRIMAIR: opzettelijk in een aangelegenheid die vreemd is aan „de belangen van de dienst, althans met overschrijding van zijn be-„voegdheid, in opgemelde functies, althans van een of meer van opge-„melde functies, de hem toegevoegde korporaal der eerste klasse-„chauffeur R. Schaap, derhalve een mindere in rang, heeft bevolen om „hem, beklaagde, met het hem voor controle ter beschikking gesteld „motorrijtuig, gekentekend KP 02-64 van het kamp Zeeburg naar een „automatiek in de Utrechtsestraat te rijden, althans tijdens een con-„trolerit met afwijking van de gebruikelijke route van het Frederiks-„plein naar een automatiek in de Utrechtsestraat te rijden, waarna hij, „na in deze automatiek omstreeks 3 uren te hebben vertoefd, zich door „genoemde korporaal der eerste klasse met voormeld motorrijtuig naar „Kamp Zeeburg heeft laten terugrijden;

„en indien terzake van het hem primair ten laste gelegde geen ver-„oordeling mocht volgen,

„SUBSIDIAIR: opzettelijk wederrechtelijk het aan de Staat der Neder-

,,landen toebehorend motorrijtuig, gekentekend KP 02-64 op diverse
,,voor het openbaar rij- of ander verkeer openstaande wegen heeft ge-
,,bruikt, door opzettelijk als inzittende in opgemeld motorrijtuig van
,,het kamp Zeeburg, over bovenbedoelde, niet met juistheid aan te
,,geven, wegen onder andere over de Utrechtsestraat naar een aan
,,laatstgenoemde straat gelegen automatiek en van deze automatiek
,,weer terug naar het kamp Zeeburg, althans van het Frederiksplein
,,over bovenbedoelde niet met juistheid aan te geven wegen onder
,,andere over de Utrechtsestraat naar een aan laatstgenoemde straat
,,gelegen automatiek zich te laten rijden, zonder dat hij, beklaagde,
,,voor deze rit toestemming of opdracht van of namens een daartoe be-
,,voegde meerdere bekomen had;

,,II. eigendunkelijk op 5 oktober 1960 omstreeks 21.30 uur zijn
,,onderdeel kamp Zeeburg heeft verlaten, althans eigendunkelijk op 5
,,oktober 1960 omstreeks 22.00 uur met afbreking van zijn dienst als
,,onderofficier van controle tijdens een controlerit, van het Frederiks-
,,plein naar een automatiek in de Utrechtsestraat zich heeft laten rijden
,,en sindsdien ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van
,,kamp Zeeburg en wel anders dan voor de uitoefening van zijn dienst
,,als officier van kazernepiket en van onderofficier van controle, totdat
,,hij op 6 oktober 1960 omstreeks 01.30 uur weer in Kamp Zeeburg
,,is teruggekeerd";

overwegende: enz.;

overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht in de rang van adj.-onderofficier, van 5 oktober 1960 08.00 uur tot 6 oktober 1960 08.00 uur officier van kazernepiket in het kamp Zeeburg te Amsterdam was en tevens onderofficier van controle van het patrouille-beveiligingssysteem van de 420e Compagnie van Heutsz; dat hij bovendien in genoemde tijd bij afwezigheid van de compagniescommandant, Kapitein Hoogvliet, en van de waarnemend compagniescommandant, de Eerste Luitenant Sanders, door deze laatste belast was met de waarneming van het commando van genoemde compagnie; dat hij op 5 oktober 1960 omstreeks 21.30 uur in het kamp Zeeburg aan de korporaal der eerste klasse-chauffeur R. Schaap, die aan hem in eerdervermelde functies was toegevoegd als piket-chauffeur, opdracht heeft gegeven om met het hem voor controle ter beschikking gestelde motorrijtuig, Volkswagen, gekentekend KP 02-64, nadat hijzelf en de sergeant Louwerse daarin waren ingestapt, het kamp Zeeburg te verlaten; dat hij reeds vóór dit vertrek uit het kamp het plan had om naar een automatiek in de Utrechtsestraat te rijden; dat zij daarop naar het Frederiksplein te Amsterdam zijn gereden; dat hij, daar gekomen, Schaap opdracht heeft gegeven de Utrechtsestraat in te rijden om naar bedoelde automatiek te gaan; dat Schaap de auto daar geparkeerd heeft; dat hij en de sergeant Louwerse de automatiek zijn ingegaan om daar wat te eten; dat zij ruim drie uur in die automatiek zijn gebleven; dat hij op 6 oktober 1960 Schaap opdracht heeft gegeven hem met sergeant Louwerse weer terug te rijden naar het Kamp Zeeburg; dat

zij toen omstreeks 01.30 uur via Frederiksplein en Sarphatistraat naar kamp Zeeburg zijn teruggereden; dat hij niet gerechtigd was, naar hij wist, om Schaap opdracht te geven te rijden, aangezien hierbij geen enkel dienstbelang betrokken was; dat hij immers als officier van kazernepiket in het kamp Zeeburg aanwezig behoorde te zijn en hij niet gerechtigd was in genoemde periode in genoemde automatiek aanwezig te zijn; dat hij derhalve van 5 oktober 1960 omstreeks 21.30 uur tot 6 oktober 1960 omstreeks 01.30 uur willens en wetens ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van het Kamp Zeeburg te Amsterdam;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten, waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde I primair en II is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *„opzettelijk in eene aangelegenheid die vreemd is aan de belangen „van den dienst, een mindere bevelen iets te doen",*
2. *„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet „langer dan vier dagen durende, waarbij de schuldige het misdrijf „pleegt, terwijl hij is dienstdoende";*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht,
2. artikel 97 juncto artikel 99 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten lastegelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat nu het I primair ten laste gelegde bewezen is, een onderzoek naar het I subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken — *Red.*].

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 11 januari 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel Mr. C. C. J. Kiewit en Kapitein G. W. Baron van Dedem.

Verkeersplein.

Beklaagde was, rijdende op een verkeersplein op de rechterrijbaan, naar links naar de linkerrijbaan gereden zonder aandacht te schenken aan een op die linkerrijbaan achter hem rijdende auto, waardoor een aanrijding ontstond.

(W.V.R. art. 28).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. G. M. H., beroepsmarechaussee 1e klasse, geb. 24 december 1937, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, in de rang van marechaussee der eerste klasse in werkelijke ,,dienst bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 9 augustus ,,1960 te Utrecht(als bestuurder van het militaire vrachtmotorrijtuig, ,,gekentekend KR 34-89, daarmede rijdende op de rechter rijbaan van ,,de voor het openbaar rij- of ander verkeer openstaande weg en wel ,,op het noordelijk gedeelte daarvan, de Rijksweg 25, ter plaatse ge- ,,legen op het verkeersplein, gevormd door de rijkswegen 25 en 22 en ,,ter plaatse bekend als de rotonde Berenkuil, welk verkeersplein op de ,,door hem, beklaagde, gevolgde naderingsweg was aangegeven door ,,een bord overeenkomstig model 15a van de Bijlage van het Wegen- ,,verkeersreglement, van de rechter rijbaan, waarop hij reed, zich naar ,,de linker rijbaan heeft begeven, zulks terwijl een op de linker rijbaan ,,rijdend vierwielig motorrijtuig, dat zijn weg op de linker rijbaan bleef ,,volgen, hem op korte afstand was genaderd en terwijl hij, beklaagde, ,,zijn voornemen om van de rechter rijbaan naar de linker rijbaan te ,,rijden, niet tijdig en op duidelijk zichtbare wijze had kenbaar ge- ,,maakt, tengevolge waarvan beide motorrijtuigen met elkaar in aan- ,,rijding zijn gekomen en waardoor de vrijheid van het verkeer op ,,genoemde weg zonder noodzaak werd belemmerd, althans de veilig- ,,heid op die weg in gevaar werd gebracht'';

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als marechaussee der eerste klasse in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 9 augustus 1960 te Utrecht als bestuurder van het militaire vrachtmotorrijtuig, gekentekend KR 34-89, daarmede reed over de rechter rijbaan van de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Rijksweg 25, op het noordelijk weggedeelte, gelegen op het verkeersplein, gevormd door de Rijkswegen 25 en 22; dat hij daar reed in de richting van Rijksweg 22 en kwam uit de richting Zeist; dat hij toen op die rotonde, de zogenaamde Berenkuil, van de rechter rijbaan ging rijden op de voor hem links gelegen rijbaan; dat hij, toen hij de rechter rijbaan verliet, aan de achterzijde van de door hem bestuurde auto een duw voelde; dat zijn auto zich op dat moment gedeeltelijk op de linker, gedeeltelijk op de rechter rijbaan bevond; dat zijn auto door die duw op de linker

rijbaan werd gedrukt; dat hij daarna stopte en zag dat een vrachtauto, gekentekend RV 67-20, achter op zijn auto was gereden; dat hij die vrachtauto tevoren niet had opgemerkt, doch zijn auto naar de linker rijbaan had gestuurd, omdat hij meende dat op die rijbaan geen verkeer achter hem naderde;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 20 augustus 1960, opgemaakt en gesloten door Hendrik Petrus Maria van den Berk, en Cornelis Pieter de Haas, respectievelijk wachtmeester der 1e klasse en wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Utrecht, zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. Elbertus Cornelis van Meenen:

dat hij op 9 augustus 1960 omstreeks 11.35 uur reed als bestuurder van een voertuig, gekentekend RV 67-20, over de Rijksweg 25 te Utrecht, komende uit de richting Zeist en gaande in de richting Den Haag; dat hij ter hoogte van het verkeersplein Berenkuil op de linkerrijbaan, gezien zijn rijrichting, ging rijden, aangezien hij in de richting Den Haag wilde rijden; dat hij 1 meter voor zich op de rechter rijbaan een militair motorrijtuig zag rijden, gekentekend KR 34-89; dat de bestuurder van dit voertuig plotseling scherp naar links uithaalde en daarbij de linker rijbaan opreed; dat hij zijn voertuig afremde, maar niet kon voorkomen dat zijn voertuig met de rechtervoorzijde tegen de linkerachterzijde van de militaire auto opreed;

2. Verbalisanten:

dat de rotonde ,,Berenkuil" te Utrecht een verkeersplein is, gevormd door de Rijkswegen 25 en 22, welke beide voor het openbaar rij- en ander verkeer zijn opengesteld; dat dit verkeersplein op Rijksweg 25 is aangegeven door een bord overeenkomstig model 15a van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: ,,en terwijl hij, beklaagde, zijn voornemen om ,,van de rechter rijbaan naar de linker rijbaan te rijden, niet tijdig en ,,op duidelijk zichtbare wijze had kenbaar gemaakt";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„overtreding van artikel 28 eerste lid van het Wegenverkeersreglement",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 124 juncto artikel 28 van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden

waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 15, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 3 dagen — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 19 juli 1961

President: Luitenant-Kolonel Mr. D. J. R. Buisman; *Leden:* Kolonel T. H. Wessels en Luitenant-Kolonel J. C. C. Crena Uiterwijk.

Een geschrift (het boekje, getiteld: „Lieveling, je moet gaan", waarin beschrijvingen voorkomen over buitenechtelijke geslachtsgemeenschap) aan een meisje van 15 jaar in handen gegeven.

(W.Sr. art. 451 *bis).*

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. A. F., geboren 22 maart 1938, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, militair zijnde, en als dienstplichtig soldaat in werkelijke „dienst bij de Koninklijke Landmacht in of omstreeks de maand juli „1959 te Assen in de gemeente Assen, aan Maria D., geboren 11 „maart 1944, in handen heeft gegeven en/of heeft afgestaan, een boekje „getiteld: „Lieveling, je moet gaan", geschreven door Angèle Brest, „uitgegeven door de uitgeverij De Schorpioen te Strombeek, in welk „boekje onder meer beschrijvingen voorkwamen die tot onderwerp „hadden althans betrekking hadden op buitenechtelijk gepleegde vlese- „lijke gemeenschap tussen een man en een vrouw, welke beschrijvingen „een duidelijk obsceen en/of pervers karakter droegen en welk boekje „derhalve een geschrift was geschikt om de zinnelijkheid van de jeugd „te prikkelen";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processc zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, omstreeks juli 1959 te Assen aan het toen ongeveer 15 jaar oude meisje Maria D. in handen heeft gegeven en ter lezing afgestaan een boekje getiteld: „Lieveling, je moet gaan", geschreven door Angèle Brest, uitgegeven door de uitgeverij De Schorpioen te Strombeek, in welk boekje onder meer beschrijvingen voorkwamen van buitenechtelijk gepleegde gemeenschap tussen een man en een vrouw; dat de inhoud van dit boekje voor jeugdige personen zinneprikkelend was; dat het hem ten processe getoonde boekje getitel: „Lieveling, je moet gaan", ditzelfde boekje is;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 18 november 1959, opgemaakt en gesloten door Jannigje Zwanepol, hoofdassistente

van de afdeling Kinderpolitie van de gemeentepolitie te Assen, en Klaas Kuik, hoofdagent-rechercheur van gemeentepolitie te Assen, zakelijk inhoudt als verklaring van Maria D., geboren te Assen, 11 maart 1944:

dat zij omstreeks juli 1959 van Henk F. een boekje getiteld: „Lieve-
„ling, je moet gaan" te leen heeft gekregen;

Overwegende, dat ten processe is overgelegd en aan beklaagde getoond een boekje, gemerkt rood I, getiteld: „Lieveling, je moet gaan", geschreven door Angèle Brest, uitgegeven door de uitgeverij De Schorpioen te Strombeek;

Overwegende, dat in dit boekje onder meer beschrijvingen voorkomen betreffende buitenechtelijk gepleegde gemeenschap tussen een man en een vrouw, geschikt om de zinnelijkheid van de jeugd te prikkelen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „welke beschrijvingen een duidelijk „en obsceen en/of pervers karakter droegen en";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

*„eenig geschrift geschikt om de zinnelijkheid van de jeugd te prik-
„kelen aan een minderjarige beneden de achttien jaren in handen ge-
„ven",*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 451 *bis* van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 15, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 3 dagen — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 2 augustus 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor Mr. *P.* ***C.*** L. Eschauzier en Kapitein G. W. Baron van Dedem.

Als bromfietser geen voorrang verlenen aan een van rechts komende motorrijder.

Voorwaardelijke ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen.[1]*) Bijzondere voorwaarde: aangaan van een W.A.-verzekering.*

(W.Sr. art. 14a; W.V.W. art. 34; W.V.R. art. 27, 125).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. P. C. F., geboren 22 maart 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

1) Zie de opmerkingen terzake van Mr. W. J. Smits op blz. 161 ***(Red.)***.

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Land-
,,macht, op of omstreeks 21 mei 1961 te Amersfoort, in ieder geval in
,,Nederland, als bestuurder van en gezeten op een rijwiel met hulp-
,,motor daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer open-
,,staande niet-benaamde weg lopende van de Utrechtsestraat naar de
,,Arnhemsestraat, de kruising of splitsing van genoemde weg en de
,,voor het openbaar verkeer openstaande wegen de Utrechtsestraat en
,,Plantsoen West — niet zijnde een kruising of splitsing van wegen als
,,bedoeld in artikel 27 lid 2 sub a, b, c en d van het Wegenverkeers-
,,reglement — genaderd zijnde, die kruising of splitsing is opgereden
,,zonder de doorgang voor zich langs vrij te laten voor de bestuurder
,,van een over genoemde Utrechtsestraat rijdende, voor hem, beklaag-
,,de, van rechtskomend en genoemde kruising of splitsing van wegen
,,gelijktijdig of nagenoeg gelijktijdig met hem, beklaagde, naderend
,,tweewielig motorrijtuig, dat aldaar voorrang had conform het bepaalde
,,in artikel 27 lid 2 sub e van het Wegenverkeersreglement";

Overwegende, dat uit een justitiële verklaring d.d. 29 juni 1961, opgemaakt door de Commandant 129 Technische Dienst Munitie Aanvullingsplaats Compagnie te Eibergen blijkt, dat beklaagde op gemeld tijdstip sedert 11 oktober 1960 als militair in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op 21 mei 1961 te Amersfoort als bestuurder van en gezeten op een rijwiel met hulpmotor reed over de voor het openbaar verkeer openstaande niet-benaamde weg lopende van de Utrechtsestraat naar de Amhemsestraat; dat hij, de kruising van genoemde weg en de voor het openbaar verkeer openstaande wegen Utrechtsestraat en Plantsoen West genaderd zijnde, die kruising is opgereden zonder de doorgang voor zich vrij te laten voor de bestuurder van een over genoemde Utrechtsestraat rijdend, voor hem van rechts komend en genoemde kruising gelijktijdig met hem naderend tweewielig motorrijtuig, gekentekend SZ 58-64, welk motorrijtuig aldaar voorrang had;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 16 juni 1961 opgemaakt en gesloten door Roelof de Keijzer en Hendrik Dorenbosch, respectievelijk opperwachtmeester en wachtmeester eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, Brigade Amersfoort, zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. Bernhard Johann Freriksen:

dat hij op 21 mei 1961 als bestuurder van een tweewielig motorrijwiel, gekentekend SZ 58-64, reed over de Utrechtsestraat in de richting van het kruispunt bij de Rondweg; dat hij, gekomen bij het kruispunt aan het eind van de Utrechtsestraat plotseling uit de straat links van hem een bromfietser zag naderen; dat deze bromfietser op dat ogenblik al zeer dicht bij hem was en dat hij met hem in botsing is gekomen;

2. Verbalisanten:

dat de Utrechtsestraat, het Plantsoen West en de niet-benaamde weg, lopende van de Utrechtsestraat naar de Arnhemsestraat te Amersfoort voor het openbaar verkeer openstaande wegen van gelijke rangorde zijn;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: ,,conform het bepaalde in artikel 27 lid 2 sub e ,,van het Wegenverkeersreglement";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Overtreding van artikel 27 eerste lid van het *Wegenverkeersregle-* ,,ment",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 124 juncto artikel 27 van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het gepleegde feit termen aanwezig zou achten beklaagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen te ontzeggen, indien hij tijdens de te bepalen proeftijd na te melden voorwaarde niet naleeft;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien: enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van veertig gulden, met bepaling, dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van acht dagen;

Ontzegt beklaagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van zes maanden;

Beveelt, dat deze straffen niet zullen worden ten uitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op twee jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nr. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nrs. 2–6 van die Wet heeft schuldig gemaakt, of zich op

andere wijze heeft misdragen, of niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde bijzondere voorwaarde, dat hij zich binnen drie weken na de ingang van de proeftijd zal verzekeren en verzekerd zal blijven gedurende de gehele proeftijd tegen Wettelijke Aansprakelijkheid met betrekking tot het besturen en doen of laten besturen van motorrijtuigen op de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande wegen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 2 augustus 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor Mr. *P.* C. L. Eschauzier en Kapitein G. W. Baron van Dedem.

Een bromfiets bestuurd, terwijl hem de bevoegdheid tot het besturen van motorrijtuigen ontzegd was.

Eén maand gevangenisstraf voorwaardeijk; voorts: onvoorwaardelijk, geldboete f *75 en ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van 3 maanden.*

(W.V.W. art. 32).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. C., geboren 25 januari 1942, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij het Depot Lucht-
,,doelartillerie der Koninklijke Landmacht, op 20 mei 1961 te circa
,,15.00 uur te Blaricum, als bestuurder van en gezeten op een twee-
,,wielig rijwiel met hulpmotor, N.S.U., zijnde een motorrijtuig in de
,,zin van artikel 1 sub 2 der Wegenverkeerswet, daarmede met inge-
,,schakelde hulpmotor heeft gereden over de voor het openbaar ver-
,,keer openstaande weg, de Koning Willem III laan, zulks terwijl hij
„wist dat hem bij vonnis van de Kantonrechter te Hilversum de be-
,,voegdheid om motorrijtuigen te besturen was ontzegd voor de tijd
.,van 1 jaar, ingaande 29 november 1960, welke termijn alsdus nog
,,niet was verstreken'';

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij het Depot Luchtdoelartillerie van de Koninklijke Landmacht, op 20 mei 1961 te Blaricum als bestuurder van en gezeten op een tweewielig rijwiel met hulpmotor N.S.U. met ingeschakelde hulpmotor heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Koning

Willem III laan; dat hij wist dat hij dat niet mocht aoen omdat de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen hem was ontzegd bij veroordeling door de Kantonrechter te Hilversum dd. 18 november 1960; dat hij heel goed wist dat hieronder ook een tweewielig rijwiel met hulpmotor valt;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 21 mei 1961, opgemaakt door Dirk Marinus Jacobus van Rijn, wachtmeester der Rijkspolitie eerste klasse, Groep Blaricum, zakelijk inhoudt als verklaring van verbalisant:

dat hij op 20 mei 1961 omstreeks 15.00 uur zag, dat op de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Koning Willem III laan in de gemeente Blaricum de hem bekende Robert C. als bestuurder van en gezeten op een tweewielig rijwiel met hulpmotor als bedoeld in artikel 1 lid 1 sub d van het Wegenverkeersreglement daarmede over genoemde weg reed; dat deze C. door hem staande gehouden desgevraagd opgaf te zijn genaamd Robert C., geboren te Blaricum op 25 januari 1942;

Overwegende, dat blijkens een schriftelijke verklaring dd. 24 juli 1961 van de Officier van Justitie te Amsterdam, aan Robert C., geboren 25 januari 1942, bij vonnis van de Kantonrechter te Hilversum van 18 november 1960 onder meer is ontzegd de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van één jaar, welke ontzegging is ingegaan op 29 november 1960;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: ,,ingaande 29 november 1960'' en ,,aldus[9]";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,handelen in *strijd met artikel 32 van de Wegenverkeerswet",*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 35 juncto artikel 32 van de Wegenverkeerswet;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van een maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 75, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen, alsmede ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 3 maanden — *Red.].*

Krijgsraad te Velde Zuid

Vonnis van 9 september 1960

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Kolonel J. C. Zuidema en Luit.-Kolonel J. H. M. Chappin.

Beklaagde had, als bestuurder van een militaire vrachtauto, teneinde twee meisjes te laten schrikken, daarmede geheel naar de linkerkant van de weg, waar die meisjes stonden, uitgehaald en daarbij één

harer geraakt (in gevaar brengen van de veiligheid op de weg). In verband met het onderzoek naar dit verkeersongeval had beklaagde's commandant hem gelast, niet met verlof te gaan; beklaagde verwijderde zich niettemin opzettelijk ongeoorloofd en kwam twee dagen later terug. Aan een hem tijdens zijn afwezigheid door een wachtmeester 1e klasse der Kon. Marechaussee gegeven bevel om terug te keren, had hij niet voldaan.

(W.M.Sr. art. 97, 114; W.V.W. art. 25).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. H. W., geboren 22 maart 1939, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„I. dat hij op of omstreeks 3 juni 1960 te Oirschot, terwijl hij als „dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Ver„zorgingsbatterij van de 12e afdeling Artillerie der Koninklijke Land„macht en gelegerd in de legerplaats Oirschot, nadat zijn batterijcom„mandant de majoor M. C. Braun, hem had opgedragen op 4 juni „1960 niet met verlof, althans bewegingsvrijheid, te vertrekken doch „in de Legerplaats Oirschot ter beschikking te blijven in verband met „een onderzoek, opzettelijk heeft nagelaten aan dit dienstbevel te ge„hoorzamen, en op 4 juni 1960 zijn genoemd onderdeel heeft verlaten „en sindsdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig, ongeoorloofd „afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 6 juni 1960 omstreeks „12.00 uur bij zijn onderdeel is teruggekeerd;

„II. dat hij op of omstreeks 5 juni 1960 te Breda, terwijl hij in de „sub I omschreven hoedanigheid ongeoorloofd van zijn onderdeel af„wezig was, nadat de wachtmeester I der Koninklijke Marechaussee „J. van der Bie hem had opgedragen onmiddellijk naar zijn onderdeel „terug te keren en zich te melden bij zijn commandant, opzettelijk „heeft nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen en die dag niet „naar zijn onderdeel is teruggekeerd en zich niet heeft gemeld bij zijn „commandant;

„III. dat hij op of omstreeks 1 juni 1960 te Eindhoven als be„stuurder van een zeswielig motorrijtuig daarmee voortrijdend over de „voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Sliffertsestraat, hoogst „roekeloos en/of onvoorzichtig over de uiterst linkerzijde van genoem„de straat rijdend met een snelheid van omstreeks 50 km per uur zo „dicht langs de zich op de scheiding van weg en berm bevindende „vrouw E. Th. Derksen is gereden teneinde deze te doen schrikken, „dat hij met zijn voertuig genoemde E. Th. Derksen, in ieder geval „haar rijwiel, heeft geraakt, door welke gedraging van hem, beklaagde, „de veiligheid op de weg in gevaar werd gebracht, althans redelijker„wijze is aan te nemen, dat de veiligheid op de weg in gevaar kon wor„den gebracht";

Overwegende, dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende Justitiële verklaring d.d. 14 juni 1960, opgemaakt door de

Majoor M. C. Braun, commandant Stafbatterij 12e Afd. Artillerie te Oirschot, ten tijde, dat hij het hem ten laste gelegde zou hebben begaan, in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

A. Op 1 juni 1960 reed ik als bestuurder van een zeswielig motorrijtuig over de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Sliffertsestraat te Eindhoven, komende vanuit de richting Achtsehoek en rijdende in de richting legerplaats Oirschot. Toen ik aldaar met een snelheid liggende tussen 40 en 50 km per uur voortreed zag ik in de gezien mijn rijrichting linkerberm, twee meisjes, elk met een fiets, staan, die ik van gezicht kende. Een van hen stond nog net op de rijbaan. Ik wilde toen bij wijze van grap die meisjes aan het schrikken maken, en ben daartoe met mijn voertuig geheel naar de, gezien mijn rijrichting, linkerzijde van de weg gereden, en reed toen met mijn voertuig rakelings langs beide meisjes. Daar ik dichter langs hen reed, dan mijn bedoeling was geweest, vermoedde ik dat ik mogelijk een van hen had geraakt aan de fiets. Later vernam ik dat een van de meisjes Derksen heette en dat deze toen gewond is geraakt.

B. Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht en ingedeeld bij de Verzorgingsbatterij van de 12e afd. Artillerie, kreeg ik op 3 juni 1960 van mijn batterijcommandant, majoor M. C. Braun, opdracht om op 4 juni 1960 niet met weekendverlof te gaan, doch ter beschikking te blijven in de legerplaats in verband inet het onderzoek terzake van voornoemd verkeersongeval op 1 juni 1960. Ik ben echter op 4 juni 1960 toch met verlof vertrokken, en ben willens en wetens, zonder dat ik daartoe enigerlei toestemming had, onafgebroken van mijn onderdeel afwezig geweest en gebleven totdat ik daarbij op 6 juni 1960, omstreeks 12.00 uur terugkeerde.

C. Gedurende genoemde ongeoorloofde afwezigheid heb ik op 5 juni omstreeks 13.45 uur te Breda van de wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee J. van der Bie de opdracht gekregen om onmiddellijk terug te keren bij mijn onderdeel en mij te melden bij mijn commandant. Ik heb echter willens en wetens aan dat dienstbevel niet voldaan, ben niet naar mijn onderdeel teruggekeerd en heb mij zodoende ook niet bij mijn commandant gemeld.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal no. P. 289160 opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 16 juni 1960, door Bernadus Petrus Hoffmann, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Welschap, onder meer zakelijk inhoudt, als verklaring van E. Th. Derksen:

Op 1 juni 1960 stond ik met mijn rijwiel rechts van de weg, ter hoogte van de Achtsehoek op de Sliffertsestraat te Eindhoven. Ik stond precies op de scheiding van berm en rijbaan, terwijl ik was gezeten op de bagagedrager van mijn rijwiel met de benen gekeerd naar de rijbaan. Achter mij stond mijn vriendin Spelbrink, eveneens met haar rijwiel in de hand op de berm. Uit de richting van de Achtsehoek, zag

ik over de Sliffertsestraat een militair motorrijtuig naderen. Dit voertuig reed gezien de rijrichting normaal rechts van de weg met vrij grote snelheid. Toen dit voertuig ons op vrij korte afstand was genaderd, zag ik dat het plotseling geheel naar links zwenkte en recht op mij afkwam. Het voertuig kwam geheel aan de linkerkant van de rijbaan rijden en wel met de linkerwielen over de scheiding van berm en rijbaan. Met het linkervoorspatbord, raakte toen dit voertuig eerst het stuur van mijn rijwiel en gelijktijdig voelde ik een hevige pijn aan mijn linkerknie. Toen de auto mijn knie en het stuur van mijn rijwiel raakte verloor ik het evenwicht en viel achterover in de berm. Op het tijdstip dat dit gebeurde was er in het geheel geen verkeer op de weg.

als verklaring van E. M. Spelbrink:

Op 1 juni 1960 stond ik met mijn vriendin E. Th. Derksen, rechts van de weg op de berm aan de Sliffertsestraat te Eindhoven. Mijn vriendin Derksen stond met haar rijwiel aan de hand op de scheiding van berm en rijbaan. Zij was gezeten op de bagagedrager van haar rijwiel en haar benen waren gekeerd naar de rijbaan. Ik stond achter haar in de berm. Uit de richting van het vliegveld Eindhoven zag ik rechts van de weg een militaire vrachtauto naderen. Deze auto reed met een snelheid van naar mijn schatting 50 kilometers per uur. Toen dit voertuig ons op ongeveer 15 tot 20 meter afstand genaderd was, zag ik, dat het plotseling een scherpe zwenking naar links maakte en recht op ons afkwam. Dicht bij ons gekomen zwenkte deze wagen weer naar rechts en reed weer naar de rechterzijde der rijbaan. Ik schrok op dat moment hevig, want ik dacht vast die rijdt ons omver. Op het ogenblik dat dit gebeurde was er geen verkeer op de weg. Het was een militaire vrachtauto. Naar ik meen was deze auto van de 12e AVA.

Overwegende, dat de ten processe overgelegde hiervoren reeds genoemde Justitiële verklaring onder meer zakelijk inhoudt:

dat soldaat W. van 4 juni tot 6 juni 1960 onafgebroken zonder recht of vergunnning afwezig is geweest van zijn onderdeel Verzorgingsbatterij 12 afd. V.A., gelegerd te Legerplaats Oirschot;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde proces-verbaal van Huishoudelijk Onderzoek dd. 10 juni 1960, opgemaakt door Jannes de Haan, kapitein der artillerie en Charles Gcrardus Bude, 1e luitenant der artillerie onder meer zakelijk inhoudt, als verklaring van M. H. B. M. Lurvink:

Op zaterdag 4 juni 1960 vroeg de dpl. kanonnier W., bij afwezigheid van de Commandant aan mij, of hij naar huis mocht. Het was mij echter bekend dat de majoor Braun, de batterijcommandant, hem had opgedragen, niet met verlof te vertrekken voordat het onderzoek betreffende de aanrijding was afgesloten.

Overwegende dat de ten processe overgelegde lastgeving onder meer zakelijk inhoudt:

De wachtmeester 1e klas der Kon. Marechaussee, Brigade Kon. Marechaussee Breda J. van der Bie, gelast de soldaat J. H. W., ingedeeld bij de Verz.Cie van de 12e A.V.A. onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren en zich te melden bij zijn Commandant. Gegeven

te Breda, 5 juni 1960 te 13.45 uur. De Wachtmeester 1e klas w.g. J. v. d. Bie.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd in verband met het feit of de feiten waarop het betrekking heeft en wordende het procesverbaal van Huishoudelijk Onderzoek en de lastgeving slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„I. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Verzorgingsbatterij van de 12e afdeling Artillerie der Koninklijke Landmacht en gelegerd in de Legerplaats Oirschot, nadat zijn batterijcommandant de majoor M. C. Braun, hem had opgedragen op 4 juni 1960 niet met verlof, althans bewegingsvrijheid, te vertrekken doch in de Legerplaats Oirschot ter beschikking te blijven in verband met een onderzoek, op 4 juni 1960 zijn genoemd onderdeel heeft verlaten en sindsdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 6 juni 1960 omstreeks 12.00 uur bij zijn onderdeel is teruggekeerd;

„II. dat hij op 5 juni 1960 te Breda, terwijl hij in de sub I omschreven hoedanigheid ongeoorloofd van zijn onderdeel afwezig was, nadat de wachtmeester I der Koninklijke Marechaussee J. van der Bie hem had opgedragen onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren en zich te melden bij zijn commandant, opzettelijk heeft nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen en die dag niet naar zijn onderdeel is teruggekeerd en zich niet heeft gemeld bij zijn commandant;

„III. dat hij op 1 juni 1960 te Eindhoven als bestuurder van een zeswielig motorrijtuig daarmee voortrijdend over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Sliffertsestraat, hoogst roekeloos en onvoorzichtig over de uiterst linkerzijde van genoemde straat rijdend met een snelheid van omstreeks 50 km per uur zo dicht langs de zich op de scheiding van weg en berm bevindende vrouw E. Th. Derksen is gereden teneinde deze te doen schrikken, dat hij met zijn voertuig genoemde E. Th. Derksen, in ieder geval haar rijwiel, heeft geraakt, door welke gedraging van hem, beklaagde, de veiligheid op de weg in gevaar werd gebracht";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

I. „Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet „langer dan vier dagen durende";

II. „Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog";

III. „Overtreding van art. 25 Wegenverkeerrwet";

voorzien en strafbaar gesteld bij:

I. art. 97 Wetboek van Militair Strafrecht;

II. art. 114 Wetboek van Militair Strafrecht;

III. art. 35 Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklaagde blijkens een ten processe aanwezig voor

eensluidend gewaarmerkt afschrift straflijst terzake van het sub 1 bewezen verklaarde reeds is gestraft met 14 dagen streng arrest;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het begane feit sub III termen aanwezig acht om aan beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de tijd van één jaar;

[Volgt: veroordeling t.a.v. I en II tot een militaire detentie voor de duur van 4 dagen met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten van af 6 juni 1960 tot 10 juni 1960; t.a.v. sub III tot een hechtenis voor de duur van 1 week en ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar — *Red.*].

Krijgsraad te Velde Zuid

Vonnis van 10 november 1960

President: Majoor Mr. C. E. E. Fromberg (plv.); *Leden:* Luitenant-Kolonel D. Overbeeke en Luitenant-Kolonel J. Bruijntjes.

De veiligheid op de weg in gevaar gebracht: beklaagde, bestuurder van een zeswielige militaire (tankbrug-)auto, reed daarmede, hoewel hij deel uitmaakte van een militaire colonne, op onvoorzichtige wijze een kruisende voorrangsweg op waardoor een aanrijding op dat kruispunt ontstond. Beklaagde was achter geraakt op het vóór hem rijdende voertuig van de colonne en de colonnevlag, welke hij voerde, was niet of laat zichtbaar voor het van links naderende verkeer.

Geldboete.

(W.V.W. art. 25).

DE **KRIJGSRAAD** TE **VELDE ZUID,**

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. L., geboren 13 november 1938, dpl. soldaat 1e kl., beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 30 mei 1960 te Valkenburg-Houthem (L.) als „bestuurder van een zeswielig militair motorrijtuig (tankbrugauto) zo„danig onvoorzichtig en/of onoplettend, rijdende over de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, Jan Deckerstraat, zonder te stop„pen de kruising van de voor het openbaar verkeer openstaande weg, „de Wilhelminalaan en genoemde Jan Deckerstraat is opgereden — „terwijl hij weliswaar deel uitmaakte van een militaire colonne doch „dit waarschijnlijk of mogelijk niet kenbaar was voor bestuurders van „over de Wilhelminalaan, een voorrangsweg, naderende voertuigen, „doordat hij was achter geraakt op de voor hem rijdende voertuigen „van de colonne en de colonnevlag welke hij voerde waarschijnlijk niet „of te laat zichtbaar zou worden voor een van links naderende bestuurder „en terwijl een verkeersbord model 11 op de Jan Deckerstraat aan„duidde dat hij een voorrangsweg naderde en de bebouwing nabij ge-

,,noemde kruising hem een tijdig inzicht in de verkeerssituatie op de ,,Wilhelminalaan belette — dat hij met zijn voertuig in aanrijding of ,,botsing is gekomen met een voor hem van links over de Wilhelmina-,,laan naderend motorrijtuig, door welke wijze van rijden van hem, ,,beklaagde, de veiligheid op de weg in gevaar werd gebracht, althans ,,redelijkerwijze is aan te nemen, dat de veiligheid op de weg in gevaar ,,kon worden gebracht";

overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 30 mei 1960 reed ik te Valkenburg-Houthem, als bestuurder van een tankbrugauto, een zeswielig motorrijtuig, over de Jan Deckerstraat. Toen ik de kruising van de Jan Deckerstraat en de Wilhelminalaan naderde, heb ik, ondanks het aldaar ter rechterzijde van de weg, gezien mijn rijrichting geplaatste bord — aanduidende de nadering van een voorrangsweg — niet gestopt omdat ik in een militaire colonne reed, hoewel het militaire voertuig uit de colonne, dat voor mij reed op ongeveer 50 meter van mij verwijderd was en het uitzicht op genoemd kruispunt slecht was. Aangezien ik geen verkeer zag naderen, ben ik doorgereden, tengevolge waarvan ik toen in botsing kwam met een voor mij van links over de Wilhelminalaan naderend motorrijtuig.

overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtseedig proces-verbaal no. 374, opgemaakt en gesloten te Maastricht op 30 juni 1960 door Ludoviscus Theunissen, wachtmeester der Rijkspolitie 1e klas en Franciscus Josephus Willekens, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Jan Francoise, wachtmeester 1e klas der Kon. Marechaussee, eerstgenoemde behorende tot de Rijkspolitie Rayon Valkenburg, laatstgenoemden behorende tot de Brigade Kon. Marechaussee Maastricht-Wijk onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Johannes Marie Janssen:

Op 30 mei 1960 te omstreeks 16.50 uur, reed ik als bestuurder van de personenauto, gekentekend XK 46-35 over de Wilhelminalaan in de richting van Heerlen. Toen ik, geheel rechts rijdend, met de voorzijde van de door mij bestuurde personenauto ongeveer ter hoogte van de rechts gelegen weg, de Jan Deckerstraat, was gekomen, zag ik plotseling vanaf die weg een vrachtauto in mijn richting rijden. Ik heb niet meer naar links kunnen uitwijken. Ik zag, dat de vrachtauto met de voorbumper de personenauto aan de rechterzijde aanreed, waardoor de personenauto naar links werd gedrukt. De voorbumper van de vrachtauto drukte zich tot bijna in het midden van de personenauto. Na de botsing zag ik dat de vrachtauto een militair voertuig was. Voor de botsing plaats vond, had ik aan de voorzijde van dit voertuig geen blauwe vlag gezien. Ik had vóór het naderen van het kruispunt geen ander verkeer, dus ook geen militaire colonne gezien.

Post alia:

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet",

strafbaar gesteld bij artikel 35 lid **3** Wegenverkeerswet;

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 10, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 2 dagen — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde Zuid

Vonnis van 12 januari 1961

President: Majoor Mr. *P*. E. Kloots (plv.); *Leden:* Luitenant-Kolonel H. A. D. Nieuwenhuis en Luitenant-Kolonel F. G. J. de Waal.
Raadsman: Kapitein *A.* J. v. d. Ven.

In zijn tegenwoordigheid mondeling en door een gebaar bedreigen van een meerdere: met een zgn. dolkmes gesloten in de hand tegen een meerdere zeggen: „U kent kermislui nog niet, is het wel" en „Ik ken U toch wel en weet dat U in Bergen op Zoom woont. ***Daar*** *kom „ik nog wel eens".*

(W.M.Sr. art. 108).

DE **KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,**

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. G., geboren 8 juni 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 13 juli 1960 te Helvoirt, althans te Vught, „in ieder geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in „werkelijke militaire dienst was bij het Garde Regiment Fuseliers „Prinses Irene van de Koninklijke Landmacht, opzettelijk zijn meer„dere de sergeant H. F. A. van Kooten in diens tegenwoordigheid „mondeling met enig kwaad bedreigend deze de woorden heeft toe„gevoegd: „U kent kermislui nog niet, is 't wel" en „Ik ken U toch wel en „„weet dat U in Bergen op Zoom woont, daar kom ik nog wel eens", ter„wijl hij tijdens het uitspreken van eerstgenoemde zin een z.g. dolkmes „gesloten in een zijner handen hield";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik in werkelijke militaire dienst was als dienstplichtig soldaat bij het Garde Regiment Fusiliers Prinses Irene van de Koninklijke Landmacht was ik op 13 juli 1960 met het pionierspeleton op mars

van Café de Rustende Jager te Drunen naar Vught. Wij liepen in colonne met enen achter de sergeant van Kooten. Deze liet mij vlak achter hem lopen. Een achter mij lopende soldaat passeerde mij en ging tussen mij en de sergeant lopen. Op een gegeven moment kwam de sergeant naar mij toe en vroeg waarom ik niet achter hem bleef lopen. De sergeant wees mij toen een afstand in de marsrichting, die ik in de looppas moest afleggen. Ik heb dit inderdaad gedaan. Ik heb toen een zakmes uit mijn broekzak gehaald en in mijn rechterhand genomen. Ik was boos geworden omdat ik in de looppas was gestuurd en wilde door het grijpen van het mes de sergeant schrik aanjagen. De sergeant haalde mij daarna in en bleef naast mij lopen en vroeg aan mij: „Wil je iemand doodsteken?" Ik heb hem toen boos aangekeken. Vervolgens heb ik hem gezegd: ,,U kent kermislui nog niet, is 't wel" en ,,Ik ken U toch wel, ik weet dat U in Bergen op Zoom woont, daar ,,kom ik nog wel eens".

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen, waar het opzet om te bedreigen voortvloeit uit de door beklaagde gebezigde woorden zelve en de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd, wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks" en ,,te Helvoirt, althans ,,te Vught, in ieder geval";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mon-
,,deling en door een gebaar met enig kwaad bedreigen",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van een maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar; voorts: verbeurdverklaring van het in beslaggenomen aan veroordeelde toebehorende dolkmes met behulp waarvan het feit is begaan — *Red.]*.

QISCIPLINAIRE BESLISSING

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 5 december 1961

President: Mr. *A. J.* Veldman (plv.); *Leden:* Luitenant-Generaals Van der Kroon, Mr. Schepers, Zegers, Schout bij Nacht Bakker (plv.).

Inhoud van de strafreden ná beklag. Nu de strafoplegger in eerste aanleg het afleggen van wisselende verklaringen niet in de strafreden heeft opgenomen, had de beklagmeerdere dit evenmin behoren te doen.

Motivering van de strafmaat: „Nagelaten na een bezoek aan het „centraal militair hospitaal te Utrecht een controleformulier reizende „patiënten te laten invullen en toen niet — zoals hij verplicht was — „teruggekeerd naar zijn onderdeel doch zich begeven naar zijn woon- „plaats Den Haag, waar hij daags daarna voor een onderzoek moest „verschijnen.

„Bij het bepalen der strafmaat is rekening gehouden met zijn door- „lopend onverschillige houding, waarvoor hij enige dagen tevoren een „waarschuwing van zijn compagniescoinmandant ontving."

Beklag gedeeltelijk gegrond; straf en strafreden gewijzigd.

(W.K. art. 68).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring, gedagtekend 15 september 1961, waarbij de dienstplichtig korporaal M. de V., rnr. 41.07.17.416, dienende bij 41 Geneeskundig Bataljon, Verzamelcompagnie, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de waarnemend commandant 41 Geneeskundig Bataljon over de straf van veertien dagen streng arrest, hem door zijn commandant opgelegd wegens:

„Bij de reveille niet opgestaan en ongeveer vijf minuten na de „reveille in bed aangetroffen. Nagelaten bij onderzoek hospitaal een „controleformulier reizende patiënten in te laten vullen.

„Ongeveer 14 uur onwettig afwezig geweest door in plaats van „terug te keren na een onderzoek in het C.M.H. te Utrecht, door te „reizen naar zijn woonplaats Den Haag, waar hij daags daarna onder- „zocht moest worden.

„Bij het bepalen der strafmaat is rekening gehouden met zijn door- „lopend onverschillige houding, waarvoor hij enige dagen tevoren een „waarschuwing van zijn CC. ontving",

bij welke beschikking, op 13 september 1961 genomen, het beklag ongegrond werd verklaard met handhaving van de opgelegde straf doch met wijziging van de omschrijving der strafreden — welke wijziging nochtans niet strekt ten gunste van klager — zodat deze komt te luiden:

„Meerdere uren — echter minder dan één dag — ongeoorloofd af- „wezig geweest door, i.p.v. onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te „keren na een onderzoek in het C.M.H. te Utrecht, zich te begeven „naar zijn woonplaats Den Haag, waar hij daags daarna in het C.M.H. „voor onderzoek moest verschijnen.

„Bij het onderzoek verklaard geen controleformulier reizende pa-
„tiënten te hebben ontvangen; bij een hernieuwd onderzoek toegegeven
„wel een dergelijk formulier te hebben ontvangen, doch nagelaten dit
„formulier te laten invullen, waardoor controle op de door hem ge-
„maakte dienstreis onmogelijk werd.

„Bij de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden met het feit:

„a. dat hij niet gevoelig is gebleken voor de hem meerdere malen
„gegeven terechtwijzigingen;

„b. dat hij als korporaal-schrijver op de hoogte kan en behoort te
„zijn met de bepalingen voor reizende patiënten";

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

overwegende, dat klager door zijn compagniescommandant is gestraft voor drie feiten en de beklagmeerdere terecht blijkens de gewijzigde omschrijving van de strafreden in de beschikking waarvan beklag, slechts twee der feiten strafwaardig acht — zijnde gebleken dat klager geen verwijt treft ten aanzien van het niet bij de reveille opstaan — zonder dat zulks in een verlaging van de opgelegde straf tot uitdrukking is gebracht;

Overwegende, dat gestrafte bij het onderzoek door de compagniescommandant aanvankelijk verklaard heeft geen controleformulier reizende patiënten te hebben ontvangen en daarna aan zijn compagniescommandant verklaard heeft, dat hij dit controleformulier wel had medegenomen, doch verzuimd heeft dit na de afloop van het onderzoek in het C.M.H. te Utrecht te laten invullen;

Overwegende, dat nu de strafoplegger in eerste aanleg het afleggen van wisselende verklaringen niet in de strafreden heeft opgenomen, de beklagmeerdere dit evenmin had behoren te doen;

overwegende, dat in verband met het bovenstaande de omschrijving van de strafreden in de beschikking waarvan beklag, waarmee het Hof zich voor het overige kan verenigen, wijziging behoeft en zal moeten luiden als hieronder zal worden vermeld, terwijl de hierna te vermelden straf in goede verhouding staat tot de ernst van klagers tekortkoming;

Krachtens artikel 68 van de Wet op de Krijgstucht de eindbeslissing nemende op het beklag;

Verklaart dit gedeeltelijk gegrond;

Wijzigt de opgelegde straf in de straf van tien dagen streng arrest, welke straf wordt geacht te zijn ondergaan door tenuitvoerlegging van de straf waarvan beklag;

Wijzigt de omschrijving van de strafreden zodat deze komt te luiden:

„Nagelaten na een bezoek aan het C.M.H. te Utrecht een controle-
„formulier reizende patiënten te laten invullen en toen niet — zoals
„hij verplicht was — teruggekeerd naar zijn onderdeel doch zich be-
„geven naar zijn woonplaats Den Haag waar hij daags daarna voor
„een onderzoek moest verschijnen.

„Bij het bepalen der strafmaat is rekening gehouden met zijn door-

,,lopend onverschillige houding, waarvoor hij enige dagen tevoren een ,,waarschuwing van zijn compagniescommandant ontving";

Bepaalt, dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan de klager, de strafoplegger, de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Inhoud van de strafreden ná beklag. De beklagbeschikker in vorenstaande beschikking bedoeld, heeft in zijn beklagbeschikking blijkbaar willen aangeven, dat klager het onderzoek door onwaarheid spreken heeft bemoeilijkt.

Aangezien de beklagmeerdere ingevolge art. 65 W.K. verplicht is „de zaak" te onderzoeken en na het onderzoek „naar bevind van „zaken" te beslissen, komt het ons voor, dat de stelling van het Hof dat — „nu de strafoplegger in eerste aanleg het afleggen van „wisse-„„lende verklaringen" niet in de strafreden heeft opgenomen, de be-„klagmeerdere dit evenmin had behoren te doen" — niet gemotiveerd is. Wij verwijzen naar de naschriften resp. onder de besch. H.M.G. van 15 nov. 1960 en 9 aug. 1960 resp. opgenomen in M.R.T. LIV (1961) blz. 168 en LIII (1960) blz. 699.

Motivering van de strafmaat. Uit de beschikking blijkt, dat het H.M.G. in de omschrijving van de strafreden óók heeft opgenomen de omstandigheden, welke in het bijzonder aanleiding hebben gegeven tot de opgelegde straf.

De Wet op de Krijgstucht onderscheidt de straf en de omschrijving van de strafreden, al schrijft deze wet niet voor wat in de strafreden moet worden vermeld (art. 50, 51, 61, 66 W.K.).

De factoren welke op de strafbepaling van invloed zijn betreffen o.i. niet de omschrijving van de strafreden maar betreffen de strafbepáling. Dit blijkt ten duidelijkste uit art. 37 W.K., waarin is voorgeschreven, dat de strafoplegger bij de bepaling van de soort en van de mate van de krijgstuchtelijke straf verplicht is zowel de omstandigheden waaronder het vergrijp is begaan als de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader in aanmerking te nemen.

Acht een strafoplegger heb in voorkomend geval gewenst om een op te leggen stráf te motiveren dan rijst de vraag, hoe zulks op de straflijst dient te worden vermeld.

Pt 6 voorschrift nr 27-1, 2e druk, Toepassing Militair Straf- en Tuchtrecht schrijft o.m. voor: „Indien bepaalde omstandigheden hebben ge-„leid tot het opleggen van een naar verhouding bijzonder zware of bij-„zonder lichte straf, wordt dit onder de omschrijving van de strafreden „vermeld als volgt: „Bij de bepaling van de straf is in aanmerking ge-„„nomen dat . . ."".

Strafoverwegingen maken echter géén deel uit van de omschrijving van de strafreden. Strafoverwegingen hebben betrekking op de bepaling

van de soort en de mate van de opgelegde straf. Het koppelen van strafoverwegingen aan de strafreden (door deze onder de strafreden te vermelden) werkt verwárrend; zie b.v. in bovenstaande beschikking.

Om deze redenen behoren strafoverwegingen niet thuis in de kolom „Strafreden", doch zij behoren in een aparte kolom te worden vermeld. In die kolom zouden eveneens kunnen worden opgenomen mededelingen als bedoeld in de ptn 46-51 en 53 van het hiervoren aangehaald voorschrift.

Op grond van het vorenstaande zou het aanbeveling verdienen, indien op de straflijstná de kolom „Strafreden" een nieuwe kolom „Bijzondere „mededelingen de oplegging en tenuitvoerlegging van de krijgstuchtelijke „straffen betreffende" zou worden opgenomen; (v.g.l. titel § IV W.K.). Een dergelijke wijziging van de straflijst zou zonder bezwaar kunnen geschieden door andere kolommen wat te versmallen. *A. F. S.*

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 16 mei 1961

(MAW 1960/K 30)

Voorzitter: **Mr. A.** Blom (fgd.); *Leden:* **Mr.** P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. Mr. C. M. **O.** van Nispen tot Sevenaer.

(Wet reserve-personeel krijgsmacht art. 38; VBO punt *5).*

Blijkens artikel 38 van de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht wordt aan enkele daar genoemde punten bij beoordelingen bijzondere waarde gehecht. Het artikel bepaalt echter tevens, dat een officier, om bevorderd te worden, de vereiste bekwaamheid en geschiktheid voor de hogere rang moet bezitten; hieruit volgt, dat er nog andere punten van waardering zijn, niet minder belangrijk dan de zo juist bedoelde.

Punt 5 van het VBO is niet geheel en al'nageleefd, omdat het onderschrift niet vermeldt, dat onder „goed" moet worden verstaan „goed „tot zeer goed".

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in zake: **M.**, wonende te ***G.,*** klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen: de Minister van Defensie, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden T. **W. A.** Snelders, referendaris bij verweerders ministerie, wonende te Voorburg.

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat over klager, majoor der infanterie op lang verband, op 31 oktober 1959 betreffende het tijdvak 1 november 1957

tot 1 november 1959 een beoordelingslijst is opgemaakt, waarop hij in zijn rang is beoordeeld met ,,zeer goed'' en voor bevordering nog niet aan te bevelen is verklaard wegens te weinig ervaring in zijn rang;

dat in de ruimte ter beschikking van autoriteiten, door wier tussenkomst de lijst wordt ingediend, onder dagtekening van 8 december 1959 door de chef van de generale staf, tevens bevelhebber der landstrijdkrachten, is aangetekend:

,,Gezien het gestelde aan de binnenzijde beoordeel ik betrokkene in ,,zijn rang met goed.'';

Overwegende dat verweerder bij besluit van 2 november 1960 — beschikkende op een door klager tegen voormelde beoordelingslijst ingediend bezwaarschrift en gezien het advies nopens dit bezwaarschrift uitgebracht door een commissie, als bedoeld in punt 38 van het voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Koninklijke landmacht (verder aan te duiden als V.B.O.) — ter kennis van klager heeft gebracht, dat aan hem door de op 31 oktober 1959 omtrent hem opgemaakte beoordeling geen onrecht is aangedaan;

Overwegende dat klager tegen dit besluit bij de Raad in beroep is gekomen en bij klaagschrift en daarbij gevoegde toelichting heeft verzocht te bepalen, dat hij in zijn rang moet worden beoordeeld met ,,zeer goed'';

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie op de daarin aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht het beroep ongegrond te verklaren;

Overwegende dat klager bij schrijven van 15 februari 1961 de bezwaren heeft kenbaar gemaakt, welke hij tegen de contra-memorie en het rapport van voormelde commissie heeft;

IN RECHTE:

Overwegende dat klager geen bezwaar maakt tegen de waarderingen aan de binnenzijde van de onderhavige beoordelingslijst, doch slechts tegen het onderschrift van de chef van de generale staf, inhoudende dat deze autoriteit klager, gezien het gestelde aan de binnenzijde der lijst, in zijn rang beoordeelt met ,,goed'';

dat klager niet de bevoegdheid van de chef van de generale staf om een van die der beoordelaars afwijkende mening op de beoordelingslijst aan te tekenen bestrijdt, maar — constaterende dat van een persoonlijk oordeel van deze autoriteit geen sprake kan zijn — bezwaar heeft tegen de conclusie waartoe deze in zijn onderschrift is gekomen;

Overwegende echter dat de Raad de zienswijze van de chef van de genoemde staf als juist kan aanvaarden;

dat toch op de onderwerpelijke beoordelingslijst weliswaar één punt met ,,uitmuntend'', één punt meer ,,zeer goed tot uitmuntend'' en zeven punten met ,,zeer goed'' zijn gewaardeerd, doch hierop tevens twee punten met ,,goed tot zeer goed'', zeven punten met ,,goed'' en twee punten met ,,naar verwachting goed'' voorkomen, terwijl het punt ,,betoont bezieling bij de uitoefening van de dienst'' met ,,ruim vol-,,doende tot goed'' is gewaardeerd;

dat deze waarderingen, gelet ook op de punten waarvoor ze zijn

gegeven, naar 's Raads oordeel in het onderhavige geval zouden moeten leiden tot een beoordeling van klager in zijn rang, liggende tussen ,,goed'' en ,,zeer goed'';

dat de toenmalige Minister van Oorlog — met gebruikmaking van de hem in punt 5 van het V.B.O. gegeven bevoegdheid — blijkens een rondschrijven d.d. 12 september 1958 het volgende heeft bepaald:

,,Ingeval een commissie van beoordelaars c.q. een beoordelaar in ,,eerste aanleg een officier op het punt ,,Beoordeelde wordt in zijn rang ,,,,beoordeeld met'' een waardering wil toekennen, welke ligt tussen ,,twee naast elkaar gelegen gedrukte waarderingen achter genoemd ,,punt, dient op de voorzijde van de beoordelingslijst c.q. het inlich-,,tingsrapport de ***lagere*** waardering te worden aangehouden en in een ,,bij te voegen nota de beoogde waardering nader te worden omschre-,,ven, terwijl op de voorzijde moet worden verwezen naar de nota met ,,de vermelding ,,Zie bijgevoegde nota d.d. '';''

dat het onderschrift van de chef van de generale staf met deze bepaling in overeenstemming is, zij het dat daarbij — naar 's Raads oordeel ten onrechte — niet is vermeld, dat ,,goed'' moet worden verstaan als: goed tot zeer goed;

Overwegende dat klager ter verdediging van zijn standpunt nog naar voren heeft gebracht, dat blijkens artikel 38 van de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht bijzondere waarde wordt gehecht aan de punten gedrag, plichtsbetrachting, gezaguitoefening en dienstijver, met betrekking tot welke punten hij merendeels met ,,zeer goed'' is beoordeeld;

dat verweerders gemachtigde er echter terecht op heeft gewezen, dat in dit artikel tevens wordt bepaald dat een officier om voor bevordering in aanmerking te kunnen komen ,,de vereiste bekwaamheid ,,en geschiktheid voor de hogere rang'' moet bezitten, waaruit volgt dat er nog andere punten van waardering zijn, welke niet minder belangrijk zijn dan de door klager genoemde;

Overwegende dat de Raad op grond van het vorenoverwogene van oordeel is, dat aan klager door het onderschrift van de chef van de generale staf geen onrecht is aangedaan, zodat, daar niet is gebleken van de aanwezigheid van gronden als bedoeld in het eerste lid van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929, klagers beroep tegen verweerders besluit van 2 november 1960 ongegrond moet worden verklaard, behoudens een aanvulling als hierna vermeld;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond, met die verstande, dat de onderhavige waardering ,,goed'' moet worden verstaan als: goed tot zeer goed.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak 7 november 1961

(MAW 1961/K 8)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mr. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. Mr. C. M. O. van Nispen tot Sevenaer.

(Reglement inwendige dienst oorlogsschepen enz., art. 253, Ambtenarenwet 1929, artikel **3,** lid 2, onder a).

Het „Voorontwerp voor een voorschrift inwendige dienst oorlogs-„schepen enz." is niet te beschouwen als een algemeen verbindend voorschrift.

In deze is toepasselijk het (nog van kracht zijnde) artikel 253 van het Reglement inwendige dienst. Dit schrijft voor, dat een beoordeling van een schepeling moet worden opgemaakt door zijn divisiechef. In casu is de beoordeling opgemaakt door de technische commandant. Niet kan worden aanvaard, dat deze ad hoc als divisiechef fungeerde. Er is dus strijd met het genoemde artikel en daarom moet de bestreden beoordeling nietig worden verklaard.

Na beklag tegen een beoordeling, als in het artikel bedoeld, staat beroep open bij de C.R.v.B., waaraan niet afdoet het in het vierde lid bepaalde.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in zake: C., wonende te O., klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman O., luitenant-ter-zee van vakdiensten der tweede klasse (oudste categorie) b.d., wonende te Den Helder, tegen: de Commandant van Hr. Ms. „X", te Den Helder, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden V., luitenant-ter-zee van de technische dienst der eerste klasse, wonende te Den Helder.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen alsook als getuige-deskundige, namens verweerder medegebracht, W., sergeant-machinist, wonende te Zwanenburg;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat klager, korporaal-machinist der Koninklijke marine, zijn beklag heeft ingediend over hem door de voornoemde luitenant-ter-zee van de technische dienst der eerste klasse V. op 26 januari 1961 aangezegde, zwart onderstreepte, passages uit zijn beoordeling over de periode 14 september 1960 tot 27 januari 1961, gedurende welke periode hij dienst had gedaan aan boord van Hr. Ms. „X";

Overwegende dat verweerder naar aanleiding van dit beklag bij brief van 2 maart 1961 heeft medegedeeld, dat hij na een uitvoerig onderzoek naar de gronden waarop die beoordeling berust, geen aanleiding kan vinden deze beoordeling te wijzigen, en dat hem uit het ingestelde

onderzoek is gebleken, dat klager gedurende de gehele periode waarover de beoordeling zich uitstrekt niet heeft voldaan aan de verwachtingen, die zijn vorige beoordelingen hadden gewekt;

Overwegende dat klager tegen het in deze brief vervatte besluit bij de Raad in beroep is gekomen en bij het klaagschrift op de daarin aangegeven gronden heeft verzocht in deze uitspraak te doen;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie de opmerkingen heeft medegedeeld waartoe het klaagschrift hem aanleiding gaf;

Overwegende dat vervolgens nog nadere memories zijn ingediend, namens klager d.d. 8 juli 1961 en door verweerder d.d. 31 augustus 1961;

IN RECHTE:

Overwegende dat artikel 253 van het „Reglement op den inwen-„digen dienst aan boord van Hr. Ms. oorlogsschepen en in de inrich-„tingen der zeemacht", verder aan te duiden als: het Reglement (aan welk artikel, afgezien van de spelling, gelijkluidend is artikel 10 van de „Algemene baksorder", als bijlage 1 gevoegd bij het nader te bespreken „Voorontwerp voor een voorschrift betreffende de inwendige „dienst aan boord van Hr. Ms. oorlogsschepen en bij de inrichtingen „der zeemacht", verder aan te duiden als: het Voorontwerp) luidt als volgt:

„(1). Iedere schepeling, van wien geen conduiterapporten worden „ingediend, heeft het recht zich te beklagen:

„a. over eene door zijn divisiechef opgemaakte beoordeling, welke „van ongunstigen invloed kan zijn op de bevorderingskansen van den „beoordeelde, dan wel zou zijn, indien hij niet den hoogsten voor hem „bereikbare rang of klasse bekleedde, of op het toekennen van perio-„dieke soldijverhoogingen;

„b. over eene door den commandant in het conduiteboekje ver-„melde beoordeeling, indien deze niet afwijkt van de door den divisie-„chef opgemaakte beoordeeling en bovendien van ongunstigen invloed „kan zijn op de bevorderingskansen van den beoordeelde, dan wel zou „zijn, indien hij niet den hoogsten voor hem bereikbaren rang of klasse „bekleedde, of op het toekennen van periodieke soldijverhoogingen.

„(2). Het in het vorige lid bedoelde beklag moet langs den hiërar-„chischen weg worden ingediend binnen 14 dagen, nadat de ongunstige „beoordeling ter kennis van den beoordeelde is gebracht.

„(3). Op het beklag, bedoeld in het 1e lid onder a, beslist de com-„mandant, op het beklag, bedoeld in het 1e lid onder b, de hoogere „militaire autoriteit.

„(4). Van de door de bevoegde autoriteit op een beklag genomen „beslissing is geen beroep op eene hoogere autoriteit toegestaan.";

Overwegende dat de vorenvermelde bestreden beoordeling bedoelt te zijn een beoordeling als waarover evenweergegeven artikel handelt, en wel een beoordeling als aldaar in het eerste lid omschreven onder a;

dat op het daartegen gerichte beklag bij het bestreden besluit is beslist door verweerder, met toepassing van het derde lid van voorineld artikel, en dit besluit moet worden aangemerkt als een in administratief

beroep genomen besluit, gelijk bedoeld in artikel 3 tweede lid onder a der Ambtenarenwet 1929, waartegen in eerste en enige aanleg beroep openstaat bij de Raad;

dat hieraan niet kan afdoen het bepaalde in het vierde lid van vorenweergegeven artikel van het Reglement, welke bepaling trouwens ook niet zal beogen inbreuk te maken op het beroepsrecht volgens de Ambtenarenwet 1929;

dat mitsdien ook verweerders bestreden besluit voor beroep op de Raad vatbaar is;

Overwegende dat in het onderhavige geding moet worden onderzocht, of dat besluit kan worden aangetast op een der gronden omschreven in het eerste lid van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929;

Overwegende dat als toepasselijk algemeen verbindend voorschrift, waaraan het bestreden besluit moet worden getoetst, allereerst in aanmerking komt vorenweergegeven artikel 253 van het Reglement, welk reglement is vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 30 mei 1934 (sedertdien gewijzigd);

dat het Reglement weliswaar krachtens het Koninklijk Besluit van 14 december 1955 met ingang van 1 januari 1956 is vervallen, evenwel uitdrukkelijk met uitzondering o.a. van meergenoemd artikel 253;

Overwegende dat vorengenoemd Voorontwerp niet als een algemeen verbindend voorschrift kan worden beschouwd;

dat dit Voorontwerp, opgesteld bij de hoofdafdeling Marinestaf van het toenmalige Ministerie van Marine en „in werking getreden" op 1 januari 1956, is opgesteld ingevolge de circulaire van de Minister van Marine d.d. 5 december 1949 (Circ. Z. 1953), volgens welke circulaire dergelijke voorontwerpen door de betrokken commandanten zullen worden beschouwd als „aanwijzingen" en „scherp moeten worden onderscheiden van definitieve voorschriften, welke bij wet, Koninklijk Besluit of ministeriële resolutie zijn vastgesteld en die te allen tijde „onverkort verbindend zijn";

Overwegende dat meergenoemd artikel 253 van het Reglement slechts een beoordeling kent, opgemaakt door de divisiechef van de schepeling;

dat daarom moet worden vastgesteld of voornoemde luitenant-ter-zee V., die de bestreden beoordeling heeft opgemaakt (verder aan te duiden als: de beoordelaar) ten tijde van het opmaken, in januari 1961, klagers divisiechef was, zoals verweerder blijkens diens contra-memorie heeft aangenomen;

Overwegende dienaangaande, dat de beoordelaar ter 's Raads terechtzitting als gemachtigde van verweerder ter zake in hoofdzaak heeft verklaard: dat de luitenant-ter-zee van de technische dienst der eerste klasse bij de Koninklijke marine-reserve G. mede in januari 1961 optrad als officier technische dienst interne zaken en hij (beoordelaar) als officier technische dienst externe zaken; dat onder hem ressorteerde o.a. het materiëel van de reserve-vloot, waarbij ook klager werkzaam was, aanvankelijk als koeltechniker, later als machinist in een werkploeg; dat de heer G. de divisiechef was en hij de dienstchef;

dat bij het opmaken der beoordeling de dienstchef over het personeel onder zijn leiding door de divisiechef moest worden geraadpleegd; dat er een vaste afspraak was dat hij (beoordelaar) de concept-beoordeling maakte, waarna de divisiechef deze eventueel aanvulde en dan ondertekende; dat in zake klager de heer G. zich niet in staat achtte de concept-beoordeling te doorgronden, omdat hij te weinig inzicht in de koeltechniek had; dat hij (G.) dit besprak met de eerste officier, de luitenant-ter-zee der eerste klasse J., die toen tijdelijk commandant was; dat deze dit besprak met hem (beoordelaar) en hem de opdracht gaf de beoordeling te maken en te ondertekenen als definitief, aangezien hij in dit speciale geval beter tot oordelen in staat was;

dat de voornoemde luitenant-ter-zee G. in een brief d.d. 10 augustus 1961 o.m. het volgende heeft medegedeeld:

„Met betrekking tot het opgemaakte conduiterapport over korporaal „C. merk ik het volgende op.

„Hoewel ik ten tijde van het opmaken van het conduiterapport de „divisiechef was van de beoordeelde trad de luitenant ter zee V. op als „rapporteur, zijnde de dienstchef.

„Gelet op de zeer grote teruggang in waardering welke uit dit con-„duiterapport bleek, heb ik daartegen mijn bezwaren kenbaar gemaakt „bij de eerste officier, de luitenant ter zee der 1e klasse J. Deze raadde „mij echter aan mij van deze aangelegenheid te distanciëren.";

dat de beoordelaar ter 's Raads terechtzitting een verklaring van genoemde luitenant-ter-zee J. heeft overgelegd, gedagtekend 16 oktober 1961 en luidend:

„Ondergetekende, J., LTZ 1, verklaart hierbij, dat hij, na de divisie-„chef, de LTZ (T) 1 G., te hebben gehoord op dinsdag, 24 januari „1961 inzake de op te maken beoordeling van de korporaal-machinist „C., de dienstchef LTZ (T) 1 V. heeft opgedragen de conduite op te „maken en te ondertekenen, aangezien hij, door zijn dienstverhouding, „beter tot oordelen in staat was.";

Overwegende dat de Raad op grond van dit een en ander tot geen andere slotsom kan komen dan deze, dat de beoordelaar, als zijnde niet klagers divisiechef, niet bevoegd is geweest de onderhavige beoordeling op te maken;

dat de beoordelaar ter 's Raads terechtzitting nog wel heeft gesteld, dat de heer G. weliswaar de divisiechef was en bleef, maar dat voor dit ene geval, deze beoordeling, hem (beoordelaar) de functie van divisiechef was opgedragen, doch de Raad deze stelling — welke trouwens geen bevestiging vindt in de overgelegde verklaring van de luitenant-ter-zee J. — niet als juist kan aanvaarden, maar moet concluderen dat aan de beoordelaar de opdracht tot het opmaken en ondertekenen der conduite ten onrechte, immers in strijd met de geldende voorschriften, is gegeven;

dat de beoordelaar ter 's Raads terechtzitting ook nog een beroep heeft gedaan op de punten 4132, 4134 en 4211 van eerdergenoemd Voorontwerp (zoals het toentertijd luidde), maar dit beroep niet kan baten nu dat Voorontwerp niet als een algemeen verbindend voor-

schrift is aan te merken, nog daargelaten of dat beroep anders wel zou opgaan, mede gelet op punt 5336 daarvan;

Overwegende dat uit het vorenoverwogene volgt dat de onderhavige beoordeling als zijnde onbevoegd opgemaakt, nietig moet worden verklaard. ongeacht de daartegen door klager ingebrachte grieven, en dat mitsdien ook verweerders bestreden besluit voor nietig-verklaring in aanmerking komt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart zowel de onderhavige bestreden beoordeling als verweerders bestreden besluit nietig.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 19 december 1961

(MAW 1961/K 21)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mr. P. J. Rutgers van der Loeff en Mr. Jhr. C. M. O. van Nispen tot Sevenaer.

(Beoordelingsvoorschrift kader landmacht).

Volgens punt 2 van dit voorschrift moet een militair beoordeeld worden naar de wijze, waarop hij zijn functie vervult, niet naar de bij zijn meerderen bestaande verwachting omtrent de wijze, waarop hij andere functies zou kunnen vervullen. Aanvankelijk was de onderhavige beoordeling in strijd met dit punt opgemaakt; de divisiecommandant liet de districtscommandant (beoordelaar) weten, dat hij niet juist had gehandeld en gaf hem in overweging een nieuwe beoordeling te maken. Dit geschiedde; de beoordelaar gaf nu zijn oordeel over de feitelijke vervulling der functie. Deze handelwijze wordt door de C.R.v.B. aanvaard; het voorschrift geeft geen richtlijnen voor dit soort gevallen, maar het verzet zich ook niet tegen de gevolgde gang van zaken.

De feitelijke inhoud der nieuwe beoordeling is door de Raad niet onjuist bevonden.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Uitspraak in zake: A., wonende te A., klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. W. H. Vermeer, advocaat te Amsterdam, als zijn raadsman, tegen: de Commandant der Koninklijke Marechaussee, te 's-Gravenhage, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden de luitenant-kolonel der Koninklijke Marechaussee Mr. P. H. van Andel, wonende te Voorburg.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, alsook als getuige de kapitein der Koninklijke Marechaussee hl., wonende te R., daartoe ambtshalve opgeroepen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDINC:

Overwegende dat over klager, opperwachtmeester der Koninklijke

Marechaussee, een beoordelingslijst ingevolge het „Beoordelingsvoor-„schrift kader landmacht" is opgemaakt, het tijdvak 1 december 1959 tot 1 februari 1961 betreffende;

dat op deze beoordelingslijst de punten 12 (leiding geven), 15 (denken en doen) en 16 (zelfstandigheid) met CD zijn gewaardeerd;

dat aan klager bij kennisgeving d.d. 9 februari 1961 is medegedeeld, dat de over hem uitgebrachte beoordeling punten van waardering bevatte, waarvan verbetering door het dienstbelang werd gevorderd, te weten bovengenoemde punten;

Overwegende dat klager tegen deze punten van waardering bij verweerder een bezwaarschrift heeft ingediend, en deze bij besluit van 21 april 1961 — gezien het nopens dit bezwaarschrift door een commissie, als bedoeld in artikel 13 van voornoemd beoordelingsvoorschrift, uitgebrachte advies — ter kennis van klager heeft gebracht, dat aan hem door de voormelde beoordeling geen onrecht is aangedaan;

Overwegende dat klager tegen dit besluit bij de Raad in beroep is gekomen en bij klaagschrift op de daarin aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht te verstaan, dat de waardering van klager op de rubrieken 12, 15 en 16 tenminste „D" zal zijn, althans het aangevallen besluit en daarmede de aangevallen beoordeling nietig te verklaren;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie op de daarin aangevoerde gronden heeft geconcludeerd op het klaagschrift afwijzend te beschikken;

Overwegende dat klager, kennisgenomen hebbende van het rapport en advies der in het bestreden besluit genoemde commissie, daartegen bij nota van 13 september 1961 bezwaren heeft ingebracht;

Overwegende dat verweerder vervolgens in antwoord op deze nota zijn eerder vermelde conclusie heeft gehandhaafd;

IN RECHTE:

Overwegende dat klager tegen het bestreden besluit in hoofdzaak heeft aangevoerd:

dat hij van oordeel is, dat de beoordeling voor de voormelde rubrieken over het onderhavige tijdvak tenminste „D" behoort te zijn;

dat hij voor deze mening steun vindt in de mededeling van de districtscommandant aan klager op 30 januari 1961;

dat deze namelijk toen aan klager heeft medegedeeld, dat hij klager voor de komende bevordering tot adjudant-onderofficier had voorgedragen;

dat althans de onderhavige beoordeling moet worden nietig verklaard op deze grond, dat zij rechtens in strijd is met de te dezen toepasselijk algemeen verbindende voorschriften;

dat toch de disirictscommandant, zijnde de eerste beoordelaar, aanvankelijk een andere beoordeling heeft opgemaakt dan die, welke aan het bestreden besluit ten grondslag ligt en welke is tot stand gekomen ingevolge de opdracht van de divisiecommandant om eerstbedoelde beoordeling te verscheuren en te vervangen door een beoordeling, waarin drie rubrieken een minder goede waardering moesten bevatten;

Overwegende met betrekking tot klagers laatstvermelde bezwaar:

dat de districtscornmandant, de getuige M. voornoemd, blijkens het rapport van vorenbedoelde commisise te haren overstaan onder meer het navolgende heeft verklaard:

,,Aanvankelijk had ik de punten 12, 15 en 16 van de beoordelings-
,,lijst met D willen beoordelen, met de opmerking dat deze punten voor
,,een beoordeling van betrokkene in zijn functie te hoog lagen, maar
,,dat ik van mening was dat A. in een andere functie een dergelijke
,,waardering wel kon halen.

,,De divisiecommandant liet mij weten dat een dergelijke wijze van
,,beoordelen onjuist was, waarop ik een nieuwe beoordeling heb ge-
,,maakt, omdat ik, inderdaad afgaande op de wijze waarop A. gedu-
,,rende de beoordelingsperiode de functie van brigadecommandant had
,,vervuld, de punten 12, 15 en 16 onmogelijk met D kon waarderen.";

dat de Raad, gehoord de getuige M., geen aanleiding heeft de juistheid van diens verklaring te betwijfelen, met dien verstande, dat getuige aanvankelijk de in zijn verklaring genoemde punten niet alleen heeft willen beoordelen met D, maar deze ook aldus beoordeeld heeft door de lijst dienovereenkomstig in te vullen en deze vervolgens te doen toekomen aan de divisiecommandant;

dat de Raad te minder reden heeft de juistheid van de door getuige M. te zijner terechtzitting afgelegde verklaring in twijfel te trekken, gelet op de verklaring, door de divisiecommandant, de luitenant-kolonel O., ten overstaan van vorenbedoelde commissie afgelegd, welke verklaring volgens voormeld rapport als volgt luidde:

,,Aangezien ik op het tijdstip van beoordelen pas drie maanden
,,commandant was van de divisie, heb ik mijn voorganger kolonel P.
,,om zijn oordeel over opperwachtmeester A. als brigadecommandant
,,gevraagd.

,,De kapitein M. had alle punten van de beoordelingslijst van A.
,,aanvankelijk met D. beoordeeld.

,,Op de rechterzijde van de beoordelingslijst stelde hij evenwel de
,,opmerking dat hij enige punten met opzet te hoog had beoordeeld,
,,omdat hij van mening was dat A. in een andere functie deze hoogte
,,zou kunnen bereiken.

,,Ik heb M. medegedeeld dat hij A. in de door hem gedurende de
,,beoordelingsperiode vervulde functie moest beoordelen en gaf hem
,,in overweging de beoordeling in deze geest te wijzigen. Ik beschikte
,,zelf namelijk over te weinig gegevens uit de eerste hand, om een eigen
,,oordeel te kunnen geven. Het resultaat van de door de kapitein M.
,,herziene beoordeling stemde in grote lijnen overeen met hetgeen ik
..van de kolonel P. had vernomen.":

Overwegende dat ingevolge artikel 2 van voormeld beoordelingsvoorschrift een militair wordt beoordeeld naar de wijze, waarop hij zijn functie vervult;

dat derhalve de aanvankelijke beoordeling was opgemaakt in strijd met dit voorschrift;

dat het beoordelingsvoorschrift in zodanig geval niet voorziet, maar

zich naar 's Raads oordeel evenmin verzet tegen een handelwijze, als te dezen door de divisiecommandant en vervolgens door de districtscommandant gevolgd;

dat toch het optreden van de divisiecommandant werd ingegeven niet door een ander oordeel van hem omtrent de hoedanigheden van beoordeelde dan dat van de districtscommandant, maar doordat hij constateerde dat het opmaken van de beoordelingslijst had plaats gehad in strijd met het beoordelingsvoorschrift;

Overwegende met betrekking tot klagers eerstvermelde bezwaar, dat de Raad, gezien de door de getuige M. voor de vorenbedoelde commissie afgelegde verklaring, welke ter terechtzitting nader is toegelicht en steun vindt in een voor de commissie door kolonel P. voornoemd afgelegde verklaring, en nog gelet op de beide voorafgaande beoordelingslijsten, niet gebleken acht, dat de onderhavige beoordeling niet op voldoende gronden berust;

Overwegende dat uit het vorenstaande volgt, dat het beroep ongegrond moet worden verklaard;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 22 december 1961

(MAW 1961/K 25)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mr. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. Mr. **C.** M. **O.** van Nispen tot Sevenaer.

(VBO).

Kapitein der artillerie is beoordeeld met „goed" (hetgeen i.c. wil zeggen „goed tot zeer goed") en voor bevordering „aan te bevelen, „beperkt" geacht. De inspecteur van het wapen heeft echter als onderschrift gesteld, dat betrokkene z.i. „niet in alle opzichten aan te be-„velen" was. De Raad acht dit onderschrift te weinig positief; gebleken is, dat betrokkene — oud-onderofficier — zeer goede hoedanigheden heeft en slechts voor bepaalde functies geschikt is door gebrek aan scholing. Het onderschrift moet daarom komen te luiden „gezien".

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in zake: J., wonende te H., klager, ter openbare terechtzitting niet verschenen, tegen: de Minister van Defensie, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden de kolonel b.d. H. Staring, werkzaam bij verweerders ministerie, wonende te Rijswijk.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDINC:

Overwegende dat over klager, kapitein der artillerie, op 22 augustus 1960 een beoordelingslijst is opgemaakt, het tijdvak 1 augustus 1958

tot 1 augustus 1960 betreffende, waarop klager voor bevordering werd beoordeeld als ,,aan te bevelen, beperkt'';

dat de inspecteur der artillerie op deze lijst in de ,,Ruimte ter be-
,,schikking van autoriteiten door wier tussenkomst de lijst wordt in-
,,gediend'' een aantekening heeft gesteld, voorzover thans nog van belang luidende ,,Voor bevordering: niet in alle opzichten aan te be-
,,velen'';

Overwegende dat klager tegen het onderschrift van de inspecteur der artillerie bezwaar heeft gemaakt en verweerder — gezien het advies nopens klagers bezwaarschrift uitgebracht door een commissie van onderzoek als bedoeld in punt 38 van het Voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Koninklijke landmacht (verder te noemen V.B.O.) — bij besluit van 9 juni 1961 ter kennis van klager heeft gebracht:

dat aan hem door de op 22 augustus 1960 omtrent hem opgemaakte beoordeling niet in alle opzichten recht is wedervaren, en dat het zal worden beschouwd, alsof het gestelde in het onderschrift van de inspecteur der artillerie luidt: ,,Ik acht beoordeelde ,,Voor bevordering: ,,,,niet in alle opzichten aan te bevelen'''';

Overwegende dat klager tegen dit besluit bij de Raad in beroep is gekomen en bij aanvullend schrijven d.d. 17 augustus 1961 zijn bezwaren heeft ontwikkeld tegen het aan het bestreden besluit ten grondslag liggend rapport d.d. 27 maart 1961 van vorenbedoelde commissie;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht het beroep ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende dat de commissie van beoordelaars, die de onderhavige beoordelingslijst heeft opgesteld, haar oordeel in zake het punt ,,voor bevordering'' in een bij de lijst gevoegde nota aldus heeft toegelicht, dat de commissie van oordeel is, ,,dat beoordeelde ten gevolge ,,van de omstandigheid dat hij nimmer omgeschoold werd tot lucht-
.,doelartillerie-officier of nimmer zodanige cursussen heeft gevolgd, ,,alleen geschikt kan worden geacht voor de functies van ,,Hoofd sectie ,,,,S 1'', ,,Hoofd sectie S4'' of commandant van een verzorgingsonder-
,,deel waaraan de rang van majoor is verbonden'';

dat daarentegen verweerder van oordeel is, dat klager voor bevordering niet kan worden aanbevolen, ook niet met de toevoeging beperkt;

dat toch verweerder te dezen het oordeel van de voormelde inspecteur der artillerie deelt, dit op voetspoor van de commissie van onderzoek, die ten aanzien van klager heeft overwogen, dat van een kapitein van de luchtdoelartillerie van ongeveer 57 jaar, die geen speciale opleiding of herscholing voor de luchtdoelartillerie heeft ontvangen, niet meer kan worden verwacht, dat hij zal komen te behoren tot de meest geschikten van zijn ranggenoten;

Overwegende dienaangaande, dat verweerders gemachtigde ter ondersteuning van het standpunt van de inspecteur der artillerie en van de commisie van onderzoek heeft gewezen op klagers summiere vooropleiding, gemis aan scholing en vorming als officier der luchtdoel-

artillerie, medische gesteldheid en langdurige eenzijdige tewerkstelling, alsmede op het feit, dat klager op 1 mei 1962 wegens langdurige dienst zal worden gepensioneerd;

dat hiermede kennelijk gezegd wil zijn, dat klager slechts zeer beperkt inzetbaar zou zijn in hogere rang en dat in augustus 1960 niet kon worden verwacht dat hierin nog verandering zou komen, doch niet wordt bedoeld aan te vechten hetgeen door beoordelaars is gesteld omtrent klagers geschiktheid voor een deel der functies, in hogere rang te vervullen, als genoemd in vorenbedoelde nota;

Overwegende dat dienaangaande blijkens voormeld rapport der commissie van onderzoek te haren overstaan onder meer is verklaard:

door de kolonel S.: dat klager twee jaar als hoofd S. 4 heeft gewerkt en dat aan deze functie de rang van majoor was verbonden; dat klager deze functie zeer goed heeft vervuld; dat klager voor wat betreft zijn reglementenkennis zeer geschikt zou zijn als hoofd S. 4 van een groep der luchtdoelartillerie; dat dit een éénzijdige functie is, maar waaraan de majoorsrang is verbonden; dat klager ook de functie van commandant van een verzorgingsbatterij of een andere S. 4-functie zou kunnen bekleden;

door de reserve-luitenant-kolonel V.: dat klager het typisch voorbeeld is van een uitstekende onderofficier, die officier is geworden, die goede manieren heeft en zich goed heeft aangepast; dat klager vanwege zijn werk en zijn persoon zeer werd geapprecieerd; dat hij, beoordelaar, klager voor 100 % geschikt achtte voor een functie van majoor hoofd S. 4;

door de reserve-majoor W.: dat klager in zijn functie alles wist en een vraagbaak was voor iedereen; dat klager ook in inwendige-dienstfuncties de desbetreffende voorschriften perfect kende; dat indien klager tactische scholing zou krijgen, hij ook in de praktijk tactische bekwaamheid zou tonen; dat, indien klager de gelegenheid zou krijgen zich in te werken, hij ook andere functies heel goed zou kunnen bekleden; dat klager ook als hoofd S. 1 zou kunnen worden ingezet, omdat daar geen verdere opleiding voor nodig is en hij administratief zeer goed is;

door de majoor M.: dat hij klager in zijn functie zou beoordelen met ,,zeer goed''; dat hij klager uiteraard voor een S 3-functie minder hoog zou waarderen, doch indien klager op dit gebied een cursus zou volgen, zou hij ook dit werk zeer goed doen;

Overwegende dat deze beoordelingen hun weerslag hebben gevonden in de binnenzijde der beoordelingslijst, waarin (behalve uithoudingsvermogen bij zware dienst) geen enkel punt met minder dan ,,goed'' is gewaardeerd en vele punten hoger zijn gewaardeerd;

dat dienovereenkomstig klager in zijn rang is beoordeeld met ,,goed'', hetwelk blijkens de bijgevoegde nota moet worden opgevat als ,,goed ,,tot zeer goed'';

Overwegende dat de Raad op grond van het vorenstaande zich verenigt met het unanieme oordeel van beoordelaars, dat klager beperkt aan te bevelen voor bevordering diende te worden beoordeeld;

dat toch klagers geschiktheid voor een deel der functies, waaraan een hogere rang was verbonden, zodanig moest worden geoordeeld, dat deze een meer positieve waardering op haar plaats deed zijn dan de beoordeling „niet in alle opzichten aan te bevelen" in de betekenis welke aan deze omschrijving moet worden toegekend volgens punt 21 van het V.B.O.;

Overwegende dat het vorenstaande leidt tot de navolgende beslissing;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bestreden besluit nietig voorzover daarin het onderschrift van de inspecteur der artillerie met betrekking tot het punt „voor bevordering" niet is aangetast;

Bepaalt dat dit onderschrift komt te luiden „gezien".

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over de jaren 1960 en 1961

De Directeur-Generaal van de Statistiek deed de Redactie ter opneming in het M.R.T. toekomen het hierna volgende vijftal overzichten betreffende de omvang van de werkzaamheden van de militaire rechtscolleges en de gerechtelijk geconstateerde criminaliteit onder de militairen met betrekking tot de jaren 1960 en 1961:

1. de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, de Krijgsraad voor de Zeemacht (te 's-Gravenhage), de Krijgsraden voor de Landmacht (te zamen) en de Krijgsraad voor de Luchtmacht (staat 1);

2. de personen, wier zaken bij eindvonnis zijn afgedaan, naar de instantie en de aard der delicten (staat 2);

3. de zaken welke buiten geding zijn afgedaan, naar de aard der delicten en de bevoegdheid der instantie, art. 74 W.Sr. (staat **3);**

4. de personen, wier zaken bij eindvonnis zijn afgedaan, gespecificeerd naar de te hunnen aanzien gewezen eindvonnissen (staat 4);

5. de terzake van misdrijven en militaire delicten veroordeelden, naar de aard der delicten (staat 5).

Deze gegevens zijn ontleend aan de „Justitiële Statistiek" van het CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK. Zie blz. 216 e.v.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Vonnis gewezen in de Sovjet-Unie tegen de aldaar gearresteerde Nederlanders Reydon en De Jager

Aangezien de Minister van Buitenlandse Zaken a.i., Prof. J. de Quay, er prijs op stelde de Staten-Generaal volledig in te lichten over het in Sovjet-Rusland gevoerde strafproces tegen de Nederlanders Reydon en De Jager, en de stappen ter zake door Harer Majesteits Ambassade ondernomen, heeft de Minister de betreffende stukken doen toekomen aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-

STAAT 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, de Krijgsraad voor de Zeemacht, de Krijgsraden voor de Landmacht (te zamen) en de Krijgsraad voor de Luchtmacht; 196011961.

a. Hoog Militair Gerechtshof b. Krijgsraad voor de Zeemacht c. Krijgsraden voor de Landmacht (tezamen) d. Krijgsraad voor de Luchtmacht	Aard der delicten					
	Commune delicten				Militaire delicten	
	Misdrijven		Overtredingen			
	1960	1961	1960	1961	1960	1961
1	2	3	4	5	6	7
A. Zaken, op 1 januari aanhangig, totaal	24	36	19	10	25	20
waarvan a.	7	19	10	5	9	5
b.	2	—	—	—	—	—
c.	13	17	7	4	15	14
d.	2	—	2	1	1	1
B Zaken, in de loop van het jaar bij verwijzing aanhangig gemaakt, totaal	1218	1146	961	1116	649	707
waarvan a.	95	77	49	47	27	66
b.	149	129	21	41	66	52
c.	786	760	714	832	459	510
d.	188	180	177	196	97	79
C. Zaken, in de loop van het jaar afgedaan						
1. bij eindvonnis, totaal	1195	1135	965	1106	650	689
waarvan a.	72	71	49	39	30	57
b.	151	129	21	41	66	52
c.	782	757	717	829	457	500
d.	190	178	178	197	97	80
2. op andere wijze, totaal	11	10	5	5	4	6
waarvan a.	11	10	5	5	1	4
b.	—	—	—	—	—	—
c.	—	—	—	—	3	2
d.	—	—	—	—	—	—
D. Zaken, op 31 dce. nog onafgedaan, totaal	36	37	10	15	20	32
waarvan a.	19	15	5	8	5	10
b.	—	—	—	—	—	—
c.	17	20	4	7	14	22
d.	—	2	1	—	1	—

STAAT 2. Personen, op wie de in staat 1 achter rubriek C, sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; 1960-1961

Instantie en aard der delicten	1960		1961	
	Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen
1	2	3	4	5
A. Hoog Militair Gerechtshof				
Commune delicten { Misdrijven	7	65	2	69
Commune delicten { Overtredingen	10	39	4	35
Militaire delicten	1	29	3	54
B. Krijgsraad voor de Zeemacht				
Commune delicten { Misdrijven. .	3	148	2	127
Commune delicten { Overtredingen	2	19	9	32
Militaire delicten	1	65	—	52
C. Krijgsraden voor de Landmacht (tezamen)				
Commune delicten { Misdrijven. .	7	775	9	748
Commune delicten { Overtredingen	31	686	28	801
Militaire delicten	1	456	2	498
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht				
Commune delicten { Misdrijven. .	7	183	5	173
Commune delicten { Overtredingen	10	168	13	184
Militaire delicten	1	96	—	80

STAAT 3. Afdoening buiten geding (art. 74 W.v.Sr.); 1960-1961

Aard der delicten	1960	1961
1	2	3
Zaken, welker berechting zou behoren tot de bevoegdheid van:		
a. het Hoog Militair Gerechtshof.	25	27
b. de Krijgsraad voor de Zeemacht	1 967	2 127
c. de Krijgsraden voor de Landmacht	9 025	9 076
d. de Krijgsraad voor de Luchtmacht	2 263	2 076

STAAT 4. Overzicht van de personen, vermeld in staat 2, gespecificeerd naar de te hunnen aanzien gewezen vonnissen; 1960-1961

Instantie en aard der delicten[1])	ten aanzien van wie		terug-verwezenen naar de commanderende officier	vrijgesprokenen	veroordeelden		
	de militaire rechter zich onbevoegd verklaarde	de telastelegging werd nietig verklaard			onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	ged. onv., ged. voorwaardelijk
1	2	3	4	5	6	7	8
A Hoog Militair Gerechtshof							
1. Commune delicten — Misdrijven . . . a.	—	1	1	4	36	2	28
1. Commune delicten — Misdrijven . . . b.	—	—	3	5	29	1	33
1. Commune delicten — Overtredingen . . . a.	—	1	—	10	34	1	3
1. Commune delicten — Overtredingen . . . b.	—	—	—	8	29	—	2
2. Militaire delicten . . . . . a.	—	—	1	1	24	1	3
„ . . . . . b.	—	—	—	2	41	—	14
B. Krijgsraad voor de Zeemacht							
1. Commune delicten — Misdrijven . a.	—	—	—	3	75	7	66
1. Commune delicten — „ . . . b.	—	—	—	1	78	6	44
1. Commune delicten — Overtredingen . . . a.	—	—	—	—	21	—	—
1. Commune delicten — „ . . . b.	—	—	—	3	38	—	—
2. Militaire delicten . . . . . a.	—	—	—	1	54	3	8
„ „ . . . . . b.	—	—	—	—	43	5	4
C. Krijgsraden voor de Landmacht							
1. Commune delicten — Misdrijven . . . a.	—	2	33	55	347	55	290
1. Commune delicten — „ . . . b.	2	—	37	59	375[a])	28	256
1. Commune delicten — Overtredingen . . . a.	—	1	3	65	631	6	11
1. Commune delicten — „ . . . b.	1	2	1	74	734	8	9
2. Militaire delicten . . . . . a.	—	1	15	13	299	52	77
„ . . . . . b.	—	—	21	14	332	49	84
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht							
1. Commune delicten — Misdrijven . a.	—	—	9	13	69	6	93
1. Commune delicten — „ . . . b.	—	—	2	8	79	5	84
1. Commune delicten — Overtredingen . . . a.	1	—	—	6	171	—	—
1. Commune delicten — „ . . . b.	—	—	1	11	183	—	2
2. Militaire delicten . . . . . a.	—	—	5	2	60	22	8
„ „ . . . . . b.	—	—	4	2	47	10	17

Telegraaf- en Telefoonwet	1	1	—	—	7	1	7	6
Opiumwet	4	2	—	2	—	—	—	—
Wapenwet	—	—	—	—	2	1	—	1
Bijzondere wetten. Totaal	392	261	20	111	412	289	8	115
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen onttrekt (art. 96 t/m 107)	225	172	31	49	303	205	32	66
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128)	349	257	43	49	331	252	22	57
V Schending van verschillende dienstplichten (art 129 t/m 150)	108	78	16	14	91	68	11	12
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158)	—	—	—	—	15	10	—	5
VII Vernieling, beschadiging of wegmaking van ten behoeve van de krijgsmacht dienende goederen (art. 159 t/m 161)	2	2	—	—	—	—	—	—
Wetboek van Militair Strafrecht. Totaal	711	509	90	112	740	535	65	140
Totaal rubrieken A, B en C	1 927	1 123	166	638	1 948	1 232	107	609
Aantal dubbeltellingen [1]	242	159	18	65	284	208	3	73
Aantal veroordeelden	1 685	964	148	573	1 664	1 024	104	536

[1] Personen, t.z.v. meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

STAAT 5. Overzicht van de door Hoog Militair Gerechtshof en Krijgsraden t.z.v. misdrijven en militaire delicten veroordeelden, naar de aard der delicten; 196011961.

Aard der delicten	Aantallen veroordeelden in							
	1960				1961			
		waarvan				waarvan		
	Totaal	onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	ged. onv., ged. vw.	Totaal	onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	ged. onv., ged. vw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
A. Wetboek van Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131 t/m 151)	8	6	1	1	14	12	1	1
VII Misdrijven, waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebracht (art. 157 t/m 176)	2	1	—	1	3	3	—	—
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)	48	25	5	18	30	21	2	7
IX Meineed (art. 207)	—	—	—	—	2	2	—	—
XII Valsheid in geschriften (art. 225 t/m 235)	15	5	1	9	16	5	1	10
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239 t/m 254 bis)	75	18	14	43	92	36	10	46
XVI Belediging (art. 261 t/m 271)	5	4	—	1	4	4	—	—
XVIII Misdrijven tegen de persooniijke vrijheid (art. 274 t/m 286)	3	—	1	2	6	3	—	3
XIX Misdrijven tegen het leven gericht (art. 287 t/m 299)	—	—	—	—	2	2	—	—
XX Mishandeling (art. 300 t/m 306)	99	56	—	43	69	43	1	25
XXI Veroorzaken van de dood of van lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)	24	16	—	8	29	22	1	6
XXII Diefstal en stroperij (art. 310 t/m 316)	377	130	26	221	361	154	11	196
XXIII Afpersing en afdreiging (art. 317 t/m 320)	—	—	—	—	1	1	—	—
XXIV Verduistering (art. 321 t/m 325)	79	32	3	44	80	39	4	37
XXV Bedrog (art. 326 t/m 339)	11	8	1	2	7	3	1	3
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350 t/m 354)	39	28	3	8	37	22	2	13
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355 t/m 380)	—	—	—	—	1	1	—	—
XXX Begunstiging (art. 416 t/m 420)	39	24	1	14	42	35	—	7

Generaal. (Zitting 1961-1962-6500. *Rijksbegroting voor het dienstjaar* 1962, *Hoofdstuk V, Buitenlandse Zaken, Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken, Nr. 17). Daaruit is onderstaand vonnis (Bijlage V, Vertaling) opgenomen.*

In naam van de Unie van Socialistische Sowjet Republieken

5 oktober 1961. Het militair tribunaal van het Kijew militair district in de samenstelling: President-Generaal Majoor van Justitie Archipowitz; volksassessoren — Kolonel Sjapowalow; Luitenant Kolonel van de genie Kondrasjow; Griffier — Majoor van Justitie Krosjkin, met deelneming van de vertegenwoordiger van het procuraat-fiscaal — de militair procureur van het Kijew militair district, Generaal Majoor van Justitie Klimow en van de verdediging — de advocaten Litowtsjenko en Sjewtsjenko in openbare terechtzitting, in de stad Kijew, behandeld hebbende de zaak van de onderdanen van het Koninkrijk der Nederlanden —

1. Reydon Evert Bertold, geboren 19 oktober 1931, Nederlander van nationaliteit, gewoond hebbende in de stad Amsterdam, gehuwd, middelbaar onderwijs genoten hebbende, van beroep scheepswerktuigkundige, niet eerder veroordeeld;

2. De Jager Louw, geboren 5 januari 1936, Nederlander van nationaliteit, gewoond hebbende in de stad Amsterdam, middelbaar onderwijs genoten hebbende, van beroep stuurman van de grote vaart, vrijgezel, niet eerder veroordeeld,

— beschuldigd van het begaan van misdrijven als bedoeld in de art. 57 en 65 van het Wetboek van Strafrecht van de Oekrainse SSR, —

heeft vastgesteld:

Reydon en De Jager werden geronseld door de Nederlandse inlichtingendienst, de eerste in 1957 en de tweede in 1959 in de hoedanigheid van geheime agenten voor spionage tegen de U.S.S.R. en de landen van het socialistische kamp ten behoeve van het agressieve Noordatlantische blok (N.A.V.O.). Aan Reydon werd het pseudoniem „Reinders" toegekend.

Na de noodzakelijke scholing te hebben ontvangen en na voorzien te zijn van photoapparatuur, bezochten Reydon en De Jager, werkzaam op schepen van de Nederlandse koopvaardijvloot in de jaren 1957 tot 1959 enkele havens van de Sowjet Unie, de Poolse en de Chinese volksrepublieken, alwaar zij inlichtingen verzamelden welke de inlichtingendienst interesseerden. Zo bezocht Reydon in maart en april 1957 de Poolse haven Gdansk en de Sowjetrussische havens Klajpeda en Wentspils, en in juni en augustus 1958 de Sowjetrussische havens Mezenj en Archangeljsk, in dewelke hij via photografering en waarneming spionagegegevens verzamelde betreffende de zich in de haven bevindende oorlogsschepen en betreffende haveninstallaties.

De Jager verzamelde in de herfst van 1959 ten tijde van zijn bezoek aan de haven van Sjanhai eveneens door middel van photographering en waarneming spionagegegevens over de haveninstallaties en de zich

in de haven bevindende oorlogsschepen van de Chinese volksrepubliek.

Na terugkeer in Nederland werden de inlichtingengegevens betreffende genoemde militaire en industriële objecten door Reydon en De Jager overgedragen aan vertegenwoordigers van de inlichtingendienst in de stad Rotterdam en door Reydon bovendien nog aan agenten van de inlichtingendienst in de Britse havens Liverpool en Londen. Voor het uitvoeren van de opdrachten ontving Reydon herhaaldelijk van het inlichtingenorgaan een geldelijke beloning.

In mei 1961 werd aan Reydon en De Jager door de inlichtingendienst het voorstel gedaan om naar de Sovjet Unie te gaan voor het verzamelen van inlichtingen over de ligplaatsen van raketinstallaties, defensieondernemingen, dislokatie en karakteristiek van militaire onderdelen, transport van speciale vrachten, ligplaats van transport- en andere belangrijke objecten.

Met dat doel doorliepen Reydon en De Jager in de maanden mei, juni en juli van het jaar 1961 in de steden Amsterdam en den Haag een speciale opleiding en, na door vertegenwoordigers van het inlichtingenorgaan voorzien te zijn van enkele fotoapparaten en fototoebehoren, telelenzen en verrekijkers, alsmede van een groot bedrag aan geld, vertrokken zij op 15 juli 1961, onder het mom van autotoeristen met de auto van De Jager naar de Sovjet Unie.

Tijdens hun doorreis door het grondgebied van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek fotografeerden zij voor spionage-doeleinden industriële ondernemingen, speciale militaire auto's, hoogspanningsleidingen, afzonderlijke trajecten van autowegen en andere objecten.

Na op 21 juli 1961 in de Sovjet Unie te zijn aangekomen en de route volgende welke tevoren was overeengeltomen met het inlichtingenorgaan, dat hen gedirigeerd had, verzamelden Reydon en De Jager van 21 juli tot 19 augustus 1961 door middel van visuele waarneming en fotografering op het grondgebied van de Oekrainse S.S.R. spionagegegevens aangaande de dislokatie en karakteristiek van Sovjetrussische militaire onderdelen, de dislokatie van vliegvelden en radarinstallaties, ligplaatsen van industriële ondernemingen waar militair materiaal wordt vervaardigd; van hoogspanningsleidingen; van de toestand van de hoofdverkeerswegen; zij fotografeerden militaire autocolonnes, speciale militaire voertuigen, oorlogsschepen, militaire vliegtuigen, spoorwegmateriaal en verzamelden andere gegevens, welke een defensiebetekenis hebben, langs de gehele route welke zij volgden.

Reydon en De Jager noteerden de verzamelde gegevens in een reisdagboek. Met het doel deze spionagegegevens buiten de U.S.S.R. te brengen voor een volgende overdracht daarvan aan het inlichtingenorgaan, maskeerden zij de door hen belichte films als ongebruikte films met de fabrieksverpakking, terwijl De Jager het reisdagboek en de aantekeningen op afzonderlijke vellen en het journaal met de bijschriften bij de films, verborg in een speciaal daarvoor geschikt gemaakte zwembroek die hij aan had.

Op 19 augustus 1961 werden genoemde reisdagboek, journaal en

films bij de uitreis van Reydon en De Jager uit de Sovjet Unie na douaneonderzoek bij hen in beslag genomen.

Na het ontwikkelen van de films bleken op dertig daarvan militaire en industriële objecten in de U.S.S.R. en Tjechoslowakije opgenomen te zijn en bij bestudering van de aantekeningen kwamen gegevens aan het licht over militaire en industriële objecten van het fotograferen, alsmede andere inlichtingen van spionageltarakter. Bij de aanhouding van Reydon en De Jager werden bij hen vier fototoestellen in beslag genomen, een telelens, een draagbare flitslamp, twee verrekijkers, een kompas en een radio-ontvangapparaat.

Volgens de conclusie van de expertise vormen de door Reydon en De Jager op het grondgebied van de U.S.S.R. verzamelde gegevens een staats- en militair geheim van de Sovjet Unie.

De tijdens de rechtszitting ondervraagde verdachten Reydon en De Jager hebben volledig bekend schuldig te zijn aan het bedrijven van de misdaden uiteengezet in het onderhavige vonnis, en hebben verklaard dat zij bij het verzamelen van de inlichtingen van spionagekarakter begrepen dat zij handelden in strijd met de wetten der U.S.S.R. Hun schuld is bovendien bevestigd door de aanwijzingen van de door de rechtbank ondervraagde getuigen: Martynow, Jorkin, Zawizion, Zenikow, Koz'jajew en Grigorow, alsmede door de stukken van overtuiging en de conclusie van de expertises.

Op grond van het uiteengezette heeft het militair tribunaal Reydon en De Jager schuldig bevonden aan spionage gericht op het toebrengen van schade aan de belangen van de Unie van Socialistische Sovjet Republieken en andere arbeidersstaten, d.w.z. aan het begaan van misdrijven als bedoeld in de artikelen 57 en 65 van het Wetboek van Strafrecht der Oekraine S.S.R.

Gelet op de artikelen 323 en 324 van het Wetboek van Strafvordering en artikel 25 van het Wetboek van Strafrecht van de Oekrainse S.S.R.,

veroordeelde:

Reydon Evert Bertold, en De Jager Louw, wegens het gehele complex van de door hen begane misdrijven, op grond van artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht der Oekrainse S.S.R., tot een vrijheidsontneming voor de duur van dertien (13) jaar elk, waarvan de eerste zes jaar door te brengen in een gevangenis en de volgende zeven jaar in een correctieve werkkolonie, met verzwaard regiem voor elk der veroordeelden.

De corpora delicti in deze zaak, als opgesomd in de punten 1—12 van de beschikking op blad 252 (deel IV) van de zaak en als opgesomd in de punten 21-22 van dezelfde beschikking (blad 253 van de zaak): te confiskeren. De corpora delicti, als opgesomd in de punten 14—20 van de beschikking (blad 253 van de zaak): bij het dossier te laten; hetgeen is opgesomd in punt 13 van de beschikking (zwembroek): te vernietigen.

De persoonlijke bezittingen van Reydon en De Jager te confiskeren ten bate van de staat.

De straftijd door de veroordeelden uit te zitten te rekenen met inachtneming van het voorarrest tot aan het proces, vanaf 19 augustus 1961. De opsluitingsmaatregel te handhaven tot het moment, waarop het vonnis kracht van wet krijgt, in dier voege, dat de veroordeelden in verzekerde bewaring blijven.

Tegen het vonnis kan beroep in cassatie worden aangetekend bij het Militair College van het Opperste Gerechtshof der U.S.S.R. in de loop van zeven etmalen vanaf het ogenblik van overhandiging van een copie van het vonnis aan de veroordeelden, door tussenkomst van het militair tribunaal van het Kijew militair district.

Het origineel droeg de vereiste handtekeningen. Conform:

De Griffier van het Militair College van het Opperste Gerechtshof der U.S.S.R. w.g.

r.a. /AFANAS'JEW/

Dit vonnis is in hoger beroep bevestigd. (Red. *M.R.T.*).

Tekstuitgaven: Militaire ambtenarenwet 1931; Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren en Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht

De Schout-bij-Nacht van administratie b.d. J. M. TINGA bewerkte voor de editie Schuurman & Jordens twee nieuwe tekstuitgaven, nameiijk de Militaire Ambtenarenwet 1931 (No. 43a) en de Wet Bevordering en Ontslag Beroepsofficieren en Wet voor het Reservepersoneel der Krijgsmacht (No. 43b).

De uitgave Militaire Ambtenarenwet 1931 bevat tevens de tekst van de Wet Immunisatie Militairen, alsmede enige andere wetten, een groot aantal algemene maatregelen van bestuur (waaronder het Reglement Rechtstoestand Militairen Zeemacht, het Reglement Militaire Ambtenaren Kon. Landmacht en Kon. Luchtmacht en het V.B.O.), verdere Koninklijke besluiten en ministeriële beschikkingen (waaronder het Voorschrift Conduiterapporten Zeemacht en het Beoordelingsvoorschrift Kader Landmacht en -Luchtmacht.

De tekst van de Militaire 'Ambtenarenwet is onderbroken door in kleine letters gezette toelichtingen en verwijzingen naar jurisprudentie.

De tekstuitgave van de Wet Bevordering en Ontslag en van de Wet Reservepersoneel wordt gevolgd door een artikelsgewijze commentaar, ontleend aan de wordingsgeschiedenis. Ook in dit deeltje is een groot aantal algemene maatregelen van bestuur en andere uitvoeringsbesluiten opgenomen. W. H. V.

Promotie

Aan de Rijksuniversiteit te Leiden is op 28 februari 1962 gepromoveerd tot Doctor in de Rechtsgeleerdheid Mr. W. KASTEN, Luitenant-Kolonel van de Militair Juridische Dienst, op een proefschrift getiteld ,,De handhaving van de uitwendige veiligheid van de Staat''. Promotor was Prof. Mr. J. V. RIJPPERDA WIERDSMA.

INGEKOMEN BIJDRAGEN

Zorg voor de discipline bij een regiment van Maarten van Rossem

door

Mr. H. H. A. DE GRAAFF

Handhaving van recht en krijgstucht is te allen tijde en in alle landen noodzakelijk geweest en geen legeraanvoerder, die zijn vak verstond, heeft zich ooit de luxe kunnen permitteren, deze te verwaarlozen. Dat met name keizer Karel V zich aan die fout niet schuldig maakte, blijkt uit de redactie van een aanstellingsbrief, waarbij hij de bekende veldheer Maarten van Rossem belastte met het bevel over 10 vendelen voetvolk [1]).

Dit stuk is óók interessant, omdat het een regeling bevat van de betaling van de leden van de (regiments)staf, die de commandant terzijde zou moeten staan, waardoor wij tevens de organisatie van die staf gedetailleerd leren kennen. Het blijkt, dat de helft van het personeel een justitiële of politiële taak had!

Curiositeitshalve laten wij aanhef en slot van deze commissiebrief in de originele tekst (van enkele toelichtingen voorzien) volgen. Met voor de niet-ingewijde minder overzichtelijke middelste gedeelte vervingen wij door een moderner aanduiding van organisatie en betaling.

Onsen lieven ende getrouwen Martin van Rossem. Heere tot Puderoyen, marschalck van Gelderlant, Saluyt!

Alsoe Wij tot versekerthede ende beschermenisse. van Onsen landen van herwertsovere etlijck getal vendele knechten doen bestellen ende aennemen hebben. ende mitsdien van noode zij, eenige treffelycke *(uitstekende)* persoenen, Ons getrouwe ende geexperimenteert wesende, te verordenen ende committeren, om daervan den last ende bevel te hebbene,

Soo eest *(zo is* het) dat Wij, Ons te vollen betrouwende uwer wijsheyt, vromicheyt, getrouwicheyt ende goede ernstlicheyt, U gecommitteert hebben ende committeren bij desen (*tot*)overste ende coronnel van thien vendele knechten,

U gevende volcommen macht, auctoriteyt ende zunderling bevel

[1]) Rijksarchief in Gelderland, archief van het Huis de Cannenburch, inventarisnr. 77. Een *vendel* was de toenmalige benaming voor een compagnie voetvolk (een overeenkomstig onderdeel bij de ruiterij heette een vann). Rond 1550 bestond een vendel Duits voetvolk doorgaans uit circa 400 man, al was de gevechtssterkte vaak beduidend minder. Het vendel vormde bovendien wel een administratieve, doch zelden een tactische eenheid, hetgeen in verband stond met de wijze van bewapening. Ket vendel telde piekeniers, schutters en meestal ook nog krijgers gewapend met slagzwaarden of met hellebaarden. In de slagorde werden echter de piekeniers van een aantal vendels verenigd, en evenzo de schutters. In de tweede helft van de 16de eeuw ging men in het algemeen over tot de formatie van kleinere vendels (100 à 200 man). Zie J. W. WIJN, Het krijgswezen in den tijd van Prins Maurits, diss. Utrecht 1934. blz. 37 vlg., alsmede E. VON FRAUENHOLZ. Das Heerwesen des Reiches in der Landsknechtszeit, Munchen 1937, blz. 61 vlg.

goede toesicht te nemen op hun leven ende conduite, deselve te houden ende doen houden in goede ordene ende justicie, den hoopluyden ende hueren stadhouderen *(plaatsvervangers, dus luitenants)* te verbieden yemanden oirlof te geven zonder uwen weten ende consente, ende daerenboven bevel te hebben over hen ende hun knechten ende deselve te vueren, leyden ende employeren in Onsen dienste, navolgende den last ende bevel die Ghij daertoe van Onsen wege hebben sult *(dus: volgens onze nadere instructies)*.

Totten wedden ende traktement hiernae volgende, te weten:

de kolonel	*£ 375*
1 pijper	*10*
1 trommelslager	*10*
1 schrijver	*10*
8 trawanten, elk	*10*)*
de luitenant-kolonel	*62½*
4 trawanten, elk	*5*
de gerichtschout	*45*
1 gerichtschrijver	*10*)*
1 gerichtsweifel	*10*)*
1 trawant	*10*)*
de provoost	*45*
1 luitenant-provoost	*20*
1 kapelaan	*10*)*
1 schrijver	*10*)*
6 trawanten, elk	*10*)*
1 stokmeester	*15*)*
6 stokknechts, elk	*10*)*
1 scherprechter	*20*
1 hoerenweifel	*5*
de veldscherer (chirurgijn)	*35*)*
de wachtmeester	*40*)*
1 trawant	*5*
de kwartiermeester	*40*)*
1 trawant	*5*
de proviandmeester	*40*)*
1 trawant	*5*

Bedragende tesamen de wedden ende traittement van 't voirs. regiment t'elcker maent negen hondert seven ponden thien scellingen, van veertich grooten Onser vlaemscher munten 't pont, de maent tot dertich dagen gerekent, beginnende loop te hebben zedert den elfften dach van meerte XVc tweenvijftich, ende voirts geduerende soe lange als 't Ons gelieven sal,

(post alia)

Wij willen alle 't gene des U uuyt zaken voirscreven betaelt zal wesen, geleden ende gepasseert te worden in uuytgeven der rekeningen, ende afgecort van den ontfanck Onss voirnoemden tresoriers van den oirlogen, bij Onsen lieven ende getrouwen den president ende luyden van

Onssen rekeninge (de Algemene Rekenkamer) te Rijssele, denwelcken Wij insgelijcx bevelen, dat alsoe te doene, sonder eenige zwaricheyt (*te* maken).

Want Ons alzoe gelieft.

Gegeven in Onser stadt van Bruessele, onder Onsen contrezegel hierop gedruckt, in placcate den XXIXen dach van meerte in 't jaer XVc tweenvijfftich.

De secure lezer zal, bij controle, bevinden dat het opgegeven totaalbedrag niet klopt met de soldijspecificatie. Bovendien mist men de kosten van de vendelen, welke het regiment vormden. De kosten van die vendelen echter werden afzonderlijk geregeld. De in bovenstaande lijst met „*" aangegeven personen stonden óók voor een „gewone" sold van £ 5 op de soldijlijst (rol) van een dier vendelen. Als staflid ontvingen zij echter méér. Trekt men van hun wedde de „£ 5 op de rolle" af, dan blijkt dat het totaal bedrag voor de kosten van de staf wél klopt. Ook in die tijd was wedde-berekening dus niet altijd een eenvoudige zaak! Dat vele militairen dubbele soldij genoten, kwam méér voor. Men sprak dan ook van „Doppelsöldner".

Uit de soldijbedragen kan men zich, ondanks het ontbreken van een vaste rangenindeling, enig denkbeeld vormen van de importantie van de functionarissen, maar een zuiver beeld is moeilijk te verkrijgen omdat niet altijd duidelijk is, welke verdere emolumenten aan bepaalde functies verbonden waren. Zo op het eerste gezicht komt de geestelijke verzorging er maar kaal af, doch de gcrichtschout, de militair die namens de overheid het krijgsgerecht presideerde, genoot negenvoudige soldij, evenals de provoost, die niet slechts de militaire politietaak moest behartigen doch die óók als openbaar aanklager optrad (in 1554 werd voor het eerst een auditeur benoemd, doch het heeft hier en daar nog zéér lang geduurd voor de provoosten overal als aanklagers door auditeurs zijn vervangen).

De stokmeester en de stokknechts ontleenden hun naam aan de stok, d.i. de gevangenis (vgl. „stockade"). De gerichtschrijver was zoveel als de griffier, de schrijver van de provoost meer de voorloper van de chef der auditie. De gerichtsweifel of -weibel (men denke aan het duitse „Feldwebel") was zo ongeveer de deurwaarder bij het krijgsgerecht. De hoerenweifel droeg een naam die zijn meestal geenszins onbelangrijke functie maar zeer ten dele dekte. Doorgaans werd een ervaren, doch minder-valide militair met die functie belast. Hij moest militair inzicht hebben, omdat hij als commandant van de tros bij veldslagen en op marche verantwoordelijk was voor de tactische plaatsing en verplaatsing daarvan. Handhaving van orde en discipline onder de bij die tros ingedeelde vrouwen[2]) en jongens behoorde mede tot zijn taak. Om

[2]) WIJN heeft opgemerkt, dat vrouwen in het leger onmisbaar waren voor het verrichten van huishoudelijke taken en de verzorging van zieken en gewonden (a.w. blz. 109). Talrijke echtgenoten en erkende concubines van soldaten volgden daartoe het vendel. Omtrent het toelaten en zelfs organiek indelen van zgn. lichte vrouwen worden zéér uiteenlopende gegevens vermeld.

deze reden stond hij onder de provoost, die in het algemeen met de politiezorg belast was. In ons voorbeeld blijkt de hoercnweifel maar een zeer matige soldij te genieten (genoot hij andere emolumenten?) doch er zijn voorbeelden van dergelijke functionarissen die kapiteinstractement hadden[3])!

Iedere tijd heeft zijn eigen behoeften, ook op het gebied van organisatie en specialisatie bij het leger. Doch wanneer wij de justitiële en politiële bezetting bij het regiment van Maarten van Rossem vergelijken met de povere voorzieningen die op justitieel gebied nog in 1939 golden, dan concluderen wij dat het er in de 16de eeuw niet zo slecht vóór stond! Het zal dan ook wel hard nodig geweest zijn!

Joy-riding met gevolgen: diefstal of verduistering?

door

Mr. J. J. H. GERRITZEN, Ltz. S. D. III K.M.R.

Op blz. 230 van deze aflevering is het vonnis van de Krijgsraad voor de Zeemacht van 20 September 1961 gepubliceerd, handelende over een schepeling die, van boord komend om „met week-end" naar huis te gaan, uit een stalling een hem niet toebehorende bromfiets mee pakt, om er mee naar het station te rijden, daar hij anders de trein niet haalt. Hij verdwaalt echter en mist de trein toch. Bij het station besluit hij dan om de bromfiets maar voor zich zelf te behouden, en hem mee naar huis te nemen. De feitelijke toedracht van het geval is dus eenvoudig, maar moeilijker is het om deze gedragingen onder de juiste bepalingen van de Strafwet te brengen.

De Krijgsraad heeft deze schepeling veroordeeld ter zake van verduistering, hetgeen voor mij niet geheel vanzelfsprvkend is. Een element van het delict verduistering is, dat men het goed, dat men zich wederrechtelijk toeeigent, *anders dan door misdrijf onder* zich heeft.. In dit geval echter had de dader het goed wel degelijk door misdrijf onder zich, en wel door het misdrijf van „joy-riding" (art. 37 W.V.W.). Van belang is, dat in art. 37 W.V.W. wordt strafbaar gesteld: „degene, die „opzettelijk wederrechtelijk een aan een ander toebehorend motorrij-„tuig op een weg gebruikt". Alleen het gebruiken is dus als misdrijf strafbaar gesteld, niet het wegnemen om te gaan gebruiken.

De redenering, die de Krijgsraad heeft gevolgd, om in dit geval tot een veroordeling ter zake van verduistering te geraken, zou de volgende geweest kunnen zijn: het is voor de verduisteraar noodzakelijk, dat de wijze waarop hij het goed *verkreeg,* geen misdrijf is (zie b.v. NOYON-LANGEMEIJER II blz. 404); de schepeling heeft de bromfiets verkregen, door hem weg te nemen om hem op een weg te gaan gebruiken, hetgeen niet als misdrijf is strafbaar gesteld; hij heeft het goed dus anders dan door misdrijf onder zich, en pleegt dus verduistering, als hij besluit, de bromfiets voor zich zelf te gaan behouden. Er moet dan een scheiding worden gemaakt, tussen het „wegnemen om te gaan gebruiken" en het

[3]) VON FRAUENHOLZ, **a.w. blz.** 46.

„gebruiken (= joy-riding)" zelf. Of nu dit „wegnemen om te gaan ge-
„bruiken" geen strafbare handeling is, staat m.i. nog zeer te bezien. Het heeft toch wel degelijk het karakter van een strafbare poging tot joy-riding en zal dan volgens art. 78 W. v. Sr. tot misdrijf gerekend moeten worden. Dat in dit geval de uitvoering (het joy-riden zelf) voltooid is, doet aan het poging-karakter van het begin van uitvoering („wegnemen om te gaan gebruiken") niets af; men ging immers uit van een volstrekte scheiding van het begin van uitvoering en de uitvoeringshandeling zelf. Dát dan de uitvoering zelf inderdaad gevolgd en voltooid is, maakt m.i. in ieder geval van het hele complex van handelingen van de schepelling één joy-riding: de strafbare handeling werkt dan terug tot het eerste begin van uitvoering, welke daardoor wordt geabsorbeerd. Het is naar mijn mening dan ook een vrij gewrongen constructie en het doet wel erg theoretisch aan, om deze twee momenten, die zowel wat tijd, als wat de intentie van de dader betreft, bovendien praktisch samenvielen, zo streng te scheiden.

Mr. W. DE VRIES maakt in een artikel in Verkeersrecht, jaargang 1958, blz. 61, onderscheid tussen: onder zich hebben ***ter*** joy-riding en onder zich hebben *door* joy-riding. De schrijver concludeert dan ook in het zelfde geval, als thans aan de orde, tot verduistering. Mr. B. J. BESIER (in zijn onderschrift onder dit artikel) kan Mr. DE VRIES hierin niet volgen en meent, dat men er zich voor moet hoeden „dat de toe-
„passing van de strafwet geheel illusoir wordt gemaakt door een te ver-
„fijnde uitleg der wetsartikelen". Volgens Mr. BESIER maakt de dader zich in dit geval eerst aan joy-riding en daarna aan diefstal schuldig.

Het komt mij voor, dat de handelingen van de schepeling, bedoeld in het vonnis van de Krijgsraad, bovendien niet geheel te rijmen zijn met het karakter van verduistering, in die zin. dat, naar ik dacht, verduistering uitgaat van een rechtmatig onder zich verkrijgen en misschien zelfs daardoor een onderliggende gedachte van schending van een vertrouwensband, wanneer men zich het goed wederrechtelijk toeeigent. Diefstal is naar mijn mening een juistere benaming voor dit gedrag, hoewel hier zich de moeilijkheid voordoet, dat het oogrnerk van wederrechtelijke toeeigening zich op een later tijdstip gevormd heeft, dan de wegnemingshandeling.

Men zou m.i. deze moeilijkheden op 3 manieren kunnen omzeilen:
1e. het joy-riden wordt gezien als een wegnemingshandeling. Door het wederrechtelijk gebruik heeft de dader weggenomen, met het oogmerk van wederrechtelijke toeeigening. Zo zou het eerste delict een element gaan vormen van het daaropvolgend delict. Enige gewrongenheid is ook aan deze constructie niet vreemd, moet ik toegeven.
2e. de wegnemingshandeling vindt plaats bij het station; de man heeft n.l. de bromfiets tegen het stationsgebouw geplaatst om in de hal te zien, wanneer de volgende trein vertrok; toen hij weer buiten kwam, heeft hij op dat moment de bromfiets „weggenomen" en de diefstal gepleegd. Men kan hier tegenwerpen, dat de dader de band met de bromfiets niet verbroken had, toen hij zich in de hal bevond, m.a.w. dat hij hem nog steeds onder zich had.

3e. van groot belang in deze yuestie is het arrest van de Hoge Raad van 10 December 1957, N.J. no. 49. De Hoge Raad overweegt hier: ,,. . . dat het zich, zij het slechts tijdelijk, de feitelijke heerschappij ver-,,schaffen over eens anders goed, onder omstandigheden als in 's Hofs ,,overweging aangegeven (n.l. ,,dat de dader, na zich door verwrikking ,,,,van een raampje de beschikking over een motorvoertuig te hebben ,,,,verschaft, van dat motorvoertuig een tijdelijk en beperkt gebruik ,,,,maakt, daarbij voornemens zijnde dit motorvoertuig onbeheerd ,,,,achter te laten, op een andere plaats, dan waar hij het had aange-,,,,troffen") kan opleveren het zich toeëigenen van dat goed in de zin ,,van art. 310 Sr., zodat het Hof, anders oordelende, de juiste betekenis ,,van die wettelijke term, die geacht moet worden te zijn gebezigd in de ,,tenlaste legging, in de zin welke deze heeft in genoemd artikel, heeft ,,miskend. . .". Prof. Mr. W. P. J. POMPE zegt in de noot onder het arrest, dat joy-riding dan ook in bepaalde omstandigheden diefstal kan opleveren.

Als dan joy-riding en diefstal door dit arrest dichter bij elkaar zijn gebracht, zou men in dit geval kunnen aannemen, dat beklaagde, die zich aanvankelijk een tijdelijke heerschappij verschafte, zich aan diefstal schuldig maakte, nu deze tijdelijke heerschappij overging in een definitieve. Dit lijkt mij in ieder geval een aannemelijker oplossing, dan de verduistering.

Het was mijn bedoeling om de aandacht te vestigen op de problemen, die, juridisch gezien, kunnen ontstaan als een joy-rider van oogmerk verandert, en niet om hierin een oplossing te geven; men zal deze gevallen zo veel mogelijk moeten beoordelen naar de omstandigheden waaronder de feiten gepleegd zijn. Was in dit geval joy-riding ten laste gelegd, dan waren er misschien bewijsmoeilijkheden opgetreden, maar bij een veroordeling ter zake van dit delict, was beklaagde, wat de strafmaat betreft in ieder geval zeker ook ,,aan zijn trekken" gekomen.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 20 september 1961

President: Mr. A. J. Veldman (plv.); *Leden:* H. J. Baaij, K. J. Roberti, P. J. Plaatsman en A. C. L. van Aalst.
Raadsman: Mr. J. J. H. Gerritzen, Luit. t. Zee SD 3e kl.

Verduistering.

Beklaagde had een ,,bromfiets" weggenomen uit een rijwielstalling, met de bedoeling die bromfiets uitsluitend te gebruiken om daarmede naar het station (te Rotterdam) te rijden. Aldaar aangekomen besloot beklaagde de bromfiets voor zich te behouden en reed daarmede naar Utrecht, vanwaar hij de bromfiets per spoor naar Oldenzaal zand.

Verworpen het verweer van de raadsman dat niet van ,,anders dan ,,door misdrijf onder zich hebben" gesproken kan worden, nu beklaag-

de, toen hij de bromfrets op de weg gebruikte, het misdrijf van artikel 37 WVW pleegde, aangezien de wijze waarop beklaagde de bromfiets onder zich kreeg, namelijk door hem weg te nemen louter met de bedoeling hem (op een weg) te gebruiken, nog niet oplevert een door hem gepleegd misdrijf.

(W.Sr. art. 321, W.V.W. art. 37)

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal tegen E. W., geboren 10 maart 1943, gerequireerde, laatstelijk voor de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als hofmeester der 2e klasse,

Gezien: . . . .enz.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 1 september 1961 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde respectievelijk wordt ten laste gelegd:

„1e. dat hij op of omstreeks 18 maart 1961 te Schiedam, althans „elders in Nederland, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „heeft weggenomen een rijwiel met hulpmotor, merk „Simplex", toebe„horende aan P. J. Knegt, althans aan een ander of aan anderen dan „aan hem, beklaagde;

„of, zo het vorenstaande ad 1e niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 18 maart 1961 te Rotterdam, althans elders „in Nederland, opzettelijk een aan P. J. Knegt, althans aan een „ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, toebehorend rijwiel met „hulpmotor, merk „Simplex", dat hij op of omstreeks 18 maart 1961 te „Schiedam, althans elders in Nederland, zonder voorkennis van de „rechthebbende had medegenomen om het tijdelijk te gebruiken en uit „dien hoofde, althans anders dan door misdrijf, onder zich had, weder„rechtelijk zich heeft toegeëigend;

„2e. dat hij te Rotterdam, dienende als hofmeester der 2e klasse aan „boord van Hr. Ms. „Karel Doorman", aldaar, in tijd van oorlog, op „28 mei 1961 eerste gelegenheid (omstreeks 11.00 uur) niet van verlof „of permissie of anderszins is teruggekeerd en sedertdien, in elk geval „sedert 1 juni 1961 te omstreeks 18.00 uur, opzettelijk voortdurend „zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij zich op 1 juni 1961 „te omstreeks 21.15 uur bij de Koninklijke Marechaussee te Oldenzaal „heeft gemeld;"

Gezien:. . . .enz.;

Gezien de schriftuur van de eis door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot: bewezenverklaring van het de beklaagde onder 1e primair en onder 2e primair ten laste gelegde, alsmede zijn schuld eraan; kwalificatie daarvan als: 1e. „*diefstal*"; 2e. „*opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet langer dan vier dagen durende*"; en veroordeling deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden, onvoorwaardelijk, met aftrek van voorarrest;

Gelet:. . . .enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat de beklaagde het hem onder 1e primair en onder 2e ten laste gelegde feiten heeft begaan, weshalve beklaagde daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het de beklaagde onder 1e subsidiair ten laste gelegde, dat ten processe zakelijk gerelateerd heeft verklaard:

E. W., oud 18 jaar, als *beklaagde*:

dat hij op 18 maart 1961 te Schiedam uit de rijwielstalling van de werf Wilton-Fijenoord oost-zijde, een groengrijs gekleurd rijwiel met hulpmotor, merk „Simplex", welk rijwiel niet door een slot was afgesloten, heeft weggenomen met de bedoeling deze bromfiets te gebruiken om naar het station te Rotterdam te rijden; dat bij toen niet de bedoeling had de bromfiets voor zich zelf te behouden; dat bij, toen hij op 18 maart 1961 te omstreeks 13.10 uur met bovenbedoeld rijwiel met hulpmotor bij het centraal station te Rotterdam aankwam, besloot de bromfiets voor zich zelf te behouden; dat hij er toen op naar Utrecht is gereden en de bromfiets van daas uit per trein naar Oldenzaal heeft gezonden, alwaar hij zich met die bromfiets naar zijn ouderlijke woning heeft begeven; dat de bromfiets daar is blijven staan, totdat hij op 24 maart 1961 door de gemeentepolitie te Oldenzaal in beslag werd genomen; dat bovenbedoelde bromfiets hem niet toebehoorde en hij van niemand toestemming had gekregen die bromfiets weg te nemen en/of zich toe te eigenen;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen;

A. een door J. W. Frijters, hoofdagent van gemeentepolitie te Schiedam, d.d. 18 maart 1961, op ambtseed opgemaakt en getekend procesvei-baal, houdende onder meer de verklaring van P. J. *Knegt,* oud 33 jaar, luidende zakelijk gerelateerd: dat hij op 18 maart 1961 te omstreeks 07.15 uur zijn rijwiel met hulpmotor, niet op slot gezet, onbeheerd heeft laten staan in de rijwielstalling oost van de N.V. Wilton Fijenoord, gelegen aan de Admiraal de Ruyterstraat te Schiedam; dat hij te omstreeks 17.30 uur van die dag bemerkte, dat bedoeld rijwiel met hulpmotor verdwenen was; dat hij aan niemand toestemming heeft gegeven, het rijwiel met hulpmotor dat zijn eigendom is weg te nemen en zich toe te eigenen;

B. een door A. Cornelissen, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke marechaussee, d.d. 30 mei 1961, op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende onder meer de verklaring van P. J. ***Mnegf,*** oud 33 jaar, luidende zakelijk gerelateerd: dat het rijwiel met hulpmotor van welks vermissing hij op 18 maart 1961 bij de gemeentepolitie te Schiedam aangifte had gedaan, is van het merk „Simplex" met een Sachs motor;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde3 schuld eraan hetgeen hem onder 1e subsidiair is ten laste gelegd;

Overwegende, dat de raadsman van beklaagde heeft aangevoerd dat niet bewezen is, dat beklaagde het rijwiel met hulpmotor, toen hij het zonder toestemming en voorkennis van de rechthebbende had medege-

nomen om het tijdelijk te gebruiken, anders dan door misdrijf onder zich had, daar beklaagde immers, volgens de raadsman, toen hij het rijwiel op de weg gebruikte, het misdrijf van artikel 37 van de Wegenverkeerswet pleegde;

Overwegende, dat echter voor de stelling, dat beklaagde dat rijwiel met hulpmotor door misdrijf onder zich had, geen plaats is, aangezien de wijze waarop beklaagde het rijwiel met hulpmotor onder zich kreeg, namelijk door dit rijwiel met hulpmotor weg te nemen louter met de bedoeling dit (op een weg) te gebruiken, nog niet oplevert een door hem gepleegd misdrijf;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden geyualificeerd als: *„verduistering";*

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden passend is, terwijl de tijd door hem van en met 1 juni 1961 tot 12 juli 1961 in voorarrest doorgebracht in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van deze straf; . . . . enz. *[Red.].*

NASCHRIFT.

Met wegnemen van de bromfiets uit het fietsenhok, louter met de bedoeling hem op de weg te gaan gebruiken, levert inderdaad nog niet op het door beklaagde gepleegde misdrijf van artikel 37 WVW. Die handeling levert echter wel op een begin van uitvoering, waardoor het voornemen des daders zich heeft geopenbaard, zoals bedoeld in artikel 45 W.Sr. Ook van (strafbare) poging, welke krachtens artikel 78 onder „misdrijf" begrepen wordt, was echter geen sprake, aangezien strafbare poging eerst bestaat wanneer de uitvoering n i e t is voltooid. In casu is de uitvoering, het misdrijf van artikel 37 WVW, juist wèl voltooid.

W. H. V.

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 15 november 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen: *Leden:* Commodore M. *W.* J. M. Broekmeyer en Kolonel P. J. Maters.
Raadsman: Kapitein *W. G.* Tibben.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid en, tijdens die afwezigheid: opzettelijke ongehoorzaamheid aan het bevel van een wachtmeester der Kon. Marechaussee om onmiddellijk terug te keren en aan het bevel, hem telefonisch gegeven door zijn commandant met wie beklaagde zich telefonisch in verbinding had gesteld, eveneens om onmiddellijk terug te keren.

(W.M.Sr. art. 97, 114)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE *LUCHTMACHT,*

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. B., geboren 11 oktober 1939, dpl. soldaat, beklaagde.

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,1. dat hij te Delft, althans te Rijswijk, althans in Nederland, terwijl ,,hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de ,,Koninklijke Luchtmacht ingedeeld bij het detachement van de Lucht- ,,macht Kaderschool, dienstdoende bij de Taptoe-Delft en gelegerd op ,,de vliegbasis Ypenburg, op 26 augustus 1961 te ± 8.30 uur, althans ,,te ± 17.30 uur, niet na een hem verleende bewegingsvrijheid, bij zijn ,,onderdeel op de vliegbasis Ypenburg is teruggekeerd doch opzettelijk, ,,althans hoogst nalatig sindsdien van zijn onderdeel ongeoorloofd af- ,,wezig is geweest en gebleven, totdat hij op 28 augustus 1961 te ± 12.00 ,,uur bij de Luchtmacht Kaderschool te Schaarsbergen is teruggekeerd;

,,2. dat hij op of omstreeks 27 augustus 1961 te Soest, terwijl hij als ,.dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Konink- ,,lijke Luchtmacht, nadat zijn militaire meerdere de wachtmeester der ,,1e klasse der Koninklijke Marechaussee J. van der Hagen hem i.v.m. ,,het feit, dat hij ongeoorloofd van zijn onderdeel afwezig was, had op- ,,gedragen onmiddellijk naar de Luchtmacht Kaderschool te Schaars- ,,bergen terug te keren en nadat zijn militaire meerdere, de 1e luitenant ,,A. W. M. Schoevenaars hem telefonisch dezelfde opdracht had ge- ,,geven, heeft geweigerd aan vorengenoemde dienstbevelen te gehoor- ,,zamen en niet onmiddellijk naar de Luchtmacht Kaderschool te ,,Schaarsbergen is teruggekeerd";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik, als soldaat in werkelijke militaire dienst bij de Kon. Luchtmacht, ingedeeld bij het 1e Opl. Squadron van de Luchtmacht Kaderschool, in verband met de Taptoe Delft in de 2e helft van Augustus 1961 werd geplaatst op de Vliegbasis Ypenburg te Rijswijk, werd ons op 25 augustus 1961 bekend gemaakt, dat wij m.i.v. 26 augustus 1961 iedere ochtend te ± 08.30 uur op genoemde Vliegbasis aanwezig dienden te zijn, hetgeen ik dus wist. Op 25 augustus 1961 ben ik echter na afloop van de Taptoe naar Soest gaan liften, vanwaar ik op 26 augustus 1961 om ± 16.30 uur per bromfiets naar Delft ben gereden; aangezien ik echter verkeerd reed en in de buurt van Vianen terecht kwam, begreep ik, dat ik nooit op tijd voor de Taptoe terug zou zijn in Delft. Ik ben toen maar weer teruggereden naar Soest, waar ik op 27 augustus 1961 te ± 04.00 uur aankwam. Diezelfde dag kreeg ik om ± 10.00 uur van de wachtmeester 1e klas der Kon. Marechaussee, die mij later J. van der Hagen bleek te heten, opdracht onmiddellijk naar de L.K.S. te Schaarsbergen terug te keren. Aangezien ik eerst mijn commandant wilde opbellen werd de lastgeving op 12.00 uur uitgeschreven. Toen ik de 1e luitenant Schoevenaars opbelde, gaf deze mij de opdracht: ,,Jij gaat direct ,.naar Schaarsbergen en meld je op de L.K.S." Deze opdracht deelde ik aan de wachtmeester der Kon. Marechaussee v. d. Hagen mede, die mij toen zei: ,,Je moet onmiddellijk terug naar de L.K.S. te Schaarsbergen." Ik besloot echter niet naar Schaarsbergen terug te gaan. Op 28 augustus

1961 heb ik mij te ± 12.00 uur, gemeld bij de officier van Basispiket van de L.K.S. Ik wist uiteraard dat zowel de wachtmeester I der Kon. Marechaussee van der Hagen als ook de 1e luitenant Schoevenaars mijn militaire meerdere waren. Ik liet willens en wetens na aan genoemde opdrachten te gehoorzamen.

Overwegende, dat de ten processe overgelegde hiervoren reeds genoemde Justitiële Verklaring onder meer zakelijk inhoudt;

dat soldaat J. B. van 26 augustus, 17.00 uur tot 28 augustus 1961 12.00 uur onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig is geweest van zijn onderdeel Luchtmacht Kaderschool; dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld op 28 augustus 1961 te 12.00 uur;

Overwegende, dat Jan van der Hagen, oud 36 jaar, militair, wonende te Soesterberg, door de Officier Commissaris als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Sinds 16 februari 1959 ben ik als wachtmeester 1 der Kon. Marechaussee ingedeeld bij de Brigade Soesterberg. Op zondag 27 augustus 1961 begaf ik mij 's-ochtends naar de B . . . straat 47 te Soest nadat ik bericht had ontvangen, dat de soldaat der Klu J. B. zich daar bevond. onwettig afwezig zijnde van zijn onderdeel, en dat ik hem een schriftelijke lastgeving tot terugkeer moest betekenen. Te ± 10.00 uur bij dit adres aangekomen heb ik genoemde lastgeving aan B. overhandigd, inhoudende, dat hij zich onmiddellijk naar zijn onderdeel, de L.K.S. te Schaarsbergen moest terug begeven, i.v.m. het feit, dat hij ongeoorloofd afwezig was. B. zei mij, dat er naar zijn mening een misverstand in het spel was en dat hij zijn commandant wilde bellen, waarin ik toestemde. Ik stelde de lastgeving op 12.00 uur en zei B., dat hij vóór die tijd contact moest hebben gezocht met zijn commandant luitenant Schoevenaars. Even over 12.00 uur werd ik weer door B. gebeld, die zei, dat hij in opdracht van luitenant Schoevenaars onmiddellijk terug moest keren naar de L.K.S. te Schaarsbergen. Ik zei toen: ,,er hoeft dan niet aan de ,,lastgeving veranderd te worden, jij gaat nu dus onmiddellijk terug naar ,,de L.K.S."

Overwegende, dat Antonius Willibrordus Maria Schoevenaars, oud 24 jaar, militair, wonende te Arnhem, door de Officier Commissaris als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Sinds 1 augustus 1961 ben ik in werkelijke militaire dienst zijnde als beroepsmilitair in de rang van eerste luitenant der Klu ingedeeld bij de L.K.S. te Schaarsbergen. Op zondag 27 augustus 1961 werd ik te ± 12.00 uur door de soldaat der Klu J. B., die deel uitmaakte van een detachement van de L.K.S., hetwelk deelnam aan de Taptoe te Delft en onder mijn commando stond, opgebeld. B. deed mij een omstandig verhaal omtrent zijn afwezigheid bij de Taptoe op zaterdag 26 augustus 1961. Ik accepteerde zijn verhaal niet en gaf hem te verstaan, dat hij ongeoorloofd afwezig was geweest en gaf hem i.v.m. dit feit het volgende bevel: ,,je keert onmiddellijk terug naar de L.K.S. te Schaarsbergen ,,en meld je daar bij de wacht".

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-

staande bewijsmiddelen — wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd in verband met het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub 1 primair en sub 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden:

ad. 1: „Delft, althans te", „althans in Nederland", „dienstplichtig", „nalatig" en „althans hoogst nalatig";

ad 2: „of omstreeks" en „dienstplichtig";

Overwegende, dat nu het onder 1 primair ten laste gelegde bewezen is verklaard, een onderzoek naar het onder 1 subsidiair ten laste gelegde achterwege dient te blijven:

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als

1. *„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet langer dan vier dagen durende";*

2. *„Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, tweemaal gepleegd";*

voorzien en strafbaar gesteld bij ad. 1. art. 97 Wetboek van Militair Strafrecht; ad. 2 art. 114 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde sub 1 primair en sub 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de duur van 3 weken — *Red.*].

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 21 november 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Kolonel P. *E.* Broers en Lt. Kolonel J. v. Arkel.

Geen vrije doorgang gelaten voor het tegemoetkomende verkeer bij het linksafslaan met een militair motorrijtuig op een voor het openbaar verkeer openstaande weg in Duitsland. Feit strafbaar gesteld in W.V.R. en Duitse S.V.O.; qualificatie volgens W.V.R. op grond van artikel 6(6) Verdrag Buitenlandse Strijdkrachten in de Bondsrepubliek Duitsland.

(W.V.R. art. 28(1))

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen C. D., geboren 30 december 1930, korporaal der 1e klasse, beklaagde;

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 april 1961 te Munster (Duitsland) terwijl „hij zich als militair in werkelijke dienst in dienstbetrekking in Duits- „land bevond, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmede „rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Um- „gehungsstrasse, naar links van richting is veranderd teneinde de voor „het openbaar verkeer openstaande weg, de Albersloher weg in te rijden, „zonder dc doorgang naast zich vrij te laten voor een hem over eerstge- „noemde weg tegemoetkomende bestuurder van een vierwielig motor- „rijtuig, tengevolge of mede tengevolge waarvan tussen beide motorrij- „tuigen een botsing is ontstaan";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal no. P.32/6 opgemaakt en gesloten te Handorf, op 1 mei 1961, door Joannes Joseph de Groot, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, en Jan de Vos, marechaussee der 1e klasse beiden behorende tot de brigade Detachement Munster-Handorf, onder meer zakelijk inhoudt;

als verklaring van G. D., van beroep militair, als korporaal 1 ingedeeld bij het Staf en O.M. Squadron van de 1e Groep Geleide Wapens der Klu te Handorf (Dld.):

Op 28 april 1961, omstreeks 14.15 uur, reed ik als bestuurder van het vierwielig militair motorrijtuig, merk Tempo Matador, autobusje, kenteken LM 11-99, op de Umgehungsstrasse te Munster (Dld.). Bij het kruispunt Uingehungsstrasse-Albeïsloher weg aangekomen, zag ik op de Umgehungsstrasse vanuit tegengestelde richting een personenauto naderen. Ik reed vervolgens naar het voor mij linker weggedeelte van de Urngehungsstrasse. Toen ik bezig was de bocht naar links te nemen, zag ik plotseling dat eerdergenoemde personenauto met grote snelheid op mij toereed. Ik remde onmiddellijk. Even nadat ik mijn auto tot stilstand had gebracht, zag ik dat genoemde personenauto met de voorkant tegen de rechter voorzijde van mijn auto reed;

als relaas van verbalisanten:

Naar aanleiding van een op 28 april 1961, onistreeks 14.45 uur ontvangen bericht van de Duitse politie te Munster, inhoudende dat een aanrijding had plaats gevonden tussen een Nederlands militair motorrijtuig en een Duits motorrijtuig, hebben wij ons in opdracht naar Munster begeven:

Op de plaats van liet ongeval hebben wij waargenomen:

a. dat het ongeval had plaats gevonden op de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Umgehungsstrasse, op het kruispunt Umgehungsstrasse-Albersloher weg, gelegen in de gemeente Munster (Dld.);

b. dat bij hei ongeval waren betrokken G. D., bestuurder van het Nederlandse militaire motorrijtuig, merk Tempo Matador, personenbusje, kenteken LM 11-99, en Walter Bachmann, bestuurder van het Duitse motorrijtuig, merk Ford Taunus M 17, station-car, kenteken OS-R 76;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige „Zeugenschaftliche Vernehmung" van Walter Bachmann, opgemaakt te Munster d.d. 28

april 1961 door Polizeimeister P. M. Fedtke, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Bachmann voornoemd:

Op 28 april 1961, te omstreeks 14.20 uur, reed ik als bestuurder van de personenauto, merk Ford M 17, gekentekend OS-R 76 op de Umgehungsstrasse te Munster. Gekomen bij de kruising Umgehungsstrasse-Albersloher weg, zag ik uit tegengestelde richting op de rijbaan bestemd voor het naar links afslaande verkeer een Hollands autobusje naderen. Op genoemde kruising van wegen gekomen, begon deze wagen de voor hem links gelegen weg in te slaan en kruiste mijn rijbaan. Ik remde onmiddellijk. Beide voertuigen botsten vervolgens frontaal tegen elkaar.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende voormelde „Zeugenschaftliche „Vernehmung" slechts gebezigd in verband met de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks" en „of mede tengevolge";

Overwegende, dat het bewezenverklaarde valt onder zowel § 8 (3) van de Duitse Strassen-Verkehrs-Ordnung, als onder art. 28, eerste lid Wegenverkeersreglement en dat mitsdien onder toepassing van art. 6, lid 6 van het Verdrag inzake de rechten en verplichtingen van buitenlandse Krijgsmachten en hun leden in de Bondsrepubliek Duitsland (tractatenblad 1956, no. 124 blz. 172 e.v.) de qualificatie dient te luiden:

„Overtreding van art. 28, eerste lid Wegenverkeersreglement";

strafbaar gesteld bij art. 124 Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van liet geplcegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 30.—, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 6 dagen — *Red.*].

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 21 november 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Kolonel P. *E.* Broers en Lt. Kolonel J. van Arkel.
Raadsman: Kapitein C. *D.* Plas.

Onder invloed van alcoholhoudende drank in Duitsland op een voor het openbaar verkeer openstaande weg een motorrijtuig besturen. Het feit valt zowel onder § 2 van de Duitse S.V.Z.O. als onder artikel 26

W.V.W., zodat laatstgenoemd artikel toepasselijk is krachtens artikel 6 lid 6 van het Verdrag Buitenlandse Krijgsmachten in de Bondsrepubliek Duitsland.

(W.V.W. art. 26)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR **DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,**

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen *C*. G. B., geboren 29 oktober 1931, sergeant, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is telastegelegd:

,,dat hij op of omstreeks 6 februari 1961 te Munster (Duitsland) ter-
,,wijl hij zich als militair in werkelijke dienst in dienstbetrekking in
,,Duitsland bevond, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig. daar-
,,mede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande
,,wegen, de ,,Augustastrasse", de ,,Plöniesstrasse" en de ,,Herding-
,,,,strasse", terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik
,,van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht
,,dat motorrijtuig naar behoren te besturen";

Overwegende: . . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als beroepsmilitair in werkelijke dienst was bij de Kon. Luchtmacht, ingedeeld bij het Staf en O.M. Squadron van de 1e Groep Geleide Wapens te Handorf (Duitsland), heb ik op maandag 6 februari 1961 in de onderofficiersmess aldaar in de periode van 22.00 uur tot 22.45 uur enige flesjes pils gedronken. Te omstreeks 22.45 uur ben ik als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, gekentekend GN 51-46, naar Munster gereden. In Munster heb ik twee café's bezocht en wederom pils gedronkcn. Toen ik het laatste café verliet voelde ik wel, dat ik wat gedronken had. Ik ben vervolgens als bestuurder van mijn auto weggereden. Rijdend over een der voor het openbaar verkeer openstaande wegen te Munster zag ik een politieauto mij naderen. Ik was er mij op dat moment niet van bewust, dat ik groot licht voerde, maar merkte dit pas nadat de politieauto mij gepasseerd was. Op een gegeven moment stak ik mijn linkerrichtingaanwijzer uit, waarop ik met mijn nog uitstaande linkerrichtingaanwijzer naar rechts een zijstraat insloeg. Even later haalde een politiewagen mij in, die mij een stopteken gaf, waarop ik gestopt ben.

Overwegende, dat Pieter Drager, oud 28 jaar, door de Officier-Commissaris als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Ik ben in dienst bij de politie van Munster als hoofdwachtmeester. Op 7 februari 1961 te ongeveer 01.40 uur reed ik met een patrouillewagen door de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Augustastrasse te Munster. Aldaar kwam mij een personenauto tegemoet, die naar later bleek, bestuurd werd door de sergeant der Kon. Luchtmacht C. G. B. De chauffeur van de patrouillewagen maakte door meermalen overschakelen van groot naar klein licht de tegenligger erop attent, dat

hij met ongedimd licht reed. Hij reageerde echter niet. De patrouillewagen is toen omgekeerd en achter hem aangereden. Ter hoogte van de Plöniesstrasse gaf hij richting aan naar links, terwijl hij rechtsaf de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Plöniesstrasse te Munster inreed. De patrouillewagen probeerde daarom de personenwagen in te halen. Zonder gevaar was dit niet mogelijk, aangezien de personenwagen slingerde. Na een signaal van de patrouillewagen ging hij naar rechts en op het teken van de politie stopte hij in de Herdingsstrasse. Bij het uitstappen heeft de chauffeur van de personenwagen gewankeld. Ik stelde vast, dat zijn adem naar alcohol rook en dat hij rooddoorlopen ogen had. Hij sprak hakkelend. B. B. maakte de indruk aangeschoten te zijn. Naar mijn mening was B. niet meer in staat te rijden op grond van alcoholgebruik.

Overwegende, dat Johannes Cornelis Venus, oud 28 jaar, door de Officier-Commissaris als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Ik ben in de rang van wachtmeester geplaatst bij het Detachement der Koninklijke Marechaussee Munster-Handorf (Duitsland). Op 7 februari 1961 te 02.15 uur werd opgebeld door de Duitse politie en medegedeeld, dat zij hadden aangehouden de sergeant der Kon. Luchtmacht C.G.B. terzake van rijden onder invloed van alcohol. Ik heb mij daarop onmiddellijk naar het politiebureau in Munster begeven, waar ik om 02.45 uur aankwam. Ik trof daar de sergeant B. aan, wiens adem sterk naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank rook. Hij sprak druk gesticulerend en verward. Mij bleek, dat zijn gang iets wankelend was, doch na omdraaien sterk wankelend. Zoals ik B. toen waarnam was hij volgens mij zeker onder zodanige invloed van het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij beslist niet in staat moest worden geacht zijn motorrijtuig naar behoren te besturen.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is telastegelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 7 februari 1961;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde valt zowel onder § 2 van de Duitse Strassen-Verkehïs-Lulassungs-Ordnung als onder artikel 26 van de Wegenverkeerswet en dat mitsdien onder toepassing van artikel 6 lid 6 van het Verdrag inzake de rechten en verplichtingen van buitenlandse Krijgsmachten en hun leden in de Bondsrepubliek Duitsland (tractatenblad 1956 no. 124 blz. 172 e.v.) de qualificatie dient te luiden: *„handelen in strijd met artikel 26 Wegenverkeerswet"*, strafbaar gesteld bij artikel 35 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht beklaagde de

bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voorwaardelijk te ontzeggen voor de tijd van één jaar;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaren, en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaren; voorts, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 75, subs. hechtenis van 15 dagen — *Red.]*

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 22 november 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Kolonel R. Hofstede en Lt. Kolonel W. A. Freijser.

Door braken het balkon van een der rijtuigen van een trein der Nederlandse Spoorwegen verontreinigd en niet voldaan aan de vordering van de Hoofdconducteur, de trein te verlaten.

(Alg. Regl. Vervoer art. 53 en 56)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. A. L., geboren 10 januari 1940, dpl. soldaat, beklaagde, niet ter terechtzitting verschenen overeenkomstig het bepaalde in artikel 179 Regtspleging bij de Landmagt,

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde is telastegelegd:

,,dat hij op of omstreeks 23 juli 1961 te Beverwijk, althans in Neder-
,,land, zich bevindende op een der balcons van de trein 2281 van de
,,Nederlandse Spoorwegen, rijdende van Haarlem naar Alkmaar,

,,a) door braaksel het portierraam en de buitenkant van de trein als-
,,mede de vloer van het balcon van het rijtuig, althans rijtuigafdeling,
,,heeft verontreinigd;

,,b) niet heeft voldaan aan de op het station der Nederlandse Spoor-
,,wegen te Beverwijk in het belang van de orde of van de veiligheid ge-
,,geven vordering van de in dienstkleding geklede dienstdoende hoofd-
,,conducteur, Jouke Visser, om de trein te verlaten, doch na te zijn vast-
,,gepakt en uit de trein verwijderd te zijn, tot driemaal toe opnieuw in
,,de trein is gestapt";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig procesverbaal no. 238/1961, opgemaakt en gesloten te Alkmaar op 22 augustus 1961 door Jouke Visser, conducteur van de NV Nederlandse Spoorwegen, beëdigd beambte van de Spoorweg, onder meer zakelijk inhoudt als relaas van verbalisant:

Op zondag 23 juli 1961 deed ik dienst als hoofdconducteur op trein

2281, komende van het station Haarlem en bestemd voor het station Alkmaar. Omstreeks 0.57 uur, terwijl trein 2281 zich bevond tussen de stations Driehuis-Luid en Beverwijk, in de gemeente Beverwijk, stond ik op één der balcons van de trein. Op dat balcon zag ik een mij onbekende man staan, die zijn hoofd door het geopende portierraam naar buiten stak. Hierna zag ik, dat deze nian overgaf en daardoor het portierraam en de buitenkant van de trein verontreinigde. Verder zag ik, dat de vloer van het baicon ook door braaksel was verontreinigd. Op het station Beverwijk aangekomen heb ik de man aangezegd, dat hij de trein moest verlaten. Hieraan voldeed hij niet. Hierop heb ik de man vastgepakt en hem uit de trein verwijderd. Tot driemaal toe stapte de man opnieuw in de trein, waarna ik hem steeds met geweld uit de trein moest verwijderen. De man was genaamd Johannes Adrianus L., geboren te Alkmaar op 10 januari 1940, thans dienstplichtig soldaat. De verdachte is proces-verbaal aangezegd terzake van overtreding van artikel 26 lid 1 en artikel 2 lid I van het Algemeen Reglement Vervoer.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is telastegelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat deze feiten werden gepleegd op 23 juli 1961;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„overtreding van een bepaling van het Algemeen Reglement Vervoer „door een ander dan de in artikel 53 en 56 van de Spoorwegwet ge„noemden, tweemaal gepleegd";

strafbaar gesteld bij artikel 64 van de Spoorwegwet;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot betaling van twee geldboetes van resp. f 10 en *f* 20, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de duur van resp. 2 en 4 dagen — *Red.*].

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 6 december 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Kolonels T. Biesma en J. B. H. Bruinier.

Raadsman: Majoor *J.* Mossou.

De luitenant van de week had beklaagde, die in strijd met de geldende voorschriftende poort op de fiets uitreed, opdracht gegeven, zich een uur later bij de sergeant van de week te melden. Beklaagde heeft aan deze opdracht geen gevolg gegeven. Opzettelijke ongehoorzaamheid.

2 weken militaire detentie, voorwaardelijk, met een proeftijd van 6 weken.

(W.M.Sr. art. 13-15, 114; R.K. art. 29(1))

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. S., geboren 7 september 1940, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij op 30 augustus 1961 te Rijswijk (ZH), althans in Nederland, ,,terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was ,,bij de Koninklijke Luchtmacht, nadat zijn militaire meerdere, de ser-,,geant-majoor H. J. van den Broeke, Luitenant van de Week, die hem ,,erop had betrapt, dat hij, in strijd met terplaatse aangebrachte aandui-,,dingen rijdend op zijn rijwiel de poort van de vliegbasis Ypenburg ver-,,liet, hem had opgedragen zich om 19.00 uur op die dag te melden bij ,,de seïgeant van de week, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft na-,,gelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen en zich niet om 19.00 uur ,,op die dag bij de sergeant van de week heeft gemeld doch de vliegbasis ,,heeft verlaten";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat der Koninklijke Luchtmacht ingedeeld was bij het technisch squadron van de Vliegbasis Ypenburg te Rijswijk (ZH), kreeg ik op 30 augustus 1961, toen ik — in strijd met het op genoemde Vliegbasis bij de poort geplaatste bord, aanduidende, dat wielrijders, die de vliegbasis verlaten, bij de poort dienden af te stappen — op mijn fiets de poort uitreed, van de dienstdoend Luitenant van de Week, de sergeant-majoor der Koninklijke Luchtmacht H. J. van den Broeke, de opdracht mij diezelfde dag te 19.00 uur te melden bij de sergeant van de week, de sergeant der Koninklijke Luchtmacht Danklof. Ondanks deze opdracht heb ik willens en wetens de vliegbasis verlaten, en heb ik mij niet op genoemd tijdstip bij de sergeant Danklof gemeld.

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend procesverbaal van huishoudelijk onderzoek d.d. 22 september 1961, opgemaakt en getekend door Aart van Gool, 1e luitenant en Cornelis Franciscus van der Jagt, vaandrig, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van M. Danklof:

Op 30 augustus 1961 heb ik in mijn functie van sergeant van de week het Technisch Squadron na het appèl van 18.00 uur afgemarcheerd naar de poort bij de Wacht B-kamp en liet aldaar aangekomen in laten rukken. Ik heb gezien dat de dienstplichtig soldaat H. S. door de Officier van de Week, de sergeant-majoor van den Broeke H. J. werd aangehouden, omdat hij fietsend de poort verliet. Hoewel ik het gesprek tussen sergeant-majoor van den Broeke en de dienstplichtig soldaat S. niet geheel gevolgd heb, heb ik wel gehoord dat S. opdracht kreeg zich om 19.00 uur bij mij te melden. Later heeft de Officier van de Week mij

opdracht gegeven er op toe te zien dat de soldaat S. zich om 19.00 uur inderdaad zou melden. Tot 19.10 uur ben ik op de weekkamer blijven wachten en tot die tijd heeft hij zich niet gemeld.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd i.v.m. de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „althans in Nederland" en „heeft geweigerd, althans";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog"

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde blijkens een zich bij de processtukken bevindend afschrift van diens strafl ijst reeds terzake van het bovenstaande krijgstuchtelijk werd gestraft met acht dagen verzwaard arrest;

[Volgt veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van 6 weken — *Red].*

NASCHRIFT.

(1) Men kan zich afvragen of hef gegeven bevel enig dienstbelang tot grondslag had, dan wel of hier sprake was van een krijgstuchtelijke bestraffing door een daartoe niet bevoegde militaire meerdere en inhoudende een maatregel, welke niet in de Wet op de Krijgstucht vermeld is.

(2) Klaarblijkelijk heeft de Krijgsraad een proeftijd bepaald gelijk aan de resterende diensttijd van de beklaagde. Die (proef-)tijd is daardoor wel bijzonder kort geworden, waardoor de straf als zodanig weinig inhoud had. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 13 december 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Commodore Dr. *M.* W. J. M. Broekmeijer en Kolonel J. A. Vergouwe.
Raadsvrouwe: Mr. C. *H.* J. H. J. de Vries van Haeften.

Joy-riding in vereniging met een ander, om beurten als passagier en als bestuurder, met een militaire DAF vrachtauto; diefstal van f *100 van een kameraad en diefstal (na inklimming) van een zak ballonnetjes,*

een sigarenaansteker en een ballpoint uit het Jeugdgebouw van de Evangelisatievereniging.

(W.Sr. art. 311, 321; W.V.W. art. 37)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. S., geboren 10 april 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na splitsing van de zaken rolnummers L. 2340-L. 2341 en na voeging van de zaken roinummers L.2340, L. 2533 en L. 2534 is ten laste gelegd:

„1. dat hij tezamen en in vereniging met S. op of omstreeks 22 maart „1961, op of omstreeks 23 maart 1961 en op of omstreeks 27 maart „1961 telkens opzettelijk wederrechtelijk afwisselend als bestuurder van „en als passagier gezeten in een vierwielig militair motorrijtuig, toebe- „horende aan de Staat der Nederlanden, daarmede heeft gereden over „meerdere voor het openbaar verkeer openstaande wegen te Veenen- „daal, Arnhem, Ede, Wageningen, Doesburg, Ellecom, De Steeg, Rhe- „den, Velp, Doetinchem en Zelhem;

„2. dat hij op of omstreeks 11 juni 1961 te Veenendaal (U) opzette- „lijk een bankbiljet van f 100.—, toebehorende aan Marinus Heikamp, „althans aan een of meer anderen, dan aan hem, beklaagde, en welk „bankbiljet hij anders dan door misdrijf onder zich had, zich weder- „rechtelijk heeft toegeëigend;

„3. dat hij op of omstreeks 30 juli 1961 te Veenendaal (U) met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een zak „met ballonnetjes, een sigarettenaansteker, een ballpoint, al welke goe- „deren toebehoorden aan de Evangelisatie-vereniging „Sola Fide" te „Veenendaal, althans aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde, „waarbij hij de weg te nemen goederen onder zijn bereik heeft gebracht „door middel van inklimming door een raam van het jeugdgebouw van „genoemde vereniging, gelegen aan de Industrielaan te Veenendaal, in „welk gebouw zich genoemde goederen bevonden";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

In de middag van 22 maart 1961 ontspon er zich een gesprek tussen de soldaat S. en mij over het feit, dat wij wel eens met een militaire wagen wilden rijden en wij besloten toen zulks te doen. Ter uitvoering van dit voornemen heb ik tezamen en in vereniging met S. op 22 maart 1961, 23 maart 1961 en 27 maart 1961, telkens afwisselend als bestuurder en als passagier, in een vierwielig motorrijtuig (militaire vrachtwagen merk DAF), waarvan ik telkens wist, dat het toebehoorde aan de Staat der Nederlanden, gereden over meerdere voor het openbaar verkeer openstaande wegen te Veenendaal, Arnhem, Ede, Wageningen, Doesburg, Ellecom, De Steeg, Rheden, Velp, Doetinchem en Zelhem, zulks telkens terwijl ik wist dat S. noch ik daartoe van iemand recht of toestemming had;

Op 11 juni 1961 ben ik des middags naar hotel ,,Het Raadhuys" aan de Kerkewijk te Veenendaal (U) gegaan. Daar trof ik de mij bekende Rinus Heikamp aan. Aan het einde van de middag zei Heikamp tegen mij: ,,Reken jij even voor mij af", waarop hij mij zijn portemonnaie overhandigde. Nadat ik afgerekend had, zag ik dat er in deze portemonnaie ook een bankbiljet van *f* 100.— zat. Omdat ik dat geld goed kon gebruiken, heb ik, terwijl niemand het zag, dat bankbiljet uit die portemonnaie gehaald en in mijn broekzak gestopt, met de bedoeling het mij toe te eigenen. Van niemand had ik recht of toestemming om dit bankbiljet weg te nemen en mij toe te eigenen;

Op 30 juli 1961 ben ik via een keukenraam het jeugdgebouw van de Evangelisatie-vereniging ,,Sola Fide" aan de Industrielaan te Veenendaal (U) binnengeklommen. Uit een kast in dat gebouw heb ik een zak ballonnetjes, een sigarettenaansteker en een ballpoint weggenomen met de bedoeling deze goederen mij toe te eigenen, ook al wist ik dat ik daartoe van niemand recht of toestemming had, ook niet van de eigenares van de goederen, de bovenvermelde Evangelisatie-vereniging:

Overwegende dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 86-61. opgemaakt en gesloten te Schaarsbergen op 20 april 1961 door Jakob Hof, wachtmeester der Koninklijke Marechaussée, behorende tot de brigade Deelen, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Hendrikus Johannes S.:

Op 22 maart 1961 des middags spraken soldaat S. en ik af met een militaire vrachtauto te gaan rijden. Zo hebben wij op 22 maart 1961, 23 maart 1961 en 27 maart 1961, terwijl nu eens S. dan weer ik de wagen bestuurde, gereden in een militaire vrachtauto, merk DAF, over diverse wegen te Veenendaal, Arnhem, Ede, Wageningen, Doesburg, Ellecom, De Steeg, Rheden, Velp, Doetinchem en Zelhem. Al die keren waren wij niet gerechtigd deze auto, die toebehoorde aan de Staat der Nederlanden, te gebruiken;

Overwegende dat het ten processe overgelegde arnbtsedig procesverbaal nr. M 76-61, opgemaakt en gesloten te Veenendaal op 13 juni 1961 door Cornelis Adrianus Visser, hoofdagent van gemeentepolitie te Veenendaal, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Marinus Heikamp:

Op 11 juni 1961 bevond ik mij in hotel ,,Het Raadhuys" aan de Kerkewijk te Veenendaal (U). Tegen de avond heb ik mijn portemonnaie, waarin onder meer een bankbiljet van f 100.— zat, aan S. gegeven inet het verzoek of hij voor mij wilde afrekenen. Dit heeft hij ook gedaan. Een tijdje nadat ik mijn portemonnaie van hem had teruggekregen, keek ik er in en miste ik het biljet van *f* 100.—, terwijl mij bleek, dat mijn consumpties in dat hotel met een ander biljet uit die portemonnaie waren betaald. Uiteraard heb ik niemand toestemming gegeven het mij in eigendom toebehorende biljet van *f* 100.— uit mijn portemonnaie te halen en zich toe *te* eigenen;

Overwegende dat het ten processe overgelegde anibtsedig procesverbaal nr. M 98-1961, opgemaakt en gesloten te Veenendaal op 2 augustus 1961 door Gerrit van Binsbergen, brigadier-rechercheur van

gemeentepolitie te Veenendaal, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Anthonie Hendrik van Pijpen:

Ik ben als jeugdleider werkzaam bij de Evangelisatie-vereniging „Sola Fide". Ik herinner mij dat ik op 30 juli 1961 de mij bekende Jakob S. op straat zag lopen, terwijl hij bezig was met het opblazen van ballonnen. Toen ik de daaropvolgende dag in het jeugdgebouw van genoemde vereniging, dat staat aan de Industrielaan te Veenendaal, kwam, zag ik dat uit een in dit gebouw staande kast een zak met ballonnen, een aansteker en een ballpoint waren verdwenen. Aan niemand heb ik toestemming gegeven die goederen weg te nemen;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten, waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij tezamen en in vereniging met H. J. S. op 22 maart 1961, „op 23 maart 1961 en op 27 maart 1961 telkens opzettelijk wederrech-„telijk, afwisselend als bestuurder van en als passagier gezeten in een „vierwielig militair motorrijtuig, toebehorende aan de Staat der Neder-„landen, daarmede heeft gereden over meerdere voor het openbaar ver-„keer openstaande wegen te Veenendaal, Arnhem, Ede, Wageningen, „Doesburg, Ellecom, De Steeg, Rheden, Velp, Doetinchem en Zelhem:

„2. dat hij op 11 juni 1961 te Veenendaal (U) opzettelijk een bank-„biljet van f 100.—, toebehorende aan Marinus Heikamp, welk bank-„biljet hij anders dan door misdrijf onder zich had, zich wederrechtelijk „heeft toegeëigend;

„3. dat hij op 30 juli 1961 te Veenendaal (U) met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een zak met ballonne-„tjes, een sigaretteilaansteker, een ballpoint, al welke goederen toebe-„hoorden aan de Evangelisatie-vereniging „Sola Fide" te Veenendaal, „waarbij hij de weg te nemen goederen onder zijn bereik heeft gebracht „door middel van inklimming door een raam van het jeugdgebouw van „genoemde vereniging, gelegen aan de Inductrielaan te Veenendaal, in „welk gebouw zich genoemde goederen bevonden";

Overwegende dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *Medeplegen van opzettelijk wederrechtelijk een aan een ander toebehorend motorrijtuig op een weg gebruiken, meermalen gepleegd,*
2. *Verduistering,*
3. *Diefstal waarbij de schuldige de weg te nemen goederen onder zijn bereik heeft gebracht door middel van inklimming,*

voorzien en strafbaar gesteld bij de artikelen: 37 van de Wegenverkeerswet j° 47 van het Wetboek van Strafrecht, 321 en 311 van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: gevangenisstraf voor de tijd van 6 maanden, waarvan 3 maanden voorwaardelijk niet een proeftijd van 3 jaren, met de bijzondere voorwaarde dat beklaagde zich gedurende de proeftijd onder toezicht zal stellen van de P. Chr. Recl. Ver. — *Red.*].

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 13 december 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Commodore Dr. M. W. J. M. Broekmeijer en Kolonel J. A. Vergouwe.

Raadsvrouwe: Mevrouw Mr. *C.* H. J. H. J. de Vries-van Haeften.

Opzettelijke ongehoorzaamheid (weigeren in het Sportfondsenbad te water te gaan omdat beklaagde het te koud vond) en viermaal opzettelijke ongeoovloofde afwezigheid.

Militaire detentie en strafklasse.

(W.M.Sr. art. 11, 26, 97, 114)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT, in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser. tegen J. A. R., geboren 12 augustus 1942, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde na voeging is telastegelegd:

„I. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire „dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij het nr. 3 In- „structie Squadron van de Luchtmacht Instructie en Militaire Oplei- „dingen School, op of omstreeks 13 juni 1961 te Nijmegen heeft gewei- „gerd te gehoorzamen aan de hem door zijn militaire meerdere de „sergeant-majoor instructeur J. B. Niemans in het Sportfondsenbad ge- „geven opdracht om te gaan zwemmen, zeggende: „nee dat verrek ik", „althans woorden van gelijke strekking en vervolgens niet het water is „ingegaan;

„II. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire „dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij het Depot „Bewapeningsmaterieel Munitie en gelegerd op het Fort Honswijk, op „of omstreeks 10 juli 1961 te Tull en 't Waal, in ieder geval in Neder- „land, te circa 08.30 uur niet op zijn opgemeld onderdeel is terugge- „keerd van bewegingsvrijheid — die hem was verleend van 7 juli 1961 „te 17.15 uur tot 10 juli 1961 te 08.30 uur — doch sindsdien opzette- „lijk ongeoorloofd en onafgebroken van zijn voormeld onderdeel afwe- „zig is geweest en gebleven, totdat hij aldaar op 11 juli te circa 24.00 uur „is teruggekeerd;

„III. dat hij te De Lier, althans in Nederland, terwijl hij als dienst- „plichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke „Luchtmacht en gelegerd was in het Schefferkamp te De Lier,

„1. op 9 november 1961 te ± 10.30 uur zijn onderdeel heeft ver- „laten en sindsdien opzettelijk, althans hoogst nalatig, daarvan ongeoor- „loofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 10 november 1961 „te ± 12.30 uur door de Koninklijke Marechaussee werd gebracht naar „de Brigade der Koninklijke Marechaussee te Ede;

„2. op 11 november 1961 te ± 09.30 uur zijn onderdeel heeft ver- „laten en sindsdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig ongeoor- „loofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 13 november 1961 „te ± 09.30 uur aldaar is teruggekeerd;

„3. op 13 november 1961 te ± 19.00 uur zijn onderdeel heeft ver-
„laten en sindsdien daarvan opzettelijk, althans hoogst nalatig, ongeoor-
„loofd afwezig is geweest en gebleven totdat hij op 16 november 1961
„te ± 08.30 uur te Veenendaal door de Koninklijke Marechaussee werd
„aangehouden";

Overwegende, dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende Justitiële Verklaring d.d. 20 november 1961, opgemaakt en getekend door de 1e luitenant H. J. Coldenhoff, commandant DBM 3e Materieel Squadron te 's-Gravenzande, ten tijde, dat hij het hem telastegelegde zou hebben begaan in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij het nr. 3 Instructie Squadron van de Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingen School bevond ik mij op 13 juni 1961 in het kleedhok van het Sportfondsenbad te Nijmegen. Daar werd ik aangetroffen door mijn militaire meerdere de sergeant-majoor-instructeur J. B. Niemans. Deze gaf mij de opdracht te gaan zwemmen. Omdat ik het te koud vond en geen zin had in zwemmen heb ik toen geweigerd deze opdracht uit te voeren. Ik zei toen: „nee dat verrek ik" en ben daarna niet het water ingegaan.

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij het Depot Bewapeningsmaterieel en Munitie en gelegerd op het Fort Honswijk te Tull en 't Waal, was aan mij bewegingsvrijheid verleend van 7 juli 1961 te 17.15 uur tot 10 juli 1961 te ± 8.30 uur. Na afloop van de mij verleende bewegingsvrijheid ben ik niet teruggekeerd naar mijn onderdeel te Tull en 't Waal maar sindsdien ben ik willens en wetens zonder recht of toestemming, onafgebroken daarvan afwezig geweest en gebleven totdat ik daar op 11 juli te omstreeks 24.00 uur ben teruggekeerd.

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, met mijn onderdeel gelegerd in het Schefferkamp te De Lier heb ik:

1. op 9 november 1961 te omstreeks 10.30 uur mijn onderdeel verlaten en sindsdien ben ik willens en wetens daarvan afwezig geweest en gebleven, totdat ik op 10 november 1961 te omstreeks 12.30 uur door de Koninklijke Marechaussee werd gebracht naar de Brigade der Koninklijke Marechaussee te Ede, zulks terwijl ik wist, dat ik daartoe van niemand recht of toestemming had;

2. op 11 november 1961 te omstreeks 09.30 uur mijn onderdeel verlaten en sindsdien ben ik daarvan willens en wetens afwezig geweest en gebleven, totdat ik op 13 november 1961 te omstreeks 09.30 uur aldaar ben teruggekeerd, zulks terwijl ik wist, dat ik daartoe van niemand recht of toestemming had;

3. op 13 november 1961 te omstreeks 19.00 uur mijn onderdeel verlaten en sindsdien ben ik daarvan willens en wetens afwezig geweest en gebleven, totdat ik op 16 november 1961 te omstreeks 08.30 uur te Veenendaal door de Koninklijke Marechaussee werd aangehouden, zulks

terwijl ik wist, dat ik daartoe van niemand recht of toestemming had.

Overwegende, dat Jacobus Bertus Niemans, oud 31 jaar, door de Officier-Commissaris als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Ik ben sergeant-majoor-instructeur der Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij de LIMOS te Nijmegen. Op 13 juni 1961 bevond ik mij, als toezichthouder bij het zwemmen in het Sportfondsenbad te Nijmegen. Bij een gehouden appèl bleek de dienstplichtig soldaat R. absent te zijn. Ik trof hem aan in de kleedkamer. Ik gaf hem toen de opdracht: ,,jij ,,gaat zwemmen''. R. antwoordde hierop: ,,nee, dat verrek ik, ik ga niet ,,zwemmen''. Toen hij ten tweede male weigerde heb ik hem voorlopig arrest aangezegd en hem naar de wacht van de Prins Hendrikkazerne overgebracht.

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen beklaagde onder I, II en III 1 primair, 2 primair en 3 primair is telastegelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

t.a.v. I: met uitzondering van de woorden: ,,of omstreeks'' en ,,al-,,thans woorden van gelijke strekking'';

t.a.v. II: met uitzondering van de woorden: ,,of omstreeks'' en ,,in ,,ieder geval in Nederland'';

t.a.v. III: geheel;

Overwegende, dat nu het sub III 1 primair, 2 primair en 3 primair bewezen is verklaard, een onderzoek naar het sub III 1 subsidiair, 2 subsidiair en 3 subsidiair telastegelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

I. *,,Opzettelijke ongehoorzaarnlzeid in tijd van oorlog'',*

II. en III. 1, 2 en 3 *,,Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd ,,van oorlog, niet langer dan vier dagen durende, viermaal gepleegd'';*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

I artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht; II en III 1, 2 en 3 artikel 97 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigd is bewezen hetgeen beklaagde onder I en II meer of anders is telastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende: . . . enz.:,

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken met aftrek van de tijd, in arrest doorgebracht voor een gedeelte, zijnde 3 weken, alsmede plaatsing in een strafklasse voor de tijd van 3 maanden — ***Red.]***

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 9 augustus 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel T. *H*. Wessels en Lt. Kolonel J. C. C. Crena Uiterwijk.
Raadsman: Dr. Mr. *H*. van Zanten te 's-Gravenhage.

Een kameraad, die beklaagde in de weg liep, met beide handen met kracht de keel dichtknijpen, waardoor het slachtoffer het bewustzijn verloor en het slachtoffer eerst losgelaten toen hij door twee andere soldaten werd losgetrokken.

KRIJGSRAAD: *poging tot doodslag. Verminderde toerekeningsvatbaarheid aangenomen. Gevangenisstraf en ontslag uit de militaire dienst.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF *(zie de sententie achter het vonnis): mishandeling. Gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf.*

(W.Sr. art. 37, 45, 287, 300)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. A. C. W., geboren 29 november 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op of omstreeks 17 maart 1961 te Bussum in de ,,Kolonel Palmkazerne,

,,PRIMAIR: ter uitvoering van zijn voornemen en van het misdrijf om ,,opzettelijk na te noemen dienstplichtig soldaat van het leven te berooven, althans opzettelijk hem zwaar lichamelijk letsel toe te brengen, ,,opzettelijk gewelddadig met beide handen en met kracht de keel van ,,de dienstplichtig soldaat A. N. B. Zuurveld heeft dichtgeknepen totdat ,,genoemde dienstplichtig soldaat zijn bewustzijn verloor, zijnde de uitvoering van zijn voornemen bovengenoemd en van elk van de bovenvermelde misdrijven, dat zich aldus door een begin van uitvoering had ,,geopenbaard, niet voltooid geworden alleen tengevolge van de van zijn, ,,beklaagdes, wil onafhankelijke omstandigheden dat zich twee soldaten ,,in de nabijheid bevonden en deze onmiddellijk hebben ingegrepen door ,,hem, beklaagde, van achteren bij de kin te grijpen en hem van genoemde Zuurveld af te trekken,

,,en indien terzake van het hem primair ten laste gelegde geen veroordeling mocht volgen,

,,SUBSIDIAIR: opzettelijk gewelddadig met beide handen en met kracht ,,de keel van de dienstplichtig soldaat A. N. B. Zuurveld heeft dichtgeknepen waardoor genoemde Zuurveld pijn heeft ondervonden";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op 17 maart 1961 te Bussum op de bovenste verdieping van gebouw E in de Kolonel Palmkazerne willens en

wetens met geweld met beide handen de keel van de dienstplichtig soldaat A. N. B. Zuurveld heeft omvat en deze keel zo krachtig mogelijk heeft dichtgeknepen; dat hij op die wijze is blijven knijpen totdat twee soldaten, die zich in de nabijheid bevonden, hebben ingegrepen door hem van achteren bij de kin en zijn arm te grijpen en hem zodoende van genoemde Zuurveld af te trekken; dat hij het deed om Zuurveld die hem het doorlopen belette, voor zich vandaan te krijgen; dat hij, toen hij de keel van Zuurveld dichtkneep, liever diens dood riskeerde, dan dat hij een ander middel gebruiken zou waardoor hij zelf op de een of andere wijze getroffen zou kunnen worden; dat hij nadat hij gedwongen was Zuurveld los te laten, zag dat deze op de grond lag, terwijl diens tong uit zijn mond hing;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

1. Abraham Nicolaas Bernardus Zuurveld, dienstplichtig soldaat:

dat hij zich op 17 maart 1961 op de bovenste verdieping van gebouw E in de Kolonel Palmkazerne te Bussum bevond; dat de soldaat W. hem toen met beide handen en met kracht bij de keel greep en zijn keel daarop dicht kneep; dat hij poogde zich te verzetten door W.'s handen van zijn keel te trekken, maar daartoe niet de kracht had omdat hij geen lucht meer kreeg; dat W. zijn handen om zijn keel geknepen hield; dat hij niet weet wat er verder gebeurd is; dat hij toen hij weer bij kennis kwam op de grond lag;

2. Louis *Cohen*, dienstplichtig soldaat:

dat hij zich op 17 maart 1961 op de bovenste verdieping van gebouw E van de Kolonel Palmkazerne te Bussum bevond; dat hij toen zag dat de soldaat W. en de soldaat Zuurveld onenigheid hadden over een gamel die W. mee moest nemen en schoon maken; dat Zuurveld W. het doorlopen probeerde te beletten; dat hij toen zag dat W. met beide handen en met kracht de keel van Zuurveld omvatte en dichtkneep; dat hij zijn plate neerzette, de trap afliep en W. beetgreep en van Zuurveld aftrok, waarbij hij zijn arm om de kin van W. hield; dat Zuurveld toen tegen de zich aldaar bevindende balustrade hing en vervolgens op de grond viel; dat Zuurveld kort daarna bijkwam;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten: dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 17 maart 1961 te Bussum in de Kolonel Palmkazerne om opzettelijk na te noemen dienstplichtig soldaat van het leven te beroven, opzettelijk gewelddadig met beide handen en met kracht de keel van de dienstplichtig soldaat A. N. B. Zuurveld heeft dichtgeknepen totdat genoemde dienstplichtig soldaat zijn bewustzijn verloor, zijnde dat misdrijf, dat zich aldus door een begin van uitvoering had geopenbaard, niet voltooid geworden alleen tengevolge van de van zijn beklaagdes wil onafhankelijke omstandigheden dat zich twee soldaten in de nabijheid bevonden en deze onmiddellijk hebben ingegrepen door hem, beklaagde, van achteren bij de kin te grijpen en hem van genoemde Zuurveld af te trekken;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:
,,poging tot doodslag",
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 287 juncto artikel 45 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat nu het primair ten laste gelegde is bewezen, een onderzoek naar het subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemining acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling van die straf rekening houdt met de conclusies vervat in de omtrent beklaagde door de kapitein-arts A. Staal en de eerste luitenant-arts C. L, Klinger respectievelijk Dr. M. Zeegers, zenuwarts te 's-Gravenhage uitgebrachte psychiatrische rapporten, inhoudende dat beklaagde tijdens het bedrijven van het hem ten laste gelegde lijdende was aan een ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens in de vorm van psychopathisering van onbekende genese en dientengevolge moet worden beschouwd als in belangrijke mate verminderd toerekeningsvatbaar, respectievelijk dat beklaagde is een nog onrijpe, verstandelijk middelmatig begaafde jongeman, die van kind af een sterke neiging tot protest en afweer van alle dwang heeft vertoond, waarbij sprake is van sterke neurotische reacties, terwijl gevaar voor psychopatische ontwikkeling zeker aanwezig is en dat het ten laste gelegde hem in verminderde mate toe te rekenen is, daar er zeker sprake is van een ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens, welke conclusies de Krijgsraad overneemt en tot de zijne maakt;

Overwegende, dat beklaagde op 17 maart 1961 in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden der zaak vorderen, dat dit arrest gehandhaafd blijft;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de militaire stand te blijven doch niet tevens zodanig ongeschikt, dat hij voor goed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 1 jaar en 4 maanden met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging deze uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde vanaf 17 maart 1961; bekrachtiging van het bestaande arrest; ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — Red.].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 14 november 1961

President: Mr. van Lookeren Campagne (plv.); *Leden:* Lt. Generaal van der Kroon, Generaal-Majoor Wartena (plv.), Schout-bij-Nacht Bakker (plv.), Mr. Veldman (plv.) en Lt. Generaal Valk (plv.).
Raadsman: Dr. Mr. *H.* van Zanten, advocaat te 's-Gravenhage.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:. . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen terzake van mishandeling tot gevangenisstraf voor de tijd van een jaar, met aftrek van voorarrest, waarvan drie maanden voorwaardelijk, proeftijd drie jaar, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd: [zie vonnis — Red.].

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde primair is ten laste gelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Ten aanzien van het subsidiair ten laste gelegd:

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op 17 maart 1961 te Bussum op de bovenste verdieping van gebouw E in de Kolonel Palmkazerne willens en wetens met geweld met beide handen de keel van de dienstplichtig soldaat A. N. B. Zuurveld heeft omvat en deze keel zo krachtig mogelijk heeft dichtgeknepen; dat hij op die wijze is blijven knijpen totdat twee soldaten, die zich in de nabijheid bevonden, hebben ingegrepen door hem van achter bij de kin en zijn arm te grijpen en hem zodoende van genoemde Zuurveld af te trekken; dat hij het deed om Zuurveld die hem het doorlopen belette, voor zich vandaan te krijgen; dat hij nadat hij gedwongen was Zuurveld los te laten, zag dat deze op de grond lag, terwijl diens tong uit zijn mond hing;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

1. *Abraham Nicolaas Bernardw Zuurveld*, dienstplichtig soldaat:

dat hij zich op 17 maart 1961 op de bovenste verdieping van gebouw E in de Kolonel Palmkazerne te Bussum bevond; dat de soldaat W. hem toen met beide handen en met kracht bij de keel greep en zijn keel daarop dicht kneep; dat hij poogde zich te verzetten door W.'s handen van zijn keel te trekken, maar daartoe niet de kracht had, omdat hij geen lucht meer kreeg; dat W. zijn handen om zijn keel geknepen hield; dat

hij niet weet wat er verder gebeurd is; dat hij, toen hij weer bij kennis kwam op de grond lag;

2. *Louis Cohen*, dienstplichtig soldaat:

dat hij zich op 17 maart 1961 op de bovenste verdieping van gebouw E van de Kolonel Palmkazerne te Bussum bevond; dat hij toen zag dat de soldaat W. en de soldaat Zuurveld onenigheid hadden over een gamel die W. mee moest nemen en schoon maken; dat Zuurveld W. het doorlopen probeerde te beletten; dat hij toen zag dat W. met beide handen en met kracht de keel van Zuurveld omvatte en dichtkneep; dat hij zijn plate neerzette, de trap afliep en W. beetgreep en van Zuurveld aftrok, waarbij hij zijn arm om de kin van W. hield; dat Zuurveld toen tegen de zich aldaar bevindende balustrade hing en vervolgens op de grond viel; dat Zuurveld kort daarna bijkwam;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Mishandeling",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht:

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat het militaire belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen 2, 13, 15, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10, 14a, 14b, 27 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van een jaar, niet bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde vanaf 17 maart 1961, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Beveelt, dat van deze gevangenisstraf een gedeelte, groot drie maanden, niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van drie jaar heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of militair zijnde aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nr. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nrs. 2-6 van die Wet of zich op andere wijze heeft misdragen;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde primair is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 26 april 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kol. P. van Goor en Lt. Kol. Mr. ***C. C.*** J. Kiewit.
Raadsman: 1e Luitenant W. F. Jense.

Aan zijn schuld te wijten hebben dat twee arrestanten ontsnapten, doordien beklaagde (op verzoek van de arrestanten) de cellen van een drietal arrestanten liet openstaan.

KRIJGSRAAD: *terugverwijzing naar de Commanderende Officier.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF *(zie de sententie achter het vonnis): gevangenisstraf gelijk aan het voorarrest.*

(W.M.Sr. art. 129, W.Sr. art. 367)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. J. R., geboren 22 september 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Ovenvegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Kaderschool der ,,Genieschool Koninklijke Landmacht te Soesterberg, gemeente Soest, ,,mitsdien ambtenaar zijnde in de zin der wet, op 5 maart 1961, in tijd ,,van oorlog, te Soesterberg, terwijl hij als dienstdoend korporaal van ,,aflossing deel uitmaakte van de over de du Moulinkazerne gestelde ,,Kazernewacht, de als zodanig op hem rustende verplichting om, nadat ,,hij een drietal streng-arrestanten van het toilet gebruikt had laten ma-,,ken, deze arrestanten weer in hun respectievelijke cellen in te sluiten ,,niet is nagekomen, doch instede daarvan opzettelijk op verzoek van ,,een der arrestanten de celdeuren open heeft laten staan teneinde hen ,,in de gelegenheid te stellen met elkaar te spreken en te kaarten, waar-,,door een tweetal van deze arrestanten, te weten de soldaten C. en B., ,,die als met streng arrest gestraften op openbaar gezag van de vrijheid ,,waren beroofd, in de cellengang konden komen en aldaar het tralie-,,werk van een steekraam konden vernielen en vervolgens, aldaar te circa ,,19.40 uur, door het raam konden ontsnappen, zijnde deze ontsnapping ,,aldus aan zijn, beklaagdes, schuld, immers plichtverzaking te wijten ge-,,weest";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat bij de Kaderschool van de Genieschool te Soesterberg, gemeente Soest, in werkelijke dienst was, van 5 maart 1961 19.00 uur tot 6 maart 1961 19.00 uur als dienstdoend

korporaal van aflossing deel uitmaakte van de over de du Moulinkazerne te Soesterberg gestelde wacht; dat op 5 maart 1961 te omstreeks 19.30 uur door een der met streng arrest gestraften, die zich in de cellen van genoemde kazerne bevonden, werd gebeld; dat de wachtcommandant, de sergeant J. J. Huisman, hem toen zei: „Er moet er nog één water „drinken of naar de W.C.; laat die knaap even drinken of naar de W.C. „gaan"; dat Huisman hem daarbij op het sleutelbord met de sleutels van de cellengang en de cellen heeft gewezen; dat hem, nadat hij de sleutels had gepakt en naar de cellengang was gegaan, bleek dat de soldaat A. had gebeld dat hij de deur van diens cel heeft geopend, teneinde hem naar het toilet te laten gaan; dat de soldaten B. en C., die zich daar eveneens in een cel bevonden, vroegen of zij van het toilet gebruik mochten maken; dat, nadat ook deze soldaten naar het toilet geweest waren, de soldaat *C.* vroeg of hij — beklaagde — de celdeuren wilde laten openstaan, teneinde hen in de gelegenheid te stellen met elkaar te kaarten en te praten; dat hij toen geen der celdeuren heeft afgesloten, hoewel hij wist dat hij die deuren op slot had moeten doen; dat hij omstreeks 19.30 uur, toen weer door één der arrestanten werd gebeld, weer naar bedoelde cellengang is gegaan en dat hij, daar gekomen, constateerde dat de soldaten B. en *C*. zich niet meer in hun cel bevonden; dat hij zag dat het traliewerk van het steekraam in de cellengang was vernield en dat hij van soldaat A. hoorde dat B. en *C*. hierdoor waren ontsnapt;

Post alia:

Overwegende, dat volgens artikel 103 van het RIDKL de commandant van aflossing (in de telastelegging met de eertijds gebruikelijke benaming van korporaal van aflossing aangeduid) zijn dienst onder meer verricht volgens de hem verstrekte nadere opdrachten;

Overwegende, dat derhalve, nu in casu de wachtcommandant aan beklaagde als commandant van de aflossing had opgedragen een drietal gelegenheid te geven van het toilet gebruik te maken — welke opdracht uiteraard impliceerde dat die arrestanten nadien door die commandant van aflossing wederom behoorlijk in hun respectieve cellen worden ingesloten — de uitvoering van deze opdracht een op de commandant van aflossing rustende verplichting was, ook nu overigens noch de algemene voorschriften aangaande de kazernewacht, noch de consignes voor de wacht over de du Moulinkazerne, met zoveel woorden gewag maakten van enige zorg voor of toezicht over arrestanten door de commandant van aflossing;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden geqnalificeerd als:

„Als ander militair dan die bedoeld in het 1e, 3e en 4e lid van artikel „129 van het Wetboek van Militair Strafrecht, behoorende tot eenige „wacht, eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen, „gepleegd in tijd van oorlog";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde stratbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde van 23 maart 1961 tot 26 april 1961 voorlopig arrest heeft ondergaan, vanaf 15 april 1961 te ondergaan als licht arrest;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak, een der in artikel 2 nrs. 2-6 van de Wet op de Krijgstucht vermelde strafbare feiten opleverende. buiten strafrechtelijke behandeling om had behoren te zijn afgedaan, zodat met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht, onder mededeling van alle stukken, de zaak ter verdere behandeling behoort te worden verwezen naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier van de beklaagde;

[Qualificatie: Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar; Verwijst de zaak onder mededeling van alle stukken naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier — Red.].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 11 juli 1961

President: Mr. Doornbos; ***Leden:*** Lt. Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers; Mr. van Lookeren Campagne (plv.) en gep. Kapt. t. Zee van Haga (plv.).

*(zie het vonnis **hiervóór**)*

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:. . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot militaire detentie voor de tijd van een maand met bevel tot onmiddellijke gevangenneming;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens dat het Hof van oordeel is, dat de zaak niet buiten strafrechtelijke behandeling om had behoren te zijn afgedaan;

Overwegende, dat het Hof hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat het Hof zich overigens met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — behoudens de artikelen 2, 58 van de Wet op de Krijgstucht — alsmede van de artikelen 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27

van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de verwijzing van de zaak naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier en de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot militaire detentie voor de tijd van *vier weken;*

Bepaalt, dat van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde militaire detentie een termijn van *vier weken* in mindering zal worden gebracht;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT.

Terecht heeft de Krijgsraad dit in de militaire sfeer gepleegde delict onder werking van de militaire strafwet (artikel 129 W.M.Sr.) gebracht, hoewel de tenlastelegging duidelijk op het (burgerlijke) artikel 367, tweede lid, W.Sr., was toegesneden.

Het H.M.G. heeft deze opvatting gesanctioneerd. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 5 mei 1961

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Lt. Kol. *W.* N. *C.* Swaving en Majoor Mr. S. van der Ploeg.
Raadsman: Kapitein W. *C.* Tibben.

Met licht arrest gestraft zijnde, door een listige kunstgreep (het tonen van een zelf geschreven brief, inhoudende — in strijd met de waarheid — dat zijn moeder ziek was, alsof die brief van zijn vader afkomstig was) zich aan zijn dienstverplichtingen onttrekken.

(W.M.Sr. art. 97, 99,4°, 101)

DE KRIJGSRAAD TE VEI DE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. T., dpl. soldaat, geboren 18 december 1941, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op of omstreeks 11 januari 1961 te circa 16.00 uur, „in tijd van oorlog, te Utrecht waar hij vanuit zijn te Ermelo gelegen „onderdeel gedetacheerd was, terwijl hij een straf onderging van acht „dagen licht arrest, met toestemming van zijn detachementscommandant „de vaandrig W, H. Triemstra zijn in de Sypesteijnkazerne te Utrecht „gelegen detachement heeft verlaten en sindsdien niet langer dan vier

„dagen onafgebroken van zijn detachement te Utrecht en van zijn onder-
„deel te Ermelo afwezig is geweest, totdat hij op 12 januari 1961 om-
„streeks 23.00 uur te Amsterdam door voornoemde vaandrig Triemstra
„in arrest is gesteld, hebbende hij, beklaagde, op eerstgenoemde tijd en
„plaats opzettelijk door een listige kunstgreep en/althans door een
„samenweefsel van verdichtsels zich tijdelijk aan de vervulling van zijn
„dienstverplichtingen ontrokken, door alstoen aldaar opzettelijk aan
„voornoemde vaandrig mede te delen dat hij zojuist een brief van zijn
„vader had ontvangen waarin stond dat zijn, beklaagdes, moeder was
„opgenomen in een ziekenhuis en dat zij er ernstig aan toe was en door
„alstoen aldaar opzettelijk aan voormelde vaandrig een brief te laten
„lezen van de navolgende inhoud:

„„„10-1-'60 Lieve Jongen.
„„„Hier een brief van je vader, ik hoop dat je niet al te erg opschrikt
„„„maar moeder is opgenomen in het ziekenhuis bij Dini. Ze is er
„„„heel erg aan toe en de dokter weet niet of ze haar er nu nog uit
„„„kunnen halen. Jongen probeer zo vlug mogelijk vrij te krijgen ik
„„„wist geen adres van je in Utrecht zodat ik niet op kon bellen en
„„„geld voor een Telegram had ik niet je weet dat je vader dat nu
„„„helemaal niet meer kan missen.
„„„Nou jongen hou je taai en tot vlug.
„„„afz. Je Vader
„„„P.S. je moet de groette hebben van Mama.

„zulks terwijl in werkelijkheid hij, beklaagde, bovenvermelde brief kort
„tevoren zelf had geschreven en hij, beklaagde, wist dat zijn moeder
„niet in een ziekenhuis was opgenomen noch ziek was, door welk ver-
„haal van hem, beklaagde, en door de inhoud van bovenvermelde brief
„genoemde vaandrig bewogen is geworden om, met schorsing van de
„straf van licht arrest, aan hem, beklaagde, toestemming te geven om
„zijn detachement te verlaten en naar Amsterdam te gaan";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard: dat hij op 11 januari 1961 te circa 16.00 uur, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht zijn in de Sijpesteinkazerne te Utrecht gelegerd detachement heeft verlaten; dat hij op dat ogenblik de straf onderging van 8 dagen licht arrest, doch van de Commandant van bedoeld detachement, de vaandrig W. H. Triemstra, toestemming had verkregen dit detachement te verlaten; dat hij vanaf voormeld tijdstip onafgebroken afwezig is gebleven van bedoeld detachement en van zijn te Ermelo gelegerd onderdeel, totdat hij op 12 januari 1961 omstreeks 23.00 uur door voornoemde vaandrig Triemstra te Amsterdam in arrest is gesteld; dat hij op 11 januari 1961 te circa 16.00 uur te Utrecht aan de vaandrig W. H. Triemstra opzettelijk heeft medegedeeld zojuist een brief van zijn vader te hebben ontvangen, waarin stond dat zijn, beklaagdes, moeder was opgenomen in een ziekenhuis en dat zij er ernstig aan toe was; dat hij daarbij aan genoemde vaandrig de hem ten processe getoonde brief heeft laten lezen;

dat hij, beklaagde, in werkelijkheid kort tevoren zelf deze brief had geschreven en wist dat zijn moeder noch in een ziekenhuis opgenomen noch ziek was; dat, na lezing van bedoelde brief, de vaandrig met schorsing van de straf van licht arrest, aan hem, beklaagde, toestemming heeft gegeven zijn detachement te verlaten en naar Amsterdam te gaan; dat het zijn bedoeling was om op grond van deze brief verlof te bekomen om naar huis te gaan;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 24 januari 1961, opgemaakt en gesloten door Marten Hop, wachtmeester der eerste klasse van de Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Ermelo, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Willem Hein Triemstra:

dat hij op 11 januari 1961 belast was met het commando over een aantal militairen, die vanuit hun te Ermelo gelegerd onderdeel waren gedetacheerd in de Sijpesteinkazerne te Utrecht, van waaruit deze militairen werden tewerkgesteld; dat bij dit detachement was ingedeeld de soldaat T., die op maandag 9 januari 1961 te omstreeks 00.30 uur door zijn Compagniescommandant was gestraft met 8 dagen licht arrest; dat genoemde soldaat zich op 11 januari 1961 huilend en stotterend bij hem te Utrecht in de Sijpesteinkazerne meldde met de mededeling, dat hij zojuist een brief van zijn vader had ontvangen waarin stond dat zijn. T.'s, moeder was opgenomen in een ziekenhuis en dat zij er ernstig aan toe was; dat T. hem vroeg of hij in verband daarmede naar huis mocht; dat T. hem, getuige, deze brief toonde en dat hem, getuige, hieruit bleek dat T.'s moeder was opgenomen in een ziekenhuis; dat hij, getuige, hierop de straf van genoemde T. schorste en hem toestemming verleende naar Amsterdam te vertrekken; dat hij, getuige, op 12 jan. 1961 argwaan kreeg en diezelfde dag naar Amsterdam is gereisd; dat hij in de ouderlijke woning van beklaagde diens moeder in goede gezondheid aantrof; dat hij daarna beklaagde voorlopig arrest heeft aangezegd, te ondergaan als streng arrest en hem per trein heeft overgebracht naar Utrecht, waar beklaagde is ingesloten in de Sijpesteinkazerne; dat indien hij tevoren van de ware stand van zaken op de hoogte was geweest, hij beslist T. geen toestemming zou hebben gegeven naar Amsterdam te gaan;

Overwegende, dat ten processe is overgelegd een aan beklaagde voorgehouden brief, gemerkt rood IV van de navolgende inhoud: [zie tenlastelegging — *Red.];*

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — de brief gemerkt rood I slechts gebezigd in verband met de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat hij opzettelijk door een listige kunstgreep zich tijdelijk aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen onttrokken heeft;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Als militair zich opzettelijk door een listigen kunstgreep tijdelijk aan „de vervulling zijner dienstverplichtingen onttrekken";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 101 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde van 12 januari 1961 tot 18 januari 1961 voorlopig arrest heeft ondergaan:

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 8 weken, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde van 12 januari 1961 tot 18 januari 1961, waarvan 4 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 3 jaren — *Red.]*.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 11 juli 1961

President: Mr. Doornbos; *Leden:* Lt. Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Mr. van Lookeren Campagne (plv.) en gep. Kapt. t. Zee van Haga (plv.).
Raadsman: Kapt. *W. G.* Tibben.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSEIOF,

Gezien:. . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid. behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf, die aan het Hof onjuist is voorgekomen;

Overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde,

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, — behoudens de artikelen 13, 15, 16 van het Wetboek van

Militair Strafrecht, 14a, 14b, 14c, 14d, 27 van het Wetboek van Strafrecht — alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van *veertien dagen;*

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT

Artikel 101 W.M.Sr. zegt dat naar de onderscheidingen, gemaakt in de artikelen 97-100 gestraft wordt de militair enz.

In de jurisprudentie is dit soms aldus uitgelegd, dat alleen de straf van het misdrijf, in artikel 101 vermeld, de onderscheidingen van de artikelen 97-100 volgt en sonzs in dir zin, dat óók de qualificatie de onderscheidingen van de artikelen 97-100 overneemt.

In de eerste zin, dus alleen de straffenworden gevolgd o.a. de Krijgsraad te Velde Zuid in zijn vonnissen van 20 mei 1953 (M.R.T. XLVII, blz. 324) en van 7 december 1955 (M.R.T. XLIX, blz. 333).

In de tweede opvatting, dus óók het overnemen van de schakeringen in de qualificatie, o.a. de vonnissen van de Krijgsraad te Velde Oost van 11 december 1952 (M.R.T. XLVI, blz. 535), van 18 november 1953 (M.R.T. XLVII, blz. 477) en van 6 oktober 1955 (M.R.T. XLIX, blz. 318), de vonnissen van de Krijgsraad te Velde West van 16 maart 1955 (M.R.T. XLVIII, blz. 552), van 28 januari 1959 (M.R.T. LII, blz. 696), van 19 augustus 1959 (M.R.T. LIII, blz. 108) en van 28 oktober 1959 (M.R.T. LIII, blz. 247) en tenslotte het vonnis van de Krijgsraad te Velde Zuid van 18 december 1957 (M.R.T. LI, blz. 449).

De eerste opvatting acht ik de juiste: artikel 101 verwijst alleen voor wat betreft de straffennaar de schakeringen van de artikelen 97-100; niet voor wat betreft de qualificatie. Deze opvatting is thans door het Hoog Militair Gerechtshof bevestigd. In bovenstaand vonnis is nòch de tijdsduur, nòch de „tijd van oorlog", nòch ook de (in de laatste tijd gebruikelijke) strafverzwarende omstandigheid van artikel 99,4° W.M.Sr. in de qualifzcatie vermeld. Deze qualificatie is door het Hof bevestigd.

W. H. V.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 17 mei 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor Mr. P. C. L. Eschauzier en Kapt. G. W. Baron van Dedem.
Raadsman: Kapitein D. W. Dull.

Aan zijn schuld lichamelijk letsel te wijten hebben: als kornet, commandant van een colonne van 21 militairen, daarmede één uur na zons-

ondergang aan de rechterzijde vun de weg gelopen, zonder dat de colonne enige verlichting voerde, met gevolg dat een achteroprijdende auto, die de colonne niet tijdig zag, een sergeant, deel uitmakende van de colonne, schepte.

(W.Sr. art. 308)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. V. V., geboren 8 november 1940, dpl. kornet, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig kornet bij de 932e Afdeling lichte „Luchtdoelartillerie der Koninklijke Landmacht, te den Helder, op of „omstreeks 25 april 1961 in de gemeente den Helder, hoogst onvoor- „zichtig en onnadenkend heeft gehandeld, doordien hij, als commandant „van een uit 21 man bestaande militaire marscolonne te voet uitruk- „kende, in strijd met de op dit stuk bestaande voorschriften in artikel 41 „van het Wegenverkeersreglement bij duisternis geen verlichting heeft „meegevoerd en toch deze colonne met drieën aan de rechterzijde van „de weg heeft doen marcheren, met het aan deze grove onvoorzichtig- „heid en onnadenkendheid, mitsdien aan zijn, beklaagdes, schuld te wij- „ten gevolg dat toen de colonne die dag te 20.50 uur, derhalve bij nacht, „zijnde de zon te 19.54 uur ondergegaan, geheel onverlicht langs de „rijbaan van de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rijks- „weg 9, buiten de bebouwde kom van den Helder marcheerde, de be- „stuurder van een vierwielige Borgward-lsabella Kombi, die met een „snelheid van circa 100 kilometer langs deze Rijksweg de colonne van „achteren naderde, deze niet tijdig heeft kunnen onderkennen en dien- „tengevolge van achteren op de in deze colonne marcherende dienst- „plichtig wachtmeester J. Slager is ingereden en deze heeft geschept, „waardoor deze tegen het wegdek werd geslingerd en een gecompliceer- „de linker onderbeenbreuk opliep, waardoor hij circa drie maanden „verhinderd is geweest in de uitoefening zijner ambtsbezigheden als „militair[m];

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als kornet bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de 932e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie, op 25 april 1961 in de gemeente Den Helder als commandant van een uit 21 man bestaande militaire marscolonne te voet, daarmede omstreeks 20.50 uur marcheerde langs de rijbaan van de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Rijksweg 9, buiten de bebouwde kom in de richting van de stad Den Helder ter hoogte van het Marine-vliegveld de Kooy; dat toen de zon omstreeks een uur tevoren was ondergegaan; dat deze colonne aldaar op zijn aanwijzing met drieën marcheerde aan de rechterzijde van de weg en niet was voorzien van enige verlichting; dat ongeveer 100 meter achter deze colonne in dezelfde richting en ook geheel aan de rechterzijde van de weg de wachtmeester

Burgering en de korporaal Mohr liepen; dat op genoemd tijdstip langs genoemde weg, in dezelfde richting rijdend als waarin de colonne marcheerde, een vierwielig motorrijtuig, dat bleek te zijn een Borgward, type Kombi, gekentekend AD 30-37, met tamelijk hoge snelheid en voorzien van grote of gedimde verlichting naderde; dat deze auto naar links uitweek voor Burgering en Mohr voornoemd en terstond daarna weer naar de rechterkant van de weg ging; dat hij daaruit begreep dat de bestuurder de colonne niet tijdig had gezien; dat de bestuurder vlak achter de colonne gekomen plotseling weer naar links uitweek, maar desondanks op de in de colonne marcherende dienstplichtig wachtmeester J. Slager inreed en deze heeft geschept, waardoor deze tegen het wegdek werd geslingerd en een linkeronderbeenbreuk opliep; dat de wachtmeester Slager is overgebracht naar het St. Liduinaziekenhuis te Den Helder, waaruit hij begin juni is ontslagen; dat Slager op 29 juni 1961 nog steeds verhinderd was in de uitoefening van zijn ambtsbezigheden als militair;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 8 juni 1961 opgemaakt door Gijsbert Daniel Markus wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee en Cornelis Stekelbos, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, beiden behorende tot de Brigade Den Helder, zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. Marinus Simon Lagerveld:

dat hij op 25 april 1961 omstreeks 20.50 uur als bestuurder van en gezeten in het vierwielig motorrijtuig, merk Borgward, type Isabella-Kombi, gekentekend AD 30-37, hiermede reed met een snelheid van omstreeks 100 kilometer per uur over de Rijksweg te Den Helder, ter hoogte van het vliegkamp ,,de Kooy", gaande in de richting Den Helder; dat hij aangezien de duisternis reeds was ingetreden de verlichting van het door hem bestuurde voertuig ontstoken had en op dat tijdstip met dimlicht reed; dat hij plotseling gezien zijn rijrichting aan de rechterzijde van de weg een tweetal militairen zag lopen, naast elkaar in de richting Den Helder; dat hij met zijn voertuig naar links uitweek en deze militairen voorbijreed; dat hij toen zag dat uit tegenovergestelde richting een tegenligger naderde; dat hij voor deze tegenligger naar rechts uitweek en toen plotseling een grote groep militairen met drieën naast elkaar zag lopen in de richting Den Helder, dat de groep militairen geen verlichting voerde; dat hij de groep militairen pas zag toen deze in het schijnsel van de koplichten van zijn voertuig kwam; dat hij, gezien zijn snelheid en de korte afstand waarop hij de groep militairen was genaderd, zijn voertuig niet tijdig tot stilstand kon brengen en hiermede scherp naar links uitweek; dat hij toen een klap tegen de rechterzijde van zijn voertuig voelde en de indruk kreeg dat hij een militair had geraakt; dat hij na tot stilstand te zijn gekomen, naar de militairen is gegaan en zag dat een militair op de grond lag; dat deze per ambulance naar het ziekenhuis is gebracht;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — eerdergenoemde geneeskundige verklaring

slechts gebezigd in verband met de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„aan zijn schuld te wijten zijn dat een ander zodanig lichamelijk „letsel bekomt, waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening zijner „ambts- of beroepsbezigheden ontstaat",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 308 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde blijkens een overgelegd afschrift van zijn straflijst reeds terzake van het bewezenverklaarde krijgstuchtelijk is gestraft met veertien dagen licht arrest;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 75, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen — *Red.].*

DISCIPLINAIRE BESLISSING

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 9 januari 1962

President: Mr. van Lookeren Campagne (plv.); *Leden:* Luitenant-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers, Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. Veldman (plv.).

Klager was op 17 november 1961 ter kennis gebracht, dut een door hem ingediend beklag over een hem opgelegde straf van 14 dagen streng arrest ongegrond was bevonden.

Het verzoek waarbij klager de eindbeslissing van het H.M.G. inriep, was op 20 november 1961 ontvangen door de CC. Klager had echter reeds op 18 november aan de d.d. wachtcommandant van de kazerne (waar hij zijn straf onderging?) een verzoek om 's-Hofs eindbeslissing in te roepen overhandigd. Dit was binnen de wettelijke beklagtermijn.

Beklag ontvankelijk, doch ongegrond.

(W.K. art. 67, 68)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring, gedagtekend 18 november 1961 van de dienstplichtig soldaat G. J. T., rnr. 41.04.18.043, dienende bij de Sub-

sistentencompagnie van het Garnizoenscommando Apeldoorn, waarbij deze 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de Garnizoenscommandant Apeldoorn over de straf van veertien dagen streng arrest hem door zijn waarnemend compagniescommandant opgelegd wegens:

,,Een passerende officier niet de militaire groet gebracht en niet cor-
,,rect gekleed. Voorts, tijdens de behandeling van deze zaak buiten het
,,bureau van zijn Compagniescommandant wachtende, wederom geen
,,eerbewijs voor een Hoofdofficier gebracht. Tenslotte tegenover zijn
,,Compagniescommandant tijdens het onderzoek op correcte wijze te
,,kennen gegeven, dat hij het brengen van de militaire groet niet nood-
,,zakelijk achtte en ook een mogelijke onderwerping aan een gestrengere
,,tucht zijn eenmaal ingenomen standpunt niet zou wijzigen'',

bij welke beschikking — op 16 november 1961 genomen en op 17 november 1961 ter kennis van klager gebracht — het beklag ongegrond werd verklaard;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager en als strafoplegger de luitenant-kolonel P. A. Muller, Garnizoenscommandant Apeldoorn;

Overwegende, dat op klagers verzoek om 's-Hofs eindbeslissing in te roepen is aangetekend, dat dit verzoek op 20 november 1961 door klagers compagniescommandant werd ontvangen;

Overwegende, dat uit een op 20 december 1961 door J. Beemsterboer adjudant-onderofficier der Koninklijke Marechaussee, dienende bij het Depot der Koninklijke Marechaussee te Apeldoorn opgemaakt rapport blijkt, dat klager reeds op 18 november 1961 aan de dienstdoende wachtcommandant van de Koning Willem 111-kazerne een verzoek om 's-Hofs eindbeslissing in te roepen heeft overhandigd, dus binnen de wettelijk voorgeschreven termijn;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende, dat de behandeling van deze zaak het Hof tot geen andere beschouwingen en beslissingen heeft geleid dan tot die, vervat in de beschikking waarvan beklag, zodat het beklag ongegrond moet worden verklaard;

Krachtens artikel 68 van de Wet op de Krijgstucht de eindbeslissing nemende op het beklag;

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de beschikking waarvan beklag, met overneming der gronden;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan de klager, de strafoplegger, de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en de Minister van Defensie.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

14 november 1961

(MAW 1961/B 16)

Voorzitter: Mr. **A.** Blom (fgd); *Leden:* Mrs. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. 0 . van Nispen tot Sevenaer.

(Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 48).

Keuzebevordering. Betrokkene is gepasseerd wegens te lage waarderingen in zijn beoordelingen. Hij beroept zich er op, dat in de beoordelingscommissie een psycholoog zitting had, die zich sterk verzette tegen „beoordelings-inflatie". Hierdoor zouden zijn beoordelingen lager zijn uitgevallen dan die van andere — evenwaardige — officieren. De Raad moet echter daarlaten, wat hiervan is. Ook al zou eiser aan de beoordelingseisen in feite voldoen, dan nog zou het bestreden besluit slechts vernietigd kunnen worden in geval van strijd met een algemeen rechtsbeginsel, of wanneer het in redelijkheid niet had kunnen zijn genomen.

Van de Kroon kan niet worden gevergd de beoordelingen te bezien op een wijze, die a.h.w. op een nieuwe beoordeling zou neerkomen. De bezwaren van eiser gelden in feite meer de toepassing der beoordelingsvoorschriften door vele (andere) beoordelaars, dan zijn eigen bijzondere positie.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake C., wonende te U., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman Mr. J. Schuurmans, majoor van de Militair Juridische Dienst, wonende te 's-Gravenhage, tegen de Minister van Defensie, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden T. W. A. Snelders, referendaris bij het Ministerie van Defensie, wonende te Voorburg.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat bij Koninklijk Besluit van 18 april 1959, houdende bevordering van officieren, o.a. een aantal kapiteins van het dienstvak van de technische dienst met ingang van 1 mei 1959 is bevorderd tot majoor, maar eiser, eveneens kapitein van dit dienstvak, niet tot hen behoorde;

dat de toenmalige Minister van Oorlog hiervan aan eiser heeft kennis gegeven bij een brief van 12 mei 1959, waarin aan eiser werd medegedeeld, dat bij de bevordering tot majoor, welke per 1 mei 1959 had plaats gevonden, de keuze niet op eiser was gevallen, hoewel hij gezien zijn plaats in de ranglijst voor een zodanige bevordering in aanmerking had kunnen komen en dat hij als gevolg hiervan voor bevordering was voorbijgegaan door officieren, die ten opzichte van hem een lagere plaats in de ranglijst innamen;

Overwegende dat eiser tegen het besluit hem per 1 mei 1959 voor

bevordering voorbij te gaan beroep heeft ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, en dit Gerecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 29 april 1961 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het beroepschrift op de hierin aangevoerde gronden heeft verzocht:

1) het besluit tot definitief eenmalig voorbijgaan voor bevordering nietig te verklaren wegens strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur;

2) uit te spreken dat het beweerde afgaan op de binnenzijden van de lijst in verband met de principiële wijzigingen van het beoordelingsbeleid in strijd is met de eisen van een behoorlijk bestuur;

3) uit te spreken dat terecht een beroep werd gedaan op de toepasselijkheid van artikel 51 lid 1 der Bevorderingswet en dat dienovereenkomstig dient te worden besloten.;

IN **RECHTE:**

Overwegende dat in het onderhavige geding moet worden beslist of het bestreden besluit van de Kroon om eiser per 1 mei 1959 voor bevordering voorbij te gaan, kan worden aangetast op een der gronden, omschreven in het eerste lid van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929;

Overwegende dienaangaande, dat door de Minister van Defensie bij contra-memorie in eerste aanleg onder meer is aangevoerd:

,,De kapiteins en officieren van hogere rang worden krachtens artikel ,,48 der Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren door de Kroon ,,uitsluitend bij keuze bevorderd.

,,Omtrent de wijze waarop de Kroon Haar keuze bepaalt, worden in ,,vorengenoemde Wet geen nadere voorschriften gegeven, afgezien van ,,de in het aangehaalde wetsartikel opgenomen beperking, dat de keuze ,,geschiedt uit de meest geschikte officieren."

„Bij de vaststelling van zijn advies aan de Kroon welke officieren ,,voor een keuze-bevordering in aanmerking kunnen komen, wordt naast ,,de overige bij de vorengenoemde Wet gestelde bevorderingseisen uit-,,gegaan van alle over deze officieren aanwezige beoordelingsgegevens ,,en de eventueel beschikbare ambtsberichten.

,,In beginsel komen de officieren in de rang van kapitein, die blijkens ,,twee opeenvolgende beoordelingen — welke beide beoordelingen ge-,,zamenlijk een tijdvak van in beginsel vier doch tenminste drie jaren ,,moeten omvatten — voor bevordering zijn aanbevolen en in hun rang ,,in alle opzichten met tenminste als ,,goed" zijn gekwalificeerd, voor ,,een keuze-bevordering tot majoor in aanmerking.

,,Op grond van de omstandigheid, dat klager blijkens de omtrent hem ,,aanwezige beoordelingsgegevens niet aan het hiervoren omschreven ,,criterium voldeed is bij de bevordering tot majoor, welke per 1 mei ,,1959 heeft plaats gevonden, de keuze van de Kroon niet op hem ge-,,vallen.";

Overwegende dat eiser niet betwist, dat de Kroon in beginsel vrij is een bepaald bevorderingscriterium te stellen en om vervolgens, indien

betrokkene niet aan dit criterium voldoet, hem voor bevordering voorbij te gaan, maar van oordeel is, dat tengevolge van bijzondere omstandigheden het bestreden besluit naar objectief redelijke maatstaven niet genomen had mogen worden;

Overwegende dienaangaande, dat uit de gedingstukken blijkt, dat over eiser, die per 1 mei 1952 tot kapitein was benoemd, beoordelingslijsten zijn uitgebracht betreffende:

I. het tijdvak 13 mei 1952 tot 13 mei 1954, waarin eiser in zijn rang beoordeeld is met ,,goed" en voor bevordering nog niet aan te bevelen is geoordeeld wegens te weinig ervaring in zijn rang, terwijl daarop de volgende punten met minder dan ,,goed" zijn gewaardeerd, afgezien van die, welke de toenmalige Minister van Oorlog na gemaakt bezwaar hoger heeft beoordeeld:

geschiktheid voor een bureaufunctie: ruim voldoende,
geschiktheid voor een instructieve functie: ruim voldoende,
geschiktheid voor een zelfstandig commando: ruim voldoende **tot** goed;

II. het tijdvak 13 mei 1954 tot 1 mei 1956, waarin de punten aan de voorzijde op gelijke wijze zijn beoordeeld als op de onder I bedoelde lijst, terwijl aan de binnenzijde met minder dan ,,goed" zijn gewaardeerd:

dienstopvatting (ijver): ruim voldoende tot goed,
organisatievermogen: ruim voldoende,
technische bekwaamheid: ruim voldoende,
geschiktheid voor een bureaufunctie: ruim voldoende tot goed,
administratieve bekwaamheden: ruim voldoende;

III. het tijdvak 1 mei 1956 tot 1 mei 1958, waarin eiser voor bevordering aan te bevelen is geoordeeld en in zijn rang wederom is beoordeeld met ,,goed", terwijl aan de binnenzijde met minder dan ,,goed" zijn gewaardeerd:

geschiktheid voor een bureaufunctie: ruim voldoende tot goed,
administratieve bekwaamheden: ruim voldoende tot goed;

Overwegende dat eiser in eerste aanleg heeft aangevoerd, dat hij van 1 februari 1951 tot 1 november 1955 buiten zijn dienstvak is tewerkgesteld, hetgeen tot gevolg had, dat hij nog niet aan te bevelen werd geacht wegens te weinig ervaring bij zijn dienstvak;

dat naar aanleiding hiervan de gemachtigde van gedaagde ter terechtzitting in eerste aanleg heeft betoogd, dat eiser er ten onrechte van uitgaat, dat de voorzijde van de onder II bedoelde beoordelingslijst doorslaggevend is geweest voor het bestreden besluit, aangezien ook de binnenzijde van de lijsten bij het bevorderingsbeleid een grote rol speelt, waarbij de gemachtigde heeft gewezen op de beoordeling van het punt dienstopvatting (ijver) in deze lijst;

Overwegende dat voorts namens eiser ter 's Raads terechtzitting o.m. is aangevoerd:

dat vorenbedoelde bijzondere omstandigheden hierin bestaan, dat eiser in het belang van de dienst in een bijzondere positie is geplaatst, waardoor op hem maatstaven werden aangelegd, zoals naar alle waar-

schijnlijkheid op geen van zijn collega's werden toegepast, en dat deze bijzondere positie nog extra nadelig voor eiser was tengevolge van de moeilijke omstandigheden waarin het beoordelingsbeleid verkeerde;

dat namelijk eiser is tewerkgesteld bij het Psychologisch Bureau van het toenmalige Ministerie van Oorlog onder leiding van een burger, die als psycholoog met betrekking tot het beoordelen een uitgesproken persoonlijke mening had, welke afweek van de meestal onder militaire beoordelaars gehuldigde;

dat toch laatstbedoelden hun waarderingen veelal richtten naar de bevorderingscriteria, die door hen verondersteld werden te gelden, hetgeen een ernstige inflatie van de waarderingen tengevolge had, waartegen bedoelde psycholoog stelling nam, en dit wel, gezien zijn gezag als psycholoog, in de beoordelingscommissies, waarvan hij deel uitmaakte, althans veelal met succes;

dat deze psycholoog deel uitmaakte van de commissies, die eiser beoordeelden over de onder I en II vermelde tijdvakken;

dat indien eiser geweten zou hebben, dat bij het antwoord op de vraag, of hij niet ingang van 1 mei 1959 al dan niet zou worden bevorderd, de binnenzijde van de beoordelingslijst onder II bedoeld van belang zou zijn, en met name dat van belang zou zijn dat daarin het punt dienstopvatting (ijver) is gewaardeerd met minder dan ,,goed", ook nu dit punt nagenoeg met ,,goed" is gewaardeerd, immers met ,,ruim voldoende tot goed", hij stellig bezwaar tegen deze beoordeling zou hebben gemaakt;

dat echter de gemiddelde officier van lagere rang geen enkele mogelijkheid heeft om de objectieve vergelijkingswaarde van de beoordeling te beoordelen en een subtiele nuancering als de onderhavige hem op zichzelf uiteraard geen reden tot bezwaar geeft, nog in aanmerking genomen, dat het indienen van een bezwaar meestal door de commandanten wordt kwalijk genomen, temeer wanneer, gelijk in het onderhavige geval, tegen een voorgaande lijst bezwaar werd gemaakt;

Overwegende dat het vorenstaande en hetgeen eisers raadsman verder heeft aangevoerd omtrent het gevoerde beoordelingsbeleid en bevorderingsbeleid hem heeft gebracht tot de slotsom, dat, gezien alle beschikbare gegevens, het alleszins aannemelijk is, dat eiser aan de gestelde eisen voldeed en derhalve rechtsherstel dient plaats te vinden;

Overwegende dat de vrijheid van de Kroon in keuze zowel de maatstaven betreft, die daarbij zullen worden aangelegd, als de toetsing aan die maatstaven;

dat derhalve, ook al zou de Raad aannemelijk achten, dat eiser aan de in feite gestelde eisen voldeed, dit het bestreden besluit niet in rechte aantastbaar zou doen zijn;

dat dit besluit slechts gezegd zou kunnen worden in strijd te zijn met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften, indien het in strijd zou zijn met een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur;

dat echter de Raad hiervan niet is gebleken;

dat de Raad — nog gehoord de getuige L., die van de beoordelingscommissie betreffende het onder I genoemde tijdvak deel uitmaakte —

wel wil aannemen, dat meerbedoelde psycholoog zich tegen de voormelde inflatie van waarderingen placht te verzetten, doch hierdoor de Kroon niet gehouden kan achten de onderhavige beoordelingslijsten te bezien op een wijze, die in feite neerkomt op een hernieuwde beoordeling;

dat hierbij opmerking verdient, dat de bezwaren van eiser hierop neerkomen, dat bedoelde beoordelaar zich meer overeenkomstig de beoordelingsvoorschriften zou hebben gedragen dan gebruikelijk was;

dat de Raad wel wil aannemen, dat sommige beoordelingslijsten minder objectieve waarde hadden dan de beoordelingsvoorschriften beoogden, maar niet, dat zich te dezen een bijzonder uitzonderingsgeval zou voordoen;

dat, naar de Raad wil voorkomen, eisers raadsman ook zelf wel inziet dat zijn bezwaren, althans grotendeels, veel meer betreffen de toepassing der beoordelingsvoorschriften door vele beoordelaars, althans het daarop gebaseerde bevorderingsbeleid in het algemeen, dan de bijzondere positie die eiser zou innemen;

dat althans de Raad deze bezwaren aldus beziet, en de Raad niet tot het oordeel is kunnen komen, dat gedaagde in het kader van het gevoerde bevorderingsbeleid en gelet op de beschikbare gegevens, in redelijkheid niet tot het besluit kon komen eiser voor bevordering voorbij te gaan;

dat ook in het onderhavige geval kan worden opgemerkt, dat bij de bevordering bij keuze, evenals bij de beoordelingen die daarbij in beschouwing worden genomen, subjectieve en toevallige factoren een min of meer belangrijke rol kunnen spelen — hetgeen degenen die niet zijn bevorderd moeilijk zal kunnen bevredigen —, maar dit voor de Raad, die de gemaakte keuze alsmede het daarbij gevoerde beleid in beginsel heeft te eerbiedigen, geen reden kan geven het passeren voor een bevordering nietig te verklaren;

Overwegende dat de Raad op grond van het vorenstaande de in de eerste rechtsoverweging gestelde vraag ontkennend beantwoordt, zodat de aangevallen uitspraak moet worden gehandhaafd;

Overwegende dat eiser, die met ingang van 16 maart 1960 alsnog is bevorderd tot majoor, ook in het beroepschrift een verzoek heeft gedaan om toepassing van artikel 51 lid 1 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren — waarmede hij blijkbaar heeft bedoeld dat althans bij gelegenheid van die bevordering evengenoemde bepaling had behoren te zijn toegepast — maar hierop niet kan worden ingegaan reeds om deze reden dat evenbedoelde bevordering in het onderhavige geding niet aan de orde is;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

BOEKAANKONDIGING

De handlzaving van de uitwendige veiligheid van de Staat. Een inleiding tot het nationaal-rechtelijk aspect van de algemene oorlogvoering. Akademicch proefschrift door **WILLEM KASTEN.**[1]) **N.** Samson N.V. - Alphen aan den Rijn - 212 blz.[2])

Dit proefschrift bevat een compilatie van die delen van het geldende recht, welke betrekking hebben op de handhaving van de uitwendige veiligheid van de staat, anders gezegd op de algemene oorlogsvoorbereiding en de algemene oorlogvoering. Het is verdeeld in een inleiding en 4 hoofdstukken: overzicht van het geschreven recht, de (buitengewone) rechtstoestanden, de verhouding van de burgerlijke overheid tot de militaire in perioden waarin één of meer buitengewone rechtstoestanden van kracht zijn, en een beschouwing over een mogelijke codificatie van het recht dat betrekking heeft op handhaving van de uitwendige veiligheid van de staat, terwijl in een bijlage de besproken wetten zijn ingedeeld naar hun functie.

In de *inleiding* wijst **KASTEN** erop, hoe de militaire oorlogvoering: het gewapenderhand bestrijden van een buitenlandse vijand ter verzekering van de onafhankelijkheid, is uitgegroeid tot een algemene oorlogvoering, waarbij ook buiten het eigenlijk militaire krijgsbedrijf liggende activiteiten onmisbaar zijn geworden om een oorlog met succes te kunnen voeren.

De moderne oorlog ontziet noch militair noch burger, te denken aan de directe en indirecte gevolgen van bombardementen en van het gebruik van kernwapens. De activiteiten hiertegen vormen de civiele verdediging als onderdeel van de algemene verdediging en van de algemene verdedigingsvoorbereiding, of wel van de algemene oorlogvoering en van de algemene oorlogsvoorbereiding.

Ter voorbereiding van de algemene oorlogvoering heeft de Ministerraad een college uit zijn midden in het leven geroepen: de Algemene Verdedigingsraad, welke verantwoordelijk is aan de voltallige Ministerraad. De oorlogsvoorbereiding in engere zin berust, uiteraard onder verantwoordelijkheid der Regering, bij de drie Chefs van Staven.

De Minister-President heeft een Commissie Algemene Verdedigingsvoorbereiding ingesteld, welke advies geeft en voorstellen doet naar aanleiding van de door de Regering aanvaarde algemene beginselen in verband met het lidmaatschap van Nederland van de N.A.T.O.

Wat de algemene verdedigingsvoorbereiding precies omvat is een kwestie van doelmatigheid, van beleid.

De civiele verdediging berust in beginsel bij de burgerlijke instanties. Zij heeft ten doel: bescherming van de burgerlijke bevolking en van de eigendommen tegen de gevolgen van het oorlogsgeweld, de verzekering van de sociaal-economische eisen, welke de oorlogvoering stelt en de handhaving van de geestelijke weerbaarheid van de bevolking.

Hieruit volgt, dat de overheidsorganen met het oog op de handhaving

[1]) **Promotie** blz. **224.**
[2]) In **de handel verkrijgbaar.**

van de uitwendige veiligheid van de Staat niet alleen gedurende een oorlog, maar evenzo reeds bij een oorlogsdreiging, verplicht zijn een aantal buitengewone maatregelen te treffen. De noodzakelijke bevoegdheden daartoe zijn reeds voor een groot deel door de wetgever verleend. Daar deze bevoegdheden over verscliillende wetten verspreid zijn heeft KASTEN de desbetreffende gedeelten uit het geldende recht en uit aanhangige wetsontwerpen bijeengebracht; sommige onderwerpen heeft hij meer of minder uitvoerig besproken alsmede daarbij enkele desiderata op het stuk van de nationale oorlogswetgeving vermeld.

Het *eerste hoofdstuk* bevat in vogelvlucht een overzicht van de op de oorlogvoering betrekking hebbende wetten en wetsgedeelten; ongeveer 40 wetten zijn in beschouwing genomen.

Allereerst zijn vermeld de *Wet op de staat van oorlog en de staat van beleg* (Oorlogswet) alsmede andere wetten welke betrekking hebben op de staat van oorlog en de staat van beleg.

De oorlogswet is voor de oorlogvoering van gróte betekenis, daar zij, in het bijzonder tijdens de staat van beleg, aan de militaire overheid belangrijke buitengewone bevoegdheden verleent. Tevens is daarbij aandacht besteed aan het ontwerp-Oorlogswet voor Nederland [1]); voorts zijn daarbij besproken de daarvoor in aanmerking komende gedeelten van de Wegenverkeerswet, de Luchtvaartwet, de Telegraaf- en Telefoonwet 1904 Stb. 7, de Onteigeningswet, de Kringenwet, de Vuurwapenwet 1919, de Grensbewakingswet, de Regtspleging bij de Landmagt, de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht, het Wetboek van Strafvordering en het ontwerp-Vervoerswet.

Daarna zijn de *wetten* besproken welke tot stand zijn gekomen *vóór de noodwetgeving van 1939:* het B.W. art. 61, 993, 996-999, enkele bijzonderheden uit het Wetsontwerp Herziening v. d. bepalingen in het B.W. en enkele andere wetten betreffende het maken van testamenten, de Vestigingswet (art. 5), de Spoorwegwet (art. 24, 32, 50, 51), de Militaire Inundatiewet, de Schepenwet en het Schepenbesluit, de Octrooiwet 1910 Stb. 313 (octrooien waarvan het geheim blijven van de uitvinding in het belang van 's Lands defensie kan zijn), de Beurswet 1914, de Zuiderzeewet, de Dienstplichtwet, het Dienstplichtbesluit en de Dienstplichtbeschikking: de Warenwet 1935 Stb. 793, en de Electriciteitswet.

Vervolgens worden de *wetten betreffende de economische verdedigingsvoorbereidirzg* besproken: de Wet economische verdedigingsvoorbereiding 1938, de Algemene vorderingswet 1938, de Bodemproductiewet 1938, de Distributiewet 1938, de Prijsopdrijvingswet 1938, de Schepenvorderingswet 1938, de Schepenuitvoerwet 1938, de Oorlogszee- en Luchtvaartverzekeringswet 1938.

Verder zijn genoemd de noodwetten van 1939, die ten doel hebben de werking der bij de overeenkomstige noodwetten van 1938 gestelde regelen te bestendigen: de Wet medewerking verdedigingsvoorbereiding 1939, de Algemene Vorderingswet 1939, de Bodemproductiewet 1939,

[1]) M.R.T. XLVIII (1955) blz. 683, XLIX (1956) blz. 280, LIII (1960) blz. 498.

de Distributiewet 1939, de Prijsopdrijvings- en Hamsterwet 1939, de Zeeschepenvorderingswet 1939, de Wet behoud scheepsruimte 1939 en de Zee- en Luchtvaartverzekeringswet 1939.

Dan zijn nog behandeld de *wetten uit de periode 1938/1939*: de Voedselvoorzieningswet 1938, de Wet genees- en tandheelkundige voorziening burgerbevolking, de Wet gebruik vervoermiddelen 1939 en de Invoernoodwet 1939.

Tenslotte volgt een overzicht van de *wetten uit de periode na de tweede wereldoorlog:* de Wet bescherming staatsgeheimen, de Belemmeringenwet landsverdediging, de Wet bescherming waterstaatswerken in oorlogstijd, de Wet bescherming bevolking, de Wet op de noodwachten, de Wet verplaatsing bevolking, de Wet verzekering beschikbaar blijven van goederen, de Inkwartieringswet en de Postwet 1954.

Zoals uit het voorgaande blijkt is het recht dat geheel of gedeeltelijk verband houdt inet de oorlogvoering over een groot aantal wetten verdeeld, welke een onsamenhangend geheel vormen. Dit is begrijpelijk, wanneer men bedenkt, dat de betreffende wetten niet werden ontworpen met het oog op „de algemene oorlogvoering als geheel" maar dat zij incidenteel naar de behoefte van het ogenblik zijn tot stand gekomen.

In het *tweede hoofdstuk* worden de *rechtstoestanden* behandeld. Dit zijn geen feitelijke maar juridische omstandigheden waaraan de wetgever bepaalde rechtsgevolgen heeft verbonden.

Tijd van vrede is de normale rechtstoestand, welke de overheid slechts in beperkte mate bevoegdheden verleent ten behoeve van de oorlogsvoorbereiding. Men treft haar b.v. aan in de Inkwartieringswet.

Na deze rechtstoestand volgen de *buitengewone rechtstoestanden,* welke onder omstandigheden van meerdere of mindere staatsnood de overheid, van wettelijk standpunt uit bezien, in staat moeten stellen de verdediging des lands voor te bereiden en in voorkomend geval ter hand te nemen.

Achtereenvolgens worden besproken:

I. Oorlogsgevaar. (art. *201* Grondw.) Bij het intreden van deze rechtstoestand komen diverse bepalingen in werking; het begrip oorlogsgevaar heeft in een 27-tal wetten een plaats gevonden. De aanwezigheid van deze rechtstoestand pleegt te worden afgekondigd in het Staatsblad of in de Staatscourant. Op heldere wijze motiveert KASTEN waarom nog steeds oorlogsgevaar als rechtstoestand aanwezig is seder 10 april 1939.

II. *Staat van oorlog en staat van beleg.* Elk dezer rechtstoestanden kan worden ingesteld bij K.B. (in zeer bijzondere gevallen door het militair gezag) wanneer oorlog of oorlogsgevaar is ontstaan, of wanneer binnenlandse onlusten de in- of uitwendige veiligheid van het Rijk of een gedeelte daarvan in dreigend gevaar brengen. (N.B. Voor wat betreft de handhaving van de inwendige veiligheid geldt in het bijzonder de „Wet „buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag"). Het intreden van een dezer rechtstoestanden verschaft de militaire overheid belangrijke bevoegdheden welke in tijd van nood onmisbaar zijn voor een goede uitvoering van de oorlogstaak. De keuze uit deze rechtstoestanden is een

kwestie van beleid van de Regering; dit blijkt o.a. uit de perioden direct aan het uitbreken van de oorlog in 1940 voorafgaande.

III. Tijd van oorlog. Tijd van oorlog wordt behandeld in de zin van het straf- en strafprocesrecht en in de zin van het administratief recht.

Tijd van oorlog in het straf- en strafprocesrecht:

1. W.Sr. art 87. KASTEN stemt volledig in met de conclusie van prof. VAN BEMMELEN, dat de hier besproken tijd van oorlog bij K.B. dient aan te vangen en te eindigen;

2. W.M.Sr. (art. 1, 71 en 72, uitbreiding van het begrip tijd van oorlog);

3. Ontwerp van Rijkswet d.d. 7 juni 1958 houdende wijziging van het materiële militaire strafrecht en het militaire tuchtrecht (uitbreiding van tijd van oorlog in art. 71 W.M.Sr. tot meer gevallen en art. 71a);

4. R.L. (art. 210);

Tijd van oorlog in het administratief recht:

1. Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren en Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht;

2. Reglement voor de militaire ambtenaren der K.L. en der K.LU.[1]);

3. Wet bescherming staatsgeheimen;

4. Warenwet;

5. Besluit beoordeling officieren luchtmacht en Besluit beoordeling officieren landmacht [1]).

IV. Oorlog; ook aangeduid als: geval van oorlog (w.o. oorlog en burgeroorlog), bij oorlog, in tijden van oorlog en wanneer de krijg is uitgebroken. Deze rechtstoestand is automatisch aanwezig zodra en zolang er sprake is van een feitelijke oorlog, waarbij Nederland is betrokken. Zij behoeft niet bij K.B. te worden vastgesteld. Toch is vaststelling van het begin en het einde van deze rechtstoestand gewenst.

V. Buitengewone omstandigheden. De wetgever heeft in verschillende gevallen bepaalde rechtsgevolgen verbonden aan het bestaan van ,,buitengewone omstandigheden". Enkele vindplaatsen van ,,buitenge-
,,wone omstandigheden" zijn: de Grondwet, de Provinciale wet, de Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag, de Spoorwegwet, de Dienstplichtwet, het Rijkstelefoonreglement, het Rijkstelegraafreglement 1950, de Inkwartieringswet, de Wet bescherming bevolking en de Wet verplaatsing bevolking.

VI. Staat van paraatheid. Op voordracht van de Minister-President kan bij K.B. de bescherming van de bevolking geheel of ten dele in staat van paraatheid worden gebracht, d.w.z. overgegaan worden tot gehele of gedeeltelijke mobilisatie van de bescherming bevolking. Hieraan zijn belangrijke rechtsgevolgen verbonden welke zich b.v. manifesteren in bijzondere bevoegdheden voor de Minister van Binnenlandse Zaken, de Commissarissen der Koningin en de Burgemeesters.

Het *derde hoofdstuk* is gewijd aan de *verhouding van de burgerlijke overheid tot de militaire overheid in perioden waarin een of meer buitengewone rechtstoestanden van krucht zijn.*

[1]) Zie b.v. uitspr. C.R.v.B. van 1 juni 1954, M.R.T. XLVII (1954) blz. **559.**

Onder *normule omstandigheden* geldt als *algemeen beginsel* dat de militaire en de burgerlijke overheid naast elkaar werken aan hun eigen taak met gebruikmaking van eigen bevoegdheden. Dan plegen de burgerlijke en de militaire overheid van geval tot geval met elkaar overleg. Indien bijzondere omstandigheden daartoe nopen, moeten de militaire en burgerlijke overheden elkaar wederzijds bijstand verlenen b.v. door het beschikbaar stellen van middelen: militaire bijstand (als bedoeld in de Politiewet) door de Kon. marechaussee en ander krijgsvolk, of door het uitoefenen van bepaalde wettelijke bevoegdheden ten gerieve van de andere overheid b.v. vordering van inkwartiering door een burgemeester op aanvraag van een daartoe bevoegd officier.

Als gevolg van de zeer uitgebreide gemeenschappelijke belangensfeer tijdens een buitengewone rechtstoestand is het contact tussen de beide overheden dan veel nauwer dan in tijd van vrede.

Hierbij realisere men zich wel, dat niet alle militaire functionarissen in dezelfde verhouding staan tot het burgerlijk gezag. Een bijzondere plaats neemt in dit opzicht het ,,militair gezag'' in.

Met de uitdrukking *militair gezag in de verschillende wetten* heeft de wetgever evenwel niet steeds dezelfde functionarissen op het oog gehad:

a. in art. 202 Grondwet en in de Oorlogswet.. Met de uitdrukking militair gezag is, naast een aanduiding voor een bepaald complex van buitengewone bevoegdheden, een verzamelnaam voor een betrekkelijk kleine groep van militaire functionarissen bedoeld; deze verkrijgen de hoedanigheid van tot het militair gezag behorende autoriteit eerst bij het in staat van oorlog of in staat van beleg verklaren van het hun door of vanwege de Kroon toegewezen gezagsgebied: Aanwijzingsbesluit met Instructie (K.B. van 9 dec. 1950, Stb. K 504); Vaststelling van de gezagsgebieden dezer functionarissen (K.B. van 2 mei 1958, Stb. 254).

Bedoelde functionarissen hebben, evenals elk ander tot de strijdkrachten behorend orgaan, een aandeel in de uitvoering van de militaire taak ter handhaving var, de uit- en inwendige veiligheid van de staat; met uitsluiting van alle andere militaire functionarissen echter zijn zij alleen gerechtigd, wanneer dit voor de vervulling van de taak der Nederlandse of bondgenootschappelijke strijdkrachten noodzakelijk is, de in de Oorlogswet neergelegde bevoegdheden uit te oefenen.

b. in art. 45, lid 3, Wegenverkeerswet. De uitdrukking militair gezag is in dit artikel niet duidelijk. Wordt daarmee bedoeld militair gezag uit de Oorlogswet of militaire overheid in het algemeen? Toevoeging van de woorden ,,bedoeld in de Wet van 23 mei 1899, Stb. 128" achter de woorden het militair gezag was duidelijker geweest.

c. in art. 18 Telegraaf-en Telefoonwet 1904 Stb. 7. Ook in deze wet is de betekenis van militair gezag niet duidelijk, vandaar dat bij K.B. van 15 april 1939, Stb. 585, de autoriteiten werden aangewezen, die gerekend moesten worden het militair gezag te zijn.

d. in art. 71 W.M.Sr. Het in dit artikel bedoelde militair gezag houdt geen verband met de Oorlogswet; militair gezag betekent hierin militaire overheid: militaire autoriteiten die het hoogste bevel voeren over de betrokken krijgsmachtdelen.

e. in art. 14 Vuurwapenwet 1919. Uit het artikel kan men afleiden, dat hierin met militair gezag bedoeld wordt de autoriteiten bedoeld in het Aanwijzingsbesluit.

f. in het K.B. van 11 dec. 1943, Stb. D 40. houdende vaststelling van het Besluit op de bijzondere staat van beleg. Het in dit besluit bedoelde militair gezag was een ánder dan het militair gezag uit de Oorlogswet (de Oorlogswet met uitvoeringsvoorschriften was toen tijdelijk buiten werking gesteld).

Krachtens art. 202 Grondwet kan bij de wet worden bepaald, dat de grondwettelijke bevoegdheden ten opzichte van de openbare orde en politie geheel of ten dele overgaan op het militair gezag en dat de burgerlijke overheden aan de militaire ondergeschikt worden. De wetgever heeft dit aldus in de Oorlogswet geregeld, dat de burgerlijke besturen en hun ambtenaren *verplicht zijn inlichtingen te verschaffen* tijdens de staat van oorlog zowel als tijdens de staat van beleg, terwijl de burgerlijke besturen en hun ambtenaren *verplicht zijn te gehoorzamen aan de bevelen van* het militair gezag tijdens de staat van beleg (art. 9 en 21 Oorlogswet; art. 16 en 43 ontwerp-Oorlogswet voor Nederland). Deze bevelen mogen slechts worden gegeven in geval van noodzakelijkheid, d.w.z. dat de uitvoering van de taak van de krijgsmacht zulks moet vereisen. Rijksorganen welke niet tevens zijn burgerlijk bestuur of ambtenaren in dienst bij een burgerlijk bestuur vallen buiten de bepaling van art. 21.

De *verplichting van het militair gezag tot het plegen van overleg* met betrekking tot bepaalde voorzieningen (politieverordeningen, keuren, bepaalde maatregelen, hulp bij militaire werkzaamheden, de dienst van politie en brandweer, bescherming van de bevolking en haar bezittingen) treft men aan in de art. 10, 11, 12, 13, 17 der Oorlogswet; art. 11, 12 en 13 gelden onverkort ook tijdens de staat van beleg. Met betrekking tot de in de artikelen 10 en 17 bis geregelde materie vervalt tijdens de staat van beleg de verplichting om overleg te plegen (art. 22 en 29 bis).

De mate waarin en de wijze waarop de wetgever het militair gezag heeft betrokken bij de *handhaving van de openbare orde, rust en veiligheid* tijdens de staat van oorlog en de staat van beleg is mede bepalend voor de verhouding van deze overheid tot de burgerlijke.

Een uitvoerige beschouwing is besteed aan *art. 14 Oorlogswet, art. 219 en 220 Gemeentewet, art. 13, 14 en 15 Instructie voor de Commissaris des Konings en art. 47, 48 en 49 Politiewet.* Zeer beslist neemt KASTEN stelling tegen de opvatting dat de verantwoordelijkheid voor de handhaving van de openbare orde bij het intreden van de staat van oorlog of de staat van beleg onmiddellijk overgaat van het burgerlijk op het militair gezag.

De art. 18 en 44 ontwerp-Oorlogswet voor Nederland zijn voorbestemd in de plaats te treden van art. 14 Oorlogswet: De burgerlijke autoriteiten blijven ook tijdens de bijzondere rechtstoestanden hun taak normaal vervullen, tenzij en voor zover het militair gezag het op grond van de militaire noodzaak nodig oordeelt krachtens deze wet in te grijpen.

Vervolgens zijn in beschouwing genomen een aantal andere buitengewone bevoegdheden van de burgerlijke overheid, met name die, welke liggen verankerd in de *Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag* (organieke wet ter regeling van de *inwendige* veiligheid van de staat, art. 203 Grondwet) en die buitengewone bevoegdheden welke het burgerlijk gezag in de toekomst mogelijk zal kunnen ontlenen aan de paragrafen 2 van de hoofdstukken II resp. III van het ontwerp-Oorlogswet voor Nederland, beschouwd in verband met het intreden van de staat van oorlog en de staat van beleg.

De krachtens de Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag ingestelde „toestand van verhoogde waakzaamheid" en de „burgerlijke „uitzonderingstoestand" eindigen o.m. zodra voor het betrokken gebied de staat van oorlog of de staat van beleg is afgekondigd.

Het ontwerp-Oorlogswet voor Nederland bevat een overgangsregeling waarbij maatregelen krachtens de Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag bij de aanvang van de staat van oorlog gedurende ten hoogste 30 dagen in stand blijven; bij de aanvang van de staat van beleg blijven de geldende maatregelen in stand tot nadere voorzieningen zijn getroffen.

De bevoegdheden, welke het burgerlijk gezag ontleent aan de paragrafen 2 van het ontwerp-Oorlogswet voor Nederland hebben dezelfde strekking als de overeenkomstige, welke in de Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag aan deze organen is toebedeeld.

In het *vierde, tevens laatste, hoofdstuk* bespreekt KASTEN de vraag of *codificatie van het recht dat betrekking heeft op de handhaving van de uitwendige veiligheid van de staat* mogelijk en gewenst is.

Codificatie acht hij gewenst, omdat bij de huidige stand van zaken de regelen welke betrekking hebben op de algemene oorlogvoering verspreid liggen over een groot aantal wetten. Dit geldt voornamelijk voor de bepalingen in die wetten, welke niet speciaal op de oorlogvoering betrekking hebben.

Codificatie acht hij ook mogelijk; hij wijst erop, dat het aantal buitengewone rechtstoestanden, wij telden er 8, dient te worden verminderd. Daardoor zou het rechtssysteem eenvoudiger worden en verwarring worden voorkomen.

KASTEN zou de verspreid liggende bepalingen willen zien opgenomen in één „Wet op de algemene oorlogvoering". Summier geeft hij daarbij aan hoe hij zich een codificatie had gedacht (samenstellende delen). Daarbij onderscheidt hij 5 buitengewone rechtstoestanden; de huidige „buitengewone omstandigheden" en de „staat van oorlog" laat hij vervallen, terwijl „oorlog" wordt geïncorporeerd in „tijd van oorlog". Mogelijk zou dat aantal nog verder kunnen worden teruggebracht?

Deze studie heeft de bijzondere betekenis, dat zij ons in compilatievorm voor ogen stelt de talrijke wetten waarin buitengewone rechtstoestanden hun invloed doen gelden op het rechtsleven en de problemen welke zich daarbij voordoen.

De zakelijke wijze waarop de samenvatting is toegelicht werkt zeer

verhelderend op het verkrijgen van een inzicht in deze zo verspreid liggende rechtsstof; zonder deze samenvatting zou men het geheel van deze bepalingen niet zo gemakkelijk kunnen overzien.

Deze nuttige arbeid van overste KASTEN is behalve voor de Legerleiding e.a. ook van groot belang voor de officieren- en de reserve-officieren-jurist. Mogelijk geeft zij een dezer aanleiding tot het vervaardigen van een proefschrift: Proeve van een ontwerp-Wet op de algemene oorlogvoering. A. F. S.

WETGEVING

Regeling inzake vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren.

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst)

Nr. 6

MEMORIE VAN ANTWOORD

(Ingezonden 12 december 1961)

(De vroegere stukken zijn gedrukt in de zittingen 1958—1958 en 1959—1960).[1])

Algemeen

Het stemt de ondergetekenden tot voldoening, dat van verschillende zijden in de Bijzondere Commissie van voorbereiding met waardering kennis is genomen van het onderhavige wetsontwerp.

Met de beschouwingen ter zake van de vraag of het onderhavige wetsontwerp een ontwerp voor een Rijkswet had behoren te zijn kunnen de ondergetekenden zich goeddeels verenigen. De opvatting, dat de bestaande Dienstweigeringswet binnen het gehele Koninkrijk geldt, terwijl de nieuwe Wet gewetensbezwaren militaire dienst alleen in Nederland van kracht zal zijn, delen zij echter niet. Zij zien deze kwestie veeleer zo, dat zowel de bestaande Dienstweigeringswet als de nieuwe Wet gewetensbezwaren militaire dienst, althans voor zover betreft de erkenning van de gewetensbezwaren zelve en de daaraan verbonden rechtsgevolgen, geen bepaalde territoriale gelding heeft, doch gericht is op een bepaalde groep van personen, namelijk die groep die vanuit de Nederlandse sfeer deel uitmaakt van de krijgsmacht. Zij werkt voor deze groep ongeacht de plaats waar zij zich bevindt. De ondergetekenden erkennen, dat theoretisch een lacune bestaat voor personen, die vanuit de Surinaamse of Antilliaanse sfeer deel uitmaken van de krijgsmacht. Zolang in Suriname en de Nederlandse Antillen echter geen dienstplicht bestaat, is deze kwestie, zoals in het voorlopig verslag wordt opgemerkt, van academisch belang. Desalniettemin stellen de ondergetekenden zich voor met de Regeringen van Suriname cn de Nederlandse Antillen contact op te nemen ten einde te komen tot een gemeenschappelijke regeling bij

[1]) De stukken 1 t/m 5 zijn opgenomen in M.R.T. LTII (1960) blz. 543-588 (Red. *M.R.T.*).

Rijkswet voor allen bij wie de gewetensbezwaren eerst blijken, nadat zij deel van de krijgsmacht uitmaken. Een dergelijke regeling zou gebaseerd kunnen worden op artikel 38 van het Statuut. De behandeling van het onderhavige ontwerp, dat in de praktijk trouwens vrijwel uitsluitend van belang is voor gewetensbezwaarden, die nog geen deel van de krijgsmacht uitmaken, behoeft naar het oordeel van de ondergetekenden hierop echter niet te wachten.

De ondergetekenden onderschrijven gaarne het betoog van vele leden ter zake van de noodzaak tot wijziging c.q. aanvulling van de bestaande wet op die punten, waar daaraan in de praktijk behoefte is gebleken. Het standpunt van verscheidene leden, dat de in de memorie van toelichting tegen de huidige regeling aangevoerde bezwaren aanvechtbaar of van twijfelachtige aard zouden zijn, kunnen zij dan ook niet delen. Inderdaad heeft een verstandige hantering van de bestaande wet in het algemeen tot een redelijke toepassing van het beginsel, vervat in artikel 196 van de Grondwet geleid. Dit neemt evenwel niet weg, dat de basis en de waarborgen voor een zodanige toepassing in de wet te vinden moeten zijn. Met name willen de ondergetekenden wijzen op de regeling van de rechtspositie. Het is duidelijk, dat het in de wet verankeren van de rechtspositie van de tewerkgestelden uit een oogpunt van rechtswaarborg te verkiezen valt boven een regeling bij ministeriële beschikking.

Ter zake van de procedure welke gevolgd moet worden om tot erkenning van gewetensbezwaren te geraken, hebben zich onder de werking van de huidige wet inderdaad geen overwegende bezwaren voorgedaan, hetgeen evenwel niet inhoudt, dat de tot dusverre gevolgde procedure niet voor verbetering vatbaar zou zijn. Op de bij artikel 5 van dit ontwerp voorgestelde wijzigingen in de procedure, zullen de ondergetekenden in het vervolg van deze memorie van antwoord nader ingaan.

De gezochte aansluiting bij de Dienstplichtwet en de Wet op de Krijgstucht heeft naar hun mening niet geleid tot het opnemen van overbodige bepalingen of tot onoverzichtelijkheid van het ontwerp. Artikelen overeenkomende met de als voorbeeld genoemde artikelen 15 tot en met 21 van de Dienstplichtwet kunnen bezwaarlijk worden gemist. Het komt immers voor, dat de omstandigheden, genoemd in artikel 15 van de Dienstplichtwet, zich eerst voordoen na erkenning van de gewetensbezwaren en het daarmede gepaard gaande ontslag uit de militaire dienst.

De mening, dat het oproepen voor de vervulling van buitengewone vervangende dienst weinig zinvol is, kunnen de ondergetekenden niet delen. Het ligt uiteraard niet in het voornemen in buitengewone omstandigheden speciale functies voor erkende gewetensbezwaarden te scheppen. In die omstandigheden zullen vele mogelijkheden openstaan tot tewerkstelling in het algemeen belang van erkende gewetensbezwaarden. Deze mogelijkheden zullen des te ruimer zijn indien het voorstel tot uitbreiding van de gelegenheden tot tewerkstelling, neergelegd in artikel 13, aanvaard wordt. Voorts dient bedacht te worden, dat, indien de buitengewone vervangende dienst zou komen te vervallen, een bijzonder onbillijke situatie zou ontstaan, aangezien de militairen dan wèl hun

werkkring zouden moeten prijsgeven, terwijl dit voor de gewetensbezwaarden niet het geval zou zijn. Uiteraard zal, indien de functie welke de gewetensbezwaarde in de burgermaatschappij bekleedt daartoe aanleiding geeft, gebruik gemaakt kunnen worden van de mogelijkheden, welke artikel 24 van het ontwerp biedt. Ten slotte mag de mogelijkheid niet uitgesloten worden geacht, dat militairen, die in buitengewone omstandigheden onder de wapenen geroepen zullen worden, een verzoek om erkenning van gewetensbezwaren zullen indienen. Waar, zoals hieronder nader uiteengezet zal worden, de verplichting tot het vervullen van vervangende dienst een noodzakelijk onderdeel vormt van een regeling als de onderhavige — mede met het oog op het scheppen van waarborgen voor de ernst van de bezwaren, die erkend worden — kan een dergelijke verplichting ook onder deze omstandigheden niet worden gemist.

Uiteraard zou in het onderhavige ontwerp ook met een verwijzing naar de Dienstplichtwet, zoals door verscheidene leden voorgesteld. kunnen worden volstaan. Mede gezien het feit, dat de erkende gewetensbezwaarden uit de militaire dienst zijn ontslagen, geven de ondergetekenden echter aan een zelfstandige regeling de voorkeur.

Hetgeen deze leden omtrent de tuchtrechtelijke bepalingen van het wetsontwerp opinerkten kunnen de ondergetekenden niet onderschrijven. De ervaring leert, dat de leiding van de diensten en instellingen waarbij de gedwongen tewerkstelling plaats heeft, de beschikking moet hebben over bevoegdheden om de orde te handnaven. De noodzakelijke steun om aan bepaalde situaties het hoofd te kunnen bieden mag naar de mening van de ondergetekenden aan de leiding niet worden onthouden. Op zodanige bepalingen hebben ook zij, die de orde niet wensen te verstoren, recht. Voorts zijn dergelijke bepalingen van zeer groot nut om — zoals ook reeds in de memorie van toelichting is uiteengezet — te voorkomen dat tegen betrekkelijk geringe vergrijpen reeds strafrechtelijk opgetreden moet worden. De omstandigheid, dat men zich onder de huidige regeling heeft weten te behelpen mag geen reden zijn om de noodzakelijk geachte voorzieningen achterwege te laten.

De opmerking, dat het ontbreken van tuchtrecht slechts tot enige moeilijkheden aanleiding zou hebben gegeven in het kamp „Vledder" toen dit onder leiding van de D.U.W. stond, geeft de feitelijke situatie zoals deze zich over de achterliggende jaren in dat kamp en ook in de overige werkobjecten heeft voorgedaan, bepaald niet weer. Ook thans, nu dit kamp onder leiding staant van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, komt het meermalen voor, dat de tewerkgestelden zich niet houden aan de voor de handhaving van de orde en rust gestelde regels.

De tuchtmaatregelen zijn ei- niet alleen op gericht om de tewerkgestelden te corrigeren die hun tewerkstelling niet of niet juist vervullen, doch mede om corrigerend te kunnen optreden tegen gedragingen die de goede sfeer in de onderscheidene takken van dienst verstoren. Vele voorbeelden kunnen worden gegeven van weigering om bepaalde opdrachten uit te voeren en van onwettige afwezigheid waartegen onder vigueur van

de huidige wet noch strafrechtelijk, noch disciplinair kan worden opgetreden.

Aangezien straffen, overeenkomende met de onder 1 en 2 van artikel 33 van het ontwerp vermelde tuchtstraffen, vrijwel overal voorkomen waar meerdere personen in een oiganisatorisch verband te zamen werk verrichten, behoeft geen vrees te bestaan, dat het opleggen en uitvoeren van die straffen in de praktijk tot moelijkheden aanleiding zullen geven ten aanzien van bij dergelijke organisatorische verbanden tewerkgestelde gewetensbezwaarden.

Voor wat betreft de strafdienst zij opgemerkt, dat een overeenkomstige straf in het Algemeen Rijksambtenaren Reglement, het Arbeidsovereenkomstenbesluit en vrij algemeen ook in andere Ambtenarenreglementen voorkomt, zodat bij tewerkstelling van gewetensbezwaarden bij overheidsinstellingen zich evenmin moeilijkheden bij de oplegging en uitvoering van deze tuchtstraf behoeven voor te doen.

De straf van arrest wordt ten aanzien van gewetensbezwaarden die buiten het kamp tewerkgesteld zijn, ingevolge artikel 51, uitsluitend opgelegd door de autoriteit, bedoeld in artikel 39. Bij de keuze van de autoriteiten, bedoeld in de artikelen 39 en 41, zal hun ervaring inzake het opleggen van disciplinaire straffen mede in aanmerking worden genomen. Met betrekking tot de uitvoering van deze straf mogen de ondergetekenden verwijzen naar de beantwoording van de ter zake van artikel 33 gemaakte opmerkingen.

De verscheidene leden die menen, dat de strafbepalingen van de bestaande wet bezwaarlijk als onvoldoende kunnen worden aangemerkt, moge erop worden gewezen, dat deze bepalingen veelvuldig tot verwarring en verschil van inzicht over de toepasselijkheid daarvan op gepleegde strafbare feiten bij de rechterlijke colleges hebben geleid. De thans voorgestelde bepalingen beogen deze in de praktijk gebleken moeilijkheden te ondervangen. Indien het oordeel, dat de ondergetekenden daarin niet geslaagd zijn, ziet op de ter zake van artikel 53 gemaakte opmerkingen, mogen zij naar de beantwoording van de met betrekking tot dat artikel gemaakte opmerkingen verwijzen.

Ter beantwoording van de door de leden aan het slot van het algemeen gedeelte gestelde vragen, mogen de ondergetekenden het volgende ovmerken.

Het komt uiterst zelden voor, dat iemand nadat zijn gewetensbezwaren erkend zijn, zich alsnog bereid verklaart militaire dienst te verrichten. Sinds de laatste oorlog heeft dit geval zich slechts tweemaal voorgedaan. De erkenning is toen ingetrokken en de betrokkenen zijn in de gelegenheid gesteld een vrijwillige verbintenis te sluiten om op voet van gewoon dienstplichtige militaire dienst te verrichten, waarna zij uit de tewerkstelling zijn ontslagen. Deze praktijk, die naar het oordeel van de ondergetekenden ook onder de voorgestelde regeling mogelijk is, maakt het naar hun mening overbodig aangaande dit onderwerp een regeling in het onderhavige ontwerp op te nemen.

De eerste ondergetekende is bereid, ingeval een erkende gewetensbezwaarde bedoelde verbintenis heeft gesloten, de reeds volbrachte te-

werkstelling in mindering te brengen, met dien verstande, dat de totaal te verrichten militaire dienst ten minste twaalf maanden bedraagt teneinde de minimaal vereiste militaire geoefendheid te waarborgen. Hij behoudt zich ten aanzien van genoemde duur enige speling voor in verband met het wapen of dienstvak waarbij de betrokkene zijn dienst zal hebben te vervullen.

Uit een oogpunt van rechtszekerheid achten de ondergetekenden het ongewenst, de mogelijkheid te openen om op grond van later bekend geworden gegevens eenzijdig de erkenning in te trekken. De erkenning vindt plaats, uitgaande van de situatie, die bestaat op het tijdstip, waarop de beschikking tot erkenning wordt genomen. Het zal vrijwel nimmer mogelijk zijn aan de hand van nieuwe gegevens te beoordelen of deze beschikking in de toenmalige situatie juist of niet juist was. Bovendien is de tijd, waarbinnen het, bezien vanuit een oogpunt van militaire opleiding, praktisch nog mogelijk is iemand voor eerste oefening op te roepen, beperkt. Het maatschappelijk belang, dat door de mogelijkheid van intrekking van de erkenning zou worden gediend, is derhalve zeer gering. Het belang van de rechtszekerheid dient dan ook in het onderhavige geval naar het oordeel van de ondergetekende te prevaleren.

Ongeacht de functie, welke de te werk gestelde vervult, wordt hem een zakgeld verstrekt, gelijk aan de soldij van een gewoon dienstplichtige. Daarnaast wordt hem een vergoeding toegekend voor het dragen van eigen kleding en schoeisel tot een bedrag van f 200 per jaar. Zo hij werkkleding van rijkswege ontvangt, wordt dit bedrag teruggebracht tot f 120 per jaar. Als regel wordt van rijkswege in de voeding en huisvesting voorzien. Het komt echter voor, dat een erkende gewetensbezwaarde op grond van een sociale- of medische indicatie, in of in de omgeving van zijn woonplaats is te werk gesteld en, naargelang zijn burgerlijke staat, in zijn gezin of dat van zijn ouders voeding en huisvesting geniet. In dat geval ontvangt hij daarvoor een vergoeding, en wel een bedrag van f 915 per jaar. Is hij kostwinner in de zin van artikel 26 van het ontwerp, dan ontvangen zijn verwanten een vergoeding, welke even hoog is als die, welke aan de verwanten van een dienstplichtige wordt gegeven.

De rechten van de gewetensbezwaarden, tijdens het vervullen van de vervangende dienst, ter zake van ongeval, tijdelijke of blijvende invaliditeit, (en bij overlijden, van hun nabestaanden) worden geregeld in artikel 29.

Krachtens het Koninklijk besluit van 25 februari 1957, *Stb.* 64, zijn de te werk gestelden voor de toepassing van het Ziekenfondsenbesluit en zijn uitvoeringsregelingen verzekerden ingevolge de Ziektewet. Zij en hun voor indirecte verzekering in aanmerking komende gezinsleden worden bij een ziekenfonds ingeschreven als verplicht verzekerden. Eventuele noodzakelijk geachte verdere voorzieningen zullen regeling vinden krachtens de in artikel 57 bedoelde uitvoeringsbepalingen.

In de vigerende wet ontbreken regelen omtrent de rechten, welke de erkende gewetensbezwaarden aan de tewerkstelling kunnen ontlenen. Evenmin zijn voldoende regelen inzake de verplichtingen, welke de ver-

vangende dienst met zich brengt, opgenomen. Zulks moet, gezien de tijdsomstandigheden, waarin de huidige wet tot stand gekomen is, verklaarbaar worden geacht. Voor het tegenwoordige is het evenwel gewenst de grondslagen van het een en ander in de wet te verankeren. Als gevolg hiervan is het wetsontwerp omvangrijker dan de bestaande wet.

Artikelen

***Artikel* I.** Uiteraard zal artikel 1 aangepast moeten worden aan de wijzigingen, welke de indeling in departementen van algemeen bestuur sedert de toezending van het wetsontwerp aan de Tweede Kamer, heeft ondergaan. In de bijgevoegde nota van wijzigingen is daarin voorzien.

Om de leesbaarheid van de wet te bevorderen, dienen de begripsomschrijvingen naar de mening van ondergetekenden te worden gehandhaafd.

De opzet van het tweede lid van artikel 1 is dezelfde als die van artikel 1, lid **3,** van de Dienstplichtwet, weshalve de op laatstgenoemde bepalingen gegeven toelichting ook hier de nodige verheldering zal kunnen geven. Bedoelde passage uit de memorie van toelichting op de in 1928 tot stand gebrachte wijziging van de Dienstplichtwet, luidt als volgt:

,,Zonder deze bepaling zou in de artikelen, welke de gevolgen van ongeschiktheid, vrijstelling, disciplinaire straf of veroordeling regelen, tot uitdrukking moeten worden gebracht, dat deze gevolgen alleen intreden ten aanzien van hem, omtrent wie de desbetreffende beslissing of uitspraak onherroepelijk is geworden, dan wel voor hem, voor wie de beklagtermijn is verstreken.''.

Artikel 2. De bezwaren, die blijkens het voorlopig verslag algemeen bestaan tegen de omschrijving van de gewetensbezwaren, zoals deze in artikel 2 van het wetsontwerp wordt gegeven en ook in de thans geldende wet voorkomt, vallen in verschillende categorieën uiteen. Door sommigen wordt de afwijking tussen de formulering van de Grondwet en die van dit wetsontwerp constitutioneel aanvechtbaar geacht. Anderen achten een interpretatie van het genoemde grondwetsartikel niet noodzakelijk, terwijl weer anderen, naar moet worden aangenomen, alleen op een andere omschrijving van de gewetensbezwaren in het wetsontwerp aandringen.

Allereerst moge aandacht worden gewijd aan de vraag, of een interpretatie van het genoemde grondwetsartikel in de wet al dan niet constitutioneel geoorloofd is. Naar het oordeel van de ondergetekenden is de opdracht aan de wetgever in artikel 196 van de Grondwet zo ruim, dat deze niet geacht kan worden alleen betrekking te hebben op de procesgang om tot vrijstelling van militaire dienst te geraken. Een dergelijke beperkte opvatting van de opdracht van de grondwetgever zou ook geen ruimte laten tot het opleggen van vervangende dienst. Deze opdracht moet naar hun oordeel zo worden verstaan, dat zowel een nadere omgrenzing van de gevallen, die voor erkenning in aanmerking komen als een regeling van de gevolgen van de erkenning in de opdracht aan de wetgever is begrepen. Voor deze opvatting pleit, behalve de tekst

van het grondwetsartikel, ook het feit dat de huidige Dienstweigeringswet, die kort na de inwerkingtreding van het grondwetsartikel tot stand kwam, van dezelfde gedachtengang uitgaat.

Vervolgens moet worden onderzocht, of een nadere omschrijving van de gewetensbezwaren — indien al constitutioneel geoorloofd — ook wenselijk of noodzakelijk is. De ondergetekenden achten een nadere omschrijving in de wet inderdaad geboden en wel om de volgende reden. Het grondwetsartikel kan voor wat betreft de vraag, welke gewetensbezwaren voor erkenning in aanmerking komen, op uiteenlopende wijze worden geïnterpreteerd. Indien de wetgever zich niet over die interpretatie uitlaat, zal de beslissing daarover uitsluitend bij de administratie berusten. Een zo belangrijk punt als de vraag, welke categorie van gewetensbezwaren voor erkenning in aanmerking komt, behoort in ons staatsbestel echter niet uitsluitend aan de administratie te worden overgelaten. De wetgever behoort zich over dit onderwerp duidelijk uit te spreken. De noodzaak hiertoe is te klemmender, nu ook in de bestaande Dienstweigeringswet een duidelijke uitspraak van de wetgever over dit punt voorkomt.

Indien op die grond een interpretatie van het begrip ,,ernstige gewetensbezwaren'', waarover de Grondwet spreekt, bezwaarlijk kan worden gemist, rijst de vraag, welke deze interpretatie zal moeten zijn en of de huidige omschrijving van het gewetensbezwaar, die in het onderhavige ontwerp is overgenomen, niet te beperkt is. Bij nadere overweging kunnen de ondergetekenden wel instemmen met het oordeel van de Kamer, dat de in het ontwerp gegeven omschrijving inderdaad niet meer geheel voldoet. Gezien de veranderingen, welke zich in de gewetensvorming over deze kwestie hebben voltrokken, kan het inderdaad moeilijk zijn sommige gewetensbezwaren, welke toch wel voor erkenning in aanmerking dienen te komen, onder de huidige omschrijving te brengen. De ondergetekenden hebben dan ook gemeend een nieuwe omschrijving van de gewetensbezwaren te moeten voorstellen. Rij het ontwerpen van een nieuwe omschrijving hebben zij in het bijzonder aandacht geschonken aan de regeling, welke met betrekking tot gewetensbezwaren tegen de militaire dienst onlangs in de Duitse Bondsrepubliek is getroffen. Ter toelichting op deze nieuwe tekst, zoals opgenomen in de nota van wijzigingen, zij het volgende opgemerkt.

Het eerste vereiste, waaraan een gewetensbezwaar moet voldoen om voor erkenning in aanmerking te komen, is, dat het een gewetensbezwaar is tegen de vervulling van militaire dienst. Uit het tweede lid blijkt, dat dit gewetensbezwaar zowel betrekking kan hebben op militaire dienst bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen als op militaire dienst van welke aard ook. In dit opzicht komt de voorgestelde tekst overeen met de thans geldende.

Een aanvulling op de nu geldende tekst is, dat in de voorgestelde tekst bovendien de eis wordt gesteld, dat het gewetensbezwaar ,,onoverkomelijk'' is. Het kan zeer wel voorkomen, dat er gewetensbezwaren bestaan tegen bepaalde facetten van de militaire dienst, met name de toepassing van geweld, doch dat anderzijds ook duidelijk de gewetens-

plicht wordt gevoeld de verplichtingen tegenover de overheid en de gemeenschap op dit gebied na te komen. Alsdan kan er een conflict van gewetensplichten bestaan, waarin de betrokkene niet tot een duidelijke en dwingende gewetensbeslissing kan komen. Een gewetenssituatie als hier geschetst, kan niet tot erkenning leiden. Slechts de duidelijke uitspraak van het geweten, die door de betrokkene voor zich zelf als zeker en onontkoombaar wordt ervaren, geeft recht op erkenning.

De hier besproken aanvulling voert op zich zelf geen nieuw criterium bij de beoordeling van de gewetensbezwaren in. Ook de bestaande tekst, waarin deze eis niet expliciet is opgenomen, wordt bij haar toepassing toch in deze zin geinterpreteerd. Ter wille van de duidelijkheid en omdat het belang van dit criterium door de overige in de tekst voorgestelde wijzigingen nog wordt vergroot, achten de ondergetekenden thans echter een uitdrukkelijke vermelding in de omschrijving gewenst.

In de bestaande tekst worden slechts die gewetensbezwaren tegen de vervulling van de militaire dienst voor erkenning in aanmerking gebracht, die hun grond vinden in de overtuiging, ,,dat men zijn evenmens niet doden mag, ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel geschiedt''. Op dit punt stellen de ondergetekenden in de nieuwe tekst een aanmerkelijke verruiming voor, een verruiming, welke ontleend is aan paragraaf 25 van het „Wehrpflichtgesetz". De strekking van deze verruiming is, om naast de gewetensbezwaren van degene die het doden van de evenmens onder alle omstandigheden ongeoorloofd acht, ook voor erkenning in aanmerking te brengen de gewetensbezwaren van degene, die het doden van de evenmens onder bepaalde omstandigheden wellicht nog wel kan aanvaarden, maar die deelneming aan de specifieke functie van het militair apparaat op grond van zijn godsdienstige of zedelijke overtuiging, afwijst. De specifieke functie van het militaire apparaat, waardoor het zich van andere instiumenten tot gezagshandhaving, zoals de politie, onderscheidt, is, dat het militaire apparaat geschikt is en bedoeld is geschikt te zijn tot het aanwenden van wapengeweld tussen de staten. Derhalve is in de nieuwe tekst het criterium ,,het doden van de evenmens'', vervangen door: ,,deelneming aan wapengeweld tussen de staten''. Onder deze nieuwe formulering zijn uiteraard de bezwaren, die volgens de oude wet voor erkenning in aanmerking konden komen, begrepen. Een absoluut bezwaar tegen het doden van de evenmens impliceert uiteraard bezwaar tegen deelneming aan wapengeweld tussen de staten.

Een belangrijke en essentiële beperking van de gewetensbezwaren die tot erkenning kunnen leiden vloeit voort uit het feit, dat de overtuiging die deelneming aan wapengeweld tussen de staten verbiedt, betrekking moet hebben op ieder wapengeweld tussen de staten. Dit wordt in de tekst tot uitdrukking gebracht door de woorden: ,,verbiedt dat hij aan **enig** wapengeweld tussen de staten deelneemt''. Niet voor erkenning komen derhalve in aanmerking de bezwaren die gericht zijn tegen bepaalde militaire acties, b.v. tegen militaire acties die met bepaalde middelen worden uitgevoerd of die bepaalde doelenden beogen of die door of tegen een bepaalde staat worden ondernomen. De ondergetekenden

stemmen geheel in met de elders (bij de beschouwingen over artikel 4) over dit aspect door vele leden gemaakte opmerkingen.

De overtuiging die deelneming aan wapengeweld tussen de staten verbiedt, zal een godsdienstige of zedelijke overtuiging moeten zijn. Slechts een godsdienstige of zedelijke overtuiging zal immers tot een gewetensbezwaar kunnen leiden. Op grond van een uitsluitend politieke overtuiging kan derhalve geen erkenning plaats vinden. Het is uiteraard wel mogelijk dat een politieke overtuiging zich tot een zedelijke overtuiging verdicht of daarmee gepaard gaat. In dat geval zal het bezwaar wel erkend kunnen worden.

De formulering: „verbiedt dat hij aan enig wapengeweld tussen de staten *deelneemt"* brengt tot uiting, dat de overtuiging die aan het gewetensbezwaar ten grondslag ligt een overtuiging moet zijn, die voor de betrokkene *zelf* deelneming aan wapengeweld tussen de staten verbiedt. Niet vereist is, dat de betrokkene de overtuiging is toegedaan dat het ook voor anderen ongoorloofd is aan zodanig wapengeweld deel te nemen.

In het thans voorgestelde systeem zal het feit, dat men geen bezwaren heeft tegen de doodstraf, dat men het recht erkent om bij de uitoefening van politiedienst onder bepaalde omstandigheden wapengeweld te gebruiken of dat men het geoorloofd acht om zich in geval van noodweer met geweld te weer te stellen, op zichzelf geen beletsel voor een erkenning van gewetensbezwaren tegen de militaire dienst behoeven te vormen. Wel is het uiteraard mogelijk dat de opvattingen welke men omtrent deze kwesties huldigt, een bewering, dat men er onverkomelijke gewetensbezwaren tegen heeft deel te nemen aan enig wapengeweld tussen staten ongeloofwaardig maken.

Door sommige leden is gevraagd of tijdens het in breed verband gepleegd overleg van alle zijden op handhaving van de oorspronkelijke in het ontwerp opgenomen omschrijving is aangedrongen. Alleen de meerderheid van de Commissie van Advies voor de Dienstweigeringswet heeft geadviseerd tot handhaving van de omschrijving. Een minderheid van deze commissie gaf aan een wijziging van de omschrijving de voorkeur. Van andere zijden is tijdens het gevoerde overleg aan de omschrijving van het gewetensbezwaar niet uitdrukkelijk aandacht gewijd.

Vele leden hebben erop gewezen, dat onder de oude in artikel 2 gegeven onischrijving van gewetensbezwaren niet die van de Getuigen van Jehova zouden vallen. De ondergetekenden menen, dat deze opvatting niet geheel recht doet aan het standpunt, dat door de Getuigen van Jehova wordt ingenomen. Zij menen dit standpunt in deze zin te moeten verstaan, dat het aan Getuigen van Jehova verboden is de evenmens te doden, slechts met deze restrictie, dat zij dit wel zouden mogen indien God hun zulks zou bevelen.

De overige met betrekking tot artikel 2 gemaakte opmerkingen hebben naar de mening van de ondergetekenden in de toelichting op de nieuwe tekst van dit artikel hun beantwoording reeds gevonden.

Artikel 4. Naar de mening van de ondergetekenden is de in artikel 4, lid 2, gebezigde uitdrukking voldoende ruim. De weigering om de militaire dienst te vervullen mondt — indien principieel gesteld —

immers steeds uit in ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift dan wel in ongeoorloofde afwezigheid. Het geval van de ongehoorzaamheid is in de onderhavige bepaling uitdrukkelijk voorzien. Met het geval van de ongeoorloofde afwezigheid is daarin opzettelijk geen rekening gehouden. De eerste ondergetekende heeft namelijk een regeling vastgesteld, waarbij een militair, indien hij binnen 10 dagen na opkomst een beroep doet op de Dienstweigeringswet, al dan niet gepaard gaande met een daad van dienstweigering, met groot verlof huiswaarts kan worden gezonden, zo hij daarom verzoekt.

Het is in de praktijk gebleken, dat een militair, die na 10 dagen na opkomst een beroep op genoemde wet doet, dit beroep vrijwel zonder uitzondering vergezeld doet gaan van een daad van dienstweigering. Slechts bij zeer hoge uitzondering bleef een bezwaarde het normale oefenprogramma volgen. In verband met de daad van dienstweigering wordt hij in afwachting van de beslissing op het beroep overgebracht naar de Depotafdeling van het Depot voor Discipline te Nieuwersluis. Aldaar verblijft hij in voorlopig arrest in de vorm van licht arrest. Hij wordt dan belast uitsluitend met werkzaamheden in de tuinen en plantsoenen van het depot, onder toezicht van een burgertuinman. Andere huishoudelijke diensten worden hem niet opgedragen om elke moeilijkheid te voorkomen.

Mede gezien het voorgaande is er voor de betrokkene geen sprake van een noodsituatie, waarin voor hem aanleiding zou bestaan het recht in eigen hand te nemen door het plegen van desertie. Voor schorsing van de strafvervolging en het doen vervallen van het recht op strafvordering bestaat in dat geval dan ook geen aanleiding.

Zo een in werkelijke dienst verblijvende militair, hangende de beslissing op een beroep als vorenbedoeld, deserteert, zal van dit feit uiteraard proces-verbaal worden opgemaakt. De verdere behandeling van het beroep wordt dan geschorst tot het tijdstip, waarop de gedeserteerde weer onder het wettig gezag is geplaatst. Een dergelijke vorm van desertie heeft zich in de laatste jaren zeer weinig voorgedaan, voor het laatst in maart 1958.

De opvatting als zouden in de leden 1 en 2 van artikel 4 de woorden ,,kan worden'' gewijzigd moeten worden in ,,wordt", kunnen de ondergetekenden niet delen. De mogelijkheid moet open blijven om degene, die een verzoek, als bedoeld in artikel 3 heeft gedaan, niet vrij te stellen van dienstverrichtingen en een tegen hem ingestelde strafvervolging niet te schorsen, ten einde te voorkomen, dat militairen, die zich aan hun dienstverplichtingen willen onttrekken, of die een tegen hen ingestelde strafvervolging wensen uit te stellen, door het indienen van een verzoek, als bedoeld in artikel 3, een eenvoudig middel in handen wordt gegeven ter verwezenlijking van hun voornemen. Ook dient bedacht te worden, dat de gepleegde ongehoorzaamheid geen verband hoeft te houden met gewetensbezwaren.

Met betrekking tot het voorstel om aan artikel 4 een derde lid toe te voegen, waarbij bepaald wordt, dat een eventuele strafvervolging wegens overtreding van de artikelen 44 en 45 van de Dienstplichtwet, in afwach-

ting van een beslissing omtrent de gewetensbezwaren, wordt geschorst, willen de ondergetekenden het volgende opmerken.

Ten aanzien van de toepassing van artikel 44 der Dienstplichtwet zij erop gewezen, dat militaire verplichtingen eerst kunnen worden opgelegd, nadat de betrokkenen geschikt zijn bevonden voor de militaire dienst. Eerst na de keuring kan dus worden bepaald of men van zijn militaire verplichtingen, op grond van gewetensbezwaren, vrijstelling moet vragen. Hierdoor wordt voorkomen, dat overbodige werkzaamheden worden verricht ter zake van het onderzoek naar de gewetensbezwaren van personen van wie op een later tijdstip wordt vastgesteld, dat zij ongeschikt zijn voor de militaire dienst. Op grond hiervan en overwegende, aat het ondergaan van een keuring, die er uitsluitend op gericht is de geschiktheid voor de militaire dienst vast te stellen, van de gewetensbezwaarde geen handelen vraagt, dat tot een ernstig gewetensconflict aanleiding geeft, menen de ondergetekenden het voorstel voor wat betreft artikel 44 der Dienstplichtwet, te moeten afwijzen. Zij hebben hierbij nog overwogen, dat, gelet op de ernst van de in dit wetsontwerp aan de orde zijnde vraagstukken, van gewetensbezwaarden mag worden verwacht, dat zij ten aanzien van hun weigering de redelijkheid in acht nemen.

Voor wat betreft het ter inlijving verschijnen, waarop artikel 45 van de Dienstplichtwet betrekking heeft, merken de ondergetekenden op, dat doorgaans geruime tijd verloopt tussen het tijdstip waarop een persoon in kennis wordt gesteld van zijn geschiktheid voor de militaire dienst en het tijdstip waarop hij ter inlijving moet verschijnen, zodat hij ruimschoots gelegenheid heeft voor het indienen van een verzoek om erkenning van gewetensbezwaren. Voorts wordt, indien de beslissing op het beroep niet kan worden genomen vóór de datum van inlijving, aan de bezwaarde uitstel van eerste oefening verleend, zodat het strafbare feit, bedoeld in artikel 45 van de Dienstplichtwet, zich weinig zal voordoen. Zou een geval als hierbedoeld zich niettemin voordoen, dan, zo menen de ondergetekenden, kan er aanleiding zijn de strafvervolging ex artikel 45 van de Dienstplichtwet te schorsen. Derhalve hebben zij met betrekking tot artikel 45 aan de in het voorlopig verslag geuite wens voldaan in de hierbij gevoegde nota van wijzigingen.

Artikelen 5, 6 en 7. Hetgeen de vele leden in de eerste alinea ter zake van de artikelen 5, 6 en 7 opmerken, onderschrijven de ondergetekenden gaarne. Het ligt in hun voornemen om bij het ontwerp van algemene maatregel van bestuur ter uitvoering van artikel 5, aandacht te schenken aan de onderwerpen welke aan het einde van die alinea worden genoemd.

Van verschillende zijden kon men begrip opbrengen voor het argument, dat de uitbreiding van het aantal leden van de adviescommissie een grotere verscheidenheid van levensbeschouwing tijdens het onderzoek tot haar recht doet komen. Gezien de aard van het onderzoek, dat hier plaatsvindt, achtte men echter de nadelen van de uitbreiding van het aantal leden toch groter dan de voordelen. De ondergetekenden zijn er zich van bewust, dat een te grote omvang van de commissie inder-

daad voor de intimiteit van het gesprek met de gewetensbezwaarde bezwaren kan medebrengen. Zij menen echter, dat de uitbreiding van het aantal leden van drie op vijf, vanuit dit oogpunt bezien, geen aanleiding zal geven tot een aanmerkelijk verschil in sfeer tijdens het persoonlijk contact van de commissie met de bezwaarde. Het voordeel, dat de bezwaarde na de voorgestelde uitbreiding meer kans heeft in de commissie een lid aan te treffen, dat, wat levensbeschouwelijke richting betreft, verwantschap met hem vertoont en dat in dit opzicht minder aan het toeval wordt overgelaten, weegt naar hun oordeel ruimschoots op tegen de kleine vermindering van de intimiteit, die van de voorgestelde wijziging het gevolg zou kunnen zijn.

Verscheidene leden merken op, dat de tegen algemene openbaarheid aangevoerde bezwaren evenzeer gelden voor de beperkte openbaarheid, die in lid 6, van artikel 5, wordt mogelijk gemaakt. De ondergetekenden geven toe, dat de term: ,,beperkte openbaarheid'', die in de memorie van toelichting wordt gebruikt, minder gelukkig is en gemakkelijk tot misverstand aanleiding kan geven. De door lid 6, van artikel 5, geopende mogelijkheid is in werkelijkheid niet van een zodanige strekking, dat van openbaarheid kan worden gesproken. Derden kunnen slechts worden toegelaten indien twee voorwaarden gezamenlijk zijn vervuld. Er dient een uitdrukkelijk verzoek te zijn van de bezwaarde en de fungerend voorzitter dient zijn toestemming tot de toelating te geven. Gezien deze beperkingen, die het zesde lid bevat, kunnen de bezwaren tegen algemene openbaarheid niet worden aangevoerd tegen de in dit lid geopende mogelijkheid derden toe te laten. De tegen de algemene openbaarheid aangevoerde bezwaren waren immers de volgende: in de eerste plaats, dat het voor de bezwaarde zelf geen aanlokkelijk denkbeeld moet zijn, dat een ieder tegenwoordig kan zijn wanneer hij verklaringen omtrent zijn gewetensovertuiging moet afleggen; in de tweede plaats, dat personen, die voornemens zijn een verzoek tot erkenning te doen, de gelegenheid wordt geboden om zich door middel van het bijwonen van de zittingen voor te bereiden op het onderzoek door de commissie. Het eerste bezwaar kan zich in de constructie van het zesde lid niet voordoen, omdat derden slechts kunnen worden toegelaten op verzoek van de bezwaarde; het tweede bezwaar geldt niet, omdat de fungerend voorzitter van de commissie steeds de mogelijkheid heeft de toelating te weigeren. Bovendien kunnen slechts meerderjarige personen worden toegelaten, terwijl zij, die voornemens zijn een verzoek tot erkenning van hun bezwaren te doen, in het algemeen de meerderjarigheid nog niet zullen hebben bereikt.

Het voornaamste voordeel van de voorgestelde bepalingen achten de ondergetekenden, dat de gewetensbezwaarde zich niet alleen en verloren zal voelen in een hem volkomen onbekende omgeving en dat hij zich op deze wijze wellicht gemakkelijker zal kunnen uiten. Bovendien zal een vertrouwensman, die de gewetensbezwaarde persoonlijk kent — en dergelijke personen zullen naar het oordeel van de ondergetekenden in de eerste plaats voor toelating tot de zittingen van de commissie in aanmerking komen — aan de commissie waarschijnlijk waardevolle inlich-

tingen kunnen verschaffen over de overtuiging van de bezwaarde.

In tegenstelling tot verscheidene leden, is het de ondergetekenden niet gebleken, dat door zeer velen uit de militairrechterlijke macht de in het eerste lid van artikel 7 voorgestelde procedure, wordt aangevochten. Mogelijk bedoelen zij, dat in het verleden tegen de praktische toepassing van de onderhavige procedure, zonder dat daarvoor een wettelijke basis aanwezig was, bezwaren zijn geopperd. Indien dit juist is, zal het voorgestelde artikel aan deze bezwaren een einde maken. Ook zonder de mogelijkheid welke artikel 7 biedt, zullen verscheidene niet-erkende gewetensbezwaarden een daad van dienstweigering stellen.

Het komt de ondergetekenden niet noodzakelijk voor in artikel 7, lid 4, te bepalen, dat ook het tweede lid van artikel 4, van overeenkomstige toepassing is. Uiteraard zal de rechter, die de Minister verzoekt een nieuwe beslissing te nemen, met het wijzen van het vonnis wachten totdat de beslissing van de Minister hem bekend is. Een apart voorschrift dienaangaande is overbodig omdat de militaire rechter, indien hij een nader onderzoek in een bepaalde zaak nodig oordeelt, steeds bevoegd is de beslissing uit te stellen.

Naar aanleiding van de door zeer vele leden uitgesproken wens tot het openen van een administratief beroep op de Kroon met betrekking tot de beschikkingen aangaande de erkenning van gewetensbezwaren, merken de ondergetekenden het volgende op.

Tot het openen van een administratief beroep als door deze leden voorgestaan kan aanleiding bestaan, indien de totstandkoming van een beschikking niet reeds met dezelfde waarborgen is omkleed als die, welke door de beroepsmogelijkheid worden gegeven. Ook het bevorderen van de eenheid van rechtstoepassing kan motief zijn tot het scheppen van een beroepsmogelijkheid. In andere gevallen is daartoe niet voldoende motief aanwezig. Uitgaande van deze gedachtengang is b.v. in het ontwerp van wet Beroep administratieve beschikkingen, in artikel 5, onder e, beroep uitgesloten van beschikkingen waarover krachtens wettelijk voorschrift de rechterlijke macht is gehoord. Gemeten aan de hiervoren vermelde criteria is er geen aanleiding om met betrekking tot beschikkingen aangaande erkenning van gewetensbezwaren, administratief beroep te voorzien. Het feit, dat omtrent elke beschikking betreffende een erkenning moet worden geadviseerd door de Commissie van Advies, en de voorschriften met betrekking tot de behandeling van de zaken door de Commissie van Advies, verschaffen op zijn minst even grote waarborgen als een behandeling in administratief beroep. Dat één commissie over alle erkenningen adviseert maakt het verder onnodig, ter wille van de rechtseenheid nog een andere beroepsinstantie te voorzien. Daar komt nog bij, dat het onderzoek naar gewetensbezwaren — een onderzoek naar de innerlijke gevoelens van het individu — krachtens zijn aard geheel buiten het terrein ligt waarop administratieve beroepsprocedures zich gemeenlijk afspelen, hetgeen medebrengt, dat de Commissie van Advies voor de Dienstweigeringswet op dit terrein welhaast noodzakelijk deskundiger moet zijn dan een instantie die zich met administratieve beroepsprocedures op velerlei terrein bezighoudt. Ook

zal de normale rechtsgang voor een college als de afdeling Geschillen van Bestuur van de Raad van State, nimmer zo aan de speciale aard van de materie kunnen zijn aangepast als de wijze van behandeling voor de Commissie van Advies. Daar komt nog bij, dat de beslissing over de erkenning zozeer beheerst wordt door het inzicht, dat men zich omtrent het geweten van de bezwaarde heeft gevormd, dat voor een administratief beroep op beperkte gronden — dit wil zeggen een beroep dat geen volledig hernieuwde behandeling van het geval zou medebrengen — hoegenaamd geen ruimte openblijft.

Uit het voorgaande vloeit voort, dat het instellen van een administratief beroep niet anders kan zijn dan een doublure van de procedure voor de Commissie van Advies. Een doublure door een orgaan, dat op dit terrein welhaast noodzakelijk minder terzake kundig moet zijn en waarbij de rechtsgang minder aan het bijzonder karakter van de materie is aangepast. Tevens dient nog te worden bedacht, dat het ontwerp in artikel 7 (hernieuwd onderzoek naar het gewetensbezwaar op verzoek van de militaire rechter) een procedure kent, die in menig opzicht met een beroepsprocedure vergeleken kan worden, een beroepsprocedure echter, waaraan niet de nadelen kleven van een administratief beroep op de Kroon. Hier komt nog bij, dat het instellen van administratief beroep in het algemeen geen schorsende werking heeft ten aanzien van de aangevallen beslissing. In het onderhavige geval zal een dergelijke schorsende werking, wil het beroep betekenis hebben, echter steeds moeten worden toegekend. Hierdoor zal de uiteindelijke beslissing over de erkenning niet onaanzienlijk worden vertraagd, hetgeen, zowel voor de betrokkene als voor het militaire apparaat, nadelen medebrengt.

De ondergetekenden erkennen, dat de hiervoren aangevoerde bedenkingen tegen het openen van de mogelijkheid van administratief beroep in een materie als de onderhavige, zuiver theoretisch bezien, niet geheel opgaan in het geval waarin de Minister een beslissing zou nemen in afwijking van het advies van de Commissie van Advies. In een dergelijk geval zou de mogelijkheid van een administratief beroep, zuiver theoretisch bezien, zin kunnen hebben. Overwegende bezwaren hebben zij tegen een administratief beroep in die gevallen dan ook niet. Gezien het feit, dat, voor zover zij hebben kunnen nagaan, nimmer in afwijking van het advies van de Commissie tot niet-erkenning van een gewetensbezwaar is overgegaan, menen zij echter, dat een dergelijke beroepsmogelijkheid voor de praktijk vrijwel niet van belang zal zijn.

Met het oordeel van enkele leden, dat artikel 5 zal moeten worden aangevuld met een tweetal bepalingen inzake de bijstand van een raadsman, kunnen de ondergetekenden niet instemmen. De door deze leden ter staving van hun opvattingen geniaakte opmerking, dat de bijstand door een raadsman in elke procesgang in Nederland mogelijk en geoorloofd is, spreekt hen niet aan. Het onderzoek naar gewetensbezwaren verschilt naar zijn aard zozeer van de procedures die deze leden op het oog hebben, dat daaraan geen argument kan worden ontleend. Vermelding verdient overigens in dit verband, dat bij een procedure die met de onderhavige gelijkenis vertoont, namelijk de procedure krachtens de

Wet immunisatie militairen, ook geen bijstand door een raadsman mogelijk is.

Aan de gedachte, welke aan het voorstel van deze leden ten grondslag ligt, wordt overigens in het ontwerp enigszins tegemoet gekomen door het in lid 6 van artikel 5 gestelde. Deze bepaling opent immers de mogelijkheid een vertrouwensman, zoals een geestelijk verzorger, een arts, een leraar of een oudere vriend, tot het onderzoek ter zitting van de commissie toe te laten, aan welke vertrouwensman ook nadere inlichtingen zullen kunnen worden gevraagd.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat het feit, dat de commissie zich reeds door middel van het rapport van het vooronderzoek een beeld van de bezwaarde heeft kunnen vormen, aan de betekenis van het onderzoek ter zitting niet afdoet. Deze betekenis wordt integendeel door dat vooronderzoek eerder vergroot dan verminderd.

De stelling, dat een algehele openbaarheid niet afdoet aan de vertrouwelijkheid van het gesprek tussen bezwaarde en de commissie van advies. kunnen de ondergetekenden niet onderschrijven. Zij menen, dat uit de geringe belangstelling voor de behandeling van strafprocedures, voor de Krijgsraad gevoerd ter zake van ongehoorzaamheid, welke zijn oorsprong zou kunnen vinden in gewetensbezwaren tegen de militaire dienst, niet behoeft te worden geconcludeerd, dat ook de belangstelling voor de zitting van de commissie van advies beperkt zou zijn. Het betreft hier geen vergelijkbare grootheden. Overigens is de afwijzende houding van de ondergetekenden tegen de algehele openbaarheid niet gelegen in de omvang van de belangstelling van het publiek voor de zittingen, doch in de omstandigheid, dat deze voor de bezwaarde een nadeel kan betekenen. De bezwaarde dient in eerste instantie zelf uit te maken of en, zo ja, wie van zijn zijde bij het onderzoek tegenwoordig zal zijn. In het systeem van de beperkte openbaarheid zijn, zo menen de ondergetekenden, voldoende waarborgen ter voorkoming van onoirbare praktijken gelegen.

Erkend moet worden, dat deelneming aan het werk van de commissie door personen, wier levensovertuiging verwant is aan die van de gewetensbezwaarde, gewenst is, en dan ook zoveel mogelijk moet worden bevorderd. Aangezien evenwel in nagenoeg alle godsdienstige en ethische groeperingen pacifistische stromingen voorkomen, is het niet noodzakelijk, dat steeds een pacifist in de commissie zitting heeft. Ook praktisch zal het niet steeds mogelijk zijn aan de hier geuite wensen tegemoet te komen, omdat in een zitting van de commissie verschillende personen gehoord zullen worden wier gewetensbezwaren uit onderling verschillende overtuigingen voortvloeien. Ook mag verwacht worden, dat bij alle leden van de commissie begrip bestaat voor het pacifisme. Voor een juiste beoordeling van gewetensbezwaren is echter sympathie voor de pacifistische overtuiging geen vereiste.

Zoals uit het vorenstaande reeds kan blijken, achten de ondergetekenden geen termen aanwezig, hoger beroep bij een bijzondere kamer van een gerechtshof te bevorderen. Reeds het feit, dat het hier een advies aan de Minister betreft, verzet zich tegen een dergelijke constructie. Bij

de getrokken vergelijking inet andere landen ware te bedenken, dat de situatie aldaar veelal anders is. In de door enkele leden genoemde landen heeft men meer dan één instantie, welke in eerste aanleg het onderzoek naar de gewetensbezwaren verricht. Alsdan is het alleen reeds uit een oogpunt van coördinatie gewenst, een centrale instantie voor een onderzoek in tweede aanleg in te stellen.

Het voorstel om, indien het geval, voorzien in het eerste lid van artikel 7, zich voordoet, de militaire rechter bevoegd te verklaren om, zo hij daartoe termen aanwezig acht, de afgewezen gewetensbezwaarde alsnog voor erkenning bij de Minister voor te dragen, verstaan de ondergetekenden aldus, dat de Minister alsdan een beslissing neemt zonder dat de commissie, bedoeld in artikel 5, daaromtrent een advies uitbrengt. Dit voorstel miskent naar de mening van de ondergetekenden het wezen van de commissie van advies. Deze commissie is immers met het oog op het onderzoek naar de gewetensbezwaren samengesteld en mag zodoende geacht worden bijzondere bekwaamheid daartoe te bezitten. Voorts moet bedacht worden, dat de militaire rechter de gewetensbezwaren, welke een rol hebben gespeeld bij de gepleegde ongehoorzaamheid, uit een andere — immers strafrechtelijke — gezichtshoek zal bezien en voornamelijk zal letten op het aspect van de daarin wellicht gelegen verzachtende omstandigheid. De ondergetekenden zijn derhalve van oordeel, dat de militaire rechter in deze gevallen dan ook niet verder betrokken dient te worden dan in artikel 7 wordt voorgesteld.

Artikel 8. Toegegeven wordt, dat de ongewapende militaire dienst sedert deze wordt verricht bij de Mobiele Colonnes, voor wat de zwaarte betreft, vergelijkbaar is met de militaire dienst. De langere duur van de ongewapende militaire dienst hebben de ondergetekenden dan ook doen vervallen (zie nota van wijzigingen).

Artikel 9. In zijn antwoord op de vragen van het lid der Kamer de heer Lankhorst, heeft de Minister van Binnenlandse Zaken. met een beroep op artikel 1, van de Wet bescherming bevolking uiteengezet, dat gewetensbezwaren tegen de noodwachtdienst principieel niet kunnen worden erkend. (*Aanhangsel* tot het verslag van de *Handelingen* der Tweede Kamer, zitting 1959—1960, blz. 2011). Hieruit vloeit mede voort, dat het bezwaar ontmoet, vast te leggen, dat de noodwachtdienst en andere diensten, samenhangend met de burgerlijke verdediging, vallen onder de in de tweede volzin van artikel 9, eerste lid, bedoelde werkzaamheden. In zijn evenbedoeld antwoord en in zijn mondelinge uiteenzetting in de Tweede Kamer bij de behandeling van het ontwerp, dat geleid heeft tot de Wet van 19 november 1959 *(Sth.* 437), regelende de voortduring van de toepassing van de artikelen 80—86 van de Wet op de noodwachten *(Handelingen* Tweede Kamer, zitting 1959—1960, blzz. 129 en 135—136), heeft de Minirter van Binnenlandse Zaken tevens duidelijk gemaakt, dat degenen, die als militair dienstplichtigen erkenning van gewetensbezwaren tegen de militaire dienst, van welke aard ook, hebben verkregen, om praktische redenen niet zullen worden Ingeschakeld bij de noodwachtdienst. Inwilliging van de suggestie, door vele weer andere leden in de laatste alinea van het voorlopig verslag ad

artikel 9 gedaan, ontmoet dan ook op de door de Minister van Binnenlandse Zaken aangegeven gronden, bedenking.

Artikel 10. Vele leden hebben er de aandacht op gevestigd, dat de terminologie: ,,wordt deze strafvervolging gestaakt", in het tweede lid van artikel 10, geleid heeft tot enige onzekerheid over de vraag welke beslissing de rechter nu tot beëindiging van de zaak moet geven. Zij stellen voor, in de wet te bepalen, dat de betrokkene dient te worden vrijgesproken, waarbij die vrijspraak dan moet worden opgevat als een ontslag van rechtsvervolging in de zin van het gewone strafprocesrecht. Zij zijn deze mening toegedaan, aangezien naar hun oordeel door erkenning van de gewetensbezwaren rechtens het strafbare karakter aan het gepleegde feit is ontvallen. Deze conclusie gaat de ondergetekenden te ver. Zij zien de zaak veeleer zo, dat door de erkenning de opportuniteit van de vervolging wegvalt. Het gepleegde feit zelf wordt echter door de erkenning nog niet rechtmatig. Erkennende, dat de huidige redactie minder fraai is, geven zij er de voorkeur aan deze te vervangen door een waarbij wordt uitgedrukt, dat na erkenning het recht tot strafvordering vervalt. Deze oplossing heeft bovendien het voordeel, dat voor de militaire delicten en voor het commune delict bedoeld in artikel 45 van de dienstplichtwet, eenzelfde formulering kan worden gebruikt.

Aansluitende aan de bij de Nota van Wijzigingen voorgestelde aanvulling van artikel 4, tweede lid, dient voor wat betreft artikel 45 van de dienstplichtwet, het tweede lid van het onderhavige artikel gewijzigd te worden als aangegeven in de hierbij overgelegde Nota van Wijzigingen. In dit verband zij medegedeeld, dat bij rondschrijven van 22 oktober 1959, aan de Procureurs-Generaal bij de Gerechtshoven is verzocht te bevorderen, dat het Openbaar Ministerie, alvorens een vervolging aan te spannen ex artikel 45 van de Dienstplichtwet, contact opneemt met de betrokken militaire justitiële autoriteiten en dat van het instellen van een strafvervolging wordt afgezien wanneer de betrokkene voor een feit, dat met de nalatigheid ter inlijving verband houdt, door de militaire rechter is of zal worden berecht. Voor wat betreft artikel 44 van de dienstplichtwet staan de ondergetekenden afwijzend tegenover het voorstel tot toevoeging van een derde lid aan artikel 10, op grond van dezelfde overwegingen als die, welke bij de beantwoording van de terzake van artikel 4 gestelde overeenkomstige vraag zijn ontvouwd.

Artikel 12. Met betrekking tot de in artikel 12 voorgestelde regeling aangaande de duur van de vervangende dienst zijn in het voorlopig verslag een aantal onderling uiteenlopende opmerkingen gemaakt.

Een aantal leden vraagt zich af of bij de vervangende dienst wel een matig extra offer van de bezwaarde gevraagd mag worden. Deze leden achten dit extra offer moeilijk te verdedigen en geven derhalve de voorkeur aan een regeling waardoor de duur van de vervangende dienst bij de huidige duur van de eerste oefening voor de meesten op 20 maanden zou komen.

Andere leden kunnen zich materieel met de voorgestelde regeling wel verenigen. Zij stellen echter prijs op een andere redactie, met name van het eerste lid van artikel 12, opdat niet de indruk van discriminatie in

de positie van de erkende gewetensbezwaarden ten aanzien van de gewone dienstplichtigen wordt gewekt.

Weer andere leden hebben tevergeefs gezocht naar een motief, waarop de voorgestelde verkorting van de langere duur van de vervangende dienst zou kunen worden gebaseerd. Zij zijn voorstander van een vervangende dienst, die twaalf maanden langer zal duren dan de normale militaire diensttijd. Daartegenover achten zij het niet nodig erkende gewetensbezwaarden op te roepen voor het verrichten van buitengewone vervangende dienst in oorlogstijd.

Allereerst moge worden ingegaan op de vraag of het vragen van een matig extra offer van de bezwaarde met betrekking tot de duur van de vervangende dienst verdedigbaar is.

Bij de totstandkoming van de huidige Dienstweigeringswet werd de verlengde duur van de tewerkstelling gemotiveerd met het argument van het verschil in zwaarte tussen de militaire dienst en de vervangende dienst. Dit argument heeft, naar de mening van de ondergetekenden, zijn waarde nog geenszins verloren, ook onder de huidige omstandigheden is de militaire dienst zelfs in vredestijd in het algemeen zwaarder dan de vervangende dienst. Vanuit dit oogpunt bezien kan een langere duur van de vervangende dienst zelfs niet of niet geheel als een extra offer worden aangemerkt.

Bij de behandeling van het wetsontwerp, dat tot de huidige Dienstweigeringswet heeft geleid, is bovendien van de zijde van de Tweede Kamer nog een ander argument voor de langere duur van de tewerkstelling aangevoerd. Er is toen op gewezen, dat deze langere duur onmisbaar is als hulpmiddel om daaraan de ernst der naar voren gebrachte bezwaren af te meten. In de praktijk is deze verlengde duur een uitnemende rem gebleken voor het te schielijk en ondoordacht in het geding brengen van gewetensbezwaren, indien men slechts aversie tegen de militaire dienst gevoelde of — waarop ook in het voorlopig verslag wordt gedoeld — militaire dienst in buitengewone omstandigheden moest worden verricht. Hierbij dient te worden bedacht, dat, met welke zorg de leden van de commissie ook worden gekozen, met welke ernst en bekwaamheid de commissie ook te werk gaat en met welke grondigheid het onderzoek naar de psychische gesteldheid en het antecedentenonderzoek ten behoeve van de commissie ook plaats vindt, het steeds moeilijk zal zijn de naar voren gebrachte gewetensbezwaren op echtheid te toetsen. De waarborg voor de echtheid van de gewetensbezwaren, welke in de langere duur van de tewerkstelling is gelegen, is dan ook in het algemeen onmisbaar om een verantwoorde beslissing over de erkenning van de gewetensbezwaren te kunnen nemen. Deze omstandigheid geeft tevens de rechtsgrond aan, waarop een extra offer met betrekking tot de duur van de vervangende dienst, van de bezwaarde mag worden verlangd. Bij de erkenning van het gewetensbezwaar treedt de overheid en het gemeenschapsbelang terug voor het individuele belang van de bezwaarde. Daartegenover mag dan van de bezwaarde worden verwacht, dat hij ten behoeve van het gemeenschapsbelang een offer brengt, indien dit nodig is om het de overheid mogelijk te maken op dit gebied

verantwoorde beslissingen te nemen en de echte en de voorgewende gewetensbezwaren van elkander te onderscheiden.

Een dergelijk extra offer is niet gelegen in het doen vervullen van twee maanden voor herhalingsoefeningen, onmiddellijk aansluitend aan de tewerkstelling welke de eerste oefening vervangt. Ook de herhalingsoefeningen blijken voor het merendeel van de dienstplichtigen wel degelijk een offer te betekenen. Dit blijkt al uit het feit, dat van het aantal voor herhalingsoefening opgeroepenen in de jaren 1954 tot en met 1960 respectievelijk 29, 28, 35, 24, 26, 27 en 23 pct. uitstel of vrijstelling van de opkomst voor herhalingsoefeningen vroeg.

Het moet in zekere zin een voordeel worden geacht voor de gewetensbezwaarden, dat zij de voor herhalingsoefeningen in de plaats tredende gewone vervangende dienst doorgaans in directe aansluiting aan de voor de eerste oefening in de plaats tredende vervangende dienst mogen vervullen. Immers, zij behoeven hun burgerwerkzaamhedeli niet meermalen te onderbreken.

Gezien het feit, dat de militaire dienst in het algemeen zwaarder is dan de vervangende dienst, dat het aansluitend vervullen van de herhalingsoefeningen een voordeel betekent en dat zonder een langere duur van de tewerkstelling een belangrijke waarborg voor de echtheid van de bezwaren wegvalt, achten de ondergetekenden de regeling, waarbij de duur van de vervangende dienst onder de huidige omstandigheden voor de meesten op twintig maanden zal komen, niet verantwoord.

Hierna moge worden ingegaan op de opmerkingen van die leden, die een regeling hebben bepleit, waarbij de langere duur van de vervangende dienst twaalf maanden bedraagt en waarbij het oproepen voor buitengewone vervangende dienst in oorlogstijd achterwege wordt gelaten. De ondergetekenden hebben er zich rekenschap van gegeven, dat het in het kader van de huidige wet niet eenvoudig was de vervangende dienst te doen vervullen in tijd van oorlog, omdat de mogelijkheid van tewerkstelling beperkt was tot takken van staatsdienst. Door de in artikel 13 voorgestelde uitbreiding is echter een nieuwe en ruime mogelijkheid geschapen tot nuttige tewerkstelling van gewetensbezwaarden, o.m. bij gemeentelijke en provinciale instellingen. Gezien deze uitbreiding hoeft het tewerkstellen van gewetensbezwaarden onder oorlogsomstandigheden niet op grote bezwaren te stuiten. Van een achterwege laten van het verrichten van buitengewone vervangende dienst kan naar het oordeel van de ondergetekenden geen sprake zijn. De redenen welke aanleiding geven tot het doen verrichten van de gewone vervangende dienst zijn, en zelfs in menig opzicht in versterkte mate, ook van toepassing ten aanzien van het verrichten van buitengewone vervangende dienst. Juist onder buitengewone omstandigheden zal het aantal personen dat een beroep op de wet doet naar verhouding groot zijn. Indien alsdan geen buitengewone vervangende dienst zal behoeven te worden verricht, zou dit enerzijds door sommigen worden opgevat als een uitnodiging om zich op niet-waarachtige gewetensbezwaren te beroepen en anderzijds een voor het moreel van de krijgsmacht schadelijke vergaande bevoorrechting van de gewetensbezwaarden boven militairen betekenen.

Gezien het feit, dat ook buitengewone vervangende dienst zal moeten worden vervuld, achten de ondergetekenden een duur van de gewone tewerkstelling, die de duur welke de gewone militaire dienst voor het merendeel der dienstplichtigen heeft met zes maanden overtreft, voldoende zowel tot compensatie van de lichtere aard van de tewerkstelling als tot waarborg voor de echtheid van de bezwaren.

Naar aanleiding van de opmerking, dat de duur van de herhalingsoefeningen in de in het ontwerp voorgestelde regeling op twee maanden is gesteld, terwijl de Dienstplichtwet 85 dagen herhalingsoefeningen mogelijk maakt, zij er op gewezen, dat in de praktijk niet alle dienstplichtigen de volle 85 dagen behoeven te dienen. Bij het vaststellen van de termijn van twee maanden is aansluiting gezocht bij het gemiddelde aantal dagen herhalingsoefeningen, hetwelk door het merendeel van de dienstplichtigen wordt verricht.

Verder is de vraag gesteld, waarom bij het vaststellen van de duur van de gewone vervangende dienst geen rekening is gehouden met hen, die bestemd zijn voor bijzondere functies of hen, die potentieel reserveofficier zijn. In dit verband zij opgemerkt, dat de overgrote meerderheid van de erkende gewetensbezwaarden een beroep op de Dienstweigeringswet heeft ingezonden, vóór het tijdstip waarop zij voor indeling in aanmerking komen of op een tijdstip liggende vóór de datum waarop zij de eerste oefening moeten aanvangen. Zij hebben uitsluitend op papier tot een bepaald krijgsmachtonderdeel behoord. Voorzover zij van hun bestemming al op de hoogte zijn, zullen zij in het algemeen toch nog geen kennisdragen van de duur van eerste oefening, welke daaruit voortvloeit. In verband met een en ander lijkt het aangewezen, de toevalsfactor zoveel mogelijk uit te sluiten en de diensttijd van het merendeel van de dienstplichtigen als uitgangspunt te nemen. Daardoor wordt vermeden dat bestemming voor een bepaalde functie bij de krijgsmacht moet plaatsvinden uitsluitend om de duur van de vervangende dienst vast te stellen.

In het thans in het ontwerp neergelegde stelsel is de termijn, bedoeld in artikel 12, lid 3, een maximum termijn. Gelijk door een aantal leden werd opgemerkt, is dit maximum onder de huidige omstandigheden tevens het minimum van de duur van de tewerkstelling, zodat zolang geen wijziging optreedt de duur van de tewerkstelling voor allen gelijk zal zijn. Indien echter tot incidentele verkorting van de diensttijd sommige groepen van dienstplichtigen zou worden overgegaan, is het mogelijk dat voor sommige tewerkgestelden het minimum lager dan 26 maanden komt te liggen. De ondergetekenden erkennen, dat hierin een zekere inconsequentie is gelegen, een inconsequentie waartegen bovendien het bezwaar bestaat, dat het alsdan toch nog nodig blijft, uitsluitend om de duur van de tewerkstelling te bepalen, een bestemming voor een bepaalde functie bij de krijgsmacht vast te stellen.

In verband daarmede en teneinde tevens tegemoet te komen aan de door een aantal leden tegen de redactie van het eerste lid van artikel 12 aangevoerde bezwaren, hebben de ondergetekenden gemeend een wijziging in artikel 12 te moeten voorstellen. Deze wijziging komt erop neer,

dat in het eerste lid wordt bepaald, dat voor alle tewerkgestelden de duur van de tewerkstelling 26 maanden zal bedragen. Deze termijn van 26 maanden zal bij algemene maatregel van bestuur kunnen worden verlengd of verkort, indien de diensttijd voor het merendeel der dienstplichtigen wordt gewijzigd. Van de duur van de tewerkstelling zal, indien het een dienstplichtige betreft, uiteraard dienen te worden afgetrokken de tijd, die de betrokkene als dienstplichtige gewone militaire dienst heeft verricht. Indien het een vrijwillig dienend militair betreft, kan voor de verkorting van de duur van de tewerkstelling bezwaarlijk een algemene regel worden gegeven. Gehandhaafd is derhalve het ook in het oorspronkelijke ontwerp voorgestelde systeem dat dienaangaande door de Minister van Defensie een beslissing moet worden genomen. Voor een verkorting kan ook reden bestaan wanneer een dienstplichtige die de eerste oefening reeds heeft volbracht, ter gelegenheid van een oproeping voor herhalingsoefeningen een beroep op de wet heeft gedaan.

Artikel 13. Alhoewel de bewoordingen van dit artikel een tewerkstelling bij internationale instellingen niet uitsluiten, mag voorshands niet worden verwacht, dat hiervan gebruik zal worden gemaakt. Vooreerst zal bij een zodanige tewerkstelling geen redelijke mogelijkheid aanwezig zijn om de naleving van de in het tweede lid bedoelde voorwaarden te controleren. Hierbij dient bedacht te worden, dat de staat voor de tewerkgestelde een niet onbelangrijke verantwoordelijkheid draagt. Voorts moet in aanmerking worden genomen, dat de hier te lande aanwezige mogelijkheden tot tewerkstelling zo vele zijn, dat voorshands de noodzaak ontbreekt tewerkstelling buiten de landsgrenzen in overweging te nemen.

Artikel 15. Zoals de ondergetekenden reeds eerder opmerkten, is het ontwerp zoveel mogelijk afgestemd op de voor de dienstplichtige militairen geldende regelingen. Het toevoegen van een nieuwe vrijstellingsgrond aan het onderhavige artikel — te weten vrijstelling van tewerkstelling wegens het gedurende een geruime tijd verrichten van belangeloos hulpwerk in noodlijdende of achtergebleven gebieden — zou tot ongewenste consequenties leiden, aangezien een dergelijke vrijstellingsgrond in het kader van de dienstplicht niet bestaat.

Hetgeen hiervoor werd opgemerkt, geldt evenzeer voor de vrijstelling, genoemd in het tweede lid van artikel 15. Zo men de bekleders van een geestelijk of godsdienstig-menslievend ambt en hen, die in opleiding tot een zodanig ambt zijn, vrijstelt van de militaire dienst, dienen zij evenzo vrijgesteld te worden van de vervangende dienst.

Artikel 28. Bij het vaststellen van de ontslagdata genoemd in het eerste lid, is rekening gehouden met de militaire rang, welke de gewetensbezwaarden ten tijde van hun erkenning bezaten, Een dergelijke bepaling is noodzakelijk, omdat anders geen voorziening zou bestaan voor officieren en onderofficieren, die na het bereiken van hun 35ste levensjaar een verzoek om erkenning van gewetensbezwaren zouden indienen. Het moet om deze reden ongewenst worden geacht de ontslagdatum algemeen te stellen op 35 jaar. Aangezien de in artikel 24, tweede lid, geopende mogelijkheden van vrijstelling voldoende moeten worden ge-

acht om rekening te houden met de onmisbaarheid in de vrije maatschappij, achten de ondergetekenden het niet nodig, in het onderhavige artikel nog een extravoorziening te treffen.

Artikel 29. Krachtens artikel 62, lid 2, werkt artikel 29 terug tot 31 mei 1952. Een verder gaande terugwerking is niet nodig, omdat tot op heden zich geen geval van invaliditeit of overlijden in en door de vervangende dienst heeft voorgedaan. Genoemde datum is gesteld omdat met ingang van 4 juni 1952 een ministeriële beschikking van kracht is geworden, die in deze materie voorziet. Opgemerkt zij nog, dat de tijd, doorgebracht in vervangende dienst, ingevolge het bepaalde in artikel 59, tweede lid, onder B, meegeteld zal worden vanaf de datum van inwerkingtreding van de huidige Dienstweigeringswet. Zulks geldt zowel bij de regeling van het pensioen van een ambtenaar als bij de beoordeling van de ter zake van de pensioenaanspraken te maken berekeningen ingevolge artikel 59, lid 2, sub A, van het ontwerp.

Artikelen 31 en 32. De in artikel 31 bedoelde strafoplegger wordt krachtens artikel 30, door de eerste ondergetekende aangewezen. Het ligt in de lijn der verwachtingen, dat in ieder geval de commandant van het kamp voor gewetensbezwaarden als zodanig zal worden aangewezen. Voor wat betreft gewetensbezwaarden, die bij andere diensten of instellingen zijn tewerkgesteld wordt geacht aan een aanwijzing van de organen die bij die diensten en instellingen ook overigens disciplinaire bevoegdheden uitoefenen.

Inderdaad verdient het aanbeveling, dat bij het tuchtrecht de straf zo spoedig mogelijk op de overtreding volgt. De voorgestelde procedure sluit zulks evenwel niet uit. In artikel 32 is de schriftelijke verantwoording c.q. de in een proces-verbaal vastgelegde mondelinge verantwoording voorgesteld, niet om door middel daarvan te constateren dat de klager is gehoord, doch om daarmede vast te leggen hetgeen hij tot zijn verweer heeft gezegd, zulks in verband met een eventuele beklagsprocedure.

Artikel 33. De ondergetekenden zien niet in, dat de tenuitvoerlegging van de in lid 1, sub 5, genoemde straf van arrest in de praktijk niet uitvoerbaar zal zijn. Voor hen, die in een speciaal kamp tewerk zijn gesteld, kan een voor het ondergaan van de arreststraf geschikt vertrek in dat kamp worden aangewezen. Bij een andere wijze van tewerkstelling is de aanwijzing van een dergelijk vertrek niet geheel uitgesloten en kan eventueel gebruik worden gemaakt van andere inrichtingen welke tot tenuitvoerleging van vrijheidsbenemingen zijn bestemd: b.v. een arrestantenverblijf in het politiebureau.

De ondergetekenden nemen aan, dat met de uitdrukking: „vijfde-„graads overtredingen" bedoeld worden de overtredingen die zo ernstig zijn, dat zij met arrest dienen te worden gestraft. Bij het gebruik van deze terminologie dient niet uit het oog te worden verloren, dat de vraag, welke straf in een gegeven situatie moet worden opgelegd, niet uitsluitend afhankelijk is van de ernst van de overtreding, doch ook van de persoonlijkheid van de dader en het effect dat een bepaalde straf op deze zal hebben, reeds hieruit volgt, dat het feit, dat voor een discipli-

naire overtreding een arreststraf wordt opgelegd, op zichzelf niet medebrengt, dat die overtreding als ernstige veronachtzaming van de dienst in de zin van artikel 54, moet worden aangemerkt. Ook overigens volgt uit het systeem van het ontwerp niet dat feiten die een disciplinaire arreststraf rechtvaardigen, steeds als een ernstige verontachtzaming van de dienst in de zin van artikel 54 moeten worden beschouwd.

Voorts zij nog opgemerkt, dat het, ook in gevallen waarin artikel 54 toepasselijk zou kunnen zijn, niet is uitgesloten om van toepassing van artikel 54 af te zien en met oplegging van een disciplinaire straf te volstaan.

De ondergetekenden hebben in de terzake van artikel 33 gemaakte opmerkingen aanleiding gevonden de cijfers ter aanduiding van de volgorde der straffen, te vervangen door letters. Deze wijziging is opgenomen in de hierbij gevoegde nota van wijzigingen.

***Artikel** 38.* In het algemeen zal de straf van arrest tenuitvoeï gelegd worden in een vorm, overeenkomende met het verzwaard arrest voor militairen. Er zijn evenwel omstandigheden denkbaar waarin dit minder gewenst is. Alsdan dient het mogelijk te zijn, de arreststraf te executeren in een vorm, gelijkende op het streng arrest voor militairen.

Artikel 39. Het ligt in het voornemen als autoriteit bedoeld in artikel 39 aan te wijzen een hoofdambtenaar van het departement van Defensie. Deze autoriteit, wiens taak voornamelijk een coördinerend karakter zal dragen, zal als zodanig fungeren zowel ten opzichte van de in het kamp tewerkgestelden als ten aanzien van hen, die elders hun tewerkstelling vervullen.

Artikel 43. Ter beantwoording van de terzake van dit artikel gestelde vragen moge het volgende dienen.

Er zal geen hiërarchieke verhouding bestaan tussen de autoriteiten, genoemd in de artikelen 39, lid 1, en 41, lid 2, enerzijds, en de strafoplegger anderzijds. De hoofdambtenaar die de eerste ondergetekende voornemens is aan te wijzen beschikt over een langdurige ervaring voor wat betreft het opleggen van disciplinaire straffen en bezit voorts een jarenlange ervaring ten aanzien van de problemen welke zich met betrekking tot de tewerkstelling van gewetensbezwaren voordoen.

De ondergetekenden nemen aan, dat men met de vraag, in hoeverre het verband tussen de man en de strafopleggers gewaarborgd wordt, het oog heeft op het contact tussen de autoriteiten bedoeld in de artikelen 39, lid 1, en 41, lid 2, enerzijds en de gestrafte anderzijds. Zo dit het geval is, willen zij erop wijzen, dat bedoelde autoriteiten beschikken over de schriftelijke verantwoording (eventueel het proces-verbaal) de schriftelijke strafoplegging en het klaagschrift. Verder zal de klager in ieder geval worden gehoord. Het ligt in het voornemen, dat genoemde autoriteit periodiek de grote werkobjecten bezoekt en alsdan gelegenheid heeft tot persoonlijk contact met de hoofden van dienst en de tewerkgestelden. Ook nu reeds heeft dit laatste plaats. Onder de werking van de thans voorgestelde regeling zal het reeds bestaande persoonlijke contact met de geestelijke verzorger der tewerkgestelden worden voortgezet.

De ondergetekenden achten het bij nader inzien gewenst voor te schrijven, dat een exemplaar van de in artikel 43, derde lid, genoemde beschikking, wordt toegezonden aan de Minister. Zij hebben daartoe evengenoemd lid aangevuld.

Artikelen 45 en 46. Voor wat betreft hetgeen verscheidene leden met betrekking tot deze artikelen opmerken, zij er op gewezen, dat in het ontwerp zoveel mogelijk ieder aanrakingspunt met de militaire dienst is verineden. Behandeling door een militair rechtscollege is te minder aanvaardbaar, nu de gewetensbezwaarde geen enkele band meer heeft met de militaire dienst en er dan ook geen sprake is van overtredingen, waarbij het specifieke karakter van de militaire dienst een rol kan spelen.

Enige tegenspraak met artikel 7 doet zich bij de regeling, neergelegd in de artikelen 45 en 46, niet voor. In artikel 7 gaat het immers om een militair, die in militaire dienst zijnde, ongehoorzaam is, terwijl de artikelen 45 en 46 een voorziening geven voor erkende gewetensbezwaarden, die uit de militaire dienst ontslagen zijn.

Artikel 51. Als de ondergetekenden het goed zien, behelst de opmerking, ter zake van artikel 51 gemaakt, een voorstel om de tuchtrechtelijke bepalingen welke in het wetsontwerp zijn neergelegd, alleen van toepassing te doen zijn op gewetensbezwaarden, die tewerkgesteld zijn bij een overheidsdienst, uitsluitend of in hoofdzaak voor hun tewerkstelling bestemd. Voor de overige gewetensbezwaarden zouden dan de tuchtrechtelijke bepalingen moeten gelden, die geschreven zijn voor hen, die op basis van vrijwilligheid werkzaam zijn bij instellingen waarbij een of meer gewetensbezwaarden tevens tewerkgesteld zijn. De ondergetekenden achten dit niet juist; vooreerst, omdat het tuchtrecht voor laatstbedoelde instellingen geen rekening houdt met tewerkstelling welke niet op basis van vrijwilligheid plaatsheeft en voorts omdat daardoor rechtsongelijkheid zou worden gecreëerd tussen degenen, die tewerkgesteld zijn bij een overheidsdienst, uitsluitend of in hoofdzaak voor hun tewerkstelling bestemd en de overige tewerkgestelden.

Nog zij opgemerkt, dat overplaatsing naar een kamp als strafmaatregel wel zeer ongewenst is. Degenen voor wie buiten het kamp geen passende tewerkstelling kan worden gevonden en die alleen daarom in het kamp tewerkgesteld worden, zouden dan gelijkgesteld zijn met buiten het kamp tewerkgestelden die een arreststraf verdiend hebben. Het kamp voor gewetensbezwaarden mag nimmer het karakter dragen van een strafkamp.

Artikel 53. Met betrekking tot dit artikel is opgemerkt, dat een tewerkgestelde ten minste twee maal 29 dagen afwezig zou kunnen zijn voordat tot strafvervolging wordt overgegaan. Deze opmerking moet op een misverstand berusten. Waarschijnlijk is bedoeld, dat de tewerkgestelde ten hoogste twee maal 30 dagen afwezig kan zijn voordat tot strafvervolging wordt overgegaan. Toepassing van de strafbepaling is steeds mogelijk, indien de afwezigheid langer dan een dag duurt en de betrokkene wegens afwezigheid reeds twee maal met arrest is gestraft. Theoretisch is bestraffing met arrest van een afwezigheid reeds denk-

baar indien de betrokkene minder dan één dag afwezig blijft. De ondergetekenden nemen aan, dat de strekking van de opmerking uit het voorlopig verslag deze is, dat men de termijn van 30 dagen aan de lange kant acht. Voor deze opvatting hebben zij wel begrip. In verband daarmede is bij nota van wijzigingen een nieuwe tekst voor het eerste lid van artikel 53 voorgesteld, waarbij de termijn van 30 dagen, die in dat lid onder a en b voorkomt, tot 14 dagen wordt verkort.

Artikel 54. Naar het oordeel van de ondergetekenden kan niet worden gesteld, dat dit artikel vaag is; het is algemeen geformuleerd. Het verhoudt zich dan ook tot artikel 53 als een algemene bepaling tot een bijzondere bepaling en vermag zodoende laatstgenoemde bepaling niet buiten werking te stellen.

Artikel 55. Als gevolg van de — in de bij deze memorie gevoegde Nota van Wijzigingen — voorgestelde herziening van de tekst van artikel 12 zal het derde lid van artikel 55 moeten worden gewijzigd, zoals in die Nota is aangegeven.

Artikel 59. De voor artikel 9 in de nota van wijzigingen voorgestelde verandering maakt het noodzakelijk eveneens een wijziging aan te brengen in artikel 59, eerste lid, onder B, zoals in bedoelde Nota is aangegeven.

Ten einde de aanduiding van de eerste ondergetekende aan het slot van het ontwerp in overeenstemming te brengen met de huidige titulatuur, is in de nota van wijzigingen een daartoe strekkend voorstel neergelegd.

De Minister van Defensie, S. H. VISSER.

De Minister van Justitie, A. C. W. BEERMAN.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Errata

Blz. 81, in noot 2 het getal ,,644" wijzigen in ,,646";
" 85, in regel 11 van beneden vóór het woord ,,Wet" invoegen ,,38";
95, in de derde volledige alinea wordt voor ,,art. 6, lid en 2" gelezen ,,art. 6, lid 1 en 2";
99, in noot 27a het getal ,,153" wijzigen in ,,137";
102, noot 30 wordt gelezen:
,,[30]) V,g,l, uitspraak C.R.v.B. van 4 april 1961, M.R.T. LV (1962) blz. 64".;
102, in noot 31 het getal ,,63" wijzigen in ,,59";
105, in noot 35 de laatste volzin vervangen door:
,,Bij eindiging der dienstverhouding vernietigt hij de leggers persoonlijk (Pt. 272 Voorschrift conduiterapporten V.V. K.M. 1)";
109, in regel 4 van boven de woorden ,,van de generale staf" schrappen;
111, in regel 10 van boven ,,in" wijzigen in ,.isn.

INGEKOMEN BIJDRAGE

Stoptekens (uit het verkeersrecht) gegeven door personeel der Kon. marechaussee (meerdere) aan militaire bestuurders van (burger-) motorrijtuigen èn dienstbevelen

(W.M.Sr. art. 114, 128; W.V.W. art. 23, 35)

door

H. ELLERBROEK,
Luitenant-kolonel der Kon. marechaussee.

Op 25 januari 1961 sprak de Krijgsraad te Velde West een dpl. soldaat vrij van de hem te laste gelegde overtreding van art. 114 W.v.M.Sr. Deze soldaat, bestuurder van een burgerauto, zou niet hebben voldaan aan het hem (door het voorgeschreven teken) gegeven bevel van een marechaussee 1e kl., lid van een patrouille, die bijzonderlijk de opdracht had militaire bestuurders van bnrgermotorvoertuigen te controleren op het bij zich hebben van de vereiste bescheiden. In de overwegingen acht de krijgsraad „met name niet bewezen dat het aan .,beklaagde gegeven bevel een dienstbevel was" (zie blz. 35 hiervóór).

In zijn commentaar argumenteert W. H. V. in het kort een andere mening en volstaat verder met te verwijzen naar een vonnis van 2 december 1959 van dezelfde krijgsraad waarin het niet voldoen aan het stopteken van een meerdere wel het strafbare feit van art. 114 W.v.M.Sr. opleverde en een vonnis van de Krijgsraad te Velde Luchtmacht Zuid van 16 december 1953, waarbij een officier veroordeeld werd, eveneens voor overtreding van art. 114 W.v.M.Sr., toen hij de aanwijzingen, in het belang van de vrijheid en veiligheid van het verkeer gegeven door een marechausseepatrouille, weigerde op te volgen.

Ik heb, toen ik het vonnis van 25 januari 1961 las, even de adem ingehouden en het toen nog eens gelezen, maar het begrip voor de opvatting van de krijgsraad wilde niet komen (en is er nog steeds niet) waartoe mogelijk bijdraagt de omstandigheid dat men vergeefs zoekt naar een verhelderende motivering van de mening van de krijgsraad dat het gegeven bevel (stopteken) geen dienstbevel zou zijn.

Alvorens hier nader op in te gaan zou ik een vraag willen stellen, die naar mijn mening eerder aan de orde is dan discussie over bevel en dienstbevel en dat is: was die soldaat verplicht te stoppen? Het lijkt mij niet voor bestrijding vatbaar dat, welke scherpzinnige redeneringen ook plaatsvinden, het antwoord slechts kan zijn: ja, natuurlijk. De soldaat deed het echter niet en bleef ongestraft. Wellicht stopt hij — of een ander — een volgende keer weer niet (voor een meerdere, wel te verstaan, want hij zal waarschijnlijk wel stoppen voor de (burger)politieagent, die géén meerdere is).

Even veroorloof ik mij hier in dit verband een zijsprong met een opmerking, die tegen de achtergrond van het vonnis een glimlach op kan roepen. Toen nl. in het veilig-verkeer-programma voor de radio op zondag 4 maart, mej. *C.* (burger) aan Inspecteur van Politie B (óók

burger) vroeg of zij verplicht was de tekens, die een marechaussee (militair) bij het regelen van het verkeer geeft, op te volgen, was het onornwonden antwoord: ,,wis en waarachtig". Véél zullen zij vermoedelijk niet van het krijgsraadvonnis begrijpen!

Nu zijn de spontane overtuigingen van Inspecteur B en van mij in de eerste plaats gegrond op wat 't meest voor de hand ligt: overtreding van de Wegenverkeerswet (art. 33) en deze wordt in telastelegging en vonnis niet genoemd, hetgeen voorzichtig gezegd, (dus) eigenaardig is. Het is mij bekend, dat het betreffende proces-verbaal hier wèl melding van maakte; het kan natuurlijk zijn, dat de AM zich met het misdrijf van art. 114 W.v.M.Sr. zó zeker van zijn zaak voelde (gezien het vonnis van een jaar eerder) dat hij geen behoefte had aan de subsidiaire telastelegging van een minder ernstige overtreding. In ieder geval heeft het weinig zin hier langer bij stil te blijven staan; de uitkomst heeft dit (veronderstelde) optimisme grondig afgestraft.

Nu houdt de Krijgsraad te Velde West in deze aangelegenheid kennelijk van variatie; vermeld is al een vonnis waarin het stopteken wèl het dienstbevel van art. 114 W.v.M.Str. was, ook is er nog een vonnis van 9 oktober 1957 (M.R.T. LI, blz. 165), als wachtmeester niet voldaan aan het stopteken van een wachtmeester der Koninklijke Marechaussee) op grond van art. 184 Wetboek van Strafrecht (opzettelijk niet voldoen aan de vordering van een ambtenaar belast met of bevoegd tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten). Veroordelingen op grond van art. 33 W.V.W. kon ik in het M.R.T. niet vinden, wat niet verwonderlijk is daar zij in den regel wel middels een schikking zullen worden afgedaan en overigens weinig interessant zijn.

Volledigheidshalve zij nog opgemerkt, dat art. 35 W.V.W. (dat de strafbaarstelling regelt voor enige artikelen van de W.V.W.) in lid 6, behalve art. 33, nog enige andere artikelen noemt (die eveneens beginnen met de woorden ,,Op de eerste vordering van. . . .''), waarvan overtreding gestraft wordt met . . . . ,,voorzoveel daartegen niet bij het .,Wetboek van Strafrecht is voorzien". Zo'n voorziening is art. 184, hiervóór reeds aangehaald. Men zou het kunnen zien als het burger aequivalent (maar dan beperkt tot de gevallen waarin een opsporings ambtenaar een ,,vordering" mag doen) van het militaire Strafwetart. 114, dat — binnen het ,,dienst"raam — een veel verder gaande algemene strekking heeft. De burgerjustitie hanteert dit artikel 184 (spaarzaam) in ernstige gevallen van duidelijke opzet.

De krijgsraad oordeelde dat ,,met name niet bewezen was dat het ,,gegeven bevel een dienstbevel was'? Het stopteken is derhalve wel als een bevel gezien (zelfs de W.V.W. spreekt van ,,bevelen en aanwij-,,zingen"!) maar het zou geen ,,dienst"bevel zijn. Over ,,dienstbevel" is in de loop der tijden wel het een en ander te berde gebracht en jammer genoeg laat de krijgsraad, die blijkbaar zo van harte overtuigd is, hier een gelegenheid voorbijgaan om het verlossende woord te spreken, zodat het ,,dienst"bevel toch nog weer een aangelegenheid blijft, die (ten dele) onderworpen is aan subjectieve opvattingen.

Vast staat, dat het bevel gegeven is door een meerdere; de bevoegd-

heid om het te geven is aanwezig (politiedienst ten behoeve van de strijdkrachten; opsporingsambtenaar; art. 33 W.V.W.); blijft nog over: heeft het bevel betrekking op de dienst (R.K. art. 10)? Men zou, het begrip ,,dienst" zeer eng ziende, misschien kunnen zeggen: voor de soldaat (die een privé rit maakte) niet; maar dan voor de marechaussee bepaald wèl (dat is nl. een deel van zijn militaire vak) zodat, hoe dan ook, het dienstbelang als zodanig aanwezig is. Bovendien kan echter het begrip ,,dienst" niet beperkt blijven tot een enge interpretatie. Zou er iemand zijn, die b.v. een soldaat, die, behorende tot een bijstand verlenend onderdeel, weigert te helpen een schip te lossen omdat dit niet in het belang van de dienst zou zijn, gelijk geeft? Welk (eng) dienstbelang is te onderkennen aan strafbare feiten als eenvoudige diefstal, stroperij e.a. die, zonder dat daaraan een onkrijgstuchtelijk aspect behoeft te zitten, krijgstuchtelijk(!) mogen worden afgedaan (W.K. art. 2, 4e en 5e) en die voor b.v. de commandant aanleiding waren bij het onderzoek ernstig in te grijpen in de persoonlijke vrijheden van de verdachte en van anderen?

Toch is er in deze gevallen, meen ik, duidelijk sprake van ,,dienst". Waarom zou déze controle dan géén dienst zijn? Zou een meerdere, die gebruik maakt van een hem gegeven, bijzonderlijk op de strijdkrachten gerichte, bevoegdheid en die ook niemand hem kan ontzeggen omdat hij ,,politiedienst" doet, het recht missen om ten deze een ,,dienst"bevel te geven? En zou, in een geval van duidelijk opzettelijk negeren zoals hier, de volle consequentie niet op de dader vallen?

Ik ben van dit vonnis zeer geschrokken omdat het meewerkt het gezag, dat de meerdere over de mindere moèt hebben, uit te hollen. Waarom is, tussen haakjes, de A.-M. niet in beroep gegaan?

De bevoegde autoriteiten hebben onlangs de aandacht gevestigd op het tè veel tolereren van kleinere en grotere vergrijpen. Zo niet deze krijgsraad, die helaas de indruk wekt, dat men zelfs een misdrijf tegen de ondergeschiktheid niet zo ernstig behoeft te nemen.

Het hiervoren besproken vonnis met annotatie opgenomen op blz. 35 e.v. werd overgenomen in ,,ONS WAPEN" van 1962 op blz. 99 e.v. De kolonel der Kon. Marechaussee b.d. J. VAN WANING stelde daaronder de volgende aantekening:

,,Uit het onderschrift treedt onmiskenbaar naar voren dat de annotator ,,in het duister tast welke nu wel de overweging is geweest, welke de ,,Krijgsraad ertoe gebracht heeft om aanwezigheid van een dienstbevel ,,,,niet bewezen uit wettige bewijsmiddelen" te achten. Was deze mare-,,chaussee 1e klasse, opsporingsambtenaar dus — een meerdere en ,,patrouillelid niet bevoegd? Was zijn optreden niet in het belang of ter-,,zake van de dienst?

,,We kunnen doorgaan met vragen, met name ook of dit vonnis in ,,overeenstemming is met de geest van de wet die stelt dat het vonnis ,,met redenen is omkleed. Want hier worden duidelijke redenen bedoeld, ,,niet het opgeven van raadsels — zulks temeer waar het hier, gelijk mr. ,,VERMEER vaststelt — gaat om een afwijking op een voor de samen-

,,hang en orde in de krijgsmacht zwaarwegend punt: n.l. het opvolgen ,,van een door een meerdere gegeven opdracht.

,,De Krijgsraad heeft met dit vonnis een doolhof achtergelaten waar ,,voordien de weg duidelijk bewegwijzerd was en daarmee een situatie ,,geschapen waaromtrent de onzekerheid in het welbegrepen belang ,,van de grondslagen van de krijgsmacht en de krijgstucht ten spoedigste ,,dient te verdwijnen.

,,Nu hoger beroep, voor zover ons bekend, niet is aangetekend (men ,,kan ook wat dit betreft slechts vragen: waarom niet) en cassatie nog ,,steeds omtrent dergelijke vonnissen niet wettelijk is geregeld, is het van ,,het grootste belang dat de hoogste bevelhebber zich spoedig een eigen ,,oordeel vormt omtrent deze kwestie en duidelijk daaromtrent doet ,,blijken. Hoe korter de periode duurt waarin de demoraliserende *uit*-,,werking van *dit* vonnis *in* de krijgsmacht kan doorwerken hoe beter."

Naar aanleiding daarvan maakte de luitenant-kolonel van de Mil. Jur. Dienst Mr. D. J. R. BUISMAN, secretaris van de Krijgsraad te Velde West de volgende opmerkingen in ,,ONS WAPEN" op blz. 115/116:

,,Het vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 25 januari 1961, ,,waarbij een mindere werd vrijgesproken van de hem ten laste gelegde ,,ongehoorzaamheid aan een door een marechaussee der 1e klasse ge-,,geven bevel, heeft blijkens het naschrift in het februarinummer van ,,,,ONS WAPEN", enig stof doen opwaaien. Zo zelfs dat de commentator ,,meent, dat de Krijgsraad een doolhof heeft geschapen en het vonnis ,,in de Krijgsmacht een demoraliserende uitwerking zou (gehad) hebben. ,,Redenen te over om dit vonnis nog eens onder de loupe te nemen en na ,,te gaan of een minder pessimistische conclusie aan die uitspraak kan ,,worden verbonden.

„Allereerst dient te worden opgemerkt, dat het vonnis voor wat ,,betreft de motivering volkomen in overeenstemming is met geest en ,,letter van de wetsvoorschriften. De overweging: ,,dat de Krijgsraad ,,,,niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging geput heeft, dat be-,,,,klaagde het hem ten laste gelegde heeft begaan" is voor de motivering ,,van een vrijspraak voldoende. Men bedenke dat het motiveringsver-,,eiste, zoals dat o.m. in artikel 197 van de Regtspleging bij de Land-,,magt is neergelegd, in de eerste plaats is gegeven voor veroordelende ,,vonnissen. Men zal dan ook niet licht uitspraken aantreffen, waarbij ,,vrijsprekende vonnissen worden vernietigd, omdat zij niet voldoende ,,met redenen omkleed zijn.

,,De Krijgsraad te Velde West heeft in zijn vrijspraakoverweging in ,,het vonnis a quo meer gegeven dan de minimaal vereiste motivering ,,door de vermelding dat met name niet bewezen werd geacht, dat het ,,gegeven bevel een dienstbevel was. Deze vermelding levert een be-,,langrijk aanknopingspunt op. Ervan uitgaande dat de feiten zich heb-,,ben voorgedaan zoals in de telastelegging is aangegeven, blijft de vraag ,,aan welke van de twee vereisten die wetenschap en jurisprudentie voor ,,een ,,dienstbevel" in de zin van art. 114 W.v.M.S. stellen, hier niet is ,,voldaan. De telastelegging vermeldt dat het ,,bevel" (waarmede hier

„gemakshalve het gebaar of teken, zoals dit in feite werd gegeven moge „worden aangeduid, zonder daarmede te willen stellen dat deze „ge-„barentaal" deze qualificatie verdient) door een marechaussee der 1e „klasse is gegeven aan een soldaat. Aan het vereiste, dat het bevel door „een militaire meerdere aan ene militaire mindere moet zijn gegeven, is „dus geredelijk voldaan. Beantwoording van de vraag of de betrokken „mindere de meerdere als zodanig heeft onderkend of tijdig heeft kun-„nen onderkennen en of de meerdere toen hij dit bevel gaf al dan niet „moest weten dat hij dit tot een mindere richtte, hoe belangwekkend op „zichzelf ook, is in deze niet relevant.

„Voor het tweede vereiste, namelijk dat het bevel enig militair dienst-„belang betreft. geeft de telastelegging echter geen basis. Integendeel, „zowel de manier waarop (namelijk geheel volgens de voorschriften van „§ 16 van de Bijlage van het Wegenverkeersreglement) als de reden „waarom het bevel werd gegeven (controle op de bescheiden van de „bestuurders van burgermotorrijtuigen) duiden erop dat de bevelgever „optrad als ambtenaar bedoeld in artikel 42 van de Wegenverkeerswet, „jegens wie bestuurders van motorrijtuigen op grond van artikel 33 van „de Wegenverkeerswet de verplichting hebben op eerste vordering hun „motorrijtuig tot stilstand te brengen ter controle van de in dat artikel „genoemde bescheiden en bij of krachtens de Wegenverkeerswet ge-„geven voorschriften. Derhalve kan voorzeker gesteld worden dat aan „het bevel een publiek belang (het verkeersbelang of, zo men wil het „belang van de verkeersveiligheid) ten grondslag ligt, doch dit brengt „nog niet mee, dat er nu daarom ook sprake is van enig militair belang, „let wel als grondslag van *het* bevel. Natuurlijk is gehoorzaamheid aan „een meerdere een militair belang van de eerste orde, maar dit kan niet „de grondslag van het bevel zijn. Men geeft geen bevelen omdat er aan „gehoorzaamd moet worden, doch om iets te doen verrichten dat ver-„band houdt met het dienstbelang.

„Uit hoofde van het militair-zijn gelden voor de privé-autobestuurder „geen afzonderlijke regels, ook niet ten aanzien van de controle van „dezulken, op grond waarvan een speciaal militair dienstbelang zou zijn „te construeren.

„Ook de omstandigheid dat de bevelgever wel degelijk bedoeld heeft „een „dienstbevel" te geven (wat in casu zeker mogelijk is geweest) ver-„mag niet het bevel tot dienstbevel te verheffen, evenmin als het moge-„lijke besef bij de bevelontvanger, dat hij een dienstbevel negeert.

„Op grond van het vorenstaande kan niet gezegd worden dat de „Krijgsraad geheel nieuwe paden heeft bewandeld. De vanouds gestelde „grenzen van de gehoorzaamheidsplicht zijn niet veranderd en de grond-„slagen van het dienstbevel zijn niet verkleind.

„Kunnen nu voortaan de militairen, bestuurders van particuliere mo-„torrijtuigen in hun vuistje lachen om een wat betreft de verkeerscontrole „machteloze Koninklijke Marechaussee? Zeker niet! Artikel 29 van de „Wegenverkeerswet en artikel 33 van die wet met daarnaast eventueel „artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht bieden voldoende waar-„borg dat de (militaire) bestuurders van burgermotorrijtuigen hun straf

„niet zullen ontgaan, indien zij bevoegdelijk gegeven bevelen (ook die „van de Koninklijke Marechaussee) negeren.

„In het onderhavige geval kon echter een veroordeling op grond van „één der bedoelde artikelen niet volgen, omdat in de telastelegging niet „gesteld was dat de bevelgevende marechaussee der 1e klasse tevens „opsporingsambtenaar was!

„Daarenboven blijft het risico voor het niet opvolgen van een (stop)- „bevel voor de mindere, dat wil zeggen: blijkt achteraf dat dit bevel wel „enig militair belang tot grondslag had (bijv. controle op door de Chef „van de Generale Staf gegeven voorschriften omtrent het dragen van „herkenningsplaatjes) dan baat het de mindere niet, dat hij dit belang „niet onderkende.

„Het vonnis leert dat de Krijgsraad de militaire taak en de politionele „taak van de Koninklijke Marechaussee duidelijk blijft scheiden, een „scheiding op welks consequenties o.m. Mr. A. F. STEFFEN in het „M.R.T. (dl. XLIX, p. 710 e.v.) zij het in een enigszins ander verband, „wees."

Deze aantekeningen van luitenant-kolonel Mr. BUISMAN gaven kolonel VAN WANING aanleiding tot het volgende naschrift:

„De militaire justitie is er om ervoor te zorgen dat naast het hand- „haven der algemene rechtsorde, ook de eisen van de krijgstucht bij „rechterlijke vonnissen inzake inbreuken op de strafwetgeving tot gelding „komen. Met andere woorden: mede om het krijgstucht-handhavend „element is er naast de algemene, een speciale militaire strafrechter.

„Vandaar dat als er vonnissen openbaar worden van de militaire jus- „titie waaruit, door gebrek aan motivering of anderszins, het element van „krijgstuchthandhaving kennelijk ontbreekt, er onder hen die het lands- „belang inzien van de onmisbare eenheid krijgsmacht-krijgstucht, ver- „ontrusting ontstaat. De Krijgsraad, ingesteld mede om de krijgstucht te „ruggesteunen, zou in zijn tegendeel verkeren en daarmede demoralise- „rend werken jegens het gezag daarin en allen die dit gezag hebben te „dienen.

„We zijn bijzonder erkentelijk dat luitenant-kolonel Mr. D. J. R. „BUISMAN zo vriendelijk is geweest om zo uitvoerig de nevelen te ver- „drijven waarin het besproken vonnis ons achterliet.

„Het is dus zo: wij weten dat het proces-verbaal van de meerdere, „tevens opsporingsambtenaar relateerde de geconstateerde feiten in het „licht zowel van a. artikel 114 W.v.M.S. en b. krachtens de Wegenver- „keerswet strafbaar gesteld gedrag.

„De tenlastelegging geformuleerd door de auditeur-militair ging echter „uitsluitend in op het element a. De Krijgsraad, het juridisch element op „de voorgrond stellend, ziet echter b. als de speciale wet (Wegenver- „keerswet) die de algemene (W.v.M.S.) naar de achtergrond schuift. Bij „ontbreken van tenlastelegging t.a.v. b., is veroordeling t.a.v. a. niet „mogelijk — vrijspraak („omdat in de tenlastelegging niet gesteld was „„dat de bevelgevende marechaussee der 1e klasse tevens opsporings- „„ambtenaar was!" schrijft luitenant-kolonel Mr. BUISMAN).

„Al is motivering van het vonnis bij vrijspraak niet geboden door de „*wet*, we blijven het erop houden dat deze in dit geval in het belang van „de militaire rechtspraak en het goede begrip voor militaire verhou- „dingen, i.c. niet had mogen ontbreken. Met het diepste respect voor de „onafhankelijkheid der Rechters: ook de Krijgsraad te Velde maakt „deel uit van de Krijgsmacht en dient niet alleen met het juridisch ele- „ment rekening te houden. Elk vonnis der militaire rechtscolleges be- „hoort ook de handhaving der krijgstucht te schragen ook daarom helder „te zijn en duidelijk verstaanbaar."

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van **21** februari 1962

President: Mr. A. *J.* Veldman (wnd.); *Leden:* H. J. Baay, Kapt. t. Zee, H. P. Arends, Kol. d. Mars., L. *C.* Riedijk, Kapt. Lt. t. Zee Techn. Dienst en A. C. L. van Aalst, Lt. t. Zee van Adm. 1e kl.
Raadsman: Mr. *J.* A. Schuering.

Desertie, hebbende de schuldige zich naar het buitenland verwijderd: gestraft zijnde met 10 dagen verzwaard arrest, om 14.00 uur het vliegkamp verlaten en sedertdien (met een onderbreking van enige uren voor het plegen van een diefstal) afwezig gebleven totdat hij, na zich te Marseille bij de Nederlandse consul-generaal te hebben gemeld, zich drie dagen later te Roosendaal bij de Koninklijke Marechaussee heeft pemeld.

Voorts het plegen van een aantal inbraken.

Gevangenisstraf v.d.t.v. één jaar en ontslag.

(W.M.Sr. art. 98, 99; W.Sr. art. 63, 310).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal tegen H. K., geboren 24 maart 1943, laatstelijk voor de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als hofmeester 3e klasse, gedetineerde,

Gezien. enz.;

„1e. dat hij in of onder de gemeente Katwijk, dienende als hof- „meester der 3e klasse bij het Marine Vliegkamp „Valkenburg", al- „daar, in tijd van oorlog, op of omstreeks 1 augustus 1961 te omstreeks „14.00 uur opzettelijk ongeoorloofd dat vliegkamp heeft verlaten en „sedertdien — met een onderbreking van enige uren op 2 augustus „1961, toen hij, om een diefstal te plegen, heimelijk op dat vliegkamp „heeft vertoefd — opzettelijk voortdurend zonder vergunning daarvan „afwezig is gebleven, totdat hij — na zich op of omstreeks 2 september „1961 bij het Nederlandse Consulaat-Generaal te Marseille (Frank- „rijk), derhalve in het buitenland, te hebben gemeld en vervolgens uit „Frankrijk via België naar Nederland te zijn teruggereisd — zich op

„5 september 1961 te omstreeks 16.40 uur te Roosendaal bij de Ko-
„ninklijke Marechaussee heeft gemeld;

„2e. dat hij op of omstreeks 11 juli 1961 te Noordwijk, tezamen en
„in vereniging handelende met F. W., althans alleen, met het oogmerk
„van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen circa tien zoge-
„naamde sloffen sigaretten, elke slof inhoudende circa tien pakjes siga-
„retten, en een geldsbedrag groot f 25.— of daaromtrent, alles toebe-
„horende aan J. A. Ammeraal, althans aan een ander of aan anderen
„dan aan hem, beklaagde, en/of aan genoemde F. W.;

„3e. dat hij op of omstreeks 13 juli 1961 te Wassenaar, tezamen
„en in vereniging handelende met F. W., althans alleen, met het oog-
„merk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een gelds-
„bedrag groot f 140.— of daaromtrent, toebehorende aan C. M. A.
„van der Lee, althans aan een ander of aan anderen dan aan hem,
„beklaagde, en/of aan genoemde F. W.;

„4e. dat hij op een dag in, of omstreeks in, de maand juli 1961 te
„Noordwijk, tezamen en in vereniging handelende met F. W., althans
„alleen, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weg-
„genomen een geldsbedrag groot f 30.— à f 40.— of daaromtrent en
„een handdoek, alles toebehorende aan W. K. van Rheenen, althans
„aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, en/of aan
„genoemde F. W.;

„5e. dat hij op of omstreeks 1 augustus 1961 te Bilthoven, gemeente
„De Bilt, tezamen en in vereniging handelende met F. W., althans
„alleen, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weg-
„genomen een geldsbedrag groot f 10.— of daaromtrent en circa vijf
„pakjes cigaretten, alles toebehorende aan P. J. Hommes, althans aan
„een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, en/of aan ge-
„noemde F. W.;

„6e. dat hij op of omstreeks 2 augustus 1961 in of onder de ge-
„meente Katwijk met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening
„heeft weggenomen een geldsbedrag groot f 140.— à f 160.— of daar-
„omtrent, toebehorende aan de zogenaamde wijntoko van de officieren
„van het Marine Vliegkamp „Valkenburg", althans aan een ander of
„aan anderen dan aan hem, beklaagde";

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

1e. H. K., oud 18 jaar, als beklaagde:

I. dat hij in of onder de gemeente Katwijk, dienende als hofmeester der 3e klasse bij het Marine Vliegkamp „Valkenburg", aldaar, op 1 augustus 1961 te omstreeks 14.00 uur opzettelijk ongeoorloofd dat vliegkamp heeft verlaten; dat hij sedertdien — met onderbreking van enige uren op 2 augustus 1961 toen hij om een diefstal te plegen heimelijk op dat vliegkamp heeft vertoefd — opzettelijk voortdurend zonder vergunning daarvan afwezig is gebleven, totdat hij zich — na zich op 2 september 1961 bij het Nederlandse Consulaat-Generaal te Marseille (Frankrijk) te hebben gemeld, alwaar hij op 4 september 1961 in het bezit werd gesteld van een Laissez-passer naar Roosendaal en na

vervolgens uit Frankrijk via België naar Nederland te zijn teruggereisd — op 5 september 1961 te omstreeks 16.40 uur te Roosendaal bij de Koninklijke marechaussee heeft gemeld;

II. dat hij zich op 10 juli 1961 tezamen met de hem bekende hofmeester F. W. 's-avonds in het café Terminus te Noordwijk bevond; dat op een gegeven moment een van hen voorstelde, wie dat was weet hij niet meer, om in het wachtlokaal van het autobusstation aldaar in te breken; dat zij beiden met dit voorstel akkoord gingen en zich, het zal toen ongeveer 00.30 uur van de 11e juli 1961 geweest zijn, naar bedoeld wachtlokaal begaven; dat voor zover hij zich kan herinneren, hij toen al de bruin lederen handschoenen van F. W. had gekregen; dat zij namelijk wilden voorkomen, dat er vingerafdrukken zouden worden aangetroffen; dat naar hij meent F. W. toen naar zijn bromfiets is gelopen om een schroevendraaier te halen, aangezien zij wilden proberen het hangslot van de deur los te schroeven; dat dit hen echter niet gelukte; dat hij eerst en daarna F. W. probeerde de schroeven los te krijgen, doch zoals gezegd, dat niet bleek te gaan; dat hij toen tegen F. W. zei, dat hij (F. W.) maar op de uitkijk moest gaan staan, terwijl hij (H. K.) zou proberen door een in een raam aangebrachte ventilator naar binnen te komen; dat hij met behulp van een kist bij die ventilator kon komen en deze uit het raam wist te verwijderen; dat hij door de ontstane opening toen naar binnen is geklommen; dat hij in het gebouw een niet afgesloten geldkistje aantrof; dat hij dit kistje opende en zag dat er klein geld in zat; dat hij toen uit dit kistje een muntbiljet van f 2.50, enige zilveren guldens en een hoeveelheid kwartjes en dubbeltjes wegnam, met de bedoeling dit geld voor hen beiden te gebruiken; dat hij schat, dat hij zodoende een geldsbedrag groot ongeveer f 25.— wegnam; dat hij op een kast in dat gebouw een aantal sloffen sigaretten zag staan; dat hij hiervan 10 sloffen, elke slof inhoudende circa 10 pakjes sigaretten, wegnam met de bedoeling deze voor hen zelf te gebruiken; dat hij hierna weer naar het raam liep en door de ventilatoropening de door hem weggenomen sigaretten aan F. W. overhandigde, die zich vlak bij het raam ophield; dat hij vervolgens door deze opening naar buiten klom; dat zowel F. W. als hij een aantal van deze sloffen sigaretten tussen hun kleren staken en dat zij vervolgens aldus naar de Boulevard te Noordwijk reden, waar zij de sigaretten in een aldaar gevonden doos deden; dat hij daar ook de helft van het door hem weggenomen geld aan F. W. gaf; dat hij na de diefstal de handschoenen en de schroevendraaier weer aan F. W. heeft teruggegeven;

III. dat hij en F. W. op 12 juli 1961 's-avonds weer in het café Terminus in Noordwijk waren; dat zij weer afspraken ergens een diefstal te plegen; dat zij vanaf Noordwijk, op de bromfiets van F. W., naar Wassenaar reden om een geschikt objekt te vinden; dat het ongeveer 01.30 uur van de 13e juli 1961 geweest zal zijn dat zij in Wassenaar aankwamen; dat zij aldaar toen het stationsgebouwtje van de tramhalte aan de Van Oldenbarneveldtweg passeerden; dat F. W. voorstelde om in dit gebouwtje naar geld te zoeken; dat hij hiermee akkoord ging; dat zij stopten, waarna hij (H. K.) een op de trambaan liggende

steen opnam en daarmee een ruit in het gebouwtje vernielde; dat F. W. zich tijdens het ingooien van de ruit met zijn bromfiets in de nabijheid bevond; dat de motor in werking was en F. W. conform hun tevoren gemaakte afspraak zoveel mogelijk gas gaf om het geluid van brekend glas te overstemmen; dat F. W. hem vlak hiervoor weer zijn handschoenen en schroevendraaier overhandigd had om deze bij de diefstal te gebruiken; dat hij het gat in de ruit groter maakte en toen naar binnen klom; dat F. W. volgens afspraak met zijn bromfiets vlak bij het gebouwtje wat heen en weer bleef rijden om hem zonodig voor onraad te waarschuwen; dat hij in het gebouwtje uit een niet afgesloten geldkistje enige zakjes wegnam, waarin zich enige bankbiljetten van f 10.— en nog wat zilveren guldens bevonden; dat hij uit een lade van de toonbank een hoeveelheid kwartjes en dubbeltjes wegnam; dat hij dit alles deed met de bedoeling het aldus weggenomen geld samen met F. W. te delen en te gebruiken; dat hij na enige minuten het gebouwtje weer door de opening in de ruit verliet; dat hij buitengekomen F. W. weer ontmoette en dat zij samen op zijn (F. W.'s) bromfiets naar het Vliegkamp „Valkenburg" gereden zijn; dat hij in de longroom van het vliegkamp de handschoenen en de schroevendraaier weer aan F. W. teruggaf; dat zij ook aldaar het weggenomen geld telden; dat hij zich meent te herinneren, dat er een geldsbedrag bleek te zijn van ongeveer f 140.—; dat hij hiervan F. W. de helft heeft gegeven;

IV. dat hij zich 's-avonds op een hem niet meer bekende datum in juli 1961 tezamen met F. W. weer in het café Terminus te Noordwijk bevond; dat hij voorstelde om in dat café na sluitingstijd in te breken, omdat hij ergens in dat café geld had zien liggen en dat wilde wegnemen; dat F. W. daarmee instemde; dat zij dat café verlieten en in de nacht tegen omstreeks 02.00 uur aldaar terugkeerden; dat zij zagen, dat het café gesloten was; dat zij tevoren weer hadden afgesproken, dat hij (H. K.) naar binnen zou gaan en F. W. buiten op de uitkijk zou gaan staan om hem voor eventueel onraad te waarschuwen; dat hij van F. W. wederom diens handschoenen en schroevendraaier kreeg om ze bij de diefstal te gebruiken; dat hij terwijl F. W. nabij het café op de uitkijk bleef staan door het geopende W.C.-raampje van het café naar binnen klom; dat hij van een dienblad, dat hij in een niet afgesloten lade van de toonbank in dat café aantrof, een hoeveelheid zilveren guldens, kwartjes en dubbeltjes wegnam met de bedoeling dit geld voor hen zelf te behouden; dat hij ook nog een in de nabijheid van de toonbank liggende badhanddoek wegnam om het geld gemakkelijk erin te kunnen vervoeren; dat hij direct hierna het café weer door het W.C.-raampje verliet; dat F. W. buiten stond en hij hem de handschoenen en de schroevendraaier weer teruggaf; dat, nadat hij de handdoek met het geld in zijn weekendtas, die achter op de bromfiets van F. W. zat, had gestopt, zij op de bromfiets van F. W. naar Katwijk reden; dat hij op het Vliegkamp „Valkenburg" het aldus door hem weggenomen geld heeft geteld; dat het een geldsbedrag van ongeveer f 40.— bleek te zijn; dat hij de volgende dag F. W. de helft van het

gestolen geld heeft overhandigd, aangezien zij dit tevoren hadden afgesproken; dat hij bedoelde handdoek in zijn kledingkast op het vliegkamp heeft gedaan, waar deze later door de marechaussee in beslag werd genomen;

V. dat hij op 1 augustus 1961 in het Marine Vliegkamp ,,Valken-,,burg" F. W. voorstelde om hem (H. K.) op 1 augustus 1961 te 18.00 uur bij het station te Leiden te ontmoeten, teneinde dan samen naar Bilthoven te rijden om daar in het natuurbad de Biltsche Duinen in te breken en een diefstal te plegen; dat hij ter plaatse goed met de situatie op de hoogte was, aangezien hij daar vroeger veel gezwommen had; dat F. W. met zijn voorstel instemde; dat hij diezelfde dag te omstreeks 18.00 uur F. W. bij het station in Leiden ontmoette; dat zij met F. W.'s bromfiets naar Bilthoven reden, gelegen in de gemeente De Bilt en omstreelcs 20.30 uur van die dag bij het natuurbad de Biltsche Duinen aankwamen; dat zij afspraken, dat hij (H. K.) over de afrastering van het bad zou klimmen en naar geld zou zoeken en dat F. W. in de omgeving op de uitkijk zou gaan staan, om hem bij eventueel onraad te waarschuwen; dat, aangezien hij voor zijn vertrek uit de longroom van het Vliegkamp ,,Valkenburg" een paar witte katoenen handschoenen had meegenomen om deze bij de diefstal te gebruiken, hij de handschoenen van F. W. niet nodig had; dat F. W. hem wel zijn schroevendraaier gaf om die bij de diefstal te gebruiken; dat hij hierna over de afrastering klom en naar de op het terrein van het bad staande consumptietent liep; dat hij de witte handschoenen had aangetrokken en met de schroevendraaier van E. W. de stopverf van een der ruitjes verwijderde, daar de tent was afgesloten; dat hij hierna het ruitje uit de sponningen nam; dat het hem gelukte door de aldus ontstane opening naar binnen te klimmen; dat hij in de tent een doosje aantrof, waarin zich een aantal kwartjes, dubbeltjes en stuivers bevonden, totaal ongeveer een geldsbedrag van f 10.—; dat hij verder aldaar 5 pakjes sigaretten zag liggen; dat hij dit geld en die sigaretten wegnam met de bedoeling het voor hen zelf te behouden; dat hij alles bij zich stak en weer door het raampje naar buiten klom; dat hij hierna weer over de afrastering van het bad klom, waarna hij in de omgeving daarvan F. W. aantrof; dat hij hem (F. W.) al het weggenomen geld en de helft van de sigaretten overhandigde;

VI. dat, toen zij op 1 augustus 1961 uit Bilthoven wegreden, F. W. voorstelde, dat hij (H. K.) zou gaan inbreken in het onderofficiersverblijf of de longroom van het Marine Vliegkamp ,,Valkenburg"; dat hij hier wel voor voelde; dat zij op 2 augustus 1961 omstreeks 01.00 uur bij de kantineweg ten noorden van het Marine Vliegkamp ,,Valken-,,burg" aankwamen, gelegen in of onder de gemeente Katwijk; dat zij daar stopten en afspraken, dat hij (H. K.) de schroevendraaier van F. W., die hij nog steeds bij zich had, zou meenemen om hem zonodig te gebruiken; dat F. W. daarop met zijn bromfiets wegreed; dat, aangezien de deur van de bar van het onderofficiersverblijf gesloten was, hij besloot, naar de longroom van vorenbedoeld vliegkamp te gaan en daar geld weg te nemen; dat hij in de longroom gekomen — hij

droeg hierbij de reeds eerder genoemde witte handschoenen — zag, dat de geldlade van de bar was afgesloten; dat hij met de schroevendraaier van F. W. het houtwerk rondom het slot van de lade enigszins wegstak waarna het hem lukte met de schroevendraaier de slotschoot iets neer te drukken en zo de geldlade naar buiten te trekken; dat hij uit bedoelde lade een of twee bankbiljetten van f 25.—, enige bankbiljetten van f 10.—, nogal veel zilveren guldens, wat dubbeltjes en kwartjes heeft weggenomen met de bedoeling deze voor F. W. en hem te gebruiken; dat, behalve enige stuivers en centen, er in die lade geen geld meer achterbleef; dat naar zijn schatting het totaal van deze door hem weggenomen gelden een geldsbedrag van ongeveer f 140.— à f 150.— vormde; dat hij later besloot het geld niet met F. W. te delen doch het geheel voor hemzelf te behouden; dat bovenbedoelde geldsbedragen of goederen noch aan hem, noch aan F. W. toebehoorden en dat zij van niemand toestemming hadden gekregen deze geldsbedragen en/of goederen weg te nemen en zich toe te eigenen;

2e. F. W., oud 22 jaar, als getuige:

I. dat hij zich op 10 juli 1961 tezamen met de hem bekende hofmeester H. K. 's-avonds in het café Terminus te Noordwijk bevond; dat H. K. voorstelde om in het wachtlokaal van het autobusstation aldaar in te breken; dat hij hiermee akkoord ging en dat zij afspraken, dat H. K. naar binnen zou gaan, omdat hij (H. K.) het plan had voorgesteld en het beste durfde en dat hij (F. W.) op de uitkijk zou blijven staan; dat hij op verzoek van H. K. hem zijn (F. W.'s) bruin lederen handschoenen en de bij zijn bromfietsgereedschap behorende schroevendraaier gaf; dat zij namelijk wilden voorkomen, dat er vingerafdrukken zouden achterblijven en de schroevendraaier zou kunnen dienen om iets te verbreken; dat zij op een hem niet bekend tijdstip die avond, volgens hem was het nog voor 12.00 uur, op 10 juli 1961 vanaf het café Terminus naar bedoeld wachtlokaal te Noordwijk liepen; dat hij zag, dat H. K. bij een der ramen van het wachtlokaal op een verhoging klom en probeerde een in dat raam aangebrachte ventilator te verwijderen; dat hij iets verder opliep en daar op de uitkijk bleef staan; dat toen hij na enkele minuten bij dat raam terugkeerde, hij H. K. achter het raam in het wachtlokaal zag staan met een aantal sloffen sigaretten in de hand; dat hij begreep, dat hij (H. K.) deze aldaar had gestolen; dat hij (F. W.) ze door de opening van de door H. K. verwijderde ventilator van hem aanam; dat H. K. daarna door de opening naar buiten klom; dat, voor zover hij het zich kan herinneren, de hoeveelheid bestond uit 8 sloffen met pakjes Lexington-sigaretten (iedere slof bevatte 10 pakjes sigaretten); dat het ook wel mogelijk is dat het 10 sloffen in plaats van 8 waren, doch dat hij zich dat niet meer precies kan herinneren; dat H. K. buitengekomen hem vertelde dat hij in het wachtlokaal ook geld had weggenomen; dat hij hem een hoeveelheid muntstukken van f 0.25 en f 0.10 toonde en hem hiervan de helft gaf; dat hij zich meent te herinneren ongeveer f 6.— à f 8.— aan muntgeld van hem te hebben ontvangen;

II. dat H. K. en hij enige dagen later, het is best mogelijk, dat

het toen 12 juli 1961 was, 's-avonds weer in het café Terminus in Noordwijk waren; dat zij afspraken weer ergens een diefstal te plegen; dat zij vanuit Noordwijk op zijn (F. W.'s) bromfiets naar Wassenaar reden; dat het toen ongeveer 00.30 uur van dc 13e juli 1961 geweest zal zijn; dat zij in Wassenaar alstoen het stationsgebouwtje aan de Oldebarneveldtweg passeerden; dat hij (F. W.) voorstelde om in dit gebouwtje naar geid te zoeken; dat zij stopten, doch een diefstal in dat gebouw wel wat gevaarlijk vonden, omdat er verschillende woningen in de nabijheid stonden; dat H. K. echter zei dat hij wel durfde; dat hij in de nabijheid van het gebouwtje H. K. weer de handschoenen en de schroevendraaier overhandigde om deze bij de diefstal te gebruiken; dat hij hierna met zijn bromfiets wat rondreed in de omgeving van het gebouwtje, terwijl W. K. er naar toeliep, om hem (H. K.) zonodig voor eventueel onraad te waarschuwen; dat hij enige minuten later H. K. weer in de nabijheid van het gebouwtje ontmoette; dat hij tegen hem zei: ,,Ik heb geld, het valt wel mee"; dat H. K. hem verder vertelde met een steen een ruit van het gebouwtje te hebben vernield en dat hij zo naar binnen is geklommen; dat zij vervolgens op zijn (W. F.'s) bromfiets naar het vliegkamp ,,Valkenburg" zijn gereden; dat in het hofmeestersverblijf bij de longroom aldaar H. K. hem een aantal papieren zakjes toonde, waarin zich het door hem weggenomen geld bevond; dat hij bij het tellen zag, dat dit geld bestond uit enige bankbiljetten van f 10.—, verschillende zilveren guldens en een hoeveelheid kwartjes en dubbeltjes; dat hij van dit geld de helft kreeg; dat hij volgens hem ongeveer f 50.— à f 60.— ontving; dat H. K. hem, na de diefstal, voor zover hij weet nog in Wassenaar, de handschoenen en de schroevendraaier weer teruggaf;

III en IV enz. *(Red.);*

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen:

A. een uittreksel uit het scheepsjournaal van het Marine Vliegkamp ,,Valkenburg", houdende onder meer:

I *augustus* 1961: mankerend sinds 14.00 uur de met 10 dagen verzwaard arrest gestrafte hofmeester 3 H. K.;

5 augustus 1961: 14.00 uur voeren af als deserteur hofm. 3 H. K., mankerend sedert 1 augustus 1961 ten 14.00 uur;

B. een door P. M. Mes, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, d.d. 5 september 1961 op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende de verklaring van verbalisant, luidende zakelijk gerelateerd:

dat hij zich op 5 september 1961 te omstreeks 16.40 uur bevond op het station der Nederlandse Spoorwegen te Roosendaal ter uitoefening van zijn dienst de grensbewaking betreffende; dat alstoen aldaar een hem onbekend persoon zich bij hem meldde, die met de trein van 16.40 uur vanuit België in Nederland was aangekomen; dat deze persoon hem (verbalisant) een Laissez-passer, afgegeven door het consulaat-generaal der Nederlanden te Marseille op 4 september 1961 ten name van H. K., geboren 24 maart 1943, toonde; dat deze persoon als onwettig afwezig stond gesignaleerd; dat hij in verband hiermede deze

persoon, die hem verklaarde te zijn genaamd H. K., geboren 24 maart 1943, ter plaatse heeft aangehouden;

C. een door C. Schaap, brigadier-rechercheur van gemeentepolitie te Noordwijk, d.d. 15 september 1961, op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende onder meer de verklaring van J. A. Ammeraal, oud 33 jaar, luidende zakelijk gerelateerd:

dat hij eigenaar is van de koffietent in het tramstation aan de Huis ter Duinstraat te Noordwijk; dat hij op 10 juli 1961 te omstreeks 24.00 uur de koffietent met slot en sleutel heeft gesloten dat hij op 11 juli 1961 bemerkte, dat het plaatje triplex in zijn koffietent, waarop een elektrische ventilator was gemonteerd en dat voor een opening in het raam was bevestigd, daarvan was afgestoten en in de tent op de grond lag; dat hij tevens bemerkte, dat de vitrine met sigaretten openstond en een gedeelte van de inhoud op de grond lag; dat hij bij controle van zijn voorraad bemerkte dat onder andere de volgende goederen waren verdwenen: tien dozen, elk inhoudende tien pakjes sigaretten en een bedrag aan klein geld ter waarde van ongeveer f 25.—; dat deze goederen en dit geld hem geheel in eigendom toebehoorden en dat hij aan niemand toestemming heeft gegeven geld of goederen uit zijn koffietent weg te nemen en zich toe te eigenen;

D., E., F., G. enz. *(Red.);*

Overwegende, dat telkens wettig en overtuigend is bewezen, telkens met beklaagdes schuld eraan:

door de verklaring van beklaagde onder 1e. I en de inhoud van de bewijsmiddelen onder A en B hetgeen hem onder 1e is ten laste gelegd;

door de verklaring van beklaagde onder 1e. II en de inhoud van de bewijsmiddelen onder 2e. I en *C* hetgeen hem onder 2e is ten laste gelegd; met uitzondering van de woorden: ,,althans alleen'';

door de verklaring van beklaagde onder 1e. III en de inhoud van de bewijsmiddelen onder 2e. II en D hetgeen hem onder 3e is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden ,,tezamen en in vereniging ,,handelende met F. W., althans alleen'' en ,,en/of aan genoemde F. W.'';

door de verklaring van beklaagde onder 1e. IV en de inhoud van de bewijsmiddelen onder 2e. III en E hetgeen hem onder 4e is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: ,,tezamen en in vereniging ,,handelende met F. W., althans alleen'' en ,,en/of aan genoemde F. W.'';

door de verklaring van beklaagde onder 1e. V en de inhoud van de bewijsmiddelen onder 2a. IV en F hetgeen hem onder 5e is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: ,,tezamen en in vereniging ,,handelende met F. W., althans alleen'' en ,,en/of aan genoemde F. W.'';

door de verklaring van beklaagde onder 1e. VI en de inhoud van het bewijsmiddel onder G hetgeen hem onder 6e is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het een feit is van algemene bekendheid dat er ten tijde als in de ten laste legging vermeld zodanig dreigend oorlogsgevaar bestond, dat ,,tijd van oorlog'' in de zin van artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht aanwezig geacht moest worden;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

1e. *„desertie in tijd van oorlog gepleegd, hebbende de schuldige „zich naar het buitenland verwijderd";*
2e. *„diefstal door twee of meer verenigde personen"*;
3e. *„diefstal, meermalen gepleegd";*

Overwegende, dat beklaagde bij vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage, d.d. 26 juli 1961, wegens „desertie in tijd van oorlog „gepleegd werd veroordeeld tot een militaire detentie voor de tijd van een maand en na deze veroordeling tot straf opnieuw wordt schuldig verklaard aan misdrijven vóór die veroordeling gepleegd, zodat de vroegere straf in rekening behoort te worden gebracht met toepassing van samenloop voor het geval van gelijktijdige berechting;

Overwegende, dat gelet op het vorenstaande, de ernst der gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van een jaar passend is, terwijl de tijd door hem van en met 6 september 1961 tot 7 oktober 1961 en van en inet 12 november in voorarrest doorgebracht in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van deze straf; dat beklaagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt is om in de militaire stand te blijven terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; enz. *(Red.).**)

NASCHRIFT

De Krijgsraad heeft de onderbreking van de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid niet in de qualificatie tot uitdrukking gebracht. Dit is òf een werkelijke onderbreking (zoals bewezen verklaard), en dan had een dubbele qualificatie moeten worden toegepast, òf het heimelijke karakter ontnam aan de tijdelijke terugkeer de kwaliteit van „onderbreking" van de ongeoorloofde afwezigheid, doch dan had dit in de bewezenverklaring tot uitdrukking dienen te worden gebracht.

Doordien de Krijgsraad het sub 1e. gaaf bewezen verklaarde, wordt niet bekend of naar zijn mening de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid een einde nam hij de melding van beklaagde bij de Nederlandse Consul-Generaal te Marseille of bij zijn melding bij de Koninklijke Marechaussee te Roosendaal. Voor de qualificatie maakte dit i.c. geen verschil. *W. H. V.*

Zeekrijgsraad Ned. Antillen

Vonnis van 2 april 1962
(Fiat Executie 5 april 1962 — uitgesproken 6 april 1962)

President: Lt. Kolonel der Mars. A. M. Luyk; *Leden:* Kapt. Lt. t. Zee (T) Mr. Ir. P. P. v. d. Vijver, Kapt. Lt. t. Zee (V) K. A. la Bree, Maj. d. Mars. A. J. van Bork en Luit. t. Zee 1e kl. P. S. Niemeijer. *Raadsman:* Luit. t. Zee 2e kl. **(A)** R. Swint.

Diefstal, na inklimming (door verwijdering van enige shutterbladen

*) W. F. werd veroordeeld tot 8 maanden gevangenisstraf met aftrek, waarvan 2 maanden voorwaardelijk. ***(Red.).***

uit een keukendeur) van een aantal flessen bier uit een koelkast, staande in een keuken, gepleegd op Aruba.

Verzet tegen en mishandeling van twee plaatselijke politieagenten niet strafbaar omdat onder openbaar gezag in de ten deze toepasselijke (Nederlandse) strafwet slechts het moederlandse openbare gezag bedoeld wordt.

Geldboete en verlaging van korporaal der mariniers tot marinier in de stand van matroos der 1e klasse.

(W.M.Sr. art. 25; Inv. art. 74, 3°; W.K. art. 2, 60; W.Sr. art. 180, 311, 300).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT IN DE NEDERLANDSE ANTILLEN,

in de zaak van de Fiscaal tegen A. J. H., oud 20 jaren, gerequireerde, laatstelijk voor de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als zeemilicien-korporad der mariniers,

Gezien: enz.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 23 maart 1962 no. NAP/49593/115183, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

1e. PRIMAIR:

,,dat hij op of omstreeks 14 januari 1962 te Sint-Nicolaas op Aruba ,,uit een ijskast staande in de keuken van perceel no. 25 liggende aan ,.de Grensweg, tot welke keuken hij zich toegang had verschaft door ,,middel van inklimming door een raam waaruit hij enige shutterbladen ,,had verwijderd, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening ,,heeft weggenomen 24 flessen gevuld met bier, welke flessen toebe- ,,hoorden aan Felix Pinedo, althans aan een ander dan aan hem, be- ,,klaagde";

of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

SUBSIDIAIR:

,,dat hij op of omstreeks 14 januari 1962 te Sint-Nicolaas op Aruba ,,uit een ijskast staande in de keuken van de bovenverdieping van per- ,,ceel no. 25 liggende aan de Grensweg, met het oogmerk van weder- ,,rechtelijke toeëigening heeft weggenomen 24 flessen gevuld met bier, ,,welke flessen toebehoorden aan Felix Pinedo, althans aan een ander ,,dan aan hem, beklaagde";

2e. dat hij op of omstreeks 14 januari 1962 te Sint Nicolaas op ,,Aruba, toen de in uniform geklede, in de rechtmatige uitoefening van ,,hun bediening op ronde zijnde agent van politie 1e klasse G. Sijtsma ,,en agent van politie 2e klasse H. F. Alberto hem staande hadden ,.gehouden naar aanleiding van het feit dat zij hem — beklaagde — ,.met een doos in zijn handen hard over enige openbare wegen hadden ,,zien lopen, geen gevolg heeft gegeven aan hun vordering om in hun ,,dienstauto te stappen teneinde als verdacht van diefstal voorgeleid te ,,worden voor de hulpofficier van justitie te Aruba, door, terwijl hij ,,riep ,,neen ik ga niet mee" zich met geweld los te rukken in een ,,richting tegengesteld aan die waarheen genoemde agenten hem wilden ,,brengen en vervolgens, toen zij hem — beklaagde — na een achter-

,,volging van ongeveer honderd meter, weer hadden gegrepen weder-
,,om te roepen ,,neen ik ga niet mee", waarbij hij zijn rechterarm met
,,grote kracht losrukte en de inmiddels om zijn linkerpols gelegde hand-
boei met geweld lostrok en daarbij tevens met kracht tegen de
,,rechterlies van agent van politie Alberto trapte";

Gezien: enz.;

Gezien de schriftuur van eis door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot de bewezenverklaring van het de beklaagde A. I. H. ten laste gelegde, alsmede zijn schuld eraan; qualificatie daarvan als:

1e. *,,diefstal, waarbij de schuldige het weg te nemen goed onder ,,zijn bereik heeft gebracht door inklimming";*

2e. *,,wederspannigheid",*

en veroordeling deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van *vier weken* waarvan *twee weken* voorwaardelijk met een proeftijd van *een jaar;*

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

A. J. H., oud 20 jaren, als beklaagde:

dat hij op 14 januari 1962 uit de keuken van het perceel no. 25 liggende boven de ,,Rock en Roll" bar aan de Grensweg te Sint-Nicolaas te Aruba, 24 flessen bier heeft weggenomen; dat deze flessen in de ijskast van genoemde keuken lagen; dat hij langs een stenen trap van de benedenverdieping naar boven is gegaan en zich toegang heeft verschaft tot de keuken door vier of vijf shutterbladen te verwijderen; dat hij vervolgens door de ontstane opening naar binnen is gestapt; dat hij een leeg bierkarton dat in de keuken stond, geheel heeft gevuld met 24 flessen bier, die hij uit de ijskast heeft weggenomen met de bedoeling zich deze flessen toe te eigenen; dat deze 24 flessen niet aan hem toebehoorden en hij van niemand toestemming had gekregen om deze weg te nemen en zich toe te eigenen; dat hij niet wist wie de eigenaar van de 24 flessen bier was; dat hij van niemand toestemming had gekregen om shutterbladen uit het keukenraam te verwijderen; dat, nadat hij het karton bier, door de opening in het raam, ontstaan door het verwijderen van de shutterbladen, aan de marinier der derde klasse zeemilicien P. A. M. van den O. heeft gegeven, die bij deze opening stond; dat hij met niemand een afspraak had gemaakt dat hij het bier zou gaan wegnemen, noch dat hij dit tesamen met anderen zou gaan opdrinken; dat hij door dezelfde opening de keuken heeft verlaten; dat hij het karton bier weer van genoemde marinier der derde klasse zeemilicien van den O. heeft overgenomen om vervolgens het perceel boven de ,,Rock en Roll" bar te verlaten; dat hij in een van de straten van Sint-Nicolaas een politie-auto zag aankomen; dat hij het karton bier nog steeds bij zich had en hard is weggelopen; dat hij staande werd gehouden door twee in uniform geklede politie-agenten, die hem wilden meenemen; dat hij zich niet kan herinneren dat hij daarbij geweld zou hebben gebruikt; dat na een korte achtervolging twee agenten hem vastgrepen; dat hij zich hiertegen met geweld heeft verzet door zich met kracht los te rukken, waarbij hij ook met zijn

armen om zich heen heeft geslagen; dat hij niet weet of hij daarbij iemand heeft geraakt; dat hij zich ook niet kan herinneren dat hij iemand heeft geschopt; dat hij bij dit verzet een pijnlijke linkerpols heeft opgelopen, blijkbaar ontstaan door het losrukken van een handboei; dat hij, nadat hij een paar klappen met een gummistok heeft gehad, met de agenten in hun auto is meegegaan; dat hij zich bewust is dat bovenstaande verklaringen vrij vaag zijn, doch dat hij zich de feiten en omstandigheden niet scherper kan herinneren, hetgeen hij wijt aan het gebruik van sterke drank voorafgaande aan het wegnemen van het bier;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is een proces-verbaal mutatie no. 41/1962, Adm.no. 23/62, van de politie op Aruba afdeling recherche Sint-Nicolaas, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 15 januari 1962 gesloten en getekend door H. G. Tuinenburg, agent van politie eerste klasse in de Nederlandse Antillen, belast met de recherche dienst op Aruba, welk proces-verbaal als verklaring aan verbalisant van Felix Pinedo, geboren op Santo Domingo, 11 februari 1929, wonende te Aruba, onder meer, zakelijk gerelateerd, inhoudt:

dat hij het perceel boven de ,,Rock en Roll'' bar gelegen aan de Grensweg no. 25 heeft gehuurd; dat zich in het noordelijk gedeelte van de bovenverdieping de keuken bevindt; dat in die keuken een ijskast staat, waarvan hij wist dat er na het vullen 's morgens vroeg op 14 januari 1962, 48 flessen Heineken, 24 flessen Amstel en 24 flessen Tuborg bier in lagen; dat dit bier geheel zijn eigendom is; dat hij constateerde dat er op 14 januari omstreeks vijftien uur nog maar 47 flessen Heineken, 21 flessen Tuborg en 2 flessen Amstel bier in de ijskast lagen; dat hij zelf geen bier uit de ijskast heeft gehaald; dat er dus sinds de ijskast werd gevuld, 1 fles Heineken, 3 flessen Tuborg en 22 flessen Amstel bier werden weggenomen; dat er uit het zuidelijke raam in de oostelijke keukenwand 5 glazen shutterbladen waren weggenomen en dat deze bladen onder het raam op de patio lagen; dat hij vermoedt dat men door deze opening in de keuken is gedrongen en het bier heeft weggenomen; dat hij niemand toestemming heeft gegeven om de glazen shutterbladen uit het raam te verwijderen, zich vervolgens in de keuken te begeven en 26 flessen bier uit de ijskast weg te nemen en zich toe te eigenen; dat de waarde van de 26 flessen bier ongeveer Ant.f. 11,— inkoopsprijs bedraagt;

Overwegende, dat voorts ten processe aanwezig is een proces-verbaal mutatie nummer 254 no. 23a/1962 van de politie te Aruba, afdeling geüniformeerde dient, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 18 januari 1962 gesloten en getekend door Geert Sijtsma, agent van politie 1e klasse en Hubert Francisco Alberto, agent van politie der 2e klasse, wier verklaring, zakelijk gerelateerd, inhoudt:

dat op 14 januari 1962, omstreeks 15.00 uur de agent van politie der 1e klasse Geert Sijtsma en agent van politie der 2e klasse Hubert, Francisco, Alberto, in uniform gekleed op ronde waren met het door genoemde agent van politie der tweede klasse Hubert, Francisco, Alberto bestuurde vierwielig dienstmotorrijtuig (overvalauto) D-424 te

Sint-Nicolaas op Aruba; dat zij komende van de Lagoweg zich op de Grensweg begaven; dat zij nabij de ,,Rock en Roll'' bar vier mariniers met grote snelheid in westelijke richting over de Grensweg zagen rennen; dat dit hun bevreemding wekte en zij onmiddellijk een achtervolging inzetten; dat zij daarna zagen, dat drie mariniers in westelijke richting wegrenden over de Bernhard van Veen Zeppenfeldstraat; dat een van hen laatstgenoemde weg kruiste en vervolgens in westelijke richting over de Rembrandtstraat rende; dat zij zagen dat laatstgenoemde marinier een doos op zijn handen droeg; dat zij hierna zagen dat deze marinier het balkon van perceel Rembrandtstraat 19 opsprong en de doos achter een daar aanwezig muurtje plaatste; dat op dit balkon deze marinier werd staande gehouden en dat bleek dat zich in voormelde doos 24 flessen bier bevonden, te weten 22 flessen van het merk ,,Amstel" en 2 flessen van het merk ,,Tuborg"; dat de kartonnen doos open en het bier gekoeld (koud) was; dat genoemde marinier geen afdoende verklaring kon geven omtrent de herkomst van het bier; dat zij hierom genoemde marinier aanhielden als verdacht van diefstal en dat zij voormelde doos in beslag namen; dat zij hem hierop naar de achterzijde van het dienstmotorrijtuig geleidden; dat hierbij Sijtsma zijn rechterbovenarm vasthield terwijl Alberto zijn linkerbovenarm vasthield; dat aan hun verzoek om in het dienstmotorrijtuig plaats te nemen door hem niet werd voldaan; dat Sijtsma hierop van hem vorderde om in de dienstauto plaats te nemen; dat de marinier hierop antwoordde: ,,Neen ik ga niet mee''; dat hij dit verschillende malen heeft herhaald; dat zij hem toen met kracht vastgrepen en hem naar de ingang van het dienstmotorrijtuig duwden; dat in plaats van achter in het motorrijtuig te stappen hij met kracht in tegengestelde richting rukte en duwde; dat hij kennelijk met alle kracht waarover hij beschikte, zijn beide armen achterwaarts rukte waarbij het hem gelukte zich los te rukken; dat hij hierna in oostelijke richting over de Rembrandtstraat wegrende; dat zij direct hierna een achtervolging inzetten; dat ter hoogte van het ,,Marchena hotel'' toen hij een afstand van ongeveer honderd meter had afgelegd het hun gelukte hem wederom te grijpen; dat hij toen begon te roepen: ,,ik ga niet mee, ik ga niet mee''; dat hij terwijl zij hem vasthielden wederom met kracht begon te rukken en te trekken in tegengestelde sichting van die, waarheen zij hem wilden brengen; dat Alberto hem toen de handboei (ketting) om zijn linkerpols legde; dat op dat moment de marinier naar achteren stapte en kennelijk met alle kracht waarover hij beschikte zijn rechterarm losrukte; dat hij direct hierna met een geweldige ruk de handboei (ketting) lostrok; dat hij klaarblijklijk opzettelijk met zijn geschoeide rechtervoet met kracht tegen de rechterlies van Alberto trapte; dat Alberto een hevige pijn voelde op voormelde plaats; dat Sijtsma constateerde dat op het moment dat Alberto de trap incasseerde, deze kennelijk van pijn ineenkromp; dat de man hierop een dreigende houding aannam en agressief met gebalde vuisten in onze richting kwam om kennelijk wederom geweld te gebruiken; dat zij hun gummistok trokken en hem enige slagen op het bovenlichaam gaven teneinde zijn verzet te bre-

ken; dat hij hierna zei: „Ik geef mij over, ik geef mij over"; dat zij hem toen vastgrepen en hem in het dienstmotorrijtuig geleidden; dat toen uit diens zeer onsamenhangende verklaring bleek dat verdachte de doos met bier had weggenomen uit perceel Grensweg 25; dat uit een kort onderzoek ter plaatse bleek dat dit juist was; dat voormelde marinier genaamd bleek te zijn A. J. H., geboren in Nederland op 26 april 1941, korporaal der mariniers, verblijfhoudende in het „Mariniers-„kamp Savaneta" op Aruba;

Overwegende, dat eerdergenoemde verbalisant Hendrik Gerardus Tuinenburg in zijn ambtsedig opgemaakt proces-verbaal mutatie nummer 41/1962 no. 23/62, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

dat hij zich op 14 januari 1962 naar het perceel gelegen boven de „Rock en Roll" bar heeft begeven, dat aan de achterzijde van genoemd perceel zich een patio bevindt en westelijk daarvan een keuken; dat hij staande op de patio voor de ramen van de keuken zag dat uit het linkerraam de vijf onderste glazen shutterbladen waren verwijderd; dat hij deze shutterbladen onder het raam op de vloer van de patio aantrof; dat de uitgenomen shutters niet waren beschadigd; dat de glazen shutters aan beide uiteinden in metalen houders bevestigd zijn en het niet moeilijk is deze zonder beschadiging uit hun ligplaatsen te trekken; dat door de verwijdering van de shutterbladen ontstane opening groot genoeg was om een volwassen persoon doorgang tot de keuken te verlenen; dat in de keuken aan de westelijke wand een ijskast stond waarvan de deur open stond; dat hij in deze ijskast een aantal flessen bier zag liggen en wel 47 flessen merk Heineken, 21 flessen merk Tuborg en 2 flessen merk Amstel; dat aan de ijskast niets beschadigd was;

Overwegende, dat beide eerder genoemde processen-verbaal van politie te Aruba naar de wetgeving van de Nederlandse Antillen — immers ingevolge artikel 307, aanhef en 2e van het wetboek van strafvordering van de Nederlandse Antillen — in strafzaken als een schriftelijk bescheid worden aangemerkt en mitsdien ingevolge artikel 74 3e van de invoeringswet militair straf- en tuchtrecht geacht moeten worden begrepen te zijn onder de processen-verbaal, vermeld in artikel 344, 2e van het (Nederlandse) wetboek van strafvordering;

Overwegende, dat, sedert de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië van 6 februari 1931 (M.R.T. XXVII 34) de gevestigde jurisprudentie aangeeft dat misdrijven tegen en betreffende het openbaar gezag niet kunnen worden gepleegd tegen een ander gezag dan het moederlandse;

Overwegende, dat, hoewel de feitelijke gedragingen welke de grondslag vormden voor het ten tweede te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen worden geacht en het openbaar gezag hier te lande hebben aangetast, deze gedragingen onder de huidige voor de Nederlandse militair geldende wetten, niet opleveren het strafbare feit als omschreven in art. 180 W.v.S., omdat volgens de bestaande jurisprudentie de ambtenaar uit de Nederlandse Antillen niet is een ambtenaar in de zin van de Nederlandse strafwet;

overwegende, dat, hoewel de door bovengenoemde jurisprudentie geschapen onbevredigende situatie, waardoor de Nederlandse militair hier te lande ten aanzien van misdrijven en delicten tegen en betreffende het openbaar gezag, als het ware buiten het bereik van de strafrechter wordt gesteld, leidt tot een toestand die onaanvaardbaar is, niet van de bestaande jurisprudentie zal worden afgeweken, aangezien de krijgsraad als rechter niet de taak van de wetgever wil overnemen;

Overwegende, dat derhalve door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld eraan hetgeen hem ten 1ste primair is te laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

„Diefstal waarbij de schuldige het weg te nemen goed onder zijn „bereik heeft gebracht door inklimming";

Overwegende, dat nu het ten 1ste primair telastegelegde bewezen is, een onderzoek naar het ten 1ste subsidiair telastegelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat, gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan, en de persoon van beklaagde, een geldboete van f 200,— Ned.crt. en verlaging tot zeemilicien-marinier in de stand van matroos der 1ste klasse, passend moet worden geacht enz. (*Red.*).

NASCHRIFT

M.i. *terecht heeft de Krijgsraad zich, voor wat het optreden van beklaagde tegen de lokale politie betreft, aan de bestaande jurisprudentie gehouden. Erkend kan worden dat deze jurisprudentie — of juister: de bestaande wetgeving, welke deze jurisprudentie noodzakelijk maakt — minder bevredigend is. Het is echter niet zo dat de daardoor geschapen toestand „onaanvaardbaar" is. De jurisprudentie placht het onvoegzaam optreden van Nederlandse militairen tegen de lokale politieambtenaren te beschouwen als een krijgstuchtelijk vergrijp, hetwelk hetzij door verwijzing van de zaak naar de commanderende officier, gezien de zwaarte van de hoogste krijgstuchtelijke straffen, een ruime vergelding kon oogsten, hetzij via artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht in de bepaling van de op het samenhangende misdrijf te bepalen straf adaequaat kon worden gecorrigeerd.*

Daarbij kan erop gewezen worden dat de ernstiger vormen van onvoegzaam gedrag tegenover lokale politieambtenaren al gauw in de termen van een strafbaar feit vallen, zoals in casu, waar beklaagde een der agenten zeer pijnlijk trof door een trap tegen de lies. Dit feit is in de tenlastelegging vermeld en had dus als mishandeling (eenvoudige mishandeling) kunnen worden bestraft, waarbij het verzet als krijgstuchtelijk vergrijp bij de straftoemeting in aanmerking kon worden genomen. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 24 januari 1962

President: Majoor Mr. *P.* E. Kloots (plv.); *Leden:* Lt. Kolonel *H.* H. Peeters en Lt. Kolonel-arts J. G. van Steinfoorn.
Raadsman: 1e Luitenant O. Huising.

Als korporaal, behorende tot enige wacht, tezamen met een soldaat, behorende tot diezelfde wacht, levensmiddelen, olie en een moersleutel gestolen van onder hun bewaking gestelde plaatsen.

(W.M.Sr. art. 48, 152.)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P. P., geboren 4 augustus 1941, dpl. korporaal, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is telastegelegd:

„dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks het tijdvak van „april 1961 tot 15 juli 1961 te Enschede, terwijl hij als dienstplichtig „korporaal in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Lucht- „macht en deel uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van „gebouwen en goederen op de vliegbasis Twenthe, tezamen en in ver- „eniging met andere tot die wacht behorende personen, zoals de sol- „daat A. A., de soldaat B. B. en de korporaal C. C., althans met één „of meer van hen en/of alleen, telkens met het oogmerk van weder- „rechtelijke toeëigening heeft weggenomen eet- en drinkwaren, 2 blik- „ken olie en een 4-inch bahco sleutel, toebehorende resp. aan 700 „Squadron op de vliegbasis Twenthe, althans de cantinedienst en de „Staat der Nederlanden, althans telkens aan een of meer anderen dan „aan hem, beklaagde, of één of meer zijner mededaders, en welke „goederen zich bevonden respectievelijk: in een cantinewagen, op flight „noordcomplex en hangar 7 noordcomplex op die vliegbasis, derhalve „op een plaats welke onder hunne bijzondere bewaking of bescherming „was gesteld";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig korporaal in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en deel uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van gebouwen en goederen op de vliegbasis Twenthe te Enschede, heb ik tezamen en in vereniging met de soldaat A. A. op een nacht in mei 1961 twee flesjes limonade en een paar koeken uit een op die vliegbasis staande cantinewagen, en tezamen en in vereniging met de soldaat B. B. in de week van 8–15 juli 1961 twee 1 liter blikken OM 10 olie van de flight van het noordcomplex van de basis en een 4-inch bahco sleutel uit een gereedschapskist in hangar 7 van genoemd noordcomplex weggenomen, telkens met de bedoeling ons die goederen toe te eigenen, ook al wisten we dat we daartoe van niemand recht of toestemming hadden. De plaatsen waarvandaan wij die goederen wegnamen stonden onder onze bijzondere

bewaking, omdat wij op de genoemde tijdstippen allen deel uitmaakten van de wacht van de vliegbasis Twenthe;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P293/61, opgemaakt en gesloten te Enschede op 13 september 1961 door Uilke Wijbenga, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Vliegbasis Twenthe, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

A. A.:

Samen met de korporaal P. P. heb ik eens, toen wij beiden wacht hadden, uit een op de vliegbasis Twenthe staande cantinewagen 2 flesjes limonade en een paar koeken weggenomen;

B. B.:

Op een keer, in de week van 8–15 juli 1961, bevond ik mij op patrouille met de korporaal P. P. Wij hebben toen samen van de flight van het noordcomplex der vliegbasis Twenthe een paar blikken olie OM 10 weggenomen. Die olie wordt gebruikt voor vliegtuigmotoren. Ook ben ik eens samen met de korporaal P. P. hangar 7 van genoemd noordcomplex binnengegaan. Van een daar staande gereedschapskist heb ik de scharniersluitingen geforceerd;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 273161, opgemaakt en gesloten te Enschede op 21 augustus 1961 door Uilke Wijbenga voornoemd, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Petrus Johannes Linde:

Ik ben bij het 700 Squadron op de Vliegbasis Twenthe belast met het beheer over een als cantine ingerichte militaire aanhangwagen. In deze wagen worden o.a. flesjes limonade, chocomel en koeken verkocht. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven die goederen, die zich in deze wagen bevinden en die toebehoren aan het 700 Squadron van de Vliegbasis, weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 267161, opgemaakt en gesloten te Enschede op 22 augustus 1961 door Uilke Wijbenga voornoemd, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Christiaan Abraham de Wit:

Ik werk op het tot de vliegbasis Twenthe behorende Noordcomplex. Aldaar is een voorraad olie voor vliegtuigmotoren, OM 10, opgeslagen. Niemand is gerechtigd daar voor privé-doeleinden olie, welke toebehoort aan de Staat der Nederlanden, weg te nemen;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 269161, opgemaakt en gesloten te Enschede op 18 augustus 1961 door Uilke Wijbenga voornoemd, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Marius Hendrik van Brakel:

In hangar 7 van het tot de vliegbasis Twenthe behorende Noordcomplex heb ik een afgesloten gereedschapskist staan. Op 13 juli 1961 heb ik alle gereedschappen nog gecontroleerd. Op 19 juli 1961 bleek mij, dat er diverse gereedschappen waaronder een 4-inch bahco sleutel

uit verdwenen waren. Ik constateerde, dat de sluiting van de kist geforceerd was. Ik heb niemand recht of toestemming gegeven gereedschap uit deze kist, dat toebehoort aan de Staat der Nederlanden, weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is telastegelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op verschillende tijdstippen in het tijdvak van april 1961 tot „15 juli 1961 te Enschede, terwijl hij als dienstplichtig korporaal in „werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en deel „uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van gebouwen en „goederen op de vliegbasis Twenthe, tezamen en in vereniging met „andere tot die wacht behorende personen, zoals de soldaat A. A., de „soldaat B. B., telkens met het oogmerk van wederrechtelijke toeëige„ning heeft weggenomen eet- en drinkwaren, 2 blikken olie en een „4-inch sleutel, toebehorende resp. aan 700 Squadron op de vliegbasis „Twenthe en welke goederen zich bevonden respectievelijk in een can„tinewagen, op flight noordcomplex en hangar 7 noordcomplex op die „vliegbasis, derhalve op een plaats welke onder hunne bijzondere be„waking was gesteld";

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„medeplegen van diefstal door een militair op ene onder zijne bij„zondere bewaking gestelde plaats, driemaal gepleegd",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 152 Wetboek van Militair Strafrecht juncto artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is telastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de gepleegde misdrijven ongeschikt acht in de door hem beklede rang van korporaal te blijven dienen;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 2 maanden en verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse — *Red.]*.

NASCHRIFT

Hoewel tenlastegelegd is dat beklaagde, korporaal, tezamen en in vereniging met een mindere, soldaat, een opzettelijk misdrijf pleegt, vermeldt de tenlastelegging niet dat het feit dat beklaagde in vereniging

met zijn mindere handelde, mede onder zijn opzet viel. Daardoor was de Krijgsraad de weg naar toepassing en vermelding in de qualificatie van de strafverzwarende omstandigheid, vermeld in artikel 48 W.M.Sr., afgesneden. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 18 augustus 1961

President: Luitenant-Kolonel Mr. *J.* T. Buurman van Vreeden; *Leden:* Luitenant-Kolonel Mr. *G.* W. O. Riep en Majoor C. L. W. M. Baron van Voorst tot Voorst.
Raadsman: 1e Luitenant *P.* Vogelesang, te Arnhem.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid. Weliswaar vermeldt de tenlastelegging dat beklaagde opzettelijk ongeoorloofd afwezig was tezamen met de soldaat S., maar nu niet gesteld is dat S. eveneens opzettelijk ongeoorloofd afwezig zou zijn geweest, houdt het bewezenverklaarde niet de strafverzwarende omstandigheid van artikel 99, 2" W.M.Sr. in.

(W.M.Sr. artt. *97,* 99, 2°).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. H., geboren 30 maart 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst „was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der „wet, op of omstreeks 1 mei 1961, 24.00 uur, derhalve in tijd van „oorlog, na een hem verleende bewegingsvrijheid/avondpermissie niet „naar zijn onderdeel te Zuidlaren, althans in Nederland, is terugge„keerd, en daarvan sindsdien tezamen met de dienstplichtig soldaat L. „S.„ althans alleen, opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en ge„bleven, totdat hij op of omstreeks 5 mei 1961, ca. 16.45 uur bij zijn „onderdeel is teruggekeerd";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij toen als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de C-compagnie 44e Infanterie Bataljon, gelegerd te Zuidlaren, op 1 mei 1961 na het avondeten met avondpermissie tot 24.00 uur die dag, genoemd onderdeel heeft verlaten en niet voor 24.00 uur — zoals hij had moeten doen — bij dat onderdeel is teruggekeerd, maar van dat onderdeel afwezig is geweest en gebleven tot hij op 5 mei 1961 te omstreeks 16.45 uur bij dat onderdeel is teruggekeerd; dat hij, toen hij niet naar genoemd onderdeel terugkeerde en terwijl hij daarvan afwezig was, wist dat hij daartoe van niemand recht of toestemming had gekregen; dat hij tijdens zijn afwezigheid steeds in gezelschap van de soldaat L. S. van zijn onderdeel was;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P 62/61, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 13 mei 1961 gesloten en getekend door Sander Evert Dortland, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee ingedeeld bij de brigade Zuidlaren der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring aan verbalisant van Edwin Overink, kapitein, commandant C-compagnie 44e Infanterie Bataljon:

dat de soldaten L. S. en H. H. tot zijn compagnie behoren; dat de soldaten L. S. en H. H. van 2 mei 1961, tot 5 mei 1961, 16.45 uur zonder zijn toestemming, dus ongeoorloofd, van hun onderdeel afwezig zijn geweest; dat zij zich op 5 mei 1961 omstreeks 16.45 uur hebben teruggemeld;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 13 mei 1961 opgemaakt en gesloten door Sander Evert Dortland, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Zuidlaren zakelijk inhoudt als verklaring van L. S.:

dat hij op 1 mei 1961 samen met de soldaat H. H. naar Groningen is gegaan; dat hij op 1 mei 1961 te 24.00 uur bij zijn onderdeel te Zuidlaren terug had moeten zijn; dat zij echter tot 5 mei 1961 zonder toestemming van hun onderdeel afwezig zijn geweest;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat beklaagde tezamen met de soldaat S. opzettelijk ongeoorloofd afwezig is gebleven;

Overwegende, dat de tenlastelegging weliswaar inhoudt dat beklaagde opzettelijk en ongeoorloofd, tezamen met de soldaat S. van zijn onderdeel te Zuidlaren afwezig is geweest, maar dat uit de tenlastelegging niet blijkt, dat de soldaat S. daarbij eveneens opzettelijk en ongeoorloofd zou hebben gehandeld zodat het bewezenverklaarde niet inhoudt de verzwarende omstandigheid, genoemd in artikel 99, aanhef en sub 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht, en moet worden gequalificeerd als opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet langer dan vier dagen durend, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 aanhef en sub 2e W.v.M.S.;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is tenlastegelegd dan hierboven bewezen is verklaard, zodat hij daarvan mitsdien moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 1 maand — ***Red.]***.

DISCIPLINAIRE BESLISSING

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 20 maart 1962

President: Mr. Veldman (plv.); *Leden:* luitenant-generaals van der Kroon, Zegers, schout-bij-nacht Bakker (plv.), luitenant-generaal Valk (plv.).

Een colonnecommandant, die tijdens een 24-uurscolonnerit in een rustpauze voorbij Roermond op weg naar de bestemming Ossendrecht, kennis had gekregen van een aanrijding tussen 3 auto's van zijn colonne te Maastricht, waarbij zich geen persoonlijke ongelukken hadden voorgedaan en waarbij geen schade aan derden was veroorzaakt, was gestraft, omdat hij toen ter plaatse niet onmiddellijk overeenkomstig voorschrift 2-1360 *een verkeersongevallenrapport had doen opmaken, doch enkele uren later op de eindbestemming Ossendrecht.*

De beslissing van de colonnecommandant was onder de gegeven omstandigheden niet strafwaardig.

Beklag gegrond; beschikking waarvan beklag vernietigd en de aan klager opgelegde straf met bepaling dat de strafoplegging in de straflijst onleesbaar zal worden gemaakt.

(W.K. art. 68).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring, gedagtekend 16 februari 1962, waarbij de adjudant-onderofficier J. W., rnr. 16.01.06.000, dienende bij het Depot Artillerie, 1e Instructie Afdeling „Rhenen", C-Instructiebatterij, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant van de 1e Instructie Afdeling „Rhenen" over de straf van vier dagen licht arrest, hem door zijn commandant opgelegd wegens:

„Toen hij als colonnecomrnandant kennis kreeg van een aanrijding, „die in zijn colonne had plaats gevonden en waarvan hij niets had ge-„merkt, nagelaten alsnog een verkeersongevallenrapport op te doen „maken.

„Bovendien nagelaten de Koninklijke Marechaussee te waarschu-„wen. Op deze wijze een zeer slecht voorbeeld gegeven aan de chauf-„feurs, die juist het rijbewijs hadden gehaald",

bij welke beschikking — op 14 februari 1962 genomen en op dezelfde dag aan klager uitgereikt — het beklag gedeeltelijk gegrond werd verklaard, met handhaving van de opgelegde straf en met wijziging van de omschrijving van de strafreden zodat deze komt te luiden:

„Toen hij als colonnecomrnandant kennis kreeg van een aanrijding, „die in zijn colonne had plaatsgevonden en waarvan hij op het tijdstip „van gebeuren niets had gemerkt, nagelaten — toen bleek dat er nog „geen verkeersongevallenrapporten over het ongeluk waren ingevuld „— deze alsnog onmiddellijk op te maken of te doen opmaken.

„Op deze wijze een zeer slecht voorbeeld gegeven aan de chauffeurs, „die juist het rijbewijs hadden gehaald";

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden:

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende, dat het Hof is gebleken:

dat klager opgedragen was op 29 januari 1962 met de pas geslaagde chauffeurs van zijn peloton een 24 uurs colonnerit te maken

dat tijdens deze rit te Maastricht tussen een drietal auto's van deze colonne een aanrijding ontstond;

dat door de betrokken chauffeurs ter plaatse van het ongeval een ,,Verkeers Ongevallen Rapport" had dienen te worden opgemaakt, zoals is voorgeschreven in het ,,Handboek voor de Chauffeur" (voorschrift 2-1360);

dat dit door hem werd nagelaten;

dat klager van dit ongeval en van het niet opmaken van het V.O.R. eerst kennis kreeg bij een rustpauze, welke voorbij Roermond, op weg naar de eindbestemming Ossendrecht, werd gehouden;

dat klager, nadat hem gebleken was, dat zich bij deze aanrijding geen persoonlijke ongelukken hadden voorgedaan, er evenmin schade aan derden was toegebracht en de toestand van de betrokken voertuigen zodanig was, dat zij hun weg konden vervolgen, besloot niet naar de plaats van het ongeval terug te rijden om een V.O.R. te laten opmaken, maar dit op de eindbestemming Ossendrecht te laten doen;

Overwegende, dat nu het V.O.R. niet — zoals voorgeschreven — ter plaatse was opgemaakt, klagers besluit om dit niet te Roermond doch enkele uren later in Ossendrecht te laten doen — onder de gegeven omstandighelen — niet als strafwaardig kan worden aangemerkt;

Overwegende, dat het beklag mitsdien gegrond moet worden verklaard;

Krachtens artikel 68 van de Wet op de Krijgstucht de eindbeslissing nemende op het beklag;

Verklaart dit gegrond;

Vernietigt de beschikking waarvan beklag;

Vernietigt ook de aan klager opgelegde straf;

Bepaalt, dat de strafoplegging, waarvan beklag, op klagers straflijst zal worden doorgehaald en onleesbaar gemaakt;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan de klager, de strafoplegger, de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en de Minister van Defensie.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK

Landgerecht Manokwari

Vonnis van 1 februari 1961

Landrechter: Mr. Brandenburg.

Indonesische infiltranten in Ned. N. Guinea. „Verzamelen" in art. 118 W.v.Sr. van Ned. N. Guinea.

Met ,,verzamelen" in art. 118 W.v.Sr. van Ned. N. Guinea kan niet

bedoeld zijn het verzamelen in de zin van „bijeenbrengen", doch het verzamelen in de zin van „inwinnen', dat is „zien te verkrijgen" (zie b.v. Handwoordenboek Nederlandse Taal van Koenen-Endepols). Immers zou verzamelen betekenen: „bijeenbrengen", dan zou degeen, die slechts één gegeven, hoe belangrijk ook, tracht te verkrijgen nimmer strafbaar zijn, want voor het bijeenbrengen van gegevens behoeft men méér gegevens dan één. Het aan de gezamenlijke beklaagden telastegelegde is derhalve niet een poging tot verzamelen van gegevens, maar het voltooide delict van het, zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk verzamelen (dat is: trachten te verkrijgen) van gegevens betreffende enige zaak van militair belang.

(Sr. artt. 92—107*a*).

Vonnis gewezen in de zaak van:

1. A. R., oud 24 jaar, soldaat I TNI, te Ambon, 2. A. B., oud 22 jaar, zonder beroep, 3. H. L., oud 21 jaar, arbeider, 4. F. S. alias R., oud 24 jaar, arbeider, 5. Arobi R., oud 20 jaar, arbeider, en 6. M. B., oud 23 jaar, arbeider, allen thans verblijvende in de Strafgevangenis te Hollandia.

Wij Landrechter voornoemd;

Gelet op het t. t.r.z. gehouden onderzoek;

Gezien de aan de beklaagden voorgelezen dan wel voorgehouden stukken, te weten:

1. onze akte van verwijzing d.d. 23 jan. 1960 nos. 113-118/60 Crim. Fakfak en de betekening dier akte aan de beklaagden d.d. 4 febr. 1961 door de Hoofdagent van Politie E. O. te Hollandia; enz. (onder 2 t. en m. 5 worden vermeld processen-verbaal van de politie inhoudende getuigenverklaringen, *Red.);*

6. de door de Inspecteur van Politie J. S. V. te Fakfak opgemaakte processen-verbaal van arrestatie van beklaagden en inbeslagneming hunner goederen;

7. een fotoblad met drie foto's;

8. een notitieboekje;

9. drie velletjes papier met diverse namen;

10. een d.d. 9 febr. 1961 op diens officierseed door de Schout bij Nacht G. J. P. der Koninklijke Marine opgemaakte verklaring;

een en ander als nader omschreven in het p.-v. der t.r.z.;

Gehoord enz.;

Overwegende: Bij beschikking no. 5 d.d. 12 nov. 1960 heeft het Hof van Justitie te Hollandia de berechting van voornoemde beklaagden gelast terzake van:

T.a.v. 1e t/m 6e verdachten:

dat zij op of omstreeks 13—15 april 1960 te of in de omgeving van Fakfak, tezamen en in vereniging, althans ieder voor zich ter uitvoering van het voornemen om in Nederlands Nieuw Guinea zonder daartoe bevoegd te zijn, opzettelijk gegevens en/of aanwijzingen betreffende enige zaak van militair belang te verzamelen, vanuit Indonesië per prauw naar Nederlands Nieuw Guinea zijn overgestoken en aldaar aangekomen te Fakfak of omstreken illegaal aan land zijn gegaan, ver-

volgens aldaar contact hebben opgenomen met de bevolking en meer speciaal met de pro R. I. gezinde leden daarvan, te weten o.a. A. en B., aan wie verdachten middels hun woordvoerder R. verzochten een namenlijst samen te stellen van de pro R.I. gezinden uit de streek alsmede gegevens te verzamelen over Marine- en Politiepatrouilles, kortom gegevens van militair belang en deze lijst en gegevens aan hen, verdachten af te staan, zijnde de uitvoering ervan alleen tengevolge van omstandigheden van hun wil onafhankelijk niet voltooid, aangezien A. en B. voordien werden gearresteerd;

Welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij art. 118 jo. 53 W.v.Sr. (v. Ned. N. Guinea, *Red.)*.

T.a.v. 1e verd. A. R.:

dat hij op of omstreeks 4 mei 1960 gedurende zijn aanhouding ten detachemente van de Algemene Politie te Fakfak in de cantine, althans op het terrein van dat detachement, zonder daartoe bevoegd te zijn, opzettelijk gegevens betreffende enige zaak van militair belang, heeft verzameld en/of bezeten, bewaard, verborgen, vervoerd, hebbende hij immers alstoen en aldaar aan de Veldwachter IIe klasse V., die arrestantenwacht had en o.m. met zijn — verd.'s — bewaking was belast, verzocht voor hem een situatieschets van de marinierskazerne van Fakfak te maken, welke schets door X. onder tekst en uitleg is gemaakt en aan verd. afgegeven;

Welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij art. 118 W.v.Sr.

T.a.v. 2e verd. A. B.:

I. dat hij op of omstreeks 2—5 mei 1960 gedurende zijn aanhouding ten detachemente van de Algemene Politie te Fakfak in het wachtlokaal, althans op het terrein van dat detachement, zonder daartoe bevoegd te zijn, opzettelijk gegevens betreffende enige zaak van militair belang heeft verzameld en/of bezeten, bewaard, verborgen, vervoerd, hebbende hij immers alstoen en aldaar aan de Veldwachter IIe klasse X. verzocht voor hem een namenlijst op te maken van het Politiepersoneel van het detachement der Algemene Politie te Fakfak, en hebbende X. voornoemd hieraan gevolg gegeven en aan hem — verd. — achtereenvolgens overhandigd een namenlijst van het lager politiepersoneel en een namenlijst van het kader van het politiepersoneel van het detachement der Algemene Politie te Fakfak;

Welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij art. 118 W.v.Sr.

II. dat hij op of omstreeks 23 mei 1960, in of in de omgeving van de Centrale Gevangenis te Hollandia-Binnen, zonder daartoe bevoegd te zijn, opzettelijk gegevens heeft verzameld en/of bezeten, bewaard, verborgen, vervoerd, betreffende enige zaak van militair belang, hebbende hij immers alstoen en aldaar op zijn verzoek van een zekere Y. een lijst ontvangen van de aan deze laatste persoon bekende pro R.I. gezinde personen;

Welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij art. 118 W.v.Sr.

T.a.v. de 3e verd. H. L.:

dat hij op of omstreeks 7 mei 1960 in of in de omgeving van de Centrale Gevangenis te Hollandia-Binnen, zonder daartoe bevoegd te

zijn opzettelijk gegevens betreffende enige zaak van militair belang heeft verzameld en/of bezeten, bewaard, verborgen, vervoerd, te weten alstoen aldaar een nominatieve opgave van het Politiepersoneel te Fakfak in een passant of lus van een hem toebehorende witte broek heeft verborgen;

Welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij art. 118 W.v.Sr.

Voormelde t.l.l. is opgenomen in Onze, hiervoren sub 1 vermelde akte van verwijzing.

T. t.r.z. hebben de beklaagden ieder voor zich kort samengevat opgegeven:

Beklaagde R.:

dat hij van de kapitein van het Indonesische leger S. tot tweemaal toe opdracht had ontvangen naar Nederlands Nieuw Guinea te gaan teneinde te trachten aldaar gegevens te verkrijgen over de sterkte van de Nederlandse Marine en de Politie, de ligging van militaire stellingen en de gezindheid van de bevolking, meer in het bijzonder of de bevolking pro-Indonesisch was gezind; dat hij daartoe ten tijde als in de t.l.l. omschreven met zijn medebeklaagden naar Nederlands Nieuw Guinea per prauw is overgestoken, bij Fakfak illegaal het land is binnengekomen en aldaar contact heeft verkregen met een zekere A. en B., aan wie hij heeft verzocht om voor hem een lijst te vervaardigen van de namen der pro-Indonesisch gezinden te Fakfak en omgeving, voorzien van de foto's van die personen, alsmede om andere gegevens van militair belang in te winnen;

dat hij tegenover A. en B. het woord heeft gevoerd, doch dat, zo hij zulks niet had gedaan, waarschijnlijk een der andere beklaagden dat gedaan zou hebben, aangezien de andere beklaagden voor hun vertrek uit Indonesië hem hadden beloofd hem te zullen helpen bij de vervulling van zijn voormelde opdracht, waarmede hij hun volledig op de hoogte had gebracht;

dat hij overigens het hem afzonderlijk telastegelegde geheel ontkent.

Beklaagde B.:

dat hij bekend was met de voormelde aan beklaagde R. gegeven opdracht en hem heeft beloofd hem te zullen helpen met de vervulling daarvan;

dat hij daartoe ten tijde als in de t.l.l. omschreven met zijn medebeklaagden is overgestoken naar Nederlands Nieuw Guinea en illegaal bij Fakfak het land is binnengekomen;

dat aldaar door beklaagden contact werd verkregen met voornoemde A en B met wie beklaagde R. in zijn bijzijn heeft gesproken als voren vermeld;

dat hij, zo R. niet met hen zou hebben gesproken, dat zelf zou hebben gedaan, teneinde hen te verzoeken als thans door R. werd verzocht;

dat hij van het hem afzonderlijk telastegelegde het hem sub I telastegelegde geheel ontkent;

dat hij echter inderdaad ten tijde en ter plaatse als in de t.l.l. sub II omschreven inderdaad aan de aldaar genoemde Y een lijst heeft ver-

zocht van de namen der aan dezen bekende pro-Indonesisch gezinde personen en deze lijst inderdaad van die Y heeft ontvangen en enige tijd in bezit heeft gehad, waarna hij die lijst heeft vernietigd;

Beklaagde L.:

dat hij bekend was met de voormelde aan beklaagde R. gegeven opdracht en hem heeft beloofd hem te zullen helpen met de vervulling daarvan;

dat hij daartoe ten tijde als in de t.l.l. omschreven met zijn medebeklaagden is overgestoken naar Nederlands Nieuw Guinea en illegaal bij Fakfak het land is binnengekomen;

dat aldaar door beklaagden contact werd verkregen met voornoemde A en B, met wie beklaagde R. in zijn bijzijn heeft gesproken als voren vermeld;

dat hij, zo R. niet met hen zou hebben gesproken, dat zelf zou hebben gedaan teneinde hen te verzoeken als thans door R. werd verzocht;

dat hij inderdaad ten tijde en ter plaatse als onder het hem afzonderlijk telastegelegde omschreven een lijst met namen van het politiepersoneel te Fakfak in zijn bezit heeft gehad, die hij in zijn kleding had verborgen.

De overige beklaagden:

dat zij bekend waren met de voormelde aan beklaagde R. gegeven opdracht en hem hebben beloofd hem te zullen helpen met de vervulling daarvan;

dat zij daartoe ten tijde als in de t.l.l. omschreven met hun medebeklaagden zijn overgestoken naar Nederlands Nieuw Guinea en illegaal bij Fakfak het land zijn binnengekomen;

dat aldaar door beklaagden contact werd verkregen met voornoemde A en B met wie beklaagde R. in hun bijzijn heeft gesproken als voren vermeld;

dat zij, zo R. niet met hen zou hebben gesproken, dat zelf zouden hebben gedaan, teneinde hen te verzoeken als thans door R. werd verzocht.

Alle beklaagden hebben voorts, ieder voor zich, opgegeven dat de gegevens die zij zochten te verkrijgen en, voor wat de beklaagden B. en L. betreft, verkregen hebben, door hen van militair belang worden geacht en dat zij er zich van bewust waren, dat zij niet gerechtigd waren tot inwinning daarvan, weshalve zij heimelijk handelden.

Voormelde opgaven hebben de beklaagden ieder voor zich, vergezeld doen gaan van nadere opgaven van omstandigheden, waaronder de feiten zijn gepleegd.

Terzake van het aan de beklaagden gezamenlijk ten laste gelegde zijn die omstandigheden en opgaven ook bekend uit en stemmen zij in hoofdzaak overeen met de hiervoren sub 2, 3, *6* en 7 vermelde bescheiden en foto's.

Terzake van het aan de 1e, 2e en 3e beklaagde ieder afzonderlijk ten laste gelegde zijn die omstandigheden en opgaven ook bekend uit en stemmen zij overeen met:

1. het hiervoren sub 8 bedoelde stuk,
2. de hiervoren sub *3* vermelde bescheiden,
3. de hiervoren sub 4 en 9 vermelde bescheiden;

Door voormelde opgaven van beklaagden — wordende ieders opgaven slechts als bewijs gebezigd tegenovcr hem die deze heeft gedaan — die in feite een gedeeltelijke erkentenis van hetgeen aan beklaagden is ten laste gelegd inhouden, en door de sub 2 tot en met 7 vermelde bescheiden en foto's en de daaruit te putten aanwijzingen achten Wij wettig en overtuigend bewezen:

dat de beklaagden ten tijde en ter plaatse in de t.l.l. omschreven, tezamen en in vereniging, ter uitvoering van hun voornemen om in Nederlands Nieuw Guinea, zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk gegevens en aanwijzingen betreffende enige zaak van militair belang in te winnen; vanuit Indonesië per prauw naar Nederlands Nieuw Guinea zijn overgestoken en aldaar aangekomen in de omstreken van Fakfak illegaal aan land zijn gegaan, vervolgens aldaar contact hebben opgenomen met de in de t.l.l. vermelde personen aan wie de beklaagden middels hun woordvoerder R.. die immers voor en namens hen allen en in hun bijzijn sprak, verzochten een namenlijst samen te stellen van pro-R.I.gezinden uit die streek, alsmede andere gegevens van militair belang in te winnen en deze lijst en die gegevens aan hen beklaagden af te staan;

voorts dat de tweede beklaagde B. ten tijde en ter plaatse in de t.l.l. omschreven, zonder daartoe bevoegd te zijn, opzettelijk gegevens heeft ingewonnen en bezeten, hebbende hij van de aldaar genoemde Y op zijn, beklaagdes verzoek, een lijst ontvangen van de aan dien Y bekende, pro-R.l.gezinde personen;

tenslotte dat de derde beklaagde L. ten tijde en ter plaatse in de t.l.l. onaschreven, zonder daartoe bcvoegd te zijn, opzettelijk gegevens heeft bezeten, verborgen en vervoerd, te weten een nominatieve opgave van het politiepersoneel te Fakfak, die hij had verborgen in een lus van een hem toebehorende witte broek;

een en ander als aan de beklaagden ten laste was gelegd.

Door het hiervoren sub 10 vermelde bescheid, inhoudende een gemotiveerde verklaring van de door Ons als terzake meest deskundig beschouwde officier ten aanzien van het militaire belang der door de beklaagden gezochte en ten dele verkregen inlichtingen, met het oordeel van welke deskundige Wij Ons kunnen verenigen, alsmede door de eigen erkentenissen van beklaagden dienaangaand, achten Wij voorts wettig en overtuigend het militaire belang van de in de t.l.l. bedoelde gegevens aangetoond en bewezen dat beklaagden het militair belang dier gegevens beseften.

T.a.v. het in de akte van verwijzing aan de beklaagden ten laste gelegde „verzamelen" van gegevens, merken Wij evenwel op, dat met „verzamelen" in art. 118 Sr. niet bedoeld kan zijn het verzamelen in de zin van „bijeenbrengen", doch het verzamelen in de zin van „in-„winnen", dat is: „zien te verkrijgen (zie bijv. Handwoordenboek Nederlandse Taal van Koenen-Endepols). Immers zou verzamelen be-

tekenen: „bijeenbrengen", dan zou degeen, die slechts één gegeven. hoe belangrijk ook, tracht te verkrijgen nimmer strafbaar zijn, want voor het bijeenbrengen van gegevens behoeft men méér gegevens dan één. Zulks nu kan de bedoeling van de wet niet zijn.

Het aan de gezamenlijke beklaagden telastegelegde is derhalve niet een poging tot verzamelen van gegevens, doch door het vragen van R. aan A en B van dc in de t.l.l. vermelde gegevens pleegde hij het voltooide delict van het, zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk verzamelen (dat is: trachten te verkrijgen) van die, aldaar omschreven gegevens betreffende enige zaak van militair belang. Zijn nauw met hem, volgens vooropgezet plan samenwerkende medebeklaagden, die allen hetzelfde opzet hadden en met het voornemen van beklaagde R. bekend waren en voorts bij diens gesprek met A en B zijn tegenwoordig geweest, doch zelf niet met die personen hebben gesproken, maar zulks overlieten aan R., zijn als medeplegers van het door beklaagde R. gepleegd, voltooide delict aan te merken.

Hetgeen aan de 1e beklaagde afzonderlijk en aan de 2e beklaagde afzonderlijk sub I is ten laste gelegd, achten Wij niet bewezen, voor wat de tweede gedaagde betreft ondanks de verklaringen dienaangaande van de getuige N., wiens verklaringen echter onvoldoende gesteund worden door andere bewijsmiddelen.

Evenmin achten Wij van het aan derde beklaagde afzonderlijk telastegelegde bewezen dat hij zelf pogingen heeft aangewend om die gegevens te verkrijgen, derhalve die gegevens heeft verzameld, wel echter dat hij die gegevens verkregen hebbende, deze heeft bezeten, verborgen en vervoerd op de in de t.l.l. omschreven wijze.

Hetgeen aan beklaagden is ten laste gelegd en door hen is begaan en bewezen verklaard als voorschreven, levert de in het dictum nader te omschrijven misdrijven op.

Daar niet is gebleken van enige omstandigheid, die hun strafbaarheid zou uitsluiten of opheffen, zijn zij deswege strafbaar.

De na te melden straffen achten Wij in overeenstemming met de ernst van het door beklaagden misdrevene, in verband met de t. t.r.z. gebleken omstandigheden, waaronder de feiten zijn begaan en gelet op de persoonlijkheid van ieder der beklaagden.

Gelet: op de artt. 1, 2, 10, 12, 26, 55 lid 1 sub 1e, 65 en 118 Sr., op het Voorlopig Rechtsreglement Nederlands Nieuw Guinea, alsmede op het bepaalde in de tiende titel — bijzonderlijk art. 313 en 315 daarvan — en op art. 378 van het Herzien Inlands Reglement:

Rechtdoende:

Verklaren de in hoofde dezes genoemde beklaagden schuldig aan het hen gezamenlijk ten laste gelegde,

voorts de beklaagde A. B. schuldig aan het dezen afzonderlijk sub II ten laste gelegde en tenslotte

de beklaagde H. L. schuldig aan het dezen afzonderlijk telastegelegde,

een en ander zoals hierboven bewezen is verklaard;

Qualificeeren het bewezene als de misdrijven:

t.a.v. de beklaagde A. R.:

,,Het zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk gegevens verzamelen ,,betreffende enige zaak van militair belang'';

t.a.v. de beklaagde A. B.:

,,Het medeplegen van het zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk ,,gegevens verzamelen betreffende enige zaak van militair belang'',

in meerdaadse samenloop gepleegd met:

,,Het zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk gegevens verzamelen ,,en bezitten betreffende enige zaak van militair belang'';

t.a.v. de beklaagde H. L.:

,,Het medeplegen van het zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk ,,gegevens verzamelen betreffende enige zaak van militair belang'',

in meerdaadse samenloop gepleegd met:

,,Het zonder daartoe bevoegd te zijn, opzettelijk gegevens bezitten, ,,verbergen en vervoeren, betreffende enige zaak van militair belang'';

t.a.v. de overige beklaagden:

,,Het medeplegen van het zonder daartoe gerechtigd te zijn opzette- ,,lijk gegevens verzamelen betreffende enige zaak van militair belang'';

Veroordelen beklaagden over zulks tot gevangenisstraf, en wel:

de beklaagde A. R.: voor de duur van vijf jaar,

de beklaagde A. B., voor de duur van vijf jaar,

de beklaagde H. L.: voor de duur van drie jaar en zes maanden,

de beklaagde F. S .alias R.: voor de duur van vier jaar, en

de beklaagden Arobi R. en M. B. ieder: voor de duur van drie jaar;

Bepalen dat aan de veroordeelden geen arbeid buiten de muren van een gesticht bestemd tot het opnemen van veroordeelden zal worden opgedragen;

Bevelen de onmiddellijke inhechtenisneming van de veroordeelden;

Verklaren niet bewezen hetgeen aan de beklaagden meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven bewezen is verklaard;

Spreken hen daarvan vrij;

Gelasten dat de voorwerpen die tot stukken van overtuiging hebben gediend, t.w. drie velletjes papier en een notitieboekje vernietigd zullen worden;

Veroordelen ieder der beklaagden nog in de betaling van de kosten van het rechtsgeding.

Aantekening:

Blijkens daarvan d.d. 14 febr. 1961 opgemaakte akten hebben de Magistraat en ieder der beklaagden uitdrukkelijk berust in dit vonnis, waardoor dit vonnis kracht van gewijsde heeft verkregen.

T.a.v. de aangehaalde artt. van het W.v.Sr. van Ned. N. Guinea moge nog worden opgemerkt, dat:

artt. 1 en 2 corresponderen met artt. 1 en 2 Sr.;

art. 10 correspondeert met art. 9 lid 1 Sr., met dien verstande, dat in N. Guinea de doodstraf nog wel-, maar plaatsing in een R.W.I. nog niet bekend is;

art. 12 correspondeert nagenoeg met art. 10 Sr.:

art. 26 opent in N. Guinea de mogelijkheid, dat de rechter kan be-

palen, dat aan de veroordeelde geen arbeid buiten de muren van een gesticht, bestemd tot het opnemen van veroordeelden, wordt opgedragen;

artt. 55 lid X sub 1e en 65 zijn volledig gelijkluidend aan de artt. 47 lid 1 sub 1e en 57 Sr.;

art. 118 luidt:

„Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft hij „die, zonder daartoe bevoegd te zijn, opzettelijk een fotografische op„name, een opmeting, afbeelding of beschrijving of een tekening dan „wel andere gegevens of aanwijzingen vervaardigt, verzamelt, bezit, „bewaart, verbergt, vervoert betreffende eenige zaak van militair be„lang." *(Red.).*

(Overgenomen uit „Nederlandse Jurisprudentie 1961, No. 507).

Arrondissements-Rechtbank 's-Gravenhage

(Kort geding)

Vonnis van 14 februari 1962

President: Mr. Prins (fgd.).

Eiser: J. A. C. L. te Amsterdam, zowel voor zich als in zijn hoedanigheid van vader die de ouderlijke macht uitoefent over zijn minderjarige zoon G. J. M. J. L. te Amsterdam; *procureur:* Mr. J. W. Dekker; *gepleit* door Mr. A. G. C. van Proosdij, advocaat te Amsterdam.

Gedaagde: de Staat der Nederlanden; *procureur:* Mr. E. Droogleever Fortuyn.

Vervoer van militairen in burger naar Nieuw-Guinea.

Is het in het paspoort van een dpl. militair, bestemd voor de vervulling van zijn dienstplicht in Nieuw-Guinea, als diens beroep invullen van: „rijksambtenaar" en het vervoeren van die militair in burgerkleding per vliegtuig naar Nw.-Guinea onrechtmatig omdat ged. die militair aldus zou beroven van bescherming krachtens de Rode-Kruis-Verdragen van Genève d.d. 12 aug. 1949?

Het reizen door (over) het buitenland door militairen in dienstopdracht en in groepsverband in burgerkleding en zonder wapens is nergens verboden, niet in strijd met het volkenrecht en als normaal te beschouwen.

De aanduiding „rijksambtenaar" is wellicht overbodig, doch geen „bewustelijk in strijd met de waarheid gedane vermelding" of overtreding van art. 231 Sr. Karakter van een paspoort: zie vonnis.

Er bestaat op basis van voormelde Verdragen geen essentieel verschil in behandeling tussen burgers en militairen waardoor zou kunnen worden gezegd dat een militair een betere behandeling verkrijgt dan een burger.

(Rv. art. 289-297; B.W. art. 1401).

(Verkorte inhoud dagv.: Eisers zoon is dienstplichtig militair en als zodanig ingedeeld bij de Ned. Nieuw-Guinea Compagnie van het regiment Van Heutz. Ged. heeft op 25 jan. 1962 in het paspoort no. K. 241503 van eisers zoon doen invullen, dat hij Rijksambtenaar is, zulks bewustelijk in strijd met de waarheid, vermits die zoon uitsluitend dienstplichtig militair is, geen burgerberoep heeft, en niet Rijksambtenaar is en dit alles tijdig tevoren schriftelijk onder de aandacht van alle hierbij betrokken instanties is gebracht. Ged. heeft dit paspoort opgevorderd van het paspoortenbureau te Amsterdam en doen afgeven aan de Commandant van genoemde Compagnie, die het aldus onder zijn berusting heeft gekregen. Met dit paspoort wil ged., althans genoemde Cdt., hem op een der eerste dagen van febr. e.k. als militair maar vermomd in burgerkleding doen vervoeren per vliegtuig naar Nieuw-Guinea. Dit is onrechtmatig, omdat de Staat hem aldus berooft van de bescherming waarop hij als militair recht heeft krachtens de Rode Kruis Verdragen van Genève d.d. 12 aug. 1949, welke verdragen door Nederland op 3 aug. 1954 zijn bekrachtigd en waartoe Indonesië op 30 sept. 1958 is toegetreden. Op deze bescherming heeft eisers zoon temeer recht, omdat de landen waarbinnen de vliegvelden liggen, welke bedoelde vliegtuigen onderweg zeker of eventueel moeten aandoen, geen transport van Ned. militairen willen toelaten, — alsook omdat de verhouding tussen ged. en Indonesië ten zeerste gespannen is (inzonderheid ook na het conflict der wederzijdse strijdmachten op 16 jan. 1962), en de onmiddellijke nabijheid van het Indonesische territoir bij Nieuw-Guinea speciale gevaren oplevert waaronder eisers zoon het recht op die bescherming nodig heeft. Deze zaak is spoedeisend. Daarom vordert eiser, dat (1) ged. wordt veroordeeld, terstond de vermelding ,,Rijksambtenaar" te (doen) verwijderen uit het paspoort van eisers zoon, — en aan ged. wordt verboden, deze aanduiding of enige andere aanduiding die niet in overeenstemming is met vorenstaande feiten, opnieuw in dit paspoort, dan wel in of op enig ander document, m.b.t. eisers zoon te (doen of laten) aanbrengen; (2) ged. wordt veroordeeld, om binnen 24 uur het als voormeld valselijk ingevulde paspoort van eisers zoon te deponeren ter secretarie, afd. paspoorten, der Gem. Amsterdam, met opdracht althans verzoek. (a) dat paspoort op duidelijke wijze ongeldig en onbruikbaar te maken, en (b) aan eiser mededeling te doen dat zulks is geschied, en (c) hem in de gelegenheid te stellen zich persoonlijk of door een ander bijzonderlijk te volmachtigen persoon ervan te overtuigen dat zulks is geschied; Voorts met veroordeling van ged. om ertoe mede te werken, dat een nieuw paspoort ten name van eisers zoon wordt uitgereikt waarin een paspoortfoto van hem in militair tenue en geen andere foto is opgenomen; (3) ged. wordt veroordeeld, eisers zoon naar Nieuw-Guinea of enige andere plaats buiten het Rijk in Europa, niet anders te doen vervoeren dan in kleding die duidelijk te zien geeft ook aan buitenlanders dat hij Nederl. militair is, en in het bezit van een identiteitskaart, voorgeschreven in de

Rode-Kruis-Verdragen; (4) ged. wordt veroordeeld, om aan eiser q.q., en in plaats hiervan aan eisers zoon wanneer deze meerderjarig zal zijn geworden, als dwangsom te betalen f 10.000.000, althans het bij vonnis vast te stellen bedrag, voor elke handeling welke ged. verricht, in afwijking van voorschreven geboden, en elk nalaten van ged. in afwijking van voorschreven geboden; enz.).

In rechte:

O. dat eiser voor zich en als vader-voogd over zijn minderjarige zoon G. J. M. J. L., die als dienstplichtig militair is ingedeeld bij de Ned. Nieuw-Guinea Compagnie van het regiment Van Heutz, zich erover beklaagt, dat in het aan zijn zoon door de Staat uitgereikte paspoort als diens beroep is ingevuld ,,rijksambtenaar'' en dat de Staat die zoon met dat paspoort als militair maar in burgerkleding per vliegtuig naar Nieuw-Guinea wil doen vervoeren, — hetgeen onrechtmatig zou zijn, omdat de Staat zijn zoon aldus zou beroven van de bescherming, waarop hij als militair recht heeft krachtens de Rode Kruis Verdragen van Genève d.d. 12 aug. 1949, welke verdragen door Nederland op 3 aug. 1954 zijn bekrachtigd en waartoe Indonesië op 30 sept. 1958 is toegetreden, — op welke bescherming, naar eiser stelt, zijn zoon te meer recht heeft, omdat de landen waarbinnen de vliegvelden liggen, welke bedoeld vliegtuig onderweg zeker of eventueel moet aandoen, geen transport van Nederlandse militairen willen toelaten, alsook omdat de verhouding tussen Nederland en Indonesië ten zeerste gespannen is (inzonderheid ook na het conflict der wederzijdze strijdmachten op 16 jan. 1962), en de onmiddellijke nabijheid van het Indonesische territoir bij Nieuw-Guinea speciale gevaren oplevert;

O. dat eiser niet betwist, dat Nederland gerechtigd is dienstplichtige militairen ter uitoefening van hun dienstplicht naar Nieuw-Guinea te doen vervoeren;

O. dat namens ged. is aangevoerd, dat het dragen van burgerkleding door militairen, die in het buitenland reizen, de normale figuur is, zoals nader is geregeld in het K. B. van 14 mei 1955, S. 1955 nr. 214, en in overeenstemming is met het internationale recht en de internationale gebruiken;

O. dat de vraag rijst of dit zelfde ook geldt voor militairen, die in dienstopdracht door (of over) het buitenland reizen, en zulks niet als individuen, maar in groepsverband, en het antwoord daarop moet luiden, dat het reizen in burgerkleding en zonder wapens onder die omstandigheden nergens verboden is, en het voorts aannemelijk is, dat vreemde staten, wanneer het, zoals i.c., gaat om het vervoer van militairen naar een gebiedsdeel over zee, liever zullen zien dat deze in burgerkleding, dan uiterlijk kenbaar als behorende tot de gewapende macht van Nederland door of over hun gebied zullen reizen;

O. dat eiser dan ook ten onrechte in zijn dagv. spreekt van het doen reizen van zijn zoon ,,als militair maar vermomd in burgerkleding'', vermits het dragen door militairen in het buitenland van burgerkleding ook onder de ten processe bedoelde omstandigheden geen vermomming is, maar als normaal is te beschouwen;

O. dat de Staat in het paspoort van eisers zoon als beroep (nu hij geen burgerberoep heeft) ,,rijksambtenaar[w] heeft doen invullen, waarmede men volgens ged. wil aanduiden, dat de houder van het paspoort in overheidsdienst is, zonder dat met die term een op enige bijzondere wet gegronde benaming is bedoeld;

O., dat deze aanduiding van een beroep wellicht overbodig is, en men ook had kunnen volstaan met het weglaten van de vermelding van enig beroep, nu eisers zoon geen burgerberoep heeft, maar het doen opnemen van de benaming ,,rijksambtenaar[v] als beroep niet beschouwd kan worden als een ,,bewustelijk in strijd met de waarheid gedane ver-,,melding[w], zoals eiser stelt en ook niet oplevert een der strafbare feiten van art. 231 Sr., zoals namens eiser bij pleidooi is betoogd. en i.h.b. ook niet het gebruik door eisers zoon van dit paspoort oplevert het gebruik maken van een vals of vervalst paspoort als ware het echt en onvervalst of als ware de inhoud in overeenstemming met de waarheid;

0 . dat immers een paspoort dient ter legitimatie van de betrokkene door de eigen staat tegenover het buitenland (al kan het ook aan andere doeleinden dienstig zijn), en daartoe, naast de andere daarin opgenomen gegevens een vermelding van het beroep mede kan dienen, doch niet van essentieel belang is (zodat zelfs bij verandering van beroep de verplichting niet bestaat het paspoort terstond dienovereenkomstig te doen wijzigen), — terwijl de handtekening van de houder van het paspoort alsmede dient te zijner legitimatie, maar bepaaldelijk niet als verklaring, dat het in het paspoort vermelde door hem juist geacht wordt (zoals eiser meent), — wordende de juistheid van de in het paspoort vermelde gegevens gecertificeerd door de handtekening van de autoriteit, die het paspoort afgeeft;

O. dat met de betiteling ,,rijksambtenaar[m] van iemand, die in dienst is van de Staat, naar Ons oordeel geen onwaarheid wordt gesproken, al zou men de betiteling minder juist kunnen achten, en niet valt in te zien dat een zodanige aanduiding voor eisers zoon enig nadeel kan opleveren, waarbij het naar Ons oordeel ook verschil maakt of de Overheid bereid is eisers zoon als rijksambtenaar te betitelen dan wel of eisers zoon zelf zich die betiteling zou hebben aangematigd;

0 . dat de eis, die alleen in het petitum der dagv. voorkomt, dat aan eisers zoon een paspoort zou worden uitgereikt, waarin een pasfoto van hem in militair tenue en geen andere foto is opgenomen, op geen wettelijk voorschrift of verplichting van de Staat berust;

0 . dat het, alweer blijkens een alleen in het petitum geformuleerde eis, de bedoeling van eiser is dat de Staat zijn zoon in militair uniform en als militair (voorzien van identiteitskaart) doet vervoeren naar Nieuw-Guinea, en ook deze eis niet op een wettelijk voorschrift of een verplichting van de Staat berust, die vrij is dit vervoer te doen geschieden op de door Hem gewenste wijze, mits zich houdende aan de regels en regelingen in het internationale verkeer t.a.v. het vervoer van militairen naar overzeese delen van het Rijk geldende, — hebbende eiser niet beweerd dat de Staat zich daaraan niet hield:

O. dat eiser als enige grond waarom het doen reizen van zijn zoon in burgerkleding en met een paspoort houdende vermelding, dat hij rijksambtenaar is, onrechtmatig zou zijn, heeft gesteld, dat de Staat — handelend als hij doet — eisers zoon zou beroven van de bescherming, waarop hij als militair recht heeft krachtens de Rode Kruis Verdragen, — doch ten onrechte;

O. dat in de eerste plaats Nederland met geen enkel ander land in een oorlog is gewikkeld, noch tussen Nederland en enig ander land een gewapend conflict bestaat, dat als oorlogstoestand kan worden beschouwd;

O. dat in vredestijd transport door of over vreemde landen van Nederlandse militairen in burgerkleding en zonder wapens, zoals dit t.a.v. eisers zoon in het voornemen ligt, i.h.a. is toegestaan, en van de Staat aanvaard mag worden, dat Hij zijn onderdanen niet zal doen reizen op een wijze, waardoor enige volkenrechtelijke verplichting wordt geschonden;

O. dat, voor het geval het denkbaar wordt geacht dat onderweg enig land zou worden aangedaan, tussen hetwelk en Nederland inmiddels een oorlog zou zijn verklaard, of met hetwelk een gewapend conflict zou zijn ontstaan, dat als het intreden van de oorlogstoestand zou moeten worden beschouwd, of ook dat die oorlogstoestand bij aankomst in Nieuw-Guinea zou worden aangetroffen, in welke veronderstelde gevallen de Verdragen van Genève pas van toepassing zouden worden, eisers zoon, mocht hij in handen vallen van wie dan als de vijand zou moeten worden beschouwd, als hij zou worden beschouwd als burger aanspraak kan maken op de bescherming, hem geboden door het Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd, en als hij zou worden beschouwd als militair op die, hem geboden door het Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, en er geen essentieel verschil in behandeling bestaat tussen beide categorieën, waardoor zou kunnen worden gezegd, dat een militair een betere behandeling verkrijgt dan een burger;

O. t.a.v. de eis, wederom alleen in het petitum, dat eisers zoon op reis worde voorzien van een (militaire) identiteitskaart, voorgeschreven in de Rode Kruis Verdragen, dat de Staat, als Hij partij is bij een gewapend conflict, verplicht is aan een ieder die onder haar jurisdictie staat en krijgsgevangene zou kunnen worden een identiteitskaart te verstrekken als bedoeld in art. 17, derde lid, van het Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, — doch we nog in vredestijd leven en de eis dus praematuur is;

O. dat daarbij nog speciaal geldt, dat de eis, ook in eisers veronderstelling, in elk geval aanvangt in vredestijd en met geen ander doel dan dat zijn zoon zijn dienstplicht in Ned. Nieuw-Guinea zal vervullen, en het het goed recht van de Staat der Nederlanden is zijn dienstplichtigen naar dat gebied te doen vervoeren op de voorgenomen wijze, die niet in strijd is met het Volkenrecht, — en dat geen eventuele vijand, in wiens handen eisers zoon op reis daarheen of daar aankomende zou kunnen vallen, hem onder die omstandigheden te goeder trouw zou

kunnen houden voor een spion, zoals eiser bij pleidooi nog als mogelijk heeft verondersteld;

0. dat dus elke onrechtmatigheid aan het ten processe bedoelde optreden van de Staat vreemd is;

O. dat t.a.v. het beleid van de Staat Ons geen oordeel toekomt;

0. dat uit het voorgaande volgt, dat er geen termen zijn eisers vordering voor wat betreft enig onderdeel toe te wijzen;

Rechtdoende in kort geding:

Weigeren de gevraagde voorzieningen; enz. (geliq. kosten f 250).

(Overgenomen uit „Nederlandse Jurisprudentie" 1962, No. 114).

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

24 oktober 1961

(MAW 1961/B9)

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd); *Leden:* Mrs. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. O. van Nispen tot Sevenaer.

(Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 48)

De bevoegdlzeid tot bevordering bij keuze (i.c. tot majoor) is discretionair. Wanneer bevordering niet plaats vindt wegens beperkte militaire vorming en eenzijdigheid der vervulde functies, is er geen reden het standpunt van de Kroon strijdend met een algemeen rechtbeginsel te achten. Daaraan doet niet af, of klager ten aanzien van de tekortkomingen iets te verwijten valt, noch, dat hij tot volle tevredenheid van zijn chefs in majoorsfuncties is werkzaam geweest. In beginsel is beslissend, of *hij de Kroon de verwachting bestond dat klager de meest voorkomende functies in de rang van majoor bij zijn wapen naar behoren zou kunnen vervullen. Niet is gebleken, dat de normen van redelijkheid en zorgvuldigheid niet in acht zouden zijn genomen.*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake J., wonende te H., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman Mr. J. Schuurmans, majoor van de Militair-Juridische Dienst, wonende te 's-Gravenhage, tegen de Minister van Defensie, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden T. W. A. Snelders, referendaris bij het Ministerie van Defensie, wonende te Voorburg.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDINC:

Overwegende dat de Minister van Defensie bij brief van 13 mei 1960 aan eiser, kapitein der artillerie, heeft medegedeeld, dat bij de bevordering tot majoor, welke per 16 maart 1960 had plaats gevonden, de keuze niet op hem was gevallen, hoewel hij gezien zijn plaats in de ranglijst voor een zodanige bevordering in aanmerking had kunnen komen:

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 27 februari 1961 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het beroep, door eiser ingesteld tegen het Koninklijk Besluit waarbij hij per 16 maart 1960 voor bevordering tot majoor was voorbijgegaan, van welk besluit hem uit voormeld schrijven van 13 mei 1960 was gebleken, ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het beroepschrift op de daarin aangevoerde gronden in hoofdzaak heeft verzocht het bestreden besluit nietig te verklaren en daarbij uit te spreken dat hij met terugwerkende kracht behoort te worden bevorderd;

IN RECHTE:

Overwegende dat in het onderhavige geding moet worden beslist of het bestreden besluit van de Kroon om eiser per 16 maart 1960 voor bevordering voorbij te gaan, kan worden aangetast op een der gronden, omschreven in het eerste lid van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929;

Overwegende dat krachtens artikel 48 der „Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren" de bevordering o.a. tot de rang van majoor geschiedt door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte officieren;

Overwegende dat de Kroon vrij is in deze keuze, met name ook voor wat betreft de maatstaven, die daarbij zullen worden aangelegd;

Overwegende dat het bestreden besluit daarom niet voor aantasting door de ambtenarenrechter vatbaar is, tenzij zou moeten worden aangenomen dat het genomen is in strijd met een tot de algemeen verbindende voorschriften te rekenen algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, dan wel met gebruikmaken der keuzebevoegdheid anders dan tot de doeleinden waarvoor ze is gegeven;

Overwegende dat de Raad echter niet is gebleken dat dit een of ander te dezen het geval is;

Ovërwegende dat hierbij opmerking verdient:

dat bij de voordracht d.d. 14 maart 1960 van de Staatssecretaris van Defensie aan de Koningin, waarbij o.a. een aantal kapiteins is voorgedragen voor bevordering en voor een aantal andere officieren — onder wie eiser — is vermeld dat zij nog niet voor bevordering in aanmerking konden worden gebracht, ten aanzien van de wel-voorgedragenen o.m. is medegedeeld dat zij voor bevordering alleszins geschikt worden geacht, en ten aanzien van de niet-voorgedragenen dat „voor het tegenwoordige nog niet is gebleken, dat zij in alle opzichten aan de gestelde eisen voldoen";

dat in de bij het Ambtenarengerecht ingediende contra-memorie o.m. het volgende is aangevoerd:

„In beginsel komen de officieren in de rang van kapitein, die blijkens „twee opeenvolgende beoordelingen — welke beide beoordelingen gezamenlijk een tijdvak van in beginsel vier doch tenminste drie jaren „moeten omvatten — voor bevordering zijn aanbevolen en in hun rang „in alle opzichten met tenminste als „goed" zijn gekwalificeerd, voor „een keuzebevordering tot majoor in aanmerking.

„Hoewel zou kunnen worden gesteld dat klager, blijkens de omtrent ,,hem aanwezige beoordelingsgegevens, voldoet aan het hiervoren om- ,,schreven beoordelingscriterium, is de ondergetekende van mening dat ,,de summiere algemene militaire vorming van klager alsmede de een- ,,zijdig gerichte dienstvervulling gedurende de beoordelingsperioden, ,,geen zekerheid bieden, dat klager de meest voorkomende functies bij ,,zijn wapen in de naasthogere rang kan vervullen."

,,De overweging dat klager — in vergelijking tot zijn ranggenoten die ,,wel zijn bevorderd — niet de meest voorkomende functies waaraan de ,,rang van majoor is verbonden kan vervullen, is voor de Staatssecretaris ,,van Defensie aanleiding geweest Hare Majesteit de Koningin te advi- ,,seren de keuze niet op klager te doen vallen.";

dat eisers raadsman erop heeft gewezen dat het gestelde in de laatst-geciteerde alinea, als zijnde ,,onomwonden negatief", niet geheel in overeenstemming is met de daaraanvoorafgaande alinea, zijnde deze slechts ,,niet positief", maar de Raad hierin geen reden vindt om eisers gemachtigde te volgen in diens conclusie dat het bestreden besluit daardoor alle grond mist, te minder nu de bedoeling van het in voormelde contra-memorie gestelde in de loop der onderhavige procedure voldoende duidelijk is geworden, in voege als na te melden;

dat n.l. het aan gedaagdes zijde ingenomen standpunt in hoofdzaak hierop neerkomt: eiser behoort tot de beroepsofficieren die vroeger beroepsonderofficier zijn geweest, na mei 1945 tijdelijk benoemd zijn geworden tot reserve-eerste-luitenant voor algemene dienst, in deze rang werkelijk dienst hebben verricht in Indonesië, en na 1950 in aanmerking zijn gekomen voor een benoeming tot beroepsofficier (eiser is per 1 augustus 1952 benoemd tot kapitein bij het wapen der artillerie); het is, mede blijkens een brief d.d. 13 juni 1951 van de toenmalige Minister van Oorlog aan de chef van de Generale Staf, de bedoeling geweest dat deze officieren zouden worden bestemd voor functies, welke ten hoogste met de rang van kapitein konden worden gewaardeerd; niettemin hebben sommige van deze officieren, onder wie eiser, dienst gedaan in functies, welke bestemd waren voor officieren met een hogere rang; weliswaar bestaat er geen principieel verschil tussen de beroepsofficieren die vroeger onderofficieren zijn geweest, en de beroepofficieren die de opleiding aan de Koninklijke militaire academie of aan een der scholen voor reserve-officieren hebben genoten, maar de eerstbedoelden verkeren toch voor hun verdere carrière in een ongunstiger positie; bij de bevorderingen tot majoor welke per 16 maart 1960 hebben plaats gehad, is beslissend geweest of de betrokkene — ongeacht of hij uit de onderofficiersrangen was voortgekomen — bij het wapen waartoe hij behoorde (met betrekking tot eiser is als zodanig beschouwd de luchtdoelartillerie) in de majoorsrang de meest voorkomende functies zou kunnen vervullen; ten aanzien van eiser is niet aangenomen dat dit het geval was, met name omdat hij gedurende zijn diensttijd als beroepsofficier uitsluitend in de verzorgings- en materieelsector dienst had gedaan en hij niet de zogenaamde A-cursus had gevolgd, bedoeld om eerste-luitenants de theoretische kennis bij te brengen voor de meest-

voorkomende functies bij hun wapen in de kapiteinsrang, en in casu daarom ook niet de zogenaamde B-cursus, bedoeld om kapiteins de theoretische kennis bij te brengen voor de meestvoorkomende functies, waaraan bij hun wapen de rang van majoor is verbonden:

dat de Raad het aldus aan gedaagdes zijde gevoerde beleid, hetwelk ertoe geleid heeft dat bij de bevorderingen tot majoor de keuze niet op eiser is gevallen, dient te eerbiedigen:

dat van de kant van eiser is aangevoerd:

a. dat de te zijnen aanzien gestelde summiere algemene militaire vorming en eenzijdig gerichte dienstvervulling niet aan hem mag worden verweten, maar hiervoor de overheid verantwoordelijk is; dat dit ook geldt voor het niet gevolgd hebben van de A-cursus;

b. dat hij geruime tijd functies heeft vervuld waaraan de rang van majoor was verbonden, met name in de moeilijke S 4-branche, en hij dit heeft gedaan tot volle tevredenheid van zijn chefs, hetgeen ook blijkt uit de over hem uitgebrachte beoordelingen; dat er op grond van verklaringen van de meerderen onder wie hij heeft gediend, een redelijke zekerheid bestaat dat hij na inwerking de meeste majoorsfuncties naar behoren zal kunen vervullen; dat hij zich geschikt acht voor 70% van de majoorsfuncties en de overige 30% functies betreffen bij de parate troepen, bestemd voor de in leeftijd jongste majoors en derhalve niet voor hem (eiser is geboren in 1904);

c. dat de voorwaarde van het kunnen vervullen van de meestvoorkomende functies niet algemeen wordt gesteld, daar het is voorgekomen dat een officier werd bevorderd hoewel vaststond dat hij om medische redenen niet de meestvoorkomende functies in de hogere rang zou kunnen vervullen:

dat ten aanzien van deze grieven valt op te merken:

ad a: dat het daargestelde — wat er overigens van zij — er niet toe kan leiden dat de Kroon verplicht zou zijn eiser te bevorderen onder afwijking van het voor de bevordering gegolden hebbende criterium, dat moest worden verwacht dat betrokkene de meestvoorkomende functies in de rang van majoor bij zijn wapen naar behoren zou kunnen vervullen;

ad b: dat in beginsel beslissend is of de evenomschreven verwachting bestond bij de Kroon, en niet of deze bestond bij de door eiser bedoelde superieuren en bij hemzelf;

ad c: dat een geval waarin belemmeringen van medische aard een rol spelen niet op één lijn kan worden gesteld met een geval als het onderhavige;

dat door en namens eiser ook is gesteld, dat de werkelijke grond van het passeren voor bevordering is geweest het feit dat eiser van huis uit onderofficier is, zodat het passeren los staat van capaciteiten en dienstverrichtingen;

dat de Raad deze stelling niet als juist aanvaardt, daar ze namens gedaagde met nadruk is betwist, onder mededeling dat een kapitein, gewezen onderofficier, die met gunstig resultaat heeft deelgenomen aan de B-cursus voor zijn dienstvak en van wie wordt aangenomen dat hij bij

zijn wapen in de majoorsrang de meestvoorkomende functies kan vervullen, tot deze rang wordt bevorderd;

dat ook nog opmerking verdient dat, al zou de omstandigheid dat eiser de A-cursus niet heeft gevolgd berusten op een misverstand bij de inspecteur van het wapen der artillerie omtrent de reden waarom eiser in 1957 voor het volgen van deze cursus is vrijgesteld, dit niet wegneemt dat eiser die cursus in feite niet heeft gevolgd en mede dientengevolge niet is aangenomen dat hij geschikt was om bij de luchtdoelartillerie de meestvoorkomende functies te vervullen;

dat voorts moet worden opgemerkt dat, naar de Raad reeds eerder in een soortgelijk twistgeding heeft overwogen, bij bevorderingen bij keuze, al behoort daarbij naar de grootstmogelijke objectiviteit te worden gestreefd, toch onvermijdelijk ook subjectieve en min of meer toevallige factoren een rol zullen spelen, en dat de Raad kan begrijpen dat deze omstandigheid degenen die niet zijn bevorderd moeilijk zal kunnen bevredigen, maar dit voor de Raad — die de gemaakte keuze alsmede het daarbij gevoerde beleid in beginsel heeft te eerbiedigen — geen reden kan geven het passeren voor een bevordering nietig te verklaren;

dat in het onderhavige geval niet is gebleken, dat bij het bestreden besluit — hetwelk is genomen in overeenstemming met het advies van de inspecteur der artillerie — de normen van redelijkheid en zorgvuldigheid niet in acht zijn genomen;

Overwegende dat uit het vorenoverwogene volgt dat bij de aangevallen uitspraak het door eiser ingestelde beroep terecht ongegrond is verklaard, zodat die uitspraak moet worden bevestigd;

Overwegende dat namens eiser subsidiair nog is verzocht voor het geval de Raad zich verplicht zou zien het keuze-element van de bevordering dermate te moeten laten prevaleren, dat de verklaring omtrent het geen zekerheid bieden dat de meestvoorkomende functies kunnen worden vervuld voldoende grond is voor het besluit tot passeren voor bevordering, in de uitspraak te willen overwegen dat de gronden waarop de motiverende verklaring steunt niet aan tekortkomingen van eiser te wijten zijn, doch het gevolg zijn van het door de overheid in casu gevoerde beleid, zodat aan eiser daarvoor een passende schadevergoeding behoort te worden verstrekt;

dat de Raad echter geen termen aanwezig acht dat verzoek in te willigen en in het kader der onderhavige procedure met name geen plaats is voor het erkennen van een aanspraak op schadevergoeding;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

WETGEVING

Regeling inzake vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst)

Nr. 7

NOTA VAN WIJZIGINGEN

(Ingezonden 12 december 1961)

In het ontwerp van wet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1. **In artikel 1,** eerste lid, wordt de zinsnede ..Onze Minister van ;,Oorlog dan wel, indien het een persoon betreft, die tot de zeemacht ,,behoort of daarvoor bestemd is, Onze Minister van Marine", vervangen door de woorden: ,,Onze Minister van Defensie".

2. **Artikel 2** wordt gelezen:

1. Ernstige gewetensbezwaren in de zin van de wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging verbiedt, dat hij aan enig wapengeweld tussen de staten deelneemt.

2. De bezwaren kunnen zich richten:

a. hetzij tegen de vervulling van militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen;

b. hetzij tegen de vervulling van militaire dienst van welke aard ook.

3. **Artikel** 4, tweede lid, wordt gelezen:

2. Ingeval tegen een persoon, die een verzoek heeft gedaan als bedoeld in artikel 3, een strafvervolging aanhangig is wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift, dan wel wegens overtreding van artikel 45 der Dienstplichtwet, kan deze strafvervolging in afwachting van de beslissing van Onze Minister, worden geschorst.

4. De tweede volzin van **artikel 8** vervalt.

5. **Artikel 10,** eerste lid, wordt artikel 9, derde lid.

6. **Artikel 10** wordt gelezen:

Het recht tot strafvordering terzake van een delict, als bedoeld in artikel 4, tweede lid, vervalt, zodra de gewetensbezwaren van de verdachte zijn erkend.

7. Artikel 12 wordt gelezen:

1. De duur van de gewone vervangende dienst bedraagt zes en twintig maanden.

2. Indien de duur van het verplicht verblijf onder de wapenen voor eerste oefening dan wel voor herhalingsoefeningen voor het merendeel der dienstplichtigen wordt verkort of verlengd, kunnen Wij bij algemene maatregel van bestuur de termijn, bedoeld in het vorige lid, dienovereenkomstig verkorten of verlengen.

3. De duur van de gewone vervangende dienst wordt voor de dienstplichtige, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, verminderd met de duur van de militaire dienst, die hij reeds als dienst-

4. Onze Minister kan de duur van de gewone vervangende dienst verkorten ten aanzien van hem, die vóór zijn ontslag uit de militaire dienst ingevolge deze wet, bij de krijgsmacht als vrijwilliger verbonden was en ten aanzien van de dienstplichtige, die vóór zijn ontslag uit de militaire dienst ingevolge deze wet, de eerste oefening reeds heeft volbracht.

5. De duur van de buitengewone vervangende dienst is gelijk aan de tijd gedurende welke degene, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, als militair ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden verplicht onder de wapenen zou zijn geweest. Indien de gewone vervangende dienst niet is vervuld, duurt de buitengewone vervangende dienst zes maanden langer.

8. De in het eerste lid van **artikel 33** voorkomende cijfers 1, 2, 3, 4 en 5 worden vervangen door respectievelijk de letters: a, b, *c*, d en *e*.

9. In artikel **43,** derde lid, worden tussen de woorden „strafopleg-„ger" en „gezonden[n]" ingevoegd de woorden: en aan Onze Minister.

10. In **artikel 53,** eerste lid, wordt onder *n* en b in plaats van „dertig „dagen[m]" gelezen: veertien dagen.

11. In **artikel 55,** derde lid, wordt het woord „derde[n]" vervangen door het woord „eerste[u]" en het woord „vierde[w]" door het woord „tweede".

12. In **artikel 59,** eerste lid onder B, worden de woorden „artikel „10, eerste lid" vervangen door de woorden „artikel 9, derde lid".

13. Aan het slot wordt de aanduiding van de eerste ondergetekende gewijzigd in: De Minister van Defensie.

De Minister van Defensie,
S. *H*. VISSER.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

Nr. 8

NOTA VAN VERBETERINGEN

1. In artikel *5*, vierde lid, vervalt de komma tussen de woorden „gesteld[x]" en „omtrent[n]".

2. In de aanduiding van artikel 16 is de letter „i" weggevallen. Te lezen ware: Artikel 16.

3. In artikel 43, eerste lid, wordt voor het woord „beide[H]" gelezen: beiden.

De Minister van Defensie,
S. *H*. VISSER.

Nr. 9

EINDVERSLAG

De bijzondere commissie voor nevenvermeld wetsontwerp is, na kennis genomen te hebben van de memorie van antwoord op het voorlopig verslag hieromtrent, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen

de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.
Vastgesteld 3 januari 1962.
ROOSJEN; STOKMAN [1]); VAN DOORN; DIEPENHORST; WIERDA; BERKHOUWER; KRANENBURG; MOORMAN; COUZY; LANKHORST; SCHOUWENAAR.

Nr. 10

AMENDEMENT VAN DE MEER ROOSJEN C.S.

(Ingezonden **3** april 1962)

Ondergetekenden hebben de eer het navolgende amendement voor te stellen:
Artikel 2 wordt gelezen als volgt:
Artikel 2. Ernstige gewetensbezwaren in de zin van deze wet zijn gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst:
a. hetzij bepaaldelijk gericht op strijd met wapenen;
b. hetzij van welke aard ook,
welke hun grond vinden in de overtuiging van de bezwaarde, dat het hem niet geoorloofd is, ook niet ingevolge overheidsbevel, de evenmens te doden.

Toelichting

De bedoeling van dit amendement is de aanvankelijke redactie van het wetsontwerp te herstellen.
ROOSJEN, BRUINS SLOT, VAN EIJSDEN, VEERMAN. VERKERK.

Nr. 11

AMENDEMENT VAN DE HEER MOORMAN C.S.

(Ingezonden 4 april 1962)

Ondergetekenden hebben de eer het navolgende amendement voor te stellen:
In **artikel** 5, vijfde lid, wordt in plaats van ,,vijf" gelezen: drie.

Toelichting

Gelet op de aard van het onderzoek naar het bestaan van ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet, is het beter om het aantal leden van de commissie niet uit te breiden tot vijf, doch te houden op drie.
MOORMAN, TILANUS, COUZY, VAN RIJCKEVORSEL, ROOSJEN.

Nr. 12

TWEEDE NOTA VAN WIJZIGINGEN

(Ingezonden 4 april 1962)

Het wetsontwerp wordt als volgt gewijzigd:
In **artikel** 2, eerste lid, worden de woorden ,,verbiedt, dat hij aan

[1]) Als plaatsvervanger van de heer Fens, die heeft opgehouden lid der Kamer **te zijn.**

„enig wapengeweld tussen de staten deelneemt" vervangen door de woorden: hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt.

In **artikel 4,** eerste lid, wordt in plaats van „in afwachting van diens „beslissing" gelezen: in afwachting van een beslissing daarop.

In **artikel 4,** tweede lid, wordt in plaats van „in afwachting van de „beslissing van Onze Minister" gelezen: in afwuchting van een beslissing op dat verzoek.

In **artikel** 5, vijfde lid, wordt in plaats van „vijf" gelezen drie.

De bestaande alinea van **artikel 6** wordt aangeduid als eerste lid.

Aan het artikel worden twee nieuwe leden toegevoegd, luidende:

2. Indien Onze Minister van oordeel is, dat de bezwaren van de verzoeker geen ernstige gewetensbezwaren zijn in de zin van artikel 2, wijst hij het verzoek tot erkenning bij gemotiveerde beschikking af.

3. Afschrift van een beschikking als bedoeld in de beide vorige leden wordt onverwijld per aangetekend schrijven aan de verzoeker toegezonden.

Artikel 7 wordt gelezen:

Artikel 7

1. Degene wiens verzoek tot erkenning is afgewezen kan binnen veertien dagen na de datum waarop de afwijzende beslissing aan hem is verzonden, daartegen bij Ons voorziening vragen ter zake dat:

a. de afwijzing haar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending van de wet;

b. het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie, bedoeld in artikel *5*, dan wel de verslaggeving van die commissie daarover gebreken vertoont die op de beslissing op het verzoek van invloed kunnen zijn geweest;

c. de beslissing tot afwijzing van het verzoek onvoldoende is gemotiveerd;

d. Onze Minister ten onrechte in afwijking van het advies van de commissie, bedoeld in artikel *5*, afwijzend op het verzoek heeft beslist.

2. Indien de voorziening na afloop van de daarvoor gestelde termijn is gevraagd, blijft niet-ontvankelijkverklaring achterwege, indien de klager aantoont dat hij de voorziening heeft gevraagd zo spoedig als dit redelijkerwijs verlangd kon worden.

3. Wij stellen bij algemene maatregel van bestuur regelen aangaande de wijze waarop de voorziening moet worden gevraagd en hoe met het adres wordt gehandeld.

4. Op grond van artikel 4 genomen beslissingen blijven van kracht, totdat hetzij de door de verzoeker gevraagde voorziening is afgewezen, hetzij naar aanleiding van de gevraagde voorziening overeenkomstig het zesde of zevende Iid een nieuwe beschikking is genomen.

5. Indien de verzoeker tijdens de procedure in eerste aanleg niet geheel of gedeeltelijk van dienstverrichtingen was vrijgesteld of geen schorsing van een strafvervolging als bedoeld in artikel 4 heeft plaatsgevonden, kan hiertoe tijdens de beroepsprocedure alsnog worden besloten.

6. Indien Wij de afwijzende beslissing vernietigen, voorziet Onze

Minister opnieuw in de zaak met inachtneming van Onze beslissing. Onze Minister stelt, indien Onze beslissing daartoe aanleiding geeft, de zaak wederom in handen van de commissie bedoeld in artikel 5. Deze commissie handelt alsdan met inachtneming van Onze beslissing. Zo mogelijk werken alsdan aan de vaststelling van het advies uitsluitend mede de leden, die de verzoeker nog niet eerder hebben gehoord.

7. Indien Wij een afwijzende beslissing vernietigen op de gronden, in het eerste lid onder a en d vermeld, kunnen Wij desgeraden in de zaak voorzien.

Toelichting

Ad artikel 2. Door het gebruik van de formulering „enig wapen-„geweld tussen de staten" hebben de ondergetekenden beoogd vast te leggen, dat slechts die gewetensbezwaren voor erkenning in aanmerking kunnen komen, die zich richten tegen het wezen van het militaire apparaat, niet derhalve gewetensbezwaren, die op bijzaken betrekking hebben. Verder wordt daarin vastgesteld, dat het gewetensbezwaar algemeen dient te zijn en niet slechts op een bepaald militair optreden betrekking dient te hebben, b.v. optreden tegen een bepaalde vijand of optreden met bepaalde middelen.

Dezelfde doeleinden kunnen worden bereikt door een andere formulering waaraan niet de bezwaren kleven, die vanuit de Kamer tegen de woorden „enig wapengeweld tussen de staten" naar voren zijn gebracht. In verband daarmede hebben de ondergetekenden de van verschillende zijden uit de Kamer geuite suggesties om de formulering „wapengeweld tussen de staten" te vervangen door „oorlogsgeweld" overgenomen.

Ad artikelen 4, ***5,*** 6 en 7. De wijzigingen, voorgesteld in de artikelen 4, 5, 6 en 7, houden verband met het invoeren van een beperkt administratief beroep. De ondergetekenden blijven de mening toegedaan, die zij reeds in de memorie van antwoord tot uitdrukking brachten, dat het scheppen van een dergelijke beroepsmogelijkheid geenszins een noodzakelijk element is van een behoorlijk gewaarborgde positie van de gewetensbezwaarde. Het verheugt hun, dat hun argumentatie in de memorie van antwoord bij verschillende leden, nl. de heren Roosjen, Couzy en Tilanus, begrip heeft gevonden. Nu van andere zijde echter met klem op een zekere mogelijkheid tot administratief beroep werd aangedrongen, hebben zij gemeend een tussenvoorstel te moeten doen, waarover wellicht in brede kring overeenstemming valt te verkrijgen. Zoals zij reeds in de memorie van antwoord tot uitdrukking brachten, hebben de ondergetekenden geen overwegende bezwaren tegen een beperkt administratief beroep.

Uitgaande van deze gedachte, hebben zij een nieuw artikel 7 ontworpen, waarin de mogelijkheid van een administratief beroep op beperkte gronden is opengesteld. De gronden vertonen mutatis mutandis overeenkomst met de beroepsgronden, welke ook in het ontwerp van wet Beroep administratieve beschikkingen zijn opgenomen. In het voor-

gestelde systeem zal het niet tot de taak van de Raad van State behoren een onderzoek naar het geweten van de verzoeker in te stellen. De Raad van State zal slechts hebben na te gaan of de wet juist is toegepast, of de commissie haar onderzoek op juiste wijze heeft verricht, of de beslissing voldoende is gemotiveerd en of de Minister niet ten onrechte, in afwijking van een advies van de commissie, een verzoek heeft afgewezen. Indien het onderzoek onvolledig is geweest of de beslissing onvoldoende is gemotiveerd, wordt de zaak wederom terug verwezen naar de Minister of de commissie; in andere gevallen kan de Kroon zelf onmiddellijk een beslissing ten principale nemen.

De nieuwe tekst van artikel 7 maakt het noodzakelijk ook enige wijziging te brengen in artikel 4, aangezien een beslissing op het verzoek om erkenning volgens het voorgestelde systeem ook door de Kroon kan worden genomen.

Gezien het door het overgrote deel van de Kamer ingenomen standpunt, hebben de ondergetekenden gemeend het aantal leden van de commissie in lid 5 van artikel 5 tot drie te moeten terugbrengen. Hiertoe bestaat te meer aanleiding, nu een beroepsmogelijkheid wordt geschapen.

De voorgestelde aanvulling van artikel 6 is noodzakelijk geworden door de nieuwe tekst van artikel 7.

Uit het feit, dat thans uit het ontwerp is verdwenen een uitdrukkelijke toekenning van de bevoegdheid aan de militaire rechter om een hernieuwd onderzoek naar het gewetensbezwaar te vorderen, mag niet worden afgeleid, dat deze bevoegdheid, welke in de praktijk reeds geruime tijd werd uitgeoefend, thans is verdwenen. Naar de mening van de ondergetekenden behoudt de militaire rechter de mogelijkheden, welke de bestaande praktijk in dit opzicht bood.

De Minister van Defensie,
S. H. VISSER.

De *Minister van Justitie,*
A. C. W. BEERMAN.

Nr. **13**

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is een nieuwe regeling ter uitvoering van artikel 194 van de Grondwet te treffen;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

HOOFDSTUK I

Begripsbepalingen

Artikel 1. 1. Deze wet verstaat onder:

„Onze Minister": Onze Minister van Defensie;

„militair": hij, die behoort tot de krijgsmacht, ook gedurende de tijd, dat hij niet in werkelijke dienst is;

„vervangende dienst": de dienst, waartoe hij, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, verplicht is ter vervanging van de krijgsdienst;

„gewone vervangende dienst": de vervangende dienst, welke vervuld wordt in de plaats van de militaire dienst, welke hij, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, als militair in gewone omstandigheden zou moeten volbrengen;

„buitengewone vervangende dienst": de vervangende dienst, welke vervuld wordt in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, voor zover deze niet is gewone vervangende dienst;

„tewerkgestelde": hij, die voor vervangende dienst is opgeroepen van het ogenblik af, dat hij op de plaats van zijn bestemming is aangekomen tot het tijdstip, waarop hij met groot verlof wordt gezonden;

„broeder": de wettige broeder of de wettige halfbroeder.

2. Waar in deze wet wordt gesproken over personen, die ongeschikt blijken te zijn, vrijgesteld zijn van de vervangende dienst of van de gewone vervangende dienst, disciplinair gestraft of veroordeeld zijn, worden hieronder — voor zover het tegendeel niet blijkt — uitsluitend verstaan diegenen, omtrent wie de desbetreffende beslissing of uitspraak onherroepelijk is geworden, dan wel voor wie de beklagstermijn is verstreken.

3. Waar in deze wet wordt gesproken van het oproepen voor de vervangende dienst of het aan deze oproeping gevolg geven, wordt daaronder ten aanzien van hen, die reeds tewerkgesteld zijn, verstaan het doen voortduren dan wel het blijven vervullen van de vervangende dienst.

Artikel 2. 1. Ernstige gewetensbezwaren in de zin van deze wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt.

2. De bezwaren kunnen zich richten:

a. hetzij tegen de vervulling van militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen;

b. hetzij tegen de vervulling van militaire dienst van welke aard ook.

HOOFDSTUK II

Erkenning van bezwaren als ernstige gewetensbezwaren

Artikel 3. Hij, die in kennis is gesteld van zijn geschiktheid voor de militaire dienst, zomede de militair, kan schriftelijk een met redenen

omkleed verzoek tot erkenning van zijn bezwaren als ernstige gewetensbezwaren richten tot Onze Minister.

Artikel 4. 1. Hij, die een verzoek als bedoeld in artikel **3** heeft gedaan, kan door Onze Minister, in afwachting van een beslissing daarop, geheel of gedeeltelijk van dienstverrichtingen worden vrijgesteld.

2. Ingeval tegen een persoon, die een verzoek heeft gedaan als bedoeld in artikel 3, een strafvervolging aanhangig is wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift, dan wel wegens overtreding van artikel 45 der Dienstplichtwet kan deze strafvervolging in afwachting van een beslissing op dat verzoek, worden geschorst.

Artikel 5. 1. Er is een commissie, die Onze Minister schriftelijk een met redenen omkleed advies uitbrengt omtrent de vraag of de bezwaren van de verzoeker zijn aan te merken als ernstige gewetensbezwaren in de zin van deze wet.

2. De leden van deze commissie worden door Ons benoemd en ontslagen.

3. Onze Minister neemt geen beslissing op het verzoek als bedoeld in artikel 3, voordat de commissie het advies aan hem heeft uitgebracht. Onze Minister kan ten aanzien van een volgend verzoek het inwinnen van een advies achterwege laten.

4. De commissie brengt advies uit, nadat de verzoeker in de gelegenheid is gesteld omtrent zijn gewetensbezwaren te worden gehoord.

5. De commissie houdt zitting met tenminste drie leden, van wie een als voorzitter fungeert.

6. De fungerende voorzitter kan op aanvraag van de verzoeker meerderjarige personen toelaten tot het bijwonen van de zitting gedurende het onderzoek. Zij verlaten de zitting, ook tijdens het onderzoek, op aanwijzing van de fungerende voorzitter.

7. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden nadere regelen inzake de samenstelling en werkwijze van de commissie gesteld.

Artikel 6. 1. Indien Onze Minister van oordeel is, dat de bezwaren van de verzoeker ernstige gewetensbezwaren zijn, als bedoeld in artikel 2, zal hij deze bezwaren als zodanig erkennen.

2. Indien Onze Minister van oordeel is, dat de bezwaren van de verzoeker geen ernstige gewetensbezwaren zijn in de zin van artikel 2, wijst hij het verzoek tot erkenning bij gemotiveerde beschikking af.

3. Afschrift van een beschikking als bedoeld in de beide vorige leden wordt onverwijld per aangetekend schrijven aan de verzoeker toegezonden.

Artikel 7. 1. Degene wiens verzoek tot erkenning is afgewezen kan binnen veertien dagen na de datum waarop de afwijzende beslissing aan hem is verzonden, daartegen bij Ons voorziening vragen ter zake dat:

a. de afwijzing haar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending van de wet;

b. het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie, bedoeld in artikel 5, dan wel de verslaggeving van die commissie daar-

over gebreken vertoont die op de beslissing op het verzoek van invloed kunnen zijn geweest;

c. de beslissing tot afwijzing van het verzoek onvoldoende is gemotiveerd;

d. Onze Minister ten onrechte in afwijking van het advies van de commissie, bedoeld in artikel 5, afwijzend op het verzoek heeft beslist.

2. Indien de voorziening na afloop van de daarvoor gestelde termijn is gevraagd, blijft niet-ontvankelijkverklaring achterwege, indien de klager aantoont dat hij de voorziening heeft gevraagd zo spoedig als dit redelijkerwijs verlangd kon worden.

3. Wij stellen bij algemene maatregel van bestuur regelen vast aangaande de wijze waarop de voorziening moet worden gevraagd en hoe met het adres wordt gehandeld.

4. Op grond van artikel 4 genomen beslissingen blijven van kracht, totdat hetzij de door de verzoeker gevraagde voorziening is afgewezen, hetzij naar aanleiding van de gevraagde voorziening overeenkomstig het zesde of zevende lid een nieuwe beschikking is genomen.

5. Indien de verzoeker tijdens de procedure in eerste aanleg niet geheel of gedeeltelijk van dienstverrichtingen was vrijgesteld of geen schorsing van een strafvervolging als bedoeld in artikel 4 heeft plaatsgevonden, kan hiertoe tijdens de beroepsprocedure alsnog worden besloten.

6. Indien Wij de afwijzende beslissing vernietigen, voorziet Onze Minister opnieuw in de zaak met inachtneming van Onze beslissing. Onze Minister stelt, indien Onze beslissing daartoe aanleiding geeft, de zaak wederom in handen van de commissie bedoeld in artikel 5. Deze commissie handelt alsdan met inachtneming van Onze beslissing. Zo mogelijk werken alsdan aan de vaststelling van het advies uitsluitend mede de leden, die de verzoeker nog niet eerder hebben gehoord.

7. Indien Wij een afwijzende beslissing vernietigen op de gronden, in het eerste lid onder a en d vermeld, kunnen Wij desgeraden in de zaak voorzien.

HOOFDSTUK III

Gevolgen van de erkenning

Artikel 8. Hij, wiens bezwaren tegen de vervulling van de militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen, als ernstige gewetensbezwaren zijn erkend, wordt belast met ongewapende militaire dienst.

Artikel 9. 1. Hij, wiens bezwaren tegen de vervulling van de militaire dienst, van welke aard ook, als ernstige gewetensbezwaren zijn erkend, is onder alle omstandigheden vrijgesteld van de krijgsdienst. Evenmin mogen hem werkzaamheden worden opgedragen, welke naar hun aard er slechts op gericht kunnen zijn de krijgsmacht hulp te verlenen.

2. Hij is verplicht tot het vervullen van vervangende dienst.

3. De militair, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, wordt zo spoedig mogelijk uit de militaire dienst ontslagen.

Artikel 10. Het recht tot strafvordering terzake van een delict, als bedoeld in artikel 4, tweede lid, vervalt, zodra de gewetensbezwaren van de verdachte zijn erkend.

HOOFDSTUK IV

Rechten en verplichtingen van hen, die van de krijgsdienst zijn vrijgesteld

Artikel 11. Hij, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, wordt op of zo spoedig mogelijk na de datum, waarop hij zijn militaire dienst zou moeten aanvangen of voortzetten, door of vanwege Onze Minister voor de vervangende dienst opgeroepen. Hij is verplicht aan deze oproeping gevolg te geven.

Artikel 12. 1. De duur van de gewone vervangende dienst bedraagt zes en twintig maanden.

2. Indien de duur van het verplicht verblijf onder de wapenen voor eerste oefening dan wel voor herhalingsoefeningen voor het merendeel der dienstplichtigen wordt verkort of verlengd, kunnen Wij bij algemene maatregel van bestuur de termijn, bedoeld in het vorige lid, dienovereenkomstig verkorten of verlengen.

3. De duur van de gewone vervangende dienst wordt voor de dienstplichtige, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, verminderd met de duur van de militaire dienst, die hij reeds als dienstplichtige heeft volbracht.

4. Onze Minister kan de duur van de gewone vervangende dienst verkorten ten aanzien van hem, die vóór zijn ontslag uit de militaire dienst ingevolge deze wet, bij de krijgsmacht als vrijwilliger verbonden was en ten aanzien van de dienstplichtige, die vóór zijn ontslag uit de militaire dienst ingevolge deze wet, de eerste oefening reeds heeft volbracht.

5. De duur van de buitengewone vervangende dienst is gelijk aan de tijd gedurende welke degene, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, als militair ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden verplicht onder de wapenen zou zijn geweest. Indien de gewone vervangende dienst niet is vervuld, duurt de buitengewone vervangende dienst zes maanden langer.

Artikel 13. 1. De vervangende dienst wordt vervuld bij overheidsdiensten, dan wel bij, door Onze Minister aangewezen, voor tewerkstelling van gewetensbezwaarden geschikte instellingen, die in het algemeen belang werkzaam zijn.

2. Onze Minister kan aan de tewerkstelling, anders dan bij overheidsdiensten, voorwaarden verbinden.

3. Onze Minister bepaalt bij welke instantie of in wiens dienst de tewerkstelling plaats vindt.

Artikel 14. 1. De tewerkgestelde is verplicht de hem gegeven dienstbevelen en de voor hem geldende dienstvoorschriften naar behoren na te komen.

2. Onze Minister bepaalt door of vanwege welke organen van de in artikel 13 bedoelde diensten of instellingen dienstbevelen aan de

tewerkgestelden kunnen worden gegeven of dienstvoorschriften voor hen kunnen worden vastgesteld.

Artikel 15. 1. Vrijstelling van de gewone vervangende dienst wordt verleend wegens:

a. kostwinnerschap;
b. persoonlijke onmisbaarheid;
c. broederdienst;
d. aanwezigheid van een bijzonder geval.

2. Vrijstelling van de vervangende dienst wordt verleend wegens het bekleden van een geestelijk of een godsdienstig-menslievend ambt of opleiding tot zodanig ambt.

3. Omtrent het verlenen van vrijstelling beslist Onze Minister.

4. De vrijstelling wegens een der redenen, genoemd in het eerste lid, onder *a* en b, en in het tweede lid, wordt aanvankelijk voor een jaar verleend; blijkt ook bij de daarna te nemen beslissing nog grond voor vrijstelling aanwezig, dan wordt de vrijstelling voorgoed verleend, behoudens het geval, voorzien in de tweede volzin van het vijfde lid. De vrijstelling wegens de reden genoemd in het eerste lid, onder d, wordt hetzij voorgoed, hetzij voor een bepaalde duur verleend. De vrijstelling wegens de reden, genoemd in het eerste lid, onder *c*, wordt uitsluitend voorgoed verleend.

5. Onze Minister kan de tijdelijke vrijstelling wegens een der redenen, genoemd in het eerste lid, onder a en b, intrekken, indien blijkt, dat de grond voor de vrijstelling niet meer bestaat. De vrijstelling wegens de reden, genoemd in het tweede lid, houdt op te gelden, zodra de vrijgestelde ophoudt te verkeren in een geval als in dat lid bedoeld.

Artikel 16. 1. Vrijstelling wegens kostwinnerschap wordt verleend aan hem, door wiens vervulling van de gewone vervangende dienst voldoende middelen tot levensonderhoud aan andere personen ontbreken of zouden komen te ontbreken.

2. Onder personen, in het vorige lid bedoeld, worden uitsluitend begrepen:

a. de echtgenote van een persoon als bedoeld in artikel 9;
b. zijn bloed- en aanverwanten in de rechte linie;
c. zijn andere bloed- en aanverwanten in de tweede graad;
d. zijn pleegouders;
e. degenen, in wier onderhoud hij ingevolge rechterlijk vonnis moet voorzien.

3. De vrijstelling blijft achterwege, indien Onze Minister bepaalt, dat vergoeding zal worden toegekend als in artikel 26 bedoeld.

Artikel 17. Vrijstelling wegens persoonlijke onmisbaarheid wordt verleend aan hem, door wiens vervulling van de gewone vervangende dienst onoverkomelijke bezwaren zouden ontstaan voor de instandhouding der middelen van bestaan van personen als in artikel 16, tweede lid, bedoeld.

Artikel 18. 1. Vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend aan hem, die tenminste drie broeders heeft of gehad heeft, die dienen of gediend hebben bij de krijgsmacht.

2. In een van deze gevallen wordt geacht te verkeren de broeder, die vóór het door Om te bepalen tijdstip gedurende zijn verblijf in werkelijke dienst is overleden, alsmede de broeder, die op evenbedoeld tijdstip:

a. ten minste 30 dagen in werkelijke dienst is geweest of

b. ten gevolge van verleend uitstel van eerste oefening nog niet of nog geen 30 dagen in werkelijke dienst is geweest of

c. in het genot is of is geweest van militair pensioen of van pensioen, verleend ingevolge deze wet.

3. Wij bepalen welke dienst, in verband met zijn bijzondere aard, voor de toepassing van het bepaalde in het tweede lid, aanhef en onder a, als broederdienst buiten aanmerking blijft.

4. Voor de toepassing van het bepaalde in het tweede lid aanhef en onder a en b, wordt als werkelijke dienst ook beschouwd het vervullen van vervangende dienst en onder uitstel van eerste oefening ook uitstel van het vervullen van gewone vervangende dienst.

5. Het bepaalde in het tweede lid, onder b, is slechts van toepassing als het uitstel van eerste oefening is verleend na 1945.

Artikel 19. Vrijstelling om de reden, genoemd in artikel 15, tweede lid, wordt, met inachtneming van regelen bij algemene maatregel van bestuur te stellen, verleend:

a. aan de geestelijke, de bedienaar van de godsdienst, de zendeling, de broeder-diakoon van een godsdienstige vereniging en de rooms-katholieke ordebroeder;

b. aan de student in de godgeleerdheid en de zendeling-kwekeling, die tot geestelijke, tot bedienaar van de godsdienst of tot zendeling worden opgeleid, en aan de proef-broeder, die tot broederdiakoon van een godsdienstige vereniging wordt opgeleid.

Artikel 20. 1. Tegen elke uitspraak van Onze Minister omtrent vrijstelling kan iedere belanghebbende uiterlijk de tiende dag na de dag. waarop de uitspraak ter algemene kennis is gebracht, in beroep komen. Indien hij, wie de uitspraak geldt, buiten Nederland verblijft, kan, voor zover het door deze in te stellen beroep betreft, met overschrijding van de termijn van tien dagen genoegen worden genomen. Zolang omtrent zodanige overschrijding geen beslissing is genomen, wordt de uitspraak na het verloop van de termijn van tien dagen als onherroepelijk beschouwd.

2. Het beroep wordt ingesteld door indiening van een met redenen omkleed verzoekschrift bij de burgemeester der gemeente, waar de persoon, wie de uitspraak geldt, in het bevolkingsregister is opgenomen. De burgemeester zendt het verzoekschrift aan Ons door.

3. Wij beslissen op het beroep bij een met redenen omkleed besluit, nadat de Raad van State, afdeling voor de geschillen van bestuur, is gehoord.

Artikel 21. 1. Blijkt, dat iemand ten onrechte van de gewone vervangende dienst dan wel van de vervangende dienst is vrijgesteld doordat het bewijsstuk of een der bewijsstukken, waarop de vrijstelling is verleend, vals of vervalst is, een onvolledige of met de waarheid strijdige

verklaring, getuigenis of opgaaf bevat, of een ander geldt dan hem, op wie het beschouwd werd betrekking te hebben, dan wordt de desbetreffende uitspraak door Onze Minister vervallen verklaard en komen op de persoon, wie het geldt. de verplichtingen te rusten, als ware hij niet vrijgesteld.

2. Tegen elke beslissing, krachtens het eerste lid genomen, kan — uiterlijk de tiende dag na de dag. waarop zij ter kennis van hem, aan wie vrijstelling was verleend is gebracht — deze of zijn wettelijke vertegenwoordiger in beroep komen. Artikel 20 is, met uitzondering van de eerste volzin van het eerste lid, hierbij van toepassing.

Artikel 22. 1. Onverminderd het bepaalde in het tweede lid is hij, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld — behalve in andere bij deze wet voorziene gevallen — verplicht tot het vervullen van:

a. gewone vervangende dienst;

b. buitengewone vervangende dienst.

2. Indien hij als militair uitsluitend als buitengewoon dienstplichtige tot het verrichten van werkelijke dienst zou kunnen worden verplicht, is hij — behalve in andere bij deze wet voorziene gevallen — alleen verplicht tot het vervullen van buitengewone vervangende dienst.

Artikel 23. Onze Minister kan hem, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, verplichten de gewone vervangende dienst bij gedeelten in twee of meer niet aansluitende tijdvakken te vervullen.

Artikel 24. 1. Hij, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, wordt opgeroepen voor buitengewone vervangende dienst, indien hij zonder deze vrijstelling als militair buitengewoon in werkelijke dienst zou zijn geroepen.

2. Wij kunnen groepen van personen aanwijzen, die niet of voorlopig niet tot het vervullen van buitengewone vervangende dienst worden opgeroepen.

Artikel 25. 1. De vervangende dienst kan voor de tewerkgestelde, indien deze voor groot verlof in aanmerking komt, worden verlengd:

a. gedurende evenveel dagen als hij door het ondergaan van straf, of door ongeoorloofde afwezigheid niet aan de dagelijkse dienst heeft deelgenomen;

b. zolang het nodig is tot het ondergaan van straf of voor het onderzoek omtrent een strafbaar feit of een disciplinair vergrijp, waarvan hij verdacht of beklaagd wordt;

c. voor zover hij dit zelf verlangt. zolang hij ziek is en zijn toestand dit wenselijk maakt;

d. zolang het vertrek met groot verlof gevaar zou opleveren voor de verspreiding van een heersende of geheerst hebbende besmettelijke ziekte.

2. Hij, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld en geen vervangende dienst verricht, kan ter zake van de in het eerste lid, onder b, omschreven reden voor vervangende dienst worden opgeroepen.

Artikel 26. 1. Heeft het vervullen van vervangende dienst ten ge-

volge, dat voldoende middelen tot levensonderhoud ontbreken of zouden komen te ontbreken aan personen, als in artikel 16, tweede lid, bedoeld en wordt geen vrijstelling van de vervangende dienst verleend, dan wordt naar regelen bij algemene maatregel van bestuur te stellen aan bedoelde personen op hun verzoek een vergoeding uit 's rijks kas toegekend. Ook in andere gevallen kan ter zake van het vervullen van vervangende dienst zodanige vergoeding worden toegekend.

2. De gelden, benodigd voor de uitbetaling van de in dit artikel bedoelde vergoeding, worden voorgeschoten uit de gemeentekas, tenzij Onze Minister dit niet nodig acht. Bij de regelen, omtrent het verlenen van het voorschot te stellen, kan van de bepalingen der gemeentewet inzake het doen van betalingen uit de gemeentekas worden afgeweken.

Artikel *27.* 1. Hij, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, treedt in het genot van groot verlof zodra voor hem een tijdvak aanbreekt, waarin hij geen vervangende dienst verricht noch behoeft te verrichten.

2. Hij verricht in dat tijdvak, voor zover Onze Minister dat nodig acht en op de wijze door Onze Minister te bepalen, de volgende handelingen:

a. opgeven van zijn adres;

b. opgeven van vertrek naar en terugkeer uit het buitenland;

c. verlenen van inzage van de hem in verband met deze wet uitgereikte bescheiden;

d. in ontvangst nemen en beantwoorden van in verband met deze wet aan hem gerichte brieven, briefkaarten en telegrammen.

3. Indien hij niet voldoet aan een ingevolge het tweede lid op hem rustende verplichting, kan hij deswege, boven de tijd, bepaald ingevolge artikel 12, voor de tijd van ten hoogste twee maanden voor vervangende dienst worden opgeroepen. Onze Minister bepaalt de duur van deze vervangende dienst.

Artikel 28. 1. Hij, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst is vrijgesteld, wordt van de voor hem uit deze wet voortvloeiende verplichtingen ontslagen:

a. met ingang van 1 oktober van het jaar, waarin hij 35 jaar oud wordt, zo hij op het tijdstip van erkenning van zijn bezwaren de rang van onderofficier of officier niet bekleedde;

b. met ingang van 1 oktober van het jaar, waarin hij 40 jaar oud wordt, zo hij op het tijdstip van erkenning van zijn bezwaren de rang van onderofficier bekleedde;

c. met ingang van 1 oktober van het jaar, waarin hij 45 jaar oud wordt, zo hij op het tijdstip van erkenning van zijn bezwaren de rang van officier bekleedde.

2. Het ontslag, bedoeld in het eerste lid, kan worden opgeschort voor zolang hij op het in dat lid bedoelde tijdstip nog vervangende dienst heeft te verrichten.

3. In afwijking van het bepaalde in de twee voorgaande leden wordt hem zo spoedig mogelijk ontslag verleend:

a. indien blijkt, dat hij, zonder vrijstelling van de krijgsdienst, daar-

voor wegens ziekte of gebreken voorgoed ongeschikt zou zijn;

b. indien blijkt, dat hij, zonder vrijstelling van de krijgsdienst, daartoe ingevolge een verdrag met een vreemde staat niet verplicht zou zijn.

Artikel 29. De bepalingen van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 dan wel van de Pensioenwet voor de Zeemacht 1922, al naar gelang het betreft een persoon, die tot de landmacht dan wel tot de zeemacht heeft behoord of daarvoor bestemd was, alsmede de ter uitvoering van die wetten gegeven voorschriften, zijn van overeenkomstige toepassing ten aanzien van hen, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst zijn vrijgesteld.

HOOFDSTUK V
Tuchtrechtelijke bepalingen
AFDELING 1

Tuchtrechtelijke bepalingen ten aanzien van degenen, die geplaatst zijn bij een overheidsdienst, uitsluitend of in hoofdzaak voor hun tewerkstelling bestemd.

Artikel 30. De tewerkgestelde, die enig hem gegeven dienstbevel of enig voor hem geldend dienstvoorschrift niet of niet naar behoren nakomt, dan wel zich overigens aan plichtsverzuim schuldig maakt of wiens gedrag strijdig is met de tucht of orde, kan deswege disciplinair worden gestraft door de daartoe door Onze Minister aangewezen organen van de in artikel 13 bedoelde diensten.

Artikel 31. 1. **Bij** de bepaling van de soort en de mate van de disciplinaire straf is de strafoplegger verplicht rechtvaardigheid naast gestrengheid te betrachten en zowel de omstandigheden waaronder het vergrijp is begaan, als de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader in aanmerking te nemen. Hij beslist naar eigen inzicht en geweten.

2. Bij bestraffing van een tewerkgestelde, die zich aan één of meer vergrijpen schuldig maakt, wordt slechts één straf opgelegd.

Artikel 32. 1. Geen straf wordt opgelegd dan nadat de verdachte in de gelegenheid is gesteld zich schriftelijk binnen een door de strafoplegger te bepalen termijn tegenover deze te verantwoorden.

2. De verantwoording kan op verzoek van de verdachte ook mondeling geschieden. Alsdan maakt de strafoplegger hiervan een procesverbaal op, hetwelk de verdachte mede ondertekent. Weigert hij dit, dan tekent de strafoplegger zulks aan op het proces-verbaal.

3. De strafoplegging geschiedt mondeling of schriftelijk. Van de straf en de strafreden wordt aantekening gehouden.

Artikel 33. 1. **De** disciplinaire straffen zijn:

a. berisping;

b. inhouding van zakgeld;

c. de verplichting om ten hoogste twee uren vóór het avondappèl binnen te zijn en te blijven, tenzij de gestrafte elders dienst heeft te verrichten;

d. strafdienst;

e. arrest.

2. De betrekkelijke zwaarte van de disciplinaire straffen wordt bepaald door de volgorde waarin zij in het eerste lid vermeld zijn, met dien verstande, dat elke volgende straf zwaarder is dan de voorafgaande.

Artikel 34. Een aanmerking of terechtwijzing, waarbij de tot straffen bevoegde autoriteit niet uitdrukkelijk te kennen geeft, dat zij als straf van berisping moet worden beschouwd, geldt niet als straf.

Artikel 35. De straf van inhouding van zakgeld kan telkenmale worden opgelegd voor ten hoogste het drievierde gedeelte en voor ten hoogste veertien dagen.

Artikel 36. De verplichting om ten hoogste twee uren vóór het avondappel binnen te zijn kan telkenmale voor ten hoogste acht dagen worden opgelegd.

Artikel 37. 1. Strafdienst bestaat in het verrichten van dienst op werkdagen in de vrije uren van de gestrafte gedurende ten hoogste twee uren per dag.

2. De straf kan telkenmale voor ten hoogste acht dagen worden opgelegd.

Artikel 38. 1. De straf van arrest wordt telkenmale opgelegd voor ten minste één dag en ten hoogste veertien dagen.

2. Zij wordt ondergaan in een daartoe door of vanwege de strafoplegger aan te wijzen plaats. Het is de met arrest gestrafte tewerkgestelde verboden de plaats, waar hij zijn straf moet ondergaan, gedurende zijn straftijd buiten dienst, zonder noodzaak te verlaten of aldaar niet aanwezig te zijn dan wel zonder daartoe bekomen verlof bezoek te ontvangen. Hem kan, naar bij algemene maatregel van bestuur te stellen regelen, worden toegestaan godsdienstoefeningen zijner gezindte bij te wonen.

3. De rijks- en gemeentepolitie verlenen desgevraagd hun medewerking bij de ten uitvoerlegging van de straf.

4. Tenzij de strafoplegger anders bepaalt, is de gestrafte niet uitgesloten van het verrichten van dienst.

Artikel 39. 1. De straf wordt binnen 24 uur, nadat zij is opgelegd, medegedeeld aan een door Onze Minister daarvoor aangewezen autoriteit.

2. De strafoplegger, alsmede de in het eerste lid bedoelde autoriteit, zijn bevoegd de straf, de omschrijving van de strafreden of beide te wijzigen, dan wel de straf teniet te doen. Wijziging ten ongunste van de gestrafte vindt niet plaats, dan nadat degene, die zodanige wijziging tot stand brengt, hem heeft gehoord.

3. Hij, die de opgelegde straf, de omschrijving der strafreden of beide wijzigt, wordt als strafoplegger beschouwd.

Artikel 40. 1. De bevoegdheid om in een bijzonder geval, de uitvoering van een disciplinaire straf te schorsen, komt toe aan:

a. de strafoplegger;

b. de autoriteit bedoeld in artikel 39;

c. de autoriteit bedoeld in artikel 41. tweede lid.

2. De autoriteiten genoemd onder b en *c* zullen van deze bevoegd-

heid geen gebruik maken, alvorens zij de gestrafte en zo mogelijk de strafoplegger hebben gehoord dan wel hebben doen horen.

Artikel 41. 1. De gestrafte, die zich over de hem opgelegde disciplinaire straf, over de omschrijving van de strafreden of over beide bezwaard acht, is bevoegd schriftelijk zijn beklag te doen bij de autoriteit, bedoeld in artikel 39, tenzij deze als strafoplegger is opgetreden.

2. In laatstbedoeld geval behandelt een andere door Onze Minister aan te wijzen autoriteit het beklag.

Artikel 42. 1. Het beklag moet schriftelijk worden gedaan binnen een termijn van vier dagen, aanvangende met de tweede dag na die waarop de oplegging van de straf ter kennis van de gestrafte is gekomen. In geval van volstrekte verhindering om binnen genoemde termijn beklag te doen vangt die termijn aan zodra de verhindering is opgeheven.

2. Het beklag schorst de tenuitvoerlegging van een opgelegde straf niet, tenzij degene, die over het beklag moet beslissen, anders bepaalt.

Artikel 43. 1. Degene, die over het beklag moet beslissen, is verplicht de zaak zodra mogelijk in haar geheel te onderzoeken. Hij zal de klager, de strafoplegger, indien deze zulks verlangt of het onderzoek dit vordert, voorts, indien en voor zover daartoe termen aanwezig zijn, de door beiden opgegeven en andere getuigen en deskundigen, mondeling of schriftelijk ondervragen of doen ondervragen.

2. Nadat het onderzoek is afgelopen beslist degene die over het beklag moet beslissen bij een met redenen omklede beschikking.

3. De beslissing wordt aan de klager medegedeeld, waarbij hem een afschrift of uittreksel van de beschikking wordt uitgereikt. Afschrift van de beschikking wordt aan de strafoplegger en aan Onze Minister toegezonden.

Artikel 44. 1. Degene, die over het beklag moet beslissen, doet de straf teniet indien hij van oordeel is dat de disciplinaire bestraffing behoort te worden ongedaan gemaakt.

2. Bevindt degene, die over het beklag moet beslissen, dat de straf of de omschrijving van de strafreden, dan wel beide behoren te worden gewijzigd, dan brengt hij de door hem nodig geachte wijzigingen aan, met dien verstande, dat de straf niet kan worden verzwaard.

3. Het door de klager ten onrechte geleden nadeel zal zoveel mogelijk worden hersteld.

Artikel 45. 1. Tenzij de straf is teniet gedaan, is de gestrafte — behalve indien hem de straf van berisping is opgelegd — bevoegd gedurende een termijn van vier dagen, aarivangende met de tweede dag na die waarop de beslissing hem is medegedeeld, de eindbeslissing van het Gerechtshof te 's-Gravenhage in te roepen. Ingeval van volstrekte verhindering om binnen de genoemde termijn de eindbeslissing in te roepen vangt die termijn aan zodra de verhindering is opgeheven.

2. De eindbeslissing wordt ingeroepen door een daartoe strekkend verzoek, schriftelijk bij degene, die over het beklag heeft beslist, in te dienen.

3. De eindbeslissing wordt steeds geacht met betrekking tot de

straf en de omschrijving van de strafreden in hun geheel te zijn ingeroepen.

Artikel 46. 1. Voor het gerechtshof vinden de bepalingen van de artikelen 43 en 44 overeenkomstige toepassing, met dien verstande, dat tevens degene die over het beklag heeft beslist zal worden ondervraagd. zo hij zulks verlangt, of het onderzoek dit vordert en hem een afschrift van de beschikking wordt toegezonden.

2. De getuigen m-orden zo mogelijk onder ede gehoord. Artikel 284, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering is van overeenkomstige toepassing.

3. De beslissing wordt, bij met redenen omklede beschikking genomen en in het openbaar uitgesproken. Tegen deze beslissing staat geen cassatie open.

Artikel 47. 1. De straffen worden ten uitvoer gelegd, zodra mogelijk nadat zij zijn opgelegd.

2. Zowel het ondergaan als het doen ondergaan van straf wordt aangemerkt als dienst.

Artikel 48. Van de opgelegde disciplinaire straffen kan bij bijzondere gelegenheden gehele of gedeeltelijke vrijstelling worden verleend, naar regelen bij algemene maatregel van bestuur te stellen

Artikel 49. 1. Het recht van strafvordering vervalt niet door de toepassing van disciplinaire straf.

2. Ingeval van schuldig-verklaring houdt de rechter bij de bepaling van de straf met die toepassing rekening.

3. Boven de door de rechter uitgesproken straf zal geen disciplinaire straf worden opgelegd.

Artikel 50. 1. De tewerkgestelde, die zich over een hem gegeven dienstbevel bezwaard acht, is bevoegd deswege zijn beklag te doen naar regelen bij algemene maatregel van bestuur te stellen.

2. Het beklag heft de verplichting om het dienstbevel op te volgen niet op.

AFDELING *2*

Tuchtrechtelijke bepalingen ten aanzien van degenen, die geplaatst zijn elders dan bij een overheidsdienst, uitsluitend of hoofdzakelijk voor hun tewerkstelling bestemd.

Artikel 51. In geval van tewerkstelling elders dan bij een overheidsdienst uitsluitend of in hoofdzaak voor tewerkstelling van erkende gewetensbezwaarden bestemd, zijn de bepalingen van de vorige afdeling van toepassing met dien verstande,

a. dat de autoriteit, bedoeld in artikel 39, met uitsluiting van anderen bevoegd is tot het opleggen van de straf van arrest, en

b. dat Onze Minister de organen van de in artikel 13 bedoelde diensten of instellingen dan wel de autoriteit, bedoeld in artikel 39, aanwijst als bevoegd gezag tot het opleggen van de overige in artikel 33 vermelde straffen.

HOOFDSTUK VI

Strafbepalingen

Artikel 52. 1. Hij, die opzettelijk niet voldoet aan een wettige oproeping tot het vervullen van vervangende dienst, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

2. Blijkt niet, dat het feit opzettelijk is gepleegd, dan wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden.

Artikel 53. 1. De tewerkgestelde, die opzettelijk ongeoorloofd afwezig is, wordt gestraft:

u. met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar, indien die afwezigheid tenminste één dag en niet langer dan veertien dagen duurt en hij wegens afwezigheid reeds tweemaal met arrest is gestraft;

b. met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren, indien die afwezigheid langer dan veertien dagen duurt dan wel de schuldige zich verwijderd heeft met het oogmerk om zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken.

2. Onder afwezig zijn wordt verstaan het afwezig zijn van die plaats of plaatsen waar de tewerkgestelde zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen behoort te bevinden; onder zich verwijderen wordt mede begrepen het zich schuil houden, afwezig blijven of achterblijven van die plaats of plaatsen.

Artikel 54. De tewerkgestelde die zijn dienst hetzij in ernstige mate, hetzij na terzake reeds tweemaal met arrest te zijn gestraft veronachtzaamt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en negen maanden.

Artikel 55. 1. Hij, die zich schuldig maakt aan een der strafbare feiten, bedoeld in de artikelen 52, 53, eerste lid, en 54, kan bovendien tot plaatsing in een rijkswerkinrichting worden veroordeeld voor ten minste drie maanden en ten hoogste drie jaren.

2. Indien en voor zover de veroordeelde ten tijde van de veroordeling nog gewone vervangende dienst moet vervullen komt de tijd door hem in een rijkswerkinrichting doorgebracht, in mindering op de gewone vervangende dienst.

3. Bij veroordeling tot plaatsing in een rijkswerkinrichting voor een duur van tenminste de termijn bedoeld in artikel 12, eerste lid, zoals deze eventueel is gewijzigd krachtens artikel 12, tweede lid, kan de rechter de veroordeelde tevens ontslaan van de voor hem uit deze wet voortvloeiende verplichtingen.

Artikel 56. 1. De strafbare feiten, omschreven in deze wet, worden aangemerkt als misdrijven.

2. Met betrekking tot de voorlopige hechtenis, worden zij gelijkgesteld met misdrijven, waarop als maximum een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld.

3. Met het opsporen van deze feiten zijn, behalve de ambtenaren, aangewezen bij artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering, belast de door Onze Minister aangewezen personen.

4. Degenen, die ingevolge het voorgaande lid met de opsporing

zijn belast, kunnen hem, die zich schuldig maakt aan een feit, strafbaar gesteld bij deze wet, na aanhouding overbrengen naar de plaats waar hij zich voor het vervullen van zijn dienstverplichtingen behoort te bevinden.

HOOFDSTUK VII

Slotbepalingen

Artikel 57. 1. De voor de uitvoering van deze wet nodige regelen worden bij of krachtens algemene maatregel van bestuur vastgesteld, tenzij de wet anders bepaalt.

2. Hierbij zal de rechtspositie van hen, die ingevolge deze wet van de krijgsdienst zijn vrijgesteld, zoveel mogelijk op gelijke wijze worden geregeld als die van de dienstplichtige militairen.

Artikel 58. Alle stukken, die in verband met de bepalingen van deze wet of van de te harer uitvoering gegeven voorschriften worden gevorderd. ingediend, overgelegd of uitgereikt zijn vrij van legesheffing, van kosten van legalisatie en van griffiekosten.

Artikel 59. 1. In de Dienstplichtwet worden de volgende wijzigingen gebracht:

A. Artikel 19, vierde lid, wordt gelezen als volgt:

„Voor de toepassing van het bepaalde in het tweede lid onder ***a,*** „onder b en onder d wordt als werkelijke dienst ook beschouwd het „vervullen van vervangende dienst ingevolge de Wet gewetensbezwaren „militaire dienst en onder uitstel van eerste oefening ook uitstel van „het vervullen van gewone vervangende dienst ingevolge die wet".

B. De tweede volzin van artikel 41, derde lid, wordt gelezen als volgt:

„Worden zij voor het einde van die tijd uit de dienst bij het reserve- „personeel ontslagen, anders dan op grond van artikel 9, derde lid, „van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst of anders dan om een „der redenen genoemd in artikel 42, eerste lid, onder n—f, dan worden „de bepalingen van de hoofdstukken VII, VIII, IX en X van deze wet „te hunnen aanzien weder volledig van toepassing".

C. De puntkomma achter artikel 42, eerste lid, onder f, wordt veranderd in een punt.

D. Artikel 42, eerste lid, onder ***g,*** vervalt.

2. In de Pensioenwet 1922, ***Stb.*** 240, worden de volgende wijzigingen gebracht:

A. In artikel 56, eerste lid, onder *C* wordt tussen b en c een nieuw punt ingevoegd luidende als volgt:

„b. bis. in vervangende dienst ingevolge de Wet gewetensbezwaren „militaire dienst;".

B. In artikel 60, eerste lid, wordt de zinsnede: „wegens ziekte of „verplichte militaire dienst doorgebracht" vervangen door de zinsnede: „wegens ziekte, verplichte militaire dienst of vervangende dienst inge- „volge de Wet gewetensbezwaren militaire dienst doorgebracht."

Artikel 60. 1. De Wet van 13 juli 1923, Stb. 357, betreffende dienstweigering wordt ingetrokken.

2. De erkenning van gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst ingevolge die wet en de toepassing van artikel 3 daarvan worden geacht te zijn geschied ingevolge deze wet.

3. De ten tijde van het in werking treden van deze wet ingediende, doch nog niet afgedane verzoekschriften, als bedoeld in artikel 1 van de wet van 13 juli 1923, *Stb*. 357, worden verder behandeld en afgedaan overeenkomstig de bepalingen van deze wet, met betrekking tot de verzoeken als bedoeld in artikel 3.

Artikel 61. Deze wet kan worden aangehaald als ,,Wet gewetens-,,bezwaren militaire dienst''.

Artikel 62. 1. Deze wet treedt in werking op een door Ons te bepalen tijdstip.

2. Artikel 29 van deze Wet werkt terug tot 31 mei 1952.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle ministeriële departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Defensie,
De Minister van Justitie,

Nr. **14**

AMENDEMENT VAN DE HEER TILANUS

(Ingezonden 9 april 1962)

Ondergetekende heeft de eer het navolgende amendement voor te stellen:

In **artikel** 7, lid 6, wordt de laatste volzin gelezen: Alsdan werken aan de vaststelling van het advies uitsluitend mede de leden, die de verzoeker nog niet eerder hebben gehoord.

Toelichting

De woorden: ,,Zo mogelijk'' worden geschrapt. Beoogd wordt een geheel nieuwe behandeling van de zaak, zoals ook werd voorgesteld in artikel 7, lid 3, van het oorspronkelijke wetsontwerp.

Gezien de samensteling van de commissie-Dienstweigeringswet lijkt het altijd mogelijk daaruit een nieuwe commissie van drie leden samen te stellen.

TILANUS.

Nr. 15

AMENDEMENT VAN DE MEER LANKHORST

(Ingezonden 10 april 1962)

Ondergetekende heeft de eer het navolgende amendement voor te stellen:

Aan **artikel** 5 wordt een nieuw vijfde lid toegevoegd luidende aldus:

5. De verzoeker kan zich voor de Commissie laten bijstaan door een vertrouwensman, die, nadat de verzoeker door de Commissie is gehoord, in de gelegenheid wordt gesteld zijn mening over de gewetensbezwaren van de verzoeker kenbaar te maken.

Lid 5 wordt lid 6.

Lid 6 wordt lid 7.

Lid 7 wordt lid 8.

Toelichting

Vele van deze, doorgaans nog geen 20 jaar oud zijnde, jongens komen zodanig onder de indruk van dit gehoord worden door een commissie, dat zij niet voldoende duidelijk reageren op de gestelde vragen. In die gevallen is het goed, dat een ouder iemand -— gedacht wordt aan een leraar, een geestelijke, een leider uit de jeugdbeweging, enz., in elk geval iemand, die de betreffende jongen goed kent — in de gelegenheid wordt gesteld om misverstanden omtrent de antwoorden van de betreffende jongen te voorkomen.

LANKHORST.

Nr. 16

AMENDEMENT VAN DE HEER RIJCKEVORSEL c.s.

(Ingezonden 10 april 1962)

Ondergetekenden hebben de eer het navolgende amendement voor te stellen:

Artikel 7.

Voorgesteld wordt, dit artikel als volgt te lezen:

Artikel 7. 1. Degene wiens verzoek tot erkenning is afgewezen kan binnen veertien dagen na de dag, waarop de afwijzende beslissing aan hem is verzonden. daartegen bij Ons in beroep komen.

2. Het beroep wordt ingesteld door indiening van een met redenen omkleed verzoekschrift bij Onze Minister.

3. Wij beslissen op het beroep bij een met redenen omkleed besluit, nadat de Raad van State, afdeling voor de geschillen van bestuur, is gehoord.

VAN RIJCKEVORSEL, MOORMAN, VAN DONGEN, DE WOLF, VAN DER ZANDEN.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Partisanen, Widerstandskämpfer, Saboteure

Von

Dr. Jurgen Schreiber [1])

1.

Niemand weiß sicher, wie ein heißer Krieg, wenn er uber uns hereinbricht, aussehen wird: atomar oder konventionell? — Mischformen: etwa zeitlich oder örtlich unterschiedlich? — Eines aber ist so gut wie

[1]) Overgenomen uit Wehrkunde, 1961, **blz.** 538. *(Red. M.R.T.)*

sicher: in einem bisher kaum erlebten Ausmaß wird es den „Krieg im „Dunkeln", den Kampf der „Fünften Kolonnen" geben, jenen Einsatz von Partisanen, Widerstandskämpfern, Saboteuren und wie sie sonst noch genannt werden mögen, die ihr Unwesen hinter den Fronten — sofern man von solchen überhaupt noch wird sprechen können — treiben und die der eigenen Fuhrung und Truppe genau so viel, vielleicht mehr zu schaffen machen werden wie der „offene" Gegner, die reguläre feindliche Truppe. Je mehr der Krieg statt Kampf der Völker Kampf der Weltanschauungen wird, desto starker wird es zum Kampf im Hinterland, im Heimatkriegsgebiet (um einen an sich uberholten Begriff zu verwenden!) kommen. Der Feind, der Saboteur, der Verräter im eigenen Volk wird von einem relativ seltenen, als kriminellartig empfundenen Einzelgänger zwar nicht zur Regel, aber doch wohl zur alltaglichen Erscheinung werden. Auch in den regulären Truppen werden sich möglicherweise Angehörige des gleichen Volkes gegenüberstehen [1]). Diese Tatsachen muß man ins Auge sehen.

2.

Die Fragen sind zunachst and primar taktische, operative und strategische Probleme. Sie sind in erster Reihe vom militärischen Fuhrer zu lösen. Wie schwierig sich die Bekampfung eines Feindes darstellt, der operativ nicht zu fassen ist, sondern sich in Form des Guerilla-Krieges auf eine beharrliche Nadelstichtaktik versteht, zeigen im letzten Jahrzehnt die Kriege und Burgerkriege im sudostasiatischen Dschungel, aber auch die Kampfe in Algerien und anderen afrikanischen und asiatischen Gebieten.

Die Fragen haben naturgemäß auch einen rechtlichen, insbesondere völkerrechtlichen Hintergrund, der auch fur die militarische Praxis nicht ohne Bedeutung ist, da die Möglichkeiten und Handhaben der Bekampfung des Feindes im Dunkeln a u c h von diesen Rechtsproblemen abhangen.

Schon im Zweiten Weltkrieg erlebte das Freischarlertum — im weitesten Sinne des Wortes — eine Blutezeit wie kaum je zuvor, und zwar sowohl durch den Einsatz der Partisanen[2]) im Osten und Südosten als auch durch die Tatigkeit der sog. Widerstandskampfer in den von Deutschland besetzten west- und nordeuropaischen Ländern. Die — zeitlich und örtlich unterschiedliche — Praxis dieser Freischärler ist den meisten aus eigenem Erleben oder aus Buchern und Filmen einigermaßen bekannt. Vielfach war der Kampf an Grausamkeit und Hinterhältigkeit kaum zu uberbieten. Gerade deshalb mag die Fest-

[1]) Man braucht hier keineswegs primar an das geteilte Deutschland zu denken. Beispiele bilden im Zweiten Weltkrieg die Wlassow-Armee und die verschiedenartigsten Freikorps und ahnliche Truppengebilde auf beiden Seiten, vielfach einer „Gegen"- oder Exilregierung gehorsarn.

[2] Zu berucksichtigen ist, daß das Wort „Partisan" gerade durch den Krieg in Rußland und auf dem Balkan eine spezifische Bedeutung erlangt hat, die von dem Bild des bewaffneten Parteigängers der fruheren Betrachtungsweise stark abweicht und etwa den älteren Begriffen des Franctireurs oder Heckenschutzen entspricht.

stellung in einem der griindlichsten und modernsten Werke uber den Partisanenkrieg [3]) konsternieren: der Partisanenkrieg verstoße nicht gegen die Grundsatze der Haager Landkricgsordnung[4]), er sei also völkerrechtsgemäß.

Bei näherer Betrachtung ist diese Feststellung nur so zu verstehen, daß der Einsatz von Partisanen nicht schlechterdings völkerrechtswidrig ist, daß es vielmehr — zumindest in der Theorie! — auch einen rechtmäßigen Partisanenkrieg geben kann. Sucht man namlich nach den völkerrechtlichen Grundlagen, so findet sich kein Satz, der schlechthin das Kämpfen von Zivilisten verbietet. Man kann und muß zwar von dem Grundsatz ausgehen, daß die reguläre Truppe in Uniform kämpft, doch hat es seit eh und je kämpfende bzw. mitkampfende Zivilpersonen gegeben [5]), und das Volkerrecnr billigt unter bestimmten Voraussetzungen auch heute noch diese Kampfweise zu.

3.

Wichtigste Rechtsquelle fur die völkerrechtliche Beurteilung kämpfender Zivilpersonen ist nach wie vor die Haager Landkriegsordnung (HLKO). Sie legt in Art. 1 fest, daß die Gesetze, Rechte und Pflichten des Krieges nicht nur fur das Heer [6]), sondern auch fur Milizen und Freiwilligenkorps gelten, wenn sie folgende Bedingungen in sich vereinigen:

a) daß jemand an ihrer Spitze steht, die für seine Untergebenen verantwortlich ist,
b) daß sie ein bestimmtes aus der Ferne erkennbares Abzeichen tragen,
c) daß sie die Waffen offen fuhren und
d) daß sie bei ihren Unternehmungen die Gesetze und Gebrauche des Krieges beobachten.

Fehlt auch nur e i n e dieser vier Voraussetzungen, so handelt es sich um Freischarler, die keinen Anspruch darauf haben, als legale Kombattanten behandelt zu werden [7]).

Die Voraussetzung a) wird in der völkerrechtlichen Literatur uberwiegend dahin interpretiert, daß der verantwortliche Fuhrer zwar nicht Soldat, insbesondere nicht Offizier zu sein braucht [8]), daß er jedoch dem Staate, zu dessen Gunsten er kämpft, verantwortlich sein muß. Damit fallen Banden, die auf eigene Faust Krieg fuhren und keine Regierungsautoritat uber sich anerkennen, aus dem Rahmen der legal

---

[3]) Dixon-Heilbrunn „Partisanen", Frankfurt/M.-Berlin 1956.

[4]) a. a. O., S. 81.

[5]) Man denke u. a. an die Napoleonischen Kriege. an 1870171, an Belgien 1914, an den polnisch-russischen Krieg 1920/21, an Abessinien 1935/36, ganz zu schweigen vom spanischen Burgerkrieg.

[6]) Hier im Sinne von Gesamt-Wehrmacht, also einschließlich Luftwaffe und Marine.

[7]) Vgl. Alfons Waltzog „Recht der Landkriegsführung", Berlin 1942, Seite 18.

[8]) Es kann z.B. ein Polizeibeamter, ein Burgermeister, ein Gemeindebeamter sein. ohne daß es zwingend darauf ankommt. daß er zivilberuflich überhaupt eine „amtliche" Stellung hat.

Kampfenden heraus. Auch Parteigängern, die entgegen einer ausdrücklichen Anweisung ihrer Regierung kämpfen oder weiterkampfen, wird man das Merkmal des „verantwortlichen" Fuhrers absprechen mussen, weil sie durch ihre Handlungsweise gerade zeigen, daß sie keine Regierungsautoritat uber sich anerkennen.

Schwierig wird das Problem, wenn sich eine Gegenregierung (z. B. Exilregierung auf fremden Territorium) bildet. Die einer solchen Regierung gehorsamen und sich verantwortlich fühlenden Kampfer wird man als legal anerkennen mussen, soweit sie die sonstigen Voraussetzungen rechtmäßiger Kriegfuhrung erfüllen. Freilich kann man nur dann von einer „Regierung" sprechen, wenn ein Minimum an Organisation und ein gewisser Macht- und Einflußbereich vorhanden sind, wie es etwa bei der französischen Exilregierung im Zweiten Weltkrieg der Fall war. Daß ein Bandenchef sich nicht selbst zum Regierungsoberhaupt machen eind damit die Tatigkeit ihm gehorsamer Freischärler legalisieren kann, liegt auf der Hand; doch wird es auch hier zweifelhafte Grenzfälle geben[9]), zumal sich gerade im Krieg eine dynamische politische Entwicklung schwer in verhältnismäßig starre rechtliche Formen einfangen läßt.

Zur Erfüllung des Erfordernisses b) soll ein festes, das heißt nicht ohne jeden nennenswerten Zeitaufwand zu beseitigendes Kennzeichen (Abzeichen) genügen, das aus einer Entfernung erkennbar ist, in der man einen Soldaten in Uniform von einem Zivilisten unterscheiden kann. Sicher reichen insoweit keine Abzeichen an der Mutze oder am Rock aus, z.B. Sterne, Plaketten und ahnliche Zeichen. Sehr zweifelhaft ist, ob Armbinden genügen, da sie jederzeit abgestreift werden können. Hier zeigt sich aber, wie stark Theorie und Praxis auseinanderklaffen, denn mit leuchtenden Schärpen, die andererseits so befestigt sind, daß sie nicht sofort abgestreift werden können, werden Partisanen ihre Aktionen kaum durchfuhren!

Die Voraussetzung c) spielt in der Praxis eine besondere Rolle. Die Waffen „offen" fuhren bedeutet nicht, daß Tarnung und ahnliche militarisch übliche Maßnahmen verboten sind. Hier gilt, daß das, was dem Soldaten recht ist, dem Milizangehörigen billig sein muß. Man kann nicht verlangen, dal3 legal kampfende Zivilisten — urn es einmal uberspitzt auszudrucken — in friderizianische Manier angreifen! Wer jedoch „die Pistole in der Hosentasche tragt oder Schußwaffen benutzt, die zerlegbar sind oder nach außen harmlos wie Spazierstöcke aussehen, erfullt diese Voraussetzung nicht. Der Gegner muß wissen, wer ihm als aktiver Feind gegenubersteht"[10]). Wer sich also bewußt als Zivilist geriert, um im gunstigen Augenblick zur Waffe zu greifen, wer meuchlerisch tötet oder sonst nach Verbrecherweise vorgeht, erfullt das Erfordernis c) nicht. Freilich gibt es im modernen Krieg auch hier unendlich viele — rechtlich schwer zu entscheidende — Grenzfälle,

---

9) Man denke etwa an die Entwicklung auf dem Balkan im Zweiten Weltkrieg (Tito!).

10) Waltzog a. a. O., S. 19.

wenn man vergleichsweise an die Kampfweise der sog. Kommandotruppen denkt.

Die Fragen zu c) beriihren sich mit der Voraussetzung d), weil auch die Gesetze und Gebrauche des Krieges z. B. die meuchlerische Tötung verbieten [11]). Zu den Kriegsgesetzen gehört insbesondere auch das Verbot, Dum-Dum-Geschosse, Schrotflinten und vergiftete Waffen zu benutzen.

Was die Partisanen und Widerstandskampfer im Zweiten Weltkrieg anbelangt, so ist es zunachst zweifelhaft, ob sie überhaupt unter den Begriff „Milizen und Freiwilligenkorps" fallen. Bei dem Wortlaut der HLKO denkt man zunachst an Verbande wie den Deutschen Volkssturm, also an militarisch organisierte Gruppen, die an der Front wie reguläre Truppen eingesetzt sind, um die aktive Truppe zu unterstützen oder sie notfalls zu ersetzen. Die uberwiegende völkerrechtliche Meinung neigt aber dazu, auch den im Hinterland operierenden Gruppen grundsatzlich den Charakter von Freiwilligenkorps im Sinne der HLKO zuzuerkennen [12]).

Unabhangig von dieser Frage erfüllten aber die Partisanen und Widerstandskampfer des Zweiten Weltkrieges selten die vier genannten Voraussetzungen zur Anerkennung als legale Kombattanten. Auch Dixon und Heilbrunn weisen darauf hin, daß die sowjetischen Partisanen kein aus der Ferne sichtbares Abzeichen trugen und die Waffen nicht offen fuhrten. Das gleiche gilt für die Widerstandskämpfer in den besetzten Gebieten West- und Nordeurapas. Wenn sie (weithin sichtbare) Abzeichen getragen hätten, ware ihre Tatigkeit in ganz kurzer Zeit unterbunden worden. Sie mußten sich deshalb völkerrechtlich illegal verhalten, riskierten damit freilich, nicht als Kombattanten, also im Falle ihrer Gefangennahme nicht als Kriegsgefangene, sondern als Verbrecher behandelt zu werden [13]).

Auch die Beachtung der Kriegsgesetze und -bräuche war bei den in Frage stehenden zivilen Gruppen kaum je zu bejahen. Meuchlerische Tötung z. B. von Soldaten, die sich auf Stadtausgang befanden, Verwundung oder Tötung von Soldaten, die sich ergaben, ferner die Erklarung, daß kein Pardon gegeben werde [14]), und ahnliche Verstöße gegen das Kriegsrecht gehörten beinahe planmäßig zur Tätigkeit der zivilen Kampforganisationen und Gruppen.

Allenfalls war — vor allem bei den sowjetischen Partisanen — die Voraussetzung a) (verantwortlicher Fuhrer) erfüllt; teilweise hatten die Gruppen sogar eine militarische Gliederung mit Zwischenvorgesetzten. Ahnliches gilt fur die Partisanen auf dem Balkan, jedenfalls in den letzten Kriegsmonaten. Da aber, wie schon hervorgehoben, das Fehlen e i n e r der Voraussetzungen den bewaffneten Zivilisten zum illegalen

[11]) Art. 23 Buchstabe b HLKO.

[12]) Vgl. auch unten Abschnitt 5.

[13]) Hier soll nicht die sehr umstrittene Frage erörtert werden, ob illegale Kämpfer, die später zur regularen Truppe stoßen und dort als Soldaten weiterkämpfen, im Falle ihrer Gefangennahme wegen ihrer früheren illegalen Tatigkeit bestraft werden können.

[14]) Vgl. Art. 23 Buchstaben c und d HLKO.

Kämpfer macht. könnten durchweg auch die Angehörigen der organisierten Partisaneneinheiten nicht als legitime Kombattanten gewertet werden.

4.

Die HLKO kennt allerdings über Art. 1 hinaus einen weiteren Fall erlaubten Kampfes bewaffneter Zivilisten. Art. 2 HLKO bestimmt:

„Die Bevölkerung eines nicht besetzten Gebiets, die beim Heran-
„nahen des Feindes aus eigenem Antriebe zu den Waffen greift, um
„die eindringenden Truppen zu bekämpfen, ohne Zeit gehabt zu haben,
„sich nach Artikel 1 zu organisieren, wird als kriegfuhrend betrachtet,
„wenn sie die Waffen offen fuhrt und die Gesetze und Gebrauche des
„Krieges beobachtet."

Die Vorschrift setzt zwingend voraus, daß das Land noch nicht besetzt ist. Diese Voraussetzung war bei den Partisanen und Widerstandskampfern des Zweiten Weltkrieges nicht gegeben und wird auch in einem kunftigen Krieg nicht zu bejahen sein. Die bewaffnete Erhebung einer Bevölkerung gegen den andringenden Feind dürfte in Zukunft keine Rolle mehr spielen, zumindest nicht fur europaischen Verhältnisse.

5.

Fur den heutigen Rechtszustand is noch das Genfer Kriegsgefangenenabkommen vom 12. August 1949 zu berucksichtigen. Nach Art. 4 Nr. 2 dieses Abkommens gelten als legale Kombattanten auch die Mitglieder von organisierten Widerstandsbewegungen, die einer in den Kampf verwickelten Macht angehören und die außerhalb oder innerhalb ihres eigenen Staatsgebietes tatig sind, selbst wenn dieses Gebiet bereits besetzt ist, unter den Voraussetzungen, daß sie

a) eine fur ihre Untergebenen verantwortliche Person an ihrer Spitze haben,
b) ein bleibendes und von weitem erkennbares Unterscheidungsabzeichen fuhren,
c) die Waffen offen tragen,
d) bei ihren Kampfhandlungen die Gesetze und Gebräuche des Krieges einhalten.

Die Voraussetzungen entsprechen im wesentlichen den Erfordernissen, die Art. 1 HLKO aufstellt. Auch hier gilt, daß derjenige illegal kämpft, der nicht a l l e Voraussetzungen erfullt.

Es ist deshalb sehr zweifelhaft, ob die Bestimmungen von 1949 praktische Bedeutung erlangen werden, da es in kunftigen kriegerischen Verwicklungen nicht anders sein dürfte als wahrend des Zweiten Weltkrieges: eine Widerstandsorganisation, die bleibende Unterscheidungsabzeichen tragt, die Waffen offen fuhrt und sich strikt an die Gesetze und Gebrauche des Krieges halt, wird zum baldigen Untergang verurteilt sein. Es wird also nur zu entscheiden sein: verzichtet man auf den Einsatz von bewaffneten Zivilisten oder nimmt man in Kauf, daß sie illegal tatig sind? Wie die Entscheidung angesichts eines künftigen Krieges ausfallen wird, braucht kaum betont zu werden.

6.

Völkerrechtlich unzulässig war und ist est, den Begriff des Partisanen im Sinne eines fur den Gegner illegal Kämpfenden aus militärischen Zweckmäßigkeitserwägungen zu erweitern. Insbesondere geht es nicht an, bestimmte Personen oder Personengruppen zu Partisanen zu e r k l a r e n, wenn sie nicht eindeutig die Voraussetzungen illegalen Kampfes erfüllen, oder anzuordnen, daß jemand „wie ein Partisan zu „behandeln sei" [15]). Ebensowenig ist es statthaft, eine Person zu verurteilen, die lediglich v e r d a c h t i g ist, illegal gekampft zu haben. Statthaft ist dagegen die Bestrafung von Anstiftung und Beihilfe zur illegalen Betatigung [16]).

Unrechtmäßig war und ist es ferner, Partisanen und Widerstandskampfer ohne gerichtliches Verfahren hinzurichten. Allerdings sind die diesbezuglichen Fragen im Zweiten Weltkrieg und in den Nachkriegsprozessen umstritten gewesen [17]). Die uberwiegende deutsche und die englische Rechtsmeinung stimmen darin uberein, dal3 die Truppe von sich aus keine Exekutionen durchfuhren darf. [18]). Diese Auffassung verdient nicht zuletzt deshalb Billigung, weil der einzelne Soldat, auch der Offizier, oft gar nicht ubersehen kann, welche Rechtsfragen im Einzelfall von Bedcutung sind. Die „Selbsthilfe" der Truppe wird stets zu einem meuchlerischen Morden auf beiden Seiten führen, zumal gerade hier der Grundsatz gilt, daß Druck Gegendruck erzeugt. Wenn auch unter Kriegsverhaltnissen die militarischen Erfordernisse und die Cesamtumstande ein mehrinstanzliches Verfahren mit allen friedensmäßigen Rechtsgarantien nicht zulassen werden, so ist doch unbedingt daran festzuhalten, daß niemand ohne Gerichtsurteil hingerichtet werden darf. Eine gegenteilige Entscheidung ginge nicht nur rechtlich, sondern auch moralisch uber den Verantwortungsbereich eines militarischen Vorgesetzten hinaus.

7

Soweit sich Angehörige des eigenen Staates feindlicher Handlungen gegen eigene Truppen und militarische und sonstige Anlagen schuldig machen, kommen nicht völkerrechtliche, sondern innerstaatliche Grundsatze zum Zuge. Militarisch spielt es allerdings keine Rolle, ob eine Brucke im Hinterland von einem Truppe von Saboteuren feindlicher Staatsangehörigkeit oder von Angchörigen des eigenen Staates gesprengt wird, insbesondere mul3 die Art der Ver- oder zumindest

---

[15]) Bei Dixon und Heilbrunn S. 84 ist z. B. ein Befehl der 11. deutschen Armee erwahnt, nach dem „russische Soldaten und Gruppen, die nach Beendigung des eigentlichen Kampfes aus ihren Verstecken auftauchen, sich wieder zusammenschließen, Waffen ergreifen und den Kampf gegen die deutschen Verbindungen unabhängig und aus eigener Initiative aufnehmen, als Freischärler zu behandeln" seien.

[16]) Daß das Verbot der Todesstrafe nach der j e t z i g e n Rechtslage in der Bundesrepublik auch hier gelten wurde. sei nur am Rande vermerkt.

[17]) Vgl. u. a. die Kontroverse zwiscben Walter Schàtzel, ZWehrR Bd. V 1940/41, S. 209 ff., und Hodes, ebenda S. 491 ff.

[18]) Vgl. Waltzog a. a. O., S. 17 und Dixon und Heilbrunn S. 83.

Behinderung des Sabotageaktes durch rücksichtslose Bekampfung der Saboteure in beiden Fällen gleich sein. Unterschiedlich werden dagegen Verfahren und Ahndung sein, falls Angehörige des Sabotagetrupps gefangen genommen werden. Hier ist es u. U. von erheblicher Bedeutung, ob es sich um gegnerische Staatsangehörige oder um Verräter aus dem eigenen Volke handelt. War der Saboteur in der Uniform des Feindes tatig, so hat er, falls er Angehöriger des Feindstaates ist, Anspruch auf Behandlung als Kriegsgefangener, wahrend der eigene Staatsangehörige in fremder Uniform selbstverstandlich nicht als Kriegsgefangener, sondern als Verbrecher behandelt wird, also seiner umgehenden Aburteilung entgegensieht.

Die Truppe muß sich militarisch — sowohl führungsmäßig als auch taktisch — auf den Krieg im Dunkeln, im Hinterland einstellen. Aber auch die Grundzüge der Rechtslage sollten ihr bekannt sein, obwohl sie die Entscheidung über die Behandlung, ggf. Aburteilung von Gefangenen, welcher Nationalität sie auch sein mogen, den zustandigen gerichtlichen Instanzen zu überlassen hat. Zur Selbsthilfe und Schnelljustiz in eigner Zustandigkeit — das sei abschließend erneut hervorgehoben — darf es keinesfalls kommen, so energisch die militarische Bekampfung von Partisanen, Widerstandskampfern und Saboteuren auch sein muß.

Reden van het grote aantal afkeuringen van in dienst zijnde dienstplichtigen

Naar aanleiding van de bij de mondelinge behandeling van de begroting van het Departement van Defensie voor het dienstjaar 1962 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedane toezegging door de Staatssecretaris van Defensie M. R. H. Calmeyer op de vraag van het lid der Kamer, de Heer J. H. Couzy, omtrent de reden van het groot aantal afkeuringen van in dienst zijnde dienstplichtigen, bood de Staatssecretaris van Defensie de Kamer onderstaande ter zake dienende uiteenzetting aan. [1])

De afkeuring van een betrekkelijk groot aantal dienstplichtigen gedurende het verblijf in werkelijke dienst voor eerste oefening is het gevolg van omstandigheden van verschillende aard.

In de eerste plaats moet bij de eerste keuring voor de militaire dienst, die bij de indelingsraden plaats vindt, een zodanig systeem van keuren worden gevolgd, dat de mankracht, die een lichting kan opleveren, zoveel mogelijk wordt benut. Een aanstaande dienstplichtige wordt dan ook niet afgekeurd indien de keuringsarts van oordeel is, dat, ondanks een gebleken onvolkomenheid, toch normaal dienst zal kunnen worden gedaan, zij het niet in de zwaarste functies.

Dit oordeel is vanzelfsprekend niet onfeilbaar, hoewel door centrale controle achteraf van de keuringsbescheiden en door het instituut van

---

[1]) Zitting 1961-1962-6500. Rijksbegroting voor het dienstjaar 1962, Hoofdstuk X, Defensie, Brief van de Staatssecretaris van Defensie, Nr. 12, Bijlage, aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

de Centrale herkeuringsraad voor de dienstplicht, het aantal ten onrechte goedgekeurden zoveel mogelijk wordt beperkt.

In de tweede plaats kan de fysieke en psychische conditie van een goedgekeurde dienstplichtige in het tijdsbestek tussen zijn eerste keuring en zijn opkomst voor eerste oefening (soins na langdurig uitstel) zodanig door ziekte of ongeval zijn verslechterd, dat hij na opkomst voor de dienst ongeschikt blijkt te zijn geworden.

Ten slotte kan een dienstplichtige moeten worden afgekeurd omdat hij in de periode van zijn eerste oefening ziek wordt of omdat hem in die tijd een ongeval overkomt.

Dat psychische redenen een voorname oorzaak zijn van de afkeuringen tijdens de eerste oefening, moet daardoor worden verklaard, dat het bij de eerste keuring in vele gevallen onmogelijk is te voorzien, dat de dienstplichtige niet zal zijn opgewassen tegen de psychische belasting, die het verblijf in dienst en de omstandigheden voor hem meebrengen. Indien de keuringsarts twijfelt of de psychische stabiliteit wel voldoende is, wordt de aanstaande dienstplichtige voor een specialistisch onderzoek naar een psychiater verwezen. Deze verwijzing geschiedt bij ongeveer 5 pct. van de eerste keuringen. Men zou uit het vorenstaande kunnen concluderen tot een grote zorgvuldigheid van de Nederlandse militaire overheid t.a.v. de aan haar toevertrouwde jeugd, dan wel tot bezorgdheid betreffende de psychische gesteldheid van deze jeugd. Ondergetekende zou het eerste gedeelte van deze conclusie willen onderschrijven, doch acht zich niet in staat tot een gefundeerd oordeel betreffende het tweede deel.

Het is uiterst moeilijk aan te geven, in welke mate ieder van de hiervoren vermelde omstandigheden hebben bijgedragen tot het aantal afkeuringen gedurende de diensttijd, waarvan de cijfers hier nogmaals worden weergegeven.

kalenderjaar	totaal afgekeurd	afgekeurd om psychische redenen
1957	3229	1148
1958	3461	1177
1959	3715	1391
1960	3806	1526

Binnen een maand na opkomst wordt ongeveer 1 pct. afgekeurd van degenen, die voor eerste oefening in dienst zijn gekomen. Bij de herkeuring tijdens de basisopleiding (de zogenaamde Tilanuskeuring) wordt ongeveer 1,5 pct. van de dienstplichtigen afgekeurd. Gedurende de verdere diensttijd moet nog ongeveer 5 pct, van de opkomststerkte medisch ongeschikt worden verklaard.

De Militaire Reclasseringsbroederschap *)

Reeds gedurende de Londense tijd (1940—1945), maar nog in versterkte mate in de jaren, volgende op onze bevrijding, hebben de Krijgsraden en speciaal die, welke waren aangewezen de strafzaken voor Land- en Luchtmacht te behandelen, zich weten te ontworstelen aan het isolement, waarin de Militaire Justitie zich vóór 1940 helaas bevond.

Het gelukte namelijk een groot aantal rechterlijke ambtenaren, zowel uit de zittende als uit de staande magistratuur en ook vele advocaten, allen reserve-officieren, te betrekken bij de wederopbouw van de Militaire Justitie. Zo droeg ook een groot aantal ervaren en enthousiaste beroeps- en reserve-officieren, inet staf- en troependienst belast, als leden van de Krijgsraden te Velde ertoe bij, dat nieuwe wegen werden bewandeld bij de berechting van het groot aantal strafzaken, dat na de bevrijding én door de Binnenlandse Strijdkrachten én door de weermacht in zijn snelle groei opgeleverd werd.

En nu is het een van deze wegen geweest, die via de berechting van de zgn. Indië-deserteurs heeft geleid naar de Militaire Reclasserings Broederschap, een instituut, dat naar mijn weten in geen enkele andere weermacht aanwezig is.

Het is deze berechting geweest, die de noodzaak deed gevoelen van een snelle voorlichting, niet alleen t.a.v. de lichamelijke en geestelijke toestand van de delinkwent, maar ook en in niet mindere mate van zijn sociale achtergrond. Immers door deze snelle voorlichting bleek het mogelijk bij de berechting gelijke tred te houden met het optreden van de desertie en deze berechting af te sluiten toen de laatste boot met repatriërende militairen uit Indonesië terugkwam.

Het is nu de grote verdienste geweest van de militaire overheid en wel speciaal van de commandant en zijn staf van het grote kampement, waar de deserteurs verzameld werden, deze voorlichting dusdanig te hebben georganiseerd, dat zij snel, doeltreffend en volledig was. Een kleine staf, bestaande uit doktoren, psychiaters, geestelijke verzorgers en sociale werkers, wisten de stroom van desertiegevallen [1]) bij te houden en zo kon van iedere deserteur een rapport worden opgemaakt, dat de militaire rechter in staat stelde bij het bepalen van de straf rekening te houden met alle aspecten van het geval.

Het was nu weer deze weliswaar zeer gespecialiseerde voorlichting, die na afloop van de berechting van de Indië-deserteurs, begin 1950, de militaire rechter deed verlangen naar een even snelle voorlichting bij de gewone strafzaken. Ik wil hierbij uitdrukkelijk voorop stellen, dat de delinkwenten bij de militaire justitie niet te vergelijken zijn — op enkele uitzonderingen na — met de droeve stoet van criminelen, die de burgerstrafrechter te verwerken krijgt. In de eerste plaats zijn hier de militaire delicten, die meestal in wezen niet crimineel zijn en toch een belangrijk aandeel vormen van de militaire strafzaken. Daar-

*) Overgenomen uit het Maandblad voor berechting en reclassering 1962, blz. 68-74. *(Red. M.R.T.).*

[1]) In totaal werden ± 1500 deserteurs berecht.

naast zijn het de commune delicten die gepleegd zijn, hetzij door misdadigers in den dop, hetzij door jongelieden die, waren zij niet in militaire dienst geroepen. wellicht nimmer met de Justitie in aanraking gekomen zouden zijn [2]).

Behoef ik nog nader aan te duiden, wat een dankbaar terrein hier open ligt voor de moderne strafrechter, gesteund als hij wordt door de psychiater en de sociale werker?

Welnu, eenzelfde staf van voorlichters als bij de berechting van de Indië-deserteurs ontstond allengs ook bij de gewone berechting van militairen, alleen was het nu de Sociale Dienst van het Departement van Defensie, die rechtstreeks de sociale voorlichting verzorgde en daarnaast belastte men de Sectie Geestelijke Gezondheidszorg van de Inspectie Militair Geneeskundige Dienst met het opmaken van de psychiatrische en psycholigische rapporten. Bovendien ontstond er op voetspoor van de speciale berechting van de Indië-deserteurs een permanent contact tussen het Openbaar Ministerie bij de militaire gerechten enerzijds en de Sociale Dienst van het Departement van Defensie, de psychiaters, psychologen en sociologen van de Sectie Geestelijke Gezondheidszorg anderzijds. Tenslotte kon, wederom dank zij een efficiënte werkwijze en een ruime terbeschikkingstelling van deskundigen door het Departement, bereikt worden, dat de voorlichtingsrapporten de normale berechting niet stagneerden, een ideale toestand, die men bij de burgerstrafrechtspraak slechts als een fata morgana ziet.

Intussen volgde uit het permanente contact met de Sociale Dienst. waarbij nog kwam een grote mate van vertrouwen dat deze dienst bij de militaire rechter wist te verwerven door de wijze waarop de vertegenwoordiger van deze dienst strafzaken met een overwegend sociaal karakter behandelde, de gedachte om veel meer dan tot nu toe de zwakkere broeder ondanks zijn crimineel gedrag, nog een kans in onze weermacht te geven en hem bij die kans de helpende hand te bieden. De praktijk had namelijk uitgewezen, en de voorlichters waren tot dezelfde conclusie gekomen op grond van hun wetenschap en ervaring, dat hoe groot de wissel ook is, die op deze dienstplichtigen getrokken wordt, er toch voor vele instabielen een regenererende werking van het vervullen van de militaire dienst kan uitgaan. Daarbij steun te verlenen was ook volgens deze deskundigen geïndiceerd.

Daarnaast had de ervaring geleerd, dat zij, die al in de burgermaatschappij, met haar belangrijk mindere spanningen en geringere aanleiding tot crimineel gedrag, bewezen hadden niet op eigen benen te kunnen staan, in militaire dienst geroepen, veelal ernstig delinkweerden. Deze militairen en vooral degenen onder hen, die reeds onder strafrechterlijk toezicht stonden, gedurende de uitoefening van de militaire dienst een onmiddellijk in zijn omgeving aanwezige toezichthouder te geven, moest naar veler oordeel de kans op recidive doen verminderen niet alleen, maar daarnaast de kans op een behoorlijke rehabilitatie middels de militaire dienst vergroten.

Het was deze gedachte, die een achttal jaren geleden van militaire zijde onder de aandacht van de reclassering en later ook van de kinderbescherming werd gebracht. Het is niet zonder slag of stoot gegaan; veel misverstand moest uit de weg geruimd worden alvorens men van die zijde voor de gedachte gewonnen werd. Maar de idee om een ver-

[2]) Zij, aan wie een straf van meer dan zes maanden gevangenisstraf is opgelegd, worden niet in militaire dienst geroepen.

lengstuk van reclassering en kinderbescherming in de weermacht te hebben, de idee de onder strafrechterlijk toezicht gestelde of te stellen militair en daarnaast de ouderloze of daarmede gelijk te stellen jongelingen niet meer aan hun lot in de kazerne of de legerplaats over te laten, bleek allesoverwinnend te zijn.

Ik spreek hier opzettelijk van een verlengstuk, want de gedachte heeft nagenoeg van het begin af bestaan, niet een zelfstandige militaire reclassering en kinderbescherming in het leven te roepen, maar een stichting, wier voornaamste en bijkans enige taak zou moeten bestaan uit het ter beschikking stellen van gegradueerde beroepsmilitairen als toezichthouders c.q. voogden aan de diverse reclasserings- en kinderbeschermingsinstellingen.

Uiteraard moest bij deze terbeschikkingstelling uitgegaan worden van twee overwegingen: De militaire toezichthouders zouden wat levensbeschouwing betrof acceptabel dienen te zijn voor de reclasseringsverenigingen of kinderbeschesmingsinsteliingen in kwestie en het toezicht zou worden uitgeoefend alleen in *opdracht* van die instellingen.

De aanvaardbaarheid van de militaire ,,medewerkers" wordt vanwege de Broedesschap gegarandeerd door bij elke benoeming van een medewerker ,,agrément" te verlangen van zijn commandant en de geestelijke verzorgers van het onderdeel, waartoe hij behoort.

Het is deze structuur, die na enige jaren van tasten en zoeken het pleit gewonnen heeft en krachtig genoeg bleek te zijn de moeilijkheden van de eerste jaren van de Militaire Reclasserings Broederschap te doorstaan.

Ik geloof niet in bijzonderheden die moeilijkheden te moeten releveren. Zij zijn opgelost en behoren tot het verleden. Het vertrouwen dat die hierboven geschetste gedachte een juiste was, dat de Broederschap met zijn medewerkers, onder leiding van zijn directeur met zijn kleine staf heilzaam werkt, dat aan de specifieke eisen en verlangens van de burgerinstellingen voor nagenoeg 100% wordt tegemoet gekomen, heeft allerwege post gevat. En ik geloof dat ik geen beter bewijs van het volledig geslaagd zijn van het experiment kan bijbrengen voor ,,insiders" van de reclassering en kinderbescherming, dan de afscheidsrede te releveren van Mr. E. L. M. Baron Speyart van Woerden bij zijn aftreden als voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Reclasseringsinstellingen.

Inderdaad het dienende karakter van onze Broederschap bij het ***tijdelijk*** steun verlenen, en dan alleen in opdracht of op verzoek van de burgerinstellingen, het vooral niet een zelfstandige reclasserings- of kinderbeschermingspolitiek voeren, dat is het wat ons werk voor de burgermaatschappij aanvaardbaar heeft gemaakt. Maar het heeft zodoende ook beantwoord aan onze verwachtingen, de regeneratieve werking van de militaire dienst niet alleen te doen strekken ten faveure van onze weermacht, maar ook te doen aansluiten aan het heilzaam werk van reclassering en kinderbescherming in het algemeen. Als we ons nogmaals bedenken wat de gemiddelde kwaliteit van de dienstplichtige is, waarover de bemoeienis van de Broederschap zich uit-

strekt, en wij dus weten hoe teer en breekbaar dit materiaal is, dan vragen wij ons eigenlijk verwonderd af, hoe het mogelijk is dat Nederland alleen staat met zijn militaire reclassering.

Alvorens nog enkele cijfers te geven, waaruit de groei van de Broederschap kan worden afgelezen, is het wellicht goed op enige aspecten nog eens de aandacht te vestigen.

Ik heb gesproken over het materiaal waaruit de „cliënten" van de Broederschap bestaat, maar ik meen daarnaast toch ook nog iets te moeten zeggen over onze medewerkers. En dan geloof ik dat de omstandigheid, dat nagenoeg al onze medewerkers in de weermacht een paedagogische taak hebben en leiderschap, didactiek en paedagogiek een deel van hun opleiding gevormd hebben, deze beroepsmilitairen bij uitstek geschikt heeft gemaakt om als toezichthouder op te treden. Daarnaast zijn hun enthousiasme en hun opofferend altruïsme naar telkens weer blijkt verheugend. Het is dus niet zo verwonderlijk. dat er veelal met zoveel succes gewerkt wordt, vooral wanneer men daarbij ook nog in ogenschouw neemt het natuurlijk respect dat goede meerderen — en daaruit requircren wij onze medewerkers — bij hun minderen afdwingen. Natuurlijk respect zal altijd de bodem blijven, waarop reclasseringsarbeid vruchtbaar kan zijn, waarop ook ouderlijk toezicht dient te steunen. Hoewel het aantal van de onder toezicht gestelde dienstplichtigen, die door de burgerinstanties niet aan de Broederschap zijn „overgegeven", steeds dalend is. komt het nog te veel voor, dat men van mening is, dat in de gegeven omstandigheden de burgertoezichthouder of de met de voogdij belaste het met zijn pupil in de verlofdagen wel rooien kan. Ik geloof dat deze opvatting niet voldoende rekening houdt met de typische spanningen en belastingen die de militaire dienst, vooral in de eerste en laatste maanden van de eerste oefeningsperiode, met zich meebrengt. Ik zal niet zeggen dat het altijd misloopt in deze gevallen, maar het percentage tot recidive of tot wangedrag vervallende knapen, die niet zijn „overgegeven" aan de Broederschap, is opvallend hoog.

Aan de andere kant heb ik begrip voor de uitzonderingen, die na rijp beraad en afwegen van alle factoren, gemaakt worden op dit gebied.

In de praktijk is gebleken, dat behoudens enkele weinige uitzonderingen, de reclasseringsverenigingen genoegen nemen met de voorlichtingsrapporten van het Departement van Defensie voor de afgifte van een zgn. bereidverklaring. Het systeem, waarbij deze verenigingen zich het recht voorbehouden een zelfstandig voorlichtingsrapport te doen samenstellen alvorens een beslissing te nemen t.a.v. de aanvaarding van toezicht, blijkt goed te werken. Men mag hierbij namelijk niet uit het oog verliezen, zoals hierboven ook al is gememoreerd, dat de aard en de ernst van de delicten over de gehele linie meer aansluiten bij de door de Politierechter te berechten zaken, althans wat de commune delicten betreft, zodat over het algemeen de beslissing over het toezicht ook veel gemakkelijker te nemen is.

Naast reclasserings- en kinderbeschermingswerk heeft de Broederschap ook tot taak via haar medewerkers adviserend op te treden bij de keuze van de verdere opleiding of de overplaatsing van de onder toezicht gestelde militair. Immers het is voor beide partijen, én voor de weermacht én voor de cliënt van het allergrootste belang, dat de militair in kwestie daar geplaatst wordt, waar de geringste kans op delinkweren bestaat, gezien zijn psychische gesteldheid en zijn daarmede corresponderende conduite. De Broederschap is er in geslaagd in de meeste opkomstcentra de zgn. selectie-officier als medewerker aan te stellen. De selectie-officier is de man, die adviezen geeft omtrent de verdere opleiding van de rekruut. Hij kan dus als medewerker rechtstreeks de voor cliënten geïndiceerde opleiding of plaatsing be-

vorderen. Zo kan voorkomen worden dat b.v. een knaap, die als magazijnbediende een verduistering pleegde, bij de intendance in verdere opleiding wordt geplaatst of de jongeling, die wegens mishandeling of wederspannigheid veroordeeld is, bij de Commando's geplaatst wordt.

Los daarvan zullen onze medewerkers buiten de depots ook trachten te voorkomen dat de op het gebied van mijn en dijn wat zwakke broeder als hulp bij de fourier wordt geplaatst.

Overigens heeft de praktijk uitgewezen, dat het contact tussen de toezichthouder en zijn cliënt bij eerste opkomst in het depot een wat los en provisorisch karakter moet hebben, omdat het verblijf in het depot van te korte duur is om een steviger band wenselijk te maken en de gelegenheid open te houden voor een nauwer reclasseringscontact na de zgn. basisopleiding bij de gewone onderdelen. Dit sluit dan aan bij de omstandigheid. dat de gelegenheid tot delinkweren bij de basisopleiding, mede in verband met het daar aanwezige veelal oudere en ervarener beroepsonderofficiers-kader, belangrijk geringer is dan in de voortgezette opleiding, b.v. bij de parate onderdelen.

Thans nog enige cijfers:

Het aantal cliënten voor reclasseringstoezicht steeg van 27 in het eerste jaar van het bestaan van de Broederschap tot 378 in 1961. Het aantal kinderbeschermingsgevallen steeg in diezelfde periode van 3 tot 271.

Het aantal medewerkers steeg van 97 in 1956 tot 450 in 1961. Gezien het aantal cliënten lijkt dit een overvloed. Men moet echter bedenken, dat de Broederschap bij elk onderdeel over naar levensbeschouwing verschillende medewerkers moet kunnen beschikken en dat het dus voorkomt, dat sommige medewerkers meerdere toezichten tegelijk hebben en andere medewerkers niet één.

Het recidive-percentage is uiteraard zeer gunstig en schommelt om de 6%. Hiervan recidiveert ongeveer de helft met een militair delict, zodat de „eigenlijke" recidive slechts ongeveer 3% bedraagt. Ik zeg „uiteraard" omdat, het zij nogmaals gesteld, door de uitsluiting van de dienstplicht van de „zwaardere" jongen het werk van de Broederschap, voor zover het zich met reclasseringstoezicht bezighoudt, in vergelijking met de burger reclasseringsarbeid bepaald van lichtere aard blijft en dus de resultaten vanzelfsprekend gunstiger zijn.

Dit laatste is tevens de reden waarom het werk van de Broederschap zo uitermate nuttig is, immers het voorkomt nog meer dan het geneest; tenminste wanneer men haar werk ziet als het tijdens zijn diensttijd steun verlenen aan het maatschappelijk vormen van de volwassen wordende man, die in zijn jeugd ernstige reden tot twijfel aan een regelmatige uitgroei tot een behoorlijk mens heeft gegeven.

Blaricum. Mr. J. P. VAN ERK.

Erratum

Blz. 206, regel 19 van onderen inplaats van „indien deze niet af-„wijkt" lezen „indien deze afwijkt".

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonis van 14 februari 1962

President: Majoor Mr. P. E. Kloots (plv.); *Leden:* Kolonels T. Biesma en J. B. M. Bruinier.
Raadsman: Mr. M. *P.* **C.** A. Mol.

Opzettelijke ongehoorzaamheid (weigeren de houding aan te nemen en weigeren zich in de richting van de wacht te begeven toen hem arrest was aangezegd) en feitelijke insubordinatie (rukken en trekken in tegengestelde richting toen de meerdere hem naar de wacht wilde overbrengen). (W.M.Sr. art. 114, 117, 120)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen V. V., geboren 13 februari 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 12 september 1961 te Nijmegen, terwijl hij „als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de „Koninklijke Luchtmacht, nadat zijn militaire meerdere, de sergeant des „1e klasse J. J. Didden, die toen aldaar dienst deed als commandant „van de wacht van de Kraayenhoffkazerne, hem, beklaagde, naar aan„leiding van zijn onkrijgstuchtelijk gedrag, had opgedragen in de hou„ding te gaan staan, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nage„laten aan dat dienstbevel te gehooizamen en niet in de houding is gaan „staan en vervolgens — toen genoemde Didden hem voorlopig asrest „had aangezegd en hem ter uitvoering daarvan met assistentie van drie „soldaten van de wacht overbracht naar de wachtcommandant van de „Prins Hendrikkazerne — nadat genoemde meerdere, toen hij, beklaag„de, zich in een andere richting begaf, hem had opgedragen door te „lopen in de richting van genoemde kazerne, heeft geweigerd, althans „opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen en in „die andere richting is blijven lopen, en vervolgens, nadat genoemde „Didden bijgestaan door genoemd wachtpersoneel hem had vastge„grepen teneinde hem in de richting van de wacht van de Prins Hendrik„kazerne te brengen, zich met geweld tegen genoemde Didden en/of „genoemd wachtpersoneel heeft verzet door te rukken en te trekken in „een andere richting dan waarheen zij hem wilden brengen, daarbij een „van genoemd wachtpersoneel toevoegend de woorden: „als je mij nog „„een keer vastpakt sla ik je smoel in elkaar", althans woorden met „een dergelijke, bedreiging met geweld inhoudende, strekking en be„tekenis;"

overwegende: . . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was

der Koninklijke Luchtmacht, kwam ik op 12 december 1961 te ± 23,45 uur terug in de Krayenhoffkazerne te Nijmegen, alhoewel ik om 10.00 uur binnen had moeten zijn. Toen ik door de sergeant 1e klasse J. J. Didden, die toen dienst deed als wachtcommandant van de Krayenhoffkazerne, over genoemd te laat komen en mijn onkrijgstuchtelijk gedrag onderhouden werd en de opdracht kreeg de houding aan te nemen heb ik mij niet gestoord aan het bevel de houding aan te nemen. Vervolgens werd mij door de sergeant Didden voorlopig arrest aangezegd, voor het ondergaan waarvan de sergeant Didden met assistentie van drie soldaten van de wacht mij overbracht naar de wachtcommandant van de Prins Hendrikkazerne. Tijdens dit overbrengen gaf de sergeant Didden mij opdracht door te lopen in de richting van de Prins Hendrikkazerne. Aan deze opdracht heb ik mij ook niet gestoord. Ik ben daarentegen blijven doorlopen in de richting van het gebouw van het 4e Instructie Squadron in de Snijderskazerne. Hierna kwamen genoemde 3 soldaten van de wacht naar mij toe en grepen mij met — en in opdracht van — sergeant Didden vast, kennelijk met de bedoeling mij verder in de richting van de wacht van de Prins Hendrikkazerne te brengen. Ik werd toen kwaad en ik heb mij met geweld tegen de soldaten verzet door te rukken en te trekken in een andere richting dan waarin ze mij wilden brengen. Hierbij zei ik tegen één van de soldaten: ,,Als je mij nog één keer vastpakt, sla ik je smoel in elkaar".

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend procesverbaal van huishoudelijk onderzoek opgemaakt op 12 september 1961 door Walter Schrijvershof en Bernard Hubertus Wilhelm Gijsberts, beiden tweede luitenant, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van J. J. Didden (sergeant der 1e klasse):

Van 12 op 13 september 1961 vervulde ik de functie als wachtcommandant van de Krayenhoffkazerne te Nijmegen. Te ± 23.45 uur stond ik in de hoofdingang van genoemde kazerne toen ik twee militairen van de Koninklijke Luchtmacht met een onzekere gang, luid sprekend de poort binnen zag komen. Ik zei hen dat ze te laat waren. Naar aanleiding van het antwoord, dat één van hen, de soldaat V. V., mij gaf, gaf ik hem opdracht in de houding te gaan staan. V. V. stoorde zich echter niet aan mijn opdracht en gedroeg zich op een meer dan onkrijgstuchtelijke wijze. Hierna zegde ik V.V. voorlopig arrest aan, ter uitvoering waarvan ik hem, met assistentie van 3 soldaten van de wacht Krayenhoffkazerne, overbracht naar de wachtcommandant Prins Hendrikkazerne. Ter hoogte van het nr. 4 Instructie Squadron in de Snijderskazerne wilde de soldaat V. de Snijderskazerne ongevraagd naar binnen gaan, wat ik hem belette. Ik heb hierop twee wachthebbenden, nadat soldaat V. V. toch de richting van de Snijderskazerne gekozen had, opdracht gegeven, hem weer in de richting van de Prins Hendrikkazerne te brengen, waarbij de soldaat V. V. op een gegeven moment tegen een van zijn begeleiders de opmerking maakte: ,,Als je mij nog een keer beetpakt, sla ,,ik je smoel in elkaar".

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk

onderzoek slechts gebezigd i.v.m. de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks", „heeft geweigerd, althans" 2 ×, „genoemde Didden „bijgestaan door", „genoemde Didden en/of", en „althans woorden „met een dergelijke bedreiging met geweld inhoudende, strekking en betekenis" *);

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, tweemaal ge-„pleegd, feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, artikel 117 juncto artikel 120 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 6 weken, waarvan 4 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar — *Red.].*

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 8 februari 1962

President: Kolonel Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Majoors **G.** A. van den Bergh en P. Ridder.
Raadsman: Mr. J. Hekkelman te Arnhem.

„Joy-riding": het op de terugweg van een bevolen dienstrit met een militair motorrijtuig van de voorgeschreven route afwijken.

Onder de werking van artikel 37 W.V.W. valt niet alleen hetgeen genoemd kan worden „gebruik$-diefstal" maar ook „gebruiks-verduiste-„ring". De Krijgsraad ziet geen aanleiding het terrein, dat door de woorden van artikel 37 W.V.W. wordt bestreken, in afwijking van de letter-

---

*) Doordien de Krijgsraad wel bewezen achtte dat beklaagde de betreffende wachthebbende toevoegde „. . . sla ik je smoel in elkaar" doch dit bewezen feit niet in de qualificatie tot uitdrukking bracht, moet aangenomen worden dat de Krijgsraad dit niet een bedreiging met zware mishandeling (artikel 285 W.Sr.) acht. Bedreiging van artikel 108 W.M.Sr. kon dit feit niet opleveren, omdat deze groep militairen niet een patrouille vormde. ***(Red.)***

lijke betekenis dier woorden en zonder dat de wetsgeschiedenis daartoe voldoende reden geeft, te beperken tot de gevallen waarin iemand een motorrijtuig zonder toestemming op de weg gaat gebruiken; de Krijgsraad is van oordeel dat ingevolge dat artikel ook strafbaar is het gebruik in strijd met het recht, krachtens hetwelk men het motorrijtuig onder zich had.

Bevestigd door het H.M.G. (zie sententie achter het vonnis).

(W.K. art. 60; W.V.W. art. 37)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen D. H. W., geboren 6 december 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1e. dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-„macht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 27 ok-„tober 1961 opzettelijk wederrechtelijk een aan de Staat der Neder-„landen toebehorend motorrijtuig heeft gebruikt, door daarmede als be-„stuurder te rijden over verschillende voor het openbaar verkeer open-„staande rijwegen van Ede of Schaarsbergen naar Dieren en Doetinchem, „zulks terwijl hij alstoen met licht arrest was gestraft, althans zo op „het voorgaande geen veroordeling kan of mocht volgen, terzake dat „hij alstoen te Schaarsbergen het hem door zijn meerdere, de adjudant „R. Voordewind, gegeven dienstbevel om na aflevering van passagiers te „Ede onmiddellijk met de door hem bestuurde auto naar de Oranje-„kazerne te Schaarsbergen terug te rijden, eigendunkelijk heeft over-„schreden door alstoen inplaats van onmiddellijk terug te keren naar „Schaarsbergen, is doorgereden naar Dieren en Doetinchem;

„2. dat hij op of omstreeks 27 oktober 1961 te Doetinchem, al-„thans in Nederland, als bestuurder van een militaire vrachtauto daar-„mede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande „rijweg, de Keppelseweg, en met die door hem, beklaagde, bestuurde „auto zo snel of onachtzaam achter een op enige afstand voor hem in „dezelfde richting over die weg rijdende door Ebben bestuurde vracht-„auto is aangereden dat hij die voor hem op die weg rijdende auto niet „tijdig heeft opgemerkt en daarvoor behoorlijk is uitgeweken of lang-„zamer is gaan rijden, doch pardoes daar achter tegenop is gereden;"

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard:

Op 27 oktober 1961 — ik was toen als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht en ingedeeld bij de B-Verbindingsbedieningscompagnie van het 11e Verbindingsbataljon, gelegerd in de Oranjekazerne te Schaarsbergen — heb ik wetens en wil-„lens een aan de Staat der Nederlanden toebehorend motorrijtuig, gekentekend KL 86-32, gebruikt door daarmee als bestuurder te rijden over verschillende openbare wegen, van Schaarsbergen naar Dieren en Doetinchem. Ik had toen toestemming, of beter opdracht, om met die

wagen van Schaarsbergen naar Ede en terug te rijden; maar ik had van niemand recht of toestemming verkregen om vervolgens met die auto van Schaarsbergen naar Dieren en Doetinchem te rijden. Ik was toen met licht arrest gestraft. Te Doetinchem heb ik vervolgens als bestuurder van genoemde wagen gereden over de openbare Keppelseweg. Ik zag daar toen plotseling vóór mij op die weg, rijdend in dezelfde richting als ik, een zeer langzaam rijdende auto rijden. Ik reed met een snelheid van ongeveer 75 km per uur. Ik heb door naar links te sturen getracht deze auto te ontwijken, maar kon een aanrijding met die auto niet meer voorkomen, cn raakte de andere wagen. Het was op die weg erg donker. Ik heb de andere auto niet tijdig genoeg opgemerkt.

Overwegende, dat getuige Roelof Voordewind, oud 46 jaar, voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 27 oktober 1961 — ik was toen Adjudant-onderofficier bij de Koninklijke Landmacht — deed ik dienst als M.T.O. van het 11e Verbindingsbataljon te Schaarsbergen. Op die dag heb ik de soldaat W. aangewezen als chauffeur voor de busdienst naar Ede en wel voor het avondvervoer; ik heb W. geen toestemming gegeven van Ede naar Dieren en Doetichem te rijden.

Ovenvegende, dat getuige W. R. J. Ebben, oud 32 jaar, voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 27 oktober 1961 te ca. 20.15 uur reed ik als bestuurder van een vierwielige vrachtauto, kenteken RJ 56-45, over de openbare weg, de Keppelseweg te Doetinchem. Het was ter plaatse erg donker; de verlichting van mijn wagen was in orde. Ik reed met geringe snelheid, hoogstens 25 km per uur, toen ik achter mij een wagen zag naderen, die in dezelfde richting reed als ik. Ik wilde deze auto voorbij laten rijden, maar voelde plotseling dat mijn wagen met een enorme stoot naar voren werd geduwd. Ik zag aan de overkant van de weg, op de parallelweg een militaire DAF vrachtauto staan. De chauffeur daarvan verklaarde dat hij met zijn wagen tegen de mijne was opgereden. Mijn auto was door deze aanrijding zwaar beschadigd.

Overwegende, dat blijkens een ten processe voorhanden afschrift van beklaagdes straflijst. voor eensduidend getekend door de commandant van de B-Verbindingsbedieningscompagnie 11e Verbindingsbataljon, beklaagde op 25 oktober 1961 is gestraft met 10 dagen licht arrest en deze straf hem op die zelfde dag is aangezegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder 1e primair en onder 2e is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, wat betreft het onder 1e telastegelegde met dien verstande: dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 27 oktober 1961 opzettelijk wederrechtelijk een aan de Staat der Nederlanden toebehorend motorrijtuig heeft gebruikt door daarmede als bestuurder te rijden over verschillende voor het openbaar verkeer openstaande rijwegen van

Schaarsbergen naar Dieren en Doetichem, zulks terwijl hij alstoen met licht arrest was gestraft *);

Overwegende, dat de raadsman van beklaagde heeft betoogd, dat het onder 1e primair telastegelegde feit niet bewezen, althans niet strafbaar is, immers, aldus het betoog van die raadsman, het door beklaagde gepleegde feit — afwijken van de voorgeschreven route — valt niet onder de strafbepaling van artikel 37 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat aan de raadsman kan worden toegegeven, dat deze Krijgsraad — in andere samenstelling — bij vonnis van 17 september 1959 heeft beslist in de door hem bepleite zin, na te hebben overwogen:

„dat naar 's Krijgsraads oordeel de voornaamste ratio van meergenoemd artikel is gelegen in de noodzakelijkheid om de eigenaars of rechthebbenden van motorrijtuigen bescherming te verlenen tegen degenen, die zonder daartoe hunnerzijds recht, toestemming of opdracht te hebben gekregen, het motorrijtuig gaan gebruiken;

„dat echter naar 's Krijgsraad oordeel die ratio niet kan zijn gelegen in de noodzakelijkheid om (voorzover daartegen niet bij het Wetboek van Strafrecht is voorzien) strafrechtelijk te kunnen optreden tegen degenen, die wel recht, toestemming of opdracht van de eigenaar of rechthebbende om het voertuig te gebruiken verkregen hebben, aan wie de eigenaar of rechthebbende dus in enige vorm het motorrijtuig heeft toevertrouwd, daarvan een gebruik maken dat op enig punt afwijkt van de bedoelingen van de eigenaar of rechthebbende;

„dat immers in een dergelijk geval aan de eigenaar of rechthebbende andere middelen ten dienste staan om herhaling te voorkomen, eventuele schade vergoed te krijgen en aan de gebruiker zijn mening te doen kennen, kortom om op het geschonden vertrouwen te reageren;

„dat zulks wel zeer in het bijzonder spreekt bij de afwijking van bevolen dienstritten door militaire chauffeurs, waarop het bevoegd gezag kan reageren middels schadeverhaal, disciplinaire bestraffing of vervolging terzake van bijvoorbeeld opzettelijk afwijken van een dienstbevel;

„dat mitsdien de Krijgsraad van oordeel is dat de term „wederrechtelijkheid" in meergenoemd artikel behoort te worden uitgelegd als in strijd met het recht van eigenaar of rechthebbende om te bepalen wie wel en wie niet het (zijn) motorrijtuig mag gebruiken en dat die wederrechtelijkheid niet aanwezig is wanneer, gelijk in casu, de „gebruiker" van de „rechthebbende" opdracht tot het gebruik had ontvangen en dit gebruik op andere wijze/over een andere route heeft plaatsgevonden dan de opdrachtgever beoogde;"

Overwegende dat de Krijgsraad in zijn huidige samenstelling evenwel een andere opvatting is toegedaan;

Overwegende, dat de wetgever — naar moet worden aangenomen niet onopzettelijk — „joy-riding" niet heeft omschreven als „een aan een ander toebehorend motorrijtuig wegnemen met het oogmerk om

*) Dit krijgstuchtelijk vergrijp zou de Krijgsraad, op de voet van artikel 60 W.K., bij de straftoemeting in rekening hebben hunnen brengen. ***(Red.)***

,,het wederrechtelijk op een weg te gebruiken (voorzover daartegen niet ,,bij het Wetboek van Strafrecht is voorzien)'' en in artikel 37 van de Wegenverkeerswet ook niet in enigerlei andere vorm ,,wegnemen'' of een andere wijze van ,,onder zich nemen of krijgen'' is verboden, doch: het opzettelijk wederrechtelijk gebruiken van een motorrijtuig op een weg;

Overwegende, dat onder de wettelijke omschrijving van het bij artikel 37 van de Wegenverkeerswet strafbaar gestelde feit derhalve niet slechts valt hetgeen men zou kunnen noemen de ,,gebruiksdiefstal", maar tevens ,,gebruiksverduistering";

Overwegende dat de Krijgsraad geen aanleiding ziet het terrein, dat door de woorden van artikel 37 van de Wegenverkeerswet wordt bestreken, in afwijking van de letterlijke betekenis dier woorden en zonder dat de wetsgeschiedenis daartoe voldoende reden geeft, te gaan beperken tot de gevallen waarin iemand een motorrijtuig zonder enigerlei recht of toestemming op een weg gaat gebruiken en de Krijgsraad derhalve van oordeel is, dat ingevolge meergemeld artikel tevens strafbaar is hij, die een motorrijtuig op een weg gebruikt in strijd met het recht krachtens hetwelk hij dit onder zich had;

Overwegende, dat artikel 37 van de Wegenverkeerswet, blijkens de Memorie van Toelichting bij het ontwerp van wet dat geleid heeft tot de Wegenverkeerswet, is voorgesteld op grond van de overweging dat juist personen, die zich wederrechtelijk tijdelijk in het bezit stellen van motorrijtuigen, dikwijls onbekwaam zijn tot rijden en veelal tot roekeloosheid geneigd zijn, waardoor in niet geringe mate de veiligheid van het verkeer in gevaar wordt gebracht;

Overwegende, dat de ervaring de Krijgsraad heeft geleerd, dat die neiging tot roekeloosheid niet slechts valt te constateren bij diegenen, die een motorrijtuig wegnemen teneinde het wederrechtelijk op een weg te gaan gebruiken, maar evenzeer bij hen, die een hun voor een bepaald doel toevertrouwd motorrijtuig, met overschrijding van de hun verstrekte toestemming of opdracht, op een weg gebruiken;

Overwegende, dat de onderhavige zaak naar het oordeel van de Krijgsraad een typische illustratie is van de juistheid van de hierboven weergegeven ervaringsregel;

overwegende, dat immers de beklaagde, blijkens de inhoud van de Justitiële Verklaring, in gewone omstandigheden een goed chauffeur is, doch hij in casu een ernstige fout heeft gemaakt, vermoedelijk omdat hij uit vrees voor ontdekking hetzij zenuwachtig was, hetzij te snel heeft gereden, teneinde niet al te veel over tijd in de kazerne terug te zijn;

Overwegende, dat de door de Krijgsraad voorgestane interpretatie van artikel 37 van de Wegenverkeerswet derhalve niet slechts strookt met de letterlijke betekenis van de woorden van dat wetsartikel, maar bovendien recht doet wedervaren aan de bedoeling van de wetgever, daardoor de verkeersveiligheid te bevorderen;

Overwegende, dat mitsdien het aan beklaagde sub 1e primair telastegelegde feit bewezen is en valt onder het bepaalde bij artikel 37 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat het aldus bewezene mitsdien moet worden gequalificeerd als:

1e. „opzettelijk wederrechtelijk een aan een ander toebehorend motorrijtuig op een weg gebruiken";

2e. „zich op een weg zodanig gedragen dat de veiligheid op de weg „in gevaar wordt gebracht";

voorzien en strafbaar gesteld bij: 1e. art. 37 van de Wegenverkeerswet; 2e art. 25 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende nu het onder 1e primair telastelegde bewezen is verklaard, een onderzoek naar het onder 1e subsidiair telastegelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde onder 1e primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders, als ook op de omstandigheid dat, blijkens mededeling van beklaagde, welke de Krijgsraad betrouwbaar is voorgekomen, de Minister van Defensie heeft bepaald dat de het Rijk toegebrachte schade voor een gedeelte groot f 250,— door beklaagde zal moeten worden gedragen;

Overwegende, dat beklaagde van 27 oktober tot 4 november 1961 voorlopig arrest heeft ondergaan in de vorm van streng arrest, welk arrest naar het oordeel van de Krijgsraad van de op te leggen vrijheidsstraf geheel in mindering behoort te worden gebracht;

[Volgt: veroordeling terzake van 1e feit tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten van 27 oktober 1961 tot 4 november 1961; en terzake van het 2e feit tot betaling van een geldboete van f 40,— bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 16 dagen — *Red.]*.

Het Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 3 april 1962

President: Mr. van Lookeren Campagne (plv.); *Leden:* Luitenant-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. Veldman (plv.).

Raadsman: Mr. J. Hekkelman, advocaat te Arnhem.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de raadsman van beklaagde ook in hoger beroep heeft betoogd, dat het onder 1 primair ten laste gelegde feit niet bewezen, althans niet strafbaar is, daar het door beklaagde gepleegde feit — afwijken van de voorgeschreven route — niet valt onder de strafbepaling van artikel 37 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat het Hoog Militair Gerechtshof echter geen aanleiding ziet het terrein, dat door de woorden van artikel 37 van de Wegenverkeerswet wordt bestreken, in afwijking van de letterlijke betekenis dier woorden te beperken tot de gevallen waarin iemand een motorrijtuig zonder enigerlei recht of toestemming op een weg gaat gebruiken en het Hof derhalve van oordeel is, dat ingevolge meergemeld artikel tevens strafbaar is hij, die een motorrijtuig op een weg gebruikt in strijd met het recht, krachtens hetwelk hij dit onder zich had;

Overwegende, dat het Hof naar aanleiding van het vorenoverwogene niet uit het beroepen vonnis overneemt de overwegingen volgende op die inhoudende de bewezenverklaring tot en met de overweging aanvangende met de woorden ,,dat de door de Krijgsraad voorgestane'' en eindigende met de woorden ,,de verkeersveiligheid te bevorderen'';

overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof overigens tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde terzake van het eerste feit opgelegde straf, die aan het Hof te zwaar is voorgekomen;

Overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN **NAAM** DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waaivan is geappelleerd, doch alleen voorzover de aan beklaagde terzake van het eerste feit opgelegde straf betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende;

Veroordeelt beklaagde terzake van het feit tot een gevangenisstraf voor de tijd van *negen dagen*, met bepaling, dat de tijd door hem voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht te weten van 27 oktober 1961 tot 4 november 1961;

Bevestigt het vonnis met gedeeltelijke wijziging van gronden voor al het overige.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 8 februari 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel J. E. Woortman en Luitenant-Kolonel Mr. C. C. J. Kiewit.

KRIJGSRAAD: *Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, gepleegd terwijl de schuldige is dienstdoende: als sergeant van controle van de voorgeschreven route afgeweken teneinde gedurende ongeveer 5 kwartier een aantal voetballers te trainen en vervolgens de controlerit vervolgd.*

In een aangelegenheid vreemd aan de belangen van de dienst een mindere bevelen iets te doen: teneinde het bovenstaande uit te voeren, de hem toegevoegde militaire chauffeur(mindere) opgedragen van de route af te wijken en te wachten terwijl beklaagde de voetballers trainde.

14 dagen militaire detentie.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF *(zie sententie achter het vonnis): Het sub. 1. ten laste gelegde feit niet bewezen: vrijspraak.*

Hoewel beklaagde, door de hem opgedragen controlerit te onderbreken teneinde voetballers te trainen, weliswaar niet het hem ten laste gelegde misdrijf heeft gepleegd, heeft hij daardoor toch wel een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp begaan, hetwelk het Hof bij de strafbepaling mede in aanmerking neemt.

Bevestiging van de veroordeling inzake het tweede feit. Geldboete van f 100.

(W.M.Sr. art. 97, 99, 106, 140; W.K. art. 2, 60; W.Sr. art. 24)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. D. V., geboren 14 december 1918, beroepssergeant der 1e klasse, beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in de rang van sergeant der eerste klasse in werkelijke dienst „bij de Koninklijke landmacht,

„I. PRIMAIR: op of omstreeks 17 november 1960, in tijd van oorlog, „te Leiden, terwijl hij in verband met de alarmoefening „Blauwe „„Schorpioen" bij zijn onderdeel in Leiden was geconsigneerd, der„halve was dienstdoende, eigendunkelijk en zonder hiervoor verlof van „zijn commandant te hebben bekomen, omstreeks 18.50 uur zijn al„daar in de Doelenkazerne gelegen onderdeel heeft verlaten en sinds„dien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken van zijn onderdeel af„wezig is geweest, totdat hij omstreeks 22.00 uur weer bij zijn onder„deel in de Doelenkazerne is teruggekeerd;

„en indien terzake van het hem primair ten laste gelegde geen **ver**„oordeling mocht volgen;

„SUBSIDIAIR: op of omstreeks 17 november 1960, in tijd van oorlog, „te Wateringen, althans te Leiden, in ieder geval in Nederland, **terwijl**

„hij vanuit Leiden als onderofficier van controle een controlerit maakte,
„derhalve was dienstdoende, met afbreking van zijn dienst als onder-
„officier van controle, eigendunkelijk omstreeks 20.00 uur te Wate-
„ringen op het terrein van de voetbalvereniging „Velo" een aantal
„voetballers is gaan trainen en sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en
„onafgebroken van zijn te Leiden gelegen onderdeel, anders dan voor
„de uitoefening van zijn dienst als onderofficier van controle, afwezig
„is geweest totdat hij omstreeks 21.15 uur te Wateringen zijn controle-
„rit heeft voortgezet;

„TI. Op of omstreeks 17 november 1960 te Leiden, althans te Wate-
„ringen, in ieder geval in Nederland, opzettelijk in een aangelegenheid
„die vreemd is aan de belangen van de dienst, althans met overschrij-
„ding van zijn bevoegdheid als onderofficier van controle, de korporaal
„S. P. van der Zwan derhalve een mindere in rang, die als chauffeur
„van het militaire motorrijtuig, de Volkswagen KP 03-96, ter beschik-
„king was gesteld van de dienstdoende onderofficier van controle, heeft
„bevolen om als bestuurder van genoemde Volkswagen hem, beklaagde,
„naar het bewakingsobject Maasland te rijden, vandaar naar Waterin-
„gen naar het terrein van de voetbalvereniging „Velo", daar te wachten
„terwijl hij, beklaagde, zich op dat terrein begaf en vervolgens, nadat
„genoemde korporaal daar omstreeks vijf kwartier gewacht had, via
„het bewakingsobject Voorschoten 2 naar Leiden terug te rijden, al-
„thans te Wateringen heeft bevolen om bij het terrein van de voetbal-
„vereniging „Velo" te wachten, zulks terwijl hij, beklaagde, van zijn
„commandant geen toestemming of opdracht had bekomen om boven-
„bedoelde rit te maken noch bovenvermeld motorrijtuig bij het terrein
„van de voetbalvereniging „Velo" op hem te laten wachten;"

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem sub I primair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard: dat hij, terwijl hij als sergeant der eerste klasse in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 17 november 1960 als onderofficier van controle omstreeks 18.50 uur in de Volkswagen KP 03-96, waarvan korporaal S. P. van der Zwan toen chauffeur was, de Doelenkazerne te Leiden is uitgereden en vandaar naar het bewakingsobject Maasland te Maasland is gereden via Delft-Schipluiden; dat hij daar omstreeks 19.30 uur is aangekomen; dat het object Maasland een van de bewakingsobjecten was dat die nacht door de onderofficier van controle op een controlerit moest worden gecontroleerd; dat de genoemde korporaal die nacht ter beschikking was gesteld als chauffeur van de genoemde Volkswagen voor de dienstdoende onderofficier van controle; dat hij na de controle van het object Maasland aldaar de genoemde korporaal opdracht heeft gegeven via Wateringen terug te rijden; dat hij in Wateringen omstreeks 20.00 uur aan die korporaal opdracht heeft gegeven naar het terrein van de voetbalvereniging

„Velo" te rijden en daar te stoppen en op hem te wachten; dat hij in het clubhuis van de genoemde vereniging te Wateringen een aantal voetballers heeft getraind door hen gymnastiek te laten doen; dat hij omstreeks 21.15 uur te Wateringen aan van der Zwan opdracht heeft gegeven terug te rijden naar Leiden via het bewakingsobject Voorschoten 2; dat hij aldus van 20.00 uur tot 21.15 uur zijn dienst van onderofficier van controle eigendunkelijk heeft onderbroken; dat hij van niemand toestemming of opdracht had zich gedurende die tijd te bevinden op het terrein van de genoemde voetbalvereniging, noch om korporaal van der Zwan als chauffeur van de genoemde Volkswagen naar het terrein van de genoemde voetbalvereniging te laten rijden en deze aldaar op hem te laten wachten;

overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard Kenneth Lambert Eichard Jozeph Lautenslager.

dat hij sedert 29 april 1960 commandant is van de 423e Compagnie van Heutsz Mobiel, gelegerd in de Doelenkazerne te Leiden; dat bij deze compagnie ook sergeant V. ingedeeld was; dat, indien bij een controlerit van de onderofficier van controle na controle van het object Maasland via het object Voorschoten 2 wordt teruggereden naar de Doelenkazerne te Leiden, de enige toegestane route die over Delft is; dat rijden over Wateringen omstreeks 5 km om is en derhalve niet is toegestaan; dat hij sergeant V. op 17 november 1960 geen opdracht of toestemming heeft gegeven als onderofficier van controle die dag van het object Maasland naar Wateringen naar het terrein van de voetbalvereniging „Velo" te rijden en aldaar om particuliere redenen enige tijd te blijven; dat V. ook niet bevoegd was korporaal-chauffeur S. P. van der Zwan, die als chauffeur van het militaire motorrijtuig KP 03-96 aan de onderofficier van controle ter beschikking was gesteld, een daartoe strekkende opdracht te geven;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 20 december 1960, oggcniaakt en gesloten door Hendrik van der Ent, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Leiden, zakelijk inhoudt als verklaring van: Simon Pieter van der Zwan:

dat hij op 17 november 1960 als chauffeur ter beschikking was van de onderofficier van controle van zijn compagnie; dat diezelfde dag omstreeks 18.45 uur de sergeant der 1e klasse V. hem mededeelde, dat deze de controledienst had en deze hem opdracht gaf om deze met het militaire motorrijtuig, de Volkswagen KP 03-96, te brengen naar het bewakingsobject te Maasland; dat zij die avond om ongeveer 19.30 uur bij het te controleren object aankwamen; dat hij de heenreis naar Maasland over Delft heeft gereden; dat zij in Maasland enkele minuten zijn gebleven; dat sergeant I V. hem vervolgens opdracht gaf de terugreis via Wateringen te rijden; dat langs de verkeersweg tussen Wateringen en Rijswijk ZH een sportterrein lag, waarbij hij van V. voornoemd moest stoppen; dat V. zei, dat hij daar even ging trainen en op dit sportterrein ongeveer een uur à vijf kwartier is gebleven; dat V. hem vervolgens opdracht gaf via Rijswijk ZH en Voorburg naar Voorschoten te rijden; dat sergeant I V. langs de verkeersweg tussen Leidschendam

en Voorschoten ook een militair object heeft gecontroleerd, dat zij daarna naar Leiden zijn gereden, waar zij diezelfde avond omstreeks 22.00 uur in de Doelenkazerne aankwamen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder I subsidiair en II is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, voor wat betreft het sub I-subsidiair ten laste gelegde met dien verstande dat het feit in Nederland is gepleegd en met uitzondering van de woorden „en sinds-„dien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken van zijn te Leiden ge-„legen onderdeel, anders dan voor de uitoefening van zijn dienst als onderofficier van controle, afwezig is geweest";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

I. *„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog ge-„pleegd, niet langer dan vier dagen durende, waarbij de schuldige het „misdrijf pleegt terwijl hij is dienstdoende";*

II. *„Als militair opzettelijk in eene uangelegenheid die vreemd is aan „de belangen van den dienst een mindere bevelen iets te doen",*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

I. Artikel 97 juncto artikel 99 van het Wetboek van Militair Strafrecht; II. Artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 14 dagen — *Red.]*.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 9 mei 1961

President: Mr. Doornbos; *Leden:* Lt.-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. van Lookeren Campagne (plv.).

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien:. . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot een militaire detentie voor de tijd van een maand met in arreststelling bij de uitspraak;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd: [zie het vonnis — *Red.]*.

Overwegende: . . . .enz.;

Overwegende, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem onder I primair en subsidiair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als sergeant der eerste klasse in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 17 november 1960 als onderofficier van controle omstreeks 18.50 uur in de Volkswagen KP 03-96, waarvan korporaal S. P. van der Zwan toen chauffeur was, de Doelenkazerne is uitgereden en vandaar naar het bewakingsobject Maasland te Maasland is gereden via Delft-Schipluiden; dat hij daar omstreeks 19.30 uur is aangekomen; dat het object Maasland een van de bewakingsobjecten was, dat die nacht door de onderofficier van controle op een controlerit moest worden gecontroleerd; dat de genoemde korporaal die nacht als chauffeur van de genoemde Volkswagen ter beschikking was gesteld van de dienstdoende onderofficier van controle; dat hij na de controle van het object Maasland aldaar de genoemde korporaal opdracht heeft gegeven via Wateringen terug te rijden; dat hij in Wateringen omstreeks 20.00 uur aan die korporaal opdracht heeft gegeven naar het terrein van de voetbalvereniging ,,Velo" te rijden en daar te stoppen en op hem te wachten; dat hij in het clubhuis van genoemde vereniging te Wateringen een aantal voetballers heeft getraind door hen gymnastiek te laten doen tot ± 21.15 uur, waarna hij de voorgeschreven controlerit heeft voortgezet;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Kenneth Lambert Richard Joseph Lautenslager:

dat hij sedert 29 april 1960 commandant is van de 423e Compagnie van Heutsz Mobiel, gelegerd in de Doelenkazerne te Leiden;

dat bij deze compagnie ook sergeant V. ingedeeld was; dat, indien bij een controlerit van de onderofficier van controle na controle van het object Maasland via het object Voorschoten 2 wordt teruggereden naar de Doelenkazerne te Leiden, de enige toegestane route die over Delft is; dat rijden over Wateringen omstreeks 5 km om is en derhalve niet is toegestaan; dat hij sergeant V. op 17 november 1960 geen opdracht of toestemming heeft gegeven als onderofficier van controle die dag van het object Maasland naar Wateringen naar het terrein van de voetbalvereniging ,,Velo" te rijden en aldaar om particuliere redenen enige tijd te blijven; dat V. ook niet bevoegd was korporaal chauffeur S. P. van der Zwan, die als chauffeur van het militaire motorrijtuig Kp 03-96 aan de onderofficier van controle ter beschikking was gesteld, een daartoe strekkende opdracht te geven;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 20 december 1960, opgemaakt en gesloten door Hendrik van der Ent, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Brigade Leiden, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Simon Pieter van der Zwan:

dat hij op 17 november 1960 als chauffeur ter beschikking was van de onderofficier van controle van zijn compagnie; dat diezelfde dag omstreeks 18.45 uur de sergeant der eerste klasse V. hem mededeelde, dat deze de controledienst had en hem opdracht gaf om met het militaire motorrijtuig, de Volkswagen KP 03-96, te rijden naar het bewakingsobject te Maasland; dat zij de heenreis naar Maasland over

Delft hebben gereden; dat zij in Maasland enkele minuten zijn gebleven; dat sergeant I V. hem vervolgens opdracht gaf de terugreis via Wateringen te rijden; dat langs de verkeersweg tussen Wateringen en Rijswijk een sportterrein lag, waar sergeant I V. hem opdroeg te stoppen; dat sergeant I V. zei, dat hij daar even ging trainen en op dit sportterrein ongeveer een uur à vijf kwartier is gebleven; dat sergeant I V. hem vervolgens opdracht gaf via Rijswijk (Z.H.) en Voorburg naar Voorschoten te rijden; dat sergeant I V. langs de verkeersweg tussen Leidschendam en Voorschoten ook een militair object heeft gecontroleerd;

dat zij daarna naar Leiden zijn gereden, waar zij diezelfde avond omstreeks 22.00 uur in de Doelenkazerne aankwamen;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder II is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het onder II ten laste gelegde en bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Als militair opzettelijk in een aangelegenheid die vreemd is aan de „belangen van de dienst een mindere bevelen iets te doen",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend bewezen is, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven bewezen werd verklaard, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat het Hof hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat beklaagde door de hem opgedragen controlerit te onderbreken, teneinde voetballers te trainen, weliswaar niet de hem sub I primair en subsidiair ten laste gelegde misdrijven heeft gepleegd, doch wel een krijgstuchtelijk vergrijp in de zin van artikel 2 lid 1 van de Wet op de Krijgstucht heeft begaan, welk krijgstuchtelijk vergrijp samenhangt met het onder II ten laste gelegde, zodat het Hof bij de bepaling van de straf dit krijgstuchtelijk vergrijp mede in aanmerking neemt;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 60 van de Wet op de Krijgstucht, 23 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende: Verklaart beklaagde schuldig aan hetgeen hierboven bewezen werd verklaard;

Qualificeert het onder II ten laste gelegde en bewezenverklaarde als voorzegd;

Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van *honderd gulden*, met bepaling, dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *veertig dagen*;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde onder I is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Nu het Hof, zijn jurisprudentie getrouw, de gehele tenlastelegging terzijde schuift met de overweging dat het „niet uit wettige bewijsmid-„delen de overtuiging heeft geput, dat de beklaagde het hem onder I „primair en subsidiair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan „moet worden vrijgesproken", wordt het onderscheid tussen zuivere vrijspraak en ontslag van rechtsvervolging — in de militaire rechtspraak onbekend maar voor een juiste beoordeling van de beslissing vaak toch zo belangrijk — onzichtbaar gemaakt. Uit de op artikel; 60 W.K. gebaseerde strafoverweging blijkt, dat het Hof wel de feitelijke gebeurtenis van het sub I ten laste gelegde bewezen acht, doch van mening is dat dit geer, strafbaar feit, en met name geen opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, oplevert.

De opvatting van de Krijgsraad, die wel een afwezigheidsdelict aannam, was kennelijk gebaseerd op artikel 106 W.M.Sr.: „onder afwezig-„heid wordt in deze titel verstaan het afwezig zijn van de plaats of de „plaatsen, waar de militair zich ter vervulling van de op hem rustende „dienstverplichtingen behoort te bevinden". Getuige Lautenslager heeft duidelijk verklaard, welke die plaatsen — tijdens de controlerit van beklaagde — waren en het lijdt geen twijfel; dat beklaagde desbewust van die plaatsen afwezig was. Net Hoog Militair Gerechtshof heeft echter kennelijk een grens willen trekken en deze route-afwijking nog binnen de grens waarbuiten artikel 106 van kracht wordt, geacht. Het trekken van een grens is gewenst; anders zou een man die uit het gelid treedt en enkele meters buiten het gelid voortmarcheert (formeel) via artikel 106 onder artikel 97 W.M.Sr. vallen. Of in casu die grens echter niet iets te ver opgerekt is, is m.i. een gerechtvaardigde vraag.

Opgemerkt map nog worden dat, àls dit een geval van opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid was, het een zuiver geval van de strafverzwaring „terwijl de schuldige is dienstdoende" oplevert.

Tenslotte: het Hoog Militair Gerechtshof heeft kennelijk artikel 24 W.Sr. toegepast, zonder dat artikel nochtans te vermelden.

W. H.V.

Krijgsraad te Velde te Hollandia

Vonnis van 13 april 1962

President: Lt.Kolonel Jhr. *R.* H. Boreel; *Leden:* Lt.Kolonel A. *F.* Gerrits en Mr. J. H. G. Boekraad.
Raadsman: Majoor G. *J.* Advocaat.

Als (beroeps) sergeant-majoor-instructeurmet zijn hoofd een soldaat tegen het gelaat stoten en met zijn knie een sergeant een stoot ter hoogte van de lies geven: een mindere pijn veroorzaken en mishandeling. Voorwaardelijke gevangenisstraf en onvoorwaardelijke geldboete.

(W.M.Sr. art. 142; W.Sr. art. 300)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT IN NEDERLANDS NIEUW-GUINEA TE HOLLANDIA,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. v. D., geboren 11 juli 1925, sergeant-majoor-instructeur, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, terwijl hij als sergeant-majoor in werkelijke dienst was bij ,,de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 2 december 1960 te ,,Sorong, althans in Nederlands Nieuw-Guinea;

,,1. zich onnodig bemoeiend met de gang van zaken bij het avond-,,appel van een compagnie, waarbij hij niet was ingedeeld, opzettelijk, ,,geweldadig met het hoofd zijn mindere, de dienstplichtig soldaat *C.* ,,van Es, een stoot tegen diens gelaat, althans diens lichaam heeft ge-,,geven, waardoor die van Es pijnlijk werd getroffen.

,,2. opzettelijk gewelddadig de dienstplichtig sergeant W. Smits een ,,stoot met de knie ter hoogte van diens lies tegen het lichaam heeft ,,gegeven, waardoor die Smits pijnlijk werd getroffen;"

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige justitiële verklaring gedagtekend 13 december 1960 en ondertekend door de commandant van de E-Cie 6 Infanterie Bataljon te Sorong onder meer blijkt, dat J. v. D. op genoemde datum sedert 17 juli 1950 in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als vrijwilliger, wiens dienstverband hem tot doorlopende werkelijke dienst verplicht, dienende hij in deze periode sedert 20 mei 1958 in de rang van sergeant-majoor;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, ingedeeld zijnde als compagnies-sergeant-majoor bij de E-Cie van het 6 Infanterie Bataljon zich op 2 december 1960 te omstreeks 23.00 uur te Sorong, in burger gekleed, bevond bij het open raam van een der gebouwen, waarin het ost-peleton van de A-Cie van het Bataljon was gelegerd, en waar een aanvang werd gemaakt met het avondappel; dat het er nogal rumoerig bleek te zijn; dat hij even later dat gebouw is binnengegaan en enige opmerkingen over dat rumoer heeft gemaakt; dat hij zich niet kan voorstellen, dat hij bij de daarop volgende gebeurtenissen, de soldaat van Es gewelddadig met het hoofd

een stoot heeft gegeven; dat hij wel de sergeant van de week, de sergeant W. Smits, op een gegeven moment op bruuske wijze door een slaande of opzwaaiende beweging met zijn linkerarm van zich af heeft geduwd, maar niet heeft geschopt; dat hij twijfelt aan de waarheid van hetgeen de soldaat van Es als getuige voor de officier-commissaris heeft verklaard; dat hij geen reden heeft om te twijfelen aan de waarheid van hetgeen de dienstplichtig sergeant W. Smits als getuige voor de officier-commisssaris heeft verklaard.

Overwegende, dat Gerrit van Es, dienstplichtig soldaat, als getuige voor de officier-commissaris van de Krijgsraad zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij, ingedeeld bij de A-Cie van het 6 Infanterie Bataljon zich op 2 december 1960 te Sorong te omstreeks 23.00 uur bij het avondappel op de kamer van het ost-peleton van de A-Cie bevond, na de soldaat Tax, die gedronken had en niet meer op z'n benen kon staan, te hebben binnengebracht; dat hij even later plotseling door een in burger gekleed persoon met beide handen bij de schouders werd gepakt; dat deze persoon hem vervolgens naar zich toe trok en hem met gebogen hoofd een stoot ter hoogte van de neuswortel gaf, waardoor hij, getuige, pijnlijk werd getroffen; dat hij deze persoon thans kent als de smi J. v. D. van de E-Cie.

Overwegende, dat Gerrit den Braber, dienstplichtig soldaat, als getuige voor de officier-commissaris van de Krijgsraad zakelijk onder meer heeft verklaard en onder ede bevestigd:

dat hij te Sorong op 2 december 1960 te 23.00 uur bij het avondappel zich op de kamer van het ost-peleton van de A-Cie bevond; dat toen ook op genoemde kamer aanwezig was de soldaat van Es; dat hij vervolgens zag, dat de in het burger geklede smi J. v. D. van de E-Cie door het raam van de kamer naar binnen klom en de soldaat van Es bij zijn schouders pakte en hem een krachtige kopstoot toediende.

Overwegende, dat Willem Smits, dienstplichtig sergeant als getuige voor de officier-commissaris van de Krijgsraad zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij te Sorong, ingedeeld bij de A-Cie van het 6 Infanterie Bataljon, in de functie van sergeant van de week zich op 2 december 1960 te 23.00 uur op de weekkamer van genoemde compagnie bevond; dat zich toen op deze kamer op een kist gezeten ook de in het burger geklede smi J. v. D. van de E-Cie bevond; dat hij op een gegeven moment onverwacht van de smi J. v. D. een kniestoot in zijn liezen kreeg; dat hij hierdoor pijnlijk werd getroffen.

Overwegende, dat Antonius Arnoldus Guillaume Tilly, dienstplichtig korporaal als getuige voor de officier-commissaris van de Krijgsraad zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij te Sorong zich op 2 december 1960 te ± 23.00 uur na het avondappel op de galerij van de A-Cie van het 6 Infanterie Bataljon bevond; dat hij op enige afstand een in het burger geklede persoon, die hij thans kent als de smi J. v. D. van de E-Cie voor de sergeant Smits van de A-Cie, toen sergeant van de week, zag staan; dat hij zag

dat die in burger geklede persoon de sergeant Smits een kniestoot ter hoogte van diens liezen gaf.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

,,dat hij, terwijl hij als sergeant-majoor in werkelijke dienst was bij ,,de Koninklijke Landmacht op 2 december 1960 te Sorong in Neder-,,lands Nieuw-Guinea:

,,1. zich bemoeiend met de gang van zaken bij het avondappel van ,,een compagnie, waarbij hij niet was ingedeeld, opzettelijk, geweld-,,dadig met het hoofd zijn mindere, de dpl. soldaat G. van Es, een ,,stoot tegen diens gelaat heeft gegeven, waardoor die van Es pijnlijk ,,werd getroffen.

,,2. opzettelijk, gewelddadig de dpl. sergeant W. Smits een stoot met ,,de knie ter hoogte van diens lies tegen het lichaam heeft gegeven, ,,waardoor die Smits pijnlijk werd getroffen."

Overwegende dienaangaande, dat uit de processtukken blijkt, dat het avondappel van 2 december 1960 bij de A-Cie 6 Infanterie Bataljon rumoerig was, wegens binnenkomst van een of meer soldaten die onder invloed van sterke drank verkeerden;

Overwegende, dat de Krijgsraad aannemelijk acht, dat beklaagde het zijne tot een ordelijk verloop heeft willen bijdragen, ook al waren bij dat appel de sergeant van de week en de compagnies-sergeant-majoor aanwezig;

Overwegende evenwel dat ten processe niet is gebleken, dat het gedrag van de gelaedeerde van Es bij dat avondappel gewelddadig optreden van beklaagde ook maar nodig maakte; dat dit optreden aanleiding was tot een vechtpartij, waarbij ook beklaagde enige slagen werden toegediend; dat de sergeant van de week, de sergeant W. Smits, die mede de vechtpartij hielp beëindigen, geen aanleiding heeft gegeven, naar het inzicht van de Krijgsraad, tot beklaagdes optreden tegen hem.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *„als militair in dienst opzettelijk een mindere anders dan door „slaan of stompen pijn veroorzaken;"*

2. *„mishandeling;"*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 142 Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 300 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende dienaangaande, dat de Krijgsraad in ernstige mate rekening houdt met de goede beoordeling, die door de Commandant van beklaagde over hem is uitgebracht en voorts met de uitstekende staat van dienst van beklaagde;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van een maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar en, onvoorwaardelijk, tot een geldboete van f 50, subs. 2 weken hechtenis — *Red.]*.

NASCHRIFT.

Niet duidelijk is dat de Krijgsraad, die het pijn veroorzaken van een soldaat door een kopstoot, gegeven door een sergeant-majoor strafbaar achtte krachtens artikel 142 W.M.Sr., het pijn veroorzaken van een sergeant door een kniestoot, gegeven door een sergeant-majoor strafbaar achtte krachtens artikel 300 W.Sr. (en dus niet krachtens artikel 1.42 W.M.Sr.). Ook een sergeant is een mindere van een sergeant majoor; ook door de kniestoot werd, aldus staat in het bewezenverklaarde, pijn veroorzaakt.

WETGEVING

Regeling inzake vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst)

Openbare beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal *)

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractiegenoten en ik behoren tot degenen, die in het voorlopig verslag hun instemming betuigden met de indiening van dit wetsontwerp. Wij hebben daarvoor een paar zeer belangrijke redenen.

In de eerste plaats had zich een rechtstoestand op het gebied van de behandeling van gewetensbezwaarden, toen genoemd dienstweigeraars, ontwikkeld, die niet meer stoelde op de bestaande dinstweigeringswet van 1923. Ik denk daarbij b.v. aan de ontwikkeling van een tuchtrecht, dat veel overeenkomst vertoont met het militaire tuchtrecht, en ik denk daarbij aan de invoering van een merkwaardig soort beroep, dat in de praktijk door de krijgsraden werd uitgeoefend en dat op geen enkel artikel in de wet kon steunen.

De tweede reden is, dat wij met waardering en instemming de ernstige poging, in dit wetsontwerp ondernomen, om ten aanzien van de bona fide gewetensbezwaarde discriminatie in behandeling en rechtspositie in vergelijking tot zijn militaire broeder tot het verleden te laten behoren, hebben opgemerkt. Dat brengt mij op het uitgangspunt van mijn fractie. Ik geloof, dat het goed is dit hier even te stellen. Wij hebben

*) 58ste vergadering 3 april 1962, *Handelingen*, blz. **821 e.v.**

van de Regering een opgave gekregen van de omvang, die de dienstweigering op grond van gewetensbezwaren in ons land heeft. Uit die getallen, die in stuk nr. 5 van de bijlage van het voorlopig verslag zijn neergelegd en die over een tijdvak van tien jaar lopen (1950—1960), blijkt, dat het Nederlandse volk het recht op vrijstelling van militaire dienst wegens gewetensbezwaren niet lichtvaardig heeft gebruikt. Het heeft dit recht zeer ernstig genomen en daarvan een spaarzaam en van zelfbeheersing getuigend gebruik gemaakt. Dat blijkt niet alleen uit het kleine aantal in die tien jaren ingestelde beroepen, nl. 1923 op meer dan 500.000 in datzelfde tijdvak onder de wapenen geroepen dienstplichtigen. De ernst, die ons volk hier betracht, blijkt vooral ook uit het lage percentage, slechts 14 pct. van deze 1923, die niet tot erkenning van hun gewetensbezwaren konden komen.

Onder die omstandigheden meent mijn fractie, dat de wissel, die de natie de Volksvertegenwoordiging aanbiedt, nl. om nu ook in deze nieuwe wet discriminatie in rechtspositie en behandeling van de bona fide gewetensbezwaarden tot het verleden te laten behoren, moet worden gehonoreerd. Mijn fractie is bereid daaraan haar medewerking te verlenen. Daarnaast vragen wij echter om de nodige waarborgen en om de door de Grondwet in artikel 196 van de gewone wetgever verlangde voorwaarden, opdat die erkenning inderdaad beperkt kan blijven tot de bona fide gewetensbezwaarden.

Mijnheer de President! Aan de langdurige voorbereiding van dit wetsontwerp, dat op 12 december 1958 aan de Staten-Generaal werd aangeboden, heb ik persoonlijk alleen de laatste 23 jaar als lid der bijzondere commissie mogen medewerken. Maar dat was ruimschoots voldoende om met waardering kennis te nemen van de ruime voorlichting, die de Kamer van de betrokken Ministeries mocht ontvangen, en het diepgaand en verhelderend overleg te volgen, dat tussen deze beide instanties heeft plaatsgevonden. Wij zijn de verantwoordelijke bewindslieden, de Minister van Defensie en de Minister van Justitie, daarvoor erkentelijk en wij zijn dit ook hun ambtenaren. Ik hoop niemand te kort te doen, indien ik hier in het bijzonder memoreer de welwillende kundige medewerking van de huidige directeur, hoofd van de afdeling Dienstplicht van het Ministerie van Defensie.

Het vooroverleg heeft geleid via het voorlopig verslag en de memorie van antwoord tot een nota van wijzigingen, die op de dag precies drie jaar na de indiening van het wetsontwerp kwam, nl. op 12 december 1961, en waarin de Regering aan een aantal desiderata van de zijde van de bijzondere commissie tegemoet kwam. Onzerzijds stonden die geuite desiderata in rechtstreeks verband tot de hiervóór al genoemde hoofdelementen, die o.i. dit wetsontwerp dienen te kenmerken: in de eerste plaats beëindiging van de discriminatoire behandeling van de bona fide gewetensbezwaarden en in de tweede plaats het scheppen van de nodige waarborgen, dat uitsluitend erkenning van bona fide gewetensbezwaarden zal plaatsvinden.

Nu de Regering met dit wetsontwerp, dat op zeer nuttige wijze is aangevuld door de nota van wijzigingen, reeds in belangrijke mate aan

onze zienswijze is tegemoetgekomen, zal ik mijn betoog in hoofdzaak beperken tot enkele punten, waarop verdere tegemoetkoming van de Regering door ons wenselijk of noodzakelijk wordt geacht.

Dit wil natuurlijk niet zeggen, mijnheer de Voorzitter, dat er niet een aantal punten zijn, die wij liever anders hadden gezien.

Zo bij voorbeeld de in artikel 5, sub *5*, gegeven uitbreiding van het aantal leden der adviescommissie, dat tijdens de behandeling van een beroep aanwezig moet zijn. Het wetsontwerp stelt dit aantal op 5. Wij betreuren dit, mijnheer de Voorzitter, met de adviescommissie, die bij het overleg de Regering geraden heeft, niet verder te gaan dan 3. Immers, het is toch duidelijk, dat, zo ergens, overdaad hier schaadt. Het sonderen van iemands geweten is eigenlijk een aangelegenheid, die onder vier ogen moet worden afgewikkeld. Nu begrijpen wij wel, dat een goede rechtszekerheid om méér dan één vraagt. Men kan bijvoorbeeld tot 3 komen, maar *5* is te veel. Onzerzijds zou een teruggang naar het door de deskundige bij uitstek, nl. de adviescommissie, juist geachte aantal, dus 3, op prijs worden gesteld. Met belangstelling zullen wij afwachten of de Regering na de discussies in deze Kamer ten aanzien van dit punt nog aanleiding zal vinden, terug te keren tot dat getal **3.**

Zo zijn er meer punten, mijnheer de Voorzittere maar ik zal, zoals ik reeds zei, mij beperken tot enkele zeer principiële regelingen, die ons in de voorliggende vorm niet kunnen bevredigen.

Allereerst dan artikel 2. Dit artikel is in feite de uitvoering van de opdracht, die de Grondwet in artikel 196 aan de gewone wetgever geeft. Deze opdracht luidt:

> „Bij de wet worden de voorwaarden genoemd, waarop wegens ernstige gewetensbezwaren vrijstelling van de krijgsdienst wordt verleend.".

Het voorliggende wetsontwerp deed in zijn oorspronkelijke tekst —van 1958 dus — een poging, in artikel 2 de voorwaarden te omschrijven, waaraan de ernstige gewetensbezwaren moeten voldoen om voor erkenning in aanmerking te komen. Het koppelde deze bezwaren aan de limiet: het doden van de evenmens. Men week dus in principe niet af van het criterium, dat ook is neergelegd in de thans vigerende Dienstweigeringswet van 1923. Uit het voorlopig verslag bleek, dat men algemeen bezwaar had tegen deze omschrijving van de gewetensbezwaren. Men had hiervoor verschillende redenen. De aan onze zijde bestaande bezwaren tegen die oorspronkelijke redactie van 12 december 1958 zijn hoofdzakelijk tweeërlei. In de eerste plaats menen wij, dat de binding van het ernstige gewetensbezwaar aan het criterium: het doden van de evenmens, een beperking is van de veel meer algemene grondwetsformulering. Het is een beperking, die naar onze mening te ver gaat. Immers, die ernstige gewetensbezwaren kunnen al eerder beginnen. Denken wij bv. maar aan de martelingen, die door leden van georganiseerde strijdkrachten in de tweede wereldoorlog en in de Algerijnse oorlog werden toegepast met het uitsluitende doel, niet om te doden, maar om inlichtingen van gevangenen los te krijgen. Of denken

wij bv. aan het onverhoopt toekomstig gebruik van moderne strijdgassen, die slechts tijdelijk verlamming of krankzinnigheid, maar niet de dood van de tegenstander, dus van de evenmens beogen. Het liefst zouden wij iedere beperking of zelf nadere interpretatie van het grondwettelijk begrip ernstige gewetensbezwaren in het wetsontwerp achterwege laten, maar wij beseffen, dat enige binding aan de taak, die de strijdkrachten verrichten — en dat is oorlogvoeren — onvermijdelijk is. Doet men dit niet, dan kan — ik wil maar één voorbeeld aanhalen — het voorkomen, dat bv. een dienstplichtige van staatkundig-gereformeerden huize ernstige, bona fide gewetensbezwaren heeft tegen het dienen in een leger, waarin zijns inziens ontoelaatbaar veel wordt gevloekt. Zo zijn er meer voorbeelden te noemen, maar ik volsta met dit ene. Wij hebben er dus begrip voor, dat de Regering de gewetensbezwaren wil binden aan het werk, dat nu eenmaal der krijgsmacht is, maar de redactie van de nota van wijzigingen van 12 december 1961, die de ernstige gewetensbezwaren nu wil binden aan ,,enig wapengeweld tussen Staten", lijkt ons in casu geen gelukkige greep. Was de 7-jarige strijd in Algerije een zaak tussen twee Staten? Neen, want Algerije was staatkundig gesproken een provincie van Frankrijk. Toch schiep deze oorlog een geweldig gewetensbezwarenprobleem in de Franse strijdkrachten. Hetzelfde kan worden gezegd van onze eigen strijd van 1945-1949 in het voormalige Nederlands-Indië. De naam Nederlands-Indië duidt er al op, dat het hier geen aangelegenheid betrof tussen twee soevereine Staten. Maar in de erkenning dus, dat enige binding van ernstige gewetensbezwaren aan de oorlogstaak der strijdkrachten onvermijdelijk is, zouden wij de Regering willen aanbevelen, het begrip ,,wapengeweld tussen de Staten" te vervangen door het begrip ,,elk oorlogsgeweld":

Ons tweede bezwaar is, dat wij het een lacune achten, dat zowel in de dienstweigeringswet van 1923 als in het oorspronkelijk wetsontwerp van 1958 ernstige gewetensbezwaren slechts hun grond behoeven te vinden in een overtuiging, waarvan het karakter niet nader werd aangegeven. In de dienstweigeringswet van 1923, waarvan artikel 1 spreekt van het meer genoemde critterium, dus het doden van de evenmens, kan men met enige goede wil daarmee nog genoegen nemen, omdat mag worden aangenomen, dat het niet geoorloofd zijn van het doden van de evenmens bij iedereen nauw verbonden is met zijn godsdienstige of zedelijke overtuiging. Maar bij de nieuwe redactie, die alleen spreekt van geweld tussen Staten of van oorlogsgeweld, is dat verband niet meer evident. Het lijkt ons daarom juist, dat de Regering in de nieuwe redactie van de nota van wijzigingen de gewetensbezwaren bindt aan de godsdienstige of zedelijke overtuiging van de betrokken dienstplichtige, daarmee andere overtuigingen, vooral de politieke uitzonderend. Wij achten dit stellen van voorwaarden, waaraan de overtuiging van de betrokkene moet voldoen en waardoor dus ook het karakter van de ernstige gewetensbezwaren wordt bepaald, geheel in overeenstemming met de opdracht, in artikel 196 van de Giondwet aan de gewone wetgever verstrekt.

Mijnheer de President! Wij hopen en vertrouwen, dat de bewindslieden onze zienswijze zullen kunnen delen. Wij redigeerden haar in de vorm van een concept-amendement op artikel 2, maar wij zullen het hogelijk waarderen, indien een nota van wijzigingen van de zijde van de Regering indiening van een zodanig amendement zal kunnen voorkomen.

Onze tweede zorg betreft artikel 7. Getoetst aan onze norm: geen discriminatie ten aanzien van de bona fide gewetensbezwaarden, haalt dit artikel o.i. de eindstreep niet. De eigentijdse rechtsopvattingen van de dagen onzer jaren, zo zal ik het maar noemen, vragen om een mogelijkheid van beroep op een zo belangrijke, want diep in het leven van jonge mensen ingrijpende ministeriële beslissing als die van het al dan niet erkennen van hun gewetensbezwaren. De Regering erkent dit ook, want zij heeft in het wetsontwerp in artikel 7 vorm gegeven aan iets, dat in de praktijk bij gebrek aan een wettelijke voedingsbodem als een wat kromme tak aan de boom van onze rechtsbehoefte is gegroeid: een beroep op een ministeriële beslissing met als prealabele voorwaarde het plegen van een misdrijf, nl. het ernstige misdrijf van dienstweigering. Die beroepsinstantie, die als zodanig zonder enige wettelijke grondslag fungeerde, was de krijgsraad, waar men echter pas toegang heeft, nadat men met het militaire strafrecht in botsing is gekomen. De dienstweigeringswet 1923 kende geen beroepsinstantie, maar aangezien die onmisbaar bleek, kwam ze er toch en nolens volens hebben de krijgsraden zich deze taak zien toevallen. Van een der hoogste daarbij betrokken ambtenaren van het Ministerie van Defensie mocht ik vernemen, dat zij zich van deze taak voortreffelijk hebben gekweten, blijkbaar zo voortreffelijk, dat de Regering deze „rechtsvorm" — ik plaats dit woord rechtsvorm maar tussen aanhalingstekens — nu formeel permanent wil maken door hem een wettelijke status te geven.

De Minister van Defensie zou deze Kamer, geloof ik, wel verplichten door haar eens mede te delen hoeveel bona fide gewetensbezwaarden langs deze weg ten slotte toch nog erkenning hebben bereikt. Mijnheer de Voorzitter! Ik zei: „langs deze weg". Ik zou ook kunnen zeggen: langs deze martelgang. Ben ik wel ingelicht, dan is dit een niet onaanzienlijk aantal, waardoor de noodzaak van een beroepsinstantie wordt onderstreept.

Met erkenning dus van hetgeen de krijgsraden te dezen verrichten, beginnen onze bezwaren daar waar men deze uit nood geboren, maar in wezen onjuiste situatie in het wetsontwerp een permanent karakter wil geven.

Uitgaande van de gebleken noodzaak van een beroepsinstantie en uitgaande ook van het feit, dat het eigentijdse rechtsgevoel om een z.g. beroepsinstantie vraagt, zijn wij van mening, dat deze van administratief-rechtelijk karakter dient te zijn en niet van militair-rechtelijke aard of om het nog eens anders te zeggen: wij zijn van mening, dat het proces van al dan niet erkenning van gewetensbezwaren in de burgerlijke sfeer moet blijven en — inclusief het beroep — moet zijn voltooid vóórdat de jongeman in kwestie militair wordt. De krijgsraad behoudt ten aan-

zien van de in hoger beroep niet-erkende gewetensbezwaarde, die dan nog dienstweigering pleegt, een gelijke taak ten aanzien van dienstweigering om enige andere reden. Een speciale regeling daarvan is in dit wetsontwerp gewetensbezwaarden ons inziens niet op haar plaats.

Mijnheer de President! Ik heb er nog een meer persoonlijk bezwaar tegen; hier spreekt dan, als ik zo vrij mag zijn, misschien meer de oud-officier dan het kamerlid. Ik heb er bezwaar tegen, dat bij de strijdkrachten de strijd om de erkenning van gewetensbezwaren wordt uitgevochten met, ik zei het al, als prealabele voorwaarde dienstweigering en met het militaire strafrecht in de hand. Op die wijze worden de strijdkrachten als het ware een proeflaboratorium voor een soort „gewetensbezwaarden-vivisectie" en daartegen moet iedereen, die bij die strijdkrachten dient, toch wel ernstig bezwaar maken, want men moet zich toch eens voorstellen hoe dat in feite gaat.

De gewetensbezwaren van een bepaalde jongeman zijn niet erkend, maar hij is ervan overtuigd, dat zijn gewetensbezwaren juist zijn. Hij is ervan overtuigd, dat hij bona fide is. Hij wordt dan geplaatst in een peloton, in een squadron of op een klein oorlogsschip. Hij loopt daar dan rond in de overtuiging, dat daaraan een einde moet worden gemaakt. Ten slotte komt hij dan tot dienstweigering. Dit speelt zich allemaal af in een kleine gemeenschap, in een team. Dit zet een domper op de stemming. Het jonge, gevoelige mensenmateriaal is dagenlang nerveus. Deze jonge mensen voelen, dat een soort van onheil boven hun hoofd hangt. Ik denk hierbij aan de jonge sergeant of officier, die straks tegenover een van zijn eigen mensen moet staan, die dienstweigeraar is. Dit zijn onaangename situaties, mijnheer de Voorzitter. Ik heb er enkele meegemaakt, toen ik een jong officier was. Ik vond het verschrikkelijk. De geest in een peloton, dus in de strijdkrachten, wordt door gebeurtenissen als deze geschaad en het is onnodig en onbillijk en unfair jegens de strijdkrachten aangelegenheden als deze op haar rug af te wikkelen. De meest natuurlijke en logische consequentie is, dat men de erkenning van gewetensbezwaarden afwikkelt, voordat de jongeman militair is, dus voordat hij met de militaire strafrechter in aanraking kan komen. Ik geloof, dat wij de plicht hebben, het op deze wijze af te doen.

De meest aangewezen instantie voor beroep lijkt mij in casu de Raad van State. Ik verwerp a priori het hiertegen op blz. 6, linkerkolom, van de memorie van antwoord aangevoerde bezwaar, dat de Raad van State uit hoofde van het feit, dat hij gespecialiseerd is in administratieve beroepsprocedures, minder geëigend zou zijn om in zaken van gewetensonderzoek als beroepsinstantie op te treden. Nog daargelaten, dat de raad zich kan laten voorlichten door zowel de betrokken ministeriële instanties als door de commissie van advies, kan niet worden ontkend, dat b.v. vele gevallen betreffende vrijstelling van militaire dienst wegens persoonlijke onmisbaarheid of vooral wegens de aanwezigheid van een bijzonder geval, dat ook door de Raad van State wordt behandeld, meer kwesties zijn van het hart — dus van een subjectieve beoordeling — dan van administratieve bepalingen.

Het is mij bekend, dat met betrekking tot artikel 7 vanuit deze Ka-

mer in meer concrete vorm voorstellen zullen komen in dezelfde richting, als door mij is aangegeven. Wij hopen dan ook, dat de Regering deze zal kunnen overnemen of dat zij zal komen met tegenvoorstellen, die voor de Kamer aanvaardbaar zullen zijn. Wij achten de totstandkoming van een niet-militaire beroepsinstantie en een afwikkeling van de gehele erkenningsprocedure, vóórdat de dienstplichtige onder de militaire strafwet valt, een plicht van menselijkheid en dus ook van zeer hoge importantie.

Ik kom thans tot artikel 12 van het wetsontwerp, waarin de Regering een overigens zeer gewaardeerde poging deed om de discriminatie wat betreft de diensttijd tussen de gewone dienstplichtigen en de dienstweigeraars te ,,beseitigen". En wij hebben met nog meer waardering kennis genomen van de tweede poging, die is gedaan in de nota van wijzigingen van 12 december 1961.

Wat de duur van de gewone vervangende dienst betreft, zegt het eerste lid van dit artikel, dat deze 26 maanden bedraagt. Men kan dit aldus berekenen: 24 maanden volgens het tweede lid van artikel 28 van de Dienstplichtwet en direct daaropvolgend twee maanden, dat is 60 van de 85 dagen, die onze Dienstplichtwet kent voor herhalingsoefeningen.

Wij zouden daar gelukkig mee kunnen zijn, mijnheer de Voorzitter, ware het niet, dat twee dingen ons toch weer enigszins huiverig maken. Het eerste is, dat in het oorspronkelijke wetsontwerp van 1958 stond, dat de duur van de gewone vervangende dienst ,,niet meer dan 26 maanden" zou zijn.

Volgens de nota van wijzigingen van 1961 bedraagt deze duur nu echter: ,,26 maanden". Men zou daarmede vrede kunnen hebben, ware het niet, dat het tweede lid van artikel 12 volgens de nota van wijzigingen nu zegt:

> ,,Indien de duur van het verplicht verblijf onder de wapenen voor eerste oefening dan wel voor herhalingsoefeningen voor het merendeel der dienstplichtigen wordt verkort of verlengd, kunnen Wij bij algemene maatregel van bestuur de termijn, bedoeld in het vorige lid, dienovereenkomstig verkorten of verlengen.".

Mijnheer de Voorzitter! Dat is op het ogenblik zeer actueel, want als ik wel ben ingelicht, is de Regering bezig gebruik te maken van de bevoegdheden, die artikel 28 van de Dienstplichtwet haar geeft, nl. om de diensttijd van de 18 maanden, die hij in feite was, via de 21 maanden, die hij geworden is, te brengen op de 24 maanden, die het tweede lid van artikel 12 haar toestaat.

Nu komt hierbij een vraag naar voren. Toen de feitelijke diensttijd 18 maanden was, zou de diensttijd voor de gewetensbezwaarden — ware het wetsontwerp al tot wet verheven geweest — al gefixeerd zijn geweest op die 24 + 2 maanden. Die 18 maanden zijn inmiddels 21 maanden geworden en men staat op het punt, deze duur tot 24 maanden te verlengen. Misschien is dit al gebeurd; wij lezen dat dan morgen wel in de krant. Betekent dit, dat die 26 maanden, die ik toch echt wel als een maximum zou willen zien — het is het maximum, dat de Dienst-

plichtwet toestaat voor dienstplichtigen binnen het land; buitenslands kunnen er volgens lid 3 van artikel 28 nog zes maanden bijkomen —; dan toch kunnen worden verlengd, en dat de Minister die 26 maanden nu, op grond van artikel 12, lid 2 (gewijzigd volgens de nota van wijzigingen) met x maanden kan gaan verlengen? Wij zouden ons hiertegen dan toch wel willen verzetten.

Alvorens ons definitieve standpunt ten opzicht van dit artikel te bepalen, zouden wij graag het oordeel van de Regering en de bedoelingen in casu nader vernemen.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Wij leven op het ogenblik 40 jaar onder het beginsel van artikel 196 van de Grondwet, een artikel, dat weliswaar op socialistisch initiatief in de Grondwet is gekomen, maar dat indertijd toch algemeen is aanvaard en dat tot een algemeen aanvaard rechtsgoed van ons volk is geworden. Wij waren niet de eersten, die dit beginsel in onze Grondwet brachten. Indertijd waren ons Engeland, Amerika en de Scandinavische landen voorgegaan en het is opmerkelijk, dat dit allemaal landen zijn van confessionele verscheidenheid, bovendien landen met een ver voortgeschreden democratie. Men zou kunnen vermoeden, dat deze wetgeving te maken had met verdraagzaamheid, ik zou zelfs willen zeggen: met het gevoel van verantwoordelijkheid van de Overheid en van de rechtsgemeenschap voor de medeburger, in het bijzonder voor de harmonie tussen deze medeburger en zijn God en zijn geweten. Ik heb zo het gevoel, dat wij hier te maken hebben met een stukje veredelde democratie.

Op het ogenblik zijn onze buren in België bezig met een regeling van deze aard en, zoals de geachte afgevaardigde de heer Moorman al heeft opgemerkt, Frankrijk worstelt met een heel bijzonder probleem van gewetensbezwaren sedert de inzet van de krijgsmacht in Algerije.

Wij moeten oppassen, dat wij niet een vertroebeling van het vraagstuk krijgen. Wij kennen ook — Frankrijk in het bijzonder — het gewetensbezwaar tegen een bepaald optreden van de eigen krijgsmacht, waarvan men deel uitmaakt, of het bestrijden van een bepaalde vijand door die krijgsmacht. Dit vraagstuk is niet aan de orde. Ik weet wel, dat de „Nieuwe Rotterdamse Courant" het gisteravond aan de orde heeft gesteld, maar ik meen, dat wij nu een andere zaak onder ogen moeten zien.

De gehoorzaamheid aan een bepaald bevel en een bepaald gezag is een ander vraagstuk dan dat van de onderwerping aan een wet, die een bepaalde staatsfunctie regelt, zoals wij vandaag behandelen. Als de inhoud van een wet — dat is in casu het geval — botst met een individueel geweten, kan de wetgever daarop uitzonderingen scheppen. Daarmee zijn wij bezig. Dat heeft men trouwens in 1923 al gedaan. De botsing met een bepaald gezag, een bepaald bevel, de plicht tot uitvoering van dàt bepaalde bevel moet naar mijn inzicht geregeld worden bij de militaire en de algemene ambtelijke subordinatie. Deze vraagstukken doen zich in iedere ambtelijke verhouding voor. Een gewetensbotsing met het gegeven ambtelijke of militaire bevel is een praktische

ervaring. Wat deze Minister betreft, geloof ik, dat hij dit vraagstuk zal moeten trachten te regelen bij de herziening van het militaire strafrecht en het militaire tuchtrecht en zijn collega van Binnenlandse Zaken eventueel bij een herziening van het ambtenarenrecht.

Het verschil spreekt ook hieruit, dat de oplossing op een verschillende manier moet worden gegeven. Nu wij een uitzondering scheppen op een wettelijke regeling, in het algemeen de regeling, die de verplichting tot militair dienen bevat, zijn wij als deel van de wetgever gaarne bereid de administratie met de uitvoering van die uitzondering te belasten. Dat is een goede oplossing. De Minister krijgt in deze wet de volmacht om de uitzonderingen te bepalen.

Bij de insubordinatiemoeilijkheden zie ik geen andere weg dan dat de rechter zal moeten spreken.

Terecht heeft mijn voorganger op dit spreekgestoelte naar voren gebracht, dat er een grote overeenkomst is. Het is mogelijk, dat wij in beide gevallen rechtsgenoten zien, die gestraft worden door de overheid, maar die wij in ons eigen geweten niet strafwaardig achten. Dat kan ons doen twijfelen aan de juistheid van onze rechtsorde. Deze overeenkomst mag ons het verschil toch niet doen vergeten.

De aanleiding tot de wijziging van de regeling van de vrijstelling op grond van gewetensbezwaren is geweest — heel merkwaardig — de misdraging van een aantal erkende gewetensbezwaarden — toen heetten zij nog erkende dienstweigeraars — bij hun dienst aan de gemeenschap. De geachte afgevaardigde de heer Roosjen zal zich herinneren, dat hij indertijd de Minister van Oorlog erop attent heeft gemaakt. De Minister van Oorlog moest toen antwoorden: Ik heb geen arsenaal van tucht- en strafmaatregelen, ik zeg U toe, dat ik zal trachten dit arsenaal bij wetswijziging aan te vullen.

Dat was eigenlijk de oorsprong van dit wetsontwerp. Ik geloof ook, dat het een belangrijk element is in het wetsontwerp. Want dat er een arsenaal is voor goede tuchthandhaving is niet alleen van belang, omdat wij degenen, die de tucht niet in acht nemen, willen straffen, maar het is vooral van belang voor het welbevinden van de goedwillenden in een gemeenschap, i.c. een gemeenschap van gewetensbezwaarden.

Ik ben blij, dat de Regering aanleiding heeft gevonden om behalve dit stuk van de wet de gehele wet op de helling te nemen en ik heb het gevoel, dat wij met enige aanvullingen, waarover ik voor een groot deel gelijk denk als de geachte afgevaardigde de heer Moorman, in staat zullen zijn de gehele wettelijke regeling schoner dan voorheen van de helling te laten lopen en meer zeewaardig in de tegenwoordige tijd.

Het was toch een treffende ervaring, die de aanleiding tot deze wetswijziging is geweest, nl. dat een erkend geweten, een geweten van overheidswege erkend, geen enkele waarborg bood voor een respectabel gedrag van de drager van dit geweten. Dit brengt mij tot een punt, dat ook weleens vertroebelend in deze sfeer werkt, nl. dat men de neiging heeft om een zekere waardering en sympathie te hebben voor die kleine minderheid van onze landgenoten, die het dan toch maar aandurven om de overheid te weerstaan en daarvoor offers willen brengen; dat instinct

van ons volk om naast de underdog te gaan staan en daardoor die gewetensbezwaarden in hun geweten een bijzondere waardering en sympathie toe te dragen. Ik geloof, dat het onjuist is, maar het gebeurt. Het is zeker onjuist, omdat ten slotte waardering en sympathie alleen door gedrag zijn-te verwerven en niet door het geweten.

Ik vind het niet alleen onjuist, ik vind het ook ongewenst. Ten slotte heeft de overheid met allerhande gewetens te maken. De beslissing om dienst te doen, de beslissing in het bijzonder om vrijwillig dienst te doen, om bij de overheid in militaire dienst te treden is evenzeer een gewetensbeslissing, evenzeer een honorabele gewetensbeslissing. Ik zou haast zeggen: Dat is een beslissing, die de overheid in bijzondere ere moet houden en mèt de overheid de medeburgers van de betrokkene.

Dan vind ik het een bezwaar, wanneer de wet zelf nodeloze en onjuiste sympathie zou gaan wekken voor gewetensbezwaarden. Dat zou de wet meebrengen, wanneer die een bijzonder offer vraagt, het offer van een bijzonder langdurige vervangende dienst. Dat werk averechts in de sympathie van het volk, leidt misschien zelfs tot een zekere zelfverheffing van de betrokkene. Hij brengt dat offer dan toch maar.

Het enige motief, dat de Regering aanvoert, is: Wij mogen dit offer vragen, wij mogen van de bezwaarde eisen, dat hij meehelpt het bewijs van zijn oprechtheid, van zijn ernst, van zijn bonafiditeit te leveren. Dat is eigenlijk een vreemde redenering. Het is zelfs een onjuiste redenering. Degene, die het offer brengt, wekt daarmede het vermoeden, dat hij bona fide is, dat hij ernstig is, en zou dus juist niet degene zijn, van wie het offer moet worden gevraagd, terwijl wij degene, om wie het dan eigenlijk gaat, die zich laat weerhouden van het aanvragen van erkenning, nooit zien. Die ziet degene, die het offer brengt, nooit, die zien wij nooit, die melden zich niet, die doen dienst.

Ik geloof ook, dat onjuist is het vroeger meer dan nu aangevoerde motief, dat de militaire dienst zwaarder is dan de vervangende dienst. Ik durf toch gerust wel uit eigen ervaring zeggen, dat de militaire dienst allerhande voordelen heeft. Men heeft een beweeglijker bestaan, men heeft kansen van opleiding, men verplaatst zich, men ziet wat van de wereld, men kan een promotie maken. Men is op de leeftijd tussen de 19 en 21 bepaald niet slechter uit in militaire dienst bij de eerste oefening dan in de vervangende dienst, die toch voor het merendeel óf in de psychiatrische inrichting óf in het kamp Vledder wordt doorgebracht.

En dan was er vroeger nog een grond om de vervangende diensttijd verlengd te maken, die wel zwaar kon wegen, nl. dat men bij een bepaald contingent, dat men bereikte door loting, bij het uitvallen van een dienstweigeraar, een ander moest oproepen. Het lijkt mij, dat dat een heel moeilijke zaak is geweest. Misschien zou dat op zich zelf een grond zijn voor verlenging, maar het speelt niet meer. Ons contingent wordt tegenwoordig uitgeput; iedereen, die recht van lijf en leden is, doet dienst. De dienstweigeraar, degene, die erkende bezwaren heeft, valt eenvoudig uit het contingent. De Regering moet het zonder hem doen.

Ik meen dus inderdaad — ik ben dit volkomen eens met de geachte

afgevaardigde de heer Moorman —, dat er geen rechtsgrond is voor een langere vervangende dienst. Ik ben het ook met hem eens, dat er eigenlijk geen langere vervangende dienst in de wet staat, zoals die nu gaat luiden. Die 26 maanden zijn evenredig aan de tijd, die toch een belangrijk deel van de dienstplichtigen in eerste oefening doorbrengt. Zoals het nu is, maken zeker niet de minst bekwamen en de minst ijverigen de 24 maanden vol, maken nog een keer herhalingsoefeningen en dan zit men op 26 maanden. Ik vind een vergelijking met de zeker niet minst ijverigen en minst bekwamen voor dit geval gepaald wel op zijn plaats, als men zich op zijn geweten beroept. Ik heb dus tegen de 26 maanden op het ogenblik geen enkel bezwaar, maar ik zou mij willen aansluiten bij de berekening van de geachte afgevaardigde de heer Moorman, dat die 26 maanden, die dus berekend kunnen worden als 24 plus 2 maanden (twee maanden als schatting voor de duur van de herhalingsoefeningen), wel ongeveer de top zijn. De Minister is in staat iedere dienstplichtige krachtens de Dienstplichtwet 24 maanden te laten dienen. Wanneer men daarbij telt de twee maanden, dan ligt men gelijk.

Nu hebben wij in het tweede lid er aan vastgeknoopt wat ik zou willen noemen de sliding scale. De Minister mag met de duur van de vervangende dienst op en neer gaan. Merkwaardig is, dat daardoor de maatstaf niet is de 24 maanden, maar de diensttijd van het merendeel van de dienstplichtigen, die wij in hun dienstplicht hebben zien groeien van 18 op 21 en nu op 24 maanden voor vrij grote aantallen. Die maatstaf moet inderdaad gehandhaafd worden, maar naar mijn gevoel — ik sluit mij volledig aan bij de geachte afgevaardigde de heer Moorman — niet naar boven, want dan komen wij boven de grens van de bevoegdheid van de Minister uit. Wij komen dan tot een nodeloze belasting, waarvan ik zo juist betoogd heb, dat ik haar uit allerlei oogpunten bepaald ongewenst vind, zowel uit rechtsgrondoverwegingen als uit het propagandistisch element, dat men in het zijn van gewetensbezwaarde brengt.

Die zelfverheffing, die men eventueel aan een extra-offer zou willen ontlenen, wordt niet aangemoedigd door degenen, die in het algemeen de gewetensbezwaarden ondersteunen. Ze hebben niet de neiging zich zelf als groep van een beter, van een zuiverder, van een hoger gehalte wat hun geweten betreft te achten dan degenen, die dienen. De beste adviseurs, toch geestverwanten van deze gewetensbezwaarden, zijn volkomen bereid om een bepaalde man te zeggen: Ik heb jouw geweten leren kennen in gesprekken, je hebt mij om adviezen gevraagd, ik vind, dat jij een man bent, die in dienst moet. De pretentie, die ze wèl hebben — wij hebben dat in verschillende brieven kunnen waarnemen — is, dat ze zich met elkaar de vredesactie noemen. Ik mag mij misschien de vrijheid veroorloven te zeggen, dat ik voor mij zelf en met menige van mijn politieke vrienden de ware vredesactie eerder aan de N.A.V.O. toeken dan aan deze groep.

Het is dus zo, dat de wet na erkenning rechtsgelijkheid geeft. Ik acht dit een winst en in overeenstemming met het gewicht, dat het gewetensbezwaar heeft, dat dan ook is verheven tot een grondwetsrecht. Wij

kunnen inderdaad zeggen, dat voor het bereiken van die rechtsgelijkheid het wetsontwerp een beetje perfectionistisch is. Men heeft het straf- en tuchtrecht wel heel uitvoerig geregeld, maar ik moet er direct bij zeggen: als men voor een samenlevende groep militairen deze hele reeks bepalingen nodig heeft, dan is het heel moeilijk om daar op praktische gronden te gaan aftrekken en schrappen wat men meent voor een groep samenlevende gewetensbezwaarden niet nodig te hebben. Ik vind dan, dat er beter een beetje te veel, al wordt het misschien weinig of nooit toegepast, in de wet kan staan dan dat we iets gaan schrappen, waaraan we te zijner tijd behoefte mochten hebben. Die behoefte is gebleken. De heer Roosjen heeft er tien jaar geleden op gewezen. Nu is er één verschil, maar dat is misschien heel incidenteel en wellicht kan de Minister mij daarover opheldering geven. In artikel 52 staat, dat men voor afwezigheid pas strafrechtelijk kan worden gepakt, nadat men twee keer tuchtrechtelijk is gestraft. Ik kan daarvoor de parallel in het militaire tucht- en strafrecht niet vinden. Misschien kan ik daarover nog opheldering krijgen. Het is echter het enige verschil, dat ik heb kunnen ontdekken.

Mijnheer de Voorzitter. Ik stel dus vast, dat het doel van de wet, het bereiken van rechtsgelijkheid en van waarborgen van goed gedrag voor de erkende gewetensbezwaarden op zeer behoorlijke wijze wordt bereikt.

De rechtsgelijkheid kan natuurlijk niet bestaan in een ander stuk van deze wet, daar, waar de wet de vraag behandelt: hoe komt de bezwaarde aan erkenning; hoe onderkent de overheid het ernstige gewetensbezwaar in de zin van de Grondwet? Ik moet direct zeggen: dit is voor de overheid een bijzonder oneigenlijke en dan ook zeer delicate functie. Dit is voor de overheid een zo oneigenlijke en zo delicate functie, dat ik niet geloof, dat wij diegenen, die met deze functie zijn belast, met de wet erg veel kunnen helpen. De matige hulp, die deze wet de toepassers van de wet geeft, zou dan moeten bestaan in normen en procedures. De procedures juich ik toe, aan de normen kan ik niet te veel geloof hechten. Trouwens, mijnheer de Voorzitter, van normen gesproken — en nu kom ik dus aan de kwestie, dat hier geen rechtsgelijkheid kan zijn — normaal is dienen. De wet hoeft in dit stadium niet non-discriminatoir te zijn. Er is geen vrije keuze tussen militair dienen en de overheid of de overheidsorganen op een andere, vervangende wijze, dienen. Wie in krijgsdienst, in militaire dienst gaat, dient het staatsbelang. Dat mag de overheid wel degelijk erkennen. De vervangende dienst legt in het algemeen niet veel meer dan grote last en dure rompslomp op de Staat, waarvoor de Staat weinig en eigenlijk nauwelijks gevraagde diensten terugkrijgt. Behoudens dan misschien dat op het ogenblik, gezien de situatie van schaarste aan arbeidskrachten, de psychiatrische inrichting bijzonder gelukkig is met de krachten, die zij van de Minister van Defensie krijgt. De Staat brengt hier een offer aan het geweten van de enkeling. Ik zeg er direct bij: het geweten is dat offer waard. Maar de bewijslast om op dat offer aanspraak te mogen maken, moet op de bezwaarde rusten. De erkenning moet worden verworven. Wat moet nu

worden bewezen? De Grondwet vraagt niet meer dan een ernstig gewetensbezwaar en wij moeten vaststellen, dat de wetgever van 1923, althans de toenmalige Minister van Justitie, de heer Heemskerk, daarvan zei: En dat ernstig is bovendien nog een epitheton ornans, dus geen element in de wet. Ik geloof, dat hij gelijk had: als men over het geweten spreekt in een zo belangrijk conflict met de overheid, dan is het geweten suo jure ernstig. Aan het woord ernstig hecht ik dus ook niet zoveel.

Het wetsontwerp werkt niet met het begrip ernstig, maar met het woord ,,onoverkomelijk". Dat slaat dus niet op het geweten, maar op de bezwaren. Ik hecht ook aan het woord ,,onoverkomelijk" niet, want ten slotte moet men niet met een overkomelijk bezwaar bij de overheid aankomen in een zo gewichtige zaak als de bezwaarde aan de overheid voorlegt. Eigenlijk behoren overkomelijke bezwaren al overkomen te zijn, voordat het gesprek begint. Zij zijn dus rechtens irrelevant.

De zaak van een gewetensbezwaarde is geen eenvoudige en vooral niet een enkelvoudige zaak. Ten slotte is een gewetensbezwaar de uitkomst van een gewetensstrijd. Er zijn voor iedereen, die deze dingen ernstig neemt, de gewetenskwesties van gehoorzaamheid, i.c. gehoorzaamheid aan de overheid, gemeenschapsplicht, verantwoordelijkheid voor de gemeenschap, voor de waarden van de gemeenschap of, zoals men het vroeger eenvoudig noemde, vaderlandsliefde. Al deze gewetensgeboden staan tegenover dat grote contragebod: ik mag geen krijgsdienst verrichten.

Iedere nadenkende, ernstige en nauwgezette mens verricht een weging voordat hij in de krijgsdienst gaat en nu is voor 100 à 200 van onze landgenoten per jaar van deze weging de uitkomst, dat zij tegenover een onweersprekelijk verbod, tegenover een categorische imperatief staan, niet aan de wettelijke plicht te voldoen. Het is de taak van de overheid — de commissie van advies en de Minister zelf —, uit die verwarring, uit die botsing van gewetensfactoren, maar ook gevoelens, het ware, het ernstige gewetensverbod te ziften. Want, laten wij wel weten, dat in de praktijk door die gewetensstrijd heen spelen niet alleen gewetensfactoren, maar ook angst en andere gevoelens. Tegenwoordig is het misschien niet zo zeer de angst voor het slagveld, want de risico's voor de combattanten en de non-combattanten zijn aardig genivelleerd, maar allerlei emoties, misschien een instinct, misschien een schuwheid om in een organisatie of in een menigte als de krijgsmacht te treden. Al deze gewetensfactoren en gevoelsfactoren leiden natuurlijk tot veel raisonneren bij de aspirant-bezwaarden.

Nu is de taak van de commissie in eerste instantie, te luisteren ook naar dat raisonneren, maar eruit te halen wat ik zou willen noemen het zuiver raisonneren van de oprechte mens op een duidelijke klank van zijn geweten en bijmotieven te elimineren. Hiervoor moet men spreken met de bezwaarden. Ik geloof niet, dat wij in staat zijn, in deze wet een handleiding voor dit gesprek te geven. Vroeger stond in de wet — dat was altijd het eerste begin van het gesprek — het verbod, de evenmens te doden, ook wanneer de overheid dat gelast. Het gesprek ging dan

over allerlei zaken, die niet direct op de krijgsmacht, maar wel op dat doden betrekking hadden. Men had het over de doodstraf, over het recht om de doodstraf in de wet te hebben, over het politiegeweld, over het noodweerexces. Men kwam daarbij met de voorbeelden van het beschermen van de eer en het goed van de naaste, ook soms over de bevoegdheid van de overheid, het betrokken bevel te geven. Het is zeer begrijpelijk, dat deze dingen als discussiepunten opkwamen, en ik verwacht, dat zij in de toekomst in het gesprek van de commissie met de betrokkenen ook als discussiepunt in stand zullen blijven. Wat mij echter onbevredigend leek, zowel voor de commissie, voor de Minister, als voor de bezwaarden, was, dat men dit ging hanteren of het vermoeden wekte, dat dit werd gehanteerd als een wettelijk voorgeschreven norm voor de beslissing. Zo was het echter niet. De commissie heeft in haar praktijk deze zinsnede uit de wet niet als beslissingsnorm gehandhaafd en terecht niet. Het doden is natuurlijk wel een belangrijk, maar toch een willekeurig aspect van het gehele militaire bedrijf.

Het is wel duidelijk, waarom deze zinsnede er in stond. Het is heel duidelijk, wanneer wij teruggrijpen naar de discussie in deze Kamer en in de Eerste Kamer in 1923, toen de oude wet tot stand kwam. Men had aan de ene kant de moeilijkheden van de confessionele leden van deze Kamer om de gewetensuitspraak te erkennen anders dan op godsdienstige basis. De linkerzijde van de Kamer had moeite, uit het gewetensbezwaar los te maken hen, die overtuigde antimilitaristen waren, al of niet zo geworden in de klassenstrijd, anarchisten, Tolstoianen, mensen, die inderdaad een innerlijke roeping hadden, propagandist te zijn van het antimilitarisme. Men had iets nodig, waardoor men van het gewetensbezwaar de staatkundige overtuiging losmaakt. Ik geloof, dat wij op het ogenblik allen zover zijn, dat dit niet meer nodig is. Wij horen van de ene zijde van de Kamer, dat het niet-godsdienstige gewetensbezwaar aanvaard is, en ik kan U verzekeren, mijnheer de Voorzitter, dat van onze zijde geen poging zal worden aangewend om tot vereenzelviging te komen van staatkundige overtuigingen en gewetensbezwaren. Natuurlijk, de dienstweigering is in haar uitwerking en haar botsing met de overheid iets met een politiek aspect. Dat is niet te ontkennen, maar dat politieke aspect is nu juist niet beslissend voor de erkenning. Wij, de P.v.d.A., erkennen het verband tussen de diepste overtuiging, dus ook tussen het geweten en een politieke overtuiging, maar juist omdat wij dat verband erkennen, vragen wij vandaag de dag geen identificatie. Integendeel, wij menen, dat het ten aanzien van de politieke uitspraak: ik wil niet dienen, de taak is van de Minister en zijn commissie van advies om door te graven en te onderzoeken of dit een gewetensuitspraak is.

Van de oppervlakte van de staatkundige uitspraak tot de diepte van het geweten. Thans kom ik tot de bespreking van de wijze, waarop in het wetsontwerp door de Regering is gezocht naar een norm. Ik geloof, dat men de norm op twee plaatsen kan zoeken, want het is ten slotte een spanning tussen twee polen; de ene pool is het geweten, godsdienstig of anders gedetermineerd, en die andere pool is de inhoud van

het overheidsbevel, dat tegen het geweten botst: gij zult dienen, gij zult krijgsdienst doen. Daartussen zit de spanning. De oude wet is volgens mij bij het verkeerde eind begonnen, toen men wilde inperken. Ik geloof, dat inperking niet meer nodig is na de uiteenzetting, die zoëven is gegeven, maar goed, er zijn er nog — ik geloof ook in de Kamer —, die zorgen hebben over het insluipen van staatkundige opvattingen en die dus willen inperken. Men is begonnen met de krijgsdienst te gaan definiëren met het doden van de evenmens op overheidsgezag. Dat is het verkeerde eind, want het gaat erom het geweten te definiëren. Daarmee is naar mijn gevoel het wetsontwerp op de goede weg. Daar heeft men de poging gedaan — misschien nu overbodig — om staatkundige overtuiging te elimineren en men heeft gegrepen naar de woorden godsdienstige of zedelijke overtuiging, die van andere orde zijn dan de staatkundige overtuiging. Nu ik het geweten geschilderd heb als ik het gedaan heb, heb ik er geen behoefte aan, maar ik heb er ook geen bezwaar tegen. Die andere pool, die de oude wet schilderde, de krijgsdienst, die men definieerde, is van algemene kennis. In ons land weet men toch wat krijgsdienst is. Het belichten van één aspect — ik ben het alweer met de heer Moorman eens — door hier het geweld tussen de Staten te introduceren, is een begripsverenging van het ruime begrip krijgsdienst. Naar mijn gevoelen een ongeoorloofde begripsverenging, die overigens niet is ontleend aan artikel 195 van de Grondwet, zoals in het zeer lezenswaardige artikel van de „N.R.C." gisteren stond, maar blijkens mededelingen in de stukken van de Duitse wet. Het is dus ver gezocht hier Van Vollenhoven bij te halen. Geweld tussen de Staten, staat er nu in het ontwerp. Ik heb het gevoel met de heer Moorman, dat wij hiermede weer een verwarrend element in het onderzoek en in de discussie met de bezwaarden brengen. Wij hebben gekend politieel optreden in Nederlandsch-Indië, wij hebben gekend supra-nationaal optreden ook van onze krijgsmacht in Korea en het had maar even gescheeld of wij waren betrokken geweest bij een supranationaal politieel optreden in de Kongo of in de Ghasastrip. Het is betrekkelijk toevallig, dat Nederland aan deze zaken niet deelneemt. Men brengt dus in discussie, dat men het ene wel wil en het andere niet wil; zo vervalst en vertroebelt men naar mijn gevoel de discussie. Het gewetensbezwaar richt zich op het gehele complex van het dienen in de krijgsmacht en het deelnemen aan het totale optreden daarvan. Als men dat wil kenmerken door het woord oorlogsgeweld, dan heb ik daartegen geen bezwaar. Ik geloof, dat dat een vrij zuivere aanduiding is van wat wij allen weten, wat de krijgsmacht bedoelt.

Ik zou erop willen wijzen, dat wij hier geen enkel bijzonder risico lopen door het zo te doen. In de eerste plaats meen ik, dat uit mijn uiteenzetting duidelijk volgt, dat van onze kant geen poging wordt gedaan om onder het begrip gewetensbezwaarden groepen van mensen te brengen, die daaronder tot nu toe niet vielen. Wij vragen bepaald geen verruiming van de wet; wij vragen een zuivere bewoording van de wet.

In de tweede plaats zou ik willen vaststellen, dat men in andere wetgevingen — ik heb er zoëven een aantal genoemd — ook geen poging

heeft gewaagd om tot definities te komen, die eventueel een norm bij het onderzoek zouden zijn. Het begrip „oorlog" komt in andere wetten wel voor en daarom aanvaard ik het woord „oorlogsgeweld". Ik stel vast, dat men in het buitenland, vooral in landen, waar een gezonde democratie bestaat, heel goed met dit mooie rechtsgoed weet te werken.

Ik geloof, dat het constitutioneel inderdaad wel mooier zou zijn geweest om het maar bij de term van de Grondwet te laten, maar de definities godsdienstige en zedelijke overtuiging enerzijds en oorlogsgeweld anderzijds zijn voor ons wel aanvaardbaar. Ik verwacht, dat, als de Minister en de commissie van deze definities uitgaan, wij redelijke zekerheid hebben, dat zij zich stoelen op de woorden van de Grondwet. Ik herhaal: dat is onze bedoeling en niet om enige staatkundige of andere verruiming van het begrip geweten in de nieuwe wet te smokkelen.

Mijnheer de Voorzitter! Dit pogen de mens te doorgronden, tot zijn geweten door te dringen, heeft onder de huidige wet een zware wissel op de Minister en de commissie getrokken. Gelukkig mag ik zeggen, dat zij die wissel op zeer redelijke wijze hebben gehonoreerd. Met behulp van de verschillende commissies, die in de loop der tijd hebben bestaan, is de overheid in staat geweest, deze oneigenlijke functie te vervullen, niet alleen dank zij haar respect voor het geweten — want daarmee alleen komt men er niet — maar ook dank zij haar begrip en liefde voor de medemens, die bezwaard voor haar staat. Slechts door dit begrip en deze liefde kan men doordringen tot de diepste roerselen van het geweten.

Wanneer ik hier waardering voor de Minister en de commissie uitspreek, behoor ik tot een kleine groep van ons volk. In ieder geval behoort de commissie van voorbereiding tot die groep, want zij heeft aan die waardering uiting gegeven. Zij heeft zich zover in het vraagstuk verdiept, dat zij naar de gewetensbenvaarden is toegegaan. Ik heb het sympathiek en verstandig gevonden, dat de Minister ook op reis is gegaan en in de psychiatrische inrichting en in Vledder is gaan kijken. Hij zal dus ook waardering hebben gekregen voor het werk van de commissie. Maar is dit ook zo in brede lagen van het volk? Telkens ziet men weer publikaties. waaruit blijkt dat men twijfelt aan de juistheid van de werking van deze wet. Om het begrip, dat wij hier bij onze bespreking hebben, in bredere kring levendig te doen zijn, meen ik, dat het nodig is, dat de nieuwe wet meer waarborgen bevat. Het wetsontwerp voorziet hierin. Er is de uitbreiding van de kamers van onderzoek tot vijf leden. Deze kan slechts de bedoeling hebben, meer vertrouwen te wekken. Immers, de Regering zegt: Dit geeft meer mogelijkheden om personen met een verschillende levensovertuiging in één kamer te verenigen.

Dit is zo. Ik hoop, dat het dit effect heeft. Ik zal mij er dus ook niet tegen verklaren, maar het doet natuurlijk wel iets af aan de intimiteit, die nodig is voor het werk van de commissie. Dit staat er werkelijk wel tegenover.

Het tweede punt, waarover ik iets wil zeggen, is de toelating van derden. Ook dit kan het begrip voor de zaak vergroten. Het zijn der-

den, die tot de intimiteit van het gesprek worden toegelaten en die daarom ook aan zekere eisen op het terrein van de intimiteit moeten voldoen. Het toelaten van deze mensen moet alleen als effect hebben, dat zij naar buiten duidelijk maken, dat er inderdaad niets te verbergen is en dat het een nauwkeurig, gewetensvol onderzoek is.

Deze derden hebben daarbij de mogelijkheid, de commissie voor te lichten. Dit kan een voordeel zijn. Hierdoor kan het aanwezig zijn van een derde nuttig werken, dit dan behalve het wekken van een groter vertrouwen in brede kring.

Ten slotte hebben wij dan de toegezegde algemene maatregel van bestuur, waarbij de procedure zal worden geregeld. Over de inhoud van deze procedure zijn Regering en commissie het eens. Ik zie met verwachting deze toegezegde algemene maatregel van bestuur tegemoet.

Mijnheer de Voorzitter! Met deze procedurevoorschriften bereiken wij niet, dat er een rechtsgang wordt gecreëerd. Het kan tot niets anders leiden dan tot een juiste en zorgvuldige voorbereiding van wat niet meer is dan een eenvoudige administratieve beschikking van de Minister. Omdat het dit is, geloof ik, dat de beginselen van het wetsontwerp Beroep Administratieve Beschikkingen hierop toepasselijk zijn. De geachte bewindsman van Justitie heeft er al blijk van gegeven, dat hij deze beginselen van zijn voorganger heeft overgenomen. Ik hoop nog altijd, dat wij binnenkort met hem over deze beginselen van gedachten kunnen wisselen. In ieder geval: op deze administratieve beschikking behoren deze beginselen toepasselijk te zijn. Het is een zeer zware beschikking, waarvoor de Minister staat. Hij geeft dit zelf in de stukken toe. Hij schrijft dit wel niet met betrekking tot artikel 7, waarbij het over beroep zou behoren te gaan, maar bij artikel 2, waarbij hij als het ware aan de wetgever steun voor het schragen van zijn zware beslissing vraagt.

Ik zie hier voor de wetgever, zoals ik reeds heb gezegd, niet veel mogelijkheden weggelegd. Ik geloof wel, dat de Minister steun voor een beleid in een reeks van deze beslissingen kan vinden in een supervisie van een vast college als de Raad van State, welks leden heus niet alleen zijn geverseerd in administratieve zaken, maar ook in politicis en die in een lang en voor velen zelfs bewogen mensenleven tot rijpheid zijn gekomen.

Ik geloof, dat de mogelijkheid van een beroep met inschakeling van de Raad van State het vertrouwen, ook naar buiten, in dit gehele onderzoek zal vergroten. Bovendien — en ik sluit mij hier geheel aan bij het betoog van de geachte afgevaardigde de heer Moorman —; het voldoet ook aan ons eigen rechtsgevoel en het rechtsgevoel van de gewetensbezwaarde, dat hij twee instanties heeft, dat er twee instanties zijn om het toch altijd denkbare administratieve falen te voorkomen.

Wat moet dit beroep inhouden, mijnheer de Voorzitter? Ik kan mij voorstellen, dat wij de Raad van State aan scherpe normen binden en dat wij er een soort cassatierechter van maken om toch vooral te vermijden, dat hij nog eens de taak van een adviescommissie zou gaan

vervullen. Wij zouden ons dit kunnen voorstellen. Ik geloof, dat wij, juist met dit beeld van cassatie voor ogen, dan zo gauw bereiken, dat de commissie en in het bijzonder haar secretaris een zekere uitgeslapenheid krijgt om het advies zo in te kleden, dat het onaantastbaar is voor de Raad van State. Ik zie er geen enkel bezwaar in, juist omdat het hier een oneigenlijk werk is en een moeilijke en uitzonderlijke beslissing moet worden genomen, waar normen niet helpen en ook nauwelijks bestaan, dat de Raad van State de zaak zelf nog eens ten principale in aanwezigheid van de bezwaarde onderzoekt en in een gesprek met de bezwaarde tot een advies komt. Ik geloof, dat wij niet een formeel appel maar een materieel appel moeten creëren. Die mogelijkheid zie ik dus in een beroep met inschakeling van de Raad van State. Ik spreek hier, zoals de Minister zal hebben gehoord in dezelfde geest als een adres, dat ons heeft bereikt van de Oecumenische Raad.

Ik had, zoals gezegd, mijnheer de Voorzitter, dit beroep willen stellen in plaats van artikel 7. Ik behoef dan ook geen woord toe te voegen aan de fiolen des toorns, die mijn geachte voorganger op dit spreekgestoelte over artikel 7 heeft uitgestort. Dit artikel behoort niet in de wet thuis.

Gaat artikel 7 eruit, mijnheer de Voorzitter, dan mag men daaraan niet ontlenen een a contrario-argument, dat er nu voortaan voor de krijgsraad geen uitweg meer is voor een gewetensvraag, waarvoor de krijgsraad kan staan. De krijgsraad kan inderdaad het gevoel hebben, dat iemand voor hem staat, die naar zijn overtuiging niet strafwaardig is, omdat hij zelf in gewetensnood verkeert. Misschien zal dan de krijgsraad genegen zijn, de huidige jurisprudentie te handhaven. Er is in deze wet ook nog wel een andere mogelijkheid; men kan de beklaagde dan in de gelegenheid stellen, zich met een nieuw rekest tot de Minister te richten. Ten slotte houdt de wet ook rekening met evoluering van het geweten nadat men eerst niet erkend is, nadat men dienst heeft gedaan. Dan komt iemand plotseling tot weigering, een weigering, die haar verheldering vindt bij het ondergaan van de voorlopige detentie. Dit is een ervaring, mijnheer de Voorzitter. Men komt in de eenzaamheid van de cel weleens tot juistere formuleringen, waardoor men overtuigender de ernst van het gewetensbezwaar naar voren kan brengen. Dit zijn alle mogelijkheden, waarvan ik bepaald niet wil afsnijden, dat de krijgsraad daarmede rekening wil houden en daarvoor een uitweg wil zoeken.

Ik ben er dankbaar voor, dat wij na veertig jaar over deze aangelegenheid een nieuwe discussie mogen hebben. Wij zijn met het rechtsgoed van artikel 196 van de Grondwet meegegroeid. Het blijkt alleen al uit het opschrift van de wet. Wij spreken niet meer van dienstweigeraars — dit is ten slotte een aanduiding van strafwaardige personen —, maar van gewetensbezwaarden. Ik juich dit bijzonder toe. Wij hebben de gelegenheid, de inhoud van de wet, ook betreffende de wijze om tot erkenning te geraken, beter te laten aansluiten bij de ervaringen van de commissie en van de overheid en om deze ook beter te laten aansluiten bij de in ons rechtsbewustzijn nu verwerkte begin-

selen van artikel 196. Ik heb bovendien de indruk, dat de gedachtenwisseling tussen de verschillende woordvoerders in deze Kamer er ook blijk van geeft, dat wij met het rechtsgoed van artikel 196 hebben leren leven, dat wij daarvoor een gerijpt begrip hebben en een inzicht, dat deze materie bepaald rijp maakt voor een verbeterde formulering.

De heer **Roosjen** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wanneer wij — ik zou de geachte afgevaardigden de heren Tilanus en Ritmeester tot getuigen kunnen roepen — in het kamp Buchenwald medegevangenen ontmoetten met een groene driehoek op hun grijs en blauw gestreepte flodderpak, dan wisten wij, dat wij te doen hadden met „Bibelforscher". Uit gesprekken, die wij met hen voerden, bleek, dat deze mensen op grond van hetgeen zij in de Bijbel hadden gelezen, militaire dienst hadden geweigerd. Zulke weerbarstige elementen leverden een gevaar op in Hitlers Derde Rijk en werden daarom binnen de omheining van prikkeldraad en elektrische draad in bedwang gehouden. Een recht op dienstweigering wordt in een dictatoriale Staat nl. niet erkend.

Toen de dictatuur in West-Duitsland was verdwenen, werd dit recht onmiddellijk in de Grondwet van de Bondsrepubliek vastgelegd. In deze Grondwet kwam een artikel, luidende:

> „Niemand mag tegen zijn geweten tot gewapende krijgsdienst worden gedwongen. Dit zal nader bij een Bondswet worden geregeld.".

De vroegere president van de Bondsrepubliek, prof. Theodor Heusz, noemde de erkenning van dit recht „ein historisches Stilgefuhl". Hij zei: „Wij zijn bezig een stuk democratie tot stand te brengen. De algemene dienstplicht is het legitieme kind van de democratie.". Die democratie vorderde naar zijn opvatting ook, dat het recht tot dienstweigering wordt erkend. Wanneer echter daarbij alleen van het geweten zou worden gesproken, vreesde hij „einen Massenverschleisz des Gewissens". Daarom wilde hij, dat de wetgever nadere regelen zou brengen, in dezelfde zin als in het verleden hadden gegolden voor de Mennonieten.

In de daaropvolgende discussie werd erop gewezen welke grote vooruitgang het voor West-Duitsland betekende, dat na het rampzalige „Befehl ist Befehl" het aan het geweten van de enkeling zou worden overgelaten te beslissen of aan een bevel gehoor moest worden gegeven, ja dan neen.

Mijnheer de President! Wanneer ik tot hiertoe over onze oosterburen heb gesproken, betekent dit niet, dat ik deze buren wil volgen in de regeling, die met betrekking tot gewetensbezwaren tegen de militaire dienst onlangs is opgenomen in de Wehrpflichtgesetz. Ik hoop daarover straks nader te spreken. Mijn bedoeling was duidelijk te laten uitkomen — dat kan men doen door de tegenstelling, gelegen in Hitlers Derde Rijk en de Westduitse Bondsrepubliek — het grote verschil tussen de persoonlijke vrijheid onder een dictatuur en in een democratie. In onze Nederlandse historie heeft de kwestie van de dienstweigering al jaren een rol gespeeld. Zolang de strijd werd gestreden

met huurlingen, kwamen wel gevallen van desertie voor, maar van principiële dienstweigering was uiteraard geen sprake. Zodra echter naast de vrijwilligers andere krachten moesten worden ingeschakeld, b.v. bij de belegering van een stad, dook dit facet op.

Prof. Hazewinkel-Suringa, hooglerares in het strafrecht en strafprocesrecht in Amsterdam, heeft er in 1950 in een lezing voor de Militair-Rechtelijke Vereniging op gewezen hoe bij het beleg van Middelburg in 1577 dienst werd geweigerd door de Doopsgezinden. Toen men wat al te ruw en rauw tegen deze vreedzame mensen optrad, was het een Oranje, prins Willem I, die tussenbeide kwam. Ruim 29 eeuw later, in het jaar 1834, was het weer een Oranje, die de ernst van een gewetensconflict begreep. Toen enkele Zwijndrechtse Nieuwlichters, die de Staat antichristelijk noemden en het dragen van het zwaard, ja heel het krijgswezen onder de duivelse werken rangschikten, voor de krijgsraad terecht stonden, werden zij veroordeeld tot 10 jaar kruiwagen. Koning Willem I bemoeide zich met het geval en wist door zijn bemiddeling een meer humane behandeling voor hen te verkrijgen.

Het moet ons treffen hoe speciaal in Nederland de bewijzen kunnen worden gevonden, dat aan principiële dienstweigering aandacht werd geschonken. Toen gedurende de oorlog van 1914—1918 ook in ons land allerlei spanningen ontstonden rondom het vraagstuk van de dienstplicht, heeft onze Regering een stap gedaan om althans aan een deel van die dienstweigeraars tegemoet te komen. In 1917 vaardigde een voorganger van de huidige Minister, Minister De Jonge — de bewindsman van het Departement van Oorlog — een legerorder uit. Daarin lezen wij:

> ,,Ontheffing van de op iedere Nederlander rustende verplichting mede te werken tot handhaving van de onafhankelijkheid van het Rijk en tot de verdediging van zijn grondgebied kan niet worden verleend. Niettemin behoeft erkenning van een oprecht gewetensbezwaar tegen de uiterste consequenties van die plicht — het doden van de evenmens — niet uitgesloten te zijn. Wie zijn evenmens niet wil doden, mag een vrijwillige verbintenis aangaan voor dienst, niet gericht op strijd met wapens (met één jaar verlenging).''.

Mijnheer de Voorzitter! Bij het laatste werd b.v. gedacht aan de dienst in het hospitaal. Dit was althans een eerste poging om voor het probleem van de dienstweigering een oplossing te vinden. In de praktijd is het belang van deze legerorder niet groot geweest, ten eerste, omdat de bezwaarden als dienstplichtigen hun dienst moesten blijven vervullen totdat over hun bezwaren zou zijn beslist, en ten tweede doordat velen van deze bezwaarden iedere militaire dienst, ook de indirecte, verwierpen. Zij volgden in dezen de Mennonieten, die vanouds geen soldaat wensten te zijn, maar ook geen ,,sweertveghers ende bussenmakers''. Niettemin was deze legerorder van betekenis, omdat daaruit bleek, dat de overheid rekening wilde houden met het individuele geweten en de consequenties, welke daaruit voortvloeiden.

Er zijn tal van voorbeelden uit onze wetgeving, waaruit blijkt, dat

de Staat rekening houdt met het individuele geweten, maar bij de dienstweigering is deze zaak niet zo eenvoudig, omdat, zoals prof. Hazewinkel opmerkt, ten eerste het daarbij niet gaat om een bijkomstig belang, maar omdat bestaan en voortbestaan van ons land, onze natie, in het geding zijn; ten tweede omdat een beide partijen bevredigend surrogaat niet voor de hand ligt, en ten derde omdat tal van andere motieven, geen consideratie waard, onder het mom van principieel verzet, zetelende in het geweten, tot dienstweigering kunnen voeren.

Wat het eerste betreft, dat het niet gaat om een bijkomstig belang, omdat het voortbestaan van het land in het geding is, dient erop te worden gewezen, dat de overheid van Godswege een roeping heeft. Prof. Anema heeft daar in 1923 op gewezen, toen hij in de Eerste Kamer bij de behandeling van het wetsontwerp betreffende dienstweigering het volgende opmerkte:

> ,,Ook de Overheid heeft haar consciëntie, ook zij heeft haar van God opgelegde taak en wanneer men deze taak doordenkt tot in haar diepste consequenties, tot die gevallen waarin de Overheid staat met een onmiddellijk Goddelijk gebod voor haar consciëntie tot het verrichten van haar taak, en het individu komt daartegenover te staan met zijn consciëntie, met het gebod van Godswege, dat hij niet anders handelen mag, dan staan wij voor een onverzoenlijk conflict, waarin de Overheid moet praevaleren, en waarin de andere partij het toch niet mag doen, maar gehoorzaam de straf moet ondergaan, in het geloof, dat God het zo wil.
>
> Het Protestants-christelijk beginsel van de eerbiediging van de vrijheid van de consciëntie is in de loop der geschiedenis meestal toegepast op de individuele personen, maar dat zelfde beginsel betreft evenzeer de functie van de Overheid, vraagt evenzeer eerbiediging van de consciëntie der Overheid. Dat leidt mij tot de conclusie, dat een volstrekte plicht, om uit de weg te gaan voor godsdienstige bezwaren, voor de Overheid niet bestaat, maar dat in het uiterste geval juist andersom de Overheid van Godswege verplicht is haar taak te volvoeren. Dat neemt echter niet weg, dat daarin toch voor ons gevoel iets onaangenaams blijft zitten. Voor ons gevoel staat het religieuze leven nu eenmaal verre boven het dagelijks bedrijf van de Overheid. Er zijn dus deugdelijke argumenten nodig" — daar draait het om — ,,om dit principe niet alleen te aanvaarden, maar het ook van harte te aanvaarden.".

Mijnheer de Voorzitter! U hebt het gehoord, prof. Anema vraagt om deugdelijke argumenten en deze acht hij te ontbreken bij de rubriek dienstweigeraars, die bezwaren hebben niet tegen een bepaalde maatregel van de Staat, maar tegen elke staatsorde of althans tegen de thans bestaande staatsorde. Hiervan zeide de nu negentigjarige professor in 1923:

> ,,Nu zijn er daaronder wel, voor wie ik persoonlijk enige sympathie gevoel, want ieder die uit waarachtige overtuiging iets belijdt en beleeft, hoe dwaas overigens ook, wekt de sympathie van elke weldenkende; er zijn ook anderen bij, die minder sympathiek

zijn. Maar aan deze mensen, sympathiek of niet, ook maar één vinger van de hand te geven, komt mij zo gevaarlijk voor, dat, wanneer men in deze materie maatregelen wil nemen, de grondslag, waarop dat geschiedt, vooraf wel zeer vast mag staan, omdat men anders bij de moderne constellatie van omstandigheden op een weg geraakt, die ik vooral in deze tijd van woeling en onrust buitengewoon gevaarlijk acht.".

Deze woorden werden, zoals ik al zeide, gesproken bij de behandeling in onze Senaat van het wetsontwerp betreffende dienstweigering. Dit wetsontwerp werd in de Tweede Kamer aangenomen met 62 tegen 2 stemmen. Tegen waren de beide communisten Van Ravesteyn en Wijnkoop. Deze wet, waarvan thans een belangrijke wijziging wordt voorgesteld, lag in de lijn van de legerorder, waarvan ik zoëven sprak.

Artikel 1 van de huidige wet zegt, dat die gewetensbezwaren tegen de vervulling van de militaire dienst in aanmerking komen erkend te worden, die gegrond zijn op de overtuiging, dat men de evenmens niet mag doden, ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel geschiedt.

De excellenties, die het thans in behandeling zijnde wetsontwerp 5394 op 12 december 1958 bij de Tweede Kamer indienden, Minister Staf en Minister Samkalden, handhaafden in feite de tekst van de wet. Zij deden dit na ingewonnen advies bij de commissie van advies voor de Dienstweigeringswet. Wij konden hiermede volkomen akkoord gaan, maar daar komt de memorie van antwoord, vergezeld van een nota van wijziging, en wij zien, dat een radicale verandering in de tekst is aangebracht, een verandering, waartegen wij in verzet moeten komen. Voorgesteld wordt te lezen: ernstige gewetensbezwaren in de zin van deze wet zijn onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging verbiedt, dat hij aan enig wapengeweld tussen de staten deelneemt.

Wat ik ooit verwacht had, een dergelijke rigoureuze verandering heb ik mij niet kunnen indenken. Als ik de memorie van toelichting raadpleeg, kan ik niet anders lezen dan dat er bij de indieners van het wetsontwerp algehele tevredenheid over de werking van de wet bestond. In het voorlopig verslag lees ik op blz. 1 iets, dat komt van vele leden:

> ,,De ervaringen — zo zeggen deze leden — hebben inderdaad uitgewezen, dat door een verstandige hantering van de bestaande wet over het algemeen het beginsel van artikel 196 van de Grondwet een redelijke toepassing vindt. Deze leden achtten dit van eminent belang, omdat zij aan dit beginsel een hoge waarde toekennen, welke gelukkig in de meest voortgeschreden democratiën algemeen erkenning vindt.".

Nu heb ik gemerkt, dat de heer Kranenburg op zijn socialistische borst meende te moeten slaan, omdat het artikel 196 in de Grondwet was gekomen op aandrang van de socialisten. Ik geloof, dat wij die weg niet moeten opgaan, want dan zou ik op mijn antirevolutionaire borst moeten gaan timmeren, omdat de huidige wet is ingediend door drie Ministers, waarvan er twee antirevolutionair waren, de heren Van Dijk en Heemskerk. Maar dit ter zijde, mijnheer de Voorzitter.

Op blz. 2 van het voorlopig verslag lees ik van verscheidene leden hetzelfde. Ik citeer maar weer:

„Deze leden constateerden, dat echter geheel voorbij wordt gegaan aan het feit, dat bij de toepassing van de huidige regeling zich nimmer ernstige bezwaren hebben voorgedaan. Slechts in een enkel geval is afgeweken van de door de commissie uitgebrachte adviezen en dan nog in het voordeel van de betrokkene, terwijl in plm. *75* pct. van de gevallen (ongeveer 150 per jaar), advies tot erkenning is gegeven.".

Maar ziedaar, op blz. 2 van het voorlopig verslag lees ik opeens onder artikel 2:

„Algemeen had men bezwaar tegen de omschrijving van de gewetensbezwaren, zoals deze in artikel 2 van het wetsontwerp wordt gegeven. Men achtte deze interpretatie van de woorden „ernstige gewetensbezwaren", vermeld in artikel 196 van de Grondwet, te beperkend. Vrij algemeen was men van mening, dat een interpretatie van het genoemde grondwetsartikel niet noodzakelijk is.".

Ik vermoed zo, dat deze zinsnede, die niet conform is aan hetgeen ik eerder citeerde, de Ministers bij het samenstellen van de memorie van antwoord beïnvloed heeft. Hoe het ook zij, ik ben het met de conclusie, waartoe zij zijn gekomen, een conclusie, welke geleid heeft tot de wijziging van artikel 2, volstrekt oneens. Ik kan, vooral wat het laatste betreft, mij volkomen vinden in hetgeen ik aantref in de „N.R.C." van maandag 2 april, waar gezegd wordt:

„Om te beginnen struikelden wij over de woorden „tussen de staten". Welke staten? Het gebezigde lidwoord lijkt overbodig en in elk geval is het minder fraai.

Maar bovendien — en dat is ernstiger — houdt de formule geen rekening met deelneming van Nederlandse strijdkrachten aan een internationale strijdmacht zoals een Europese of Atlantische geïntegreerde strijdmacht of een strijdmacht van de Verenigde Naties. In zulke gevallen immers is er geen sprake van „wapengeweld tussen de staten".".

Mijnheer de Voorzitter! Ik val ook niet over de wijze, waarop in artikel 2 uitvoering wordt gegeven aan artikel 196 van de Grondwet. In dit artikel van de Grondwet staat:

„Bij de wet worden de voorwaarden genoemd, waarop wegens ernstige gewetensbezwaren vrijstelling van de krijgsdienst wordt verleend.".

Is dat gebeurd? Lezen wij iets van voorwaarden? Naar mijn mening is aan artikel 196 van de Grondwet uitvoering gegeven door een interpretatie te geven van ernstige gewetensbezwaren, een interpretatie, welke mij te ver gaat. Dat is mijn grote bezwaar.

De verruiming, welke is aangebracht, wordt gemotiveerd in de memorie van antwoord, waar staat:

„De strekking van deze verruiming is, om naast de gewetensbezwaren van degene, die het doden van de evenmens onder alle

omstandigheden ongeoorloofd acht, ook voor erkenning in aanmerking te brengen de gewetensbezwaren van degene, die het doden van de evenmens onder bepaalde omstandigheden wellicht nog wel kan aanvaarden, maar die deelneming aan de specifieke functie van het militair apparaat op grond van zijn godsdienstige of zedelijke overtuiging, afwijst. De specifieke functie van het militaire apparaat, waardoor het zich van andere instrumenten tot gezagshandhaving, zoals de politie, onderscheidt, is, dat het militaire apparaat geschikt is en bedoeld is geschikt te zijn tot het aanwenden van wapengeweld tussen de Staten. Derhalve is in de nieuwe tekst het criterium ,,het doden van de evenmens'', vervangen door: deelneming aan wapengeweld tussen de staten''.''.

Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag U: waar belanden wij nu met deze verruiming, want dat het een verruiming is, wordt in de memorie van antwoord zelf gezegd. De deur wordt opengezet voor de erkenning van bezwaren, komende van hen, die op grond van hun politieke overtuiging tegenstander zijn van enig wapengeweld tussen de Staten. Dat is niet de bedoeling, maar het zit er dik in. Die bezwaarden behoeven alleen aannemelijk te maken, dat hun politieke overtuiging een zedelijke overtuiging geacht moet worden te zijn. Met deze formulering zijn in het bijzonder anti-militaristen en anarchisten gebaat. Bij de behandeling van de wet van 1923 is er al voor gewaarschuwd, dat wij niet zouden afdrijven in de richting, welke nu wordt gekozen.

Prof. Anema waarschuwde er indertijd tegen, dat, wanneer in zo grote mate aan politieke overtuigingen een rechtmatige invloed wordt toegekend, dit zal leiden tot abdicatie van het staatsgezag en ten slotte zonder enige twijfel tot anarchie.

Mijnheer de Voorzitter! Wij leven zelf in een land, waar men de oorlog diep verfoeit en waar men het ideaal van algemene ontwapening gaarne verwezenlijkt zou zien. Maar wij moeten onze weerkracht behouden om groter kwaad te voorkomen. Daarom kan de overheid verlangen, dat alle weerbare mannen bereid zijn het offer van de dienstplicht te brengen. Wijken voor de consciëntie moet daarom uitzondering blijven, opdat — zoals prof. Hazewinkel het uitdrukt — in te ver gaande tolerantie de hoogste waarden niet onder de voet worden gelopen door een intolerante vijand. Een Engels rechter deelde aan een erkend dienstweigeraar zijn voor hem gunstige beslissing mede en toen voegde hij er deze woorden aan toe: Dit is een vrij land, dat U gewetensvrijheid gunt en het recht Uw denkbeelden te belijden en daarnaar te handelen. Maar dat gij dit kunt doen, dankt ge aan Uw kameraden, die bereid zijn hun leven te geven om de vrijheid van dit land en Uw rechten te verdedigen.

Mijnheer de Voorzitter! Daaraan wordt m.i. te weinig gedacht.

Behalve aan artikel 2 van het wetsontwerp wil ik ook nog aandacht besteden aan artikel 5, handelende over de commissie, die de Minister schriftelijk van advies dient omtrent de vraag of de bezwaren van de verzoeker aan te merken zijn als ernstige gewetensbezwaren in de zin van de wet.

De indieners van het wetsontwerp hebben gemeend het aantal leden van de zitting houdende commissie van 3 op 5 te moeten brengen. Waarom, mijnheer de Voorzitter? En nu kan ik mij deze keer tenminste aansluiten bij hetgeen de heer Moorman heeft gezegd. Ik zal mij niet zo menigvuldig bij de heer Moorman aansluiten als de heer Kranenburg dat heeft gedaan. Het werd ten slotte een beetje opvallend, maar in dit enkele geval kan ook ik het toch doen. Is ook op dit punt advies ingewonnen bij de huidige commissie? Ik zou graag van de Minister vernemen of dit inderdaad het geval is. Indien dat het geval is, heeft die commissie dan verklaard, dat het huidige aantal onvoldoende zou zijn? In de memorie van toelichting staat, dat de uitbreiding van het aantal leden van 3 op 5 beoogt de verscheidenheid van levensbeschouwing beter tot haar recht te doen komen bij de behandeling van de zaak. Ik meen, dat er eerder nadeel dan voordeel aan deze uitbreiding is verbonden. De aard van de in de commissie gevoerde gesprekken vraagt een vertrouwelijke sfeer en deze wordt in een grotere commissie heel moeizaam verkregen. Ook op dit punt kan ik het eens zijn met hetgeen gisteravond in de „N.R.C." te lezen was, nl.:

> „Het zou volkomen dwaas en onpraktisch zijn, het gesprek met de bezwaarde in het openbaar te doen plaats hebben. De commissie heeft niets te verbergen, maar het peilen van de innerlijke roerselen van de bezwaarde is soms zo'n delicate aangelegenheid, dat een openbare behandeling tot onaanvaardbare indiscretie zou kunnen leiden. Bovendien zou de noodzakelijke vertrouwelijkheid van het gesprek bij openbare behandeling volstrekt onmogelijk worden.".

Ik hoop, dat de geachte afgevaardigde de heer Moorman het niet al te compromitterend voor mij acht, dat ik tot tweemaal toe geciteerd heb uit de „N.R.C." en mij daarbij heb aangesloten.

Bovendien, mijnheer de Voorzitter, een dergelijke uitbreiding wordt volstrekt niet gerechtvaardigd door het percentsgewijs geringe aantal van de niet-erkende gevallen. Daarom acht ik de beperkte openbaarheid, waartoe in lid 6 van artikel 5 de mogelijkheid wordt geopend, ook niet voldoende gemotiveerd. Wanneer ons een verzoek bereikt, de vergaderingen van de commissie openbaar te doen zijn, wordt geheel uit het oog verloren, dat het hier geen rechtsgeding is, maar een verhoor door een commissie van advies. Ik wil U wel zeggen, dat ik tegen een dergelijke aandrang tot algehele openbaarheid met ernst wil waarschuwen.

Nieuw, in vergelijking met de bestaande wet, is ook hetgeen in artikel 7 staat met betrekking tot de gang van zaken voor het geval iemand, wiens verzoek niet werd erkend, als militair ongehoorzaamheid toont, waardoor een strafvervolging wordt ingesteld. In dit geval kan de militaire rechter de Minister verzoeken, de zaak wederom in handen te stellen van de adviescommissie in andere samenstelling. Dit is — anderen hebben daarop ook al gewezen — een praktijk, die sinds jaren bestaat, met dit verschil, dat nu in lid 2 is bepaald, dat de Minister

aan dit verzoek om een geheel nieuwe behandeling van de zaak moet voldoen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er bezwaar tegen, dat men te dezen nog verder zou gaan en dat men een beroep tegen de ministeriële beschikking mogelijk zou maken, zoals eerder vanaf deze plaats is bepleit. Indien men ook deze nieuwe deur zou openen, zou ieder, wiens verzoek werd afgewezen, daarvan gebruik willen maken. Zoals ik al zei, is het aantal niet erkende gevallen betrekkelijk gering.

Mijnheer de Voorzitter! Dit wetsontwerp biedt nog ruime stof voor andere opmerkingen. Ik meen hiermede voorlopig te kunnen volstaan en ik hoop, dat de Regering met name bijzondere aandacht zal schenken aan de zeer ernstige bezwaren, welke onzerzijds bestaan tegen de nieuwe redactie van artikel 2.

Om de Regering enigszins duidelijk te maken welke oplossing ik in dezen zou wensen, heb ik gemeend een amendement te moeten indienen, dat de bedoeling heeft de aanvankelijke redactie van het wetsontwerp te herstellen. Ik wil er nog op wijzen, dat in het gestencilde stuk, dat is rondgedeeld, twee woorden zijn uitgevallen. Onder *a* moet namelijk worden gelezen: hetzij bepaaldelijk gericht op strijd met wapenen.

De vergadering wordt te 9.50 uur namiddag geschorst en te 10.00 uur namiddag hervat.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb ter voorbereiding op de behandeling van deze wet nog eens de *Handelingen* van de Tweede Kamer van 4 en 8 mei 1923 doorgenomen en ik moet zeggen, dat het vooral voor mij als nog jong kamerlid bijzonder boeiende lectuur was. Er waren prominente figuren aan het woord, die zich in een zeer principieel debat hebben begeven. Wanneer ik deze *Handelingen* van *1923* doorlees, kom ik wel tot de overtuiging, dat er sindsdien een en ander is veranderd. Wanneer ik b.v. lees, dat de geachte afgevaardigde de heer Van Zadelhoff van de toenmalige S.D.A.P. zich genoodzaakt zag op te merken:

> „Wij hebben hier namens onze partij er steeds op aangedrongen, dat de dienstweigeraars menschkundig en menschwaardig zouden worden behandeld. We hebben onzerzijds meermalen geprotesteerd tegen de vervolgingen, waaraan de dienstweigeraars blootstonden en tegen de zware straffen en onmenselijke behandelingen, welke men hen deed ondergaan. Vooral kwamen wij er tegen op, dat die menschen werden behandeld als misdadigers.",

en als ik lees, dat b.v. mevrouw Bakker Nort opmerkt:

> „Met ingenomenheid stel ik voorop, dat er een einde zal komen aan het martelaarschap van jongemannen, wier trouw aan hun idealen en godsdienstige beginselen tot nu toe gestraft werd met langdurige gevangenisstraf, alsof zij ernstige misdadigers waren.".

dan prijs ik mij gelukkig thans in ons land niet op deze wijze het lot van de dienstweigeraars of van de gewetensbezwaarden aan de orde te moeten stellen.

Als ik het wel heb, zal het nu ook niet meer nodig zijn zich te ver-

zetten tegen de opvatting, dat een gewetensbezwaar slechts kan worden gerespecteerd, indien het is gegrond op een goddelijk bevel, een opvatting, die toen onderwerp van een principiële discussie vormde tussen de afgevaardigde Troelstra en de toenmalige A.R.-afgevaardigde — het is goed, dat ik hier „toenmalige" zeg — Zijlstra.

De vraag, of de individuele gewetensbezwaren tegen vervulling van militaire dienst moeten worden erkend, wordt op het ogenblik vrijwel algemeen bevestigend beantwoord, terwijl dit bevestigende antwoord bovendien in artikel 196 van de Grondwet is verankerd. Daarnaast kan worden vastgesteld, dat in ruime kring niet alleen begrip, maar ook waardering is ontstaan voor die jongemannen, die hun oproep voor de militaire dienst in zorgvuldige overweging namen en bij hun geweten te rade gingen of datgene, wat bij de vervulling van de militaire dienst van hen zal worden verwacht, met dat geweten in overeenstemming zou zijn.

Deze situatie constaterende, bestaat er voor mij geen behoefte aan het houden van een uitvoerig principieel betoog. Ik mag hier immers bekend veronderstellen, dat bij mij en bij velen, die tot dezelfde politieke groepering als ik behoren, ernstige gewetensbezwaren tegen de militaire dienst bestaan.

Mijnheer de Voorzitter! Zonder Dienstplichtwet zou er geen behoefte bestaan aan een regeling voor vrijstelling van militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren. Rekening houdende met deze achtergrond van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, wil ik mijn erkentelijkheid uitspreken voor de bedoelingen, die bij de indieners van het wetsontwerp hebben voorgezeten, nl. de erkende gewetensbezwaarden qua rechtspositie zoveel mogelijk gelijk te stellen met de dienstplichtige militairen. Mijn erkentelijkheid strekt zich uit tot de thans achter de regeringstafel zittende bewindslieden voor de mate, waarin zij aan de in het voorlopig verslag tot uitdrukking gebrachte bezwaren tegen wetsontwerp 5394 zijn tegemoet gekomen. Wanneer desondanks door mij op verder gaande verbeteringen van dit wetsontwerp wordt aangedrongen, zou ik dat niet gaarne opgevat willen zien als een poging het onderste uit de kan te willen hebben. Het is mijn overtuiging, dat na bijna veertig jaar ervaring met de wet van 1923 een wijziging van die wet zoveel mogelijk in overeenstemming zal moeten zijn met de veranderde inzichten ter zake en voorts de onvolkomenheden, die bij toepassing van de bestaande wet in de loop der jaren aan de dag zijn getreden, zal moeten wegnemen.

Wanneer zoëven door mij is opgemerkt, dat ik geen behoefte heb aan een uitvoerig principieel betoog, wil ik daarop één uitzondering maken voor één facet van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst. Dit betreft een onderwerp, dat ook bij de behandeling door deze Kamer in 1923 een rol heeft gespeeld. Het gaat hier om de vraag, of het erkennen van gewetensbezwaren tegen de militaire dienst als een gunst moet worden beschouwd, waartegenover een offer van de gewetensbezwaarde mag worden verlangd, en voorts om de vraag, of er verschil in dat offer moet bestaan voor zover de bezwaren zich richten tegen

gewapende militaire dienst dan wel tegen de gehele militaire dienst. In dit verband citeer ik nog even hetgeen blijkens de **Handelingen** door de afgevaardigde de heer Van Zadelhoff op 4 mei 1923 in deze Kamer is gezegd.

> ,,Een andere grief, bij dit wetsontwerp naar voren gekomen, is, dat, wanneer ten slotte de gewetensbezwaren worden erkend, het ééne gewetensbezwaar zwaarder wordt gestraft dan het andere en ik ben het in dat opzicht volkomen eens met wat in dat zelfde artikel van de ,,Nieuwe Rotterdamsche Courant'' staat,'' —

het blijkt, dat men ook toen deze krant al citeerde en dikwijls juist van socialistische kant —

> ,,nl.: ,,Het verschil in overtuiging tusschen de twee komt, practisch gesproken, hierop neer, dat de een gewetensbezwaren tegen het zelf dooden heeft, doch het wel lijden kan zoo een ander zijn evenmensch doodt, terwijl de tweede het levensrecht van zijn evenmensch zoo hoog acht, dat hij ook aan een ander het recht zijn evenmensch te dooden ontzegt, en dus niet indirect daaraan debet wil zijn. Wij kunnen niet inzien, dat de overtuiging van den laatste zoveel lager staat, dat hij daarom met zes maanden extra tewerkstelling zou behooren te worden gestraft.''.''.

Nu behoeven de bezwaren zich, blijkens de nota van wijzigingen, niet meer te richten tegen het doden van de evenmens. Op de vraag, of de thans gevonden redactie van artikel 2, lid 1, juist is, kom ik straks nog terug. In artikel 2 blijft echter het onderscheid gehandhaafd tussen gewetensbezwaren tegen uitsluitend gewapende militaire dienst enerzijds en tegen de gehele militaire dienst anderzijds. In het eerste geval zijn de bezwaren gericht op het zelf geen wapen mogen hanteren, terwijl in het tweede geval de bezwaren zich uitbreiden tot het niet medeverantwoordelijk mogen of kunnen zijn voor de handelingen van anderen. Ik geloof, dat dit laatste gewetensbezwaar zuiverder is. Het gaat niet in de eerste plaats om het feit, dat ik niet mag doden of vernietigen, het gaat erom, dat ik voor mijn geweten geen medeverantwoordelijkheid mag dragen voor de instandhouding van een apparaat, dat mensen opleidt om onder bepaalde omstandigheden medemensen te doden of op grote schaal vernietigingen toe te brengen. Het is op z'n minst vreemd, dat dit zuiverder gewetensbezwaar bij erkenning een langere diensttijd tot gevolg heeft.

Nu zeggen de bewindslieden: die extradiensttijd moet niet gezien worden als een straf, doch als een offer, als een tegenprestatie van de gewetensbezwaarde voor het feit, dat de overheid en de gemeenschap terugtreden voor zijn geweten. Dat de bewindslieden de extradiensttijd niet als straf bedoelen, wil ik direct aanvaarden. Maar ik vraag mij wel af, of de erkening, dat de overheid en de gemeenschap dienen te wijken voor het individuele geweten, met een tegenprestatie dient te worden beloond.

Dit onderwerp roept nog meer vragen op. Ten eerste: bestaat er voor de z.g. wapenweigeraars — waarvoor nu bij wetswijziging de extradiensttijd dus geheel is vervallen — niet gewapende militaire dienst?

Het gaat hier om een zeer gering aantal. Maar waar worden deze jongens na erkenning van hun bezwaren geplaatst? Het ministerie heeft ons enige statistieken verstrekt, waarvoor ik bij dezen mijn erkentelijkheid uitspreek. Daaraan ontbreekt echter een statistiek betreffende het verdere verloop van de erkenden krachtens artikel 3*a* van de bestaande wet. Hoeveel van deze erkenden doen later alsnog een beroep op artikel 3*b*? Hoeveel van hen worden vrijgesteld van militaire dienst of na erkenning afgekeurd?

De tweede vraag luidt: is voor hen, die gewetensbezwaren hebben tegen de gehele militaire dienst, de extradiensttijd van ca. 6 maanden wel voldoende gemotiveerd met het argument, dat het werk in de burgerdienst minder zwaar zou zijn dan het werk in de militaire dienst? Ik maak mij sterk, dat er meerdere dienstplichtigen te vinden zullen zijn, die in de militaire dienst werkzaamheden verrichten, die licht genoemd kunnen worden in vergelijking b.v. tot de erkende gewetensbezwaarden, die in de Rijks Psychiatrische Inrichting als verpleger te werk zijn gesteld.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er natuurlijk geen bezwaar tegen, dat de diensttijd van hen, die krachtens artikel 2b van de nieuwe wet zullen worden vrijgesteld van militaire dienst, wordt verlengd met de duur van de herhalingsoefeningen, waarvoor zij immers op een later tijdstip niet worden opgeroepen. Maar ik meen, dat drie maanden daarvoor voldoende geacht moet worden.

Tegen het argument, dat zonder een langere duur van de tewerkstelling een belangrijke waarborg voor de echtheid van de gewetensbezwaren wegvalt, zou ik willen inbrengen, dat ik daarin niet geloof. Ik geloof er niet in, dat een jongen wanneer de duur van de militaire dienst en van de burgerdienst aan elkaar gelijk zouden zijn, zonder dwingende redenen een beroep op de wet voor gewetensbezwaarden zal doen. Ik moet toegeven, dat de zaak onder buitengewone omstandigheden anders ligt. In Noorwegen kent men dan ook een langere diensttijd voor de erkende gewetensbezwaarden in oorlogstijd. Toch is het onjuist de stijging van het aantal beroepen op deze wet tijdens buitengewone omstandigheden geheel toe te schrijven aan andere dan aan gewetensbezwaren. Het is toch ook redelijk te veronderstellen, dat bepaalde jongens, bij wie wel aanvankelijk gewetensbezwaren tegen de militaire dienst bestaan, toch in de militaire dienst gaan met de gedachte: het loopt wel los zolang ik in dienst ben. Wanneer de omstandigheden zich dan wijzigen en de zaak ernst dreigt te worden, heeft dit tot gevolg, dat die jongens in versneld tempo naar een gewetensconflict worden toegedreven. Wanneer wij b.v. het hoge aantal ingekomen beroepen over het jaar 1949 bezien, dan blijkt, dat daarvan $46\frac{1}{2}$ pct. niet werd erkend. Het percentage van deze niet-erkenden, dat in de weigering militaire dienst te vervullen bleef volharden, ligt echter ook hoger, waaruit men zou mogen afleiden, dat de commissie van advies zich in die tijd wat te veel heeft ingesteld op de gedachte, dat het hoge aantal beroepen wel te maken zou hebben met de buitengewone omstandigheden van die dagen.

Ik zou voorts willen wijzen op het grote percentage (ruim 40) van de niet-erkenden uit datzelfde jaar, dat na de niet-erkenning om verschillende redenen niet voor vervulling van de militaire dienst werd opgeroepen. Ook dat zal een oorzaak hebben gehad.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil ten slotte opmerken, dat de extraduur van de plaatsvervangende burgerdienst in enkele andere landen slechts gering van omvang is: Denemarken 3 maanden en Zweden 150 dagen, terwijl de duur van de burgerdienst gelijk is aan die van de militaire dienst in de landen Engeland, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten.

Australië kent, voor zover ik weet, geen plaatsvervangende dienst — daar is men dus na erkenning vrij van elke dienst —, terwijl ook Engeland voor bepaalde gevallen de erkenning zonder voorwaarde van plaatsvervangende dienst kent. Ik zou op grond van al deze overwegingen daarom nogmaals willen aandringen op wijziging van het wetsontwerp in die zin, dat de erkenden volgens artikel *2b* een extradiensttijd van ten hoogste twee a drie maanden krijgen te vervullen. Nu dreigt op dit punt enige begripsverwarring tussen de Kamer en de Minister te ontstaan, waarop de geachte afgevaardigden de heren Moorman en Kranenburg reeds hebben gewezen. Ik geloof, dat al degenen, die hiermede als gewetensbezwaarde hebben te maken, uit dit artikel de indruk hebben gekregen, dat is uitgegaan van de werkelijke dienstijd, die voor de meeste dienstplichtigen geldt, nl. *18* maanden, en dat daarbij werden geteld zes maanden extra plus twee maanden. De geachte afgevaardigde de heer Moorman kan — ik geef hem daarin gelijk — vanuit de Dienstplichtwet ook zijn redenering toepassen, maar het is misschien goed, dat wij te weten komen hoe de Minister hierover heeft gedacht en of hij is uitgegaan van 18 maanden of van de bepaling in de Dienstplichtwet.

Tijdens deze korte algemene beschouwing ben ik als vanzelf overgegaan tot de behandeling van artikel *12*. Ik zal de overige artikelen nu op de voet volgen. U behoeft zich er niet ongerust over te maken, mijnheer de Voorzitter, dat ik het gehele rijtje behandel; ik hoop binnen twintig minuten met mijn betoog klaar te zijn.

Met betrekking tot artikel *2* zijn de bewindslieden in ruime mate tegemoet gekomen aan de bezwaren, die in het voorlopig verslag tot uitdrukking zijn gebracht. Ik heb echter reeds terloops de vraag opgeworpen, of de nu gevonden redactie van artikel 2, lid 1, wel juist geacht kan worden. In vergelijking tot de oospronkelijke tekst is dit in elk geval een aanzienlijke verbetering. Mijn bezwaren gaan echter uit naar de woorden

> ,,van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging verbiedt, dat hij aan enig wapengeweld tussen staten deelneemt".

Ik vraag mij af, waarom ,,ernstige gewetensbezwaren tegen de militaire dienst" niet een voldoende en duidelijke aanduiding is van de zaak waarom het gaat.

In de memorie van antwoord wordt gesteld, dat het betreffende grondwetsartikel, nl. artikel 196, wat betreft de vraag, welke gewetensbezwaren voor erkenning in aanmerking komen, op uiteenlopende wijze kan worden geïnterpreteerd. Misschien ligt het aan mij, maar ik kan

dat niet inzien. Ernstige gewetensbezwaren tegen de krijgsdienst, waarvan in het artikel wordt gesproken, kan volgens mij alleen worden geïnterpreteerd als: ernstige gewetensbezwaren tegen de krijgsdienst, of — zoals men dit thans aanduidt — tegen de militaire dienst. Wat bedoelen de bewindslieden eigenlijk, wanneer zij in de memorie van antwoord schrijven:

> ,,Een zo belangrijk punt als de vraag, welke categorie van gewetensbezwaren voor erkenning in aanmerking komt''?

Zowel de oude omschrijving van artikel 3 als de nieuwe omschrijving van artikel 2 duidt niet de categorie van gewetensbezwaren aan, doch laat een vergeefse poging zien om duidelijk te maken wat een gewetensbezwaar is. Beide omschrijvingen gaan uit van de veronderstelling, dat het geweten een produkt is van de overtuiging. Volgens de oude omschrijving moet dat geweten gebaseerd zijn op de overtuiging, dat het niet geoorloofd is, de medemens te doden. In het voorlopig verslag heb ik erop gewezen, dat de oude omschrijving de erkenning onmogelijk maakte van b.v. niet een staatkundig-gereformeerde, maar een gereformeerde jongeman, die wel ernstige gewetensbezwaren heeft tegen het militaire doden, waarvan vooral bij de oorlogvoering met moderne wapens vele onschuldige burgers. vrouwen en kinderen het slachtoffer worden, terwijl hij geen gewetensbezwaren heeft tegen voltrekking van de doodstraf, mits daaraan een volwaardige rechtspraak is voorafgegaan. De gewetensbezwaren van de jongen konden volgens de oude wet niet worden erkend.

De nieuwe omschrijving werpt nieuwe problemen op. Waarom moet het gewetensbezwaar een gevolg zijn van de overtuiging, die deelneming aan wapengeweld tussen Staten verbiedt? Word ik b.v., wanneer ik gewetensbezwaren heb, tegen wapengeweld tussen Staten, doch er niet van overtuigd ben, dat deelneming aan wapengeweld tijdens een revolutie ongeoorloofd is, toch erkend? Volgens de tekst van het nieuwe wetsartikel zou dit kunnen en waarschijnlijk ook gebeuren. Ik geloof echter, dat het niet de bedoeling is van de opstellers van deze tekst en ik zou het ook niet juist vinden. Ik moet toegeven, dat deze nieuwe omschrijving wel het voordeel heeft, dat de commissie niet meer kan komen aandragen met de vraag: Heb je er bezwaar tegen, politieagent te worden, want de politie zal niet worden ingezet bij wapengeweld tussen Staten en de vuurwapens van de politie zijn daartoe niet bestemd.

Ik moet zeggen, dat ik het bij de oude omschrijving ook onjuist vond, dat men het politievraagstuk daarbij ter sprake bracht, omdat de vuurwapens van de politie er zeer duidelijk op gericht zijn, in uiterste noodzaak ter bescherming te worden gebruikt en dan alleen nog om degeen, die een groot gevaar voor zijn omgeving oplevert, buiten gevecht te stellen door hem in de benen te schieten, en nooit om te doden.

De toevoeging ,,tussen de staten'' is m.i. in elk geval onjuist en verwarrend. Men zou zelfs met enige humor kunnen denken aan de Staten van Friesland of de Staten van Limburg. Ik hoor hier zeggen: de Raad van State. Dat zou ook nog mogelijk zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Ook wanneer alleen zou worden gesproken

— U begrijpt, dat ik mij volkomen stel achter de verlangens van de geachte afgevaardigden de heren Moorman en Kranenburg — van gewetensbezwaren van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging verbiedt, dat hij aan wapengeweld deelneemt, is dit mijn inziens onjuist. Het is een soort van variatie op het ,,kip-ei''-probleem. Wat is er eerst, de overtuiging of het geweten? De bewindslieden gaan er kennelijk van uit, dat er een overtuiging moet bestaan aleer van een geweten kan worden gesproken. Ik zou in dit verband willen opmerken, dat het hier gaat om jongens, die doorgaans nog geen twintig jaar oud zijn. Slechts zelden is dan bij hen sprake van een behoorlijk volgroeide en doordachte overtuiging. Natuurlijk heeft het geweten te maken met de overtuiging en dikwijls is het een produkt van de overtuiging, maar het kan ook omgekeerd gebeuren. Het kan ook gebeuren, dat de overtuiging wordt beïnvloed door het geweten. Op die leeftijd heeft het geweten voorts te maken met een nog niet te beredeneren intuïtie. Het geweten kan ook te maken hebben met het milieu, waarin men is opgegroeid. Het geweten is dan niet gevormd door een overtuiging, doch door een als vanzelf van die omgeving aanvaarden wat wel en wat niet mag. De invloed van het gezin kan bijzonder groot zijn. Ik kan mij niet onttrekken aan de indruk, dat de term ,,wapengeweld'' in de nieuwe omschrijving is gekomen, omdat men zich niet los kon maken van het ,,niet doden van de evenmens'' in de oude omschrijving. Wapengeweld is slechts één facet van het militaire bedrijf. Ook al zou het nooit tot dit wapengeweld komen, dan is de militaire opleiding op zich zelf voldoende voor het hebben van ernstige gewetensbezwaren daartegen. Die opleiding is er immers op gericht de dienstplichtige zowel geestelijk als technisch tot doden en vernietigen in staat te doen zijn, wanneer dit nodig wordt geacht.

Men kan er ernstig bezwaar tegen hebben, dat men in een apparaat wordt opgenomen, dat daartoe opleidt. Daarmede zeg ik niets denigrerends over de militaire dienst als zodanig. Ik heb alle respect voor de mensen, die dit nodig achten. Het kan echter voor bepaalde jongens een gewetensbezwaar opleveren om daaraan mee te doen.

Daarom is de categorie van gewetensbezwaren, die met het grondwetsartikel wordt bedoeld, duidelijk en volledig aangeduid met de omschrijving ,,gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst''. Het zal de taak van de commissie van advies zijn te onderzoeken of die gewetensbezwaren echt en onoverkomelijk zijn. De thans voorgestelde omschrijving van artikel 2 zal onherroepelijk leiden zowel tot ten onrechte niet-erkenning als tot ten onrechte erkenning van gewetensbezwaren tegen de militaire dienst, zoals dit bij de oude omschrijving ook het geval is geweest. Ik dring er daarom met de meeste klem bij de geachte bewindslieden op aan, de omschrijving van artikel 2, lid 1, te doen eindigen na de woorden ,,militaire dienst''.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb hier in mijn tekst ook nog een notitie staan, die verwijst naar het redactionele artikel, dat gisteren in de ,,Nieuwe Rotterdamse Courant'' is verschenen en waarnaar reeds de geachte afgevaardigde de heer Roosjen heeft verwezen. Ik moet zeggen,

dat ik, toen ik daarvan had kennis genomen en had ontdekt hoe men zich hierin vastbeet op de oude omschrijving, mij niet kon voorstellen, dat dit artikel afkomstig zou zijn van de hoofdredacteur van de „Nieuwe Rotterdamse Courant". Als dit wel het geval is, rijst bij mij de vraag — het is U bekend, dat de heer Stempels deel uitmaakt van de commissie van advies — of bij de nieuwe redactie van dit artikel niet nieuwe leden van deze commissie moeten worden voorgedragen en of iemand, die zo is vastgeroest in de opvattingen, die hier zijn weergegeven, geschikt kan worden geacht met het nieuwe wetsartikel te werken.

De heer **Roosjen** (A.R.P.): Een soort van censuur.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Geen censuur. Het gaat erom, dat men graag wil, dat deze jongens zo objectief mogelijk worden beoordeeld, en niet met de vooringenomenheid, die uit dit artikel heel duidelijk spreekt. Ik wil direct toegeven, dat ik ook een beetje vooringenomen ben, maar zoveel mogelijk moet worden voorkomen, dat dit het geval is bij de leden van de commissie van advies.

De heer **Visch** (K.V.P.): Het blijft toch altijd subjrctief.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Het blijft altijd subjectief, maar het moet niet zo uitgesproken subjectief zijn als hier het geval is. Dat is mijn bezwaar.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben thans gekomen aan de artikelen 5, 6 en 7 van het wetsontwerp. Vóór de oorlog reeds, doch vooral na de oorlog ben ik als lid van een daartoe uit de gezamenlijke vredesbewegingen samengestelde commissie nauw betrokken geweest bij de toepassing van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst. Ik wil hier wel opmerken, dat ik alle waardering heb voor de wijze, waarop deze wet van de zijde van het Departement van Defensie wordt toegepast, en alle waardering voor het werk van de ambtenaren, die daarmede speciaal zijn belast.

Het is mijn ervaring, dat het verschijnen voor de commissie van advies voor de betreffende jongens een kritiek hoogtepunt vormt tijdens de gehele gang van de indiening van hun rekest tot de tewerkstelling. Ik moet daarbij opmerken, dat vrijwel geen enkele jongen het verschijnen voor de commissie heeft ondergaan als een vertrouwelijk gesprek. Dat is misschien teleurstellend voor de commissie, maar zo is het in feite. Het wordt bevestigd in een stuk, dat wij vandaag hebben ontvangen van een raad, die uit de tewerkgestelde gewetensbezwaarden in Woensel is gevormd.

Daarvoor werd het gesprek van de zijde der commissie te veel gegoten in de vorm van examenvragen of in de vorm van een verhoor. De commissie van advies heeft weleens het verwijt doen horen, dat de jongens door ouderen uit de vredesbeweging als het ware werden voorgezegd. Dat verwijt was ongegrond. Wanneer de commissie zich beperkte tot een gesprek met de betreffende jongens om daardoor een beeld te krijgen van de ernst van de aangevoerde gewetensbezwaren, zou men uit de vredesbeweging niet kunnen voorzeggen. Nu de commissie echter dikwijls volstond met het stellen van strikvragen, was het

vanzelfsprekend, dat die vragen, zodra zij aan de vredesbeweging bekend waren, daar met de betreffende jongens werden doorgepraat. Het is ook hoofdzakelijk om deze gang van zaken, dat uit de vredesbeweging wordt aangedrongen op openbaarheid van het commissieonderzoek.

Nu lees ik in de memorie van antwoord,

> ,,dat het voor de bezwaarde zelf geen aanlokkelijk denkbeeld moet zijn, dat een ieder tegenwoordig kan zijn wanneer hij verklaringen omtrent zijn gewetensovertuiging moet afleggen.''.

Ik wil hier toch wel heel nadrukkelijk de vraag stellen: waarom? Het gaat hier toch niet om een biecht, waarin men zijn zonden blootlegt? Eerder kan men zeggen, dat het gaat om een geloofsbelijdenis en die legt men nu eenmaal af voor de hele gemeente!

Ik zou de gehele gemeente hier natuurlijk niet bij willen hebben, maar ik wil zeggen, dat de geheimzinnigheid niet nodig is en dat er alle reden is om te veronderstellen, dat de betreffende jongen meer op zijn gemak is, wanneer hij weet, dat behalve de hem onbekende leden van de commissie waartegenover hij gesteld wordt, ook enige mensen uit zijn eigen kring aanwezig zijn, die zijn bezwaren meer kennen.

De openbaarheid is nodig, opdat de commissie ervan wordt weerhouden, zodanige vragen te stellen, dat de jongens in verwarring worden gebracht. Ik zal geen opsomming geven van dergelijke vragen. Ik ben echter, wanneer de bewindslieden van oordeel zijn, dat ik overdrijf, gaarne bereid in tweede termijn een aantal van dergelijke vragen hier weer te geven.

Voor een massale opkomst naar zittingen van de commissie hoeft men niet bevreesd te zijn. De ervaring in Engeland, alsmede de ervaringen, in ons land opgedaan met zittingen van de krijgsraad, zijn daarvoor een garantie.

In stukken, die wij mochten ontvangen van de Contact-Commissie Dienstweigeringswet, samengesteld door de Vredesbeweging, wordt met betrekking tot het horen door de commissie van advies gesproken van een procesgang. Formeel heeft men daarin natuurlijk ongelijk. Maar gezien van de betreffende jongens uit, bestaat er veel overeenkomst met een procesgang. Indien zij vastbesloten zijn, de vervulling van militaire dienst te blijven weigeren, dan is de consequentie van niet-erkenning van hun bezwaren door de commissie: voorarrest in het huis van bewaring te 's-Gravenhage en het verschijnen voor de krijgsraad. Het advies van de commissie aan de Minister heeft voor hen het gewicht van een uitspraak. Dit pleit voor het openen van de mogelijkheid, dat de jongens tijdens de zitting van de commissie kunnen worden bijgestaan door een vertrouwensman. En dat zal dan inderdaad iemand moeten zijn die de jongen goed kent. Deze bijstand is wettelijk regel, zowel in Engeland, Amerika, als in Duitsland.

Ten slotte, voor wat betreft deze drie artikelen, de kwestie van het hoger beroep en de revisie.

Mijnheer de Voorzitter, ik ga ervan uit. dat ook de bewindslieden kennis hebben genomen van het memorandum van de Contact-Commissie Dienstweigeringswet, waarin uitvoerig wordt toegelicht welke

bezwaren er kleven aan de in artikel 7 voorgestelde mogelijkheid van revisie. Deze revisie is immers eerst mogelijk, nadat de gewetensbezwaarde een daad van dienstweigering heeft gesteld. De militaire rechter kan hem dan eventueel voor revisie bij de Minister voordragen. Dat betekent, dat aan die revisie een gevangenisstraf voorafgaat die minstens enige maanden doch dikwijls vele maanden kan duren. Een gevangenisstraf dan in de vorm van een voorarrest. Ik acht dit wel een heel bezwaarlijke mogelijkheid van revisie. Om herziening van een beslissing te verkrijgen moet men eerst een strafbaar feit plegen opdat men door de rechter voor revisie kan worden voorgedragen. Het zou mij bijzonder teleurstellen indien de Minister van Justitie aan een dergelijke wettelijk geregelde rechtsgang zijn naam zou willen geven. Een oplossing kan worden gevonden in een bijzondere kamer van het gerechtshof te 's-Gravenhage, waaraan ik de voorkeur geef, omdat de samenstelling van die kamer meer ingesteld kan worden op de bijzonderheid van deze revisie, maar ik kan ook akkoord gaan met de mogelijkheid van beroep op de Raad van State.

Ik zou in dit verband nog willen wijzen op een artikel van Mr. A. Heering in „Vrij Nederland" van 31 maart 1962, waaruit ik o.a. citeer:

> „In de meeste landen waar een vrijstellingswetgeving bestaat, wordt de gewetensvrijheid zo'n hoog rechtsgoed geacht, dat de beslissing over de verlening van dispensatie in handen van een onafhankelijk orgaan is gelegd.
>
> In gelijke geest stelt de aanbeveling van de Wereldraad van Kerken: „Een gewetensbezwaarde behoort zich te kunnen beroepen op een onpartijdig samengesteld burgerlijk tribunaal".
>
> Bij ons is het daarentegen een politiek orgaan, nl. de Minister van Defensie die de beslissing neemt op advies van de boven al genoemde commissie.
>
> Ook een hoger beroep, zoals uitdrukkelijk gevraagd door de Wereldraad, ontbreekt.".

Mijnheer de Voorzitter! In de memorie van antwoord delen de bewindslieden mede, dat zij er niet voor voelen de vermelding in artikel 9 van werkzaamheden welke niet kunnen worden opgedragen aan de dienstplichtige, wiens gewetensbezwaren tegen de militaire dienst zijn vervuld, uit te breiden met noodwachtdienst en andere diensten samenhangend met de burgerlijke verdediging. De bewindslieden verwijzen daarvoor naar het antwoord van de Minister van Binnenlandse Zaken op door mij schriftelijk gestelde vragen alsmede naar de discussie welke tussen dezelfde Minister en mij in deze Kamer heeft plaatsgevonden naar aanleiding van de Wet van 19 november 1959. Op zich zelf blijft dit natuurlijk een vreemde zaak. Gewetensbezwaren tegen de noodwachtplicht worden niet erkend. Dienstplichtigen wier gewetensbezwaren tegen de militaire dienst zijn erkend worden echter voor vervulling van noodwachtplicht en andere werkzaamheden in verband met de burgerlijke verdediging ongeschikt geacht. Maar de jongeman die zijn militaire dienst heeft verricht en bij wie eerst daarna gewetensbezwaren tegen de militaire dienst ontstaan — en de bewindslieden zullen die

mogelijkheid toch niet uitgesloten achten — zal eventueel de noodwachtplicht hebben te vervullen. Waarom is hij nu wel geschikt terwijl hij toch dezelfde gewetensbezwaren heeft? Ik wil wel opinerken, dat het betoog van de Minister van Binnenlandse Zaken mij — en naar ik aanneem meerderen met mij in deze Kamer — niet heeft overtuigd. Ik kreeg de indruk, dat de Minister van Binnenlandse Zaken de erkende gewetensbezwaarden aanvankelijk slechts kon zien als recalcitrante jongens die nergens bruikbaar voor waren. Welke werkzaamheden door de erkende gewetensbezwaarden in de burgerdienst worden verricht, was hem niet bekend. Maar sindsdien heeft zich ook bij de burgerlijke verdediging een ontwikkeling voorgedaan, die mijn argumenten — die overigens gebaseerd waren op uitspraken van vroegere Ministers, belast met de burgerlijke verdediging —, die trachten duidelijk te maken, dat de burgerlijke verdediging één geheel vormt met de militaire verdediging, geheel worden bevestigd. Ik heb het oog op de memorie van toelichting bij hoofdstuk III van de rijksbegroting voor het jaar 1962, waarin te lezen valt, dat de civiele verdediging dient oin een oorlog te doorstaan en tot een goed einde te voeren. Dat betekent dus de oorlog te winnen. Ik begrijp wel waarom de bewindslieden de gevraagde uitbreiding aan artikel 9 niet willen geven. Zij zouden daarmede de Minister van Binnenlandse Zaken voor het feit stellen, dat gewetensbezwaren tegen de noodwachtplicht dienen te worden erkend. Maar het is mijn overtuiging, dat de Minister van Binnenlandse Zaken op den duur niet aan die erkenning zal kunnen ontkomen.

Met betrekking tot artikel 13 heb ik met voldoening kennisgenomen van het feit, dat dit artikel tewerkstelling bij internationale instellingen niet uitsluit. Naar ik hoop zal in de toekomst de gelegenheid zich voordoen, dat voor internationaal hulpwerk erkende gewetensbezwaarden zullen kunnen worden ingezet. Ik denk hierbij b.v. aan te vormen vredeskorpsen. Het is wel eens betreurd, dat de vervulling van de burgerdienst in het verleden door sommige erkende gewetensbezwaarden niet geschiedde op een wijze als juist van hen mocht worden verwacht. Maar dat lag dan ook dikwijls aan de aard van de werkzaamheden. Naarmate de werkobjecten zinvoller werden, nam de belangstelling voor het werk toe.

Er is straks door de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg opgemerkt, dat die gehele tewerkstelling voor de Regering eigenlijk een kostbare rompslomp is. Ik ben van mening, dat ook daaraan is te wijten en dat, wanneer men de werkzaamheden zinvoller maakt, deze minder rompslomp zullen geven en tegelijkertijd geen kostbare last meer zullen blijken te zijn voor de Regering. Vele erkende gewetensbezwaarden zullen ongetwijfeld bereid zijn, de risico's te lopen die verbonden zijn aan tewerkstelling in de achtergebleven gebieden. Ik mag er ten slotte hierbij op wijzen dat in 1953 na de grote watersnoodramp Amerikaanse dienstweigeraars in de buitenlandse hulpteams ons land te hulp kwamen.

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte de artikelen die betrekking hebben op het tuchtrecht. Ik wil direct erkennen, dat dit tuchtrecht geen

overbodige luxe is. Op het ogenblik is men voor elk in gebreke blijven van de tewerkgestelde gewetensbezwaarde aangewezen op de strafrechter. Dat is een zowel voor de overheid als voor de desbetreffende jongens ongewenste situatie. Dat neemt niet weg, dat ik kritisch sta ten opzichte van verschillende bepalingen uit dit tuchtrecht. Die bepalingen zijn uitvoerbaar bij de militaire dienst doch mijns inziens niet bij de burgerdienst. Ik zie het niet, dat een jongen die bij de belastingdienst is tewerkgesteld, daar bij wijze van straf in vrije uren werk zal kunnen verrichten, want dat betekent, dat dan ook zijn chefs over moeten blijven en ik weet niet of deze daarin nu altijd zoveel zin hebben, speciaal als het alleen maar gaat om de jongen strafwerk te laten verrichten. Nog minder zie ik het, dat bij tewerkstelling waar dan ook — behoudens in het centrale kamp te Vledder — straf in de vorm van arrest kan worden opgelegd. In elk geval zie ik het niet, hoe deze zal moeten worden uitgevoerd. De enige mogelijkheid die ik wel zie, is, dat wanneer een gewetensbezwaarde bij de vervulling van zijn burgerdienst elders dan in het kamp te Vledder in gebreke blijft, hij naar dat kamp wordt teruggestuurd. Blijft hij ook daar in gebreke, dan kan strafoplegging plaatsvinden overeenkomstig dit tuchtrecht. De praktijk zal echter moeten uitmaken in hoeverre dit tuchtrecht voor de vervangende dienst voldoet. Ik vertrouw, dat wanneer de praktijk de onjuistheid van een of meer der bepalingen aantoont, de bewindslieden met een voorstel tot wetswijziging zullen komen.

De heer **Couzy** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Reeds meermalen is in deze Kamer een eventuele wijziging of vervanging van de wet van 13 juli 1923, ***Stb.*** 357, ter sprake gekomen, hetgeen heeft geleid tot het indienen van het wetsontwerp, dat we thans behandelen.

Nu heeft de huidige wet bij haar toepassing geen ernstige bezwaren ondervonden. In ongeveer drievierde van de zich voordoende gevallen (ongeveer 150 per jaar) geeft de commissie advies tot erkenning, terwijl van de uitgebrachte adviezen slechts in een enkel geval is afgeweken en dan nog in het voordeel van de betrokkene.

Ook de bewindslieden erkennen, dat de huidige wet door een verstandige — mag men anders verwachten? — hantering tot een redelijke toepassing heeft geleid van het beginsel, vervat in artikel 196 van de Grondwet.

Evenwel stellen zij in de memorie van toelichting een nieuwe, meer concrete regeling van deze materie noodzakelijk te achten om een drietal redenen, terwijl zij in de memorie van antwoord mededelen, dat zij bij nadere overweging van oordeel zijn, dat het aanbeveling verdient de huidige omschrijving van de gewetensbezwaren in artikel 2 door een andere te vervangen. Voor dit laatste is in de nota van wijzigingen een nieuwe redactie van dat artikel bijgevoegd, welke een aanmerkelijk ruimere omschrijving geeft dan de huidige.

Hoewel ik aan die ruimere omschrijving geen onmiddellijke behoefte heb en ik de voorkeur geef aan de oude omschrijving, koester ik daartegen geen overwegende bezwaren. Wel vraag ik mij af, of daardoor de groep van hen, die een beroep op deze wet kunnen gaan doen, niet zo

groot zal worden, dat de belangen, waarvoor de overheid de verantwoording draagt, te veel in het gedrang gaan komen tegenover de rechten van de individuele staatsburger.

Mijnheer de Voorzitter! Hieruit zal U duidelijk zijn, dat ik niets gevoel voor een nog ruimere omschrijving, waarin de woorden ,,dat hij aan enig wapengeweld tussen de staten deelneemt'' komen te vervallen. De voorgestelde omschrijving is mij reeds ruim genoeg, terwijl het vervallen der genoemde woorden het artikel slechts vager maakt. Ik kan mij trouwens niet voorstellen welke onoverkomelijke gewetensbezwaren iemand nog tegen de militaire dienst kan hebben, indien hij wapengeweld tussen de Staten niet volledig afwijst. Wel meen ik, dat een vervanging van de woorden ,,wapengeweld tussen de Staten'' door oorlogsgeweld, zoals voorgesteld door de heer Moorman, een verbetering van de redactie zou geven en de zaak meer zou dekken.

Voor de eerste reden tot een nieuwe regeling, vermeld in de memorie van toelichting, kan ik alle begrip opbrengen. Inderdaad is het juister de rechtstoestand van hen, wier ge etensbezwaren zijn erkend, in plaats van bij Koninklijk besluit als thans geschiedt, in de wet vast te leggen, overeenkomstig hetgeen in de Dienstplichtwet is geschied voor dienstplichtige militairen. Evenwel heeft de gezochte aansluiting bij de Dienstplichtwet ertoe geleid, dat talloze bepalingen, ontleend aan die wet, in dit wetsontwerp zijn opgenomen.

Afgescheiden van de vraag of de opname van de artikelen 15 tot en met 21 nodig is — een vraag, welke ik ontkennend beantwoord, daar de omstandigheden, waarvoor vrijstelling van de Dienstplichtwet wordt verleend, zich doorgaans voordoen vóór de inlijving —, meen ik, dat het eenvoudiger ware in één artikel te bepalen welke artikelen van de Hierdoor zou het wetsontwerp aan overzichtelijkheid en beknoptheid Dienstplichtwet mede van toepassing zijn op de vervangende dienst. hebben gewonnen.

Het vervullen van buitengewone vervangende dienst zal tot allerlei moeilijkheden aanleiding geven. Het oproepen voor de vervulling van buitengewone vervangende dienst zal in de meeste gevallen tot gevolg hebben, dat de opgeroepene een werkkring, waarin hij node kan worden gemist, zal moeten verlaten om werkzaamheden te gaan verrichten, waaraan niet in de eerste plaats behoefte bestaat. In het bijzonder zal dit het geval zijn voor hen, die hun gewone vervangende dienst in een kamp hebben vervuld.

Waarom het vervallen van de buitengewone vervangende dienst een onbillijkheid zou inhouden ten opzichte van de militaire dienstplichtigen, die wel hun werkkring zouden moeten prijsgeven, is mij niet duidelijk. Want ook onder deze laatsten zullen er verscheidenen zijn, die wegens hun onmisbaarheid zullen worden vrijgesteld, terwijl er bovendien duizenden zijn zonder mobilisatiebestemming.

De eventuele onbillijkheid zou kunnen worden ondervangen door de duur van de gewone vervangende dienst te verlengen. Evenals het aansluitend vervullen der eventuele herhalingsoefeningen zou dan de eventueel te vervullen buitengewone vervangende dienst uitsluitend kunnen

worden verricht. Bij een duur van de gewone vervangende dienst van 32 maanden zou een redelijke vervanging van de buitengewone vervangende dienst zijn bereikt en tevens een aanvaardbaarder vervanging der herhalingsoefeningen dan thans het geval is met twee maanden. Zeker, tot nu heeft nog geen militair dienstplichtige 85 dagen herhalingsoefeningen behoeven te vervullen, maar de verplichting bestaat en wie kan voorzien of niet een ogenblik kan aanbreken, dat deze bijna drie maanden wel volledig moeten worden vervuld'?

Voorts zou ik gaarne vernemen wie de mobilisatiebestemming voor erkende gewetensbezwaarden bepaalt en of de lastgevingen daarvoor ook aan betrokkenen zijn uitgereikt.

Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord over de samenstelling der commissie, belast met het onderzoek der gewetensbezwaren. Het onderzoek vindt plaats in de vorm van een vertrouwelijk gesprek. Een dergelijk gesprek zou eigenlijk onder vier ogen moeten kunnen worden gehouden, aangezien eerst dan de sfeer kan ontstaan, waarin een volledig blootleggen der innerlijke gevoelens mogelijk wordt. Met het oog op de noodzakelijke objectiviteit kan zulks bezwaren opleveren, zodat tot heden een commissie noodgedwongen drie leden telt, hetgeen zeer redelijk heeft gewerkt. Een uitbreiding van de commissie tot vijf leden zal de vertrouwelijkheid van het gesprek zodanig kunnen schaden, dat het aanmerkelijk moeilijker wordt een juist oordeel te vormen over de aan de bezwaren ten grondslag liggende overtuiging.

In tegenstelling tot de bewindslieden meen ik, dat de vermindering van de vertrouwelijkheid door genoemde uitbreiding een zo ernstig nadeel vormt, dat zij niet kan worden goedgemaakt door het bovendien nog problematieke voordeel van meer kans voor de bezwaarde een lid in de commissie aan te treffen van zijn levensbeschouwelijke richting.

Blijf ik de voorgenomen uitbreiding der commissie derhalve betreuren, met de nadere uitleg van de beperkte openbaarheid kan ik geheel medegaan. De daarbij gestelde voorwaarden bieden voldoende waarborgen.

Mijnheer de Voorzitter! De argumenten van de bewindslieden in de memorie van antwoord tegen het openen van de mogelijkheid tot een administratief beroep tegen de beslissing van de Minister kan ik geheel onderschrijven.

Het onderzoek van gewetensbezwaren is van geheel andere aard — en moet dit ook zijn — dan de normale procesgang voor de rechter, zodat geen beroepsinstantie in staat zal wezen daarover een juist gefundeerd oordeel uit te spreken. Daarbij komt nog, dat nimmer is afgeweken van het advies der commissie, tenzij in het voordeel der betrokkene.

Ik betreur dan ook, dat door de mogelijke procedure volgens artikel 7 enigermate met een beroepsprocedure te vergelijken voedsel is gegeven aan de gedachte, dat een niet-erkende de mogelijkheid tot beroep bezit via de militaire rechter door het plegen van dienstweigering.

Wat is echter het geval? Een niet-erkende pleegt dienstweigering — hetgeen echter betrekkelijk weinig voorkomt — en moet dientenge-

volge voor de krijgsraad verschijnen. Indien bij de behandeling dezer zaak de militaire rechter de indruk krijgt, dat er termen aanwezig zijn voor een hernieuwd onderzoek naar gewetensbezwaren, zal hij dit aan de Minister voorstellen, die eraan heeft te voldoen.

Men kan dit toch bezwaarlijk een beroepsmogelijkheid noemen. Heeft zulks zich in de afgelopen jaren slechts sporadisch voorgedaan, nu het in de wet is vastgelegd, vrees ik, dat het aantal zaken wel zal toenemen.

Mijnheer de Voorzitter! Kan ik mij geheel verenigen met het wettelijk regelen van de rechtstoestand der erkende gewetensbezwaarden, de beide andere motieven, nl. het ontbreken van een adequaat tuchtrecht en het onvoldoende karakter van de geldende strafbepalingen, spreken mij veel minder aan.

Inderdaad vertoont de huidige regeling enige leemten op dit gebied, maar ook de voorgestelde bepalingen zijn niet waterdicht.

Wat betreft het tuchtrecht is aansluiting gezocht bij de Wet op de Krijgstucht. Hierdoor zijn er straffen opgenomen, waarvan de tenuitvoerlegging allerlei bezwaren zal medebrengen.

De straffen van berisping, inhouding van zakgeld en strafdienst — de laatste voor zover de tewerkstelling bij overheidsinstellingen heeft plaatsgevonden — zullen zonder moeilijkheden kunnen worden opgelegd en ten uitvoer gebracht.

Anders staat het met de straffen de verplichting om twee uur vóór het avondappel binnen te zijn en arrest. Voor de in een kamp te werk gestelden zullen deze straffen eveneens zonder bezwaar ten uitvoer kunnen worden gelegd, maar hoe moet het gaan met de verplichting om twee uur vóór het avondappel binnen te zijn, wanneer de te werk gestelde zijn werkzaamheden verricht bij een instelling, waar het personeel niet intern is en dus geen avondappel kent?

Ook het ten uitvoer leggen van de straf van arrest, opgelegd aan buiten een kamp te werk gestelden, kan tot moeilijkheden aanleiding geven.

Indien de politie al medewerking zou kunnen verlenen door insluiting in een arrestantenverblijf in het politiebureau — hetgeen aan twijfel onderhevig is —, dan nog blijft de vraag, of het wel gewenst is disciplinair gestraften die straf te doen ondergaan in een arrestantenlokaal van de politie.

Hoewel het de bedoeling is, dat de straf van arrest zal worden ondergaan in de vorm van verzwaard arrest voor militairen, is daarbij niet opgenomen, dat de gestrafte niet is uitgesloten van het verrichten van dienst, omdat volgens de bewindslieden de mogelijkheid moet bestaan, de straf ten uitvoer te leggen in de vorm van streng arrest voor militairen,

Hiermede worden dus twee soorten van arrest — van opklimmende zwaarte — mogelijk, zonder dat dit in de wet wordt onderscheiden en opgenomen. Wie mag beslissen in welke vorm het arrest zal worden ondergaan?

Gaarne zal ik van de bewindslieden vernemen hoe zij zich de ten-

uitvoerlegging van de derde en vijfde straf voor buiten een kamp te werk gestelden denken, alsmede hun nader oordeel over de mogelijkheid, tweeërlei arreststraf op te leggen.

Mijnheer de Voorzitter! Voor wat betreft de bestaande strafbepalingen, wijzen de bewindslieden erop, dat deze veelvuldig tot verwarring en verschil van inzicht over de toepasselijkheid daarvan op gepleegde strafbare feiten bij de rechterlijke colleges hebben geleid. Nu is verschil van inzicht tussen rechterlijke colleges niet een zeldzaam verschijnsel — in vele gevallen maar gelukkig —, doch gaarne zou ik iets naders vernemen over de daardoor ontstane verwarring. Kunnen daarvan voorbeelden worden gegeven?

Hoewel de termijn van 30 dagen in artikel 53 bij nota van wijziging is teruggebracht tot 14 dagen, blijft het feit bestaan, dat de te werk gestelde twee achtereenvolgende malen 14 dagen ongeoorloofd afwezig kan zijn zonder dat tot strafvervolging kan worden overgegaan. Eerst nadat hij tweemaal voor ongeoorloofde afwezigheid met arrest is gestraft, kan tot strafvervolging worden overgegaan.

Mijnheer de Voorzitter! Met de strekking van het onderhavige wetsontwerp, dat in vergelijking met de huidige regeling ongetwijfeld verbeteringen inhoudt, kan ik mij verenigen. Ik betreur echter in hoge mate, dat de langjarige voorbereiding en de sinds de indiening van het wetsontwerp gewisselde stukken niet hebben kunnen resulteren in een beter sluitende regeling van deze moeilijke materie.

De heer **Tilanus** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Nu het lid van de bijzondere commissie van voorbereiding voor dit wetsontwerp, freule Van Stoetwegen, door een armfractuur verhinderd is aan de discussie deel te nemen, wil ik nog graag een enkele opmerking maken.

Het wetsontwerp, dat nu aan de orde is, zal dienen ter vervanging van de wet van 13 juli 1923, *Stb*. 357. De vraag is gesteld — ik heb haar nog niet gehoord, maar ik wil haar toch nog even in het midden van de vergadering neerleggen —, of dit niet een rijkswet had moeten zijn. Ik geloof, dat het inderdaad een rijkswet had moeten zijn. Wanneer ik het antwoord van de Regering nu populair mag interpreteren, dan meen ik, dat de Regering daarop antwoordt: eigenlijk wel, maar in Suriname en in de Nederlandse Antillen is nog geen dienstplicht; in theorie is het een lacune, dat het geen rijkswet is, maar in de praktijk zal het niet van betekenis zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Als bezwaren tegen de bestaande wet van 23 juli 1923 geeft de Regering in de memorie van toelichting drie punten. In de eerste plaats de zeer summiere regeling van de rechten en verplichtingen van hen, wier gewetensbezwaren erkend zijn. In de tweede plaats het ontbreken van een adequaat tuchtrecht. In de derde plaats een onvoldoend karakter van de geldende strafbepalingen, Ik geloof, dat dit juist is, mijnheer de Voorzitter. Op grond van hetgeen ik in de praktijk ervan gezien heb, meen ik, dat inderdaad deze drie bezwaren als bezwaren tegen de bestaande wet kunnen worden aangevoerd, zodat het gewenst is tot een wijziging van die wet te komen. Nu

is en blijft het uitgangspunt artikel 196 van de Grondwet, dat vanavond meermalen is aangehaald. Artikel 2 van het wetsontwerp geeft een omschrijving van gewetensbezwaren, welke als ernstige gewetensbezwaren voor erkenning in aanmerking komen. De vraag is gesteld: Is dat nodig? Is het nodig een dergelijke omschrijving te geven, wanneer men ziet naar de woorden van de Grondwet? Ik geloof, dat wij deze vraag positief moeten beantwoorden en dat het zeker nodig is om een omschrijving van het begrip gewetensbezwaren in de wet neer te leggen. Nu zijn de indieners van het wetsontwerp — dat zijn de Ministers Staf en Samkalden — in artikel 2 van het door hen ingediende wetsontwerp tot een omschrijving van dit begrip gekomen en zij hebben daarvoor dezelfde omschrijving genomen, die in de bestaande wet van 13 juli 1923 voorkomt. Zij hebben dat gedaan overeenkomstig het advies van de commissie, die op het ogenblik over de verzoekschriften heeft te adviseren. Het heeft mij getroffen, dat het voorlopig verslag bij dit wetsontwerp en dat als eerste ondertekenaar heeft de heer Roosjen, maar dat ook door de heer Couzy is ondertekend, op blz. 2 bij artikel 2 begint met de woorden:

> ,,Algemeen'' — dus met inbegrip van de heren Roosjen en Couzy — ,,had men bezwaar tegen de omschrijving van de gewetensbezwaren, zoals deze in artikel 2 van het wetsontwerp wordt gegeven.''.

Men had dus bezwaar tegen die omschrijving. Ik heb zoëven in de rede van de heer Couzy gehoord, dat hij daarnaar toch weer terug wil. In de loop van de avond is in de Kamer uitgedeeld het gedrukte amendement van de heren Roosjen, Bruins Slot, Van Eijsden, Veerman en Verkerk — het amendement-Roosjen zal ik maar zeggen —, waarin wordt teruggegrepen naar de oorspronkelijke wet, terwijl uit het voorlopig verslag de Regering niet anders heeft kunnen begrijpen, dan dat algemeen bezwaar tegen deze omschrijving bestond. Nu zijn de nieuw opgetreden Ministers, de heren Visser en Beerman, in de memorie van antwoord, die op 12 december 1961 bij de Kamer is ingediend, tot een andere formulering gekomen. Het lijkt mij, dat deze formulering toch te ruim is. Ik heb met grote aandacht geluisterd naar het betoog van de geachte afgevaardigde de heer Moorman en het lijkt mij, dat, al heeft hij nog niet geheel geformuleerd aan de Kamer voorgelegd hoe hij de formule zou willen hebben, hetgeen hij wenst toch een gesc kte oplossing voor dat moeilijke probleem zou zijn. Hij gebruikte in zijn betoog het woord oorlogsgeweld. Ik heb mij even afgevraagd, of het woord oorlogsgeweld wel goed was en of men niet moest spreken van wapengeweld. Wij zouden concreet voor ons moeten zien hoe hij dit zou willen formuleren, maar bij de gedachte, die hij ontwikkelde, zou ik mij willen aansluiten.

Ik wens over enkele artikelen nog een korte opmerking te maken. In de eerste plaats over artikel 5, lid 5, van het wetsontwerp, waarin staat, dat ten minste 5 leden in de commissie zitting moeten hebben. Mijnheer de Voorzitter! Dat acht ik geen verbetering. Het is reeds door verschillende sprekers, die mij zijn voorafgegaan, ook uitgespro-

ken, dat zij een aantal van drie voldoende vinden. Wanneer de Regering dat getal van vijf weer wil veranderen in drie, zoals ook in de bestaande wet staat, dan zou dit m.i. een verbetering zijn. Ik meen, dat dit daarom een verbetering zal zijn, omdat die jonge mensen komen in een gezelschap van enige heren. Wanneer dat gezelschap groot is, veroorzaakt dit nog meer verwarring in hun gedachten. Zij voelen zich immers al niet op hun gemak, zoals de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst zoëven betoogde. Dat begrijp ik ook wel. Het is een zeer belangrijke daad in hun leven, wanneer zij daarvoor moeten komen en daar moeten getuigen. Daarom meen ik: hoe kleiner het gezelschap, hoe beter. Ter wille van de intieme sfeer van het ernstige gesprek, dat moet worden gevoerd, zie ik dus liever een commissie van drie dan een van vijf.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst pleitte ervoor, dat het openbare besprekingen zouden zijn. Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mij daar zeer sterk tegen willen uitspreken. Wanneer men de vertrouwelijkheid van zo'n onderhoud met de commissie wil schaden, moet men het openbaar doen. Juist de intimiteit vereist, dat dit niet in het openbaar gebeurt. Ik vind datgene, wat is neergelegd in artikel 5, zesde lid, waarbij de voorzitter van de commissie de bevoegdheid krijgt nog anderen toe te laten, al ver genoeg gaan. Tegen openbaarheid echter zou ik ernstig willen waarschuwen.

Ten slotte wens ik nog een enkele opmerking te maken over een pleidooi, dat gehouden is door enige geachte afgevaardigden, waarbij men erop heeft aangedrongen, ook hier een beroepsmogelijkheid open te stellen. Mijnheer de Voorzitter! Ik vind dit een zeer ernstige aangelegenheid.. Ik zou nog wel eens de aandacht van de Kamer willen vragen voor wat daarover op blz. 6 van de memorie van antwoord is geschreven, omdat dit op mij wel indruk heeft gemaakt.

Men wenst, dat de mogelijkheid van een administratief beroep wordt geopend. Dat zal dan we moeten worden ingesteld bij de Kroon of de Raad van State. Hoe moet dat dan gaan? De beroepen worden door de Raad van State in het openbaar behandeld. Zal dat in dit geval ook moeten gebeuren of zal men een bepaling moeten maken, volgens welke deze behandeling in een besloten bijeenkomst moet geschieden? Is de Raad van State daarvoor het geëigende lichaam? Zijn die leden op een zo moeilijke materie als deze zo gespecialiseerd, dat zij een goede uitspraak kunnen doen? Als ik het goed heb begrepen, dan vond de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst het beter, als dit aan het hof in 's-Gravenhage zou worden gedelegeerd.

Maar, mijnheer de Voorzitter, nu lees ik in de memorie van antwoord — en ik vraag hiervoor aandacht — het volgende:

> ,,Het feit, dat omtrent elke beschikking betreffende een erkenning moet worden geadviseerd door de Commissie van Advies, en de voorschriften met betrekking tot de behandeling van de zaken door de Commissie van Advies, verschaffen op zijn minst even grote waarborgen als een behandeling in administratief beroep.''.

Ik geloof, dat dit juist is.

„Dat één commissie over alle erkenningen adviseert maakt het verder onnodig, ter wille van de rechtseenheid nog een andere beroepsinstantie te voorzien. Daar komt nog bij, dat het onderzoek naar gewetensbezwaren — een onderzoek naar de innerlijke gevoelens van het individu — krachtens zijn aard geheel buiten het terrein ligt waarop administratieve beroepsprocedures zich gemeenlijk afspelen, hetgeen medebrengt, dat de Commissie van Advies voor de Dienstweigeringswet op dit terrein welhaast noodzakelijk deskundiger moet zijn dan een instantie die zich met administratieve beroepsprocedures op velerlei terrein bezighoudt.".

Mijnheer de Voorzitter! Dit staat in de memorie van antwoord. Ik wil ervan getuigen, dat dit op mij indruk heeft gemaakt; ik geloof, dat dit juist is en dat men er moeilijk iets tegen in kan brengen. Daarom kan ik aan de aandrang, die van sommige zijden is uitgeoefend, om een administratief beroep ook in dit wetsontwerp neer te schrijven en b.v. artikel 7 te vervangen door die beroepsmogelijkheid, mijn steun niet geven.

De heer **Visser,** Minister van Defensie: Mijnheer de Voorzitter! De vele opmerkingen, die hedenavond naar aanleiding van het door ons ingediende wetsontwerp zijn gemaakt, willen mijn ambtgenoot en ik rustig onder de ogen zien. Mede namens mijn ambtgenoot van Justitie verzoek ik U, ons morgen in de gelegenheid te stellen op de gemaakte opmerkingen te antwoorden.

De **Voorzitter:** Ik zal gaarne aan het verzoek van de heer Minister voldoen.

De algemene beraadslaging wordt verdaagd.

BOEKAANKONDIGING

„Wereldpolitiek en A.B.C.-wapens." Studium generale, Leiden 1961, uitgegeven onder redactie van Prof. Mr. B. V. A. Röling, 123 blz., *f* 6,—, Universitaire Pers, Leiden.

De Commissie voor het Studium Generale te Leiden verzocht Prof. Mr. B. V. A. RÖLING een cursus te organiseren met als onderwerp de wereldpolitiek en de A.B.C. (atomaire, bacteriologische en chemische) wapens. In acht colleges (drie van Prof. RÖLING, één van Vice-Admiraal b.d. Bos, twee van Prof. NIJBOER, één van Prof. DE FROE en één van Mr. HELDRING) worden enkele van de talrijke aspecten behandeld van de verontrustende huidige wapensituatie in de wereld. Het zwaartepunt van de voordrachten valt op de A. van dit lugubere A.B.C.

Prof. RÖLING bespreekt eerst de politieke spanningen, Admiraal Bos het militair-strategische wereldbeeld, Prof. NIJBOER de fysische achtergrond en de uitwerking van de kernwapens, Prof. DE FROE enige medische aspecten, Prof. NIJBOER vervolgens de bewapeningswedloop (opleverende een huidige totale voorraad kernwapens met een uitwerking, neerkomende op ongeveer 20 ton T.N.T. per hoofd van de

wereldbevolking) en de ontwapeningspogingen, vervolgens Prof. RÖLING de rol van de Verenigde Naties, Mr. HELDRING de geheel andere waarden welke bij een atoomoorlog betrokken zijn en tenslotte Prof. RÖLING de wetenschap van oorlog en vrede (polemologie).

Elk der sprekers behandelt een bepaald, door hem beheerst, aspect van de materie. De totaliteit is een uiterst somber beeld van de toekomst: een toekomst die slechts onder gunstige factoren, met begrip en samenwerking van beide ,,blokken", kan voorkomen dat de mensheid zichzelf grotendeels uitroeit en, voor zover niet uitgeroeid, de kwaliteit van het nageslacht deterioreert. Een uiterst somber beeld, waarvan kennisneming, in ieder geval door diegenen die uit hoofde van hun maatschappelijke functie of positie aangewezen zijn om leiding te geven, nuttig is. W. H. V.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Wet en praktijk inzake samenstelling en quorum van het Hoog Militair Gerechtshof

door

Mr. **H.** H. A. **DE GRAAFF** *)

De nog van het jaar 1814 daterende wettelijke regeling van het formele militaire strafrecht, bijna een eeuw oud toen zij in 1912 voor het eerst werd gewijzigd, is sedert nog wel enkele malen herzien, doch moet niettemin hoog nodig door een geheel nieuw wetboek worden vervangen. Dit wordt sedert geruime tijd door niemand meer betwist. Oók niet door de Regering, die reeds bij verscheidene aangelegenheden in uitzicht heeft gesteld dat er aan die vernieuwing zou worden gewerkt en die bovendien zó ernstige bezwaren heeft gehad tegen bepaalde punten van de nog vigerende wettelijke voorschriften nopens de strafrechtspleging, speciaal bij de landmacht, dat zij, om die punten te omzeilen, de rechtspraak met *krijgsraden* ***te velde,*** die stellig reeds in 1946 hier te lande had kunnen worden beëindigd, heeft laten voortbestaan en de gewone krijgsraden heeft laten sluimeren tot op de huidige dag. Voor de meeste lezers zal dit een summiere toelichting vergen.

De rechtspraak te velde kan geschieden met minder stringente toepassing van bepaalde regels, dan die in gewone tijden. De wet biedt hiertoe de mogelijkheid. Verstandig gebruik van deze speelruimte, gecombineerd met enkele wetsbesluiten en wetten van betrekkelijk recente datum heeft een praktijk mogelijk gemaakt welke zich beter verdraagt met de nieuwere opvattingen omtrent het militaire strafprocesrecht, en tevens op menig punt een nauwere aansluiting bij het commune strafprocesrecht veroorlooft dan de verouderde doch nog van kracht zijnde wettelijke regeling van de rechtspleging met gewone krijgsraden moge-

*) Overgenomen uit: Nederlands Juristenblad, 1962, blz. 509-518.
(Red. M.R.T.).

lijk zou maken [1]). Handhaving van de krijgsraden te velde hier te lande bood dus voordelen, doch het was een noodoplossing, in wezen slechts aanvaardbaar voor een zeer beperkte tijdsduur, in afwachting van een wetswijziging welke die voordelen op de normale wijze zou kunnen verschaffen. Die wetswijziging zou zich tot het strikt noodzakelijke kunnen beperken en dus op korte termijn kunnen worden geëffectueerd.

De Regering heeft dan ook het plan gevormd om: A. op korte termijn de totstandkoming van een beknopte wijzigingswet te bevorderen welke de noodoplossing overbodig zou maken, zodat de krijgsraden te velde zouden kunnen worden opgeheven, en B. zo spoedig mogelijk een project voor een geheel nieuw wetboek te doen vervaardigen. Dit plan was op zichzelf verdienstelijk en, goed uitgevoerd, zou het de praktijk snel en definitief van enige knelpunten kunnen bevrijden en de anomalie van de handhaving van de rechtspraak te velde kunnen liquideren, terwijl intussen zonder vertraging aan het ontwerpen van het geheel nieuwe wetboek zou kunnen worden doorgewerkt. Echter is ook dit plan niet ontkomen aan het fatum, dat reeds zó vaak pogingen tot verbetering van het formele militaire strafrecht heeft ,,belet, ,,belemmerd of verijdeld".

Het plan is namelijk *niet* goed uitgevoerd. De eerste stap, de indiening van een voorstel tot beknopte wijziging van de wet, die in de eerste jaren na de bevrijding, zeg rond 1948 had moeten worden gezet, kwam pas bij de Koninklijke boodschap van 7 juni 1958 [2]). Dus zeg rond tien jaren te laat. Tien jaren, waarin de voor het publiek onbegrijpelijke toestand bestendigd bleef, dat krijgsraden te velde fungeerden terwijl leger en luchtmacht niet meer te velde waren! Tien jaren bovendien, gedurende welke de bereidheid van de Staten-Generaal om aan de totstandkoming van een summier noodwetje mede te werken stellig niet groter is geworden!

Doch bij die late indiening van het ontwerp is het niet gebleven. De ontwerpers hebben zich enerzijds bepaalde beperkingen willen opleggen [3]), doch anderzijds niet kunnen voorkómen, dat het (aanvankelijk als zeer beknopt bedoelde) ontwerp een omvang heeft gekregen als van een volwassen wet! Daardoor is een werkstuk ontstaan, waarvoor zowel de ambtelijke instanties als de bijzondere commissie uit de Tweede Kamer, in welker handen het werd gesteld, een hoeveelheid arbeid hebben moeten verrichten, een betere zaak waardig! Men kan begrijpen, wat er nu ging gebeuren. Geconfronteerd met wetsontwerpen, aangediend als een poging tot een ,,overbruggingsoplossing" doch zó omvangrijk, dat deze vlag de lading niet kon dekken, vroeg de bijzondere commissie uit de Tweede Kamer zich af: als er zóveel werk moet worden verzet, waarom is dan niet tevens voorzien in zóvele

---

[1]) Dat de handhaving van de krijgsraden te velde verband zou houden met het feit dat in de opvatting van het H.M.G. nog steeds ,,tijd van oorlog" in de zin van het strafrecht bestaat, is niet juist. Zie over de redenen waarom de rechtspraak met krijgsraden te velde ook na 1946 is gecontinueerd: H. H. A. de Graaff, De militair-rechterlijke organisatie 1795—1955 (den Haag 1957) blz. 343 v *g*.

[2]) Bijl. Hand. II 57/58—5169 (R 112).

[3]) Zie de Mem. v. Toel., t.a.p.

leemten, waarom is dan niet tevens een oplossing voorgesteld voor zóvele brandende kwesties? Om maar te noemen: een regeling omtrent de rechterlijke controle op de duur van het voorlopig arrest, een scherpere afbakening van de rechten van de raadsman, procesregelen voor de onder de militaire rechtsmacht vallende burger-verdachte? Maar ook: de rechtsmiddelen van cassatie en van herziening, beide in het militaire recht nog onbekend, en waarvan zéker het laatste in een rechtsstaat toch niet mag ontbreken! [4])

Hoe weinig er van de gewenste spoed terechtkwam, wordt duidelijk, als men weet dat op het op 7 juni 1358 ingediende ontwerpen-complex eerst op 26 oktober 1960, dus bijna 2½ jaar later, werd gereageerd met het Voorlopig Verslag, en dat sedert niets meer aan het daglicht is gekomen, terwijl de ontwerpen thans ruim 3½ jaar oud zijn. Toch kan men de bijzondere commissie uit de Kamer hiervan de schuld niet geheel geven. Men kon van haar niet verwachten dat zij de ingediende ontwerpen kritiekloos zou sanctioneren. Haar kritiek was uitvoerig, en dat heeft de opstelling van de Memorie van Antwoord (waarop nog steeds het wachten is) uiteraard bemoeilijkt en vertraagd. Maar wat komt er op zó'n manier van een snelle, nog als een voorlopige voorziening bedoelde wijziging terecht? Men kan slechts hopen dat intussen de commissie, door de Regering met de voorbereiding van een geheel nieuw wetboek belast, staag zal doorwerken. Misschien wordt dat wetboek dan nog wel ingevoerd terwijl de gzdachtenwisseling over de ontwerpen tot voorlopige voorziening voortduurt, en dan kunnen die ontwerpen de prullemand in. Of zou het zó gaan als sommige pessimisten voorspellen? Zal zich, als die voorlopige voorziening ooit geëffectueerd wordt, op dit terrein een zódanige „wetgevingsmoeheid" doen gevoelen, dat van een geheel nieuw wetboek niets meer terecht komt?

Enerzijds aanhangig gemaakte wetsontwerpen met ondanks hun breedvoerigheid slechts een beperkte, en daardoor niet allen bevredigende doelstelling, en een Voorlopig Verslag dat geladen is met kritiek. Anderzijds plannen, zelfs een commissie ter voorbereiding van een nieuw wetboek, waarvan men uiteraard het werkplan niet kent. Alles bij elkander een situatie waarin het niet overbodig mag worden geacht dat van tijd tot tijd de aandacht gevraagd wordt voor een bepaald aspect of onderdeel van deze materie, in het bijzonder als de bestaande wetgeving gebreken vertoont en in de praktijk onbevredigende oplossingen heeft mogelijk gemaakt.

Een onderwerp dat in de momenteel aanhangige wetswijzigingsvoorstellen niet aan de orde is gekomen, doch dat niettemin wel tot het maken van enige opmerkingen nodigt, is de *samenstelling en het quorum van het Hoog Militair Gerechfshof.* Wij moeten ons dus bezighouden met de *Provisionele Instructie* [5]) voor dat college, het gedeelte

[4]) Zie het Voorlopig Verslag, zitting 1960/61.

[5]) Besluit van de Souvereine Vorst (de Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal) van 20 juli 1814 (Stb. 85).

van het in 1814 en 1815 vervaardigde „Militair Wetboek voor de Ver-„eenigde Nederlanden", waarvan men reeds bij de totstandkoming besefte, dat het slechts een voorlopig karakter droeg en dus spoedig zou dienen te worden vervangen door een definitieve instructie [6]). Die er thans, 147 jaar later, nog steeds niet is! Al moeten wij hier direct aan toevoegen, dat de artikelen waarmede wij ons thans gaan bezighouden meermalen, het laatste in 1949, gewijzigd zijn. Al deze wijzigingen hebben echter de onjuistheden en de onvolledigheden in de oorspronkelijke redactie maar zeer ten dele kunnen corrigeren. Omdat de thans geldende tekst niet onder ieders bereik zal zijn, laten wij de bedoelde artikelen, voor zover tot pned begrip van onze opmerkingen van belang, hierna volgen (in de thans gebruikelijke spelling):

***Artikel** 1.* Het Hoog Militair Gerechtshof zal gevestigd zijn te 's-Gravenhage en bestaan uit zes leden, te weten: twee rechtsgeleerden, waarvan één president zal zijn, en vier officieren, . . .

Artikel 2. De president evenals het andere rechtsgeleerde lid zal zijn een raadsheer hetzij in de Hoge Raad der Nederlanden, hetzij in het Gerechtshof te 's-Gravenhage, daartoe door de Vorst op gemeenschappelijke voordracht van de Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog aan te wijzen. De aanwijzing geschiedt voor de tijd dat de aangewezene raadsheer zal zijn in de Hoge Raad of het Gerechtshof voornoemd, behoudens eerdere beëindiging op zijn verzoek.

. . . . .

***Artikel** 2a.* De militaire leden van het Hof moeten de ouderdom van 30 jaren hebben bereikt. Zij worden door de Vorst op gemeenschappelijke voordracht van de Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog benoemd en, al dan niet op eigen verzoek, ontslagen.

Wanneer de militaire leden de volle ouderdom van zeventig jaren hebben bereikt, wordt hun met ingang van het daarop volgende kalenderjaar als zodanig door de Vorst ontslag verleend.

Artikel 28. Het Hof vonnist met tenminste vijf leden. In geval van afwezigheid, belet of ontstentenis worden de leden vervangen door raden, door Ons op gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog aan te wijzen.

Indien de afdoening van zaken zulks vereist, kan het Hof ook buiten de gevallen, in het vorige lid bedoeld, met raden vonnissen mits tenminste vijf van de leden of raden van het Hof daaraan deelnemen.

In geval het Hof een lid of gewezen lid van de zeemacht vonnist, zullen zich onder de rechters altijd 2 officieren van de zeemacht, in geval het Hof een lid of gewezen lid van de landmacht vonnist, steeds 2 officieren van de landmacht moeten bevinden.

Onze eerste opmerking betreft de regeling, vervat in artikel 2. Oorspronkelijk was de functie van rechtsgeleerd lid van het H.M.G. een hoofdfunctie. In 1924 is zij tot een nevenfunctie, verbonden aan het raadsheerschap in de Hoge Raad of in het Haagse Hof gereduceerd [7]). Met deze verandering werd bezuiniging beoogd, terwijl de combinatie van functies geacht werd bevorderlijk te kunnen zijn voor de gelijkheid tussen burgerlijke en militaire strafrechtspraak. Sedert 1946 nu heeft

---

[6]) Zie De Graaff, a.w. blz. 149 en de daar vermelde literatuur.

[7]) Wijzigingswet van 21 november 1924 (Stb. 533). Het ontwerp van wet en de memorie van toelichting zijn gepubliceerd in het Militair-rechtelijk Tijdschrift (M.R.T.) deel XIX; zie voor de verdere behandeling ibid. deel XX.

de combinatie voor één van de rechtsgeleerde leden (de president) slechts formele betekenis, omdat in dat jaar een rechtsgeleerde voor de functie van president van het H.M.G. werd bestemd, die noch raadsheer in de Hoge Raad, noch raadsheer of raadsheer-plaatsvervanger in het Haagse Gerechtshof was. Aangezien de wet zijn benoeming zonder meer niet toeliet, heeft men de betrokkene eerst benoemd tot raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof te 's-Gravenhage en hem vervolgens als zodanig als lid en president van het H.M.G. aangewezen. Als raadsheer-plaatsvervanger in het Haagse Hof heeft de betrokkene niet of nauwelijks gefungeerd, en uiteraard moest voor hem een speciale financiële regeling worden getroffen [8]). Van de in 1924 nagestreefde bezuiniging kwam dus sedert 1946 (in dat jaar werd het college opnieuw geïnstalleerd) met betrekking tot bedoeld lid niets meer terecht, terwijl de tot een formaliteit gereduceerde personele unie tussen de burgerlijke en de militaire justitie te zijnen aanzien niet tot de gelijkheid in rechtspraak heeft kunnen bijdragen (al moge overigens die gelijkheid ook sedert 1946 bij het H.M.G. nagestreefd zijn).

Onnodig te zeggen, dat hier de persoon van de betrokkene niet in het geding is. Er was zelfs voor de in 1946 in het leven geroepen feitelijke situatie wel een verklaring. De werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof toch waren, in vergelijking tot de periode van vóór de tweede wereldoorlog, omvangrijker geworden. Er kunnen klemmende redenen worden aangevoerd voor het standpunt, dat verschillende factoren sedert 1924 zó zijn veranderd, dat de functie van president van het H.M.G. niet langer als een nevenfunctie mag worden beschouwd. Maar, al aanvaardt men de toepassing van het „handig-heidje" in 1946, dan vraagt men toch waarom deze aangelegenheid sedert niet door een wetswijziging is gelegaliseerd. Hiertoe is toch ruimschoots gelegenheid geweest toen organisatie en quorum-regeling van het H.M.G. op verscheidene punten werden gewijzigd (zie de Wet van 22 dec. 1949, Stb. J 571). Die gelegenheid is toen niet aangegrepen, en het is wel vreemd dat ook de thans aanhangige wijzigingsontwerpen aan deze materie geheel voorbij zijn gegaan!

Wanneer — en dit wilden wij in de tweede plaats opmerken — de functie van president van het H.M.G. mocht worden losgemaakt van enige functie bij de burgerrechterlijke macht, dan is er wellicht tevens gerede aanleiding, het aantal rechtsgeleerde leden van genoemd Hof te verhogen tot drie, inclusief de president. De beide andere rechtsgeleerde leden zouden dan kunnen worden aangewezen op de thans in artikel 2 bepaalde wijze. Het behoeft toch eigenlijk geen betoog, dat een college als het onderhavige, welks uitspraken vooralsnog niet voor cassatie, en evenmin voor herziening vatbaar zijn, en waarvoor bovendien de hogere en hoogste militairen in eerste en dus ook volstrekt-enige aanleg terecht staan, zijn strafzaken met deelneming van niet minder rechtsgeleerden behoort te kunnen behandelen dan het geval

[8]) Bij de wet van *6* augustus 1954 (Stb. 365) werd de als president van het H.M.G. aangewezen raadsheer-plaatsvervanger in het Haagse Hof voor het eerst financieel gelijkgesteld met de president van laatstgenoemd college.

is bij een gewoon gerechtshof![9]) Dat in deze visie ook wijziging van de bestaande quorum-regeling noodzakelijk zal zijn spreekt vanzelf.

Zo komen wij tot onze derde opmerking, die speciaal de huidige redactie van artikel 28 P.I. betreft. De eerste zinsnede daarvan bepaalt, dat het Hof vonnist met tenminste vijf leden, hetgeen, daar het Hof volgens artikel 1 uit zes leden bestaat, dus wil zeggen: hetzij met zes, hetzij met vijf leden. Nu is het opmerkelijk, dat de P.I. zolang zij bestaat het quorum op vijf leden heeft gesteld[10]), doch nimmer heeft aangegeven, hoeveel ***rechtsgeleerde*** leden tenminste aan de berechting behoren deel te nemen. De vóór-oorlogse praktijk heeft uitgewezen dat toentertijd doorgaans de gehele rechtsgeleerde sectie van het Hof zitting nam, zeker bij het wijzen van sententie in strafzaken. Een enkele maal kwam het na 1924 voor, dat slechts één rechtsgeleerd lid medewerkte, doch dan betrof het beschikkingen op disciplinair beklag. Na 1946 is echter de praktijk geheel anders geweest. Bijna zonder uitzondering doen de gepubliceerde uitspraken van het H.M.G. zien dat zij gewezen zijn door één rechtsgeleerd lid (de president) en vier militaire leden. Vrijwel constant bleek géén gebruik te zijn gemaakt van het andere rechtsgeleerde lid (tenzij bij afwezigheid van de president) noch ook van een der plaatsvervangende leden (tenzij bij afwezigheid van de president of het andere lid).

Dat als regel de uitspraken van het Hof, op welks uitzonderlijke positie wij zojuist wezen, tot stand kwamen met medewerking van slechts één rechtsgeleerd lid (de president of diens vervanger) moet bepaald als een misstand worden aangemerkt. Niettemin: in strijd met de ***letter*** van de wet was een dergelijke samenstelling niet! Zaten er vier militaire leden naast de rechtsgeleerde president, dan was aan het voorschrift van artikel 28 „tenminste vijf leden" formeel voldaan[11]). Gelukkig is de laatste tijd een grotere neiging om met twee rechtsgeleerden te zitten waar te nemen. Dit neemt niet weg dat het noodzakelijk is, de quorumregeling met betrekking tot de rechtsgeleerde leden aan te vullen. Er is toch geen enkele reden om niet steeds de gehele rechtsgeleerde sectie bij de werkzaamheden in te schakelen, en die reden zal er o.i. óók niet zijn wanneer deze sectie, naar wij hopen, eerlang tot drie personen zal zijn uitgebreid[12]). Bij verhindering van een lid kan toch altijd een plaatsvervanger worden ingeschakeld?

Over deze plaatsvervangende leden van het Hof handelt onze vierde

---

[9]) Het kan voorkomen, dat een militair lid van het H.M.G. rechtsgeleerde is. Hoe nuttig dit kan zijn, het zal duidelijk wezen dat de rechtsgeleerdheid van zodanig militair lid deze niet brengt onder de hierboven ettelijke malen gebezigde term „rechtsgeleerd lid", waaronder uitsluitend de ex art. 2 P.I. aangewezen raadsheren mogen worden verstaan.

[10]) In de oorspronkelijke tekst was sprake van de meerderheid der leden, doch daar het Hof toen negen leden telde, kwam dit op hetzelfde neer.

[11]) Vgl. de gedachtenwisseling over het ontwerp tot de in noot 1 op blz. 5 genoemde wet in Hand. II 53/54 blz. 3245 vlg.

[12]) Een eventueel beroep op drukke werkzaamheden bij Hoge Raad of Haags Gerechtshof gaat o.i. niet op. Het getal raadsheren in die colleges behoort zodanig te zijn dat er ten volle gelegenheid is om de neventaak als lid van het H.M.G. naar behoren te kunnen vervullen.

opmerking. In de oorspronkelijke redactie van de P.I. kwamen ze slechts voor als ,,invallers'' voor verhinderde leden. De wet zei dan, dat zulke leden vervangen werden door ,,raden in die zaak" door de Vorst toe te voegen. De toevoeging beperkte zich dus tot een bepaalde zaak. Misschien is het hieraan te wijten, dat over die ,,raden'' in de wet zo weinig werd gezegd. De praktijk werd later, dat de ,,raden" voor onbepaalde tijd werden aangewezen en in feite plaatsvervangers werden, zoals de burgerjustitie die ook kent, doch in de wet is eerst in 1949 omtrent hun aanwijzing iets meer bepaald in het eerste lid van artikel 28 P.I. [13]). Niettemin ontbreken in de wettelijke regeling nòg twee belangrijke punten: de eisen welke aan de aan te wijzen raden worden gesteld, en een bepaling, voorschrijvende dat bij ,,afwezigheid, ,,belet of ontstentenis'' een rechtsgeleerd lid van het Hof door een rechtsgeleerde raad, en een militair lid door een militair raad moet worden vervangen.

Zoals de wet momenteel luidt, wordt voor benoembaarheid van een raad geen enkele eis gesteld, zodat men geheel afhankelijk is van het benoemingsbeleid. In verband met het in artikel 2 vervatte systeem van aanwijzing van de rechtsgeleerde leden, lijkt het ons voor de hand liggend in de wet te bepalen dat als *rechtsgeleerde* raden van het H.M.G. worden aangewezen raadsheren van Hoge Raad of Haagse Hof, c.q. raadsheren-plaatsvervanger van genoemd Hof. Dan is het aantal in aanmerking komenden zó groot, dat het niet nodig zal zijn, rechtsgeleerde raden buiten die kring te zoeken [14]). Dat voor de *militaire* raden dezelfde vereisten in de wet behoren te worden opgenomen als thans voor de militaire leden worden gesteld, lijkt ons evenzeer voor de hand liggend.

Dat een rechtsgeleerde lid bij verhindering slechts door een rechtgeleerd raad behoort te worden vervangen, en een militair lid slechts door een militair raad, is iets dat men misschien vanzelfsprekend zal vinden. Toch schijnt het Hof zelf deze mening niet te delen. Recente jurisprudentie levert namelijk enige voorbeelden op, waarbij blijkt dat het Hof gezeten heeft met één rechtsgeleerd lid (de president) en vijf militaire leden [15]). In die gevallen was dus een afwezig rechtsgeleerd lid vervangen door een militair raad. Wij achten dit een verkeerde interpretatie van het voorschrift van artikel 28 ,,Het Hof vonnist met ,,tenminste vijf leden''. Men mag dit voorschrift toch niet uitleggen alsof er geen verband bestond met artikel 1, bepalende dat het Hof

---

[13]) Namelijk door het voorschrift dat deze, evenals de aanwijzing der leden, zou geschieden op voordracht van de drie betrokken ministers (Wet van 22 december 1949, Stb. J 571).

[14]) (Mr.) A. F. S(teffen) gaf in M.R.T. deel LII blz. 287 vlg. een merkwaardig voorbeeld van een aanwijzing ***tot*** rechtsgeleerd raad, die niet te rijmen is met de door ons hier voorgestane oplossing en die o.i. onderstreept, dat de benoemingsvereisten in de wet strak moeten worden omschreven. Zoals op zovele punten in liet militaire recht zal wellicht ook op dit punt de mogelijkheid van afwijking van een regel in bijzondere omstandigheden in de wet moeten worden opengelaten. Doch daarbij blijve het!

[15]) Beschikking op disciplinair beklag dd. 21 april 1959 en sententie van 9 juni 1959 (M.R.T. deel LII, blz. 484 en deel LIII, blz. 14).

zes leden, waarvan twee rechtsgeleerden en vier officieren, telt. Dit laatste artikel sluit deelneming aan de berechting van méér dan vier militairen bepaaldelijk uit. Negeert men artikel 1, en kijkt men alleen naar artikel 28, dan zou men tenslotte ter terechtzitting evengoed één rechtsgeleerd lid, vier militaire leden en bijvoorbeeld zes militairen raden kunnen convoceren, onder het motto dat artikel 28 wel een minimum, doch geen maximum noemt! [16]) Gelukkig schrijft de wet wel voor dat de president een rechtsgeleerde moet zijn!

Onze volgende opmerking raakt het verband tussen samenstelling en quorum enerzijds, en de indeling van de krijgsmacht anderzijds. Tot het jaar 1801 bestond er geen enkel verband tussen de militaire justitie bij de zeemacht en die bij de landmacht. De staatsregeling van dat jaar voerde dus een novum in met de bepaling, dat het hoogste militaire rechtscollege (toenmaals de Hoge Militaire Vierschaar) rechtsmacht zou uitoefenen over zee- en landmacht beide [17]). En later verkreeg het Hoog Militair Gerechtshof evenzeer dit karakter van (om een term uit de nieuwste tijd te gebruiken) een ,,inter-service"-orgaan. In de samenstelling van het Hof is dit karakter tot de wijzigingswet van 1923 [18]) tot uitdrukking gekomen doordat de militaire leden voor de helft tot de zeemacht, voor de andere helft tot de landmacht moesten behoren. Ook sinds deze verhouding niet meer imperatief door artikel 1 P.I. is voorgeschreven, is zij niettemin in dc praktijk in acht genomen. Dat kon ook moeilijk anders, omdat het laatste lid van artikel 28 van die wet altijd een speciale regeling van het quorum heeft bevat in de geest van de huidige redactie, een regeling welke impliceert dat het Hof twee leden van de zeemacht, en twee leden van de landmacht moet tellen.

De verheffing van het vroegere Wapen der Militaire Luchtvaart (onderdeel van de Koninklijke Landmacht) tot een zelfstandig krijgsmachtdeel, de Koninklijke Luchtmacht [19]), is de vanouds bestaan hebbende verhoudingen komen verstoren. Zij maakte het *primo* wenselijk, dat onder de militaire leden ook een officier van de luchtmacht werd opgenomen. Dit is verwezenlijkt kunnen worden toen één van de beide door zeeofficieren bezette zetels vrij kwam. Een officier van de lucht-

---

[16]) Art. 28 jo art. 1 laat dus slechts drie samenstellingen ter zitting toe, namelijk *hetzij* twee rechtsgeleerden en vier militairen, *hetzij* één rechtsgeleerde en vier militairen, *hetzij* twee rechtsgeleerden en drie militairen. Wellicht ten overvloede zij er op gewezen, dat ook het tweede lid van art. 28 geen andere samenstelling mogelijk maakt. De in dat lid vervatte bepaling is opgenomen om bij het H.M.G. de vorming van méér dan één kamer mogelijk te maken. Zij is toegepast geweest van maart tot december 1950, toen behalve te 's-Gravenhage ook in het voormalig Nederlands-Indië een kamer van het H.M.G. werkzaam was (zie De Graaff, a.w. blz. 350).

[17]) **Art. 87.**

[18]) Wet van 13 januari 1923 (Stb. *6)*.

[19]) K.B. van 11 maart 1953 **(Stb.** 134). In de Grondwet is sedert de term ,,zee- en landmacht" vervangen door ,,krijgsmacht". Voor wat de militaire justitie betreft heeft geen wetswijziging plaatsgevonden, zodat ten deze de luchtmacht nog steeds als deel van de landmacht moet worden aangemerkt. Wèl is er een afzonderlijke krijgsraad te velde benoemd door de Chef van de Luchtmachtstaf als commanderend generaal.

macht is toen in de vacante plaats benoemd. Maar *secundo* was het wenselijk dat de speciale quorumregeling van het laatste lid van artikel 28 mutatis mutandis óók voor de luchtmacht toepasselijk zou worden verklaard. Dit zou op zijn beurt impliceren, dat het aantal der militaire leden van het Hof moest worden uitgebreid tot zes! Noch het een, noch het ander is echter geschied, met het resultaat dat de meergenoemde quorumregeling nòch voor de zeemacht, nòch voor de luchtmacht meer kan worden nageleefd zonder dat een beroep wordt gedaan op een raad (plaatsvervangend lid) van de zee-, respectievelijk van de luchtmacht. Het is een wel zeer onelegante constructie, dat het H.M.G. zijn normale taak t.a.v. justitiabelen die tot de zee- of de luchtmacht behoren, niet in zijn organieke samenstelling kan uitoefenen, doch steeds de assistentie moet inroepen van raden (plaatsvervangende leden).

De voorstanders van een volledige integratie bij de militaire justitie (een systeem waarbij o.a. met betrekking tot de samenstelling van een militair rechtscollege de vraag, of de beklaagde tot de zee-, de lucht- of de landmacht behoort, geen rol speelt) zullen de speciale quorumregeling van het laatste lid van artikel 28 overbodig achten en afschaffing daarvan bepleiten. Voor hen vormen de beide opgeworpen vragen (uitbreiding met twee militaire leden, aanvulling van het bepaalde in artikel 28 laatste lid) geen probleem. Voorshands echter zijn wij van mening, dat een zóver gaande integratie ongewenst is. Wij achten het een eis van rechtszekerheid en van billijkheid, dat met de ongetwijfeld bestaande verschillen tussen de drie krijgsmachtdelen ook bij de berechting van strafzaken en bij het behandelen van disciplinair beroep tenvolle rekening kan worden gehouden. Deelneming aan de behandeling door militaire leden van hetzelfde krijgsmachtdeel, als waartoe de beklaagde behoort, is een belangrijke garantie voor de verwezenlijking van die eis.

Frappez toujours! Ofschoon wij reeds eerder in dit blad [20]) hebben betoogd, dat de wet aan de militaire leden van het Hoog Militair Gerechtshof de benoeming *voor het leven* dient te garanderen en dat het *niet* voldoende is dat in de praktijk wordt gehandeid alsof die garantie bestaat (één enkele uitzondering heeft juist genoegzaam aangetoond *dat „constante praktijk" geen garantie is*) willen wij onze opmerkingen niet besluiten zonder deze belangrijke en principiële kwestie ook in dit verband nog eens naar voren te brengen.

Al reppen de thans aanhangige wijzigingsontwerpen niet over het hier besproken onderwerp, wij hopen dat het tenvolle de aandacht zal hebben van degenen, die met de voorbereiding van het nieuwe wetboek van militaire rechtspleging bemoeienis hebben!

---

[20]) In een artikel, getiteld „Artikel 173 der Grondwet en de militaire rechter" in N.J.B. 1951, blz. 957 en vlg., meer in het bijzonder op blz. 964 en 965

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 28 maart 1962

President: Mr. A. J. Veldman (plv.); *Leden:* Kol.d.Mars. H. P. Arends, Kapt.Luit.t.Zee K. J. Roberti, Kapt.Luit.t.Zee (T.D.) L. C. Rietdijk, Luit.t.Zee (A) 1e kl. A. C. L. van Aalst.
Raadsman: Luit.t.Zee (S.D.) 1e kl. G. U. Brouwer.

Zaakbeschadiging: het doorsnijden van een voedingskabel voor wand-contactdozen voor electrische scheerapparaten in een verblijf van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën".

Voorts: onbruikbaarmaken en beschadigen van een oorlogsbehoefte: doorsnijden van een kabel van een brandherstellingstelefoon en doorsnijden van een aantal capillairleidingen van afstandkwikthermometers van de machinekamerinstallatie aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën".

Gevangenisstraf en ontslag uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

(W.M.Sr. art. 23, 74, 160; W.Sr. art. 350)

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, tegen A. A., geboren te Bandoeng (Ind.) op 22 januari 1939, gedetineerde, laatstelijk voor de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als machinist der 1e klasse,

Gezien:. . . .enz.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 9 maart 1962, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1e. dat hij op of omstreeks 8 oktober 1961 aan boord van Hr.Ms. „„De Zeven Provinciën" te Den Helder opzettelijk en wederrechtelijk „een voedingskabel voor de (wand)contactdozen ten behoeve van elec-„trische scheerapparaten, zijnde een verlengsnoer met stekker verbon-„den met een stopcontact in het verblijf „Friesland", welke kabel of welk „snoer toebehoorde aan het Rijk der Nederlanden, althans aan een „ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, heeft doorgesneden of „stukgesneden en aldus vernield of beschadigd of onbruikbaar ge-„maakt;

„2e. dat hij op of omstreeks 8 oktober 1961 te Den Helder aan boord „van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 1e „klasse diende, in tijd van oorlog, wederrechtelijk en opzettelijk van „een oorlogsbehoefte, toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, al-„thans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, te weten „van een zodanige brandherstellingstelefoon in het verblijf „Friesland" „van die bodem, de kabel heeft doorgesneden of stukgesneden en aldus „die oorlogsbehoefte, te weten die brandherstellingstelefoon, heeft ver-„nield en/of beschadigd en/of onbruikbaar gemaakt;

„of, zo het vorenstaande ad 2e niet tot zijn veroordeling mocht leiden:
„dat hij op of omstreeks 8 oktober 1961 aan boord van Hr.Ms. „De „„Zeven Provinciën" te Den Helder een kabel van een brandherstel- „lingstelefoon in het verblijf „Friesland" van die bodem, toebehorende „aan het Rijk der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen „dan aan hem, beklaagde, heeft doorgesneden of stukgesneden en aldus „vernield en/of beschadigd en/of onbruikbaar gemaakt;

„3e. dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op of omstreeks „8 oktober 1961, telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De „„Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 1e klasse diende, in „tijd van oorlog, telkens tezamen en in vereniging handelende met de „eveneens aan boord van die bodem dienende machinist der 3e klasse „B. B. en/of alleen, telkens wederrechtelijk en telkens opzettelijk van „een oorlogsbehoefte, toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, al- „thans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, en/of „aan deze B. B., te weten van de zodanige machinekamerinstallatie van „die bodem, een aantal onderdelen zoals een aantal capillairleidingen „van een aantal afstandkwikthermometers heeft doorgeknipt en/of „stukgeknipt en aldus die oorlogsbehoefte, te weten die machinekamer- „installatie, heeft beschadigd;

„of, zo het vorenstaande ad 3e niet tot zijn veroordeling mocht leiden:
„dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op of omstreeks 8 „oktober 1961, telkens aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" „te Den Helder, telkens tezamen en in vereniging handelende met B. B., „en/of alleen, telkens opzettelijk en telkens wederrechtelijk ongeveer „vier à twaalf capillairleidingen van afstandkwikthermometers van die „bodem, alles toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, althans aan „een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, en/of aan deze „B. B., heeft doorgeknipt en/of stukgeknipt en aldus deze leidingen van „die thermometers heeft vernield en/of beschadigd en/of onbruikbaar „gemaakt;"

Gezien:. . . .enz.:

Gezien de schriftuur van eis door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot: bewezenverklaring van het de beklaagde onder 1e, onder 2e primair en onder 3e primair ten laste gelegde, met dien verstande dat ad 1e en 2e primair als bewezen worde aangenomen dat hij het onder 1e genoemde voorwerp heeft beschadigd en de onder 2e genoemde telefoon heeft onbruikbaar gemaakt; alsmede zijn schuld eraan, en qualificatie daarvan als:

1e. „opzettelijk en wederrechtelijk enig goed, dat geheel of ten dele aan „een ander toebehoort, beschadigen";

2e. „als militair, in tijd van oorlog, wederrechtelijk en opzettelijk enige „oorlogsbehoefte onbruikbaar maken";

3e. „als militair, in tijd van oorlog, medeplegen van het wederrechtelijk „en opzettelijk enige oorlogsbehoefte beschadigen";

en veroordeling deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van vier

jaar met aftrek voorarrest onvoorwaardelijk en ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gelet: . . . .enz.;

overwegende, ten aanzien van het de beklaagde onder 1e, onder 2e primair en onder 3e primair ten laste gelegde, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

1e. A. A., oud 23 jaar, als beklaagde:

I. dat hij op 8 oktober 1961 aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" te Den Helder opzettelijk een voedingskabel voor de wandcontactdozen ten behoeve van elektrische scheerapparaten in het verblijf Friesland doorgesneden heeft; dat hij dit deed omdat hij die dag de wacht had en dat zij de volgende dag voor een reis van 7 weken naar zee zouden vertrekken, waardoor hij in een niet al te beste stemming verkeerde; dat bovenbedoelde kabel toebehoorde aan het Rijk der Nederlanden en in ieder geval niet zijn eigendom was; dat hij van niemand toestemming had gekregen deze kabel te beschadigen;

II. dat hij op 8 oktober 1961 te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 1e klasse diende, opzettelijk van een brandherstellingstelefoon in het verblijf Friesland van die bodem de kabel heeft doorgesneden; dat hij dit deed, met de bedoeling die telefoon onbruikbaar te maken; dat het hem bekend was, dat die brandherstellingstelefoon deel uitmaakte van de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en als zodanig was bestemd om aan boord te worden gebruikt; dat bedoelde brandherstellingstelefoon zomede de daaraan zich bevindende kabel het eigendom van het Rijk der Nederlanden waren en hem in ieder geval niet toebehoorden; dat hij van niemand toestemming had gekregen die telefoon of die kabel onbruikbaar te maken;

III. dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op 8 oktober 1961 telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 1e klasse diende, telkens tezamen handelende met de eveneens aan boord van die bodem dienende hem bekende machinist der 3e klasse B. B., telkens opzettelijk een aantal van in totaal 12 capillairleidingen van afstandkwikthermometers van die bodem heeft stuk- of doorgeknipt; dat zij dit deden, omdat zij deze thermometers onbruikbaar wilden maken, teneinde te bereiken dat Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" op 9 oktober 1961 niet voor een reis van 7 weken naar zee zou kunnen vertrekken; dat hij tevoren met bedoelde B. B. er wel eens over gesproken had met dit doel vernielingen aan het schip uit te voeren; dat het hem, en, naar hij vermoedt, ook B. B. bekend was, dat bedoelde thermometers alsmede de machinekamerinstallatie van dat schip waarvan die thermometers deel uitmaakten, behoorden tot de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en als zodanig bestemd waren om aan boord gebruikt te worden; dat bovenbedoelde afstandkwikthermometers met de zich daarin bevindende capillairleidingen, zomede bedoelde machinekamerinstallatie toebehoorden aan het Rijk der Nederlanden en in ieder geval niet het eigendom waren van B. B. of hem; dat zij telkens

van niemand toestemming hadden gekregen deze artikelen en/of deze installatie te beschadigen en/of onbruikbaar te maken;

2e. B. B., oud 17 jaar, als getuige:

dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op 8 oktober 1961 telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 3e klasse diende, telkens tezamen handelende met de eveneens aan boord van die bodem dienende, hem bekende, machinist der 1e klasse A. A., telkens opzettelijk een aantal van in totaal 12 capillairleidingen van afstandkwikthermometers van die bodem stuk- of doorgeknipt heeft; dat zij dit deden omdat zij deze thermometers onbruikbaar wilden maken teneinde te bereiken, dat voornoemd schip de volgende dag niet voor een reis van 7 weken naar zee zou vertrekken; dat hij wist, dat A. A. deze bedoeling ook had en hoewel hij het zich niet goed meer kan herinneren, het best mogelijk is, dat hij tevoren met hem had afgesproken met dit doel vernielingen aan het schip uit te voeren; dat het hem en naar hij weet ook A. A. bekend was, dat bedoelde thermometers alsmede de machinekamerinstallatie van dat schip, waarvan die thermometers deel uitmaakten, behoorden tot de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en als zodanig bestemd waren om aan boord gebruikt te worden; dat bovenbedoelde afstandkwikthermometers met de zich daarin bevindende capillairleidingen zomede bedoelde machinekamerinstallatie toebehoorden aan het Riik der Nederlanden en in ieder geval niet het eigendom waren van A. A. of van hem; dat zij telkens van niemand toestemming hadden gekregen deze artikelen en/of deze installaties te beschadigen;

3e. J. E. Zietse, oud 44 jaar, als getuige:

dat hij vanaf 28 oktober 1960 tot 6 november 1961, dienende als kapitein-luitenant ter zee van de technische dienst aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën", belast was met de functie van hoofd machinekamer; dat hij als zodanig het beheer voerde over en de verantwoording had voor de machinekamerinstallatie van dat schip; dat bedoelde machinekamerinstallatie deel uitmaakt van de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en bestemd is om aan boord als zodanig te worden gebruikt; dat hij op 11 oktober 1961 in opdracht van zijn commandant een overzicht samenstelde van de aan boord van bovengenoemd schip geconstateerde vernielingen; dat de door hem geconstateerde vernielingen onder meer bestonden uit: het door- of stukgesneden zijn van de capillairleidingen van een twaalftal zich in het voor- en achterketelruim van bovengenoemd schip bevindende afstandkwikthermometers, welke thermometers deel uitmaakten van de machinekamerinstallatie van die bodem; dat tengevolge van deze vernielingen bedoelde afstandkwikthermometers deels onbruikbaar en deels beschadigd waren geworden; dat deze afstandkwikthermometers met de zich daarin bevindende capillairleidingen en bedoelde machinekamerinstallatie toebehoorden aan het Rijk der Nederlanden; dat hij als beheerder van deze artikelen en deze installatie verklaart, dat hij niemand toestemming heeft gegeven deze artikelen of deze installatie te beschadigen en/of onbruikbaar te maken;

4e. E. V. Glaser, oud 42 jaar, als getuige:

dat hij vanaf 28 april 1961, dienende als luitenant ter zee van de elektrotechnische dienst aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën", belast met de functie van hoofd van de elektrotechnische dienst aan boord van die bodem; dat hij als zodanig het beheer voert over en de verantwoording heeft voor de elektrotechnische installatie van dat schip, bestaande onder meer uit een aantal brandherstellingstelefonen; dat bedoelde brandherstellingstelefonen deel uitmaken van de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en bestemd zijn om aan boord als zodanig te worden gebruikt; dat hij op 9 oktober 1961 uit hoofde van zijn functie een onderzoek instelde naar de bedrijfsgereedheid van alle zich aan boord bevindende brandherstellingstelefonen, zomede naar alle zich aan boord bevindende kabels en installaties, welke met eenvoudige middelen beschadigd kunnen worden; dat hem bij dit onderzoek bleek: het doorgesneden zijn van de telefoonkabel van een aantal brandherstellingstelefonen, onder andere een in het slaapverblijf Friesland; het doorgesneden zijn van het verlengsnoer voor de contactdozen ten behoeve van elektrische scheerapparaten in het verblijf Friesland; dat ten gevolge van deze vernielingen bedoelde brandherstellingstelefoon geheel onbruikbaar was geworden; dat bedoelde brandherstellingstelefoon zomede de zich daaraan bevindende kabel toebehoren aan het Rijk der Nederlanden; dat hij als beheerder van deze brandherstellingstelefoon en van genoemde contactdoos met het zich daaraan bevindende verlengsnoer, verklaart, dat hij niemand toestemming heeft gegeven deze artikelen of de zich daaraan bevindende kabels en/of snoeren te beschadigen en/of te vernielen en/of onbruikbaar te maken;

Overwegende, dat telkens wettig en overtuigend is bewezen, telkens met beklaagdes schuld eraan:

door de verklaring van beklaagde onder 1e. I en de inhoud van het bewijsmiddel onder 4e hetgeen hem onder 1e is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

dat hij op of omstreeks 8 oktober 1961 aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" te Den Helder opzettelijk en wederrechtelijk een voedingskabel voor de (wand)contactdozen ten behoeve van electrische scheerapparaten, zijnde een verlengsnoer met stekker verbonden met een stopcontact in het verblijf „Friesland", welke kabel of welk snoer toebehoorde aan het Rijk der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, heeft doorgesneden of stukgesneden en aldus beschadigd;

door de verklaring van beklaagde onder 1e. II en de inhoud van het bewijsmiddel onder 4e hetgeen hem onder 2e primair is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

dat hij op of omstreeks 8 oktober 1961 te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 1e klasse diende, in tijd van oorlog, wederrechtelijk en opzettelijk van een oorlogsbehoefte, toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, te weten van een zodanige brandherstellingstelefoon in het verblijf „Friesland" van die

bodem, de kabel heeft doorgesneden of stukgesneden en aldus die oorlogsbehoefte, te weten die brandherstellingstelefoon heeft onbruikbaar gemaakt;

door de verklaring van beklaagde onder 3e en de inhoud van de bewijsmiddelen onder 2e en 3e hetgeen hem onder 3e primair is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: „en/of alleen";

Overwegende, dat het een feit is van algemene bekendheid dat er ten tijde als in de ten laste legging vermeld zodanig dreigend oorlogsgevaar bestond, dat „tijd van oorlog" in de zin van artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht aanwezig geacht moest worden;

Overwegende, dat nu de krijgsraad het de beklaagde onder 2e primair en onder 3e primair ten laste gelegde als bewezen heeft aangenomen een onderzoek naar het de beklaagde onder 2e subsidiair en onder 3e subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te blijven;

overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

1e. „Opzettelijk en wederrechtelijk enig goed, dat geheel of ten dele „aan een ander toebehoort, beschadigen";

2e. „Als militair, in tijd van oorlog, wederrechtelijk en opzettelijk enige „oorlogsbehoefte onbruikbaar maken";

3e. „Als militair, in tijd van oorlog, medeplegen van het wederrechte„lijk en opzettelijk enige oorlogsbehoefte beschadigen";

Overwegende, dat wat betreft de vraag of de onbruikbaarmaking en beschadiging als omschreven onder 2e en 3e der telastelegging oorlogsbehoeften in de zin van artikel 160 van het Wetboek van Militair Strafrecht hebben betroffen, zulks ten aanzien van de onder 3e genoemde machinekamerinstallatie zonder meer duidelijk is, doch naar 's krijgsraads oordeel ook de onder 2e vermelde brandherstellingstelefoon als oorlogsbehoefte moet worden aangemerkt, immers deze apparaten van essentieel belang zijn om het schip als oorlogsvaartuig zonder stoornis te doen functioneren;

Overwegende, dat gelet op de ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van een jaar en drie maanden passend is, terwijl de tijd door hem van en met 10 oktober 1961 in voorarrest doorgebracht in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van deze straf;

dat beklaagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt is om in de militaire stand te blijven, terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; . . . .enz. *[Red.]*.

NASCHRIFT.

(1) De Krijgsraad beschouwt de contactdozen voor electrische scheerapparaten (voor de militairen aan boord van een oorlogsvaartuig), hoewel deel uitmakende van het oorlogsvaartuig, dat op zichzelf een oorlogsbehoefte is, niet als een „oorlogsbehoefte" in de zin van artikel 160 W.M.Sr.

Welke de begrenzingen van deze term zijn, wordt door de wet niet aangegeven. Men zie daarover Dr. *E.* DE VLUGT *in M.R.T. XLIII, blz. 431 en* Mr. *J. J.* TIDDENS *in M.R.T. XLIII, blz. 435. Het lijkt juist om niet alles wat in tijd van oorlog door de Krijgsmacht gebruikt wordt of kan worden als „oorlogsbehoefte" in de zin van artikel 160 W.M.Sr. te bestempelen.*

(2) Hoewel de Krijgsraad in het vonnis artikel 74 W.M.Sr. heeft aangehaaid, op grond waarvan de krijgsmacht „in tijd van oorlog" voor de toepassing van artikel 160 W.M.Sr. geacht wordt „op voet van oorlog gebracht" te zijn, heeft de Krijgsraad deze toestand niet in de kwalificatie opgenomen. De tekst van de wet bevat echter niet *de woorden „in tijd van oorlog", welke de Krijgsraad in de kwalificatie opnam, maar* wel *de woorden „tot op eene op voet van oorlog gebrachte krijgs- „macht behorende".*

W. H. V.

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 28 maart 1962

President: Mr. A. *J.* Veldman (plv.); *Leden:* Kol.d.Mars. H. *P.* Arends, Kapt.Luit.t.Zee K. J. Roberti, Kapt.Luit.t.Zee (T.D.) L. C. Rietdijk en Luit.t.Zee (A) 1e kl. A. C. L. van Aalst.
Raadsman: Mr. *A.* van 't Hoff Stolk.

Wegmaken van enig goed (overboord werpen van een straalpijp) en beschadigen en onbruikbaar maken van enige oorlogsbehoefte (doorsnijden van rubberslangen van brandblusapparaten en doorknippen van capillairleidingen van afstandkwikthermometers van de machinekamerinstallatie) aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën".

Verminderde toerekeningsvatbaarheid. Tijdens het begaan wel 16, maar nog geen 18 jaar; ten aanzien van beklaagde recht gedaan naar de bepalingen voor personen boven 18 jaar geldende. Gevangenisstraf en ontslag (zonder ontzetting).

(W.M.Sr. art. 23, 74, 160; W.Sr. art. 37*a*, 39 *sepfies*, 350)

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal tegen B. B., geboren te Bandoeng (Ind.) op 7 mei 1944, gedetineerde, laatstelijk voor de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als machinist der 3e klasse,

Gezien: . . . .enz.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 9 maart 1962 aan de voet van welk stuk door de fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1e. dat hij op een tijdstip in, of omstreeks in, de maand september „1961 aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" te Den Helder „opzettelijk en wederrechtelijk een straalpijp, toebehorende aan het

„Rijk der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen dan aan „hem, beklaagde, in het water van de Nieuwe Haven te Den Helder „heeft geworpen en aldus heeft weggemaakt;

„2e. dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op of omstreeks „8 oktober 1961, telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De „„Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 3e klasse diende, in „tijd van oorlog, telkens tezamen en in vereniging handelende met de „eveneens aan boord van die bodem dienende machinist der 3e klasse „C. C., en/of alleen, telkens wederrechtelijk en telkens opzettelijk van „een aantal oorlogsbehoeften, toebehorende aan het Rijk der Neder- „landen, althans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, „en/of aan deze C. C., te weten van ongeveer drie zodanige brandblus- „apparaten van die bodem en van ongeveer drie, althans twee zodanige „brandherstellingstelefonen van die bodem, onderscheidenlijk de rub- „berslangen en de kabels heeft doorgesneden en/of stukgesneden en „aldus die oorlogsbehoeften, te weten die brandblusapparaten en die „brandherstellingstelefonen, heeft vernield en/of beschadigd en/of on- „bruikbaar gemaakt;

„of, zo het vorenstaande ad 2e niet tot zijn veroordeling mocht lei- „den:

„dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op of omstreeks 8 „oktober 1961, telkens aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" „te Den Helder, telkens tezamen en in vereniging handelende met C. C., „en/of alleen, telkens opzettelijk en telkens wederrechtelijk ongeveer „drie rubberslangen van brandblusapparaten van die bodem en onge- „veer drie, althans twee kabels van brandherstellingstelefonen van die „bodem, alles toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, althans aan „een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, en/of aan deze „C. C., heeft doorgesneden en/of stukgesneden en aldus vernield en/of „beschadigd en/of onbruikbaar gemaakt;

„3e. dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op of omstreeks „8 oktober 1961, telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De „„Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 3e klasse diende, in „tijd van oorlog, telkens tezamen en in vereniging handelende met de „eveneens aan boord van die bodem dienende machinist der 1e klasse „A. A., en/of alleen, telkens wederrechtelijk en telkens opzettelijk van „een oorlogsbehoefte, toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, al- „thans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, en/of „aan deze A. A., te weten van de zodanige machinekamerinstallatie van „die bodem, een aantal onderdelen zoals een aantal capillairleidingen „van een aantal afstandkwikthermometers heeft doorgeknipt en/of „stukgeknipt en aldus die oorlogsbehoefte, te weten die machinekamer- „installatie, heeft beschadigd;

„of, zo het vorenstaande ad 3e niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op of omstreeks 8 „oktober 1961, telkens aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" „te Den Helder, telkens tezamen en in vereniging handelende met A. „A., en/of alleen, telkens opzettelijk en telkens wederrechtelijk onge-

„veer vier à twaalf capillairleidingen van afstandkwikthermometers van „die bodem, alles toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, althans „aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, en/of aan deze „A. A., heeft doorgeknipt en/of stukgeknipt en aldus deze leidingen „van die thermometers heeft vernield en/of beschadigd en/of onbruik-„baar gemaakt;"

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het de beklaagde onder 1e, onder 2e primair en onder 3e primair ten laste gelegde, dat ten processe zakelijk gerelateerd hebben verklaard:

1e. B. B., oud 17 jaar, als beklaagde:

I. dat hij op een tijdstip in de maand september 1961 aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" te Den Helder opzettelijk een koperen straalpijp, welke zich aan dek van die bodem op een aldaar liggende olielaadslang bevond, in het water van de Nieuwe Haven te Den Helder heeft geworpen; dat hij niet meer precies weet, waarom hij die straalpijp over boord wierp; dat hij, naar hij meent, die dag de wacht had en daardoor niet in een al te beste stemming was; dat bovenbedoelde koperen straalpijp hem niet toebehoorde en dat hij van niemand toestemming had gekregen die straalpijp over boord te gooien;

II. dat hij op verschillende tijdstippen op 8 oktober 1961 telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 3e klasse diende, telkens tezamen handelende met de eveneens aan boord van die bodem dienende machinist der 3e klasse C. C., telkens opzettelijk van ongeveer een drietal brandblusapparaten — namelijk een bij de W.C.-manschappen voor, een bij het verblijf Friesland en een bij het verblijf Groningen — van die bodem en van ongeveer twee brandherstellingstelefonen — namelijk een bij de 18-manshut op het H-dek en een bij de wasplaats manschappen achter — van die bodem onderscheidenlijk de rubberslangen en de kabels door en/of stukgesneden heeft; dat hij dit deed omdat hij bedoelde brandblusapparaten en brandherstellingstelefonen onbruikbaar wilde maken; dat het best mogelijk is dat C. C. en hij tevoren hadden afgesproken vernielingen in het schip aan te brengen teneinde te bereiken dat Hr.Ms. „De Zeven Provinciën" de volgende dag niet voor een reis van 7 weken naar zee zou kunnen vertrekken; dat hij in ieder geval wist, dat er bij C. C. een zelfde bedoeling voor zat als bij hem; dat het hem en naar hij meent ook C. C. bekend was, dat bedoelde brandblusapparaten en die brandherstellingstelefonen deel uitmaakten van de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en als zodanig waren bestemd om aan boord te worden gebruikt; dat deze brandblusapparaten met de zich daaraan bevindende slangen en die brandherstellingstelefonen met de zich daaraan bevindende kabels aan het Rijk der Nederlanden toebehoorden en in ieder geval niet het eigendom waren van C. C. of hem; dat zij telkens van niemand toestemming hadden gekregen bovenbedoelde artikelen te beschadigen en/of onbruikbaar te maken;

III. dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op 8 oktober 1961 telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. „De Zeven Provinciën".

waar hij als machinist der 3e klasse diende, telkens tezamen handelende met de eveneens aan boord van die bodem dienende hem bekende machinist der 1e klasse A. A., telkens opzettelijk een aantal van in totaal 12 capillairleidingen van afstandkwikthermometers van die bodem heeft stuk- of doorgeknipt; dat zij dit deden omdat zij deze thermometers onbruikbaar wilden maken teneinde te bereiken dat voornoemd schip de volgende dag niet voor een reis van 7 weken naar zee zou vertrekken; dat hij wist, dat A. A. deze bedoeling ook had en hoewel hij het zich niet goed meer kan herinneren, het best mogelijk is, dat hij tevoren met hem had afgesproken met dit doel vernielingen aan het schip uit te voeren; dat het hem en naar hij weet ook A. A. bekend was, dat bedoelde thermometers alsmede de machinekamerinstallatie van dat schip, waarvan die thermometers deel uitmaakten, behoorden tot de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en als zodanig bestemd waren om aan boord gebruikt te worden; dat bovenbedoelde afstandkwikthermometers met de zich daarin bevindende capillairleidingen zomede bedoelde machinekamerinstallatie toebehoorden aan het Rijk der Nederlanden en in ieder geval niet het eigendom waren van A. A. of van hem; dat zij telkens van niemand toestemming hadden gekregen deze artikelen en/of deze installaties te beschadigen;

2e. C. C., oud 18 jaar, als getuige:

dat hij op verschillende tijdstippen op 8 oktober 1961 telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. ,,De Zeven Provinciën", waar hij als machinist der 3e klasse diende, telkens tezamen handelende met de eveneens aan boord van die bodem dienende machinist der 3e klasse B. B., telkens opzettelijk van ongeveer een drietal brandblusapparaten — namelijk een bij de W.C.-manschappen voor, een bij het verblijf Friesland en een bij het verblijf Groningen — van die bodem en van ongeveer 3 brandherstellingstelefonen — namelijk een bij de ingang van het verblijf Friesland, een bij de 18-manshut op het H-dek en een bij de wasplaats-manschappen achter — van die bodem, onderscheidenlijk de rubberslangen en de kabels door en/of stukgesneden heeft; dat hij dit deed omdat hij met B. B. wilde meedoen en hij wel begreep dat het de bedoeling van B. B. was om kabels of dergelijke van het schip door te snijden; dat hij eveneens begreep, dat zijn handelingen noodzakelijkerwijs ten gevolge hadden, dat bedoelde brandblusapparaten en brandherstellingstelefonen onbruikbaar werden; dat het hem en voor zover hij weet ook B. B. bekend was, dat bedoelde brandblusapparaten en die brandherstellingstelefonen deel uitmaakten van de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en als zodanig waren bestemd om aan boord te worden gebruikt; dat deze brandblusapparaten met de zich daaraan bevindende slangen en deze brandherstellingstclefonen met de zich daaraan bevindende kabels toebehoorden aan het Rijk der Nederlanden en in ieder geval niet het eigendom waren van B. B. of van hem; dat zij telkens van niemand toestemming hadden gekregen bovenbedoelde artikelen te beschadigen en/of onbruikbaar te maken;

3e. A. A., oud 23 jaar, als getuige:

dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op 8 oktober 1961

telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. ,,De Zeven Provinciën'', waar hij als machinist der 1e klasse diende, telkens tezamen handelende met de eveneens aan boord van die bodem dienende, hem bekende, machinist der 3e klasse B. B., telkens opzettelijk een aantal van in totaal 12 capillairleidingen van afstandkwikthermometers van die bodem heeft stuk- of doorgeknipt; dat zij dit deden, omdat zij deze thermometers onbruikbaar wilden maken, teneinde te bereiken dat Hr.Ms. ,,De Zeven Provinciën'' op 9 oktober 1961 niet voor een reis van 7 weken naar zee zou kunnen vertrekken; dat hij tevoren met bedoelde B. B. er wel eens over gesproken had met dit doel vernielingen aan het schip uit te voeren; dat het hem, en, naar hij vermoedt, ook B. B. bekend was, dat bedoelde thermometers alsmede de machinekamerinstallatie van dat schip waarvan die thermometers deel uitmaakten, behoorden tot de uitrusting van bedoeld oorlogsschip en als zodanig bestemd waren om aan boord te worden gebruikt; dat bovenbedoelde afstandkwikthermometers met de zich daarin bevindende capillairleidingen, zomede bedoelde machinekamerinstallatie toebehoorden aan het Rijk der Nederlanden en in ieder geval niet het eigendom van B. B. of hem waren; dat zij telkens van niemand toestemming hadden gekregen deze artikelen en/of deze installatie te beschadigen en/of onbruikbaar te maken;

4e en 5e. . . .enz.;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door **C. A.** Kat, sergeant van speciale diensten-rechercheur, tevens onbezoldigd ambtenaar van het korps Rijkspolitie, d.d. 11 december 1961, op ambtseed opgemaakt en getekend procesverbaal, houdende onder meer de verklaring van M. J. A. Lagarde, oud 18 jaar, luidende zakelijk gerelateerd:

A. dat hij ongeveer twee weken voor de datum 8 oktober 1961, de juiste datum kan hij zich niet meer herinneren, op een avond met de hem bekende machinist B. B. aan dek van Hr.Ms. ,,De Zeven Provinciën'' liep; dat hun schip toen gemeerd lag in de Nieuwe Haven te Den Helder; dat hij, toen zij op het J-dek ter hoogte van de daar hangende olielaadslang liepen, zag, dat de machinist B. B. een koperen straalpijp uit een houder, die naast de olielaadslang aan het dekhuis was bevestigd, nam; dat B. B. vervolgens, zonder daarbij iets te zeggen, de straalpijp over boord in het water van de Nieuwe Haven gooide;

overwegende, dat telkens wettig en overtuigend is bewezen, telkens met beklaagdes schuld eraan:

door de verklaring van beklaagde onder 1e. I en de inhoud van de bewijsmiddelen onder 4e en onder A hetgeen hem onder 1e is ten laste gelegd;

door de verklaring van beklaagde onder 1e. II en de inhoud van de bewijsmiddelen onder 2e, 4e en 5e hetgeen hem onder 2e primair is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

dat hij op een aantal verschillende tijdstippen op 8 oktober 1961, telkens te Den Helder aan boord van Hr.Ms. ,,De Zeven Provinciën'', waar hij als machinist der 3e klasse diende, in tijd van oorlog, telkens

tezamen en in vereniging handelende met de eveneens aan boord van die bodem dienende machinist der 3e klasse C. C., telkens wederrechtelijk en telkens opzettelijk van een aantal oorlogsbehoeften, toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, te weten van drie zodanige brandblusapparaten van die bodem en van drie zodanige brandherstellingstelefonen van die bodem, onderscheidenlijk de rubberslangen en de kabels heeft doorgesneden of stukgesneden en aldus die oorlogsbehoeften, te weten die brandblusapparaten en die brandherstellingstelefonen heeft onbruikbaar gemaakt;

door de verklaring van beklaagde onder 1e. III en de inhoud van de bewijsmiddelen onder 3e en 4e hetgeen hem onder 3e is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: „en/of alleen";

Overwegende, dat het feit is van algemene bekendheid dat er ten tijde als in de ten laste legging vermeld zodanig dreigend oorlogsgevaar bestond, dat „tijd van oorlog" in de zin van artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht aanwezig geacht moest worden;

Overwegende, dat nu de krijgsraad het de beklaagde onder 2e primair en onder 3e primair ten laste gelegde als bewezen heeft aangenomen, een onderzoek naar het de beklaagde onder 2e subsidiair en onder 3e subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

1e. „Opzettelijk en wederrechtelijk enig goed, dat geheel of ten dele „aan een ander toebehoort, wegmaken";

2e. „Als militair, in tijd van oorlog, medeplegen van het wederrechte- „lijk en onzettelijk enige oorlogsbehoefte onbruikbaar maken, „meermalen gepleegd";

3e. „Als militair, in tijd van oorlog, medeplegen van het wederrechte- „lijk en opzettelijk enige oorlogsbehoefte beschadigen";

Overwegende, dat wat betreft de vraag of de onbruikbaarmaking en beschadiging als omschreven onder 2e en 3e der te lastelegging oorlogsbehoeften in de zin van artikel 160 van het Wetboek van Militair Strafrecht hebben betroffen, zulks ten aanzien van de onder 3e genoemde machinekamerinstallatie zonder meer duidelijk is, doch naar 's krijgsraads oordeel ook de onder 2e vermelde brandherstellingstelefonen en brandblusapparaten als oorlogsbehoeften moeten worden aangemerkt, immers deze apparaten van essentieel belang zijn om het schip als oorlogsvaartuig zonder stoornis te doen functioneren;

Overwegende, dat beklaagde de hem ten laste gelegde feiten heeft begaan op een tijdstip in de maand september 1961 en op 8 oktober 1961 terwijl hij eerst op 7 mei 1962 de leeftijd van 18 jaar bereikt, zodat derhalve op hem van toepassing zijn de bepalingen van het Kinderstrafrecht; dat echter, daar beklaagde wel reeds de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt, de krijgsraad in casu van oordeel is dat met toepassing van artikel 39 septies laatste lid van het Wetboek van Strafrecht ten aanzien van beklaagde recht gedaan behoort te worden naar de bepalingen geldende ten aanzien van personen boven de leeftijd van 18 jaar;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door

Dr. Mr. F. M. Havermans, zenuwarts te 's-Gravenhage, na de eed als getuige-deskundige te hebben afgelegd, d.d. 30 december 1961, betreffende beklaagde opgemaakt en getekend psychiatrisch rapport, waarvan de conclusie luidt:

dat beklaagde tijdens het begaan van de feiten lijdend was aan enige gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens, namelijk aan infantilisme en daardoor aan verhoogde suggestibiliteit; dat dit infantilisme en deze suggestibiliteit niet opheffend of beperkend werkten op de geschiktheid om de feitelijke strekking en het ongeoorloofde van de begane feiten te beseffen, wél enigermate beperkend op de geschiktheid om ten aanzien daarvan zijn wil te bepalen; dat niet kan worden verklaard dat de feiten buiten die invloed stonden;

Overwegende, dat er naar 's krijgsraads oordeel niet een zodanig verband bestaat tussen de geconstateerde gebrekkige ontwikkeling van beklaagdes geestvermogens en de gepleegde feiten, dat deze feiten hem deswege in het geheel niet zouden kunnen worden toegerekend; dat derhalve ten aanzien van beklaagde recht gedaan behoort te worden naar de bepalingen van de 2e titel van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat gelet op de ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van een jaar en drie maanden passend is, terwijl de tijd door hem van en met 10 oktober 1961 in voorarrest doorgebracht in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van deze straf;

dat beklaagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt is om in de militaire stand te blijven, terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; . . . .enz.*). [Red.].

DISCIPLINAIRE BESLISSING

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 5 juni 1962

President: Mr. Van Lookeren Campagne (plv.); ***Leden:*** luitenant-generaal Mr. Schepers, generaal-majoor Wartena (plv.), schout bij nacht Bakker (plv.), Mr. Veldman (plv.) en luitenant-generaal Maurenbrecher (plv.).

Ziek thuis zijnde geen afdoende maatregelen getroffenwaardoor het de controlerend militair arts mogelijk werd klager te bezoeken.

Beklag gedeeltelijk gegrond; opgelegde straf van 3 dagen licht arrest gewijzigd in die van berisping.

(W.K. art. 6, 68; Voorschrift nr. 27-1, 2e druk, pt 22 c).

KET KOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verklaring, gedagtekend 25 april 1962, waarbij de sergeant der eerste klasse M., rnr. 25.11.22.203, dienende bij het

Commando Luchtverdediging Vliegbasis Twenthe, Vliegdienst Squadron, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant van voornoemde vliegbasis over de straf van drie dagen licht arrest, hem door zijn commandant opgelegd wegens:

„1. Ziek thuis zijnde geen maatregelen getroffen dat de controlerend arts hem kon bezoeken.

„2. Bij een volgende controle van de controlerend arts niet thuis geweest",

bij welke beschikking — op 19 april 1962 genomen en op 24 april 1962 ter kennis van klager gebracht — het beklag gedeeltelijk gegrond werd verklaard met handhaving van de opgelegde straf en met wijziging van de omschrijving van de strafreden, zodat deze komt te luiden:

„Ziek thuis zijnde geen afdoende maatregelen getroffen waardoor het de controlerend militaire arts mogelijk werd hem te bezoeken";

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

overwegende, dat de behandeling dezer zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid, dan tot die vervat in de beschikking waarvan beklag, behoudens ten aanzien van de straf welke het Hof te zwaar is voorgekomen;

Overwegende, dat het beklag mitsdien gedeeltelijk gegrond moet worden verklaard;

Krachtens artikel 68 van de Wet op de Krijgstucht de eindbeslissing nemende op het beklag;

Verklaart dit gedeeltelijk gegrond;

Handhaaft de omschrijving van de strafreden zoals vastgesteld in de beschikking waarvan beklag;

Wijzigt de opgelegde straf in die van ***„berisping";***

Bepaalt, dat deze straf geacht zal worden schriftelijk te zijn ten uitvoer gelegd door toezending aan klager van een afschrift van deze beschikking;

Beveelt, dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt, dat een afschrift van 's Hofs eindbeslissing ook zal worden uitgereikt aan de strafoplegger, de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en de Minister van Defensie.

NASCHRIFT.

Inhoud van de z.g. schriftelijke berisping.

Art. 6 ***W.K. bepaalt o.m.,*** *dat* ***de berisping schriftelijk bij gesloten brief, kan geschieden door de strafoplegger. Wat in de brief moet worden vermeld, schrijft de wet niet voor. Uiteraard moeten daarin worden medegedeeld de*** *straf* ***alsmede de daarbij behorende strafreden.***

Pt. *22c van* ***het voorschrift 27-1, 2e druk (bij de Klu codenr. 021-***

150-003), Toepassing militair straf- en tuchtrecht, schrijft nader voor wat in de brief dient te worden vermeld:

„Een schriftelijk tenuitvoergelegde berisping is niet enkel een schrif-
„telijke mededeling van straf en omschrijving van de strafreden, doch
„een brief waarin de strafoplegger zijn afkeuring te kennen geeft over
„een bepaalde gedraging van de gestrafte, met vermelding dat hij op
„grond van deze gedraging van de gestrafte de straf van berisping
„oplegt wegens .... (omschrijving van de strafreden)...."

Het wil ons voorkomen, dat deze schriftelijke afkeuring in wezen overeenkomt met de vermanende toespraak tot de met een berisping gestrafte strafrechtelijk minderjarige veroordeelde in verband met het door hem gepleegde feit (art. 27 quater W.Sr.; art. 508 W.Sv.).

De afkeuring is a.h.w. de toelichtende motivering van de wegens het gelaakt gedrag opgelegde straf; uit een opvoedkundig oogpunt alleszins aanbevelenswaardig, zelfs voor ouderen. Zulks komt in het bijzonder tot uitdrukking in de verschillende wijzen waarop de berisping aan militairen, welke mondeling geschiedt, kan worden tenuitvoergelegd.

De bepaling neergelegd in pt. 22c geldt voor de land- en voor de luchtmacht; voor de zeemacht is een dergelijk voorschrift niet gegeven. Aangezien het wetsvoorschrift van art. 6 W.K. algemeen geldt voor de gehele Nederlandse krijgsmacht, en er ons inziens geen bijzondere omstandigheden voorhanden zijn op grond waarvan de tenuitvoerlegging van de z.g. schriftelijke berisping niet voor alle krijgsmachtdelen op gelijke wijze kan worden geregeld, zou het nuttig zijn, indien de organen welke zijn belast met de regeling van de uitvoering van de W.K., en ressorterende onder dezelfde Minister van Defensie, in deze aldus zouden samenwerken, opdat onderwerpen welke op gelijke wijze geregeld behoren en kunnen worden, ook op gelijke wijze geregeld worden.

In bovenstaande beschikking, waarin het Hof de opgelegde straf van 3 dagen licht arrest wijzigt in die van berisping en bepaalt, dat deze straf geacht zal worden te zijn tenuitvoergelegd door toezending aan klager van een afschrift van deze beschikking, komt een afkeuring als bedoeld in pt. 22c of in de geest van art. 27 quater W.Sr. niet voor. Toch zou zulks aanbeveling hebben verdiend zowel in verband met het doèl van het tuchtrecht: opvoeding van de militair als met het oog op een zelfde toepassing van het voorschrift 27-1, 2e druk pt. 22c.

A. F. S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 14 februari 1962

M.A.W. 1961/K *11*

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mr. P. *J.* Rutgers van der Loeff en Jhr. Mr. ***C.*** M. **O.** van Nispen tot Sevenaer.

(Beoordelingsvoorschrift kader landmacht, art. **3,** 5)

*Volgens artikel **3** van het Beoordelingsvoorschrift kader landmacht wordt een beoordeling uitgebracht over een tijdvak van niet minder dan 2 jaren, doch volgens art. 5 terstond indien de minister daartoe opdracht geeft.*

***In** casu had de minister een voordracht tot ontslag voorshands buiten behandeling gelaten in afwachting van een per **1** maart 1961 (één jaar na de vorige beoordeling) op te maken nieuwe beoordelingslijst.*

*Deze lijst werd echter reeds per 15 december 1960 opgemaakt. Ook al zou de minister achteraf met dit vroegere tijdstip hebben ingestemd — hetgeen de Raad in het midden kan laten — kan toch niet worden gezegd dat voldaan is aan de voorwaarde, genoemd in artikel **5** lid 1 van het beoordelingsvoorschrift.*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in zake: C., wonende te B., klager, ter openbare terechtzittingen van **3** en 24 januari 1962 verschenen in persoon, bijgestaan door zijn raadsman Mr. A. Th. E. Kastein, advocaat te Amsterdam, tegen: de Inspecteur van het Vervoerswezen, te 's-Gravenhage, verweerder, voor wie ter voormelde openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden Dr. W. E. van Mastenbroek, reserve-kapitein der jagers, werkzaam op de inspectie der infanterie, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, alsook ter terechtzitting van 3 januari 1962 als getuigen, door verweerders gemachtigde medegebracht, de majoor U., de luitenant-kolonel R., de kapitein M., de sergeant-majoor-instructeur ***G.*** en de adjudant-onderofficier-instructeur M.;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

overwegende, dat over klager, sergeant-majoor-instructeur bij de aan- en afvoertroepen, ingevolge het „Beoordelingsvoorschrift kader „landmacht" een beoordelingslijst is opgemaakt betreffende het tijdvak 1 maart 1960 tot 15 december 1960, op welke lijst de gezichtspunten 9, 11, 13, 14 I en 14 II zijn gewaardeerd met CD, het gezichtspunt 12 is gewaardeerd met B, het gezichtspunt 15 met ***C,*** het gezichtspunt 16 met BC, het gezichtspunt 18 met 3 en het gezichtspunt 19 met 2;

dat aan klager op 21 december 1960 een kennisgeving is uitgereikt, inhoudende dat de laatstelijk over hem uitgebrachte beoordeling punten van waardering bevatte, waarvan verbetering door het dienstbelang wordt gevorderd, te weten de bovengenoemde punten;

overwegende, dat klager hiertegen bij verweerder een bezwaarschrift heeft ingediend en deze, na terzake het advies te hebben ingewonnen van een commissie als bedoeld in artikel 12 van voormeld beoordelingsvoorschrift, bij besluit van 8 maart 1961 ter kennis van klager heeft gebracht:

dat aan hem door de op 20 december 1960 uitgebrachte beoordeling niet ten volle recht is wedervaren door de toekenning van de waardering CD voor rubriek 11, CD voor rubriek 14 I, C voor rubriek 15 en

dat het zal worden beschouwd alsof hiervoor staat vermeld: de waardering D voor rubriek 11, D voor rubriek 14 I en CD voor rubriek 15;

Overwegende, dat klager tegen dit besluit bij de Raad in beroep is gekomen en bij het klaagschrift op de hierin aangevoerde gronden heeft verzocht dat besluit te vernietigen, c.q. te doen vernietigen, en te bepalen dat over klager een zodanige beoordeling dient te worden opgemaakt dat het uitbrengen van een kennisgeving achterwege kan blijven, dan wel datgene te bepalen wat de Raad krachtens goede justitie vermeent;

Overwegende, dat verweerder bij contra-memorie op de daarin aangegeven gronden heeft verzocht het beroep van klager ongegrond te verklaren;

Overwegende, dat klager vervolgens nog een aanvullend klaagschrift heeft ingediend d.d. 15 november 1961;

Overwegende, dat verweerder, naar aanleiding van het verhandelde op 's Raads terechtzitting van 3 januari 1962, bij brief van 5 januari 1962 een nadere toelichting heeft gegeven omtrent het uitbrengen van de onderhavige beoordelingslijst;

IN RECHTE:

Overwegende, dat ingevolge artikel 3 van het vorengenoemde beoordelingsvoorschrift (voorzover te dezen van belang) een beoordeling wordt uitgebracht over een tijdvak van niet minder dan twee jaren, maar krachtens artikel 5 van dat voorschrift een beoordeling terstond wordt uitgebracht indien de minister daartoe opdracht geeft;

Overwegende, dat de onderhavige beoordelng is uitgebracht over een tijdvak van minder dan twee jaren, te weten over het tijdvak 1 maart tot 15 december 1960, en dat nu allereerst moet worden beslist of dit is geschied in opdracht van de minister;

Overwegende, dat in verweerders vorenvermelde brief van 5 januari 1962 (met de daarbij overgelegde bijlagen) de gang van zaken, welke tot het uitbrengen der onderhavige beoordeling heeft geleid, uitvoerig is uiteengezet en daaruit in hoofdzaak het volgende blijkt: in de overtuiging dat klager in de militaire dienst niet was te handhaven zonder de dienstbelangen te schaden, heeft verweerder bij brief van 22 juli 1960 aan de minister in overweging gegeven klager ontslag uit de militaire dienst te verlenen; bij brief van 8 september 1960 heeft de minister daarop geantwoord dat hij, in afwachting van een onder dagtekening van 1 maart 1961 op te maken nieuwe beoordelingslijst, de voordracht tot ontslag voorshands buiten behandeling liet en verweerder verzocht ,,onder dagtekening van 1 maart 1961 een beoordelingslijst over boven-,,genoemde onderofficier te doen opmaken''; nadat verweerder medio december 1960 informaties hadden bereikt, volgens welke de ervaringen met klager opgedaan van zodanige aard waren dat het in het belang van het desbetreffende onderdeel bepaald noodzakelijk was hem ten spoedigste uit zijn functie te ontheffen, heeft verweerder met instemming van de chef van de generale staf klager boven de organieke sterkte geplaatst bij een depot en een beoordelingslijst over hem doen opmaken tot 15 december 1960 (de thans in geding zijnde beoorde-

lingslijst); na ontvangst van deze beoordelingslijst heeft verweerder bij brief van 13 januari 1961 de minister verzocht de voordracht tot ontslag van klager uit de militaire dienst weder in beschouwing te doen nemen, waarop de minister heeft geantwoord de behandeling van dit voorstel aan te houden totdat genoemde beoordeling in rechte zou vaststaan;

Overwegende, dat verweerder in zijn vorenvermelde brief d.d. 5 januari 1962 heeft geconcludeerd ,,dat de beoordeling in geding is ,,opgemaakt in opdracht van de Minister van Defensie en deze Be-,,windsman met de vervroegde datum van het uitbrengen van deze ,,beoordeling heeft ingestemd, omdat blijkbaar is voldaan aan het ge-,,stelde doel";

Overwegende, evenwel dat, al moge de minister achteraf hebben ingestemd met de vervroegde datum der beoordeling — hetgeen de Raad in het midden kan laten — toch niet kan worden gezegd dat voldaan is aan de voormelde voorwaarde, gesteld in artikel 5 lid 1 van het beoordelingsvoorschrift;

dat immers de minister opdracht had gegeven tot een beoordeling per 1 maart 1961, zodat de per 15 december 1960 uitgebrachte beoordeling — tot het opmaken waarvan aan de minister ook geen toestemming was gevraagd — niet is de beoordeling, waartoe de ministeriële opdracht gegeven was;

Overwegende, dat dit moet leiden tot nietigverklaring zowel van de onderhavige beoordeling als van het daarop betrekking hebbende bestreden besluit;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart verweerders bestreden besluit en de over klager per 15 december 1960 opgemaakte beoordeling nietig.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 21 maart 1962

M.A.W. 1961/B 25

Voorzitter: Mr. *P. J.* Rutgers van der Loeff (fgd.); *Leden:* Jhr. Mr. C. M. **O.** van Nispen tot Sevenaer en Prof. Mr. S. L. F. Baron van Wijnbergen (plv.).

(Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 6, 87)

Eiser was *per 29 oktober 1960 voor bevordering tot majoor voorbijgegaan in verband met de hem in de rang van kapitein opgelegde straffen. Hoewel te betreuren is dat deze reden niet terstond vanwege gedaagde is genoemd, neemt zulks niet weg dat gedaagde, gelet op zijn beleid te dezen, in redelijkheid tot zijn besluit is kunnen komen.*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

in zake: T., wonende te S., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen de Minister van Defensie, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde in hoger

beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden E. J. Gerritsen, majoor bij de Koninklijke luchtmacht, plaatsvervangend hoofd van de afdeling beroeps- en reservepersoneel bij het Ministerie van Defensie, wonende te Voorburg.

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 27 oktober 1960, houdende bevordering van officieren, onder andere een aantal kapiteins der Koninklijke Luchtmacht met ingang van 29 oktober 1960 is bevorderd tot majoor, maar eiser, toenmaals eveneens kapitein der luchtmacht — eiser is inmiddels per november 1961 tot majoor bevorderd — niet tot hen behoorde;

dat de Minister van Defensie hiervan aan eiser kennis heeft gegeven bij een brief van 30 november 1960 in hoofdzaak luidende: ,,Ik deel U ,,mede, dat bij de bevordering tot majoor, welke per 29 oktober 1960 ,,heeft plaatsgevonden, de keuze niet op U is gevallen, hoewel U gezien ,,Uw plaats in de ranglijst voor een zodanige bevordering in aanmer-,,king had kunnen komen.

,,Dit houdt evenwel nog niet in, dat U thans blijvend voor bevorde-,,ring bent voorbijgegaan. Wel is Uw bevorderingsmogelijkheid van ,,beperkte duur; zij staat gedurende drie jaren, gerekend van de datum ,,waarop U voor de eerste maal bent gepasseerd, derhalve tot 29 okto-,,ber 1963 voor U open.";

Overwegende dat eiser tegen het besluit, hem per 29 oktober 1960 voor bevordering voorbij te gaan, beroep heeft ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, en dit Gerecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 17 juli 1961 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij beroepschrift in hoofdzaak heeft gesteld:

dat het Gerecht in zijn uitspraak geheel en al stilzwijgend voorbij is gegaan aan de door hem op de openbare terechtzitting van 27 juni 1961 aangevoerde bezwaren en argumenten, welke tevens waren neergelegd in de ter terechtzitting door hem overgelegde pleitnota;

dat hij de Raad verzoekt de inhoud van bedoelde en in afschrift bij dit beroepschrift gevoegde pleitnota te willen beschouwen als hier te zijn overgenomen en geïnsereerd;

dat het Ambtenarengerecht in zijn uitspraak heeft overwogen dat de gemachtigde van de vertegenwoordiger van de Kroon ter terechtzitting heeft verklaard dat eiser ook als hij ,,wel reeds het in de contra-me-,,morie bedoelde examen met goed gevolg had afgelegd, hij nochtans ,,voor bevordering zou zijn voorbijgegaan op grond van hem in de ,,rang van kapitein opgelegde straffen"; en voorts:

,,dat gedaagde in redelijkheid heeft kunnen komen tot het oordeel ,,dat voormelde straffen en de bijbehorende strafredenen — en met ,,name de straf d.d. 10 mei 1960, waarmee bij de laatste beoordeling ,,geen rekening was gehouden — een beletsel opleverden om klager ,,per 29 oktober 1960 tot majoor te bevorderen";

dat het Ambtenarengerecht bij deze overwegingen wederom geheel

stilzwijgend aan het feit voorbij is gegaan dat het door vorenbedoelde gemachtigde aangevoerde in strijd komt met het gestelde in de vierde alinea der tweede bladzijde van voormelde contra-memorie, waaruit immers moet worden afgeleid dat klagers — thans eisers — passering voor bevordering tot majoor uitsluitend is voortgevloeid uit het feit dat hij nog niet had deelgenomen aan het zogenaamde Hoofdofficiers-examen;

dat eiser overigens moge opmerken dat hem tenminste één geval bekend is van een officier behorende tot zijn oorspronkelijke categorie, die ondanks het feit dat hij in de rang van kapitein krijgstuchtelijk werd gestraft, niettemin werd bevorderd tot majoor, zulks zelfs ofschoon bedoelde bestraffing — anders dan de eiser op 10 mei 1960 opgelegde straf — rechtstreeks verband hield met een dienstaangelegenheid;

dat hij meent dat, waar in het door hem bedoelde geval bestraffing geen belemmering opleverde voor bevordering, zijn passering voor de majoorsrang op de door voornoemde gemachtigde aangevoerde grond, in strijd zou zijn te achten met een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur;

en de Raad heeft verzocht de aangevallen uitspraak alsmede het aangevallen besluit voorzover dat ten aanzien van hem genomen is, nietig te verklaren en te willen bepalen dat hij alsnog met ingang van 29 oktober 1960 dient te worden benoemd en aangesteld bij de Koninklijke luchtmacht tot majoor en in de ranglijst te worden opgenomen onmiddellijk na de majoor X.;

IN RECHTE:

Overwegende, dat in het onderhavige geding moet worden beslist, of het bestreden besluit van de Kroon om eiser per 29 oktober 1960 voor bevordering voorbij te gaan, kan worden aangetast op een der gronden, omschreven in het eerste lid van artikel 58 Ambtenarenwet 1929;

Overwegende, dat krachtens artikel 48 der „Wet bevordering en „ontslag beroepsofficieren" de bevordering o.a. tot de rang van majoor geschiedt door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte officieren;

Overwegende, dat de Kroon vrij is in deze keuze, met name ook wat de maatstaven betreft, die daarbij zullen worden aangelegd;

Overwegende, dat het bestreden besluit daarom niet voor aantasting door de ambtenarenrechter vatbaar is, tenzij zou moeten worden aangenomen, dat het genomen is in strijd met een tot de algemeen verbindende voorschriften te rekenen algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, dan wel met gebruikmaken der keuzebevoegdheid anders dan tot de doeleinden, waarvoor ze is gegeven;

Overwegende, dat de Raad met de eerste rechter van oordeel is dat zulks niet het geval is;

Overwegende, ten aanzien van de grief door eiser in zijn beroepschrift naar voren gebracht met betrekking tot hetgeen door de gedaagde in zijn contra-memorie in eerste aanleg als reden voor het passeren van eiser voor bevordering is gesteld, dat de gemachtigde van gedaagde reeds, gelijk trouwens de eerste rechter in zijn uitspraak heeft overwogen, ter terechtzitting in eerste aanleg heeft verklaard, dat eiser,

ook als hij wel reeds het examen voor hoofdofficier met goed gevolg zou hebben afgelegd, nochtans voor bevordering zou zijn voorbijgegaan op grond van de aan hem in de rang van kapitein opgelegde straffen, waaronder een recente, welke verklaring door de gemachtigde van gedaagde ter 's Raads terechtzitting nog eens met nadruk is herhaald;

Overwegende, dat het weliswaar te betreuren is dat niet direct deze reden als zodanig vanwege gedaagde is vermeld, doch zulks niet wegneemt, dat, aangenomen dat evenbedoelde verklaring juist is — de Raad heeft geen reden, mede gezien het de Raad uit andere zaken terzake bekende beleid van gedaagde, aan de juistheid van de verklaring van de gemachtigde van gedaagde te twijfelen — gedaagde naar 's Raads mening in redelijkheid tot zijn besluit tot het passeren van eiser is kunnen komen;

overwegende, dat eiser voorts ter 's Raads terechtzitting onder meer heeft betoogd, dat hij — gelijk hiervoor reeds vermeld — per november 1961 tot majoor is bevorderd, dat de hem op 10 mei 1960 opgelegde straf inmiddels wel in een beoordeling per medio 1961 over hem is verdisconteerd en dat hij, ondanks deze straf, bij die beoordeling over de gehele linie met „goed" is beoordeeld;

dat echter blijkens een bij die beoordeling gevoegde nota de beoordelingscommissie de periode, waarin het feit, ter zake waarvan eiser laatstelijk gestraft was, was voorgevallen, niet in de beoordeling heeft opgenomen;

Overwegende overigens, dat het hier betoogde alsmede hetgeen eiser verder heeft aangevoerd, mogelijk gedaagde aanleiding had kunnen geven een ander standpunt ten aanzien van eiser in te nemen, doch voor de Raad geen grond oplevert het bestreden besluit in strijd te achten met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften;

Overwegende, dat het bestreden besluit, naar 's Raads mening, dan ook niet aangetast kan worden op een der in de vierde rechtsoverweging gestelde gronden;

Overwegende, dat op grond van het voorgaande de aangevallen uitspraak moet worden bevestigd;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

WETGEVING

Regeling inzake vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst)

Openbare beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal *)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De heer **Visser,** Minister van Defensie, zet zijn rede voort en zegt:

---

*) 61ste vergadering 10 april 1962, *Handelingen, blz.* 888 e.v.

Mijnheer de Voorzitter! Met wetsontwerp, dat vandaag precies een week geleden in deze Kamer in behandeling kwam, heeft tot verheugenis van mijn ambtgenoot van Justitie en mij over het algemeen ook bij de mondelinge behandeling waardering en instemming gekregen, al waren — wij hadden ook niet anders verwacht — niet alle sprekers op alle punten voldaan. Dat echter van verschillende zijden waardering is geuit ten aanzien van de ambtenaren, die betrokken zijn geweest bij de opstelling van het wetsontwerp en bij de uitvoering van de huidige wet, heeft mij verheugd.

Het wetsontwerp, dat thans in de Kamer in behandeling is, is onder een vorig Kabinet in december 1958 ingediend. Nu hebben de opmerkingen in het voorlopig verslag, dat is ingediend tijdens mijn ambtsperiode, aanleiding gegeven tot het indienen van een nota van wijzigingen. Deze wijzigingen hebben in de Kamer bij de mondelinge behandeling behalve instemming ook kritiek ontmoet. De mondelinge behandeling, welke verleden week heeft plaatsgehad, is verder aanleiding geweest tot het indienen van een tweede nota van wijzigingen, die mijn ambtgenoot en ik op 4 april jl. hebben ingediend.

Het wetsontwerp, dat in behandeling is, betreft geen onderwerp van controversiële aard. Over de principes bestaat, naar ik meen, algemene overeenstemming. Vandaar de mogelijkheid en ook de bereidheid van ons met vele opmerkingen, die verbeteringen kunnen brengen, rekening te houden.

Het vraagstuk van de principiële dienstweigering, het onderwerp, dat dit wetsontwerp tracht te regelen, is in het begin van deze eeuw een brandende kwestie geworden. Ook daarvóór echter waren er mensen, die in geweten bezwaren tegen militaire verplichtingen, opgelegd door de overheid, koesterden. De geachte afgevaardigde de heer Roosjen heeft daaraan herinnerd. Hij heeft er ook aan herinnerd, dat moeilijkheden zich in het verleden niet behoefden voor te doen, omdat de strijd werd gevoerd met huurlegers, met beroepssoldaten, en dat dus in plaats van principiële dienstweigering eerder het probleem van de desertie zich voordeed. Principiële dienstweigering doet zich voor zodra het nodig is een beroep te doen op de burgers. De geachte afgevaardigde de heer Roosjen heeft in dit verband de vaderlandse geschiedenis in herinnering gebracht en de belegering van de stad Middelburg in 1577. Hij heeft in herinnering gebracht de dienstweigering door de doopsgezinden, de straffen, die zij kregen, het feit, dat zij als misdadigers werden behandeld, en het ingrijpen van Prins Willem I te hunnen behoeve.

Dienstweigering wordt een meer voorkomend verschijnsel door de conscriptie, in 1811 door Napoleon ingevoerd en na het herstel van onze onafhankelijkheid in 1813 gehandhaafd. Wij kregen toen het lotingstelsel, maar daarbij de mogelijkheid om een remplaçant, een plaatsvervanger te stellen. Ongetwijfeld heeft dit feit voor een aantal van de principiële dienstweigeraars een mogelijkheid van uitkomst gegeven.

Dienstweigering werd dus steeds gestraft. De geachte afgevaardigde de heer Roosjen, die de geschiedenis op enkele punten aan ons heeft

voorgetoverd, heeft herinnerd aan de Zwijndrechtse nieuwlichters, aan de straffen die zij in 1834 kregen, de zeer zware straffen, waarbij zij tot de kruiwagen werden veroordeeld, en aan het ingrijpen te hunnen behoeve door Koning Willem I.

De eeuwwisseling — om exact te zijn het jaar 1898 — bracht in ons land de invoering van de persoonlijke dienstplicht door de afschaffing van het remplaçantenstelsel. Omstreeks dezelfde tijd constateren wij in ons land een toenemend antimilitarisme. In 1904 b.v. werd de Internationale Antimilitaristische Vereniging opgericht. Wij zien dan ook rondom de eeuwwisseling een toenemend aantal gevallen van principiële dienstweigering, die steeds werden gestraft onder het beginsel: wet is wet en dienstplicht is dienstplicht. Men sloot de ogen volledig voor de gewetensnood van het individu. Dienstweigering beschouwde men als een soort landverraad. Wie als burger van de Staat profiteert, moet ook medewerken tot handhaving van de onafhankelijkheid van de Staat. Uitzondering daarop werd niet toelaatbaar geacht.

Het is begrijpelijk, dat de eerste wereldoorlog het vraagstuk van de principiële dienstweigering in een acuut stadium bracht. Petities werden bij de Regering ingediend en de pers hield zich met dit probleem uitvoerig bezig en vroeg daarvoor de openbare belangstelling. De Regering deed toen een eerste stap om aan een gedeelte van de dienstweigeraars tegemoet te komen. De geachte afgevaardigde de heer Roosjen heeft herinnerd aan de legerorder, uitgevaardigd in 1917 door de toenmalige Minister van Oorlog, de heer De Jonge, waardoor gewetensbezwaarden konden worden belast met ongewapende dienst, b.v. hospitaaldienst, maar dan in ieder geval één jaar langer moesten dienen. Dit was naar mijn mening een belangrijke stap in de goede richting. De overheid gaf daardoor voor het eerst er blijk van rekening te houden met het geweten van een mens ten aanzien van het vervullen van de dienstplicht. Het is duidelijk, dat niet ieder hierdoor kon worden geholpen en met name niet die gewetensbezwaarden, voor wie iedere vorm van militaire dienst onaanvaardbaar was. Zo spitste zich dan het probleem toe op de vraag hoever de overheid moest en mocht gaan.

De legerorder van 1917 maakte dus geen einde aan de spanning en het verzet in bepaalde lagen van de bevolking.

In die tijd liet ook de Volksvertegenwoordiging blijken in welke richting naar een oplossing van het probleem diende te worden gezocht. Enkele malen waren reeds schriftelijk vragen aan de Regering gesteld en aandacht voor het vraagstuk werd gevraagd vooral bij de behandeling van de begrotingen van Oorlog en van Justitie.

Zo diende op 14 juni 1921 het kamerlid Drion een motie in, die zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen en die luidde:

> ,,De Kamer, overwegende dat het wenselijk is vrijstelling van de dienstplicht te verlenen wegens gemoedsbezwaren naar bij de wet te stellen regelen, gaat over tot de orde van de dag.''.

In deze Kamer werd toen de huidige Dienstplichtwet behandeld. Het toenmalige kamerlid de heer Ter Laan had daarop een amende-

ment ingediend om in die wet de gewetensbezwaren als grond voor vrijstelling op te nemen. De Regering voelde hier niet voor, maai- had tegen de motie-Drion geen bezwaar. Zo gebeurde het, dat in de Troonrede van 20 september 1921 kon worden medegedeeld, dat een wetsontwerp in voorbereiding was, dat de mogelijkheid beoogde van vrijstelling van militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren. Dit wetsontwerp werd ingediend op 17 maart 1922, maar daarvóór, en wel op 8 december 1921, was in de Tweede Kamer eveneens aandacht geschonken aan de principiële dienstweigering, nl. bij de behandeling van enige voorstellen tot wijziging van de Grondwet.

De heer Troelstra stelde voor in de Grondwet op te nemen, dat bij de wet de voorwaarden worden genoemd, waarop wegens ernstige gewetensbezwaren vrijstelling van de krijgsdienst wordt verleend. Dit voorstel van de heer Troelstra werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard, waardoor het huidige artikel 196 van de Grondwet werd geboren. Tot zover iets zeer in het kort over de geschiedenis.

De huidige Dienstweigeringswet werd op 13 juli 1923 in het Staatsblad gepubliceerd. En deze wet heeft dus haast 40 jaren gewerkt.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft in de discussie gesteld, dat hij dankbaar is, dat na veertig jaren nog eens over dit belangrijke onderwerp een gedachtenwisseling mogelijk is. Ik ben dit met hem eens.

De wet, waaronder wij thans leven, de Dienstweigeringswet van 1923, heeft voor een aantal mensen en ik zou willen zeggen: voor eerlijke mensen en voor goedwillende mensen, die in gewetensnood verkeerden door de oproeping voor de militaire dienst, uitkomst geboden. Deze wet heeft een oplossing gegeven, die naar mijn mening aanvaardbaar is en was voor zowel de gemeenschap als voor het individu.

In de praktijk echter werden bij de toepassing van de bestaande wet bezwaren ondervonden. Deze bezwaren zijn de voornaamste redenen geweest om het voorliggende wetsontwerp in te dienen. Zien wij nu naar andere landen, dan zien wij een soortgelijke ontwikkeling, nl. een eerste wettelijke regeling omstreeks de eerste wereldoorlog en in vele landen ook evenals bij ons een vernieuwing van de wettelijke regeling in de meer recente jaren.

Het wetsontwerp, dat is ingediend — en dat is hetzelfde met de bestaande wet — beoogt een oplossing te geven voor een conflictsituatie, die kan ontstaan tussen overheid en individu. De mens is immers naast individu gemeenschapswezen. Hij neemt aan deze gemeenschap deel, hij profiteert van deze gemeenschap en hij moet derhalve deze gemeenschap, die hem tot veel in staat stelt, ook dienen. In een democratie, waar de erkenning van de waarde van het individu zo'n belangrijke plaats inneemt, behoeft dit tweeledig zijn, nl. het zijn van individu en het zijn van gemeenschapswezen, slechts bij uitzondering tot een conflictsituatie te leiden.

De uitzondering nl., dat algemeen aanvaarde eisen door en voor de gemeenschap gesteld bij de enkeling op bezwaren stuiten. Over het algemeen zal de bezwaarde enkeling gehouden zijn zich als minderheid

te richten naar hetgeen de wetten des lands van hem eisen. Hij zal zich immers als individu niet buiten de gemeenschap mogen plaatsen. Of anders gezegd, het is hem als individu niet toegelaten in een samenleving zijn volstrekt eigen gang te gaan en te handelen alsof hij aan deze samenleving geen deel heeft. Wil het individu zich desondanks niet schikken, dan zal hij met het oog op het behoud van de gemeenschap op de geëigende wijze moeten worden gecorrigeerd.

Op deze fundamentele stelling is een uitzondering slechts toelaatbaar, wanneer de overheid een verplichting oplegt, die het individu in geweten niet kan vervullen. Het respect voor de menselijke persoonlijkheid — een van de grondslagen van onze democratische samenleving — vereist principieel de erkenning, dat aan het gewetensconflict betekenis wordt gehecht, ook ten aanzien van de naleving van op democratische wijze tot stand gekomen wetten en besluiten.

De geachte afgevaardigde de heer Roosjen heeft er terecht op gewezen, dat het recht op dienstweigering in een dictatoriale Staat niet wordt erkend, en er is, zoals hij terecht opmerkte, een groot verschil in dit opzicht tussen de persoonlijke vrijheid onder een dictatuur en onder een democratie. De overheid moet dus kunnen terugtreden voor het geweten van het individu en de overheid zal dit ook moeten doen, wanneer het aantal der gewetensbezwaarden betrekkelijk zeer klein is. De geachte afgevaardigde de heer Moorman heeft er in dit verband aan herinnerd, dat in de tienjarige periode van 1950 tot 1960 1923 verzoeken tot vrijstelling van militaire dienst op grond van gewetensbezwaren zijn ingediend ten opzichte van rond een half miljoen dienstplichtigen, die in dezelfde periode onder de wapenen zijn geroepen. Dit principiële uitgangspunt, zoals ik dit stelde, zal weinig tegenspraak kunnen vinden. De moeilijkheden doen zich voor bij de praktische toepassing van dit beginsel van hoogste verdraagzaamheid of, zoals de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg het heeft genoemd, dit stukje veredelde democratie. Omdat het beginsel — respect voor het geweten — zo waardevol is, is ook een zorgvuldige uitwerking van de daarop gerichte wettelijke bepalingen vereist. Dit is de belangrijke reden, waarom dit wetsontwerp is ingediend.

Het is duidelijk, dat de overheid niet behoeft te wijken voor ieder gewetensconflict van het individu. De geachte afgevaardigde de heer Roosjen heeft erop gewezen, dat er ook is de consciëntie van de overheid en dat deze consciëntie van de overheid eerbiediging vraagt. Zelf zou ik het zo willen stellen, dat de overheid tot taak en tot plicht heeft de gemeenschap te behoeden en te behouden. Deze plicht spreekt in het bijzonder, wanneer het noodzakelijk is het voortbestaan van de gemeenschap te garanderen tegen mogelijke inbreuken van buitenaf, die deze gemeenschap zouden kunnen vernietigen. Om dit te verhoeden, om onze samenleving dus op de door ons gewilde wijze te kunnen laten voortduren, dient de krijgsmacht. Tot het deelnemen in deze krijgsmacht kunnen volgens de wet de burgers worden verplicht en van deze verplichting kan wegens ernstige gewetensbezwaren vrijstelling worden verleend. Dit is dus als een grondrecht in artikel 196 van de

Grondwet neergelegd.

In de gewisselde schriftelijke stukken zijn uitvoerig de redenen genoemd, die hebben geleid tot de indiening van dit wetsontwerp tot vervanging van de Dienstweigeringswet. De geachte afgevaardigde de heer Tilanus heeft aan die gronden voor de indiening herinnerd, zoals zij ook in de memorie van antwoord zijn genoemd, nl. de bezwaren, die ook in de Kamer in het verleden naar voren zijn gekomen, tegen de bestaande wet, die een onvoldoende regeling geeft van de rechten en de verplichtingen van de erkende gewetensbezwaarden. De geachte afgevaardigde de heer Moorman heeft gesteld, dat het naar zijn mening van integraal belang is om te komen tot een opheffing van de discriminatie in rechtspositie tussen de erkende gewetensbezwaarden en de dienstplichtigen. Een andere reden voor de indiening van deze wet zijn het ontbreken van een tuchtrecht en het onvoldoende karakter van de thans geldende strafbepalingen. Voor het overige is het ingediende wetsontwerp een legalisatie van de bestaande praktijk.

Van het ingediende wetsontwerp is het leidende beginsel ernaar te streven de positie van de erkende gewetensbezwaarden, waar mogelijk, gelijk te maken aan die van de dienstplichtigen.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg achtte de uitwerking daarvan in het wetsontwerp wat perfectionistisch, al had hij tegen dat perfectionisme geen overwegende bezwaren. In dit verband wil ik terugkomen op een meer algemene opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Couzy, die meende, dat door een algemene bepaling, welke een aantal met name genoemde artikelen van de Dienstplichtwet voor dit wetsontwerp van overeenkomstige toepassing zou doen zijn, dit ontwerp aan bondigheid en duidelijkheid zou hebben gewonnen. Ik kan dit tot mijn leedwezen niet met de geachte afgevaardigde eens zijn. Naast hetgeen hierover in de memorie van antwoord reeds werd opgemerkt, wil ik nog wijzen op de overzichtelijkheid, welke door het gekozen systeem juist wordt bevorderd. Immers, een wet regelt het hele complex van de gewetensbezwaren tegen de militaire dienst, in plaats van een wet, die als gevolg van verwijzingen steeds te zamen met een andere wet moet worden gehanteerd. De gedachte van de geachte afgevaardigde zou m.i. dan ook leiden tot een weliswaar beperkte omvang van het wetsontwerp, maar tot een minder overzichtelijk geheel.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans tot de opmerkingen, die zijn gemaakt over artikel 2 van het wetsontwerp, de omschrijving van het gewetensbezwaar. Dit artikel heeft in de Kamer zeer ruime aandacht gehad.

Ik wil in herinnering roepen, dat artikel 196 van de Grondwet stelt, dat bij de wet de voorwaarden worden genoemd, waarop wegens ernstige gewetensbezwaren vrijstelling van de krijgsdienst wordt verleend. De grondwetgever draagt op de voorwaarden te noemen, waarop vrijstelling wordt verleend, hij draagt dus op een zeker richtsnoer te geven. De geachte afgevaardigde de heer Moorman heeft in verband met dit artikel van de Grondwet opgemerkt, dat van de gewone wetgever

wordt gevraagd voorwaarden te noemen, opdat erkenning beperkt zal kunnen blijven tot bona fide gewetensbezwaarden. Artikel 2 doet daartoe een poging.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft naar mijn mening terecht opgemerkt, dat de definitie van gewetensbezwaren in de wet niet moet worden beschouwd als een norm en dat wij moeten oppassen voor een te enge interpretatie van een definitie. De geachte afgevaardigde de heer Tilanus heeft gesteld, dat een omschrijving als gegeven in artikel 2 nodig is naast het bestaande grondwetsartikel. Een nadere omgrenzing van het grondwetsartikel is naar mijn mening nodig, omdat — zo is het ook in de schriftelijke stukken door ons gesteld — interpretatie aan de wetgever toekomt en niet aan de administratie. Trouwens, ook in de huidige wet komt een nadere interpretatie van wat onder gewetensbezwaren moet worden verstaan voor. Nu is het, dit erkennende, niet gemakkelijk een omschrijving van gewetensbezwaren te vinden, die zowel een voldoende interpretatie toelaat als ongewenste gevolgen uitsluit.

De geachte afgevaardigde de heer Tilanus heeft eraan herinnerd, dat in het aanvankelijk ingediende wetsontwerp dezelfde omschrijving van gewetensbezwaren voorkwam als in de huidige wet. Hij heeft er ook aan herinnerd, dat de adviescommissie voor de uitvoering van de Dienstweigeringswet ook in die richting had geadviseerd. In het voorlopig verslag echter — de geachte afgevaardigde heeft er terecht aan herinnerd — werden tegen deze omschrijving algemeen bezwaren geuit. Dit heeft ertoe geleid, dat wij bij nota van wijzigingen tot een andere omschrijving zijn gekomen. Nu heeft de geachte afgevaardigde Roosjen dit een radicale wijziging in de tekst genoemd. Hij heeft erop gewezen, dat het wijken voor de consciëntie van het individu tot de uitzonderingen moet blijven behoren. Ik kan dit met de geachte afgevaardigde volledig eens zijn. De geachte afgevaardigde heeft echter een amendement ingediend, dat beoogt de aanvankelijke redactie van het wetsontwerp te herstellen. De overwegingen, die daartoe hebben geleid, kan ik niet delen en ik zou dit amendement dan ook willen ontraden. Dat de tekst van dit artikel aanvankelijk luidde zoals de tekst in de huidige wet, die van 1923, was mogelijk, omdat in de praktijk er een interpretatie aan wordt gegeven, die ruimer is dan wanneer de gegeven definitie als een strikte norm zou zijn opgevat. De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft daaraan herinnerd. De engere norm, zoals de huidige wet die kent, het doden van de evenmens, wordt nl. in de praktijk door de commissie niet als een strikte norm voor de beslissingen gehanteerd. Dit is ook begrijpelijk. Bij de behandeling van de defensiebegroting voor 1932 is door Minister Deckers in de memorie van antwoord het volgende gezegd:

> ,,Uit de van de commissie voor dienstweigering ontvangen adviezen blijkt ondergetekende bij voortduring, dat aan de in de Dienstweigeringswet gestelde grondslagen een ruime interpretatie wordt gegeven. De opgedane ervaring betreffende de werking der

Dienstweigeringswet geeft dan ook, naar de mening van ondergetekende, geen aanleiding om stappen te doen tot verruiming van de grondslagen dier wet.".

Duidelijker is nog wat Minister Deckers bij de mondelinge behandeling van deze begroting heeft gezegd. Op 1 december 1931 zei hij nl. in de Tweede Kamer:

„De commissie van advies erkent niet alleen de absoluut geweldlozen, die verklaren onder geen omstandigheden hun medemensen te willen doden — dus ook niet ter persoonlijke verdediging van zich zelf, hun vrouw of hun kinderen —, maar zij erkent tevens degenen, die hoewel verklarende, dat zij zich zelf en hun naastbestaanden tegen een persoonlijke gewelddadige aanval van een misdadiger zouden verdedigen, desnoods ten koste van het leven van die aanvaller, niettemin gewetensbezwaar koesteren om deel te nemen aan een oorlog van volk tegen volk.".

Tot zover oud-Minister Deckers in deze Kamer op 1 december 1931.

Verder wil ik de aandacht vestigen op een brief, die op 2 juni 1949 door de toenmalige Minister van Oorlog, de heer Schokking, is gezonden aan de adviescommissie voor de Dienstweigeringswet, waarin hetzelfde standpunt wordt vertolkt als ik zo juist heb medegedeeld van de zijde van oud-Minister Deckers.

De redactie van deze brief is door Minister Schokking indertijd persoonlijk vastgesteld, waarbij de bedoeling voorzat de commissie van advies in kennis te stellen van de gedachtengang van de Minister, die het richtsnoer zou zijn voor toekomstige beslissingen van de Minister.

Inderdaad is het voorgestelde criterium van wat onder ,,ernstige gewetensbezwaren" moet worden verstaan ruimer geformuleerd dan in de bestaande wet. Niet uitdrukkelijk wordt vastgelegd, dat een gewetensbezwaarde niet ,,absoluut geweldloos" behoeft te zijn om voor erkenning van zijn gewetensbezwaren tegen de militaire dienst in aanmerking te kunnen worden gebracht. Dit betekent echter niet, dat deze nieuwe, ruimere formulering een nieuwe ontwikkeling zou inluiden. Zij is veeleer een bevestiging van hetgeen in de praktijk reeds geschiedt. Ook onder de huidige wet worden nl. personen erkend, van wie niet in elk opzicht kan worden gezegd, dat hun gewetensbezwaren tegen de militaire dienst een uitvloeisel zijn van de absolute geweldloosheid. Deze ontwikkeling is dus niet van vandaag of gisteren, maar heeft zich reeds in de twintiger jaren in gang gezet.

De geachte afgevaardigde de heer Moorman heeft herinnerd aan het geringe aantal verzoeken ten opzichte van het totaal aantal dienstplichtigen — in een tiental jaren: 1923 ten opzichte van een half miljoen —, maar heeft eraan toegevoegd, dat van dit aantal in deze tien jaren slechts 14 pct. is afgewezen. Hij heeft dit terecht gezien als een bewijs van de ernst van de gevoerde politiek ten aanzien van de gewetensbezwaarden.

De geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft gevraagd of door de nieuwe omschrijving, zoals die is voorgesteld, de groep van erkende

gewetensbezwaarden niet te groot zal worden. Ik kan hem, meen ik, na hetgeen ik in het midden heb gebracht, op dit punt gerust stellen. Vooral hoop ik, dat de geachte afgevaardigde de heer Roosjen overtuigd is, dat ook met de nieuwe omschrijving het wijken van de overheid voor de consciëntie van het individu een uitzondering blijft. Toen uit het voorlopig verslag bleek, dat tegen deze, de oude omschrijving algemeen bezwaar bij de Kamer bestond, was er voor ons geen enkele aanleiding de oude omschrijving te handhaven en is gezocht naar een nieuwe omschrijving, waarbij de modernste buitenlandse wetgeving op dit gebied in de overweging is betrokken.

Toen mij verder is gebleken, dat bijna alle sprekers bezwaar hadden tegen het begrip ,,wapengeweld tussen de Staten'', aanvaard ik gaarne de suggestie van de geachte afgevaardigde de heer Moorman om dit begrip te vervangen door ,,elk oorlogsgeweld''. In verband daarmede heb ik een nota van wijziging ingediend.

De geachte afgevaardigde de heer Tilanus heeft gevraagd of het begrip ,,wapengeweld'' niet te prefereren was. Dit is mijns inziens niet het geval, omdat ook de politie soms van wapens gebruik maakt en het juist mijn bedoeling is, eventueel gebruik van wapenen door de politie bij de beoordeling buiten beschouwing te laten.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft in verband met artikel 2 gevraagd en voorgesteld dit te beperken tot de omschrijving: ernstige gewetensbezwaren tegen de vervulling van de militaire dienst. Mijnheer de Voorzitter, ik meen, dat deze omschrijving te ruim is.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg stelt hier tegenover, dat er geen — en hij heeft daarin gelijk — identificatie is tussen geweten en politieke overtuiging. Er kan wel, naar hij terecht opmerkte, een verband tussen bestaan. Ik ben het met hem eens, dat geen vrijstelling kan worden gegeven op grond van een uitsluitend politieke overweging. Het introduceren in de omschrijving van de begrippen ,,godsdienstige of zedelijke overtuiging'' komt aan dit standpunt tegemoet en ik verheug mij erover, dat de geachte afgevaardigden de heren Moorman en Kranenburg de juistheid daarvan hebben onderschreven.

Ik kom thans, mijnheer de Voorzitter, aan artikel 12, de vervangende dienst; vervangende dienst, waarvan het leidend beginsel is de positie van de erkende gewetensbezwaarden en de dienstplichtigen zoveel mogelijk gelijk te maken of, om het anders te stellen: een erkende gewetensbezwaarde mag er niet beter op worden. Tewerkstelling is in deze gedachlcngang dus geen straf, maar een tegenprestatie. De duur van de tewerkstelling bij een volledige vrijstelling is thans 12 maanden boven de 18 maanden, dus in totaal 30 maanden, en voor hen, die een gedeeltelijke vrijstelling hebben gekregen, 8 maanden boven de 18 maanden, dus 26 maanden.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft gevraagd waar en op welke wijze zij, die een beperkte vrijstelling van de militaire dienst hebben toegewezen gekregen, deze dienst verrichten. Dat is bij het depot van de mobiele colonnes.

Verder vroeg deze afgevaardigds hoevelen van hen later alsnog om

algehele erkenning verzoeken. Mijnheer de Voorzitter! Dit komt zeer weinig voor. Ik zou het kunnen stellen op 1, ten hoogste 2 per jaar.

Verder vroeg de geachte afgevaardigde: hoevelen van hen worden tijdens de dienst, dus na de gedeeltelijke erkenning, afgekeurd? Dit komt, mijnheer de Voorzitter, zeer zelden voor.

In artikel 12 wordt nu voorgesteld de duur van de vervangende dienst als volgt vast te stellen: voor hen, die een totale vrijstelling hebben gekregen, 26 maanden, en voor hen, die een beperkte vrijstelling hebben gekregen, als de anderen: 18 maanden. Dit is voor allen, niet behorende tot de parate troepen. Voor de laatste categorie is dit dus niets bijzonders. Voor de categorie, die een totale vrijstelling heeft ontvangen, geldt de gedachte, dat de vervangende dienst langer moet zijn dan de minimum diensttijd en ook langer dan de gemiddelde diensttijd.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft als principiële vraag gesteld, of de erkenning van een gewetensbezwaar voor de bezwaarde een gunst is, in welk geval sprake zou kunnen zijn van een extra-offer, b.v. in de vorm van langer dienen, dan wel een recht, in welk geval voor een extra-offer geen plaats zou zijn. Ik geloof, dat men de zaak zo niet mag stellen. Het extra-offer wordt niet gevraagd om een gunst te verkrijgen of om daardoor een aanspraak op een recht te verwezenlijken, maar het wordt gevraagd zowel om een toets te hebben tegen een te lichtvaardig beroep op de bereidheid tot terugtreden van de overheid als om enigermate het feit te compenseren, dat de erkende bezwaarde niet de volle zwaarte van de militaire dienst behoeft te dragen. Het is dus, mijnheer de Voorzitter, een tegenprestatie van de erkende bezwaarde en zeker niet, zoals de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst veronderstelde, een strafmaatregel.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Dat heb ik ook niet gezegd. Ik was het daarin met U eens.

De heer **Visser,** Minister van Defensie: Dank U.

Hij, aan wie als gewetensbezwaarde volledige vrijstelling van de militaire dienst is gegeven, verricht dus een vervangende dienst, die langer is dan de minimale diensttijd en langer dan de gemiddelde diensttijd. Dit is — de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft bij interruptie gesteld, dat hij het daarmee eens is — geen strafmaatregel, maar het is toch goed het te stellen.

Wij moeten verder in aanmerking nemen, dat ten aanzien van de te werk gestelde de herhalingsoefening op twee maanden is gesteld en in aansluiting aan de tewerkstelling kan worden vervuld. Dit is een voordeel ten opzichte van de dienstplichtige, die na enige jaren uit zijn werk moet worden gehaald om herhalingsoefeningen te verrichten.

In de tweede plaats zou ik willen stellen, dat de militaire dienst over het algemeen zwaarder is.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft betoogd, dat de zwaarte van de tewerkstelling, b.v. in de Kijkspsychiatrische Inrichtingen te Eindhoven, niet onderdoet voor de zwaarte van de militaire

dienst. Nu wil ik de taak van de erkende gewetensbezwaarde daar beslist niet onderschatten, maar als ik de regelmatige werktijden en de uitstekende woonaccommodatie aldaar vergelijk met de voortdurende onzekerheid, de nachtoefeningen, de verplaatsingen naar het buitenland en de oefeningen te velde van de parate troepen, waartoe verreweg de meeste dienstplichtigen komen te behoren, dan gaat naar mijn mening het betoog van de geachte afgevaardigde beslist niet op. Vooral die herhaalde onverwachte oefeningen in soms zeer slechte weersomstandigheden, met een zeer beperkte accommodatie, b.v. van een sheltertje, vormen een element, waarvan de zwaarte bepaald niet mag worden onderschat.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft gesteld — hij heeft daarin gelijk —: militaire dienst is niet altijd zwaarder dan de vervangende dienst. Ik ben dit met hem eens. Niet in alle gevallen, maar wel in zeer veel gevallen.

Verder moet men in aanmerking nemen, dat voor een deel van de dienstplichtigen de eerste oefening 24 maanden duurt. Het beginsel is dus, dat de duur van de vervangende dienst niet korter mag zijn dan van enige dienstplichtige.

De geachte afgevaardigden de heren Moorman, Kranenburg en Lankhorst hebben gesproken over de duur van de vervangende dienst. De heer Moorman heeft daarbij gewezen op een verschil in redactie tussen het derde lid van artikel 12 van het oorspronkelijk ontwerp, waarbij was bepaald: ,,De duur van de gewone vervangende dienst bedraagt echter niet meer dan zes en twintig maanden'', en de redactie van het eerste lid van het gewijzigde artikel 12, waarbij is bepaald: ,,De duur van de gewone vervangende dienst bedraagt 26 maanden''. Die oorspronkelijke redactie van ,,niet méér dan 26 maanden'' was een gevolg van het oorspronkelijke eerste lid, waarin was bepaald: ,,de duur van de vervangende dienst is zes maanden langer dan de duur van het verplicht verblijf onder de wapenen in totaal voor hem als militair zou zijn geweest.''. Voor een dienstplichtige met een technische vakopleiding van b.v. de luchtmacht bedraagt de duur van eerste oefening 24 maanden. Op grond van het eerste en het tweede lid van het oorspronkelijke artikel 12 zou de vervangende dienst van een erkende gewetensbezwaarde van deze categorie, dus 24 plus 6 plus 2 maanden, is in totaal 32 maanden hebben bedragen. Het derde lid van het oorspronkelijke artikel bracht echter een correctief aan door de bepaling, dat de duur van de gewone vervangende dienst niet meer dan 26 maanden zou bedragen. Dat derde lid mocht dus niet los van het eerste en het tweede lid worden gelezen. De bepaling van „6 maanden langer dan de eerste oefening zou hebben geduurd komt in het huidige artikel 12 niet meer voor. De duur van de vervangende dienst is nu voor alle volledig erkende gewetensbezwaarden, ongeacht de categorie, waartoe zij als dienstplichtigen zouden hebben behoord, even lang en moet dus exact worden bepaald, zodat de vroegere beperking ,,niet meer dan zoveel maanden'' thans niet meer op haar plaats is.

De geachte afgevaardigde de heer Moorman heeft waardering geuit

voor de poging om de discriminatie in de behandeling te verwijderen. Hij wil de 26 maanden daarom als een maximum zien en hij staat, als ik hem goed heb begrepen, huiverig ten aanzien van de mogelijkheid van verlenging, zoals die is gegeven in artikel 12, sub 2.

De geachte afgevaardigde ziet geen rechtsgrond voor een langere vervangende dienst; 24 maanden plus 2 maanden is dus z.i. de top. Een extra lange duur zou bovendien, naar hij stelde, propagandistisch werken doordat men zich door een vermeend groter offer zou verheffen boven zijn naaste.

Nu is er naar mijn mening geen sprake van een extra-offer, maar van een tegenprestatie. Een langere duur dan de gemiddelde diensttijd der dienstplichtigen is verder nodig als hulpmiddel voor het toetsen van de echtheid en de ernst. Het vergroot daardoor de mogelijkheid voor de overheid om verantwoorde beslissingen te nemen en het maakt de mogelijkheid voor de commissie om goede adviezen te geven groter.

Verder is het een rem op een te snel en te ondoordacht opperen van gewetensbezwaren.

Nu vroeg de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst: wat is nu voor de bewuste 26 maanden het uitgangspunt: de 18 maanden, tot voor kort dus de eerste oefeningstijd voor het merendeel der dienstplichtigen — en dat is, mijnheer de Voorzitter, zoals U weet sinds september van het vorige jaar 20 maanden —, of de 24 maanden, zoals deze worden genoemd in de Dienstplichtwet en die dus het wettelijke maximum zijn?

Die 26 maanden vormen, zoals terecht is opgemerkt, zowel de uitkomst van het rekensommetje 18 plus 6 plus 2 als de uitkomst van 24 plus 2. De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft mij gevraagd mede te delen welk sommetje ik nu in gedachten had toen ik de uitkomst neerschreef. Ik moet hierop antwoorden: beide.

De duur van de vervangende dienst mag naar mijn overtuiging nl. beslist nimmer korter zijn dan de duur van de eerste oefening der categorie dienstplichtigen, die het langst moet dienen, vermeerderd met 2 maanden voor herhalingsoefeningen. Bekeken vanuit dat oogpunt, is de uitkomst 26, dus het resultaat van de optelsom 24 plus 2. Het merendeel van de dienstplichtigen dient echter geen 24 maanden, maar korter, nl. 18 maanden, 20 maanden, 21 maanden en 22 maanden en zo gezien is 26 dus ook het resultaat van vier andere optelsommetjes, waarin dan een termijn van 6, 4, **3** of 2 maanden zit, die de gewetensbezwaarden langer dienen dan zij als militair zouden hebben gediend, een regeling, welke ik, zoals ik o.a. in de memorie van antwoord uitvoerig heb betoogd, volkomen gemotiveerd acht.

Nu hebben de geachte afgevaardigden de heren Kranenburg en Lankhorst nog gevraagd of ik bij enige verlenging van de duur der eerste oefening van het merendeel der dienstplichtigen — en dat is thans het geval — op grond van het tweede lid van artikel 12 de totstandkoming van een algemene maatregel van bestuur zou bevorderen om de termijn van 26 maanden te verlengen. Ik kan hierop antwoorden, dat ik niet voornemens ben dit te doen zolang de duur der eerste

oefening van het merendeel der dienstplichtigen korter is dan 24 maanden.

De geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft zich zeer sceptisch getoond ten aanzien van de buitengewone vervangende dienst. Het komt mij voor, dat de geachte afgevaardigde daarbij voorbij is gegaan aan hetgeen in de memorie van antwoord is gesteld. Ik meen, dat wij daar hebben doen blijken ons wel bewust te zijn van de bezwaren, welke tegen deze gedachte kunnen worden aangevoerd. Op de daar vermelde overwegingen hebben wij gemeend de buitengewone vervangende dienst in de regeling van behandeling van gewetensbezwaarden tegen de militaire dienst niet te kunnen missen. Wij zijn die mening onveranderd toegedaan.

Zou ik nl. de buitengewone vervangende dienst achterwege laten en b.v. compenseren door een verlenging van de gewone vervangende dienst, dan zou ik ten nadele van de dienstplichtigen handelen. Op een voor hen zeer ongelegen moment moeten deze dienstplichtigen onder buitengewone omstandigheden nl. hun werkkring verlaten. Bovendien zullen er zijn, die gewetensbezwaren voor het eerst opperen bij het intreden van bijzondere omstandigheden. Buitengewone vervangende dienst heeft volgens het wetsontwerp grotere moeilijkheden gekregen door de tewerkstelling op een breder terrein.

De geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft verder gevraagd wie de ,,mobilisatiebestemming" van deze bezwaarden regelt en of reeds lastgevingen aan hen werden uitgereikt. Bij het bureau Gewetensbezwaren van het Ministerie van Defensie is van iedere gewetensbezwaarde een kaart aanwezig, aan de hand waarvan hem een ,,mobilisatiebestemming" kan worden gegeven. Dit is nog niet geschied en er zijn dus ook nog geen lastgevingen uitgereikt. Dat is een gevolg van het feit, dat de huidige wet weinig mogelijkheden ter zake biedt. Wanneer echter dit wetsontwerp als wet in werking zal zijn getreden, zal deze materie ter hand worden genomen, waarbij wij als gevolg van het feit, dat velen door militaire verplichtingen aan hun normale werkzaamheden zullen zijn onttrokken, bepaald geen gebrek aan zinvolle arbeid voor de erkende gewetensbezwaarden vrezen.

Voor afschaffing van de buitengewone vervangende dienst heeft de geachte afgevaardigde onder meer als argument aangevoerd het feit, dat van de gewone dienstplichtigen, die de eerste oefening hebben volbracht, een aantal geen mobilisatiebestemming heeft en dus in buitengewone omstandigheden ook niet zal worden opgeroepen om militaire dienst te vervullen. Dit is inderdaad het geval, mijnheer de Voorzitter, doch de geachte afgevaardigde de heer Couzy ziet daarbij over het hoofd, dat gewone dienstplichtigen zonder mobilisatiebestemming aangewezen zijn en worden om bij de Bescherming Bevolking als noodwachtplichtige dienst te verrichten. In geval van buitengewone omstandigheden, wanneer de B.B. in staat van paraatheid wordt verklaard, zullen zij dus als noodwachtplichtige worden opgeroepen.

Hoewel ik daar straks nog op terugkom, wil ik er thans reeds op wijzen, dat erkende gewetensbezwaarden om praktische redenen niet

als noodwachtplichtge bij de B.B. dienst doen. Mijnheer de Voorzitter, het gaat echter niet aan deze mensen in geval van buitengewone omstandigheden op geen enkele wijze nuttig werk ten behoeve van de gemeenschap te laten verrichten en mede omdat zij niet bij de B.B. zullen worden ingezet, hebben wij gemeend de buitengewone vervangende dienst te moeten handhaven.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft in herinnering gebracht de discussie, die hij in 1959 heeft gehad met mijn ambtgenoot van Binnenlandse Zaken over de inschakeling van de erkende gewetensbezwaarden in de noodwachten. Ik wil mij niet op het terrein van mijn ambtgenoot begeven en daarom volsta ik met te herhalen, dat praktische redenen ertoe hebben geleid degenen, wier gewetensbezwaren tegen het dienen bij de krijgsmacht zijn erkend, niet voor de B.B. op te roepen. Inderdaad is er een categorie denkbaar, nl. die van hen, wier bezwaren in verband met de noodwacht opkomen nadat zij reeds uit de militaire dienst zijn ontslagen, voor wie het voorliggende ontwerp geen uitweg biedt. Het wetsontwerp kan dit echter ook niet, want het bestrijkt slechts de vrijstelling van de militaire dienst. Zoals bekend maken de noodwachten geen deel van de strijdkrachten uit. Dienst in de noodwachten is dan ook geen militaire dienst en de vrijstelling daarvan valt buiten het kader van dit wetsontwerp.

Ten slotte heeft de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst erop aangedrongen, dat de te werk gestelden zinvolle arbeid zullen verrichten. Ik ben dit geheel met hem eens en daarop zal dan ook het streven blijven gericht.

Tot slot, mijnheer de Voorzitter, kom ik tot de opmerkingen, die zijn gemaakt over de commissie van advies en de erkenningsprocedure.

In de Kamer is terecht waardering geuit voor de wijze, waarop deze commissie haar moeilijke taak vervult. Ik deel deze waardering ten volle.

Vele geachte afgevaardigden hebben erop gewezen, dat wij hier niet hebben te maken met een rechtsgeding. De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg stelde: het is geen rechtsgang, maar de voorbereiding van een administratieve beslissing, en terecht wees hij erop, dat de bewijslast daarbij rust op de bezwaarde.

Een onderzoek naar het geweten leent zich niet voor openbaarheid. Er moet immers worden gezocht naar het antwoord op de vraag of de gewetensdrang zó ernstig is, dat de overheid hiervoor op zij moet gaan. Nu geeft het wetsontwerp mijns inziens voldoende waarborg voor een objectief onderzoek in een sfeer, die het de bezwaarde mogelijk maakt zijn intiemste gevoelens onder woorden te brengen. In het wetsontwerp wordt voorgesteld, dat de voorzitter van de commissie op verzoek van de bezwaarde meerderjarige personen kan toelaten tot de zitting gedurende het onderzoek. Een vertrouwensman kan dus aanwezig zijn op verzoek van de bezwaarde en deze vertrouwensman geeft zijn mening, als dit naar het oordeel van de commissie nodig is en dit dus nuttig is, zowel voor de commissie als voor de bezwaarde. De vertrouwensman mag zijn mening dus niet ongevraagd kenbaar maken. Ik meen, dat

dit juist is. Het onderzoek naar gewetensbezwaren is een strikt persoonlijke zaak. Het geweten — ik heb het zo in de stukken gesteld — kan niet worden vertegenwoordigd door derden. Men moet trachten te vermijden, dat men verwarring krijgt over de vraag wat de denkbeelden zijn van de bezwaarde en wat die van een raadsman. De bezwaarde behoeft dus volgens de voorgestelde regeling niet steeds geheel alleen te zijn. Hij kan steunen op een vertrouwensman, geen raadsman dus. De geachte afgevaardigde de heer Tilanus meent, dat het stelsel van een vertrouwensman ver genoeg gaat, en hij heeft zich sterk gekant tegen openbaarheid. Ook de geachte afgevaardigde de heer Couzy stelde zich op dit standpunt en merkte op, dat hij ook geen voorstander is van een beperkte openbaarheid, een uitdrukking, die ten onrechte in de stukken is gebruikt en die ik ook in de stukken heb geredresseerd. Ook de geachte afgevaardigde de heer Roosjen is tegenstander van openbaarheid en wijst erop, dat het geen rechtsgeding is.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft echter een pleidooi gehouden voor openbaarheid. Ik kan hem daarin niet volgen. Het gaat immers om het onderzoek naar intieme zaken, dat een zekere beslotenheid en vertrouwelijkheid vergt. Openbaarheid is daarmede mijns inziens niet in overeenstemming.

Bijna alle sprekers hebben de vorige week aangedrongen op het terugbrengen van het ledental van de commissie van advies van vijf tot het oorspronkelijke aantal van drie. Wij hebben daartegen geen bezwaar; te meer niet als enigerlei vorm van beroep in de wet zal worden opgenomen. In de ingediende nota van wijzigingen is dan ook aan deze wens tegemoet gekomen. Mijn ambtgenoot van Justitie zal hierop terugkomen.

De geachte afgevaardigde de heer Roosjen heeft in dit verband gevraagd of hierover indertijd het advies van de commissie van advies voor de Dienstweigeringswet was ingewonnen. Ik wil hierover opmerken, dat het voorontwerp van wet indertijd aan de commissie is toegezonden. Zij adviseerde op dit punt een ledental van 3 te handhaven.

Tot slot, mijnheer de Voorzitter, een antwoord op een vraag van de geachte afgevaardigde de heer Moorman. De vraag nl. hoeveel gewetensbezwaarden de laatste jaren via de krijgsraad in revisie alsnog erkenning hebben gekregen. De laatste jaren waren dit er gemiddeld acht.

Hiermee ben ik aan het einde van mijn betoog gekomen; wellicht is dit tevens een goede overgang naar de uiteenzetting van mijn ambtgenoot van Justitie.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Krachtens de werkverdeling tussen mijn ambtgenoot en mij overeengekomen, zal ik behandelen de vraag, of het onderhavige ontwerp al dan niet als een rijkswet tot stand moet komen, de wenselijkheid van een beroepsinstantie en, zo ja, de daarvoor aangewezen vorm en de opmerkingen en vragen over de tucht- en strafbepalingen.

De geachte afgevaardigde de heer Tilanus heeft de vraag van de

rijkswet, welke vraag het ontwerp in zijn geheel raakt, aan de orde gesteld. Hij interpreteerde het bescheid der Regering in de memorie van antwoord aldus, dat hier eigenlijk een rijkswet tot stand had moeten komen, doch dat deze kwestie in de praktijk nog van geen belang is. Die interpretatie doet het regeringsstandpunt geen recht wedervaren, mijnheer de Voorzitter. De Regering meent nl. dat de materie, welke in het thans in behandeling zijnde ontwerp is neergelegd, inderdaad haar regeling dient te vinden in een Nederlandse wet, een landswet, evenzeer als Suriname en de Antillen bevoegd zijn daarvoor landsverordeningen tot stand te brengen. In dit opzicht is er volledige gelijkwaardigheid tussen de verschillende landen van het Koninkrijk. Ik moet toegeven, dat de statutaire regeling dezer materie een zekere lacune vertoont, want krachtens artikel 59 van het Statuut, juncto artikel 2 van de Defensiewetten voor Suriname en de Nederlandse Antillen geschiedt de regeling van de vrijstelling van de dienstplicht wegens gewetensbezwaren bij landsverordening, maar overeenkomstig bij rijkswet te stellen algemene regels. Een regeling van de vrijstelling bij landsverordening biedt geen moeilijkheden voor zover het gewetensbezwaarden betreft, die nog geen deel uitmaken van of ingelijfd zijn bij de krijgsmacht, en dat is het overgrote deel. Terloops merk ik hier op, dat er momenteel nop geen dienstplicht bestaat voor hen, die woonachtig zijn in Suriname en de Nederlandse Antillen.

Indien gewetensbezwaarden wel deel van de krijgsmacht uitmaken, wordt de zaak inoeilijker. Dan is een uniforme regeling voor het gehele Koninkrijk gewenst. De Regering zegt toe, in overleg te treden met Suriname en de Nederlandse Antillen, ten einae in deze lacune, die nog geen praktisch bezwaar oplevert, te voorzien. Naast de erkenning van de vraag, of de ,,ernstige gewetensbezwaren'' van artikel 196 van de Grondwet nader dienen te worden omschreven en, zo ja, hoe, is voor de werking van de wet in de praktijk van minstens even groot belang de vraag, hoe de erkenning van ernstige gewetensbezwaarden in de praktijk dient te worden geregeld.

Het is niet nodig meer, hoewel voor een jurist verleidelijk, om uit te weiden over het fundamentele vraagstuk van wet en geweten. Bij de behandeling van de wet van 1923 is men daarop diep ingegaan. Er was alle aanleiding toe mijnheer de Voorzitter, want het is een van de moeilijkste vraagstukken, waarmede een overheid kan worden geconfronteerd. Het is goed de substantiële redevoeringen van veertig jaar terug, redevoeringen, die nog altijd een actuele betekenis hebben, nog eens over te lezen. Ik noem de betogen in de Tweede Kamer van de heren Van Zadelhoff, Troelstra en Zijlstra en in de Eerste Kamer een zeer uitvoerig rechtsfilosofisch betoog van prof. Steger. De materie is ook nog zeer uitvoerig besproken — en wanneer men de Handelingen herleest, blijkt, hoe moeilijk het vraagstuk is — op de jaarvergadering van de Nederlandse Juristen Vereniging in 1960, aan de hand van twee pre-adviezen van mr. Remmelink en van prof. Van Eck.

Ik haal alleen nog uit het pre-advies van mr. Remmelink aan, dat in 1937 aan de Vrije Universiteit een proefschrift verscheen van dr.

Prins, nl. ,,Het geweten'', een proefschrift, dat vele honderden bladzijden telt en waarin de schrijver na ettelijke honderden bladzijden tot de conclusie komt, dat hij afziet van een omschrijving van het geweten.

Wat men wèl kan zeggen, is, dat het geweten raakt het diepste innerlijk van de mens. Nu ligt het hier net andersom als bij de eed; bij de behandeling van de eedwet heeft men ook dit vraagstuk gehad. Bij de eed is het aldus, dat de overheid een beroep doet op het diepste innerlijk van de mens om hem een verplichting op te leggen, nl. om de waarheid te spreken in het belang van de rechtspleging. In het onderhavige geval doet het individu een beroep op zijn diepste innerlijk tegenover de overheid om ontheven te worden van een verplichting, die de overheid hem oplegt. Wanneer het geweten dan spreekt, zal de overheid alleen daarmede rekening kunnen houden, omdat het, zoals het in de memorie van antwoord bij de wet van 1923 werd gezegd, een stem is uit het diepste innerlijk, die zich met volstrekt gezag aan het individu oplegt. Veelal zal die stem door de betrokkene worden beluisterd als een van goddelijke aard, maar ik voeg er toch aan toe, dat ook hij, die het diepe besef van goed en kwaad niet tot een goddelijke norm herleidt, ook naar christelijk geloof, tot het vellen van een gewetensoordeel in staat moet worden geacht. Na wat mijn ambtgenoot zoëven al heeft opgemerkt, behoef ik niet zo veel meer te zeggen over de bijzonder moeilijke taak om met zo belangrijke gevolgen voor de betrokkenen de zuiverheid te toetsen en de diepte te peilen van de gewetensstem van iemand, die zich deswege niet bereid verklaart tot een van de essentiële plichten, die de overheid met, zoals Anema het destijds uitdrukte, haar overheidsgeweten meent te mogen opleggen.

Nu heeft de commissie van advies die bijzonder moeilijke taak in de afgelopen jaren goed verricht en ook ik heb er behoefte aan, mijn waardering uit te spreken voor het werk van de commissie, waarvan èn in de schriftelijke stukken èn in de mondelinge behandeling o.m. door de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg ook is gewaagd. Ik stel er prijs op hier nog mede te delen, dat de gedachtengang van de Regering om de commissie zitting te doen nemen met ten minste vijf leden geenszins impliceerde, dat de Regering twijfel koesterde over de adviezen van de commissie, maar juist omdat het hier zo'n delicate en moeilijke materie betreft, werd zij geleid tot het aantal van vijf, om het vertrouwen in de moeilijke taak van de commissie, waarover discussie naar buiten zo bezwaarlijk is, in brede lagen van het Nederlandse volk te bevestigen en te versterken. Dat aantal van vijf moet men mede zien tegen de achtergrond, dat in het oorspronkelijke voorstel een beroepsinstantie niet was gegeven. Nu hebben de geachte afgevaardigden de heren Moorman, Kranenburg en Lankhorst zeer sterk gepleit voor het scheppen van een beroepsvorm tegen een afwijzende beslissing van de Minister van Defensie; de heren Moorman en Kranenburg gingen met hun gedachten naar de Raad van State, terwijl de heer Lankhorst heeft bepleit een bijzondere kamer bij het Haagse gerechtshof. Inmiddels heeft de Kamer van de Regering gekregen een tweede nota van wijziging, waarbij van regeringszijde alsnog is tegemoet gekomen aan

de wens tot een vorm van administratief beroep. In de toelichting is, naar ik meen, terecht gezegd, dat het in een geval als het onderhavige, waarin een onafhankelijke adviescommissie is ingeschakeld, uit een oogpunt van rechtswaarborg niet per se noodzakelijk is een administratieve beroepsinstantie te scheppen. Wij hebben echter gemeend tegenover dit verlangen uit de Kamer met een tussenvoorstel te moeten komen, dat wellicht de instemming van voor- en tegenstanders van dat administratieve beroep zal kunnen verwerven.

Voordat ik op die vorm van dat administratieve beroep inga, wil ik nog iets zeggen omtrent het oorspronkelijke artikel 7, waarin als het ware werd vastgehaakt aan de militaire rechtspraak met de mogelijkheid van revisie.

De geachte afgevaardigde de heer Moorman heeft het oorspronkelijke voorstel van de Regering wel erg gekritiseerd. Hij sprak van een kromme tak aan de boom van onze rechtsbehoefte. Dat kan een Minister van Justitie niet op zich laten zitten, te meer niet, nu ook de heer Lankhorst verklaarde bijzonder teleurgesteld te zijn door het feit, dat de Minister van Justitie zijn naam had gegeven of eventueel zou willen geven aan de oorspronkelijke regeling van artikel 7. Wanneer men het zo stelt, heeft men de daaraan ten grondslag liggende gedachte niet gevat. Het was zeker niet bedoeld als een beroepsinstantie met de prealabele voorwaarde, dat men eerst een misdrijf moet hebben gepleegd om in beroep te kunnen komen.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Maar het draaide er wel op uit.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Dat is niet juist. Dat is een verwrongen beeld. Dat het in de praktijk door iemand zo kan worden gekenschetst, wil niet zeggen, dat die gedachte daaraan ten grondslag ligt. Ook al is het bewuste artikel inmiddels geheel gewijzigd, ik leg er toch de nadruk op, dat het motief was een formele grondslag te geven aan een gang van zaken, die de militaire rechter was gaan volgen. Immers, voor die militaire rechter bestond de moeilijkheid, dat hij geconfronteerd werd met een beroep op het geweten en het aanvoeren van gewetensbezwaren op het moment, dat een jongeman voor hem terechtstond. Het ging erom, dat hij op dat moment, waarop hij geroepen was recht te spreken, gevoel kon hebben voor de ernst van het bezwaar. Wanneer die militaire rechter twijfelde aan de juistheid van een tevoren geweigerde erkenning door de persoonlijke indruk, die hij van de man, die voor hem stond, had, dan werd het toch voor die rechter bijzonder moeilijk. Hij zou hem desondanks kunnen veroordelen, maar dan had hij toch misschien het gevoel, dat hij als rechter het wettig en — vooral — overtuigend bewijs niet geheel geleverd had geacht. Hij kon de man ook niet wel laten gaan, want in ons strafrecht kennen wij niet, zeker niet als algemeen aanvaarde regel, het beroep op een gewetensbezwaar als schulduitsluitingsgrond. In die impasse heeft zich de praktijk gevormd, dat de militaire rechter de Minister verzocht, met aanhouding van de strafzaak, alsnog advies in te winnen van de commissie.

Nu is het voor een Minister van Justitie altijd moeilijk een keuze te doen tussen rechtszekerheid en het feitelijk aanvaarden van een zich daarnaast ontwikkelde praktijk. De bedoeling was, die praktijk uitdrukkelijk te sanctioneren. Ik heb cr anderzijds wel begrip voor — met name door hetgeen de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft gezegd —, dat men door die praktijk ipsis verbis te noemen daaraan te veel reliëf geeft. Door die gedachte geleid, hebben wij het oorspronkelijke artikel 7 uit het ontwerp gelicht en vervangen door dat beroep.

Nu kan men, zoals de geachte afgevaardigden de heren Moorman en Kranenburg deden, denken aan een volledig administratief beroep, d.w.z. een beroep, zonder bepaalde beroepsgronden, op de Raad van State of, zoals de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst zeide, op een bijzondere kamer van het hof te 's-Gravenhage.

De heer Moorman heeft zijn betoog trachten te versterken door verwijzing naar artikel 20 van de Dienstplichtwet, waarin een beroep op de Raad van State mogelijk is voor de diverse vrijstellingen, genoemd in artikel 15 en volgende: kostwinnerschap, persoonlijke onmisbaarheid, het bekleden van een geestelijk of godsdienstig ambt, broederdienst etc. Nu heeft hij gezegd: In die gevallen komt het ook dikwijls op een subjectief oordeel aan en wanneer gij dat aan de Raad van State toevertrouwd als beroepsinstante, waarom dan niet het toetsen van gewetensbezwaren? Maar, mijnheer de Voorzitter, hoe heeft de geachte afgevaardigde dat nu met elkaar kunnen vergelijken? Het is toch wel totaal iets anders of men moet uitmaken of iemand op grond van kostwinnerschap en wegens het bekleden van een bepaald godsdienstig ambt vrijstelling moet hebben dan wel of ik moet toetsen of iemands gewetensstem voldoende diep en zuiver is.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter, mag ik even zeggen, dat dan de Minister toch niet helemaal op de hoogte is, want ik heb vooral aangevoerd het bijzondere geval. Het bijzondere geval is met geen enkele administratief-rechtelijke mantel meer te bedekken. Dat is zuiver een gewetenswaardering van de leden van de kamer van de afdeling geschillen van bestuur. Dat komt volkomen overeen met en is van dezelfde orde als de beslissing, die moet worden genomen in het geval van de gewetensbezwaarde. Dat is de praktijk van jaren en jaren. Dat weet de Minister niet.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Ik kan mij voorstellen, dat een bijzonder geval dikwijls een kwestie van subjectief inzicht is, maar het is heel iets anders dan een gewetensonderzoek, want men zal dan toch met objectieve gegevens moeten komen om te concluderen tot een bijzonder geval. Het is dan ook sterk afwijkend van het toetsen van een gewetensbezwaar. Ik zou erop willen wijzen, dat ik de geachte afgevaardigde de heer Moorman zelf kan citeren om dat verschil te illustreren, immers, hij is het ook niet andere afgevaardigden geweest, die betoogde: het gesprek zou eigenlijk om het tot zijn recht te laten komen onder vier ogen moeten plaatsvinden. Dat zal men nooit voor

een beoordeling van een bijzonder geval als voorwaarde voor de juistheid van dat onderzoek stellen.

Het was niet alleen de heer Moorman, ook de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg onderstreepte de noodzaak van intimiteit — dat was het woord, dat hij gebruikte — van het werk van de commissie. En de heer Couzy sloot zich weer aan bij de heer Moorman in die zin, dat ook volgens hem het gesprek in de commissie het beste onder vier ogen zou kunnen plaatsvinden. Wanneer men dat nu zo categorisch stelt, moet dat toch ook maatgevend zijn en in ieder geval richtinggevend voor de wijze, waarop een administratief beroep moet worden ingesteld. Men kan toch niet in tweede instantie met een beroepsinstantie komen, die alles wat essentieel wordt geacht voor de eerste beoordeling op zij zet.

Naar mijn mening heeft dan ook de geachte afgevaardigde de heer Tilanus terecht bezwaar gemaakt tegen volledige openbaarheid van de zittingen der commissie.

De procedure voor de Raad van State is in beginsel openbaar. Het is waar, dat in het wetsontwerp op de Raad van State de mogelijkheid bestaat, dat de voorzitter in een bijzonder geval de deuren doet sluiten, maar ik vraag mij ten zeerste af of het wel juist zou zijn, dat men van dit artikel, dat incidentele gevallen op het oog heeft, gebruik zou kunnen maken voor een sluiting van deuren in alle gevallen, waarin een gewetensbezwaarde in beroep komt. Men zou dan m.i. op gespannen voet komen te staan met de Wet op de Raad van State.

Wanneer men dan hier heeft bepleit de intimiteit, wil ik er toch op wijzen, dat volgens de Wet op de Raad van State de afdeling contentieux bestaat uit ten minste vijf leden, dat de onderscheidene kamers al naar de voorzitter goeddunkt bestaan uit drie leden, vijf leden of één lid, dat in de procedure voor de Raad van State getuigen en deskundigen kunnen worden gehoord en dat de consequentie van een volledig beroep op de Raad van State wellicht zou kunnen meebrengen, dat de leden van de adviescommissie als getuige werden gedagvaard door de bezwaarde, ten einde rekenschap af te leggen van de toetsing van het geweten in de intieme sfeer van de adviescommissie. Ik vraag mij toch wel af of de geachte afgevaardigden, die in eerste instantie dit beroep op de Raad van State hebben bepleit, die sprong van de intimiteit naar de openbaarheid zouden willen maken, die sprong van een zeer bijzondere delicate taak, in de beslotenheid van de adviescommissie in eerste instantie volbracht, naar een volledige rechtsgang, want zo is de procedure voor de Raad van State, afdeling contentieux, terwijl vele leden in het voorlopig verslag hebben gezegd, dat het vooral geen rechtsgang moest zijn. Ik ken geen figuur in onze rechtspleging, waarin men een dergelijke klove bewust zou willen maken tussen de eerste en de tweede instantie. Maar wat ik wel heb gedaan, zoveel mogelijk denkende in de richting van de geachte afgevaardigde, is een beroep mogelijk te maken op beperkte, geobjectiveerde gronden. Daarbij zat de gedachte voor, dat de taak van de commissie als het ware in de kern delicaat en intiem is, terwijl daaromheen zijn enige elementen van

procedure. Die meer uiterlijke aspecten van de taak kunnen naar voren komen bij een beperkt beroep op de administratieve rechter, in casu de Raad van State. Dat is ook de gedachte geweest voor de normale administratieve rechtsgang, zoals die is neergelegd in het ontwerp Beroep administratieve beslissingen. Er zullen stellig in deze Kamer leden zijn, die misschien nog niet bereid zijn het systeem van de Wet Beroep administratieve beslissingen te volgen met zijn vier onderscheidene beroepsgronden. Ik zou er dit van willen zeggen, dat de leden dezer Kamer in geen enkel opzicht hun standpunt ten aanzien van het ontwerp Beroep administratieve beslissingen prejudiciëren, omdat in casu zeer bijzondere gronden aanwezig zijn om in deze materie een beperkt administratief beroep toe te staan.

Mijn ambtgenoot heeft er reeds op gewezen, dat wij tegen de achtergrond van dat beperkte administratieve beroep meenden aan de wensen der Kamer te moeten voldoen voor wat betreft het teruggaan van vijf naar drie leden. Daarbij zou ik er toch nog eens op willen wijzen, dat wij behoudende de intieme sfeer der eerste instantie en aanvaardende een beperkt beroep met openbaarheid op bepaalde geobjectiveerde gronden het mogelijk maken, dat andere leden der commissie van advies de zaak nog eens bekijken, in die gevallen, dat men meent, dat het begrip gewetensbezwaren te nauw is geïnterpreteerd, dat de Minister afgeweken is zonder behoorlijke redenen van het gunstig advies van de commissie, dat er fouten zijn gemaakt in de procedure, dat de betrokkene niet behoorlijk is gehoord of dat aan de beperkte mogelijkheid van openbaarheid geen recht is wedervaren. In al die gevallen kan de zaak dan weer worden teruggewezen voor nader beraad in de boezem van de commissie van advies, samengesteld uit drie andere leden dan de eerste keer.

Ik hoop van ganser harte, dat deze oplossing toch de instemming van Uw Kamer mag verwerven.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb thans nog slechts te spreken over het tuchtrecht en de strafbepalingen. Die bepalingen hebben vrij algemeen instemming gevonden, behalve bij de geachte afgevaardigde de heer Couzy, die daarbij een vraagteken zette. Ik geloof, dat ik mag verwijzen naar de schriftelijke toelichting waarom men dit systeem heeft gekozen. Ik zou er geen enkel nieuw argument aan willen en kunnen toevoegen.

De geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft enkele concrete vragen gesteld ten aanzien van de disciplinaire straffen. Hoe moet het avondappel nu gebeuren in de gevallen, dat er op de plaats van de tewerkstelling geen appel wordt gehouden? Het antwoord is heel eenvoudig, mijnheer de Voorzitter: in die gevallen is er geen avondappel. Dat is ook niets bijzonders, want het is bepaaldelijk geen eis, dat elke straf onder alle omstandigheden aan iedere beklaagde — zo heet het, geloof ik, in het militaire strafrecht — wordt opgelegd. Dan zou ik de geachte afgevaardigde de heer Couzy willen vragen hoe hij dan al die jaren heeft aanvaard de straf van verlaging in rang. Die kan toch ook niet worden toegepast op iemand, die de laagste rang heeft. Verlaging

van rang kan alleen maar worden toegepast op iemand, die iets hoger is in rang dan de allerlaagste in rang. Ik wil erop wijzen, dat ons moderne strafrecht streeft naar een variatie van straffen en maatregelen, ten einde in elk geval de meest in aanmerking komende straf te kunnen opleggen. Dat wil helemaal niet zeggen, dat in ieder geval elke straf in theorie zou moeten kunnen worden opgelegd. De moeilijkheden met het arrest zijn ook bepaaldelijk minder zwaar dan de geachte afgevaardigde meent. Bij concentratie van te werk gestelden zal men voor dat arrest een aparte ruimte moeten inrichten of anders een beroep moeten doen op de outillage van de politie.. Er is in dit verband gezegd: ge hebt twee soorten van arrest mogelijk gemaakt. Ja, mijnheer de Voorzitter, de hoofdregel is inderdaad, dat bij arrest de gestrafte dienst blijft doen, maar indien zulks in de praktijk op bezwaren stuit, bij voorbeeld omdat het arrest moet worden ondergaan op enige afstand van de plaats van de tewerkstelling, dan ligt het voor de hand, dat hij geen dienst doet en dat dit dan wordt bepaald bij de oplegging van de arreststraf. Het is ook denkbaar, dat een man in die periode een zodanige mentaliteit heeft, dat het beter is hem te isoleren en hem niet bij de anderen te werk te stellen.

De geachte afgevaardigden de heren Kranenburg en Couzy hebben mij ook nog vragen gesteld over artikel 53.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg zag verschil met het militaire strafrecht. Dat is inderdaad aanwezig. Het artikel is wel geinspireerd door het militaire strafrecht. De ongeoorloofde afwezigheid in ruime zin kent een zeer omvangrijke en gecompliceerde regeling in het militaire strafrecht. Daarmede heeft echter de gewone justitie geen ervaring. Daarom is het ingewikkelde systeem van het militaire strafrecht niet zonder meer overgenomen. Ongeoorloofde afwezigheid zal men moeten beoordelen naar gelang die afwezigheid zich voordoet in het militaire apparaat, dan wel bij de tewerkstelling. In het militaire apparaat heeft men bij ongeoorloofde afwezigheid twee polen: het plichtsverzuim, dat er altijd is bij ongeoorloofde afwezigheid; maar in het militaire apparaat spreekt veel sterker die andere pool van ernstige gevolgen voor de doeltreffendheid van de paraatheid van het geheel. Dat laatste element zal dikwijls ontbreken bij afwezigheid van een te werk gestelde; daarbij komt het accent geheel te liggen op het plichtsverzuim. Dat mag dan mijns inziens in de eerste plaats disciplinair worden gestraft; helpt dat niet, dan volgt het strafrecht. Vandaar dat artikel 53 een soortgelijk systeem heeft als artikel 54. Veronachtzaming van dienst door afwezigheid wordt in beginsel tuchtrechtelijk afgedaan; helpt het niet, dan strafrechtelijk. Onmiddellijk strafrechtelijk optreden blijft echter mogelijk, wanneer de afwezigheid heel lang is geweest, of wanneer er sprake is van een zeer ernstige veronachtzaming.

Ik geloof, dat wij in dit ontwerp een doeltreffend systeem hebben gekregen ter bestrijding van de ongeoorloofde afwezigheid; nodeloze samenloop tussen strafrecht en tuchtrecht hebben wij zoveel mogelijk vermeden.

De geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft gevraagd naar ge-

breken van de bestaande bepalingen. In de huidige wet wordt in artikel 6 strafbaar gesteld het bij voortduring of in ernstige mate veronachtzamen van de dienst en het zich bij voortduring misdragen. Dat zijn vage begrippen, waarmede het vooral in het strafrecht dikwijls moeilijk is te werken en die aanleiding geven tot uiteenlopende jurisprudentie. Dat leidt ertoe, dat het O.M. dikwijls aarzelt om een vervolging in te stellen, omdat een vervolging, die leidt tot ontslag van rechtsvervolging of tot vrijspraak als een boemerang werkt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik weet niet, of U mij toestaat te spreken over het amendement, dat door de geachte afgevaardigde de heer Tilanus is ingediend of misschien nog moet worden ingediend op artikel **7,** lid 6. Wij zijn nu nog aan de algemene beraadslaging bezig.

De **Voorzitter:** U zou wel kunnen spreken over de gedachte, die in het amendement is belichaamd, gelijk bij deze algemene beraadslaging is gesproken over verschillende gedachten, die aan amendementen ten grondslag liggen.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Dan kan ik heel kort zijn, mijnheer de Voorzitter. Ik vind de gedachte een verbetering.

Dan zou ik nog iets willen zeggen over de algemene maatregel van bestuur, die is voorzien bij de nota van wijzigingen op artikel 7, lid **3.** Die algemene maatregel van bestuur zal een beperkt terrein hebben. Ze heeft geenszins de bedoeling te komen tot het opnieuw regelen van de procedure voor de Raad van State. Deze procedure is slechts om de betrokkene via een algemene maatregel van bestuur kennis te doen nemen van de wijze, waarop hij de beroepsprocedure op gang moet brengen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben nu gekomen aan het einde van mijn uiteenzetting. In 1923 is de ,,brunt of the battle" gedragen door de toenmalige Minister van Justitie. Ik wil niet zeggen, dat diens toenmalige ambtgenoot er de kantjes afliep, maar als men de ***Handelingen*** raadpleegt, ziet men, dat Justitie toen wel een heel groot aandeel heeft genomen. Mijnheer de Voorzitter, ik vind, dat het dit keer eerlijker verdeeld is.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Mijnheer de President! Ik wil gaarne beginnen met de Regering te danken voor twee dingen. In de eerste plaats voor de grote aandacht, die is geschonken aan de opmerkingen, die vanuit de Kamer zijn gemaakt, waaronder ook de opmerkingen, die door mij zijn gemaakt, het volle pond hebben gekregen, en in de tweede plaats voor het feit, dat de Regering ons zo vèrgaand is tegemoetgekomen in de in eerste termijn tot uitdrukking gebrachte wensen.

Mijnheer de President! Het gaat ons in hoofdzaak — ik wilde er nog heel kort op terugkomen — om artikel 2. Ik heb met waardering en met veel instemming de uiteenzetting van de heer Minister van Defensie daarover beluisterd.

Zoals U weet, mijnheer de President, hadden mijn politieke vrienden, enige geachte leden van andere fracties en ik een amendement ingediend en daarop een embargo gelegd.

De Regering heeft het amendement eigenlijk via de eerste en de

tweede nota van wijzigingen in zijn geheel overgenomen. Ik meen dus, dat het embargo, dat op het amendement ligt, er te eeuwigen dage op kan blijven liggen.

Vervolgens wil ik nog een opmerking maken aan het adres van de geachte afgevaardigde de heer Roosjen. Gezegd is, dat artikel 2 een gevaarlijke verruiming te zien geeft.

Wanneer men het begrip ,,de evenmens doden'' vervangt door het begrip „oorlogsgeweld'', dan zit daar zonder enige twijfel een verruiming in, maar die verruiming staan wij voor, omdat wij menen, dat zij meer in overeenstemming is met artikel 196 van de Grondwet. Toch begrijp ik niet helemaal de gedachtengang van de geachte afgevaardigde de heer Roosjen, want wanneer hij zo bang is voor verruiming, zal hij het toch moeten toejuichen, dat in hetzelfde artikel thans gebracht is de beperking van de ernstige gewetensbezwaren in de eerste plaats tot godsdienstige en zedelijke bezwaren — waarmede alle andere, vooral ook politieke bezwaren worden buitengesloten — en in de tweede plaats is er nog een verdere beperking bij gekomen. Het woord ,,onoverkomelijk'' is er nl. aan toegevoegd. Dit is toch weer van praktisch belang, omdat in de praktijk nl. is gebleken — het moge vreemd klinken, maar het blijkt ook uit het lijstje, dat de Regering bij de stukken heeft gevoegd —, dat een aantal van die bezwaren niet onoverkoknelijk is gebleken. Dit wilde ik opmerken wat betreft artikel 2.

Wat betreft artikel 5 heeft de Regering de in mijn amendement naar voren gebrachte gedachte overgenomen. Dit amendement is dus door de geste van de Regering achterhaald, waarvoor wij zeer erkentelijk zijn.

Ik kom thans tot artikel 7. Hierover zou ik gaarne nog eens met de geachte bewindsman van Justitie van gedachten wisselen. Hij heeft enkele dingen, die door mij in eerste termijn zijn gesteld, toch wel wat sterk in het zonnetje gezet.

Mijn geachte collega de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel heeft zich echter, als ik het zo mag zeggen, van dit artikel meester gemaakt. Als groot jurist lijkt hij in dit geval de eerst aangewezene om in twsede termijn met de Minister van Justitie over de juridische merites ervan in het strijdperk te treden. Ik zal dan als meer eenvoudige zeeman het resultaat daarvan vanaf mijn plaats met bepaste belangstelling volgen.

Ten slotte nog een enkele opmerking over artikel 12. Ik meen te hebben beluisterd, dat de Minister van Defensie heeft gezegd: Ik overweeg geen verlenging van de 24 plus twee maanden, zolang de duur van de diensttijd van het merendeel der dienstplichtigen korter is dan 24 maanden. Met andere woorden: De Minister overweegt pas van de hem in artikel 2, lid 2, gegeven bevoegdheid om de duur te verlengen gebruik te maken, wanneer het merendeel van de dienstplichtigen langer dan de maximaal in Nederland toelaatbare tijd, volgens het tweede lid van artikel 28 van de Dienstplichtwet dus 24 maanden, dient. Als ik het zo mag begrijpen, kan ik de Minister slechts erkentelijk zijn en mijn instemming betuigen met dit voornemen,

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ook ik zou willen beginnen met een woord van erkentelijkheid en waardering voor de bijzondere zorg, die de beide Ministers aan de behandeling van dit wetsontwerp hebben willen geven, en in het bijzonder voor de aandacht, die zij aan de opmerkingen, die uit de Kamer en ook door mij zijn gemaakt, hebben geschonken.

Het eerste punt, dat ik nog even ter sprake zou willen brengen, is het punt, dat door de geachte afgevaardigde de heer Tilanus in de mondelinge behandeling voor het eerst is aangevoerd. Dat betreft de vraag of deze wet niet eigenlijk een Rijkswet had moeten zijn. Ik kan U wel zeggen, mijnheer de Voorzitter, dat ik erkentelijk ben voor het antwoord van de Minister van Justitie, dat uitmondde op kritiek, op een min of meer in gebreke stellen van het Statuut in dit opzicht. Ik ben dat met hem eens. Het Statuut is in dit opzicht dubbelzinnig. Het spreekt in zijn aanhangsel, nl. in de defensiewetten, erover, dat iedereen in dienst is van het Koninkrijk, maar als het erom gaat, wegens gewetensbezwaren uit die dienst te komen — of niet in die dienst te treden. maar dat is niet aan de orde —. zouden wii straks met landswetten en waarschijnlijk dus ook met landsautoriteiten gaan werken. Dat klopt niet met elkaar en ik geloof, dat de Regering er goed is uitgekomen door als het ware aan degenen, die nu in dienst van het Koninkrijk zijn, een soort van personeelsstatuut mee te geven, althans voor zover zij uit Nederland afkomstig zijn, dat voor hen overal in de wereld, dus ook in de Antillen en Suriname, geldt.

De geachte afgevaardigde de heer Roosjen heeft een amendement ingediend, dat al uitvoerig is besproken. Ik zou daaraan één punt willen toevoegen. Wanneer de geachte afgevaardigde zou teruggaan naar de oorspronkelijke formulering van de huidige Dienstweigeringswet, zoals het amendement bedoelt, brengt hij eigenlijk opnieuw moeilijkheden in het geding voor diegenen, die hij in zijn redevoering met enige bewogenheid heeft genoemd, nl. juist de Bibelforschers, die hij met sympathie heeft zien rondlopen, als ik mij goed herinner, in Buchenwald. De Bibelforschers, die bij ons de Jehovagetuigen zijn, zijn een groep geweest, waarvoor men de oude wet met enige elasticiteit heeft moeten uitleggen. Ik vind het een grote verbetering, dat de huidige wet, zoals die na de nota van wijzigingen is veranderd, dit vraagstuk niet meer oproept.

De geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft de buitengewone vervangende dienst ter sprake gebracht. Ik ben één ding met hem eens: ik hoop, dat, als bijzondere omstandigheden intreden en de Minister van Defensie dus voor de vraag staat of de bijzondere vervangende dienst moet worden gehanteerd en ook de dienstweigeraars een mobilisatiebestemming moet worden gegeven enz., hij andere zorgen aan zijn hoofd heeft, in ieder geval aan andere zaken zoveel zorg geeft, dat hij hiervoor niet de gelegenheid heeft. Bij de buitengewone omstandigheden, zoals wij die ons voorstellen in de huidige militaire veronderstellingen, is er echt geen haast voor de Minister om zijn zorg naar deze groep uit te strekken.

Het kan zijn, dat die buitengewone omstandigheden langer gaan duren en daardoor de vragen opkomen, die de geachte bewindsman in zijn rede naar voren heeft gebracht, nl. de onrechtvaardigheid van de erkende gewetensbszwaarden ten opzichten van degenen, die als dienstplichtigen dienen, en het vraagstuk van degenen, die als dienstplichtigen zouden moeten dienen in buitengewone omstandigheden en die op dat moment met gewetensbezwaren komen. Ik geloof, dat, wanneer die vragen zich voordoen, het nog tijd genoeg is de werkzaamheden ter hand te nemen ten opzichte van de buitengewone vervangende dienst.

Het heeft mij echter teleurgesteld, dat de geachte afgevaardigde de heer Couzy aan dit vraagstuk een berekening heeft vastgeknoopt, waardoor hij alsnog een gewone vervangende dienst van in totaal 32 maanden voorstond. Dit betekent dus, dat hij een voor iedereen volmaakt onzekere factor — onzeker voor de overheid en voor de betrokkenen —, nl. of men ooit buitengewone vervangende dienst moet doen, als een soort van zekerheid, getarifieerd op ongeveer zes maanden, heeft geïntroduceerd en daarvoor de erkende gewetensbezwaarden maar vast heeft gedebiteerd. Ik vind dit een bijzonder zware manier van hanteren van een vraagstuk, dat hij in zijn inleiding juist à la légère schilderde. Dit heeft tot gevolg, dat voor iedereen, die erkend wordt, het schrikbeeld van 32 maanden dienst opdoemt. Hiertegen heb ik zodanig bezwaar, dat ik de Minister daartegenover zou willen stellen, die ons met een bewonderenswaardige acrobatiek van cijfers en gedachten geleid heeft naar een redelijke, rechtvaardige en deswege voor ons volmaakt aanvaardbare uitkomst. Deze zou ik willen stellen tegenover de gedachte van de geachte afgevaardigde de heer Couzy.

Mijnheer de Voorzitter! Ik mag nu misschien de nota van wijzigingen behandelen, die wij in eerste instantie als zodanig niet hebben kunnen bespreken.

De Minister heeft bij zijn bespreking van artikel 2 in zijn huidige vorm, waarvan inderdaad een stuk vaderschap aan de geachte afgevaardigde de heer Moorman toekomt, gezegd, dat ook ik de juistheid van de term „godsdienstige of zedelijke overtuiging" heb erkend. Ik moet daar een kleine opmerking over maken. Het is meer zo, dat ik in het begrip „geweten" begrepen acht, dat dit spreekt op grond van godsdienstige of zedelijke overtuiging, en ik derhalve de term niet onjuist vind. Ik zie de term als verklarende term, die, wanneer hij niet in de wet stond, aan de zin van de wet niets zou veranderen.

De nota van wijziging op artikel 5 heeft nu geleid tot drie leden als normale kamer van de commissie van advies. Ik zou hieromtrent een vraag willen stellen. Het motief om vijf leden per zitting in te schakelen was een bredere spreiding van de levensovertuiging en de godsdienstige inzichten van de verschillende leden. Natuurlijk is die spreiding bij drie leden kleiner. Nu zou ik alleen willen vragen: Is de Minister het met mij eens, dat in dezen niet alles kan worden overgelaten aan de voorzitter, die toch waarschijnlijk in de praktijk de kamers zal samenstellen? Zoals de wet nu luidt, zullen aan de behandeling ten minste drie leden deelnemen. Dit betekent, dat er ook vier of vijf aan kunnen

deelnemen. Ik zou het zo graag aldus geïnterpreteerd willen zien, dat, wanneer er leden van de commissie zijn, die of een bijzondere verwantschap hebben met de gedachtengang van de betrokken bezwaarde of juist geen enkele verwantschap hebben met de gedachtengang van de bezwaarde en uit dien hoofde bijzondere belangstelling voor het geval hebben, zij toch in de gelegenheid zullen zijn zo'n behandeling bij te wonen, ongeacht hun indeling door de voorzitter.

Nu kom ik op artikel 7. De geachte bewindsman van Justitie heeft hier de parallel getrokken met het wetsontwerp B.A.B. Hij verdedigt zijn beperkt beroep, zoals het nu bij nota van wijziging in de wet is gesteld, met een beroep op de beperkingen, die ook in het wetsontwerp B.A.B. staan. Hij zegt: degene, die zich over dit wetsontwerp uitlaat, prejudicieert daarmede in genen dele op zijn latere standpunt bij de behandeling van het wetsontwerp B.A.B.

Ik ben hem daar dankbaar voor, want ik zie die parallel inderdaad niet zo scherp en de normen, die de Minister invoert, zijn ook niet ontleend aan de B.A.B., zijn eigenlijk eigen normen. Ik geloof dan ook, dat wij hier niet van een binding mogen spreken van uitlatingen vandaag ten opzichte van uitlatingen, die wij straks misschien bij de B.A.B. zullen doen. Ik houd de Minister daar dus ook niet aan.

Nu noemt de Minister deze zaak een beperkt appel op de Kroon. De Raad van State staat in het ontwerp niet. Ik neem aan, dat die straks wel in de algemene maatregel van bestuur zal worden genoemd. Het is niet nodig, maar in de algemene maatregel van bestuur zal toch zeker de Raad van State wel moeten worden genoemd.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Krachtens de nieuwe wet op de Raad van State behoeft het niet.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Neen, het behoeft niet, maar hij komt toch zeker ter sprake, want er zullen toch procedurele voorschriften, zij het niet voor de Raad van State, dan toch voor de bezwaarde moeten worden opgenonien. Het gaat dus inderdaad om een beroep op de Kroon met inschakeling van de Raad van State. Be vraag is nu voor mij hoe beperkt het beroep is, dat de Minister van Justitie hier heeft verdedigd. Ik stel direct vast, dat in de gevallen a en d, die zich waarschijnlijk nooit zullen voordoen, het beroep in ieder geval onbeperkt is. Blijven over de voor de praktijk waarschijnlijk belangrijkste gevallen b en c. Die behelzen normen. Men zou dus kunnen denken aan cassatie, maar cassatie is eigenlijk geen zaak, die wij ons goed kunnen voorstellen bij de toepassing van deze wet, want er is echt niet veel wet en er zijn echt niet veel algemene rechtsbeginselen op dit geval toe te passen, het geval van de erkenning van gewetensbezwaren. Cassatie is dus naar ik geloof niet het beeld, dat wij ons voor ogen moeten stellen.

Ik vind ook, dat de leden b en c van het nieuwe artikel 7 meer karaktertrekken gemeen hebben met een normaal beroep. Daar zou ik nog gaarne de uitspraak van de Minister over willen horen.

De bezwaarde heeft op het moment, waarop hij beroep instelt, voor zich de beslissing van de Minister, een verplichte motivering door de

Minister van die beslissing, en hij kan kennis nemen van de behandeling van zijn zaak voor de commissie van advies. Dat ligt nl. in het dossier bij de Raad van State, dat hij kan inzien. Ik neem aan, dat er een soort van proces-verbaal van onderzoek is, waarvan hij ook kennis kan nemen. Hij heeft dus nogal wat materiaal om ter behandeling aan te voeren.

Nu gaat hij een beroepschrift samenstellen. Ik vind het helemaal niet erg, dat het beroep in het openbaar zal worden behandeld. Wij hebben het intieme onderzoek voor de commissie gehad. Bij de bezwaarde zijn grieven tegen dat onderzoek. Deze grieven wil hij voorleggen aan de Kroon, geadviseerd door de Raad van State. Ik vind er geen enkel bezwaar tegen, dat dat onderzoek in het openbaar plaatsvindt. Dat onderzoek leidt hij naar mijn gevoel in — daarover hoor ik gaarne de mening van de Minister van Justitie — met een soort memorie van grieven, niet alleen over het onderzoek, maar ook over het logisch verband tussen het onderzoek en de beslissing van de Minister van Defensie. Hij zou dus ter sprake kunnen brengen door de commissie weggelaten of verkeerd begrepen motieven, die hij voor de commissie heeft aangevoerd. Hij zou ook de stelling kunnen verkondigen, dat bepaalde motieven, die hij heeft aangevoerd en die ook in het proces-verbaal zijn opgenomen, wel tot erkenning hadden moeten leiden. Ik neem aan, dat hij dit beroepschrift straks voor de Raad van State in persoon zal mogen toelichten, bovendien nog geassisteerd door een raadsman. Rij die toelichting zal opnieuw de Raad van State vragen kunnen stellen. Ik zie zelfs nog een mogelijkheid om nieuwe motieven, die in het eerste geval niet ter sprake zijn gekomen voor de commissie, alsnog voor de Raad van State ter sprake te brengen, al was het alleen maar op het motief, dat de commissie hem, de bezwaarde, onvoldoende gelegenheid heeft gegeven die motieven te uiten.

Als dit de procedure is, zal de Raad van State een advies uitbrengen aan de Minister van Defensie, een advies, waarin de Raad van State bepaalde gebreken in het onderzoek, in het logisch verband tussen het onderzoek en de beslissing, bepaalde manco's in het onderzoek ter kennis brengt van de Minister en dat alles weer op de eigen motiveringen van de Raad van State. Zo kan ik dus zien groeien uit een aantal van deze gevallen een zekere jurisprudentie. Als ik dit alles zo voor mij zie, dan is eigenlijk het enige verschil tussen een compleet beroep ten principale en wat de Minister dan noemt een beperkt beroep, dat zich aan de Raad van State na verloop van tijd enige parallelle gevallen kunnen voordoen en het laatste parallelle geval evident in strijd is met de bereids door de Raad van State geschapen jurisprudentie. Dan zal het advies eenvoudig en betrekkelijk formeel afwijzend kunnen zijn. Maar een individueel nieuw geval, op de manier behandeld zoals ik het lees, in het artikel, zal altijd tot zijn volle recht kunnen komen in de behandeling voor de Raad van State. En zelfs in die gevallen, dat de Raad van State het betrekkelijk formeel op grond van gevestigde jurisprudentie afdoet, zal hij dat toch niet doen dan na aanhoren van de bezwaarde.

Dan krijgen wij de laatste leden van het nieuwe artikel 7, dat de terugwijzing bevat. Daarin zie ik eigenlijk niets nieuws. Ook bij een principaal appel is er toch altijd de gelegenheid voor de Minister van Defensie om contrair te gaan. Hij zal een instemmende of contraire beslissing graag willen voorbereiden en daarbij kan hij natuurlijk altijd de commissie van advies weer inschakelen, wal hij in vele gevallen ook zal doen, als hij verstandig is. Hij moet ten slotte zijn eigen contraseign straks politiek verantwoorden en dan zal hij het prettig vinden om zo goed mogelijk te zijn voorgelicht. Daarin zie ik geen beperking, geen vernieuwing, vergeleken bij een principaal appel.

Wij hebben middelerwijl op onze tafel gekregen een ontwerp van een principaal appel, het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel met de zijnen.

Ik wil helemaal niet ontkennen, dat dit ook mijn aanvankelijke gedachte is geweest; ik zou zelfs een soort van vaderschap hiervan willen claimen. Mijn eindoordeel laat ik echter graag afhangen van het resultaat van de gedachtenwisseling, die ik nu met de Minister van Justitie heb uitgelokt.

De heer **Roosjen** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Laat ik, als derde in de rij van luisteraars deze avond, beginnen met dank te zeggen voor de bijzonder ernstige aandacht, die de bewindslieden hebben geschonken aan hetgeen van de Kamer uit ten opzichte van dit wetsontwerp is opgemerkt. Waarschijnlijk zullen de bewindslieden begrijpen, dat mijn instemming met de wijzigingen, die bij nota van wijzigingen zijn aangebracht, minder ver gaat dan bij de twee sprekers, die mij zijn voorafgegaan, het geval is. Na de harmonie in het stemgeluid van deze beiden, waardoor ik in eerste instantie al werd getroffen — om niet te zeggen geroerd — heeft mij hun unisono in tweede termijn natuurlijk allerminst verbaasd. Mijnheer de Voorzitter! Als mijn woord geen algemene harmonie zal brengen met hetgeen door hen is gesproken, dan vindt dit zijn oorzaak hierin, dat er op bepaalde punten bij mij nog bedenkingen zijn blijven bestaan. Dat is niet het geval met hetgeen is gebeurd met artikel 5. Het terugbrengen in het vijfde lid van het aantal leden der adviescommissie, zoals ook door mij is bepleit, juich ik toe.

Wat artikel 7 aangaat, heb ik in de **Handelingen** nog eens nagelezen wat de heer Moorman had opgemerkt over het beroep op een ministeriële beslissing. Dat heeft mij wel enigszins aangesproken, vooral hetgeen hij heeft opgemerkt omtrent spanningen, welke deze gevallen soms brengen in bepaalde onderdelen van de krijgsmacht. Ia verband daarmede kan ik er dan ook mede instemmen, dat de bewindslieden met een tussenvoorstel zijn gekomen, waarin de mogelijkheid is geopend van een beperkt administratief beroep.

Ik wil wel zeggen, mijnheer de Voorzitter, dat ik bijzonder ben getroffen door hetgeen de Minister van Justitie op zo'n uitstekende wijze heeft gezegd over het beroep op de Raad van State. Ik kan er volkomen mede akkoord gaan, dat hij een dergelijk beroep afwijst, als niet passende in deze procedure.

Anders is dit ten aanzien van artikel 2. Ik heb dezer dagen nog eens gegrepen naar ,,Parlement en Kiezer'', omdat ik werd getroffen door de datum, waarop dit wetsontwerp werd ingediend, namelijk 12 december 1958. Op dat ogenblik was Staatssecretaris van Marine een zekere H. C. W. Moorman. Daaruit blijkt dus, dat, toen de heer Moorman in het regeringsgestoelte zat, dit artikel 2 bij hem geen bezwaren heeft opgeroepen, maar dat hierin een sterke verandering is gekomen nadat hij van het regeringsgestoelte naar de parlementaire banken is verhuisd.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Staat mijn naam onder het wetsontwerp?

De heer **Roosjen** (A.RP..): Mijnheer de Voorzitter, de naam van de heer Moorman staat daar niet onder, maar ik meen, dat ook een Staatssecretaris van Marine en een Staatssecretaris van Oorlog een grote invloed hebben op het samenstellen van wetsontwerpen, die uitgaan van het Departement van Defensie.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Soms vergeefs.

De heer **Roosjen** (A.R.P.): Als dat niet het geval is, mijnheer de Voorzitter, ben ik alweer een illusie armer geworden.

De heer Tilanus heeft zich enigszins verbaasd over de indiening van mijn amendement op artikel 2. Mijnheer de Voorzitter, als deze geachte afgevaardigde nog eens in zijn geheel wil lezen wat hierover door mij is gezegd, dan geloof ik, dat zijn verbazing enigszins zal worden getemperd. De heer Tilanus wil mij ophangen aan een zinsnede in het voorlopig verslag, dat ook mijn ondertekening draagt. Ik heb de door hem geciteerde zinsnede, dat is de lus, waaraan ik zou moeten bengelen, zelf in eerste instantie ook aangehaald, maar dan met twee andere zinnen, die daarop volgen. Ook ik had bedenkingen tegen de interpretatie van de woorden ,,ernstige gewetensbezwaren'', voorkomend in artikel 196 van de Grondwet, maar deze bedenkingen waren weer van andere aard dan die, welke van andere zijde zijn geuit. Trouwens, het is ook van achter de regeringstafel opgemerkt, bij de behandeling van het wetsontwerp in 1923 heeft men de interpretatie van het grondwettelijke voorschrift ook al aanvechtbaar genoemd.

Bovendien, mijnheer de Voorzitter, de verbazing mijnerzijds over de gewijzigde redactie van artikel 2 vond haar grond — en dan richt ik mij opnieuw tot de heer Tilanus — in uitlatingen in het voorlopig verslag, waaraan de heer Tilanus en ook de Minister geen aandacht hebben besteed. Ik bedoel de uitlatingen, door mij geciteerd, waarin vele leden en later verscheidene leden te kennen geven, dat zich bij de toepassing van de geldende wet nimmer ernstige bezwaren hebben voorgedaan. Welnu, mijnheer de Voorzitter, in een dergelijk geval zeg ik: breng geen verandering in de tekst; laten wij ons contenteren met een redactie, welke in het verleden geen ernstige bezwaren heeft opgeleverd. Daarom wil ik de oude redactie handhaven.

Mijnheer de Voorzitter! De eerste wijziging, door de Ministers aangebracht, is vanuit de Kamer sterk aangevochten. Maar door suggesties uit ons midden hebben wij een tweede wijzigingsvoorstel gekregen. De

woorden ,,verbiedt, dat hij aan enig wapengeweld tussen de staten deelneemt'' zullen worden vervangen door: hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt. Hierdoor zal lid 1 van artikel 2 als volgt luiden:

> ,,Ernstige gewetensbezwaren in de zin van deze wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt.''.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil U wel zeggen, dat dit een verbetering is in vergelijking met de eerste wijziging, die ons werd gepresenteerd. De woorden ,,wapengeweld tussen de staten'' waren inderdaad minder gelukkig. Maar helpt dat woord ,,oorlogsgeweld'' ons nu over de moeilijkheden heen? Ik geloof van niet. Ik geloof, dat dit woord voor de commissie van advies een moeilijk hanteerbaar begrip is. Wanneer is er sprake van oorlogsgeweld? In tal van gevallen zal het militaire apparaat genoodzaakt zijn op te treden zonder dat dit optreden onder oorlogsgeweld kan worden gerangschikt. Ik denk aan het onderdrukken van eventuele binnenlandse onlusten of het tegengaan van revolutionaire uitspattingen. Mogelijk zijn er nog andere gevallen denkbaar, waarin het militaire apparaat activiteit moet tonen, zonder dat het oorlogsgeweld kan worden genoemd. Ik heb hierover een artikel gelezen in de ,,Nieuwe Rotterdamse Courant'' van 9 april.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Alweer de ,,Nieuwe Rotterdamse Courant''?

De heer **Roosjen** (A.R.P.): Inderdaad, omdat de ,,Nieuwe Rotterdamse Courant'' toch ook nog weleens goede dingen zegt. In dat geval werd In genoemd blad bijzonder ad rem gezegd: In Nederland zullen maar weinig mensen te vinden zijn, die geen bezwaar hebben tegen oorlogsgeweld.

Nu zegt de geachte afgevaardigde de heer Moorman wel: Hoor eens even, er vindt toch een verruiming plaats. In eerste termijn heb ik al gezegd, dat op deze manier de deur wordt opengezet voor de erkenning van bezwaren, die komen van hen, die op grond van hun politieke overtuiging tegenstander zijn van enig wspengeweld tussen de Staten. De bezwaarden behoeven alleen aannemelijk te maken, dat hun politieke overtuiging een zedelijke overtuiging moet worden geacht. Daarom ben ik zo bang, dat wij een verruiming krijgen, die in feite niet kan worden geaccepteerd. Juist omdat, zoals ik al een en andermaal heb betoogd, de wetstoepassing tot op heden vrijwel onberispelijk mag worden genoemd, gevoel ik niets voor een wijziging bij een zo belangrijke kwestie.

De Minister van Justitie heeft hedenavond over het gewetensvraagstuk gezegd: Dit is een van de moeilijkste vraagstukken. Later zeide hij: Hierbij wordt gehandeld over het diepste innerlijk van de mens. Akkoord, mijnheer de Voorzitter, maar dan is het hoogst gevaarlijk, zo gemakkelijk aan het schuiven te gaan met woorden, als naar mijn mening in dit geval is geschied. U zult begrijpen, mijnheer de Voor-

zitter, dat mijn conclusie is, dat wij de redactie van de huidige wet dienen te behouden.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ook ik wil de bewindslieden mijn dank betuigen voor de wijze, waarop zij zijn ingegaan op de opmerkingen, die vanuit de Kamer zijn gemaakt, en vooral voor de ernst, die uit hun betogen is gebleken om de redactie van de nieuwe wet zo zuiver mogelijk te doen zijn.

Wat betreft artikel 2 kan ik mij met de redactie, zoals deze thans luidt, wel verenigen. Toch blijf ik de voorkeur geven aan de omschrijving, die ik heb gesuggereerd, nl.: uitsluitend ernstige gewetensbezwaren tegen vervulling van militaire dienst.

De Minister van Defensie heeft van deze formulering gezegd, dat hij haar te ruim vond. Ik gevoel, dat ik enigszins in de buurt van de geachte afgevaardigde de heer Roosjen kom, mijnheer de Voorzitter. Ik kan zijn opmerking nl. wel begrijpen. Ik vind de huidige omschrijving ruimer, maar ik wil niet terug naar de vroegere omschrijving; ik vind mijn omschrijving juist beperkter. Want in de nu gegeven omschrijving zitten altijd nog mogelijkheden van ten onrechte wel en ten onrechte niet erkenning van gewetensbezwaren tegen het deelnemen aan een oorlog. Er is hierbij gewezen op het onderdrukken van revoluties. Ook heb ik gewezen op — nu wonen wij niet in Zuid-Amerika, maar daar gebeurt het ook — het inschakelen van het leger, juist om een revolutie te ontketenen, Als zij slaagt, is zij legaal geworden; slaagt zij niet, dan is het een opstand. Dit is meestal zo, mijnheer de Voorzitter. Het zal hier niet voorkomen, maar ik kan mij voorstellen, dat een jongen zegt — dit probleem kennen wij op het ogenblik in de kring van gewetensbezwaarden —: Aan hetgeen in Goa is gebeurd, zou ik best kunnen deelnemen, daartegen heb ik geen gewetensbezwaar, ik vind dat geen oorlogshandeling. Dan heeft hij misschien nog ten dele gelijk, vanuit India geredeneerd.

De heer **Van Rijckevorsel** (K.V.P.): ***O,*** ik dacht van Portugal uit geredeneerd.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Neen, vanuit India geredeneerd. Hij kan zich op het standpunt stellen: dat is een politiële actie. Dan zou hij misschien toch erkend worden en daarmede zou ik geen vrede hebben. Ik vind, dat deze jongen dan inderdaad geen ernstige gewetensbezwaren heeft tegen elke militaire dienst. Voor mij ligt het kernpunt hierin, dat de militaire dienst als zodanig voor de jongen betekent, dat er van hem handelingen kunnen worden gevraagd, die tegen zijn geweten indruisen. Ik geloof, dat dit duidelijk genoeg is. Ook al zullen die handelingen nooit van hem geëist worden, hij krijgt een opleiding, die erop gericht is, dat die handelingen eventueel van hem geëist zullen worden. Dat is, geloof ik, het meest zuivere criterium om af te wegen of hij ernstige gewetensbezwaren heeft tegen die handelingen, want daar gaat het toch om. Ik geloof, dat elk zoeken naar een omschrijving, een interpretatie dus, van het grondwetsartikel, dat ook alleen maar

spreekt van ernstige bezwaren tegen de krijgsdienst, moeilijkheden oplevert.

Mijnheer de Voorzitter! Met betrekking tot artikel 5 is vooral naar voren gebracht de kwestie van de vertrouwelijkheid bij het horen van de gewetensbezwaarde door de commissie en dat is o.m. aanleiding geweest om weer terug te gaan van vijf tot drie leden. Nu wil ik het niet als een ongunstige beoordeling naar voren brengen van het beleid van de commissie en van de wijze, waarop zij haar werk heeft gedaan, ik zou het willen schuiven op de moeilijkheid van de opdracht om het geweten van iemand te onderzoeken, dat in 90 pct. van de gevallen de commissie er nooit in is geslaagd om tot die vertrouwelijkheid te geraken. Of de jongens nu wel of niet erkend werden, in 90 pct. van de gevallen hebben zij het ervaren als een verhoor, soms zelfs als een kruisverhoor en nooit als een vertrouwelijk gesprek. Daarom heb ik het toegejuicht, dat het aantal leden van drie of vijf werd gebracht. Daardoor ontstond er een grotere mogelijkheid, dat begrip voor de bezwaren van de betrokkene gevonden kon worden, dat er iemand bij zat, die zou zeggen: O ja, dat slaat daarop bij die jongen, in die richting moeten wij het zoeken. Dat is het voordeel geweest van die uitbreiding tot vijf leden. De vertrouwelijkheid, die men met die drie leden meent te zien, weegt daar in de praktijk niet tegenop.

Ik zou ervoor zijn, wanneer het onderzoek aan één commissielid werd opgedragen, als dat de vertrouwelijkheid zou kunnen bevorderen. Ik ben een voorstander van het vertrouwelijk karakter van dit onderzoek, indien dit bereikt zou kunnen worden.

Men moet zich echter voorstellen, dat deze jongen voor een aantal mensen komt, die hem volkomen vreemd zijn. Hij is daar een betrekkelijk korte tijd mee samen. Hoe kan men in die korte tijd een sfeer van vertrouwelijkheid scheppen? Dat lijkt mij een ontzettend moeilijke opgave. Dat is niet te bereiken.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Maar moet men er dan nog meer personen bij zetten?

De her **Lankhorst** (P.S.P.): Neen, maar ik meen, dat op deze wijze de vertrouwelijkheid, die bruikbaar zou zijn om het geweten te voorschijn te halen, niet valt te bereiken. Daarom zeg ik, dat er, juist wanneer men er meer mensen bij zet, een grotere mogelijkheid is, dat men dat vertrouwelijke contact met de jongen krijgt en tot een gesprek komt.

Maar goed: ik heb alle vrede met deze terugbrenging tot drie leden. Dit levert voor mij geen bezwaar op.

Mijnheer de Voorzitter, ik mag in dit verband misschien even zeggen waarom ik ertoe ben gekomen een amendement in te dienen om aan artikel 5 een nieuw lid toe te voegen. De Minister heeft in zijn memorie van toelichting al gesteld, dat degenen, die op verzoek van de bezwaarde en met toestemming van de voorzitter aanwezig mogen zijn, vertrouwenslieden kunnen zijn, die eventueel kunnen worden ge-

hoord. Ik zou het graag iets positiever willen zien. Ik zou de vertrouwensman uit die aanwezigen willen lichten en hem de gelegenheid willen geven om, nadat het horen van de betreffende jongen is geschied en hij meent, dat er een misverstand dreigt te ontstaan, dat een bepaalde uiting van de jongen niet een juiste reactie op de betreffende vraag is geweest, zelf het initiatief te nemen tot het kenbaar maken van zijn mening daarover en de commissieleden attent te maken op de mogelijkheid van misverstaan en niet juist begrijpen van de jongen.

Ten aanzien van artikel 6, lid 2, zou ik graag willen vragen wat de Minister zal verstaan onder een gemotiveerde beschikking. Betekent dit, dat in de beschikking zal komen te staan, dat het onderzoek van de commissie de Minister geen aanleiding heeft gegeven de gewetensbezwaren te erkennen — is dat de motivering? — of krijgen wij een echte motivering, waarin komt te staan wat bij het onderzoek in de commissie te voorschijn is gekomen en wat dus de reden is geweest om de gewetensbezwaren niet te erkennen?

Mijnheer de Voorzitter! Ik moge nog even terugkomen op artikel 2. Ik moet zeggen, dat de Minister zelf in die richting van mijn omschrijving van ernstig gewetensbezwaar tegen de vervulling van de militaire dienst is gekomen, omdat ook hij in zijn toelichting op de wijziging van artikel 2 in de nota van wijzigingen van een bepaald militair optreden spreekt.

Dan de kwestie van het beroep in verband met artikel 7. Ik ben er erkentelijk voor, dat de bewindslieden hebben geprobeerd een tussenoplossing te vinden, maar ik ken nu eenmaal de gang van zaken, zelfs van vóór de oorlog, maar van zeer nabij ook van 1947 af, en ik geloof, dat er aan dit artikel 7 eigenlijk in het geheel geen behoefte bestaat, omdat formele onjuistheden eigenlijk niet zijn voorgekomen. Ik begrijp, dat de Minister met deze redactie bij het beroep niet wil treden in de vraag, of het onderzoek door de commissie wel juist is geweest. Daar draait het echter altijd om. Het is altijd zo geweest, dat de betrokken jongen vond, dat hij niet op de juiste wijze was gehoord. Ik moet zeggen, dat onzerzijds — en dan bedoel ik de contactcommissie dienstweigeringswet van de vredesbeweging — altijd aan deze jongen is gevraagd zo spoedig mogelijk, eigenlijk onmiddellijk na het horen door de commissie een verslag daarvan te maken, zodat wij zo precies mogelijk zijn beleven van dit horen door de commissie voor ons kregen. Ik moet U zeggen, dat ook wij vaak de indruk kregen, dat het onderzoek toch niet juist is geweest.

Het is een bijzonder moeilijke zaak. Eigenlijk zouden wij hiervoor moeten hebben, dat deze mensen, die een beroep doen op de wet, drie maanden in een kamp zouden zijn met behoorlijke leiding, die deze jongens gedurende die tijd kon observeren om daardoor een indruk van hen te krijgen. Dat is ook weer een argument, dat pleit voor mijn amendement van de vertrouwensman, iemand, die deze jongen langere tijd kent.

Aangezien ik geen beroep heb gedaan op de vertrouwelijkheid, heb ik dus geen bezwaar tegen openbare behandeling en dus ook geen

bezwaar tegen openbare behandeling in hoger beroep door de Raad van State, zoals tot uitdrukking is gebracht in het amendement van de heer Van Rijckevorsel. Nemen we het geval van een jongen, dat niet wordt erkend door de Minister op grond van de commissie van advies. Wanneer hij blijft weigeren, komt hij voor de krijgsraad. Dan krijgen wij bij de krijgsraad een openbare behandeling, waarin de krijgsraad dikwijls wel in staat is gebleken in een openbare behandeling, waar die intimiteit dus in het geheel niet bestaat, toch tot de conclusie te komen, dat deze jongen ernstige gewetensbezwaren heeft en hem op grond daarvan voor revisie terugwijst naar de commissie van advies. Het blijkt dus, dat het wel degelijk kan in het openbaar en dat het dan soms wel degelijk tot zijn recht komt. Meestal is het in die gevallen immers zo geweest, dat de commissie van advies in tweede instantie inderdaad tot de conclusie kwam, dat de gewetensbezwaren aanwezig waren. In het enkele geval, dat de commissie bij haar oorspronkelijke standpunt volhardde, hebben wij het een keer meegemaakt, dat de krijgsraad ten tweede male de jongeman voor zich kreeg en toen blijkbaar een beetje kriegel werd. De auditeur-militair stelde de eis: terbeschikkingstelling van de auditeur-militair, de krijgsraad ging ermee akkoord en de auditeur-militair zei: nu ga je burgerdienst doen. Toen was de burgerdienst een gevolg van de uitspraak van de krijgsraad.

Ik zou erop willen wijzen, dat in enkele grote landen, waar ook een dienstweigeringswetgeving bestaat, het hoger beroep volkomen normaal is. In Engeland kennen wij een tribunaal voor appel voor de dienstweigeraars met behandeling met rechtsbijstand en alles in het openbaar, in Amerika de gewone burgerlijke rechter, drie instanties, te vergelijken met *a*. de feitelijke rechter, b. de cassatierechter, *c*. de hogere cassatierechter. De behandeling is er openbaar en met rechtsbijstand.

In Duitsland heeft men vier instanties: *a*. een speciale keuringsraad, ambtelijk, b. een speciale keuringsraad, ook ambtelijk, c. een administratieve rechter en d. een administratieve cassatierechter. De behandeling in de keuringsraden geschiedt in raadkamer, maar met rechtsbijstand, liefst door advocaten, en in de administratieve rechtbanken normaal.

Ik zou dus toch willen bepleiten om artikel 7, zoals dit nu is, zodanig te wijzigen, dat dit een wezenlijke beroepsmogelijkheid biedt op alle gronden, die tot beroep aanleiding mogen geven voor de niet-erkende.

Ter staving van mijn stelling, dat verruiming van de wettelijke definitie niet leidt tot een massaal beroep op de Dienstweigeringswet, dat de aanwezigheid van hoger beroep ook niet leidt tot een massaal beroep en ten slotte dat opname in de wet van de onvoorwaardelijke erkenning ook niet leidt tot misbruik, heb ik hier enige statistische gegegevens van de gang van zaken met betrekking tot de erkenning van gewetensbezwaren in Engeland. Dat is te uitvoerig om voor te lezen. Ik zou U daarom willen verzoeken dit als noot in de *Handelingen* te doen opnemen.

De **Voorzitter:** Ik stel aan de Kamer voor, aan het verzoek van de spreker tot het doen opnemen van een noot in de Handelingen te voldoen, tenzij mij blijkt, dat daartegen op grond van de inhoud of om technische redenen bezwaar bestaat.

Daartoe wordt besloten [1]).

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou nu nog een opmerking willen maken over artikel 12, de duur van de vervangende dienst. Er zijn over die termijn allerlei berekeningen te maken. Ik zou nog een uitlegging willen lanceren en graag van de Minister van Defensie willen vernemen of hij die juist acht. Er is dus een extra-diensttijd, die in het hoogste geval zes maanden kan bedragen en die minder wordt naarmate de gemiddelde diensttijd voor de dienstplichtige langer wordt, maar die nooit langer kan worden dan 26 maanden. Als ik de twee maanden er aftrek voor de herhalingsoefeningen, dan is bij 24 maanden de diensttijd voor de tewerkstelling gelijk aan die voor de dienstplichtige. Wordt de diensttijd voor de dienstplichtige langer, dan ga ik er vanzelfsprekend mee akkoord, dat ook de tewerkstelling langer wordt, maar de Minister komt op het ogenblik en in de toekomst nooit

Noot van de heer Lankhorst.

[1]) De cijfers zijn ontleend aan „The Objector", orgaan van de Central Board for Conscientious Objectors. Zij hebben betrekking op Engeland.

jaar	0/00 d.w.'s op de dpl.	aantal d.w.'s	onvoorw. erkend	vervang. dienst	ongewap. dienst	afgewezen
		(100%)	in %	in %	in %	in %
1946	0,13	522	2,06	41,4	19,1	37
1947	0,17	534	2,8	46,5	20,6	30
1948	0,16	471	5,1	48,3	20,1	26,5
1949	0,20	516	3,5	43,8	23,6	29,1
1950	0,20	564	3,5	37,6	20,9	38
1951	0,25	672	2,1	41,4	22,2	34,3
1952	0,27	928	2,2	40,5	24,2	33,1
1953	0,26	787	3,0	34,3	23,0	39,7
1954	0,28	805	2,9	39,7	22,4	35
1955	0,30	927	2,6	40,6	17,9	38,9
1956	0,31	764	1,8	38,5	17,8	39,9

Cijfers omtrent dienstweigering in Engeland van 1939 tot en met 1944 (supplement C.B.C.O. Bulletin sept. 1945).

totaal	gezamenlijke tribunals	erkend	vervangende dienst	ongewap. dienst	afgewezen
58 780	19 tribunals	2799	21 889	16 377	17 377
18 237	appellate tribunal	273	7 287	5 185	5 492

uit boven de hoogste diensttijd van de dienstplichtige. Ik dacht, dat dat juist was.

Ik heb inderdaad gezegd, mijnheer de Voorzitter, dat ik mij niet kon indenken, dat de bewindslieden de extradiensttijd als een straf zouden zien. Ik kan het er echter niet mee eens zijn, dat deze extradiensttijd een extratoets zou zijn voor de zuiverheid van de bezwaren. Daarin geloof ik niet. Ik geloof, dat de praktijk ook niet heeft uitgewezen, dat er misbruik wordt gemaakt, omdat men gemakkelijker af zou zijn door een tewerkstelling als gewetensbezwaarde.

Wat ten slotte betreft het wegen van zware of minder zware dienst, ik heb gezegd, dat er in de militaire dienst zeker militairen te vinden zullen zijn — ik heb niet gezegd, dat het voor alle militairen geldt —, die een aanmerkelijk lichtere dienst verrichten dan b.v. de te werk gestelden in Woensel. Ik denk b.v. hieraan, dat een verpleegde zich zelf helemaal bevuild heeft en je hem moet wassen, terwijl hij zich ertegen verzet en op alle mogelijke manieren probeert je te bedreigen. Dat is een enkel praktijkgeval daar. Ik geloof daarom, dat deze jongens stellig een tegenprestatie leveren bij de vervulling van hun burgerdienst, die minstens gelijkwaardig is in zwaarte aan de vervulling van de gewone militaire dienst. *(wordt vervolgd).*

Besluit transactie in handen van opsporingsambtenaren der Koninklijke Marechaussee 1962

(Besluit van 7 juni 1962, tot vaststelling van een algemene maatregel van bestuur ter uitvoering van art. 74 bis van het Wetboek van Strafrecht; (Stb. 204))

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie van 3 mei 1962, Hoofdafdeling Rechterlijke Organisatie, nr. 1641862;

Gelet op artikel 74 bis van het Wetboek van Strafrecht;

De Raad van State gehoord (advies van 16 mei 1962, nr. 26);

Gezien het nader rapport van Onze voornoemde Minister van 6 juni 1962, Stafafdeling Wetgeving, nr. 1561662;

Hebben goedgevonden en verstaan:

TITEL I

De bevoegdheid tot het stellen van een voorwaarde ter voorkoming van strafvervolging

Artikel 1. De bevoegdheid tot het stellen van de voorwaarde — bestaande in de betaling van een bepaalde geldsom, bij vrijwillige voldoening waarvan het recht tot strafvordering vervalt —, wordt in de

bij dit besluit aangewezen zaken mede toegekend aan de in uniform optredende militairen van het Wapen der Koninklijke Marechaussee, voor zover deze krachtens artikel 141, aanhef en onder 6°, van het Wetboek van Strafvordering zijn belast met de opsporing van strafbare feiten, zulks voor gevallen waarin deze militairen overeenkomstig het bepaalde onder **3** van het Koninklijk besluit van 6 februari 1954, ***Stb.*** 45, de grensbewaking uitoefenen op of nabij een doorlaatpost aan de oostelijke landgrens.

2. Deze bevoegdheid wordt slechts uitgeoefend door die opsporingsambtenaren, die daartoe door de districtscommandant zijn aangewezen.

3. Van elke aanwijzing overeenkomstig het bepaalde in het voorgaande lid wordt telkens mededeling gedaan aan de Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket.

Artikel 2. Indien de taakvervulling van een ambtenaar als bedoeld in het vorige artikel, naar het oordeel van de Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket, vordert dat, tot nader bericht, die ambtenaar geen gebruik zal maken van de bevoegdheid tot het stellen van een voorwaarde ter voorkoming van strafvervolging, doet de Officier van Justitie daarvan mededeling aan de Commandant van het Wapen der Koninklijke Marechaussee. Deze draagt zorg dat die ambtenaar zicht onthoudt van uitoefening van de genoemde bevoegdheid.

2. Alvorens een mededeling, als in het voorgaande lid bedoeld, te doen, hoort de Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket, de betrokken districtscommandant.

De Officier van Justitie geeft zijn nader bericht slechts na hernieuwd overleg als vorenbedoeld.

TITEL II
De aanwijzing van zaken

Artikel 3. Als zaken, waarin de in artikel 1 toegekende bevoegdheid kan worden uitgeoefend, worden aangewezen die zaken welke betreffen de op heterdaad door de bevoegde ambtenaar ontdekte strafbare feiten, aangeduid in de bijlage van het besluit transactie in handen der politie 1959.

TITEL III
Het toezicht

Artikel 4. 1. De opsporingsambtenaar houdt aantekening van elke persoon, die vrijwillig heeft voldaan aan de door hem gestelde voorwaarde tot voorkoming van strafvervolging, van het ontdekte strafbare feit en van de betaalde geldsom.

2. De aantekeningen van de opsporingsambtenaren worden, uiterlijk binnen een jaar nadat zij zijn opgemaakt, desverlangd getoond aan de ambtenaren van het openbaar ministerie in het arrondissement, waar de opsporingsambtenaren hun dienst hebben uitgeoefend.

3. De Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket, wint periodiek rapport in van de districtscommandanten over de wijze waarop de onder hen ressorterende in het arrondissement hun dienst

uitoefenende ambtenaren gebruik hebben gemaakt van de verleende bevoegdheid tot het stellen van een voorwaarde ter voorkoming van strafvervolging.

Artikel 5. 1. In het belang van een richtig toezicht en van een juiste verantwoording der ontvangen geldsommen, wordt er op toegezien, dat de opsporingsambtenaar ter voorkoming van strafvervolging geen andere voorwaarde stelt, dan de betaling van een door het openbaar ministerie vastgestelde geldsom.

2. Er wordt voorts op toegezien, dat de opsporingsambtenaar bij de vrijwillige voldoening aan de gestelde voorwaarde onverwijld aan de verdachte een gedagtekend en door de opsporingsambtenaar ondertekend betalingsbewijs met een voorbedrukte, duidelijk in het oog springende vermelding van het bedrag uitreikt.

Artikel 6. 1. Indien de Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket, het in het belang van een goede rechtsbedeling nodig oordeelt dat op of nabij bepaalde doorlaatposten binnen het arrondissement of in bepaalde zaken door opsporingsambtenaren geen gebruik wordt gemaakt van de bevoegdheid tot het stellen van een voorwaarde ter voorkoming van strafvervolging, doet hij daarvan mededeling aan de betrokken districtscommandant. De districtscommandant draagt zorg dat de onder hem ressorterende ambtenaren zich gedragen overeenkomstig het verlangen van de Officier van Justitie.

2. Alvorens een mededeling, als in het eerste lid bedoeld, te doen, hoort de Officier van Justitie de betrokken districtscommandant. Dit horen kan evenwel achterwege blijven, indien de Officier van Justitie het nodig oordeelt, dat in het gehele arrondissement in bepaalde zaken door opsporingsambtenaren geen gebruik wordt gemaakt van de bevoegdheid tot het stellen van een voorwaarde ter voorkoming van strafvervolging.

TITEL IV

De verantwoording der gelden

Artikel 7. **1.** Onze Minister van Justitie stelt het formulier vast van het bij vrijwillige voldoening aan de gestelde voorwaarde ter voorkoming van strafvervolging uit te reiken betalingsbewijs en van de daarbij behorende contrastrook.

2. Deze bescheiden zijn voorzien van een serieletter en van een nummer; het uit te reiken bewijs is voorts voorzien van een stempelafdruk, welke het dienstonderdeel aanwijst, waartoe de opsporingsambtenaar behoort.

3. De bescheiden worden aan de opsporingsambtenaar verschaft in de vorm van boekjes, samengesteld uit doorlopend genummerde betalingsbewijzen.

4. Bij de verstrekking van boekjes en na elke afdracht van ontvangen gelden wordt de opsporingsambtenaar in het bezit gesteld van een afrekenstaat, waarvan het model wordt vastgesteld door Onze Minister van Justitie.

Artikel 8. 1. Het hoofd van de afdeling comptabiliteit van het

departement van justitie draagt zorg dat de Commandant van het Wapen der Koninklijke Marechaussee de beschikking krijgt over de in artikel 7 bedoelde boekjes.

2. De genoemde Commandant wijst ambtenaren aan of doet ambtenaren aanwijzen, die worden belast met het voorraadbeheer.

3. Van een aanwijzing bedoeld in het voorgaande lid, alsmede indien in de aanwijzing verandering wordt gebracht, wordt mededeling gedaan aan de Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket.

Artikel 9. 1. De ambtenaar belast met het voorraadbeheer stelt, op aanvraag, boekjes ter beschikking van de commandanten van de onderdelen, welker personeel behoort tot de in artikel 1 bedoelde opsporingsambtenaren.

2. Van de verstrekking aan de onderdelen en aan de opsporingsambtenaren wordt zodanig administratie gehouden, dat ten aanzien van de gehele voorraad steeds controle en het afleggen van verantwoording mogelijk zijn.

3. De Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket, kan nadere voorschriften met betrekking tot het voorraadbeheer en de in het voorgaande lid bedoelde administratie vaststellen.

Artikel 10. 1. Zo spoedig mogelijk nadat het in zijn bezit zijnde, door de uitoefening van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 1, ontvangen bedrag meer dan vijftig gulden beloopt, en verder periodiek volgens door de Commandant van het Wapen der Koninklijke Marechaussee te geven voorschriften, draagt de opsporingsambtenaar het totaal der ontvangen geldsommen en de ongeldig gemaakte betalingsbewijzen af aan de bij dienstaanwijzing met de ontvangst belaste ambtenaar van het dienstonderdeel, waartoe de opsporingsambtenaar behoort.

2. De ambtenaar, die ingevolge het voorgaande lid gelden en ongeldig gemaakte betalingsbewijzen in ontvangst heeft genomen, verantwoordt hetgeen hij ontvangen heeft op een kasstaat.

Artikel 11. 1. Maandelijks worden de ontvangen gelden gestort op de postrekening ten name van 's-Rijks Schatkist (betalingen aan het Ministerie van Justitie).

2. Van het beheer wordt zodanig administratie gehouden, dat ten aanzien van de afgedragen gelden en de ongeldig gemaakte betalingsbewijzen steeds controle en het afleggen van verantwoording mogelijk zijn.

Artikel 12. De bij de toepassing en uitvoering van de artikelen 9 en 10 betrokken ambtenaren verstrekken desgevraagd alle verlangde inlichtingen hieromtrent aan de Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket.

Artikel 13. De Commandant van het Wapen der Koninklijke Marechaussee doet jaarlijks aan Onze Minister van Justitie opgave van de ontvangen boekjes, van de afgedragen gelden en de ongeldig gemaakte betalingsbewijzen. Uit de opgave dient te blijken van de hierop gehouden accountantscontrole.

TITEL V

Slotbepalingen

Artikel 14. Dit besluit kan worden aangehaald als Besluit transactie in handen van opsporingsambtenaren der Koninklijke Marechaussee 1962.

Artikel 15. Dit besluit treedt in werking op 15 juni 1962.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het ***Staatsblad*** zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State en aan de Algemene Rekenkamer.

Soestdijk, 7 juni 1962.

JULIANA.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

Uitgegeven de ***dertiende*** juni 1962.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Is „in betaling aannemen" een helingshandeling?*)

EEN PRECEDENT

De casuspositie van de voor ons liggende rechtsvraag **) is geen onbekende in de jurisprudentie. In 1941 had de Hoge Raad de gelegenheid zich over een dergelijk geval uit te spreken. Het betrof toen in betaling geven van door misdrijf (diefstal) verkregen legergoederen (dekens, petroleumlampen en een militaire hangmat) ten einde een door ijscogebruik gemaakte schuld te delgen. Het Hof 's-Gravenhage vernietigde een veroordelend vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Middelburg en sprak de van heling beschuldigde vrij met een korte motivering waarom „in betaling aannemen" geen helingshandeling was. De Procureur-Generaal van het Haagse Hof ging in cassatie en stelde schending of verkeerde toepassing van o.a. 416 Sr., daar z.i. de gewraakte en door het Hof bewezen verklaarde handeling zoal geen „koop" of „als geschenk aannemen", dan toch in ieder geval „inruiling" moest opleveren. De Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad, HOLSTEYN, wilde in zijn conclusie nog verder gaan en wees de Hoge

---

*) Overgenomen uit „ARS AEQUI", XIe jaargang, 1962, blz. 201 e.v.

**) Deze rechtsvraag, gesteld in „ARS AEQUI", IXe jaargang, 1960, blz. 189, luidde:

A heeft een vordering van f 250,— op B. Op een zeker ogenblik komt B bij hem met een motorrijwiel, dat tweedehands ongetwijfeld f 1000,— waard is en biedt hem dit motorrijwiel in betaling aan. Het motorrijwiel blijkt van diefstal afkomstig te zijn. A gaat op dit aanbod in. A weet, dat B reeds enige malen veroordeeld is ter zake van diefstal. Is de handeling van A strafbaar of niet en zo ja welk strafbaar feit levert de handeling van A op; zo neen, waarom is het dan niet strafbaar?

Raad erop, dat ook ,,koop" te laste gelegd was en dat de handeling ook daaronder te brengen viel. De Hoge Raad wees toen een merkwaardig arrest (H.R. 16 juni 1941, *N.J.* 1941 no. 675), dat ik hieronder duidelijkheidshalve laat volgen.

,,De Hoge Raad, enz.

,,Gehoord het verslag van de Raadsheer SERVATIUS;

,,Gelet op het middel van cassatie, door de requirant voorgesteld en toegelicht bij schriftuur, en luidende: (zie conclusie); **O.** dat bij inleidende dagvaarding aan gerequireerde is te laste gelegd: dat hij enz. (zie conclusie),

Conclusie HOLSTEYN:

dat hij omstreeks juni **1940** in het arrondissement Middelburg opzettelijk 4 wollen dekens, 2 petroleumlampen, en een militaire hangmat, die door diefstal, althans door misdrijf waren verkregen, van C. W. heeft gekocht of ingeruild of als geschenk heeft ontvangen; althans dat hij op tijd en plaats voornoemd vorenvermelde goederen op vorenomschreven wijze heeft ontvangen terwijl het aan zijn grove schuld te wijten was, dat die handeling door misdrijf verkregen voorwerpen betrof.

,,O. dat het Hof als vaststaande heeft aangenomen dat gerequireerde enz. (zie conclusie),

Conclusie HOLSTEYN:

Het Hof heeft op grond van in het arrest vermelde bewijsmiddelen bewezen geacht en de overtuiging bekomen, dat verdachte omstreeks juni **1940** in het arrondissement Middelburg opzettelijk vier wollen dekens en een petroleumlamp, die door diefstal waren verkregen, van ***C.*** W. in betaling heeft aangenomen.

„ . . ., doch van oordeel dat dit feit niet valt onder het te laste gelegde kopen, inruilen of als geschenk ontvangen (lees: aannemen), gerequireerde van dat te laste gelegde heeft vrijgesproken;

,,O. dat volgens de door het Hof gebezigde bewijsmiddelen gerequireerde de dekens en de lamp in betaling heeft aangenomen voor een schuld van f 8,— of f **9,—** terzake van door hem tevoren aan W. verkochte en geleverde ijsco's en het middel hierop berust, dat deze transactie zou vallen onder het begrip ,,inruilen" van art. 416 Sr., zodat het Hof aan dat begrip een te beperkte betekenis zou hebben toegekend; dat het middel derhalve hierop neerkomt, dat de vrijspraak niet zou zijn gegeven op de grondslag der telastelegging, immers aan het begrip ,,inruilen" in die telastelegging dezelfde betekenis moet worden toegekend als aan ,,inruilen" in genoemd wetsartikel waarop de telastelegging kennelijk doelt; dat evenwel niets erop wijst, dat onder ,.inruilen" in art. **41**6 Sr. ook zou vallen het in betaling aannemen van goederen tot kwijting van een schuld als de vorengemelde;

,,dat derhalve het Hof heeft gegeven een zuivere vrijspraak in de zin van art. **430** Sv.. waartegen beroep in cassatie niet is toegelaten;

,,Verklaart het beroep niet-ontvankelijk."

Het arrest leert ons dus, dat de in betaling aanneming niet als een mil gezien kan worden, maar omtrent de twee andere mogelijkheden nl. koop of als geschenk aannemen geeft het ons geen uitsluitsel en dat ware na de conclusie van de Advocaat-Generaal HOLSTEYN toch wel wenselijk geweest. Men mag hier inderdaad wel aannemen, dat een gift niet in de bedoeling van partijen gelegen heeft, maar er is een dieper gaande analyse nodig om vast te stellen welke overeenkomst (c.q. verbintenis) de in betaling geving dan oplevert.

DE PROBLEEMSTELLING

Hiermee zijn we dan aangeland op het punt dat we de moeilijkheden van ons probleem eens moeten overzien. Deze moeilijkheden zijn in twee hoofdvragen in te delen.

A. Is „in betaling aannemen" te brengen onder een der helingshandelingen van 416 en 417*bis* Sr., of is dat misschien niet eens nodig?

B. Is hier eventueel sprake van doleuze (416 Sr.) of culpoze (417*bis* Sr.) heling?

Het ligt in de bedoeling om de eerste vraag uitgebreid in drie onderdelen (schrijvers, geschiedenis en oplossing) te behandelen en de tweede vraag slechts min of meer summier te beantwoorden.

AD VRAAG **A.**

1. De *schrijvers*

In „Ons strafrecht in theorie en praktijk" zegt VAN BEMMELEN op blz. 184 en 185, dat de wet de helingshandelingen limitatief opsomt en men deze dus niet langs de weg der analogie mag uitbreiden. Eenzelfde mening vindt men neergelegd in het Handboek van VAN BEMMELEN en VAN HATTUM op blz. 383 van deel II 1954. Van de overige schrijvers zij slechts vermeld. dat NOYON-LANGEMEYER en SIMONS-POMPE er ten deze geen uitgesproken afwijkende mening op na houden. NOYON-LANGEMEYER 6e dr. dl. II blz. 579 geeft slechts in een zeer korte zin de uitspraak van voornoemd arrest van 1941 weer.

Nu is het inderdaad een feit, dat art. 1 Sr. analogische wetstoepassing in ons strafrecht verbiedt, maar zoals wel bekend mag worden verondersteld is er een interpretatiemethode, die zeer veel op analogische wetstoepassing lijkt en ook vaak hiermee verward wordt, nl. de extensieve interpretatie. Bij het elektriciteitsarrest (H.R. 23 mei 1921, *N.J.* 1921, 564) paste de Hoge Raad naar veler mening extensieve interpretatie toe. Maar het lijkt toch wel erg veel op analogische wetstoepassing. Misschien zegt VAN BEMMELEN om die reden, dat de helingshandelingen limitatief zijn opgesomd.

De vraag is nl. of, nu de heling in de titel „Begunstiging" staat, niet alle handelingen, waardoor het voorwerp verder buiten het bereik van de eigenaar wordt gebracht, als handelingen die het misdrijf begunstigen moeten worden beschouwd en derhalve helingshandelingen zijn. M.a.w. moet de opsomming in 416 en 417*bis* Sr. niet veeleer als een enuntiatieve worden gezien? NOYON-LANGEMEYER 6e dr. dl. II blz. 579 noemt in het slot van aantekening 4 op art. 416 een arrest dat wel in deze richting wijst.

2. De *geschiedenis*

Toch wijst de oudste geschiedenis van de titel „Begunstiging" in een andere richting. Zowel de notulen van de vergaderingen van de Staatscommissie-DE WAL, die een voorontwerp van ons Wetboek van Strafrecht maakte alsook de parlementaire behandeling geven alleszins reden om tot de conclusie te komen, dat hier toen beslist een limitatieve opsomming der helingshandelingen bedoeld is. Het mag dan ook merkwaardig heten, dat nog niet eerder met deze twee bronnen geargumenteerd is.

Notulen Staats-commissie-DE WAL, 95e Verg.:

Terugkerende tot tit. XXVIII (thans XXX) en het aldaar nieuw te redigeren art. 1 (thans art. 416) vraagt de heer DE PINTO, of onder kopen, in pand nemen enz. het oogmerk van winstbejag niet voldoende begrepen is, zodat dit alleen bij „verbergen" moet worden uitgedrukt. Aldus wordt besloten, nadat een poging van de heer LOKE om liever als algemene term te lezen „uit winstbejag tot zich neemt" was afgestuit op de bedenking, dat reeds de overeenkomst daartoe strafbaar moet zijn. Op ***voorstel van de heer*** POLS ***vervalt „in betaling neemt", ook het verkopert alr zodanig toch is straffeloos.***

Van de tussenkomst wenst hetzelfde lid in een nieuwe alinea te spreken omdat dit eigenlijk een handeling is die niet van de zijde des kopers komt maar van de zijde van de verkoper, van de dief. Hij wil echter deze handeling in genen dele beperken tot het oogmerk van winstbejag, daar het menigmaal geschiedt niet om zichzelve maar om de dief te bevoordelen, om hem het genot van het gestolene te verzekeren.

De heer MODDERMAN meent, dat de ***casus*** pro *amico* onmogelijk onder de titel van heling te brengen is gelijk het begrip daarvan hiervoren is vastgesteld. Winstbejag is van de heling een essentieel element, ontbreekt dit element, zo behoort de handeling onder art. 139 (thans 189)."

(Aldus gevonden in de ingebonden notulen der Staatscommissie-DE WAL, deel II blz. 613 e.v., op het Strafrechtelijk en Criminologisch Instituut te Leiden).

De parlementaire behandeling. Zie SMIDT III, 152 M.v.T.:

Opmerking verdient voorts, dat

a. niet alle begunstiging strafbaar is,

b. niet elke strafbare daad van begunstiging in de ruime zin van het woord onder het bereik valt van deze titel.

Ad a. Een algemene strafbepaling, gelijk in het duitse wetboek tegen elke daad waardoor men de schuldige aan misdrijf opzettelijk de voordelen van zijn misdrijf verzekert, is te onbepaald en tevens te veel omvattend om goedkeuring te verdienen. Een zo algemene bepaling tegen begunstiging is thans hier te lande onbekend, en de praktijk heeft de behoefte daaraan niet doen kennen.

Hiernaast moet men tot beter begrip echter weer het werk der Staatscommissie ter hand nemen. Ik citeer dus achtereenvolgens de bij de behandeling der begunstigingstitel in een Leidraad vooropgestelde vragen en de weergave van de daarop gevolgde discussies in de notulen, voorzover hier althans van belang.

Stuk no. 36 Leidraad voor het bijzondere deel Boek II Tit. XIX:

Begunstiging

2e. Is door het antwoord gegeven op Leidraad VI (dit moet zijn 17) vr. 37 uitgemaakt, dat de verberging van misdadigers in dien titel VI wordt afgehandeld, zodat het stelsel, naar de leer van HAELSCHNER in het N.D.B. (volgt een onleesbaar teken) aangenomen, als verworpen moet worden beschouwd, en hier alleen van goederen door misdrijf verkregen, moet worden gesproken?

3e. Zo ja, moet dan de begunstiging worden omschreven als bijstand de misdadiger verleend, om hem de voordelen uit het misdrijf voortspruitende te verzekeren, zonder bijvoeging van feiten, waarin zich die bijstand openbaart? **Art.** 257 N.D.B. Anders art. 58 Beijeren 61 Saksen.

8e. Moet hier niet enkel van ***recéler*** maar ook van aankopen, opkopen, te pand neming enz. worden gesproken?

Notulen 42e vergadering, vindplaats I, 480, Tit. XIX:

2 wordt eenparig bevestigend beantwoord.

3 in verband met 8 geeft aanleiding tot langdurige discussie. De voorzitter is niet ongenegen vraag 3 toestemmend te beantwoorden en vat begunstigen

meer op in de zin der Noordduitse wet, terwijl de heer DE PINTO deze bepaling veel te ruim acht en alleen het meer eigenlijke helen wenst strafbaar te stellen in de zin van art. 8 Tit. IV Boek I Ontw. **1847;** alleen het onder zich hebben van voorwerpen die men weet dat van misdrijf afkomstig zijn mag z.i. hier in aanmerking komen, en dan nog beperkt tot enige bepaaldelijk aan te duiden misdrijven tegen het vermogen. Waar men andere daden van begunstiging strafbaar wil stellen moet dit ook ***in specie*** bij bepaalde misdrijven geschieden gelijk reeds is geschied bij de misdrijven tegen de zeden en tegen de persoonlijke vrijheid. Een algemene strafbepaling tegen elke daad, waardoor men de schuldige aan misdrijf desbewust de voordelen van zijn misdrijf verzekert, acht hij te vaag en tevens te veel omvattend om daaraan zijn stem te geven. Men denke hier b.v. aan begunstiging *après coup* van smokkelarij en jachtdelicten. Deze wenst hij niet gelijk te stellen met het helen van gestolen goed. Een zo algemene strafbepaling tegen begunstiging is thans bij ons onbekend, en de praktijk heeft de behoefte daaraan niet doen kennen. ***De heer*** POLS *zou* ***de omschrijving der feiten, die begunstiging uitmaken aanvankelijk niet*** *willen* ***beperken,*** *maar is* ***niet ongezind die slechts ten aanzien van sommige misdrijven strafbaar te stellen.*** Men komt echter tot het besluit, met voorbijgang van art. **257** en **258** N.D.B., een omschrijving te kiezen in de zin van art. **259** N.D.B., met dien verstande dat de woorden „seines Vortheils wegen" vervallen. Intussen zijn de voorzitter en de heer FRANÇOIS van gevoelen, dat de bepaling moet worden uitgestrekt tot alle misdrijven evenals in het aangehaalde artikel, terwijl de leden DE PINTO en POLS haar wensen te beperken tot diefstal, verduistering, bedrog en valsheid. Hierover zal in de volgende vergadering een beslissing worden genomen.

Tenslotte nog eens, alvorens tot een analyse over te gaan, een stukje van de parlementaire behandeling. SMIDT III, 154, Versiag 2e Kamer:

Een minderheid achtte de specificatie te eng. Niet strafbaar wordt nu hij, die een door misdrijf verkregen voorwerp in huur of in gebruik neemt. Men zou daarom willen lezen: „koopt, inruilt, in pand neemt of om zich te bevoordelen tot zich neemt". Vgl. par. **259** Duitse wetboek: „oder sonst an sich nimmt" [1]). De Commissie echter is niet voor deze uitbreiding. De redactie van het ontwerp noemt de in de praktijk voorkomende vormen van strafwaardige heling. Door verder te gaan en een algemene term in het artikel op te nemen, zou men ook vormen van begunstiging treffen van zo weinig gewicht, dat zij niet als misdrijf mogen worden gekwalificeerd.

Zoals we dus hebben kunnen zien, is in de 95e vergadering de „in betaling neming" op voorstel van **POLS** uit het conceptartikel verwijderd. N.B.: in de 42e vergadering nog gaf **POLS** bij de behandeling der vraagpunten ervan blijk voorstander te zijn van een algemene term (zie de cursieve passages). Hij is dus wel erg afgedwaald, maar nog merkwaardiger is het argument dat gebruikt wordt, de reden waarom voor hem „in betaling nemen" geen strafbare helingshandeling is: „ook het verkopen als zodanig is straffeloos". Uit de zin voorafgaande aan deze plaats kan men opmaken, dat de Staatscommissie slechts in overeenkomsten met betrekking tot door misdrijf verkregen goederen strafbare helingshandelingen zag en misschien heeft men in deze handeling geen overeenkomst kunnen ontdekken. Dan zou er pas een overeenkomst met betrekking tot het voorwerp gesloten worden, wanneer de heler(?) zou gaan verkopen, doch het verkopen voor zichzelf was in het concept inderdaad niet als heling strafbaar gesteld, wel het tussenkomst verlenen tot de verkoop, d.w.z. bemiddelen tussen misdadiger en

[1]) Par. 259 van het Duitse wetboek luidt hier echter: „oder sonst an sich bringt",

koper. Misschien ook moeten we de onderliggende gedachtengang zoeken in de passage volgend op voormelde plaats en meende de Staatscommissie, dat bij het ,,in betaling nemen" sprake was van een handeling uitgaande van de zijde van de gever, de dief, en niet van de zijde van de nemer. Doch niet alleen is het argument mij niet duidelijk, de twee hypothetische redeneringen lijken mij ook onjuist. In de eerste plaats wordt er, zoals we aanstonds zullen zien, wel degelijk een overeenkomst gesloten bij de ,,in betaling geving" en in de tweede plaats is bij de ,,in betaling geving" evenals bij koop of enige andere in art. 416 Sr. genoemde overenkomst initiatief van beide zijden mogelijk.

De nauwkeurige lezer zal hebben opgemerkt, dat de Memorie van Toelichting op dit punt niets zegt, maar wel woordelijk enkele plaatsen van de notulen der 42e vergadering der Staatscommissie-DE WAL gebruikt. Dit is niet onlogisch, want MODDERMAN, die als Minister van Justitie deze M.v.T. opstelde, was zelf lid geweest van deze Staatscommissie, bezat een exemplaar der verzamelde notulen en placht zich vaak op de Staatscommissie te beroepen. Een volledig citaat van het werk dezer commissie is echter beslist duidelijker en men ziet dan, dat de opzet der Staatscommissie erop gericht was, de niet-strafwaardige vormen van begunstiging niet als heling strafbaar te stellen. Als argument gold ook, dat de praktijk niet de behoefte aan een algemene term had doen voelen. Ook in het verslag van de 2e Kamer komen we weer deze noodzaak van de ,,strafwaardigheid" bij heling tegen en wederom is men het er in meerderheid over eens, dat de strafwaardige vormen van heling genoemd zijn. In 1919 is bij de uitbreiding van de helingshandelingen reeds gebleken, dat deze zienswijze niet juist was, en men zou dus alleen al om die reden de argumenten van de Staatscommissie als vervallen kunnen beschouwen.

Evenals HOLSTEYN in zijn conclusie bij bovengenoemd arrest (H.R. 16 juni 1941, *N.J.* 1941 n°. 675) meen ik dan ook, dat ,,in betaling aannemen" evenzeer als ,,koop" of ,,inruiling" een strafwaardige handeling is, zo dit van misdrijf afkomstige goederen betreft. Deze handeling voldoet zelfs aan de vereisten die de Staatscommissie voor de strafwaardigheid nodig oordeelde, nl. 1. het onder zich hebben van het voorwerp; 2. het handelen uit winstbejag; 3. het door zijn handeling de misdadiger desbewust de voordelen van zijn misdrijf verzekeren. En, zo men acht wil slaan op de opmerking van de commissie, dat de overeenkomst de strafbare handeling is (welk argument zijn waarde sinds 1919 toch wel geheel verloren heeft), dan nog zou men moeten toegeven, dat ook bij ,,in betaling geving" sprake is van een overeenkomst (zie hieronder).

Oppervlakkig gezien zou men echter kunnen zeggen, dat over deze kwestie gesproken is en dat ,,in betaling nemen" uitdrukkelijk buiten de helingshandelingen gesloten is, doch ik geloof, dat men dan toch een te enge authentieke interpretatie zou geven.

3. Twee mogelijkheden

Toch staan er twee wegen open om de kwestieuze handeling onder

de in de wet genoemde helingshandelingen te brengen, nl.

a. via een nauwgezette civielrechtelijke ontleding van de in betaling geving;

b. met behulp van de term „bewaart".

Ad a. In het B.W. staan maar twee artikelen waarin over de figuur gesproken wordt, nl. 1425 en 1886. Hiervan is art. 1425 voor ons geval wel de belangrijkste bepaling. In betaling geving is een wijze van tenietgaan ener verbintenis, doch het is geen normale wijze van betaling. De crediteur behoeft er geen genoegen mee te nemen, en er is dus een nadere overeenkomst nodig, ten eerste voor het bepalen der nieuwe verbintenis en ten tweede voor het tenietdoen van de oude verbintenis (vgl. ook ASSER-RUTTEN I, blz. 429 2e dr. 1958). Komt deze nadere overeenkomst voor de vervaldag tot stand, dan spreekt PITLO (Verbintenissenrecht, 4e dr. blz. 267) van een novatie, en indien dit eerst op de vervaldag geschiedt, dan moet men van de zuivere „in betaling geving" spreken. Door de nadere overeenkomst wordt de oude verbintenis omgezet in een nieuwe, die misschien geheel anders van aard is. Deze nadere overeenkomsten zijn te onderscheiden in twee hoofdgroepen:

1e. Het is de bedoeling van partijen, dat in de plaats van het vroeger verschuldigde slechts het nu overeengekomene geleverd kan worden tot kwijting van de schuld. Men spreekt dan van zuivere novatie.

2e. Het is de bedoeling van partijen, dat naast het vroeger verschuldigde ook het nu overeengekomene geleverd kan worden tot kwijting van de schuld. Er ontstaat dan een facultatieve verbintenis.

In de eerste groep van overeenkomsten wordt de aard der ontstane verbintenissen bepaald door de prestaties die tegenover elkaar komen te staan en op dat ogenblik staat reeds vast welke verbintenis door de nadere overeenkomst tot stand is gekomen, m.a.w. in welke overeenkomst de oude overeenkomst omgezet is.

In de tweede groep van overeenkomsten staat vóór de uitvoering van de facultatieve verbintenis nog niet vast welke prestaties tegenover elkaar komen te staan, en men kan dus ook nog niet zeggen welke overeenkomst dit uiteindelijk oplevert.

Een tweetal voorbeelden kan wellicht het besprokene toelichten.

Vb. **1. A** koopt van B een kast voor f 100,—. Hij krijgt de kast geleverd, doch betaalt nog niet. Later komt hij met een fiets bij B en partijen komen overeen, dat A de fiets i.p.v. de f 100,— zal leveren (zuivere novatie). De oorspronkelijke koopovereenkomst is nu genoveerd in een ruil.

Komen partijen overeen, dat A hetzij de fiets hetzij f 100,— zal geven, dan ontstaat er een facultatieve verbintenis en in dat geval is de aard van de nieuwe overeenkomst afhankelijk van de uitvoering der verbintenis. Levert A de fiets, dan wordt het ruil; betaalt A f 100,—, dan blijft het koop.

Vb. 2. A leent van B f 100,—. Later komt hij bij B met een fiets en partijen komen overeen, dat A de fiets zal leveren i.p.v. de f 100,— terug te betalen. Bij deze zuivere novatie wordt de lening omgezet in een koop. Bij een facultatieve verbintenis bepaalt de uitvoering, of het koop geworden of lening gebleven is.

Het merkwaardige van een overeenkomst tot in betaling geving bij een schuld uit lening is, dat een reëel contract dan omgezet wordt in een consensueel contract, waarbij de prijs vooruit betaald is. Het heeft wel iets weg van de Romeinsrechtelijke overeenkomst „do ut des" („do ut faces"), een overeenkomst waarvoor wij geen aparte regels kennen en die een contractus sui generis is. In de helingsartikelen worden deze niet genoemd en het zou dus een welkome ontsnappingsgelegenheid voor de heler kunnen vormen. Iedereen zal dit echter als strafwaardig aanvoelen en in de hierboven aangegeven civielrechtelijke constructie valt het ook onder de helingshandelingen.

Sommigen zouden misschien een overeenkomst tot in betaling geving (en dus de nieuw ontstaande overeenkomst), die geen zuivere novatie is, doch waarbij een facultatieve verbintenis ontstaat, in mindere mate strafwaardig vinden. Hiervoor zijn twee argumenten aan te voeren. Ten eerste ontstaat hier de strafbare overeenkomst eerst wanneer het van misdrijf afkomstige voorwerp geleverd wordt. Ten tweede hangt de strafbaarheid van de crediteur, in het geval dat een op geld luidende vordering wordt omgezet in een facultatieve vordering op geld of een van misdrijf afkomstig voorwerp en daarbij in geld wordt voldaan, af van de vraag op welke wijze de debiteur aan het geld gekomen is (nl. verkoop van het van misdrijf afkomstige voorwerp of anderzins). Wat het eerste argument betreft, kan slechts gezegd worden, dat dit niet valt te ontkennen en de strafbaarheid van de crediteur dus afhangt van de uitvoering. Meestal zal echter de uitvoering direct op de overeenkomst volgen en zal dus het antwoord op de vraag of iemand zich aan heling schuldig maakt niet zo erg lang in de lucht blijven hangen.

Wat het tweede argument betreft, inderdaad levert de voldoening van een dergelijke facultatieve verbintenis met geld, dat niet van misdrijf afkomstig is, geen heling van de zijde des crediteurs op. Indien de crediteur geld aanneemt, waarvan hij weet of behoort te weten, dat het door verkoop van het van misdrijf afkomstige voorwerp verkregen is, maakt hij zich schuldig aan art. 416 lid 2 of 417*bis* lid 2 Sr.

In beide gevallen hangt de strafbaarheid af van de uitvoering die uiteindelijk aan de overeenkomst gegeven wordt, maar dat is m.i. nog geen reden om de overeenkomst minder strafwaardig te achten.

Het zou hier te ver voeren alle mogelijkheden te analyseren en het lijkt me ook nauwelijks noodzakelijk, daar we voor de „in betaling geving" als algemene regel kunnen opstellen, dat de aard van de nieuwe verbintenis, en daarmee dus ook de strafwaardigheid van de nieuwe overeenkomst bepaald wordt door de beantwoording van de vraag, welke prestaties uiteindelijk tegenover elkaar komen te staan. Bij de zuivere novatie staat dit bij het aangaan der nadere overeenkomst reeds vast, bij de facultatieve verbintenis eerst bij de uitvoering.

Tot zover de meer civielrechtelijke analyse van het probleem.

Strafrechtelijk kan men de zaak minder formeel benaderen met betrekking tot het woord „koopt" in art. 416 en 417*bis* Sr. De Hoge Raad meent, dat in dit geval reeds van koop sprake is, zodra partijen het eens zijn geworden over prijs en zaak (H.R. 27 okt. 1930; *N.J.* 1931, 226). In het bovenvermelde arrest van 16 juni 1941 is ook sprake geweest van een dergelijke constructie. De Advocaat-Generaal HOLSTEYN voelde er toen alles voor, de „in betaling geving" als koop te zien. Hij wees daarbij op een ander arrest (H.R. 16 dec. 1918, W. 10367) en op een artikel van mr. JACOB ISRAEL DE HAAN over strafrechtelijke significa in *T.v.S.* XXXI jg. 1921 p. 115—128 om aan te tonen, dat de grenzen van de in het strafrecht gebruikte begrippen zich met de tijd wijzigen. Zeer terecht merkt POMPE in een noot onder het arrest van 16 juni 1941 op, dat men in strikte (d.w.z. civielrechtelijke) zin nooit van ruil of koop kan spreken bij 416 Sr. in verband met de nietigheid der overeenkomst door ongeoorloofde oorzaak. Mede hierom en omdat we ons in het strafrecht toch meer en meer van de civielrechtelijke begrippen verwijderen — zoals prof. JONKERS eens op een college zei naar aanleiding van o.a. het Gouden kronen-arrest (H.R. 25 juni 1946, *N.J.* 1946 no. 503) en het Vloerkleedjes-arrest (H.R. 19 juni 1951, *N.J.* 1952 no. 10) — zouden we de „in betaling geving" kunnen zien als een handeling die neerkomt op koop, waarbij de betaling met geslotten beurzen geschiedt. Wil men hiervan niet weten, dan rest slechts de hierboven aangegeven analyse en zou het eventueel ook ruil kunnen zijn. Opgemerkt zij nog, dat het college van prof. JONKERS te vinden is in *T.v.S.* 1957 blz. 143 en dat de arresten genoemd op blz. 153 e.v. wel enige mooie voorbeelden opleveren ter adstructie van de hier weergegeven zienswijze.

Ad b. Doch *du* moment dat de crediteur het van misdrijf afkomstige voorwerp aanneemt, heeft hij het feitelijk onder zich. Wanneer hij het goed onder zich blijft houden zonder de politie of de eigenaar hiervan in kennis te stellen, bewaart hij het voor zichzelf. Het Amsterdamse Hof is met een beroep op het feit, dat de parlementaire geschiedenis van de zinsnede „of uit winstbejag verkoopt, verruilt, in pand geeft, vervoert, bewaart of verbergt" weinig licht verschaft omtrent de uitleg van „bewaart", van mening, dat met het werkwoord bewaren hier niet bedoeld is het bewaren krachtens de overeenkomst van 1791 B.W., doch dat dit te verstaan is in de dagelijkse zin van het woord. Het komt dan neer op een feitelijk onder zich houden (Hof Amsterdam 4 maart 1943, *N.J.* 1943 n°. 424). De bewaarder moet dan uit winstbejag gehandeld hebben, of, zoals NOYON-LANGEMEYER (6e dr. dl. II blz. 577) zegt, het oog hebben gehad op eigen voordeel.

Tegen het arrest van het Amsterdamse Hof is misschien aan te voeren, dat men het goed dat men zelf bezit, niet kan bewaren, en zeker niet uit winstbejag (Vgl. NOYON-LANGEMEYER 6e dr. dl. II blz. 578 (aant. 3), die het eerste nog wel mogelijk acht, doch het laatste

niet). Men zou dan echter vergeten, dat de heler nimmer eigenaar van het van misdrijf afkomstige voorwerp kan worden, daar hij noch bezitter te goeder trouw is, noch een rechtsgeldige titel van eigendomsovergang heeft. Het is daarom niet zo onlogisch hier van bewaren te spreken, indien men daarmee bedoelt: het voorwerp achterhouden ten einde het op een later tijdstip, wanneer de zaak in het vergeetboek geraakt is, van de hand te doen. En dit is reeds het geval, wanneer men een van misdrijf afkomstig voorwerp, dat men onder zich heeft, niet bij de politie aangeeft of bij de eigenaar terug brengt. Dat men bij deze handelwijze gemeenlijk het oog op eigen voordeel heeft, behoeft geen nader betoog.

Terzijde zij opgemerkt, dat de figuur grote overeenkomst vertoont met de „fiducia cum amico" uit het Romeinse recht. Ook daar een eigenaar die een goed bewaart, met dit verschil echter, dat hij gehouden is het terug te geven in eigendom en hij het dus om die reden bewaart. Ook de Romeinen kwam het niet onmogelijk voor een goed te bewaren, hoewel men er eigenaar van is.

AD VRAAG B.

(Zie hierboven bij de probleemstelling). Is hier nu van culpoze (417*bis*) of doleuze (416) heling sprake? Sinds de Hoge Raad o.a. bij het Cicero-arrest het voorwaardelijk opzet heeft aanvaard, kan men ook bij doleuze heling opzet in drie schakeringen onderscheiden (VAN BEMMELEN en VAN HATTUM 1954 dl. II blz. 185) en er zijn dan vier mogelijkheden:

1. A wist zeker, dat het voorwerp van misdrijf afkomstig was, toen hij dit aannam = opzet als oogmerk;
2. A wist, dat het voorwerp waarschijnlijk van misdrijf afkomstig was, toen hij dit aannam = opzet bij waarschijnlijkheidsbewustzijn;
3. A wist, dat het voorwerp mogelijk van misdrijf afkomstig was, toen hij dit aannam = voorwaardelijk opzet;
4. A wist niets en dacht niets, maar had moeten informeren = culpa.

***Ad* 1, 2 en *3*.** Op welk ogenblik bleek, dat het voorwerp van misdrijf afkomstig was, is van belang voor de overeenkomst-constructie, want deze is slechts mogelijk als 1: *a*. indien de crediteur dit voor het aannemen vernam, wanneer het hier een facultatieve verbintenis betreft, b. indien de crediteur dit voor het sluiten der overeenkomst vernam, wanneer het hier een zuivere novatie betreft.

Ad *3*. De Hoge Raad heeft ook bij heling het voorwaardelijk opzet uitdrukkelijk aanvaard (H.R. 26 febr. 1957, *N.J.* 1957 n°. 385, zie ook ***Ars*** Aequi 1957—1958 blz. 58).

***Ad* 2 en 3.** Men kan in deze gevallen ook zeggen „wist of moest weten", daar de Hoge Raad van mening is, dat men uit de omstandigheden de wetenschap mag afleiden (H.R. 23 dec. 1918, *N.J.* 1919 p. 185 en H.R. 6 jan. 1919, *N.J.* 1919, p. 224). Idem VAN BEMMELEN en VAN HATTUM 1954 dl. II blz. 386 en SIMONS in *T.v.S.* op blz. 180. NOYON-LANGEMEYER 6e dr. dl. II blz. 579 en 580 ziet liever niet het

,,moeten begrijpen'' met wetenschap gelijk gesteld. Dat ook de strafwetgever (i.c. de Commissie-DE WAL) deze zienswijze was toegedaan, die door VAN BEMMELEN en VAN HATTUM en SIMONS wordt voorgestaan, moge wel uit de volgende passage in de notulen der 42e vergadering dezer Staatscommissie blijken (Deel I blz. 480 sub 9):

> De wetenschap van de misdadige oorsprong moet door de wet als vereiste worden aangenomen. Het is overigens geheel een ***questio facti,*** die aan het *arbitrium judicis* moet worden overgelaten, of in een concreet geval de gevolgtrekking van het moeten weten tot het weten mag en moet worden toegelaten.

TOT **SLOT**

Of de debiteur zelf het misdrijf met betrekking tot het voorwerp begaan heeft, is niet van belang, nu de Hoge Raad in een aantal arresten besliste, dat het bij heling door koop niet nodig is, dat de verkoper ook de dader van het misdrijf is (b.v. H.R. 14 juni 1937, *N.J.* 1938 n°. 866); NOYON-LANGEMEYER 6e dr. dl. II blz. 576 kan zich hiermee in het algemeen wel verenigen.

Bovengenoemd arrest leert ons echter tevens, dat het voorwerp ten tijde van de koop het karakter van door misdrijf verkregen goed moet hebben. Waarschijnlijk wordt hiermee bedoeld, dat, wil men van heling kunnen spreken, de debiteur niet een bezitter te goeder trouw van het voorwerp moet zijn, die het goed reeds drie jaar krachtens rechtsgeldige titel van eigendomsovergang in bezit heeft en ex 2014 B.W. als eigenaar mag worden beschouwd.

R. M. SMITS.

Revue de Droit pénal militaire et de Droit de la guerre

Het nieuwe tijdschrift, uitgegeven onder de hoge bescherming van het ,,Internationale Genootschap voor militair strafrecht en oorlogs-,,recht'' dat leden van 26 landen omvat, zal twee maal per jaar verschijnen; elk jaarnummer zal ongeveer uit 400 bladzijden bestaan.

Studies over militair strafrecht en oorlogsrecht, geschreven door specialisten, zullen in dit Tijdschrift verschijnen. Aldus verzamelt dit Tijdschrift een uitgebreide wetenschappelijke documentatie die de verschillen en overeenkomsten zowel in het positief recht als in de rechtsbeginselen aantoont. Van heden af is de medewerking verzekerd van vooraanstaande persoonlijkheden.

Een kroniek ,,Rechtspraak'' zal de lezer de gelegenheid bieden kennis te nemen van het levend recht en zijn toepassing in elk land. De lezer zal mettertijd, aan de hand van de bibliographie, over een volledige en onmisbare documentatie beschikken. Hij wordt eveneens op de hoogte gesteld van de publicaties in andere Tijschriften betreffende de stof die betrekking heeft op hun arbeidsterrein. Inlichtingen worden verstrekt over de activiteiten en publicaties van het ,,Internationale ,,Genootschap voor militair strafrecht en oorlogsrecht'' en soortgelijke instellingen.

Het Tijdschrift aanvaardt bijdragen gesteld in een der zes volgende

talen: Frans, Engels, Duits, Nederlands, Italiaans en Spaans. De studies in het Duits,Nederlands, Italiaans en Spaans worden gevolgd door een résumé in het Frans en het Engels; van de studies gesteld in het Engels en het Frans wordt onderscheidenlijk een Frans en een Engels résumé gemaakt.

Men kan zich abonneren door 200 fr (15 gulden) te storten op:

- hetzij P.C.R. n° 94.10.70 van het Studiecentrum voor militair strafrecht, Paleis van Justitie, Brussel;
- hetzij de rekening van de Bank van Brussel n° AOOJ369.524 van het Studiecentrum voor militair strafrecht, Paleis van Justitie, Brussel;
- hetzij postrekening n°. 356004 van majoor Mr. E. Döbken, Saffierhorst 90, Den Haag.

De prijs van het abonnement wordt verminderd tot 100 fr (7,50 gulden) voor de leden van het Internationale Genootschap voor militair strafrecht en oorlogsrecht.

Voor alle inlichtingen kan men zich wenden tot de directie van het Tijdschrift, Paleis van Justitie, Brussel. Tel. 12.66.70.

Internationale Spectator

Tijdschrift voor Internationale politiek

Het Nederlandsch Genootschap voor Internationale Zaken, Alexanderstraat 2 te 's-Gravenhage, bood de Redactie ter kennisneming aan een tweetal afleveringen van het tijdschrift ,,INTERNATIONALE SPECTATOR'' dat tweemaal per maand verschijnt; beurtelings met artikelen en boekbesprekingen en met overzichten en documenten. De prijs in Nederland is f 17.50 per jaar, voor leden (minimum kontributie f 5.—) f 15.—; voor studenten f 11.—.

Door middel van dit periodiek, waarvan de gemiddelde omvang per aflevering circa 56 bladzijden is, beoogt het Genootschap wetenschappelijk verantwoorde beschouwingen, informaties en documentaties te geven over belangrijke politieke gebeurtenissen, vraagstukken en ontwikkelingen in het buitenland.

INGEKOMEN BIJDRAGE

Is oplegging van militaire detentie en gevangenisstraf bij één en hetzelfde vonnis mogelijk?

door

Mr. W. J. SMITS.

Op 23 november 1961 moest voor de Krijgsraad te Velde Oost een soldaat terechtstaan, die bij twee afzonderlijke beschikkingen tot verwijzing voor diverse strafbare feiten naar de Krijgsraad verwezen was.

In de oudste zaak was hij verwezen en gedagvaard terzake van opzettelijke ongehoorzaamheid en feitelijke insubordinatie, in de jongste zaak terzake van mishandeling, opzettelijke ongehoorzaamheid en opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid.

Ter zitting heeft de Krijgsraad de voeging der beide afzonderlijk aangebrachte zaken bevolen en deze bij één en hetzelfde vonnis afgedaan. Nadat de Auditeur-Militair voor het gehele feiten-complex een voorwaardelijke gevangenisstraf van twee maanden met ondertoezichtstelling van het Medisch Consultatiebureau voor Alcoholisme, met een proeftijd van drie jaar en een onvoorwaardelijke plaatsing in een strafklasse voor de tijd van drie maanden had geëist, veroordeelde de Krijgsraad betrokkene terzake van alle feiten met aanhaling van de artikelen 57 en 58 Wetboek van Strafrecht:

A. voor de mishandeling tot twee maanden gevangenisstraf voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaar en ondertoezichtstelling als gevorderd;

B. voor de overige feiten tot twee maanden militaire detentie onvoorwaardelijk[1]).

Is dit mogelijk? Blijkens de aanhaling van artikel 58 Wetboek van Strafrecht heeft de Krijgsraad zich op het standpunt gesteld, dat het hier een samenloop van meerdere feiten betreft, die als op zichzelf staande handelingen moesten worden beschouwd en die meerdere misdrijven opleverden, waarop ongelijksoortige hoofdstraffen waren gesteld, die derhalve elk moesten worden uitgesproken. Dat daarnaast ook artikel 57 Wetboek van Strafrecht — terecht — is toegepast laat ik nu even buiten beschouwing, omdat dit voor het beoogde doel niet belangrijk is. De Krijgsraad legt twee straffen op en wel voor het commune delict ,,mishandeling" gevangenisstraf en voor de militaire delicten ,,insubordinatie", ,,ongehoorzaamheid" en ,,afwezigheid" militaire detentie.

Wil de Krijgsraad dit krachtens artikel 58 Wetboek van Strafrecht kunnen doen, dan moet zij tot de conclusie zijn gekomen dat op ,,mis-,,handeling" gevangenisstraf en op de militaire delicten militaire detentie als hoofdstraf is gesteld.

Is dit zo? Artikel 300 Wetboek van Strafrecht stelt op mishandeling gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van ten hoogste

[1]) Zie het vonnis opgenomen op blz. 539.

zeshonderd gulden (althans voor deze vorm van mishandeling). Op feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog staat als maximum de doodstraf subsidiair gevangenisstraf; op opzettelijke ongehoorzaamheid en afwezigheid uitsluitend gevangenisstraf. Militaire detentie wordt als zodanig in onze wetgeving niet als straf bedreigd. Zij kan krachtens artikel 11 Wetboek van Militair Strafrecht in plaats van gevangenisstraf worden opgelegd voor de tijd van ten hoogste twee maanden.

Gezien de aanhaling van artikel 58 Wetboek van Strafrecht stelt de Krijgsraad zich op het standpunt, dat de ongelijksoortigheid der bedreigde hoofdstraffen hier schuilt in de gevangenisstraf gesteld op artikel 300 Wetboek van Strafrecht en de militaire detentie, welke voor de militaire misdrijven kan *worden opgelegd.* Dit nu lijkt mij niet juist. Wil de militaire rechter militaire detentie opleggen, dan moet hij eerst kiezen voor gevangenisstraf, althans bij feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog. Hier hebben wij te maken met alternatieve strafbedreiging, evenals trouwens bij mishandeling (gevangenisstraf of geldboete). En dan geldt hetgeen de Hoge Raad bij arrest van 24 juni 1958 (N.J. 1959 no. 53)*) heeft uitgesproken: „Bij samenloop van „strafbare feiten met alternatieve strafbedreiging moet de vraag, of er „sprake is van gelijksoortige dan wel van ongelijksoortige straffen, „eerst ná 's rechters strafkeuze worden beantwoord."

Het betrof daar een samenloop van letsel door schuld, waarop o.m. hechtenis was gesteld, en gekwalificeerde diefstal. De rechter koos voor gevangenisstraf en naar 's Hogen Raads oordeel was terecht art. 57 Wetboek van Strafrecht toegepast.

Hetzelfde doet zich in deze zaak voor. De Krijgsraad kiest ook hier in alle delicten voor gevangenisstraf, maar staat voor de moeilijkheid dat volgens constante jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof militaire detentie slechts voor *militaire delicten* mag worden opgelegd, dus niet voor mishandeling.

Dit standpunt van het Hof moge te betreuren zijn, het berust op de letterlijke tekst van artikel 11 Wetboek van Militair Strafrecht: „in-„geval krachtens **dit** Wetboek gevangenisstraf kan worden uitgespro-„ken, enz.". Pogingen om via artikel 2 Wetboek van Militair Strafrecht het commune strafrecht binnen het raam van het Wetboek van Militair Strafrecht te halen en daar dan artikel 11 op toe te passen, zijn m.i. tot vruchteloosheid gedoemd.

Met dat al lijkt mij ook de door de Krijgsraad Oost bewandelde weg niet juist en in fraudem legis. Zelfs als de Krijgsraad met toepassing van artikel 57 Wetboek van Strafrecht in het onderhavige geval de beklaagde had veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf, waarvan twee maanden voorwaardelijk enz., met bepaling dat het onvoorwaardelijke gedeelte van deze gevangenisstraf zal worden vervangen door twee maanden militaire detentie, is het nog de vraag of bij eventueel appel het Hof dit vonnis in stand zou hebben gelaten, daar dan mede

---

*) **Zie** M.R.T. **1959** (LII) **blz.** 251. *(Red. M.R.T.).*

voor het commune delict van mishandeling militaire detentie zou zijn opgelegd.

Het is te betreuren dat door het uitblijven van de beoogde wetswijziging, waarbij de militaire detentie-mogelijkheid aanzienlijk zou worden verruimd, de rechter zich in allerlei bochten moet wringen om het door ons allen beoogde doel, behoorlijke militaire heropvoeding, die zeer zeker in het belang van de delinquent en de maatschappij is, te bereiken.

Dat in het onderhavige geval de Krijgsraad artikel 58 en niet artikel 57 Wetboek van Strafrecht toepaste, is natuurlijk geen toeval. Het berust op de opvatting van 's Raads President, neergelegd in een zeer interessant en goed gedocumenteerd artikel in het Tijdschrift voor Strafrecht, deel LVI, pag. 125 en volgende. Mr. Korteweg is de mening toegedaan dat op alle militaire delicten militaire detentie als straf is *gesteld* en ook geldboete via artikel 24 Wetboek van Strafrecht, aangezien anders een redelijke toepassing van artikel 58 en 63 Wetboek van Strafrecht onmogelijk zou kunnen blijken.

Hoewel ik moet toegeven dat artikel 6 Wetboek van Militair Strafrecht spreekt van de bij dit Wetboek *gestelde* straffen en daarbij sub a, 3e de militaire detentie noemt, geloof ik toch niet dat dit iets verandert aan de afzonderlijke strafbepalingen, die nu eenmaal uitsluitend de doodstraf of gevangenisstraf als sanctie kennen. Ik meen dus dat ná de voeging de Krijgsraad artikel 57 Wetboek van Strafrecht en niet artikel 58 had moeten toepassen. Dan had ook zonder meer de door de Auditeur-Militair geëiste straf kunnen worden opgelegd en zou het beoogde doel, n.l. ondertoezichtstelling en ontwenningskuur **f** militaire heropvoeding bereikt zijn.

Maar was het nodig de beide zaken te voegen? Mijns inziens niet. Men had ze rustig achter elkaar kunnen behandelen en dan had de Krijgsraad de vrije keus gehad, daar artikel 63 Wetboek van Strafrecht dan geen roet in het eten zou kunnen werpen. Na veroordeling tot straf betekent immers na *gewijsde!* Dan had de Krijgsraad voor de oudste zaak (I 732/61) miltaire detentie kunnen opleggen en voor de tweede zaak voorwaardelijke gevangenisstraf met de bijzondere voorwaarden als uiteindelijk bepaald *).

Tot slot nog dit. Een mishandeling als in de zaak I 1765/61 omschreven, zal als regel niet tot strafrechtelijke behandeling aanleiding geven, doch krijgstuchtelijk worden afgedaan. Zij is door de Auditeur-Militair kennelijk in het geheel van feiten — in deze zaak gepleegd — meegenomen. Nu is als consequentie van 's Krijgsraads opvatting omtrent artikel 58 Wetboek van Strafrecht speciaal voor deze mishandeling twee maanden gevangenisstraf opgelegd, welke straf zo op het oog wel enigszins inadaequaat lijkt.

---

*) Zie in dit verband het vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 25 oktober 1956, M.R.T. L (1957) blz. 39 e.v. *(Red. M.R.T.)*

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 22 november 1961 *)

President: Kolonel Mr. F. A. J. Deelen; *Leden:* Kolonel R. Hofstede en Lt.-Kolonel W. A. Freijser.

Als commandant van de wacht zich op een veldbed in een gang achter het wachtlokaal te rusten gelegd.

(W.M.Sr. art. 129)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K. M. E., geboren 17 mei 1941, dpl. korporaal, beklaagde;

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde is tenlastegelegd:

„dat hij op of omstreeks 11 mei 1961 te Wassenaar, terwijl hij als „dienstplichtig korporaal in werkelijke militaire dienst was bij de Ko- „ninklijke Luchtmacht en als wachtcommandant was aangesteld op „complex R. van het Korps Luchtmachtstaf, in strijd met de als zo- „danig op hem rustende verplichting om voortdurend paraat en waak- „zaam te zijn, in een achter het wachtlokaal gelegen gang of berghok „op een veldbed is gaan liggen en in slaap is gevallen, althans onvol- „doende paraat en waakzaam is geweest;

Overwegende:. . . .enz.

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard: Ik ben op 11 mei 1961 te Wassenaar, terwijl ik als dienstplichtig korporaal in werkelijke militaire dienst was bij de Kon. Luchtmacht en als wachtcommandant was aangesteld op het complex R van hst KLS, in strijd met de als zodanig op mij rustende verplichting voortdurend paraat en waakzaam te zijn, willens en wetens in een achter het wachtlokaal gelegen gang op een veldbed gaan liggen, aldaar in slaap gevallen en korte tijd later, wakker liggend op dit veldbed, aangetroffen door de Officier van Piket.

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend procesverbaal van huishoudelijk onderzoek d.d. 15 mei 1961, opgemaakt door de kapitein P. Duyn en de adjudant-onderofficier H. v. d. Ploeg, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Johannes v. d. Assem:

Op 11 mei 1941 was ik gecommandeerd als Officier van Basispiket van het Korps Luchtmachtstaf. Door de Officier van de Basisweekdienst van het Korps Luchtmachtstaf, werd mij een ronde bevolen naar Complex R. Toen ik aankwam in het wachtlokaal van Complex R mankeerde de wachtcommandant de korporaal K. M. E. Ik ben in het gebouw op

*) Dit vonnis is bevestigd bij sententie van het H.M.G. van 20 februari 1962. ***(Red.)***

onderzoek uitgegaan en trof in een gang achter het wachtlokaal de wachtcommandant liggend op een veldbed aan.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek gebezigd i.v.m. de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is telastegelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden „of om-„streeks" en „althans onvoldoende paraat en waakzaam is geweest";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„als bevelhebber van enige wacht een als zodanig op hem rustende „verplichting niet nakomen, in tijd van oorlog gepleegd,"

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is telastegelegd dan hiervoor uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 4 weken — *Red.*].

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht L, [illegible]

Vonnis van **3** januari 1962[1])

President: Kolonel Mr. *F.* **A.** J. Deelen; *Leden:* Kolonel J. **A.** Vergouwe en Lt.-Kolonel G. J. J. M. Schopmeijer.

Bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht (de keel dichtknijpen onder het uiten van de woorden „I kill you") en mishandeling (knijpen in armen en keel). Voorts: opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid van 08.30 tot 17.00 door te 8.30 niet op een bevolen dienst te verschijnen en verder weggebleven, zijnde hem toestemming verleend die dag te 17.00 uur met bewegingsvrijheid te gaan.

Terzake van de bedreiging en de mishandeling voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd en terzake van de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid onvoorwaardelijke militaire detentie.

(W.M.Sr. art. 11, 13-15, 97; W.Sr. art. 14a, 57, 58, 285, 300)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P.M.Z., geboren 28 november 1937, sergeant, beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde na voeging is telaste gelegd:

---

[1]) Dit vonnis met naschrift, dat reeds voor de juni-aflevering was gezet, is in verband met het opstel van Mr. W. J. Smits op blz. 529, *opgenomen.* ***(Red. M.R.T.).***

1 1. dat hij op of omstreeks 1 augustus 1961 te De Bilt opzettelijk ,,na te noemen persoon met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans ,,met zware mishandeling, bedreigend, Jacoba E. met beide handen bij ,,de keel gegrepen en die keel heeft proberen dicht te knijpen, daarbij ,,bij herhaling uitroepende ,,I kill you", door welk optreden hij, be-,,klaagde, bij genoemde Jacoba E. de indruk heeft gewekt deze van het ,,leven te willen beroven, althans een zwaar lichamelijk letsel te willen ,,toebrengen;

,,2. dat hij op of omstreeks 1 augustus 1961 te De Bilt opzettelijk ,,mishandelend Jacoba E. met kracht in haar bovenarmen en in haar ,,keel heeft geknepen, waardoor zij pijn ondervond;

,,II. dat hij te Amersfoort, althans in Nederland, terwijl hij als vrij-,,williger wiens dienstverband hem tot doorlopende werkelijke dienst ,,verplicht, in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Lucht-,,macht en als sergeant-vlieger was ingedeeld bij 314 Squadron op de ,,vliegbasis Eindhoven, op 29 september 1961 niet te 08.30 uur voor ,,het vervullen van zijn dienst i.c. de training voor de vlieger-vijfkamp ,,in het Sportfondsenbad te Amersfoort, is gearriveerd, doch sindsdien ,,opzettelijk van zijn onderdeel en de plaats waar hij zijn dienst diende ,,te verrichten ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven tot 17.00 ,,uur op die dag, zijnde het tijdstip waarop hem bewegingsvrijheid was ,,verleend, en vervolgens op 5 oktober 1961 te ± 08.30 uur wederom ,,niet bij genoemde training voor de vlieger-vijfkamp in het Sport-,,fondsenbad te Amersfoort is verschenen, doch opzettelijk van zijn ,,onderdeel en de plaats waar hij zijn dienst diende te verrichten onge-,,oorloofd afwezig is geweest en gebleven tot 17.00 uur op die dag, zijn-,,de het tijdstip waarop hij toestemming had met bewegingsvrijheid te ,,gaan";

Overwegende ten aanzien van het aan beklaagde sub II ten laste gelegde, dat daarin kennelijk tengevolge van een schrijffout staat vermeld ,,op 5 oktober 1961", welke fout de Krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in plaats daarvan gelezen moet worden ,,op 6 oktober 1961", door welke verbetering beklaagde niet in zijn verdediging wordt geschaad;

Overwegende dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende justitiële verklaring d.d. 23 oktober 1961, opgemaakt door de majoor A. J. van der Heijden commandant 314 squadron Vliegbasis Eindhoven, ten tijde, dat hij het hem ten laste gelegde zou hebben begaan, in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als sergeant der Koninklijke Luchtmacht geplaatst was op de vliegbasis Soesterberg, begaf ik mij op 31 juli 1961 te ± 24 uur naar café ,,De Spitfire" te Huis te Heide. Toen ik het café binnenging, kwam Jacoba E., met wie ik kort geleden een verhouding had gehad, juist naar buiten. Even later wilde ik in mijn auto wegrijden, doch genoemd meisje ging naast mijn auto staan en probeerde op alle mogelijke manieren er in te komen. Op een gegeven moment ben ik — het was

1 augustus 1961 geworden — met Jacoba E. in mijn auto weggereden om haar naar haar woning in de Bilt te brengen. Aldaar aangekomen wilde zij echter niet uit mijn auto stappen. Nadat ik enige malen tevergeefs had geprobeerd Jacoba E. uit mijn auto te laten stappen, heb ik haar, ondanks het feit dat een agent mij had afgeraden haar zelf uit mijn auto te zetten, met beide handen met kracht bij haar bovenarmen en keel vastgegrepen en uit mijn auto gezet. Bovendien heb ik verschillende malen tegen haar gezegd: ,,I kill you".

Sinds 1 augustus 1961 ben ik in werkelijke militaire dienst als sergeant-vlieger der Koninklijke Luchtmacht bij het 314 squadron van de vliegbasis Eindhoven aldaar. Op vrijdag 29 september 1961 moest ik gaan trainen voor de vlieger-vijfkamp en wel voor de zwemtraining die te 08.30 uur in het Sportfondsenbad te Amersfoort zou aanvangen. Te 07.30 uur ben ik hiertoe vanuit genoemde vliegbasis met mijn auto op weg naar Amersfoort vertrokken. Onderweg besloot ik echter niet naar de training te gaan en ben ik rechtstreeks naar mijn woonhuis te Rotterdam gereden. Aan de training, die die dag tot 17 uur zou voortduren, heb ik derhalve niet deelgenomen. Die dag ben ik derhalve ongeoorloofd afwezig geweest van 08.30 uur tot 17.00 uur. Na 17.00 uur had ik verlof om met bewegingsvrijheid te gaan.

Op vrijdag 6 october 1961 moest ik wederom om 08.30 uur in het Sportfondsenbad te Amersfoort aanwezig zijn om aan de zwemtraining voor de vlieger-vijfkamp deel te nemen, maar omdat ik niet veel zin in de training had, besloot ik in de stad Eindhoven, waar ik de nacht had doorgebracht, te blijven. De training zou die dag te ± 17 uur afgelopen zijn. Om ± 16 uur ben ik naar Rotterdam gegaan, alwaar ik de rest van het weekend ben gebleven. Ik wist, dat ik van niemand recht of toestemming had om 6 oktober 1961 van 08.30 uur tot 17.00 uur van genoemde training afwezig te zijn.

Overwegende dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 630-61, opgemaakt en gesloten te Utrecht op 11 augustus 1961 door Cornelis Dingenis de Jonge, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Utrecht, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Jacoba E.:

Sedert juli 1961 kende ik een militair, P. M. Z. genaamd, met wie ik zeer intiem ben omgegaan. Aangezien ik hem wilde spreken over eventuele gevolgen van deze zeer intieme verhouding, ben ik op 31 juli 1961 te ± 21 uur naar café ,,De Spitfire" te Huis ter Heide gegaan, waar Theo Z. regelmatig kwam. Toen ik tegen sluitingstijd naar huis wilde gaan, kwam Theo juist aangereden. Aangezien hij mij niet te woord wilde staan, noch in zijn auto wilde laten, verhinderde ik dat hij wegreed. Tenslotte liet hij mij instappen om mij naar huis te brengen, doch in de Bilt gekomen weigerde ik uit te stappen en ik bleef dit weigeren. Op de Looidijk te De Bilt stopte Theo, waarna hij mij vastgreep en aan mij begon te trekken. Hij greep mijn linker en rechterbovenarm vast en kneep daar hard in. Op een gegeven moment greep Theo mij bij de keel met beide handen en kneep hard. Toen hij mijn keel dichtkneep,

zei hij: ,,I kill you''. Deze woorden herhaalde hij wel tien keer. Mijn keel doet pijn tengevolge van het knijpen.

Overwegende dat de hierbovengenoemde Jacoba E. als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Door de woorden ,,I kill you'', verscheidene malen geuit, werd ik bang en voelde mij door Z. bedreigd. Hij wekte bij mij de indruk, dat hij mij van het leven wilde beroven. Door het knijpen in mijn bovenarmen heb ik pijn ondervonden.

Overwegende dat het hierbovengenoemde proces-verbaal nr P. 630-61 voorts onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Ik zag op 1 augustus 1961 dat de huid van beide bovenarmen van Jacoba E. een groot aantal bloeduitstortingen vertoonde. Dit waren blauw gezwollen plekken. Het patroon van deze bloeduitstortingen toonde duidelijk de greep van de volle hand, daar de kernpunten de afmeting van een vingertop vertoonden en deze kernpunten zich naast elkaar en ongeveer op gelijke hoogte bevonden. Een dergelijk patroon, telkens de greep van een volle hand vertonende, was op diverse plekken op de bovenarmen zichtbaar.

De linkeronderarm en de linkerpols waren gezwollen. Op de huid van de hals van genoemde Jacoba E., rondom haar keel, waren blauwe gezwollen plekken zichtbaar. Het patroon van deze gezwollen plekken vertoonde duidelijk de greep van een volle hand. De kernpunten van deze blauwe plekken vertoonden duidelijk de afmeting van een vingertop.

Overwegende dat Gerrit Adrianus de Bie, oud 35 jaar, kapitein der Koninklijke Luchtmacht, wonende te Amersfoort, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Sinds 1 november 1960 ben ik als kapitein der Koninklijke Luchtmacht werkzaam als sportofficier op de vliegbasis Soesterberg aldaar. Bij brief van de CLS nr Sp.Int.61/2080/6 werd ik belast op 14 september 1961 met de leiding van de centrale vlieger-vijfkamp-training te Soesterberg. Krachtens genoemde brief was o.a. als deelnemer hieraan aangewezen de sergeant-vlieger der Koninklijke Luchtmacht P. M. Z., ingedeeld bij het 314 squadron der vliegbasis Eindhoven. In het kader van deze training diende Z. op vrijdag 29 september 1961 te 08.30 uur en vrijdag 6 oktober 1961 te 08.30 uur in het Sportfondsenbad te Amersfoort te zijn. Beide dagen duurde de zwemtraining tot 17.00 uur. Op geen van genoemde dagen is Z. echter verschenen, waartoe hij van mij geen recht of toestemming had;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten, waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

,,I 1. dat hij op 1 augustus 1961 te De Bilt opzettelijk na te noemen

„persoon met enig misdrijf tegen het leven gericht bedreigend, Jacoba E. „met beide handen bij de keel gegrepen en die keel heeft proberen dicht „te knijpen, daarbij bij herhaling uitroepende: „I kill you", door welk op- „treden hij, beklaagde, bij genoemde Jacoba E. de indruk heeft gewekt „deze van het leven te willen beroven;

„2. dat hij op 1 augustus 1961 te De Bilt opzettelijk mishandelend „Jacoba E. met kracht in haar bovenarmen en in haar keel heeft ge- „knepen, waardoor zij pijn ondervond;

„II dat hij te Amersfoort, terwijl hij als vrijwilliger wiens dienstver- „band hem tot doorlopende werkelijke dienst verplicht, in werkelijke „militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en als sergeant- „vlieger was ingedeeld bij 314 squadron op de vliegbasis Eindhoven, op „29 september 1961 niet te 08.30 uur voor het vervullen van zijn dienst „i.c. de training voor de vlieger-vijfkamp in het Sportfondsenbad te „Amersfoort, is gearriveerd, doch sindsdien opzettelijk van de plaats, „waar hij zijn dienst diende te verrichten, ongeoorloofd afwezig is ge- „weest en gebleven tot 17.00 uur op die dag, zijnde het tijdstip waarop „hem bewegingsvrijheid was verleend, en vervolgens op 6 oktober 1961 „te ± 08.30 uur wederom niet bij genoemde training voor de vlieger- „vijfkamp in het Sportfondsenbad te Amersfoort is verschenen, doch „opzettelijk van de plaats waar hij zijn dienst diende te verrichten on- „geoorloofd afwezig is geweest en gebleven tot 17.00 uur op die dag, „zijnde het tijdstip waarop hij toestemming had met bewegingsvrijheid „te gaan";

Overwegende dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

I 1. *„Bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht",*

2. *„Mishandeling",*

II *„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, niet langer dan vier dagen durende, tweemaal gepleegd";*

voorzien en strafbaar gesteld bij de artikelen 285 en 300 van het Wetboek van Strafrecht en 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende dat niet wettig en overtuigend is bewezen het geen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat de Krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden, waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende dat ten aanzien van het sub I bewezen verklaarde het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid als bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien, behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen:

1, 2, 6, 11, 13, 15 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht,

9, 10, 14a, 14b, 23, 57, 58 en 87 van het Wetboek van Strafrecht,

193, 197, 205, 243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde:

ten aanzien van sub I (1 en *2)* tot een gevangenisstraf voor de tijd van *een maand* en tot betaling van een geldboete ten bedrage van *eenhonderdvijftig gulden,* bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de duur van dertig dagen,

ten aanzien van sub II tot een militaire detentie voor de duur van *zes weken;*

Beveelt dat uitsluitend de opgelegde gevangenisstraf niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een op twee jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nrs 2 tot 6 van die Wet heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT

(1) Beklaagde was vanaf vrijdag te 08.30 uur afwezig tot de volgende maandag. Aangezien hij echter (normaal) die vrijdag te 17.00 uur met bewegingsvrijheid had mogen gaan, werd de tijd van vrijdag 17.00 uur tot maandagmorgen niet als opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid geteld, m.a.w. van zijn opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid werd de duur van de bewegingsvrijheid afgetrokken.

Ik meen dat dat willekeurig en onjuist is en verwijs naar mijn argumenten, vermeld in het naschrift onder het vonnis van 27 januari 1960, M.R.T. LIII (1960) blz. 685.

(2) De Krijgsraad heeft terzake van meerdaadse samenloop van bedreiging, mishandeling en opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid, op elk van welke misdrijven gevangenisstraf als hoofdstraf is gesteld, niet één straf opgelegd, zoals artikel 58 W.Sr. voorschrijft, doch heeft de bevoegdheid van artikel 11 W.M.Sr. ten aanzien van één der samenlopende misdrijven toegepast en daarmede ongelijksoortigheid van hoofdstraffen geforceerd. Geforceerd, want het is gekunsteld het aldus voor te stellen dat op opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht, militaire detentie is „gesteld".

Het wekt de indruk alsof de Krijgsraad, ook al door het voorwaardelijk opleggen van de gevangenisstraf en het onvoorwaardelijk doen ondergaan van de militaire detentie, deze laatste straf als een soort opvoedende maatregel, als een bijkomende straf, ziet. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 23 november 1961 *)

President: Kolonel Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Lt.-Kolonel K. Timmerman en Majoor ***C.*** L. W. M. Baron van Voorst tot Voorst.
Raadsman: Majoor K. Bakker.

Gevoegde zaken: (1) ongehoorzaamheid en feitelijke insubordinatie: in dronkenschap op de openbare weg, zwaaiend met een stoel; boven zijn hoofd, aangetroffen door een marechaussee-patrouille, geweigerd gevolg te geven aan de opdracht terug te keren naar de kazerne en vervolgens, door de patrouille aangegrepen, gerukt en getrokken; voorts: (2) mishandeling van een andere soldaat; weigeren zich in de cel te begeven toen hem voorlopig arrest was aangezegd en uitbreken uit ***de*** *cel.*

Terzake van de mishandeling gevangenisstraf (voorwaardelijk) opgelegd en terzake van de overige feiten militaire detentie (onvoorwaardelijk).
(W.M.Sr. art. 11, 13-15, 97, 114, 117, 120; W.Sr. art. 57, 58, 300).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen ***C. C.*** J., geboren 19 augustus 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien. enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: na voeging der afzonderlijk tegen liem aangebrachte zaken:

in de zaak W.L. 732/I/61:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 9 april 1961, derhalve in tijd van oorlog, te Kampen, althans in Nederland, toen zijn meerdere, de wachtmeester der Kon. Marechaussee J. H. Koning — onder meer belast met het toezicht op gedrag en tenue van in het garnizoen verblijvende militairen — hem, beklaagde, op de openbare weg, de Oudestraat aldaar, aantrof in vermoedelijke staat van dronkenschap en hem deswege de opdracht gaf mee te gaan naar de kazerne, heeft geweigerd aan voormeld hem door die meerdere gegeven dienstbevel te gehoorzamen, zeggende: „„dat doe ik niet, want ik heb avondpermissie", en vervolgens, toen voormelde meerdere tezamen met de marechaussee der 1e klasse L. **A.** de Bok, beklaagde, in verband met diens weigering vastgegrepen teneinde beklaagde over te brengen naar de kazerne, willens en wetens met geweld zich tegen genoemde meerderen heeft verzet door te rukken en te trekken in een richting, tegenovergesteld aan die, waarin deze meerderen hem wilden brengen;

in de zaak W.L. 1765/I/61:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet,

*) Zie de bijdrage van **Mr. W. J.** Smits op blz. 529 hiervóór. ***(Red.*** *M.R.T.).*

„1e. op of omstreeks 7 oktober 1961 te Kampen, in ieder geval „in Nederland, de dienstplichtig kanonnier L. Roet heeft mishandeld „door hem opzettelijk moedwillig in de borst bij zijn kleding te grijpen „en met kracht tegen een deur in de soldatenkamer te duwen, door „welke handeling van hem, verdachte, genoemde Roet pijn heeft on- „dervonden;

„2e. op of omstreeks 7 oktober 1961, derhalve in tijd van oorlog, „te Kampen, in ieder geval in Nederland, toen zijn meerdere, de adju- „dant-onderofficier H. Mout, naar aanleiding van de omstandigheid „dat beklaagde, aan wie voorlopig arrest als streng arrest was aan- „gezegd en in een cel moest worden ingesloten, aan hem, verdachte, „het bevel gaf de cel binnen te gaan, heeft geweigerd of opzettelijk „heeft nagelaten aan voormeld dienstbevel te gehoorzamen, zijnde „verdachte alstoen aldaar ondanks dat bevel willens en wetens voor de „celdeur blijven staan;

„3e. op of omstreeks 7 oktober 1961, derhalve in tijd van oorlog, „terwijl hem voorlopig arrest als streng arrest was aangezegd, te circa „18.00 uur zijn te Kampen, in ieder geval in Nederland, gelegen on- „derdeel heeft verlaten en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd „afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op diezelfde dag te circa „22.30 uur bij zijn onderdeel is teruggekeerd";

Overwegende, met betrekking tot het aan beklaagde in de zaak W.L. 1765/I/61 onder 2e telastegelegde, dat daarin kennelijk tengevolge van een schrijffout staat vermeld het woordje „en[v] in de zinsnede „en in een cel moest worden ingesloten", welke fout de Krijgsraad ambtshalve verbetert in dier voege, dat het woordje „en" worde vervangen door een komma, door welke verbetering beklaagde niet in zijn verdediging wordt geschaad;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring op 27 oktober 1961 opgemaakt en getekend door de commandant van Staf- en Verzorgingsbaiterij 101e Artillerie Meetafdeling onder meer blijkt, dat C. C. J., op genoemde datum sedert 11 oktober 1960 in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als dienstplichtige;

Met betrekking tot het onder W.L. 73211161 telastegelegde:

Overwegende, dat beklaagde voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard:

Op 9 april 1961, terwijl ik toen als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, liep ik op de Oudestraat, een openbare weg te Kampen. Het was toen ongeveer 21.30 uur. Ik had die avond behoorlijk bier gedronken en ik was aangeschoten. Ik zag een wachtmeester van de Koninklijke Marechaussee en een marechaussee der eerste klasse, waarvan ik later heb gehoord dat zij resp. Koning en de Bok heetten, op mij afkomen. Zij waren gekleed in uniform. Die wachtmeester gaf mij toen het duidelijke bevel met hem mee te gaan naar de kazerne, doch ik heb geweigerd daaraan te voldoen, daarbij zoiets zeggende als „dat doe ik niet, want ik

„heb avondpermissie." Vervolgens pakten Koning en de Bok mij beet met de kennelijke bedoeling mij die kazerne binnen te brengen, Ik wilde op dat moment die kazerne niet binnen en ik heb mij dan ook verzet door tegen te stribbelen, want ik wilde een andere richting uit dan waarin die marechaussees mij wilden brengen;

overwegende, dat Johan Heinrich Koning, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee van de Brigade Kampen, voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 9 april 1961 te omstreeks 21.30 uur bevond ik mij gekleed in het uniform der Koninklijke Landmacht, voorzien van de onderscheidingstekenen van mijn rang, op een rijwielpatrouille, belast met het toezicht op het gedrag en tenue van de in het garnizoen Kampen verblijvende militairen, op de openbare weg, de Oudestraat te Kampen, in gezelschap van de marechaussee der eerste klasse L. A. de Bok. Ik zag daar toen een in uniform gekleed soldaat, die later bleek ***C. C.*** J. te zijn geheten. J. zwaaide een stoel boven zijn hoofd. Ik heb mij naar J. begeven en ik merkte aan zijn adem, dat hij stevig had gedronken. Hij maakte op mij dan ook de indruk in staat van dronkenschap te verkeren. In verband hiermee gaf ik J. toen en daar de opdracht met mij mee te gaan naar de kazerne, doch J. antwoordde hierop, dat hij dit niet deed en wel met ongeveer deze woorden: „Dat doe ik niet, „want ik heb avondpermissie". Hierop hebben wij J. vastgegrepen, teneinde hem over te brengen naar de kazerne, de Generaal J. B. van Heutszkazerne te Kampen. J. echter rukte en trok in tegenovergestelde richting als waarin wij hem wilden brengen;

Met betrekking tot het onder W.L. nr. 1765/I/61 telastegelegde:

Overwegende, dat beklaagde voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard:

Op 7 oktober 1961 — ik was toen als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht — heb ik in de Van Heutszkazerne te Kampen de soldaat Roet, toen deze weigerde mij te helpen bij het inpakken van mijn P.S.U., in de borst bij zijn kleding gepakt en met kracht van mij afgeduwd. Hierdoor kwam Roet met zijn hoofd in aanraking met de kamerdeur. Roet kwam te vallen en bleef op de grond liggen huilen. Later op die dag heeft de adjudant-onderofficier Mout mij meegenomen naar de cellengang van genoemde kazerne en mij daar voorlopig arrest aangezegd te ondergaan als streng arrest. Daar heb ik gezegd dat ik de cel zelf niet inging. De adjudant heeft mij er duidelijk op gewezen dat ik de cel in moest gaan, doch ik bleef buiten de cel staan. Nadat de adjudant uit de cellengang weggegaan was, ben ik te ca. 15.00 uur door een bovenraam naar buiten geklommen, waarna ik over de kazernemuur ben geklommen. Aldus heb ik toen mijn te Kampen gelegen onderdeel verlaten. Ik ben daarvan sindsdien willens en wetens zonder toestemming afwezig geweest en gebleven, totdat ik diezelfde dag te circa 22.30 uur bij mijn onderdeel ben teruggekeerd;

Overwegende, dat Levie Roet, dienstplichtig soldaat Stafbatterij

101e Artillerie Meetafdeling te Kampen, als getuige voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 7 oktober 1961, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de 101e Artillerie Meetafdeling te Kampen, heeft de soldaat J. mij in de van Heutszkazerne aldaar in de borst bij mijn kleding vastgegrepen en mij met kracht tegen de deur geduwd in de buurt waarvan wij stonden. Hierdoor kwam mijn hoofd krachtig met die deur in aanraking, waardoor mij pijn veroorzaakt werd;

Overwegende, dat Hendrik Mout, adjudant-onderofficier bij de 101e Artillerie Meetafdeling te Kampen, als getuige voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 7 oktober 1961 werd ik door de wachtmeester van de week gewaarschuwd, dat de kanonnier Roet huilend op zijn bed lag, nadat hij van de kanonnier J. een pak slaag had gekregen. Later op die dag ben ik met bedoelde J. naar de cellengang van de Van Heutzkazerne te Kampen gegaan, alwaar ik hem voorlopig arrest aanzegde te ondergaan als streng arrest. Ik heb J. daarop het bevel gegeven de cel binnen te gaan. Deze weigerde echter ronduit en bleef voor de cel staan;

Overwegende, dat Klaas Lub, reserve-kapitein der artillerie, commandant Stafbatterij 101e Artillerie Meetafdeling, als getuige voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Als diens batterijcommandant kan ik verklaren, dat ik J. geen recht of toestemming heb gegeven op 7 oktober de kazerne te verlaten en daarvan sindsdien afwezig te zijn en te blijven tot ongeveer 22.30 uur die dag;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten, waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

in de zaak W.L. 732/I/61:

„opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog";

„feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog meermalen gepleegd";

in de zaak W.L. 1765/I/61:

„mishandeling";

„opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog";

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet langer „dan vier dagen durende";

voorzien en strafbaar gesteld bij: respectievelijk: art. 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht; art. 120 j° art. 117 van het Wetboek van Militair Strafrecht; art. 300 van het Wetboek van Strafrecht; art. 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht; art. 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders, waarbij in het bijzonder rekening is gehouden met de omstandigheid dat beklaagde reeds bijna 4 weken in voorlopig arrest heeft doorgebracht;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling terzake van mishandeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van *twee maanden* en terzake van de overige feiten tot een militaire detentie voor de tijd van *twee maanden;* met bevel dat de gevangenisstraf niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op *drie jaar* bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nr. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nrs. 2—6 van die Wet heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen, of niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde bijzondere voorwaarde, dat hij zich gedurende die proeftijd zal gedragen naar de aanwijzingen hem in liet belang zijner reclassering te geven door of namens het Consultatie Bureau voor Alcoholisme te 's-Gravenhage, alsmede dat hij zich, indien en voor zolang de toezichthoudende vereniging zulks nodig zal achten, zal laten opnemen in een door die vereniging aan te wijzen inrichting voor het ondergaan van een alcohol-ontwenningskuur, en met opdracht aan deze reclasseringsinstelling overeenkomstig art. 14*d,* alinea 2 van het Wetboek van Strafrecht — *Red.]*.

NASCHRIFT.

Voor de geforceerde constructie van het opleggen van (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf en (voorwaardelijke) militaire detentie, alsof het hier gold ongelijksoortige hoofdstraffenop de samenlopende misdrijven „gesteld", wordt verwezen naar het opstel van Mr. W. J. SMITS *op blz. 529 e.v. en naar mijn naschrift sub (2) onder het vonnis van de Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht van 3 januari 1962 (blz. 533 e.v.) dat door omstandigheden eerder in behandeling kwam dan bovenstaand oudere vonnis. Ook hier krijgt men de indruk dat de militaire detentie gezien wordt als een soort opvoedende maatregel of bijkomende straf. Trouwens: de Auditeur-Militair vorderde in deze zaak voorwaardelijke gevangenisstraf en onvoorwaardelijke plaatsing in een strafklasse.* *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Zuid

Vonnis van 21 juni 1962

President: Majoor Mr. *P.* E. Kloots (plv.); *Leden:* Kolonel P. *W.* van Duin en Lt.-Kolonel H. A. D. Nieuwenhuis.
Raadsman: Majoor K. Bakker.

Nieuw-Guinea desertie.

Wetende dat beklaagde, dpl. soldaat, aangewezen was om met een vliegtuig naar Ned. Nieuw-Guinea gezonden te worden, niet van verlof teruggekeerd en daardoor die reis niet medegemaakt. Twee dagen later gearresteerd. Desertie.

Twee jaren gevangenisstraf en ontslag (zonder ontzetting).

(W.M.Sr. art. 98).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. J., geboren 14 januari 1942, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij op of omstreeks 2 april 1962 te Oirschot, althans in Neder-
,,land, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst
,,was bij de Ned. Nieuw-Guinea Compagnie van het Regiment van
,,Heutsz en gelegerd in de Legerplaats Oirschot, en bestemd was voor
,,uitzending naar Ned. Nieuw-Guinea op 3 april 1962, na ommekomst
,,van een aan hem verleend verlof niet naar zijn genoemd onderdeel
,,is teruggekeerd, doch sindsdien daarvan opzettelijk afwezig is geweest
,,en gebleven, totdat hij op 5 april 1962 te Winschoten door de Ko-
,,ninklijke Marechaussee werd aangehouden, waardoor hij de reis naar
,,Ned. Nieuw-Guinea, zijnde een plaats buiten het Rijk in Europa,
,,waartoe het bevel hem bekend was — immers hem was opgedragen
,,om op 2 april 1962 naar de Legerplaats Oirschot terug te keren ten-
,,einde op 3 april 1962 per vliegtuig naar Ned. Nieuw-Guinea te ver-
,,trekken — niet heeft medegemaakt";

Overwegende: enz.;

overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Nieuw-Guinea Compagnie van het Regiment van Heutsz en was gelegerd in de Legerplaats Oirschot, alwaar ik wist, dat ik bestemd was voor uitzending naar Ned. Nieuw-Guinea en terwijl ik op 3 april 1962 per vliegtuig derwaarts had behoren tet vertrekken met mijn onderdeel en ten dien einde op 2 april 1962 bij mijn onderdeel in de Legerplaats Oirschot had behoren terug te keren, ben ik na een mij verleend weekend verlof per 29 maart 1962 niet op 2 april 1962 bij mijn onderdeel teruggekeerd, zulks terwijl ik van niemand toestemming had om op 2 april 1962 van mijn onderdeel afwezig te zijn en te

blijven. Vervolgens ben ik van mijn onderdeel afwezig geweest en gebleven tot ik op 5 april 1962 door de Koninklijke Marechaussee werd aangehouden te Winschoten met het gevolg dat ik de reis op **3** april 1962 van mijn onderdeel per vliegtuig naar Ned. Nieuw-Guinea niet heb meegemaakt;

Overwegende, dat eerdergenoemde Justitiële Verklaring voorts onder meer inhoudt:

Dienstplichtig soldaat H. L. is van 2 april 1962 tot 5 april 1962 onafgebroken zonder recht of vergunning afwezig geweest van zijn onderdeel Ned. Nieuw-Guinea Compagnie gelegerd te Legerplaats Oirschot. Hij is aangehouden op 5 april 1962 te Winschoten en teruggebracht door de adjudant Huybregts van het Regiment van Heutz;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindende verklaring van de kapitein J. C. M. Mathijsse, commandant Ned. Nieuw-Guinea Compagnie te Oirschot inhoudt:

Ondergetekende, Commandant Ned. Nieuw-Guinea Compagnie Regiment van Heutsz, verklaart, dat aan de dienstplichtig soldaat L. vóór zijn vertrek met inschepingsverlof werd opgedragen om op 2 april 1962 in de Legerplaats Oirschot terug te keren, teneinde op **3** april 1962 per vliegtuig naar Ned. Nieuw-Guinea te vertrekken. Betrokkene is niet op 2 april 1962 teruggekeerd doch werd op 5 april 1962 aangehouden;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — eerdergenoemde verklaring van de kapitein Mathijsse slechts gebezigd i.v.m. de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks" en „althans in Nederland;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„desertie in *tijd van oorlog"*,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het gepleegde misdrijf beklaagde ongeschikt acht in de militaire stand te blijven dienen doch niet tevens zodanig ongeschikt, dat hij voor goed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 jaren

(met aftrek van voorarrest vanaf 5 april 1962) en ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — *Red.*].

Krijgsraad te Velde te Hollandia

Vonnis van 21 juli 1961

President: Lt.-Kolonel Jhr. *R.* H. Boreel; *Leden:* Mr. J. *H.* G. Boekraad en Lt.-Kolonel *A.* F. Gerrits.
Raadsman: Kapt. J. *W.* Bakker.

Spelenderwijs, tijdens een patrouille, zijn geweer in de richting van zijn kameraad gebracht en een schot doen afgaan waardoor van de ander twee vingers verbrijzeld werden en geamputeerd moesten worden.
Twee weken gevangenisstraf; uitlezing van het vonnis.
(W.Sr. art. 308)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT IN NEDERLANDS NIEUW-GUINEA TE HOLLANDIA,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. V. D., geboren 27 september 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij als dpl. soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-
,,macht op of omstreeks 17 februari 1961 te Biak, althans in Neder-
,,lands Nieuw-Guinea, terwijl hij, ingedeeld bij de wacht van het zend-
,,station aldaar, tezamen met de eveneens bij die wacht ingedeelde dpl.
,,soldaat J. J. V. de Vries, als zodanig bezig was een ronde (patrouille)
,,te lopen, en hij bewapend was met een karabijn, althans een geweer,
,,waarvan het magazijn, naar hij wist, geladen was met tien, althans een
,,of meer, scherpe patronen, dit wapen ter hand heeft genomen en op
,,korte afstand van genoemde soldaat de Vries tegenover deze spelen-
,,derwijs de gevechtshouding heeft aangenomen, daarbij zijn karabijn of
,,geweer met de tromp in de richting van die de Vries brengend, ver-
,,volgens hoogst roekeloos en onvoorzichtig met die karabijn of dat ge-
,,weer zodanig heeft gehandeld, n.l. door onder meer de grendel van
,,het wapen over te halen, daarmee een patroon in de kamer van dat
,,wapen brengend, en vervolgens aan de trekker van dat wapen te trek-
,,ken, dat een schot uit die karabijn of dat geweer afging en een kogel
,,uit die karabijn of dat geweer voornoemde de Vries trof, waardoor
,,het aan zijn grove schuld te wijten is geweest, dat die kogel een of
,,meer vingerkootjes van de linkerhand van die de Vries heeft ver-
,,brijzeld, althans die de Vries zodanig verwondde, dat deze gedurende
,,meerdere weken zijn bezigheden als militair niet heeft kunnen ver-
,,richten[v];

Overwegende:. . .enz.;

overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 17 februari 1961 als wachthebbende was ingedeeld bij de wacht van het zendstation te Biak in Nederlands Nieuw-Guinea, bij welke wacht toen ook als wachthebbende was ingedeeld de soldaat de Vries; dat hij tezamen met de Vries van 17.30 uur tot 18.30 uur op die dag een patrouille moest lopen; dat zijn karabijn bij de aanvang van voornoemde patrouille geladen was met tien scherpe patronen, waarvan er zich geen in de kamer bevond; dat hij ervan overtuigd is, dat toen de veiligheidspal van zijn wapen op veilig stond; dat de Vries en hij tijdens de patrouille in een uitgelaten stemming waren; dat op een gegeven moment zijn karabijn van de rechterschouder gleed, waarbij de karabijnriem langs zijn arm gleed en het wapen met de punt van de kolfplaat op de grond kwam; dat hij toen niet gekeken heeft of de veiligheidspal van zijn karabijn door deze manipulatie op vuren was gekomen; dat even later de Vries zijn wapen in de gevechtshouding bracht, waarop hij eveneens de gevechtshouding aannam; dat hij toen ongeveer drie meter van de Vries afstond met de loop van zijn geweer in de richting van de Vries; dat even later een schot uit zijn wapen afging; dat hij daarop de Vries naar zijn linkerhand zag grijpen; dat hij zich niet kan herinneren zijn wapen te hebben gegrendeld; dat hij het grendelen van zijn wapen en daarna het overhalen van de trekker van dat wapen impulsief en als het ware automatisch moet hebben gedaan.

Overwegende, dat Juliaan Jan Vredeman de Vries, dienstplichtig soldaat, als getuige voor de Officier-Commissaris van de Krijgsraad onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 19 februari 1961 vanaf 13.30 uur als wachthebbende was ingedeeld bij de wacht van het zendstation te Biak in Nederlands Nieuw-Guinea, waarbij onder meer was ingedeeld de soldaat V. D.; dat hij tezamen met V. D. van 17.30 uur tot 18.30 uur op die dag een patrouille moest lopen; dat zijn wapen bij de aanvang van de patrouille was geladen met tien scherpe patronen, waarvan er zich geen in de kamer bevond, terwijl de veiligheidspal op veilig was gesteld; dat zij op een gegeven moment grapjes met hun wapen gingen uithalen; dat hij daarop zijn wapen met de loop in de richting van V. D. bracht en V. D. hetzelfde deed in zijn richting; dat hij zag dat V. D. daarbij zijn wapen ter rechterzijde van zijn lichaam bracht, zijn wapen grendelde en zijn vinger aan de trekker bracht; dat hij vlak daarop een schot hoorde afgaan uit het wapen van V. D. en tegelijkertijd een stekende pijn voelde in zijn linkerhand; dat van zijn linkerhand enige vingers bleken te zijn gekwetst; dat enige dagen later van die hand twee vingers zijn geamputeerd.

Overwegende, dat een ten processe aanwezige verklaring, gedagtekend 25 februari 1961 en ondertekend door de luitenant ter zee arts 2 OO W. Graandijk zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van genoemde arts, dat hij op 17 februari 1961 te 19.00 uur te Biak heeft onderzocht de soldaat J. J. V. de Vries rnr. 41.08.21.405;

dat hij daarbij heeft waargenomen bij genoemde soldaat een gecompliceerde verbrijzelingsfractuur van het tweede vingerkootje linker wijsvinger, het eerste vingerkootje linker middelvinger, het eerste vingerkootje linker ringvinger, de hals en de kop van het vijfde middenhandsbeentje, terwijl de derde en vierde vinger reeds dood waren;

dat de verwonding was veroorzaakt door een karabijnschot;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen de verklaring van de luitenant ter zee arts 2 OO W. Graandijk slechts bezigend in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

dat hij als dpl. soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 17 februari 1961 te Biak, in Nederlands Nieuw-Guinea, terwijl hij, ingedeeld bij de wacht van het zendstation aldaar, tezamen met de eveneens bij die wacht ingedeelde dpl. soldaat J. J. V. de Vries, als zodanig bezig was een ronde (patrouille) te lopen, en hij bewapend was met een karabijn, waarvan het magazijn, naar hij wist, geladen was met tien scherpe patronen, dit wapen ter hand heeft genomen en op korte afstand van genoemde soldaat de Vries tegenover deze spelenderwijs de gevechtshouding heeft aangenomen, daarbij zijn karabijn met de tromp in de richting van die de Vries brengend, vervolgens met die karabijn zodanig heeft gehandeld, dat een schot uit die karabijn afging en een kogel uit die karabijn voornoemde de Vries trof, waardoor het aan zijn grove schuld te wijten is geweest, dat die kogel een of meer vingerkootjes van de linkerhand van die de Vries heeft verbrijzeld.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„het aan zijn schuld te wijten zijn dat een ander zwaar lichamelijk „letsel bekomt",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 308 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten:

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad het gewenst oordeelt, dat het ten deze te wijzen vonnis door de secretaris openlijk zal worden uitgelezen op een appèl van de 7e Afd. Lichte Luchtdoelartillerie op een nader in overleg met de commandant van genoemd onderdeel te bepalen tijd en plaats;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, uitlezing van het vonnis en teruggave van het wapen — *Red.*].

Krijgsraad te Velde te Hollandia

Vonnis van 21 juli 1961

President: Lt.-Kolonel Jhr. R. H. Boreel; *Leden;* Mr. J. H. G. Boekraad en Lt.-Kolonel A. F. Gerrits.
Raadsman: 1e-Luit. J. R. Winkel.

Als wachthebbende, met geweer gewapend tijdens een bevolen patrouillegang op een bank van een militaire auto gaan zitten en in slaap gevallen: qualificatie „als ander militair. . . .”

(W.M.Sr. art. 129)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT IN NEDERLANDS NIEUW-GUINEA TE HOLLANDIA,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen Th. H. W., geboren 23 juni 1942, dpl. soldaat, beklaagde;

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-„macht, althans als militair in de zin der wet op of omstreeks 19 maart „1961 te Biak, althans in Nederlands Nieuw-Guinea, terwijl hij alstoen „was ingedeeld bij de „wacht munitie en radar" op of nabij de „water-„„basis" van de Marinekazerne aldaar, althans bij enige wacht en als „schildwacht althans als wachthebbende was belast met het uitvoeren „van een patrouillegang en gedurende deze patrouillegang tot taak had „onder meer de bewaking van radaropstellingen en munitiebunkers en „daarbij voortdurend waakzaam moest zijn, opzettelijk en in strijd met „zijn consignes achter in een in zijn bewakingsgebied staand militair „voertuig op een bank is gaan zitten en een min of meer liggende hou-„ding heeft aangenomen en vervolgens in slaap is gevallen, dusdoende „zich heeft gebracht of heeft laten brengen in een toestand waarin hij „als schildwacht althans als wachthebbende de hem opgedragen pa-„trouilledienst niet naar behoren kon verrichten;"

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 18 maart 1961 te 12.30 uur op wacht is gekomen op het militaire terrein de „waterbasis” van de Marinekazerne te Biak in Nederlands Nieuw-Guinea als wachthebbende van de „wacht munitie „en radar"; dat hij, bewapend met een karabijn en gekleed in het uniform van de Koninklijke Landmacht, tijdens die wacht op 19 maart 1961 te 00.30 uur door de commandant van de wacht, de korporaal der eerste klasse E. S. Rep, op patrouille werd gezonden, waarvan hij te omstreeks 02.30 uur moest zijn teruggekeerd; dat hij tijdens deze patrouillegang tot taak had de beveiliging van de radaropstellingen en munitiebunkers en wist, dat zulks onder meer inhield voortdurend waakzaam te zijn; dat hij te omstreeks 02.00 uur op 19 maart 1961 na

aanvankelijk op de treeplank van een in zijn bewakingsgebied geparkeerd staand militair voertuig te zijn gaan zitten, teneinde niet het risico te lopen ontdekt te worden, achter in die auto op een bank in een min of meer liggende houding, is gaan zitten; dat hij vervolgens in slaap is geraakt en dusdoende de op hem alstoen rustende verplichting om o.a. voortdurend de radaropstellingen en munitiebunkers te beveiligen, niet is nagekomen; dat hij op een gegeven moment door de korporaal der eerste klasse Rep werd wakker gemaakt.

Overwegende, dat Eldert Sijmen Rep, korporaal der eerste klasse, als getuige voor de Officier-Commissaris van de Krijgsraad onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd;

dat hij in het tijdvak van 18 maart 1961 te 12.30 uur tot 19 maart 1961 te 08.30 uur commandant was van de wacht ,,munitie en radar" op het terrein van de ,,waterbasis" van de Marinekazerne te Biak in Nederlands Nieuw-Guinea, bij welke wacht toen als wachthebbende o.a. was ingedeeld de dienstplichtig soldaat W.; dat hij op 19 maart 1961 te 00.30 uur de soldaat W. op patrouille heeft gezonden waarvan W. te 02.30 uur op die dag moest zijn teruggekeerd; dat de consignes van deze patrouille toen o.a. inhielden de beveiliging van de radaropstellingen en de munitiebunkers en dat de op patrouille zijnde soldaat voortdurend waakzaam moest zijn; dat hij deze consignes bij de aanvang van de wacht soldaat W. heeft voorgelezen; dat hij, toen soldaat W. niet om 02.30 uur van de aan hem opgedragen patrouillegang terugkeerde, eerst een soldaat heeft uitgezonden om W. te zoeken en, nadat deze was teruggekeerd zonder W. gevonden te hebben, te omstreeks 03.15 uur zelf op ronde ging om een onderzoek in te stellen; dat hij daarop na enig zoeken de soldaat W. op een bank van een in zijn bewakingsgebied geparkeerd militair voertuig zag liggen slapen.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 19 maart 1961 te Biak, in Nederlands Nieuw-Guinea, terwijl hij alstoen was ingedeeld bij de ,,wacht munitie en radar" op de ,,waterbasis" van de Marinekazerne aldaar en als wachthebbende was belast met het uitvoeren van een patrouillegang en gedurende deze patrouillegang tot taak had onder meer de bewaking van radaropstellingen en munitiebunkers en daarbij voortdurend waakzaam moest zijn opzettelijk en in strijd met zijn consignes achter in een in zijn bewakingsgebied staand militair voertuig op een bank is gaan zitten en een min of meer liggende houding heeft aangenomen en vervolgens in slaap is gevallen.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„als ander militair behorende tot enige wacht, een als zodanig op hem „rustende verplichting niet nakomen";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 lid 1 en 5 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen

is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 maanden, waarvan 1 maand voorwaardelijk met een proeftijd van 1 jaar — *Red.]*.

NASCHRIFT.

Terecht heeft de Krijgsraad deze wachthebbende, die immers niet „op „post of uitkijk is gesteld" maar (met geweer gewapend) patrouille moest lopen, niet bestempeld als „schildwacht" mam als „ander mili- „tair". De Krijgsraad heeft de zin echter in de kwalificatie niet afgemaakt: niet gesteld is anders dan als schildwacht, terwijl ook het woord „als" in de aanvang van de kwalificatie is weggevallen.

W. ***H.V.***

Krijgsraad te Velde te Hollandia

Vonnis van 15 december 1961

President: Lt.-Kolonel G. H. H. Schröder; *Leden:* Lt.-Kolonel K. *B.* van Buren en Mr. J. H. G. Boekraad
Raadsman: 2e Luit. O. V. J. Hoelscher.

Weigeren te (zullen) voldoen aan de opdracht van een meerdere, van 04.00 tot 06.00 uur een wachtpost te betrekken in verband met te Sorong plaats gehad hebbend infiltraties.

De Krijgsraad acht geen termen aanwezig om „tijd van oorlog" in de zin waarin dit woord in de strafwet voorkomt, aan te nemen.

(W.M.Sr. art. 114, W.Sr. art. 87)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT IN NEDERLANDS NIEUW-GUINEA TE HOLLANDIA,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. L. V., geboren 14 maart 1941, dpl. soldaat, beklaagde.

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat der eerste klasse in werkelijke „dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der „wet, op of omstreeks 24 september 1961, derhalve in tijd van oorlog, „op het eiland Jefman bij Sorong, althans in Nederlands Nieuw-Guinea, „toen zijn militaire meerdere de dienstplichtig sergeant R. S. M. Kievits „hem — ter uitvoering van een voor het eiland Jefman is verband met „te Sorong plaats gehad hebbende infiltraties bevolen wacht-, patrouille- „en waarnemingspostensysteem — het bevel gaf om op genoemde dag

,,van 04.00 tot 06.00 uur waarnemingspost A op kaap Smink op ge-
,,noemd eiland te bezetten, althans op post te gaan, heeft geweigerd aan
,,dit bevel te voldoen, zeggend onder meer ,,dat doe ik niet'' of woorden
,,van gelijke strekking.

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik erken, dat ik als dienstplichtig soldaat der eerste klasse bij de Koninklijke Landmacht, toen de dienstplichtig sergeant Kievits, van wie ik wist, dat hij mijn militaire meerdere was, mij op 24 september 1961 te 01.00 uur opdracht gaf om op het eiland Jefman bij Sorong, ter uitvoering van een voor het eiland Jefman in verband met te Sorong plaats gehad hebbende infiltraties bevolen patrouille- en waarnemingspostensysteem, van 04.00 tot 06.00 uur diezelfde dag een patrouille te gaan lopen, heb geweigerd hieraan te voldoen, zeggende onder meer: ,,Dat ,,doe ik niet''.

Overwegende, dat Rudolf, Simon, Maria Kievits, oud 22 jaar, dienstplichtig sergeant, rnr. 39.09.08.201, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 23 september 1961 bevond ik mij als dienstplichtig sergeant in werkelijke dienst op het eiland Jefman bij Sorong. In verband met op het vasteland bij Sorong plaats gehad hebbende infiltraties waren op dit eiland extra veiligheidsmaatregelen genomen. Vanuit de versterkte wacht bij Kaap Smink op genoemd eiland werden patrouilles geleverd en de waarnemingspost Alpha, gelegen op de heuvel bij Kaap Smink bezet. Op 24 september 1961 te 00.01 uur trad ik op als wachtcommandant van deze wacht en had de dienstplichtig sergeant Vos als zodanig afgelost. Ik gaf de soldaat der eerste klasse V. te omstreeks 01.00 uur toen opdracht om van 04.00 tot 06.00 uur van die dag de waarnemingspost Alpha te bezetten. Hij weigerde hieraan te voldoen, zeggende: ,,Bat doe ik niet''.

Overwegende, dat Henricus, Marinus, Clemens, Maria Vos, oud 24 jaar, dienstplichtig sergeant, rnr. 36.12.04.398, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 23 september 1961 fungeerde ik van 18.00 uur tot 24.00 uur als wachtcommandant van de wacht bij Kaap Smink op het eiland Jefman bij Sorong. Soldaat der eerste klasse V. behoorde tot deze wacht. Ik werd te omstreeks 24.00 uur afgelost door de dienstplichtig sergeant Kievits. Ik was erbij toen de soldaat der eerste klasse V. zich die nacht te 01.00 uur terugmeldde van patrouille bij de wacht. Ik hoorde, dat de sergeant Kievits hem de opdracht gaf van 04.00 uur tot 06.00 uur op post te gaan en dat de dienstplichtig soldaat der eerste klasse V. daarop weigerde deze opdracht uit te voeren door te zeggen: ,,Dat doe ik niet''.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten·

„dat hij als dienstplichtig soldaat der eerste klasse in werkelijke dienst „bij de Koninklijke Landmacht, op 24 september 1961, op het eiland „Jefman bij Sorong, toen zijn militaire meerdere de dienstplichtig ser- „geant R. S. M. Kievits hem, — ter uitvoering van een voor het eiland „Jefman in verband met te Sorong plaats gehad hebbende infiltraties be- „volen wacht-, patrouille- en waarnemingspostensysteem, — het bevel „gaf om op genoemde dag van 04.00 tot 06.00 uur op post te gaan, „heeft geweigerd aan dit bevel te voldoen, zeggend onder meer: „Dat „„doe ik niet"."

Overwegende dienaangaande, dat de Krijgsraad geen termen aanwezig acht om „tijd van oorlog" in de zin, waarin dit woord in de strafwet voorkomt, aan te nemen.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Opzettelijke ongehoorzaamheid",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, lid 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Overwegende, dat het niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 1 maand — *Red.*].

DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

Territoriale Bevelhebber Luid

Beschikking van 6 maart 1962

De beklagmeerdere verklaart het beklag van een soldaat ongegrond, handhaaft de opgelegde straf van 3 maanden plaatsing in de tuchtklasse, na uitvoerige motivering, en wijzigt de omschrijving der strafreden, welke wijziging nochtans niet strekt ten gunste van klager.

Het H.M.G. komt de opgelegde straf óndoelmatig voor, nádat klager inmiddels ongeschikt was verklaard voor de verdere waarneming van de militaire dienst en huiswaarts was gezonden. In verband daarmede verklaart het Hof het beklag gedeeltelijk gegrond en wijzigt de opgelegde straf in die van 14 dagen streng arrest, welke straf wordt geacht te zijn ondergaan gedurende de tijd dat klager zich in verband met de straf, waarvan beklag, van rechtswege in arrest bevond, en handhaaft de door de heklagmeerdere gewijzigde strafreden.

(W.K. art. 20, 61, 64—68).

De Brigade-Generaal P. G. A. COOPMANS, Territoriale Bevelhebber Zuid;

Gezien het beklag van de dienstplichtig soldaat M., rnr. 42.03.21. 259, van de 432e Compagnie van Heutsz Mobiel, houdende de op 27 februari 1962 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van plaatsing in een tuchtklasse voor de tijd van drie maanden, met de strafreden: ,,Is ongevoelig gebleken voor de vermaningen en ,,straffen welke op hem werden toegepast, oefent een slechte invloed ,,uit op zijn kameraden en stoort de goede gang van zaken bij de op- ,,leiding. Thans wederom blijk gegeven zich niet te willen aanpassen ,,aan de eisen welke het militaire milieu stelt, door na controle bij ,,een dokter in Weert niet onmiddellijk naar zijn onderdeel in Budel ,,terug te keren, zoals hem was opgedragen, doch eerst na ongeveer ,,twaalf uren zich bij de Koninklijke Marechaussee te Brunssum te ,,melden" hem opgelegd door de Luitenant-Kolonel D. OVERBEEKE, waarnemend Territoriale Commandant Limburg, en hem op 23 februari 1962 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende, dat klager heeft verklaard dat hij de hem voor het gepleegde vergrijp opgelegde straf te zwaar achtte en voorts volhard heeft in zijn terzake eerder afgelegde verklaringen, waarin hij de door hem gepleegde ongeoorloofde afwezigheid heeft erkend;

Overwegende, dat uit het zich bij de op de zaak betrekking hebbende bescheiden bevindende proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek blijkt dat klager zonder geldige reden of verkregen toestemming en derhalve ongeoorloofd gedurende omtrent twaalf uren afwezig is geweest;

Overwegende voorts dat klager blijkens het bij de op de zaak betrekking hebbende bescheiden aanwezige afschrift van zijn straflijst sedert hij op 10 augustus 1961 in werkelijke dienst is gekomen reeds zes maal eerder werd gestraft laatstelijk op 5 februari 1962 met de straf van veertien dagen streng arrest met inhouding van soldij gedurende de gehele strafperiode; dat de feiten, waarop deze bestraffingen betrekking hebben, duiden op een bij klager aanwezig ernstig gebrek aan discipline;

Overwegende, dat is komen vast te staan dat klager het feit, terzake waarvan hij thans is gestraft, heeft gepleegd en dat dit feit oplevert een ernstig vergrijp tegen de krijgstucht; dat hem deswege terecht een krijgstuchtelijke straf is opgelegd; dat, aangezien is gebleken dat eerder opgelegde straffen niet hebben geleid tot verbetering van klagers gedrag, thans een gevoelige correctie moet worden toegepast; dat derhalve terecht de strafoplegger heeft besloten tot klagers plaatsing in een tuchtklasse;

Overwegende tenslotte dat de omschrijving der strafrcden wijziging behoeft;

Beschikkende op het beklag;

Verklaart dit: ongegrond;

Handhaaft de opgelegde straf;

Wijzigt de omschrijving der strafreden — welke wijziging nochtans niet strekt ten gunste van klager — zodat deze komt te luiden:

„Na controle door een arts te Weert niet onmiddellijk naar zijn te „Budel gelegerd onderdeel teruggekeerd, zoals hem was opgedragen, „doch zich eerst ongeveer twaalf uren later bij de Koninklijke Mare- „chaussee te Brunssum gemeld, waardoor hij wederom blijk heeft ge- „geven zich niet te willen aanpassen aan de eisen, welke de militaire „dienst stelt";

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de straf-oplegger en aan de Chef van de Generale Staf.

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 5 juni 1962

President: Mr. Veldman (plv.); *Leden:* luitenant-generaals Mr. Schepers en Zegers, kapitein ter zee Van Vreeswijk (plv.) en generaal-majoor Winkel (plv.).

(Zie *de beschikking hiervóór).*

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verklaring, gedagtekend 8 maart 1962, waarbij de dienstplichtig soldaat M., rnr. 42.03.21.259, destijds dienende bij het Regiment van Heutsz, 432 Compagnie van Heutsz Mobiel, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de Territoriaal Bevelhebber Zuid over de straf van plaatsing in de tuchtklasse voor de tijd van drie maanden, hem opgelegd door de waarnemend Territoriaal Commandant Limburg wegens:

„Is ongevoelig gebleken voor de vermaningen en straffen welke op „hem werden toegepast, oefent een slechte invloed uit op zijn kame- „raden en stoort de goede gang van zaken bij de opleiding.

„Thans wederom blijk gegeven zich niet te willen aanpassen aan de „eisen welke het militaire milieu stelt, door na een controle bij een „dokter in Weert niet onmiddellijk naar zijn onderdeel in Budel terug te „keren, zoals hem was opgedragen, doch eerst na ongeveer twaalf uren „zich bij de Koninklijke Marechaussee in Brunssum te melden",

bij welke beschikking — op 6 maart 1962 genomen en op dezelfde dag ter kennis van klager gebracht — het beklag ongegrond werd verklaard met handhaving van de opgelegde straf en met wijziging van de omschrijving van de strafreden — welke wijziging nochtans niet strekt ten gunste van klager — zodat deze komt te luiden:

„Na controle door een arts te Weert niet onmiddellijk naar zijn te „Budel gelegerd onderdeel teruggekeerd, zoals hem was opgedragen, „doch (lees: zich, Red.) eerst ongeveer twaalf uren later bij de Konink-

„lijke Marechaussee te Brunssum gemeld, waardoor hij wederom blijk „heeft gegeven zich niet te willen aanpassen aan de eisen, welke de „militaire dienst stelt";

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Ovenvegende, dat nu het niet doenlijk was klager in persoon te ondervragen het Hof deze ondervraging heeft opgedragen aan de commandant der brigade Heerlen van de Koninklijke Marechaussee, van welk verhoor een ambtsedig proces-verbaal is opgemaakt, hetwelk bij de stukken is gevoegd;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende, dat klager heeft erkend zich te hebben schuldig gemaakt aan het hem verweten krijgstuchtelijk vergrijp;

Overwegende, dat klager ingevolge beslissing van de Inspecteur van de Militair Geneeskundige Dienst op 6 april 1962 ongeschikt werd verklaard voor de verdere waarneming van de militaire dienst en bereids naar huis werd gezonden;

Overwegende, dat in verband met het vorenoverwogene het Hof de aan klager opgelegde straf ondoelmatig is voorgekomen;

Overwegende, dat het Hof derhalve termen aanwezig acht de opgelegde straf te wijzigen, zoals hieronder zal worden aangegeven;

Krachtens artikel 68 van de Wet op de Krijgtucht de eindbeslissing nemende op het beklag;

Verklaart dit gedeeltelijk gegrond;

Handhaaft de omschrijving van de strafreden zoals vastgesteld in de beschikking waarvan beklag;

Wijzigt de opgelegde straf in veertien dagen streng arrest, welke straf wordt geacht te zijn ondergaan gedurende de tijd dat klager zich in verband met de straf waarvan beklag van rechtswege in arrest heeft bevonden;

Beveelt, dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan de klager, de strafoplegger, de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en de Minister van Defensie.

NASCHRIFT.

In bovenstaande beschikking verklaart het H.M.G. het beklag van soldaat M. gedeeltelijk gegrond, overwegende dat de opgelegde straf, in verband met de beslissing van de I.M.G.D., waarbij klager op 6 april 1962 ongeschikt werd verklaard voor de verdere waarneming van de militaire dienst en bereids naar huis werd gezonden, het Hof ondoelmatig is voorgekomen. Blijkbaar was de opgelegde straf niet ondoelmatig ten tijde van de strafoplegging en ten tijde van de beklagbehandeling in eerste instantie. Soldaat M. heeft dan ook niet gereclameerd en niet kunnen reclameren terzake van deze later opgekomen omstandigheden. Daarom doet het niet bevredigend aan, dat het Hof het beklag

van soldaat M. op grond van deze omstandigheden gedeeltelijk gegrond verklaart.

In dit geval doet zich de vraag voor of de zaak, de strafoplegging, moet worden beoordeeld naar de omstandigheden zoals die zich hebben voorgedaan ten tijde van de bestraffing of ook met inachtneming van volkomen nieuwe omstandigheden, welke na de strafoplegging zijn opgekomen?

De strafoplegger, de klager en de beklagmeerdere hebben met láter ingetreden volkomen nieuwe omstandigheden geen rekening kunnen houden bij de strafoplegging, bij de indiening van het beklag en bij de beklagbeschikking, daar deze feiten toen niet aanwezig waren. Wij hebben dan ook achter de overweging van het Hof dat de opgelegde straf „ondoelmatig" zou zijn geweest een vraagteken gesteld. Was de oorspronkelijke straf op grond van 's-Hofs motieven nu meer ondoelmatig dan de daarvoor in de plaats gestelde straf van 14 dagen streng arrest, welke straf wordt geacht te zijn ondergaan gedurende de tijd dat klager zich in verband met de straf waarvan beklag van rechtswege in arrest heeft bevonden, en welke straf bbvendien lichter is (art. 29 W.K.)?

Indien de strafoplegging was beoordeeld naar de oorspronkelijke omstandigheden en de beschikking waarvan beklag zou zijn gehandhaafd, had, naar het ons voorkomt, v.g.l. art. 53 W.K., mogelijk ook kunnen worden bepaald, dat de gestrafte werd vrijgesteld van de hem opgelegde straf, anders gezegd, dat de hem opgelegde straf niet zou worden tenuitvoergelegd op grond van de „buitengewone" omstandigheden, dat klager inmiddels ongeschikt was verklaard voor de verdere waarneming van de militaire dienst en bereids huiswaarts was gezonden. Deze oplossing komt ons meer reëel voor dan die welke het Hof heeft gegeven, zowel met betrekking tot de beslissingen van de strafoplegger en de beklagmeerdere als ten aanzien van de gestrafte.

Een soortgelijke moeilijkheid als hiervoren besproken kan zich, voordoen b.v. bij beklag van een onderofficier terzake van de hem opgelegde straf van de verplichting om 2 uur voor het avondappel in de kazerne terug te zijn die, voordat deze straf in kracht van gewijsde is gegaan, inmiddels is benoemd tot officier.

A.F.S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 7 maart 1962

(MA W *1961/B 20)*

voorzitter: Mr. **A.** Blom (fgd.); *Leden:* Mrs. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. ***C.*** M. **O.** van Nispen tot Sevenaer.

Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 6, 45.

Eiser was *per 16 maart 1960 niet tot luitenant-kolonel bevorderd, omdat hij niet aan de daarvoor gestelde eisen voldeed.*

Eisers mening dat hij ten onrechte voor bevordering is voorbij gegaan omdat drie andere majoors wel zijn bevorderd, hoewel zij medisch beperkt inzetbaar waren, is reeds om deze reden onjuist, dat zijn geval niet op één lijn kon worden gesteld met gevallen waarin belemmeringen van medische aard een rol hebben gespeeld.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake R., wonende te G., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen,

tegen *de Minister van Defensie, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin,* gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden T. W A. Snelders, referendaris bij het Ministerie van Defensie, wonende te Voorburg.

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat de Minister van Defensie bij brief van 13 mei 1960 aan eiser, toenmaals majoor der infanterie, heeft medegedeeld, dat bij de bevordering tot luitenant-koloiiel, welke per 16 maart 1960 had plaats gevonden, de keuze niet op hem was gevallen, hoewel hij gezien zijn plaats in de ranglijst voor een zodanige bevordering in aanmerking had kunnen komen;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 19 juni 1961 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het beroep, door eiser ingesteld tegen het Koninklijk besluit waarbij hij per 16 maart 1960 voor bevordering tot luitenant-kolonel was voorbijgegaan, van welk besluit hem uit voormelde brief van 13 mei 1960 was gebleken, ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser (aan wie met ingang van 1 september 1961 eervol ontslag uit de militaire dienst is verleend) tegen genoemde uitspraak van het Ambtenarengerecht bij de Raad in beroep is gekomen en bij het beroepschrift op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht, uit te spreken dat het besluit tot voorbijgaan voor bevordering op grond van het niet-voldoen aan het gestelde criterium niet op feitelijk juiste grondslag berust en dat hij alsnog met terugwerkende kracht per 16 maart 1960 dient te worden bevorderd;

IN RECHTE:

Overwegende dat volgens de in eerste aanleg ingediende contramemorie bij de per 16 maart 1960 plaatsgevonden hebbende bevordering van majoors van het wapen der infanterie als maatstaf heeft gegolden, dat deze hoofdofficieren enerzijds alleszins geschikt dienden te zijn voor de vervulling van de meest voorkomende luitenant-kolonelsfuncties bij hun wapen en anderzijds blijkens twee opeenvolgende beoordelingen — welke beide beoordelingen gezamenlijk een tijdvak van in beginsel vier, doch tenminste drie jaren omvatten — voor bevordering waren aanbevolen en in hun rang in alle opzichten met tenminste als „zeer goed" waren gekwalificeerd;

Overwegende dat vaststaat, dat eiser per 16 maart 1960 aan deze maatstaf niet voldeed;

Overwegende dat eiser van mening is dat hij ten onrechte voor bevordering is voorbijgegaan, omdat drie andere majoors der infanterie per 16 maart 1960 wel tot luitenant-kolonel zijn bevorderd, hoewel zij medisch beperkt inzetbaar waren en daarom voor bevordering niet onbeperkt aan te bevelen zijn geweest en ook niet in hun rang met „zeer goed" mogen zijn beoordeeld;

Overwegende dat eisers mening echter onjuist is reeds om deze reden, dat zijn geval niet op één lijn kan worden gesteld met gevallen, waarin belemmeringen van medische aard een rol hebben gespeeld;

dat daarom, indien op de bij de contra-memorie omschreven regel in feite een uitzondering zou zijn gemaakt voor laatstbedoelde gevallen, dit geenszins zou behoeven in te sluiten dat ook eiser diende te worden bevorderd;

dat, gelet op het vorenstaande, onbesproken kan blijven of inderdaad in feite zodanige uitzondering is gemaakt ten aanzien van de door eiser bedoelde drie majoors, die naar de mededeling van gedaagdes gemachtigde voor bevordering waren aanbevolen en in hun rang met „zeer goed" waren beoordeeld, hetgeen volgens eiser blijkens zijn hierboven weergegeven mening ten onrechte zou zijn geschied;

Overwegende dat ook overigens niet is gebleken dat het bestreden besluit kan worden aangetast op één der gronden, omschreven in artikel 58 lid 1 der Ambtenarenwet 1929, zodat eisers beroep bij de aangevallen uitspraak terecht ongegrond is verklaard;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken

Uitspraak van **12** februari 1962

Voorzitter: Mr. *B. L.* van Strij de Regt; *Leden:* Mrs. Dr. A. van Praag en G. J. M. van den Dungen; *Militaire leden:* Kapiteins ter zee van Administratie b.d. J. Bouma en T. Schaper.

V.V.K.M., bijlage XIX, punt 20 aanhef en onder b.

Onder „werkelijke dienst" wordt in de onderhavige regeling niet hetzelfde verstaan als in artikel 10 van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922.

Klager had op 20 september 1959 25 jaar werkelijke dienst vervuld en was op 1 november 1959 benoemd tot officier.

Op 20 september 1959 voldeed hij derhalve niet aan het in genoemde bepaling gestelde vereiste: als beroepsofficier een werkelijke dienst als militair voleindigen van 25 jaren, zodat hij geen aanspraak had op een gratificatie. Ook uit anderen hoofde heeft hij zodanige aanspraak niet, hoe onbevredigend dit ook is.

inzake: **A.,** wonende te V., luitenant ter zee van vakdiensten der tweede klasse, klager, in persoon verschenen ter openbare terechtzitting, bijgestaan door zijn raadsman A. L. Vriens, kapitein-luitenant ter zee, wonende te Den Helder,

tegen de Minister van Defensie te 's-Gravenhage, verweerder, voor wie als gemachtigde ter openbare terechtzitting is verschenen R. G. G. Riegen, luitenant ter zee van administratie der 1e klasse, wonende te 's-Gravenhage.

Wat de feiten betreft:

Overwegende, dat klager op 25 februari 1961 langs hiërarchieke weg het volgende tot verweerder gericht verzoek heeft ingediend: te mogen vernemen of hij in aanmerking komt voor de toekenning van de gratificatie als bedoeld in VVKM 13 bijlage XIX punt 20 onder b ten eerste;

Overwegende, dat bij dat verzoek de navolgende omschrijving was gevoegd:

„Betrokkene werd op 2 februari 1918 geboren en trad op 16-jarige „leeftijd, op 20 september 1934 in s'-Rijkszeedienst.

„Betrokkene passeerde op 25 juni 1938 de NKK in zuidelijke rich-„ting en keerde door de oorlog, waaraan hij daadwerkelijk deelnam, „eerst op 4 april 1946 in Nederland terug; hij verkreeg daarvoor 6 jaar „en 11 maanden en 3 dagen dubbeltelling voor de berekening van de „diensttijd voor de medaille voor 24-jarige dienst.

„Daar hij de periode van 29 oktober 1948 tot 20 februari 1949 en „van 20 januari 1952 tot 14 februari 1952 binnen de keerkringen door-„bracht, konden 4 maanden en 15 dagen eveneens voor dubbeltelling „in aanmerking worden gebracht.

„Op grond van de destijds van kracht zijnde bepalingen kwam be-„trokkene op 14 oktober 1952 in aanmerking voor de medaille voor „24-jarige dienst. Op grond van het gestelde in VVKM 13 bijlage XIX „punt 42 werd hem toen geen gratificatie toegekend.

„Betrokkene werd op 1 november 1959 tot officier van vakdiensten „benoemd. Hij vermeent thans, op grond van het gestelde in VVKM „13 bijlage XIX punt 41 en 20b, in aanmerking gebracht te kunnen „worden voor de aldaar bedoelde gratificatie, met inachtneming van „het gestelde in CZ 1571a punt 374.

„Hierbij wordt aangenomen dat onder het begrip ***„werkelijke dienst"*** „vermeld in VVKM 13 bijlage XIX punt 20b hetzelfde wordt ver-„staan als het begrip ***„werkelijke diensttijd"*** vermeld in VVKM 125 „artikel 10 ten eerste sub a voor de pensioenwet voor de zeemacht „1922.";

Overwegende, dat verweerder naar aanleiding van dat verzoek op 21 juli 1961 tot de Commandant der Zeemacht in Nederland de als volgt luidende brief heeft gericht:

„In antwoord op het onder no. CZM/P/05745/21503 dd. 8 maart „1961 doorgezonden verzoek van luitenant ter zee van vakdiensten „der tweede klasse jongste categorie A. (21503) om in aanmerking te „komen voor de gratificatie voor 25 jaar dienst bij de Koninklijke „Marine, heb ik de eer Uhoogedelgestrenge het volgende mede te „delen.

„In de regeling betreffende de gratificatie bij ambtsjubilea (bijlage „XIX van VVKM XIII) is bepaald, dat de toekenning van deze grati- „ficaties aan officieren der zeemacht is gekoppeld aan het toekennen „van het ereteken tot beloning van een eervolle langdurige dienst als „officier.

„Voor de toekenning van genoemd ereteken wordt de diensttijd be- „rekend naar de *werkelijke diensttijd als officier* (punt 20a).

„In verband met het feit dat vorengenoemde bepaling met betrek- „king tot de officieren van vakdiensten niet wel uitvoerbaar was, is de „toekenning van de gratificatie voor deze categorie van officieren af- „hankelijk gesteld van de *werkelijke diensttijd als militair (punt 20b).*

„De in de pensioenwet voor de zeemacht 1922 opgenomen bepaling, „dat het gedeelte van de werkelijke diensttijd doorgebracht vóór het „bereiken van de leeftijd van 18 c.q. 16 jaar, *niet* medetelt bij de be- „rekening van de voor pensioen geldende diensttijd, vindt in de onder- „havige regeling *geen toepassing.*

„Luitenant ter zee van vakdiensten A. trad in dienst bij de Konink- „lijke Marine met ingang van 20 september 1934 en werd 1 november „1959 tot officier benoemd. Hij kon dus terugzien op 25 jaar werke- „lijke dienst per 20 september 1959, dus vóór zijn benoeming tot offi- „cier. De desbetreffende bepaling (punt 20 sub b ten eerste) was toen „nog niet op hem van toepassing.

„Op 1 januari 1953 werd hem als majoor-seiner de zilveren medaille „voor 24 jaar langdurige, eerlijke en trouwe militaire dienst toegekend. „Aangezien hij vóór die datum reeds wat diensttijd betreft, geldende „voor de berekening van medailles, aanspraak op de zilveren medaille „had, kon hem de gratificatie genoemd in punt 20 sub d ten eerste, „juncto punt 42 van meergenoemde bijlage XIX niet worden toege- „kend.

„Gelet op deze uiteenzetting is het verzoek van luitenant ter zee van „vakdiensten A. niet voor inwilliging vatbaar.

„Wanneer hij 20 september 1969 nog in dienst zijnde, zou hij — „onvoorziene omstandigheden voorbehouden — in aanmerking komen „voor de gratificatie voor 35 jaar werkelijke dienst als officier.

„Ik verzoek U betrokkene met het bovenstaande in kennis te doen „stellen.";

Overwegende, dat klager bij op 3 augustus 1961 ter griffie van het Gerecht ingekomen klaagschrift tegen het in die brief vervatte besluit beroep heeft ingesteld en op de door hem aangevoerde gronden kennelijk heeft bedoeld te vorderen nietigverklaring van het bestreden besluit;

Overwegende, dat verweerder een contra-memorie heeft ingediend en op de gronden daarin naar voren gebracht heeft geconcludeerd tot niet-ontvankelijk verklaring van het beroep en zo het ambtenarengerecht deze conclusie niet zou overnemen tot ongegrondverklaring aangezien het besluit, waartegen het beroep is ingesteld, niet feitelijk of rechtens strijdt met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften en bij het nemen van dit besluit door verweerder van zijn bevoegdheid geen ander gebruik werd gemaakt dan tot het doeleinden, waarvoor die bevoegdheden hem worden gegeven;

IN **RECHTE:**

Overwegende, dat punt 20 (getiteld: Wie op een gratificatie aanspraak kunnen maken en op welke voorwaarden) aanhef en onder b, van bijlage XIX (getiteld: Voorschriften betreffende gratificaties bij ambtsjubilea van militairen der zeemacht) van de Voorschriften betreffende de bezoldiging en verdere inkomsten van de militairen der zeemacht, opgenomen in de verzameling van verordeningen voor de Koninklijke Marine, deel 13 (VVKM 13) als volgt luidt:

,,Een militair der zeemacht heeft — met inachtneming van punt 40 ,,— aanspraak op een gratificatie:

,,b. indien hij beroepsofficier is en hij onmiddellijk voorafgaande ,,aan zijn benoeming tot officier, anders dan als adelborst behoorde ,,tot de beroepsschepelingen: wanneer hij een — naar het oordeel van ,,de minister eervolle — werkelijke dienst als militair voleindigt van:

,,1e. vijfentwintig jaren, of

,,2e. vijfendertig jaren.";

Overwegende, dat klager van oordeel is, dat hij aanspraak op een gratificatie kan maken omdat hij, ook overigens aan de eisen voldoende, op 2 februari 1961 een werkelijke dienst als militair heeft voleindigd van vijfentwintig jaren;

overwegende, dat klager bij de berekening van die werkelijke dienst buiten beschouwing heeft gelaten de tijd, verlopen sedert zijn indiensttreding bij de Koninklijke Marine op 20 september 1934 tot het door hem bereiken van de leeftijd van 18 jaren op 2 februari 1936, zijnde klager van mening, dat het begrip ,,werkelijke dienst" in het aangehaalde voorschrift dezelfde betekenis heeft als dat begrip in artikel 10 der Pensioenwet voor de zeemacht 1922;

Overwegende, dat verweerder in de contra-memorie hiertegenover heeft gesteld, dat een dergelijke interpretatie alle grond mist, daar in de onderhavige regeling geen bepaling is opgenomen, welke de begripsbepalingen uit de Pensioenwet voor de zeemacht 1922 van toepassing verklaart. Voorts is in artikel 8 van genoemde wet uitdrukkelijk vermeld, dat onder ,,werkelijke dienst" wordt verstaan de tijdsduur welke *krachtens die wet* voor vergelding met pensioen in aanmerking komt. Daarmede heeft de betekenis van dat begrip geen verdere werkingssfeer dan voor de in die wet voorkomende bepalingen, of voor die welke uit die wet voortvloeien;

Overwegende, dat het Gerecht deze zienswijze van verweerder juist

acht, zodat moet worden aangenomen dat klagers werkelijke dienst is begonnen op 20 september 1934 en klager op 20 september 1959 vijfentwintig jaren werkelijke dienst als militair heeft voleindigd, op welke datum klager nog geen officier was, waaruit volgt, dat klager toen niet en daarna niet meer heeft voldaan aan dit voor het verkrijgen der gratifcatie gestelde vereiste: als beroepsofficier een werkelijke dienst als militair voleindigen van vijfentwintig jaren;

Overwegende, dat er in het bestreden besluit mitsdien terecht van is uitgegaan, dat klager op grond van de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften geen aanspraak had op de gratificatie;

Overwegende, dat klagers raadsman ter openbare terechtzitting nog een beroep heeft gedaan op een rondschrijven van de Minister van Binnenlandse Zaken dd. 22 november 1958, gericht aan diens ambtgenoten, welk rondschrijven onder meer behelst:

,,Aan degene, die in dienst is van het rijk, kan bij het bereiken van ,,een diensttijd van 25, 40 en 50 jaar een gratificatie worden toegekend ,,wegens trouwe dienst''.'';

en voorts:

,,Indien strenge toepassing van het beginsel der aaneensluitendheid ,,wat diensttijd betreft) echter afbreuk zou doen aan de bedoeling van ,,de regeling, namelijk om na een bepaald aantal jaren van erkentelijk-,,heid wegens trouwe dienst te doen blijken, ware niettemin toekenning ,,van een gratificatie te overwegen, indien daardoor aan de strekking ,,van de regeling geen geweld wordt gedaan. Tot toekenning ware in ,,deze gevallen niet over te gaan dan na gepleegd overleg met mijn ,,ministerie''.'';

Overwegende dienaangaande in de eerste plaats, dat deze circulaire niet als een algemeen verbindend voorschrift kan worden aangemerkt en in de tweede plaats, dat het uit die circulaire aangehaalde niet van toepassing zou kunnen zijn op hetgeen partijen in het onderhavige twistgeding verdeeld houdt;

Overwegende, dat klagers raadsman tenslotte nog gewezen heeft op het zogenaamde Gratificatiebesluit van 27 juli 1950, Stbl. K. 320, waarbij — volgens die raadsman — ministers van departementen van algemeen bestuur gemachtigd worden gratificatiën op billijkheidsgronden te verlenen, en daaraan heeft toegevoegd: Mijns inziens is in het onderhavige geval in zeer ruime mate een billijkheidsgrond aanwezig;

Overwegende, dat het Gerecht echter niet heeft kunnen ontwaren, dat in dat besluit van een machtiging als door klagers raadsman bedoeld sprake is en voorts niet heeft kunnen constateren dat klager aan dat besluit enige aanspraak op een gratificatie zou kunnen ontlenen;

Overwegende, dat het Gerecht niet heeft kunnen vaststellen, dat het bestreden besluit strijdig is met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften, doch hier wel aan wenst toe te voegen, dat het onbevredigend moet worden geacht dat die voorschriften er toe kunnen leiden, dat iemand als klager, die reeds van zijn 16e jaar af onafgebroken bij de Koninklijke Marine heeft gediend eerst als schepeling en vervolgens

als officier in geen van die hoedanigheden in aanmerking is kunnen komen noch zal komen voor een gratificatie wegens iangdurige dienst, een omstandigheid evenwel die de uitspraak van het Gerecht niet vermag te beïnvoeden;

Overwegende, dat mitsdien beslist moet worden als volgt:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond.

WETGEVING

Regeling inzake vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst)

Openbare beraadslaging in de Tweede Kamer der staten-Generaal (vervolg) *)

De heer **Couzy** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Heeft de heer Tilanus verleden week er zijn verbazing over uitgesproken, dat in het voorlopig verslag algemene bezwaren bestonden tegen de oude formulering, terwijl bij de openbare behandeling bleek, dat er toch nog enige leden waren, die de oude formulering prefereerden boven de nieuwe. Hedenavond heeft ook de bewindsman daarover zijn verwondering tot ons gericht. Nu heeft de heer Roosjen daarvan al het een en ander gezegd, maar ik wil er toch nog graag een enkel woord aan toevoegen. Tegen de oude redactie heb ik inderdaad wel enige bezwaren, maar ik realiseer mij heel goed, dat een nieuwe formulering bijzonder grote moeilijkheden met zich brengt. Ik heb de vorige keer al uitgesproken, dat de nieuwe formulering mij persoonlijk te ruim is, zodat ik er geen behoefte aan heb. Ik heb geen overwegende bezwaren, maar ik geloof toch, dat door deze ruimere strekking de groep, die zich daarvoor op deze wet zal kunnen beroepen, aanzienlijk in grootte zal toenemen. Ik vraag mij dus af of de belangen, die de overheid moet handhaven, niet enigszins in het gedrang komen tegenover het individuele reeht van de staatsburger. Om die reden prefereer ik daarom de oude formulering, met de daaraan inderdaad verbonden bezwaren. Ik kan mij dan ook volkomen verenigen met het amendement van de heer Roosjen.

Ik waardeer het zeer, dat de bewindslieden zijn ingegaan op de algemene suggestie om de commissie van advies in plaats van op vijf leden weer op drie leden te brengen. Ook naar mijn mening zal daardoor de vertrouwelijkheid belangrijk winnen en zullen dus ook de resultaten beter kunnen worden.

De Minister van Defensie heeft gesteld, dat de overneming van de bepalingen uit de Dienstplichtwet in dit wetsontwerp noodzakelijk was voor de overzichtelijkheid van het geheel. Ik betwijfel in de eerste plaats nog altijd, of deze bepalingen noodzakelijk zijn, aangezien de

---

*) 61ste vergadering 10 april 1962, *Handelingen,* blz. 888 e.v.

meeste beschikkingen omtrent vrijstelling van dienst reeds voor het in dienst komen van de man zullen worden getroffen, zodat hij een beroep kan doen op deze bepalingen van de Dienstplichtwet. Wanneer men echter voor een enkel geval, dat daarna nog zou kunnen spelen, zekerheid zou willen scheppen, zou men toch met een eenvoudige verwijzing naar de artikelen 15 tot en met 21 van de Dienstplichtwet kunnen volstaan.

Ik meen in eerste termijn reeds duidelijk te hebben uiteengezet, dat ik aan beroep in wezen geen enkele behoefte heb, omdat ik meen, dat een beroep op een gewetensonderzoek bijzonder moeilijk is en dit niet door de instanties, die daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen, werkelijk zou kunnen worden uitgevoerd.

Tegen het beperkte administratieve beroep, dat de bewindslieden thans voorstellen, dat inderdaad neerkomt op een soort van cassatie, heb ik geen overwegend bezwaar en ik wil dit wel aanvaarden. Een uitbreiding daarvan zou ik echter in geen geval willen en kunnen aanvaarden. Ik geloof met de Minister van Justitie, dat het amendement-Tilanus ook in dit opzicht een verbetering is.

De Minister van Defensie heeft met betrekking tot de buitengewoon vervangende dienst gezegd: ik heb daaraan toch wel behoefte; de heer Couzy heeft wel gezegd, dat dit niet kan, maar ik zou onbillijkheden begaan tegenover de mensen, die in buitengewone omstandigheden in militaire dienst worden geroepen, terwijl de militairen die geen mobilisatiebestemming hebben, toch dienst moeten doen bij de noodwachten. Ik meen, dat die duizenden zonder mobilisatiebestemming niet allemaal naar de noodwacht zijn overgeheveld. Ik vraag mij af, of aan de werkzaamheden van de enige honderden erkende gewetensbezwaarden, die buitengewoon vervangende dienst moeten verrichten, nu zo'n grote behoefte bestaat. Ik heb reeds gezegd, dat deze mensen uit hun normale werk worden gehaald, dat misschien op dat moment veel belangrijker is. Bovendien zal voor de lieden, die in een kamp hun vervangende dienst hebben vervuld, dan toch werkelijk geen zinvol werk meer zijn te verzinnen.

De heer Kranenburg heeft gezegd: ik vind het ook niet zo belangrijk: laat men maar zien, wanneer het zo ver is, wat men met deze lieden moet gaan doen. Wij gaan dan echter de andere kant uit. Ik geloof, dat wij dan onbillijkheden begaan tegenover de dienstplichtigen, die wij onder de wapenen roepen. Deze erkende gewetensbezwaarden zouden er gemakkelijker afkomen, indien wij pas in de buitengewone omstandigheden gaan overwegen, of wij deze lieden wel of niet nog gaan gebruiken. Ik geloof, dat het eerlijker en beter zou zijn om dit uit te sluiten en de mensen gewoon een iets langere vervangende dienst op te leggen.

Ten aanzien van het tuchtrecht merk ik op, dat het uitschakelen van straffen toch wel een kwalijke zaak is. Wanneer wij een tuchtrecht ontwerpen, waarin de straffen komen te staan in een opklimmende zwaarte, en wanneer men dan zegt: als ik een bepaalde straf niet kan uitvoeren, dan kan die in die omstandigheden niet worden opgelegd, dan begaan

wij, geloof ik, onbillijkheden tegenover die lieden, die eronder vallen. Dat spreekt mijns inziens nog meer voor de twee soorten van arrest. Het doet toch vreemd aan om te zeggen bij arrest: wanneer het arrest wordt ondergaan, ver van de plaats van tewerkstelling, dan moet de man maar de gehele dag in de cel zitten en als het er dichtbij is, dan kan het als verzwaard arrest worden opgelegd. Dit zijn toch twee straffen van volkomen verschillende zwaarte en ik meen, dat wij daarmede toch niet zo lichtvaardig kunnen omspringen. Het is voor mij altijd al een vraag, wie moet uitmaken, of het als verzwaard arrest of als streng arrest moet worden ondergaan, maar bovendien spreken de motieven, die de Minister aanvoert, die daartoe moeten leiden, mij in het geheel niet aan.

De heer **Tilanus** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil deze gelegenheid voor repliek gaarne in de eerste plaats gebruiken om beide bewindslieden oprecht dank te zeggen voor de zeer duidelijke toelichting, die zij op de verschillende artikelen van het wetsontwerp hebben gegeven, en voor hun betogen over de hele moeilijke materie, waarover wij vanavond en enige avonden geleden van gedachten hebben gewisseld. Het betoog, zowel dat van de Minister van Defensie als dat van de Minister van Justitie, heeft mij wel overtuigd van de juistheid van de wijzigingen, die in het wetsontwerp zijn aangebracht bij de tweede nota van wijzigingen van 4 april 1962 (stuk nr. 12).

Zeer in het bijzonder ben ik erkentelijk voor de verdediging van het nieuwe artikel 7 van het wetsontwerp. Ik ben zeer benieuwd naar de gedachtenwisseling, die meteen zal plaatshebben tussen de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel en de Minister van Justitie, maar op voorhand zou ik wel willen zeggen, dat hetgeen de Minister van Justitie hier naar voren heeft gebracht op mij toch wel zeer diepe indruk heeft gemaakt en dat ik hetgeen nu in artikel 7 staat een belangrijke verbetering vind. Ik meen, dat het een gelukkige vondst is, dat dit zo is geconstrueerd. Daarbij komt nog, dat, wanneer een beroep op de Kroon wordt gedaan, dat dan door de Raad van State wordt behandeld, in deze raad geen zitting hebben die gespecialiseerde personen, die nu al verscheidene jaren zitting hebben in de Commissie voor de Dienstweigeringswet, die al deze gevallen onder de ogen krijgen, die daarover steeds hun gedachten hebben laten gaan, die zich in hun studie wellicht ook helemaal daarop hebben gespecialiseerd, enz. Ook dat is voor de behandeling van deze materie uitermate belangrijk. Dit zou in de Raad van State — ik zeg dit met alle respect en eerbied, die ik voor de leden van die raad heb — ontbreken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou nog iets aan de Minister van Defensie willen vragen. In artikel 5, lid 6, lees ik:

> „De fungerende voorzitter kan op aanvraag van de verzoeker meerderjarige personen toelaten tot het bijwonen van de zitting gedurende het onderzoek. Zij verlaten de zitting, ook tijdens het onderzoek, op aanwijzing van de fungerende voorzitter.".

Er staat alleen, dat de voorzitter meerderjarige personen kan toe-

laten. Heb ik het goed begrepen, dat die personen ook het woord mogen voeren? Ik meen, dat ik dit door de Minister van Defensie hoorde zeggen. Als men die woorden ,,kan toelaten'' leest, denkt men er alleen aan, dat zij mogen binnenkomen, maar als ik het goed begrijp, moet het zo worden opgevat, dat zij ook het woord mogen voeren, dat zij dus als verdediger van de jongeman kunnen optreden. Maken zij het al te bont, maken zij misbruik van hun recht, dan geeft de laatste zin van de bepaling de voorzitter de gelegenheid te zeggen: mijnheer, wilt U alsjeblieft heengaan! Gaarne zou ik willen weten, of dit inderdaad de interpretatie is, die aan het zesde lid van artikel 5 moet worden gegeven.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou vervolgens tot de geachte afgevaardigde de heer Roosjen willen zeggen, dat ik natuurlijk goed heb gelezen wat voorkomt onder het hoofd ,,algemeen[w] van het voorlopig verslag. Een voorlopig verslag is echter ook voor de Regering een aanwijzing hoe in de Kamer wordt gedacht. Wanneer ik dan lees

> ,,Algemeen had men bezwaar tegen de omschrijving van de gewetensbezwaren, zoals deze in artikel 2 van het wetsontwerp wordt gegeven''.

en wanneer ik zie, dat het voorlopig verslag is medeondertekend door de geachte afgevaardigden de heren Roosjen en Couzy, dan meen ik . . . .

De heer **Roosjen** (A.R.P.): U moet verder lezen.

De heer **Tilanus** (C.H.U.): Ik wil met genoegen citeren, hetgeen daarop in het voorlopig verslag volgt, nl.:

> ,,Men achtte deze interpretatie van de woorden ,,ernstige gewetensbezwaren'', vermeld in artikel 196 van de Grondwet, te beperkend.''.

De heer **Roosjen** (A.R.P.): Juist, daar gaat het om!

De heer **Tilanus** (C.H.U.): Daarop volgt:

> ,,Vrij algemeen was men van mening, dat een interpretatie van het genoemde grondwetsartikel niet noodzakelijk is.''.

Er wordt hierin gesproken van ,,algemeen[u]. De gehele commissie vond dus, dat het niet goed was. Hetgeen in het voorlopig verslag staat, is een aanwijzing voor de Regering hoe in de commissie wordt gedacht. Het is begrijpelijk, dat de Regering dan naar een andere oplossing gaat zoeken, omdat men meende, dat de eerste niet goed was. Ik vind het dan ook gelukkig, dat de Regering een oplossing heeft gevonden zoals deze thans is neergelegd in artikel 2, vooral omdat, zoals zoëven door de Regering is gezegd, artikel 2 ruimer werd toegepast dan eigenlijk in het artikel is geformuleerd. Ik moet zeggen, mijnheer de Voorzitter, dat, wanneer dit zo is, dit m.i. dan een belangrijke verbetering is en ik zal mijn stem dan ook gaarne aan artikel 2 geven.

De heer **Van Rijckevorsel** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Een van de punten, waarop de Minister van Justitie een toelichting heeft gegeven, betreft de beroepsmogelijkheid tegen afwijzende beslissingen van de Minister van Defensie, waarbij dus de gewetensbezwaren niet worden erkend. De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg is ook nogal diep op deze materie bij deze algemene beschouwingen ingegaan en ook dit is voor mij aanleiding, hierover thans enige opmerkingen te maken.

Dit onderwerp is, wanneer men het uitsluitend kwantitatief beziet, niet zo verschrikkelijk belangrijk, omdat het gaat om gemiddeld ongeveer 260 jongens per jaar, van wie gemiddeld per jaar ongeveer een dertigtal zou worden afgewezen. Met enige waarschijnlijkheid kan worden gezegd, dat van die dertig ongeveer twintig jongens per jaar beroep zouden instellen. Deze cijfers zijn gebaseerd op de gegevens van de laatste tien jaar, als ik het goed heb begrepen. Kwantitatief gezien, is dit onderwerp dus niet zo erg belangrijk, maar principieel gezien en met het oog op de moeilijke en zware materie, waarom het hier gaat, nl. om de materie van de gewetensbezwaren, waarover de Minister van Justitie zo bewogen en ook goed heeft gesproken, is het natuurlijk wel van belang. Daarom meen ik, vooral ook, omdat ik zelf enige jaren plaatsvervangend lid van de commissie van advies ben geweest en als zodanig voldoende zittingen heb bijgewoond om de werkwijze van die commissie te kunnen beoordelen, toch enkele opmerkingen te moeten maken, vooral op grond van mijn persoonlijke ervaring.

Ik geef dan natuurlijk geen oordeel over de vraag, die voldoende door de Regering en de geachte afgevaardigden naar voren is gebracht, of al dan niet de commissie haar werk goed verricht, ofschoon ik dat graag wil beamen. Ik ben er al lang genoeg uit om dit te kunnen zeggen, zonder mij zelf daarbij te begrijpen.

Ik herinner mij echter wel, mijnheer de Voorzitter, dat ik mij enige malen heb afgevraagd, wanneer het een advies betrof tot afwijzing van de erkenning, of wij het wel goed hadden gedaan. Ik ben mij er steeds terdege van bewust geweest, dat het ging om een onderzoek naar het geweten van een jonge man, die zich met alle moeilijkheden, die daaraan voor hem verbonden moeten zijn, tot de Minister wendt en dan wordt gehoord door een commissie, die bestaat uit voor hem vreemde, grote en soms hoge heren. Ik was mij er voorts terdege van bewust, dat het in de meeste gevallen niet een echt onderzoek naar het geweten kon zijn en zeker dus ook niet is geweest.

Het vertrouwelijk gesprek, waarover verschillende geachte afgevaardigden reeds hebben gesproken, op grond waarvan moet worden vastgesteld, zoals de Minister van Justitie het m.i. zo treffend juist heeft gezegd, of iemands gewetensstem voldoende diep en zuiver is, komt er m.i. in verreweg de meeste gevallen niet uit. Ik meen het in dit opzicht dus eens te moeten zijn met de constatering van de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst.

En toch meen ik, dat die commissie haar taak goed verricht en dat

het in de praktijk dus meevalt, wat het resultaat betreft. Ik meen dus ook, dat de opzet van dit wetsontwerp volkomen goed is, maar ik ben ervan doordrongen, mede door persoonlijke ervaring, dat hier een beroep moet zijn, alhoewel het dan ook weer een uiterlijk onderzoek van het geweten zal zijn, evenals bij de commissie. Behalve hetgeen de jongen bij zo'n onderzoek zelf zegt, zijn er ook brieven van mensen, die hun eigen ervaringen met die jongen in een schriftelijk getuigenis bevestigen. Dat onderzoek in beroep — in dit geval dus voor de Raad van State — zal op dezelfde onvolkomen, maar toch noodzakelijke manier moeten plaatsvinden. Daarom lijkt het mij niet juist, dat de Minister van Justitie zegt: Dit is eigenlijk niet iets, dat voor de afdeling Geschillen van Bestuur van de Raad van State kan gebeuren. Naar mijn mening is dit een onderzoek, dat daar kan gebeuren op een misschien zelfs betere en meer onbevangen manier dan door de leden van de commissie van advies. Juist omdat de leden van de Raad van State daarmee niet zoveel te maken zullen hebben en in het verleden te maken hebben gehad, zal dit onderzoek van des te meer waarde kunnen zijn, juist voor die enkele gevallen, waarin men het gevoel heeft, dat er misvatting van de commissie van advies is geweest. De adviezen van de commissie worden praktisch altijd door de Minister van Defensie gevolgd, maar er kan een misvatting bij de commissie zijn geweest en dan is het noodzakelijk, dat in beroep of wel de jongen zich zelf kan uiten of dat door stukken, getuigen of een raadsman wordt aangetoond, dat hier werkelijk een verkeerde beslissing is genomen. Ook al zou het maar één geval per jaar zijn, dan vind ik het op principiële overwegingen juist, dat er een beroep komt.

Ik heb dus groot bezwaar tegen het nu voorgestelde artikel 7. De Minister heeft immers in zijn toelichting op de wijziging in de nota van wijzigingen en ook bij zijn mondelinge toelichting gezegd, dat het bij het beroep — de Minister heeft dat uitdrukkelijk gezegd; ik waardeer het, dat de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft getracht dat verschil door interpretatie weg te werken; andere geachte afgevaardigden hebben echter de Minister daarop gewezen en zullen hem daaraan houden — niet de taak van de Raad van State is opnieuw dat geweten te onderzoeken. Dat is naar mijn mening nu juist volstrekt noodzakelijk voor bepaalde gevallen, waarin de commissie van advies het bij het verkeerde eind kan hebben gehad. Daarom heb ik bezwaar, tenzij de Minister zegt: Langs een omweg kan de Raad van State dat toch wel gaan onderzoeken. Ik meen, dat dit in strijd zou zijn met het gehele stelsel van het door hem voorgestelde artikel 4, dat op zich zelf te waarderen is als een poging om de verschillen te overbruggen, maar dat naar mijn persoonlijke mening op dat punt principieel onaanvaardbaar is.

Ik zou de Minister van Justitie willen vragen, of hij nu niet vindt, dat hij de leden van de Raad van State, de afdeling Geschillen van Bestuur, die dit te beoordelen krijgen in beroep, te klein beschouwt en dat hij te weinig eerbied en ontzag heeft voor de wijsheid en de levenservaring van deze mensen, die tot lid van de Raad van State worden

gekozen, welke wijsheid en levenservaring toch eigenlijk de enige goede waarborg zijn om te beoordelen of iemand gewetensbezwaren heeft, als bedoeld in de zin van de wet. In dit opzicht ben ik het niet eens met de geachte afgevaardigde de heer Tilanus, die heeft gezegd, dat het hier zou moeten betreffen — en dat juist zo goed was — een oordeel van meer gespecialiseerde personen. Ik meen, dat voor de toetsing, om dan nogmaals de woorden van de Minister van Justitie te gebruiken — een toetsing, die dus in de praktijk altijd is en zal moeten zijn een gebrekkige toetsing —, of iemands gewetensstem voldoende diep en zuiver is, wijsheid en levenservaring nodig zijn, die de Minister toch zeker bij de leden van de Raad van State, die hierover moeten oordelen, zal moeten aannemen.

Ik zou verder willen wijzen op het door de Minister besproken bezwaar om in het openbaar de vraag van gewetensbezwaren te behandelen, wat inderdaad, zoals de Minister volkomen terecht heefi gezegd, naar het systeem van de wet op de Raad van State, regel zal zijn. Het sluiten van de deuren, waartoe de mogelijkheid bestaat, zal niet zo maar dienen te geschieden. Het zal regel moeten zijn, dat dat in het openbaar gebeurt.

Er is door een van de andere sprekers al op gewezen, dat een beroep op gewetensbezwaren in het systeem van artikel 7, zoals het oorspronkelijk was voorgesteld, ook bij de militaire rechter mogelijk is en daaromtrent een behandeling in het openbaar zal kunnen plaatshebben. De Minister van Justitie zelf heeft er ook al op gewezen, dat in het strafrecht en bij de behandeling van strafzaken dikwijls een beroep op gewetensbezwaren wordt gedaan, al ben ik het met hem eens, dat dat lang niet altijd een strafuitsluitingsgrond is of behoeft te zijn. Maar er wordt heel dikwijls een beroep op gedaan, dat men om gewetenswille zo heeft moeten handelen of zo niet heeft kunnen handelen, en dan heeft daarover dus in het openbaar een behandeling plaats. Dat komt in het strafrecht geregeld en meermalen voor.

Ik zou verder ook nog willen wijzen, voor een precedent op wetgevend gebied, op het wetsontwerp, dat de Minister van Justitie heeft ingediend betreffende de wettelijke aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Dat is een heel ander geval.

De heer **Rijckevorsel** (K.V.P.): Ik meen, dat dat alleen van gemoedsbezwaren, waarover de Minister van Verkeer en Waterstaat, zij het ook niet gehoord een commissie van advies, moet oordelen. Ik denk niet, dat de Minister het een heel ander geval vindt, dat het daar over gemoedsbezwaren en hier over gewetensbezwaren gaat.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Neen, dat niet.

De heer **Van Rijckevorsel** (K.V.P.): **Ik** meen, dat dat alleen een ander woord is en wanneer het al moeilijk is een definitie van geweten en gewetensbezwaren te geven, dan meen ik, dat het even moeilijk is een definitie van gemoedsbezwaren te geven.

Wanneer de Minister van Verkeer en Waterstaat een afwijzende beslissing neemt, is daarvan beroep mogelijk op de Kroon, de Raad van State, afdeling Geschillen van Bestuur, gehoord.

Ik wil dus wijzen op het meermalen gedane beroep op het geweten en het feit, dat men dus niet anders heeft kunnen handelen voor de strafrechter, en in de tweede plaats op het precedent, dat er is in de vorm van het wetsontwerp wettelijke aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen, waarbij de betrokkene zal moeten aantonen — en daarover zal moeten spreken —, dat hij gemoedsbezwaren heeft tegen het sluiten van een verzekering.

Ik wil nog op een punt wijzen in het betoog van de Minister van Justitie over deze aangelegenheid. Hij heeft nl. gezegd: Wanneer het een procedure wordt bij de Raad van State met toepasselijkheid van alle procesregels, dan is het mogelijk, dat de raadsman van de gewetensbezwaarde de leden van de commissie van advies als getuige zal laten voorkomen. De Minister van Justitie zal dit argument zeker niet kunnen volhouden en het met mij eens zijn, dat, wanneer er één duidelijk geval van verschoningsrecht bestaat, het wel hier is.

Ik zou dus nogmaals willen pleiten voor een gewoon beroep, met als volgend argument de eenheid in de wetgeving. Wij hebben immers onlangs wat betreft het gewone, ongeclausuleerde beroep — ik wil er mijn waardering over uitspreken, dat de Minister het ons gemakkelijk heeft gemaakt een onbevangen beslissing te nemen door te zeggen, dat onze beslissing niet prejudicieert op ons eventuele standpunt bij het wetsontwerp Beroep Administratieve Beslissingen — bij andere wetten, waarbij ik niet wil zeggen, dat het bindende precedenten waren, nl. de Monumentenwet, de Boswet en de Wet op de ruimtelijke ordening, beslissingen genomen, waarbij een gewoon, ongeclausuleerd beroep op de Raad van State mogelijk is gemaakt, waarbij wij dus de leden van de Raad van State vertrouwen hebben gegeven als wijze mannen, die niet aan de lijn moeten worden gehouden met nauwkeurig omschreven gronden en die alleen op die gronden als een soort van cassatierechter over het geval zouden moeten oordelen, eigenlijk alleen over formele onjuistheden. Wij hebben ook bij die drie wetten eenvoudig een ruimhartige beroepsmogelijkheid opgenomen, waarbij ik opmerk, dat het toen alleen ging over materiële belangen, terwijl het hier gaat over geestelijke belangen, die eigenlijk veel zwaarder wegen, zodat wij de Raad van State des te meer alle vrijheid behoren te geven, die voor een goede beslissing nodig is.

De vergadering wordt te 10.59 uur namiddag geschorst en te 11.20 uur namiddag hervat.

De heer **Visser,** Minister van Defensie: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigden de heren Moorman en Lankhorst zijn teruggekomen op mijn uiteenzetting in eerste termijn inzake de duur van de vervangende dienst voor degenen, die algehele vrijstelling hebben gekregen. De geachte afgevaardigde de heer Moorman heeft in dit verband naar mijn bedoeling gevraagd en mijn woorden geciteerd. Ik ge-

loof, dat het met het oog op het juist vastleggen van die bedoeling goed is, dat ik herhaal wat ik in eerste instantie heb gezegd, waarmede ik dan aangeef, dat de geachte afgevaardigde mijn bedoeling goed heeft geïnterpreteerd, nl. dat ik niet voornemens ben gebruik te maken van artikel 12, sub 2, dat mij het recht geeft tot verlenging, zolang de duur van de eerste oefening voor het merendeel der dienstplichtigen korter is dan 24 maanden. Dit betekent dus — en daarmede antwoord ik de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst —, dat, wanneer de diensttijd voor het merendeel der dienstplichtigen 24 maanden is geworden, bij mij het moment is aangebroken te overwegen om over te gaan tot een verlenging van de duur van de vervangende dienst, genoemd in artikel 12 (de 26 maanden). Ik geloof, mijnheer de Voorzitter, dat ik niet duidelijker kan zijn en dat ik hiermede de geachte afgevaardigden het door hen gevraagde antwoord heb gegeven.

Het feit, dat ik de geachte afgevaardigde de heer Roosjen in verband met het nieuwgestelde in artikel 2 niet tevreden heb kunnen stellen, verdriet mij. De geachte afgevaardigde heeft gezegd zijn amendement te zullen handhaven en tot mijn spijt heeft de geachte afgevaardigde de heer Couzy medegedeeld, dat hij daarachter staat. Wat mij bedroeft, is, dat beide geachte afgevaardigden aan het naar mijn mening belangrijkste argument zijn voorbijgegaan, nl. dat in de praktijk van het handelen sinds de twintiger jaren de thans bestaande omschrijving wordt gehanteerd in de zin van de nieuwe omschrijving. Daarom kan er geen sprake zijn van een uitbreiding, hetgeen de geachte afgevaardigde de heer Roosjen vreesde, en kan er ook geen sprake van zijn, wat de geachte afgevaardigde de heer Couzy stelde, dat de groep groter zal worden. De heer Roosjen heeft gezegd, dat de tekst niet behoefde te worden gewijzigd, omdat de praktijk juist was. Ik geloof, dat het juist is de tekst aan te passen aan de bestaande praktijk.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst is met artikel 2 in zijn nieuwe omschrijving niet geheel tevreden, maar ernstige bezwaren heeft hij er niet tegen. Ik moet toegeven, dat iedere omschrijving van een gewetensbezwaar ergens mank gaat. Ik meen echter, dat na deze discussie toch wel duidelijk is wat de bedoeling is van de interpretatie, zoals wij die nu in dit wetsontwerp voorstellen.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst merkte in verband met artikel 5 op, dat de vertrouwelijkheid van de behandeling door de commissie nogal wat te wensen overlaat, althans wanneer hij kennis neemt van de indrukken, die de bezwaarden van het contact met de commissie hebben. De geachte afgevaardigde ging zelfs zo ver, dat hij meende, dat in 90 pct van de gevallen het contact met de commissie en dus het onderzoek naar de ernst van het gewetensbezwaar wordt ervaren als een kruisverhoor. Mijnheer de Voorzitter! Ik kan dit natuurlijk net zo min peilen als de geachte afgevaardigde. Het zijn jonge mensen. Ik meen, dat men het vertrouwen mag hebben, dat een contact met drie leden die vertrouwelijkheid meer waarborgt dan een contact met vijf leden.

De geachte afgevaardigde heeft gezegd, dat hij voorstander is van

een commissie van één lid, wat de vertrouwelijkheid betreft. Ik meen, dat wij die mogelijkheid gerust buiten beschouwing kunnen laten. Ik heb begrepen, dat de geachte afgevaardigde toch wel vrede heeft met het voorstel, zoals het thans luidt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom dan tot het amendement van de heer Lankhorst. Ik meen, dat ik daarover mag spreken.

De **Voorzitter:** Ik zou de Minister willen verzoeken zich te bepalen tot de gedachten, die aan het amendement ten grondslag liggen.

De heer **Visser,** Minister van Defensie: Mijnheer de President! Dat zal ik gaarne doen. De gedachte, die aan het amendement ten grondslag ligt, is naar mijn mening. dat iets meer dan een vertrouwensman in de wet wordt geïntroduceerd. Men wil naar mijn mening op deze wijze de raadsman in de wet introduceren. In mijn betoog in eerste instantie heb ik reeds uiteengezet, welke bezwaren ik tegen de figuur van de raadsman in deze procedure heb. Bij het peilen van de mening gaat het nl. om de mening van de bezwaarde en niet om die van een buitenstaander. Op het gebied van het geweten zijn wij allen buitenstaanders. Het gaat alleen om de man zelf. Ik meen dus, dat het introduceren van de mogelijkheid tot het voeren van een apart gesprek van de commissie met de vertrouwensman nadat de bezwaarde is gehoord niet nodig is. Het is nl. mijn overtuiging, dat het de commissie vrijstaat, deze procedure te volgen, indien zij meent, dat dit nodig is. Ik heb bezwaar tegen het opnemen van een desbetreffende bepaling in de wet. Naar mijn mening kan de commissie dit zelf uitmaken, als dat nodig is.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Excellentie, het enige verschil is, dat het initiatief tot het gesprek met de vertrouwensman moet uitgaan van de commissie. Mijn argument was, dat, als de vertrouwensman in de gaten zou hebben, dat er zijns inziens iets in het onderzoek scheef gaat, hij het initiatief moet kunnen nemen.

De heer **Visser,** Minister van Defensie: Ik ben er voorstander van, mijnheer de Voorzitter, dat dit uitgaat van de commissie, omdat dit past in het stelsel, dat wij hebben voorgesteld. Ik kom nu tevens op een vraag van de geachte afgevaardigde de heer Tilanus, nl.: welke positie heeft de vertrouwensman. Volgens het systeem van het wetsontwerp kan de vertrouwensman aanwezig zijn op verzoek van de bezwaarde en met instemming van de commissie en hij geeft zijn oordeel ook na toestemming van de commissie. Hij kan dus niet uit eigen beweging bet woord voeren. Ik meen, dat het in deze gedachte past, dat een nader gesprek met de vertrouwensman niet op initiatief van de vertrouwensman, maar op initiatief van de commissie plaatsvindt. Daarom moet de commissie ook de mogelijkheid worden gegeven, een vertrouwensman, die zich niet aan de regels houdt, te verwijderen. Het zal, hoop ik, uitzondering zijn, maar theoretisch is het geval denkbaar.

De geachte afgevaardigde de heer Lankhorst heeft nog gesproken over de zwaarte van de vervangende dienst in Woensel. Ik heb in mijn

uiteenzetting toegegeven, dat de dienst in de rijkspsychiatrische inrichting in Woensel niet moet worden onderschat. De geachte afgevaardigde heeft een voorbeeld gegeven van de zwaarte, die deze dienst soms heeft. Ik geloof niet, dat ik mij moet uitputten in het geven van voorbeelden over de zwaarte van de militaire dienst. Ik meen, dat wij elkaar hierin kunnen vinden, dat voor het merendeel van de dienstplichtigen, die bij de parate troepen dienen, de zwaarte van de dienst groter is dan voor het merendeel van degenen, die vervangende arbeid verrichten.

Persoonlijk heb ik in Woensel en in Vledder op een willekeurig moment gezien op welke wijze men werkt. Mijn conclusie was — het contact, dat men op een middag en ochtend heeft, is natuurlijk oppervlakkig —; dat de zwaarte van de taak in de militaire dienst toch wel groter is. Dit doet overigens niets af — de geachte afgevaardigde zal dit van mij willen aannemen — aan de waardering, die ik in het bijzonder heb voor hetgeen in de rijkspsychiatrische inrichtingen door de betrokkenen wordt verricht.

De geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft nog een vraag gesteld inzake de buitengewoon vervangende dienst. Ik wil hem de verzekering geven, dat alle dienstplichtigen, die geen mobilisatiebestemming hebben gekregen, bestemd zijn voor de noodwacht. Uitzonderingen zijn er dus niet en als de geachte afgevaardigde zegt, dat het er niet veel toe doet, waar het om enkele honderden gaat, wil ik herhalen, dat, afgezien van de vraag, of niet nuttige arbeid kan worden verricht ook op andere plaatsen dan de zo juist genoemde, het billijkheidsargument hierbij een rol speelt. Het gaat naar mijn mening niet aan, dat, wanneer vele duizenden uit hun werkkring worden gehaald, deze categorie verschoond blijft van vervangende arbeid ten behoeve van de gemeenschap. Dat bij het vertrek van zovele dienstplichtigen vele plaatsen, die noodwendig moeten worden vervuld, openstaan, behoeft, meen ik, geen nader betoog.

Ik meen, dat ik hiermede de opmerkingen, die in tweede termijn door de geachte afgevaardigden zijn gemaakt, zo goed mogelijk heb beantwoord.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Op het stuk van de Rijkswet heeft de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg mij gevraagd of het niet zo zou kunnen worden geformuleerd, dat aan hen, die hier worden ingelijfd, als het ware een soort van personeel statuut wordt meegegeven. Ik vind dat wel wat sterk juridisch geformuleerd, maar praktisch zal het wel zo zijn. Wie uit de Nederlandse rechtssfeer wordt ingelijfd bij de krijgsmacht van het grote Koninkrijk, zal mijns inziens altijd, ingelijfd zijnde, nog een beroep kunnen doen op de onderhavige wet, indien deze de goedkeuring van de Staten-Generaal krijgt.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft voorts geschilderd, hoe hij zich de procedure van het nieuwe artikel 7 voor de Raad van State denkt. In grote trekken kan ik het wel met zijn uiteenzetting

eens zijn. Ik ben van mening, dat alle beroepsgronden hun waarde hebben.

De geachte afgevaardigde heeft gezegd: De grond sub a: de afwijzing vindt haar grond in een verkeerde toepassing of schending van de wet, is een grond, die geen praktische waarde heeft. Ik betwijfel dat. Ik zal een concreet geval noemen. Veronderstel, dat in de kring van de Jehovagetuigen de vervangende dienst aanvaard wordt, dan komt aan de orde het ongewone — daargelaten of men wel van een gewoon gewetensbezwaar mag spreken; ieder gewetensbezwaar heeft iets eigens, iets individueels — of het bezwaar van de Jehovagetuigen, die, indien ik het goed begrijp, zich, wanneer zij Gods stem daarin menen te horen, wel bereid verklaren wapengeweld uit te oefenen, maar niet, wanneer zij Gods stem in een bevel tot krijgsdienst niet beluisteren, een gewetensbezwaar in de zin van deze wet is. Deze vraag zal bij die groep of bij een andere groep aan de orde kunnen komen. Deze materie is fluïde; er komen nieuwe bewegingen op en andere ebben weg. Dan is die grond van artikel 7, sub a, wel degelijk waardevol.

Nu wat betreft de grond sub b: indien het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie dan wel de verslaggeving van die commissie daarover gebreken vertoont. Het kan voorkomen, dat men in de notulering een zekere tegenstrijdigheid bemerkt of dat naar voren komt, dat er een omissie is begaan, dat vaststaat, dat b.v. met toestemming van de voorzitter van de commissie een toelichting is gegeven, en zulks niet uit het verslag blijkt. Dan vertoont die verslaggeving een gebrek.

De grond sub *c* is: indien de beslissing tot afwijzing onvoldoende is gemotiveerd. Ik wil niet het woord cassatie in dit verband noemen, maar in de rechtspleging van de Hoge Raad heeft men ook een hele ontwikkeling gezien ten aanzien van een gebrek aan motivering of een tegenstrijdige motivering. Wanneer de Hoge Raad aanvoelt, dat de beslissing zwak is, of er twijfel is aan de juistheid, zal de Hoge Raad naar ik vermoed juist de motivering extra kritisch bekijken en wellicht ook de Raad van State.

Ik blijf erbij, dat de rechtswaarborgen van de gewetensbezwaarden in de door de Regering thans voorgestelde procedure niet minder zijn dan bij het voorstel om een volledig administratief beroep in te schakelen, omdat ik het grote voordeel van het regeringsvoorstel vind, dat indien er bij de uitwendige begeleiding van dat subtiele, delicate advies verschijnselen zijn, die erop zouden kunnen wijzen, dat de waarde van het advies in twijfel kan worden getrokken, dan een juiste procesgang wordt gevolgd, immers in zodanig geval op grond van zekere externe verschijnselen de zaak wordt teruggewezen ten onderzoek van het fond op de wijze, die daarvoor omnium consensu behalve — en daar kom ik straks op terug — naar de mening van de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel de meest aangewezene is. Dat vind ik een bepaald voordeel met het oog op de juistheid van de uiteindelijke beslissing, hoe die ook zal luiden.

Ik zou er nog op willen wijzen, dat naar mijn mening het onderzoek

van de commissie toch al betere mogelijkheden zal krijgen dan thans reeds het geval is door het toelaten van andere personen, die e.q. nog een zeker licht kunnen werpen op hetgeen de jongeman, waarschijnlijk soms in gebrekkige termen, naar voren brengt. Het is wel zo, dat uiteraard de voorzitter de leiding behoudt. Dat is ook bij een getuigenverhoor in een gewone procedure het geval. Ik heb nog nooit meegemaakt, dat de rechter-commissaris weigerde een vraag te stellen aan de getuige op verzoek van de raadsman of een raadsman niet de gelegenheid gaf om zelf aan een getuige een vraag te stellen, wanneer die vraag relevant was en wanneer zij op een behoorlijke wijze werd gesteld. Wanneer in de praktijk zo iemand is toegelaten, hij behoorlijk aan de voorzitter vraagt een toelichting te mogen geven of een opmerking te mogen maken of verzoekt een nadere vraag aan de betrokkene te stellen, waardoor als het ware wat in deze jongeman leeft beter tot uitdrukking komt, dan kan ik mij niet goed voorstellen, dat de voorzitter dat zou weigeren. Dit is meteen een antwoord op de vraag van de geachte afgevaardigde de heer Lankhorst.

Dat is wel iets anders dan dat men spreekt van een recht van degene, die ter zitting aanwezig is. Ik heb het woord niet gebruikt, maar de geachte afgevaardigden hebben in het voorlopig verslag gewezen op het gevaar van wat zij noemden „repetitoren" voor gewetensbezwaarden.

Ik ga thans in op het pièce de résistance van mijn dupliek, de vraag van het beperkte beroep. De geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel heeft daarin tweede termijn voor het eerst over gesproken. Wij heeft dat met enig gezag gedaan, dat ik niet heb, het gezag nl. van iemand, die weliswaar plaatsvervangend, maar dan toch lid van deze commissie is geweest, wier werk hier is gewaardeerd.

De geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel heeft geschilderd het beperkte aantal beroepen, dat wij kunnen verwachten. Ik ben het geheel met hem eens, dat of het er nu twee of twintig of dertig zijn al deze beroepen een zo goed mogelijke kans moeten hebben. Maar ik ben het verder in alle opzichten met hem oneens. Zijn uitgangspunt is een geheel ander dan dat van de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg en ook anders dan dat van de geachte afgevaardigde de heer Moorman. Hij zegt, dat hij het gevoel heeft gehad, dat het dikwijls niet tot een gesprek in de commissie komt. Maar wij gaan ervan uit, dat, wanneer de commissie haar taak doet, goed doet . . . .

De heer **Van Rijckevorsel** (K.V.P.): Dat kan toch; dat kan samengaan.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: . . . . dat het dan tot een gesprek moet komen en kan komen. Dan zeg ik nogmaals: de waarborgen, dat het tot een gesprek komt, zijn door het toelaten van een vertrouwensman bij iemand, die bijzonder moeilijk uit zijn woorden kan komen, vergroot en wanneer in de toekomst de geachte afgevaardigde weer opnieuw als plaatsvervangend lid van de commissie zou optreden, zal hij naar ik hoop erkennen, dat door deze wijziging het gesprek beter tot stand zal kunnen komen en dat wat er in de man leeft er

beter uitgehaald zal kunnen worden. In ieder geval, wanneer hier in een grote kring van de Kamer er juist voor wordt gepleit om het gesprek intiem en zo besloten mogelijk te houden, dan is het onjuist esvan uit te gaan om ter wille van een enkel geval, waarin dat gesprek minder zou gelukken, een beroepsinstantie op een geheel andere basis te scheppen.

Het is toch in het algemeen zo, dat, wanneer men een beroepsinstantie heeft in de civiele rechtspleging, in de strafrechtspleging, civiel en militair, of in de ambtenarenrechtspleging, men verwacht, dat in de hogere instanties zitten mensen met een bijzondere en grotere ervaring op dat gebied, waarover zij hebben te beslissen. En met dit onderzoek voor de Raad van State — salva reverentia ook mijnerzijds voor alle leden van de Raad van State — kan niet worden ontkend — dat heeft de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel trouwens met zoveel woorden toegegeven; hij vond het evenwel een voordeel, ik vind het per se geen voordeel —, dat men in beroep terecht zou komen voor een delicaat onderzoek bij mensen, die daarvan geen ervaring hebben, die er vreemd tegenover staan, die bij de wisseling, die er is in de verschillende kamers van de afdeling contentieux en in de afdeling contentieux zelf, er misschien één of twee keer in het jaar over zouden hebben te oordelen.

De geachte afgevaardigde mag het nooit zó stellen, dat, wanneer ik tegen het volledig administratieve beroep van de Raad van State bezwaar heb, zulks zou impliceren onvoldoende eerbied voor en onderschatting van de kennis en het gezag van de leden van de Raad van State. In die redenering voortredenerende, zou men ook moeten zeggen, dat de leden van de Hoge Raad in het Nederlandse rechtsbestel minder gezag hebben dan de leden van de hoven, omdat de Hoge Raad krachtens zijn functie niet toekomt aan een beslissing over feiten, feiten, die overigens als regel minder subtiel zullen zijn dan in de onderhavige gevallen.

Dan nog een tweede argument. Men heeft gezegd: Maar bij de zittingen van de krijgsraad heeft men toch ook de figuur, dat op een openbare zitting een gewetensbezwaar ter sprake komt. Inderdaad, ook bij gewone strafrechtspleging kan dat geschieden, maar dat is dan een sequeel van een procedure, die erop gericht is om wettig en overtuigend bewijs van het ten laste gelegde feit te verkrijgen. Daarop is de strafprocedure gericht en in het kader van die procedure met dat hoofddoel kan weleens incidenteel een gewetensbezwaar ter sprake komen. Dat mag men niet op één lijn stellen met een procedure, die er voor 100 pct. op gericht wordt om een gewetensbezwaar te toetsen.

De geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel heeft voorts gezegd: Gij aanvaardt wel de Raad van State in Uw eigen ontwerp-Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen en waarom dan niet op dit gebied? Daar spreekt gij van gemoedsbezwaren en gij, Minister, wil toch niet een groot onderscheid maken tussen gemoedsbezwaren en gewetensbezwaren? Neen, dat wil ik niet, maar ik wil wel een groot onderscheid maken tussen de gewetensbezwaren van de W.A.-verzeke-

ring en deze, want bij de W.A.-verzekering zijn die gewetensbezwaren volledig geobjectiveerd. Indien de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel het ontwerp er nog eens op naslaat en met name de artikelen 18 en 19, dan zal hij zien, dat hij zijn vergelijking heel slecht gekozen heeft. In het tweede lid van artikel 18 staat over het verzoek om vrijstelling van W.A.-verzekering:

> ,,Het verzoek geschiedt door indiening bij Onze Minister van Verkeer en Waterstaat van een door de verzoeker ondertekende verklaring, waarvan het model door Onze genoemde Minister wordt vastgesteld. Uit de verklaring moet blijken dat de verzoeker overwegende gemoedsbezwaren heeft tegen elke verzekering, welke ook, en dat hij mitsdien noch zichzelf noch iemand anders noch zijn eigendommen heeft verzekerd.''.

De eerste zin van artikel 19 luidt:

> ,,Indien de in artikel 18 tweede lid bedoelde verklaring naar het oordeel van Onze Minister van Verkeer en Waterstaat overeenkomstig de waarheid is, verleent hij de verzoeker de gevraagde vrijstelling.''.

Daar heeft men dus een geobjectiveerd gewetensbezwaar. Zou de geachte afgevaardigde nu die procedure, waarin inderdaad beroep op de Raad van State mogelijk is, willen vergelijken met het onderhavige geval? Het is een retorische vraag. De geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel kan die niet bevestigend beantwoorden. Ik moet erop wijzen, mijnheer de Voorzitter, dat de Kamer de zaken toch niet moet overtrekken. In de Wet Immunisatie Militairen, die wel vergelijkbaar is, is in het geheel geen beroep mogelijk. Ik heb de *Handelingen* er niet op nageslagen, maar ik geloof niet, dat de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel erg gekant is geweest tegen die wet.

Mijnheer de Voorzitter! Ik hoef niet in details te treden inzake de vraag, of het nu mogelijk is in de procedure voor de Raad van State de leden van de adviescommissie als getuigen of als deskundigen te dagvaarden. De geachte afgevaardigde spreekt van een verschoningsrecht. Ik weet niet welk verschoningsrecht hij dan op het oog heeft. Er is niet bepaald — ook al is het een besloten zitting —, dat er een ambtsgeheim is van de leden van de adviescommissie. Wat daarvan zij, voor de afdeling contentieux kan men in ieder geval getuigen en deskundigen dagvaarden en men kan iedere beroepsprocedure met heel veel omgeven, wat allerminst past bij een zo subtiele zaak als het onderzoek van iemands geweten. Ik geloof dan ook, mijnheer de Voorzitter, dat het betoog van de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel in genen dele concludent is. Het moge dan zijn, dat er een onbeperkt beroep mogelijk is in de Boswet en in de Monumentenwet, maar ik acht deze vergelijkingen van een zelfde orde als de vergelijking met de W. A.-verzekering.

De heer **Van Rijckevorsel** (K.V.P.): Ja, juist omdat dit veel belangrijker is. Daarom moet hier een gewoon beroep komen.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Belangrijk is een geweten zeker, maar subtiel is het ook en daarop moet het onderzoek toch ook zijn ingesteld. Ik herhaald nogmaals, dat het systeem, dat de Regering thans na in het overleg met de Staten-Generaal heeft gekozen, een alleszins verantwoord systeem is, dat beoogt met de meest mogelijke waarborgen te omringen een onderzoek, dat buitengewoon moeilijk is, maar ten aanzien waarvan de gehele Kamer wenst, dat het met de beste waarborgen omgeven en op de meest geëigende wijze geschiedt. Dat is de wijze, mijnheer de Voorzitter, die de Regering thans voorstelt.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Door de Regering zijn in het wetsontwerp enige wijzigingen aangebracht na het uitbrengen van het eindverslag.

Naar mij blijkt, heeft de bijzondere commissie tegen deze wijzigingen geen bezwaar.

Ik merk op, dat in het gewijzigde ontwerp van wet enige misstellingen voorkomen:

in artikel 7, vierde lid, moet op de laatste regel in plaats van ,,beschikking'' worden gelezen: beslissing;

in artikel 19, onder *b,* moet in het woord ,,broederdiakoon'' tussen ,,broeder" en ,,diakoon'' een koppelteken worden geplaatst;

in artikel **38** moet in het 3de lid ,,ten uitvoerlegging'' als één woord worden gelezen;

in artikel 42 moet in het eerste lid op de 4de regel in plaats van ,,volsterkte'' worden gelezen: volstrekte;

in artikel 56 moet in het 2de lid, op de eerste regel de komma achter ,,hechtenis" vervallen;

in artikel 58 moet op de 3de regel na het woord ,,uitgereikt" een komma worden geplaatst.

Is de Regering bereid deze verbeteringen aan te brengen?

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Ja, mijnheer de Voorzitter, vol schaamte.

De Voorzitter: Naar ik verneem, heeft de bijzondere commissie tegen het aanbrengen van deze verbeteringen geen bezwaar.

Artikel 1 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

,,Artikel 2. 1. Ernstige gewetensbezwaren in de zin van deze wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt.

2. De bezwaren kunnen zich richten:

a. hetzij tegen de vervulling van militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen;

b. hetzij tegen de vervulling van militaire dienst van welke aard ook.'',

waarop door de heren Roosjen, Bruins Slot, Van Eijsden, Veerman en

Verkerk is voorgesteld een amendement (stuk nr. 10), strekkende om het artikel te lezen als volgt:

Artikel 2. Ernstige gewetensbezwaren in de zin van deze wet zijn gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst:

a. hetzij bepaaldelijk gericht op strijd met wapenen;

b. hetzij van welke aard ook,

welke hun grond vinden in de overtuiging van de bezwaarde, dat het hem niet geoorloofd is, ook niet ingevolge overheidsbevel, de evenmens te doden.

De Voorzitter: De heer Roosjen heeft mij te kennen gegeven, dat hij zijn amendement bij de algemene beraadslaging voldoende acht toegelicht.

Voorgesteld door vijf leden, maakt het amendement van de heer Roosjen c.s. een onderwerp van beraadslaging uit.

De Voorzitter: Naar mij blijkt, vraagt geen van de leden het woord.

De heer Visser, Minister van Defensie: Mijnheer de Voorzitter! Ik ineen, zoals ik reeds heb gezegd, de aanvaarding van dit amendement te moeten ontraden.

De beraadslaging wordt gesloten.

De verdere behandeling van het artikel wordt verdaagd.

De artikelen 3 en 4 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

„Artikel **5.** 1. Er is een commissie, die Onze Minister schriftelijk een met redenen omkleed advies uitbrengt omtrent de vraag of de bezwaren van de verzoeker zijn aan te merken als ernstige gewetensbezwaren in de zin van deze wet.

2. De leden van deze commissie worden door Ons benoemd en ontslagen.

3. Onze Minister neemt geen beslissing op het verzoek als bedoeld in artikel 3, voordat de commissie het advies aan hem heeft uitgebracht, Onze Minister kan ten aanzien van een volgend verzoek het inwinnen van een advies achterwege laten.

4. De commissie brengt advies uit, nadat de verzoeker in de gelegenheid is gesteld omtrent zijn gewetensbezwaren te worden gehoord.

5. De commissie houdt zitting met tenminste drie leden, van wie een als voorzitter fungeert.

6. De fungerende voorzitter kan op aanvraag van de verzoeker meerderjarige personen toelaten tot het bijwonen van de zitting gedurende het onderzoek. Zij verlaten de zitting, ook tijdens het onderzoek, op aanwijzing van de fungerende voorzitter.

7. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden nadere regelen inzake de samenstelling en werkwijze van de commissie gesteld.",

waarop de navolgende amendementen zijn voorgesteld:

een (stuk nr. 11) van de heren Moorman, Tilanus, Couzy, Van

Rijckevorsel en Roosjen, strekkende om in het vijfde lid in plaats van „vijf" te lezen: drie,

en een (stuk nr. 15) van de heer Lankhorst, strekkende om een nieuw vijfde lid toe te voegen, luidende:

5. De verzoeker kan zich voor de commissie laten bijstaan door een vertrouwensman, die, nadat de verzoeker door de commissie is gehoord, in de gelegenheid wordt gesteld zijn mening over de gewetensbezwaren van de verzoeker kenbaar te maken.,

en de leden 5, 6 en 7 te vernummeren tot respectievelijk 6, 7 en 8.

De heer **Moorman** (K.V.P.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Aangezien de Regering de gedachte die aan mijn amendement ten grondslag ligt, heeft overgenomen door het wetsontwerp te wijzigen, is mijn amendement overbodig geworden en trek ik het in.

Aangezien het amendement van de heer Moorman c.s. (stuk nr. 11) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging uit.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan zeer kort zijn. Nu de Minister van Justitie te kennen heeft gegeven, dat hij volstrekt redelijk vindt, dat aan een vertrouwensman, die op juiste en passende wijze te kennen geeft, dat hij graag een opmerking zou willen maken, gelegenheid daartoe wordt gegeven en dat hij zich niet kan voorstellen, dat de voorzitter van de commissie zo'n verzoek zou weigeren, ben ik bereid mijn amendement in te trekken.

Aangezien het amendement van de heer Eankhorst (stuk no. 15) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging uit.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Alvorens mij voor dit artikel uit te spreken, zou ik de Minister gaarne nog even herinneren aan de vraag, die ik heb gesteld, nl. of het aantal leden van de kamers ten minste drie zal bedragen en of belangstellende leden van de commissie eventueel een bijeenkomst kunnen bijwonen.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Dit is een verzuim van de Minister van Justitie en niet van die van Defensie. Ik had nl. op mij genomen, deze vraag te beantwoorden. Wij stellen ons voor, in de algemene maatregel van bestuur, die krachtens artikel 5 nodig is, aan dit punt nadere aandacht te schenken. De geachte afgevaardigde wenst het minimum aantal leden van een commissie op drie gesteld te zien. Hij heeft ervoor gepleit, dat iemand die geinteresseerd is, maar die niet behoort tot de „gewetensstroom" van de betrokkene of die daartoe juist wel behoort, eventueel door de voorzitter van de kamer voor die specifieke behandeling aan de commissie kan worden toegevoegd. Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij moeilijk om in dit stadium daarvoor een algemene regel te geven. Ik hoop, dat de geachte afgevaardigde ermee tevreden is, wanneer ik hem toezeg, dat mijn ambtgenoot van Defensie en ik bij de uitwerking van de algemene maatregel van bestuur dit punt zullen overwegen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het artikel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Artikel 6 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

„Artikel 7. 1. Degene wiens verzoek tot erkenning is afgewezen kan binnen veertien dagen na de datum waarop de afwijzende beslissing aan hem is gezonden, daartegen bij Ons voorziening vragen ter zake dat:

a. de afwijzing haar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending van de wet;

b. het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie, bedoeld in artikel 5, dan wel de verslaggeving van die commissie daarover gebreken vertoont die op de beslissing op het verzoek van invloed kunnen zijn geweest;

c. de beslissing tot afwijzing van het verzoek onvoldoende is gemotiveerd;

d. Onze Minister ten onrechte in afwijking van het advies van de commissie, bedoeld in artikel 5, afwijzend op het verzoek heeft beslist.

2. Indien de voorziening na afloop van de daarvoor gestelde termijn is gevraagd, blijft niet-ontvankelijkverklaring achterwege, indien de klager aantoont dat hij de voorziening heeft gevraagd zo spoedig als dit redelijkerwijs verlangd kon worden.

3. Wij stellen bij algemene maatregel van bestuur regelen aangaande de wijze waarop de voorziening moet worden gevraagd en hoe met het adres wordt gehandeld.

4. Op grond van artikel 4 genomen beslissingen blijven van kracht, totdat hetzij de door de verzoeker gevraagde voorziening is afgewezen, hetzij naar aanleiding van de gevraagde voorziening overeenkomstig het zesde of zevende lid een nieuwe beslissing is genomen.

5. Indien de verzoeker tijdens de procedure in eerste aanleg niet geheel of gedeeltelijk van dienstverrichtingen was vrijgesteld of geen schorsing van een strafvervolging als bedoeld in artikel 4 heeft plaatsgevonden, kan hiertoe tijdens de beroepsprocedure alsnog worden besloten.

6. Indien Wij de afwijzende beslissing vernietigen, voorziet Onze Minister opnieuw in de zaak met inachtneming van Onze beslissing. Onze Minister stelt, indien Onze beslissing daartoe aanleiding geeft, de zaak wederom in handen van de commissie bedoeld in artikel 5. Deze commissie handelt alsdan met inachtneming van Onze beslissing. Zo mogelijk werken alsdan aan de vaststelling van het advies uitsluitend mede de leden, die de verzoeker nog niet eerder hebben gehoord.

7. Indien Wij een afwijzende beslissing vernietigen op de gronden, in het eerste lid onder a en d vermeld, kunnen Wij desgeraden in de zaak voorzien.",

waarop zijn voorgesteld de navolgende amendementen:

een (stuk nr. 14) van de heer Tilanus, strekkende om de laatste volzin van lid 6 te lezen als volgt:

Alsdan werken aan de vaststelling van het advies uitsluitend mede de leden, die de verzoeker nog niet eerder hebben gehoord.,

en een (stuk nr. 16) van de heren Van Rijckevorsel, Moorman, Van Dongen, De Wolff en Van der Zanden, strekkende om dit artikel te lezen als volgt:

1. Degene wiens verzoek tot erkenning is afgewezen kan binnen veertien dagen na de dag, waarop de afwijzende beslissing aan hem is verzonden, daartegen bij Ons in beroep komen.

2. Het beroep wordt ingesteld door indiening van een met redenen omkeed verzoekschrift bij Onze Minister.

3. Wij beslissen op het beroep bij een met redenen omkleed besluit, nadat de Raad van State, afdeling voor de geschillen van bestuur, is gehoord.

De heer **Tilanus** (C.H.U.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Het trok mijn aandacht, dat de laatste volzin van artikel 7, lid 6, luidde:

> ,,Zo mogelijk werken alsdan aan de vaststelling van het advies uitsluitend mede de leden, die de verzoeker nog niet eerder hebben gehoord.''.

Nu trof het mij, dat in het oorspronkelijke wetsontwerp van 12 december 1958 in artikel 7, lid **3** stond:

> ,,Aan de vaststelling van het advies werken geen leden mede, die de bezwaarde reeds eerder hebben gehoord.''.

Daarin was het dus positief gesteld. Ik heb mij toen afgevraagd waarom de woorden ,,zo mogelijk'' waren toegevoegd.

In de staatsalmanak heb ik toen nagegaan of de commissie soms te klein was, zodat het niet mogelijk zou zijn, andere commissies samen te stellen. Uit de staatsalmanak bleek echter, dat de commissie uit negen leden, uit vier plaatsvervangende leden, uit een secretaris en uit drie plaatsvervangende secretarissen bestaat. Hieruit bleek dus, dat de commissie groot genoeg is samengesteld. Vandaar dat ik mij veroorloofd heb een amendement in te dienen. Nu heeft de Minister van Justitie zoëven reeds medegedeeld, dat hij het een verbetering vond. Ik moge de Regering vragen of zij misschien bereid is het amendement over te nemen, wanneer het niet vanuit de Kamer wordt bestreden.

Aangezien het amendement van de heer Tilanus (stuk nr. 14) medeondertekend is door de heren Diepenhorst, Schmal, Mellema en Van der Peijl, maakt het een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer **Beerman,** Minister van Jutitie: Mijnheer de Voorzitter! De Regering is gaarne bereid, het amendement over te nemen. Zoals het ontwerp thans luidt, is het inderdaad een verbetering de woorden ,,zo mogelijk'' te schrappen. In de oorspronkelijke opzet zou het denkbaar zijn geweest, dat het aantal leden onvoldoende was. Die casuspositie zal zich nu niet meer voordoen. Derhalve pleit de ratio voor wijziging en daarom neemt de Regering onder dank aan de initiatiefnemer het amendement over.

Aangezien het amendement van de heer Tilanus (stuk nr. 14) door de Regering is overgenomen, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer **Van Rijckevorsel** (K.V.P.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil dit amendement aan de hand van een viertal argumenten toelichten.

In de eerste plaats strekt het ertoe om eenheid van wetgeving te behouden in verband met zeer recente wetgeving. In minder belangrijke gevallen is nl. wel een onbeperkt en ongeclausuleerd beroep op de Kroon opengesteld, zodat het in dit veel belangrijkere geval zeker behoort te geschieden.

In de tweede plaats, mijnheer de Voorzitter, omdat het niet-geven van een onbeperkt beroep getuigt van te weinig vertrouwen in de wijsheid, levenservaring en bekwaamheid van de leden van de Raad van State.

In de derde plaats wil ik erop wijzen, dat de in artikel 7 voorgestelde procedure te ingewikkeld en te langdurig is, gelet op de mogelijkheid van verwijzing naar de commissie van advies. Dit lijkt eigenlijk te veel op een civiele cassatie met vernietiging van het bestreden arrest en terugverwijzing naar de feiten-rechter.

In de vierde plaats wil ik opmerken, dat het voorgestelde geclausuleerde beroep met de vier beperkte gronden praktisch eigenlijk niets betekent wat betreft de afwijking van de beslissing van de Minister, omdat de Minister, zoals hij in de memorie van antwoord heeft gesteld, praktisch nooit afwijkt van het advies van de commissie van advies. De schending of verkeerde toepassing van de wet zal zich praktisch niet kunnen voordoen, hetgeen in het geval, dat de Minister zoëven heeft genoemd, enkel en alleen zou leiden tot een nieuw gewetensonderzoek voor de Raad van State, dat de Minister van Justitie juist blijkens zijn toelichting op de nota van wijzigingen niet wil. Wat betreft de derde door de Minister genoemde grond onder c, nl. de niet-motivering, moge ik opmerken, dat, wanneer de secretaris van de desbetreffende commissie even wat ervaring heeft, de motiveringen altijd zo kunnen worden gemaakt, dat de Raad van State, dit formeel moetende beoordelen, daar toch niets aan zal kunnen doen. Voor wat de grond sub *b* betreft, is er inderdaad een kleine mogelijkheid daar wat mee te doen, maar die is naar mijn mening te klein en te beperkt om daaraan waarde te hechten.

Vandaar het door mij voorgestelde gewone beroep op de Kroon, de Raad van State, afdeling Geschillen van Bestuur, gehoord.

Voorgesteld door vijf leden, maakt het amendement van de heer Van Rijckevorsel (stuk nr. 16) een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer **Beerman,** Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Van de vier argumenten, die de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel heeft genoemd, zijn het eerste en tweede niet nieuw. Die heb ik al uitvoerig bestreden. Het derde betrof de tijdsduur. Uiteraard zal erop moeten worden toegezien, dat de procedure met bekwame

spoed wordt gevoerd. Dat kan zeer wel. Ik vind de tijdsduur zeer bepaaldelijk geen overwegend bezwaar.

Het argument, dat de vierde grond zich in de praktijk niet zal voordoen, is waarschijnlijk wel juist. Die vierde grond is toch een belangrijke waarborg, omdat die mogelijkheid zich in de toekomst kan voordoen. Wij weten niet, hoe een toekomstige Minister van Defensie handelt. Als een Minister zeer stoutmoedig is en van de uitspraak van de commissie van advies afwijkt ten nadele van de betrokkene, is deze waarborg er in ieder geval. Wanneer al deze grond niet zoveel praktische waarde heeft, moet gezegd worden, dat de drie andere gronden die wel hebben.

De geachte afgevaardigde noemde als voorbeeld, dat de motivering als het ware sjablonewerk wordt, b.v.: dat de Minister op grond van het onderzoek niet is gebleken, dat er van ernstig gewetensbezwaar sprake is. Ik heb zoveel vertrouwen in de Raad van State, die terecht door de geachte afgevaardigde werd geroemd, dat, wanneer men dit soort van sjablone-motiveringen zou krijgen, met een vrijwel gelijkluidende redactie, de Raad van State de grond op artikel 7, sub *c*, die van onvoldoende motivering, aanwezig zou achten.

De verdere behandeling van het artikel wordt verdaagd.

De artikelen 8 tot en met 62 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De verdere behandeling van het wetsontwerp wordt verdaagd.

Wijziging van het Reglement betreffende de Krijgstucht

(Besluit van 15 juni 1962, houdende vaststelling van een Algemene Maatregel van Rijksbestuur tot wijziging van het Reglement betreffende de Krijgstucht, Stb. 260)

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Ministers van Defensie van 17 november 1961, Directoraat Juridische Zaken, Afdeling Wetgeving en Publiekrecht, nr. 219.992 Q en van Justitie van 22 december 1961, Stafafdeling Wetgeving, nr. 406/661;

De Raad van State van het Koninkrijk gehoord (advies van 31 januari 1962, nr. 29);

Gezien het nader rapport van Onze Ministers van Defensie van 10 mei 1962, nr. 219.992 X en van Justitie van 7 juni 1962, nr. 159/662;

De bepalingen van het Statuut voor het Koninkrijk in acht genomen zijnde;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Het Reglement betreffende de Krijgstucht, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 31 juli 1922, *Stb.* 476[1]), wordt als volgt gewijzigd:

[1]) Laatstelijk gewijzigd bij Koninklijk besluit van 6 februari 1954, *Stb.* 52.

A. Na artikel *8* wordt ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

Artikel 8*a*

De militair zal zich met zijn gehele persoonlijkheid tegen de vijand inzetten.

In gevechtshandelingen gewikkeld zal hij tot het uiterste aan de strijd deelnemen.

Indien hij het verband met de eenheid waartoe hij behoort heeft verloren en hij de vijand niet langer doeltreffend afbreuk kan doen, is hij verplicht te trachten gevangenneming te voorkomen en zich te voegen bij eigen of bondgenootschappelijke krijgsmachtonderdelen.

B. In artikel 16, tweede lid, worden tussen de woorden ,,Hoofdstuk'' en ,,enkele'' ingevoegd de woorden: en in de Hoofdstukken II A en III.

C. Na Hoofdstuk II wordt ingevoegd een nieuw Hoofdstuk, luidende:

HOOFDSTUK II A

De militair in krijgsgevangenschap

Artikel 26*a*

Indien de militair krijgsgevangen is gemaakt, zal hij zich steeds voor ogen houden dat hij in krijgsgevangenschap militair blijft.

Hij zal zich met name in al zijn handelingen en uitingen zijn saamhorigheid met zijn medegevangenen bewust zijn.

Ook zal hij in het oog houden, dat tussen krijgsgevangenen de rangsverhoudingen blijven bestaan.

Artikel 26*b*

De krijgsgevangen militair dient er op bedacht te zijn, dat zowel zijn gesprekken met andere krijgsgevangenen en met onderdanen van de gevangenhoudende mogendheid, als zijn correspondentie een bron van inlichtingen voor de vijand kunnen zijn.

Hij zal in zijn gesprekken en correspondentie dan ook de uiterste voorzichtigheid betrachten.

Het is hem onder alle omstandigheden verboden inlichtingen van militaire aard aan de vijand te verstrekken; hij mag slechts zijn naam, voornamen, geboortedatum, rang en marine- of registratienummer mededelen.

Artikel 26*c*

Zelfs in de moeilijkste omstandigheden zal de krijgsgevangen militair noch mondeling noch schriftelijk enige verklaring afleggen, welke afbreuk zou kunnen doen aan de belangen van eigen land of bondgenoten.

Artikel 26d

Van de krijgsgevangen militair mag worden verwacht dat hij, wanneer zich daartoe een geschikte gelegenheid voordoet, zich aan de

krijgsgevangenschap zal onttrekken, teneinde zich weder bij eigen of bondgenootschappelijke krijgsmachtonderdelen te voegen.

Artikel *26e*

Het is de krijgsgevangen militair niet geoorloofd:

a. van de vijand gunsten te aanvaarden die niet worden verleend aan zijn medegevangenen, die in gelijke omstandigheden verkeren;

b. zich tegenover de vijand te verbinden tot handelingen of verzuimen welke in strijd zijn met zijn plicht als militair.

Artikel *26f*

1. Het is de krijgsgevangen militair niet geoorloofd op erewoord of belofte algehele vrijlating te aanvaarden, tenzij hij in zodanige uitzonderlijke, van die van het merendeel zijner medegevangenen afwijkende, omstandigheden verkeert, dat naar het oordeel van de vertrouwensman — bedoeld in artkel *79* van het Verdrag van Genève van *12* augustus *1949* (goedgekeurd bij de wet van *19* mei *1954, Stb. 248*), betreffende de behandeling van krijgsgevangenen — afwijzing van een aanbod tot vrijlating redelijkerwijs niet van hem kan worden gevergd.

2. Van het onder *1* omschreven verbod kan door Ons of van Onzentwege door Onze Minister van Defensie ontheffing worden verleend.

Van een zodanige ontheffing zal mededeling worden gedaan aan de krijgsgevangen miltairen door tussenkomst van de beschermende mogendheid of van een organisatie, waaraan eventueel op grond van het onder *1* genoemde verdrag de taak van de beschermende mogendheid is toevertrouwd.

Onze Ministers van Defensie en van Justitie zijn belast met de uitvoering van dit besluit, dat met de daarbij behorende nota van toelichting in het *Staatsblad,* in het *Gouvernementsblad* van Suriname, in het *Publicatieblad* van de Nederlandse Antillen en in het *Gouvernementsblad* van Nederlands Nieuw-Guinea zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State van het Koninkrijk.

Soestdijk, *15* juni *1962*. JULIANA.

De Minister van Defensie,
S. H. VISSER.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

Uitgegeven de *eenendertigste* juli *1962*.

De Minister van Justitie a.i.,
E. H. TOXOPEUS.

NOTA VAN TOELICHTING

Het onderhavige ontwerp-besluit strekt ertoe de militair enige con-

crete aanwijzingen te geven voor zijn gedrag in oorlogstijd en wel speciaal voor het geval hij in krijgsgevangenschap mocht geraken. De geschiedenis van de laatste wereldoorlog en meer recent van het Korea-conflict wijst uit dat aan enige duidelijk geformuleerde gedragsregels behoefte bestaat.

Deze regels kunnen slechts een summier karakter dragen. Uitgewerkte regels, die het gedrag moeten bepalen van de militair die actief aan de strijd tegen de vijand deelneemt, zijn opgenomen in andere voorschriften en ten aanzien van de krijgsgevangen militair is het vanzelfsprekend onmogelijk voor alle omstandigheden waaronder hij kan komen te verkeren richtlijnen te geven.

In verband hiermede zal het noodzakelijk zijn, dat de commandanten aan de hand van de thans voorgestelde regels — al zijn deze naar het oordeel van de ondergetekenden reeds in zodanige vorm gegoten, dat zij de militair stellig zullen aanspreken — nadere uiteenzettingen geven en die regelen met voorbeelden uit recente oorlogspraktijk toelichten, opdat het de militair — in het bijzonder de krijgsgevangen militair — duidelijk voor ogen kome te staan hoe hij in beginsel zijn houding zal hebben te bepalen.

Een van de kwesties, die een oplossing moeten vinden, is die van de vrijlating op erewoord. Hieromtrent bepaalt artikel 21 van het zgn. Krijgsgevangenenverdrag van Genève van 12 augustus 1949 — goedgekeurd bij de wet van 19 mei 1954, ***Stb.*** 248 — dat krijgsgevangenen op erewoord of belofte in algehele of gedeeltelijke vrijheid kunnen worden gesteld, voorzover de wetten van de mogendheid, tot welke zij behoren, hun zulks veroorloven. Het is dus gewenst dat op de vraag, of het de Nederlandse militair al dan niet geoorloofd is vrijlating op erewoord te aanvaarden een duidelijk antwoord wordt gegeven en dat dit antwoord in een wettelijk voorschrift wordt vastgelegd.

Bij de artikelsgewijze toelichting moge op dit onderwerp worden teruggekomen.

De ondergetekenden zijn van oordeel dat de ontworpen gedragsregels zich naar hun aard het meest lenen voor opneming in het Reglement betreffende de Krijgstucht, dat iedere militair immers ten richtsnoer dient voor zijn optreden als zodanig en dat ook tot zijn persoonlijke uitrusting behoort.

Het artikel dat handelt over de militair, die in de daadwerkelijke strijd tegen de vijand is ingezet, zouden de ondergetekenden een plaats willen geven in het Hoofdstuk over de algemene beginselen der krijgstucht, terwijl de gedragsregels voor de militair, die in krijgsgevangenschap is geraakt, beter in een afzonderlijk Hoofdstuk kunnen worden ondergebracht, daar deze regels een tot op zekere hoogte zelfstandig en afgerond geheel vormen.

Een van de hoofdgedachten der voorgestelde gedragsregels is, dat het de plicht van de militair is zich in de strijd tegen de vijand met zijn gehele persoonlijkheid in te zetten. Daarnaast willen de gedragsregels bijdragen tot een versterking van de mentale houding van de militair

— vooral wanneer hij in krijgsgevangenschap is geraakt — waardoor hij, naar de praktijk heeft uitgewezen, in staat is moeilijkheden te overwinnen, waaraan hij bij gebrek aan innerlijke discipline en spankracht te gronde zou gaan.

Artikel 8*a* behoeft naar de ondergetekenden voorkomt geen nadere toelichting.

De wijziging van artikel 16, tweede lid, — onderdeel B van het ontwerp — is voorgesteld, omdat niet alleen van de verbods- en gebodsbepalingen van Hoofdstuk II doch ook van die, neergelegd in Hoofdstuk II A, geldt dat de niet-nakoming ervan onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde. Dit laatste valt ook op te merken van bepalingen, voorkomend in Hoofdstuk III. Derhalve is voorgesteld ook de Hoofdstukken II A en III in artikel 16, tweede lid, te vermelden.

Artikel 26*a* strekt er in de eerste plaats toe de militair duidelijk te maken, dat zijn militaire status niet eindigt doordat hij in krijgsgevangenschap geraakt en dat in die omstandigheden ook de rangsverhoudingen tussen de krijgsgevangenen blijven bestaan. Hieromtrent heeft in de laatste wereldoorlog ook onder de Nederlandse militairen in krijgsgevangenschap onzekerheid bestaan.

Blijven enerzijds de militaire status en de verhouding meerdere–mindere ook in krijgsgevangenschap bestaan, anderzijds moet in het oog worden gehouden, dat de meerdere onder die omstandigheden als zodanig geen andere taak heeft dan de krijgstucht te handhaven en het moreel hoog te houden. Met name heeft hij geen bevelvoerende taak als commandant van een militaire eenheid. Dientengevolge zal het aantal onderwerpen, waaromtrent dienstbevelen kunnen worden gegeven, en de strekking daarvan zeer beperkt zijn. Deelneming aan de actieve strijd kan immers onder die omstandigheden geen onderwerp van dienstbevelen uitmaken. Niettemin zal de mindere ook als krijgsgevangen militair de hen gegeven dienstbevelen — voorzover in krijgsgevangenschap dus van „dienst" sprake kan zijn — hebben op te volgen.

Op de krijgsgevangen militair blijft ook de verplichting rusten om zich weder tegen de vijand in te zetten, wanneer hij uit krijgsgevangenschap wordt bevrijd of zich na ontvluchting weer bij eigen of bondgenootschappelijke strijdkrachten heeft gevoegd.

Een in krijgsgevangenschap sterk naar voren komend facet van de krijgstucht is dat van de onderlinge saamhorigheid. Goede onderlinge verhoudingen, reeds in vredestijd een belang van de eerste orde, achten de ondergetekenden in krijgsgevangenschap van zo onschatbare waarde, dat zij het nuttig achten dit in de gedragsregels nog eens met zoveel woorden tot uitdrukking te brengen (artikel 26*a*, tweede volzin).

De militair zal zich in krijgsgevangenschap altijd moeten realiseren, dat de vijand tracht mee te luisteren, wanneer hij in gesprek is met zijn medegevangenen of met personeel van de gevangenhoudende mogendheid. Die gesprekken zullen immers, ook zonder dat de militair

het zich direct bewust is, gegevens kunnen behelzen, die voor de vijand waardevolle inlichtingen zijn of aanknopingspunten voor het verkrijgen van inlichtingen. Hetzelfde geldt uiteraard voor de correspondentie van de krijgsgevangen militair.

Het ligt voor de hand, dat de gevangenhoudende mogendheid de hier aangeduide bronnen van inlichtingen niet onaangeboord zal laten. De krijgsgevangene zal op deze punten dan ook voortdurend waakzaam moeten zijn. Inlichtingen van militaire aard mag hij vanzelfsprekend onder geen enkele omstandigheid aan de vijand prijsgeven. Een uitzondering hierop wordt slechts gemaakt voor de aan het slot van artikel 26b vernielde gegevens — die op zichzelf ook inlichtingen van militaire aard zijn —, waarvan de mededeling ingevolge artikel 17 van het Krijgsgevangenenverdrag niet aan de krijgsgevangen militair verboden mag worden.

Artikel 26*c* heeft het oog op het — in welke vorm ook — verschaffen van materiaal aan de vijand, dat er toe zou kunnen bijdragen het moreel van het thuisfront, bondgenoten, eigen troepen of medegevangenen te ondermijnen. In het bijzonder valt hierbij te denken aan het afleggen van „bekentenissen", het voeren van propaganda voor de vijand door het houden van toespraken of het schrijven van pamfletten en dergelijke.

Hoewel zulks met de letter en de geest van het Krijgsgevangenenverdrag bepaaldelijk in strijd zou zijn, moet er ernstig rekening mede gehouden worden dat de vijand in een eventueel conflict er niet voor zal terugdeinzen gevangenen onder zware lichamelijke of geestelijke pressie te zetten, teneinde hen tot het geven van inlichtingen en het afleggen van verklaringen als bedoeld in de artikelen 26b en 26*c* te brengen. Weliswaar zijn de ondergetekenden van oordeel, dat door het voorschrijven van deze gedragsregels niet geheel en al zal kunnen worden voorkomen, dat door krijgsgevangen militairen toch inlichtingen worden verstrekt dan wel verklaringen worden afgelegd, doch zij zijn evenzeer van oordeel, dat het de militair zal kunnen staven in zijn verzet en weerstand tegen de vijand, wanneer hij de inhoud van die gedragsregels tot zijn geestelijk eigendom heeft gemaakt. Om deze reden is het, dat de artikelen 26*b*, derde lid en 26*c* in stringente bewoordingen zijn geformuleerd. De gebezigde terminologie is er intussen — zo zouden de ondergetekenden ter vermijding van misverstand willen opmerken — niet op gericht een eventueel beroep op overmacht uit te sluiten. De artikelen formuleren slechts de norm en laten zich uiteraard niet in met de vraag, in hoeverre een handelen tegen die norm onder een bepaalde pressie, als waarvan hierboven sprake was, nog verwijtbaar is.

Artikel *26d* gaat uit van dezelfde gedachte als artikel 26*a*, eerste volzin, namelijk dat de krijgsgevangen militair tijdens zijn verblijf in krijgsgevangenschap toegewijd dient te blijven aan de goede zaak,

waarvoor hij was ingezet. Deze trouw aan de zaak van zijn vaderland legt op hem de zedelijke verplichting om, wanneer zich een geschikte gelegenheid voordoet zijn vrijheid te hernemen, die kans niet onbenut te laten, teneinde aldus weder aan de strijd te kunnen deelnemen. Met deze aanduiding van zijn verplichtingen is naar de ondergetekenden menen tevens de grens aangegeven van hetgeen de overheid op dit punt van haar onderdanen mag eisen, met name in verband met de strekking van het Krijgsgevangenenverdrag, dat ervan uit gaat dat de krijgsgevangene zich van feitelijk verzet tegen de gevangenhoudende macht onthoudt. Een verdergaand voorschrift zou de in genoemd verdrag gewaarborgde humane behandeling van krijgsgevangenen in gevaar brengen.

Artikel *26e* sub ***a*** verbiedt de krijgsgevangen militair gunsten van de vijand te aanvaarden, die niet worden verleend aan zijn medegevangenen die in gelijke omstandigheden verkeren. De ondergetekenden achten het gewenst, dat dit uitdrukkelijk wordt verboden, omdat het aanvaarden van een bevoorrechte positie schadelijk is voor de goede verstandhouding tussen de krijgsgevangenen en bovendien omdat speciale gunsten als regel toegekend zullen worden aan hen, die de vijand van dienst zijn, of van wie de vijand verwacht, dat zij hen van dienst zullen kunnen zijn.

Het verbod, vervat in artikel *26e* sub b, heeft betrekking op het zich tegenover de vijand verbinden tot handelingen of verzuimen, welke zich als zodanig niet lenen voor een concrete opsomming, doch welke het best kunnen worden aangeduid als te zijn ,,in strijd met zijn plicht als militair'', zoals in deze bepaling geschiedt.

De bepaling van artikel *26f* houdt verband met artikel *21* van het Krijgsgevangenenverdrag, waarover in de aanvang van deze toelichting reeds werd gesproken. Dit artikel noopt tot het nemen van een beslissing inzake de vraag of het geven van erewoord of belofte, teneinde uit krijgsgevangenschap ontslagen te worden, al dan niet moet worden toegestaan. Indien en voorzover het aanvaarden van de vrijlating op erewoord of belofte in de Nederlandse wetgeving aan krijgsgevangen militairen wordt verboden, is het een gevangenhoudende mogendheid volkenrechtelijk niet geoorloofd Nederlandse krijgsgevangenen op erewoord of belofte vrij te laten.

Voorts heeft het omtrent deze kwestie bestaande verschil van opvatting en het ontbreken van een voorschrift terzake er in de afgelopen oorlog helaas toe geleid, dat de Nederlandse officieren geen uniform standpunt hebben ingenomen tegenover het Duitse aanbod van vrijlating op erewoord.

Om beide redenen verdient het aanbeveling op dit punt een — voor de gehele krijgsmacht geldend — voorschrift te geven.

De ondergetekenden menen dat dit in beginsel zal moeten zijn een verbod om op erewoord of belofte vrijlating uit krijgsgevangenschap te aanvaarden, tenzij door of vanwege de Kroon toestemming daarvoor

is verleend. De vraag, of een aanbod tot vrijlating zal kunnen worden aanvaard, is van velerlei factoren afhankelijk.

Afgewogen zal moeten worden welke voordelen voor de indviduele militairen of voor het Nederlandse volk in zijn geheel in een concrete situatie aan de aanvaarding verbonden zouden zijn, tegenover de nadelen die daaruit hetzij direct, hetzij indirect met betrekking tot de voortzetting van de oorlog zouden voortvloeien.

Hierbij zal ook een rol spelen de vraag welke voorwaarden de vijand aan zijn aanbod verbindt. Een verantwoorde afweging van voor- en nadelen kan slechts door de Regering geschieden en niet aan de individuele militair of aan de commandant van enig militair onderdeel worden overgelaten.

Teneinde te voorkomen, dat de krijgsgevangen militairen terzake van het al dan niet verleend zijn van een ontheffing als bedoeld in artikel 26*f*, tweede lid, zouden zijn aangewezen op wellicht misleidende mededelingen van de gevangenhoudende mogendheid, is de bepaling opgenomen dat een eventuele ontheffing medegedeeld zal worden door tussenkomst van de beschermende mogendheid of door tussenkomst van een organisatie als bedoeld in artikel 10 van het Krijgsgevangenenverdrag, waaraan eventueel de taak, die volgens dit verdrag op beschermende mogendheden rust, is toevertrouwd.

Een ontheffing als hierbedoeld kan betrekking hebben op de gehele krijgsmacht of op een bepaald deel daarvan.

Artikel 26*f*, eerste lid, heeft het oog op zuiver individuele gevallen, waarin het Inroepen van een Regeringsbeslissing niet wel mogelijk is. Voor die gevallen is bepaald, dat een krijgsgevangene alleen dan een aanbod tot vrijlating op erewoord of belofte mag aanvaarden, wanneer de vertrouwensman, bedoeld in artikel 79 van het Krijgsgevangenenverdrag, zulks gerechtvaardigd acht.

De tussenkomst van de vertrouwensman is voorgeschreven om te voorkomen dat een besluit tot aanvaarding van de vrijlating op erewoord of belofte uitsluitend afhankelijk zou zijn van het subjectief oordeel van de betrokken krijgsgevangene, waardoor op deze ook een te zware verantwoordelijkheid zou worden gelegd. De vertrouwensman zal zich door vergelijking van de verschillende individuele gevallen een oordeel kunnen vormen over de vraag of een krijgsgevangene in uitzonderlijke, van die van het merendeel zijner medegevangenen afwijkende, omstandigheden verkeert.

De Minister van Defensie,
S. H. VISSER.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

INGEKOMEN BIJDRAGE

Een en ander over Bedreiging

door

Mr. B. J. PENNINK,

dienstplichtig korporaal van de Militair Juridische Dienst.

(I) Dreiging is iets anders dan kans. Zegt men dat er kans bestaat dat een gebeurtenis zal plaats vinden, dan heeft dit een meer objectieve strekking, dan wanneer men zegt dat de gebeurtenis dreigt te geschieden.

Als wij merken dat er op een gebeurtenis kans is dan betekent dit dat we de bedoelde gebeurtenis in de rangorde van onze verwachtingen een bepaalde plaats toekennen: de gebeurtenis zal zich waarschijnlijker voordoen dan andere gebeurtenissen en minder waarschijnlijk dan nog weer andere.

Merken wij dat iets dreigt te geschieden dan doet het feit dat er kans op een bepaalde gebeurtenis bestaat ons onaangenaam aan: wij zien de mogelijkheid van het plaats vinden als een gevaar.

Zowel in het begrip dreiging als in het begrip gevaar wordt een door ons gedane waarneming samengevat met ons oordeel daarover. In het begrip kans ontbreekt het laatste, subjectieve element.

(11) Door het voorvoegsel in het woord bedreiging wordt uitgedrukt dat de dreiging niet zonder meer is, doch wordt veroorzaakt door een macht ten opzichte van enig object. [1])

Voor ons doet alleen de bedreiging tussen personen terzake, d.w.z. die, welke door een persoon of een groep van personen wordt uitgeoefend ten opzichte van een andere persoon of groep van personen. Bedreiging in deze zin vertoont zich als een vorm van agressie. Agressie komt allereerst voort uit destructiedrift.

(III) Dr. ETIENNE DE GREEFF huldigt over doodslag de navolgende opvatting: „Toutefois il convient de remarquer que l'homicide ne „constitue pas un acte contre nature. Il n'est que la réalisation d'un „mouvement instinctif du suppression et de négation d'autrui qui naît „chez tout le monde devant la résistance ou devant l'obstacle." [2])

De agressor komt tot zijn daad omdat hij wordt gedwarsboomd. Agressie is de weg die de mens inslaat indien het hem maar voldoende tegenzit. Het doel dat er mee wordt nagestreefd is — zij het vaag — te omschrijven met: bevrijding. Bevrijding houdt in: meer ruimte en gelegenheid krijgen voor zelfontplooiing.

[1]) DE VRIES en TE WINKEL, Woordenboek der Nederlandsche Taal p. 1086: „In levend gebruik is be- tot vorming van transitieve ww a) afgeleid van transi- „tieve ww. ... Zeer vaak ... heeft hel afgeleide ww een ander voorwerp, t.w. „iemand of iets waarop of waaraan men de behandeling van het grondwoord „verricht (een straat met huizen bebouwen). b) Op deze wijze kan van elk in- „transitief ww een transitief gemaakt worden."

P. 1215: „Bedreigen naar het gewone gebruik, met een persoon of wat als „persoon wordt gedacht als voorwerp en als onderwerp."

[2]) Introduction à la Criminologie, Ch. vii, p. 290.

In voor het strafrecht meer relevante zin komt dit neer op het nader raken aan een zwichten van het slachtoffer, opdat dit niet meer aan de bevrediging van bepaalde verlangens van de agressor in de weg kan staan. [3])

Zo ook bij de bedreiging: het voorwerp van de bedreiging moet buigen of breken: het belang dat het slachtoffer er bij heeft om onverlet te blijven moet wijken voor de drang tot zelfontplooiing van de agressor.

(IV) Wij zien bij de bedreiging een conflict tussen twee of meer personen, waarbij het de agressor er niet om te doen is het slachtoffer willoos te maken. ,,Er will im Gegentheil die Willensthätigkeit des ,,Verletzten provociren, aber nur in der Richtung die er ihm vor-,,schreibt." [4])

Om dit te bewerkstelligen moet het slachtoffer murw gemaakt worden: het moet er toe gebracht worden zo te willen als het de bedreiger uitkomt. De vrijheid om een wil te hebben contrair aan die van de bedreiger wordt aan de bedreigde ontnomen voorzover als dit in de macht staat van de bedreiger. Dit is het geweest dat de wetgever er toe heeft gebracht het delict van bedreiging op te nemen in de titel Van Misdrijven tegen de persoonlijke Vrijheid. [5]) [6])

(V) Wij spraken over de bevrijding als doel van de agressie: de verwijdering van obstakels die aan de bevrediging van bepaalde verlangens van de agressor in de weg staan. Dit ,,doel", d.w.z. dit mogelijk op zichzelf in het geheel niet laakbare motief, bestaat altijd. Naarmate het bereiken van dit doel voor de betrokkene een dringender aangelegenheid is, zal hij zich minder bekommeren om wat oirbaar wordt geacht.

Niet zelden zal de agressor zich niet bewust zijn van wat hij nastreeft, n.l. telkens wanneer de drang tot agressie in een plotselinge

---

3) Verg.: Prof. Dr. E. A. D. E. CARP, Drang tot Wurgen, T.v.S. 1962, afl. 2, p. 74 e.v., passim.

4) J. J. CLOTTERBOOKE PATIJN VAN KLOETINGE, Afdreiging en Afpersing, Acad. Prfschr. Utrecht 1888, p. 40, citaat uit KATZ, Gerichtssaal.

5) SMIDT, M.v.T. op artikel 285 W.v.Sr.: ,,Sommige bedreigingen met zware ,,misdrijven tasten de persoonlijke vrijheid dermate aan, dat zij op zichzelve als ,,misdrijf zijn aan te merken."

Zie ook NOYON-LANGEMEIJER (1954) dl. 2, ad artikel 285 W.v.Sr., punt 2.

6) Het komt ons trouwens aannemelijk voor dat artikel 285 W.v.Sr. en de artikelen 108, 116, 142 W.v.M.Sr. niet allereerst de individuele staatsburgers, die ooit met bedreiging geconfronteerd kunnen worden, beogen te beschermen, doch dat het hier voornamelijb gaat om het voorkomen van inbreuken op de openbare orde.

Verg.: H. C. LAMMERS VAN TOORENBURG, Iets over de bedreigingen strafbaar gesteld in de Artt. 305—308 en 436 C.P., Acad. Prschr. Leiden 1879, p. 20: ,,La terreur que ces menaces inspirent ne nuit pas seulement à la tranquillité de ,,la personne, qui en est l'objet, elle est partagée par beaucoup d'autres qui ,,redoutent pour eux le même sort." (Citaat uit de M.v.T. voor de C.P.).

Verder: Major H. G. JEFFERS, Jr., The Military Offense of Communicating a Threat, Military Law Review, January 1962, p. 34, voor een blik op wat men hier in de Verenigde Staten over denkt.

opwelling komt, of als deze drang zich doet gelden bij iemand die niet gewoon is zich over zijn beweegredenen het hoofd te breken.

Juist met het oog op dergelijke gevallen is het noodzakelijk dat er bepalingen zijn welke het mogelijk maken dat daden van zware agressie zonder aanzien van het motief worden bestraft. Op het gebied van het commune strafrecht vervult artikel 285 W.v.Sr. deze functie.

De artikelen 108, 116, 142 W.v.M.Sr. verrichten een soortgelijke taak, met dien verstande dat zij de rechter in staat stellen zelfs zeer lichte bedreiging te bestraffen.

(VI) Wij gingen er van uit dat in het begrip bedreiging een oordeel zit opgesloten over iets dat is (of wordt) waargenomen. Dit uitgangspunt brengt mee dat wij menen niet van bedreiging in eigenlijke zin te kunnen spreken wanneer er geen effectiviteit is.

Bedreiging is effectief indien zij bij het slachtoffer de indruk wekt dat de bedreiger het in zijn macht heeft de (onaangename) gebeurtenis waarmee wordt bedreigd inderdaad te laten plaats vinden. Bedreiging is m.a.w. evenmin als bijvoorbeeld belediging in eigenlijke zin denkbaar als zij niet als zodanig wordt ondergaan. Dit ondergaan is een essentiale.

De Hoge Raad is de mening toegedaan dat ook niet-effectieve bedreiging, bedreiging in oneigenlijke zin dus, onder de werking van de strafwet kan vallen. [7]) Het zou namelijk tot onbillijke resultaten leiden, als iemand, die zeer laakbare uitlatingen heeft gedaan, welke niet de beoogde indruk op het „slachtoffer" maakten, niet zou kunnen worden gestraft, terwijl zulks bij een uiterst zwakke, doch overigens onder artikel 285 W.Sr. vallende, uitlating, welke angstgevoelens zou opwekken, wel het geval zou kunnen zijn.

Objectiveren brengt hier oplossing: waren de uitlatingen van een aard, dat een normaal mens er bevreesd van zou worden dan is voor de toepasbaarheid van artikel 285 W.v.Sr. de fijngevoeligheid van het slachtoffer irrelevant. [8])

De Hoge Raad gaat niet zover, dat hij aanneemt, dat de uitlating het slachtoffer in het geheel niet behoeft te beieiken. [9])

---

[7]) H.R. 13 april 1896 W 6801; 9 november 1896 W 6884; 5 januari 1914 NJ 1914 p. 397.

[8]) Ook de militaire rechter staat voor de noodzaak om te objectiveren. Wij hebben echter geen verwijzing gevonden, waarin met zoveel woorden op de jurisprudentie van de Hoge Raad werd teruggegrepen. Het is trouwens wel mogelijk dat de gewoonte om te objectiveren bij bedreiging in het militaire strafrecht al bestond, toen de Hoge Raad er zich nog niet over had uitgesproken.

In M.R.T. XII (1917-1918) wordt op p. 41 een overweging geciteerd uit een vonnis van de Krijgsraad te Willemsoord van 16 februari 1916, welke ons standpunt inzake effectiviteit weergeeft: „ . . . dat . . . toch in ieder geval de dreiging ,,met woorden van dien aard moet zijn, dat hij den bedreigde iets van zoo ge-,,vaarlijken of onaangenamen aard in uitzicht stelt, dat daardoor zijn gevoel van ,,persoonlijke veiligheid en rust wordt aangetast. . .” Het Hoog Militair Gerechtshof verwierp deze overweging in bewoordingen uit welke men zou kunnen opmaken dat de leer van de Hoge Raad wordt gevolgd (H.M.G. 5 mei 1916, M.R.T. XIII p. 40 e.v.).

[9]) H.R. 8 februari 1897 W 6926; 6 januari 1936 N.J. 1936 nr. 210; anders de Amerikaanse jurisprudentie, verg. Mil. Law Rev. t.a.p. p. 36 e.v.

(VII) Naar de huidige stand van ons strafrecht is voor strafbare bedreiging vereist dat de bedreiger beoogt dat zijn daad bij het slachtoffer de indruk zal wekken niet alleen dat het in gevaar verkeert [10]), maar ook dat de verwezenlijking van het gevaar afhankelijk is van een optreden van de bedreiger, waartoe deze inderdaad in staat is.

Opzet zal niet mogen ontbreken. [11]) [12]) [13]) Aangezien bedreiging zonder opzet echter moeilijk denkbaar is, za1 het feit, dat dit vereiste gesteld wordt op zichzelf niet al te veel moeiliijkheden opleveren. Een andere zaak is, dat het dikwijls lastig zal zijn om uit te maken in hoe ver het opzet gericht is louter op de impressie die het slachtoffer krijgt. Bedreiging komt nu eenmaal niet zonder ,,doel" voor, d.w.z. het is de agressor er altijd om te doen hetzij ten aanzien van de persoon hetzij ten aanzien van het vermogen van het slachtoffer iets te bewerkstelligen. [14])

Op dit doel letten de artikelen 285 W.v.Sr. en 108, 116, 142 W.v.M.Sr. niet. Voor zover het opzet er op is gericht blijft het irrelevant. Duidelijk is nochtans dat de felheid waarmee de bedreiger tegen zijn slachtoffer van leer trekt voornamelijk zal zijn terug te brengen op de aantrekkingskracht die er van het doel uitgaat.

De daad van bedreiging is bezwaarlijk van zijn achtergronden te scheiden. Dat de strafwet dit toch doet kan leiden tot de onwaarachtigheid dat wordt veroordeeld ter zake van bedreiging mede op grond van het aannemen van een opzet, welke eigenlijk op iets anders dan op bedreiging was gericht.

(VIII) Wanneer wij de artikelen 108, 116, 142 W.v.M.Sr. leggen naast artikel 285 W.v.Sr., dan valt ons het volgende op. De bepaling uit het commune strafrecht geeft een limitatieve opsomming van de strekkingen die een bedreiging strafbaar kunnen doen zijn. Een enumeratie als deze ontbreekt in het militaire strafrecht.

Kennelijk kunnen naar het oordeel van de wetgever in de burgermaatschappij vele uitlatingen, die een bedreiging met enig kwaad inhouden, nog door de beugel: strafbaar gesteld zijn ze niet.

---

[10]) H.R. 27 mei 1907 W 8552; 9 januari 1914 N.J. 1914 p. 397.

[11]) De artikelen 108, 116, 142 W.v.M.Sr. stellen de opzet-eis dan ook uitdrukkelijk. Het gaat ons te ver om uit het feit, dat artikel 285 W.v.Sr. er niet over rept een argument te putten voor de vanzelfsprekendheid van het opzetvereiste.

[12]) In het militaire strafrecht van de Verenigde Staten zijn stemmen opgegaan, die beweerden dat „*specific intent*" geen element van het delict vormt. „Specific „intent" kan men omschrijven als het opzet van de bedreiger om het ten opzichte van het slachtoffer niet bij bedreigingen te laten. De hier bedoelde opvatting lijkt ons juist. Mits het slachtoffer redelijkerwijs uit de uitlating — die daarop dus bekeken moet worden — kon opmaken dat er „specific intent" was, behoeft niet te worden bewezen dat de verdachte werkelijk dit opzet koesterde: men draagt de verantwoordelijkheid voor zijn uitlatingen. Verg.: Mil. Law Rev. t.a.p. p. 32.

[13]) Verg.: LAMMERS VAN TOORENBURG t.a.p. p. 23 onder III, en de daar onder noot 3) genoemde arresten van de H.R.

[14]) De beledigende of bespottende of beschimpende agressor heeft nimmer het oog op het vermogen van de gelaedeerde, doch uitsluitend op diens persoon.

Dit is in het militaire leven anders. „De subordinatie is het wezen „en de ziel van de militaire dienst." [15] Men kan het met deze formulering meer of minder eens zijn, iedere uiting van een dreigement aan het adres van een meerdere of mindere [16]) is onverenigbaar met het hiërarchisch verband dat de ruggegraat vormt van het militaire bestel. Zowel de bedreiging door de mindere als die door de meerdere tast de waardigheid van het gezag aan: „Ce que la loi prend ici en effet „en considération, ce n'est non pas le préjudice matériel, c'est l'atteinte „grave à la discipline." [17])

(IX) In tal van artikelen uit het Wetboek van Strafrecht en uit het Wetboek van Militair Strafrecht komen wij de term „bedreiging" tegen.

In sommige hiervan wordt het begrip gebruikt op een manier welke wij overdrachtelijk zouden willen noemen.

Artikel 426 W.v.Sr. handelt over hem die, terwijl hij in staat van dronkenschap verkeert, eens anders veiligheid bedreigt. Wie dronken is heeft echter geen opzet, en kan dan ook niet in eigenlijke zin bedreigen; hoogstens kan hij, min of meer reagerend op impulsen, door zijn aanwezigheid gevaar doen ontstaan voor andermans veiligheid. Van een conflict tussen personen, die — hoewel misschien geëxciteerd — hun handelen kunnen bepalen, is hierbij geen sprake. Wat hier strafbaar gesteld wordt is eerder een tekortschieten in onthouding en beheersing — dat de openbare orde verstoort — dan een overmaat aan agressiviteit.

Met de artikelen 85, 100, 129 W.v.M.Sr. sprekend over „met aan-„val bedreigde plaatsen of posten", doelen wij evenmin op bedreiging in eigenlijke zin, doch op een in gevaar verkeren: er is geen persoon of groep van personen aan wie wij er een verwijt van kunnen maken dat pressie wordt uitgeoefend: het is trouwens de vraag of uitoefenen hier wel het juiste woord is: wellicht heerste slechts bij de militaire autoriteiten die voor de plaats of post verantwoordelijk waren de indruk dat er gevaar bestond.

(X) De meeste artikelen in kwestie stellen bedreiging in eigenlijke zin aan de orde. [18]) Dikwijls ligt echter bij de delicten ten aanzien waarvan bedreiging in eigenlijke zin een rol speelt de nadruk op het resultaat dat beoogt of bereikt wordt met de agressie. Bedreiging is bij deze delicten een element van men zou haast zeggen secundair karakter, hetgeen natuurlijk niet wegneemt dat tijdens het onderzoek vast

---

[15]) H. J. SCHEUER, Insubordinatie en Militair Tweegevecht, Acad. Prschr. Utrecht 1893, p. 34, citaat.

[16]) Het is opvallend dat mondelinge bedreiging van een militaire mindere niet als zodanig strafbaar is gesteld.

[17]) PIERRE HUGUENEY, Traité Théorique et Pratique de Droit Pénal et de Procédure Pénale Militaires, 1933, p. 572.

[18]) W.v.Sr. artt. 95, 96, 121 t/m 125, 138, 139, 143, 145, 179, 180, 242, 246, 284, 312, 314, 317, 318, 395.
W.v.M.Sr. artt. 117, 124, 126, 144.

moet komen te staan of zich inderdaad bedreiging heeft voorgedaan.

Wij zullen ons in dit opstel alleen verdiepen in de problematiek samenhangend met de artikelen die bedreiging als hoofdelement hebben. [19])

(XI) Tenslotte bepalen wij ons tot de mondelinge bedreiging, al dan niet in tegenwoordigheid van het slachtoffer gedaan. De artikelen 116 en 142 W.v.M.Sr. blijven dus buiten beschouwing.

Bedreiging in de gedaante zoals wij die willen bezien kan voorkomen als:

a) zelfstandig delict (art. 285 W.v.Sr.; art. 108 W.v.M.Sr.),
b) middel tot uitlokking (art. 47 W.v.Sr.) en
c) vorm van overmacht (art. 41 W.v.Sr.).

Zowel over a) als over b) en c) zal in het vervolg het een en ander te berde gebracht worden in verband met overbrenging van bedreiging en poging tot bedreiging.

(XII) Wij willen in het navolgende een aantal der complicaties de revue laten passeren die zich kunnen voordoen als de bedreiger zijn slachtoffer-in-spe niet onmiddellijk kan bereiken. In dat geval zal de uitlating, die de bedreiging inhoudt, moeten worden overgebracht.

De onvolkomen (overbrenging van) bedreiging doet vragen rijzen die liggen op het gebied van de poging. Het antwoord op sommige dezer vragen zullen wij trachten te vinden.

Gaan wij er van uit dat de uitlating van de bedreiger mondeling wordt gedaan buiten tegenwoordigheid van de bedreigde, en dat de overbrenging, eveneens mondeling, geschiedt door een tussenpersoon, die zelfstandig nooit iets tegen het slachtoffer zou ondernemen; wij zien dan ten aanzien van de strafbaarheid van bedreiger en overbrenger de volgende mogelijkheden.

Bedreiging en overbrenging.

(XIII) A. De bedreiger dwingt de tussenpersoon tot overbrenging, en wel door middel van een bedreiging, welke beantwoordt aan artikel 285 W.v.Sr. (respectievelijk artikel 108 W.v.M.Sr.). De tussenpersoon zwicht voor de op hem uitgeoefende pressie en brengt de uitlating van de bedreiger ter kennis van het slachtoffer. Is de tussenpersoon strafbaar?

Dit is er van afhankelijk of de bedreiging, welke hij onderging, een beroep op overmacht rechtvaardigt.

Handelde hij in overmacht (dus „zonder opzet, schuld of toerekenbaarheid" [20])), dan zal hij straffeloos hebben te blijven. [21]) Alleen de bedreiger is in dit geval strafbaar, en wel wegens doen plegen. [22]) [23])

---

[19]) W.v.Sr. art. 285; W.v.M.Sr. artt. 108, 116, 142.

[20]) VAN BEMMELEN-VAN HATTUM (1953) I, p. 410.

[21]) Zie H.R. 27 juni 1898 W 7146; HAZEWINKEL, 1953, p. 231 v.

[22]) De manus domina kan zeer wel wegens het doen plegen van een strafbaar feit worden veroordeeld, terwijl de manus ministra ter zake van zijn gedraging

Handelde hij niet in overmacht en maakte hij zich al overbrengende tot intellectueel deelgenoot van de verrichtingen van de bedreiger, dan is er uitlokking. Zowel de bedreiger als de overbrenger kan als dader gestraft worden. [24])

(XIV) Er is ook de mogelijkheid dat de — wel bedreigde, doch niet in overmacht handelende — overbrenger wegens zijn niet laakbare gezindheid onder geen der deelnemingscategorieën valt: hij wil bijvoorbeeld zorgen dat de persoon op wie de bedreiger het heeft gemunt op zijn qui vive zal zijn tegen verwezenlijking van het gevaar waarmee wordt bedreigd.

Dank zij de objectivering die de Hoge Raad toepast kan, zelfs indien de tussenpersoon zijn functie verricht buiten invloed van de bedreiger, de tot hem gerichte uitlating van de bedreiger liggen binnen de werkingskring van artikel 285 W.v.M.Sr. (artikel 108 W.v.M.Sr.).

Als de uitlating ter kennis is gebracht van de beoogde persoon, kan men dan het optreden van de bedreiger kwalificeren als: bedreiging tweemaal gepleegd? [25]) De overbrenger is geen vrees aangejaagd en hij heeft het slachtoffer benaderd niet om het onaangenaam te bejegenen, maar om het op zijn hoede te brengen. Noch de verwerpelijkheid van de tot de tussenpersoon gerichte uitlating, noch die van de door hem overgebrachte uitlating worden hierdoor verminderd. De jurisprudentie van de Hoge Raad [26]) lijkt voor ons geval voor de genoemde kwalificatie ruimte te laten.

Een andere vraag is echter of in onze casus het misdrijf van bedreiging tegen het „hoofd"slachtoffer wel voltooid wordt volgens het voornemen van de dader. Verderop [27]) zullen wij nader op deze vraag ingaan.

(XV) Volgens H.R. 27 mei 1907 [28]) is het „het onder bepaalde „omstandigheden te kennen geven" dat men ten aanzien van iemand „een voornemen koestert" met het opzet dat daardoor indruk wordt gemaakt, dat leidt tot strafbaarheid. De omstandigheden moeten zodanig zijn dat bij het slachtoffer de indruk kan worden teweeggebracht

---

onder een andere strafbepaling valt. (VAN BEMMELEN-VAN HATTUM (1953) I, p. 411).

[23]) Kan een niet-militair het delict van artikel 108 W.v.M.Sr. doen plegen? Zie HAZEWINKEL (1953) p. 237; H.R. 15 juni 1914 N.J. 1914 p. 1077. art. 166 W.v.M.Sr.

Naar onze mening sluit art. 2 W.v.M.Sr. uit dat een militair wordt veroordeeld wegens doen plegen van het delict van art. 285 W.v.Sr.

Mutatis mutandis geldt hetzelfde bij uitlokking van medeplichtigheid.

[24]) Zonder opzet geen uitlokking. Vergelijk voor de overbrenging bij uitdaging NOYON-LANGEMEIJER (1947), II, p. 224, sub 5; verder H. J. SCHEUER, t.a.p. p. 50.

[25]) De eerste keer — tegen de tussenpersoon — in oneigenlijke zin, de tweede keer — tegen het „hoofd"slachtoffer — hetzij in eigenlijke, hetzij in oneigenlijke zin.

[26]) Zie (VI).

[27]) Infra (XXV).

[28]) W 8552; 14 april 1926, N.J. 1926, p. 739.

dat door de mogelijkheid van het uitvoeren van het voornemen een min of meer ernstige inbreuk op de vrijheid van hetzelve wordt gemaakt.

Indien nu wordt overgebracht door een tussenpersoon, die niet laakbaar handelt, die misschien zelfs wel prijzenswaardige oogmerken heeft, is dit dan een omstandigheid met het karakter dat door de Hoge Raad wordt vereist?

Deze vraag is in zijn algemeenheid niet te beantwoorden. Wel kan in verband met het rijzen ervan een andere vraag gesteld worden: of het wel met het karakter van de bedreiging strookt om het van omstandigheden te doen afhangen of zij zich voordoet.

(XVI) Het hangt o.i. met de objectiveringspraktijk samen, welke de Hoge Raad volgt, dat ons hoogste rechtscollege een beroep moet doen op de omstandigheden.

Naar wij reeds lieten doorschemeren[29]) zijn wij van mening dat de door de Hoge Raad toegepaste objectivering niet is te rijmen met de tot het begrip bedreiging te stellen voorwaarde van effectiviteit: een uitlating die een indruk kan wekken, doch het in feite niet doet, vormt geen bedreiging in eigenlijke zin.

Degene die een dergelijke uitlating doet geeft echter blijk van een voor de maatschappij in de ogen van velen onaanvaardbare instelling, die men graag binnen de werkingskring van de strafwet zou willen zien vallen.

Het staat te bezien of men dit na behoort te streven langs de weg van objectivering. Objectivering leidt de aandacht af van het concrete van het geval: het betrekt er algemene beginselen op. Hieraan kleeft het bezwaar dat het bijzondere geval minder op zijn specifieke mérites wordt gewaardeerd dan aan de hand van altijd vage normen.

Dit bezwaar kan men trachten te ondervangen door de weg tot concretisering weer te openen met de toverspreuk ,,onder omstandig-„heden". Het wordt nochtans bij nadere beschouwing duidelijk dat het niet veel zin heeft ten aanzien van een niet-effectieve ,,bedreiging" te spreken over omstandigheden waaronder deze wel effectief kan (of: had kunnen) zijn. Zolang deze omstandigheden zich niet werkelijk voordoen is er nu eenmaal geen bedreiging in eigenlijke zin, en zo lang behoort men naar onze mening artikel 285 W.v.Sr. (artikel 108 W.v.M.Sr.) niet toe te passen. Gaat men van een hiermee strijdige opvatting uit, dan komt men in botsing met het beginsel van artikel 1 W.v.Sr.

(XVII) B. De bedreiger dwingt de tussenpersoon tot overbrenging door middel van bedreiging welke niet aan artikel 285 W.v.Sr. beantwoordt (hetgeen de ,,hoofd"bedreiging weer wel doet).

Evenzeer als onder **A.** speelt hier de vraag of er al dan niet overmacht was voor de tussenpersoon. De bedreiger zal ook hier wegens

---

[29]) **Infra (VI).**

uitlokking strafbaar zijn zolang de overbrenger geacht kan worden nog wel uit eigen wil, maar toch onder invloed van de tot hem gerichte bedreiging te hebben gehandeld.[30])

Gezien het ontbreken van een specificerende omschrijving van de inhoud van de bedreiging in artikel 108 W.v.M.Sr. menen wij dat men niet snel zal kunnen aannemen dat bedreiging als middel tot uitlokking — dus gericht tot een tussenpersoon — niet aan deze militaire bepaling zal beantwoorden.

De objectivering welke bij militaire bedreiging als gewenst beschouwd zal worden — in verband met de onaanvaardbaarheid van welke agressieve uiting ook van de kant van een mindere tegen een meerdere — leidt er toe dat in het militair strafrecht bij gevallen als hier bedoeld vervolging wegens bedreiging tweemaal gepleegd mogelijk moet worden geacht: ook al handelde de overbrenger niet uit vrees, en al was de tegen hem gedane „bedreiging" dus niet effectief.

(XVIII) ***C.*** De bedreiger richt zich, zonder dat dit op zichzelf bedreiging inhoudt, tot de tussenpersoon, met de bedoeling dat deze zal overbrengen.

Of deze bedoeling bestaat, moet, indien de tot de tussenpersoon gerichte uitlating geen uitdrukkelijke aanmaning tot overbrenging inhoudt, aan de hand van de gehele strekking van de uitlating worden vastgesteld.

Willen wij — nu aangenomen dat opzet op overbrenging bewijsbaar is — de positie bepalen die in deze casus de overbrenger inneemt ten opzichte van de strafwet, dan moeten wij onderscheiden tussen het complex van handelingen, die er toe leiden dat het slachtoffer van bedreiging in een toestand van persoonlijke onvrijheid wordt gebracht enerzijds, en anderzijds het complex van omstandigheden, feiten en gebeurtenissen welker huidig of toekomstig bestaan een situatie vormt, welke naar het opzet van de bedreiger door de bedreigde wordt gevoeld als gevaarlijk.

Wie werktuigelijk een bedreiging overbrengt heeft een belangrijk aandeel in de handelingen die het eerste complex uitmaken. Het is denkbaar dat voor de tussenpersoon het tweede complex geheel irrelevant is. In dit geval kan er van iets anders dan van doen plegen geen sprake zijn.

(XIX) Het opzetvereiste, dat in elk geval van deelneming aan bedreiging — behalve in dat van doen plegen — geldt ten aanzien van alle deelnemers, brengt mee dat de toestand van geïmpressioneerdheid van het slachtoffer mede door bewust optreden van de tussenpersoon moet zijn teweeggebracht.

Meer dan doen plegen is er telkens wanneer de over te brengen boodschap niet in slechts voor de bedreigde begrijpelijke termen is ge-

[30]) De casus brengt mee dat, indien de tussenpersoon buiten invloed van de tot hem gerichte bedreiging overbrengt, niet de kwalificatie op zijn plaats is van bedreiging (in de zin van art. 285 W.v.Sr.) tweemaal gepleegd.

steld en wanneer de overbrenger niet beoogt door zijn optreden het slachtoffer juist te hulp te komen.

Of de overbrenger medepleger dan wel medeplichtige is zal afhangen van de meerdere of mindere mate waarin het tweede complex voor hem relevant was en waarin hij deel had aan de agressieve neigingen van de „hoofd"bedreiger.

Wij zouden menen dat de overbrenger veelal eerder medeplichtige genoemd zal mogen worden dan medepleger, indien het minder zijn agressiviteit ten opzichte van het slachtoffer was, die hem tot deelneming dreef dan een behoefte om de „hoofd"bedreiger dienstbaar te zijn.

(XX) D. Wanneer wij uit de tot de tussenpersoon gerichte woorden van de „bedreiger" niet kunnen besluiten tot opzet op overbrenging [31]), terwijl desalniettemin de tussenpersoon naar de in de tot hem gerichte uitlating wel aangeduide persoon is gegaan, is er dan nog bedreiging in de zin van artikel 285 W.v.Sr. (artikel 108 W.v.M.Sr.)?

Het is dunkens ons niet in overeenstemming met het begrip bedreiging dit vol te houden: indien men zonder meer in het bijzijn van één of meer personen, om welke reden ook — bijvoorbeeld ten einde zijn prestige te herstellen — een uitlating doet die door zijn strekking een derde — als dien de zaak ter ore kwam — het idee zou kunnen geven dat hij in gevaar verkeerde, dan pleegt men geen bedreiging. Dit wordt niet anders als een der toehoorders de derde op de hoogte brengt van wat er gezegd werd. [32])

Poging tot bedreiging?

(XXI) De term bedreiging is er één met een tweevoudige betekenis. Men kan deze term bezigen om een in volle gang verkerende activiteit aan te duiden, doch ook om het resultaat van de voltooide activiteit aan te geven.

Ondanks het feit, dat op het eerste gezicht de formulering van artikel 108 W.v.M.Sr. een anders luidende conclusie schijnt te rechtvaardigen, zijn wij van mening dat zowel in artikel 285 W.v.Sr. als in 108 W.v.M.Sr. kwestie is van de tweede betekenis.

Uit deze opvatting vloeit voort dat wij het misdrijf van bedreiging beschouwen als een delict met materiële omschrijving, waarbij de wet zich bepaalt tot het strafbaar stellen van het resultaat ener verrichting (of van het resultaat van het nalaten ener verrichting) zonder aan te geven op welke wijze dit resultaat precies moet zijn bereikt.

(XXII). De objectieve pogingsleer — welke de heersende is met

[31]) Opzet op het maken van indruk vooronderstelt opzet op ter kennis (doen) komen. Verg.: H.R. *27* mei 1907 ***W 8552.***

[32]) Naar ons inziens heeft de Krijgsraad te Velde West bij zijn vonnis van *8* februari 1961 (M.R.T. 1962 p. 44) — naar aanleiding waarvan dit opstel werd geschreven — dan ook ten onrechte ten aanzien van een geval als het onderhavige overwogen dat het moest worden gekwalificeerd als .„als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar mondeling met enig kwaad bedreigen. . ."

betrekking tot dergelijke delicten — eist voor strafbare poging een gedrag van de dader gelijk aan dat waardoor het misdrijf, ware er niets verhinderends tussengekomen, zou zijn voltooid. Het onvoltooid blijven van de daad moet van gedrag en gezindheid van de dader onafhankelijk zijn, en mag „fragmentaire rechtsfeitverwekelijking" niet uitsluiten. Er moet iets gebeurd zijn dat niet alleen tot uiting brengt dat de dader een voornemen had, maar waaruit tevens blijkt dat de daad, welke hij beoogde te verrichten het stadium van voorbereiding voorbij is.

(XXIII) Als wij nu nagaan in hoever fragmentaire rechtsfeitverwerkelijking denkbaar is bij bedreiging *in eigenlijke zin* dan komen wij tot de volgende bevinding: De meest fragmentaire verwerkelijking van het feit van bedreiging houdt begripsmatig voltooiing van het feit in. De mate van angst waaronder het slachtoffer gebukt gaat doet niet ter zake: ook uiterst geringe effectiviteit brengt volledige verwerkelijking mee. Tussen het niet slagen van bedreiging en het teweegbrengen van (mogelijk geringe) vrees is geen ruimte voor iets anders. Of men wordt bang of men wordt niet bang na kennisname van de uitlating; wordt men niet bang dan blijkt de handelwijze van de „be-„dreiger" van het begin af aan de naam van bedreiging niet te hebben mogen dragen.

(XXIV) Zoals we hebben gezien bezigt de Hoge Raad het begrip bedreiging ook *in oneigenlijke zin:* al objectiverend. Zo kan niet-effectieve „bedreiging" tot veroordeling leiden, terwijl effectieve bedreiging soms buiten de werking van de strafwet blijft.[33]) Het hangt er maar van af hoe de omstandigheden zijn.

Is poging mogelijk bij bedreiging in oneigenlijke zin? Waarop zou een dergelijke poging neerkomen? Hierop, dat er aan de laakbaarheid van de uitlating iets schortte. Of dat de uitlating niet deugdelijk ter kennis werd gebracht.

In het eerste geval zal er putatief delict zijn. Dan is er geen strafbaarheid. Het lijkt ons niet waarschijnlijk dat deze figuur zich in verband met artikel 285 W.v.Sr. voor zou doen. Artikel 108 W.v.M.Sr. met zijn veel vagere formulering laat voor dit geval meer ruimte.

De niet deugdelijke ter kennis brenging — welke te wijten kan zijn aan een tekortkoming van de bedreiger zelf of van een tussenpersoon — kan, aangenomen dat zij verhindert dat de beoogde persoon beangst wordt, ten gevolge hebben (a) dat een ander dan de beoogde persoon onder invloed van vrees wordt gebracht of (b) dat de beoogde persoon oneigenlijk (niet-effectief) bedreigd wordt. Geval (a) is niet door onze strafwet voorzien. Geval (b) hebben wij reeds behandeld.[34])

---

[33]) M.a.w. het feit dat een bedreiging in eigenlijke zin heeft plaats gehad houdt nog niet in dat er nu een rechtsfeit van bedreiging is, evenmin als het aannemen van een rechtsfeit hetzelfde is als het constateren van bedreiging in eigenlijke zin — zo interpreteren wij de leer van de H.R.

[34]) Zie (VI) (XIII) e.v.

(XXV) Zoals men ziet blijft er weinig voor ons over dan het met LANGEMEIJER eens zijn, waar hij het bezwaarlijk acht dat men zou trachten te bedreigen.[35]) Hoe beïnvloedt dit onze opvatting over de in (XIV) gestelde casus, welke de vraag meebracht of er (poging tot) bedreiging is, indien de overbrenger — zonder iets kwaads tegen het slachtoffer voor te hebben — dit laatste op de hoogte stelt van de uitlating van de bedreiger?

Uit het voorgaande volgt al dat wij in geval het ,,slachtoffer" niet bang wordt hier niet menen te mogen spreken over poging tot bedreiging. Maar wat meer is, de onderwerpelijke casuspositie laat, in die gevallen dat de overbrenger beoogt het slachtoffer tegen de bedreiger te sterken, o.i. ook geen ruimte voor het aannemen van volkomen bedreiging (als het slachtoffer toch bang wordt).

(XXVI) In de zoëven bedoelde gevallen kunnen wij — wegens het ontbreken van enig kwaad opzet bij de overbrenger — niet te maken hebben met een andere deelnemingsvorm dan doen plegen. Kan de rechter echter i.c. wel, aldan niet objectiverend, de ,,bedreiger[t]" wegens doen plegen veroordelen?

Het tegenovergestelde van wat de ,,bedreiger[r]" beoogde is geschied. De verwachting die hij koesterde ten aanzien van de ten uitvoer legging van zijn plan is niet uitgekomen. Het resultaat dat hij nastreefde (beangstiging van het slachtoffer-in-spe) is weliswaar bereikt door zijn toedoen, maar dit toedoen was op een geheel andere gang van zaken gericht.

Wanneer de toedracht is gelijk hier beschreven lijkt ons dat de artikelen 285 W.v.Sr. en 108 W.v.M.Sr. noch zelfstandig noch junctis artikelen 45 en 47 W.v.Sr. toepasselijk zijn.

De lijn die loopt van ,,bedreiger[m]" naar ,,bedreigde[v]" is in de persoon van de ,,overbrenger[w]" doorbroken, en de uiteinden ontmoeten elkaar niet.

(XXVII) Zou men de onderhavige casuspositie [36]) onder de werking van de strafwet willen brengen dan zou men een artikel van bijvoorbeeld de volgende formulering van node hebben:

> ,,Hij die door zijn schuldig toedoen bewerkstelligt dat bij één
> ,,of meer personen de indruk wordt gevestigd dat deze persoon
> ,,of personen door of vanwege hem wordt of worden bedreigd
> ,,met een of meer der in het eerste lid van artikel 285 omschreven
> ,,feiten wordt gestraft met . . . van ten hoogste . . .".

Wellicht zou het zelfs bij de verwarde bewoordingen van artikel 108 W.v.M.Sr. doenlijk zijn daar een soortgelijke nevenbepaling tot stand te brengen.

(XXVIII) Niet alleen illustratief voor onze laatste casuspositie,

---

[35]) NOYON-LANGEMEIJER (1954) II, p. 319.

[36]) Of het geval dat een ander dan de beoogde persoon wordt bedreigd.

maar ook aan het licht brengend hoe lastig het kan zijn een feitelijk niet eens ingewikkeld geval van bedreiging onder ontwikkelde juridische woorden te brengen, is het vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam van 27 juni 1961. Het werd in de Nederlandse Jurisprudentie [37]) als volgt samengevat: „Poging tot bedreiging met „verkrachting en met enig misdrijf tegen het leven gericht. Verd. „schreef een brief met deze bedreigingen aan getuige H. v. V., die „evenwel de brief gesloten aan een politieambtenaar gaf. Voltooiing „van bedreiging is niet meer mogelijk na een politioneel of justitieel „ingrijpen, b.v. doordat, zoals i.c., door de r.-c. de inhoud van de brief „aan H. v. V. wordt medegedeeld."

(XXIX) De stelling, welke het vonnis behelst, is in haar algemeenheid onjuist. Men kan hoogstens beweren, dat het onwaarschijnlijk is te achten dat een bedreiging, welke door bemiddeling van enig politioneel of justitieel orgaan ter kennis wordt gebracht van het slachtoffer-in-spe, nog effectief kan zijn.

Volgens de leer van de Hoge Raad kan ook niet-effectieve bedreiging tot veroordeling leiden. Als namelijk de bedreiging onder omstandigheden maar effectief had kunnen zijn.

De rechter zal evenwel niet beginnen te vorsen naar deze hypothetische effectiviteit, voordat is komen vast te staan dat aan het complex van handelingen, bedoeld supra in (XVIII), niets meer ontbreekt. Zolang niet ter kennis is gebracht is dit complex niet volledig, en kan er dus ook geen bedreiging zijn. Poging tot bedreiging houden wij voor onbestaanbaar, zodat ook daarop onze keus niet kan vallen.

I.c. was aan de voorwaarde van ter kennis brenging wel voldaan, namelijk door bemiddeling van een justitieel orgaan. Effectiviteit viel onder de omstandigheden niet aan te nemen. Het Rotterdamse vonnis had daarom volgens ons veroordeling moeten inhouden wegens bedreiging (en wel in oneigenlijke zin).

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 13 juni 1962

President: Mr. A. J. Veldman (plv.); *Leden:* Kapt.t.Zee H. J. Baaij, Kol. d. Mars. H. P. Arends, Kapt.-Lt.t.Zee (T) L. C. Rietdijk, Lt.t.Zee (A) 1e kl. A. C. L. van Aalst.
Raadsman: Lt.t.Zee (A) 1e kl. C. Sinke.

Beklaagde, korp. vliegtuigmaker, had in een zelfbedieningswinkel bepaalde goederen in het stalen mandje van de zaak, en andere goederen in zijn week-endtas gedaan, met de bedoeling om eerstbedoelde goederen af te rekenen en de andere zonder betalen mede te nemen.

[37]) 1962 nr. **128.**

Opgevallen door zijn gedrag, werd hij bij de uitgang-controle door de eigenaar van de zaak aangehouden en hem de week-endtas afgenomen.

Diefstal, meermalen gepleegd, voortgezette handeling.

(W.Sr. art. 56, 310).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal tegen W. R. T. v. G., geboren op 11 januari 1937, korporaal-vliegtuigmaker-algemeen, gerequireerde,

Gezien: enz.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 25 mei 1962 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

,,dat hij telkens op of omstreeks 24 maart 1962, telkens te Den ,,Helder, telkens met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening ,,heeft weggenomen een diepvrieskip, een pot boerenjongens, een fles ,,koffiemelk, twee pakjes pudding, 3 pakjes à 250 gram roomboter, ,,een blik leverpastei à 100 gram, een zakje inhoudende een blik slag-,,room à 170 ml. en een blik dessert, een pak zoutjes, een houder met ,,zes eieren, een zakje boerensoep, een zakje zoute pinda's, twee ,,zakjes groentesoep, twee tubes tandpasta, een blok chocolade, een ,,doos Droste tabletjes, een stuk Mars, een stuk Nuts, vijf repen choco-,,lade, een zakje snoepgoed, een stukje kaas à 100 gram en een vaten-,,kwast, alles toebehorende aan G. J. Dorrestijn, althans aan een ander ,,of aan anderen dan aan hem, beklaagde;

,,of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

,,dat hij op of omstreeks 24 maart 1962 te Den Helder opzettelijk ,,een diepvrieskip, een pot boerenjongens, een fles koffiemelk, twee ,,pakjes pudding, 3 pakjes à 250 gram roomboter, een blik leverpastei ,,à 100 gram, een zakje inhoudende een blik slagroom à 170 ml. en ,,een blik dessert, een pak zoutjes, een houder met zes eieren, een ,,zakje boerensoep, een zakje zoute pinda's, twee zakjes groentesoep, ,,twee tubes tandpasta, een blok chocolade, een doos Droste tabletjes, ,,een stuk Mars, een stuk Nuts, vijf repen chocolade, een zakje snoep-,,goed, een stukje kaas à 100 gram en een vatenkwast, alles toebeho-,,rende aan G. J. Dorrestijn, althans aan een ander of aan anderen dan ,,aan hem, beklaagde, welke goederen hij, beklaagde, in een zoge-,,naamde Super Market aldaar had uitgezocht en opgenomen, teneinde ,,die bij de kassa af te rekenen, en welke goederen hij, beklaagde, al-,,dus uit dien hoofde en in ieder geval anders dan door misdrijf onder ,,zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend'';

Gezien: enz.;

Overwegende, ten aanzien van het de beklaagde primair ten laste gelegde, dat ten processe zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

W. R. T. v. G., oud 25 jaar, als beklaagde:

dat hij zich op 24 maart 1962 te Den Helder naar een zogenaamde ,,Super Market'' begaf welke wordt gedreven door G. J. Dorrestijn, die hij toen niet kende; dat hij, alvorens daar heen te gaan het plan had

opgevat een aantal levensmiddelen uit die winkel weg te nemen zonder daarvoor te betalen; dat hij op genoemde datum in die winkel gekomen de volgende goederen heeft weggenomen: een diepvrieskip, een pot boerenjongens, een fles koffiemelk. twee pakjes pudding, 3 pakjes à 250 gram roomboter, een blik leverpastei à 100 gram, een zakje inhoudende een blik slagroom a 170 ml. en een blik dessert, een pakje zoutjes, een houder met zes eieren, een zakje boerensoep, een zakje zoute pinda's, twee zakjes groentesoep, twee tubes tandpasta, een blok chocolade, een doos Droste tabletjes, een stuk Mars, een stuk Nuts, vijf repen chocolade, een zakje snoepgoed, een stukje kaas à 100 gram en een vatenkwast, welke goederen hij in zijn weekendtas heeft gestopt; dat hij in een daartoe bestemd mandje een aantal levensmiddelen legde, die hij bij de kassa wilde afrekenen; dat hij de artikelen, die hij in zijn weekendtas had gestopt, wilde meenemen zonder ervoor te betalen; dat, toen hij bij de kassa was aangekomen om af te rekenen wat hij in zijn stalen mandje had, de winkelchef, mogelijkerwijs Dorrestijn zelf, naast hem kwam staan en hem vroeg of hij klaar was met afrekenen; dat hij, hoewel hij wist, dat hij de door hem weggenomen levensmiddelen en goederen die hij in zijn weekendtas had gestopt, niet had afgerekend, „Ja" heeft gezegd; dat daarna de winkelchef zijn weekendtas oppakte en vroeg hem (de winkelchef) naar achteren te volgen; dat hij toen, omdat hij voelde, dat hij er bij was, de winkelchef niet is gevolgd maar op de vlucht is geslagen; dat hij later door de winkelchef is achterhaald; dat hij vervolgens met hem mee is gegaan naar diens winkel alwaar hij heeft gewacht totdat de politie kwam; dat de goederen, die hij in zijn weekendtas had gestopt, hem niet toebehoorden en dat hij van niemand toestemming had gekregen die goederen uit die winkel weg te nemen en zich, zonder daarvoor te betalen, toe te eigenen;

overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door R. Lunshof, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke marechaussee, d.d. 27 maart 1962, op ambtseed opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende onder meer de volgende verklaringen, luidende, zakelijk gerelateerd:

die van **G.** J. Dorrestijn, oud 29 jaar:

dat hij een zaak in kruidenierswaren, groenten en fruit, een zogenaamde „Super Market" in het perceel Marsdiepstraat 377 te Den Helder drijft, hetgeen onder meer inhoudt, dat de klanten zich zelf bedienen met behulp van stalen mandjes, die bij de uitgang staan waarin zij hun boodschappen doen, welke boodschappen bij de kassa vanuit die stalen mandjes worden afgerekend; dat hij op 24 maart 1962 te omstreeks 10.30 uur een hem onbekende in burger geklede persoon zijn zaak zag binnenkomen; dat het gedrag van die man hem wat vreemd voorkwam en dat hij hem dan ook ongemerkt in de gaten hield; dat die man aan een zijner armen twee tassen droeg, waarvan één een weekendtas was, en dat hij verder een stalen mandje aan zijn arm had hangen; dat hij op een gegeven ogenblik enkele pakjes soep in dat stalen mandje zag liggen, welke na enige tijd niet meer in dat

mandje lagen, waarop hij de caissière waarschuwde, dat hij zelf bij het afrekenen betrokkenes weekendtas wilde controleren; dat hij daarna zag, dat de man staande bij de groentenstalling iets in zijn weekendtas deponeerde; dat de man, waarvan hij sterk het vermoeden had, dat hij zou trachten goederen uit zijn zaak mee te nemen zonder er voor te betalen, ongeveer drie kwartier in zijn zaak verbleef, waarna hij naar de kassa ging; dat hij (Dorrestijn) erbij ging staan; dat de man het stalen mandje en een der boodschappentassen bij de kassière plaatste om af te rekenen, waarna hij bij de kassière f 6.33 aan boodschappen betaalde; dat hij hierna aan die man vroeg: ,,Bent U klaar?'' waarop de man met ,,Jan antwoordde; dat hij (Dorrestijn) daarop de op de grond staande weekendtas van de man opnam en de man vroeg of deze even mee wilde gaan naar zijn kantoor achter in de zaak; dat de man bevestigend antwoordde en dat hij (Dorrestijn) daarop met de kennelijk aardig gevulde tas naar achteren liep; dat de man echter de zaak uitvluchtte, waarop hij de man achtervolgde en deze in de Runstraat inhaalde; dat hij de man zei mee te gaan naar zijn zaak, terwijl hij (Dorrestijn) de bedoeling had zo spoedig mogelijk de politie te waarschuwen; dat hij de man in het dagverblijf van het personeel heeft laten wachten totdat de politie hem kwam halen; dat hij de inhoud van de weekendtas van de man heeft gecontroleerd, welke inhoud overeenkwam met de lijst die verbalisant heeft opgemaakt; dat de goederen afkomstig zijn uit zijn zaak en hem geheel in eigendom toebehoren; dat hij de man, die V. G. bleek te zijn genaamd, geen recht of toestemming heeft gegeven die goederen uit zijn zaak weg te nemen en zich die goederen zonder betaling toe te eigenen;

die van verbalisant:

dat hij naar aanleiding van een op 24 maart 1962 te omstreeks 11.25 uur ontvangen telefonische mededeling van de post Nieuw Den Helder van de gemeentepolitie te Den Helder, dat zich op genoemde post een korporaal der Koninklijke marine bevond, die werd verdacht van diefstal van levensmiddelen uit de winkel van G. J. Dorrestijn, wonende en zaak doende in het perceel Marsdiepstraat 377 te Den Helder, en dat de door diefstal verkregen goederen zich eveneens op die post bevonden, in opdracht van zijn brigadecommandant een onderzoek heeft ingesteld en op 24 maart 1962 te omstreeks 12.00 uur van de gemeentepolitie heeft overgenomen W. R. T. v. G., alsmede de navolgende levensmiddelen en goederen, welke V. G. hem verklaarde uit de zaak van Dorrestijn voornoemd te hebben weggenomen: een diepvrieskip, een pot boerenjongens, een fles koffiemelk Friesche Vlag, twee pakjes Instant pudding, drie pakjes à 250 gram roomboter, een blik leverpastei à 100 gram, een plastic zakje inhoudende een blik slagroom à 170 ml. en een blik dessert, een pak Verkade gemengde zoutjes, een houder met zes eieren, een zakje Knorr Schotse boerensoep, twee zakjes heldere groentesoep, een plastic zakje inhoudende zoute pinda's, twee tubes Prodent tandpasta, een blik Verkade volle melk chocolade, een doos Droste tabletjes, een stuk Mars, een stuk Nuts, twee repen Bros Melkhazelnoot chocolade, drie repen Bros vollemelk choco-

lade, een plastic zakje inhoudende snoepgoed (spek), een stukje kaas in plastic à 100 gram, een Burex vatenkwast; dat genoemde goederen door hem ter plaatse uit de handen van V. G. in beslag zijn genomen;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld eraan hetgeen hem primair is ten laste gelegd;

Overwegende, dat nu de Krijgsraad het de beklaagde primair ten laste gelegde als bewezen heeft aangenomen een onderzoek naar het de beklaagde subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

„diefstal meermalen gepleegd, alle feiten als een voortgezette handeling beschouwd";

Overwegende, dat gelet op de ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van *twee maanden* en een geldboete van *vijftig gulden,* bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van *tien dagen,* passend is;

dat er termen aanwezig zijn de gevangenisstraf voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen waartegen het militair belang zich niet verzet;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van twee jaren en geldboete van f 50, subs. 10 dagen hechtenis — *Red.].*

NASCHRIFT.

Men kan zich afvragen of de diefstal reeds voltooid was toen beklaagde, onder het oog van de eigenaar, de goederen in zijn weekendtas stopte en daarmede niet de uitgang-controle kon passeren omdat de eigenaar aldaar, dus nog op zijn eigen terrein en vóór die uitgang-controle, die goederen van beklaagde afnam. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 15 november 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Commodore Dr. *M.* W. J. M. Broekmeijer en Kolonel P. J. Maters.
Raadsman: Mr. N. *J.* Geleijnse.

Vrijspraak van het tenlaste gelegde toelaten dat minderen het misdrijf van verduistering pleegden. Ter zitting is echter wel gebleken dat de minderen gedurende de diensturen in de onder beklaagde's toezicht staande werkplaats privé-werkzaamheden verrichtten. Terzake de zaak verwezen naar de tot straffen bevoegde commanderende officier.

(W.M.Sr. art. 143; W.K. art. 58)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K. K., geboren 3 juli 1928, sergeant (thans geschorst), beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde is telastegelegd:

„dat hij in of omstreeks de jaren 1960 en 1961 te Den Helder, ter-„wijl hij als vrijwilliger wiens dienstverband hem tot doorlopende wer-„kelijke dienst verplicht in de rang van sergeant in werkelijke militaire „dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en was aangesteld als com-„mandant van de M.T. van het Navigatiestation „N" der Koninklijke „Luchtmacht, opzettelijk heeft toegelaten dat zijn minderen, de onder „zijn bevel gestelde korporaal der 1e klasse S. S. en de sergeant der „1e klasse P. P., althans één van deze, het misdrijf van verduistering „pleegde(n) met betrekking tot een hoeveelheid materieel, bestaande „uit hoekijzer en een U-balk, toebehorende aan de Staat der Neder-„landen;"

Overwegende: . . . .enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem telastegelegde zou hebben begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende echter, dat bij het onderzoek is gebleken, dat beklaagde wist, dat personen, die in zijn functie van chef-motor-transport onder hem waren gesteld, gedurende de diensturen in de onder zijn toezicht staande werkplaats privé-werkzaamheden verrichtten; dat hij, aldus op de hoogte zijnde, onvoldoende maatregelen heeft genomen om deze ongewenste praktijken de kop in te drukken, hebbende hij nimmer van een en ander rapport opgemaakt noch zijn commandant in deze gewaarschuwd;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is dat een dergelijke gedraging, die aan de tenlastelegging ten grondslag ligt, in strijd is met de militaire tucht en orde en derhalve oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp, zoals omschreven in artikel 2 eerste lid van de Wet op de Krijgstucht, zodat met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht onder mededeling van alle stukken de zaak ter verdere behandeling behoort te worden verwezen naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier van beklaagde;

Gezien de artikelen: 2, 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 193, 197, 205, 243, 249 van de Regtspleging bij de Landmagt; 2, 58 van de Wet op de Krijgstucht;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklaagde is telastegelegd;

Spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Verwijst de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier van beklaagde.

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 22 november 1961

President: Kolonel Mr. F. **A.** J. Deelen; *Leden:* Kolonel R. Hofstede en Lt.-Kolonel W. **A.** Freijser.
Raadsman: 1e Luit. C. J. W. T. Stapper.

Als soldaat, behorende tot de wacht, door de dd. officier van basispiket gevraagd waar de wachtcommandant was, in strijd met de waarheid (wetende dat de wachtcommandant zich in een gang achter het wachtlokaal bevond) geantwoord dat de wachtcommandant zojuist op ronde was gegaan: opzettelijk aan de overheid een onjuiste ambtelijke mededeling doen.

Overwegende dat er gevaar voor vlucht bestaat, de beklaagde onmiddellijk in arrest gesteld.

(W.M.Sr. art. 132)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. H. geboren 7 juni 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Overwegende, dat de beklaagde is telastegelegd:

,,dat hij op of omstreeks 11 mei 1961 te Wassenaar, terwijl hij als ,,dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en als wachthebbend soldaat dienstdoende was op ,,complex R. van het Korps Luchtmachtstaf, nadat de dienstdoend Officier van Basispiket, de sergeant-majoor J. van den Assem, hem gevraagd had waar de dienstdoend wachtcommandant was, opzettelijk ,,aan die Officier van Basispiket heeft medegedeeld, dat de wachtcommandant op ronde was, zulks terwijl hij wist, dat de wachtcommandant ,,zich in een achter het wachtlokaal gelegen gang of berghok bevond, ,,en aldus opzettelijk aan de overheid een onjuiste ambtelijke mededeling ,,heeft gedaan;"

Overwegende: . . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard: Ik heb op 11 mei 1961 te Wassenaar terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en als wachthebbende soldaat dienstdoende op het complex R. van het KLS, nadat de dienstdoend Officier van Basispiket, de sergeant-majoor J. van den Assem, mij gevraagd had, waar de dienstdoende wachtcommandant was, willens en wetens aan de Officier van Basispiket medegedeeld, dat de wachtcommandant op ronde was, zulks terwijl ik wist, dat de wachtcommandant zich in een achter het wachtlokaal gelegen gang bevond.

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend procesverbaal van huishoudelijk onderzoek d.d. 15 mei 1961, opgemaakt en getekend door P. Duyn, kapitein en H. v. d. Ploeg, adjudant-onderofficier, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Johannes van den Assem:

Op 11 mei 1961 was ik gecommandeerd als Officier van Basispiket van het Korps Luchtmachtstaf. Door de Officier van de Basisweekdienst van het Korps Luchtmachtstaf, werd mij een ronde bevolen naar Complex R. Toen ik aankwam in het wachtlokaal van Complex R. mankeerde de wachtcommandant. Op mijn vraag aan de dienstplichtig soldaat A. H. (toegevoegd als soldaat van de wacht), waar de wachtcommandant was, antwoordde hij: ,,De wachtcommandant is op ronde, hij

„is zojuist vertrokken". Ik ben daarop in het gebouw op onderzoek uitgegaan en trof in een gang achter het wachtlokaal de wachtcommandant aan.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is telastegelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „of omstreeks" en „of berghok";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„als militair opzettelijk aan de overheid een onjuiste ambtelijke mede-
„deling doen, in tijd van oorlog gepleegd",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 132 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is telastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigl~edengebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is dat gevaar bestaat dat beklaagde zich door vlucht aan de tenuitvoerlegging van de hem op te leggen straf zal onttrekken en derhalve zijn in arreststelling noodzakelijk is;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van drie weken; in arreststelling en bevel van zijn onmiddellijke in gevangenneming — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 6 december 1961 *)

President: Kolonel *Mr. F. A.* J. Deelen; *Leden:* Kolonels T. Biesma en en J. B. H. Bruinier.
Raadsman: 1e Luit. *C.* J. W. T. Stapper.

Als korporaal, deel uitmakende van een wacht, samen met een soldaat van die wacht diefstal gepleegd op de onder hun bewaking gestelde plaats.

Militaire detentie en verlaging.

(W.M.Sr. art. 25, 48, 129, 152)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

*) Dit vonnis is bevestigd bij sententie van het H.M.G. van 20 februari 1962. ***(Red.)***

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K. M. E., geboren 17 mei 1941, dpl. korporaal, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende dat de beklaagde is telastegelegd:

,,dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks het tijdvak van ,,april 1961 tot en met juni 1961 te 's-Gravenhage, terwijl hij als dienst-,,plichtig korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Lucht-,,macht en deel uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van ,,het gebouw van de Luchtmachtstaf, telkens met het oogmerk van ,,wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een floret, toebeho-,,rende aan de Staat der Nederlanden en in bruikleen verstrekt aan H. ,,Stekelenburg, twee munten van f 1,—, toebehorende aan W. G. H. ,,van Dijk, een voorzet-zonnebril, toebehorende aan G. R. Otten, al-,,thans telkens toebehorende aan een of meer anderen dan aan hem, ,,beklaagde, en zich bevindende in kasten en bureau's in genoemd ge-,,bouw, derhalve op een plaats welke onder zijne bijzondere bewaking „of bescherming was gesteld;"

Overwegende: . . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe o.m. zakelijk heeft verklaard: Terwijl ik van december 1960 tot begin september 1961, in werkelijke militaire dienst als dienstplichtig korporaal der Kon. Luchtmacht, ingedeeld was bij het E Squadron KLS van de Vliegbasis Ypenburg te Rijswijk (ZH) en wel bij het LBK detachement, moest ik in de periode van april tot en met juni 1961 geregeld wachtdienst verrichten in het gebouw van de Luchtmachtstaf aan de 1e van den Boschstraat te den Haag. Ik was dan gewapend met een pistool. Toen ik medio juni 1961 wederom in het CLS gebouw wachtdienst had en samen met de dienstplichtig soldaat J. J., die ook wachtdienst had, een ronde door het gebouw maakte, zagen wij in een bureaula in één der kamers een pennebakje met geld liggen, i.c. een biljet van *f* 2,50 en twee munten van f 1,—. De bureaula was afgesloten, maar door een opening boven de la heeft J. J. vervolgens dit geld, nadat wij zulks besloten hadden, weggenomen. Hierna heeft J. J. mij de f 2,— overhandigd en hij heeft zelf de f 2,50 gehouden. Het was mijn bedoeling deze *f* 2,— voor mijzelf te behouden, en ik heb deze ten eigen bate aangewend. Later bleek dat geld toe te behoren aan W. G. H. van Dijk, 1e luitenant der Koninklijke Luchtmacht. Toen ik ook in juni 1961 weer wachtdienst had in het CLS gebouw en een ronde maakte met de ook bij de wacht ingedeelde dienstplichtig soldaat J. J., zag ik op een raamkozijn in een der kamers van genoemd gebouw een voorzet-zonnebril liggen, welke mij later bleek toe te behoren aan G. R. Otten, vaandrig der Koninklijke Luchtmacht. Ik heb deze voorzet-zonnebril toen weggenomen met de bedoeling deze voor mijzelf te behouden. Enige dagen later heb ik deze aan van Keulen verkocht. Telkens toen ik bovengenoemde goederen wegnam wist ik, dat deze mij niet toebehoorden en dat ik van niemand recht of toestemming had om deze weg te nemen en mij toe te eigenen, terwijl deze goederen zich bevonden op een plaats, die onder mijn bijzondere bewaking was gesteld.

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig procesverbaal no. P 154, opgemaakt en gesloten te 's-Gravenhage op 3 augustus 1961 door Eelke Dijkstra, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade 's-Gravenhage, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Wilhelmus Gerardus Hubertus van Dijk:

Ik ben tewerkgesteld op kamer 2317, alwaar ik de beschikking heb over een schrijftafel met laden. In de rechterlade, die na de dienst steeds is gesloten met een sleutel, bewaarde ik — in een pennebakje — enig koffiegeld. Op 12 juni 1961 omstreeks 17.00 uur was dit geld, zijnde twee munten van f 1,— en een muntbiljet van f 2,50, in mijn lade aanwezig. Toen ik op 13 juni 1961 omstreeks 13.30 uur op mijn kamer kwam en bedoelde lade opende, zag ik, dat het pennebakje niet op de plaats stond waar ik het had achtergelaten. Ook zag ik, dat het geld was verdwenen. Het geld behoorde mij in eigendom toe en ik heb niemand toestemming gegeven dit weg te nemen en het zich toe te eigenen.

George Robert Otten:

Ik ben werkzaam op kamer 2210 van het gebouw 1e v. d. Boschstr. 8 te 's-Gravenhage. Op 12 juni 1961 liet ik, toen ik omstreeks 17.00 uur de kamer verliet, mijn voorzet-zonnebril op de vensterbank in die kamer achter. Toen ik de volgende morgen omstreeks 8.30 uur op de kamer kwam, zag ik, dat de bril was verdwenen. De zonnebril heeft lichtbruine glazen en is voorzien van twee koperkleurige clipsen. De bril behoorde mij in eigendom toe en ik heb niemand toestemming gegeven de bril weg te nemen en zich toe te eigenen. De voorzet-zonnebril, welke U (verbalisant) mij toont en overhandigt, herken ik met zekerheid als mijn eigendom waarover ik sprak.

Winand Joseph Wens:

Ik ben als sergeant-majoor ingedeeld als detachementscommandant van het LBK bij het E-squadron van het Korps Luchtmachtstaf te 's-Gravenhage onder meer belast met het uitmaken van de wachtdiensten voor het personeel van het LBK detachement. In de periode van april tot en met juni 1961 hebben o.a. de korporaal K. M. E. en de soldaat J. J. regelmatig wachtdiensten verricht in het gebouw van de Luchtmachtstaf 1e van de Boschstraat 8. Deze militairen werden door mij aangewezen voor de bewaking van het genoemde complex. Voor de wachtdiensten op 12 juni 1961 zijn door mij, voor wat betreft de avondwacht, aangewezen de korporaals K. M. E. en V. S. en de soldaten B. B. en J. J.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is telastegelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „of omstreeks", ,,een floret, ,,toebehorende aan de Staat der Nederlanden en in bruikleen verstrekt ,,aan H. Stekelenburg" en ,,althans telkens toebehorende aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde,";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„diefstal door een militair op ene onder zijne bijzondere bewaking „of bescherming gestelde plaats, meermalen gepleegd,"

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 152 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is telastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de gepleegde misdrijven onwaardig acht in de door hem beklede rang van korporaal te blijven dienen;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 4 weken en verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse — *Red.*].

NASCHRIFT.

Beklaagde, korporaal-wachthebbende, pleegde althans één van de ten laste gelegde diefstallen in deelneming met een soldaat-wachthebbende, dus mindere in rang als bedoeld in artikel 48 W.M.Sr. De diefstal vond plaats op een óók onder de bijzondere bewaking van die mindere gestelde plaats, zodat de verzwaring van artikel 48 niet alleen op de grondvorm van artikel 310 W.Sr., maar op de volledige gequalificeerde vorm van artikel 152 W.M.Sr. betrekking had.

Het is merkwaardig dat deze omstandigheid van wettelijke strafverzwaring (welke zich — terecht — in de opgelegde straf feitelijk weerspiegelt) niet is ten laste gelegd.

W. H. V.

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 24 januari 1962

President: Majoor Mr. *P.* E. Kloots (plv.); *Leden:* Lt.-Kolonel H. *H.* Peeters en Lt.-Kolonel-Arts J. ***G.*** van Steinfoorn.
Raadsman: Mr. W. *L.* M. Knitel.

Diefstal, tezamen met andere wachthebbenden gepleegd door een wachthebbende op een onder zijn bijzondere bewaking gestelde plaats.

(W.M.Sr. art. 152).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B. B., geb. 9 augustus 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is telastegelegd:

,,dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks het tijdvak van ,,januari 1961 tot 15 juli 1961 te Enschede, terwijl hij als dienstplichtig ,,soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Lucht-,,macht en deel uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van ,,gebouwen en goederen op de vliegbasis Twenthe, tezamen en in ver-,,eniging met andere tot die wacht behorende personen, zoals de kor-,,poraal Q. Q., de korporaal P. P. en de soldaat C. C., althans met één ,,of meer van hen en/of alleen, telkens met het oogmerk van weder-,,rechtelijke toeëigening heeft weggenomen een blik olie, een paar ,,leden handschoenen, een paar sokken, een zakmes en een aantal ge-,,reedschappen, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, en zich ,,bevindende in gebouwen of elders op die vliegbasis, derhalve op een ,,plaats welke onder hunne bijzondere bewaking of bescherming was ,,gesteld";

overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en deel uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van gebouwen en goederen op de vliegbasis Twenthe te Enschede, heb ik op verschillende tijdstippen in de periode van januari 1961 tot 15 juli 1961 tezamen en in vereniging met de korporaal P. P. 1 blik olie OM 10, tezamen en in vereniging met de korporaal Q. Q. een aantal gereedschappen en tezamen en in vereniging met de soldaat C. C. eveneens een aantal gereedschappen weggenomen, telkens met de bedoeling ons die toe te eigenen, al wisten we, daartoe van niemand recht of toestemming te hebben. De plaatsen waarvandaan wij die goederen, die niet ons eigendom waren, wegnamen, lagen alle op de Vliegbasis Twenthe en stonden derhalve onder onze bijzondere bewaking,want op de genoemde tijdstippen behoorden wij allen tot de wacht van de vliegbasis Twenthe. De door mij weggenomen gereedschappen zijn later alle door de Koninklijke Marechaussee in beslaggenomen;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 293/61, opgemaakt en gesloten te Enschede op 13 september 1961, door Uilke Wijbenga, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Vliegbasis Twenthe, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

P. P.:

Toen ik eens samen met de soldaat B. B. tijdens onze wacht patrouille liep op het tot de vliegbasis Twenthe behorend Noordcomplex, zagen wij daar een doos met blikken olie OM 10 staan. Daar hebben wij een blik van weggenomen;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 419/61, opgemaakt en gesloten te Enschede op 21 december 1961 door Johan Hendrik de Braak, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorend tot de brigade Vliegbasis Twenthe, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Q. Q.:

Tijdens een nachtelijke bewakingspatrouille met de soldaat B. B., omstreeks april 1961, besloten wij eens in hangar 7 van de vliegbasis Twenthe te gaan kijken of daar iets van onze gading was. Uit een daar staande gereedschapskist hebben we toen het een en ander aan gereedschappen weggenomen. Wij hadden hiertoe van niemand recht of toestemming. Deze gereedschappen waren niet ons eigendom;

Overwegende, dat eerdergenoemd proces-verbaal no. P 293/61 voorts inhoudt als verklaring van:

C. C.:

Tijdens bewakingspatrouilles heb ik o.a. samen met de soldaat B. B. van diverse plaatsen op de vliegbasis Twenthe, na het maken van een desbetreffend plan, allerlei gereedschappen weggenomen, zonder hiertoe toestemming te hebben. Dat gereedschap behoorde ons niet toe;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 267161, opgemaakt en gesloten te Enschede op 22 augustus 1961 door Uilke Wijbenga voornoemd, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Christiaan Abraham de Wit:

Ik werk op het tot de vliegbasis Twenthe behorende Noordcomplex. Aldaar is een voorraad olie voor vliegtuigmotoren, OM 10, opgeslagen. Niemand is gerechtigd daar voor privé-doeleinden olie, welke toebehoort aan de Staat der Nederlanden, weg te nemen;

Overwegende, dat eerdergenoemd proces-verbaal no. P 203161 voorts inhoudt als relaas van verbalisant:

Op 17 juli 1961 heb ik uit handen van B. B. in beslaggenomen diverse gereedschappen o.a. een lakkwast, stocknï. 8020-17-002.5;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 271/61, opgemaakt en gesloten te Enschede op 18 augustus 1961 door Uilke Wijbenga voornoemd, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Johannes Hendrik Gejas:

Ik ben magazijnmeester in het Magazijn Squadron Materieel Voorziening. In de maanden vóór medio juli 1961 miste ik regelmatig diverse gereedschappen, waaronder sleutels en tangen en ook een paar kwasten, stocknr. 8020-17-003-5870. Al deze gereedschappen behoren toe aan de Staat der Nederlanden. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven deze goederen weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is telastegelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

dat hij op verschillende tijdstippen in het tijdvak van januari 1961 tot 15 juli 1961 te Enschede, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en deel uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van gebouwen en goederen op de vliegbasis Twenthe, tezamen en in vereniging met

andere tot die wacht behorende personen, zoals de korporaal Q. Q., de korporaal P. P. en de soldaat C. C., telkens met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een blik olie en een aantal gereedschappen, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, en zich bevindende op die vliegbasis, derhalve op een plaats, welke onder hunne bijzondere bewaking was gesteld;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„medeplegen van diefstal door een militair op ene onder zijne bij-„zondere bewaking gestelde plaats, meermalen gepleegd",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 152 Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is telastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklaagde strafbaar is zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van twee maanden — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht

Vonnis van 31 januari 1962

President: Majoor Mr. *P*. E. Kloots (plv.); *Leden:* Lt.-Kolonels H. W. J. Teunissen en K. W. Woudenberg.
Raadsman: Kapt. *G*. *C*. van Amerongen.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid en ongehoorzaamheid door niet te voldoen aan een tijdens die afwezigheid hem door zijn meerdere, marechaussee 1e klasse, gegeven bevel om terug te keren naar zijn onderdeel.

(W.M.Sr. art. 97, 114)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B. H., geboren 22 mei 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij te Schaarsbergen, gemeente Arnhem, althans in Neder-„land, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst „was bij de Koninklijke Luchtmacht en gelegerd op de Luchtmacht „Kaderschool, op 9 oktober 1961 na een hem verleend verlof niet te „24.00 uur op zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd doch opzettelijk, „althans hoogst nalatig, daarvan ongeoorloofd afwezig is geweest en

„gebleven, totdat hij op 11 oktober 1961 te ± 09.00 uur aldaar is „teruggekeerd;

„2. dat hij op of omstreeks 10 oktober 1961 te ± 19.00 uur te „Dubbeldam, althans in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat „in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, na- „dat zijn militaire meerdere, de marechaussee der 1e klasse, Cornelis „Smitshoek, hem, naar aanleiding van de ongeoorloofde afwezigheid „van zijn onderdeel, de Luchtmacht Kaderschool te Schaarsbergen, „namens de Commandant Nr. 2 Opleidings Squadron van die School „had opgedragen onmiddellijk naar zijn genoemd onderdeel terug te „keren, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten aan dat „dienstbevel te gehoorzamen en niet onmiddellijk, doch eerst de vol- „gende dag, naar zijn genoemd onderdeel is teruggekeerd;"

Overwegende: . . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dpl. soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Klu en gelegerd in de L.K.S. te Schaarsbergen gemeente Arnhem, ben ik op 9 oktober 1961 na een mij verleend verlof niet te 24.00 uur op mijn genoemd onderdeel teruggekeerd doch willens en wetens daarvan afwezig geweest en gebleven, totdat ik op 11 oktober 1961 te 09.00 uur aldaar ben teruggekeerd, zulks terwijl ik wist, dat ik daartoe van niemand recht of toestemming had. Op 10 oktober 1961 te 19.00 uur heeft de marechaussee I Smitshoek, van wie ik uiteraard wist dat hij mijn militaire meerdere was, mij n.a.v. deze ongeoorloofde afwezigheid opgedragen onmiddellijk naar mijn genoemd onderdeel terug te keren. Ik heb toen willens en wetens nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen en ben niet onmiddellijk, doch eerst de volgende dag naar mijn onderdeel teruggekeerd.

Overwegende, dat de ten processe overgelegde hiervoren reeds genoemde Justitiële verklaring onder meer zakelijk inhoudt:

dat soldaat B. H. van 9 oktober 1961, 24.00 uur tot 11 oktober 1961, ± 09.00 uur onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel nr. 2 Opl.-Sqn.L.K.S. gelegerd te Schaarsbergen, en hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat het ten processe overgelegd ambtsedig procesverbaal no. P. 97/61 opgemaakt en gesloten te Dordrecht op 6 november 1961 door Cornelis Smitshoek, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot dc brigade Dordrecht, onder meer zakelijk inhoudt;

als relaas van verbalisant:

Naar aanleiding van een desbetreffend telefonisch verzoek heb ik, in uniform gekleed en voorzien van de witte uitrusting op 10 oktober 1961 te 19.00 uur, in de gemeente Dubbeldam, waar hij op dat moment op het land bezig was suikerbietenloof te laden op een wagen, aan B. H., geboren te Dordrecht, 22 mei 1941, dienstplichtig soldaat, ingedeeld bij nr. 2 Opleidings Squadron van de Luchtmacht Kaderschool, gelegerd

te Schaarsbergen, opdracht gegeven onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd in verband met het feit of de feiten waaiop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub 1 primair en sub 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden:

ad. 1. ,,althans in Nederland"

ad 2. „of omstreeks", ,,althans in Nederland", ,,namens de Commandant Nr. 2 Opleidings Squadron van die school" en ,,heeft geweigerd, ,,althans";

Overwegende, dat nu het sub 1 primair ten laste gelegde bewezen is verklaard een onderzoek naar het sub 1 subsidiair ten laste gelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet ,,langer dan vier dagen durende;"*

2. *„Opzettelijke ongehoorzaamheid in lijd van oorlog;"*

voorzien en strafbaar gesteld bij: 1. art. 97 W.M.Sr.; 2. art. 114 W.M.Sr.;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde sub 1 primair en sub 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat blijkens het ten processe overgelegde uittreksel straflijst beklaagde, door zijn commandant reeds ter zake van voormelde feiten krijgstuchtelijk is gestraft met tien dagen verzwaard arrest;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie van 3 weken — *Red.].*

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 29 juni 1961

President: Majoor Mr. *H.* F. Oosterhuis (plv.); *Leden:* Luit.-Kolonel W. W. van der Hoek en Majoor H. P. Wiegman.
Raadsman: Kapitein W. G. Tibben te 's-Gravenhage.

Door een samenweefsel van verdichtsels zich tijdelijk aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen onttrekken: een buitengewoon verlof verwerven door, in strijd met de waarheid, te vertellen ***dat*** *zijn vrouw, die in verwachting was, gevallen was* ***en*** *een schedelbasisfrac-*

tuur had opgelopen en een tweeling was geboren, waarvan de eerste dood was en de tweede in zorgwekkende toestand verkeerde.

W.M.Sr. art. 98, 101).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. H. R., geboren 22 december 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-
,,macht, althans als militair in de zin der wet, in of omstreeks de
,,maand februari 1961 te Eibergen, althans in Nederland, opzettelijk
,,in strijd met de waarheid zijn meerdere de majoor Vermeulen dan
,,wel de vaandrig Vrijens onder meer heeft medegedeeld, dat zijn vrouw
,,gevallen terwijl zij in verwachting was, dat zij daarbij een schedel-
,,basisfractuur had opgelopen en dat een tweeling was geboren waar-
,,van het 1e kind dood was en het tweede in zorgwekkende toestand
,,verkeerde en dat zijn vrouw ernstig ziek was, door welke leugens die
,,Vermeulen dan wel die Vrijens werd bewogen hem, beklaagde, van
,,ongeveer 12 februari 1961 tot ongeveer 18 februari 1961 buitenge-
,,woon verlof te verlenen, hebbende beklaagde zich gedurende voor-
,,melde periode aan zijn dienstverplichtingen onttrokken";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht en ingedeeld bij de 104e Verbindings-Ondersteuningscompagnie en gelegerd in het Kamp Holterhoek te Eibergen, heb ik op 13 februari 1961 en de daarop volgende dagen tot en met 18 februari 1961 buitengewoon verlof genoten, dat mij was verleend door de vaandrig C. F. M. Vrijens, die toen het commando voerde; ik heb dit verlof gekregen, nadat ik aan de vaandrig Vrijens te Eibergen onder andere had verteld dat mijn vrouw was gevallen terwijl zij in verwachting was, dat zij daarbij een schedelbasisfractuur had opgelopen en dat er een tweeling was geboren, waarvan het eerste kind dood was en het tweede er ernstig aan toe was en dat mijn vrouw ernstig ziek was; van het voorgaande was niets waar, maar ik vertelde dit om te proberen dat verlof te verkrijgen, hetgeen ook gelukte, omdat ik blijkbaar geloofd werd; door dat buitengewoon verlof te genieten waar ik geen recht op had, heb ik mij gedurende die tijd aan mijn dienstverplichtingen kunnen onttrekken;

overwegende, dat Carolus Franciscus Maria Vrijens, oud 22 jaar, wonende te Wassenaar, Slingerweg 5, dienstplichtig vaandrig, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

In de maand februari 1961 heb ik, terwijl ik toen als dienstplichtig vaandrig in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, gedurende enige tijd het commando gevoerd over de 104e Verbindings-

Ondersteuningscompagnie, toen gelegerd in het Kamp Holterhoek te Eibergen; de majoor Vermeulen, commandant van voornoemde compagnie, had mij met dat commando belast; toen de majoor mij het commando overdroeg, deelde hij mij mede dat de bij de compagnie ingedeelde dienstplichtige soldaat W. J. R. een verzoek had ingediend om buitengewoon verlof te mogen krijgen, dit in verband met moeilijkheden thuis; de majoor droeg de behandeling van deze aangelegenheid aan mij over en liet aan mij de beslissing, dat verlof al dan niet te verlenen; in verband met genoemd verzoek heb ik R. bij mij laten komen en hij heeft mij toen onder tranen verteld, hoe erg het bij hem thuis was; R. vertelde mij onder meer dat zijn vrouw, terwijl zij in verwachting was, was gevallen en daarbij een schedelbasisfractuur had opgelopen, dat er een tweeling was geboren, waarvan het ene kind dood was en het andere in zorgwekkende toestand verkeerde en dat zijn vrouw ernstig ziek was; omdat ik aannam dat alles wat R. mij vertelde waar was, heb ik hem buitengewoon verlof verleend en als uit de administratie van de compagnie blijkt, dat het hier een buitengewoon verlof betrof van en met 13 februari 1961 tot en met 18 februari 1961, zijn deze data juist; R. heeft inderdaad dit verlof genoten en heeft zich dus, door onder valse voorwendsels — later bleek namelijk dat van al die verhalen niets waar was — mij te bewegen hem dat verlof te verlenen, kans gezien zich aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

,,dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht ,,in de maand februari 1961 te Eibergen opzettelijk in strijd met de ,,waarheid zijn meerdere de vaandrig Vrijens onder meer heeft mede-,,gedeeld, dat zijn vrouw was gevallen terwijl zij in verwachting was, ,,dat zij daarbij een schedelbasisfractuur had opgelopen en dat een ,,tweeling was geboren, waarvan het eerste kind dood was en het tweede ,,in zorgwekkende toestand verkeerde en dat zijn vrouw ernstig ziek ,,was, door welke leugens die Vrijens werd bewogen hem, beklaagde, ,,van ongeveer 12 februari 1961 tot ongeveer 18 februari 1961 buiten-,,gewoon verlof te verlenen, hebbende beklaagde zich gedurende voor-,,melde periode aan zijn dienstverplichtingen onttrokken";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„als militair zich opzettelijk door een samenweefsel van verdichtsels „tijdelijk aan de vervulling zijner dienstverplichtingen onttrekken" *);

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 101 juncto artikel 98 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

*) Voor de qualificatie zie men sententie H.M.G. van 11 juli 1961, M.R.T. LV (1962), blz. 262 met het daarbij gestelde naschrift. ***(Red.** *M.R.T.*).

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 1 maand — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 24 augustus 1961

President: Luitenant-Kolonel Mr. J. T. Buurman van Vreeden; *Leden:* Luitenant-Kolonel J. D. Stolp en Majoor D. G. van Wilpe.
Raadsman: Mr. *W*. *C*. Spermon te Veenendaal.

Diefstal van een in een café in Duitsland aan een muur bevestigde spaarkast en diefstal met verbreking van het zich in die kast bevindende geld.

(W.M.Sr. art. 4; W.Sr. art. 310, 311).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P., geboren 6 mei 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Ovenvegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-„macht, althans als militair in de zin der wet, terwijl hij aan een be-„volen dienstoefening in Duitsland deelnam, op of omstreeks 16 april „1961 te Höltinghausen, althans in Duitsland, met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening tezamen en in vereniging met X., althans „alleen, een spaarkast en enig Duits geld, welke spaarkast en welk „geld toebehoorde aan een ander of anderen dan aan hem, beklaagde, „of diens mededader, heeft weggenomen hebbende hij beklaagde het „geld onder zijn bereik gebracht door die spaarkast open te breken";

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring op 7 juni 1961 opgemaakt en getekend door de commandant van de A-Compagnie van het 108e Verbindings-Bedieningsbataljon, onder meer blijkt, dat P. op genoemde datum sedert 14 juni 1960 in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als dienstplichtige;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft verkregen dat beklaagde de hem primair tenlastegelegde diefstal door twee of meer verenigde *personen* heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het subsidiair telastegelegde, dat beklaagde zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 16 april 1961 op een bevolen dienst-

oefening was in Duitsland; dat hij die avond onder meer met de soldaat X. naar Höltinghausen — naar het café Luken — is gegaan; dat in de hal van het café, aan de muur een zwart metalen kastje hing, wat later een spaarkast bleek te zijn; dat hij vermoedde, dat het een soort speelautomaat was; dat hij op een gegeven ogenblik dat kastje van de muur heeft gerukt; dat hij dat kastje aan de kant van de weg gelegd heeft en door aan de rechterzijde van de kastdeur te rukken, de sloten van de deur geforceerd heeft; dat hij in de kast meerdere blikken doosjes zag liggen waarin duits geld zat; dat hij verschillende doosjes geleegd heeft en het geld in zijn broekzak gestopt heeft; dat genoemde kast noch de inhoud ervan aan hem in eigendom toebehoorden en dat hij van niemand recht of toestemming had gekregen dat kastje weg te nemen en zich toe te eigenen; dat hij het op deze wijze verkregen geld ten eigen behoeve heeft aangewend;

dat als getuige zakelijk heeft verklaard:

X., geboren te Amsterdam, 24 januari 1941:

dat hij, terwijl hij dienstplichtig soldaat was, op 16 april 1961 op een bevolen dienstoefening in Duitsland was; dat hij die avond zag, dat de soldaat P. te Höltinghausen een zwart kastje, waarvan hij vertelde dat hij dat kastje van de muur van café Luken had gehaald, aan de kant van de weg op de grond gooide en aan de rechteronderzijde van het deurtje van het kastje begon te trekken; dat hij, toen het deurtje opensprong, meerdere blikken doosjes zag liggen; dat P. de inhoud van die bakjes in diens zak heeft gestoken;

dat een in de Duitse taal gestelde „Strafanzeige", opgesteld door de Polizei-Oberwachtmeister te Emstek (Dld) Zatloukal zakelijk — in de Nederlandse taal weergegeven — inhoudt:

dat zich op 16 april 1961 Nederlandse soldaten hadden opgehouden in de Gastwirtschaft Luken te Höltinghausen; dat, nadat deze soldaten omstreeks 22.00 uur het lokaal hadden verlaten, een spaarkast die in dat café aan de muur had gehangen, ontbrak; dat deze spaarkast, opengebroken en geledigd, later naast de weg in de nabijheid van het café werd gevonden; dat de spaarkast totaal 13.50 D.M. bevatte; toebehorend aan de vrouwen Elli Reisz, Magda Möler en Emke uit Höltinghausen; dat de spaarkast toebehoorde aan de Spar- und Dahrlehnskasse Emstek; dat de verwijdering en de beschadiging van de spaarkast en het daaruit verwijderen van het geld in strijd met het recht geschiedden; dat namens de Spar- und Darlehnskasse Emstek en door genoemde vrouwen is verklaard, dat geen recht of vergunning was gegeven de spaarkast te verwijderen en te beschadigen en het geld weg te nemen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft en eerdergenoemde „Strafanzeige" slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat beklaagde ten tijde, ter plaatse en in

de hoedanigheid in de telastelegging vermeld, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen de in de telastelegging omschreven spaarkast en enig Duits geld, hebbende hij het geld onder zijn bereik gebracht door de spaarkast open te breken;

Overwegende, ten aanzien van het bewezenverklaarde, dat de Krijgsraad de telastelegging aldus leest, dat daarin cumulatief zijn telastgelegd het misdrijf voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 Wetboek van Strafrecht met betrekking tot de spaarkast en dat, omschreven in artikel 310 juncto 311 Wetboek van Strafrecht, met betrekking tot het zich daarin bevindende geld, zodat het bewezene moet worden gequalificeerd als:

1°. *„diefstal",*

2°. *„diefstal, waarbij de schuldige het weg te nemen goed onder „zijn bereik heeft gebracht door middel van verbreking",*

voorzien en strafbaar gesteld bij: 1°. artikel 310 Wetboek van Strafrecht, 2". artikel 310 juncto 311 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen 2, 4, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 10, 33 en 57 van het Wetboek van Strafrecht; 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van drie weken; verbeurdverklaring van één bierglas „Herrenhauser Pilsener", twee bierglazen „Rolinkc Bier" en een zijden sjaaltje „Geneve", welke door middel van misdrijf zijn verkregen; bevel, dat binnen acht dagen nadat dit vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, het geld, zijnde 1,80 Mark die als stukken van overtuiging hebben gediend, zullen worden teruggegeven aan de Spar- and Darlehnskasse G.m.b.H. te Emstek — *Red.].*

NASCHRIFT

Het wil voorkomen dat tenlastelegging en vonnis een keuze openstond tussen hetzij diefstal (van een spaarkast, eventueel: van een spaarkust, inhoudende enig Duits geld), hetzij diefstal van enig Duits geld, waarbij de schuldige dat geld onder zijn bereik heeft gebracht door middel van verbreking van een spaarkast, waarin dat geld geborgen was.

Toen beklaagde de kast van de muur had verwijderd en zich daarmede uit de voeten had gemaakt, was de diefstal van die kast (met inhoud) voltooid. Het is rechtens irrelevant of hij daarna die kast heeft geopend of geforceerd, dan wel ongeopend heeft gelaten. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 14 december 1961

President: Kolonel Mr. *K*. N. Korteweg; *Leden:* Luit.-Kolonel J. *D*. Stolp en Majoor C. L. W. M. Baron van Voorst tot Voorst.
Raadsman: Kapitein *D. C*. van Dommelen.

Beklaagde, dpl. wachtmeester, was met een andere dpl. wachtmeester aangewezen als wachtcommandant van de wacht, geplaatst bij enige vuurmonden met opdracht, dat zij hun wacht onderling moesten regelen. Instede van de wacht te regelen, legden zij zich beiden te slapen.

Primair ten laste gelegde wachtdelict niet bewezen verklaard. Subsidiair ten laste gelegde ongehoorzaamheid levert geen strafbaar feit op nu in de tenlastelegging niet is gesteld dat beklaagde het hem gegeven bevel opzettelijk dan wel uit onachtzaamheid niet heeft opgevolgd. Dit (bewezen verklaarde) feit levert echter wel een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp op: verwijzing naar de tot straffen bevoegde commanderende officier.

(W.M.Sr. art. 114, 115, 129; W.K. art. 2, 1°, 58).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. A. K., geboren 22 december 1940, dpl. wachtmeester, beklaagde,

Gezien: . enz.;

Overwegende, dat beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij als wachtmeester in werkelijke dienst bij de Koninklijke ,,landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks ,,10 oktober 1961 te Oldebroek, althans in Nederland, terwijl hij ,,wachtcommandant bij de opstellingsplaats vuurmonden in het stel-,,lingsgebied 0 2 van het A.S.K., althans terwijl hij aldaar tot enige ,,wacht behoorde en alstoen waakzaam behoorde te zijn, in slaap is ,,gevallen; althans zo op het voorgaande geen veroordeling kan of ,,mocht volgen, terzake dat hij alstoen aldaar het door de opperwacht-,,meester H. Schipper gegeven dienstbevel om tezamen met C. H. L. ,,Gijselman van 18.00 tot 24.00 uur op die datum als wachtcomman-,,dant dienst te doen van de wacht bij de opstellingsplaats vuurmonden ,,in het stellingsgebied 0 2 van het A.S.K. niet heeft opgevolgd";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem primair telastegelegde heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig wachtmeester in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, ingedeeld bij de C-batterij van de 44e afdeling veldartillerie, bevond ik mij op 10 oktober 1961 met mijn onderdeel in het stellingsgebied 0 2 van het A.S.K. te Oldebroek;

tussen 17.00 uur en 18.00 uur op genoemde dag, kregen ik en de dienstplichtig wachtmeester C. H. L. Gijselman van onze batterijopper-wachtmeester-instnicteur H. Schipper de opdracht om als wachtcommandant dienst te doen van de wacht op de opstellingsplaats van de vuurmonden van onze batterij; Gijselman en ik moesten als wachtcommandant dienst doen van 18.00 uur tot 24.00 uur op 10 oktober 1961; de wacht waarvoor wij door de opperwachtmeester Schipper als wachtcommandant waren aangewezen had tot taak de bewaking van de zich in het stellingsgebied bevindende vuurmonden van onze batterij; de opperwactmeester Schipper had gezegd dat Gijselman en ik de wacht van 18.00 tot 24.00 uur maar onderling moesten regelen; Gijselman en ik zijn toen in een tent gaan liggen en daar zijn wij in slaap gevallen; te omstreeks 21.30 uur op 10 oktober 1961 trof de opperwachtmeester Schipper ons slapend aan in die tent;

Overwegende, dat Carel Hugo Lorenzo Gijselman, rnr.: 41.05.13. 127, dienstplichtig wachtmeester, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Terwijl ik als dienstplichtig wachtmeester in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, ingedeeld bij de C-batterij van de 44e afdeling veldartillerie, was ik tezamen met de dienstplichtig wachtmeester R. A. K. door onze opperwachtmeester-instructeur H. Schipper aangewezen om met die K. van 18.00 uur tot 24.00 uur op 10 oktober 1961 dienst te doen als commandant van de wacht bij de opstellingsplaats van de vuurmonden van onze batterij in het steliingsgebied 0 2 van het A.S.K. te Oldebroek; de opperwachtmeester Schipper had gezegd dat K. en ik onderling moesten regelen wie op een bepaald moment als wachtcommandant dienst deed; wij hebben dat niet geregeld en toen op 10 oktober 1961 te omstreeks 21.30 uur de opperwachtmeester Schipper mij liggend in mijn slaapzak in mijn tent aantrof, lag in die tent ook de dienstplichtig wachtmeester R. A. K. in zijn slaapzak te slapen;

Overwegende, dat Hendrik Schipper, oud 42 jaar, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 10 oktober 1961 bevond ik mij met mijn onderdeel, de C-batterij van de 44e afdeling veldartillerie, bij welk onderdeel ik toen als opperwachtmeester-instructeur dienst deed en onze vuurmonden in het stellingsgebied 0 2 van het A.S.K. te Oldebroek; toen te omstreeks 17.00 uur die dag de oefening werd gestaakt, is er een wacht geplaatst bij de in stelling staande vuurmonden van onze batterij; door mij in mijn voormelde hoedanigheid zijn de wachtcommandanten voor die wacht aangewezen en wel van 18.00 uur tot 24.00 uur die dag de dienstplichtig wachtmeesters R. A. K. en C. H. L. Gijselman; ik heb tegen hen gezegd dat zij onderling maar moesten regelen hoe zij hun wachtperiode van 18.00 uur tot 24.00 uur die dag zouden verdelen; op 10 oktober 1961 te omstreeks 21.30 uur heb ik een controle-ronde gemaakt langs de vuurmonden van onze batterij, maar ik trof noch K.

noch Gijselman, van wie een van beiden ingevolge mijn opdracht op dat moment als wachtcommandant had moeten dienst doen, aan;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, te dien aanzien dat het aldus bewezenverklaarde niet oplevert het feit strafbaar gesteld bij artikel 114 of 115 van het Wetboek van Militair Strafrecht, nu in de telastelegging niet is gesteld dat beklaagde het hem door de opperwachtmeester Schipper gegeven bevel *opzettelijk* dan wel *uit onachtzaamheid* niet heeft opgevolgd en evenmin dat dit bevel tot een mindere, in dit geval een wachtmeester, is gericht;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde ook niet bij enig andere strafbepaling is strafbaar gesteld, zodat beklaagde van het hem telastegelegde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende echter dat de Krijgsraad bevindt dat het bewezenverklaarde feit strijdig is met de militaire tucht en orde en derhalve oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp, zoals dat is omschreven in artikel 2, nr. 1 van de Wet op de Krijgstucht, zodat met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht, onder mededeling van alle stukken, de zaak ter verdere behandeling moet worden verwezen naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier van beklaagde;

[Volgt: verklaring dat het bewezen-verklaarde niet oplevert enig strafbaar feit en vrijspraak; bevinding dat de zaak oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp in de zin van artikel 2, 1° W.K.; verwijzing van de zaak onder mededeling van alle stukken naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier van beklaagde ter verdere behandeling — *Red.*].

NASCHRIFT.

De Krijgsraad heeft niet nader aangegeven waarom hij het primair ten laste gelegde niet bewezen acht. Mogelijk is de gedachtengang van de Krijgsraad deze geweest: Nu de beide wachtmeesters niet hebben voldaan aan de opdracht van de opperwachtmeester om onderling hun dienst als wachtcommandant te regelen, stond niet vast dat het beklaagde was, die waakzaam moest zijn. Aldus moest de Krijgsraad de fout en het laakbare van beklaagde's handelen c.q. nalaten zoeken in het niet-nakomen van de opdracht, om met zijn collega de wacht te regelen.

Het wil mij voorkomen dat de combinatie van de plaats gevonden hebbende gebeurtenissen en de formulering van de tenlastelegging tot geen andere uitspraak kon leiden.

Opmerking verdient nog dat de Krijgsraad niet (ook) het subsidiair ten laste gelegde onbewezen verklaart en vervolgens de daaraan ten grondslag liggende gedragingen als krijgstuchtelijk vergrijp bestempelt, maar duidelijk bewezen verklaart en het bewezene vervolgens niet-strafbuar verklaart. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 9 november 1960

President: Majoor Mr. *P*. J. C. Schipper; *Leden;* Kolonel T. *H*. Wessels en Majoor J. C. Engelman.
Raadsman: Jhr. Mr. J. A. E. van der Does.

Opzettelijke ongehoorzaamheid door twee personen gezamenlijk gepleegd en feitelijke insubordinatie: twee soldaten, die zich ondisciplinair hebben gedragen en aan wie terzake voorlopig arrest in de vorm van streng arrest is aangezegd, weigeren gevolg te geven aan het bevel, de cel binnen te gaan en verzetten zich vervolgens krachtdadig tegen pogingen, ze in te sluiten.

(W.M.Sr. art. 114, 120).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. D. P. J. A., geboren 10 januari 1940, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 19 september 1960, in tijd van oorlog, te Bergen op Zoom, in de Wilhelminakazerne,

„I. heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem door de als Officier van Kazernepiket dienstdoende sergeant der eerste klasse P. A. M. Zimmerman gegeven dienstbevel om een cel bij de wacht, bestemd voor het onderbrengen van arrestanten, binnen te gaan zulks aangezien hem, beklaagde, kort tevoren in verband met zijn onkrijgstuchtelijk gedrag voorlopig arrest in de vorm van streng arrest was aangezegd, door alstoen aldaar, instede van aan opgemeld bevel gevolg te geven, opzettelijk de cel niet binnen te gaan, waarbij hij de woorden uitte „je krijgt mij er niet in", althans woorden van een dergelijke strekking, hebbende hij, beklaagde, bovenvermeld feit gezamenlijk met de dienstplichtig soldaat B. S. gepleegd;

„II. opzettelijk zich met geweld tegen de sub I genoemde sergeant der eerste klasse P. A. M. Zimmerman, derhalve een meerdere in rang, heeft verzet en opzettelijk hem feitelijk heeft aangerand, door alstoen aldaar, nadat hij, beklaagde, door het wachtpersoneel en genoemde sergeant der eerste klasse na het sub I vermelde was aangevat om met geweld in de cel te worden gebracht, opzettelijk om zich heen te stompen en zich schrap te zetten toen het wachtpersoneel en voormelde sergant der eerste klasse hem de cel in wilden trekken en door opzettelijk voormelde sergeant der eerste klasse een stomp in het gezicht toe te brengen";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard: dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat

bij de Koninklijke Landmacht, op 19 september 1960 te omstreeks 00.15 uur te Bergen op Zoom in de Wilhelminakazerne heeft geweigerd te gehoorzamen aan het hem door de als Officier van Kazernepiket dienstdoende sergeant der eerste klasse P. A. M. Zimmerman gegeven bevel om een cel bij de wacht van die kazerne, welke cel bestemd was voor het onderbrengen van streng-arrestanten, binnen te gaan, daarbij zeggende: ,,Je krijgt mij er niet in''; dat hij willens en wetens die cel niet is binnengegaan; dat dit bevel ook aan soldaat S. gericht werd; dat soldaat S. toen ook woorden van weigerende strekking heeft gezegd en ook de cel toen niet is binnengegaan; dat hij wist dat hij het gegeven dienstbevel moest opvolgen; dat de sergeant Wolffensperger, de sergeant van de week, voordat dit bevel werd gegeven aan hem, beklaagde, en aan de soldaat S., voorlopig arrest had aangezegd in de vorm van streng arrest, in verband met hun onkrijgstuchtelijk gedrag, dat hij vervolgens, nadat de sergeant Zimmerman samen met het wachtpersoneel hem had vastgepakt om hem in de cel te brengen, zich tegen deze sergeant heeft verzet;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Petrus Albertus Marie Zimmerman, sergeant der eerste klasse:

dat hij op 18 september 1960 van 18.00 uur tot 19 september 1960 te 18.00 uur Officier van Kazernepiket was in de Wilhelminakazerne te Bergen op Zoom; dat hij op 19 september 1960 te omstreeks 00.10 uur de soldaten A., S. en G. en de sergeant Wolffensperger, sergeant van de week, aantrof in de kamer van de sergeant van de week in genoemde kazerne; dat de sergeant Wolffensperger toen zei dat S. en G. de kamer moesten verlaten; dat A. toen tegen de sergeant Wolffensperger zei: ,,Ik gelast je ze hier te laten blijven''; dat S. niet wegging, maar bleef staan; dat sergeant Wolffensperger toen het bevel gaf aan soldaat S. om de weekkamer te verlaten, aan welk bevel S. niet voldeed; dat de soldaat A. toen een dreigende houding aannam tegen sergeant Wolffensperger, terwijl S. kennelijk van zins was A. te helpen; dat daarop de sergeant van de week voornoemd de soldaten S. en A. voorlopig arrest heeft aangezegd; dat de sergeant van de week voornoemd zei: ,,En nu de cel in''; dat hij, getuige, dit bevel toen nog eens heeft herhaald; dat daarop de soldaten S. en A. onder zijn geleide naar de cellen zijn gegaan; dat hij hen toen beiden tegelijk het dienstbevel heeft gegeven om de cel binnen te gaan; dat de soldaten A. en S. dit bevel geen van beiden hebben opgevolgd; dat A., toen zij bij de cellen waren aangekomen, zei: ,,Je krijgt mij er niet in''; dat S. daarop zei: ,,Mij ,,ook niet, ik ben er pas uit''; dat geen van beiden aanstalten maakte de cel binnen te gaan; dat, toen de cellen geopend waren, soldaten van het wachtpersoneel geprobeerd hebben A. in te sluiten, echter zonder succes; dat hij, getuige, hen toen geholpen heeft; dat A., toen zij hem de cel wilden intrekken, om zich heen stompte en zich schrap zette en hem, getuige, daarbij een stomp in het gezicht heeft gegeven;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft —

wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder I en II is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

I. *„opzettelijke ongelzoorzaamheid gepleegd in tijd van oorlog, ter- „wijl twee personen gezamenlijk het misdrijf plegen";*

II. *„feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog";*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

I. artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

SI. artikel 120 juncto artikel 117 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 6 weken, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde van 19 september 1960 —27 september 1960 — *Red.]*.

—

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 9 mei 1961

President: Mr. Doornbos; *Leden:* Lt.-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker plv. en Mr. van Lookeren Campagne (plv.).

Raadsman: Jhr. Mr. J. A. E. van der Does.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: enz.;

Gezien het vonnis in eerste aanleg gewezen;

Gelet op het omtrent beklaagde ingevolge 's-Hofs opdracht uitgebrachte psychiatrische rapport;

Gehoord de beklaagde, zo in zijn antwoorden als in de middelen van verdediging door hem en namens hem door de raadsman aangevoerd;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf, die aan het Hof te zwaar is voorgekomen;

Overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT WENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde straf betreft;

En ten dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van *vier weken*, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, zijnde van 19 september 1960 tot 27 september 1960;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 12 april 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel *P.* van Goor en Luit.-Kolonel Mr. W. Kasten.
Raadsman: Mr. Ph. *C.* M. van der Ven te 's-Gravenhage.

Mishandeling: beklaagde had een vrouw de keel dichtgeknepen totdat zij het bewustzijn verloor. Primair ten laste gelegde poging tot doodslag niet-bewezen, nu beklaagde uit vrije wil de uitvoering van zijn voornemen heeft gestaakt. De wil om van het leven te beroven omvat mede de opzet om lichamelijk leed toe te brengen.

KRIJGSRAAD: 2 *jaren gevangenisstraf, ter beschikking van de regering stelling, ontslag zonder ontzetting.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: I *jaar gevangenisstraf, voorwaardelijke ter beschikking van de regering stelling, ontslag zonder ontzetting.*

(W.Sr. art. 37a, 37d, 45, 287, 300; W.M.Sr. art. 13-15).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K. O. J. J., geboren 27 april 1934, beroeps-sergeant, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als beroepssergeant bij de Koninklijke Land-„macht, op of omstreeks 31 december 1960 te Amsterdam:

„PRIMAIR: ter uitvoering van zijn even tevoren opgevat voornemen „om Johanna Petronella van Oudenallen opzettelijk van het leven te „beroven genoemde van Oudenallen met kracht met beide handen om „de keel heeft gegrepen en deze heeft dichtgedrukt en daarin heeft ge-„knepen tot deze het bewustzijn verloor, zijnde het misdrijf van dood-„slag niet voltooid alleen tengevolge van de van zijn, beklaagdes, wil „onafhankelijke omstandigheid dat genoemde van Oudenallen even „later bij kennis kwam en de ogen opsloeg;

„en indien terzake van het hem primair ten laste gelegde geen ver-„oordeling mocht volgen,

„SUBSIDIAIR: opzettelijk gewelddadig Johanna Petronella van Ou-

„denallen met kracht met beide handen om de keel heeft gegrepen en „deze heeft dichtgeknepen tot genoemde van Oudenallen het bewustzijn „verloor, waardoor deze van Oudenallen verschillende wondjes aan de „hals heeft opgelopen en pijn heeft geleden";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan, hebbende beklaagde uit vrije wil de uitvoering van zijn voornemen gestaakt op een moment, dat het voorgenomen misdrijf nog niet was voltooid, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde ten aanzien van het hem subsidiair ten lastegelegde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als beroepssergeant in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, zich op 31 december 1960 omstreeks 05.30 uur in een hotel aan de Pnnsengracht nr. 1115 te Amsterdam bevond, tezamen met een vrouw, die naar hem later bleek J. P. van Oudenallen heette; dat hij toen welbewust genoemde vrouw met kracht bij de keel heeft gegrepen en deze heeft dichtgedrukt en daarin geknepen totdat zij slap neerviel; dat hij dit deed, teneinde haar van het leven te beroven;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard: Johanna Pieternella van Oudenallen:

dat zij zich op 31 december 1960 omstreeks 05.30 uur met beklaagde in een hotel, Prinsengracht nr. 1115 te Amsterdam, bevond; dat beklaagde haar toen plotseling met beide handen met kracht bij haar keel greep en deze krachtig dicht drukte dat zij zich tegen beklaagde probeerde te verzetten; dat beklaagde echter krachtig haar keel dicht bleef knijpen, waardoor zij het bewustzijn verloor; dat zij doordat beklaagde haar bij de keel heeft gegrepen verschillende wondjes aan haar hals heeft opgelopen en nog een paar dagen pijn aan haar hals heeft gehad;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende te dien aanzien, dat de opzet om iemand van het leven te beroven mede omvat de opzet deze persoon lichamelijk leed toe te brengen;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„mishandeling",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat een door de Luitenant-Kolonel-Arts W. Bakker, zenuwarts, de Kapitein-Arts **A.** Staal, zenuwarts en de vaandrig M. R.

van Gils, soc. drs. op 28 februari 1961 omtrent beklaagde uitgebracht psychiatrisch rapport als samenvatting en conclusie inhoudt, dat beklaagde lijdende was aan een ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens in de vorm van hystero-psychopathie met alcoholisme, waardoor bij sterk belastende situaties onder de invloed van alcohol de grenzen tussen fantasie en werkelijkheid vrijwel volledig vervagen en dat beklaagde dientengevolge ten aanzien van het hem ten laste gelegde misdrijf — indien bewezen — beschouwd moet worden als in belangrijke mate verminderd toerekeningsvatbaar;

Overwegende, dat de Krijgsraad bovenvermelde samenvatting onderschrijvende en de conclusie overnemende en tot de zijne makende, van oordeel is dat het openbaar belang bepaaldelijk vordert, dat beklaagde ter beschikking van de Regering zal worden gesteld, teneinde van Harentwege te worden verpleegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde op 31 december 1960 in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden der zaak vorderen, dat dit arrest gehandhaafd blijft;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet tevens zodanig ongeschikt, dat hij voor goed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 2, 23, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10, 27, 37, 37a van het Wetboek van Strafrecht;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *twee jaar,* met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde vanaf 31 december 1960, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Bekrachtigt het bestaande arrest;

Stelt beklaagde ter beschikking van de Regering teneinde van Harentwege te worden verpleegd;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 13 juni 1961

President: Mr. Doornbos; *Leden:* Luitenant-Generaals Mr. Schepers

en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.), Mr. Veldman (plv.) en Luitenant-Generaal Mathon (plv.).

Raadsman: Mr. Ph. C. M. van der Ven, advocaat te 's-Gravenhage.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

(zie het vonnis hiervóór).

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van een jaar met aftrek van de tijd sedert 31 december 1960 in voorarrest doorgebracht, zulks tevens met een onvoorwaardelijke terbeschikkingstelling van de Regering, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, ook na het aldaar gehouden verhoor van de getuige, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde gevangenisstraf, welke het Hof te zwaar is voorgekomen, terwijl het Hof tevens termen aanwezig acht te bevelen, dat beklaagde voorwaardelijk ter beschikking van de Regering zal worden gesteld, mits hij gedurende de hierna te bepalen proeftijd zal staan onder het toezicht van een reclasseringsvereniging;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen alsmede van de artikelen 14b, 14c, 14d en 37d van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde straffen betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van *een jaar,* met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde vanaf 31 december 1960, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Beveelt, dat beklaagde ter beschikking van de Regering zal worden gesteld, teneinde van Harentwege te worden verpleegd;

Beveelt, dat de terbeschikkingstelling niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de ter beschikking van de Regering gestelde persoon zich voor het einde van een proeftijd van *drie jaren* aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of gedurende die tijd de hierna te stellen bijzondere voorwaarde

niet heeft nageleefd, hetzij onvoorwaardelijke verpleging van de Regering is gebleken te behoeven;

Stelt als bijzondere voorwaarde, dat veroordeelde zich gedurende de proeftijd zal stellen onder het toezicht van de Dr. F. S. Meijers Vereniging te Utrecht;

Draagt genoemde vereniging op aan de veroordeelde terzake van de naleving der bijzondere voorwaarde hulp en steun te verlenen;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 5 juli 1961

President: Luit.-Kolonel Mr. D. J. R. Huisman; *Leden:* Majoors H. R. Mac Gillavry en A. J. van Dongen.
Raadsvrouwe: Mevr. R. E. Andringa.

Als dpl. soldaat, tijdens het innemen van het avondappèl, tegen de wachtmeester van de week gezegd: „plaatje voor je hoofd"; „mooie „ketser"; „hij durft niets te zeggen, want dan ligt hij zo beneden"; „als „je me achter de wacht slingert, slinger ik je het MGD in"; „doe je „muil eens open, flinke vent"; „als ik je eens in burger tegenkom", opleverende mondelinge belediging en mondelinge bedreiging met enig kwaad. Vervolgens, toen de meerdere met versterking terugkwam, deze tegen een tafel geslagen, zich met geweld verzet tegen de officier van piket die hem trachtte weg te voeren en deze met zijn koppel gedreigd, opleverende feitelijke insubordinatie, meermalen gepleegd.

3 maanden gevangenisstraf, met aftrek.

(W.M.Sr. art. 76, 108, 117, 120).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. Z., dpl. soldaat, geboren 29 maart 1940, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de 934e Afdeling „Lichte Luchtdoelartillerie der Koninklijke Landmacht, te Huis ter „Heide, aldaar, in tijd van oorlog op 1 juni 1961, in het Walaardt „Sacrékamp toen de wachtmeester van de week, de dienstplichtig „wachtmeester H. F. M. Staats op kamer R.B. het avondappèl kwam „innemen, deze wachtmeester opzettelijk in het openbaar, althans in „diens tegenwoordigheid mondeling heeft uitgescholden en met enig „kwaad heeft bedreigd, door hem op duidelijk verstaanbare toon de „volgende woorden toe te voegen: „Plaatje voor zijn hoofd", „Mooie „„ketser", „ik zal je bril in je ogen stompen dan ben je voorlopig „„blind", „Hij durft niets te zeggen, want dan ligt hij zo beneden", „„Als je me achter de wacht slingert, slinger ik je het M.G.D. in", „„Doe je muil eens open flinke vent", „Als ik je eens in burger tegen-

„„kom. . .” althans woorden van gelijke strekking en vervolgens, toen „genoemde wachtmeester versterking had gehaald teneinde hem, be-„klaagde, in arrest te stellen, genoemde wachtmeester heeft geslagen „en geschopt en toen tenslotte de Officier van Kazernepiket, de eerste „luitenant H. Th. Tolen verscheen teneinde te assisteren bij zijn, be-„klaagde's, overbrenging naar de wacht, zich ook met geweld tegen „deze officier heeft verzet door zich los te rukken toen deze hem had „vastgepakt en dreigend met zijn koppel te zwaaien, teneinde daar-„mede genoemde officier te slaan";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de B-Vuurmondbatterij van de 934e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie te Huis ter Heide, aldaar in het Walaardt Sacrékamp op 1 juni 1961 omstreeks 22.00 uur, toen de wachtmeester van de week, de dienstplichtig wachtmeester H. F. M. Staats op kamer R.B. van gebouw 3 het avondappèl kwam innemen, deze wachtmeester willens en wetens in diens tegenwoordigheid en in aanwezigheid van ongeveer 23 medesoldaten, op duidelijk verstaanbare toon de volgende woorden heeft toegevoegd: „Plaatje „voor zijn hoofd", „mooie ketser”, „hij durft niets te zeggen, want „dan ligt hij zo beneden, „als je me achter de wacht slingert, slinger „ik je het M.G.D. in", „doe je muil eens open, flinke vent", „als ik je „eens in burger tegenkom . . .”; dat hij met dit laatste bedoelde, dat hij in dat geval genoemde wachtmeester een pak slaag zou geven; dat hij wist, dat bovengenoemde uitdrukkingen beledigingen en bedreigingen zijn; dat het toen ook zijn bedoeling was genoemde wachtmeester te beledigen en te bedreigen; dat hij, toen genoemde wachtmeester vervolgens versterking had gehaald, teneinde hem in arrest te stellen en de wachtmeester hem vastpakte met de kennelijke bedoeling hem naar de wacht over te brengen, genoemde wachtmeester in genoemd gebouw tegen een tafel heeft geslagen; dat hij zich, toen tenslotte de Officier van Piket, de 1e luitenant Tolen, verscheen om te assisteren bij zijn overbrenging naar de wacht, toen deze Officier van Piket hem had vastgepakt, met geweld van deze heeft losgerukt;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard:

Hendrikus Franciscus Maria Staats, wachtmeester:

dat hij in zijn functie van wachtmeester van de week op 1 juni 1961 te 22.00 uur het avondappèl controleerde op kamer R.B. van gebouw 3 van het Walaardt Sacrékamp te Huis ter Heide; dat, toen hij deze kamer binnenkwam, de soldaat A. Z. hem op voor hem duidelijk verstaanbare toon de volgende woorden toevoegde: „Plaatje voor zijn „hoofd", „mooie ketser”, „hij durft niets te zeggen, want dan ligt hij „zo beneden", „als je me achter de wacht slingert, slinger ik je het „M.G.D. in", „doe je muil eens open, flinke vent", „als ik je eens in „burger tegenkom . . .”; dat hij vervolgens, na eerst het avondappèl te hebben ingenomen, twee korporaals opdracht heeft gegeven met hem mee te gaan naar genoemde kamer; dat hij deze korporaals meenam,

omdat hij de soldaat Z. arrest wilde aanzeggen en moeilijkheden verwachtte bij de overbrenging naar de wacht; dat Z. toen op hem toeliep en hem achterover tegen een tafel duwde; dat, nadat de Officier van Piket was aangekomen, deze zonder resultaat heeft geprobeerd Z. tot rede te brengen; dat de Officier van Piket toen Z. vastpakte; dat hij toen zag, dat Z. zich met geweld losrukte en zijn koppel losmaakte en daarmee een zwaaiende beweging maakte;

Overwegende, dat een proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek dd. 2 juni 1961, opgemaakt door Harro Jesserun, 1e luitenant en Pieter Anton N. Bijl, tijdelijk reserve 2e luitenant, beiden dienende bij de 934e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Hans Theodorus Tolen, 1e Luitenant:

dat hem op 1 juni 1961 in zijn functie van Officier van Piket van het Walaardt Sacrékamp door de wachtmeester van de week B-vuurmondbatterij 934e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie, werd verzocht naar gebouw 3 te komen, alwaar op de kamer Rechts Boven de kanonnier A. Z., die voorlopig arrest, te ondergaan als streng arrest was aangezegd, zich verzette tegen zijn overbrenging naar de arrestantencellen in het wachtgebouw; dat hij, toen hij op kamer Rechts Boven in gebouw 3 aankwam, heeft getracht de kanonnier Z. te overreden gewillig mee te gaan; dat deze echter weigerde; dat hij Z. toen heeft vastgepakt; dat de kanonnier Z. zich losrukte en zijn koppel pakte en probeerde hem daarmede te slaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande dat hij de wachtmeester Staats in diens tegenwoordigheid heeft uitgescholden en met enig kwaad bedreigd, en met uitzondering van de woorden „en „geschopt" en „ik zal je bril in je ogen stompen dan ben je voorlopig „blind";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *„Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid „mondeling beleedigen, in dienst gepleegd";*
2. *„Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid „mondeling met eenig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd";*
3. *„Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog meermalen ge- „pleegd",*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. Artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;
2. Artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;
3. Artikel 120 junctis art. 117 van het Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen

is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde op 1 juni 1961 in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden der zaak vorderen dat dit arrest gehandhaafd blijft;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van **3** maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde vanaf 1 juni 1961 — *Red.].*

NASCHRIFT.

Terecht zijn de gepleegde feiten als „in dienst gepleegd" [1]*) gekwalificeerd: zij werden immers begaan tijdens het innemen van het avondappel door de wachtmeester van de week.*

Het wil echter voorkomen dat de mondelinge beledigingen èn de mondelinge bedreigingen, net als de feitelijke insubordinatie, „meermalen gepleegd" zijn, zij het dan jegens dezelfde persoon, waar de feitelijke insubordinatie jegens verschillende personen is begaan. Voorts mist men in de kwalificatie de verantwoording van het bewezen verklaarde dreigende zwaaien met de koppel, teneinde daarmede de officier van kazernepiket te slaan. Hier had de Krijgsraad de keuze tussen het bedreigen met enig kwaad door gebaar of daad (artikel 108 W.M.Sr.) en de feitelijke bedreiging met geweld (artikel 116 W.M.Sr.).

W. H. V.

Krijgsraad *te* Velde West

Vonnis van 17 mei 1961

President: Lt.-Kol. Mr. *D.* J. R. Buisman; *Leden:* Lt.-Kol. R. van der Laan en Majoor Mr. P. C. L. Eschauzier.
Raadsman: Kolonel Brouwer.

Dood door schuld, veroorzaakt door een botsing: als bestuurder van een auto, door de slaap (wegens slaaptekort in verband met nachtelijke oefeningen) overmand, in een flauwe bocht naar rechts rechtdooi gereden en in een tuin ter linkerzijde van de weg tot stilstand gekomen na op het rijwielpad een bromfietser dodelijk te hebben aangereden. Voorwaardelijke hechtenis en onvoorwaardelijke geldboete.

Hoog Militair Gerechtshof (zie achter het vonnis) tevens voorwaardelijke intrekking rijbevoegdheid.

(W.V.W. art. 36).

---

[1]) Artikel 120 W.M.Sr.: „feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog", kent geen nadere schakeringen.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K. A., geboren 10 november 1914, Majoor, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in de rang van Majoor in werkelijkc dienst bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 3 maart 1961 te circa 18.15 uur in de gemeente Lisse,

„PRIMAIR: als bestuurder van liet burger vierwielig motorrijtuig, merk Morris, gekentekend AP 96-30, daarmede rijdende over de rijbaan van de voor het openbaar rij- of ander verkeer openstaande weg, de Rijksweg 8, een voorrangsweg, komende uit de richting Haarlem en gaande in de richting Leiden, ongeveer ter hoogte van de percelen 493 en 495 gezien zijn, beklaagdes rijrichting links aan genoemde weg gelegen, zo onvoorzichtig en onverantwoordelijk heeft gereden, dat bij gelegenheid van een aanrijding met het door hem bestuurde motorrijtuig, de dood van J. van der Meel aan zijn onvoorzichtigheid en onverantwoordelijkheid, derhalve aan zijn grove schuld te wijten is geweest, terwijl de dood door de aanrijding is veroorzaakt, zijnde hij, beklaagde, immers alstoen aldaar na afloop van een vierdaagse oefening, waarbij hij weinig slaap had genoten, ter plaats voormeld waar de weg een flauwe bocht naar rechts maakt, blijven doorrijden, terwijl hij de slaap bij zich voelde opkomen *en vervolgens al rijdende achter het stuur in slaap geraakt of weggedoezeld, althans alstoen aldaar na afloop van een vierdaagse oefening, waarbij hij weinig slaap had genoten, ter plaatse voormeld waar de weg een flauwe bocht naar rechts maakt al rijdende achter het stuur in slaap geraakt* of *weggedoezeld* waarna het motorrijtuig, waarin hij, beklaagde, zich bevond, vrijwel rechtuit over de, gezien zijn, beklaagdes, rijrichting uiterst linker rijbaan en vervolgens over het langs deze rijbaan gelegen en daarvan deeluitmakende rijwielpad is gereden en tenslotte in de voortuin van het perceel 495 voormeld tot stilstand is gekomen, zulks terwijl, toen het motorrijtuig waarin hij, beklaagde, zich bevond dit rijwielpad kruiste, op die plaats een bromfietser, genoemde van der Meel, op dit rijwielpad reed, welke bromfietser met voormeld motorrijtuig in aanrijding is gekomen, tengevolge waarvan genoemde bromfietser van zijn bromfiets werd geslingerd en door het motorrijtuig over enige afstand werd meegesleurd, door welke aanrijding genoemde van der Meel door de inwerking van het uitwendig geweld, onder meer zware en dodelijke letsels van het hoofd (schedelbreuken, hersenvliesbloedingen en hersenverbrijzeling) heeft bekomen en ter plaats is overleden";

„en indien terzake van het hem primair ten laste gelegde geen veroordeling mocht volgen,

„SUBSIDIAIR: ZO onvoorzichtig en onverantwoordelijk heeft gehandeld dat de dood van J. van der Meel aan zijn onvoorzichtigheid en onverantwoordelijkheid, derhalve aan zijn grove schuld te wijten is geweest, hebbende hij immers ten tijde en ter plaatse voormeld als

,,bestuurder van een motorrijtuig over de rijbaan van de openbare weg,
,,de Rijksweg 8, een voorrangsweg, gereden, komende uit de richting
,,Haarlem en gaande in de richting Leiden, na afloop van een vier-
,,daagse oefening waarbij hij weinig slaap had genoten en zijnde hij
,,alstoen aldaar blijven doorrijden terwijl hij de slaap bij zich voelde op-
,,komen, althans hebbende hij, ten tijde en ter plaatse voormeld als be-
,,stuurder van een motorrijtuig over de rijbaan van de openbare weg,
,,de Rijksweg 8, een voorrangsweg gereden, komende uit de richting
,,Haarlem en gaande in de richting Leiden, na afloop van een vier-
,,daagse oefening, waarbij hij weinig slaap had genoten, waarna hij,
,,beklaagde, ongeveer ter hoogte van de percelen 493 en 495, gezien
,,zijn — beklaagdes — rijrichting links aan genoemde weg gelegen,
,,achter het stuur in slaap is geraakt of weggedoezeld en waarna het
,,motorrijtuig, waarin hij, beklaagde, zich bevond, vrijwel rechtuit over
,,de gezien zijn, beklaagdes, rijrichting uiterst linker rijbaan en ver-
,,volgens over het langs deze rijbaan gelegen en daarvan deeluitmaken-
,,de rijwielpad is gereden en tenslotte in de voortuin van het perceel
,,495 voormeld tot stilstand is gekomen, zulks terwijl, toen het motor-
,,rijtuig, waarin hij, beklaagde, zich bevond dit rijwielpad kruiste, op
,,die plaats een bromfietser, genoemde van der Meel op dit rijwielpad
,,reed, welke bromfietser met voormeld motorrijtuig in aanrijding is
,,gekomen, tengevolge waarvan genoemde bromfietser van zijn brom-
,,fiets werd geslingerd en door het motorrijtuig over enige afstand werd
,,meegesleurd, door welke aanrijding genoemde van der Meel door de
,,inwerking van het uitwendig geweld onder meer zware en dodelijke
,,letsels van het hoofd (schedelbreuken, hersenvliesbloedingen en
,,hersenverbrijzeling) heeft bekomen en ter plaatse is overleden";

,,en indien terzake van het hem primair en subsidiair ten laste ge-
,,legde geen veroordeling mocht volgen,

,,MEER SUBSIDIAIR: als bestuurder van het burger vierwielig motor-
,,rijtuig, merk Morris, gekentekend AP 96-30, daarmee rijdende over
,,de rijbaan van de voor het openbaar rij- of ander verkeer openstaan-
,,de weg, de Rijksweg 8, een voorrangsweg, komende uit de richting
,,Haarlem en gaande in de richting Leiden, ongeveer ter hoogte van
,,de percelen 493 en 495 gezien zijn, beklaagde?, rijrichting links aan
,,genoemde weg gelegen, niet rechts heeft gehouden waarbij hij, be-
,,klaagde, zich verder van de rechterkant van die rijbaan bevond dan
,,door de omstandigheden gerechtvaardigd was, althans door te rijden
,,als sub primair is aangegeven, de veiligheid op genoemde weg in ge-
,,vaar heeft gebracht";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was in de rang van Majoor bij de Koninklijke Landmacht, op 3 maart 1961 omstreeks 18.15 uur in de gemeente Lisse als bestuurder van het vierwielig burgermotor-rijtuig, merk Morris, gekentekend AP 96-30, daarmede reed over de rijbaan van de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Rijksweg nr. 8, zijnde een voorrangsweg, ter plaatse genaamd

Heereweg, komende uit de richting Haarlem en gaande in de richting Leiden, ten Zuiden van en buiten de bebouwde kom van Lisse; dat genoemde weg, ongeveer ten hoogte van de percelen 493 en 495, welke gezien zijn rijrichting links van genoemde weg zijn gelegen, een flauwe bocht naar rechts maakt, eveneens gezien zijn, beklaagdes, rijrichting; dat hij, aldus rijdende, voelde dat zijn aandacht wegzakte en daarop plotseling tweemaal een schok of een dreun voelde en direct daarop, dat er glas over hem heenkwam; dat weer even daarna zijn auto tot stilstand kwam in de voortuin van perceel 495 voormeld; dat hij. toen hij tot stilstand was gekomen, in genoemde voortuin een man zag liggen, die later bleek van der Meel te zijn; dat hij niet gemerkt heeft dat hij, gezien zijn rijrichting, in voormelde flauwe bocht rechtuit is gereden en zodoende op het linkerweggedeelte is gekomen, noch dat hem over het links gelegen rijwielpad een bromfietser tegemoetreed; dat hij, juist een vier dagen durende oefening achter de rug had, welke oefening was begonnen op 28 februari 1961 te 05.00 uur; dat hij die dag na middernacht is gaan slapen tot 1 maart 1961 te 06.30 uur; dat hij op 1 maart 1961 van 20.00 tot 21.00 uur in een stoel wat heeft geslapen, daarna controle op een black-outrit heeft gehouden en daarop heeft geslapen van 04.15 uur de volgende morgen tot 08.45 uur; dat hij op 2 maart 1961 heeft geslapen van 22.00 uur tot 3 maart 1961 05.15 uur, waarna hij per jeep naar Haarlem is teruggekeerd; dat hij eerder gedurende de laatste driekwart uur, rijdend op dezelfde route, nadat hij slaap voelde opkomen, zijn auto langs de kant van de weg heeft gezet en daar omstreeks tien minuten heeft zitten slapen waarna hij weer fris is doorgereden;

overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 5 maart 1961, opgemaakt en gesloten door Hans Smits, wachtmeester der Rijkspolitie ter standplaats Lisse, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Willibrordus Michael Maria Ruigrok:

dat op 3 maart 1961 omtstreeks 18.15 uur een door hem bestuurde vrachtauto stilstond op een afstand van ± 7 meter van de tuin van pand 495 aan de Heereweg te Lisse; dat hij, toen hij juist zou gaan uitstappen, ineens een personenauto zag, die uit de richting Haarlem kwam door de in die weg gelegen flauwe bocht tegenover de 3e Poellaan te Lisse; dat hij die auto plotseling, zonder dat daarvoor enige zichtbare reden was, vanaf het voor die auto gelegen rechter weggedeelte zag komen, schuin over de weg gaande; dat hij die auto zag doorrijden naar het voor die bestuurder links gelegen rijwielpad; dat de bestuurder van een rijwiel met hulpmotor, die over het rijwielpad in de richting Haarlem reed, met de voorkant van de personenauto werd aangereden; dat die bromfietser ruggelings op de motorkap van het nog steeds rijdende voertuig terechtkwam, dat de stoep opreed; dat de bromfietsberijder met zijn rug door de voorruit van de auto ging; dat de auto met een ruk tot stilstand kwam in de voortuin van perceel 495; dat hij door deze plotselinge ruk het slachtoffer door de ruimte zag vliegen en terechtkomen in de tuin van pand 495;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 11 maart 1961,

opgemaakt en gesloten door Bastiaan van Elswijk, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Leendert Dubbeldam, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, beiden behorende tot de Brigade Leiden, zakelijk inhoudt als verklaring van:

Theodorus Johannes van der Meij:

dat hij op 3 maart 1961 omstreeks 18.15 uur als bestuurder van en gezeten op zijn tweewielig rijwiel, van Sassenheim in de richting van zijn woning te Lisse reed over het, gezien zijn rijrichting, rechts van de Heereweg gelegen rijwielpad ter hoogte van het aan deze weg gelegen perceel 493 binnen de gemeente Lisse; dat hij vanuit de tegenovergestelde richting, dus komende vanuit de richting Haarlem, plotseling een personenauto pardoes op zich zag koinen aanrijden; dat hem op hetzelfde moment een bromfietser, die in dezelfde richting reed als hij, van achteren was genaderd en hem aan het inhalen was; dat, toen — naar hij vermoedde — deze bromfietser schuin voor hem reed, er een hevige botsing plaatsvond tussen de voorzijde van de auto en de bromfiets; dat de auto ook nog tegen het voorwiel van zijn, getuige's, fiets aanreed, waardoor hij van zijn fiets werd geslingerd en kwam te vallen op het rijwielpad;

Heertje Kwint, arts:

dat hij op 3 maart 1961 omstreeks 18.20 uur eerste hulp heeft verleend aan de slachtoffers van een aanrijding op de Heereweg nabij perceel 495 onder de gemeente Lisse; dat één der slachtoffers, die later bleek te zijn genaamd Jacobus van der Meel, bij zijn, getuige's, komst reeds bleek te zijn overleden; dat hij, getuige, ter plaatse de dood heeft geconstateerd; dat genoemde van der Meel bleek te zijn overleden aan hersenverwondingen; dat hij het lijk van J. van der Meel heeft laten overbrengen naar de aula van de Begraafplaats Duinhof te Lisse;

Verbalisanten:

dat zij op 3 maart 1961 omstreeks 18.55 uur hebben gezien en waargenomen, dat in de voortuin en nabij de voorgevel van perceel 495 een blauwgrijs gekleurd motorrijtuig (personenauto), merk Morris, voorzien van het kenteken AP 96-30, met de voorzijde gekeerd in de richting Leiden stond; dat rechts achter op de motorkap en aan de rechterzijde van het dashboard in de wagen bloedsporen, haren en vleesresten vielen waar te nemen; dat 1e verbalisant omstreeks 20.00 uur op 3 maart 1961 op de Begraafplaats „Duinhof" te Lisse, van C. van den Heuvel, wachtmeester der eerste klasse der Rijkspolitie te Lisse heeft overgenomen een lijk, waarbij de wachtmeester 1e klasse van den Heuvel verklaarde, dat dit het lijk was van de berijder van het rijwiel met hulpmotor,dat na het plaats gehad hebbend verkeersongeval op de Heereweg onder zijn toezicht naar de Begraafplaats „Duinhof" te Lisse was vervoerd; dat hij, ter vaststelling van de identiteit, voornoemd lijk op 3 maart 1961 omstreeks 20.00 uur heeft getoond aan Hendrik Prins, pleegvader van J. van der Meel en aan Jan Zwemmer, die het lijk herkenden als te zijn van Jacobus van der Meel, geboren 18 juni 1940 te Leiden, laatstelijk gewoond hebbend in het woonwagenkamp te Lisse; dat zij op 4 maart 1961 het lijk van J. van der Meel in het

Academisch Ziekenhuis te Leiden, tot het verrichten van de gerechtelijke lijkschouwing hebben overgegeven aan Dr. J. Zeldenrust, gerechtelijk geneeskundige bij het Departement van Justitie te 's-Gravenhage;

Overwegende, dat een proces-verbaal van lijkschouwing, op 16 maart 1961 als beëdigd deskundige opgemaakt door Dr. J. Zeldenrust, inhoudt als conclusie:

dat Jacobus van der Meel, geboren te Leiden op 18 juni 1940, door de inwerking van uitwendig geweld zware en dodelijke letsels van het hoofd (schedelbreuken, hersenvliesbloedingen en hersenverbrijzeling) heeft opgelopen; dat voorts tengevolge van een harde stoot tegen de lendenstreek uitgebreide bloeduitstortingen onder het buikvlies en op de nieren waren teweeggebracht; dat hij daarenboven (onder meer) een breuk van het rechterdijbeen en een breuk tussen de laatste en de voorlaatste halswervel had opgelopen;

en voorts vermeld:

dat het intreden van de dood het gevolg is geweest van het oplopen van de gebleken letsels, in het bijzonder van die van het hoofd;

Overwegende, dat beklaagde onvoldoende rekening heeft gehouden met de mogelijkheid dat hij tijdens het rijden door slaap of vermoeidheid zou worden overmand, welke mogelijkheid niet was te verwaarlozen, nu beklaagde in ruim $3\frac{1}{2}$ etmaal slechts gedurende enige korte perioden (in totaal ten hoogste 18 uren) slaap had genoten en zijn laatste rustperiode $\pm$ 13 uur vóór het ongeval plaatsvond, was geeindigd;

Overwegende voorts, dat beklaagde — gezien zijn eigen vroeger opgedane ervaring omtrent de bij hem optredende vermoeidheidsverschijnselen — kon begrijpen dat het in de gegeven omstandigheden onverantwoordelijk was door te blijven rijden;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten [volgt primair tenlastegelegde, met uitzondering van het aldaar gecursiveerde gedeelte — *Red.];*

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Aan zijn schuld bij gelegenheid van een botsing, aan- of over-
„rijding met een door den schuldige bestuurd motorrijtuig, de dood
„van een ander te wijten zijn, terwijl de dood door de botsing, aan- of
„overrijding is veroorzaakt",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 36 eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat nu het primair ten laste gelegde bewezen is een onderzoek naar het subsidiair en meer subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot hechtenis voor de tijd van twee weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar en, onvoorwaardelijk, tot een geldboete van f 150, subs. 30 dagen hechtenis — *Red.]*.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 25 juli 1961

President: Mr. Doornbos; *Leden:* Lt. Generaals *P*. van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. van Lookeren Campagne (plv.).
Raadsman: Kolonel Brouwer.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot hechtenis voor de tijd van twee weken, voorwaardelijk, proeftijd drie jaar en onvoorwaardelijk tot betaling van een geldboete van vijftig gulden, met bepaling, dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van dertig dagen, met ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van zes maanden;

overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens dat het Hof termen aanwezig acht beklaagde voorwaardelijk de bevoegdheid te ontzeggen motorrijtuigen te besturen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Overwegende, dat het Hof zich overigens met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van de artikelen 39 van de Wegenverkeerswet en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde straf betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot:

I. hechtenis voor de tijd van ***twee weken;***

II. betaling van een geldboete van ***honderdvijftig gulden,*** met bepaling, dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van ***dertig dagen;***

Ontzegt beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van ***drie maanden;***

Beveelt, dat uitsluitend de hechtenis en de bijkomende straf van ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen niet zullen worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op ***drie jaar*** bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel ***2,*** nr. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nrs. ***2–6*** van die Wet heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 9 augustus 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; ***Leden:*** Lt.-Kol. J. ***E.*** Woortman en Majoor S. ***C.*** Brands.
Raadsvrouwe: Mevr. Mr. ***R.*** E. Andringa.

Met overschrijding van hetgeen ter bereiking van een redelijk doel toelaatbaar is, met een halve baksteen geworpen naar een hond, die hij verjagen wilde, tengevolge waarvan die hond aan de kop getroffen werd en aldaar een verwonding bekwam.

Geldboete f ***40.***

(W.Sr. art. 254).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B. E., geboren ***6*** september 1939, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 28 april 1961 te Groningen,

,,PRIMAIR: zonder redelijk doel, althans met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is en wel met name het verjagen van een bruine keeshond, die met een hem, beklaagde, toebehorende hond aan het spelen was, opzettelijk aan voormelde keeshond letsel althans pijn heeft veroorzaakt, hebbende hij, beklaagde, alstoen aldaar opzettelijk een steen ter grootte van omstreeks een halve baksteen naar deze keeshond geworpen, door welke steen deze keeshond op zijn kop werd getroffen en aldaar onder de huid en boven de schedel een bloeding kreeg en een lichte kneuzing van de hersenen,

„en indien terzake van het hem primair ten laste gelegde geen ver-
„oordeling mocht volgen,

„SUBSIDIAIR: op een voor een ieder toegankelijk onbebouwd stuk
„grond, gelegen aan de openbare weg, de Galenuslaan, opzettelijk een
„steen ter grootte van omstreeks een halve baksteen naar twee honden,
„die met elkaar aan het spelen waren, heeft geworpen, waardoor aan
„een van deze honden, een bruine keeshond, toebehorende aan K.
„Westerhof, althans aan anderen of een ander dan aan hem, beklaag-
„de, nadeel kon worden teweeggebracht, hebbende hij, beklaagde, im-
„mers deze bruine keeshond op zijn kop geraakt, waardoor deze kees-
„hond onder de huid en boven de schedel een bloeding kreeg en een
„lichte kneuzing van de hersenen";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:
dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op 28 april 1961 te omstreeks 07.00 uur aan de Galenuslaan te Groningen met het doel een bruine keeshond die met een hem toebehorende hond aan het spelen was te verjagen willens en wetens een steen in dc richting van deze keeshond heeft geworpen; dat deze keeshond door deze steen op zijn kop werd getroffen; dat deze hond daardoor ter plaatse neerviel; dat de keeshond hem niet in eigendom toebehoorde; dat de steen de grootte had van een halve baksteen; dat hij op het ogenblik dat hij de steen gooide begreep, dat de mogelijkheid bestond dat hij de hond zou raken en dat het in dat geval zeker was dat het dier daarvan pijn zou ondervinden of gewond zou raken; dat hij te Groningen in de Pasteurlaan woont;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „zonder redelijk doel, althans";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„met overschrijding van hetgeen ter bereiking van een redelijk doel „toelaatbaar is opzettelijk aan een dier letsel veroorzaken",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 254 eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat nu het primair ten laste gelegde bewezen is, een onderzoek naar het subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te bliiven;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden

waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van f 40, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen — *Red.].*

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 9 augustus 1961

President: Kol. Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Lt.-Kol. J. E. Woortman en Majoor S. C. Brands.
Raadsman: Dr. Mr. H. van Zanten.

Als dienstplichtige met groot verlof, in de tijd gedurende welke hij voor werkelijke dienst kon worden opgeroepen, een meerdere (korporaal) beledigd door toevoeging van de woorden: „Slijmer", „klootzak" en „belasting(op)vreter".

(W.M.Sr. 60,2°, 108)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. C. H. F. H., geboren 1 mei 1938, dpl. soldaat 1e klasse met groot verlof, beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat der eerste klasse buiten werkelijke „militaire dienst zijnde, doch gedurende het tijdvak dat hij voor dien „dienst kon worden opgeroepen, op of omstreeks 5 maart 1961 te Am- „sterdam, in ieder geval in Nederland, opzettelijk beledigend of bespot- „tend de korporaal der eerste klasse P. C. van Buuren, die in uniform „gekleed was, op de openbare weg de Jan van Galenstraat heeft toe- „geroepen: „Slijmer, klootzak en belastingopvreter", althans woorden „van gelijke beledigende of bespottende strekking";

Overwegende, dat beklaagde blijkens diens in een justitiële verklaring d.d. 10 juli 1961 opgemaakt en getekend door R. Utermöhlen, majoor, Hoofd 802 Aanvullings Bataljon, voorkomende staat van dienst op 3 juni 1959 als gewoon dienstplichtige van de 41 Intendance Compagnie, na het einde van de eerste oefening met groot verlof is gezonden en op 23 juni 1961 heringedeeld is bij 802 Aanvullingsbataljon;

Overwegende, dat beklaagde derhalve op 5 maart 1961 als dienstplichtige buiten werkelijke dienst verkeerde in een tijdvak gedurende hetwelk hij voor die dienst kon worden opgeroepen;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat der eerste klasse buiten werkelijke dienst was, maar zich nog bevond in het tijdvak gedurende hetwelk hij voor die dienst kon worden opgeroepen, op 5 maart 1961 te omstreeks 16.15 uur te Amsterdam op de openbare weg de Jan van Galenstraat, waar hijzelf een scooter gekentekend UD 22-81 bereed, met op de duo twee meisjes, een op die weg aanwezige persoon, gekleed in de uniform van de Koninklijke Landmacht, voorzien van de rang-

onderscheidingstekenen van korporaal der eerste klasse, die daar fietste, op duidelijk hoorbare toon verschillende beledigende en bespottende woorden heeft toegevoegd, onder meer: „Slijmer, klootzak, belasting-„opvreter"; dat hij daarbij de bedoeling had deze korporaal te beledigen en te bespotten;

***Post** alia:*

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als. *„als* ***militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mon-„deling beledigen",***

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de door hem beklede stand van soldaat eerste klasse te blijven dienen;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van *f* 50, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen en verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse — ***Red.].***

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 31 januari 1962
M.A.W. 1961/B 10

Voorzitter: Mr. ***A.*** Blom (fgd.); ***Leden:*** Mrs. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. 0 . van Nispen tot Sevenaer.

(Voorlopige regeling van de bezoldigingen van het militaire personeel der Koninklijke landmacht enz., § 44, lid 5; Wet op de personele belasting 1950, art. 8).

Opnieuw beslist de Raad dat bij de bepaling van de huurwaarde volgens artikel 8 van de Wet op de personele belasting 1950, vermeid in genoemd vijfde lid, geen rekening dient te worden gehouden met

het K.B. van 18 juni 1951 Stb. 227, houdende bijzondere bepalingen inzake de vaststelling van de huurwaarde van nieuwbouw voor de heffing van de personele belasting (zie Adm. en Rechterlijke besl. 1961, blz. 791).

De aard van het onderhavige perceel laat vergelijking met andere percelen niet toe, zodat de huurwaarde op 6% van de verkoopwaarde moet worden gesteld.

Schatting der verkoopwaarde van de Centrale commissie voor de onteigeningsvergoedingen wordt door de Raad gevolgd.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake de Minister van Defensie, eiser in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzittingen van 27 juni 1961 en 10 januari 1962 als gemachtigde is opgetreden D. van den Berg, hoofdcommies bij het Ministerie van Defensie, wonende te Voorburg, tegen: A., wonende te Z., gedaagde in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting van 27 juni 1961 verschenen. bijgestaan door Mr. H. G. A. Ebbink, advocaat te 's-Gravenhage, als zijn raadsman, en ter openbare terechtzitting van 10 januari 1962 verschenen bij Mr. Ebbink voornoemd, als zijn gemachtigde.

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat gedaagde, kapitein der Koninklijke luchtmacht, bij een op 19 januari 1960 bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage ingekomen klaagschrift beroep heeft ingesteld tegen een brief namens eiser d.d. 30 december 1959 van het hoofd van het arrondissement zuid van het bureau aanleg, beheer en onderhoud van vliegvelden — welke brief, evenals een hieraan voorafgegaan rondschrijven van eiser d.d. 16 november 1959, in na te melden uitspraak is weergegeven — en voornoemd gerecht heeft verzocht te bepalen, dat de huurwaarde van de hem toegewezen militaire dienstwoning te Z. gehandhaafd blijft op f 46,— per maand voor de duur dat deze door hem wordt bewoond, en dat daarna de huurwaarde zal worden vastgesteld overeenkomstig het advies van de Huuradviescommissie in de gemeente Eindhoven;

Overwegende dat voornoemd Ambtenarengerecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij een uitspraak van 6 maart 1961 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het besluit van eiser om de inhouding op klagers bezoldiging wegens genot van de militaire woning te Z., te berekenen op basis van een huurwaarde dier woning van f 1200,— per jaar, nietig heeft verklaard en gedaagde niet-ontvankelijk heeft verklaard in zijn beroep voorzover hij daarbij een vordering stelde met betrekking tot de wijze, waarop de huurwaarde dier woning moet worden berekend, wanneer hij, gedaagde, niet meer het genot dier woning zal hebben;

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het beroepschrift op de daarin aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht die uitspraak te vernietigen en het beroep van gedaagde bij het Ambtenarengerecht alsnog ongegrond te verklaren;

Overwegende dat voornoemde Mr. H. G. A. Ebbink als gemachtigde van gedaagde bij contra-memorie de Raad heeft verzocht de uitspraak van het Ambtenarengerecht te bevestigen en eisers beroep ongegrond te verklaren, subsidiair te bepalen dat de huurwaarde van het door hem, gedaagde, bewoonde pand opnieuw wordt vastgesteld door vergelijking met percelen, die aan de desbetreffende eisen der wet voldoen;

Overwegende dat op verzoek van 's Raads fungerend-voorzitter eiser bij een op 31 mei 1961 ingekomen schrijven nadere inlichtingen heeft verstrekt ten aanzien van de door de gemachtigde van gedaagde gedane mededeling, dat voor zogenaamde bunkerwoningen op de vliegbasis Deelen, die groter zijn dan eisers woning, een lager bedrag op de bezoldiging werd ingehouden;

Overwegende dat ingevolge 's Raads bevel d.d. 4 juli 1961 de fungerend-voorzitter bij schrijven van 6 juli 1961 gedaagde in de gelegenheid heeft gesteld aan te tonen, dat de huurwaarde van gedaagdes woning, bepaald volgens artikel 8 der Wet op de personele belasting 1950, minder bedraagt dan f 1200,— per jaar;

Overwegende dat gedaagdes gemachtigde bij een op 19 augustus 1961 bij de Raad ingekomen schrijven een taxatie-rapport van de makelaars te Eindhoven J. C. J. Pennings en J. P. A. Luiten heeft ingezonden, bij welk rapport de huurwaarde van het door gedaagde bewoonde pand per 1 januari 1960 is gesteld op f 1025,40 per jaar, terwijl genoemde raadsman voorts, in antwoord op een hem door 's Raads fungerend-voorzitter gestelde vraag, bij een op 29 september 1961 ingekomen schrijven de Raad heeft doen weten, dat vorengenoemde makelaars de verkoopwaarde van het perceel in kwestie stellen op f 15.000,— en mitsdien de huurwaarde op grond van het derde lid van artikel 8 der Wet op de personele belasting op f 900,— per jaar;

Overwegende dat eiser, in antwoord op een door de fungerend-voorzitter aan hem gestelde vraag, bij een op 5 december 1961 ingekomen schrijven de Raad heeft medegedeeld, dat hij bereid is de huurwaarde van de door gedaagde bewoonde rijkswoning, geschat volgens artikel 8 van de Wet op de personele belasting 1950, per 1 januari 1960 vast te stellen op f 960,— per jaar; dit onder overlegging van een brief van de inspecteur der belastingen te Eindhoven aan eiser van 3 november 1961 en het daarbij gevoegde schattingsrapport, alsmede van een brief van 27 november 1961 van de Centrale Commissie voor de Onteigeningsvergoedingen aan eiser en van het daarbij gevoegde taxatierapport;

dat het eerstgenoemde rapport de geschatte verkoopwaarde van f 15.000,— aan de lage kant noemt en een bedrag van f 25.000,— te dezen de werkelijkheid meer nabijkomend acht, terwijl het laatstgenoemde rapport komt tot een verkoopwaarde per 1 januari 1960 van f 16.000,— en de huurwaarde op de basis van 6% van dat bedrag op f 960,—;

IN RECHTE:

Overwegende dat de Raad zich verenigt met de eerste tot en met de

achtste rechtsoverweging der aangevallen uitspraak *);

Overwegende dat tussen partijen in hoofdzaak in geschil is, of bij de bepaling van de huurwaarde volgens artikel 8 van de Wet op de personele belasting 1950 (hierna aan te duiden als: de wet), vermeld in het vijfde lid van par. 44 van de in de aangevallen uitspraak genoemde V.R.B.K.L. 1949, rekening dient te worden gehouden met de vaststelling der huurwaarde, welke bij het opleggen van een aanslag volgens de wet geschiedt met toepassing van het Koninklijk Besluit van 18 juni 1951 Stb. 227, houdende bijzondere bepalingen inzake de vaststelling van de huurwaarde van nieuwbouw voor de heffing van de personele belasting;

Overwegende dat de Raad (mede onder verwijzing naar zijn aan beide partijen bekende uitspraak van 9 mei 1961, M.A.W. 1960, B 12, 13 en 14) deze vraag ontkennend beantwoordt;

dat immers evengenoemd Koninklijk Besluit is uitgevaardigd krachtens artikel 52 van de wet, bij welk artikel aan de Kroon de bevoegdheid is gegeven, „in afwijking van de artikelen 7 en 8", bij algemene maatregel van bestuur voorschriften uit te vaardigen aangaande de vaststelling van de huurwaarde van gebouwen, welke zijn tot stand gekomen op of na 27 december 1940;

dat mitsdien een vaststelling van de huurwaarde met toepassing van dat Koninklijk Besluit niet oplevert een bepaling der huurwaarde volgens artikel 8 der wet, zoals in lid 5 van vorengenoemde paragraaf 44 is voorgeschreven, maar integendeel een bepaling der huurwaarde in afwijking van dit artikel;

Overwegende dat thans de vraag moet worden beantwoord, of de kortingen op een te hoog bedrag zijn vastgesteld op deze grond, dat de huurwaarde, bepaald volgens artikel 8 der wet, minder zou bedragen dan f 1200.—;

Overwegende dat voor de Raad en — uitgaande van het vorenstaande — ook tussen partijen vaststaat, dat in casu de huurwaarde moet worden vastgesteld met toepassing van het bepaalde in het derde lid van artikel 8 der wet, volgens welke bepaling, wanneer de aard van een perceel een vergelijking volgens het eerste lid van dit artikel niet toelaat, de huurwaarde wordt gesteld op zes ten honderd, berekend over de verkoopwaarde;

Overwegende nu, dat volgens de hiervoor genoemde makelaars Pennings en Luiten te Eindhoven de verkoopwaarde van het door gedaagde bewoonde perceel moet worden bepaald op f 15.000,—, terwijl volgens de schatting vermeld in het hiervoor genoemde rapport van de Centrale Commissie voor de Onteigeningsvergoedingen de verkoopwaarde per 1 januari 1960 moet worden bepaald op f 16.000,— en de huurwaarde derhalve, berekend op 6% daarvan op f 960,—;

Overwegende dat eiser zich bereid heeft verklaard — zulks op grond

*) Deze overwegingen, die de ontvankelijkheid van het beroep betreffen (verweerder had gesteld dat het vaststellen van de huurwaarde door de inspecteur der belastingen is geschied en dat de mededeling van deze vaststelling aan eiser niet is een besluit van gedaagde), kunnen hier verder buiten beschouwing blijven.

van het taxatierapport van genoemde Centrale Commissie — de huurwaarde van de door gedaagde bewoonde rijkswoning per 1 januari 1960 te stellen op f 960,— per jaar, met welk bedrag ook gedaagdes gemachtigde zich akkoord heeft verklaard;

Overwegende dat ook de Raad zich met deze schatting verenigt;

dat de Raad van de onjuistheid daarvan met name niet is overtuigd door voormeld rapport, afkomstig van de inspecteur der belastingen te Eindhoven en leidend tot een geschatte verkoopwaarde van f 25.000,—, kunnende door de Raad aan de conclusie van dit rapport geen waarde worden toegekend, omdat de zeer ernstige gebreken — gebreken, waarop in het rapport van de Centrale Commissie de nadruk is gelegd en waarop van de zijde van de gedaagde bij herhaling de aandacht werd gevestigd — van het pand in kwestie aan de rapporterende ambtenaar bij zijn onderzoek klaarblijkelijk zijn ontgaan;

Overwegende dat uit het voorgaande volgt, dat de uitspraak, waarvan beroep, moet worden bevestigd, zij het op andere gronden dan waarop ze berust;

Overwegende dat de gemachtigde van gedaagde ter 's Raads terechtzitting het verzoek heeft gedaan, dat de Raad zal bevelen, dat aan gedaagde de door hem betaalde kosten aan de makelaars Luiten en Pennings te Eindhoven, welke kosten bedragen f 40,—, zullen worden vergoed;

dat naar 's Raads oordeel hiertoe geen termen zijn, gelet op het voorschrift van artikel **33,** lid 1 der Ambtenarenwet 1929;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep;

Beveelt dat aan gedaagde de kosten, gemaakt tot het bijbrengen van het advies van deskundigen, ten bedrage van f 40,— uit 's Rijks kas zullen worden vergoed.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 18 april 1962

MAW 1961/B 21-24

Voorzitter: Mr. A. Blom (fgd.); *Leden:* Mrs. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. O. van Nispen tot Sevenaer.

(Ambtenarenwet 1929, artikel 58 lid 1; Reglement voor de militaire ambtenaren der Kon. landmacht en der Kon. luchtmacht, art. **3** en 111; Voorlopige regeling van de bezoldigingen van het militaire personeel der Kon. landmacht enz., § 21, lid 13).

l) Ingaande 1 oktober 1960 werd reeds rekening gehouden met de per die datum tot stand te brengen verhoging van de wedde, gepaard gaande met o.a. de intrekking van par. 21 lid 13 van de V.R.B.K.L. (welke bepaling een zekere minimum bezoldiging beoogt van jongere onderofficieren met technische vakbekwaamheid).

De aan eisers over oktober 1960 gedane betalingen hebben het

karakter van een voorschot, omdat de nodige wettelijke maatregelen nog niet tot stand waren gekomen.

Die betalingen zijn derhalve niet vatbaar voor beroep, althans nu aan eisers niet minder is uitbetaald dan hun volgens de geldende voorschriften toekwam.

Niet-ontvankelijkverklaring van het beroep.

2) Nu is verzuimd de intrekking van bovengenoemde bepaling voor te leggen aan de desbetreffende commissie van het georganiseerd overleg, is die intrekking niet rechtsgeldig tot stand gekomen, tenzij duidelijk zou blijken dut ze onmiskenbaar — zij het stilzwijgend — behoorde tot de aangelegenheden welke aan de commissie waren voorgelegd.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: J., wonende te G., K., wonende te V., G., wonende te U. en H., wonende te L., eisers in hoger beroep, van wie de twee laatstgenoemden ter openbare terechtzitting in persoon zijn verschenen, bijgestaan door hun raadsman Mr. C. L. Wieringa, advocaat te Utrecht, die tevens is opgetreden als gemachtigde van de twee eerstgenoemden, tegen: de Minister van Defensie, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden P. J. G. van der Mark, referendaris bij verweerders ministerie, wonende te 's-Gravenhage.

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat aan eisers — van wie de twee eerstgenoemden sergeant zijn van de technische dienst bij de Koninklijke landmacht, en de twee laatstgenoemden sergeant-elektronisch-monteur bij de Koninklijke landmacht — over de maand oktober 1960 een wedde is uitbetaald, bij de berekening waarvan het bepaalde in par. 21 lid 13 van de „Voorlopige regeling van de bezoldigingen van het militaire perso-„neel der Koninklijke landmacht en enige daarmede verband houden-„de onderwerpen" (verder aan te duiden als: V.R.B.K.L.) buiten beschouwing is gelaten;

Overwegende dat eisers, terzake van dit buiten-beschouwing-laten, tegen die uitbetaling beroep hebben ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, maar dit Gerecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij een uitspraak van 10 juli 1961 — waarnaar hierbij wordt verwezen — hun beroepen ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat Mr. C. L. Wieringa, voornoemd, als gemachtigde der eisers tegen deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het beroepschrift op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht, die uitspraak te vernietigen en te bepalen dat eisers alsnog een wedde zullen ontvangen berekend naar het bepaalde in par. 21 lid 13 van de V.R.B.K.L., met vernietiging van de bij beschikking van 15 oktober 1960 door gedaagde in die paragraaf aangebrachte wijziging;

IN RECHTE:

Overwegende dat de betaling aan eisers van hun wedde over de maand oktober 1960 heeft plaats gehad met toepassing van een brief van gedaagde d.d. 27 september 1960, gericht aan de korpsadministra-

teurs van de Koninklijke landmacht en van de Koninklijke luchtmacht, zoals gedaagde deze brief heeft gewijzigd bij brief van 15 oktober 1960;

dat in eerstgenoemde brief onder ,,**A.** Algemeen'' het volgende is medegedeeld:

,,Ingaande 1 oktober 1960 zullen naar verwachting de bezoldigingen ,,voor het merendeel der weddegenietende militairen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht worden gewijzigd.

,,De totstandkoming der nodige wettelijke maatregelen zal evenwel ,,nog enige tijd in beslag nemen.

,,Vooruitlopende op die maatregelen dient er bereids rekening mede ,,te worden gehouden dat de volgende bepalingen met ingang van 1 ,,oktober 1960 van kracht zullen worden. De hieruit volgende beta-,,lingen dienen voorshands uiteraard te worden aangemerkt als voor-,,schotten op het definitief toekomende.'';

Overwegende dat, gelet op deze mededeling, moet worden aangenomen, dat ook de onderhavige betalingen aan eisers het karakter hadden van een voorschot en mitsdien niet kunnen worden aangemerkt als van definitieve aard;

dat die betalingen daarom niet vatbaar waren voor beroep krachtens de Ambtenarenwet 1929, althans nu aan eisers niet minder (maar méér) is uitbetaald dan hun toekwam volgens de ten tijde der uitbetaling nog van kracht zijnde voorschriften;

Overwegende dat hieraan niet vermag af te doen, dat gedaagde zich bij zijn in eerste aanleg ingediende contra-meinorie bereid heeft verklaard het voorschot-karakter der uitbetaling verder buiten beschouwing te laten en er derhalve van uit te gaan alsof de uitbetaling over oktober 1960 reeds onmiddellijk definitief was;

Overwegende dat de Raad mitsdien niet kan delen het oordeel van het Ambtenarengerecht, dat er geen aanleiding bestaat de eisers op grond van het voorschot-karakter der betaling in hun beroepen niet-ontvankelijk te verklaren;

Overwegende dat in de aangevallen uitspraak is overwogen, dat tot dat oordeel van het Ambtenarengerecht heeft bijgedragen de omstandigheid, dat bij vorengenoemde brieven (in die uitspraak aangeduid als beschikkingen) wijziging is aangebracht in de V.R.B.K.L., welke eveneens geen definitief karakter heeft;

dat naar aanleiding hiervan opmerking verdient, dat deze V.R.B.K.L. weliswaar wordt aangeduid als een ,,voorlopige regeling'', maar niettemin moet worden aangemerkt als een algemeen verbindend voorschrift;

dat die regeling, bekend gemaakt bij legerorder 1949 nr. 101 L–LM, immers is vastgesteld bij een beschikking van de toenmalige Minister van Oorlog van 14 mei 1949, en wel ,,gelet op artikel **3** van het Regle-,,ment voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht en der ,,Koninklijke luchtmacht'', in welk artikel is bepaald, dat in tijd van oorlog in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht bij bepaalde noodzakelijkheid door of op last van de Minister tijdelijk van de bepalingen van dit reglement mag worden afgeweken;

dat de Minister van Oorlog daarom toentertijd bevoegd was de V.R.B.K.L. vast te stellen, hoewel krachtens artikel 26 van genoemd reglement de bezoldiging o.a. van de militairen, behorende tot het beroepspersoneel der Koninklijke landmacht, diende te worden geregeld door de Kroon met inachtneming van het bepaalde bij de volgende artikelen van dat reglement;

dat de V.R.B.K.L. als een rechtsgeldige regeling ook is erkend bij de algemene maatregel van bestuur, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 6 februari 1954, Stb. 51 (het Besluit herziening bezoldiging militairen land- en luchtmacht 1954);

dat echter hetgeen is bepaald in gedaagdes vorengenoemde brieven van 27 september en 15 oktober 1960 niet is voorgeschreven met toepassing van artikel 3 van eerder genoemd reglement (naar gedaagdes gemachtigde ter 's Raads terechtzitting desgevraagd heeft verklaard, is dit ook niet bedoeld), zodat hetgeen in die brieven bepaald is niet kan gelden als algemeen verbindende voorschriften (als zodanig zijn de bepalingen van die brief trouwens evenmin bedoeld, maar ze zijn gegeven „vooruitlopende" op de „nodige wettelijke maatregelen", welke evenwel nog steeds niet zijn tot stand gekomen, althans ten tijde van 's Raads terechtzitting waarop de onderhavige zaken zijn behandeld was dit nog niet het geval);

dat mitsdien, indien tegen de onderhavige beslissingen beroep op de ambtenarenrechter zou hebben opengestaan, die betalingen niet zouden mogen worden getoetst aan het bepaalde in genoemde brieven, maar aan de toentertijd van kracht zijnde algemene verbindende voorschriften; hetgeen zou moeten leiden tot de slotsom, dat die betalingen daarmede in strijd waren, n.l. waren geschied tot te hoge bedragen;

Overwegende dat de Raad, naar aanleiding van hetgeen in het onderhavige geding door beide partijen is aangevoerd en in de aangevallen uitspraak is overwogen, aan het vorenstaande nog wil toevoegen, doch slechts ten overvloede:

a. dat de Raad het standpunt van gedaagde en van het Ambtenarengerecht deelt, dat het bevoegde gezag het recht heeft het 13e lid van par. 21 van de V.R.B.K.L. in te trekken;

dat, indien dit gebeurt, de ambtenarenrechter het vervallen van deze bepaling als algemeen verbindend voorschrift dient te eerbiedigen, ongeacht of daarmede — naar eisers hebben gesteld — inbreuk zou worden gemaakt op „verkregen rechten", hetgeen dan ten hoogste kan betekenen, dat eisers zijn teleurgesteld in hun op die bepaling gegronde verwachtingen;

b. dat, nu is verzuimd de intrekking van genoemd 13e lid van par. 21 van het V.R.B.K.L. voor te leggen aan de desbetreffende commissie voor georganiseerd overleg, die intrekking — gelet op artikel 111 van eerder genoemd reglement — niet rechtsgeldig kan plaats hebben, tenzij — uit de notulen van de vergaderingen van die commissie of op andere wijze — duidelijk zou blijken dat die intrekking onmiskenbaar — zij het stilzwijgend — behoorde tot de aangelegenheden welke aan de commissie waren voorgelegd;

Overwegende dat uit het eerder overwogene volgt, dat de aangevallen uitspraak niet kan worden gehandhaafd en dat de in eerste aanleg ingestelde beroepen alsnog niet-ontvankelijk moeten worden verklaard;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep;

Verklaart de door eisers bij het Ambtenarengerecht ingestelde beroepen alsnog niet-ontvankelijk.

WETGEVING

Regeling inzake vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst)

Openbare beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal (vervolg) *)

De beraadslaging over artikel 2 met het daarop door de heer Roosjen c.s. voorgestelde amendement (stuk nr. 10) wordt hervat.

De **Voorzitter:** Ik verzoek de voorzitter van de bijzondere commissie haar oordeel over het amendement van de heer Roosjen c.s. (stuk nr. 10) kenbaar te maken.

De heer **Kranenburg,** voorzitter van de bijzondere commissie: Mijnheer de Voorzitter! Van de aanwezige leden van de bijzondere commissie hebben zich vier leden tegen het amendement van de heer Roosjen c.s. verklaard, terwijl één lid er vóór is.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter:** Ik stel voor, de stemming over het amendement van de heer Roosjen c.s. (stuk nr. 10) te doen plaatshebben door zitten en opstaan.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter:** Ik verzoek de leden, die vóór het amendement zijn, op te staan.

Ik constateer, dat het amendement niet is aangenomen.

Artikel 2 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter:** De heer Roosjen en de heer Van Dis zal, op hun verzoek, aantekening worden verleend, dat de aanwezige leden van hun fracties geacht wensen te worden tegen het artikel te hebben gestemd.

De beraadslaging over artikel 7 met het daarop door de heer Van Rijckevorsel voorgestelde amendement (stuk nr. 16) wordt hervat.

De **Voorzitter:** Ik verzoek de voorzitter van de bijzondere com-

*) 61ste vergadering **10** april 1962, *Handelingen,* **blz. 888** e.v.

missie haar oordeel over het amendement van de heer Van Rijckevorsel kenbaar te maken.

De heer **Kranenburg,** voorzitter van de bijzondere commissie: Mijnheer de Voorzitter! Van de aanwezige leden van de bijzondere commissie zijn twee leden vóór en drie leden tegen het amendement van de heer Van Rijckevorsel c.s.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter:** Ik stel voor, de stemming over het amendement van de heer Van Rijckevorsel (stuk nr. 16) te doen plaatshebben door zitten en opstaan.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter:** Ik verzoek de leden, die vóór het amendement zijn, op te staan.

Ik constateer, dat de uitslag van deze stemming niet duidelijk is, waarom hoofdelijke stemming zal plaatshebben.

Het amendement van de heer Van Rijckevorsel c.s. (stuk no. 16) wordt verworpen met 53 tegen 47 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heren Kieft, Van Eibergen, Beernink, Venverloo, Cornelissen, Bakker, Verkerk, Berger, Geertsema, Versteeg, Veerman, Schmall, mevrouw Van Someren-Downer, de heren Kleijwegt, Verhoef, Aantjes, Jager, Roosjen, Ritmeester, Biewenga, mevrouw Kuiper-Struyk, de heren Vondeling, Burger, Bommer, Van Dijk, mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra, de heren Kranenburg, Franssen, Van Lier, Van der Peijl, Posthumus, Diepenhorst, B. P. van der Veen, Scheps, Van Eijsden, Patijn, Van Leeuwen, De Ruiter, Ruygers, Oud, Van Bennekom, Mellema, Van Dis, Reehorst, Koopman, Schagen, Kramer, Wierda, Corver, Goedhart, Visser, Tilanus en Den Hartog.

Vóór hebben gestemd de heren Koersen, Vermooten, Egas, Brouwer, Van den Tempel, Lucas, De Vreeze, mevrouw De Roos-Oudegeest, de heren Lankhorst, Schouwenaar, Kleisterlee, De Wolff, Engelbertink, mejuffrouw Schilthuis, mejuffrouw Knol, de heren Kolfschoten, Vrolijk, mevrouw Heroma-Meilink, de heren Van Rijckevorsel, Van Dongen, Peters, Van der Zanden, Jan Maenen, Tans, De Kort, Jos Maenen, Peschar, Janssen, Van der Goes van Naters, Baeten, Duynstee, Van Thiel, Vermeer, Westerhout, Laan, Roolvink, Roemers, mejuffrouw Nolte, de heren Van Helvoort, Albering, Stokman, Andriessen, Van den Heuvel, Zwanikken, Van Koeverden, Assmann en de Voorzitter.

De **Voorzitter:** Naar mij blijkt, heeft de bijzondere commissie geen bezwaar tegen de wijziging, die de Regering bij de beraadslaging over het artikel in lid 6 heeft aangebracht.

Artikel 7 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De beweegreden wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter:** Naar ik verneem, adviseert de bijzondere commissie tot aanvaarding van het wetsontwerp.

Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Nr. 138

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAPPORTEURS OVER HET ONTWERP VAN WET HOUDENDE REGELING INZAKE VRIJSTELLING VAN DE MILITAIRE DIENST WEGENS ERNSTIGE GEWETENSBEZWAREN (WET GEWETENSBEZWAREN MILITAIRE DIENST)

Eerste Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1961—1962.

De overweging van dit wetsontwerp in de afdelingen der Kamer heeft geleid tot het volgende.

Algemeen

Vele leden verklaarden met instemming en niet zonder voldoening te hebben kennis genomen van het onderwerpelijke ontwerp van wet.

Het op 12 december 1958 ingediende ontwerp, waarvan de toelichting is ondertekend door de toenmalige Ministers van Defensie en van Justitie, de heren Staf en Samkalden, is naar het oordeel van de Regering, zo hadden de aan het woord zijnde leden verstaan, niet een voorstel tot een partiële herziening van de vigerende wet van 13 juli 1923, ***Stb.*** 357, doch tot een geheel nieuwe regeling tot uitvoering van artikel 196 van de Grondwet (memorie van toelichting, blz. 8, linkerkolom). Deze leden waren het met dit oordeel eens. Reeds een vergelijking van de vigerende met de voorgestelde regeling duidt, zo meenden zij, op een nieuwe benadering van de onderwerpelijke materie: de wet van 1923 is de Wet betreffende dienstweigering; het ontwerp, thans in bespreking, beoogt het tot stand brengen van een Wet gewetensbezwaren militaire dienst.

Sommige leden verklaarden zich zeer wel met dit wetsontwerp te kunnen verenigen. Het beginsel van de erkenning van gewetensbezwaren, welke tot vrijstelling van de krijgsdienst kunnen leiden, is, zo merkten zij op, in de Grondwet vastgelegd. Intussen heeft de praktijk met de thans ter zake van die erkenning vigerende wet wel aangetoond, zoals ook de Minister van Defensie tijdens de openbare behandeling van dit Wetsontwerp in de Tweede Kamer heeft aangeduid (Handelingen dezer zitting, blz. 890, linkerkolom), dat van de mogelijkheid tot erkenning van gewetensbezwaren tegen het verrichten van krijgsdienst geen overdreven gebruik is gemaakt.

Vele andere leden, die eveneens met het wetsontwerp konden instemmen, memoreerden, dat de praktijk gedurende bijna veertig jaren onder vigeur van de Wet betreffende dienstweigering ook duidelijk de behoefte aan een regeling van de betreffende materie had aangetoond. Zij waren van mening, dat de wet van 13 juli 1923 — ondanks haar gebreken, welke o.a. leidden tot onnodige gevangenisstraffen — in hoofdzaak bevrediging had geschonken. De aan het woord zijnde leden

waren intussen erkentelijk er voor, dat thans een voorstel wordt gedaan, dat kan leiden tot het wegnemen der bezwaren, welke de vigerende regeling aankleven.

Dezelfde leden herinnerden eraan, dat in het algemeen een met de Nederlandse vergelijkbare regeling in democratische landen niet ontbreekt. Voorts merkten zij op, dat een vergelijking van de aanduiding „dienstweigeraars" in de wet van 13 juli 1923 met de in het onderhavige wetsontwerp gebezigde, t.w. „gewetensbezwaarden" —, welke laatste aanduiding ook beter harmonieert met de terminologie van artikel 196 van de Grondwet, waarin wordt gesproken over „ernstige gewetensbezwaren" — wijst op een juiste ontwikkeling in de opvattingen ten aanzien van de onderwerpelijke aangelegenheid. Het leidende beginsel van het wetsontwerp, nl. de opheffing van de discriminatie in de rechtspositie van de gewetensbezwaarden ten aanzien van die der dienstplichtigen (vgl. Handelingen-Tweede Kamer dezer zitting, blz. 890, rechterkolom, bovenaan), achtten deze leden rechtvaardig en redelijk.

In dit verband verklaarden de leden, hier aan het woord, nog, dat zij konden instemmen met de wijzigingen, welke in het ontwerp tijdens de behandeling ervan aan de overzijde van het Binnenhof waren aangebracht. Zij stelden zich voor, hierop elders in dit verslag nog terug te komen.

Vele leden, eerder in dit verslag reeds aan het woord, merkten verder op, dat in de Tweede Kamer — huns inziens terecht — veel aandacht aan het wetsontwerp was geschonken en dat het gemeen overleg terzake aan de overzijde van het Binnenhof inderdaad tot niet onbelangrijke verbeteringen had geleid. De voorgestelde regeling, wet geworden, zal in de eerste plaats de discriminatoire positie, waarin de gewetensbezwaarden zich thans bevinden, doen verdwijnen en zal de nodige waarborg bieden, dat die verbetering van positie uitsluitend zal ten deel vallen aan de bonafide bezwaarden (vgl. Handelingen-Tweede Kamer dezer zitting, blz. 890, rechterkolom, einde 4e volle alinea).

Een tweede belangrijke verbetering, met het onderhavige wetsontwerp beoogd, is het voorzien in een ernstige leemte, nl. het ontbreken van een passend tuchtrecht. Thans kan tegen een vergrijp, hoe gering ook, slechts strafrechtelijk worden opgetreden. De voorgestelde tuchtrechtelijke bepalingen zullen, zo meenden deze leden, in het belang zijn, zowel van de vervangende dienst als van de bezwaarden zelf. Onder vigeur van de voorgestelde regeling zal de strafrechter immers slechts bij uitzondering, t.w. in ernstige gevallen, behoeven in te grijpen. De aan het woord zijnde leden juichten deze verbetering dan ook ten zeerste toe.

Sommige leden verklaarden eveneens het opnemen van tuchtmaatregelen in het wetsontwerp toe te juichen. Zij gingen er daarbij van uit, dat er nu eenmaal lieden zijn, die slechts dank zij dergelijke maatregelen tot een ordelijke uitvoering van hun dienst komen en voorts, dat voor de betrokkenen tuchtmaatregelen te verkiezen zijn boven strafmaatregelen, daar deze laatste hun voor hun latere leven schade kunnen berokkenen.

Een groot aantal leden verklaarden tegen het onderhavige wetsontwerp voorshands overwegende bezwaren te hebben.

Zij vestigden er de aandacht op, dat in de memorie van toelichting, welke dateert van decembrr 1958 en is ondertekend zoals reeds werd opgemerkt, door de toenmalige ministers Staf en Samkalden, twee dingen duidelijk zijn gesteld.

Ten eerste: een wijziging van de bestaande wet is noodzakelijk in verband met drie bezwaren:

a. de zeer summiere regeling van de rechten en verplichtingen van hen, wier gewetensbezwaren erkend zijn;

b. het ontbreken van een adequaat tuchtrecht, en

c. het onvoldoende karakter van de geldende strafbepalingen (blz. 8, linkerkolom).

Ten tweede: de omschrijving van de gewetensbezwaren, welke als ernstige gewetensbezwaren voor erkenning in aanmerking komen, behoeft geen wijziging (ib., rechterkolom). De commissie, die op de verzoekschriften van gewetensbezwaarden adviseert, heeft dan ook, zoals in de memorie van toelichting is vrrmeld (ib.), aangedrongen op handhaving van de tegenwoordige omschrijving.

Het staat wel vast, aldus oordeelden ook deze leden, dat de vigerende wet, wat betreft de erkenning van ernstige gewetensbezwaren, géén aanleiding geeft tot klachten. Het tegendeel was huns inziens het geval. Zij meenden daarom te kunnen stellen, dat de commissie van advies, die steeds met grote zorgvuldigheid haar werk heeft gedaan, erin is geslaagd — door nauwgezet onderzoek en door gebruik te maken van voor haar duidelijke criteria — aan de hand van de wettelijke bepalingen ter zake aan de ernstige gewetensbezwaren recht te doen.

Indien het onderhavige wetsontwerp dan ook zou beogen de vorengenoemde drie bezwaren te ondervangen — cn niet meer dan dat — zouden de hier aan het woord zijnde leden hun stem gaarne aan het wetsontwerp geven. Het ontwerp, aldus deze leden, beoogt echter iets geheel anders, nl. een nieuwe en principieel andere wet in het leven te roepen. Zulks blijkt naar hun mening duidelijk uit de bewoordingen van artikel 2 van het ontwerp, wanneer men deze stelt naast de corresponderende terminologie van de vigerende wet, t.w. ,,de overtuiging van de bezwaarde, dat het hem niet geoorloofd is, ook niet ingevolge overheidsbevel, de evenmens te doden".

De voorgestelde regeling ter zake van de erkenning van gewetensbezwaren is niet alleen ruimer, maar ook in wezen anders dan die in de bestaande wet. In het ontwerp immers zijn de ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet ,,onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt" (artikel 2, sub 1).

Deze formulering, aldus de aan het woord zijnde leden, beoogt dus niet alleen de vrijstelling van hen, die het gebod: Gij zult niet doden, mede van toepassing achten voor de overheid, ook bij het handhaven van het recht, van de vrijheid en van de veiligheid van de onderdanen,

doch tevens het verlenen van vrijstelling op grond van iedere pacifistische of anti-militaristische of anarchistische opvatting, om het even van welke aard, wanneer deze opvatting maar als een uitvloeisel van een godsdienstige of zedelijke overtuiging wordt voorgedragen.

Het was de hier aan het woord zijnde leden niet duidelijk, waarom de Regering, in strijd met hetgeen bij dit ontwerp in zijn aanvankelijke vorm (stuk nr. 2, artikel 2) werd voorgesteld, met deze principiële verandering was gekomen. Zij verklaarden, tegen die verandering grote bezwaren te hebben, daar zij deze weinig doordacht en in haar consequenties moeilijk te overzien achtten.

Vele andere leden verklaarden de opvatting van de leden, vóór hen aan het woord, met betrekking tot de thans voorgestelde omschrijving in het onderhavige wetsontwerp van de voor erkenning vatbare gewetensbezwaren niet te kunnen delen.

Een zeer groot aantal leden, waaronder de leden, in de vorige alinea aan het woord, waren van oordeel, dat de omschrijving van „ernstige gewetensbezwaren" in het gewijzigd ontwerp van wet (artikel 2, stuk nr. 13) een aanzienlijke verbetering vormt in vergelijking met de omschrijving van die bezwaren in het oorspronkelijke ontwerp en eveneens in vergelijking met de omschrijving, welke bij nota van wijzigingen (stuk nr. 7) was voorgesteld.

Sommige leden konden zich met de omschrijving der gewetensbezwaren in artikel 2 van het ontwerp, zoals dit thans luidt, verenigen. Het is niet uitgesloten, aldus deze leden, dat die omschrijving te ruim is, maar de vraag, of van de geboden mogelijkheid ook een te ruim gebruik zal worden gemaakt, zal afhangen van de wijze, waarop de commissie van advies, bedoeld in artikel 5 van het ontwerp, de omschrijving van artikel 2 zal toepassen. Te dezen aanzien waren de aan het woord zijnde leden, gezien de huidige gang van zaken, niet ongerust. Uiteraard is de erkenning van bezwaren, voortvloeiende uit het geweten, zo vervolgden dezelfde leden, een moeilijke zaak. Zij verwezen in dit verband naar het preadvies van Mr. Remmelink, uitgebracht op de jaarvergadering van de Nederlandse Juristenvereniging in 1960, welke preadvies ook is genoemd tijdens de mondelinge behandeling van dit wetsontwerp aan de overzijde van het Binnenhof (Handelingen dezer zitting, blz. 894, rechterkolom) en waarin het gewetensbezwaar als uitsluitingsgrond voor strafbaarheid werd behandeld. Mede hieruit blijkt wel, hoe moeilijk het is een juiste omschrijving van het voor erkenning vatbare gewetensbezwaar in de wet vast te leggen (vgl. Handelingen — Tweede Kamer dezer zitting, blz. 890, rechterkolom, 5e volle alinea). Daarom ook is het goed, aldus deze leden, dat het onderhavige wetsontwerp terzake een nadere omschrijving geeft. Nu in ons land de loting voor de krijgsdienst niet meer bestaat, is, zo meenden zij, de zaak eenvoudiger geworden. De erkenning van iemands ernstige gewetensbezwaren leidt immers niet meer tot dienstplichtigheid van een ander. De last van de erkenning van bezwaren drukt thans, aldus deze leden, op de Staat en bij het geringe aantal erkenningen is die last voor de Staat wel te dragen.

Artikelen

Artikel 5. Vele andere leden verklaarden, dat zij zich — zoals dit ook het geval was met de wijziging van artikel 2 van het ontwerp — konden verenigen met de vermindering van het miniinurn-aantal leden der commissie van advies, bedoeld in artikel *5* van het ontwerp, van vijf tot drie, zoals is geschied bij de tweede nota van wijzigingen (stuk nr. 12). Wel vroegen zij in dit verband de aandacht van de Regering voor het betoog van het lid der Tweede Kamer, de heer Kranenburg, voor een interpretatie van het vijfde lid van dit artikel in die zin, dat ,,wanneer er leden van de commissie zijn, die óf een bijzondere verwantschap hebben met de gedachtengang van de betrokken bezwaarde óf juist geen enkele verwantschap hebben met de gedachtengang van de bezwaarde en uit dien hoofde bijzondere belangstelling voor het geval hebben, zij toch in de gelegenheid zullen zijn zo'n behandeling bij te wonen, ongeacht hun indeling door de voorzitter" (*Handelingen*- Tweede Kamer dezer zitting, blz. 898, linkerkolom onderaan en rechterkolom bovenaan). Het antwoord van de Minister van Justitie op dat betoog (ib., blz. 909, rechterkolom, bovenaan) zouden zij gaarne nader gepreciseerd zien.

Sommige leden achten het bepaald een verbetering, dat het minimum-aantal leden van de commissie van advies was teruggebracht van vijf tot drie. De te dezen zo gewenste vertrouwelijke sfeer zal, zo meenden zij, immers in een kleine commissie beter tot haar recht komen.

Een groot aantal leden hadden ernstige bezwaren tegen de bepaling van artikel *5*, zesde lid, van het ontwerp, dat ertoe zal leiden, ofwel dat de fungerende voorzitter van de aan de Minister met betrekking tot de gewetensbezwaren adviserende commissie voortdurend in moeilijkheden zal komen in verband met de van hem te verwachten onpartijdigheid, ofwel dat het vertrouwelijk gesprek over gewetensbezwaren, zij het niet formeel, toch tot een openbaar onderzoek wordt gemaakt met alle kwade gevolgen van dien.

Vele andere leden konden zich met hetgeen in de vorenstaande alinea werd opgemerkt niet verenigen. Zij waren van oordeel, dat aan openbaarheid in het onderhavige geval geen of weinig bezwaar is verbonden.

Artikel 7. Vele leden merkten op, dat bij de openbare behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer nogal enig verschil van gevoelen had geheerst ten aanzien van de uitwerking in het ontwerp van de mogelijkheid van beroep op de ministeriële beschikking, bedoeld in artikel *6*. Het amendement van het lid dier Kamer, de heer Van Rijckevorsel c.s. (stuk nr. 16), dat — zo memoreerden deze leden — een gewoon beroep bij de Raad van State wilde mogelijk maken, is bij een niet geheel ,,langs partijlijnen verlopende" stemming verworpen met 53 tegen 47 stemmen (Handelingen dezer zitting, blz. 915). Evenwel konden de hier aan het woord zijnde leden zich verenigen met de door de Regering voorgestelde oplossing voor de beroepsmogelijkheid,

te weten met de het karakter van een compromis dragende regeling, vervat in artikel 7 van het ontwerp, welke — zoals de Minister van Justitie het in de Tweede Kamer heeft uitgedrukt — beoogt ,,een beroep mogelijk te maken op beperkte, geobjectiveerde gronden'' (ib., blz. 896, linkerkolom).

Sommige leden betreurden de verwerping van het amendement van het lid der Tweede Kamer, de heer Van Rijckevorsel c.s. Ofschoon zij tegen de redactie van artikel 7, zoals deze thans luidt, geen overwegende bezwaren hadden, zouden zij er toch de voorkeur aan gegeven hebben een gewoon beroep op de Kroon toe te kennen, zulks ondanks de bezwaren, welke de Minister van Defensie daartegen had aangevoerd (Handelingen-Tweede Kamer dezer zitting, blz. 895, linkerkolom onderaan, rechterkolom en blz. 896, linkerkolom.

Vele andere leden verklaarden het toe te juichen, dat het wetsontwerp ertoe strekt de mogelijkheid tot een beperkt administratief beroep te openen, ook al zouden ook zij aan de Raad van State als beroepsinstantie de voorkeur hebben gegeven. Zij voegden hieraan nog toe, met belangstelling de ontwikkeling, welke, zo het ontwerp kracht van wet zal hebben verkregen, te dezen mogelijk zal worden, te zullen volgen.

Dezelfde leden stelden de vraag, of de Minister van Defensie onder vigeur van de thans voorgestelde regeling, in geval van een afwijzing van het verzoek tot erkenning van gewetensbezwaren, bij zijn gemotiveerde beschikking, bedoeld in artikel 6, lid 2, aan de bezwaarde het advies van de commissie, bedoeld in artikel 5, zal overleggen, teneinde hem in staat te stellen gebruik te maken van de beroepsgrond, genoemd in artikel 7, lid 1, sub *a*.

Artikelen 9 en 12. Sommige leden waren van mening, dat de vrijstelling van militaire dienst niet al te zeer moet worden uitgebreid. Om praktische redenen worden de erkende gewetensbezwaarden niet als noodwachtplichtigen bij de Dienst Bescherming Bevolking aangewezen. In theorie is dit, aldus de aan het woord zijnde leden, niet juist en het is dan ook terecht, zoals de Minister van Defensie tijdens de mondelinge behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer heeft verklaard, dat de buitengewone vervangende dienst in het ontwerp is gehandhaafd (*Handelingen* dezer zitting, blz. 893, linkerkolom).

Dezelfde leden zouden er geen bezwaar tegen hebben, indien de vervangende dienst iets langer zou duren dan de normale militaire diensttijd, zulks echter niet, omdat zij van oordeel zouden zijn, dat de vervangende dienst als straf zou moeten worden beschouwd. Met de Minister van Defensie achtten zij het onjuist, de vervangende dienst als zodanig te zien (vgl. Handelingen-Tweede Kamer dezer zitting, blz. 892, linkerkolom). Huns inziens kan men ook niet stellen, dat de vervangende dienst zwaarder of minder zwaar is dan de militaire dienst. In geen geval mag echter naar hun mening aan de gewetensbezwaarden een voordeel worden toegekend (vgl. Handelingen-Tweede Kamer dezer

zitting, blz. 891, rechterkolom, 5e volle alinea). Te dezen dient zelfs de schijn te worden vermeden.

Vele andere leden verzochten de Regering in dit verband nadere inlichtingen te verstrekken over de werkzaamheden, welke erkende gewetensbezwaarden in de rijks psychiatrische inrichtingen verrichten. Zij meenden namelijk, dat de psychische druk, welke deze werkzaamheden kunnen uitoefenen op mensen, die dit werk niet verrichten op grond van een vrije beroepskeuze, van hun natuurlijke aanleg en evenmin op basis van een speciale opleiding daartoe, te zwaar zou kunnen zijn.

Vastgesteld 2 juni 1962.

ALGRA *(voorzitter)*, VAN HULST, DE VOS VAN STEENWIJK, BEAUFORT, THOMASSEN.

Nr. 138a

NOTA TER VERBETERING VAN EEN MISSTELLING IN HET VOORLOPIG VERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAPPORTEURS VOOR HET ONTWERP VAN WET HOUDENDE REGELING INZAKE VRIJSTELLING VAN DE MILITAIRE DIENST WEGENS ERNSTIGE GEWETENSBEZWAREN (WET GEWETENSBEZWAREN MILITAIRE DIENST)

Eerste Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1961—1962.

Op blz. 3, rechterkolom, derde volle alinea, laatste regel, dient in plaats van „lid 1, sub a" te worden gelezen: lid 1, sub d.

Nr. 138b

EINDVERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAPPORTEURS VOOR HET ONTWERP VAN WET HOUDENDE REGELING INZAKE VRIJSTELLING VAN DE MILITAIRE DIENST WEGENS ERNSTIGE GEWETENSBEZWAREN (WET GEWETENSBEZWAREN MILITAIRE DIENST)

Eerste Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1961—1962.

Nadat het voorlopig verslag der commissie aan de regering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD

Algemeen

Het stemt de ondergetekenden tot voldoening dat zeer vele leden het oordeel van de regering blijken te delen, dat een nieuwe regeling tot uitvoering van artikel 196 der Grondwet wenselijk is en dat die leden hun instemming hebben betuigd met het wetsontwerp en de wijze waarop de onderhavige materie daarin wordt benaderd.

Van hun kant kunnen de ondergetekenden geheel onderschrijven de overwegingen die blijkens het voorlopig verslag aan deze instemming ten grondslag liggen. Ook naar hun oordeel is het voorkomen van dis-

criminatie in de rechtspositie van de gewetensbezwaarden t.o.v. de dienstplichtigen een van de leidende beginselen van het ontwerp. Zij menen dat dit ook blijkt uit de wijziging van de terminologie (vervanging van de term ,,dienstweigeraars" door ,,gewetensbezwaarden") waardoor een juistere benadering van deze aangelegenheid is verkregen. Een en ander werd mede mogelijk gemaakt door de omstandigheid dat van het recht om erkenning van gewetensbezwaren te verzoeken in het algemeen slechts een beheerst en verantwoord gebruik is gemaakt. Een ander belangrijk element is tenslotte het invoeren van een passend tuchtrecht, hetgeen, ook naar hun oordeel, in het belang is zowel van de vervangende dienst als van de gewetensbezwaarde zelf.

De ondergetekenden hebben het bijzonder op prijs gesteld dat men in de Tweede Kamer veel aandacht aan het ontwerp heeft gegeven. Het gemeen overleg met de Tweede Kamer was naar hun mening van zeer constructieve aard en heeft tot belangrijke verbeteringen in het ontwerp geleid. Het verheugt hen, dat zeer vele leden blijkens het voorlopig verslag het resultaat van dit overleg op gelijke wijze waarderen.

Een groot aantal leden verklaarde voorshands overwegende bezwaren tegen het wetsontwerp te hebben. Deze bezwaren vinden hun grond in het feit, dat het wetsontwerp een nieuwe omschrijving geeft van de gewetensbezwaren, die voor erkenning in aanmerking komen. Door deze nieuwe omschrijving zou — zo menen deze leden — een principieel andere wet in het leven worden geroepen.

In dit verband merken de ondergetekenden het volgende op. Noch de ondergetekenden, noch de leden van de Tweede Kamer, die hun stem aan de nieuwe omschrijving van het gewetensbezwaar gaven, hebben daarmede beoogd een principieel andere wet in het leven te roepen. Het heeft in de bedoeling gelegen een omschrijving te geven die enerzijds beter beantwoordt aan de strekking van het grondwetsvoorschrift en anderzijds beter aansluit bij de praktijk van het erkenningsbeleid. Dat dit tot een zekere verruiming van de bestaande omschrijving heeft geleid, geven de ondergetekenden gaarne toe; dat dit een principieel andere benadering van de definitie van het gewetensbezwaar zou inhouden, ontkennen zij ten stelligste.

In het bijzonder wijzen de ondergetekenden af de interpretatie, die de hier bedoelde leden aan de nieuwe omschrijving geven, waar zij stellen: ,,Deze formulering beoogt dus niet alleen de vrijstelling van hen, die het gebod ,,Gij zult niet doden" mede van toepassing achten voor de overheid, ook bij het handhaven van het recht, van de vrijheid en van de veiligheid van de onderdanen, doch tevens het verlenen van vrijstelling op grond van iedere pacifistische of anti-militaristische of anarchistische opvatting, om het even van welke aard, wanneer deze opvatting maar als een uitvloeisel van een godsdienstige of zedelijke overtuiging wordt voorgedragen".

In de eerste plaats volgt uit de tekst van de wet duidelijk, dat het er niet om gaat op welke wijze een opvatting wordt *voorgedragen,* doch welke opvatting werkelijk is. Ondergetekenden ontveinzen zich

niet, dat het moeilijk kan zijn om te dezer zake tot een oordeel te komen; in dit opzicht bestaat er echter nauwelijks verschil tussen de thans geldende omschrijving en die welke wordt voorgesteld. Het gaat er immers ook thans niet om na te gaan of degene die een verzoek tot erkenning indient, een aantal hem gestelde vragen formeel goed kan beantwoorden, maar of zijn gewetensovertuiging het hem onmogelijk maakt militaire dienst te verrichten. Het is de ongetwijfeld moeilijke taak van de commissie om niet alleen in, doch ook achter de wijze waarop de verzoeker zijn bezwaren naar voren brengt te ontdekken wat de betrokkene werkelijk beweegt.

In de tweede plaats volgt uit de tekst duidelijk, dat er sprake moet zijn van een *gewetensbezwaar* tegen de vervulling van militaire dienst en dat dit gewetensbezwaar „onoverkomelijk" dient te zijn. Verder dient dit gewetensbezwaar dan nog zijn grond te vinden in een godsdienstige of zedelijke overtuiging, die de betrokkene deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt. Hieruit volgt, dat gewetensbezwaren, die niet betrekking hebben op deelneming aan elk oorlogsgeweld, buiten de omschrijving van het ontwerp vallen. Het ontgaat de ondergetekenden, hoe men, gezien het vorenstaande, tot de conclusie zou kunnen komen dat iedere pacifistische of anti-militaristische of anarchistische opvatting tot vrijstelling zou kunnen leiden, mits zij maar op een bepaalde wijze wordt voorgedragen.

De ondergetekenden vragen zich af, of zij de bezwaren, die de hierbedoelde leden tegen de omschrijving van het ontwerp hebben, in deze zin moeten verstaan, dat deze leden ook bezwaren hebben tegen een erkenningsbeleid, zoals dit in het verleden wel werd en ook thans nog wordt gevoerd, een erkenningsbeleid, waarbij ook gewetensbezwaren zijn erkend van personen die op zichzelf geen bezwaar hebben tegen de werkzaamheid van de politie, ook al kan optreden van de politie onder omstandigheden het doden van een evenmens tengevolge hebben.

Door het vorenstaande is — naar de ondergetekenden menen — tevens reeds voor een belangrijk deel antwoord gegeven op de vraag van een groot aantal leden waarom de Regering in strijd met hetgeen bij dit ontwerp in zijn aanvankelijke vorm werd voorgesteld, met deze „principiële" verandering was gekomen. Uit het voorgaande blijkt ook, dat het naar hun oordeel minder juist is om van een *principiële* verandering te spreken.

Aan het eerder gestelde willen de ondergetekenden slechts toevoegen dat blijkens het voorlopig verslag van de Tweede Kamer in die Kamer algemeen bezwaren tegen de oorspronkelijke omschrijving bestonden. Die bezwaren waren naar het oordeel van de Regering gefundeerd, onder meer omdat tussen het erkenningsbeleid zoals dat in feite werd gevoerd en de formulering van de bestaande wet een zekere discongruentie bestond.

De uitspraak, dat de nieuwe omschrijving van het gewetensbezwaar te weinig doordacht is, menen de ondergetekenden geheel voor rekening te moeten laten van de leden die haar hebben gedaan. Van hun kant kunnen zij slechts verklaren dat zij aan die nieuwe omschrijving

en haar consekwenties veel aandacht hebben besteed en deze in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer ook uitvoerig hebben toegelicht. Hetzelfde is geschied door de leden van de Tweede Kamer die een iets gewijzigde redactie in overweging hebben gegeven, een suggestie waaraan door de ondergetekenden gaarne gevolg is gegeven.

Dat niet alle konsekwenties van de nieuwe omschrijving tot in alle details kunnen worden overzien geven ondergetekenden gaarne toe. Datzelfde was overigens bij het totstandkomen van de thans bestaande omschrijving ten aanzien van die omschrijving het geval en geldt daarvoor zelfs nu nog.

In dit verband sluiten ondergetekenden zich gaarne aan bij datgene wat sommige leden, die zich met de nieuwe omschrijving kunnen verenigen in het voorlopig verslag hebben opgemerkt.

In het erkenningsbeleid zal nader vorm moeten worden gegeven aan de inhoud en derhalve ook aan de konsekwenties van de nieuwe omschrijving. De ondergetekenden vertrouwen erop, dat zowel de Commissie van Advies als de Raad van State bij de verdere uitwerking als eerder bedoeld, een belangrijke bijdrage zullen leveren.

De ondergetekenden zijn er erkentelijk voor, dat een zeer groot aantal leden hun mening deelt, dat de thans voorgestelde omschrijving een aanzienlijke verbetering vormt.

Artikelen

Artikel 5. Hoewel de Regering oorspronkelijk op het standpunt stond, dat het aantal leden ter zitting op 5 moest worden gesteld, is zij van dat standpunt teruggekomen, mede omdat de mogelijkheid van administratief beroep op een afwijzende beslissing op veler wens in het wetsontwerp werd opgenomen.

Het verheugt de ondergetekenden, dat van verschillende zijden instemming met deze wijziging is betuigd.

De ondergetekenden hebben wel sympathie voor de gedachte welke ten grondslag ligt aan de door de heer Kranenburg in de Tweede Kamer uitgesproken wens om de leden van de commissie die òf een bijzondere verwantschap hebben met de gedachtengang van de betrokken bezwaarde, òf juist geen enkele verwantschap hebben met de gedachtengang van de bezwaarde en uit dien hoofde bijzondere belangstelling voor het geval hebben, in de gelegenheid te stellen de behandeling van dat geval bij te wonen, ongeacht hun indeling door de voorzitter. De uitwerking van dit voorstel zal echter ongetwijfeld grote praktische moeilijkheden medebrengen. De ondergetekenden zijn thans nog niet in staat antwoord te geven op de vraag of het mogelijk zal zijn voor alle praktische moeilijkheden een oplossing te vinden.

De door een groot aantal leden ontwikkelde bezwaren tegen de bepaling van artikel 5, zesde lid, van het ontwerp worden door de ondergetekenden niet gedeeld. Zij vermogen niet in te zien waarom de voorzitter, gezien de van hem te verwachten onpartijdigheid, door deze bepaling in moeilijkheden zou komen. Voor wat betreft de vertrouwelijkheid van het gesprek met de bezwaarde zij erop gewezen, dat derden

slechts tot de zitting kunnen worden toegelaten indien de bezwaarde daarom zelf verzoekt. Bovendien dient de fungerend voorzitter daarvoor toestemming te geven. Gedacht is juist aan toelating van personen, die de gewetensbezwaarde op enigerlei wijze vertrouwd zijn. Een gevaar voor de vertrouwelijkheid van het gesprek is in deze bepaling dus niet gelegen en van een openbaar onderzoek kan in het geheel niet worden gesproken.

De ondergetekenden stellen het op prijs, dat vele leden zich blijkens het voorlopig verslag met het zesde lid van dit artikel kunnen verenigen.

Artikel 7. De ondergetekenden zijn verheugd, dat zeer vele leden zich met het thans in het ontwerp opgenomen systeem van administratief beroep kunnen verenigen, al had een aantal van deze leden de voorkeur gegeven aan een administratief beroep zoals in de Tweede Kamer bij amendement van de heer *Van Rijckevorsel* was voorgesteld.

De vraag, of de eerste ondergetekende bij niet-erkenning van gewetensbezwaren bij zijn gemotiveerde beschikking het advies van de commissie zal overleggen, wordt bevestigend beantwoord.

Artikelen 9 en 12. De ondergetekenden delen de in het voorlopig verslag geuite opvatting, dat de vrijstelling van de militaire dienst niet al te zeer moet worden uitgebreid.

Om praktische redenen kunnen de erkende gewetensbezwaarden inderdaad niet als noodwachtplichtigen bij de Bescherming Bevolking worden aangewezen. Hieruit mag ook naar de mening van de ondergetekenden echter geenszins worden afgeleid, dat ook de verplichting tot het vervullen van buitengewone dienst zou kunnen komen te vervallen. Voor deze buitengewone vervangende dienst pleit bovendien nog, dat — zoals de hier aan het woord zijnde leden in het voorlopig verslag terecht opmerkten — dient te worden voorkomen, dat erkende gewetensbezwaarden in vergelijking met de dienstplichtigen ten deze een voordeel zou worden toegekend.

Op de vraag van vele andere leden om inlichtingen te verstrekken over de werkzaamheden welke door de gewetensbezwaarden in de Rijks psychiatrische inrichting te Eindhoven worden verricht, kunnen de ondergetekenden mededelen, dat zij zijn tewerkgesteld als leerling-verplegende.

De psychische druk welke deze werkzaamheden op tewerkgestelden kunnen uitoefenen wordt door ondergetekenden niet onderschat. Het voortdurend contact, dat bedoelde leerling-verplegenden in hun werk hebben met de beroepsverplegers en de aan de inrichting verbonden artsen is echter een waarborg, dat mindere geschiktheid voor deze werkzaamheden zeer spoedig aan het licht komt en dat maatregelen kunnen worden getroffen.

De geneesheer-directeur is ten aanzien van deze aangelegenheid diligent.

De Minister van Defensie,
S. H. VISSER.

De Minister van Justitie,
A. C. W. BEERMAN.

De commissie van rapporteurs heeft gemeend met de mededeling van dit antwoord aan de Kamer haar eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 17 augustus 1962.

ALGRA (voorzitter), VAN HULST, DE VOS VAN STEENWIJK, BEAUFORT, THOMASSEN.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Enkele opmerkingen t.a.v. joyriding gevolgd door diefstal of verduistering

De uitspraak van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage d.d. 20 september 1961 en het artikel: ,,Joyriding met gevolgen: diefstal of verduiste-,,ring?" van de hand van Mr. J. J. H. GERRITSEN, Ltr. S.D. III K.M.R. (T.v.M.S. LV nr. 3) zijn voor mij aanleiding aan het door Mr. GERRITSEN aangesneden probleem enkele gedachten te wijden.

De Heer GERRITSEN gaat uit van de premisse, dat joyriding een wegnemingsdelict is en als men de geschiedenis van de totstandkoming beziet, is er alle reden om in de wegneming van motorvoertuigen om daarmede onbevoegd een rit te maken, de oorsprong van art. 37 W.V.W. te zoeken. Men zou zelfs kunnen spreken van een soort gequalificeerde diefstal, temeer omdat in de rechtspraak, vóór de totstandkoming van dit artikel, teruggegrepen werd op 310 W.v.Sr. (diefstal van benzine b.v.), waarvan echter toch wel gezegd kon worden dat men naar een stok zocht om — hoe juridisch verantwoord ook — de hond te slaan.

Ik meen echter, dat men niet op de geschiedenis alleen mag afgaan, maar dat de tekst, de bepaaldelijk gekozen woorden, eveneens een belangrijke rol spelen.

Zo kunnen we stellen dat één der elementen van het misdrijf diefstal is het ,,wegnemen", van verduistering het ,,zich toeëigenen", van oplichting het ,,iemand bewegen tot", van valsheid in geschrift het ,,(als ,,echt en onvervalst) gebruiken", enz., en ook van joyriding het ,,ge-,,bruiken".

M.i. zal een beschouwing, die joyriding stempelt tot een wegnemingsdelict in vele gevallen tot een vrij verwarde combinatie van artikelen en tot een dooreenweven van delicten leiden, waarvoor geen reden behoeft te bestaan als joyriding gezien wordt als een *gebruiks*-delict. Dat houdt dan tevens in, dat steeds gestreefd zal moeten worden naar een samenloopconstructie, waarvan één misdrijf wordt gevormd door joyriding en het andere of de andere misdrijven en/of overtreding(en) afzonderlijk geïnterpoleerd dienen te worden. De automonteur, die een gerepareerde auto naar het huis van de klant brengt en een ,,ommetje" maakt pleegt zeker joyriding. Verkoopt hij dan bovendien deze auto, dan pleegt hij m.i. verduistering. Tevens zou hij tijdens dat ,,ommetje" dan nog ,,op nummer" geverbaliseerd kunnen zijn wegens overtreding van een parkeerverbod. Hier is nu een zuiver ideële samenloop in terug te vinden, waarbij m.i. de tenlastelegging —

c.q. de verwijzing — drie feiten moet vermelden: te weten overtreding van art. 37 W.V.W., art. 321 c.q. 322 W.v.Sr. en art. 32 lid 2 W.V.R. Op deze combinatie van drie feiten zal de rechter dan ook zijn beslissingen kunnen nemen. (Bovendien behoeft joy-riding geen rijden te impliceren; ook slapen in een motorvoertuig op de openbare weg is gebruiken en dan komt er zelfs geen wegnemen aan te pas).

Daarnaast moet uit deze opzet onverbrekelijk volgen dat het vervreemden van het motorrijtuig — indien deze vervreemding onlosmakelijk verbonden is aan de joyriding — nooit „diefstal[H]" kan opleveren. Immers laat de omschrijving van het misdrijf „diefstal[m]" geen tijdsruimte open tussen het wegnemen en het zich wederrechtelijk toeeigenen, omdat bij diefstal wordt weggenomen *om* toe te eigenen en deze combinatie van handelingen is bij joyriding m.i. niet wel mogelijk.

Wegnemen met het oogmerk te gaan gebruiken, d.w.z. wederrechtelijk te gaan gebruiken, kan weliswaar poging tot joyriding opleveren, maar het bewijs daarvan kan alleen maar — in de meeste gevallen althans — geleverd worden met behulp van de verklaringen van de verdachte (beklaagde). Zelfs ben ik geneigd om dan primair de voorkeur te geven aan poging tot diefstal en pas subsidiair aan poging tot joyriding.

Dit alles brengt mij dan ook tot de conclusie, dat degene die een motorvoertuig gebruikt voor joyriding, dit motorrijtuig wel onder zich heeft om een misdrijf mee te plegen, maar niet *door* misdrijf.

M.a.w. bij ideële samenloop zal joyriding door verduistering gevolgd worden.

In het geval dat voor de Zeekrijgsraad werd behandeld was de situatie echter enigszins anders. Daar bestond een duidelijke scheiding tussen twee handelingen en tussen twee oogmerken.

Eerst joyriding, dan het bezit onderbreken door het motorvoertuig weg te zetten met het oogmerk het te abandonneren en het daarna toch weer in bezit te nemen om er definitief als heer en meester over te gaan beschikken, brengt voor mij — als zeer aanvaardbare oplossing — een constructie van joyriding gevolgd door diefstal, hetgeen de materiële samenloop van art. 56 W.v.Sr. oplevert.

Uiteindelijk zou ik dus willen stellen, dat het zaak moet worden geacht in die gevallen, waarin het vermoeden bestaat dat zich een gecombineerd delict voordoet, met joyriding als één der onderdelen, de verschillende feiten en mogelijkheden reeds bij de verwijzing c.q. in de dagvaarding, scherp en systematisch te scheiden. Alleen dan wordt het mogelijk voor de rechtsprekende macht, alle feiten te berechten en alle twijfel omtrent al dan niet in de overwegingen verdisconteerde feiten en omstandigheden te voorkomen.

M.i. geven het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost d.d. 8 februari 1962 en de bevestiging van dit vonnis door de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 3 april d.a.v. (T.v.M.S. LV nr. *6* blz. 387 e.v.) hiervan een bijzonder goed voorbeeld.

Mr. F. VAN INGEN SCHENAU,
Commissaris van Politie.

Krijgsraad kon moeilijk anders

Onnauwkeurige telastelegging?

In het naschrift onder een vonnis van de Krijgsraad te Velde te Hollandia (M.R.T. LV blz. 404) geeft de Redactie te kennen dat het niet duidelijk is, waarom — in het geval van een sergeant-majoor die in dienst opzettelijk pijn zou hebben veroorzaakt aan twee minderen, een soldaat en een sergeant — door de Krijgsraad niet in beide gevallen art. 142 W.v.M.S. is toegepast, en waarom de pijn, aangedaan aan de sergeant, werd gebracht onder art. 300 W.v.S. (mishandeling).

Moet de verklaring niet gezocht worden in de telastelegging? Minder belangrijk, hoewel weinig elegant is het dat daarin sub 1 is gesteld „zijn mindere, de dpl. soldaat G. van Es", daarentegen sub 2 „de dpl. „sergeant W. Smits", dus zonder toevoeging van de woorden „zijn „mindere". Dat de verhouding van meerdere tot mindere in beide gevallen aanwezig was is ook zonder die toevoeging volkomen duidelijk.

Doorslaggevend is echter, dat het element „in dienst" van het in art. 142 W.v.M.S. omschreven militair misdrijf in deze telastelegging wèl sub 1, doch niet sub 2 is telastegelegd. Dit zou wel het geval geweest zijn als het cijfer „1" na het woord „ingedeeld" geplaatst ware. Nu dit niet is geschied kon de Krijgsraad voor het sub 2 gestelde niet aan art. 142 W.v.M.S. toekomen, en bleef slechts art. 300 W.v.S. over!

Stemt het niet tot voldoening dat ook vèr van honk en onder moeilijke omstandigheden door de militaire justitie nog zó op de „schijnbaar „nietige zaken" kon worden gelet?

Mr. H. H. A. DE GRAAFF.

Personalia

Met ingang van 15 september 1962 is benoemd tot lid van de Raad van State Dr. J. R. STELLINGA, die tot nu toe secretaris van dit college was. (K.B. van 10 september 1962 nr. 29).

Met ingang van 1 september 1962 is aan Mr. W. H. SCHIPPER, griffier van de Centrale Raad van Beroep, op zijn verzoek ontheffing verleend, onder dankzegging, uit zijn functie van vaste medewerker van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift. (Schr. M.v.D., Marine, afd. int. en adm., nr. 630832149489 van 6 september 1962).

Met ingang van 1 september 1962 is Jhr. Mr. A. BAUD, substituutgriffier van de Centrale Raad van Beroep, benoemd tot vaste medewerker van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift. (Schr. M.v.D., Marine, afd. int. en adm., nr. 630832149489 van 6 september 1962).

Met ingang van 1 november 1962 is eervol ontslagen onder dankbetuiging voor de diensten bewezen aan de burgerlijke en militaire rechtspraak Mr. F. A. J. DEELEN, president van de Krijgsraad in het derde militaire arrondissement ter standplaats 's Hertogenbosch. (K.B. van 28 september 1962 nr. 102).

Prinses Wilhelmina

In de nacht van 27 op 28 november 1962 is Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Wilhelmina op 82-jarige leeftijd overleden in het paleis Het Loo te Apeldoorn. Op 31 augustus 1880 geboren uit het huwelijk van koning Willem III en koningin Emma, besteeg koningin Wilhelmina op 18-jarige leeftijd de troon. De koningin-moeder, die aanvunkelijk als regentes was opgetreden, heeft veel bijgedragen tot de staatkundige vorming van de toen nog jeugdige vorstin.

De gunstige ontwikkeling van ons staatkundig leven en de betrekkelijke rust waardoor het werd gekenmerkt, die een vruchtbare arbeid van parlement en regering mogelijk maakte, zijn voor een groot deel te danken aan de juiste plaats die zij te midden van haar volk, maar boven de partijen staande, heeft ingenomen.

In zijn herdenkingsrede voor de radio tot het Nederlandse volk zei de minister-president prof. dr. J. E. de Quay:

,,Het is naar mijn mening een zegen voor ons koninkrijk ,,geweest, dat in de onrustige periode van de eerste ,,helft van deze eeuw koningin Wilhelmina als consti-,,tutionele vorstin heeft geregeerd. Ik ben ervan over-,,tuigd, dat haar wijsheid en vooral haar juiste inzicht ,,in taak en plicht van een constitutionele vorstin hebben ,,bewerkt, dat ons vorstenhuis tot op deze dag geliefd ,,en geëerd is in het gehele koninkrijk".

In de tweede wereldoorlog was koningin Wilhelmina een bezielend symbool van onze vrijheid. Vanuit London heeft zij tijdens de bezetting met krachtige stem voor de radio sprekend haar volk in bezet Nederland opgebeurd en bemoedigd; met waardigheid en onverzettelijkheid heeft zij daar gestreden voor onze rechten als geallieerde natie.

Enkele jaren na haar terugkeer uit Engeland heeft zij in 1948 het wijs geacht afstand te doen van de troon en de regeringstaak over te dragen aan haar dochter Juliana, die zij op haar taak als koningin had voorbereid en doen voorbereiden.

In de gedachten van alle Nederlanders, die zijn opgegroeid onder haar regering, is prinses Wilhelmina blijven voortleven als ,,Koningin Wilhelmina".

INGEKOMEN BIJDRAGEN

Opzettelijke ongehoorzaamheid

Vrijspraak van een telastelegging voor opzettelijke ongehoorzaamheid van een soldaat, die gezeten als bestuurder in een burgermotorrijtuig doorreed, nadat hij van een marechaussee der 1e klasse, aan wie opgedragen was de bescheiden te controleren van militaire bestuurders van vierwielige burger motorrijtuigen, een stopteken had gekregen

door

H. MULLER,
majoor van de Koninklijke Marechaussee.

In het commentaar van de Luitenant-kolonel van de Mil. Jur. Dienst Mr. D. J. R. BUISMAN in het M.R.T. LV (1962) blz. 308 op het vrijsprekend vonnis van de Krijgsraad te Velde West (M.R.T. LV (1962) blz. 35 wordt gesteld, dat aan het door de marechaussee gegeven bevel (stopteken) geen dienstbelang ten grondslag lag en derhalve ongehoorzaamheid daaraan niet het misdrijf van art. 114 W.v.M.S. kon opleveren.

Het gebruik van het woord „dienstbelang" kan tot de verkeerde opvatting aanleiding geven, dat bevelen van een militaire meerdere slechts dan dienstbevelen in de zin van art. 114 W.v.M.S. zouden zijn, indien ze in het belang (d.i. ten gunste) van de dienst zouden zijn gegeven. Dit is echter niet nodig. Een dienstbevel kan zelfs van dien aard zijn, dat het dienstbelang noch bevorderd noch benadeeld wordt, ja zelfs door het bevel schade kan lijden. De militaire rechter behoeft, alvorens tot een veroordeling voor overtreding van art. 114 W.v.M.S. te kunnen komen, niet uit te maken of het bevel *ten gunste van de dienst* was geweest. Het oordeel daarover komt de commandant van de bevelgever toe, omdat aan hem de bevelgever voor wat betreft zijn beleid verantwoordelijk is.

Het is dan ook beter de woorden van art. 10 R.K. te volgen, n.l. het (dienst)bevel moet betrekking hebben op de dienst.

Het gaat er nu dus om uit te maken of het door de marechaussee der 1e klasse gegeven stopteken een bevel was, dat betrekking had op de dienst.

In zijn betoog schrijft de Luitenant-kolonel Mr. BUISMAN:

„Kunnen nu voortaan de militairen, bestuurders van particuliere
„motorrijtuigen in hun vuistje lachen om een wat betreft de verkeers-
„controle machteloze Koninklijke Marechaussee? Zeker niet! Artikel
„29 van de Wegenverkeerswet en artikel 33 van die wet met daarnaast
„eventueel artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht bieden vol-
„doende waarborg dat de (militaire) bestuurders van burgermotor-
„rijtuigen hun straf niet zullen ontgaan, indien bij bevoegdelijk gegeven
„bevelen (ook die van de Koninklijke Marechaussee) negeren.

„In het onderhavige geval kon echter een veroordeling op grond van
„één der bedoelde artikelen niet volgen, omdat in de telastelegging niet

„gesteld was dat de bevelgevende marechaussee der 1e klasse tevens „opsporingsambtenaar was!".

Hij neemt dus aan, dat veroordeling voor overtreding van art. 33 Wegenverkeerswet had kunnen volgen, als de telastelegging had vermeld, dat de marechaussee der 1e klasse tevens opsporingsambtenaar was geweest.

Ingevolge de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren en hulpofficieren van Justitie zijn de beroepsmarechaussee's der eerste klasse op wier verbandakte hun bevoegdheid door of namens de Commandant der Koninklijke Marechaussee is aangetekend belast met de opsporing van strafbare feiten in alle gevallen waarin zij werkzaam zijn in de uitoefening van de taken, welke hun zijn opgedragen bij het K.B. van 6 febr. 1954 (S. 45) houdende vaststelling van de taken van de Koninklijke Marechaussee (Marechaussee Takenbesluit).

Hieruit volgt dus, dat Luitenant-kolonel Mr. BUISMAN niet ontkent, dat het stopteken werd gegeven ter uitvoering van een der taken in het Marechaussee Takenbesluit genoemd, met name degene genoemd in punt 2 van dit besluit: „Het uitoefenen van de politietaak ten behoeve „van de strijdkrachten". Tot deze taak behoort mede het toezicht op de juiste naleving der wetten, besluiten en verordeningen door militairen. Dit impliceert dus het toezicht op de naleving van de bepalingen van de Wegenverkeerswet door militairen.

De dienst van het Wapen der Koninklijke Marechaussee als militair onderdeel der Koninklijke Landmacht bestaat uit de uitvoering van het Marechaussee Takenbesluit. Alle bevelen met betrekking tot dit besluit hebben dus betrekking op de Marechaussee (d.i. militaire) dienst.

Zou men ontkennen, dat een bevel ter uitvoering van het Marechaussee Takenbesluit gegeven, betrekking had op de dienst, dan zou ook een patrouillecommandant, die opdracht krijgt een patrouille ter uitvoering van dit besluit te verrichten, (b.v. een opdracht tot controle van de bescheiden betrekking hebbende op de **militaire** bestuurders van burgermotorrijtuigen) deze uitvoering straffeloos kunnen nalaten. De opdracht zou weliswaar betrekking hebben de Marechausseedienst, maar niet op de militaire dienst. Het zou zelfs geen krijgstuchtelijk vergrijp zijn.

Het behoeft niet uitgesloten te zijn dat een bevel, betrekking hebbende op de dienst, ook het verkeersbelang dient. Ja, zelfs dit belang vooropstelt. Dit was ook het geval met de opdracht van een patrouillecommandant der Koninklijke Marechaussee aan een tweede luitenant der Koninklijke Luchtmacht om in het belang van de vrijheid en veiligheid van het verkeer een bepaalde weg te volgen. Wegens niet voldoen aan deze opdracht werd de luitenant veroordeeld voor overtreding van art. 114 W.v.M.S. (M.R.T. XLVII (1954) blz. 708).

Ook het H.M.G. heeft bij sententie van 24 april 1951 (dus nog vóór de vigeur van het Marechaussee Takenbesluit) de opvatting gehuldigd, dat „de uitoefening van de dienst op de doorlaatpost aan de grens „krachtens een hun verstrekt dienstbevel is een politietaak zowel als

„een militaire dienstplicht, waarvan de schending strafbaar kan zijn „krachtens het gestelde in Titel V W.v.M.S.".

Ik meen uit vorenstaande te mogen besluiten, dat het bevel (stopteken) van de marechaussee der 1e klasse gegeven aan een dpl. soldaat betrekking had op de dienst en dus was een dienstbevel, waaraan op straffe van overtreding van art. 114 W.v.M.S., diende te worden voldaan.

Naar aanleiding van het artikel van de majoor K. MULLER schrijft de Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst Mr. D. J. R. BUISMAN het volgende:

Gaarne maak ik gebruik van de mij door de Redactie geboden gelegenheid tot het geven van commentaar op de bijdragen van de Luitenant-kolonel der Koninklijke Marechaussee H. ELLERBROEK en de Majoor der Koninklijke Marechausee H. MULLER, waarin naar aanleiding van het thans welhaast befaamde vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 25 januari P961 de betekenis van het dienstbevel aan de orde wordt gesteld. Naar ik meen huldigen beide schrijvers een opvatting omtrent het dienstbevel, die afwijkt van wat men als gangbare leer weerspiegeld vindt in de rechtspraak en de literatuur op het punt van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Vooraf een tweetal opmerkingen van algemene aard. Allereerst, dit om mogelijk misverstand te voorkomen, beschouwe men het hierna volgende niet als een nadere vertolking van de mening van de Krijgsraad, die het vonnis wees, noch als normatief voor het standpunt van dat college. Bedoeld is slechts een beschouwing te geven op grond van eigen inzicht en opvatting, in het kader waarvan overigens de uitspraak in kwestie zeer wel past.

De tweede opmerking betreft een tweetal passages in de bijdrage van Luitenant-kolonel ELLERBROEK, namelijk die waarin hij stelt „dat „de Krijgsraad te Velde West kennelijk van variatie houdt" en „ . .. „dat deze Krijgsraad helaas de indruk wekt, dat men zelfs een misdrijf „tegen de ondergeschiktheid niet zo ernstig behoeft te nemen". Deze opmerkingen trekken de zaak waar het om gaat toch wel al te zeer in de sfeer van de verdachtmaking. Een critische beschouwing van een rechterlijke beslissing is ongetwijfeld van groot belang voor alle bij de rechtspraak betrokkenen, zelfs al zou daarbij niets van die beslissing gespaard worden, maar de criticus hoede er zich voor instede van het scherpe ontleedmes van een wetenschappelijke objectiviteit te hanteren, de knuppel van de insinuatie te zwaaien.

Wat nu de zaak zelve betreft: beide schrijvers komen tot de slotsom, dat er in de door de Krijgsraad te Velde West berechte zaak wel degelijk sprake was van een dienstbevel in de zin van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht en baseren die mening op artikel 10 van het Reglement betreffende de Krijgstucht, waarvan het eerste lid bepaalt, dat „de door den meerdere te geven bevelen moeten betrek-

„king hebben op den dienst. . . enz.". Beide schrijvers geven aan de blz. 165) biedt ten opzichte van het „dienstbevel" geen aanknopings-uitdrukking „betrekking hebben op den dienst" een, wat ik zou willen noemen, subjectieve inslag, in dier voege dat zij de positie van de bevelgever van overwegend belang achten voor de beantwoording van de vraag of het bevel betrekking heeft op de dienst. Luitenant-kolonel ELLERBROEK acht in casu het dienstbelang „hoe dan ook" aanwezig (zelfs als men een „enge[n] opvatting omtrent het begrip „dienst[v] zou huldigen, waarbij overigens die engheid niet nader wordt omschreven), omdat de bevelgever dienst deed als marechaussee.

Majoor MULLER volgt een analoge gedachtengang: met een beroep op het Marechaussee-takenbesluit betoogt hij dat, nu in casu het bevel gegeven is ter uitvoering van een der taken in dat besluit genoemd, het betrekking had op de dienst, n.l. de dienst van Marechaussee, die de schrijver gelijk stelt met militaire dienst.

Een beroep op art. 10 van het Reglement betreffende de Krijgstucht moge dan wellicht op zichzelf niet onjuist zijn [1]), toch zal men de betekenis van die bepaling steeds moeten blijven zien tegen de achtergrond van hetgeen de wetgever bij art. 114 W.v.M.S. met de uitdrukking dienstbevel voor ogen gestaan heeft. Uit de memorie van toelichting bij dat artikel (VAN DER HOEVEN II p. 221) blijkt die bedoeling: een beperking aan te brengen in de gehoorzaamheidsplicht ten aanzien *van het onderwerp waarover het bevel loopt*. Letterlijk heet het daar: „Nie-„mand zal toch willen volhouden, dat de mindere verplicht kan worden „aan alle in den dienst gegeven bevelen zijner superieuren te gehoor-„zamen" en na het noemen van enige (extreme) voorbeelden volgt dan: „Deze zelfde bevoegdheid (i.e. tot niet opvolging van een bevel „van een meerdere) moet de mindere ook hebben wanneer hem gelast „wordt een werkzaamheid te verrichten, die tot den dienst zelfs niet in „eenig zijdelings verband staat". Duidelijk blijkt hier, dat de inhoud van het bevel het criterium is. Niet de bevelgever of diens positie is hier aan de orde, maar het bevolene zelf: „De strafbaarheid van de „ongehoorzaamheid kan alzo niet afhangen van de gelegenheid bij „welke de last wordt gegeven, doch uitsluitend van het onderwerp „waarover het bevel loopt".

In overeenstemming hiermede heeft destijds het Hoog Militair Gerechtshof, kort na het inwerkingtreden van het Wetboek van Militair Strafrecht, aangenomen, dat onder een dienstbevel moet worden begrepen een „bevel eenig militair dienstbelang betreffende". Hier vindt men de door Majoor MULLER gewraakte maar niettemin nog steeds in literatuur en jurisprudentie gemeengoed zijnde term „dienstbelang" terug. Opgemerkt zij, dat het Hof letterlijk niet gezegd heeft en, gezien de hierboven geschetste bedoeling van de wetgever, waarschijnlijk ook niet bedoeld heeft te zeggen dat het bevel *ten gunste* van de dienst moet zijn gegeven. welke betekenis door deze schrijver, overigens niet

[1]) Het is overigens niet duidelijk waarom de schrijvers de in hetzelfde artikel genoemde vereiste „dat het bevel moet gegrond zijn op rede en billijkheid" verder buiten beschouwing laten.

ten onrechte, verwerpelijk wordt geacht. Echter, ook indien men het nuttigheidsvereiste verwerpt [2]), rest nog steeds de noodzaak dat er enige relatie bestaat tussen de inhoud van het bevel, d.i. datgene wat de bevelsontvanger zal hebben te doen, na te laten of te dulden, en de militaire dienst. Deze relatie zal de rechter van geval tot geval hebben te onderzoeken.

Het bezwaar tegen de redenering van ELLERBROEK en MULLER is dat zij, tegen de bedoeling van de wetgever in, het criterium, met loslaten van de (objectieve) „plicht"zijde, zoeken in de bevoegdheidszijde en zo een element introduceren, waarvan het bestaan als derde criterium voor het begrip „dienstbevel" tot dusverre twijfelachtig moet worden geacht [3]), laat staan dat dit, naast het vereiste van de verhouding meerdere-mindere, het enige criterium kan zijn.

Terugkerende tot het door de Krijgsraad te Velde West berechte geval, valt op te merken dat het door de Marechaussee 1e klasse gegeven bevel behelsde het tot stilstand brengen van een burgermotorrijtuig ter controle van de door de Wegenverkeerswet voor dat motorrijtuig en deszelfs bestuurder voorgeschreven bescheiden. De militair verricht hier als bestuurder van zijn particuliere motorrijtuig geen militaire dienst. In die hoedanigheid staat hij niet in enige gezagsverhouding, die door militaire wetten of voorschriften wordt beheerst; de controle betrof niet de naleving van een betrokkene als militair voorgeschreven gedragsregels. Naar mijn mening redenen te over om te kunnen besluiten, dat in het onderhavige geval het onderwerp van het bevel geen militair dienstbelang betrof en ergo geen dienstbevel in de zin van artikel 114 W.v.M.S. aanwezig was. Dat er in feite nietteinin sprake kan zijn van een gehoorzaamheidsplicht is onloochenbaar. Doch deze berust uitsluitend op artikel 33 van de Wegenverkeerswet [4]) en vloeit niet voort uit de militaire gezagsverhoudingen. Ligt het dan in de rede op deze „burger"-gehoorzaamheidsplicht de sanctie van de militaire te gaan stellen?

Voorts komt het mij niet juist voor te spreken van een bevel „ter „uitvoering van het Marechaussee-takenbesluit". Het besluit draagt weliswaar verschillende taken aan de Marechaussee op, waaronder de politietaak ten behoeve van de strijdkrachten, doch het zwijgt over de middelen, die kunnen worden aangewend bij de vervulling van die taken. Het kent geen directe bevoegdheden toe [5]). Waar aan de politie

---

[2]) Zie hierover o.a. in M.R.T. XLVIII het artikel van de hand van Mr. H. J. F. BIJVOET, die, de niittigheids-eis verwerpende als omschrijving van het dienstbevel, stelt: „een bevel ... betrekking hebbend op een dienstaangelegen„heid".

[3]) Zie o.m. FRANKEN en BRUNNER p. 269 e.v.

[4]) Dit artikel is bepalend voor de controlerende taak. Art. 29 W.V.W. geeft de basis voor de „bevelsbevoegdheid" in verband met de (verkeers)regelende taak.

[5]) Aldus Kolonel der Koninklijke Marechaussee J. VAN WANING in een lezing over „De taak van de Koninklijke Marechaussee in het raam van de politie„organisatie" (M.R.T. XLVIII, blz. 278).

als zodanig in de vervulling van haar taak geen onbepaalde bevoegdheid toekomt, zullen de middelen voor de taakuitoefening en daarmede inhaerent de plicht tot gehoorzamen van degenen over wie het gezag zich uitstrekt, elders in de wet moeten worden gezocht. In casu berust de gehoorzaamheidsplicht dan ook niet op het takenbesluit doch, zoals eerder gezegd, op artikel 33 van de Wegenverkeerswet, evenals de bevoegdheid tot het doen stoppen en controleren van het motorrijtuig en deszelfs bestuurder.

De door Majoor MULLER aangehaalde sententie van het H.M.G. kan mijns inziens voor het hier aan de orde zijnde vraagstuk geen gewicht in de schaal leggen. Er blijkt slechts uit, dat in de interne gezagsverhouding van de Marechaussee-organisatie de terzake van de uitoefening van de marechausseedienst gegeven bevelen (aan de militairen van het Wapen zelve), ook als zij de politiële taakuitoefening betreffen, dienstbevelen zijn, omdat voor de bevelontvangende Marechaussee die taakuitoefening zowel een politietaak als een militaire plicht is. Over de aard van de verhouding van Marechaussee (in de uitoefening van haar taak) tot de aan haar gezag onderworpenen, spreekt het H.M.G. zich hier niet uit. Alleen deze laatste verhouding kan een rol spelen bij de kwestie dienstbevel of geen dienstbevel.

De in het naschrift op het vonnis van 25 januari 1961 [6]) aangehaalde jurisprudentie, waarin wel ongehoorzaamheid aan een dienstbevel werd aangenomen, dunkt mij niet strijdig te zijn met genoemd vonnis. Er is daar een dienstbelang aanwijsbaar op grond waarvan het bevel werd gegeven. In het door de Krijgsraad voor de Luchtmacht berechte geval wellicht het minst duidelijk, maar niettemin aantoonbaar nu het bevel in verband stond met de, naar valt aan te nemen, op gezag van de commandant van de vliegbasis getroffen regeling voor de afvoer van het publiek van het militaire terrein, welke regeling door de tot dat publiek behorende militair werd genegeerd.

Het voorts door Luitenant-kolonel ELLERBROEK genoemde vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 9 oktober 1957 (M.R.T., LI, blz. 165) biedt ten opzichte van het ,,dienstbevel" geen aanknopingspunten. Het bevat een veroordeling op grond van artikel 33 W.V.W. en terecht: alleen reeds de omstandigheid dat het bevel werd gegeven van wachtmeester tot wachtmeester, terwijl niet bleek van enige verhouding meerdere-mindere onafhankelijk van de rang, sloot een veroordeling ex artikel 114 W.v.M.S. uit. Opgemerkt zij dat het geval zich afspeelde ten tijde dat de wijziging van artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot de opsporingstaak nog niet tot stand was gekomen en de Koninklijke Marechaussee derhalve nog een opsporingstaak had, die niet — zoals thans — tot bepaalde gevallen is beperkt. Dit brengt mij er toe de vraag aan de orde te stellen of een verkeerscontrole, als in het Krijgsraadsvonnis van 25 januari 1961 omschreven, wel geacht kan worden tot de taak van de Koninklijke Marechaussee te behoren.

---

[6]) M.R.T. LV, blz. 37.

Majoor MULLER stelt, dat op grond van het Marechaussee-takenbesluit de Marechaussee belast is met het toezicht op de juiste naleving van wetten, besluiten en verordeningen door militairen. Deze interpretatie lijkt te ruim. De politietaak, dat is de handhaving van de rechtsorde, is de Koninklijke Marechaussee opgedragen ,,ten behoeve van de ,,Strijdkrachten". ,,Laten wij vooropstellen", aldus destijds Brigade-Generaal W. KIST, commandant der Koninklijke Marechaussee, in een artikel over ,,Politie en opsporing" [7]) met betrekking tot bedoeld besluit, ,,dat de begrenzing van de taak der militaire politie wordt bepaald ,,door de casus posities en niet door de status van het daarbij betrokken ,,individu[n]. De ,,gevallen[v] stellen derhalve de grens aan de taak en daarmede aan de bevoegdheid tot optreden van de Marechaussee. Ergo moet het voor de handhaving van de rechtsorde benodigde toezicht, wil men de woorden ,,ten behoeve van de strijdkrachten" enige reële betekenis toekennen, zich beperken tot die gevallen waarin de naleving van de wetsvoorschriften enige relatie heeft met de orde in en/of het juist functioneren van de strijdkrachten. Er zijn echter legio van dergelijke voorschriften die daarvan geheel los staan. Toezicht op de naleving daarvan kan bezwaarlijk worden geacht te geschieden ,,ten behoeve van ,,de strijdkrachten". Men denke bijvoorbeeld aan het geval van een dienstplichtig militair die een zaak drijft. Men zal moeilijk staande kunnen houden dat het uitoefenen van toezicht op de naleving van de bepalingen van de Vestigingswet Bedrijven 1954, hoezeer ook een politietaak, iets uitstaande heeft met het bestaan van de strijdkrachten. Naar mijn mening valt het preventieve politietoezicht op naleving van voorschriften etc., waarvan niet kan worden gezegd dat zij ten behoeve van de strijdkrachten zijn gegeven, buiten de sfeer van het Marechaussee-takenbesluit. Met opzet schreef ik preventief toezicht, aangezien bij het repressieve toezicht de zaak anders ligt. Is de rechtsorde geschonden — met andere woorden is er sprake van een door een militair gepleegd strafbaar feit en is er dus een militaire verdachte — dan is ook, aangezien de vervolging van die verdachte, ongeacht de aard van het strafbare feit [8]), door de wet aan militaire autoriteiten wordt opgedragen, het optreden door de militaire politie tegen deze verdachte (overigens binnen het raam van de door de wet gegeven mogelijkheden) voorzeker ,,ten behoeve van de strijdkrachten". Evenzeer als het optreden van de ,,burger[v]-politie dat zou zijn. Hoewel in de dagelijkse practijk controles op militairen terzake van niets met de ,,militaire dienst" uitstaande hebbende wetsvoorschriften etc. schering en inslag zijn, zou ik achter taak en bevoegdheid van de Koninklijke Marechaussee in deze een vraagteken willen zetten. Dat een dergelijke twijfel zich nog niet veelvuldiger heeft geopenbaard valt wellicht mede te verklaren uit de omstandigheid, dat destijds artikel 141 W.v.Sv. aan de daarin genoemde militairen van de Koninklijke Marechaussee een niet tot bepaalde gevallen beperkte opsporingstaak gaf. Deze omstandigheid heeft in ieder geval schrijver dezes ertoe gebracht te

[7]) Met de beperking van artikel 79 Tnvoeringswet Mil. Straf- en Tuchtrecht.
[8]) M.R.T. XLVIII, blz. 416.

veronderstellen, dat in het door de Krijgsraad te Velde West berechte geval een veroordeling op grond van artikel 33 W.V.W. mogelijk zou zijn geweest, indien gesteld ware dat de bevelgever opsporingsambtenaar was. Het zal duidelijk zijn dat nu de na de wijziging van artikel 141 W.v.S.V. verschenen Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren en hulpofficieren van justitie, voorzover ten deze van belang, de opsporingstaak van de Koninklijke Marechaussee beperkt tot de gevallen, waarin zij werkzaam is in de uitoefening van de taken, opgedragen bij het Marechaussee-takenbesluit, die veronderstelling niet gehandhaafd kan worden zonder de restrictie dat moet zijn aangetoond, dat de controle ten behoeve van de strijdkrachten geschiedde.

Wat zijn de practische consequenties van de hier gegeven begrenzing van de marechausseetaak ten aanzien van militairen en doen deze consequenties met name afbreuk aan de mogelijkheid tot handhaving van de orde en tucht in de strijdkrachten? In de practijk blijkt een groot gedeelte van de politiewerkzaamheid van de Koninklijke Marechaussee te bestaan uit het onderzoeken van door militairen begane strafbare feiten („burger"delicten zowel als militaire).

In de hier uiteengezette opvatting blijven taak en bevoegdheid van de Koninklijke Marechaussee op dit punt onveranderd. Het voor de handhaving van orde en tucht zo belangrijke toezicht op het gedrag in het openbaar van de militair (met name van de militair met verlof of bewegingsvrijheid), in het algemeen controle op de naleving van de uitsluitend voor de militair als zodanig geldende voorschriften, blijft onverkort als (overwegend militaire) taak bestaan. Als taak van de Koninklijke Marechaussee zou dan vervallen de controle in verband met alle de militair als privépersoon rakende voorschriften van de meest uiteenlopende aard. Is dit voor de militaire samenleving een nadeel? Ik meen van niet. Dat men als bezitter van een televisietoestel zijn kijkgeld op tijd betaalt, bloemen kweekt met de wettelijke vergunning, als leider van een expeditiebedrijf het Rijtijdenbesluit nakomt, en wat dies meer zij, het zijn alle op zichzelf importante zaken; zij liggen echter ver buiten het militaire vlak en raken in genen dele de militaire belangen, zodat niet valt in te zien dat controle daarover door of vanwege de militaire overheid wenselijk of noodzakelijk is.

De gelegenheid tot het maken van een „slotopmerking" op het commentaar van Luitenant-Kolonel Mr. D. J. R. BUISMAN, mij door de Redaktie geboden, grijp ik gaarne aan om enige onjuiste gevolgtrekkingen, waartoe mijn artikel aanleiding schijnt te hebben gegeven, recht te zetten.

Ik ben het met Mr. BUISMAN eens, dat van bevoegdheid als criterium van een dienstbevel geen sprake behoort te zijn. Het maakt voor de gehoorzaamheidsplicht geen verschil, welke „soort meerdere" het bevel geeft, zolang het onderwerp in het bevel vervat maar betrekking heeft op de dienst.

Dat dit laatste bij het besproken bevel (stopteken) het geval was, meen ik te hebben aangetoond.

Mr. BUISMAN introduceert in zijn commentaar de begrippen „burger" en „militaire delicten", begrippen welke geheel vreemd zijn aan de systematiek en opbouw van militaire rechtspleging. Deze onderscheidt slechts de militaire *daders* van de niet militaire; een onderscheid waarbij een duidelijke grens kan worden getrokken.

Waar ligt de grens tussen „militaire" en „burger delicten"? Welk soort delict pleegt de militair, die, met verlof zijnde, in zijn woonplaats zijn buurman (ook een militair) voor honderd gulden oplicht?

De burgerpolitie, die volgens Mr. BUISMAN bij uitsluiting der Koninklijke marechaussee, bevoegd is tot preventieve controle van „burger-„delicten" gepleegd door militairen, zal bij constatering van meer ernstige feiten met nagenoeg lege handen staan.

De haar ten dienste staande dwangmiddelen zijn op militairen niet van toepassing. De militair (onbevoegd ter preventie) zal als bevoegd ter repressie hulp moeten bieden.

Het is dan ook oniogisch en in strijd met de systematiek van de wet „burger delicten" door militairen gepleegd wel door militairen te laten opsporen, maar hen onbevoegd te verklaren wanneer het geldt de preventieve controle daarop.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Krijgsraad te Velde voor de Kon. Luchtmacht

Vonnis van **13** december 1961

President: Kolonel Mr. *F.* A. J. Deelen; *Leden:* Commodore Dr. M. W. J. M. Broekmeijer en Kolonel J. A. Vergouwe.

Als bestuurder van een auto daarmede een voor hem rijdende auto ingehaald terwijl er een inhaalverbod gold (Rijksweg 4a) en bij het wederom naar rechts sturen de macht over het stuur verloren, waardoor de auto over de kop sloeg en, op het dak, bovenop een tegenligger terechtkwam.

Overtreding van artikel 55 en 23 W.V.R. en artikel 25 W.V.W. Terzake één straf (hechtenis van 5 dagen en ontzegging rijbevoegdheid voor de tijd van 2 jaar) opgelegd. In appèl 3 afzonderlijke straffen.

(W.V.W. art. 25: W.V.R. art. 23, 55)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen **S.** K., geboren 17 februari 1934, sergeant der 1e klasse, beklaagde (niet verschenen overeenkomstig artikel 179 R.L.),

Gezien: enz.

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 4 september 1961 te Zoeterwoude als „bestuurder van een vierwielig motorrijtuig rijdend over de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, de Rijksweg 4a, een ander motor-„rijtuig op meer dan twee wielen heeft ingehaald op een gedeelte van „genoemde Rijksweg 4a, terwijl op die weg, althans op dat weggedeelte

„krachtens hoofdstuk II van het Wegenverkeersreglement een inhaal-
„verbod bestond;

„2. dat hij op of omstreeks 4 september 1961 te Zoeterwoude als „bestuurder van een vierwielig motorrijtuig daarmede rijdende over de „voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rijksweg 4a, tijdens „het inhalen en gaan passeren van een over die weg voor hem uitrijdend „vierwielig motorrijtuig, op het voor het verkeer uit de tegengestelde „richting bestemde gedeelte van die weg is gekomen, terwijl daardoor „gevaar of belemmering ontstond of kon ontstaan voor hem over dat „weggedeelte op korte afstand tegemoetkomend verkeer, waarbij hij „toen aldaar bovendien zodanig onvoorzichtig en ondeskundig heeft „gemanoeuvreerd en met zodanige te hoge snelheid heeft gereden, dat „hij met het door hem bestuurde motorrijtuig is gaan slingeren en over „de kop is geslagen, waarbij hij op of tegen een hem over die weg „tegemoetkomend motorrijtuig is terecht gekomen";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 94-61, opgemaakt en gesloten te Leiden op 10 oktober 1961 door Hendrik van der Ent, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Leiden, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van S. K.:

Op 4 september 1961 omstreeks 19.15 uur zat ik als bestuurder in een vierwielige burger personenauto, merk Volkswagen, daarmede rijdende met een snelheid van ongeveer 85 kilometer per uur op de Rijksweg 4a onder de gemeente Zoeterwoude, komende uit de richting 's-Gravenhage en gaande in de richting Amsterdam. Ter plaatse was de linkerrijbaan in verband met herstelwerkzaamheden gesloten en werd het verkeer uit tegengestelde richting geleid over de voor mij bestemde rechterrijbaan. Bij het begin van deze omleiding van het verkeer had ik langs de voor mij geldende rechterzijde van de weg een bord „verboden in te halen voor motorrijtuigen op meer dan twee wielen" zien staan. Hoewel ik geen bord „einde inhaalverbod" gezien had, week ik naar links uit en haalde ik met reeds eerdergenoemde snelheid een voor mij rijdende personenauto in. Toen ik deze personenauto ingehaald had, ben ik naar rechts gegaan. Ik ben toen aan het slingeren gegaan en uiteindelijk met de Volkswagen over de kop geslagen;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. 454, opgemaakt en gesloten te Zoetenvoude op 29 september 1961 door Duurd Tigchelaar en Adolf Knul, respectievelijk adjudant-groepscommandant der rijkspolitie en wachtmeester der rijkspolitie 1e klasse, beiden behorende tot de Rijkspolitie groep Hazerswoude, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Jan Fokke Sterenberg:

Op maandag 4 september 1961 omtsereeks 19.15 uur reed ik als bestuurder van een vierwielige personenauto over de Rijksweg 4a te Zoeterwoude. Ik kwam uit de richting Amsterdam en ik reed in de richting 's-Gravenhage. Uit tegengestelde richting zag ik ineens uit een

file een blauwe Volkswagen aankomen. Ik zag dat deze auto van rechts naar links zwenkte. Ik zag dat de Volkswagen langs de voor mij rijdende auto heen schoot. Ik hoorde een klap en glasgerinkel. Ik bracht mijn auto tot stilstand. Ik keek om en zag de Volkswagen achter mij op zijn kop liggen. Ik zag dat de door mij bestuurde auto als volgt was beschadigd: ,,Motorkap en dak zwaar ingedeukt";

als verklaring van Willem Herman van der Wal:

Op 4 september 1961 omstreeks 19.15 uur reed ik als bestuurder van een bestelauto over de Rijksweg 4a. Ik kwam uit de richting Amsterdam en ik reed in de richting 's-Gravenhage. Uit tegengestelde richting zag ik toen een Volkswagen naderen. De snelheid waarmede deze auto kwam aanrijden, was 80 à 100 km per uur. Deze Volkswagen reed op het voor dit voertuig links gelegen weggedeelte en was bezig in dezelfde richting rijdende auto's in te halen en voorbij te rijden. Omdat ik vreesde dat de door mij bestuurde auto in botsing zou komen met de naderende Volkswagen, ben ik met het motorrijtuig uitgeweken naar de berm en ben aldaar gestopt. Ik heb gezien dat de bestuurder van deze Volkswagen mij passeerde. Tegelijkertijd keek ik in de achteruitkijkspiegel van mijn auto en ik zag toen de Volkswagen slingeren, kennelijk omdat de bestuurder de macht over het stuur kwijt raakte. Vervolgens zag ik dat de Volkswagen over de kop sloeg en bij het neerkomen terecht kwam op het dak van een achter mij rijdende personenauto;

als relaas van verbalisanten:

Op 4 september 1961 hebben wij gezien en waargenomen dat een aanrijding had plaatsgevonden op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rijksweg 4a, ter plaatse gelegen in de gemeente Zoeterwoude. Bij deze aanrijding waren twee auto's betrokken. Krachtens hoofdstuk II van het Wegenverkeersreglement geldt voor het gedeelte van genoemde weg, waar de aanrijding had plaatsgevonden, in beide richtingen een inhaalverbod. Dit verbod is duidelijk aangegeven door borden volgens model 46 van de bijlage van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten, waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

,,1. dat hij op 4 september 1961 te Zoeterwoude als bestuurder van ,,een vierwielig motorrijtuig rijdend over de voor het openbaar verkeer ,,openstaande weg, de Rijksweg 4a, een ander motorrijtuig op meer ,,dan twee wielen heeft ingehaald op een gedeelte van genoemde Rijks-,,weg 4a, terwijl op dat weggedeelte krachtens hoofdstuk II van het ,,Wegenverkeersreglement een inhaalverbod bestond;

,,2. dat hij op 4 september 1961 te Zoeterwoude als bestuurder van ,,een vierwielig motorrijtuig daarmede rijdende over de voor het open-,,baar verkeer openstaande weg, de Rijksweg 4a, tijdens het inhalen en ,,passeren van een over die weg voor hem uitrijdend vierwielig motor-

„rijtuig, op het voor het verkeer uit de tegengestelde richting bestemde „gedeelte van die weg is gekomen, terwijl daardoor gevaar ontstond „voor hem over dat weggedeelte op korte afstand tegemoetkomend „verkeer, waarbij hij toen aldaar bovendien zodanig onvoorzichtig en „ondeskundig heeft gemanoeuvreerd en met zodanige te hoge snelheid „heeft gereden, dat hij met het door hem bestuurde motorrijtuig is „gaan slingeren en over de kop is geslagen, waarbij hij op een hem „over die weg tegemoetkomend motorrijtuig is terecht gekomen";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *„Overtreding van artikel 55 van het Wegenverkeersreglement",*
2. *„Overtreding van artikel 23 vierde lid van het Wegenverkeers-„reglement",*
3. *„Overtreding van artikel* 25 *van de Wegenverkeerswet",*

strafbaar gesteld bij:

1. en 2. artikel 125 van het Wegenverkeersreglement,
3. artikel 35 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat de Krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de door beklaagde gepleegde feiten termen aanwezig acht om aan beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de duur van twee jaar;

[Volgt: veroordeling tot driemaal een hechtenis voor de duur van 5 dagen; ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de duur van 2 jaren — *Red.].*

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 6 maart 1962

President: Mr. van Lookeren Campagne (plv.); *Leden:* Luit.-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. Veldman (plv.).

Raadsman: Mr. *R. F.* Wery, advocaat te 's-Gravenhage.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straffen, die aan het Hof onjuist zijn voorgekomen;

overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht beklaagde op grond van het onder 2 gequalificeerde feit, de bevoegdheid te ontzeggen motorrijtuigen te besturen;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van artikel 39 van de Wegenverkeerswet — alsmede van de artikelen 23 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde straffen en de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde *terzake* van het onder 1 bewezenverklaarde en gequalificeerde feit:

tot betaling van een geldboete van veertig gulden, met bepaling dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van acht dagen;

terzake van de onder 2 bewezenverklaarde en onder 2 en 3 gequalificeerde feiten respectievelijk:

tot hechtenis voor de tijd van vijf dagen, zomede ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van twee jaren en tot hechtenis voor de tijd van drie dagen;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 24 januari 1962

President: Majoor Mr. P. E. Kloots (plv.); Leden: Lt.-Kolonel H. H. Peeters en Lt.-Kolonel-Arts J. G. van Steinfoorn.

Diefstal, gepleegd door een korporaal-wachthebbende, in vereniging met soldaten-wachthebbenden, op een onder hun bewaking gestelde plaats.

(W.M.Sr. art. 48, 152)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen N. N., geboren 9 september 1940, dpl. korporaal, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat beklaagde is telastegelegd:

,,dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks het tijdvak van ,,juni 1960 tot juli 1961 te Enschede, terwijl hij als dienstplichtig ,,korporaal in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Lucht-,,macht en deel uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van ,,gebouwen en goederen op de vliegbasis Twenthe, tezamen en in ver-,,eniging met andere tot die wacht behorende personen, zoals de sol-,,daten A. A., B. B., C. C., D. D., E. E. en F. F., althans met één of ,,meer van hen en/of alleen, telkens met het oogmerk van wederrechte-,,lijke toeëigening heeft weggenomen lederen handschoenen, sokken, ,,een zakmes, eet-, drink- en rookwaren, gereedschappen en rijwiel-,,onderdelen, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan ,,een of meer anderen dan aan hem, beklaagde, of een of meer zijner ,,mededaders, en zich bevindende in gebouwen of elders op genoemde ,,vliegbasis, derhalve op een plaats welke onder hunne bijzondere be-,,waking of bescherming was gesteld'';

Overwegende, dat beklaagde, blijkens een zich bij de processtukken bevindende Justitiële Verklaring dd. 2 oktober 1961, opgemaakt door de 2e-luitenant H. B. Groenheijde, commandant LBK Squadron Vliegbasis Twenthe te Enschede, ten tijde, dat hij het hem telastegelegde zou hebben begaan in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig korporaal in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en deel uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van gebouwen en goederen op de vliegbasis Twenthe te Enschede, heb ik op verschillende tijdstippen in de periode van juni 1960 tot juli 1961:

1e. tezamen en in vereniging met de soldaat A. A. een paar lederen handschoenen uit het kledingmagazijn,

2e. tezamen en in vereniging met de soldaat B. B. een paar sokken uit genoemd kledingmagazijn na daar via een raam te zijn binnengeklommen en tweemaal wat eet- en drinkwaren uit een op het Noordcomplex staande cantinewagen,

3e. tezamen en in vereniging met de soldaat C. C. een zakmes uit genoemd kledingmagazijn,

4e. tezamen en in vereniging met de soldaat D. D. een drietal keren wat eet- en drinkwaren uit genoemde cantinewagen,

5e. tezamen en in vereniging met de soldaat E. E. een keer of twee wat eet- en drinkwaren uit genoemde cantinewagen,

6e. tezamen en in vereniging met de soldaat F. F. een aantal gereedschappen uit het magazijn van de Squadron Materieel Voorziening, weggenomen, telkens met de bedoeling om die goederen toe te eigenen, al wisten we daar van niemand recht of toestemming toe te hebben. De plaatsen, waarvandaan wij die goederen, die niet ons eigendom

waren, wegnamen, lagen alle op de Vliegbasis Twenthe en stonden derhalve onder onze bijzondere bewaking, want op de genoemde tijdstippen behoorden wij allen tot de wacht van de Vliegbasis Twenthe. De door mij weggenomen gereedschappen zijn later door de Koninklijke Marechaussee in beslag genomen;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig proces-verbaal no. P 293161, opgemaakt en gesloten te Enschede op 13 september 1961 door Uilke Wijbenga, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Enschede, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

A. A.:

Samen met de korporaal N. N. ben ik eenmaal het op de vliegbasis Twenthe staande kledingmagazijn binnen geweest tijdens een nachtelijke patrouille, toen wij beiden wacht hadden. Daar hebben we toen een paar leren handschoenen weggenomen. Eveneens tijdens wacht heb ik samen met de korporaal N. N. uit een op die vliegbasis staande cantinewagen wat flesjes limonade en wat koeken weggenomen;

B. B.:

Samen met de korporaal N. N. ben ik eens het op de vliegbasis Twenthe staande kledingmagazijn via een raam binnengeklommen tijdens een patrouille toen wij beiden wacht hadden. Daar hebben we toen wat vandaan weggenomen. Eveneens tijdens wacht met de korporaal N. N., hebben we samen tweemaal wat eet- en drinkwaren uit een op die vliegbasis staande cantinewagen weggenomen;

C. C.:

Samen met andere militairen, waaronder de korporaal N. N. ben ik wel eens tijdens wacht het op de vliegbasis Twenthe staande kledingmagazijn binnengegaan. Tijdens onze bezoeken daar hebben we o.a. een zakmes weggenomen;

D. D.:

Uit een op de vliegbasis Twenthe staande cantinewagen heb ik gezamenlijk met de korporaal N. N. driemaal tijdens wacht wat limonade en koeken weggenomen;

E. E.:

Uit een zich op de vliegbasis Twenthe bevindende cantinewagen hebben de korporaal N. N. en ik tijdens wacht gezamenlijk tweemaal wat flesjes limonade en een paar koeken weggenomen;

F. F.:

Tijdens een patrouille op het tot de vliegbasis Twenthe behorende Oostcomplex kwam ik langs het magazijn Squadron Materieel Voorziening. Daar zijn de eveneens tot de wacht behorende korporaal N. N. en ik naar binnen gegaan en samen hebben we uit dat magazijn allerlei gereedschappen, waaronder kwasten, weggenomen;

Verbalisant:

Op 17 juli 1961 heb ik uit handen van de korporaal N. N. een aantal gereedschappen in beslag genomen, waaronder 3 kwasten, stocknr. 8020-17.002.5870;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambts-

edig procesverbaal no. P 271161, opgemaakt en gesloten te Enschede op 18 augustus 1961 door Uilke Wijbenga voornoemd, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Johannes Hendrik Gejas:

Ik ben magazijnmeester van he? magazijn Squadron Materieel Voorziening op het tot de Vliegbasis Twenthe behorend Oostcomplex. In de periode van mei 1961 tot medio juli 1961 ben ik uit dit magazijn diverse gereedschappen kwijtgeraakt, waaronder enige kwasten, stocknr. 8020-17-002-5870. Deze behoorden in eigendom toe aan de Staat der Nederlanden. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven deze goederen weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig procesverbaal no. P 273161, opgemaakt en gesloten te Enschede op 21 augustus 1961 door Uilke Wijbenga, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Petrus Johannes Linde:

Ik ben bij het 700 Squadron op de vliegbasis Twenthe belast met het beheer over een als cantine ingerichte militaire aanhangwagen. In deze wagen worden o.a. flesjes limonade, chocomel, en koeken verkocht. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven die goederen die zich in deze wagen bevinden en die toebehoren aan het 700 Squadron van de Vliegbasis weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat een zich bij de processtukken bevindend ambtsedig procesverbaal no. P 289161, opgemaakt en gesloten te Enschede op 11 september 1961 door Uilke Wijbenga voornoemd, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Wilhelmus Nicolaas Opzeeland:

Ik ben commandant van het Materieelsquadron van de Vliegbasis Twenthe. Omdat er goederen vermist werden in het op die vliegbasis staande kledingmagazijn, heb ik aldaar een inventarisatie doen opmaken. Daarbij is gebleken dat o.a. een aantal lederen handschoenen, enige paren sokken en een paar zakmessen verdwenen zijn uit dit magazijn. Deze goederen waren eigendom van de Staat der Nederlanden. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven deze goederen weg te nemen en zich toe te eigenen.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is telastegelegd: te weten:

„dat hij op verschillende tijdstippen in het tijdvak van juni 1960 tot „juli 1961 te Enschede, terwijl hij als dienstplichtig korporaal in wer„kelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en deel „uitmaakte van de wacht, belast met de bewaking van gebouwen en „goederen op de vliegbasis Twenthe, tezamen en in vereniging met „andere tot die wacht behorende personen, zoals de soldaten A. A., „B. B., C. C., D. D., E. E. en F. F., telkens met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen lederen handschoenen, „sokken, een zakmes, eet- en drinkwaren en gereedschappen, toebe-

„horende aan anderen dan aan hem, beklaagde, of één zijner mede-
„daders, en zich bevindende op genoemde vliegbasis, derhalve op een
„plaats welke onder hunne bijzondere bewaking was gesteld";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

***„medeplegen van diefstal door een militair op ene onder zijne bij-
„zondere bewaking gestelde plaats, meermalen gepleegd,***

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 152 van het Wetboek van Militair Strafrecht juncto artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is telastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de gepleegde misdrijven ongeschikt acht in de door hem beklede rang van korporaal te blijven dienen;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid als bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van twee jaren en (onvoorwaardelijk) verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse — ***Red.].***

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 3 april 1962

President: Mr. van Lookeren Campagne (plv.); ***Leden:*** Lt.-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers, Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.) en Mr. Veldman (plv.).

Raadsman: Mr. ***R.*** Oosterhof, advocaat te 's-Gravenhage.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien de akten van appèl;

Gezien de oproeping, vanwege de Advocaat-Fiscaal aan de beklaagde betekend;

Gezien het vonnis in eerste aanleg gewezen;

Gehoord de beklaagde, zo in zijn antwoorden als in de middelen van verdediging, door hem en namens hem door de raadsman aangevoerd;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de

tijd van een maand met verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen-dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde gevangenisstraf, die aan het Hof te zwaar is voorgekomen, zijnde het Hof wijders van oordeel, dat het militair belang zich verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat het Hof de hierna te vermelden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat het Hof beklaagde op grond van de gepleegde misdrijven ongeschikt acht in de door hem beklede rang van korporaal te blijven dienen;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van de artikelen 13, 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b van het Wetboek van Strafrecht — alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provsiionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot gevangenisstraf voor de tijd van 6 weken;

Verlaagt hem tot de stand van soldaat der laagste klasse;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT.

Hier kan herhaald worden het naschrift, gesteld onder het vonnis van de Krijgsraad te Velde Kon. Luchtmacht van 6 december 1961, hiervóór opgenomen op blz. 338 e.v.: ook hier een fraai voorbeeld van een door een meerdere in deelneming met minderen gepleegd opzettelijk misdrijf (artikel 48 W.M.Sr.). Die strafverzwarende omstandigheid vindt wel haar weerslag in de opgelegde (bijkomende) straf, doch is achterwege gelaten in de qualificatie. ***W. H. V.***

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

Vonnis van 14 februari 1962 [1])

President: Majoor Mr. P. E. Kloots (plv.); *Leden:* Kolonels T. Biesma en J. B. M. Bruinier.

Raadsman: Maioor *K.* Bakker.

[1]) In hoger beroep werd de hoofdstraf verlaagd tot 2 maanden gevangenisstraf; de bijkomende straf werd gehandhaafd. (*Red. M.R.T.*).

Beklaagde, niet in het bezit van een rijbewijs en teveel alcoholhoudende dranken gebruikt hebbende, nam op verzoek van de eigenaar van een auto, waarin hij medereed, de besturing van die auto over, omdat die eigenaar wegens gebruikte alcoholhoudende drank de auto niet meer kon besturen. Beklaagde reed vervolgens met grote vaart tegen een boom tengevolge waarvan zijn passagier (de eigenaar van de auto) gedood werd.

Verworpen het verweer dat beklaagde niet, doch de eigenaar van de auto wel de (verantwoordelijke) bestuurder was.

4 maanden gevangenisstraf en 3 jaren ontzegging rijbevoegdheid.

(W.V.W. art. 36).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. M. G. P. H., geboren 21 juni 1942, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij in de nacht van 27 op 28 oktober 1961 te ± 01.00 uur te ,,Venray hoogst roekeloos onvoorzichtig en onoplettend, terwijl hij ,,verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhouden- ,,de drank, dat hij niet in staat moest worden geacht na te noemen ,,motorrijtuig naar behoren te besturen, althans terwijl hij onder de ,,invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank verkeerde, en ,,terwijl naast hem in dat motorrijtuig gezeten was Peter Rudolf van ,,den Broek, die, onder de invloed van het gebruik van alcoholhoudende ,,drank verkerende, meermalen tijdens dat rijden tegen zijn, beklaag- ,,de's, schouder kwam te leunen en dusdoende hem in het besturen ,,belemmerde, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, merk ,,Volkswagen, welk motorrijtuig, aan van den Broek toebehorende, ,,hem, beklaagde, vreemd was en terwijl hij niet in het bezit was van ,,een geldig rijbewijs, daarmede heeft gereden over de voor het open- ,,baar verkeer openstaande weg, de Deurneseweg, welke weg ter plaatse ,,± 5.85 meter breed, bochtig en aan weerszijden bezet met bomen ,,was, met een snelheid van ± 70 à 90 KM per uur, althans met zo- ,,danige te hoge snelheid, dat hij in een ter plaatse gelegen linkse bocht ,,is gaan slippen en tegen een rechts van die weg staande boom is aan- ,,gereden met het aan genoemde botsing en zijn, beklaagde's, schuld ,,daaraan te wijten gevolg, dat genoemde Peter Rudolf van den Broek ,,werd gedood;

,,althans indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling ,,mocht volgen:

,,dat hij in de nacht van 27 op 28 oktober 1961 te Venray als be- ,,stuurder van een vierwielig motorrijtuig daarmede zodanig onvoor- ,,zichtig onoplettend en ondeskundig met een snelheid van 70 à 90 ,,KM per uur, althans met te hoge snelheid heeft gereden over de voor ,,het openbaar verkeer openstaande weg, de Deurneseweg, dat hij in een .,ter plaatse in die weg gelegen bocht naar links is gaan slippen, naar ,,rechts van de rijbaan van die weg is afgeraakt en tegen een rechts van

,,die weg staande boom is aangereden, door welke gedraging van hem, ,,beklaagde, de veiligheid op de weg ter plaatse in gevaar werd gebracht, ,,althans redelijkerwijze was aan te nemen, dat de veiligheid op de weg ,,ter plaatse in gevaar kon worden gebracht";

Overwegende: enz.;

Overwegende dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst der Koninklijke Luchtmacht was en gedetacheerd op de Vliegbasis De Peel te Venray, werd er op 27 oktober 1961 op genoemde Vliegbasis een feestje gehouden, alwaar ik ongeveer acht glazen bier en vier glazen cola-tic heb gedronken. Vlak voor afloop van het feest zei de mij bekende P. R. van den Broek, opzichter van een grondmaatschappij die op de Vliegbasis werkzaam was, tegen mij, dat ik die nacht wel met hem mee kon rijden en bij hem thuis kon slapen. Van den Broek maakte op mij een beschonken indruk en ik was vrolijk en uitgelaten door genoemd alcoholgebruik. Wij zijn toen naar de Volkswagen van Van den Broek, gekentekend ZG 42-23, gelopen en wij zijn weggereden, Van den Broek als bestuurder en ik voorin naast hem. Nog op het terrein van de Vliegbasis zei Van den Broek tegen mij, dat hij door alcoholgebruik niet in staat was verder te rijden en hij vroeg mij of ik verder de auto wilde besturen. Om hem terwille te zijn heb ik toen bevestigend geantwoord, ofschoon ik niet in het bezit was van een geldig rijbewijs en ik tevoren slechts tweemaal een personenauto, niet van het type Volkswagen bestuurd had. Was ik toen nuchter geweest, dan zou ik dit zeker niet gedaan hebben. Als bestuurder ben ik toen weggereden van de Vliegbasis de Peel richting Venray, met Van den Broek als passagier naast mij. Aanvankelijk slingerde ik hevig, maar later wist ik de auto recht op de weg te houden. Ik reed met een snelheid van tussen 70 en 90 KM per uur. Daar ik de weg helemaal niet kende, was deze snelheid veel te hoog. Ook dit is volgens mij het gevolg geweest van de door mij gedronken alcohol. Van den Broek viel tijdens het rijden meermalen tegen mij aan, waarbij hij mij in het besturen belemmerde. De weg was bovendien niet erg breed, ik schat 6 meter, was bochtig en aan weerszijden met bomen bezet. Terwijl ik reed over deze weg, de Deurneseweg te Venray, moest ik een bocht maken, die ik goed nam maar toen onmiddellijk daarop een tweede bocht volgde naar links, begon de auto te slippen. Ik raakte de macht over het stuur kwijt en ben tegen een gezien mijn rijrichting rechts van de weg staande boom aangereden. Ik liep tengevolge hiervan een lichte hersenschudding op en beenkwetsuren en heb i vier weken in het ziekenhuis gelegen. In het ziekenhuis vernam ik, dat de heer Van den Broek tengevolge van de botsing was overleden. Ik zie in, dat ik door mijn genoemd alcoholgebruik niet in staat moest worden geacht genoemd vierwielig motorrijtuig naar behoren te besturen;

Overwegende dat het ten processe overgelegd ambtsedig proces-verbaal nr. P. 41-61, opgemaakt en gesloten te Venray op 10 november 1961 door Josephus Hubertus Dircks, opperwachtmeester der Koninklijke

lijke Marechaussee, en David Marinus, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, beiden behorende tot de brigade Venray, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Peter Johannes Wilhelmus Hubertus Poels:

In de nacht van 27 op 28 oktober 1961 omstreeks 00.45 uur stond ik met mijn auto stil op de Ripseweg onder Vredepeel, gemeente Venray. Op voormeld tijdstip passeerde mij een personenauto, rijdende vanaf De Rips in de richting Nieuwe Peelweg gemeente Venray. In deze auto zag ik twee personen voor in de auto zitten. Ik reed achter deze auto aan in de zelfde richting. In het licht van mijn koplampen zag ik toen, dat de persoon, die naast de bestuurder was gezeten naar de zijde van de bestuurder overhelde en even later weer terugviel. De voor mij rijdende personenauto, zijnde een Volkswagen, reed volgens mij met een snelheid van 70 à 75 KM per uur. De Volkswagen reed via de Nieuwe Peelweg naar het kruispunt Deurneseweg-Jan Poelstraat. Op het moment, dat de Volkswagen dit kruispunt naderde, stopte de bestuurder de auto vrij plotseling, zodanig dat ik door krachtig af te remmen voorkwam dat ik tegen de achterzijde van de Volkswagen op zou zijn gereden. De bestuurder van de Volkswagen reed vervolgens naar links rijdende, de Deurneseweg op in de richting van Venray. Ik had inmiddels gezien, dat de inzittenden van die Volkswagen twee mannen waren. Tijdens het rijden over de Deurneseweg van die Volkswagen zag ik, dat deze over een afstand van circa 1500 meter zeker vijf of zes maal van rechts naar links rijdende de gehele breedte van de Deurneseweg nodig had. Daar het rijden van die Volkswagen mij zeer bevreemdde, noteerde ik het kentekennummer ZG 42-23 van die auto. Ik had het vermoeden dat de bestuurder sterke drank kon hebben gebruikt, hetgeen ik afleidde uit de wijze van zijn rijden. In de loop van zaterdagmiddag 28 oktober 1961 hoorde ik dat op de Deurneseweg een auto-ongeluk had plaats gehad;

als verklaring van Gerardus Cornelis Henricus Souter:

Op 28 oktober 1961 was ik van 00.00 tot 02.00 uur belast met plantonwacht aan de hoofdpoort van de Vliegbasis De Peel te Venray. Omstreeks 00.40 uur reed een personauto (Volkswagen) gekentekend ZG 42-23 via de hoofdpoort de Vliegbasis De Peel te Venray af naar de openbare weg. In de auto, die toebehoorde aan de mij bekende Piet van den Broek, opzichter der Grontmy De Bilt, wonende te Sevenum, waren gezeten de hier genoemde Piet van den Broek en de soldaat H. van het Luchtmacht Bewakingssquadron van de Vliegbasis De Peel te Venray. De soldaat H. zat toen achter het stuur. Toen de auto met soldaat H. achter het stuur de poort uitreed, zag ik dat de auto slingerend over de weg reed in de richting van de Ripseweg. Na het beëindigen van mijn dienst aan de hoofdpoort en de daarna door mij verrichte patrouille meldde ik aan de sergeant van dienst, de sergeant Bosch ,,Het verwondert mij niets als de auto van Van den Broek een ,,ongeluk is overkomen. De auto reed slingerend de poort uit'';

als verklaring enz.;

Post alia:

Overwegende dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. 2084, opgemaakt en gesloten te Venray op 31 oktober 1961 door Willem Marie Faessen en Antonius Johannes Martinus Gansner, respectievelijk wachtmeester der Rijkspolitie 1e klasse en wachtmeester der Rijkspolitie, beiden behorende tot de groep en het rayon Venray, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Op zaterdag 28 oktober 1961 omstreeks 01.15 uur werd aan het groepsbureau der Rijkspolitie te Venray medegedeeld, dat op de Deurneseweg te Venray een verkeersongeluk had plaats gevonden, waarbij een persoon was gedood en een persoon was gewond. Naar aanleiding van deze mededeling en in opdracht van onze groepscommandant hebben wij ons onmiddellijk naar de plaats van het ongeval begeven alwaar wij omstreeks 01.40 uur aankwamen. Op de plaats van het ongeval gekomen zagen wij, gezien in de richting Deurne, dat op het rechterweggedeelte van de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Deurneseweg(nabij perceel no. 18, gelegen in de gemeente Venray en niet binnen de bebouwde kom, een vierwielig motorrijtuig, personenauto merk Volkswagen, gekentekend ZG 42-23 stilstond. Dit motorrijtuig stond aldaar schuindwars op de weg en wel met het front in de richting van de linkerzijde van de weg en merendeels in de richting Deurne. Van dit motorrijtuig was de voorzijde geheel vernield en in het midden ingedeukt. Verder zagen wij, gezien in de richting Deurne, dat een langs de linkerzijde van genoemde weg ongeveer tegenover het motorrijtuig staande boom aan de onderzijde vrij ernstig was beschadigd. Vervolgens zagen wij dat zich in het motorrijtuig ZG 42-23 aan de rechtervoorzijde naast de bestuurderszitplaats een persoon bevond, die aan het voorhoofd ernstig was verwond. Deze persoon gaf in het geheel geen teken van leven meer. Door de op de plaats van het ongeval aanwezige dokter van Thiel uit Venray werd ons medegedeeld dat deze persoon inmiddels was overleden en vrijwel op slag gedood moest zijn. Blijkens zijn, op hem bevonden geldig rijbewijs, was die persoon genaamd: Peter Rudolf van den Broek, geboren te Sevenum op 30 april 1921, Nederlander, gehuwd, opzichter bij de Grondmy, wonende te Sevenum Dorperweiden 2. Verder onderzoek doende zagen wij, dat in de gang van perceel no. 18 een persoon op een brancard lag, die, zoals ons later bleek, de bestuurder van het motorrijtuig ZG 42-23 was. Deze persoon was gekleed in een uniform van de Koninklijke Luchtmacht. Blijkens het in zijn bezit zijnde legitimatibewijs bleek die persoon te zijn genaamd: A. M. ***G.*** P. H., ingedeeld bij de Koninklijke Luchtmacht;

Overwegende dat het hiervoren reeds genoemde proces-verbaal nr. P. 41-61 onder meer voorts inhoudt: enz.;

Post alia:

Overwegende dat de raadsman ter terechtzitting heeft betoogd, dat beklaagde de Volkswagen onder toezicht van P. van den Broek bestuurde, immers is tussen Van den Broek en beklaagde afgesproken, dat beklaagde als bestuurder zou optreden en is Van den Broek vol-

gens bewering van beklaagde hem behulpzaam geweest bij het schakelen; dat derhalve beklaagde niet is opgetreden als wettelijk bestuurder en hij dientengevolge van het hem ten laste gelegde dient te worden vrijgesproken;

Overwegende omtrent dit verweer:

dat de enkele afspraak om de auto te besturen in verband met het feit, dat Van den Broek zich hiertoe niet meer in staat achtte, als ook het enkele feit dat Van den Broek onder de geschetste omstandigheden naast beklaagde zat, niet met zich brengt een onder toezicht besturen als bedoeld in artikel **3** van het Wegenverkeersreglement;

dat daartoe onder meer vereist is, dat tussen beklaagde en Van den Broek was afgesproken, dat Van den Broek toezicht zou houden; dat van een dergelijke afspraak juist niet is gebleken;

dat een dergelijke afspraak ook weinig aannemelijk is, daar Van den Broek, die zich zelf niet in staat achtte het motorrijtuig naar behoren te besturen, zich evenmin in staat zal hebben geacht behoorlijk toezicht te houden, terwijl beklaagde ook van de toestand van Van den Broek op de hoogte was en zelfs meermalen tijdens de rit zich gedwongen zag de tegen hem aan kennelijk in slaap dommelende Van den Broek van zich af te duwen;

dat de bewering van beklaagde omtrect het schakelen door Van den Broek, welke bewering noch tijdens het onderzoek door de Koninklijke Marechaussee, noch tijdens het verhoor door de Officier-Commissaris, doch eerst ter terechtzitting is naar voren gebracht, de Krijgsraad, gezien alle omstandigheden, weinig aannemelijk voorkomt;

dat echter ook al zou Van den Broek beklaagde bij het schakelen behulpzaam zijn geweest, daaruit nog geenszins een toezicht in de zin van de Wegenverkeerswet valt af te leiden:

dat de Krijgsraad mitsdien het beroep van de raadsman verwerpt;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

,,dat hij in de nacht van 27 op 28 oktober 1961 te ± 01.00 uur te ,,Venray hoogst roekeloos onvoorzichtig en onoplettend, terwijl hij ,,verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhou-,,dende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht na te noemen ,,motorrijtuig naar behoren te besturen en terwijl naast hem in dat ,,motorrijtuig gezeten was Peter Rudolf van den Broek, die, onder de ,,invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank verkerende, meer-,,malen tijdens dat rijden tegen zijn, beklaagde's, schouder kwam te ,,leunen en dusdoende hem in het besturen belemmerde, als bestuurder ,,van een vierwielig motorrijtuig, merk Volkswagen, welke motorrijtuig ,,aan Van den Broek toebehorende, hem, beklaagde, vreemd was en ,,terwijl hij niet in het bezit was van een geldig rijbewijs, daarmede ,,heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, ,,de Deurneseweg, welke weg ter plaatse ± 5.85 meter breed, bochtig ,,en aan weerszijden bezet met bomen was, met een snelheid van 70 à

„90 KM per uur, dat hij in een ter plaatse gelegen linkse bocht is „gaan slippen en tegen een rechts van die weg staande boom is aan„gereden, met het aan genoemde botsing en zijn, beklaagde's, schuld „daaraan te wijten gevolg, dat genoemde Peter Rudolf van den Broek „werd gedood";

Overwegende dat — nu het primair ten laste gelegde bewezen is verklaard — een onderzoek naar het subsidiair ten laste gelegde achterwege kan blijven;

Overwegende dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Aan zijn schuld bij gelegenheid van een botsing met een door de „schuldige bestuurd motorrijtuig de dood van een ander te wijten zijn, „terwijl de dood door de botsing is veroorzaakt, waarbij de schuldige „tijdens het ongeval onder zodanige invloed van het gebruik van alco„holhoudende drank verkeerde, dat hij niet in staat moest worden ge„acht het motorrijtuig naar behoren te besturen",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 36, derde lid, van de Wegenverkeerswet:

Overwegende dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde primair meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van het door beklaagde begane feit termen aanwezig acht om aan beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de tijd van drie jaar;

Gezien, behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 9, 10 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 39 van de Wegenverkeerswet, 193, 197, 205, 243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en dem deswege strafbaar;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 4 maanden en ontzegging van de rijbevoegdheid voor de duur van 3 jaren — *Red.]*.

Krijgsraad te Velde Oost

Vonnis van 4 april 1962

President: Kolonel Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Lt.-Kolonel H. *H*. R. van der Laan en Majoor A. J. Oosters.
Raadsman: Ritmeester *H. J.* Taal.

„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet lan-
„ger dan vier dagen durende": Als dpl. soldaat niet (tijdig) naar zijn in Duitsland gelegerd onderdeel teruggekeerd.

(W.M.Sr. art. 97, 99, 106).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

ten deze zitting houdende te Hohne (Duitsland)

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. H. d. V., geboren 16 februari 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke landmacht, althans als militair in de zin der wet, „op of omstreeks 18, althans 20 januari 1962, derhalve in tijd van „oorlog, na een hem verleend verlof of bewegingsvrijheid en/of na ziek „thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te Hohne, althans in „Duitsland, dan wel in 't Harde, althans in Nederland, is teruggekeerd, „en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan „ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks „22 januari 1962 bij zijn onderdeel is teruggekeerd";

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring op 19 februari 1962 opgemaakt en getekend door de commandant van het B-103e Verkennings Bataljon Hohne, onder meer blijkt, dat A. H. d. V. op genoemde datum sedert 8 december 1960 in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 18 januari 1962 had ik, nadat ik vijf dagen bewegingsvrijheid had genoten, naar mijn te Hohne gelegerd onderdeel moeten terugkeren; omdat ik mij op 17 januari 1962 niet goed voelde, ben ik te bed gaan liggen; de volgende dag ben ik naar de huisdokter gegaan; deze gaf mij pillen en een gorgeldrank, ook zei hij dat ik twee dagen binnen moest blijven; ik heb vervolgens 't Harde opgebeld en gesproken met sergeant-majoor Wiersema; diezelfde middag, 18 januari 1962, kwam een militaire arts, in de uniform van kapitein bij de Koninklijke Luchtmacht bij mij; deze keek in mijn keel en gaf mij de thans hier aanwezige reisopdracht inhoudende, dat ik diezelfde dag onmiddellijk rechtstreeks naar mijn onderdeel moest terugkeren; aangezien de trein naar Hohne des morgens reeds was vertrokken, betekende die opdracht, dat ik mij naar 't Harde moest begeven; ik heb dat toen evenwel niet gedaan, maar ben eerst op 22 januari 1962 naar 't Harde teruggekeerd; ik ben thuis gebleven omdat ik mij niet goed voelde, maar ik geef toe dat ik op 18 januari wel in staat was te reizen; mij is ook bekend dat ik moet terugkeren als ik tot reizen in staat ben;

Overwegende, dat blijkens eerdergenoemde Justitiële Verklaring dd. 19 februari 1962 blijkt:

dat beklaagde van 18 januari 1962 tot 22 januari 1962 onafgebro-

ken zonder recht of vergunnning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel, de B-compagnie van het 103e Verkenningsbataljon gelegerd te Hohne, Duitsland en zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig rapport dd. 22 januari 1962 opgemaakt en ondertekend door de opperwachtmeester B. van Wijgerden behorende tot het Achterdetachement Lichte Brigade te 't Harde, inhoudt als verklaring van rapporteurs:

De dienstplichtig huzaar A. H. d. V. keerde op 22 januari 1962 te omstreeks 11.30 uur te 't Harde terug;

Overwegende, dat ten processe is overgelegd een door de reservekapitein-arts Kreps ondertekende reisopdracht, vermeldende als datum van uitreiking 18 januari 1962, inhoudende dat de dienstplichtig huzaar A. H. d. V. zich onmiddellijk bij zijn commandant dient te melden;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — voormeld rapport en reisopdracht slechts gebezigd in verband met de inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

,,dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was ,,bij de Koninklijke landmacht, op 18 januari 1962, derhalve in tijd ,,van oorlog, na een hem verleend verlof, niet naar zijn onderdeel te ,,Hohne, in Duitsland, is teruggekeerd, en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 22 ,,januari 1962 bij zijn onderdeel is teruggekeerd";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog niet lan-,,ger dan vier dagen durende>',

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat nu het aan beklaagde primair tenlastegelegde bewezen is verklaard, een onderzoek naar het hem subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf en bijkomende straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het begane feit het noodzakelijk acht, dat beklaagde aan een gestrengere krijgstucht wordt onderworpen;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 1 dag en plaatsing in een strafklasse voor de tijd van 3 maanden — *Red.*].

NASCHRIFT.

Het misdrijf is gepleegd onder de strafverzwarende omstandigheid, vermeld in artikel 99, 5° W.M.Sr.: „. . . indien hij zich naar of in (in „casu: „in") het buitenland verwijdert'. Krachtens artikel 106 W.M.Sr. wordt onder „zich verwijderen" in titel III van dat wetboek verstaan o.m. het „afwezig blijven of achterblijven van de plaats of plaatsen, „waar de militair zich ter vervulling van de op hem rustende dienst- „verplichtingen behoort te bevinden". *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 19 juli 1961

President: Luit.-Kolonel Mr. *D.* P. R. Buisman (plv.); *Leden:* Kolonel T. H. Wessels en Luit.-Kolonel J. *C.* C. Crena Uiterwijk.
Raadsman: Ritmeester Jhr. *E.* H. F. A. Schimmelpenninck.

Diefstal: als collectant voor de Gezamenlijke Militaire Fondsen, het lemmet van zijn zakmes in de gleuf van zijn collectebus gestoken en vervolgens met de bus geschud, waardoor geld (tot een bedrag van f 2.40) uit de bus kwam.

(W.Sr. art. 310).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. A. J., dpl. soldaat, geboren 17 mei 1942, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig huzaar bij de Koninklijke Land- „macht op of omstreeks 2 mei 1961 te Amersfoort:

„PRIMAIR: met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft „weggenomen een geldsbedrag van f 2,40 of daaromtrent, althans een „geldsbedrag, toebehorende aan de Stichting Gezamenlijke Militaire „Fondsen, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde;

„en indien terzake van het hem primair ten laste gelegde geen ver- „oordeling mocht volgen,

„SUBSIDIAIR: opzettelijk een geldsbedrag van f 2,40 of daaromtrent, „althans een geldsbedrag, toebehorende aan de Stichting Gezamenlijke „Militaire Fondsen, althans aan een ander daii aan hem, beklaagde, „hetwelk hij in zijn functie van collectant voor genoemde Stichting die „dag in een collectebus had opgehaald en hetwelk hij in elk geval „anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft „toegeëigend";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig huzaar bij de Koninklijke Landmacht, op 2 mei 1961 omstreeks 14.00 uur te Amersfoort een geldsbedrag van ongeveer f 2,40 heeft weggenomen

uit een collectebus van de Stichting Gezamenlijke Militaire Fondsen; dat hij als collectant voor genoemde stichting in genoemde collectebus geld had opgehaald; dat hij van niemand recht of toestemming had gekregen geld uit die collectebus te halen en zich toe te eigenen; dat dit geld hem niet toebehoorde; dat de collectebus genummerd was 109; dat hij, toen hij het geld aldus wegnam, inet huzaar H. aan een dijk bij het Valleikanaal te Amersfoort zat; dat hij het geld uit de bus haalde door met zijn zakmes door de gleuf te steken en de bus te schudden; dat de bus verzegeld was; dat hij het geld dat hij uit die bus haalde in zijn baret deed; dat H. hetzelfde deed; dat, toen zij daarmee bezig waren de in burger geklede korporaal Christ bij hen kwam en hen betrapte; dat hij het geld uit de bus heeft gehaald om het zich toe te eigenen; dat de f 2,40 uit de collectebus door de Koninklijke Marechaussee in beslag is genomen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 30 mei 1961 opgemaakt door Gerrit Willem van Oijen, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, en Johannes Ambrosius van Straten, marechaussee der 1e klasse, tevens opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de Brigade Amersfoort, zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. Jacob Christ, korporaal der eerste klasse:

dat hij op 2 mei 1961 omstreeks 14.00 uur op een langs het Valleikanaal te Amersfoort gelegen pad fietste; dat hij daar toen twee militairen zag zitten; dat hij zag en hoorde dat beide militairen met collectebussen zaten te schudden; dat hij wist dat er een collecte werd gehouden voor de Gezamenlijke Militaire Fondsen; dat hij zag dat beide militairen met een voorwerp in de gleuf van de collectebussen zaten te peuteren; dat hij daar ongeveer 15 minuten heeft staan kijken; dat gedurende die tijd genoemde militairen deze handelingen voortzetten; dat hij toen is omgereden om op de plaats te komen waar de beide militairen zich bevonden; dat, toen hij op de plaats arriveerde alwaar hij de beide militairen voor het laatst had waargenomen, zij nog steeds doende waren geld uit de collectebussen te schudden; dat hij staande op een afstand van ongeveer twee meter, zag dat zij het lemmet van hun zakmes in de gleuf van de collectebussen plaatsten en vervolgens de collectebussen op en neer schudden; dat zij het geld dat door deze handelingen uit de gleuf rolde, in hun baretten opvingen; dat hij tevens zag dat zij het geld uit hun baret namen en in hun zak staken; dat hij toen naar hen toe is gegaan en zich heeft gelegitimeerd als korporaal 1e klas der Cavalerie; dat een der militairen genaamd bleek te zijn huzaar H.; dat hij de beide collectebussen, respectievelijk genummerd 109 en 110, met inhoud en de baretten waarin zich een hoeveelheid kleingeld bevond onder zich heeft genomen;

2. Cornelis Gohtschal:

dat hij secretaris-penningmeester is van het fonds ,,1815" afdeling Amersfoort; dat op 2 mei 1961 door het fonds 1815 een landelijke collecte werd georganiseerd ten bate van de Gezamenlijke Militaire (Steun) Fondsen; dat door de Garnizoenscommandant te Amersfoort militairen ter beschikking werden gesteld om als collectant op te tre-

den; dat aan deze collectanten een wijk van de gemeente Amersfoort werd toegwezen; dat het geld, dat door de gevers in de collectebussen werd gedaan, bestemd was voor het doel waarvoor werd gecollecteerd, namelijk de Gezamenlijke Militaire (Steun) Fondsen en eigendom was van het fonds ,,1815"; dat hij in deze het fonds ,,1815" vertegenwoordigende als secretaris-penningmeester, aan niemand recht of toestemming heeft gegeven geld uit de collectebussen van de Gezamenlijke Militaire (Steun) Fondsen te schudden en daar als heer en meester over te beschikken;

3. Eerste verbalisant:

dat hij op 2 mei 1961 uit handen van verdachte H. A. J. in beslag heeft genomen een collectebus met inhoud, genummerd 109, en een geldsbedrag van f 2,40 zijnde het bedrag dat bij de aanhouding door de korporaal 1e klas Christ in diens baret was aangetroffen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,Diefstal",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat nu het primair ten laste gelegde bewezen is, een onderzoek naar het subsidiair ten laste gelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak, een der in artikel 2 nrs. 2–6 van de Wet op de Krijgstucht vermelde strafbare feiten opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling om had behoren te zijn afgedaan, zodat met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht, onder mededeling van alle stukken, de zaak ter verdere behandeling behoort te worden verwezen naar de tot straffen bevoegde commanderende officier van beklaagde;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders:

[Dictum: Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Verwijst de zaak onder mededeling van alle stukken naar de tot straffen bevoegde commanderende officier — Red.].

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 30 augustus 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel P. van Goor en Lt.-Kolonel Mr. W. Kasten.
Raadsman: Mr. S. *L.* F. de Hartogh.

Medeplichtigheid aan diefstal: op de uitkijk staan met de afspraak bij onraad te waarschuwen, terwijl twee kameraden chocolade, sigaretten en koffie van de noodrantsoenen stalen.

(W.Sr. art. 48, 310)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. M., geboren 27 april 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op „of omstreeks 9 april 1961 te Harderwijk — in elk geval in Nederland „— terwijl P. en N. alstoen aldaar uit een garage met het oogmerk van ,,wederrechtelijke toeëigening wegnamen een hoeveelheid artikelen van ,,gevechtsrantsoenen, bestaande uit onder anderen repen chocolade, pak-,,jes sigaretten en koffie, alles toebehorende aan de Staat der Neder-,,landen, in elk geval aan anderen of een ander dan aan hem, verdachte, ,,en genoemde P. en N. of een of meer hunner, opzettelijk behulpzaam ,,is geweest bij het plegen van die diefstal door alstoen aldaar opzettelijk ,,op de uitkijk te gaan staan bij die garage om P. en N. in geval van ,,onraad te waarschuwen";

Overwegende:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de Staf en Stafcompagnie van de 4e Divisie te Harderwijk, op 9 april 1961 in de W.G.F.-kazerne te Harderwijk de soldaten P. en N. willens en wetens behulpzaam is geweest bij het plegen van diefstal door alstoen aldaar op de uitkijk te gaan staan bij garage 4 in die kazerne om P. en N. in geval van onraad te waarschuwen, terwijl P. en N. toen uit die garage een hoeveelheid artikelen van gevechtsrantsoenen wegnamen, bestaande o.a. uit repen chocolade, pakjes sigaretten en koffie; dat hij wist dat zij deze artikelen toen wegnamen met de bedoeling zich deze goederen toe te eigenen en ten eigen bate aan te wenden en voor een groot gedeelte aan hem te schenken; dat deze goederen noch aan P., noch aan N., noch aan hem in eigendom toebehoorden; dat, voor zover hij wist, noch P. noch N. toestemming hadden om deze goederen weg te nemen en zich toe te eigenen en weg te schenken;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 10 juni 1961, opgemaakt en gesloten door Jacobus Bartelds, wachtmeester der eerste

klasse en Eelke Knijft, wachtmeester, beiden behorende tot de Brigade Harderwijk der Koninklijke Marechaussee, zakelijk inhoudt als verklaring van Ferdinandus Wilhelmus P.:

dat hij in de namiddag van 9 april 1961 in gebouw D van de W.G.F.-kazerne te Harderwijk in gesprek raakte met de hem bekende soldaat M.; dat hij aan deze vertelde, dat N. en hij hadden gestolen van de gevechtsrantsoenen in box 2 van garage 4; dat M. toen zei, dat deze ook wel wat wilde hebben van de gevechtsrantsoenen die in box 2 stonden; dat zij toen samen soldaat N. hebben opgehaald en zich met hun drieën op weg hebben begeven naar garage 4, nadat zij hadden afgesproken dat zij voor M. ook wat weg zouden nemen van de gevechtsrantsoenen uit box 2; dat N. en hij zich toen weer in box 2 hebben begeven; dat M. op de uitkijk stond en volgens hun afspraak op de deur van de garage zou kloppen als er iemand langs zou komen of ander onraad zich zou voordoen; dat N. en hij toen voor M. ongeveer hetzelfde hebben weggenomen als zij even tevoren voor zichzelf hadden gestolen; dat zij buiten gekomen de voor M. gestolen artikelen aan deze hebben gegeven; dat hij van niemand toestemming had om gevechtsrantsoenen of gedeelten daarvan weg te nemen en zich toe te eigenen; dat de gevechtsrantsoenen hem niet in eigendom toebehoorden;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Medeplichtigheid aan diefstal",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 juncto artikel 48 van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 3 weken met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, zijnde van 1 juni 1961-6 juni 1961 — *Red.*].

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 6 september 1961

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor Mr. S. van der Ploeg en Kapitein G. W. Baron van Dedem.

Als bestuurder van een personenauto na het inhalen „gesneden", waardoor de ingehaalde auto in de berm gedrukt werd en over de kop sloeg.

(W.V.R. art. 23,5°)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. J. S., geboren 12 januari 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 19 juli 1961 te circa 20.15 uur in de gemeente Hoogland, als bestuurder van een vierwielig burger motorrijtuig, merk Jaguar, daarmede rijdende over de voor het openbaar rij- of ander verkeer openstaande weg, de Rijksweg no. 1, in de nabijheid van hectometerpaal 38,2 aan genoemde weg gelegen, zich na het inhalen van een op genoemde weg in dezelfde richting rijdend vierwielig motorrijtuig, merk Volkswagen, eerder naar rechts heeft begeven dan uit een oogpunt van gevaar voor, althans belemmering van het ingehaalde motorrijtuig verantwoord was, tengevolge waarvan een aanrijding tussen beide motorrijtuigen heeft plaatsgevonden, waarbij de Volkswagen in de berm werd gedrukt en daar over de kop is geslagen";

Overwegende:. . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op 19 juli 1961 te circa 20.15 uur in de gemeente Hoogland, als bestuurder van een vierwielig burger motorrijtuig, merk Jaguar, gekentekend TP 33-50, daarmede rijdend over de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Rijksweg nr. 1 reed; dat hij in de nabijheid van hectometerpaal 38,2 aan genoemde weg gelegen een personenauto, merk Volkswagen, gekentekend UD 92-14 is gaan inhalen, waarbij hij zich op de linker weghelft begaf; dat hij tijdens dit inhalen een tegenligger zag naderen; dat hij, teneinde deze te kunnen ontwijken, scherp naar rechts moest sturen; dat tengevolge daarvan een aanrijding tussen genoemde Jaguar en Volkswagen heeft plaats gevonden, waarbij de Volkswagen in de berm werd gedrukt en daar over de kop geslagen is;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 27 juli 1961, opgemaakt en gesloten door Hendrik Dorenbosch, wachtmeester der eerste klasse en Willem Marinus van Rekeren, wachtmeester, beiden behorende tot de Brigade Amersfoort van de Koninklijke Marechaussee, zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. Johannes Gerardus Calis:

dat hij op 19 juli 1961 reed als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, merk Volkswagen, type personenauto, gekentekend UD 92-14, over de Rijksweg nr. 1 te Hoogland; dat hij op een gegeven ogenblik werd ingehaald door een personenauto; dat hij, toen dit voertuig zich op gelijke hoogte met zijn voertuig bevond, een tegenligger zag naderen; dat de bestuurder van de inhalende auto hem, terwijl de tegenligger al vrij dicht genaderd was, trachtte te passeren; dat tijdens het passeren het andere voertuig zo dicht naast hem reed, dat hij gedwongen werd naar rechts uit te wijken; dat hij, ondanks dat hij naar rechts stuurde, door het andere voertuig werd gesneden; dat hij hierbij een schok voelde en een tik hoorde en zag dat de bestuurder van de personenauto met de rechterzijkant tegen de linkervoorzijde van zijn auto reed; dat zijn voertuig over de kop sloeg;

2. Verbalisanten:

dat de Rijksweg nr. 1 een voor het openbaar rijverkeer openstaande weg is;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Overtreding van artikel 23 vijfde *lid van het Wegenverkeersregle-*
„ment',

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 124 juncto artikel **23** van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het gepleegde feit termen aanwezig acht beklaagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen te ontzeggen;

[Volgt: veroordeling tot hechtenis voor de tijd van 1 maand en ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 2 jaren — *Red.]*.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 14 november 1961

President: Mr. van Lookeren Campagne (plv.); *Leden:* Lt.-Generaal van der Kroon, Generaal-Majoor Wartena (plv.), Schout-bij-Nacht Bakker (plv.), Mr. Veldman (plv.) en Lt.-Generaal Valk (plv.).
Raadsman: Majoor K. Bakker.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:. . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat het Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met overneming der gronden.

Krijgsraad te Velde Zuid

Vonnis van 21 juni 1962

President: Majoor Mr. *P.* E. Kloots (plv.); *Leden:* Kolonel P. *W.* van Duin en Luit.-Kolonel H. A. D. Nieuwenhuis.
Raadsman: Kapt. *H. J.* E. J. Rieter.

Poging tot doodslag of bedreiging met zware mishandeling? Beklaagde rijdt met een militaire auto op een naast zijn geparkeerde auto staande persoon in, waardoor deze persoon genoodzaakt is voor zijn auto te springen en daarbij komt te vallen.

Primair ten laste gelegde niet bewezen.

(W.Sr. art. 285).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. K., geboren 7 mei 1928, korporaal 1e klasse, beklaagde,

Gezien: enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 5 januari 1962 te 's-Gravenhage, voor„nemens C. J. F. Jansen opzettelijk van het leven te beroven, althans „hem opzettelijk zwaar lichamelijk letsel toe te brengen, ter uitvoering „van zijn voorgenomen misdrijf opzettelijk daartoe toen en daar als „bestuurder van een vierwielig motorrijtuig daarmee, de snelheid van „het voertuig opvoerende, naar de linkerzijde van de rijbaan van de „Doubletstraat, gezien in zijn rijrichting, is gaan rijden in de richting „van genoemde Jansen die daar op de rijbaan stond en aldus op deze „Jansen is ingereden, zijnde de uitvoering van zijn voorgenomen mis„drijf niet voltooid alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke „omstandigheid, dat genoemde Jansen opzij en achter zijn, Jansen's, „aldaar geparkeerde auto sprong;

„althans, indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling „mocht volgen:

„dat hij op of omstreeks 5 januari 1962 te 's-Gravenhage opzettelijk „C. J. F. Jansen met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met „zware mishandeling bedreigende, als bestuurder van een vierwielig „motorrijtuig daarmee rijdende over de Doubletstraat, de snelheid van „het voertuig opvoerende naar de linkerzijde van de rijbaan van ge„noemde straat is gaan rijden in de richting van genoemde Jansen die „daar op de rijbaan stond, door welke wijze van rijden hij, beklaagde, „bij genoemde Jansen de indruk heeft gewekt deze van het leven te „willen beroven, althans deze zwaar lichamelijk letsel te willen toe„brengen";

Overwegende: enz.;

overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat ten aanzien van het subsidiair ten laste gelegde beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik erken dat ik op 5 januari 1962 te 's-Gravenhage, welbewust als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmee voortrijdend over de Doubletstraat aldaar, in de eerste versnelling, op korte afstand voor een zekere Jansen de snelheid van het door mij bestuurde voertuig heb opgevoerd door op het gaspedaal te drukken en daarbij iets naar links te sturen in de richting van Jansen, die toen op de rijbaan van genoemde weg stond, met de bedoeling Jansen angst aan te jagen, waarbij ik wel aan wil nemen dat Jansen toen de indruk kreeg dat ik hem wilde aanrijden;

Overwegende, dat Cornelis Johannes Franciscus Jansen, oud 28 jaar, loodgieter, wonende te 's-Gravenhage, door de Officier-Commissaris als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 5 januari 1962 was ik te omstreeks 12.00 uur doende mijn auto te wassen in de Doubletstraat te den Haag voor het perceel naast de woning van Anna van Zelst, toen ik hoorde dat er wat moeilijkheden in het huis van Ans waren en ik hoorde daarbij mijn naam roepen. Ik ben toen de woning Doubletstraat 29 binnengegaan en ik trof toen bij Anna van Zelst een in militaire uniform gekleed persoon. Deze persoon is toen zonder moeilijkheden vertrokken. Wel hoorde ik hem zeggen: ,,Ik kom zo terug''. Hierop ben ik mijn auto weer verder gaan wassen. Deze wagen stond vrij dicht tegen de gevel geparkeerd. Kort daarop zag ik een wagen de hoek om komen die de Doubletstraat inkwam. Ik stond op dat moment naast mijn auto, aan de zijde van het midden van de weg. Toen ik deze wagen voor het eerst aan zag komen rijden was hij ± 40 meter van mij verwijderd. Nadat deze wagen nog maar juist in de Doubletstraat was gekomen, zag ik dat deze wagen gezien zijn rijrichting, van rechts schuin over de weg kwam en op mij toe reed. In dat stadium zag ik dat het een militaire auto was, waarin zich een man bevond waarvan ik later hoorde dat hij K. heet. Ik sprong toen achter mijn auto en kwam daarbij op het wegdek te vallen. Ik voelde mij door de handelwijze van K. ernstig bedreigd;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden „of omstreeks'', ,,met enig misdrijf ,,tegen het leven gericht, althans'' en ,,deze van het leven te willen be-,,roven, althans'';

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,Bedreiging met zware mishandeling'',

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 285 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf v.d.d.v. 2 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaren, en geldboete van f 50 subs. 10 dagen hechtenis, onvoorwaardelijk — *Red.*].

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van **14** maart 1962

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor A. J. van Dongen en Kapitein J. J. van Kaam.
Raadsman: Mr. H. J. Brandsma, advocaat te 's-Gravenhage.

Wederspannigheid, meermalen gepleegd, door een korporaal die, onder alcoholinvloed verkerende en van de politie een rijverbod ontvangen hebbende, zich tegen de politie verzette toen deze beklaagde's echtgenote (die, hoewel ook onder drankinvloed en bovendien niet in het bezit van een rijbewijs, beklaagde's auto bestuurde) sommeerde om mede te gaan naar het politiebureau ter voorgeleiding voor de hulpofficier van justitie.

Uitvoerige strafmotivering: 1 maand gevangenisstraf, voorwaardelijk en verlaging onvoorwaardelijk.

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis) geen verlaging toegepast. (W.Sr. art. 180).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P. H. D. B., geboren 9 oktober 1929, beroepskorporaal der 1e klasse, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, als beroepskorporaal der eerste klasse van de Koninklijke ,,Landmacht, op of omstreeks 27 november 1961 te ongeveer 02.30 ,,uur te Amsterdam, toen de agenten van gemeentepolitie dier gemeente ,,D. J. Moen en H. Oliemans, de vrouw van hem, beklaagde, Hendrika ,,B.-S., door hen verdacht van overtreding van de artikelen 26 lid 1 en ,,9 lid 1 onder 3° van de Wegenverkeerswet, hadden aangevat teneinde ,,haar te geleiden voor een hulpofficier van justitie, zich met geweld ,,tegen genoemde ambtenaren, alstoen aldaar werkzaam in de rechtmatige uitoefening hunner bediening, heeft verzet door alstoen aldaar

,,telkens opzettelijk gewelddadig genoemde Moen omver te duwen en ,,vervolgens om diens middel vast te grijpen en naar beide genoemde ,,ambtenaren met gebalde vuisten te slaan'';

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard: dat hij, terwijl hij als korporaal der eerste klasse in beroepsdienst was bij de Koninklijke Landmacht, zich op 27 november 1961 te omstreeks 02.30 uur bevond in de Heemstedestraat te Amsterdam, rijdende in een personenauto, merk Peugeot, die op dat moment werd bestuurd door zijn echtgenote; dat, toen zij ongeveer 75 meter die straat waren ingereden, zijn echtgenote door een surveillancewagen van de Amsterdamse gemeentepolitie gedwongen werd te stoppen; dat uit de surveillancewagen toen twee agenten kwamen, die zijn echtgenote Hendrika B.-S. om haar rijbewijs vroegen en er haar opmerkzaam op maakten dat zij zonder licht reed; dat zijn echtgenote zei, dat zij niet in het bezit was van een rijbewijs; dat zijn echtgenote toen uit de auto moest komen en de agenten haar vervolgens te kennen gaven dat zij mee moest naar het politiebureau; dat hij toen zei: ,,Waarvoor is dat ,nodig, bekeur haar hier maar. Waarom moeten wij mee naar het ,,politiebureau?''; dat hij daarna aan de rechterzijde uit de auto is gestapt en voor de auto langs in de richting van de agenten is gelopen; dat een van de agenten hem met de gummiknuppel sloeg; dat hij daardoor op de grond vliel; dat hij, op de grond liggende, zag dat aan de overzijde van de straat de agenten bij zijn vrouw stonden en dat laatstgenoemde daarbij door de agenten werd geslagen; dat hij is opgestaan en in de richting van de agenten is gelopen en tegen hen heeft gezegd: ,,Dat moeten jullie mij doen, durven jullie wel tegen een vrouw?''; dat een van de agenten, terwijl de andere naar de surveillancewagen liep, hem met de gummiknuppel sloeg; dat de agent bij de surveillancewagen zijn pistool trok en hem — beklaagde — bevel gaf de handen omhoog te steken; dat hij toen in de richting van die agent lopende, terwijl de agent achteruitliep, deze heeft toegevoegd: ,,Schiet maar''; dat hij later naar het bureau Overtoom is gebracht;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 27 november 1961, opgemaakt en gesloten door Dirk Johannes Moen, Hendrik Oliemans, Willem Pleun Botist en Gerardus Alphonsus Moison, allen agenten van gemeentepolitie te Amsterdam, zakelijk inhoudt als verklaring van:

1e en 2e verbalisant:

dat zij op 27 november 1961 te omstreeks 2.15 uur zagen dat een vierwielig motorrijtuig, personenauto, gekentekend VK 23-21, van voor het café Meijer aan de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande Hoofddorpweg te Amsterdam, wegreed in de richting van het Hoofddorpplein; dat zij met de surveillancewagen bedoeld motorrijtuig volgende, zagen dat de achterverlichting van de auto werd gedoofd, toen de auto van de Hoofddorpweg het Hoofddorpplein opreed; dat de auto daarna met verhoogde snelheid over dat plein in de richting van de Heemstedestraat reed; dat zij uit de wijze waarop de auto over dat

plein en daarna over de Heemstedestraat reed, de indruk kregen dat de bestuurder van die auto niet in staat moest worden geacht een motorrijtuig naar behoren te besturen; dat zij bij het inrijden van de Heemstedestraat in de gelegenheid waren met de dienstauto bedoelde auto te passeren; dat zij daarbij zagen dat die auto door een vrouwspersoon werd bestuurd; dat in de Heemstedestraat de bestuurster de auto plotseling tot stilstand bracht, waarbij de auto enigszins dwars op de rijbaan tot stilstand kwam; dat zij de dienstauto voor bedoelde auto tot stilstand brachten, waardoor deze belet werd om verder te rijden; dat zij zich naar die auto begaven; dat zij zagen dat rechts naast de bestuurster van de auto een man zat aan wie kort tevoren door 1e verbalisant een rijverbod was opgelegd; dat zij roken dat de adem van de vrouw riekte naar het gebruik van alcoholhoudende drank; dat zij van die vrouw vorderden hun ter inzage af te geven het in artikel 9 lid 1 onder 3 van de Wegenverkeerswet bedoelde rijbewijs BE; dat de vrouw niet aan die vordering voldeed en mededeelde niet in het bezit van een rijbewijs te zijn; dat zij met belemmerde spraak vertelde, dat zij de auto bestuurde omdat haar man te dronken was om een motorrijtuig te besturen en niet meer van de politie mocht rijden; dat zij de vrouw verzochten uit de auto te stappen en enkele meters te lopen, aan welk verzoek zij voldeed; dat zij zagen dat de vrouw bij het lopen steun zocht aan de auto en met veel inspanning recht op de rijbaan trachtte te lopen; dat zij, verbalisanten, deze vrouw niet in staat achtten om een motorrijtuig naar behoren te besturen; dat zij deze vrouw daarop hebben aangehouden als verdacht van overtreding van artikel 26 lid 1 en artikel 9 lid 1 onder 3 van de Wegenverkeerswet, teneinde haar te geleiden voor de hulpofficier van Justitie; dat zij de vrouw mededeelden dat zij mee moest naar het politiebureau;

1e verbalisant:

dat hij, daar de vrouw steeds maar met hen, verbalisanten, wilde praten, haar bij de linkerarm pakte, teneinde haar naar de dienstauto te geleiden;

1e en 2e verbalisant:

dat zij, aan de achterzijde gekomen, zagen dat de in de auto VK 23-21, op de plaats naast die van de bestuurder gezeten man, uit die auto stapte; dat die man met gebalde vuisten op hen — verbalisanten — kwam afgestormd, daarbij zeggende: ,,Je blijft van mijn wijf ,,af"; dat die man verbalisant Moen een duw gaf, waardoor deze tegen de dienstauto aanviel; dat de man vervolgens verbalisant Moen om diens middel greep;

2e verbalisant:

dat hij de man, die Moen vasthield, drie klappen met de gummiwapenstok gaf, waarop hij Moen losliet; dat de man daarop weer met gebalde vuisten op hen, verbalisanten, afkwam;

1e en 2e verbalisant:

dat zij die man daarop nog enige klappen met hun gummi-wapenstok hebben gegeven, waarop de man op de rijbaan kwam te vallen en daar enige tijd bleef liggen; dat de vrouw aan de kleding van hen — 1e

en 2e verbalisant — begon te trekken en riep: „Blijf van mijn man af"; dat zij de vrouw beetpakten en haar weer naar de dienstauto geleidden; dat op het moment dat zij de vrouw in de dienstauto wilde plaatsen, de man die even tevoren door hen was geslagen weer op hen kwam afgestormd; dat zij geen kans zagen de vrouw in de dienstauto te plaatsen; dat de man naar hen begon te slaan; dat zij hem afweerden; dat zij, 1e en 2e verbalisant, werden ingesloten door ongeveer 15 personen; dat zij de man te 2.40 uur die dag hebben aangehouden en naar het politiebureau hebben overgebracht; dat de man daar opgaf te zijn genaamd Pieter Hendrikus B., geboren te Amsterdam, 9 oktober 1929, korporaal der 1e klasse van de Koninklijke Landmacht;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan:

Overwegende ten aanzien van het bewezene der feiten, dat zowel beklaagde als zijn echtgenote onder de invloed van sterke drank verkeerde en dat verbalisanten beklaagde deswege een rijverbod oplegden; dat verbalisanten later in de nacht beklaagde's auto onverlicht en bestuurd door beklaagde's echtgenote zagen rijden; dat verbalisanten vervolgens deze auto het verder rijden beletten; dat verbalisanten constateerden dat beklaagde's echtgenote geen rijbewijs bezat en onder invloed van sterke drank verkeerde; dat verbalisanten deswege beklaagde's echtgenote wilden meenemen naar het politiebureau; dat beklaagde kort daarop, ondanks het bevel „handen omhoog" recht op verbalisant Oliemans, die zijn pistool op hem — beklaagde — gericht had, inliep, zodat deze verbalisant gedwongen was te retireren; dat verbalisanten tijdens hun pogingen beklaagde's echtgenote naar het politiebureau mede te nemen, ingesloten waren door een 15-tal burgers;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„wederspannigheid, meermalen gepleegd",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 180 juncto artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende. dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende ten aanzien van de strafmaat, dat verzet tegen de politie een in toenemende mate voorkomend misdrijf tegen het openbaar gezag vormt; dat de taak van de politie eensdeels door de onderbezetting bij het personeel — van surveilleren in de vroegere betekenis van dit woord is geen sprake meer — anderdeels door de overbezetting van kroegen en nachtgele~enheden,sinds jaar en dag enorm vermaard is; dat beklaagde, die zelf ook gezagsdrager is en militair rij-instruc-

teur, duidelijk bewezen heeft door zijn gedrag noch voor gezagsdrager noch voor rij-instructeur te deugen; dat aan de andere kant beklaagde in zijn dronkenschap, toen hij bemerkte dat zijn vrouw door de politie werd meegenomen, gezagsaanrandende daden heeft gepleegd, die hij in volle nuchterheid mogelijk zou hebben nagelaten;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de gepleegde feiten ongeschikt acht in de door hem beklede rang van korporaal der eerste klasse te blijven dienen;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 1 maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren; voorts (onvoorwaardelijk) verlaging tot stand van soldaat der laagste klasse — *Red.]*.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van **22** mei 1962

President: Mr. Veldman (plv.); *Leden:* Lt.-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.).
Raadsman: Mr. H. J. Brandsma, advocaat te 's-Gravenhage.

(zie het vonnis hiervoor).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van drie weken met verlaging tot de stand van soldaat der laagste klasse;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, ook na het aldaar gehouden verhoor van de getuigen, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde bijkomende straf, achtende het Hof beklaagde niet op grond van de gepleegde feiten ongeschikt in de door hem beklede rang te blijven dienen;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van artikel 25 van het Wetboek van Militair Strafrecht — alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT **DOENDE** IN **HOGER BEROEP IN** NAAM **DER** KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde bijkomende straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 18 april 1962

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel T. *H*. Wessels en Lt.-Kolonel J. C. C. Crena Uiterwijk.
Raadsman: Mr. *H*. de Waard.

Mishandeling en mishandeling van een ambtenaar in functie: Toen een agente van politie een soldaat (die zich had schuldig gemaakt aan zaakbeschadiging) bij de arm had gevat en deze zich trachtte los te rukken, zowel de te hulp geschoten verkeersbrigadier als de vervolgens te hulp gekomen agent van politie met vuistslagen mishandeld.

Twee maanden gevangenisstraf (bevestigd in appèl).

(W.Sr. art. 58, 300 en 304).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen **A.** v. M., geboren 26 april 1939, dpl. soldaat der 1e klasse, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat der eerste klasse bij de ,,Koninklijke Landmacht op of omstreeks **3** maart 1962 te Utrecht, .,toen de agente van gemeentepolitie te Utrecht, Helena Adriana de .,Roder hem en de soldaten Z. en H., als verdacht van het plegen van ,,het misdrijf van artikel 350 Wetboek van Strafrecht had aangehouden ,,en naar het politiebureau wilde geleiden ter voorgeleiding voor een ,,hulpofficier van justitie en daartoe de soldaat H. bij de arm had ge-,,vat, waarbij deze zich verzette, de ter plaatse aanwezige verkeers-,,brigadier Bruyn, die genoemde agente te hulp kwam, opzettelijk ge-,,welddadig de bril van het hoofd heeft geslagen en een vuistslag heeft ,,toegediend, waardoor deze bloedend werd verwond en veel pijn heeft ,,geleden en vervolgens, toen de agent van gemeentepolitie te Utrecht ,,C. F. van Eck ter plaatse was verschenen en aan agente de Roder en ,,brigadier Bruyn ter hulp was gekomen, genoemde agent de pet van ,,het hoofd heeft gerukt of geslagen en een slag in het gelaat heeft toe-,,gediend";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat der eerste klasse van de Koninklijke Landmacht, zich op 3 maart 1962 omstreeks 16.00 uur op de Catharijnebrug te Utrecht bevond, samen met de soldaten H. en Z.; dat hij en genoemde soldaten daar toen werden aangehouden door een agente van gemeentepolitie, die hem kennelijk wilde overbrengen naar het politiebureau; dat hij begreep, dat zij werden aangehouden door die agente omdat een van hen een ruit had vernield; dat de agente genoemde H. toen bij de arm heeft gevat, doch deze zich daartegen verzette en zich losrukte; dat hij toen een ter plaatse aanwezige verkeersbrigadier, naar hem later bleek B. Bruyn genaamd,

die daar genoemde agente te hulp kwam, willens en wetens met gewld een vuistslag in het gezicht heeft gegeven met de bedoeling hem pijnlijk te treffen, waardoor diens bril van het voorhoofd viel en brak en waardoor hij bloedend werd verwond; dat hij vervolgens willens en wetens een agent van gemeentepolitie, naar hem later bleek **C.** F. van Eck genaamd, die inmiddels ter plaatse was verschenen en genoemde agente de Roder en verkeersbrigadier Bruyn te hulp was gekomen, de pet van het hoofd heeft geslagen en een vuistslag in het gelaat heeft toegediend;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 6 maart 1962 (no. 348/1962), opgemaakt en gesloten door Helena Adriana de Roder, agente van gemeentepolitie te Utrecht en Cornelis Franciscus van Eck, agent van gemeentepolitie te Utrecht, zakelijk inhoudt als verklaring van:

eerste verbalisante:

dat zij op 23 maart 1962 omstreeks 16.00 uur op de Catharijnebrug te Utrecht drie militairen, als verdacht van het het plegen van het misdrijf artikel 350 Wetboek van Strafrecht, aanhield teneinde hen voor een hulpofficier van justitie te geleiden; dat zij hen zei, dat zij met haar mee moesten gaan naar het hoofdbureau van politie te Utrecht; dat de soldaten dit negeerden en hun weg wilden vervolgen; dat zij hierop een van de drie militairen, die haar later bleek genaamd te zijn H., bij de linkerarm vastgreep; dat het deze echter gelukte zich los te rukken; dat zij vervolgens door de verkeersbrigadier B. Bruyn werd bijgestaan, die genoemde H. vastgreep, waarop laatstgenoemde zich hevig verzette; dat hierop een andere van de drie militairen, die later bleek genaamd te zijn M., genoemde H. te hulp kwam en de verkeersbrigadier Bruyn met zijn tot vuist gebalde rechterhand sloeg, waardoor diens bril van het voorhoofd viel en brak en waardoor deze Bruyn een snede over het voorhoofd kreeg;

tweede verbalisant:

dat hij de agente van politie H. **A.** de Roder en de verkeersbrigadier B. Bruyn te hulp is gekomen; dat genoemde M. hem toen de pet van het hoofd rukte en hem met de rechterhand een slag in het gelaat gaf;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. *„Mishandeling";*
2. *„Mishandeling gepleegd tegen een ambtenaar gedurende de „rechtmatige uitoefening zijner bediening",*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. Artikel 300 juncto artikel 58 van het Wetboek van Strafrecht;
2. Artikel 304 junctis de artikelen 58 en 300 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of

omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 maanden — *Red.]*.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 14 augustus 1962

President: Mr. Veldman (plv.); *Leden:* Lt.-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.)

(zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de Krijgsraad onder de toegepaste wetsartikelen heeft vermeld artikel 58 van het Wetboek van Strafrecht, hetwelk het Hof vervangt door artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht:

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof overigens tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat het Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met verbetering als hoger aangegeven.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 18 april 1962

President: Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel T. *H*. Wessels en Lt.-Kolonel J. C. C. Crena Uiterwijk.
Raadsman: Mr. *H*. de Waard.

Wederspannigheid: door een agente van politie als verdacht van zaakbeschadiging bij de arm gevat teneinde te worden voorgeleid voor een hulpofficier van justitie, zich losgerukt.

14 dagen gevangenisstraf (bevestigd in appèl).

(W.Sr. art. 180).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen F. N. H., geboren 17 februari 1938, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Land-
„macht, op of omstreeks 3 maart 1962 te Utrecht, toen de agente van
„gemeentepolitie te Utrecht, Helena Adriana de Roder hem, als ver-
„dacht van het plegen van het misdrijf van artikel 350 Wetboek van
„Strafrecht had aangehouden en hem naar het politiebureau wilde
„overbrengen ter geleiding voor een hulpofficier van justitie en hem
„daartoe bij de arm had vastgegrepen, zich met geweld tegen deze
„ambtshandeling heeft verzet, door krachtig te rukken en te trekken in
„tegenovergestelde richting als die waarin de agente hem wilde voeren,
„en zich los te rukken";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht zich op 3 maart 1962 omstreeks 16.00 uur op de Catharijnebrug te Utrecht bevond, samen met de soldaten v. M. en Z.; dat hij daar toen werd aangehouden door een agente van gemeentepolitie, naar hem later bleek H. A. de Roder; dat deze hem toen bij zijn arm greep, kennelijk oin hem over te brengen naar het politiebureau; dat hij begreep dat zij dit deed, omdat een van hen, en wel Z., de ruit van de deur van een café aan het Vredenburg had ingetrapt; dat hij zich toen uit haar greep heeft losgerukt;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal, d.d. 6 maart 1962, (no. 348/1962) opgemaakt en gesloten te Utrecht, door de agente van gemeentepolitie te Utrecht Helena Adriana de Roder en de agent van gemeentepolitie te Utrecht Cornelis Franciscus van Eck, zakelijk inhoudt als verklaring van:

verbalisante:

dat zij zich op 3 maart 1962, omstreeks 16.00 uur bevond op de openbare weg de Catharijnebrug te Utrecht; dat haar toen aldaar door een kelner werd medegedeeld dat een van de drie militairen die de kelner haar wees en die zij toen zag naderen vanaf het Vredenburg in haar richting, een ruit had ingetrapt; dat zij, hierop, op genoemde openbare weg deze drie militairen staande hield en hen vroeg, wie van hen een ruit had ingetrapt, waarop zij haar antwoordden, dat zij dat niet wisten; dat zij, verbalisante, vervolgens deze drie militairen, als verdacht van overtreding van artikel 350 Wetboek van Strafrecht aanhield, teneinde hen te geleiden voor een hulpofficier van Justitie; dat dat zij genoemde militairen zei, dat deze met haar mee moesten gaan naar het Hoofdbureau van Politie te Utrecht; dat de militairen dit negeerden en hun weg wilden vervolgen; dat zij hierop een van de militairen, die haar later bleek genaamd te zijn F. N. H., bij zijn linker arm vastgreep; dat deze zich tegen haar, verbalisante, verzette, door hevig en krachtdadig te rukken en te trekken in tegenovergestelde richting als waarin zij hem wilde brengen; dat het genoemde H. gelukte zich los te rukken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-

staande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„*Wederspannigheid*",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 180 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 14 dagen — *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 14 augustus 1962

President: Mr. Veldman (plv.); *Leden:* Lt.-Generaals van der Kroon, Mr. Schepers en Zegers, Schout-bij-Nacht Bakker (plv.).

(zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien van de opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van een maand;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat het Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met overneming der gronden.

Krijgsraad te Velde Ned. Nieuw Guinea

Vonnis van 25 juli 1962

President: Lt.-Kolonel G. *H*. H. Schröder; *Leden:* Lt.-Kolonels K. *R*. van Buren en Mr. J. H. G. Boekraad.

Raadsman: Res. 2e luit. J. Garritsen.

Opzettelijke ongehoorzaamheid, tweemaal gepleegd: (1) Opzettelijk niet voldoen aan het bevel van de onderofficier van de wacht (zijn meerdere) hem door een dpl. soldaat mondeling overgebracht, om bij die meerdere te komen; (2) Weigeren te voldoen aan het bevel van diezelfde meerdere, in verband met aangezegd rapport zijn registratienummer op te geven.

„Tijd van oorlog" aangenomen. Uitvoerig gemotiveerd dat door verschillende omstandigheden de latente spanningen zijn gaan duiden op een dreigende oorlog van grotere of kleinere omvang.

(W.M.Sr. art. 114; W.Sr. art. 87.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT IN NEDERLANDS NIEUW-GUINEA TE HOLLANDIA,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen T. B. V., geboren 14 september 1941, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 30 januari 1962, derhalve in tijd van oorlog, te Hollandia, althans in Nederlands Nieuw-Guinea, terwijl hij was ingedeeld bij de wacht van de Marinekazerne aldaar:

„1e. heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem namens de onderofficier van voornoemde wacht, de dienstplichtig korporaal A. A. J. M. van Bijnen, door de eveneens bij genoemde wacht ingedeelde dienstplichtig soldaat J. J. G. H. Hanewald gegeven dienstbevel zich bij hem, onderofficier van de wacht, te melden;

„2. heeft geweigerd, te gehoorzamen aan het hem door de onderofficier van voornoemde wacht, de dienstplichtig korporaal A. A. J. M. van Bijnen gegeven dienstbevel om zijn registratienummer op te geven — welk bevel hem werd gegeven nadat hem door de korporaal van Bijnen rapport was aangezegd — daarbij zeggend zoiets als: „„Zoek dat maar in je boekje op"";

Overwegende: enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij het Staf en Staf Detachement van de Brigade Nederlands Nieuw-Guinea en gelegerd in de Marinekazerne te Hollandia in Nederlands Nieuw-Guinea, op 30 januari 1962 was ingedeeld bij de wacht van voornoemde marinekazerne; dat hij derhalve op het appèl wachtsvolk, zieken en gestraften van 14.30 uur aanwezig diende te zijn; dat hij zich echter verslapen had; dat hij te 14.45 uur van die dag van de hem bekende, tevens die dag bij genoemde wacht ingedeelde dienstplichtig soldaat J. J. G. H. Hanewald, vernam, dat hij zich direct bij de onderofficier van de wacht, de hem bekende dienstplichtig korporaal A. A. J. van Bijnen diende te melden,

waarbij deze zei: ,,Ik moet je van korporaal van Bijnen zeggen, dat je ,,nu naar de wacht moet komen om je bij hem te melden''; dat hij zich niet bij de korporaal van Bijnen is gaan melden; dat hem in verband met het voorgaande, te 15.50 uur die dag door voornoemde korporaal rapport werd aangezegd; dat, toen deze derhalve naar zijn registratienummer vroeg, hij geantwoord heeft: ,,Als je alles zo goed weet, zoek je ,,dat maar in je boekje op''; dat hij zijn registratienummer niet heeft opgegeven aan voornoemde korporaal; dat hij wist, dat korporaal van Bijnen zijn militaire meerdere was, die in zijn functie van onderofficier van de wacht in beide gevallen bevoegd was, hem de opdrachten te geven;

Overwegende, dat Arnoldus Anthonius Johannes Maria van Bijnen, oud 20 jaar, dienstplichtig korporaal, registratienummer 41.08.16.033, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 30 januari 1962 als onderofficier van de wacht ingedeeld was bij de wacht van de marinekazerne te Hollandia in Nederlands Nieuw-Guinea; dat die dag eveneens tot de wacht van voornoemde kazerne behoorden de dienstplichtige soldaten Th. B. V. en J. J. G. H. Hanewald; dat op het appel wachtsvolk, zieken en gestraften van 14.30 uur bleek, dat soldaat V. ontbrak; dat hij direct na dit appel aan de soldaat Hanewald de opdracht gaf aan soldaat V. namens hem, Van Bijnen, de opdracht te geven zich direct bij hem te komen melden; dat de soldaat V. zich niet direct is komen melden; dat hij driekwartier later van soldaat Hanewald vernam, dat deze de opdracht aan V. had doorgegeven; dat te omstreeks 15.50 uur die dag soldaat V. in het wachtlokaal verscheen, aangezien hij om 16.00 uur op post moest; dat hij, Van Bijnen, hem toen rapport aanzegde in verband met het gebeurde en dat hij V. daarom naar zijn registratienummer vroeg; dat deze daarop antwoordde: ,,Zoek dat maar in je boekje op''; dat V. zijn registratienummer toen niet heeft opgegeven;

Post alia: enz.;

Overwegende: [bewezenverklaring — Red.];

Overwegende, met betrekking tot de telastegelegde ,,tijd van oor-,,log", dat de Auditeur-Militair ter zitting heeft overgelegd een vonnis van de Krijgsraad voor de Zeemacht in Nederlands Nieuw-Guinea van 26 april 1962;

Overwegende, dat de Krijgsraad voor de Zeemacht voornoemd in dit vonnis heeft overwogen, dat op 1 november 1961 de omstandigheden met betrekking tot een oorlogsdreiging hier te lande zodanig waren gewijzigd, dat op deze datum ,,tijd van oorlog'' in de zin van de strafwet aanwezig was;

Overwegende, dat genoemde Zeekrijgsraad ter motivering van dit standpunt onder meer overwoog:

,,dat in de loop van 1961 de bedreiging van de Indonesische Rege-,,ring tot met geweld in bezit nemen van Nederlands Nieuw-Guinea ,,openlijk en steeds vaker werd herhaald;

,,dat pogingen tot het verwekken van opstand in dit gebiedsdeel

„door bewapende infiltranten een paar maal hebben plaatsgevonden;

„dat sedert de rede van het Indonesische Staatshoofd van 19 de-
„cember 1961 door georganiseerde Indonesische land- en zeestrijd-
„krachten openlijk daden van agressie tegen dit gebiedsdeel zijn ge-
„pleegd waarbij herhaaldelijk met de wapenen moest worden opgetre-
„den, terwijl eenmaal een Nederlands oorlogsschip door een Indonesisch
„militair vliegtuig werd gebombardeerd en beschoten;

„dat met betrekking tot de gespannen situatie speciale wettelijke
„maatregelen zijn of worden voorbereid;

„dat eveneens met het oog op deze situatie bijzondere troepenver-
„plaatsingen en versterking van het militaire potentieel zelfs met vlieg-
„tuigen vanuit Nederland hebben plaatsgevonden;

„dat de waakzaamheid van de strijdkrachten is verhoogd;

„dat al deze feiten en omstandigheden niet duiden op „normale vre-
„„desomstandigheden" doch daarentegen de latente spanningen die ten
„tijde van het ten laste gelegde feit tussen Indonesië en Nederland
„bestonden gezien de daarvoor en daarna plaatsgehad hebbende feiten
„duiden op een dreigende oorlog van grotere of kleinere omvang;

„dat daar gelaten of aan verhoogde strafmaxima behoefte bestaat
„het in beginsel juist is, dat onder omstandigheden als bovenvermeld
„bepaalde strafwaardige gedragingen als strafbare feiten worden aan-
„gemerkt";

Overwegende, dat de Krijgsraad de mening van de Zeekrijgsraad overneemt en tot de zijne maakt;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

*„Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog meermalen ge-
„pleegd",*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 1e lid j° 2e lid Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken en plaatsing in een strafklasse voor de tijd van 4 maanden — *Red.].*

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van **6** juni 1962

(M.A.W. 1961/K *50)*

Voorzitter: Mr. *A.* Blom (fgd.); *Leden:* Mrs. P. J. Rutgers van der Loeff en Jhr. C. M. 0 . van Nispen tot Sevenaer.

(Voorschrift beoordeling officieren landmacht)

Weliswaar is de stelling dat de inspecteur alleen dan een oordeel op de beoordelingslijst zou kunnen geven, als dit zou berusten op persoonlijk contact met de te beoordelen officier, onjuist, doch ***de*** *door de inspecteur indirect verkregen gegevens moeten betreffen de* ***wijze*** *van dienstvervulling gedurende het beoordelingsrijdvak.*

Deze eis geldt ook voor de beoordeling „voor bevordering", waaraan niet afdoet de bevoegdheid van de inspecteur om bij het uitbrengen van een advies betreffende een keuzebevordering in aanmerking te nemen al hetgeen hem omtrent de betrokkene, ook uit vroegere beoordelingstijdvakken, bekend is.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: X., wonende te Y, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen de Minister van Defensie, verweerder, voor wie ter openbare terchtzitting als gemachtigde is opgetreden de kolonel b.d. H. Staring, wonende te Rijswijk.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP, enz.

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat over klager, luitenant-kolonel-arts, op 19 mei 1960 een beoordelingslijst is opgemaakt, het tijdvak van 1 mei 1958 tot 1 mei 1960 betreffende, aan de voorzijde waarvan de navolgende beoordelingen zijn vermeld: „Beoordeelde wordt in zijn rang beoordeeld met; „zeer goed. Voor bevordering: aan te bevelen";

dat op deze lijst in de ruimte ter beschikking van autoriteiten door wier tussenkomst de lijst wordt ingediend, onder meer een aantekening is gesteld door de inspecteur van de militair-geneeskundige dienst, de generaal-majoor-arts Dr. H. J. van der **G.,** welke aantekening als volgt luidt:

„Op grond van de qualificaties achter de punten: „dienstopvatting", „„bezieling bij de uitoefening van de dienst", „tactische bekwaamheid" „en „handhaving van de krijgstucht t.a.v. zichzelf" beoordeel ik be„trokkene in zijn rang met „goed tot zeer goed" en acht ik hem voor „bevordering „nog niet aan te bevelen wegens nog te verbeteren eigen„„schappen"."";

Overwegende dat verweerder naar aanleiding van een door klager tegen dit onderschrift ingediend bezwaarschrift bij besluit van 30 oktober 1961 --- gezien het advies nopens dit bezwaarschrift uitgebracht door een commissie, als brdoeld in punt 38 van het Voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Koninklijke landmacht, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 21 april 1948 (Stb. I 161) — ter kennis van klager heeft gebracht — voorzover in dit geding van belang — dat aan hem, door de op 19 mei 1960 omtrent hem opgemaakte beoordeling niet in alle opzichten recht is wedervaren en dat het zal worden beschouwd, alsof het onderschrift van de inspecteur van de militair-geneeskundige dienst luidt: „Op grond van het gestelde „op de binnenzijde van de beoordelingslijst en de aan een luitenant„kolonel-arts en een kolonel-arts te stellen eisen, behoort betrokkene „naar mijn mening nog niet tot de meest geschikten van zijn rangge„noten en beoordeel ik hem in rang met: „goed tot zeer goed" en voor „bevordering: „nog niet aan te bevelen wegens nog aan te vullen tekort„„komingen.";

Overwegende dat klager tegen dit besluit bij de Raad beroep heeft ingesteld en op de bij aanvullend klaagschrift aangevoerde gronden

heeft verzocht het daarheen te leiden, dat voormeld onderschrift zal worden doorgehaald;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie op de daarin vermelde gronden heeft verzocht het beroep ongegrond te verklaren;

Overwegende dat verweerders gemachtigde bij schrijven van 14 mei 1962 de Raad nog heeft doen toekomen een brief d.d. 4 mei 1962 van de generaal-majoor van de generale staf H., en ter terechtzitting van de Raad heeft overgelegd brieven d.d. 1, 4 en 14 mei 1962 onderscheidenlijk van de kolonel der artillerie, chef-staf van de inspectie van de militair-geneeskundige dienst, P., de brigade-generaal-arts B. en Dr. H. J. van der *G.* voornoemd, welke brieven door verweerders gemachtigde onder toezending van het rapport der voormelde commissie van onderzoek en de daartegen door klager ingediende bezwaren waren uitgelokt;

IN **RECHTE:**

Overwegende dat de inspecteur van de militair-geneeskundige dienst zijn in het aangevallen onderschrift gestelde beoordeling van klager heeft doen berusten op een viertal waarderingen van in de binnenzijde der lijst vermelde beoordelingspunten, welke punten alle waren gewaardeerd met „goed tot zeer goed";

Overwegende dat de vraag rijst, of door dit viertal waarderingen het oordeel van de inspecteur voldoende zou kunnen worden gefundeerd;

dat toch een verschil in waardering tussen „goed tot zeer goed" en „zeer goed" gering is en in het algemeen zeer beïnvloed door subjectieve factoren;

dat, mede in verband met voormelde omstandigheid, de beoordeling „in zijn rang" wel nauw verband dient te houden met de waarderingen, welke in de binnenzijde der lijst zijn gesteld, doch niet zonder meer als de resultante van die waarderingen kan worden beschouwd, maar ook enigermate als een zelfstandige waardering moet worden beschouwd;

dat dit totaal-beeld van de beoordeling „in zijn rang" zich althans in de praktijk wat beter voor een meer nauwkeurige waardering zal lenen dan de vele beoordelingspunten aan de binnenzijde der lijst elk voor zich;

Overwegende dat de Raad voor het overige in het midden kan laten wat van de in de vorige overweging gestelde vraag is, nu uit de gedingstukken blijkt, dat meervermeld oordeel van de inspecteur van de militair-geneeskundige dienst in feite mede heeft berust op andere gronden dan de vier meergemelde waarderingen door de commissie van beoordelaars;

Overwegende dienaangaande, dat klager in zijn bezwaarschrift heeft aangevoerd, dat de inspecteur van de militair-geneeskundige dienst gedurende het onderhavige beoordelingstijdvak geen enkel contact — hetzij acoustisch of visueel — met klager of diens onderhebbend onderdeel heeft gehad;

dat deze bewering, welke klager ter terechtzitting van de Raad — afgezien van misschien een enkel telefoongesprek — heeft gehand-

haafd, vanwege verweerder niet is betwist en steun vindt in de gedingstukken;

dat toch in de door de inspecteur van de militair-geneeskundige dienst ten overstaan van de commissie van onderzoek afgelegde verklaring volgens het daarvan opgemaakte rapport niets is te vinden, dat wijst op enig gegeven, aan klagers dienstverrichting gedurende het onderhavig beoordelingstijdvak ontleend;

dat de verklaring ook positieve aanwijzingen geeft, dat het oordeel berustte op vroeger over klager uitgebrachte beoordelingen en op de dienstverrichting van klager gedurende één of meer voorafgaande tijdvakken;

dat voorts in de verklaring is gesteld, dat klager het voordeel heeft gehad als plaatsvervanger een officier te hebben, die zeer goed was, en dat in het onderschrift met ,,eigenschappen" was bedoeld ,leiderseigen-,,schappen";

dat echter deze verklaring in beide onderdelen met klem en gemotiveerd door de drie leden der commissie van beoordelaars in hun voormelde brieven is aangevochten — voor wat het eerste onderdeel betreft althans voorzover daarmede enige afbreuk zou worden gedaan aan klagers eigen kwaliteiten;

dat ook de commissie van onderzoek kennelijk van klagers duidelijke leiderseigenschappen overtuigd was;

Overwegende dat de Raad op grond van het vorenstaande, in onderling verband en samenhang beschouwd, van oordeel is, dat het in het onderschrift gestelde oordeel althans met betrekking tot het onderhavige beoordelingstijdvak op onvoldoende gronden berust;

dat hierbij nog opmerking verdient, dat mede blijkens voormeld rapport het oordeel der commissie van beoordelaars betreffende de waarderingen aan de voorzijde der lijst werd gedeeld door de luitenant-generaal P. Gips;

Overwegende nog naar aanleiding van het namens verweerder ter terechtzitting van de Raad aangevoerde;

dat aan verweerders gemachtigde moet worden toegegeven, dat onjuist zou zijn de stelling, dat de inspecteur alleen dan een oordeel zou kunnen geven, als dit zou berusten op persoonlijk contact met de te beoordelen officier, en dat de Raad ook niet wil betwisten, dat de inspecteur van een wapen of dienstvak beter dan wie ook in de gelegenheid is de hem onderhebbende officieren onderling te vergelijken;

dat echter, wil de inspecteur bevoegd kunnen zijn bij wege van een op een beoordelingslijst te stellen onderschrift daarop een afwijkend oordeel, gegrond op indirect verkregen gegevens, te stellen, ook deze indirect verkregen gegeven? moeten betreffen de wijze van dienstverrichten door de beoordeelde gedurende het tijdvak, waarop de lijst betrekking heeft;

dat deze eis niet alleen geldt voor de beoordeling ,,in zijn rang" doch evenzeer voor de beoordeling ,,voor bevordering". waaraan niet afdoet de bevoegdheid van de inspecteur om, wanneer zijn advies wordt gevraagd omtrent de keuze uit hen, die voor bevordering zijn

aanbevolen, bij zijn vergelijking van de verschillende kandidaten te doen wegen al hetgeen hem omtrent betrokkenen bekend is, met name ook uit langer verstreken beoordelingstijdvakken;

dat uit het vorenstaande beschouwd in onderling verband en samenhang met voormeld schrijven d.d. 14 mei 1962 van de inspecteur van de militair-geneeskundige dienst, moet worden afgeleid, dat deze — zulks blijkens het hierboven overwogene ten onrechte — zich bij zijn onderschrift heeft laten leiden tot een zodanige, niet tot het onderhavige beoordelingstijdvak beperkte, afweging;

dat immers dit schrijven als reactie op meervermeld rapport en de daartegen door klager ingebrachte bezwaren slechts de navolgende verklaring behelst:

„De luitenant-kolonel-arts X. wordt door mij op grond van de over „hem uitgebrachte beoordelingen in de rang van luitenant-kolonel-arts „alsmede op grond van zijn optreden en zijn persoonlijkheid niet ge„acht te behoren tot de meest geschikte van zijn ranggenoten en ik „kan hem derhalve niet voor bevordering aanbevelen.";

Overwegende dat blijkens het vorenstaande, mede gelet op het bepaalde in punt 26 van het V.B.O., de navolgende beslissing dient te worden genomen:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bestreden besluit nietig, voorzover betrekking hebbend op het onderschrift van de inspecteur van de militair-geneeskundige dienst;

Verstaat, dat het zal worden beschouwd, alsof dit onderschrift luidt: „Gezien".

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over de eerste halve jaren 1961 en 1962

Het CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK deed ons toekomen de hierna volgende 5 overzichten betreffende de omvang van de werkzaamheden van de militaire rechtscolleges en de gerechtelijk geconstateerde criminaliteit onder de militairen met betrekking tot de eerste halve jaren 1961—1962:

1. de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, de Krijgsraad voor de Zeemacht (te 's-Gravenhage), de Krijgsraden te Velde voor de Landmacht (tezamen h.t.l.) en de Krijgsraad te Velde voor de Luchtmacht (staat 1);
2. de personen, wier zaken bij eindvonnis zijn afgedaan, naar de instantie en de aard der delicten (staat 2);
3. de zaken, welke buiten geding zijn afgedaan, naar de aard der delicten en de bevoegdheid der instantie; art. 74 W.Sr. (staat 3);
4. de personen, wier zaken bij eindvonnis zijn afgedaan, gespecificeerd naar de te hunnen aanzien gewezen eindvonnissen (staat 4);
5. de terzake van commune misdrijven en militaire misdrijven veroordeelden, naar de aard der delicten (staat 5).

STAAT 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, de Krijgsraad voor de Zeemacht, de Krijgsraden voor de Landmacht (tezamen) en de Krijgsraad voor de Luchtmacht; 1e halfjaar 196111962.

a. Hoog Militair Gerechtshof b. Krijgsraad voor de Zeemacht c. Krijgsraden voor de Landmacht (tezamen) d. Krijgsraad voor de Luchtmacht	Aard der delicten					
	Commune delicten				Militaire delicten	
	Misdrijven		Overtredingen			
	1e halfjaar					
	1961	1962	1961	1962	1961	1962
1	2	3	4	5	6	7
A. Zaken, op 1 januari aanhangig, totaal	36	37	10	15	20	32
waarvan a.	19	15	5	8	5	10
b.	—	—	—	—	—	—
c.	17	20	4	7	14	22
d.	—	2	1	—	1	—
B, Zaken, in de loop van het 1e halfjaar bij verwijzing aanhangig gemaakt. totaal.	550	604	563	568	355	393
waarvan a.	35	45	27	16	39	25
b.	67	59	24	17	26	25
c.	353	424	401	443	249	293
d.	95	76	111	92	41	50
C. Zaken, in de loop van het 1e halfjaar afgedaan						
1. bij eindvonnis, totaal.	551	600	553	574	342	404
waarvan a.	44	40	22	20	28	29
b.	64	58	24	17	26	25
c.	351	425	395	445	246	301
d.	92	77	112	92	42	49
2. op andere wijze, totaal	2	4	3	2	1	1
waarvan a.	2	4	3	2	1	1
b.	—	—	—	—	—	—
c.	—	—	—	—	—	—
d.	—	—	—	—	—	—
D. Zaken, op 30 juni nog onafgedaan totaal	33	37	17	7	32	20
waarvan a.	8	16	7	2	15	5
b.	3	1	—	—	—	—
c.	19	19	10	5	17	14
d.	3	1	—	—	—	1

STAAT 2. Personen, op wie de in staat 1 achter rubriek C, sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; 1e halfjaar 1961-1962

Instantie en aard der delicten	1e halfjaar			
	1961		1962	
	Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen
1	2	3	4	5
A. Hoog Militair Gerechtshof				
Commune delicten Misdrijven	—	44	3	37
Commune delicten Overtredingen	3	19	1	19
Militaire delicten	—	28	—	29
B. Krijgsraad voor de Zeemacht				
Commune delicten Misdrijven. .	2	62	2	56
Commune delicten Overtredingen	5	19	6	11
Militaire delicten	—	26	—	25
C. Krijgsraden voor de Landmacht (tezamen)				
Commune delicten Misdrijven. .	4	347	4	421
Commune delicten Overtredingen	17	378	11	434
Militaire delicten	2	244	—	301
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht				
Commune delicten Misdrijven. .	4	88	4	73
Commune delicten Overtredingen	8	104	2	90
Militaire delicten	—	42	—	49

STAAT 3. Afdoening buiten geding (art. 74 W.v.Sr.); 1e halfjaar 1961-1962

Aard der delicten	1e halfjaar	
	1961	1962
1	2	3
Zaken, welker berechting zou behoren tot de bevoegdheid van:		
a. het Hoog Militair Gerechtshof	11	14
b. de Krijgsraad voor de Zeemacht	969	867
c. de Krijgsraden voor de Landmacht	4 424	4 879
d. de Krijgsraad voor de Luchtmacht	1 049	923

STAAT 4. Overzicht van de personen, vermeld in staat 2, gespecificeerd naar de te hunnen aanzien gewezen vonnissen; 1e halfjaar 1961-1962

Instantie en aard der delicten[1])	ten aanzien van wie		terug-verwezenen naar de commanderende officier	vrijgesprokenen	veroordeelden		
	de militaire rechter zich onbevoegd verklaarde	de telastelegging werd nietig verklaard			onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	ged. onv., ged. voorwaardelijk
1	2	3	4	5	6	7	8
A Hoog Militair Gerechtshof							
1. Commune delicten — Misdrijven . . . . a.	—	—	3	3	17	1	20
1. Commune delicten — „ . . . . b.	—	—	—	1	24	1	11
1. Commune delicten — Overtredingen . . . a.	—	—	—	6	16	—	—
1. Commune delicten — „ . . . b.	—	—	—	8	10	—	2
2. Militaire delicten . . . . . a.	—	—	—	—	20	—	8
„ „ . . . . . b.	—	—	—	1	23	2	3
B. Krijgsraad voor de Zeemacht							
1. Commune delicten — Misdrijven . . . . a.	—	—	—	1	37	6	20
1. Commune delicten — „ . . . . b.	—	—	—	—	37	2	19
1. Commune delicten — Overtredingen . . . a.	—	—	—	—	24	—	—
1. Commune delicten — „ . . . . b.	—	—	—	1	16	—	—
2. Militaire delicten . . . . . a.	—	—	—	—	22	2	2
„ „ . . . . . b.	—	—	—	—	21	3	1
C. Krijgsraden voor de Landmacht							
1. Commune delicten — Misdrijven . . . . a.	1	—	8	29	175[2])	21	117
1. Commune delicten — „ . . . . b.	—	—	9	27	260	24	105
1. Commune delicten — Overtredingen . . . a.	1	2	—	37	348	2	5
1. Commune delicten — „ . . . b.	1	1	1	36	397	5	4
2. Militaire delicten . . . . . a.	—	—	11	7	168	25	35
„ „ . . . . . b.	—	—	7	7	233	17	37
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht							
1. Commune delicten — Misdrijven . . . . a.	—	—	2	7	43	3	37
1. Commune delicten — „ . . . . b.	—	—	3	2	39	3	30
1. Commune delicten — Overtredingen . . . a.	—	—	1	5	105	—	1
1. Commune delicten — „ . . . b.	—	—	—	4	88	—	—
2. Militaire delicten . . . . . a.	—	—	2	2	20	7	11
„ „ . . . . . b.	—	—	—	—	39	2	8

[1]) a = 1e halfjaar 1961, b = idem 1962.

[2]) Hieronder 1 persoon, bovendien ter beschikking van de Regering gesteld (art. 37/37a, W. v. Sr.)

STAAT 5. Overzicht van de door Hoog Militair Gerechtshof en Krijgsraden t.z.v. misdrijven en militaire delicten veroordeelden, naar de aard der delicten; 1e halfjaar 1961/1962.

Aard der delicten	Aantallen veroordeelden in 1e halfjaar							
	1961				1962			
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan		
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	ged. onv., ged. vw.		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	ged. onv., ged. vw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
A. Wetboek van Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131 t/m 151)	11	9	1	1	5	5	—	—
VII Misdrijven, waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebracht (art. 157 t/m 176)	3	3	—	—	2	1	—	1
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)	12	10	—	2	20	14	1	5
IX Meineed (art. 207)	2	2	—	—	1	1	—	—
XII Valsheid in geschriften (art. 225 t/m 235)	6	2	1	3	5	5	—	—
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239 t/m 254 bis)	50	23	6	21	46	11	17	18
XVI Belediging (art. 261 t/m 271)	2	2	—	—	4	4	—	—
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274 t/m 286)	1	—	—	1	2	—	—	2
XIX Misdrijven tegen het leven gericht (art. 287 t/m 299)	1	1	—	—	—	—	—	—
XX Mishandeling (art. 300 t/m 306)	38	26	1	11	43	31	1	11
XXI Veroorzaken van de dood of van lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)	16	11	1	4	11	9	—	2
XXII Diefstal en stroperij (art. 310 t/m 316)	191	77	10	104	210	118	4	88
XXIII Afpersing en afdreiging (art. 317 t/m 320)	1	1	—	—	—	—	—	—
XXIV Verduistering (art. 321 t/m 325)	36	15	4	17	44	29	5	10
XXV Bedrog (art. 326 t/m 339)	4	2	1	1	4	3	—	1
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350 t/m 354)	24	14	1	9	25	20	1	4
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355 t/m 380)	1	1	—	—	—	—	—	—
XXX Begunstiging (art. 416 t/m 420)	11	7	—	4	17	14	—	3

Wegenverkeerswet en Wegenverkeersreglement . . .	197	135	7	55	212	176	3	33
Warenwet	–	—	—	—	1	–	1	–
Telegraaf- en Telefoonwet	3	1	—	2	1	1	—	—
Bijzondere wetten. Totaal	200	136	7	57	214	177	4	33
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen onttrekt (art. 96 t/m 107)	135	92	15	28	164	133	9	22
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128)	189	145	14	30	191	157	6	28
V Schending van verschillende dienstplichten (art 129 t/m 150)	40	30	6	4	68	52	8	8
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158) . .	2	—	—	2	24	21	1	2
VII Vernieling, beschadiging of wegmaking van ten behoeve van de krijgsmacht dienende goederen (art. 159 t/m 161)	—	—	—	—	4	4	—	—
Wetboek van Militair Strafrecht. Totaal	366	267	35	64	451	367	24	60
Totaal rubrieken A, B en C	976	609	68	299	1 104	809	57	238
Aantal dubbeltellingen [1]	159	107	3	49	157	130	3	24
Aantal veroordeelden	817	502	65	250	947	679	54	214

[1]) Dit zijn personen, terzake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Hetwelk doende, enz. [1])

De formule *Hetwelk doende enz.*, al of niet met komma achter *doende*, handhaaft zich in Nederland onder verzoekschriften aan hoge autoriteiten met een verwonderlijke taaiheid. Blijkbaar bestaan er modellen, die deze aanloop tot de ondertekening in de hand werken. Een dienstplichtige, die een rekest om tegemoetkoming inzake zijn militaire verplichtingen aan de betrokken minister te richten had, verzekerde mij zelf, van zijn superieuren te hebben geleerd dat de formule bij zulke stukken voorgeschreven is.

Toch is het gebruiken ervan, als ik het goed zie, geen bewijs van eerbied, maar eerder van nonchalance tegenover degene aan wie het verzoekschrift gericht is. Wat toch is de herkomst ervan? Er zijn formules geweest als *Hetwelk doende zult gij wel doen*, eventueel verlengd met *en zal God u zegenen*, of wel met *en zal God voor u bidden* (in deze laatste toevoeging *God* als object op te vatten en de ondertekenaar als subject), en ook nog wel andere, die allemaal dit gemeen hebben dat *doende* betrekking heeft op de autoriteit aan wie de ondertekenaar het verzoek heeft gericht: zie *W.N.T.* VI, 691. De woorden *hetwelk doende* betekenden dus ,,als gij dit doet", oftewel ,,als gij mijn ,,verzoek inwilligt".

Nu zullen we ons moeten voorstellen dat in vroegere brievenboeken of andere werken die voorlichting gaven in het stellen van verzoekschriften, zo'n formule aan het slot van een briefmodel voorkwam, en dan wel een of meerdere malen voluit, terwijl in volgende brieven van dezelfde soort, om onnodige herhaling te vermijden (mogelijk zelfs wel uit de didaktische overweging, de gebruiker gelegenheid te geven zijn geheugen op te scherpen), alleen de aanloop van de formule werd opgenomen, met een *enz.* als afkortingsteken. Zo kan men zich ook denken dat een brievenboek, waarvan de samensteller zijn gebruikers een slotformule wil leren als *Ik heb de eer te zijn van U Hoogedelgestrenge Heer de dienstwillige dienaar*, die woorden een of een paar maal voluit geeft, en daarna bij volgende briefmodellen of variaties van onderwerp ze inkort tot *Ik heb de eer te zijn, enz.* Zo'n om praktische of didaktische redenen toegepaste afkorting zal dan in het geval van *Hetwelk doende, enz.* als de volledige formule zijn opgevat en klakkeloos overgenomen en nageschreven.

Als de befaamde slotformule op die manier in de wereld gekomen is — en het móet toch wel ongeveer zo gegaan zijn —, dan staat hij dus op één lijn met *Ik heb de eer te zijn, enz.* Een dergelijke verkortende verminking nu van de volle tirade als aanloop tot de onmiddellijk volgende ondertekening zou, of men de volledige tirade bewondert of niet, eenvoudig onbehoorlijk zijn tegenover degene aan wie de brief is

---

[1]) Dit artikel van de hand van Prof. Dr. C. B. VAN HAERINGEN, hoogleraar in de Nederlandse taalkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, is overgenomen uit ,,TAAL EN TONGVAL", tijdschrift voor de studie van de Nederlandse volks- en streektalen, officieel orgaan van de Dialekcentrales van Gent, Leuven en Amsterdam (Nieuwe Hoogstraat 17, Amsterdam-C.), dertiende jaargang, 1961, blz. 150-152. *(Red. M.R.T.).*

gericht. Even onbehoorlijk zal oorspronkelijk geweest zijn het *enz.* na *Hetwelk doende;* ja nog onbehoorlijker, omdat de geadresseerde van stukken waaronder *Hetivelk doende* prijkt, aanspraak mag maken op, en ook in die stukken geëerd wordt met, een hogere titulatuur dan „Hoogedelgestrenge Heer".

Het *W.N.T.* zegt in het aangehaalde artikel: „De woorden *Hetwelk doende enz.* vormen nog altijd in Noord-Nederland het gewone besluit van een request, doch hebben daar, in verband met de voorafgaande bewoordingen, vaak eigenlijk geen zin". Dat vonnis, uitgesproken in de allereerste jaren van onze eeuw, had billijkerwijze heel wat strenger kunnen zijn. De woorden zijn niet alleen zonder zin, maar ze zijn door hun onvolledigheid (al wordt die onvolledigheid dan niet meer beseft) ongepast.

De betrekkelijk milde, te milde, veroordeling ervan in het *W.N.T.,* al meer dan een halve eeuw geleden, heeft intussen niet belet dat een lichaam waarbij men het juiste inzicht te dezer zake zou mogen verwachten, tot voort kort er zich stelselmatig van bediende, namelijk de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Tot voor luttele jaren werden verslagen van congressen waarbij leden van de Akademie Nederland hadden vertegenwoordigd — niet eens rekesten dus! — aan een minister aangeboden met *Hetwelk doende enz.!*

Een jongere vorm is *Hetwelk doende,* zonder *enz.* Die berust op een herinterpretatie van de zonderlinge formule. Het participium wordt nu betrokken niet op de geadresseerde, maar op de ondertekenende adressant, op de wijze van andere participiale afsluitingen van een brief, als *hoogachtend, aanbevelend* e.d. In deze vernieuwde vorm treft men de formule aan onder het model van een verzoekschrift aan een minister van oorlog in *Winkler Prins Woordenboek* I, 38. Veel „zinniger" is het sluitstuk daarmee niet geworden: de „zin" die men erin gelegd wenst te zien, is blijkbaar deze: „terwijl ik dit doe", nl. „terwijl ik het bovenstaande rekest indien", en er valt over te twisten of het statige relativum *hetwelk* in zodanig gebruik te verdedigen is.

De hier veronderstelde herinterpretatie komt nog duidelijker uit aan een andere vervorming, die ik helaas niet meer documenteren kan, maar uit enige decennia oude herinnering citeren moet, voor de authenticiteit ervan overigens instaande: *Hetwelk met den meesten eerbied is doende . . .* (volgde de ondertekening). Deze op zichzelf lang niet onredelijke reconstructie van de in staat van verval verkerende formule heeft, voor zover mij bekend is, geen navolging gevonden.

Maar er is weinig reden, de pogingen tot een verantwoorde reconstructie van de niet meer begrepen bewoordingen op hun waarde te toetsen. Er is voor indieners van verzoekschriften meer reden om die goedbedoelde pogingen na te laten, en hun stuk op te stellen zonder dat besluit, dat met *enz.* ongepast en zonder *enz.* op zijn best raar moet heten. Geen gezagsdrager of bewindsman zal zich in zijn beslissing op het ingediende verzoek ook maar in het minst laten influenceren door de aan- of afwezigheid van *Hetwelk doende,* hetzij zonder hetzij mèt *enz.,* en in het laatste geval hetzij met hetzij zonder komma achter *doende.*

C. B. VAN HAERINGEN.

REGISTER

van deel LV, **1962**

Blz.

Aangelegenheid die vreemd is aan de belangen van de dienst. Een sergeant, o.o. van controle, droeg een korporaal-chauffeur op om van een voorgeschreven route af te wijken en te wachten, terwijl de sergeant voetballers trainde . 394

Aanrijding. Zie bij Rijongeval.

Achteruitrijden. Overtr. van art. 33 W.V.R. is niet telastegelegd, doch de elementen van dit delict konien slechts voor in de omschrijving van de omstandigheden, waaronder art. 30 W.V.W. is begaan . . . **41**

Administratieve rechtspraak.

— Indien een conduite rapport beoordelingen bevat, welke een ongunstige invloed op de bevorderingskansen van een betrokkene kunnen hebben, moeten deze hem worden medegedeeld. Het bezwaar van de ond. off., gericht hiertegen, dat, hoewel hem de laatste jaren geen zodanige mededelingen waren verstrekt, hij toch voor (keuze-) bevordering gepasseerd was, moet worden verworpen. Immers hier was er alleen sprake van dat de beoordelingen van de wèl bevorderde ond. offn. veel gunstiger waren dan die van klager. Een beroep op gelijkheidsbeginsel afgewezen: de omstandigheden in de dienstvakken zijn verschillend . . 59

— Certificaat voor draaggolfmonteur is een geldig certificaat van militaire vakbekwaamheid. De M.v.D. merkt het in feite niet aan als betrekking hebbend op de te bekleden functie en deed daarvan mededeling in het georganiseerd overleg. De C.R.v.B. eerbiedigt die gedragslijn . . 61

— Een s.m.a. was op de punten 17 en 18 beoordeeld met „niet geheel toereikend". Hem was kennisgegeven, dat het dienstbelang verbetering vorderde. Klager verkeerde uit medisch oogpunt in de onniogelijkheid zich te verbeteren. Dit was juist, maar de kennisgeving moest worden gedaan, omdat het voorschrift zulks dwingend vordert. De beoordeelde weet aldus steeds op welke punten tekortkomingen bij hem worden aangenomen 64

— Het minimum verschuldigde bedrag aan verzekeringspremie moet per jaar f 25.— per polis bedragen; zulks is bepaald ter voorkoming van overbelasting van het met de uitvoering van de spaarregeling belaste administratieve apparaat 67

— De eigendom van een in huurkoop gekochte onroerende zaak, waarbij een gedeelte van de koopsom ineens is gestort en de rest in 240 maand. afbetalingen, incl. 5% rente, zal worden afbetaald, waarna eigendomsoverdracht zal plaats hebben, behoeft niet reeds te zijn overgegaan op de huurkoper op het tijdstip van de aanvrage van de spaarpremie. Deze betalingen, met uitz. van de rente, kunnen worden geacht te zijn uitgaven ter verwerving van een onroerende zaak als bedoeld in art. 7 lid 1(a) Premie spaarregel. Rijksambt. 68

— Tussen het einde van het beoordelingstijdvak en het eindbesluit van de M.v.D. over een beoordeling ligt een periode van ruim 2% jaar. Desondanks brengt dit niet de nietigheid van de beoordelingslijst met zich; het V.B.O. noemt te deze geen termijnen. Als een officier gestraft wordt, kan hij op de desbetreffende punten nooit met „goed" beoordeeld worden; de Minister accepteert de beoor-

Blz.

deling in zo'n geval niet, wanneer de betrokkene ondanks de straf voor bevordering wordt aanbevolen 137

— Uiclegging van een (burgerrechtelijke) overeenkomst tussen een officier van administratie en het Rijk, waarbij de officier zekere faciliteiten krijgt om de studie voor accountant N.I.V.A. te volgen, alsmede uitkeringen in geld, welke bij ontslag uit de militaire dienst naar evenredigheid moeten worden terugbetaald. Klager en de M.v.D. leggen deze overeenkomst verschillend uit. I.c. is gelet op art. 1385 B.W. beslissend hetgeen de officier heeft bedoeld. 139

— ,,Degene onder wiens bevelen de militair zijn dienst verricht" is degeen onder wiens *rechtstreeks* bevel deze dienst verricht wordt. I.c. heeft een onjuiste aanwijzing van de mede-beoordelaar plaatsgevonden; niet de onmiddellijke chef, maar diens rechtstreekse chef is aangewezen 150

— Betalingen van een premie, verschuldigd ingevolge een overeenkomst van levensverzekering, die door een derde is gesloten, óók al is deze derde de echtgenote van belanghebbende, kan niet worden beschouwd als een besteding in de zin van art. 6, lid 1 onder c van de Premiespaarregeling Rijksambt., en doet dan ook geen aanspraak op spaarpremie ontstaan 153

— Adressante was ten tijde van de opneming van haar spaartegoed geen belanghebbende meer in de zin van de Premiespaarreg. Rijksambt.; zij kon derhalve door de opneming van haar spaartegoed geen aanspraak op spaarpremie meer verwerven 155

— Blijkens art. 38 Wet res.-personeel krijgsmacht wordt aan enkele daar genoemde punten bij beoordelingen bijzondere waarde gehecht; art. 38 bepaalt echter tevens, dat een officier, om bevorderd te worden, de vereiste bekwaamheid en geschiktheid voor de hogere rang moet bezitten; hieruit volgt, dat er nog andere punten van waardering zijn, niet minder belangrijk dan de zo juist bedoelde. Pt. 5 V.B.O. is niet geheel nageleefd, omdat het onderschrift niet vermeldt, dat onder ,,goed" moet worden verstaan ,,goed tot zeer goed" 202

— Het ,,Voorontwerp voor een voorschrift inwend.dienst oorlogsschepen enz." is *niet* te beschouwen als een alg. verbindend voorschrift. In deze is toepasselijk het (nog van kracht zijnde) art. 253 Regl. Inwend.dienst; dit schrijft voor, dat een beoordeling van een schepeling moet worden opgemaakt door zijn divisiechef. I.c. is de beoordeling opgemaakt door de techn.comm. Niet kan worden aanvaard dat deze ad hoc als div. chef fungeerde. Er is dus strijd niet genoemd art. 253 en daarom moet de bestreden beoordeling nietig worden verklaard. Na beklag tegen een beoordeling, als in art. 253 bedoeld, staat beroep open bij de C.R.v.B., waaraan niet afdoet het in het 4de lid bepaalde 205

— Volgens pt. 2 Beoord. voorschr. kader landm. moet een militair beoordeeld worden naar de wijze, waarop hij zijn functie vervult, *niet* naar de bij zijn meerderen bestaande verwachting omtrent de wijze, waarop hij andere functies zou kunnen vervullen. Aanvankelijk was de onderhavige beoordeling in strijd met dit punt opgemaakt; de divisie-C. liet de districts-C. (beoordelaar) weten, dat hij niet juist had gehandeld en gaf hem in overweging een nieuwe beoordeling te maken. Dat geschiedde; de beoordelaar gaf nu zijn oordeel over de feitelijke vervulling der functie. Deze handelwijze werd door de C.R.v.B. aanvaard . . . 209

Blz.

— Kapt. der art. is beoordeeld met „goed" (hetgeen i.c. wil zeggen „goed tot zeer goed") en voor bevordering ,,aan te bevelen, beperkt" geacht. De inspecteur van het wapen heeft echter als onderschrift gesteld, dat betrokkene z.i. ,,niet in alle opzichten aan te bevelen" was. De C.R.v.B. acht dit onderschrift te weinig positief; gebleken is, dat de betrokkene — oud-onderofficier — zeer goede hoedanigheden heeft en slechts voor bepaalde functies geschikt is door gebrek aan scholing. Het onderschrift moet daarom komen te luiden: „gezien" . . 212

— Keuzebevordering. Betrokkene is gepasseerd wegens te lage waarderingen in zijn beoordelingen. Hij beroept zich erop, dat in de beoordelingscommissie een psycholoog zitting had, die zich sterk verzette tegen beoordelings-inflatie". Hierdoor zouden zijn beoordelingen lager zijn uitgevallen dan die van andere evenwaardige officieren. Ook al zou eiser aan de beoordelingseisen voldoen dan nog zou het bestreden besluit slechts vernietigd kunnen worden ingeval van strijd met een algemeen rechtsbeginsel, of wanneer het in redelijkheid niet had kunnen zijn genomen. Van de Kroon kan niet worden gevergd de beoordelingen te bezien op een wijze, die a. h.w. op een nieuwe beoordeling zou neerkomen. De bezwaren van eiser gelden in feite meer de toepassing van beoordelingsvoorschrif ten door vele (andere) beoordelaars, dan zijn eigen bijzondere positie 268

— De bevoegdheid tot bevordering bij keuze (i.c. tot majoor) is discretionair. Wanneer bevordering niet plaats vindt wegens beperkte militaire vorming en eenzijdigheid der vervulde functies, is er geen reden het standpunt van de Kroon strijdend met een algemeen rechtsbeginsel te achten. Daaraan doet niet af, of klager t.a.v. de te kortkomingen iets te verwijten valt, aoch, dat hij tot volle tevredenheid van zijn chefs in majoorsfuncties is werkzaam geweest. In beginsel is beslissend, of bij de Kroon de verwachting bestond dat klager de meest voorkomende functies in de rang van majoor bij zijn wapen naar behoren zou kunnen vervullen. Niet is gebleken dat de normen van redelijkheid en zorgvuldigheid niet in acht zijn genomen . . . 345

— Volgens art. 3 Beoord.voorschr. kader landm. wordt een beoordeling uitgebracht over een tijdvak van niet minder dan 2 jaren, doch volgens art. 5 terstond indien de Minister daartoe opdracht geeft. I.c. had de Minister een voordracht tot ontslag voorshands buiten behandeling gelaten in afwachting van een per 1 maart 1961 (één jaar na de vorige beoordeling) op te maken nieuwe beoordelingslijst. Deze lijst werd echter reeds per 15 dec. 1960 opgemaakt. Ook al zou de Minister achteraf met dit vroegere tijdstip hebben ingestemd — hetgeen de Raad in het midden kan laten — kan toch niet worden gezegd dat voldaan is aan de voorwaarde, genoemd in art. 5 lid 1 van het beoord.voorschr. 472

— Eiser was per 29 okt. 1960 voor bevordering tot majoor voorbijgegaan in verband met de hem in de rang van kapitein opgelegde straffen. Hoewel te betreuren is dat deze reden niet terstond vanwege gedaagde is genoemd, neemt zulks niet weg dat gedaagde, gelet op zijn beleid ten dezen, in redelijkheid tot zijn besluit is kunnen komen 474

— Eiser was per 16 maart 1960 niet tot luit-kol. bevorderd, omdat hij niet aan de daarvoor gestelde eisen voldeed. Eisers mening dat hij ten on-

Blz.

rechte voor bevordering is voorbijgegaan omdat 3 andere majoors wel zijn bevorderd, hoewel zij medisch beperkt inzetbaar waren, is reeds om deze reden onjuist, daar zijn geval niet op één lijn kon worden gesteld met gevallen waarin belemmeringen van medische aard een rol hebben gespeeld 558
— Onder „werkelijke dienst" wordt in V.V.K.M. bijlage XIX, pt. 20 aanhef en onder b, niet hetzelfde verstaan als in art. 10 Pensioenwet zeemacht 1922. Klager had op 20-9-1959 25 jaar werkelijke dienst vervuld en was op 1-11-1959 benoemd tot officier. Op 20-9-1959 voldeed hij derhalve niet aan het in genoemde bepaling gestelde vereiste: als beroepsofficier een werkelijke dienst als militair voleindigen van 25 jaren, zodat hij geen aanspraak had op een gratificatie. Ook uit anderen hoofde heeft hij zodanige aanspraak niet, hoe onbevredigend dat ook is . . 559
— Opnieuw beslist de C.R.v.B. dat bij de bepaling van de huurwaarde volgens art. 8 Wet pers.belast. 1950 geen rekening dient te worden gehouden met het K.B. van 18 juni 1951 Stb. 227 houdende bijz. bepal. inz. de vaststelling v. d. huurw. v. nieuwbouw voor de heffing v. d. pers.belast. De aard van het onderhavige perceel laat vergelijking met andere percelen niet toe, zodat huurw. op 6% v. d. verkoopw. moet worden gesteld. De Raad volgt daarbij de schatting v. d. Contr. Comm. voor onteigeningsvergoedingen 649
— Ingaande 1 okt. 1960 werd reeds rekening gehouden met de per die datum tot stand te brengen verhoging v. d. wedde, gepaard gaande o.m. met intrekking van § 21 lid 13 V.R.B.K.L. De aan eisers over oktober 1960 gedane betalingen hebben het karakter van een voorschot, omdat de nodige wettige maatregelen nog niet waren tot stand gekomen. Die betalingen zijn derhalve niet vatbaar voor beroep, nu aan eisers niet minder is uitbetaald dan hun volgens de voorschriften toekwam. Nu is verzuimd de intrekking van § 21 V.B.B.K.L. voor te leggen aan de desbetreffende Cie v. h. georgan. overleg, is die intrekking niet rechtsgeldig tot stand gekomen 653
— De stelling, dat de inspecteur van een wapen of dienstvak alleen dan een oordeel op de beoordelingslijst zou kunnen geven, als dit zou berusten op persoonlijk contact met de te beoordelen officier, is onjuist. Wèl moeten de door de inspecteur indirect verkregen gegevens betreffen de wijze van dienstvervulling gedurende het beoordelingstijdvak. Deze eis geldt óók voor de beoordeling „voor bevordering", waaraan niet afdoet de bevoegdheid van de inspecteur om bij het uitbrengen van een advies betreffende een *keuze* bevordering in aanmerking te nemen al hetgeen hem omtrent de betrokkene, óók uit vroegere beoordelingstijdvakken, bekend is 720
Afkeuringen. Reden van het grote aantal — vanin dienst zijnde dienstplichtigen 378
Afwezigheid. Zie ook bij Desertie en bij Ongeoorloofde afwezigheid (aan schuld te wijten — en opzettelijke —)
— van de plaats(en), waar de militair zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen behoort te bevinden 394, 400
Alkohol. — Anti-alkoholkuur . 51
— Rijden onder invloed van — houdende drank in Duitsland. Strafbaar volgens Ned. W.V. W. als volgens Duitsche S.V. Z.O. 238
— Rijden onder invloed van — houdende drank. Zie ook bij Botsing en bij Rijongeval.
Ambtelijke mededeling. Onjuiste

Blz.

— doen door een soldaat van de wacht aan de officier van basispiket 610
Anti-alkoholkuur 51
Appeltermijn. Ten aanzien van de — was het een wedloop met de tijd 79
Arrest. Zie bij Justitieel arrest.
Art. 68 Gr.w. De pensionering van officieren. Enige aantekeningen bij — 1
Art. 99, 2° W.M.Sr. Weliswaar vermeldt de t.l.l. dat beklaagde opz. ongeoorl. afwezig was tezamen met soldaat S., maar nu niet is gesteld, dat soldaat S. eveneens opz. ongeoorl. afwezig zou zijn geweest, houdt het bewezen verklaarde niet in de strafverzwarende omstandigheid van — 329
Art. 128 W.M.Sr. Nu niet is telaste gelegd, dat de wachtmeester der 1e kl. en de marechaussee der 1e kl., beiden der Kon. marechaussee, patrouille dienst verrichtten, was — niet van toepassing 167
Art. 118 W.Sr. van Ned. Nieuw-Guinea. Met verzamelen in — kan niet zijn bedoeld het verzamelen in de zin van „bijeenbrengen", doch het verzamelen in de zin van „inwinnen", dat is „zien te verkrijgen" . 332
Art. 33 W.V.W. Overtr. van — niet telastegelegd; de elementen zijn wel vermeld in de omschrijving van de omstandigheden, waaronder beklaagde van een vervalst rijbewijs gebruik maakte 37
Art. 37 W.V.W. Onder de werking van — valt niet alleen hetgeen genoemd kan worden „gebruiksdiefstal" maar ook „gebruiksverduistering"; het gebruik in strijd met het recht, krachtens hetwelk men een motorrijtuig onder zich heeft 387
Bedreiging.
— Een en ander over — . . 593
— met enig kwaad: In het openbaar mondeling een meerdere —, in dienst gepleegd. In een militair kamp ten aanhoren van een aantal militairen een vaandrig (meerdere) — door het uiten van de woorden: „Die kleine rotstip sla ik nog eens de pleuris" 45
— In zijn tegenwoordigheid mondeling en door een gebaar — van een meerdere (sergeant): met een dolkmes gesloten in de hand door te zeggen: „U kent kermislui nog niet, is het wel?" en „Ik ken U wel en weet dat U in B.o.Z. woont. Daar kom ik wel eens . . . 197
— van de wachtmeester van de week in zijn tegenwoordigheid mondeling: als je me achter de wacht slingert, slinger ik je het M.G.D. in en de officier van piket met een koppel bedreigd 636
— met enig misdrijf tegen het leven gericht: Een vrouw de keel dicht knijpen onder het uitroepen van de woorden: „I kill you." 533
— met zware mishandeling: Met een militaire auto ingereden op een naast zijn geparkeerde auto staande persoon, waardoor deze genoodzaakt was voor zijn auto te springen en daarbij kwam te vallen. Poging tot doodslag of — met zware mishandeling? . . .
Beklagzaken. — Verantwoordelijkheid en wijze van taak vervulling van de baancommandant en die van de schietinstructeur (hulpinstructeur) tijdens schietoefeningen. Aanwijzingen voor hogere chefs . 132
Nu de strafoplegger in eerste instantie het afleggen van wisselende verklaringen niet in de strafreden heeft opgenomen, had de beklagmeerdere dit evenmin mogen doen. Motivering van de strafmaat. 199
— Aan klager was op 17 nov. ter kennisgebracht, dat een door hem ingediend beklag over een hem opgelegde straf van 14 dagen streng arrest ongegrond was bevonden. Het verzoek waarbij klager de eindbeslissing van het H.M.G. inriep, was op 20 nov. d.a.v. ontvangen door de C.C. Klager had echter reeds op 18 nov.

Blz.

aan de d.d. wachtcommandant van de kazerne een verzoek om 's Hofs eindbeslissing in te roepen overhandigd. Dit was binnen de wettelijke beklagtermijn. Beklag ontvankelijk. 266
— Een colonnecommandant, die tijdens een 24-uurs colonnerit in een rustpauze voorbij Roermond op weg naar de bestemming Ossendrecht, kennis had gekregen van een aanrijding te Maastricht tussen 3 auto's van zijn colonne, waarbij zich geen persoonlijke ongelukken hadden voorgedaan en waarbij geen schade aan derden was veroorzaakt, was gestraft, omdat hij toen ter plaatse niet onmiddellijk overeenkomstig voorschr. 2—1360 een verkeersongevallenrapport had doen opmaken, doch enkele uren later op de eindbestemming Ossendrecht. De beslissing van de colonnecommandant was onder de gegeven omstandigheden niet strafwaardig 331
— Ziek thuis zijnde geen afdoende maatregelen getroffen waardoor het de controlerende militair arts mogelijk werd klager te bezoeken: arreststraf gewijzigd in die van berisping 469
— De beklagmeerdere verklaart het beklag van een soldaat ongegrond, handhaaft de opgelegde straf van 3 maanden plaatsing in de tuchtklasse na uitvoerige motivering, en wijzigt de omschrijving der strafreden, welke wijziging nochtans niet strekt ten gunste van klager. Het H.M.G. komt de straf ondoelmatig voor, nadat klager inmiddels ongeschikt was verklaard voor de verdere waarneming van de militaire dienst en huiswaarts was gezonden. In verband daarmede verklaart het Hof het beklag gedeeltelijk gegrond en wijzigt de opgelegde straf in die van 14 dagen streng arrest, welke straf wordt geacht te zijn ondergaan gedurende de tijd dat klager zich in verband met de straf, waarvan beklag, van rechtswege in arrest bevond en handhaaft de gewijzigde strafreden 553, 555

Blz.

Belediging. — Mondelinge — van een meerdere in dienst gepleegd: toevoeging aan een wachtmeester der Kon. marechaussee: „Weet je wat jij bent? Je bent een minne hond," gepleegd in dronkenschap 51
— Mondelinge — van de beide leden van een patrouille: „Jullie kalkemmers" en „de marechaussee die rothap" . . . 167
— Een soldaat beledigde een wachtmeester v. d. week, tijdens het innemen van het avondappel 636
— Als dpl. met groot verlof, in het tijdvak waarin hij voor de werkelijke dienst kon worden opgeroepen, een korporaal beledigd door deze toe te roepen: slijmer, klootzak, belastingopvreter 648
Beoordelingsvoorschrift officieren landmacht 81
Berisping. Inhoud van de z.g. schriftelijke berisping . . . 470
Beschadigen en vernielen. — van een straalzenderapperatuur e.a. 12
Beschadigen van enige oorlogsbehoefte. Als militair medeplegen van het — 463
Beschikking tot verwijzing. Verhouding van de — en de telastlegging 30, 171
Bespotten. Opz. — van een meerdere: „je lijkt wel een postbode" 128
— van een mindere: „kalkemmers" en „rothap" 167
Bevel. — in een aangelegenheid die vreemd is aan de belangen van de dienst; een adj. o.o. geeft een hem toegevoegde chauffeur opdracht hem voor een automatiek in de stad te brengen instede van een controlerit te rijden 180
Bevelhebber van enige wacht. Zie bij Wachtdelict.
Boekaankondiging. Schout bij Nacht b.d. J. M. *Tinga*, Tekstuitgaven: Militaire ambte-

Blz.

narenwet 1931; Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren en Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht. 224
Mr. W. *Kasten,* De handhaving van de uitwendige veiligheid van de Staat. Een inleiding tot het nationaal-rechtelijk aspect van de algemene oorlogvoering. Akad. proefschrift 273
Wereldpolitiek en A.B.C.-wapens. Studium generale . . . 447
Botsing. Zie bij Rijongeval.
Bromfietser. Is ontzegging van de rijbevoegdheid krachtens art. 125 W.V.R. aan een — wegens een door deze gepleegde overtreding van een bepaling uit het W.V.R. mogelijk? 161
— als — geen voorrang verleend aan een van rechts komende motorrijder; voorw. ontzegg. rijbevoegdheid; bijz. voorw.: aangaan van een W.A.-verzekering 186
— Een bromfiets bestuurd terwijl de betrokkene de bevoegdheid tot het besturen van motorrijtuigen was ontzegd . . 189
Bijzondere voorwaarden:
— Aangaan van een W.A.-verzekering 186
Certificaat voor draaggolfmonteur 61
Commanderend Generaal. — in de zin van art. 243 R.L. en van Organ. besl. Rechtspl. te Velde 1944. Commandant v. h. Papoea Vrijw. Korps — . . 159
Depot voor Discipline. Regiem geldend voor militairen die in het — voorlopig justitieel arrest ondergaan 156
Desertie in tijd van oorlog. Zie ook bij Ongeoorloofde afwezigheid.
—, hebbende de schuldige zich naar het buitenland verwijderd: gestraft zijnde met verzwaard arrest op 1 aug. het vliegkamp Valkenburg verlaten; daarin op 2 aug. d.a.v. enige uren teruggekeerd tot het plegen van diefstal, zich op 2 sept. d.a.v. te Marseille bij de Ned. consul gemeld en op 5 sept. d.a.v. bij de Kon. marech. te Roosendaal . . . 311

Blz.

— Nieuw-Guinea - desertie. Aangewezen om per vliegtuig naar Ned. Nieuw-Guinea te worden gezonden, niet van verlof teruggekeerd en daardoor die reis niet meegemaakt. 544
Diefstal. — van een rijbewijs . . 37
— van levensmiddelen 171
—, na inklimming, van ballonnetjes, sigarettenaansteker en ballpoint 244
— door 2 of meer verenigde personen 311
— meermalen gepleegd 311
— op Aruba, na inklimming . . 319
— Medeplegen van — door een militair op een onder zijn bijzondere bewaking gestelde plaats, 3 X gepleegd . . . 326
— in een zelfbedieningswinkel, meermalen gepleegd, alle feiten beschouwd als een voortgezette handeling 605
— door een korporaal van de wacht op de onder zijn bijzondere bewaking of bescherming gestelde plaats; meermalen gepleegd 612
— door een soldaat van de wacht met andere wachthebbenden op de onder zijn bijzondere bewaking of bescherming gestelde plaats 616
— van een spaarkast in Duitsland; — met verbreking van die spaarkast, van het zich daarin bevindende geld . . . 623
— door een korporaal-wachthebbende, in vereniging met soldaten-wachthebbenden, op een onder zijn bijzondere bewaking gestelde plaats, meermalen gepleegd 685
— Als collectant van de Gezam. Mil. Fondsen f 2.40 uit de collectebus geschud en zich toegeëigend 699
— Medeplichtigheid aan —: op de uitkijk staan met de afspraak bij onraad te waarschuwen, terwijl 2 kameraden chocolade e.a. stalen 702
Dienstbevelen. Stoptekens (uit het verkeersrecht) gegeven door personeel der Kon. marechaussee (meerdere) aan militaire bestuurders van (burger-) motorrijtuigen èn — . 305
Dienstdoende . . 17, 27, 128, 180

Blz.

Dier. Opz. en wederr. een aan een ander toebehorend — doden: met een katapult een in de gracht van huize Scherpenzeel rondzwemmende eend gedood. 170
Dierenmishandeling 648
Disciplinaire beslissingen. Zie bij **Beklagzaken.**
Discipline. Zorg voor de — bij een regiment van Maarten van Rossem **225**
Doden. Opz. en wederr. een aan een ander toebehorend dier —: met een katapult een in de gracht van huize Scherpenzeel rondzwemmende eend gedood **170**
Draaggolfmonteur. Certificaat voor — 61
Errata 304, **384**
Feitelijke insubordinatie i.t.v.o.:
— verzet tegen een wachtmeester der Kon. marech. en een marech. 1e kl., die een soldaat arresteerden **128**
— Bij het vragen naar de identiteitsgegevens sloeg de van een krijgstuchtelijk vergrijp verdachte soldaat de marech. der 1e kl. diens opschrijfboekje uit de hand en gaf hem een stomp 163
— Een soldaat sloeg een marechaussee der 1e kl., die een andere soldaat ondervroeg naar aanleiding van een krijgstuchtelijk vergrijp, met een vuist in het gezicht . . 165
— Een soldaat rukte en trok in tegengestelde richting, toen een sergeant hem na arrestaanzegging terzake van opz. ongehoorz., had aangegrepen en naar de wacht wilde overbrengen **385**
— meermalen gepleegd: Na door twee meerderen te zijn vastgegrepen terzake van opz. ongehoorzaamh., teneinde naar de kazerne te worden gebracht, zich met geweld tegen die meerderen verzet . . . **539**
— Twee soldaten, aan wie voorlopig (streng) arrest was aangezegd, verzetten zich krachtdadig tegen pogingen van de sergeant van de week en van de officier van piket om hen in te sluiten **629**

Blz.

— meermalen gepleegd. Een soldaat sloeg een wachtmeester tegen een tafel en verzette zich met geweld tegen de officier van piket 636
Gebaar. In zijn tegenwoordigheid mondeling en door een — bedreigen van een meerdere met enig kwaad; met een dolkmes gesloten in de hand, tegen een meerdere (sergeant) zeggen: „U kent kermislui nog niet, is 't wel?" en „Ik ken U wel en weet dat U in B.o.Z. woont. Daar kom ik nog wel eens." 197
Gebruik maken van een vervalst geschrift. — als ware het echt, terwijl daaruit enig nadeel kon ontstaan. Een vervalst rijbewijs tonen op vordering van een politiebeambte . **37**
Geldboete. Voorw. —. Beklaagde was reeds gestraft met **8** dagen streng arrest en inmiddels met groot verlof vertrokken . 21
Geschrift. Enig — geschikt om de zinnelijkheid van de jeugd te prikkelen aan een minderjarige beneden de **18** jaar in handen gegeven **185**
Gevaar. In — brengen van de veiligheid op de weg:
— Teneinde **2** meisjes te laten schrikken met een militaire vrachtauto geheel naar de linkerkant van de weg uitgehaald en daarbij een der meisjes geraakt **190**
— Deel uitmakende van een militaire colonne en op het vóór hem rijdende voertuig achtergeraakt zijnde, op onvoorzichtige wijze met een 6-wielige tankbrugauto een kruisende voorrangsweg opgereden, waardoor op dat kruispunt een aanrijding ontstond . . 195
— Zo snel of onachtzaam gereden, dat de bestuurder van een militaire auto tegen een voor hem rijdende vrachtauto is aangereden 387
Gevangenisstraf. Zie bij Oplegging van militaire detentie en — bij één en hetzelfde vonnis.
Gevoegde zaken: (1) ongehoorzaamheid en feitelijke insubordinatie. **(2)** mishandeling.

Blz.

Terzake van de mishandeling (voorw.) gevangenisstraf opgelegd, terzake van de overige feiten (onvoorw.) militaire detentie 539
Gewetensbezwaren militaire dienst. Wet —. Zie bij Wetgeving.
Groot verlof. Als dpl. met —, in het tijdvak waarin hij voor de werkelijke dienst kon worden opgeroepen, een korporaal beledigd door deze toe te roepen: slijmer, klootzak, belastingopvreter 648
Heling. Is het „in betaling aannemen" een helingshandeling? 517
Hetwelk doende, enz. 730
Hoog Militair Gerechtshof. Wet en praktijk inzake samenstelling en quorum van het — . . 448
Indonesische infiltranten in Ned. Nw.-Guinea 332
Infiltranten. Zie bij Indonesische —
Internationale Spectator . . . 528
Joy-riding. — met gevolgen: diefstal of verduistering? . 228, 230
— in vereniging met een ander: om beurten als passagier en als bestuurder met een militaire D.A.F.-auto gereden . 244
— Het op de terugweg van een bevolen dienstrit met een militair motorrijtuig van de voorgeschreven route afwijken. Onder de werking van art. 37, W.V.W. valt niet alleen, hetgeen genoemd kan worden „gebruiksdiefstal", maar ook „gebruiksverduistering," gebruik in strijd met het recht krachtens hetwelk men een motorrijtuig onder zich heeft. 387
— Enkele opmerkingen t.a.v. — gevolgd door diefstal of verduistering 670
Justitieel arrest. Regiem geldend voor militairen die in het depot voor discipline voorlopig — ondergaan 156
Justitiële Statistiek. 'Militair — 215, 724
K.B. van 13 nov. 1961, Stb. 368. — lijdt aan onvolledigheid. 158, 160
Krijgsraad. — kon niet anders . 672
Lichamelijk letsel. — Aan zijn schuld te wijten —; waaruit ziekte ontstaat: Met een militaire Volkswagen met 80 km. snelheid roekeloos en onvoorzichtig over een startbaan gereden, zodat de wagen ging rollen en een naast beklaagde gezeten militair daaruit werd geslingerd en een hersenschudding bekwam 24
— Aan zijn schuld te wijten zijn dat een ander zwaar —, bekomt: tijdens een oefening op een krijgsgevangen gemaakte korporaal, die op zijn buik liggende een alarmschot afgaf, op 20 cm afstand met een met losse patronen geladen geweer een schot doen afgaan, waardoor de korporaal aan rug en ruggemerg werd gewond en blijvend invalide zal zijn 175
— Aan zijn schuld te wijten zijn, dat een ander zodanig — bekomt, waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening zijner ambts- of beroepsbezigheden ontstaat: Als kornet C. van een colonne van 21 militairen, daarmede één uur na zonsondergang aan de rechterzijde van de weg gelopen, zonder dat de colonne enige verlichting voerde, met het gevolg dat een achterop rijdende auto, die de colonne niet tijdig zag, een sergeant, deel uitmakende van de colonne, schepte 263
— Aan zijn schuld te wijten zijn dat een ander zwaar lichamelijk — bekomt: spelenderwijs, tijdens een patrouille, zijn geweer in de richting van zijn kameraad gebracht en een schot doen afgaan waardoor van deze 2 vingers werden verbrijzeld 546
Listige kunstgreep. Met licht arrest gestraft zijnde, door een — het tonen van een zelf geschreven brief, inhoudende, in strijd met de waarheid, dat zijn moeder ziek was, alsof die brief van zijn vader afkomstig was, zich aan zijn dienstverplichtingen onttrokken . . . 259
Maarten van Rossem, Zorg voor de discipline bij een regiment van — 225

Blz.

Mil. Ambt. wet 1931 (tekstuitgave) 224
Militaire detentie en gevangenisstraf. Is oplegging van — bij één en hetzelfde vonnis mogelijk? 529, 533, 539
Militairen in burgerkleding. Vervoer van — naar Ned. Nw.-Guinea 340
Militaire reclasseringsbroederschap. De — 380
Minderjarige. Opz. een — onttrekken aan het wettig over hem gestelde gezag; een s.m.i. had een meisje van bijna 20 jaar, dat van huis was weggelopen, enkele dagen op verschillende plaatsen voor haar ouders verborgen gehouden . 178
— Een geschrift geschikt om de zinnelijkheid van de jeugd te prikkelen aan een — beneden de 18 jaar in handen gegeven. 185
Mishandeling. — de dood tengevolge hebbende. 111
— Met beide handen met kracht de keel van een kameraad dichtgeknepen, waardoor deze het bewustzijn verloor; deze eerst losgelaten toen beklaagde door 2 andere soldaten werd losgetrokken. Zie ook bij Poging tot doodslag. 251, 254
-- Een vrouw knijpen in armen en keel. 533
— Een kanonnier aangrijpen bij kleding en borst en met kracht tegen een deur van een soldatenkamer duwen 539
— Eeklaagde had een vrouw de keel dichtgeknepen totdat zij het bewustzijn verloor. Poging tot doodslag niet bewezen nu beklaagde uit vrije wil de uitvoering van zijn voornemen had gestaakt. De wil om iemand v. h. leven te beroven omvat mede de opzet om lichamelijk letsel toe te brengen 632
— Bedreiging met zware —; poging tot doodslag of bedreiging met zware — ? Met een militaire auto ingereden op een naast zijn geparkeerde auto staande persoon, waardoor deze genoodzaakt was voor zijn auto te springen en daarbij kwam te vallen . . . 706

Blz.

— en — van een ambtenaar in functie: Toen een agente van politie een soldaat, die zich had schuldig gemaakt aan zaakbeschadiging bij de arm had gevat, trachtte deze zich los te rukken en diende hij de te hulp geschoten verkeersbrigadier en agent van politie vuistslagen toe 713
Motivering van de strafmaat. — in tuchtzaken 199, 000
Onbruikbaar maken en beschadigen van enige oorlogsbehoefte: Doorsnijden van een kabel van een brandherstellingstelefoon, idem van rubberslangen, van brandblusapparaten en doorknippen van cappilairleidingen van afstandkwikthermometers van de machinekamerinstallatie aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën" 457, 463
Ongehoorzaamheid. 673
— Opzettelijke ongehoorzaamheid: weigeren te (zullen) voldoen aan de opdracht van een meerdere om van 04.00—06.00 uur een wachtpost te betrekken in verband met te Sorong (Ned. Nw.-Guinea) plaats gehad hebbende infiltraties. Geen „tijd van oorlog," in de zin waarin dat woord in 's lands wetten voorkomt, aangenomen. 551
—Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog gepleegd.
— Een Jehova-getuige weigert het voor hem bestemde militaire uniform aan te trekken. 15
— Dienstdoende op de operationele centraalpost van een navigatiestation, in strijd met een hem, op zijn verzoek om even naar de stad te mogen, gegeven dienstbevel om op zijn post te blijven, zich niettemin naar de stad begeven. 19
— Na de opdracht van een adj. ond.off. aan een sold. om zijn verlof met 2 dagen te laten intrekken en eerder bij zijn onderdeel terug te komen, daaraan geen gevolg gegeven en later dan door die adj.-ond.off. was bepaald, teruggekeerd. Eendaadse samenloop van opz. ongehoorz. en opz.

Blz.

ongeoorl. afwezigh. 21
— Tijdens een ongeoorl. afwezigh. van een marech. der 1ste kl. (meerdere) het bevel ontvangen hebbende onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren, opz. nagelaten daaraan te voldoen 27
— Een marech. der 1ste kl., belast met de controle van militaire bestuurders van burgermotorrijtuigen, gaf een soldaat-bestuurder van zo'n motorrijtuig een stopteken. Deze reed, na aanvankelijk zijn snelheid te hebben verminderd, door. Niet bewezen dat het aan deze gegeven — een dienstbevel was 35
— terwijl meerdere personen gezamenlijk en tengevolge van samenspanning het misdrijf plegen: Met andere soldaten van zijn detachement bevel ontvangen hebbende zijn uitrusting te poetsen en voor inspectie klaar te leggen, tot tweemaal toe in overleg en tezamen met die anderen dat bevel genegeerd 47
— weigeren te voldoen aan het bevel van een meerdere de tenue in orde te maken. De waarschuwing dat beklaagde zich aan een ernstig vergrijp schuldig maakte, is geen voor de strafverzwarende omstandigheid van „volharding" geldig wijzen op de strafbaarheid. 50
— Een wachtmeester der art. die zich op straat aan onordelijk gedrag had schuldig gemaakt, weigerde aanvankelijk te gehoorzamen aan het bevel van een wachtmeester der 1e kl., C. van een patrouille der Kon. marech., achter in de jeep te stappen 167
— Een soldaat voldeed niet aan een hem tijdens zijn ongeoorloofde afwezigheid door een wachtmeester der 1e kl. der Kon. marech. gegeven bevel om terug te keren naar zijn onderdeel 191
— 2 × gepleegd: tijdens ongeoorloofde afwezigheid niet voldaan aan het bevel van een wachtmeester der Kon. marech. om onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren èn evenmin voldaan aan het hem daarna telefonisch gegeven bevel door zijn commandant om onmiddellijk daarheen terug te keren 233
— Een soldaat die in strijd met de verkeersregeling op de vliegbasis de poort uitfietste, had geen gevolg gegeven aan de opdracht van de luitenant van de week zich een uur later bij de sergeant van de week te melden 242
— Een soldaat weigerde in het sportfondsenbad te N. te water te gaan, omdat hij het te koud vond. 248
— 2 × gepleegd: Een soldaat weigerde de houding aan te nemen voor een sergeant, die hem wegens onkrijgstuchtelijk gedrag onderhield en weigerde vervolgens zich naar de wacht te begeven, toen de sergeant hem arrest had aangezegd 385
— Een soldaat, op de openbare weg in dronkenschap aangehouden door een marech. patr., zwaaiend met een stoel boven zijn hoofd, weigerde gevolg te geven aan de opdracht terug te keren naar de kazerne; weigerde later zich in de cel te begeven toen hem voorl. arrest was aangezegd en brak vervolgens uit de cel 539
— Een soldaat, die ongeoorloofd afwezig was, voldeed niet aan de opdracht van een marechaussee der 1e kl. terug te keren naar zijn onderdeel . . 618
— Twee soldaten aan wie terzake van onkrijgstuchtelijk gedrag voorl. arrest was aangezegd, weigerden de cel binnen te gaan 629
— Tweemaal gepleegd: een soldaat voldeed opzettelijk niet aan het bevel van de ond.off. van de wacht te Hollandia (N. Nw-G.), hem door een soldaat mondeling overgebracht, om zich bij die meerdere te melden, en weigerde te voldoen aan het bevel van diezelfde meerdere in verband met hem

Blz.

terzake aangezegd rapport, zijn registratienummer op te geven. Tijd van oorlog aangenomen 718

Ongeoorloofde afwezigheid. Zie ook bij Desertie.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in **tijd** van oorlog gepleegd niet langer dan 4 dagen durende.

— terwijl de schuldige is dienstdoende: geconsigneerd **zijnde** als sergeant-monteur en als zodanig verplicht in Den Helder te blijven, zich opz. ongeoorl. naar Alkmaar begeven. 17

— Na de opdracht van een adj.-ond.off. aan een soldaat om zijn verlof met 2 dagen te laten intrekken en eerder bij zijn onderdeel terug te komen, gaf de soldaat daaraan geen gevolg en keerde 6 uur later dan door de adj.ond.off. was bepaald, terug 21

— terwijl de schuldige is dienstdoende: tijdens het ondergaan van een licht arrest straf zich opz. ongeoorl. van zijn onderdeel verwijderd 27

— terwijl de schuldige is dienstdoende: opz. ongeoorloofd zijn onderdeel verlaten, terwijl hij zich voor wacht- en/of piketdienst ter beschikking diende te houden 128

— terwijl de schuldige is dienstdoende: als d.d. officier van kazernepiket en als ond. officier van controle, in stede van een controlerit te maken, zich ongeveer 3 uur in een automatiek opgehouden 180

— In verband met het onderzoek naar een verkeersongeval had de commandant de verdachte gelast niet met verlof te gaan; verdachte verwijderde zich niettemin en keerde 2 dagen later terug. 191

— afwezigheid van 26-28 augustus 1961 233

— 4 × gepleegd, afwezigheid: Na bewegingsvrijheid van 10-11 juli; van 9-10 nov.; van 11-13 nov.; van 13-16 nov. 1961. 248

— Weliswaar vermeldt de t.l.l. dat beklaagde opz. ongeoorl. afwezig was tezamen met de soldaat S., maar nu niet is gesteld, dat S. eveneens opz. ongeoorl. afwezig zou zijn geweest, houdt het bewezen verklaarde niet in de strafverzwarende omstandigheid van art. 99, 2° W.M.Sr. 329

— 2 maal gepleegd: Van 8.30-17.00 uur door te 8.30 uur niet op een bevolen dienst te verschijnen en verder weggebleven, zijnde hem toestemming verleend die dag te 17.00 uur met bewegingsvrijheid te gaan. Na bewegingsvrijheid wederom enige tijd weggebleven 533

— Na aanzegging van voorl. (streng)arrest te 18.00 uur uit de cel geklommen en te 22.30 uur bij zijn onderdeel teruggekeerd 539

— van 9 oktober 1962, 24.00 uur tot 11 oktober d.a.v., 9.00 uur. 618

— als dpl. soldaat niet tijdig naar zijn in Duitsland gelegerd onderdeel teruggekeerd. **697**

Ontslag uit de militaire dienst . 15

Onttrekken.

— van een minderjarige aan het wettig over hem gestelde gezag: Een s.m.i. had een meisje van bijna 20 jaar, dat van huis was weggelopen, enkele dagen op verschillende plaatsen voor haar ouders verborgen gehouden 178

— Als militair zich opzettelijk door een listige kunstgreep tijdelijk aan de vervulling zijner dienstverplichtingen onttrokken 259

— idem door een samenweefsel van verdichtsels 620

Ontvluchting. Wegens gevaar voor — t.t.r.z. in arrest gesteld 610

Ontzegging van de rijbevoegdheid aan een bromfietser. Is — krachtens art. 125 W.V.R. wegens een door deze gepleegde overtreding van een bepaling uit W.V.R. mogelijk? 161

Oorlogsbehoefte. Onbruikbaar maken en beschadigen van enige — 457, 463

Openbaar gezag. Verzet en mishandeling op Aruba door een zeemilicien korpl. mars. tegen

Blz.

(en mishandeling van) 2 plaatselijke politieagenten niet strafbaar geoordeeld, omdat onder — in de ten deze toepasselijke Nederlandse strafwet slechts het moederlandse gezag bedoeld wordt 319
Openbaarheid van het proces . . 71
Oplegging van militaire detentie en gevangenisstraf bij één hetzelfde vonnis. Is — mogelijk? 529, 533, 539
Overschrijding. — van hetgeen tot bereiking van een redelijk doel toelaatbaar is: om een hond te verjagen met een steen naar deze geworpen, waardoor het dier werd verwond 648
Partisanen, Widerstandskampfer, Saboteure 371
Paspoort. Karakter van een . . . 340
Pensionering. De — van officieren. Enige aantekeningen bij artikel 68 Grondwet 1
Personalia. 672
Pijn veroorzaken. Als s.m.i. in dienst met zijn hoofd een soldaat tegen het gelaat stoten en met een knie een sergeant een stoot geven ter hoogte van diens liezen 401
Poging tot doodslag. —Met beide handen met kracht de keel van een kameraad dichtgeknepen, waardoor deze het bewustzijn verloor; deze eerst losgelaten toen beklaagde door 2 andere soldaten werd losgetrokken . 251
— — of bedreiging met zware mishandeling 706
Zie ook bij **Mishandeling.**
Principiële dienstweigering. Zie **bij Ongehoorzaamheid.**
Proces. Openbaarheid van het —. 71
Promotie 224
Quorum van het Hoog Militair Gerechtshof. Wet en praktijk inzake samenstelling en — . 448
Revue de Droit pénal militaire et de Droit de la guerre 527
Richtingverandering. Zie ook bij Rijongeval.
— op een verkeersplein 183
Rijden onder invloed van alkoholhoudende drank. — in Duitsland. Zowel strafbaar volgens de Ned. W.V.W. als volgens de Duitse S.V.Z.O. 238

Blz.

Rij-ongeval. Zie ook bij Lichamelijk letsel. — Met een militaire Volkswagen met 80 km snelheid roekeloos en onvoorzichtig over een startbaan gereden, zodat de wagen ging rollen en een naast beklaagde gezeten militair daaruit werd geslingerd en een hersenschudding bekwam 24
— Richtingverandering op een verkeersplein zonder aandacht te schenken aan een achter rijdende auto, waardoor een aanrijding ontstond 183
— Geen vrije doorgang gelaten voor het tegemoetkomend verkeer bij het linksafslaan met een militair motorrijtuig op een openbare weg in Duitsland. Strafbaar volgens het Ned. W.V.R. en volgens het Duitse S.V.O. 236
— Dood door schuld veroorzaakt door een botsing: als autobestuurder in slaap gevallen, in een bocht van de weg rechtdoor gereden en op het rijwielpad een bromfietser dodelijk aangereden 639
— Een autobestuurder, die een voor hem rijdende auto inhaalde, terwijl er ter plaatse een inhaalverbod gold, verloor daarbij de macht over het stuur, waardoor de auto over de kop sloeg en op het dak van een tegenligger terecht kwam; in eerste instantie één straf opgelegd, in appel drie afzonderlijke straffen . . . 681
— Aan schuld bij een botsing met een door de bestuurder van een motorrijtuig de dood van een ander te wijten zijn, welke door de botsing is veroorzaakt, en waarbij de schuldige bestuurder zodanig onder invloed van alkoholgebruik verkeerde, dat hij niet in staat kon worden geacht het motorrijtuig behoorlijk te besturen. 691
— Als bestuurder van een auto een andere auto ingehaald en deze gesneden, waardoor de ingehaalde auto in de berm werd gedrukt en over de kop sloeg 703
Saboteure. Partisanen, Wider-

Blz.

standskampfer, — 371
Samenhang of verband — tussen strafbaar feit en krijgstuchtelijk vergrijp 56
Samenloop. Eendaadse — . . . 21
Samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof. Wet en praktijk inzake samenstelling en quorum van het Hoog Militair Gerechtshof 448
Samenweefsel van verdichtsels . 620
Snijden. Zie bij Rijongeval.
Sovjet-Rusland. Vonnis gewezen in — tegen de Nederlanders Reydon en De Jager 215
Spectator. Zie bij Internationale —
Statistiek. Zie bij Justitiële —.
Stopteken. Een marech. der 1e kl., belast met de controle van militaire bestuurders van burger motorrijtuigen, gaf een soldaat-bestuurder van zo'n motorrijtuig een —. Deze reed, na aanvankelijk zijn snelheid te hebben verminderd, door. Niet bewezen dat het aan deze gegeven — een dienstbevel was 305
Stoptekens. — (uit het verkeersrecht) gegeven door personeel der Kon. marechaussee (meerdere) aan militaire bestuurders van (burger-) motorrijtuigen èn dienstbevelen. 305
Strafreden. Inhoud van de — na beklag 199
Tekstuitgave: Mil. Ambt. wet 1931; Wet bevord. en ontslag beroepsoff. en Wet voor het res.-pers. der krijgsmacht . . **224**
Telastlegging. Nietige —; beklaagde werd verweten het zich onttrekken aan zijn dienstverplichtingen in het algemeen en het zich onttrekken aan bep. dienstverplichtingen 21
— Verhouding van de beschikking tot verwijzing en de — . 30
— Nietige —. In de besch. tot verw. waren vermogensdelicten omschreven gepleegd in febr. t/m mei, de telastlegging vermeldde vermogensdelicten gepleegd in febr. t/m augustus; niet duidelijk is wat bedoeld is **30**
— Overtr. van art. 33 W.V.W. niet

Blz.

telaste gelegd; de elementen zijn wel vermeld in de omschrijving van de omstandigheden, waaronder beklaagde van een vervalst rijbewijs gebruik maakte 37
— Overtr. van art. 33 W.V.R. is niet telastegelegd, doch de elementen van dit delict komen slechts voor in de omschrijving van de omstandigheden, waaronder het delict van art. 30 W.V.W. is begaan. **41**
— Nu niet is telastegelegd, dat de wachtmeester der 1e kl. en de marechaussee der 1e kl., beiden der Kon. marechaussee, patrouilledienst verrichten, was art. 128 W.M.Sr. niet van toepassing 167
— De besch. t. verwijzing naar de krijgsraad behelst diefstal te Ermelo; de telastlegging behelst diefstal te Assen althans te Ermelo. T.a.v. diefstal te Assen is geen recht tot strafvordering aanwezig . . 171
— Inzake het rijden met een auto die in onvoldoende staat van onderhoud verkeert, nietig verklaard, omdat deze niet duidelijk maakt welk mankement aan het voertuig wordt bedoeld 174
Tijd van oorlog 718
Toelagen aan advocaten-raadsleden. — van beklaagden wier zaak voor een militair rechtscollege moet dienen . . 158, 160
Transactie. Besluit — in handen van opsporingsambtenaren der Kon. marechaussee . . 513
Uitlezing van het vonnis . . . 546
Valsheid in geschrifte. — door verandering van de tenaamstelling en verwisseling van de pasfoto in een rijbewijs. . 37
Verband. Samenhang of — tussen strafbaar feit en krijgstuchtelijk vergrijp 56
Veiligheid op de weg in gevaar brengen. Zie bij Gevaar.
Verduistering. — Beklaagde had een bromfiets uit een rijwielstalling weggenomen uitsluitend met de bedoeling om daarmede naar het station te rijden; aldaar aangekomen besloot hij deze bromfiets voor

Blz.

zich te behouden. Het verweer van de raadsman, dat niet kan worden gesproken van „anders dan door misdrijf on-„der zich hebben" verworpen. 230
— van f 100.— uit een portemonnaie van een kameraad voor wie beklaagde daaruit moest afrekenen 244
Verkeersplein. Richting verandering op een — 183
Verlaging 12
Vernielen. Beschadigen en — van een straalzenderapparatuur e.a. 12
Verontreinigen. — van een spoorrijtuig der N.S. 241
Vervoer. — van militairen in burger naar Ned. Nw.-Guinea . 340
Verwijzing naar de t. str. bev. C.O. terzake van art. 2, 1° W.K. . 54, 57, 171, 256, 609, 626
Verzamelen. Zonder daartoe bevoegd te zijn gegevens — betreffende enige zaak van militair belang. Met „—" in art. 118 W.Sr. van Ned. Nw.-G. kan niet bedoeld zijn het — in de zin van „bijeenbrengen", doch het „—" in de zin van „inwinnen", dat is „zien te „verkrijgen." 332
Verzet. — (weerspannigheid) op Aruba door een zeemilicien-korpl. mars. tegen (en mishandeling van) 2 plaatselijke politieagenten niet strafbaar geoordeeld, omdat onder „o-„penbaar gezag" in de ten deze toepasselijke Nederlandse strafwet slechts het moederlandse gezag bedoeld wordt . 319
Verzet met geweld tegen een meerdere. Zie bij Feitelijke insubordinatie.
Volharden in ongehoorzaamheid. De waarschuwing, dat beklaagde zich aan een ernstig vergrijp schuldig maakt, is geen strafverzwarende omstandigheid als bedoeld in art. 114 W.M.Sr. 50
Vonnis. — gewezen in de Sovjet-Unie tegen de Nederlanders Reydon en De Jager. . . . 215
Voorrang verlenen. Als bromfietser geen — aan een van rechts komende motorrijder: voorw. ontzegg. rijbevoegdheid; bijz. voorw.: aangaan van een W.A.-verzekering . 186
Vordering. Een soldaat voldeed niet aan de — van een Hoofdconducteur der N.S. om de trein te verlaten, welke hij had verontreinigd 241
Vrijspraak. (Gemotiveerde) 111, 125, 394, 609, 626
Wachtdelict. — Als commandant van een plantonwacht de schoenen uitgetrokken en zich onder een tafel te slapen gelegd. Verwijzing naar t. str. bev. C.O. 54
— Als commandant van een wacht de wacht eigendunkelijk verlaten en elders gaan koffiedrinken, waartoe hij zonder toestemming van de officier van piket niet bevoegd was 56
— Als ander militair van de wacht dan die bedoeld in het 1e, 3e en 4e lid van art. 129 W.M.Sr. een als zodanig op hem rustende verplichting niet nagekomen: aan schuld te wijten dat 2 arrestanten ontsnapten doordat beklaagde op verzoek van de arrestanten de cellen van een 3 tal arrestanten liet openstaan. . . 256, 258
— Als commandant van de wacht zich op een veldbed in een gang achter het wachtlokaal te rusten gelegd 532
— Als ander militair behorende tot enige wacht (dan bedoeld in art. 129, lid 2, 3 en 4 W.-M.Sr.) een als zodanig op hem rustende verplichting niet nakomen: als wachthebbende met geweer gewapend tijdens een bevolen patrouillegang op een bank van een militaire auto gaan zitten en in slaap gevallen 549
Wederspannigheid. Verzet en — op Aruba door zeemilicien-korpl. mars. tegen (en mishandeling van) 2 plaatselijke politieagenten niet strafbaar geoordeeld, omdat onder „o-„penbaar gezag" in de ten deze toepasselijke Nederlandse strafwet slechts het moederlandse gezag bedoeld wordt . 319
— Meermalen gepleegd, door een

Blz.

korporaal, die onder drankinvloed verkeerde en van de politie een rijverbod ontvangen hebbende, zich tegen haar verzette, toen zij beklaagde's echtgenote, die ook onder drankinvloed verkeerde, en die bovendien niet in het bezit was van een rijbewijs, beklaagde's auto bestuurde, sommeerde om mede te gaan naar het politiebureau ter voorgeleiding voor de hulpofficier van justitie . **708**

— Door een agente van politie als verdacht van zaakbeschadiging bij de arm gevat, teneinde te worden voorgeleid voor een hulpofficier van justitie, zich losgerukt . . . **715**

Wegmaken. — van enig goed: overboord werpen van een straalpijp **463**

Wegrijden na ongeval. — voordat de identiteit kon worden vastgesteld **41**

Wet bevord. en ontslag **beroepsoff.** (tekstuitgave) **224**

Wetgeving.

— Regiem toepasselijk op militairen die in het als huis van bewaring aangewezen ,,depot ,,voor discipline" voorl. just. arrest ondergaan. (Stb. 336/1961) **156**

— Regeling van de toelagen aan advocaten-raadsleden van beklaagden, wier zaak voor een militair rechtscollege moet dienen. (St. 368/1961) . . **158**

— Commandant van het Papoea Vrijwilligers Korps aangewezen als Commanderend Generaal in de zin van de militaire rechtspleging. (Stb. 419/1961). **159**

— Regeling inzake vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren (Wet geweteqsbezwaren militaire dienst) **280**

Memorie van antwoord . . . **280**

Nota van wijzigingen . . . **350**

Nota van verbeteringen . . **351**

Blz.

Eindverslag **351**

Amendement van de Heer Roosjen c.s. **352**

Amendement van de Heer Moorman c.s. **352**

Tweede Nota van wijzigingen. **352**

Gewijzigd ontwerp van wet . **355**

Amendement van de Heer Tilanus **370**

Amendement van de Heer Lankhorst **370**

Amendement van de Heer van Rijckevorsel c.s. **371**

Openbare beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal . . . **404, 477, 564, 657**

Voorlopig verslag van de commissie van rapporteurs, Eerste Kamer der Staten-Generaal **659**

Nota ter verbetering van een misstelling in het voorlopig verslag van de Commissie van rapporteurs van de Eerste Kamer der Staten-Generaal . . **665**

Eindverslag van de Commissie van rapporteurs van de Eerste Kamer der Staten-Generaal met Memorie van antwoord van de Regering **665**

— Besluit transactie in handen van opsporingsambtenaren der Kon. marechaussee **1962** . . **513**

- Wijziging van het **Reglement betreffende de Krijgstucht** met Nota van toelichting. **585, 587**

Wet voor het **res.-pers.** der krijgsmacht (tekstuitgave) . . . **224**

Widerstandskampfer, Partisanen, —, Saboteure **371**

Wijzen op strafbaarheid in art. **114 W.M.Sr.** — De waarschuwing na ongehoorzaamheid, dat beklaagde zich aan een ernstig vergrijp schuldig maakt, is geen strafverzw. omstandigheid bij volharding in ongehoorzaamheid **50**

Zaakbeschadiging: doorsnijden van een voedingskabel in een verblijf van Hr. Ms. ,,De Ze-,,ven Provinciën" **457**

WETSBEPALINGEN
behandeld in deel LV, 1962

Art. Blz.

STAATSRECHT

Grondwet

68 1

STRAFRECHT

Wetboek van Strafrecht

14a 21, 186, 533
24 . . . . . 21, 167, 394
25 21
37 251
37a 463, 632
37d. 632
39 septies 463
45 . . . . . 251, 632
48 702
55 (1) 21
56 606
57 . . . . . 529–531, 533, 539
58 . . . . 529–531, 533, 539, 713
63 311
87 . . . . . 551, 718
180 . . . . . 320, 708, 715
225 37
254 646
280 178
285 . . . . . 533, 706
287 251
300 . . . . . 251, 401, 632, 713
300 (3) 112, 320, 533, 539
304 713
308 . . . . . 24, 175, 264, 546
310 . . . . 30, 37, 171, 311, 606, 623, 699, 702
311 . . . . . 245, 320, 623
321 . . . . . 231, 245
350 . . . . . 12, 170, 457, 463
367 256
416 517
451bis 185

Wetboek van Strafrecht van Ned. Nieuw-Guinea

92-107a 333
118 332

Wetboek van Militair Strafrecht

4 . . . . . 112, 623
11 . . . . 248, 529–531, 533, 539
13-15 . . . 51, 243, 533, 539, 632
23 . . . . . 457, 463
25 . . . . . 12, 167, 320, 612
26 . . . . . 51, 248
27 19
48 . . . . . 326, 612, 685

Art. Blz.

60, 2° 648
74 . . . . . 457, 463
76 636
97 . . . 17, 19, 2i, i28, 180, 191, 233, 248, 259, 329, 394, 53. 539. 618. 696
98 . . . . . 311, 544, 621
99 . . . . 17, 128, 180, 311, 394, 696
99, 2° 329
99, 4° 259
101 . . . . . 21, 259, 621
106 . . . . . 394, 696
108 . . . . 45, 51, 128, 167, 197, 636, 648
114 . . . 15, 19, 21, 27, 35, 47, 50, 191, 233, 243, 248, 305, 385, 539, 551, 618, 626, 629, 718
114, 1° 50, 718
114, 3° 47
115 626
117 . . . . . 128, 163, 165, 385, 539, 636
120 . . . . . 128, 163, 165, 385, 539, 629, 636
128 305
129 . . . 19, 27, 54, 57, 128, 256, 532, 549, 612, 626
131 21
132 611
140 . . . . . 180, 394
141 167
142 401
143 609
152 . . . . . 326, 612, 615, 685
160 . . . . . 457, 463

K.B. van 1 Nov. 1961, Stb. 419

— 159

MILITAIR TUCHTRECHT

Wet op de Krijgstucht

2 . . . . . 54, 320, 394, 626
6 469
20 553
53 557
57 . . . . . 21, 27, 54
58 . . . . 54, 171, 256, 609, 626
60 . . . . . 57, 320, 388, 394
61 553
64-68 553
67 266
68 . . . . . 133, 199, 266, 311, 469, 555

Art. Blz.

Reglement betreffende de Krijgstucht

8a 586
26a-26f 586
29 (1) 243

Voorschrift nr. 27-1, 2e druk

Pt.
22c 469

MILITAIRE STRAFVORDERING

Invoer.wet militaire straf- en tuchtrecht

74 (1) 45
74 (3) 320

Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Geregtshof

1 . . . . . 451 e.v.
2 . . . . . 451 e.v.
2a . . . . . 451 e.v.
28 . . . . . 451 e.v.

Regtspleging bij de Landmagt

14 30
114 . . . . . 30, 174
254 171

K.B. van 19 okt. 1961. Stb. 336

. 156

K.B. van 13 nov. 1961, Stb. 368

. . . . . 158, 160

Besluit transactie in handen van opsporingsambtenaren der Koninklijke Marechaussee

— 513–517

Verdrag Buitenlandse in le Bondsrepubliek

6 (6) 236. 238

STRAFRECHT IN BIJZONDERE WETTES

Wegenverkeerswet

23 305
25 . . . . . 191, 195. 681
26 239
30 41
32 189
33 37
34 186
35 305
36 . . . . . 639. 691
37 . . . . . 228. 231, 245, 388

Wegenverkeersreglement

23 681
23, 5° 703
27 186
28 183
28 (1) 236

Art. Blz.

55 681
33 41
125 . . . . . 161. 186

Spoorwegwet

64 241

Alg. Regl. Vervoer

53 241
56 241

BURGERLIJK RECHT

Burgerlijk Wetboek

1385 139
1401 341

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

289–297 341

(MILITAIR) ADMINISTRATIEF RECHT

Ambtenarenwet 1929

3. lid 2(a) 205
58. lid 1 653

Reglement voor de militaire ambtenaren der Kon. Landmacht en der Kon. Luchtmacht

3 653
111 653

Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren

6 . . . . . 474. 557
45 557
48 . . . . . 268, 345
60. lid 1(c) 139
87 . . . . . 137. 474

Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht

38 202

Voorschrift Conduiterapporten Marine

Pt.
411 59
414 59
417 59

Beoordelingsvoorschrift officieren landmacht

— 81

Voorschrift beoordeling officieren landmacht (V.B.O.)

— 137. 212. 720
5 202
26 720

Art. Blz.

Beoordelingsvoorschrift kader landmacht

3 472
5 472
8 64
9 64

Bevorderingsvoorschrift kader landmacht

Pt.
2 209
7 (5, 6) 150

Bevorderingsvoorschrift landmacht 1958

28, lid 1(f) 61

Pensioenwet voor de zeemacht 1922

10 559

V.V.K.M.

Bijlage XIX

pt. 20 aanhef en onder b . . . 559

Art. Blz.

Voorlopige regeling van de bezoldigingen van het militaire personeel der Koninklijke landmacht

§
21, lid 13 653
44, lid 5 649

Wet op de personele belasting 1950

8 649

Premiespaarregeling rijksambtenaren

1 (a) 155
3 lid 2 . . . . . 67, 68, 153
6 lid 1 (b) 153, 155
6 lid 1 (c) 67, 68, 153
6 lid 4 (a) 68
6 lid 9 . . . . . 67, 68, 155
7 lid 1 (a) 68
7 lid 1 (e) 67, 153
11 lid 1 (a) . . 67, 68, 153, 155

Reglement inwendige dienst oorlogsschepen

253 205

STRAFRECHTELIJKE, DISCIPLINAIRE EN ADMINISTRATIEFRECHTELIJKE BESLISSINGEN

opgenomen in deel LV, 1962

Blz.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Sententie van:

Hoog Militair Gerechtshof

12 april 1960 33
30 augustus 1960 173
25 oktober 1960 40
15 november 1960 43
9 mei 1961 . . . . . 397, 631
13 juni 1961 634
11 juli 1961 . . . . . 258, 262
25 juli 1961 . . . . . 125, 645
14 november 1961 . . . . 254, 705
6 maart 1962 684
3 april 1962 . . . . . 392, 689
22 mei 1962 712
14 augustus 1962 . . . . 715, 717

Vonnis van:

Blz.

Krijgsraad voor de Zeemacht binnen het Rijk in Europa te 's-Gravenhage

26 april 1961 111
20 september 1961 230
21 februari 1962 311
28 maart 1962 . . . . . 457, 463

Krijgsraad voor de Zeemacht binnen het Rijk in Europa te 's-Gravenhage

13 juni 1962 605

Krijgsraad voor de Zeemacht in de Nederlandse Antillen

2 april 1962 319

Blz.

Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Luchtmacht

26 april 1961 128
5 juli 1961 12
26 juli 1961 128
9 augustus 1961 15
23 augustus 1961 16
6 september 1961 19
20 september 1961 . . . 21. 24
11 oktober 1961 27
15 november 1961 . . . 233, 609
21 november 1961 . . . 236, 238
22 november 1961 . 241, 532, 610
6 december 1961 . . . . 242, 612
13 december 1961 . . 244. 248. 681
3 januari 1962 533
24 januari 1962 . . 326. 615, 685
31 januari 1962 618
14 februari 1962 . . . . 385. 690

Krijgsraad te Velde Oost

10 november 1960 . . . 163. 165
29 juni 1961 620
18 augustus 1961 329
24 augustus 1961 . . . . 167. 623
30 augustus 1961 169
23 november 1961 539
14 december 1961 626
8 februari 1962 387
4 april 1962 696

Krijgsraad te Velde West

3 februari 1960 30
1 juni 1960 171
3 augustus 1960 37
10 augustus 1960 41
31 augustus 1960 174
28 september 1960 175
9 november 1960 629
16 november 1960 178
23 december 1960 180
11 januari 1961 182
25 januari 1961 35
8 februari 1961 . . 44, 47, 50, 394
15 maart 1961 51
22 maart 1961 54
12 april 1961 632
26 april 1961 256
5 mei 1961 259
17 mei 1961 . . . . . 263, 639
5 juli 1961 636
19 juli 1961 . . . . . 185, 699
2 augustus 1961 . . . . 186, 189
9 augustus 1961 . . 251, 646, 648
30 augustus 1961 702
6 september 1961 703

Blz.

13 september 1961 56
26 september 1961 256
14 maart 1962 708
18 april 1962 . . . . . 713, 715

Krijgsraad te Velde Zuid

9 september 1960 190
10 november 1960 195
12 januari 1961 197
21 juni 1962 . . . . . 544, 706

Krijgsraad te Velde te Hollandia (N. N-G.)

21 juli 1961 . . . . . 546. 549
15 december 1961 551
13 april 1962 401
25 juli 1962 717

DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

Beschikking van:

Hoog Militair Gerechtshof

14 november 1961 132
5 december 1961 199
9 januari 1962 266
20 maart 1962 331
5 juni 1962 . . . . . 469. 555

Territoriale Bevelhebber Zuid

6 maart 1962 553

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK

Vonnis van:

Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage

14 februari 1962 (Kortgeding) . 340

Landgerecht Manokwari

1 februari 1961 332

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Uitspraak van:

Centrale Raad van Beroep

3 januari 1961 137
14 februari 1961 59
21 maart 1961 61
4 april 1961 . . . . . 64, 139
11 april 1961 150
16 mei 1961 202
24 oktober 1961 345
7 november 1961 205
14 november 1961 268

19 december 1961 209
22 december 1961 212
31 januari 1962 649
14 februari 1962 471
7 maart 1962 557
21 maart 1962 474
18 april 1962 653
6 juni 1962 720

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken

4 april 1961 139
12 februari 1962 559

Spaarraad

10 oktober 1961 . 67, 68, 153, 155

BIJDRAGEN, MEDEDELINGEN EN OPMERKINGEN
opgenomen in deel LV, 1962

Blz.

Buisman, Mr. D. J. R., Luit.Kolonel van de Mil. Jur. Dienst, Stoptekens (uit het verkeersrecht) gegeven door personeel der Kon. marechaussee (meerdere) aan militaire bestuurders van (burger-) motorrijtuigen èn dienstbevelen . . 308
— Opzettelijke ongehoorzaamheid 675
Ellerbroek, H., Luit.-Kolonel der Kon. marechaussee, Stoptekens (uit het verkeersrecht) gegeven door personeel der Kon. marechaussee (meerdere) aan militaire bestuurders van (burger-) motorrijtuigen en dienstbevelen . . 305
Erk, Mr. J. P. van, De Militaire Reclasseringsbroederschap . 380
Gerritzen, Mr. J. J. H., Ltz. S.D. III K.M.R., Joy-riding met gevolgen: diefstal of verduistering? 228
Graaff, Mr. H. **H.** A. de, Zorg voor de discipline bij een regiment van Maarten van Rossem 225
— Wet en praktijk inzake samenstelling en quorum van het Hoog Militair Gerechtshof . 448
— Krijgsraad kon niet anders . 672
Haeringen, Prof. Dr. C. B. van, Hetwelk doende, enz. . . . 730
Houte, Mr. **A.** van, K.B. van 13 november 1961, Stb. 368. 158, 160
Ingen Schenau, Mr. F. van, Enkele opmerkingen t.a.v. joyriding gevolgd door diefstal of verduistering 670
Muller, H., Majoor der Kon. Marech., Opzettelijke ongehoorzaamheid 673
Pennink, Mr. B. J., Dpl. Korp. Mil. Jur. Dienst, Een en ander over bedreiging 593
Schreiber, Dr. Jurgen, Partisanen, Widerstandskämpfer, Saboteure 371
Smits, Mr. R. M., Is het „in beslaling aannemen" een helingshandeling? 517
Smits, Mr. W. J., Is ontzegging van de rijbevoegdheid krachtens artikel 125 Wegenverkeersreglement aan een bromfietser wegens een door deze gepleegde overtreding van een bepaling uit het Wegenverkeersreglement mogelijk? 161
— Is oplegging van militaire detentie en gevangenisstraf bij één en hetzelfde vonnis mogelijk? 529
Steffen. Mr. **A.** F., Ten aanzien van 'de appeltermijn was het een wedloop met de tijd . . 79
— Beoordelingsvoorschrift officieren landmacht 81
Verstegen, Mr. M. **A.** M., De pensionering van officieren, Enige aantekeningen bij artikel 68 Grondwet 1